

VETUS, ET NOVA ECCLESIÆ DISCIPLINA

CIRCA BENEFICIA, ET BENEFICIARIOS,

IN TRES PARTES DISTRIBUTA,

Variisque Animadversionibus locupletata;

AUCTORE, EODEMQUE INTERPRETE

LUDOVICO THOMASSINO

Oratorii Gallicani Presbytero;

EDITIO OMNIUM NOVISSIMA,

Et accurate emendata,

Cui adjectus est

TRACTATUS BENEFICIARIUS

FR. CÆSARII MARIÆ SGUANIN

Pro indemniter salvandis Juribus SANCTÆ MATRIS ECCLESIÆ quoad

BENEFICIA ECCLESIASTICA.

TOMUS QUARTUS.

UBI AGITUR

LIB. I. De Vocatione & Ordinatione Clericorum, de Patronatu, de Irregularitatibus & Scholis.

OPUS EX SANCTIS PATRIBUS, EX CONCILIIS,

Ex quorumque temporum Historiis decerptum.

NEAPOLI MDCCLXIX.

EXPENSIS GREGORII P. & MICHAELIS F. STASI

Ex Typographia de Dominicis

PUBLICA AUCTORITATE, ET PRIVILEGIO.

INDEX CAPITUM

QUARTI TOMI,

In quo agitur, De Vocatione, de Electione, Confirmatione, Præsentatione, Translatione, Cessione, Resignatione, depositione Beneficiariorum. Item de Residentia, de Conciliis, de Visitationibus, de Prædicatione. Denique de Irregularitatibus, de Commendis, & de Dispensationibus.

PARTIS SECUNDÆ LIBER PRIMUS,

In quo agitur, De Vocatione & Ordinatione Clericorum & Beneficiariorum. Quam obnoxii sint Episcopis. De Patronatu. An eligendus semper dignior? An possit, an debeat refugere electus? De Irregularitatibus & Scholis.

Origo, Beneficium, Ordinatio Clericos Episcopo obligabat. De iis quos Papa ordinabat. De Titulo Patrimonii.

Non potuisse quondam Clericos a Clericatu resilire.

An ad nutum Episcopi Beneficiarii possent amoveri.

Poterat Episcopus Beneficiarios transferre ad Ecclesiæ utilitatem.

De Adolescentulis, quos parentes, vel qui seipsos Clericatui offerebant.

De iis qui declinandi tantum lethi, extremique supplicii causa ordinabantur.

De Jure Patronatus.

De universali & ordinaria Episcopi potestate conferendi omnia prorsus Beneficia suæ Diœceseos.

Quis-

Quisquis eligit, præsentat, instituit, præferre tenetur indigno dignum, digno digniorem.

De Collatione Beneficiorum Episcopatu inferiorum per Romanos Pontifices extra Italiam.

De Mandatis, Reservationibus, Expectativis Beneficiorum, quæ toto terrarum Orbe Pontifex contulit, post annum Christi millesimum.

De Patronatu laico iterum, de primis precibus Imperatorum & Regum, de lætis Regni auspiciis.

De Irregularitatibus. Ac primum de Irregularitate criminis.

De Irregularitate Hæreticorum, Schismaticorum, Apostatarum, Neophytorum, Energumenorum.

De Irregularitate Servorum, Militum, Judicum, Curialium.

Irregularitas ex defectu natalium, mutilorum, bigamorum.

De Neophytis & Laicis, eorumque irregularitate, media & postrema ætate Ecclesiæ.

De Irregularitate, quæ ex ignorantia existit.

De Scholis & Universitatibus.

VETUS

VETUS ET NOVA ECCLESIÆ DISCIPLINA

CIRCA BENEFICIA ET BENEFICIARIOS;

DISTRIBUTA IN TRES PARTES,

Quæ & ipsæ in tres Libros singulæ distributæ sunt.

PARS SECUNDA,

IN QUA AGITUR

De Vocatione, de Electione, Confirmatione, Præsentatione, Translatione, Cessione, Resignatione, Depositione Beneficiariorum. Item de Residentia, de Conciliis, de Visitationibus, de Prædicatione. Denique de Irregularitatibus, de Commendis, & de Dispensationibus.

LIBER PRIMUS,

DE VOCATIONE ET ORDINATIONE CLERICORUM

& Beneficiariorum. Quam obnoxii sint Episcopis. De Patronatu. An eligendus semper dignior? An possit, an debeat refugere electus? De Irregularitatibus & Scholis.

Origo, Beneficium, Ordinatio Clericos Episcopo obligabat. De iis quos Papa ordinabat. De Titulo Patrimonii.

CAPUT I. *P. 1. l. 2. c. 1.*

Ordinatione magis quam origine, vel domicilio, Clerici Episcopo obligabantur, per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. In Concilio Sardicensi & Carthaginensi cautum est, ne Episcopi eos ordinarent, qui oriundi essent ex alienis Diœcesibus. Ei Canoni maxime obtemperatum fuisse probatur.

II. Ordinatione ei Episcopo mancipabatur Clericus, qui primum Ordinem contulisset.

III. IV. In Africa poterat Carthaginensis Episcopus, quarumlibet Ecclesiarum Clericos in alias transferre, quæ sibi eos Episcopos dele-

delegissent. Multa observantur super ea re.

V. In Ecclesia Gallicana non originis, non baptismi ratio habebatur, sed Ordinationis, vel Beneficii.

VI. Exemplo illustratur, quam arcte ordinatio Clericos Episcoposque ipsos Ordinatori astringat.

VII. Idem evincitur ex Decretis Pontificum.

VIII. IX. Exempla Origenis, Hieronymi & Pauliniani.

X. Memoranda Cypri Episcoporum consuetudo, ut alii aliorum Clericos ordinarent, Ordinationem fugitantes.

XI. XII. Inrepserat ea consuetudo temporibus grassantium persecutionum.

D omnino vetuerant prisci Ecclesiæ Canones, ne ordinarent Episcopi, non Clericos tantum aliquo jam Ordine ab alio Episcopo occupatos atque devinctos: sed ne laicos quidem, qui origine ipsa sua aliorum Pastorum gregi & imperio adscripti fuerant. A Concilio Sardicensi ita constitutum fuisse sanctissime affirmavit Carthaginensis Episcopus in Concilio Carthaginensi I. cui præerat. Nec enim constare posse pacem inter Episcopos, nisi mutua illa honoris vicissitudine: neminem autem Episcoporum commissurum, ut Collegæ quoipiam Clericos laicosque deposcenti, quos in suam transcriberet Ecclesiam, non ultro annueret (1): *Privatus Episcopus dixit, Suggero, ut statuatis, non licere laicum usurpare sibi de plebe aliena, ut eum ordinet sine conscientia ejus Episcopi, de cujus plebe est. Gratus Episcopus dixit: Hæc observantia pacem custodit; nam & memini in sanctissimo Concilio Sardicensi statutum, ut nemo alterius plebis hominem usurpet. Sed si forte erit necessarius, petat a Collega suo, & per consensum habeat.*

Concilium sane Sardicense perinde prohibuerat, ne Episcopi alii aliorum Clericos Laicosve ordinarent: quin & irritam sanxerat fore ordinationem alieni Parochiani, sine proprii Episcopi consensu (2): *Nulli Episcopo liceat alterius Episcopi civitatis hominem Ecclesiasticum & in suis Parochiis ordinare Clericum, &c. quicunque ex alia Parochia voluerit alienum ministrum sine consensu Episcopi ipsius & sine voluntate ordinare, non sit rata ordinatio.*

Prohibitum hoc ipsum fuerat in Concilio Nicæno(3), sed de solis Clericis tunc agebatur, ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος. Hærere possit quis in Siricii Papæ Decreto (4): *Ut de aliena Ecclesia ordinare Clericum præsumat.* Dubium quippe, an Ecclesia hoc loco solos Clericos, vel etiam Laicos complectatur. Manifestius in Concilio Carthaginensi III. ordinari vetantur, quoscunque alius Episcopus cœperit jam collato Clericatu ordinare, sibique vindicare (5): *Ut alienum Clericum nisi concedente ejus Episcopo nemo audeat vel retinere, vel promovere in Ecclesia sibi credita. Clericorum autem nomen etiam Lectores & Psalmistæ & Ostiarii retinent.* Quæ postrema verba non oscitanter prætereunda. Docent enim luculentissime minimo quolibet Ordine accepto quemlibet Clericum ordinatori Episcopo ita astrictum fuisse, ut citra ejus assensum non posset jam alteri sese Episcopo adglutinare. Alludere ad hunc Canonem videtur Augustinus, ubi in Epistola quadam sua diserte affirmat, eo solos Clericos, non Laicos contineri (6): *Recense Concilium, ibi invenies de solis Clericis fuisse statutum, non etiam de Laicis, &c. Hic institutum est, ut Clericum alienum nemo suscipiat.* Repetit in alia Epistola ab Episcopo Severo, quo utebatur familiarissime, Clericum quendam suum, tametsi juratus hic fuisset a Severo se nunquam discessurum. Denique alia Epistola apud Episcopum Novatum antiqua sibi necessitudine conjunctum, excusat Ecclesiæ suæ necessitatem, per quam sibi non liceret, ei ex Subdiaconis suis unam concedere, quamvis ipsius Novati fratrem: propterea quod linguam Latinam calleret, eoque suæ Hipponensi, quam Novati Ecclesiæ longe utilior futurus esset.

II. Verum in hoc eodem Concilio enodatur difficultas non parum perplexa. Commendaverat Julianus Episcopus Epigonio Episcopo puerum valde inopem, *proprium civem sui loci*. Epigonii caritas eo evecta est, ut puerum non sacro tantum fonte lustraret, sed & expensas omnes sustineret ejus educationis & institutionis in re litteraria, adeo ut Lectorem tandem ordinarit. Tum Julianus eum inconsulto Epigonio vindica-

(1) Can. 5. (2) Can. 18. 19. (3) Can. 16. (4) Epist. 4.
(5) Can. 21. (6) Epist. 235. 240. 242.

dicavit rursum sibi, & Diaconatu auxit. De ea contumelia expostulavit Epigonius apud Concilium, a quo jussus est Julianus Clericum illi suum restituere (1): *Eundem Clericum revocare plebi tuæ?* Alteri eorum Episcoporum suberat hic Clericus origine, alteri ordinatione. Concilii judicio plus momenti fuit in ordinatione. Cesserat quidem civem suum Epigonio Julianus, sed procul a vero est, ut ordinandum cederet eum tum, qui necdum lustrali fonte tinctus esset. Sed qui tinxerat Episcopus, an non ille Diœcesanus videri poterat Episcopus, maxime tandiu secum commorantem cum illum tenuisset? Ita ut Beneficium, domicilium, regeneratio Epigonio suffragarentur, adversum jus nascendi. Certe Concilium de his silet quidem, at Clericum ei restituit, qui primus illum Ecclesiasticis Ordinibus initiaverat.

III. In eodem mox Concilio contestatur Aurelius, se plurium Ecclesiarum Episcopis & Presbyteris donandarum molestissima sarcina gravari (2): *Scitis multarum Ecclesiarum & ordinandorum curam sustinere, &c. Ego cunctarum Ecclesiarum dignatione Dei sollicitudinem sustineo.* Cumque Ecclesiæ viduatæ Episcopis Presbyterisque flagitarent a se Clericos aliarum Diœceseon, nunquam a se eos vel concessos fuisse vel ordinatos, non assentientibus Episcopis eorum propriis, a quibus repulsam passus esset nunquam: *Contingit nonnunquam ut postulentur ab Ecclesiis, quæ Præpositis egent vel Episcopis, vel Presbyteris; & tamen memor statutorum id sequor, ut conveniam Episcopum ejus, atque ei inculcem, quod ejus Clericus a quali bet Ecclesia postuletur.* Ubi adnotanda obiter *postulationis* vox eo ipso usurpata sensu, quo eam posteriora sæcula donavere, ut ab electione differret. Deposcebat denique Aurelius, ut si tergiversaretur, aut detrectaret posthac Episcopus aliquis eum Clericum donare, quem aliæ Ecclesiæ sibi Præsidem postulassent: agnosceretur a Concilio, & confirmaretur ea, qua semper hactenus usi fuissent Carthaginenses Episcopi, auctoritas, unius Ecclesiæ Clericos in aliam, ubi major eorum esset utilitas, graviorque necessitas, transferendi: *Fuit semper hæc licentia huic sedi, unde vellet, & de cujus nomine fuisset conventus, pro desiderio cujusque Ecclesiæ ordinare Episcopum.* Tum Episcopi omnes Concilii, Epigonii verbis & ore gratulati sunt Aurelio, quod tanta esset in ipsos humanitate & indulgentia: non a se illi eam donari potestatem, sed ejus Ecclesiæ jamdiu partam firmatamque agnosci, ut Clericos ab aliis in alias transferat Ecclesias, ut communi earum serviatur utilitati: *Necesse habes tu omnes Ecclesias suffulcire. Unde tibi non potestatem damus, sed tuam assignamus, ut liceat voluntati tuæ semper & tenere quem voles, ut Præpositos plebibus vel Ecclesiis constituas, qui postulati fuerint, & unde voles.* Posthumiano Episcopo visum est inhumanius fore, si Episcopo auferretur Presbyter, quem unicum haberet, ut Episcopali cathedra alibi donaretur. Verum illi cumulatissime satisfecit Aurelius, despondens in seque recipiens, si una illi suum Presbyterum ad Episcopalem sedem suffuraretur Ecclesia, ex aliis omnibus Ecclesiis fore ut posset ille, quemcunque vellet deligere, qui sibi Presbyter ordinaretur.

IV. Tanta sapientiæ luce, tantis caritatis lenociniis scatere mihi visa est hæc Africana disciplina, ut non potuerim non eam hic paulo prolixius expendere, quamvis alibi jam prælibatam. Ante autem quam ultra progrediamur, pauca hæc pensiculatius hic erunt consideranda. 1. In his omnibus regulis & exemplis, non ab ipsis Clericis captari occasiones, quibus ambitioni avaritiæque suæ obsequantur, sacrosque solvant nexus, quibus Episcopis suis obligantur: sed Episcopos ipsos servire necessitatibus Ecclesiarum, caritatem Collegarum convenire, & Clericos eorum suis Ecclesiis utilius ministraturos flagitare. 2. Strictissime vinciri Clericos Episcopis ordinatione ipsa sua, ita ut non possit dissolvi vinculum, nisi imperio legis summæ, hoc est, caritatis Episcopalis, & universalis, quæ omnibus Ecclesiarum necessitatibus infatigata providentia consulit. 3. Si qui Episcopi Coepiscoporum inopia & precibus minus moverentur, & obsurdescerent ad eorum postulationes, fuisse in Ecclesia Africana Episcopum potestate & auctoritate superiorem, qui jure suo in his malis mederi posset, & Clericos unius Ecclesiæ alteri contradere, ubi eminentiori dignitate ornarentur, quo sublimiores, eo utiliores Ecclesiæ universæ futuri. Hoc Carthaginensis Ecclesiæ privilegium sic Ferrandus describit (3): *Ut soli Ecclesiæ Carthaginis liceat alienum Clericum ordinare.* 4. Licet potestas ea non potuisset

(1) Can. 44. (2) Can. 4. (3) Breviar. Fe. 1. 2. 230.

Ecclesiæ Carthaginensi parari, nisi Africanorum Episcoporum consensione, & longo priorum sæculorum usu: profitentur nihilominus Episcopi, suo Aurelium jure & Ecclesiæ suæ privilegio id obtinere, non ipsorum concessione, adeoque nec integrum sibi esse tam legitimæ potestati refragari. Usque adeo humilitas Aurelii & concordia Episcopalis, rixarum litiumque, quæ exoriri potuissent, fibras omnes radicitus elidebat. Usque adeo jura diutinæ innixa possessioni, & Ecclesiæ utilitati necessitatique superstructa, certa sunt & inconcussa. 5. Ad Episcopos tantum & Presbyteros Ecclesiis suppeditandos, ut in quibus spes verteretur Ecclesiæ, fiebant istæ translationes: *Ecclesiis quæ Præpositis egent, vel Episcopis, vel Presbyteris*. Itaque Diaconis jam nullæ regendæ committebantur Ecclesiæ. 6. Ne propriæ quidem erant istæ translationes. Nec enim Episcopus ab una sede ad aliam, Presbyter ab una Parochia ad aliam migrabat. Sed uni Ecclesiæ alterius Clerici transcribebantur, ad altius fastigium sive Episcoporum provehendi, sive Presbyterorum.

V. Illud vero maxime mirabile in his Canonibus, quod cum tam anxie & tam sæpe vetentur Episcopi ordinare Clericos alienos, vix unquam prohibeantur alterius Episcopi ordinare Laicos. Adde Concilium Taurinense (1): *Synodi sententia definitum est, ut Clericum alterius secundum statuta Canonum nemo suscipiat, neque sua Ecclesiæ licet in alio gradu audeat ordinare*. Adde & Arausicanum I. (2) *Si quis alibi consistentem Clericum ordinandum putaverit, prius definiat, ut cum ipse habitet: sic quoque non sine consultatione ejus Episcopi, cum quo ante habitavit, eum qui fortasse non sine causa diu ab alio ordinatus non est, ordinare præsumat*. Quin & videntur hic ne Episcopi quidem ad id cogi, ut consensum Collegarum eblandiantur, quo eorum Clericos suo adjungant Clero: sufficere enim ut certo sciant quid causa sit, quamobrem non ordinarentur: utque illis providerent, quo in reliquum vitæ tempus sustentari possent. Certe id totum ad Clericos solos attinet. Sequenti Canone de Laicis agitur, sed ut illis sui ipsorum faciant potestatem, utri Episcopo adhærescant, sub quo nati, an a quo ordinati sunt (3): *Si qui autem alienos cives, aut alibi consistentes ordinaverint, nec ordinati in ullo accusantur, aut ad se eos revocent, aut gratiam ipsis eorum impetrent, cum quibus habitant*. Integrum ergo erat Episcopo, qui alterius Diœcesanum ordinarat, vel suis illum Clericis accensere, aut eum Diœcesano suo Episcopo conciliare. Ad solos quoque Clericos pertinet Synodi Andegavensis Canon (4): *Aliis quoque Episcopis aliorum Clericis gradum augere non liceat*. Sicut & Concilii Veneti in Armorica Provincia (5): *Episcopi ab aliis Episcopis ordinatos Clericos, sine permissu eorum, a quibus fuerunt ordinati, promovere ad superiorem Ordinem non præsumant, ne concordiam fraternam injuria illata contaminent*.

VI. Antequam e Galliæ limitibus digrediar, illud obiter observabo, usque adeo sacrosanctam & necessariam visam esse Concilii Taurinensis Patribus conjunctionem Clericorum cum Episcopis, a quibus ordinati sunt, ut ab ea ne Episcopos quidem absolverint, qui a Proculo Massiliensi Episcopo ordinati fuerant, quanquam ipsorum haudquaquam Metropolitanus esset, quod ille frustra tamen jactabat. Definiit quidem hoc Concilium, non posse Proculum eorum Metropolitanum dici, ut qui alterius Provinciæ finibus circumscriberetur (6): sed illud tamen sanxit, ut quorum veluti parens evaserat ordinatione, illos sibi semper ut filios & discipulos haberet obnoxios: *Ut in Ecclesiis Provinciæ secundæ Narbonensis, quas vel suas Parochias, vel suos discipulos fuisse ordinatos constiterit, Primatus habeat dignitatem. Ipse tanquam pius Pater; consacerdotes tanquam boni filii eundem habeant ut parentem*. Zosimo quidem postea usque adeo displicuit, tantum sibi licentiæ sumpsisse Proculum adversus Canonicas Sanctiones, ut illum sede dejecerit, jusseritque successorem dari. Sed eo nihilominus exemplo patet, Canonicam ordinationem ex Concilio Taurinensi, instar esse spiritalis regenerationis, qua Clerici Episcopis, & Episcopi ipsi Metropolitanis suis & adglutinantur & subjiciuntur, ut filii parentibus; qua nec sanctior fingi potest, nec suavior caritas.

VII. Silet quoque de Laicis Leo Papa, cum Clericis eandem inculcat legem (7): *Alienum Clericum invito Episcopo ipsius nemo suscipiat & nemo sollicitet, ni forte ex pla-*

(1) Can. 7. (2) Can. 8. (3) Can. 9. (4) Ibidem. (5) Can. 10.
(6) Can. 1. (7) Ep. 84. c. 9.

placito caritatis ad inter dantem accipientemque conveniat. Tum magni ponderis est ratio, quæ hic attingitur, cum solos ea Clericos complectitur. Iniquum est enim præripi Episcopo, quod in suo illi Clero & pretiosissimum est & utilissimum. Non potest non injuriosum esse, industriæ illi suæ & diutinæ curæ fructum suffurari. *Gravis injuriæ reus est, qui de fratris Ecclesia id quod est utilius aut pretiosius, audet vel allicere, vel tenere*. Cui concinit Gelasius Papa (1): *Nec ambiant Episcopi sibimet vindicare Clericos potestatis alienæ*.

VIII. Promenda nunc sunt & exempla quæ huic faveant Laicorum libertati, ut a quolibet Episcopo primum ordinari potuerint. Cum in Achajam proficisceretur Origenes, nescio quas hæreticorum pestes, quæ illam infestabant oppugnaturus, per Palæstinam iter egit, commendatitiis Episcopi sui Alexandrini Demetrii litteris munitus, quibus testatum omnibus fieret, quam incredibilis esset ejus eruditionis sacræ copia, quanti pro Ecclesia exhausti jam labores. Cæsareæ & Hierosolymæ Episcopi manus illi injecerunt, & Presbyteratu exornarunt. Eo rescito vehementissime succensuit Demetrius. Episcopi qui illum ordinaverant, in suæ causæ patrocinium ipsius Demetrii ostentabant commendatitias litteras. Demetrius crimini vertebat, quod ordinatus is esset, qui sese mutilasset ipsum, cruentasque sibi manus intulisset. At Episcopis Origenis ordinatoribus abunde erat, ipso Demetrii testimonio approbasse eum & eruditionis & sanctimoniæ cumulum inesse Origeni, quo major ad Presbyteratum desiderari non posset. Certe utrobique constabat nullius momenti haberi, vel locum unde Origenes oriundus esset, vel Ecclesiam ubi baptizatus. Audiendus de his Hieronymus (2): *Cum jam media esset ætatis Origenes, & propter Ecclesias Achajæ quæ pluribus hæresibus vexabantur, sub testimonio Ecclesiasticæ Epistolæ Athenas per Palæstinam pergeret, a Theoctisto & Alexandro, Cæsareæ & Hierosolymorum Episcopis, Presbyter ordinatus, Demetrii offendit animum, qui tanta in eum debacchatus est insania, ut per totum mundum super ejus nomine scriberet*. Et alibi: *Alexander pro Origene contra Demetrium scripsit, eo quod juxta testimonium Demetrii eum Presbyterum constituerit*, Litteræ *Ecclesiasticæ*, quibus Origenem munierat Demetrius, fidei ejus & pietati suffragabantur; sed de licentia ut a quibus libitum sibi esset Episcopis ordinaretur, nec verbum faciebant ullum. Quin occupasset enim potius Demetrius illum ordinare, & eo vinculo suæ Ecclesiæ illigare, sibique ipsi? Irregularitas Origenis impedimento erat, ne vel minori ullo eum Ordine Demetrius dignaretur, ejus utique conscius. Ad omnes etiam prorsus Ecclesiasticos Ordines irregularis erat. Itaque mere laicus erat; ex quo intelligebant Episcopi, minime necessarium esse Demetrii consensum, ut illum ordinarent. Perspicue vero tradit Eusebius, præter sui mutilationem, nihil habuisse Demetrium, quo Origenem insimularet: *Quando nihil aliud habebat, quod ei objiceret* (3). Deinceps vero Origenem affixum fuisse Ecclesiæ Cæsariensi, & Episcopo a quo ordinatus fuisset.

IX. Accedam nunc ad ipsius exemplum Hieronymi & Pauliani fratris ejus. Presbyter ordinatus Hieronymus Antiocheno ab Episcopo Paulino Antiochiæ, ubi nec nasci primum, nec renasci per baptismum ei obtigerat. Ne fingi quidem potest Dimissorias eum ab Episcopo litteras attulisse, cum Presbyteratum & Ordines quoscunque adeo non ambiret, ut vehementissime recusaret, & invitus ordinatus sit. Prolata sunt superius testimonia Scriptorum omnia, & ipsius maxime Hieronymi, quæ ad ejus ordinationem pertinent. Sermo ibi est etiam de ordinatione Pauliniani (4). Testificatur ille quos Paulinus invitos & renitentes ordinavit, nec sibi, nec Ecclesiæ suæ alligare eum potuisse; adeoque integrum fuisse sibi Antiochia secedere, & Desertum petere. Posse Paulinianum eadem responsione refellere Joannem Episcopum Jerosolymitanum, si ab eo ordinatus fuisset. Sed cum sacros Ordines ab Epiphanio susceperit, ad eum Cyprum se contulisse: *Vides eum Episcopo suo esse subjectum, versari Cypri: ad visitationem nostram interdum venire, non tuum, sed ut alienum, ejus videlicet a quo ordinatus est*.

Locus ergo dubitandi nullus erat, quin potuisset Paulinus Antiochenus Episcopus Hieronymum ordinare, quamvis nec is in Oriente originem, nec Antiochiæ domicilium sortitus esset. Operæ pretium tantum erat,

(1) Epist. ad Episc Lucanum.
(2) De Script. Eccles. in Origene.
(3) Hist. Eccl. L. 6. c. 8. 26. 27.
(4) Hieron. ad Pammach. adv. error. Joann. Hierosol.

erat, ut nullus alius Episcopus prævertisset, collato aliquo Ordine illum sibi Cleroque suo vindicare. Sed nec Joannes Hierosolymitanus ambigebat, quin potuisset Paulinianus vel ab ipso vel ab Epiphanio in insula Cypro ordinari. Eo ergo tantum stomachabatur, quod in Episcopatu Hierosolymitano ausus esset Epiphanius Cypri Episcopus quemquam ordinare: cum tam exacte prohibeant Canones, ne Episcopi extra Diœceses suas quemquam ordinent.

Eam calumniam retundebat Epiphanius eo argumento, quod Paulinianus a se ordinatus esset, non in Parochia Ecclesiæ Hierosolymitanæ, sed in Monasterio (1): *Quanquam in Monasterio ordinaverim, & non in Parochia quæ tibi subjecta sit*. Sed multo vehementius insurgit Hieronymus, affirmatque ne Monasterium quidem illud fuisse Episcopatus Hierosolymitani, sed Eleutheropolitani (2). *Dicit Joannes eum adolescentulum & pene puerulum in Parochia sua Bethleem Presbyterum constitutum, si hoc verum est, cuncti Palæstinæ Episcopi non ignorant, Monasterium enim sancti Epiphanii nomine vetus dictum, in quo frater meus ordinatus est Presbyter, in Eleutheropolitano territorio & non in Æliensi situm est*. In his omnibus ultro citroque accusationibus & responsionibus, nullo usquam loco, nullo in numero habetur patria, vel locus originis.

X. Sed præteriri sine piaculo non potest, quod repofuit Epiphanius ad accusationes quæ sibi a Joanne aspergebantur. Non sinebant Canones, ut extra fines suæ quisque Diœceseos quenquam ordinarent Episcopi. At summa Canonum dispensatrix & optima interpres caritas illum usum invexerat firmaveratque inter Episcopos Cypri, ut Clericos Ordinum detrectatores fugacesque, Episcopi quilibet in quorum manus incidissent, ordinare possent, piosque transfugas ad Episcopos suos remittere. Huic mori se obsecutum fuisse, & caritati servisse speraba Epiphanius in ordinando Pauliniano: *O vere benedicta Episcoporum Cypri mansuetudo, & bonitas, & nostra rusticitas sensu tuo, & arbitratu, digna misericordia Dei! Nam multi Episcopi communionis nostra & Presbyteros in nostra ordinaverunt Provincia, quos nos comprehendere non poteramus, & ad nos miserunt Diaconos & hypodiaconos, quos suscepimus cum gratia*. Nec eo se gyro continebat Cypri Episcoporum caritas. Si qua latius longiusque pateret Diœcesis, pacate & lubenti animo ferebant Episcopi, ut vicini Collegæ ordinarent Clericos in Ecclesiis sibi quam Diœcesano Episcopo proximioribus: *Et ipse cohortatus sum beatæ memoriæ Philonem Episcopum & sanctum Theophobum, ut in Ecclesiis Cypri quæ juxta se erant, ad meæ autem Parochiæ videbantur Ecclesiam pertinere, eo quod grandis esset & late patens Provincia ordinarent Presbyteros, & Christi Ecclesiæ providerent*. Hæc tum erat Episcopalis amplitudo caritatis, cujus contemplatione facile adducimur, ut dicamus, laudabilius violatos fuisse ab Epiphanio Canones, quam a Joanne vindicatos: quod ejusmodi nimirum incidant commissuræ rerum temporumque, ut Canonum litteram & quasi corticem vulnerari necessum sit, quo eorum spiritui & menti obsecundetur.

XI. Porro ea insulæ Cypri consuetudo erat, ut mea fert opinio, tanquam residuum quoddam vestigium vulgatissimæ Ecclesiarum disciplinæ, dum sævirent persecutiones. Cum enim plures tunc persæpe Ecclesiæ Pastoribus viduatæ mœrerent: vel vicini Episcopi, vel longinqui etiam, quos huc illucque fugitantes, eo ejecerat procella, non poterant non obsequi caritati, quæ tam Catholica est, quam fides ipsa, ut Presbyteros, Diaconos, atque adeo & Episcopos nonnunquam orbatis Ecclesiis ordinarent. At Presbyteri, Diaconique, & alii Clerici ita ordinati, non utique Episcopo ordinatori suo alligabantur, sed Ecclesiæ ad quam fuerant ordinati. Uno rem illustrabimus exemplo Eusebii illius sanctissimi Episcopi Samosateni. Cum illum enim particulari sua Ecclesia exturbasset Valens, omnium Ecclesiarum universalem se ille egit Episcopum, quas ejusdem persecutionis turbo vastaverat: omnesque perlustrans in militari veste, vacuas sedes Pastoribus donabat, Presbyteros Diaconosque ordinabat, ubicunque erat Episcopus, denique exules & vacantes Episcopos vacantibus Ecclesiis præficiebat. Audiendus hic Theodoretus (3): *Habitu militari indutus, & capite Tiara operto Syriam, Phœniciam & Palæstinam peragravit, quo tum Presbyteros & Diaconos crearet, tum alia Ecclesiastica obiret officia. Quod si quando in Episcopos secum doctrinæ consentientes incidebat, eos Ecclesiis quæ carebant Pastoribus, præfecit*.

XII.

---

(1) Epist. ad Joannem Hierof. (2) Epist. 62. (3) L. 4. c. 12.

XII. Ita solers & ingeniosa semper Episcoporum caritas id præstabat, ut eorum illa non fuga jam, sed vincendi pernicitas esset; nec exilium, sed longinquarum Provinciarum sanctitas & felicitas. Narrat Sozomenus (1), ut in fuga sua Athanasius Arianos, quorum insaniam fugiebat, vicissim ipse fugaverit ab Ecclesiis, quibus incubabant, Catholicosque Pastores suffecerit. Hac nimirum accusatione gloriam ejus cumularunt, qui eum postea insimularunt, quod Ecclesias curæ suæ & potestati non subditas Pastoribus donasset: Paulique zelum propius æmulatus est, qui orbem terrarum universum imperio Christi subjicere moliebatur: *Illud demum ei criminis loco objecerunt, quod scilicet in urbibus nihil ad se pertinentibus Ministros instituere auderet* (2). Ad eundem Athanasium scribens Basilius, id summæ laudi vertit, quod crimini dabant, qui virtutum splendore præstricti, invidere malebant, quam imitari? *Tantam geris Ecclesiarum omnium curam, quantum ejus quæ tibi peculiariter a Domino concredita est.*

CAPUT II. *P. 1. l. 2. c. 2.*

De eadem re, Clericos proprie Ordinatione sola Episcopo suo mancipatos fuisse; residere omnes debuisse.

I. Alia eorum exempla, qui Episcopo addicti suo non fuere nisi Ordinatione, cum longinquis ex regionibus in eam Ecclesiam concessissent. De Paulino.

II. III. De Augustino & Piniano.

IV. V. De litteris Dimissoriis. De B. Martino.

VI. Disciplina hæc ex eo manabat, quod tardius tum plerique, & longe a patria baptizarentur.

VII. Probatur Ordinationis vinculo strictissime quemque suo devinctum fuisse Episcopo.

VIII. Exceptiones duæ. Ubi vis adserebatur cuipiam. Et cum Ecclesia excisa jacebat.

IX. X. Ordinatio non Episcopo tantum, sed & Ecclesiæ alligabat, & residentiæ legi subjiciebat. Variæ ad id probationes.

XI. Cur Clerici sua ipsi sponte ab una Ecclesia ad aliam ejusdem Diœcesis migrare non possent, ab Episcopo transferri possent?

XII. Summa capita doctrinæ de residentia & stabilitate Clericorum.

XIII. Episcopo originis plus reverentiæ impendi tum captum est, cum ab infantia dari suscipique cœpit baptismus.

I. VEnio ad Paulinum, qui baptizatus Burdegalæ, ordinatus postea Presbyter fuit a Lampio Episcopo Barcinonis, ubi tunc sedem fixerat. Cum extrema quædam vis ei renitendi adhibenda fuerit, ut ordinari se pateretur, hanc ille sibi licentiam jam tum usurpavit, palamque professus est, nequaquam se Ecclesiæ Barcinonensi obligatum iri, unde & postea illigari se clero B. Ambrosii assensus est. Hoc ipse de se profitetur (3): *Ego etsi a Delphino Burdigaliæ baptizatus, a Lampio apud Barcinonam in Hispania per vim inflatæ subito plebis sacratus sim, tamen Ambrosii semper & dilectione ad fidem nutritus sum, & nunc in sacerdotii Ordine confoveor, denique suo me Clero vindicare voluit, ut etsi diversis locis degam, ipsius Presbyter censear.* Et alibi: *Nos modo in Barcinonensi civitate consistimus, repentina vi multitudinis initiatus sum.* Simile veri non est tam diutinas Paulinum Barcinonæ traxisse moras, ut illum quasi domicilii jure urbi suæ sibique Lampius adsereret. Potestas itaque Lampii in Paulinum non enituit nisi in impressione & vi quam illi plebs intulit. Paulinus quoque adversus Ordinationis suæ vincula non objecit, quod Barcinonensis civis non esset, sed vim sibi adhibitam esse excepit. Qua causa tam justa absolutus ab Ecclesia Barcinonensi, non ei se addixit, cujus civis erat origine, non ei in qua sacro fonte illustratus fuerat, sed ut omnino sui juris, Ambrosii Ecclesiæ adscribi voluit. Hinc liquet tenuissima tunc fuisse Episcoporum jura in laicos suæ ditionis, ubi de Ordinationibus agebatur.

II. Nec minus est in Augustini exemplo momenti. Tagastæ oriundus erat, quæ urbs Episcopalis est: sedem quoque ibi fixerat. Cum forte Hipponem perrexisset, populi turbæ in eum impetum fecerunt, atque ita vi Presbyter ordinatus est. Nulla ratio habita Episcopi Tagastensis. Possidius rem totam narrat, nec dissimulat laicum tunc adhuc fuisse Augustinum, nec evitare solitum nisi urbes, quæ Episcopis essent orbatæ: *Solebat laicus ab illis tantum Ecclesiis, quæ non*

(1) L. 3. c. 2.

(2) Epist. 25.

(3) Epist. ad Alipi.

non haberent Episcopos, suam abstinere præsentiam (1). Non nesciebat ergo Augustinus, in eligendis & ordinandis Episcopis, parum curari, an ejus, vel alterius essent Diœceseos, qui ordinabantur. Denique Valerius Hipponensis Episcopus, merito reformidans tantarum virtutum laude nobilis Presbyter postularetur in Episcopum, & præriperetur sibi ab alia quavis Ecclesia, cujus Carthaginensis Episcopus votis aspiraret: illum sibi Coadjutorem ascissere & Episcopum ordinare maturavit (2): *Metuere cœpit, ne ab alia Ecclesia sacerdos probatus ad Episcopatum quæreretur, & sibi auferretur*.

III. Narrat alicubi ipsemet Augustinus, a Tagastensibus concivibus suis ne Clericatus quidem honore affectum se fuisse: at Hipponenses rescito ipsum temporales facultates omnes abdicasse, vim fecisse sibi, ut Episcopum eligerent & ordinarent (3): *Cum Ecclesia Tagastensis, quæ carnalis patria mea est, Clericatum mihi non imposuisset, quando potuerunt Hipponenses, habendum invaserunt*. Addit Augustinus Piniani nobilissimi & prædivitis viri conversione audita exarsisse quoque Hipponensem plebem, ut illum Ecclesiæ suæ Presbyterum crearet: verum noluisse se manus illi imponere, & eam unam allegasse causam, quod Ordinationi suæ reniteretur Pinianus: *Nec aliud dixissem, nisi eum me invitum ordinare non posse*. Non ergo extranei Ordinatione arcebantur, eo tantum nomine, quod extranei essent. Pinianus ipse professus est, & Hipponensi plebi recepit, si quando contingeret, ut Clericatui acquiesceret, Hipponensi se Ecclesiæ Clericum lubentissime accessurum: at si vi ageretur, statim se abiturum ex Africa, satis gnarum violenta Ordinatione neminem cuiquam Ecclesiæ obligari.

IV. Alibi vero idem Sanctissimus Pater Clericum suæ Ecclesiæ unum nobis exhiber, sacrorum Ordinum vehementissime cupidum, sive in Hipponensi, sive quavis in alia ejus commendatione Ecclesia. Nec votis ejus obstitere nisi obliquiores quædam de innocentia ejus suspiciones (4): *Cum promoveri in Clericatu, sive illic per me, sive alibi per litteras meas vehementissime conaretur; ego autem nullo modo adducerer ei homini, de quo tantum mali existimarem, manus Ordinationis imponere, aut per commendationem meam alicui fratri meo eum subintroducere*.

En dimissorias Litteras, non laico concessas, ut ab Episcopo quopiam alio quam Diœcesano ordinari posset: nec enim ejusmodi Litteris opus erat: sed Clerico indultas ab Episcopo, qui jam cœperat illum ordinare, & qui eum Coepiscopi cujusdam sui potestati transcribebat. Porro verbis iisdem Augustini id luculenter edocemur, si quo vel consuetudinis vel decoris jure utebantur Clerici, ut superiores Ordines spe præsumerent; Episcopos summa auctoritate potuisse justis de causis, justis & suspicionibus hanc eorum spem frustrare, vel differre, ut ne qua Ordinatio inconcussis sanctimoniæ regulis obstreperet.

V. Natales sortitus erat B. Martinus in Pannonia, Ambiani baptizatus fuerat; Hilarius tamen suæ illum sociare Ecclesiæ enixus est, Diaconum illum ordinando, nulla vel patriæ, vel baptismi ratione habita: *Tentavit idem Hilarius imposito Diaconatus officio sibi eum arctius implicare, & ministerio vincire divino*. At Martinus nisi Exorcistæ Ordini non assensus est, & deinceps parentis optimi loco habuit Hilarium.

VI. Ut ad ipsam usque enitamur originem ejus disciplinæ, quæ quoad Ordinationem Episcopo originis minimum in laicos potestatis tribuebat; illud mihi potissimum ponderandum videtur, quod tunc temporis non fere baptizarentur, nisi provecta ætate. Argumento esse possunt exempla ipsorum Ecclesiæ luminum, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, Basilii, Gregorii Nazianzeni, & aliorum complurium, quibus & ipsos adjicies, si lubet, Imperatores. His iisdem vero exemplis patet, id quoque usitatissimum fuisse, ut extra patriam baptizarentur. Episcopus porro qui ordinabat, vitam & mores ad examen revocare non debebat, nisi post baptismum. Ad eum ergo potius qui sacro fonte tinxerat, ordinandi jus spectare videbatur, quam ad eum Episcopum, in cujus quisque Diœcesi exortus erat. Ita sensisse videri potest Concilium Eliberitanum (5): *Omnes qui peregre fuerint baptizati; eo quod eorum minime sit cognita vita, placuit ad Clerum non esse promovendos in alienis Provinciis*. Paulinus quoque assentiri videbatur, cum supra ajebat, se Burdegalæ baptizatum, non potuisse nisi inconsulta plebis tumultuatione Barci-

(1) Cap. 4. (2) Cap. 8. (3) Epist. 225. (4) Epist. 137. (5) Can. 24.

cinone rapi ad Presbyteratum. Sed cum non ita diu plerique demorarentur in Ecclesiis, in quibus sacro fonte lustrati fuerant, ut eorum omnium exemplo evincitur, quos modo laudavimus: hinc fiebat, ut nec ab Episcopo qui baptizasset, necessario suscipiendi essent Ordines sacri. Itaque nec patria, ubi ne baptizabantur quidem plerique: nec baptismalis Ecclesia, ubi pauci diu commorabantur, quenquam astringebat, ut ibi potissimum ordinaretur. Sed præventionis jus præpollebat, ut qui Clericatu quempiam initiasset Episcopus, dum ne vis facta esset, eum sibi vinculo & nexu deinceps mancipatum haberet. Erat enim fas adversus vim contestandi, reclamandique, ne qua hinc servitus ingereretur invitis: ut exemplo Paulini manifestum est (1): *Ea conditione in Barcinonensi Ecclesia consecrari adductus sum, ut ipsi Ecclesiæ non alligarer in sacerdotium Domini, non etiam in locum Ecclesiæ dedicatus.*

VII. Si ea autem vis, & contraria obnuntiatio Paulini, sicut & Hieronymi, legitimæ exceptionis pondus habebat: constat ergo universim id valuisse, ut Ordinatio sacris quibusdam & æternis nexibus Clericos Episcopo devinciret, & Ecclesiæ, in qua ordinati fuissent. Expressissimus in eam rem est Canon Concilii Milevitani I. *Placuit, ut quicunque in una Ecclesia vel semel legerit, ab alia Ecclesia ad Clericatum non teneatur* (2). Illustri exemplo res firmatur. Timotheum Augustinus ordinaverat Lectorem: ab alio se post ille Episcopo Subdiaconum ordinari curavit: denique juramento confirmavit nunquam se a Severo Episcopo recessurum. Augustinus illum repetiit, scripsitque ad Severum, suadens ut Timotheum remitteret: ita enim nec perjurii reum fore Timotheum, qui non sponte sua Severum dimitteret: & primariæ legi illi obtemperaturum, quæ illi Episcopo Clericos prorsus addicit, qui eos prior ordinarit. Audi ipsamet Augustini ad Severum verba (3): *Christum consulas tuæ menti præsidentem, utrum homo, qui in Ecclesia meæ dispensationi credita jam legere cœperat, & non semel; sed iterum & tertio, non fuisse Lector possit & debeat judicari, &c. Non vereor ne parum intelligas, quantus aditus aperitur ad dissolvendum ordinem Ecclesiasticæ disciplinæ, si alterius Ecclesiæ Clericus cuicunque juraverit, quod ab ipso non sit recessurus.*

VIII. Indubium est ergo, præter illas causas duas, cum Clerico vis allata est, ut supra patuit: & cum Ecclesia diruta est, quod additum est in Concilio Chalcedonensi: *Qui proprias amittentes patrias, seu provincias, ad alias Ecclesias transierunt:* indubium, inquam, est his exceptis causis duabus, adstrictos fuisse Clericos ejus Ecclesiæ & Episcopi obsequiis, qui primus Clericatum contulisset. Itaque non Monachos tantum Religiosa professio vinciebat, sed & Clericos Clericalis, ut aureis his vinculis absolvi non possent, nisi exceptione legitima, vel canonica dispensatione. Ita perspicue Concilium Toletanum I. ubi & alia profertur exceptio, quæ nonnisi rarissima est, ubi Clericus ab hæreticorum tenebris in lucem Ecclesiæ prodit (4): *Liberum nulli Clerico sit discedere ab Episcopo suo, & alteri Episcopo communicare, nisi forte ei, quem Episcopus alius libenter habeat, de hæreticorum schismate discedentem, & ad fidem Catholicam revertentem.*

IX. Hinc vero illud quoque manifeste efficitur, Clericos olim omnes in Ecclesiis quemque suis residere debuisse. Si enim Ordinatione ipsa sua Episcopo suo & ejus Ecclesiæ indivulse illigabantur: non poterant ergo a residendi necessitate solvi, nisi ex dispensandi graves & necessariæ causæ inciderent, quæ conscientiam in tuto locant. Hinc Concilium III. Carthaginense (5): *Ut Clerici in aliena civitate non immorentur, nisi causas eorum justas Episcopus loci, vel Presbyteri locorum perviderint.* Refertur in Concilii Ephesini I. (6) Actis libellus supplex Monachorum adversus Nestorium, ubi gravissime expostulant de irrogatis sibi contumeliis infestationibusque Clericorum, Nestorii insaniæ ministrorum: qui secundum Canones in Ecclesiis suis residere debuissent: *Opera utitur Clericorum quorundam ab externis parœciis & diœcesibus adscitorum, quibus tamen secundum Ecclesiasticos Canones in alieno Episcopatu vel Ecclesia degere non licet, sed iis solum locis & civitatibus, idque quiete, quibus ordinati sunt.* In Concilio Chalcedonensi innovata est hæc eadem Constitutio de necessaria residentia quorumvis Clericorum, Imperatore ipso urgente (7): *Clericos in Ecclesia ministrantes, in alterius civitatis Ecclesia col-*

(1) Epist. 5. ad Severum. (2) Can. 15. (3) Epist. 24. (4) Can. 12. (5) Can. 37. (6) Conc. Eph. Part. 1. c. 30. (7) Sess. 6. c. 3. Sess. 15. Can. 20. 23.

collocari non oportet, sed ea contentos esse, in qua ab initio ministrare meruerunt. Exceptis illis, qui proprias amittentes provincias, ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierunt. Si quis autem Episcopus post hanc definitionem susceperit Clericum, ad alium Episcopum pertinentem, placuit & susceptum & suscipientem communione privari; donec is qui migraverat Clericus, ad propriam fuerit regressus Ecclesiam. Alio mox Canone jubentur Defensores Ecclesiæ Constantinopolitanæ ejicere e civitate Regia Clericos, Monachosque, qui eo se conferebant, & Episcoporum suorum injussu diutius ibi commorabantur. Hunc Chalcedonensem Canonem Breviario suo Canonum inclusit Cresconius: *Quod non liceat Clericis & Monachis absque voluntate Episcopi, ad urbem regiam proficisci.* Ex quibus liquidum fit, obedientiam, residentiam, & unius loci stabilitatem, non monasticas tantum fuisse virtutes, sed & Clericales, quinimmo in Clero quam in Monasteriis antiquiores, cum de antiquitatis laude non possint Monasticæ ullæ Regulæ cum Ecclesiasticis Regulis & Canonibus certare.

X. Idem præceperat Arelatense Concilium (1): *In quibuscunque locis ordinati fuerint ministri, in ipsis perseverent:* Et mox: *Presbyteri & Diaconi, si relictis locis suis in quibus ordinati sunt, ad alium se locum transferre voluerint, deponantur.* Et Concilium Andegavense (2): *Clericis non liceat de loco ad alium sine Episcopi permissione transire.* Et Concilium I. Turonense: *Si quis Clericus absque sui Episcopi permissu, derelicta Ecclesia sua ad alium se transferre voluerit locum, alienus a communione habeatur.* Et mox (3): *Clerici non absque sacerdotum suorum commendatione, ad alias provincias seu civitates ambulare disponant.* Idem sancitum jam olim fuerat in Concilio Laodiceno: ne Clerici vel itineri se committerent inconsulto Episcopo (4): *Non oportet sacerdotem vel Clericum sine jussione sui Pontificis iter ingredi.* Et Nicænum Concilium (5): *Qui discedunt ab Ecclesia presbyteri, vel Diaconi, aut quicunque sub regula ἐν τῷ κανόνι, prorsus existunt, hi nequaquam debene in aliam Ecclesiam recipi, sed omnem necessitatem convenit illis imponi, ut ad suas parochias revertantur (6).* Quod rursus roboratur decretis Concilii Antiocheni, necnon & Sardicensis. In Sardicensi conquestus est Episcopus Thessalonicensis de diutina commoratione in civitate sua plurium Presbyterorum & Diaconorum non suæ Diœcesis, sed aliarum provinciarum. Tum vero a Synodo pronuntiatum est Clericos omnes eadem residentiæ lege teneri, qua & Episcopos (7): *Universi dixerunt: Et tempora quæ constituta sunt circa Episcopos, & circa has personas observari debent.* A Concilio Carthaginensi IV. definitum est, non posse Episcopos transferri ab uno Episcopatu ad alium, nisi auctoritate Synodi provincialis: sed alios Clericos solius Episcopi auctoritate posse ab una Ecclesia ad aliam traduci (8). *Inferioris vero gradus sacerdotes, vel alii Clerici, concessione suorum Episcoporum, possunt ad alias Ecclesias transmigrare.*

XI. Nemini non statim obvia & prompta est ratio, qua Beneficiarios & Clericos vetat ab una Ecclesia suopte marte in aliam transilire, nec prohibet auctoritate Episcopi eo traduci. Certissimum quippe est, ea potestate non uti Episcopos, nisi invitante utilitate Ecclesiæ; vel cogente necessitate: at Clericos singulos impellit frequenter avaritia, ambitio incitat, innata & propria exagitat levitas atque instabilitas. Sic enim Leo Papa I. (9) *Illam quoque partem Ecclesiasticæ disciplinæ, qua olim a sanctis Patribus & a nobis sæpe decretum est, ut nec in Presbyteratus gradu, nec in Diaconatus ordine, nec in subsequenti ordine Clericorum ab Ecclesia ad Ecclesiam cuiquam transire sit liberum, ut in integrum revoces admonemus. Et unusquisque non ambitione illectus, non cupiditate seductus, non persuasione hominum depravatus, ibi, ubi ordinatus est, perseveret: ita ut si quis sua quærens, non quæ Jesu Christi, ad plebem & Ecclesiam suam redire neglexerit, & ab honoris privilegio, & a communionis vinculo habeetur extraneus.* Grande sane habebatur piaculum non residere, cum eo obstricti clerici, *honoris privilegio*, seu Beneficio privarentur & tum demum excommunicatione percellerentur. Ut Episcopi enim inescari poterant Ecclesiæ opulentioris & splendidioris spe & inanibus id genus illecebris, ut sponsam suam sanctiorem forsan, sed pauperiorem repudiarent: ita & Presbyteri aliique Clerici illiciebantur persæpe alterius alicujus Ecclesiæ uberioribus proventibus, vel honorum splendore.

XII.

(1) Can. 2. 21. (2) Can. 9. (3) Can. 4. 12. (4) Can. 42. (5) Can. 16.
(6) Can. 3. (7) Can. 20. (8) Can. 27. (9) Epist. 86.

XII. Ut paucis nunc in pauca & summa constringam quæ duobus his capitibus dicta sunt: Ostensum est 1. obligatos fuisse ordinatione sua Clericos Episcopo, eo vinculo, quod omnino solvi non posset, ab ipsis quidem. 2. Atque ita minoris momenti fuisse contemplationem patriæ, Domicilii, Baptismatis, etsi fuerint Canones sparsim aliqui, qui auctoritatem his quærerent. 3. Ita semel quocunque ordine ab Episcopo aliquo initiati, non poterant reliquis ordinibus ab aliis Episcopis donari. 4. Stabilitatis autem in Ecclesia, in qua quis ordinatus esset, lex vigebat inexorabilis. 5. Lex residentiæ pariter complectebatur Episcopos, Presbyteros, Diaconos & Clericos omnes inferiores. 6. At Episcopus ipse poterat tamen Clericos suos aliis Episcopis commodare, & commendare, eis operas suas navaturos. 7. Poterat & ab una eos Diœcesis suæ Ecclesia in alias transferre. 8. Nec in iter se dare poterat Clericus sine litteris Episcopi sui. 9. Erant justissimæ quandoque causæ, ut de hac Canonum austeritate remitteretur aliquid. Exempli gratia, si qua devastata esset Ecclesia, poterant ejus Clerici ad alios Episcopos convolare. Si vis facta esset, poterat quis subducere se ejus Ecclesiæ servituti. Non abs re hæc contexui hic brevissime, & in unum congessi, ut intelligas adeo apta & concatenata hæc inter se esse, ut non potuerint non promiscue pertractari.

XIII. Posterioribus sæculis multa mutata, novata non pauca, illiciente sæpissime utilitate. Si enim jam a teneris unguiculis tingi cœpere parvuli, si orbis pene universus ab ipso Episcoporum ore fidei documenta hausit, id certe in immensum cessit Ecclesiæ compendium & decus. Et inde tamen factum est, ut locus originis, & baptismi jam majoris haberetur ponderis in Ordinationibus administrandis. Æquissimum enim est, ut Episcopus ministros suos eligat ex eorum numero, quos ipse per Baptismum sibi Ecclesiæque suæ filios genuit, & quorum vitam moresque a pueritia observavit. Cum ex adverso prioribus quinque Ecclesiæ sæculis, nondum Christi & Ecclesiæ jugo subessent omnes orbis Romani provinciæ & civitates, nondum omnes suos haberent Episcopos, qui inde erant oriundi, non poterant Episcopo se ulli aptius adgregare, quam ei qui primus ipse illis manus injiciebat, ut eos sibi vindicaret.

CAPUT III. *P. 2. l. 2. c. 1.*

Clerici Episcopo suo adstringebantur Ordinatione magis, quam origine, vel domicilio, sæculo VI. VII. VIII.

I. Concilia Galliæ prohibent, ne Episcopi alii aliorum ordinent, non laicos & cives, sed Clericos. Nec vero rationem habent domicilii. Quomodo nexus inferioris ordinis vincat vinculum superioris?

II. & III. In Hispania & in Italia vigebat eadem prorsus disciplina.

IV. Pœna Canonicæ in eos, qui præter has leges ordines vel conferent, vel suscipient.

V. Servitutis quoddam nobile genus est ex Concilio Aurelianensi V. quo Episcopis suis Clerici mancipantur.

I. SEcunda quoque Ecclesiæ ætate, Ordinatione potius quam origine, vel domicilio Clerici Ecclesiæ suæ adstringebantur. Prohibet Concilium Arvernum, ne Episcopi admittant, vel ordinibus superioribus donent, non laicos, & diœcesanos, sed Clericos aliorum Episcoporum, quos illi nempe clericatu ipso sibi adseruerunt (1): *Nullus Episcopus alterius Clericum contra voluntatem Episcopi sui suscipere audeat, aut sacerdotio proroget.* Concilium V. Arelatense idem rursus vetuit, & licentiam scripto dari debere significavit, qua suum Episcopus quis Clericum Coepiscopo concedit: alioqui trium mensium spatio communione privaretur alieni juris usurpator Episcopus, & desertor Clericus ordine accepto exueretur, velut defectionis suæ pretio (2): *Ut Episcopus alterius Clericum, in gradum, sine Epistola Episcopi sui provehere non præsumat.* Nec ab his abludit Concilium Cabilonense anni 650. (3): *Ut nullus alterius Clericum retinere præsumat, sicut priscis est Canonibus statutum, nec ad sacrum ordinem, sine voluntate Episcopi sui penitus promovere.* His Canonibus satis aperte proditur, Episcopos tunc aliquando id sibi sumpsisse, ut Coepiscoporum Clericos sibi vindicarent, collato eis Presbyteratu, quo tanquam sanctiore & strictiore vinculo, solveretur prior nexus, quem per minores ordines cum alio Episcopo contraxerat. Huic improbæ ipsi ad-

(1) Can. 11. (2) Can. 7. (3) Can. 13.

adversantur hi Canones. Denique cum alii Episcopi diutinum prætexerent alienorum Clericorum domicilium in sua Diœcesi, ut eos suo jam Clero annumerarent, eam quoque inanem spem excussit hoc Canone Concilium III. Aurelianense (1): *De his vero Clericis, qui sub qualibet occasione, aut conditione, aliorum civitatibus, vel territoriis crediderint immorandum, ne ad ullum Clericatus honorem, absque sui Episcopi scripto atque consensu debeant promoveri*. Unus ergo tunc Beneficii titulus, ab ordinibus ipsis indivulsus, Clericos quoslibet Episcopo uni ita illigabat, ut a nullo præterea Episcopo ceteros ordines accipere possent.

II. Idem prorsus obtinebat Disciplinæ tenor in Hispania & in Italia. Concilio Valentino non interdicitur Episcopis, nisi ordinatio Clericorum alienorum, non autem laicorum; quin & insinuatur universim eo conspirare universos Canones antiquos (2): *Ut nullus alienum Clericum, secundum decreta Canonum sine consensu Episcopi sui audeat ordinare*. Idem præcipit Braccharense Concilium; ubi & hoc additur, ut si Clericum suum Episcopus collegæ alicui concedat, id scripto testatum faciat (3): *Ut nullus Episcopus Clericum alterius ordinare præsumat, sicut & antiqui Canones vetuerunt, nisi forte signata sui Episcopi scripta susceperit*.

III. Scribit Gregorius Magnus ad Episcopum Syracusanum, ut Clericos omnes Baccandæ Episcopi, Clerique ejus desertores, & tota sparsos Sicilia, ubi etiam sacros Ordines susceperant, ad eum redire compelleret (4): *Indicavit nobis Baccanda frater, & Coepiscopus noster quosdam de Clero suo in Siciliæ partibus, ad sacros Ordines pervenisse. Qui quoniam neque Presbyterum, neque Diaconos se habere commemorat, eos ad se petit debere transmitti. Proinde fraternitas tua ubicunque illos repererit, huc eos sine dilatione transmittat, quatenus & illi ad Ecclesiam, in qua olim militaverunt, revocentur, & antedictus Episcopus optatum de eis possit habere solatium*. Quibus Gregorii verbis edocemur 1. qui uni semel Episcopo tanquam cœlestis militiæ duci nomen dederunt, quolibet ordine ab eo suscepto, non posse jam eos se alterius cujuscunque Clero adscribere, nisi eo assentiente; & quantumvis majores ordines ab aliis Episcopis postea susceperint, ad primum ordinatorem suum redire compellendos esse, quod ab eo semper revocari possint. 2. Quanquam minores ordines Ecclesiasticæ videri possint institutionis, sacri autem Ordines sint prorsus divinæ, strictius tamen & indissolubilius esse vinculum, quod per minores ordines prius contrahitur, quam quod posterius per majores. Ratio aperta est. Nec enim tam dignitas spectatur Ordinis, quam fides & devotio priori Episcopo dicata. Invictius est hoc vinculum, quia prius. Vel minores spectantur ordines, ut rivuli quidam Diaconatus, & portiones quædam divini Ministerii. Unde nec fidei per hos obligatæ temere quisquam potest illudere.

IV. Concilium Ilerdense, si qua præter Canones fiat ordinatio, ordinatorem Episcopum potestate privat ordinandi, ordinatum vero eo exuit ordine, quo male investitus fuerat (5): *Qui contra decreta Canonum indiscrete Clericos ordinaverunt*.

Concilio Aurelianensi III. (6) eadem pœna decernitur, sed ad sex menses contrahitur suspensio, ad omnes alioqui Episcopales functiones exporrecta (7): *Sex mensibus a celebrandis Officiis sequestretur*. Vetatur eodem in Concilio, ne in aliena diœcesi Episcopus ordinet quenquam, ne Clericos ordinet aliorum Episcoporum.

V. Est autem in Aurelianensi Concilio V. unde aliquid luculentius exculpamus. Postquam enim prohibiti sunt Episcopi quenquam sibi arrogare alienorum Clericorum, etiam Lectorum, vel superiores illis ordines conferendo, vel illos sibi suæque Ecclesiæ obligando: vel quacunque demum alia ratione (8): *Ut nullus Clericum, seu Lectorem alienum, sine sui cessione Pontificis, vel promovere, vel sibi quibuslibet conditionibus audeat vindicare*. Illico ibidem declaratur (9), nec servos sine dominorum assensu, a quo servitute absolvantur, nec libertos ordinari posse, nisi consentientibus Patronis. Nihil hic inquiritur de patria, nihil de domicilio: sed spectatur tantum perpenditurque obligatio prior, qua tenentur Clerici primo ordinatori suo, servi domino, patrono liberti: eorumque assensus desideratur, ut soluta illa priori obligatione, nova instituatur. Nobilissima ergo quædam servitus in Ordinibus etiam Ecclesiasticis spe-

(1) Can. 15. (2) Can. 6. (3) Can. 8. (4) L. 3. Ep. 40. (5) Can. 12. (6) Can. 6. (7) Can. 13. (8) Can. 5. (9) Can. 6.

spectabatur, qua non hominibus, sed Deo, sed Ecclesiæ, sed sponso Ecclesiæ Christo Clerici astringebantur.

CAPUT IV. *P. 2. l. 2. c. 2.*

Ordinatio Clericos prorsus omnes Episcopo & Ecclesiæ adglutinabat, ut residere tenerentur sæculo VI. VII. & VIII.

I. Concilia Galliæ de stabilitate Clericorum agunt, ut antiquiore, quam Monachorum.

II. Non sinunt ut peregrinentur sine litteris Episcopi sui, nec ab alio quopiam Episcopo Beneficiis donentur ullis.

III. Clerici Oratoriorum eidem necessitati adstricti.

IV. Cletus Episcopi non urbanos tantum, sed & agrestes Clericos complectebatur.

V. Residendi necessitas omnes Clericos complectebatur.

VI. Nec sine licentia Episcopi fas erat Palatium adire Principis.

VII. In Hispania eadem necessitas vel ultimos Clericos constringebat, & residendi in Ecclesia, & Clero morigerandi.

VIII. Eos quoque quos parentes ab infantia ultro devoverant.

IX. Origo aurea hujus servitutis.

X. Episcopo ea arctius, quam Ecclesiæ alligabat. Unde poterat Episcopus Clericos transferre suos, vel cedere.

XI. Episcopus Clericos fugaces Judici Regio tradebat.

XII. Isidori sententia de Clericis Acephalis.

XIII. Eadem regnabat in Africa quoque disciplina.

XIV. XV. In Italia quoque, quod ex Gregorio Magno approbatur.

XVI. De Ecclesia Orientali.

I. QUalifcunque demum foret ordinatio, ea obligabantur Clerici omnes Episcopo, Ecclesiæque, ut penes illum, ut in ista constantissime residerent. Agathense Concilium communem facit Clericis Monachisque stabilitatem; sed penes Clericos antiquiorem aliquanto. Itaque nefas erat abesse Ecclesia sua, sine licentia & litteris Episcopi (1): *Clericis sine commendatitiis Epistolis Episcopi sui, licentia non pateat evagandi. In Monachis quoque par sententiæ forma servetur.* Vetat Epaonense Concilium Presbyteros Diaconosque extraneos ad communionem admitti, sine Episcopi sui Litteris (2): *Presbytero, vel Diacono sine Antistitis sui Epistolis ambulanti, communionem nullus impendat.*

II. Sed longe aliæ erant eæ Episcopi Litteræ, quibus assentiebatur Clericorum suorum breviori itineri, vel longiusculæ peregrinationi, ab iis, quibus Clericum quemlibet suum alteri transcribebat Episcopo, qui eum deinceps habebat sibi proprium, unicuique Ecclesiarum suarum perpetuum defigebat ministrum. Vide quid ea de re sanxerit Concilium Epaonense: *Ne Presbyter territorii alieni, sine conscientia Episcopi sui, in alterius civitatis territorio præsumat Basilicis atque Oratoriis observare, nisi forte Episcopus suus illum cedat Episcopo illi, in cujus territorio habitare disposuit.* Ex quibus liquidum fit, Clericos ab uno Episcopo semel ordinari cœptos, jam ab alio donari non potuisse, sive Ordine quolibet, sive Beneficio. Presbyteri enim de quibus hic agitur, nihil novi Ordinis ab Episcopo hoc alio accipiebant, sed Ecclesiæ ejus alicui sese astringebant regendæ, quod omnino nefas erat, nisi Episcopus cui se prius addixerant, eos relaxaret, & prorsus deinceps cederet Collegæ, qui eorum in se curam & regimen recipiebat, etsi eos ipse minime ordinasset, ut hoc eodem Canone significatur.

III. Libertatem suam maxime venditare posse videbantur illi Clerici, qui nec urbano clero, nec Parochiis agrestibus erant devincti: sed qui privatorum in Oratoriis ruri ministrabant. Et ii tamen non solum ibidem jugiter residere tenebantur, sed præcipuas quasque anni solemnitates, Natale Christi, Pascha, Pentecostem, & nonnullas alias, in civitate cum Episcopo agere adigebantur in Ecclesia Cathedrali. Nihil apertius Concilio Arverno in eam rem (3): *Si quis ex Presbyteris, aut Diaconis qui neque in civitate, neque in Parochiis Canonicus esse dignoscitur, sed in villulis habitans, in Oratoriis Officio sancto deserviens, celebrat divina mysteria, festivitates præcipuas nullatenus alibi nisi cum Episcopo suo in civitate teneat.* Si qui alii fuissent Clerici, nec Clero Episcopali, nec Parochiis ruris affixi, nec domesticis Magnatum Oratoriis, eos æque designasset hæc Synodus, utque

(1) Can. 38. (2) Can. 6. Concil. Roman. Can. 12. (3) Can. 15.

utque se Episcopo suo diebus solemnioribus recolligerent, compulisset. Sed nemo tunc inter Clericos erat, qui non vel Episcopo, vel Ecclesiæ alicui, vel certo ministerio affigeretur.

IV. Est & aliud quod in hunc Canonem animadvertamus. Nempe Clerum Urbanum & Episcopalem, tunc quidem constare solitum, tum Clericis Urbanis omnibus, quanquam in omnes civitatis Parochiales Ecclesias dispersis: tum etiam rusticanis Clericis omnibus. Illud tamen intercedebat discriminis, quod rusticani solemnioribus tantum diebus cum Episcopo congregarentur, non in Oratoriis suis, non Parochialibus etiam Ecclesiis, cum Parochis ipsis. Illustrari id ipsum potest ex Concilio I. Matisconensi (1): *Ut Presbyteri, Diaconi, vel quolibet ordine Clerici, Episcopo suo obedienti devotione subjaceant: & non alibi dies feriatos nisi in obsequia illius liceat tenere, aut celebrare.*

Depositio quoque hic intentatur Clericis, *qui per cujuscunque patrocinium* desponsam Episcopo suo obedientiam præstare detrectabant. Eo incitati fuerant Concilii V. Aurelianensis Patres (2), ut ne libertos ordinari finerent, nisi Patroni assentirentur, assensuque suo jus omne patrocinii sui in Episcopum transfunderent.

V. Narbonensi Concilio Clerici minus residentes, minus observantes Episcopi sui mandatorum, distributionibus spoliantur, & ipsa etiam Communione (3): *Definitum est, ut nullus audeat Clericorum ordinationem sui Episcopi contemnere, sed ubi ordinatus fuerit, ambulare debeat cum gratia & obedientia, & qua injuncta fuerint agere.* Hanc obedientiam devovebant Clerici Episcopo eos ordinanti, Ecclesiæ ministeriis jugiter inhærere, residere, Episcopalibus decretis mores vitamque accommodare.

VI. Concilium denique Aurelianense I. Sardicensi succinens, prohibuit ne Abbates Clericique ulli omnino ad Aulam Principis pergerent, aliquid gratiæ & beneficii petituri, nisi Episcopo suo permittente (4): *Abbatibus, Presbyteris, omnique Clero, vel in Religionis professione viventibus, sine discussione, vel commendatione Episcoporum, pro petendis Beneficiis ad Domnos venire non liceat.* Concilium Aurelianense II. illud ipsum manifestius etiam declaravit, non posse nisi ab Episcopis hanc concedi Clericis licentiam, suis ne abessent Ecclesiis (5): *Abbates, Martyrarii, Reclusi, vel Presbyteri Apostolica dare non præsumant.*

VII. Nec minor erat Hispaniæ vel religio, vel diligentia, in Clericis omnibus ad stabilitatem, ad residentiam, ad obedientiam Prælatorum compellendis. Præstantissime Concilii Valentini Patres pia hæc & necessaria Clericorum prorsus omnia officia exequuti sunt (6): *Hoc etiam placuit, ut vagus atque instabilis Clericus sive etiam in Diaconi ministerio, vel Presbyteri officio constitutus, si Episcopi, a quo ordinatus est, præceptis non obedierit, ut in delegata sibi Ecclesia officium dependat assiduum, quousque in vitio permanserit, & communione & honore privetur, &c. sed nec illum Sanctorum Sacerdotum quispiam ordinet, qui localem se futurum primitus non spoponderit.* Perspicis ut omnes omnino Clerici vinculo stabilitatis, residentiæ & obedientiæ Episcopo quisque suo obligarentur, cui hoc imperium ordinatio pepererat.

VIII. In Concilio Toletano II. eisdem legibus & imperiis Episcoporum subjiciuntur Clerici omnino omnes, illi etiam ipsi qui ab infantia in Seminariis adolevere, ut quos maxime excoluit Episcopus, fructum ex eis capiat plurimum: *Quia durum est ut eum quem alius rurali sensu ac squallore infantiæ exuit, alius suscipere ac vindicare præsumat.* In Concilio Hispalensi II. ad primum suum remittuntur Episcopum desertores Clerici, qui ab eo cui se ab infantia devoverant, ad alium quemvis Episcopum defecissent. Quin & hanc perfidiam pœnitentiæ in Monasterio aliquo agendæ laboribus expiare jubentur (7): *Desertorem Clericum cingulo honoris atque ordinis sui exutum: aliquo tempore Monasterio delegari convenit, sicque postea in ministerio Ecclesiastici Ordinis revocari.*

IX. Intimas hujus disciplinæ causas non silet hoc Concilium. Agricolas quippe leges civiles in natali solo affixerant, ut nunquam liberum ipsis esset in alias demigrare regiones. Plus suavitatis dignitatisque erat in ea servitute, quam Ecclesiasticæ leges Clericis indicebant; ager qui colendus injungebatur, amenior, feraciorque: fruges ipsæ æternæ & incorruptæ. Hinc tanto major cura stabilitatis & assidui cultus. Quod de agri-

(1) Can. 10. (2) Can. 6. (3) Can. 10. (4) Can. 7.
(5) Can. 13. (6) Can. 5. 6. (7) Can. 2.

agricolis attigit hoc Concilium, id ad omnes hominum fere conditiones porrigi fas est; quibus singuli ab exortu suo per easdem publicas leges ita astringebantur, ut ad artes alias operasque nefas esset se conferre. Itaque his jam servitutibus assueverat humanum fere genus, nec quisquam ab his compedibus resiliebat: *Scribitur enim in lege mundiali de colonis agrorum, ut ubi esse jam quisque cœpit, ibi perduret. Non aliter & de Clericis, qui in agro Ecclesiæ operantur, Canonum decreto præcipitur, ut ipsi permaneant, ubi esse cœperunt.*

Vera & vilis servitus ea erat, qua nascendi lex ipsa terræ tunc homines colendæ affigebat: at residentia & stabilitas Clericorum in Ecclesia, optatissima libertas est. Nec enim liber est, qui instabilis est & inconstans. Etiam fugaces & huc illucque palabundi servi, servi sunt. Longe aliud libertas, aliud inconstantia & levitas animi. Longe aliud stabilitas, aliud servitus. Est libertati sua stabilitas laudi, est servituti sua instabilitas vitiosa. Felicitas summa libertatis est, si officio suo & æquitati irrevocabiliter adhæreścat.

X. Ceterum Episcopo magis suo devincti hærebant Clerici, quam Ecclesiæ, cui eos ille dicaverat. Cum enim ab ordinatione ea manaret servitus, ordinatori suo utique potissimum subjiciebantur. Ideo & Emeritensis Concilii decreto fas est Episcopo, Clericos quoslibet ab Ecclesiis quibuslibet suæ ditionis in Ecclesiam suam Cathedralem transferre, quandocunque ita expedire senserit. Si enim secundum Canones Clericos suos potest aliis Episcopis petentibus concedere: quanto facilius æquiusque poterit ipse eos in principalem Ecclesiam suam traducere (1): *Si priorum Canonum sententia hunc se tenet ordinem, ut Episcopus ab alio Episcopo, si indigentiam habuerit, Clericum in ordinandum petat, & accipiat: cur qui in Diœcesi sua habet eos, quo pro Dei officio & suo juvamine dignos repererit, ad suam principalem Ecclesiam non perducat, & habeat? Pro cujus rei causa hoc elegit unanimitas nostra, ut omnes Episcopos Provinciæ nostræ, si voluerint, de Parochianis Presbyteris & Diaconibus, Cathedralem sibi in principali Ecclesia facere, maneat per omnia licentia.*

XI. Concilii Toletani XIII. Canone constat nobis, Regiis Edictis jussos fuisse Episcopos, ut publicis Judicibus sisterent fugitivos & desertores aliarum Diœceseon Clericos, & certo tempore ad proprios Episcopos eos amandarent. Monachorum & Canonicorum hoc Canone par habetur ratio (2): *Si dicat quis simplici animo alterius Clericum se suscepisse, nec nosse eum fugitivum existere, tunc evidens innocentiæ suæ puritas approbanda est, quando eum quem suscepit, & infra octo dies juxta legum sanctionem Judici præsentaverit, & infra tempus legibus constitutum, illuc fugitivum reduxerit, unde per fugam vagabundus exivit.*

XII. Fugacium & erronum Clericorum multitudini incredibili & vitæ prorsus licentiosæ plurimum indoluit B. Isidorus Hispalensis, ut qui non Hispanias tantum; sed & Occidentem universum erroribus suis inquinarent. Ne Clericorum quidem nomine illos dignatur; cumque nec laici essent, eos non aliter detestatur, quam ut portenta quædam in Ecclesiasticæ disciplinæ dedecus nata (3). *Duo sunt igitur genera Clericorum, unum Ecclesiasticorum sub regimine Episcopali degentium: alterum Acephalorum, id est, sine capite, quem sequantur ignorantium. Hos neque inter Laicos sæcularium officiorum studia, atque inter Clericos religio retentat divina; sed solutos atque aberrantes, sola vaga vita complectitur, &c. Hippocentauris similes, neque equi, neque homines, mixtumque genus, prolesque biformis, ut ait Poeta. Quorum quidem sordida atque infami numerositate satis superque nostra pars Occidua polluitur.*

XIII. Quod ad Ecclesiam Africanam attinet, diximus jam beatum Fulgentium, cum a Monasterio, ubi Abbatem agebat, secessisset, ab Episcopo suo revocatum fuisse, & Presbyteratu initiatum; ut Diœcesi suæ duplici hoc nexu illum alligaret, & spem ejus sibi vindicandi ceteris omnibus Episcopis prælecaret. Ferrandus in ejus vita in hunc modum rem narrat (4): *Repente eum sacerdos consecrat Presbyterum ut Abbatis, & Presbyteri decoratus officio, nec Monasterium relinquere, nec in alia posset Ecclesia forsitan ordinari.* Verum postquam profligatis Barbaris, Africam Justinianus Imperator Romano restituit Imperio, Episcopi Africani supplices petiere a Joanne Papa II. ut Clerici omnes Afri, ab Episcopis ad Lectores nemine dempto, *similes hæreticis judicarentur*, nisi tranato rursum mari

(1) Can. 12. (2) Can. 11. (3) De Eccles. Offic. l. 2. c. 3. (4) Cap. 15.

mari in suas se reciperent Ecclesias, a quibus aufugerant. Mortuo interim Joanne, redditæ sunt eæ Litteræ Agapeto successori ejus, qui tam piis, & tam necessariis votis obsecundans, rescripsit, stabilitate Clericorum suis in Ecclesiis constabiliri virtutes, effervescere caritatem; discursationibus hanc extingui, illas in dies magis magisque extenuari (1): *Quia permanendo in Ecclesiis in quibus militant, & ministerii sui poterunt assiduitate in Dei Salvatoris nostri amore fervescere, & quæ in pervagatione reprehensibilia sunt, vitare.*

XIV. Ex hac Agapeti Epistola edocemur, qui mores Romæ, quæ in Italia leges vigerent, in stabilitate Clericorum, & pronissima in Episcopos observantia tuenda. Diximus jam ut Gregorius Magnus Bacandæ Episcopi dispersos Clericos conquiri jusserit, eique reddi (2): *Quatenus & illi ad Ecclesiam, in qua olim militaverunt, revocentur, & antedictus Episcopus optatum de eis possit habere solatium.* Cum e vivis excessisset Syracusanus Episcopus, successorem ei dari Catanensem Archidiaconum Gregorius exoptavit; sed intellexit & ipse necesse esse, ut assentiretur Catanensis Episcopus, relaxaretque nexum, quo sibi Archidiaconus obligabatur (3): *Quod si factum fuerit, etiam frater, & Coepiscopus noster Leo ei cessionem præstare debebit, ut liber ad ordinandum possit inveniri.* Cum de Ravennate Archidiacono Florentio in Auconitanum Episcopum eligendo ageretur, monuit Gregorius emerendum primo esse assensum Archiepiscopi Ravennatis, & ita emerendum, ut ne suspicari quidem posset, partes suas Romanum Pontificem in eam rem interposuisse, quo tanto liberius assentiretur (4): *Apud Episcopum ejus agi necesse est, ut ei debeat cessionem concedere, non tamen ex nostro mandato, vel edicto, ne contra suam voluntatem eum cedere videatur.* Scribebat quidem Gregorius Corsicæ insulæ Episcopo, ordinatum a se Acolytum, ad eum se remittere (5): *Latorem præsentium per intercessionem sanctitatis vestræ Acolytum fecimus; quem ad obsequia vestra transmisimus, &c.* Verum aut ea erat generalis regulæ exceptio, aut illum ordinaverat quidem Gregorius Acolytum, sed ad titulum Ecclesiæ Corsicæ, & Episcopi Corsici commendatione: vel strictissimam illam in Episcopos obedientiam a majoribus tantum Clericis exigebat: *Quisquis in hac Ecclesia Ordinem sacrum acceperit.* Hoc exemplo id illustratur. Elias Isauriæ Abbas Epiphanium discipulum suum ad Gregorium miserat, ut ab eo Diaconus ordinaretur, sibique remitteretur. Gregorius Diaconum quidem illum ordinavit, at mox Eliam certiorem fecit, hoc Ordine sacro, velut inviolabili sacraque catena novum hunc Diaconum Ecclesiæ Romanæ illigatum esse: *Diaconus quidem factus est, sed quisquis semel in hac Ecclesia Ordinem sacrum acceperit, egrediendi ex ea ulterius licentiam non habet, &c. Epiphanium huic Ecclesiæ Diaconatu interveniente ligavimus, &c.* Communis ea erat Clericatus ipsius lex, cui tanto lubentius faciliusque accommodabat se Romana Ecclesia, quod nec utilitas, nec dignitas major usquam alibi esse posset Clericatus.

Fortunatus Neapolitanus Episcopus oravit a Gregorio facultatem transferendi suam in Ecclesiam Diaconi Ecclesiæ Venafranæ. Tanto proclivior fuit Gregorius ad assentiendum, quod eam urbem hostes invasissent, eique nec Ecclesia superesset ulla, nec Episcopus (6): *Et quoniam nec Episcopum cui obsecundare, nec propriam habet Ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere, petitionem tuam non prævidimus differendam.* Clerici Lilybæi in Sicilia Romam se contulere, ubi impetrata a Gregorio potestate eligendi sibi Episcopi, Parochum elegere agri Romani, quem & concessit Gregorius (7): *Lilybetanæ Clerus Ecclesiæ huc pro ordinando sibi veniens sacerdote, licentiam eis de exquirendo sibi Episcopo nos dedisse cognoscas. Qui rapientes Decium forensem Presbyterum, &c.* Leo Episcopus Siculus sua in Catanensi Ecclesia instituerat Presbyterum Ecclesiæ Syracusanæ. Joannes novus Ecclesiæ Syracusanæ Episcopus Presbyterum suum repetebat, quem ordinaverat ipse, cesseratque Leoni. Jussit Gregorius reddi Presbyterum, quod novis potissimum Episcopis opus sit fidis amicis, qui suis ipsos consiliis operisque levent, & suffulciant (8): *Quia in novam Ecclesiam vadit, & suos illic proprios homines habere necesse est, ut cum causarum tumultibus premitur, in secreto suo inveniat ubi requiescat.*

Aufu-

(1) Epist. 2. (2) L. 3. Ep. 42. L. 4. c. 19. (3) L. 4. Ep. 30. (4) L. 12. Ep. 6. (5) L. 7. Ep. 2. (6) L. 5. Ep. 12. (7) L. 5. Ep. 13. (8) L. 5. Ep. 10.

Aufugerant ab Ecclesia Romana duo Clerici sine licentia Papæ (1): *sine nostra benedictione*. Condonavit eam culpam, pœnasque remisit Gregorius, dum Officio se suo quamprimum redderent. Calaritanum vero objurgavit Episcopum, quod in Clericos non animadverteret, qui aliis quam Ecclesiæ suæ negotiis se implicarent, nec Episcopo suo morigerarentur (2): *Quod fraternitatis vestræ jussionibus obedire postponant, atque in aliorum se magis obsequiis ac laboribus occupantes, sua deserant, ubi sunt necessarii, actus Ecclesiæ*. Observatum illud supra est, hoc cavisse Gregorium in creandis Defensoribus Ecclesiæ, ut ne cuiquam alii Ecclesiæ jam essent per Clericatum obligati (3): *Nec fuisti Clericus alterius civitatis*.

XV. His Gregorii testimoniis undique conspirantibus liquet, juxta decreta Canonum, Episcopos non aliter suæ ordinationis Clericos habuisse, sibique vindicasse, quam ut sibi proprios, & devotos, ut *suos proprios homines*. Ita enim loquitur Gregorius: quasi diceret solemni hominio, sive homagio Episcopis propriis obligatos; ea quippe vis erat ejus vocis, jam tum ævo Gregorii: Homines dicebantur, quos postea dixere Vassallos.

XVI. Cursim saltem adeamus Ecclesiam Orientalem, de qua jam testatum fecit Isidorus, religiosius ibi, quam in Occidente observatam fuisse regulam Concilii Chalcedonensis, nec ulli essent Clerici, qui non alicujus Ecclesiæ ministerio manciparentur. Execratus est Justinianus Imperator ambitiosulos Clericos, qui Magnatum patrocinia aucupabantur, ut ab aliis, & a Provinciarum quoque Ecclesiis ad Ecclesiam Constantinopolitanam majorem transferri possent (4): *Quod hactenus indecenter fiebat, nequaquam in Republica geratur, id est, multos reverendissimorum Clericorum dedignari quidem in iis quibus ordinati sunt sanctissimis Ecclesiis, aut hic, aut Provinciis deservire, ad sanctissimam vero majorem Ecclesiam, & venerabilem Clerum ejus per patrocinium quodlibet accedere. Quod de ceteris fieri omnimodo prohibemus*. Sed permirum illud est quod addit Imperator; si per leges Canonesque non licet Monachis ex Monasteriis aliis in alia demigrare: multo intolerabiliorem fore id genus instabilitatem in Clericis, quos multo vehementior exagitare potest, vel pecuniæ fames, vel honorum dignitatumque cupido: *Nam si prohibemus ex uno Monasterio in aliud transmigrare, multo magis neque Clericis hoc permittimus, lucri & negotiationis habere demonstrationem hujusmodi horum desiderium judicantes*: Denique cum immunes a tutelis fore sanxisset idem Imperator Clericos Monachosque; negat sanctioribus his nominibus comprehendi eos, qui extra Ecclesias, extra Monasteria sua vagantur, undique fugaces, ubique inertes; cum eo fructu detur ea immunitas, ut rebus divinis vacare liceat per otium (5). *Eos tamen Clericos, & Monachos hujusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas Ecclesias, vel Monasteria permanent, non divagantes, neque circa divina ministeria desides. Cum propter hoc ipsum beneficium eis indulgeamus, ut aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministeriis inhæreant.* Consule Nomocanonem Joannis Antiocheni, ut Canonum Legumque concordiam in hoc negotio intelligas.

CAPUT V. *P. 3. l. 2. cap. 1.*

Subjiciebantur potius Clerici Episcopo ordinationis, quam Originis, vel Domicilii, sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Probatur ex Conciliis innexos potius fuisse Clericos Diœcesi, ubi Tonsuram & Clericatum, quam ubi patriam, vel ubi baptismum nacti fuerant.

II. Probationes aliæ ex Capitularibus & Conciliis.

III. Probatur domicilio non translatos fuisse Clericos ex Diœcesi una in aliam.

IV. Probationes novæ ex formulis Ordinationum.

V. Quo differrent dimissoriæ tunc, & nunc litteræ?

VI. Ultra annum nongentesimum viguit hæc Disciplina.

VII. VIII. Solvuntur objectiones de loco originis.

IX. Episcopus cui alienus concedebatur Clericus, examini illum subjicere poterat.

X. In

(1) L. 5. Ep. 28. (2) L. 7. Ep. 67. (3) L. 9. Ep. 33. (4) Novell. 3. c. 2.
(5) Cod. l. 1. De Episc. & Cleric. Leg. 51.

X. In Oriente eadem vigebat Disciplina, quoad Episcopum Originis & Clericatus.

XI. Quando cœperint Episcopi aliorum Episcoporum Diœcesanis Tonsuram & Minores non conferre?

XII. Consensus utriusque Ecclesiæ.

I. TRibus his quoque admodum sæculis Imperii Caroli Magni, stirpisque ejus Regiæ, idem semper obtinuit mos, ut ei magis addicerentur Clerici Episcopo, qui primus eos clericali Tonsura initiasset, quam qui originis loco, vel baptismo præfuisset. Itaque si alienos Diœcesanos occupasset Episcopus tondere, & Clericos, aut Lectores etiam creare, tam inconvulsis censebatur illos sibi vinculis constrinxisse, ut eos nemo alius deinceps posset Episcopus, nisi a se vel permissos, vel emancipatos, Ordine aut Beneficio ullo donare. Ea est haud dubio sententia Canonis Concilii Verni anno 755. (1) *Clericos in Ecclesia militantes, sicut jam constitutum est, non licere in alterius civitatis Ecclesia, vel in potestate laicorum militare.* Id est non posse eos ab Episcopo recedere, a quo cœperint ordinari, ut alii se Ecclesiæ voveant, vel Capellæ domesticæ cujuscunque Magnatis: *sed ibidem permanere, in qua principio ministrare meruerunt.* Non eximuntur, nisi ii, quorum vel Ecclesia, vel civitas ipsa complanata est: *Extra eos qui amissa patria ad aliam Ecclesiam pro necessitate venerint.* Suspensione & excommunicatione plectitur alioqui tum Clericus ipse, tum Episcopus, Nobilisque qui alienum Clericum retinet: *Qui vero Episcoporum, aut laicorum post hoc constitutum, alterius Ecclesiæ Clericum susceperit, nisi ad excusandum rationabiliter, placuit a communione suspendi & eum qui suscepit, & eum qui susceptus est, quousque Clericum, qui translatus est, fecerit ad suam reverti Ecclesiam.*

II. Consuetudini & Legi eidem adstipulantur Capitularia Caroli Magni (2): *Ut nemini liceat alterius Clericum recipere; nec ordinare in aliquo gradu sine commeatu Episcopi.* Ita anno rursus 789. in alio Capitulari Aquisgranensi (3): *In Decretis Leonis Papæ sancitum est & in Concilio Sardicensi, ne Episcopus alterius Clericum ad se non sollicitet, nec ordinet.* Theodulfus Episcopus Aureliamensis Parochis suis præcipit, ut ea mutuo verecundia sint, qua sunt Episcopi in Coepiscopos, ut ne alii aliorum Clericos sollicitent & abducant (4): *Hoc modis omnibus prohibemus, ut nullus vestrum alterius Clericum ad se non sollicitet, nec ordinet.* In Concilio Verno II. anno 844. innovata est suspensio olim decreta in Concilio Chalcedonensi, adversus Clericos prioris Ecclesiæ suæ transfugas, & Episcopos qui non eos procul a se ablegarent (5): *De Clericis Ecclesiarum desertoribus antiqua forma Chalcedonensis Concilii servanda est.*

III. Concilii Meldensis anno 845. habiti Patres, ut præverterent inconsultas & præcipites Clericorum eorum Ordinationes, quorum nec explorata satis est vita anteacta, nec eruditio; quod longinquis nimirum e regionibus cum Magnatibus quibus adhærescunt, advenerint: sanxere, ut nullus eos ordinaret Episcopus sine Dimissoriis ejus Episcopi litteris, qui eos primus clericatu ornasset. Itaque sola domicilii ratione nondum Clerici ab una Diœcesi in aliam transferebantur (6): *Qui cum Senioribus suis de aliis Provinciis ad nostras Parochias veniunt, &c. Si ad ordinandum offeruntur Clerici hujusmodi, instrui debent, ut ad Episcopos, ex quorum Parochiis sumpti sunt, eos remittant, & aut ibi ordinentur, aut litteras Canonicas ab Episcopo, ex cujus Diœcesi sunt, proferant; sicut Canonica docet auctoritas.* Edicitur mox ut Diœcesani ipsi annuo saltem spatio in Episcopali immorentur Diœcesi, ut eorum & conversatio & doctrina perspectior esse possit Episcopo a quo ordinandi erunt (7): *Qui vero ex nostris Parochiis, nullatenus ordinentur, nisi aut in Clero certo, aut religioso, vel etiam in civitate saltem uno anno immorentur, ut de vita & conversatione atque doctrina illorum certitudo possit agnosci.* In Concilio Nannetensi innovatur Chalcedonensis Canon, ne Clerici aliarum Diœcesεon ordinentur (8).

IV. Inter Antiquas formulas legere est Epistolam Episcopi Venciensis ad Ganelonem Archiepiscopum Rothomagensem, qua commendat ei Vulfadum Diaconum, quem negotia nescio quæ Rothomagi remorabantur oratque, ut & ad Ordinem superiorem illum provehat: sicut & commendatione sua illum Ebbo Remensis Archiepiscopus Dia-

(1) Can. 12. (2) Cap. 6. (3) Cap. 56. (4) Can. 15.
(5) Can. 4. (6) Can. 51. (7) Can. 52. (8) Can. 7.

Diaconum ordinaverat, cum ipsemet olim illum adhuc Subdiaconum Vencensi Episcopo concessisset (1): *Filium Ecclesiæ nostræ Vulfadum Subdiaconum, me petente traditum mihi per litteras formatas ab Ebbone, &c. Me suggerente ordinavit idem Ebbo in gradu Diaconatus, &c. Vobis eum committo, vestræque custodiæ & providentiæ delego, & ut ad majores gradus eum provehatis suppliciter exoro. Credimus enim, quoniam & sapientia & mores ad hoc eum dignum indicant*. Occurrit & alia ibidem Epistola Eneæ Parisiensis Episcopi ad Hincmarum Archiepiscopum Remensem, ut ab eo peteret cedi & transcribi sibi Acolythum: *Bernonem quem vestra fraternitas Acolythum ordinavit, &c. quoniam sine vestra licentia eum nolumus in nostra Ecclesia diutino tempore immorari, petimus ut de illo nobis litteras Canonicas faciatis, quatenus eum in nostra Ecclesia possimus regulariter ordinare*. Legitur mox ibidem Epistola Hincmari in Episcopum Parisiensem transcribentis, quidquid sibi ipse pepererat auctoritatis & juris in hunc Acolythum, ipsa hujus Ordinis collatione: *Canonica atque Ecclesiastica sancit auctoritas, ut nemo Episcoporum alterius Ecclesiæ ordinatum, sine consensu vel litteris dimissoriis illius Episcopi cujus ordinatus fuerat, in propria Parochia retinere, aut ordinare præsumat. Rogastis, &c.* Hæsitationem omnem abstergit vox illa toties iterata *ordinatus*, ostenditque dimissoriis opus non fuisse, nisi Clericis quos Episcopus aliquis cœpisset ordinare. Obvia ibidem est Epistola Episcopi Noviodunensis ad Laudunensem, Presbyterum suum ita cupientem concedentis. Missa facio complura alia ibidem ejusdem rei exempla, quibus patet eas Clericorum cessiones fieri solitas, vel petentibus Episcopis, ut Ecclesiis suis providerent, vel exorantibus Clericis ipsis, ad certas rerum causarumque necessitates.

V. Facile autem intelligitur has litteras *Formatas & Canonicas*, quas & jam tum Dimissorias vocabant, ab eis quæ usitatissimæ jam sunt, plurimum discrepasse. Cum enim tunc Episcopi Clericos ordinatione ipsa sibi manciparent, illos hujusmodi cessione emancipabant quodammodo, & jus omne suum in alium transfundebant Episcopum, cui Clerici deinceps hi æterno nexu & vinculo adstringebantur. Nemo non videt quantum ab eo distent hodiernæ dimissoriæ Litteræ: nec aliunde ea manavit diversitas, quam ex eo quod non jam Tonsura, Clericatus, Ordinatio spectantur, ut quondam, tanquam indissolubiles quidam nexus cum eo qui Regalis Christi Sacerdotii caput est & princeps. Non cedunt alii aliis Episcopi jus & imperium illud in Clericos, quod passi sunt dilabi.

Damnat Hincmarus ordinationem ejus qui posteriores Ordines susciperet in ea Diœcesi, in qua priores, vel Tonsuram ipsam non accepisset (2): *Qui contra sacras regulas ab Ecclesia in qua fuerit tonsus & ordinatus, discedens ad alias Provincias convolavit*. Si vel ad Episcopatum electus esset Clericus alterius Diœceseos, non poterat is novæ assentiri & acquiescere dignitati, nisi permittente Episcopo, cui hactenus fuerat obnoxius: *Canones decreverunt, ut ab alia Ecclesia petitus, vel sumtus, is qui fuerit ordinandus Episcopus, non sine placito, vel litteris ejus Episcopi, cujus fuerat Clericus, ordinetur*.

VI. Eadem innovata sunt Decreta in Concilio Romano anni 433. ubi demonstratur Romana ipsa Ecclesia locum originis non tanti fecisse, quanti ordinationis & clericatus, qui tunc a Beneficio non divellebatur, & ex indeclinabili tunc lege residentiæ certum secum invehebat domicilium (3): *Nullus Episcoporum audeat alterius civitatis Clericum sine dimissoriis sui Episcopi suscipere*. Denique anno 895. Concilium Triburiense apertissime prodit usque ad annum Christi millesimum Episcopos Germaniæ potuisse sibi vindicare alienos quoslibet cives & Diœcesanos, collato eis vel Clericatu tantum, vel Ordine etiam aliquo, atque ita certo eos Beneficio & ex lege proinde residentiæ, certo domicilio affigere: dummodo ne sibi Ecclesiæque suæ ita devincire illos tentarent, qui ab alio jam Episcopo illaqueati fuissent sacris iisdem vinculis. Non aliud enim hæc Synodus in ea re, quam Canones innovat Nicænos, Chalcedonenses, Sardicenses, Africanos. Atqui his vetatur id unum, ne quis Episcopus alienos ordinet Clericos.

VII. Nec tamen dissimulandum nonnullis in locis videri posse, habitam esse rationem originis. In Capitulari Angilrami, quod ei traditum ferunt ab Hadriano Papa, vetantur Episcopi alienos ordinare Parochianos, id est, Diœcesanos: quæ nunc enim

(1) Concil. Gall. Tom. 2. p. 669. 670. (2) De Præd. c. 36. T. 1. p. 319. (3) Can. 11.

enim Diœcesis, ea tunc vocabatur Parochia (1): *Si quis Episcopus judicaverit, vel ordinaverit alterius Parochianum, sine consilio & voluntate Episcopi sui, &c. ultra non solvat Canonem*. Sed promo certiorem profecto probationem ex Capitularibus Caroli Magni (2): *Nullus Episcopus alienum Parochianum præsumat retinere, vel ordinare; vel judicare absque proprii Episcopi voluntate. Quia sicut irrita erit ejus ordinatio, ita & dijudicatio. Qui eum ordinare non potuit, nec judicare ullatenus poterit*.

In antiquis Formulis impetrat Archiepiscopus Senonensis a Bituricensi, ut Presbyter natus & ordinatus in Diœcesi Senonensi possit in Bituricensi domicilium figere (3): *Parochianum nostrum in nostra Diœcesi natum, & sacras litteras edoctum ad Ordinem sacrum promoveri jussimus*. Hincmarus Remensis Episcopus ajebat Vultadum in Ecclesia Remensi baptisma & Tonsuram consecutum, non potuisse Lingonensem ordinari Episcopum, nisi consentiente Remensi Archiepiscopo (4): *inconsulta Remensi Ecclesia, in qua baptizatus & in Clericum tonsus, &c.* Narrat Flodoardus Episcopos provinciæ Turonensis petiisse, ut Actardus Nannetensis Episcopus ad Ecclesiam Turonensem transferretur (5), *quia in eadem Ecclesia baptizatus, nutritus, & ordinatus fuerat*. Plura ejusdem rei exempla capite sequenti contexentur.

VIII. Verum nec numero, nec pondere paria sunt harum probationum atque superiorum momenta. Inde ergo illud tantum existit, locum originis, vel potius baptismi aliquando in pretio esse cœpisse, non semper. Viennensem Archiepiscopum objurgabat Joannes VIII. quod intercederet promotioni Episcopi Genevensis, ea nimirum de causa, quod nec baptizatus, nec tonsus, nec ordinatus Genevæ fuisset, nec pensi quidquam haberet, quod nec ipse horum quidquam sacramentorum Viennæ accepisset (6): *De hoc quod dicis, quod Optandus in Genevensi Ecclesia nec baptizatus, clericatus, ordinatus, acclamatus, eruditus unquam extiterit: interim silentio est tegendum, eo quod nihil horum habens, sanctitas vestra in Viennensi Ecclesia est consecrata*. Nec in hoc exemplo quidquam est quod assentiri cogat. Unus est Capitularium locus a me relatus, quod nulla possit cavillatione deludi. At si uni illi statuto objiciatur illa congeries testimoniorum supra laudatorum, planum est nunquam usu receptum illud fuisse.

IX. Unum restat quod addam; potuisse videlicet Episcopum Collegis suis aliquem concedere & addicere Clericorum suorum, cum accessione suffragii & testimonii sui, ut illum ad Ordines superiores propellerent, ut superiora declarant exempla: sed non eo prohibitos fuisse alios Episcopos, quin novum hunc Ecclesiæ jam suæ militem probarent, excuterentque an superiori Ordini par esset. Quin ex adverso cum suo in hunc Clericum jure omni sese exueret Episcopus, eoque Collegas investiret, illum ergo prorsus eorum arbitrio judicioque committebat. Unde & in Antiquis Formulis ita Episcopo Argentoratensi Clericum suum commendat Constantiensis, ut penes eum esse velit, an ille ad superiores Ordines sit promovendus (7): *Vobis licentiam tribuimus, ut si dignum eum judicaveritis, ad sacros Ordines promoveatis*.

X. Quod ad Orientalem jam spectat Ecclesiam, Constitutione Michaelis Anchiali Patriarchæ Constantinopolitani, synodice trutinata cum Episcopis compluribus, & Magistratibus Imperatoriis, sancitur juxta Canonicas sanctiones, non posse ab Episcopis conferri Diaconatum, vel Presbyteratum iis qui ex alienis Diœcesibus ad eos ventitant (8): *Diaconorum & Sacerdotum ordinationes facere*: vetantur autem vel maxime Episcopi Regiæ urbi vicini, manus imponere Diœcesanis ullis civitatis Constantinopolitanæ, addito etiam, ut qui Presbyteratu in aliis Diœcesibus initiati fuerint, ad eas proficiscantur, sacro illo Ordine perfuncturi. Ejus Decreti sensus germanissimus ad solos spectare videtur Clericos, non laicos. Clericis enim, & Ordine jam aliquo donatis, aut adjici, aut abnui possunt Ordines superiores, non laicis. Sunt tamen in ea Constitutione ejusmodi verba, quæ prohibeant tonderi, vel ordinari ab Episcopis, nisi ipsorum Diœcesanos, ut paci Episcopos inter alendæ consultum sit: *Manus autem imponere & sacros Ordines conferre, non iis qui undequaque*

(1) Can. 30. (2) L. 7. c. 229. (3) Concil. Gall. Tom. 2. p. 665. 666. (4) Tom. 2. p. 279. (5) Flodoard. L. 3. c. 21. (6) Epist. 25. (7) Concil. Gall. Tom. 2. p. 666. (8) Juris Orien. Tom. I. p. 227. &c.

que veniunt, sed iis solis qui sunt ejus Diœcesis, unicuique Antistiti Canone cautum est; ne inter eos confusio seditioque versetur, a quibus ordo & pacis bonum aliis quoque certa debet regula dari.

XI. Video hæc quoque verba ad Ordines sacros trahi posse, quos non possit conferre Episcopus; nisi iis qui Diœcesani ejus sunt, vel propter originem, vel propter Tonsuram & priores Ordines, quibus ei adscripti insitique sunt Diœcesi. At vero Balsamon in Responsionibus ad Marcum Patriarcham Alexandrinum, affirmat in hac Constantinopolitana Synodo actum fuisse de Laicis, iisdemque pœnis addictos fuisse Episcopos, qui alienis ex Diœcesibus oriundos ordinarent (1): *De laicis autem simul quæsitum est, in sancta Constantinopolitana Synodo, &c. Et facta est synodalis subnotatio ex æquo puniri eum qui ex aliena Provincia ordinat laicum, præter Episcopi ipsius sententiam.*

Sed cum eodem Balsamone fateri cogimur, tum primum cœpisse id prohiberi. Cum enim ea quæstio universim proposita fuisset, an possit Episcopus alienos ordinare Diœcesanos: respondet Balsamon, quod ad Lectores spectat, qui superiores Ordines ab alio suscipiunt Episcopo, quam ab eo qui ipsos Lectores ordinavit, eos canonicis legibus pœnitentiæ subjici: quoad Laicos autem, definitam fuisse quæstionem eam in Concilio Constantinopolitano sub Michaele Anchialo.

XII. Hinc ergo illud constantissime efficitur, usque ad annum Christi millesimum utrinsque Ecclesiæ potuisse Episcopos conferre Tonsuram & Ordines Laicis alienæ Diœceseos: at majores Ordines iis impartiri non potuisse, qui minores jam ab alio vel Tonsuram suscepissent. In aperto ratio est. Vigebat quippe adhuc vetustissima illa lex, ut clericatus & ordinatio Clericos quoslibet uni Ecclesiæ in reliquum vitæ tempus defigeret, adeoque connexum sibi & Beneficium haberet, & domicilium. Quo fiebat ut perinde esset, ac si ex ea regione oriundi fuissent. Tum Beneficio ergo, tum domicilio Diœcesani evadebant quodammodo: quod tunc demum desitum est, cum desiit ordinatio Clericos omnes suæ quemque Ecclesiæ in perpetuum affigere & devincire.

CAPUT VI. *P.3. l.2. c.2.*

Ordinatio Clericos uni alligabat Episcopo & Ecclesiæ, in qua residere cogebat, sub Imperio rursum Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Illigari ordinatione non poterant Clerici uni Ecclesiæ, quin ibi domicilium sortirentur, atque ita Diœcesani quodam suo modo evaderent.

II. Clerici omnes Episcopo obnoxii.

III. Tentata ratio in communis vitæ societatem illos adgregandi sub Episcopo.

IV. Principum & Conciliorum decreta ad residentiam Clericorum omnium in suis Ecclesiis.

V. Regibus ipsis & Optimatibus Capellani ab Episcopis assignabantur.

VI. Nefas erat transilire ab una Ecclesia ad aliam.

VII. Non poterant electi Episcopi acquiescere, citra consensum Episcopi, cui erant obnoxii.

VIII. Exempla alia accuratissimæ residentiæ Clericorum.

IX. Residentiæ vinculo interim solvebantur, qui studiorum causa ad publicas Scholas proficiscebantur.

X. Quæ leges imponerentur studentibus?

XI. In Oriente Patriarcha Constantinopolitanus suæ inserebat Ecclesiæ Clericos Monachosque aliorum Episcopatuum. Quod raro tamen fiebat.

XII. Ad id quoque Litteris proprii Episcopi opus erat.

XIII. Clerici non residentes excidebant Beneficiis. Quanto tempore?

XIV. Decreta contra vagos & acephalos Constantinopolis Clericos.

I. NOn frustra, etsi forsan ad fastidium usque Lectoris inculcamus, Clericatum & Ordines aureas veluti fuisse compedes, quibus Clerici alligarentur Episcopo & Ecclesiæ, in qua deinceps perpetuum residerent. Inde fiebat enim, ut Episcopi alii aliorum Diœcesanos passim ordinarent, quod ordinatione ipsa jam perpetui Diœcesani fierent novæ hujus Ecclesiæ, in qua deinceps & Beneficium & domicilium perpetuum

(1) Juris Orient. Ibid. p. 382. 383.

petuum haberent. Nec aliter etiam nunc fit: ubi vel Beneficio quis, vel domicilio fixus est alicubi, Diœcesanus censetur, & jure communi ab Episcopo Diœcesano ordinari potest, quanquam originem alibi nactus. Unum id interest, quod non statim suscipiendo Clericatu & Beneficio investitur quis, & domicilio figitur, ut olim; propter necessariam olim Clericorum omnium in Ecclesiis suis residentiam, nunc minime necessariam.

II. Rursus ordinari Presbyteros voluit Vermeriense Concilium anni 752. qui ab Episcopis vagantibus & sine Episcopatu ordinati fuissent (1): *Ut ab Episcopis ambulantibus per patrias, ordinatio Presbyterorum non fiat. Si autem boni sunt illi Presbyteri, iterum consecrentur.* Poterat hæc Ordinum imputari iteratio dubitationi ei, an vere fuissent Episcopi, qui esse se venditassent. Sed in eo Decreto sublucet mira quædam animorum alienatio, & ab Episcopis, qui nulli Ecclesiæ; & a Presbyteris, qui nulli Episcopo sunt addicti. Unde & Concilium Vernum anno 755. Episcopi summæ potestati subjicit Presbyteros omnes, qui nisi eo annuente, nec tingere possunt, nec sacrificare (2): *Ut omnes Presbyteri, qui in parochia sunt, sub potestate Episcopi esse debeant; & de eorum ordine nullus Presbyter præsumat in illa Parochia baptizare, nec Missas celebrare, sine jussione Episcopi in cujus Parochia est.*

III. Ulterius vero progressi sunt Concilii hujus Verni Patres in obedientia & conjunctione describenda Clericorum cum Episcopis suis. Hinc enim cœpere Clerici colligi in unam sub Episcopo societatem, ut Monachi communem sub Abbate suo degebant vitam (3): *De illis qui dicunt quod se propter Deum tonsuassent, placuit ut in Monasterio sint sub habitu regulari, aut sub manu Episcopi sub ordine canonico.* Illud quoque additum, ut prohiberentur Clerici omnes ab una Ecclesia in aliam migrare, vel Magnatum Oratoriis sese addicere: *Clericos in Ecclesia militantes non licere in alterius civitatis Ecclesia, vel in potestate laicorum militare.* Capitulare Aquisgranense anno 789. Chalcedonensem Canonem innovavit (4): *Ut nullus absolute ordinetur, & sine pronuntiatione & stabilitate loci, ad quem ordinatur.* Itaque uti nunc Episcopi, ita tunc vel extremi Clerici non ordinabantur, qui alicui illigarentur Ecclesiæ: utque etiamnunc Monachi stabilitatem & residentiam vovent, ita & tunc Clerici.

IV. Rex ipsemet Carolus Magnus in Concilio Francofordiensi anno 794. cum Episcopis connexus est, ut residentia posthac religiosius observaretur ab Episcopis, Presbyteris, Diaconisque (5): *Definitum est a Domno Rege & a sancta Synodo, ut Episcopus non migret de civitate in civitatem, sed curam habeat Ecclesiæ suæ, similiter Presbyter & Diaconus maneat in Ecclesia sua canonice.* Paulo post in omnes Clericos idem jus exporrigitur (6): *De Clericis ut nequaquam de Ecclesia ad Ecclesiam transmigrent, neque recipiantur sine conscientia Episcopi.* Denique vagæ ordinationes proscribuntur (7): *Ut non absolute ordinentur.* Vagos Clericos, & nec Episcopo, nec Abbati addictos Concilium Moguntinum anni 813. carceri addixit: *Neque sub Episcopo neque sub Abbate, sed sine Canonica, vel regulari vita degentes.* Jussit etiam ut Episcopi transfugas Clericos undique conquiri facerent, propriisque restituerent Episcopis (8): *Ut unusquisque Episcopus in sua Parochia diligenter Presbyteros, vel Clericos inquirat, unde sint: & si aliquem fugitivum invenerit; ad suum Episcopum redire faciat.* Ejusdem anni Concilium Turonense perquiri eosdem jussit, ut ne divina celebrare mysteria permitterentur ii, qui ex aliena Diœcesi adventarent, sine proprii Episcopi litteris: *Ne sine litteris commendatitiis celebrare præsumat.* Plumbo muniri has litteras sanxit Concilium Cabilonense II. ejusdem anni 813. (9): *In quibus nomina Episcopi & Civitatis plumbo munita.* Quin & Romam peregrinari, vel Cæsarodunum Turonum Presbyteros, Clericosque prohibetur, nisi permiserit Episcopus (10): *Romam sive Turonum absque licentia Episcopi sui adire, penitus decrevimus inhibendum.* Denique usque adeo persuasissimum erat Carolo Magno, strictissimæ residentiæ Clericos omnes subjici debere, ut cum Presbyterum Anglum merito suspectum in Angliam remitteret, ad Angliæ Regem scripserit, consultius visum esse Gallicanis Episcopis, ut eum

(1) Can. 14. (2) Can. 8. (3) Can. 11. 12. Ibid (4) Can. 25. (5) Can. 7. (6) Can. 27. (7) Can. 28. (8) Can. 13. (9) Can. 41. (10) Can 44 45.

eum ad proprium ablegarent Episcopum, cui primum professus fuerat se obtemperaturum: *Visum est nostris Sacerdotibus, illum ad sui Episcopi, ubi Deo votum fecit, dirigere judicium*. Ponderanda hæc verba: *Deo votum fecit*.

V. Tam præclare constituta Disciplina Cleri non multo post labefactari cœpit. Id enim vero est quod vehementissime dolebat Concilio VI. Parisiensi sub Ludovico Pio anno 829. (1): *Eo quod multi Ecclesiasticæ regulæ subjecti, propositi sui & loci desertores effecti, ab aliis Episcopis & Abbatibus, Comitibus & aliis Nobilibus viris recipiuntur*. Expostulat autem vel maxime de Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Nobilibusque Italiæ, qui Clericos Galliæ desertores passim excipiebant, & nihili faciebant Canones, quibus id toties esset prohibitum. Interpellatus est ab hoc Concilio Ludovicus Pius, ut Imperatoria potestate revocari ex Italia aliisque provinciis curaret Presbyteros Clericosque fugaces quoslibet, & suis reddi Ecclesiis: *Per Missos vestros perquirantur, & unicuique Ecclesiæ, a qua per contumaciam defecerunt, restituantur*. Concilii II. Aquisgranensis Patres anno 836. ne in Palatio quidem Imperatorio consistere passi sunt Presbyteros, qui ab Episcopis suis descivissent (2): *De Presbyteris qui in Palatio morantur, ut sine proprii Episcopi consensu ibi locum consistendi non habeant*. Concilium Meldense anno 845. vagas proscripsit ordinationes, & ne Regibus quidem ipsis concessit, ut sine Episcoporum assensu, Clericum sibi quemvis vindicare possent (3): *Cum quilibet Canonicorum ad regiam veneris majestatem, & suo se voluerit mancipare servitio, consensu Episcopi, ad cujus Diœcesin pertingere cognoscetur eum recipiat*. Concilium Ticinense anno 850. albo expunxit Clericorum eos, qui sub nullius Episcopi potestate degerent, edixitque, ut ne viri Nobiles Capellanos Oratoriorum suorum acciperent, nisi a proprio Episcopo (4): *Nulla ratione Clerici, aut Sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius Episcopi disciplina & providentia gubernantur, &c.*

VI. Joannes VIII. Papa ad Archiepiscopum Ravennatem scripsit, ut Ecclesiæ Faventinæ Clericos omnes redderet, qui ab ea, ut minus splendida & opulenta, ad Ravennatem confluxerant. Detestantur enim sacri Canones hanc Clericorum instabilitatem, hanc opum, hanc honorum famem (5): *Quia non licet quemlibet Clericum in duarum Civitatum conscribi simul Ecclesiis, & in qua ab initio extitit, & ad quam confugit, quasi ad potiorem, ob inanis gloriæ cupiditatem. Et ideo eos ad Ecclesiam revocari decernimus, & de illis amplius nullo modo recipias*. Idem ipse Pontifex Monacho nescio cui rescripsit, ut fidam & constantem præstaret obedientiam ei Episcopo, cui suus Abbas & prior Episcopus eum volentem cupientemque per Litteras dimissorias concessisset (6): *Valpertus Episcopus te a proprio Episcopo atque Abbate per dimissoriam acquisivit; tua potius interveniente petitione*.

VII. Antiquas inter formulas Episcopalium Promotionum insignis illa est Guilleberti Episcopi Catalaunensis. Cum jam Presbyter esset, illum parentes obsequio Regis astrinxerant, consentiente vel maxime Præsule suo, Archiepiscopo Turonensi (7): *Per licentiam mei Archiepiscopi Herardi, a parentibus meis regiis sum mancipatus obsequiis*. Hincmarus qui præerat electioni Guilleberti in Episcopum Catalaunensem, consensum flagitavit Herardi Archiepiscopi Turonensis, qui præsens aderat: *Quia vester natus, nutritus, vel educatus & ordinatus dignoscitur, & Clerus, Ordo & Plebs Catalaunica illum deposcit, habeamus vestram licentiam, &c. Requisita sunt Canonum Capitula, & inventum est, quia ab illo eum petere debebant, cujus natus, nutritus & ordinatus foret, &c.* Omnes præter Presbyteratum Ordines acceperat ab Herardo Guillebertus, qui postea ejusdem Herardi Dimissoriis munitus a Sylvanectensi Episcopo Presbyter creatus fuerat: *Ab Herardo litteris ad Erpoinum datis, Presbyterii onus suscepi*. Hæ dimissoriæ Litteræ persimiles erant earum, quæ nobis in usu jam sunt, Clericosque prioris Episcopi sui obedientiæ adserebant. Est etiam hic in honore Episcopus originis; sed id juris accumulatione fieri suspicor, quod qui originis, idem Ordinationis esset Episcopus. Missas facio alias Dimissorias complures, quas ab Episcopis suis impetrabant Clerici, ut in alias se Diœceses omnino transferrent, ob necessaria quædam negotia

(1) Can. 34. (2) L. 3. c. 13. (3) Can. 52. 58. (4) Can. 18.
(5) Epist. 273. (6) Epist. 238. (7) Con. Gall. Tom. 2. p. 652.

gotia sua (1): *Ob sui commodam facultatem, &c. Ut suæ deserviat utilitati, &c.*

VIII. Hincmarus ipse Remensis Archiepiscopus unum ex Monachis suis sancti Remigii concessit Episcopo flagitanti, & tum sacros Ordines, tum curam animarum ei credituro (2): *Quem eidem Episcopo id petenti ad ordinandum & regendum committit*. Donatur a Carolo Magno Alcuinus, virtutum & eruditionis gloria suo quidem ævo nulli secundus, duabus Abbatiis, alieno solo prorsus defigi noluit, nisi ante in patriam, in Angliam inquam remeasset, ut a Rege & Episcopo suo eam impetraret licentiam: ante enim attonsus & Diaconus ordinatus fuerat, quam in Galliam se conferret (3): *Alcuinus nolens absque auctoritate Regis sui & Episcopi proprium deserere locum, quo educatus, quoque comam capitis amiserat, ac in Levitam consecratus fuerat, &c.* In Capitularibus Episcopis præcipitur, ut cum Parochias Presbyteris administrandas committunt, stabilitatem eos profiteri cogant (4): *Ut Presbyteri qui in titulis consecrantur, secundum Canones antequam ordinentur, promissionem stabilitatis loci illius faciant*. Parochi Diaconique obedientiam Episcopo suo profiteri adigebantur: *Quando Presbyteri, vel Diaconi per Parochias constituuntur, oportet eos professionem Episcopo suo facere*. Monet Presbyteros suos Ahyton Basileensis Episcopus, cum sponsi sit Ecclesiarum, infatigatam vigilantiam, & jugem residentiam præstari ab eis debere (5): *Sciant quia in Ecclesiis quibus præsunt, sponsi facti sunt. Et ideo omni vigilantia, qualiter eas decorent, & eis incessanter deserviant, totius vitæ suæ vigilantiam impendant*. Lupus Ferrariensis Abbas Litteris ad Ganelonem Archiepiscopum Senonensem datis, mira eruditionis copia refertis, exprimere ab eo enixus est, ut duo ejus Parochi Ecclesiis suis abire, & Monasticum institutum ipso consentiente amplexari possent (6): *Dignetur vestra Paternitas hæc studiosius pertractare, & Presbyteris ad melius de bono tendentibus, non cunctetur licentiæ aditum reserare*.

IX. Jam vero alia se aperit multo frequentior deinceps futura occasio, a residentiæ nexu solvendi Clericos, ut in celebriores convolarent scholas, strenuam litteris sacris Ecclesiasticisque operam navaturi. Tam pia vota Episcopi persæpe dissensu suo frustrabant, prætexebantque Canones residentiæ vindices. Suppeditat nobis Regino quæstionis hujus solutionem, qua declaratur; etsi vagos & fugaces Clericos proscribant Canones, non tamen inertiæ, aut imperitiæ patrocinari: residentiam ergo quæ ab illis exigitur, remorari non debere cursum & incrementa perfectioris sapientiæ ac pietatis (7): *Invidia Pontificum sæpe prohibentur, dum Canonem XX. Chalcedonensis Concilii eis opponunt. Ubi dicitur Clericos in Ecclesia administrantes, in alterius civitatis Ecclesia statutos fieri non oportet; & sequentia invida offuscatione abolent; ubi illi excipiuntur, qui ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierint. Magna sane necessitate premitur qui fame constringitur, & qui injuria arctatur insipientiæ, opus habet refici doctrina scientiæ. Inter fugitivum denique & studiosum caute ab Episcopo discreto prospici debet; ut ille locum delitescendi non inveniat; isti vero locum in melius mutare, & ire de virtute in virtutem volenti offendiculum non opponatur, sed caritatis adjutorio, quæ nunquam excidit, sublevetur. Igitur si pie & juste recto currebant hactenus viam tramite vitæ, pro religione perfectiora expetere loca, licentiam eis non denegandam esse censuimus, &c.*

X. Ea fuere initia incredibilis illius frequentiæ Clericorum ad Litterarias Universitates posterioris ætatis. At interim hic observa, 1. has licentias non concedi nisi Clericis, qui pietate præfulgent: *Si pie, & juste, &c.* 2. Et qui ad studia litterarum non anhelant, nisi ut Ecclesiasticis ministeriis aptius postea, & felicius inserviant. *Pro religione*. 3. Quique ingenio pollent, & acumine: *Qui capacioris sunt, & argutioris ingenii*. 4. Denique non relaxantur a canonica residentia, nisi ut pergant ad celebriores Scholas: *Ad loca quæ scientia, & doctrina excellentiora conspiciuntur*.

XI. In Oriente solus Constantinopolitanus Patriarcha abutebatur potestate eadem, ex Balsamone, qua Carthaginensis in Africa Episcopus, ut Clericos aliorum Episcoporum admitteret Ecclesiæ suæ gremio, eique

(1) Ibidem. 671. 66. (2) Flodoard. L. 3. c. 21. (3) In ejus vita.
(4) L. 5. c. 108. L. 7. c. 366. (5) In Capit. c. 23. Spicil. t. 6. pag. 698.
(6) Epist. 29. (7) Regino. Append. 2. c. 30.

que consociaret, invitis etiam Episcopis. Admonet tamen idem Balsamon tum demum eo jure uti Constantinopolitanum Episcopum, cum penuria laborat ipse Clericorum, deficitque in Ecclesia Constantinopolitana ille, qui Constitutionibus Imperatorum definitus est numerus. Denique id difficillime accidere posse idem observat, propter incredibilem Clericorum multitudinem, qui regia semper in urbe diversantur (1). *Quod quidem Constantinopoli locum non habet, propter multitudinem Cleri ipsius, & quod nulla sit omnino eorum penuria*. Addit idem alibi, posse Imperatores Clericos ab una Ecclesia in aliam transferre: *Nota autem quod etiam Imperatori concessum est facere Clericorum translationes*. Majorem certe supra suspeximus, vel Episcoporum magnitudinem animi, vel Principum temperantiam, ut ne Canonicis Regulis fieret injuria.

XII. Sed ne Episcopus quidem Constantinopolitanus Clero suo adglutinare poterat Clericos extraneos, nec sacras illis permittere functiones, nisi commendatitias afferrent ab Episcopis suis litteras, quibus constaret eos, & Tonsura, & Ordine quovis fuisse donatos (2): *Patriarchæ Constantinopolitano permissum est alienos suscipere sine dimissoriis litteris ejus, qui ipsos ordinavit, si modo litteras commendatarias attulerint, quibus se ordinatos, & Clericos esse probent*. Nec Hierosolymitano, nec Antiocheno Patriarchis fas erat id sibi sumere, quod unius Constantinopolitani speciale erat privilegium, ut sive Clericos, sive Monachos alienos posset sibi Ecclesiæque suæ vindicare (3): *Ipsi enim ab alienis finibus sine impedimento Monachos, & Clericos recipere concessum est*.

XIII. Affirmat denique Balsamon, juxta Novellas Constitutiones, ubi Clericus a loco suo descisceret, & officio, alium subrogari solitum, qui distributiones perciperet, atque ita desertori jam regressus in suam sedem non pateret (4): *Ut si ab aliqua Ecclesia recedant Clerici, alii qui subrogantur, annonarias pensiones percipiant: neque illi, si revertantur, illas capiant*. Videtur alibi Balsamon hujus absentiæ tempus triennio definire, ut eo elapso jam Clericus suo Beneficio jure spoliatus censeatur (5): *Si enim deponitur, qui triennio in aliena Parochia versatur*. Quin & aliqui functionum sibi incumbentium tam arcta necessitate urgebantur ad residendum, ut post semestrem absentiam successores acciperent: *Et si non ad sex usque menses ad ministerium surrexerint, extrudantur*.

XIV. Complectitur Jus Orientale Declarationem Heraclii Imperatoris adversus Presbyteros Clericosque errones (6), & licentiosos, qui undequaque Constantinopolim advolabant irrepebantque in Ecclesias, in Xenodochia, in Oratoria Optimatum, nec ullo se obsequio Patriarchæ obnoxios profitebantur. Damnatur hæc discursatio, & fuga ab Ecclesiis propriis, & prohibetur ne quid stipis in hos erogent Ecclesiæ, vel Xenodochia, vel Monasteria, ne ῥόγας, διανομὰς, δώρα, in eos effundant.

CAPUT VII. *P.4. l.2. c.1.*

Diœcesani obnoxii Episcopo Originis, Domicilii, Beneficii, post annum Christi millesimum.

I. Vestigia quædam residua disciplinæ veteris, ubi plus momenti erat in Episcopo ordinationis.

II. Hac extrema ætate pluris fit Episcopus originis. Probationes.

III. Exemplum mirum trium Episcoporum, qui totam sibi mutuo potestatem communicant.

IV. Pontifices, & Concilia ratas habent ordinationes factas ab Episcopo, vel originis, vel domicilii, vel Beneficii.

V. Quot annorum debeat esse domicilium.

VI. Variæ Declarationes Congregationis Concilii de Episcopo originis, & Beneficii, itemque de Dimissoriis.

VII. Decreta Conciliorum de examine Dimissoriis præmittendo.

VIII. Decreta alia de Regularibus, & de Dimissoriis ad quoslibet Ordines.

IX. An Ordines ab Abbatibus, an a Capitulis Dimissoriæ dari possint?

X. De eo qui alibi natus, alibi baptizatus est.

(1) In Nomoc. Tit. 9. c. 26. Et in Canon. 16. Apost.
(2) In Can. 10. Synod. 7.
(3) In Can. 83. Synod. Carthag.
(4) In Nomo. Tit. 8. c. 2.
(5) In Suppl. pag. 1124.
(6) Juris Orient. To. 1. pag. 84. 85.

XI. Decreta Comitiorum Generalium Cleri Gallicani anno 1655. super his rebus.

I. CUm Leodiensis Episcopus omnes ad se revocaret ordinationis suæ Clericos, interpellavit eum enixius B. Fulbertus, ut Subdiaconum sibi quempiam cederet, quem deinceps haberet mutui pignus amoris (1): *Oramus ut nobis eum remittere, ac vestris Litteris commendare dignemini, ut præsentia ejus sit pignus vestræ caritatis erga nos*. Claromontano Episcopo cessit Hildebertus Cenomanensis Episcopus unum ex Subdiaconis, quem Archidiaconum crearet (2): *Eundem Willelmum vobis, & vestræ commodo Ecclesiæ, ab ea quam consecratori suo debet, obedientia liberum omnino, & absolutum*.

Concessit Innocentius III. Mediolanensi Archiepiscopo, quod ab eo expetitum fuerat, ut Diaconatu, & Presbyteratu donare posset, quos ipse Pontifex minoribus initiaverat Ordinibus (3): *Qui ab ipso Romano Pontifice Ordinem receperunt*. Docet etiam Radevicus Clericum, & Subdiaconum Papæ non posse nisi eo assentiente a quoquam ordinari (4): *Clericus de Reverentia vestra, & in Subdiaconatum a Papa consecratus, nonnisi ejus conniventia, & assensu in aliam Ecclesiam transferendus putabatur*. Non obscura sane hæc sunt pristinæ disciplinæ vestigia: ubi plurimum omnium potest Episcopus Ordinationis.

II. Sed ingenue confitendum est hac extrema Ecclesiæ ætate, post annum Christi millesimum, Episcopo originis multo plus auctoritatis affuisse, quam prius. Vetuit Concilium Ravennas anni 997. ordinari, vel promoveri quenquam ex Diœcesanis alterius Episcopi, sine ejus Dimissoriis (5): *Nemo nostram alterius Diœcesenses, vel Parochianos recipere, aut promovere, seu retinere præsumat, sine Canonicis Epistolis*. Concilium certe Londinense anni 1075. prohibuit tantummodo ordinari a quoquam Clericos Monachosque alterius Episcopi, convenienter priscis Canonibus, & Pontificiis Decretis: *Ex multis Romanorum Præsulum Decretis, & Canonum auctoritatibus, ne quis alienum Clericum, vel Monachum, sine commendatitiis Litteris retineat, vel ordinet*. Urbanus vero II. permisit Archiepiscopo Lugdunensi, ut breviori perfunctos pœnitentia recolligeret eos Clericos Ecclesiæ suæ, qui ab aliis deinde Episcopis ordinati fuissent (6): *Lugdunensis Parochiæ Clericos contra statuta Canonum ab alterius Parœciæ Episcopis ordinatos, &c.* Sed non docet hic Pontifex potuisse Laicos Clericatu ornari ab Episcopo quovis alio quam suo. Et Concilium Londinense anni 1125. ordinationem reservavit uni Episcopo Diœcesano (7): *Nullus Episcoporum alterius Parochianum præsumat ordinare, vel judicare*. In Concilio Londinensi anni 1138. servata est solo Romano Pontifici restitutio Clericorum, qui sine proprii Episcopi Dimissoriis ab alio quopiam Episcopo ordinari voluissent: *Clericos a non suis Episcopis absque Litteris proprii Episcopi ordinatos, a susceptorum officiis Ordinum inhibemus, solique Romano Pontifici eorundem plenaria restitutio reservetur, nisi Religionis habitum susceperint*. Hæc Monachorum exceptio non alio ex capite manare videtur, quam quod inde oriundi jam censerentur, ubi professi fuerant.

III. Admirandum prorsus Episcopalis concordiæ & pacis specimen effulsit in tribus Neustriæ Episcopis, Lexoviensi, Ebroicensi, & Sagiensi, cum ad communem Ecclesiarum suarum utilitatem, reciproca sese licentia impertierunt fungendi Pontificalibus muniis omnibus in tribus his Diœcesibus: Audiendus hic Ordericus (8): *Hi tres in Normannia tunc maxime pollebant divini cultus fervore: & unanimi consensu, tantoque nectebantur amore, ut quisquis eorum in Diœcesis confiniis, velut in propria, prout tempus, & ratio poscebat, omne divinum opus exerceret sine litigio, & livore*. Non erant nescii Episcopi isti, sicut nec Urbanus II. cujus Epistola supra laudata, concordiæ ejus mirabilis, quam alebant inter se olim Cypri Episcopi, qua de re nos fusius alibi ex B. Epiphanio.

Verum hæc exempla, ne dicam miracula, caritatis, supra leges omnes assurgentis, non possunt esse, nisi rarissima. Ideo & Mom-Pessulanum Concilium anni 1258. prohibuit, ne quis Tonsuram, & multo magis ne quis sacros Ordines acciperet ab alio quovis, quam ab Episcopo Diœcesano, quantumvis certa spes effulgeat ab eo ratum

(1) Epist. 57. (2) Epist. 55. (3) Regest. 1. Epist. 22.
(4) L. 1. c. 25. (5) Can. 3. (6) Append. Epist. 19.
(7) Can. 10. (8) Scrip. Norman. pag. 478.

tatum habitum iri: *Nullus Episcopus de cetero pretextu ratihabitionis, cujuslibet alterius Diœcesanum aliquem absque licentia sui Episcopi tonsurare audeat, nec ipsum multo fortius ad minores, vel majores Ordines promovere*.

IV. Episcopos Italos vetuit Clemens IV. ne ultramontanos ordinarent Clericos, sine Dimissoriis Litteris Episcopi, vel originis, vel domicilii (1): *Ne Clericum ultramontanum ordinare præsumat, nisi a nobis specialem licentiam habeat, vel ab Episcopo, de cujus Diœcesi traxit originem Ordinandus, vel in cujus Diœcesi beneficiatus existit*. Si qui Decreto huic minus morigeros se præbeant, ordinatores quidem pœnitentia, ordinati vero irrevocabili suspensionis sententia plectantur, adempta absolute spe dispensationis. Atque adeo duplicis tantum generis sunt Episcopi Diœcesani, qui canonicas ordinationes celebrare possint, nimirum originis, & Beneficii. Episcopus Tonsuræ hic non memoratur. Ambigitur porro an Episcopi unius Diœcesanus possit citra ejus licentiam Beneficium impetrare ab alio Episcopo, & in alio Episcopatu. Olim non potuit aliquandiu Parochianus a Parochia, vel Diœcesi sua in aliam migrare Parochiam, vel Diœcesim, nisi Episcopo, vel Parocho suo permittente. Observari id potuit in priori Canone Concilii Ravennatis hoc ipso in capite superius allato. Sed parum probabile est, non potuisse a Laicis mutari domicilium, nisi de consensu Episcopi. Id porro satis erat ad Beneficium ab alio jam Episcopo habendum. Ideo & Bonifacius VIII. tres agnoscit Episcopos, a quibus tanquam a Diœcesanis suis possit quisque ordinari, nulla aliunde expetita licentia (2): *Cum nullus Clericum alienæ Parœciæ præter Superioris ipsius licentiam debeat ordinare, Superior intelligitur Episcopus, de cujus Diœcesi est is, qui promoveri desiderat, oriundus; seu in cujus Diœcesi Beneficium obtinet Ecclesiasticum, seu habet, licet alibi natus fuerit, domicilium in eadem*. Excipit Pontifex Monachos non exemtos, qui ejus Diœcesis sunt, ubi domicilium habent, hoc est, ubi Beneficium. Monachi enim locus Beneficii instar est. Synodus Excestrensis anno 1287. ea de causa Regulares, & Beneficiatios conjungit (3): *Religiosis, & Beneficiatis duntaxat exceptis*. Copulati fuerant, & in Concilio Londinensi supra laudato. Ceterum quod modo protuli Decretum Bonifacii, confirmatum illud fuit a Concilio Auxiensi anni 1300. (4) ubi pronuntiatur posse dimissorias accipi Litteras a quolibet horum trium Episcoporum. Concilium Senonense anni 1528. id quoque confirmavit (5).

V. At vero in Concilio Mediolanensi IV. anno 1576. definitum est, non tantum posse quenque ordinari ab Episcopo originis, Beneficii, & domicilii: sed & illud quoque, decem annorum esse debere domicilium: *Decennali domicilio*. Idem declaratum est a Concilio Aquensi anni 1585. ubi & illud ex Sancto Carolo habetur (6): *Vel decennali domicilio, vel alia ratione Diœcesanum esse, aut familiarem Episcopi, qui per triennium cum illo commoratus sit*. Id vero ex Concilio Tridentino decerptum est (7), ubi non finitur Episcopus extraneos ordinare in familiam suam ascitos, nisi totum triennium cum eo commorati sint. Itaque domicilium aliis decennale, familiaribus Episcopi triennale sufficiebat. Verum ibidem mox jubet Concilium, ut Episcopus ubi extraneum ordinat, quem in familiam suam ascivit, statim Beneficio donet, ut eum arctius, & sibi, & Ecclesiæ suæ astringat.

In Concilio Narbonensi anno 1609. cautum est ne Episcopi (8), vel Dimissorias, vel Ordines concedant, nisi vel oriundis ex sua Diœcesi, vel iis qui pacifice per triennium obtinuerint in ea Beneficium, cujus annui reditus sint saltem triginta Philippeorum. Hodierna Galliæ Jurisprudentia pati jam videtur, ut Canonici Cathedralium, & Parochi, ut qui ad residentiam stricto jure obligentur, possint ab Episcopo Beneficii ordinari. Prohibuit Concilium Mexicanum anno 1585. (9) ordinari eos qui domicilium in aliqua sortiti sunt Diœcesi, nisi ex diuturna jam eorum ibi commoratione conjiciatur propositum nunquam inde discedendi. Additur hic porro, qui ab uno cœperint Episcopo ordinari, non posse eos ab aliis Episcopis ceteris donari Ordinibus, nisi per prioris Episcopi Dimissorias liceat. Vestigia hæc sunt residua veteris disciplinæ, ubi ratio potissimum habebatur Episcopi qui prior ordinasset.

VI. His addenda nonnulla ex Congre-

(1) In Sexto De Temp. ordin. (2) Ibidem. (3) Cap. 7. (4) Can. 13. (5) Can. 5. (6) Can. 8. (7) Seff. 23. cap. 9. (8) Can. 21. (9) L. 1. Tit. 4.

gatione Concilii Tridentini Decretis declarandis præposita (1). 1. Si fraudulente, & ad declinandum Episcopi Diœcesani examen, aucupatus sit aliquis Beneficium in alia Diœcesi; & ibi ordinatus sit, suspendi illum a functionibus Ordinum; perinde ac si extraneo ab Episcopo ordinatus esset. 2. Quamvis alteri quis Diœcesi alligatus, vel domicilio suo sit, vel Beneficio: integrum tamen ei semper esse ordinari ab Episcopo originis (2). Est enim nativitas æternum aliquod vinculum, ut & patria. Non ita olim se habebat res, quando priori quis Ordine cuicunque illigatus fuerat, vel Episcopo, vel Diœcesi. (3) 3. Ubi Episcopus acceptis Litteris dimissoriis quempiam ordinaturus est, potest, etsi non tenetur, novo examini ordinandum subjicere, quantumcunque de ordinandi peritia testimonium diceret Episcopus Diœcesanus.

VII. Concilium Senonense anni 1528. præceperat, ut ne cuiquam Dimissorias darent Episcopi, nisi examine tam scrupuloso præmisso, quam si Ordines collaturi essent, si per valetudinem autem, aut causam aliam quamvis id minus liceret, per Litteras ipsas dimissorias monerent Episcopum ordinaturum, ut ejus conscientiam onerarent, addita hac clausula: *Super quo conscientiam tuam oneramus*. At vero Concilii Narbonensis anno 1551. Patribus visum est, Dimissorias dari citra examen, & alterius Episcopi conscientiam onerari, inertiæ id incuriæque inexcusabilis argumentum esse: ideoque id genus Dimissorias irritas esse pronuntiatum est, nisi certum iis testimonium ederetur de ejus peritia, qui eas impetrasset (4): *Hanc inferet clausulam, quem idoneum, & dignum reperimus; aut nulla litteris fides adhibebitur*. Eam accusationem prævertisse videbatur Senonense, cum incurrentibus causis supponeret non potuisse Episcopum ipsum examini illi vacare. At Concilium Narbonense censuit, nulli Episcopo deesse posse, per quos uti Vicarios examinaret, quos ipse non posset. Eidem sententiæ accessit Tridentinum (5): *Subditos suos non aliter, quam jam probatos, & examinatos, ad alium Episcopum ordinandos dimittant*. Similiterque cum prohibuit ordinare eos etiam qui Romanis Rescriptis muniti essent, nisi & proprii Episcopi testimonium accederet (6): *Nisi ejus probitas, ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur*. Alioqui ordinatore ab ordinandi potestate in annum suspenso, ordinatis autem suspensis tandiu, quandiu proprio visum fuerit Episcopo.

VIII. Quanquam propria sit Monachorum, & sejuncta ab aliis causa, statutum est tamen in Concilio Burdegalensi anni 1624. eos qui stabilitatem profitebantur in proprio Monasterio, ordinari non posse, nisi a Diœcesano ejus loci; qui vero domicilium subinde mutant, ab Episcopo loci, ubi commorantur. Confirmatum hoc ipsum fuit in Comitiis Generalibus Cleri Gallicani anno 1625. (7).

In Concilio rursus Narbonensi anni 1551. decretum est, ut ad singulos Ordines singulæ dentur dimissoriæ Litteræ, ut certius liceat peritiæ ordinandi suffragari (8): nisi is Doctoratus insignia consecutus esset, ut ne in dubium quidem vocari possit ejus eruditio. Idem constitutum est in Concilio Mediolanensi IV. anno 1576. additumque ut non ad unum duntaxat Ordinem Dimissoriæ coarctarentur: sed & ad certum tempus, unius, aut alterius mensis, vel anni. Cui Constitutioni accessere Concilia complura alia, Aquense (9) anni 1585. Narbonense (10) anni 1609. Mexicanum anni 1585. (11).

IX. Prohibiti sunt a Concilio Tridentino Abbates, & quicunque Prælati exempti, etiam nullius Diœceseos, Tonsuram, vel Minores aliis quibusvis, quam Regularibus suis conferre (12). Nec per idem Concilium eis licet, uti nec Capitulis, etiam Cathedralibus dimissorias Litteras Clericis sæcularibus dare, nihil profuturis, vel consuetudinibus immemorabilibus, vel Privilegiis quibuscumque, quod ea sint nimirum propria, & peculiaria Episcoporum jura (13). Publicatum fuit hoc Decretum in Concilio quoque Burdegalensi anno 1624. Damnaverat Innocentius III. insolentissimam eorum Archidiaconorum audaciam, qui si quos Episcopus ab Ordinatione repulisset, iis ad alios Episcopos Dimissorias dabant. Sic ergo Innocentius ad Episcopum Tarvisinum (14): *Cum a te promoveri non possint, cum litteris Archidiaconi tui ad Epi-*

(1) Fagnan. in l. 4. Decr. Part. 2. p. 135. (2) Idem in l. 3. Part. I. p. 384. (3) Ibid. pag. 133.
(4) Can. 12. (5) Seff. 23. c. 3. 8. (6) Seff. 24. c. 8. (7) Num. 14. 19.
(8) Cap. 12. (9) Cap. 13. (10) Cap. 21. (11) Lib. 1. Tit. 14.
(12) Seff. 23. c. 10. (13) Cap. 6. n. 11. (14) Regest. 1. Epist. 182. 183.

Episcopos vicinos accedunt, & ab eis se faciunt ordinari, &c. Interdicas Archidiacono tuo ne sine conscientia, & auctoritate tua concedat suas litteras promovendis.

X. Cui in una Diœcesi nasci contigit, & in alia renasci: potest is jure nunc communi in alterutra ordinari (1). Jure quippe antiquo, baptismi ferme potius, quam originis ratio habebatur. Bonifacius tamen VIII. ut Episcopum Diœcesanum designet, his utitur verbis: *De cujus Diœcesi est oriundus, is qui, &c.* Et in alio capite ejusdem Tituli *de Temporibus Ordinationum*, non spectat idem Pontifex, nisi Episcopum originis: *Nullus Episcopus, vel quivis alius homini Diœcesis alienæ Clericalem præsumat conferre Tonsuram.* Itaque quanquam, & originis, & domicilii, & Beneficii Episcopos tanquam Diœcesanos approbasset ante Bonifacius: hic tamen ad Episcopum originis magis videtur propendere.

XI. Accessit & suffragatio Comitiorum Generalium Cleri Gallicani anno 1655. ubi additum est præterea (2). *Vix dignosci posse quantum annorum ad domicilium figendum requiratur, & vix posse rationem haberi Episcopi Beneficii, cum non ita jam ut olim Clerici Ecclesiæ quisque suæ assignantur, cum beneficio renuntiare, cum plura possidere posint in variis diœcesibus, quo Clericis evagandi, & eludendæ obedientiæ ansa porrigeretur; decretum Bonifacii VIII. de tribus Episcopis propriis, vix in Gallia usu receptum unquam fuisse; porro expeditissimum jam esse, ut Episcopus proprius non esset cuique nisi unus, a quo posset ordinari. Denique decretum est, monendos hortandosque Episcopos, ne quos ordinarent; nisi suis ex diœcesibus oriundos, quod juri in primis consentit.*

Cumque in hac Cleri Gallicani Congregatione repræsentata essent Rescripta Sedis Apostolicæ, quibus permittebatur, ut in aliena quis diœcesi attonderetur: statutum est, ut admoneretur Nuntius Apostolicus, litteræque scriberentur ad exorandum summum Pontificem, quo deinceps hujusmodi Rescriptorum subreptitias impetrationes prohiberet. Denique *ut Encyclicis litteris Episcopi Regni omnes invitarentur ad eos Tonsura Ordinibusque arcendos, qui istiusmodi Rescripta proferrent; nisi ut sancitum est a Concilio Tridentino, litteras afferant Episcopi diœcesani testimoniales de vita, moribus, & doctrina.*

Denique pronuntiatum est in his Generalibus Cleri Comitiis, *consentanee Conciliis Mediolanensibus sancti Caroli, & non paucis Provincialibus Gallicanis Conciliis, post Tridentinum habitis, rogandos Episcopos omnes, ut ne dimissorias plerumque darent, nisi ad singulos Ordines, ad quatuor, aut sex menses, & apposita cautione pii aliquot dierum secessus, qui jam mos in plerisque Ecclesiis convaluisset. Denique ut recens promoti Episcopi monerentur, revocare dimissorias omnes a prædecessoribus suis datas, vel a Capitulis vacante sede. Ita deliberatum tunc, decretumque unanimi assensu Comitiorum Generalium Cleri Gallicani.* Ita verti posse visa sunt Decreta hæc Generalium Comitiorum.

CAPUT VIII. *P. 4. l. 2. c. 2.*

Potestas summi Pontificis in ordinandis Clericis aliarum Diœceseon. De Episcopis negantibus vel Collationes Ordinum, vel institutiones Beneficiorum, hac ultima ætate Ecclesiæ.

I. Cum Ecclesia Romana sit cardo, & centrum communionis Catholicæ, & mater omnium Ecclesiarum, nemo Catholicus Romæ hospes, aut peregrinus est. A Concilio quodam expetitum est, ut Collegio Cardinalium insererentur doctissimi quique, & sanctissimi Orbis Christiani Clerici.

II. Juris Ecclesiæ Romanæ ad vindicandos sibi aliarum Ecclesiarum Clericos exempla, & munimenta.

III. Quos limites addiderit Concilium Tridentinum Rescriptis Romanis, quibus conceditur, ut a quo quis volet, ordinetur Episcopo?

IV. Episcoporum potestas in abnuendis Ordinibus, patrocinio fulta Concilii Tridentini.

V. Ad ordines id spectat, non ad Beneficia. Ante Concilium Tridentinum poterant Abbates; non poterant Episcopi ab Ordinibus rejicere indicta causa.

VI. Concilium eadem qua Abbates, Episco-

(1) In Sexto C. Cum nullus, & C. Nullus De temp. ord.

(2) Procés verbal de l'Assemblée en 1655. pag. 1176. Memoires du Clergé Tom. 1. p. 823.

scopos quoque potestate armavit, cum non postulantur Ordines nisi sub titulo Patrimonii. Probationes.

VII. Ut compulsi quandoque fuerint Pontifices summi ad eos ordinandos, vel idoneis Rescriptis donandos, quos proprii Episcopi abjecissent.

VIII. Improbatæ Armeniorum consuetudines.

IX. De iis quorum ordinatio integra servabatur Papæ.

X. De Episcopis abnuentibus institutionem Beneficiariorum.

I. CUm Ecclesia Romana parens sit omnium Ecclesiarum, & communis patria Orbis Christiani Catholicique; illa omnium animos hinc persuasio incessit, ubique terrarum deligere posse Pontificem quos Romanæ Ecclesiæ, vel Ordinatione adstringat, vel Beneficio; quippe fidelium neminem in centro communionis Catholicæ peregrinum haberi posse. Perstrinximus supra, ut Concilia, & inclyti quique doctrina, & caritate Ecclesiæ viri, illud in votis habuerint, ut Collegio Cardinalium, qui Presbyteri sunt, & Diaconi Ecclesiæ Romanæ, inscriberentur ex omnibus Christiani orbis Provinciis, qui pietate, & doctrina rerumque experientia omnium præcellentissimi viderentur. Illam ergo summi Pontificis esse potestatem assentiebantur, utpote quod ejus rei aliqua retro semper exempla præivissent, quorum memoria prorsus abolescere non potuerat.

II. Leo IX. Episcopum Portuensem constituens, & jus ordinationum ei suum adserens, integrum illi servat pristinum jus in Ecclesiam sancti Joannis Lateranensis Romæ (1): *Confirmamus vobis omnem Ordinationem Episcopalem, tam de Presbyteris, quam de Diaconis, vel Diaconissis, sive Subdiaconi, aut Acolythi sacri Lateranensis Palatii efficiantur*. Jus illud paulo uberius expressit Gregorius VII. *Quod de omni Ecclesia quemcunque voluerit, Clericum valeat ordinare*. Quod vero addit, ordinatum a Papa posse quidem præsidere, at non posse inferiori Ordine sedere in alia Ecclesia (2): *Quod ab illo ordinatus alii Ecclesiæ præesse potest, sed non militare*: nec possit deinceps ab alio Episcopo superiorem Ordinem accipere: *Et quod ab aliquo Episcopo non debet superiorem gradum accipere*: His documentis omnibus liquet integram sibi servasse Pontifices potestatem, non tantum deligendi toto ex orbe qui digne impleant vacuas Romanæ Ecclesiæ sedes, sed eos etiam ablegandi in alias aliasque Ecclesias, ubi eorum industria necessaria est. Dixi supra hos mores fuisse Gregorii Magni, qui in Palatio suo instituerat, & in omnes orbis Ecclesias mitteret præstantissimos Clericos ad variarum Ecclesiarum gubernacula capessenda. Blande & peramanter ad Anselmum Beccensem tum ad huc Abbatem conquestus est Urbanus II. quod præter opinionem suam injuriosus fuisset Ecclesiæ Romanæ, Clerico Romano ad Professionem Monasticam, & ad superiorem Ordinem provecto (3): *In vos querela Romanæ pendet Ecclesiæ, quod ipsius Clericum monachare, & altioribus gradibus provehere præsumpsisti*. Alludit haud dubie Urbanus ad Dictatus Gregorii VII. paulo supra allegatos, & quorum capita aliqua dici possent non unius Romanæ Ecclesiæ propria fuisse; cum universim indubitatissimum sit Clericos ordinatione ipsa sua uni Ecclesiæ ita illigatos fuisse, & Episcopo, ut citra ejus assensum, nec profiteri in Monasteriis possent, nec ab alio Episcopo ulteriores Ordines consequi.

Cum Clerus Rothomagensis in Episcopum sibi delegisset Hugonem Abbatem Radinghensem, impetrato prius consensu Regis Angliæ, & Episcopi Salisberiensis, cui obnoxius is erat, assensionem quoque Honorii II. Papæ flagitavit, qui sibi hunc Abbatem vindicaret, tanquam Clericum Ecclesiæ Romanæ (4): *Ipsum itaque sub primo jure, absque (atque) dominio nostro, tanquam specialem beati Petri, & S. R. E. Clericum retinemus*. Denique Innocentius III. percontanti Episcopo Florentino de quibusdam Subdiaconis Ecclesiæ Romanæ, qui Prælaturas in Diœcesi sua obtinuerant, & canonicam tamen sibi obedientiam præstare detrectabant, respondit, consentaneum quidem esse, ut hi Subdiaconi Subdiaconis aliis præponerentur (5): *Etsi decens sit, ut illis quantum convenit, a te inter alios sibi subditos deferatur*. Sed non eo illos ab obedientiæ Episcopalis jugo relaxari, quod manus illis summus Pontifex imposuisset: *Ab obedientia, quam alias tibi debent, minime absolvuntur*.

III. Quod

(1) Epist. 14. (2) Dictatus Greg. VII. (3) Anselm. l. 2. Epist. 32.
(4) Spic. tom. 8. p. 151. (5) C. Per tuas, De major. & obed.

III. Quod ad Rescripta autem Apostolica, ut a quocunque Catholico Episcopo ordinari quis possit, addita est a Concilio Tridentino clausula, tum magni momenti, tum Episcopis plurimum honorifica: Testimonium Ordinarii de probitate, & moribus necessarium semper fore: *Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis, aut specialis Rescripti, vel privilegii praetextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas, ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur* (1). Alioqui Episcopus qui confert Ordines a collatione Ordinum per annum suspensus est, & qui eos suscipit, suspenditur ab eorum functionibus, quandiu volet Ordinarius.

Adde quod & permittit Concilium, ut ab Episcopo examinentur, quicunque ordinati fuerint, non ex suis dimissoriis, nec ab ipso ante examinati, qua demum cunque auctoritate ordinati fuerint *quacunque auctoritate promotos*: utque ab ipso suspendantur, vel interdicantur, si minus idoneos judicet, quamvis ordinator idoneos judicasset (2): maxime vero si ii sint superiorum Ordinum Clerici.

Agnoscit ergo Tridentina Synodus, incidere causas, ubi Clerici ordinabuntur sine examine, & sine dimissoriis Episcopi proprii; non tamen exprimit, a Metropolitano tunc, an a Primate ordinentur. Verba enim haec extremo loco prolata, capi possunt de Ordinibus per Apostolicum Rescriptum susceptis, vel per dimissorias Capituli, vacante sede. Promo nunc Decretum, quod de Rescripto Pontificio intelligi necesse sit. Eo autem edicitur (3), ut *Facultates de promovendo a quocumque non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam ob quam a propriis Episcopis ordinari non possint, in litteris exprimendum*. Concilium Senonense (4) anno 1528. illis succensuit, qui Episcopi sui examen fugitantes, Romam pergerent, ibi sine ejus dimissoriis ordinandi: voluitque, ut suspenderentur, donec repraesentassent ordinationis suae litteras: ostendissentque Episcopum, a quo ordinati fuerant, ad id a Pontifice delegatum fuisse: denique donec scrupulosissimo examine de doctrina, vita, moribus, aetate, patrimonio, idonei fuissent comprobati. Placuit huic quoque Synodo, ut Parochi, quanquam Romano provecti rescripto, ab Episcopo examinarentur, eorumque loco substitueretur Vicarius cum portione congrua, si minus idonei reperirentur. Jam ad Tridentinum redeamus, quo haec decreta ex parte confirmata sunt.

IV. Sive Pontifex spectetur, sive Primas, sive Metropolitanus, non satis in speciem constare sibi videtur Concilium, dum illis potestatem facit ordinandi Clericos cujuscumque Episcopi ejus injussu, aut eo retinente. 1. Clericos enim omnes vehementer hortatur Concilium, ut malint minoribus acquiescere Ordinibus, & sola modestiae laude clarescere, quam ambitiosis conatibus ad superiores grassari, praeter Episcopi sui voluntatem. 2. Episcopis id permittit, ut interdicant Ordinibus sacris, quos indignos compererint, etiam ob occulta crimina, & sine figura judicii (5): *Cui ascensus ad sacros Ordines, a suo Praelato, ex quacunque causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter fuerit interdictus*. 3. Non patitur, ut ii, qui ita interdicti fuerint, possint unquam licentiam impetrare Ordinum praeter voluntatem Episcopi proprii suscipiendorum: *Nulla contra ipsius Praelati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo suffragetur*. 4. Qui ab Episcopo suspensi fuerint Ordinibus, Gradibus, & Dignitatibus, praeter ejus voluntatem redintegrari non posse declarat.

V. Ut concilientur ergo Rescripta Apostolica, & *Facultates de promovendo a quocunque*, cum hac Episcoporum potestate abjiciendi quoslibet ab ordinibus ob occulta crimina etiam indicta causa, & excisa appellandi facultate, distingui necesse est jura legesque, quae ante Tridentinum Concilium, & quae postea viguere. Ante Tridentinum enim poterant Abbates quidem, & Ordinibus, & Dimissoriis Monachos suos frustrare, indicta causa, & propter occultissima crimina (6): *Quoniam esse potest quod Praelati eorum commissa secreta noverunt*. Ita enim habent verba Decretalis Pontificiae. At non eodem se modo Episcopus in Clericos suos gerere poterat. Ab Ordinibus eos arcere non poterat, nisi propter publica scelera. Ita apertissime Alexander III. ad Episcopum, qui ipsum ea de

(1) Sess. 23. c. 8. (2) Sess. 14. c. 3. (3) Sess. 7. c. 11. (4) Cap. 7. 8.
(5) Sess. 14. c. 1. (6) C. Ad aures, Extra. De temp. Ord.

de re sciscitatus fuerat (1) : *Veruntamen quia peccatum occultum est si promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.*

Tam diversæ porro Monachorum Clericorumque disciplinæ, duas fas est adferre causas. Prima est quod Clericis Ordines multo magis debeantur, quam Monachis, cum Clericatus ipse jam initiatio sit Ordinum, & quasi rudimentum. Altera est quod Ordines indivulse adhuc quodammodo adhærerent cum Beneficiis, ubi de Clericis agebatur, non vero ubi de Monachis. Non poterant vero Abbates tam facile, & tam crebro humanis affectibus & privatis cupiditatibus exagitari, ut Monachos ab Ordinibus arcerent; quam Episcopi, ut Clericos a Beneficiis.

VI. Ideo & Tridentini Patres cum suo jam ævo fere Ordines sine Beneficio conferrentur, eadem donavere Episcopos potestate in Clericos, qua jus commune Decretalium in Monachos Abbates armaverat, ut Ordines, vel Dimissorias penitus abnuerent, etiam indicta causa, nec cuiquam mortalium reddita ratione. Cum de solis quæstio vertatur Ordinibus, ad quos solo pietatis instinctu anhelare fas est, iisdem verbis utitur Concilium Tridentinum, quæ in Decretali *Ad aures* usurpata fuerant (2): quo Clericos adducat, ut acquiescant repulsæ, & voluntati Episcopi sui, malintque humilitate crescere, & teste Deo illustrari, quam superbia vanescere & obscurari.

Hinc ergo jure infertur ex Tridentini Concilii placitis, Episcopos nullius prorsus velut superiori judicio obnoxios esse, si quos ordinare recusent, nec ad ulterius Tribunal ullum provocari posse. At ubi non de meris Ordinibus agitur, sed de Beneficiis, longe aliter res habet, recusandi rationes proferant necesse est, de quibus ad superiores Ecclesiasticos Judices referri possit. Nec est quod quisquam eo moveatur: quando de Beneficiis controvertitur: cum ante Tridentinum ne Ordines quidem ipsos posset Episcopus abnuere, nisi publicæ essent culpæ causæque abnuendi.

Cum vero constet ea in re antiquo Decretalium juri derogatum esse a Tridentino, assentiendum est in solis Ordinibus, non in Beneficiis derogatum esse, cum de solis Ordinibus expresse mentio habeatur. Ex solemni enim, & decantatissima Juris regula, correctiones, & derogationes Juris ulterius urgendæ non sunt, quam disertis verbis exprimatur.

Adde quod cum alicubi absolutissime distinguatur in Tridentino Titulus Beneficii, & Titulus Patrimonii, non illud usquam ibi habetur posse Episcopum Ordines abnegare, cum Beneficii Titulo flagitantur: sed expressissime ibi jubetur, ut Episcopi non plures sub titulo Patrimonii ordinent, quam quos utiles necessariosque censuerint Ecclesiarum suarum ministeriis obeundis (3): *Patrimonium vero, vel pensionem obtinentes, ordinari posthac non possint, nisi illi quos Episcopus judicaverit assumendos, pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum.*

Adde rursus quod cum Tridentina *statuit Synodus* (4); *ne quis deinceps Clericus sæcularis, quamvis alias idoneus sit moribus, scientia, & ætate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitime constet, eum Beneficium Ecclesiasticum pacifice possidere*; non potest ea mens esse Concilii, ut qui & his pollent virtutibus, & Beneficium præterea obtinent, possint Ordinibus arbitrio Episcopi frustrari.

Ad eum modum doctrinam, & mentem Concilii Tridentini interpretati sunt bene multi Canonistæ, quorum nomina leges, si vacat, apud Barbosam, qui in eadem & ipse sententia est, Rotamque consentientem se habere præsefert (5): *Illud notare oportet, denegare Ordines, aut dimissorias non posse Episcopum ei qui obtinet Beneficium, vel est in dignitate Ecclesiastica constitutus, nisi canonicum habeat impedimentum. Alii vero Ordines non tenetur conferre Episcopus, maxime stante dispositione Concilii Tridentini, illis verbis* (6) : *Nisi illis quos Episcopus judicaverit assumendos. Quæ verba cum denotent boni viri arbitrium, &c. Si Episcopus legitime non interponat arbitrium, Deum solummodo judicem habebit, ac proinde non dabitur appellatio, &c.*

. Non eidem prorsus suffragatur doctrinæ Fagnanus, nec multum tamen ab ea abludit. Statuit enim ille quidem posse Episcopum occultis de causis, & criminibus, tum Ordines, tum Dimissorias denegare, etiam Be-

(1) C. ex tenore Ibid. (2) Sess. 14. c. 1 Sess. 21. c. 2. (3) Ibidem. (4) Ibidem.
(5) De Offic. & Potest. Episc. par. 3. alleg. 4. n. 4. (6) Sess. 21. c. 2.

Beneficiariis. At illico profitetur repulsam passos posse ad Papam confugere, qui Metropolitano, vel Episcopo proximiori præcipiet, ut ab Episcopo rescifcat causas repulsæ; & si minus canonicas judicet, ut Beneficiarium ipse facris Ordinibus initiet. Affirmat Fagnanus hunc esse receptissimum usum Datariæ Romanæ, quæ Decreto innititur Gregorii XIII. & Congregationis Concilii. En ipsa Fagnani verba (1): *Cum olim de hoc dubitatum esset, sacra Congregatione ad Gregorium XIII. relata, edidit decisionem, quæ postea perpetuo obtinuit in Dataria, videlicet quotiescunque Ordinarius recusaverit quenquam ordinare, committendum esse Metropolitano, vel viciniori Episcopo, ut ab eodem Ordinario requirat cur recusaverit, quo causam legitimam non allegante, liceat illi eundem recusatum ordinare.*

Addit Fagnanus Regulares ipsos, quos Ordinibus, & Prælaturis Superior Claustralis interdicebat, ad Papam potuisse recurrere, qui Abbatem cogebat assentiri electioni factæ Monachorum suorum ad Regularem aliquam Dignitatem. Quæ Fagnani doctrina (2) tanto plus habet momenti, quod constantissimæ innititur regulæ, in omnibus Decretis Conciliorum Generalium excipi semper, & incolumem vigere atque inconcussam Papæ potestatem dispensandi. Eccui enim dubium, quin de suis ipsa statutis possit Ecclesia dispensare? At per longissima Conciliorum Generalium intervalla, hæc dispensandi auctoritas in sola residet Apostolica Sede.

Nec silere possum quod senserit Compilator ipse Decretalium Gregorianarum B. Raymundus de Pegnafort. Existimat enim, si Clericus sæcularis ordinari se postuler, posse quidem Episcopum occulti ejus flagitii conscium dehortari, posse deterrere, non posse prorsus abnegare si persistat (3): *Si est Clericus sæcularis, admoneri potest in secreto, ut abstineat; alias si ille institerit, debet eum Episcopus ordinare. Et est expressum extra cap. Ex tenore.* Si Regularis autem sit, a Prælato suo absolutissime repudiari posse, quod Monachi arctius subjiciantur suis Prælatis, & strictiori vinculo teneantur ad virtutes honoribus, & dignitatibus anteponendas (4): *Si vero est Regularis, non debet ordinari contra voluntatem Prælati sui; non enim in sublimitate graduum, sed in amplitudine caritatis acquiritur regnum Dei. Ratio diversitatis est, quia Regulares sunt fortius adstricti suis Prælatis, quam sæculares.* His denique subjicit doctissimus vir, quod maxime consentiat iis quæ in Concilium Tridentinum commentati sumus: si Beneficiarius sit, cujus Beneficio annexus sit Ordo, non posse eum ob occulta crimina ab Ordinibus repelli: alias posse: *Vel aliter, Si habet Clericus jus petendi Ordinem, forte ratione Beneficii cui est Ordo annexus, non potest Episcopus eum prohibere, quamvis sciat illum commisisse peccatum occultum, & ita potest intelligi illa, Ex tenore. Si vero non habet jus petendi, non tenetur eum Episcopus ordinare, & ita intelligas illam, Ad aures.*

VII. Nec tempero mihi, quin referam hic etiam quod Flodoardus narrat in historia sua Remensi. Cum ordinasset Archiepiscopus Lugdunensis Episcopum Lingonensem, Cleri populique electione minime expectata: eo Episcopo mortuo maturarunt Lingonenses alium eligere, quem, & Romam ablegarunt, ut a Papa ordinaretur. Remisit illum Pontifex ad Archiepiscopum Lugdunensem, ut eum ipsemet ordinaret. Verum fatigati ejus tergiversationibus (5), & procrastinationibus Lingonenses, secundo eum Romam miserunt, quo a Pontifice tunc demum ordinaretur. Rursus & Pontifex illum remisit ad Archiepiscopum, quo vel ipsum ordinaret, aut causas recusationis rescriberet: *Aut ipsum consecraret, aut quid in eo reprehensibile judicaret, rescribere maturaret.* Archiepiscopus adeo non paruit, ut alium Episcopum consecrarit. Tunc Pontifex electum a Clero, & populo Episcopum sua ipse manu ordinavit, mandavitque per litteras Fulconi Archiepiscopo Remensi, ut eum ipse Lingonas deduceret, sedique inveheret Episcopali. Scripsit Fulco ad Pontificem, *se paratum fuisse, & esse, quæcunque ab ipsius Papæ celsitudine injuncta fuerint adimplere.* Sed distulisse, quod præciperet Rex ipse Romam Legatos ad Pontificem mittere, qui voluntatem ejus ipsius ab ore rescifcerent: *Dum Rex Legatos ad Papam dirigeret, ut per eos jussionem ipsius certissime cognosceret.*

Multa hinc emicant documenta sedulo ani-

(1) In cap. *ex tenore*, & C. ad aures, L. 1. Decret. Part. 2. p. 182. & seq. p. 187.
(2) Ibidem. (3) Summ. l. 3. p. 315. (4) Extra C. Ad aures. (5) Flodoard. L. 4. c. 2.

animis commendanda. 1. Episcopos nonnunquam homines esse, & humana pati, & præjudiciis, vel cupiditatibus quandoque præcipites agi in causis hujusmodi institutionum, confirmationum, & ordinationum. 2. Ideoque necesse esse, ut inspectores habeant suos ipsi, qui inspectores aliorum omnium sunt; nec tanti momenti res, quanti est quidquid beneficiorum usquam est, unius hominis arbitrio absolutissime permittatur, qui humanis potest, & deludi præjudiciis, & affectibus abripi. 3. Flagitabat jure suo Pontifex, ut Archiepiscopus Lugdunensis, aut electum ordinaret Episcopum, aut quamobrem id non faceret, causas aperiret, ab Apostolica Sede discutiendas. 4. Contumacius agente Episcopo, ut & ordinationem denegaret, & negationis suæ reticeret causas, ejus vicem implevit Papa, & ordinavit ipsemet electum Episcopum. 5. Ita longo sæculorum tractu fieri vix, aut nec vix potuit, quin causæ istiusmodi subinde inciderent, ubi interpellaretur Papa, & impetrarentur Rescripta, ut ordinari quis posset ab alio, quam ab ordinario Episcopo.

Potuit & schisma his rescriptis viam quoque aperire latissimam. Per longum illud enim schismaticumque dissidium, altercantium cum Romanis Pontificibus Germanorum Imperatorum, quis ambiget, plurimos perfugium habuisse Romam, ne ab Episcopis schismati implicatis ordinarentur? Perinde res se habet, & in simoniacis Episcopis Germaniæ, & circumjacentium Provinciarum, eodem fere tempore: quando tam late simonia manavit, & non aliter habiti sunt, qui ab Episcopis simoniacis ordinabantur, quam si ab hæreticis, aut schismaticis Ordines suscepissent. Perdiu grassata est utraque hæc pestis, & frequentissime tunc adeunda fuit Sedes Apostolica, vel Rescripta ejus impetranda, ut hæc ordinationum contagio declinaretur. Omnino necessaria tunc fuere hæc Rescripta, & inde originem eorum repeti debere, verbis ex ipsis facile intelligi potest, quibus ea contexta sunt.

Inter Statuta complura Cardinalis de Finali Archiepiscopi Turonensis anno 1512. illud quoque ad rem præsentem decretum est (1): *A Domino Archiepiscopo definitum est, ut cum quis repulsam passus fuerit in sacrorum Ordinum postulatione, Romamque ea de causa confugerit, teneatur exponere, & repulsam, & causas repulsæ. Utque nullus Diœcesis Turonensis ad sacros Ordines provectus sine Dimissoriis prædicti Archiepiscopi, aut ejus Vicariorum, etiam ex commissione domini nostri Papæ, aut Legatorum Sedis Apostolicæ, possit mysteria celebrare in Turonensi Diœcesi, nisi ordinationis suæ Litteras repræsentarit Archiepiscopo, aut Vicariis ejus, alioqui contra eum ex regulis juris procedatur.* Hinc perspicitur qui usus vigeret ante Tridentinum.

VIII. Anno 1341. (2) Benedicto XII. Papæ exhibitæ sunt in unum compilatæ Armenorum Consuetudines variæ, quarum vitiosæ non paucæ, nonnullæ prorsus non ferendæ. At præ ceteris hæ: Ubi quis inquinamento gravi carnalis libidinis deturpatus fuerat ante ordinationem, confiteri Sacerdoti jubebatur; tum Episcopus ordinationem auspicaturus, Confessarium interrogabat, an Ordine sacro dignus esset qui præsentabatur. Negabat Confessarius, atque ita pœnitentem ordinatione arcebat. Si quis in Ordine sacro constitutus jam erat, eadem contaminaretur libidinis fœditate, executione Ordinum illum interdicebat Confessarius; si pergeret nihilominus sacra fœdare Mysteria, Episcopum monebat. Multa hic sunt quæ offendiculo non possent non esse; & quæ vitari in Ecclesia Latina non facile potuere, nisi ad eos usus se converteret, qui supra memorati sunt.

IX. Nolui illis immorari, quorum videbatur olim ordinatio summo Pontifici reservata. Hoc privilegium auctore Ditmaro quondam consecutus fuerat Archiepiscopus Magdeburgensis. Eodem gavisum fuisse Bambergensem locupletissimus testis est Paschalis II. quo tamen Metropolitani sui obedientiæ non subducebatur: *Salvo Metropolitani jure Præsulem ordinavimus.* Non potuere hoc privilegio ordinari nisi Episcopi, & multo magis Metropolitani, ii certe quibus nulli eminebant Primates.

X. Finem his faciet Edictum Blesense Henrici III. Regis, quo cavetur, ut quibus Romæ provisum fuerit de Beneficiis, ii examen subeant; & *Visa*, seu institutionem Episcopi accipiant, qui abnuere, & denegare non poterit, nisi expressis in charta causis recusationis suæ: ut tunc recurri pos-

(1) Metrop. Turon. Part. 2. p. 221.
(2) Rainald. an. 63.
(3) Rainal. an. 1003. n. 11. & 1103. n. 4.
(4) Edit. de Blois art. 13. 64.

possit ad Superiorem Ecclesiasticum; ita ut nunquam sæculares Curiæ, & publici Judices intervenire possint, aut Prælatis vim adferre ad Beneficiorum collationem. Perspicue inde infertur (1), multo minus posse sæculares Judices, ubi de sacris Ordinibus agitur, vim adferre Prælatis, sed *Partes remittere ad Judices Ecclesiasticos superiores.* Sed non minus perspicue inde liquet, non posse Episcopos non causas edere, quibus adducti iis denegant, qui beneficiis arctati sunt, ut de his cognoscant suo jure Judices Ecclesiastici superiores.

Scripsit olim Innocentius III. (2) ad Archiepiscopum Senonensem, si pergeret Carnotensis Episcopus eos ablegare, & institutione fraudare canonica, qui ab Archidiacono ad Beneficia prælentabantur, trina ipsemet monitione præmissa, eos institueret. In Concilio Remensi anni 1585. statutum est (3), ut ne posset Prælatus Ecclesiasticus instituere Beneficiarios Prælati inferioris, nisi eo recusante, & examinatis causis recusationis. Plura de his alibi. Hæc sunt ad stabiliendum Edictum Blesense. Addam duntaxat Edictum anni (4) 1629. prorsus consentire Edicto Blesensi. Addam & Comitia Generalia Cleri Gallicani anni 1636. (5) ubi multa tentata, multa decreta sunt, ne instituerent Episcopi eos unquam, quos instituere Ordinarius Episcopus recusasset, nisi Ordinario superiores essent Præsules: & ne Ordines conferrent alienis Diœcesanis, sine dimissoriis proprii Episcopi. Quæ Decreta rursus innovata fuere in Comitiis Generalibus Cleri anno 1660. & 1665.

CAPUT IX. *P. 4. l. 2. c. 3.*

De Ordinationibus sine Titulo, & sub Titulo Patrimonii, hac extrema Ecclesiæ ætate post annum Christi millesimum.

I. Decreta Conciliorum adversus Ordinationes Clericorum maxime superiorum sine titulo, idest, nulli affixorum Ecclesiæ. De Optimatum Eleemosynariis. Monachi ipsi sub Titulo alicujus Ecclesiæ ordinabantur.

II. Aliqua advertuntur in Canonem Concilii Lateranensis III. quem suffragatum opinantur primum Titulo patrimonii ad Ordinationem. Quid inde emerserit detrimenti?

III. Posteriora Concilia Titulo patrimonii auctoritatem adjecere.

IV. Hactenus semper Episcopis incubuerat cura alendorum eorum, quos ordinassent.

V. Alia Concilia ad Titulum patrimonii. Quæ olim summa ejus proventuum necessaria?

VI. Decreta Concilii Tridentini longe pulcherrima de Titulo patrimonii. Non debet ordinare Episcopus, nisi quos censuerit Ecclesiæ utiles suæ fore, vel necessarios.

VII. Uni quoque illos mancipare debet Ecclesiæ.

VIII. His Decretis si mos gereretur, quam proxime accederemus ad elimatissimam primævæ Ecclesiæ Disciplinam.

IX. Concilia Galliæ, & Edicta Regum, quibus confirmata sunt ea Concilii Tridentini Decreta.

X. Alia Concilia ad faciliorem eorum executionem.

XI. Varia elucidamenta Congregationis Concilii, maxime circa discrimina juris antiqui, juris Decretalium, & juris novissimi post Tridentinum.

XII. Cardinalis Bellarmini doctrina.

I. EX indulgentia, Tullensi Episcopo, & ut præsentibus prospectum esset ejus Ecclesiæ necessitatibus, concessit Urbanus II. ut aliquos retineret eorum, qui sine Titulo ordinati fuerant, hoc est, sine Beneficio (6). *De his qui sine Titulis ordinati sunt, licet ejusmodi ordinatio sanctorum Canonum sanctioni contraria judicetur, &c.* Concilium Melphense sub eodem Pontifice anno 1089. excanduit adversus Clericos Acephalos, qui Optimatum Principumque in aula diversabantur, Magnatis alicujus, vel Matronæ obsequiis devincti: statuitque, ut deinceps Episcopi Optimatibus Nobilibusque his designarent ipsimet Confessarios, & conscientiæ rectores, quibus hic esset veluti Canonicus Ordinationis Titulus (7). *Quia novum hoc tempore Clericorum Acephalorum genus emersit, qui demorantur in Curiis, & viris, & fœminis ad sui Ordinis dedecus subditi, &c. prohibemus ne* E 2 *quis*

---

(1) Edit. de Melun. art. 15. (2) Innoc. III. Regest. 1. Epist. 87.
(3) Conc. Remen. C. de Episcop. n. 18. (4) Art. 2. (5) Memoires du Clergé. Tom. 2. Part. 2. p. 49. 33. 57. 58. (6) Epist. 17. Appen. (7) Can. 9.

quis retineat hujusmodi. Sed proceres ab Episcopis animarum suarum Procuratores postulent, qui Episcopi jussione pro tempore, ac vicissim in Curiis conversentur. Eo verbo *vicissim* innui videtur, ab Episcopo subinde revocatos fuisse hos Confessarios, aliosque subrogatos, ne diuturniori mora in aula contagioso ejus afflatu inficerentur.

In Concilio Placentino anno 1095. irrita pronuntiata est ordinatio, quæ sine Titulo fieret (1). *Ut sine Titulo facta ordinatio irrita habeatur.* Ea irritatio non spectabat nisi ad Ordinum executionem; cum dispensatum in iis fuisse jam viderimus. Placuit Concilio Claromontano ejusdem anni, ut omnes Ordines sub titulo unius Ecclesiæ uni darentur (2). *Ut omnis Clericus ad eum titulum, ad quem primum est ordinatus, semper ordinetur.* Innovatum & ibidem est illud decretum de Capellanis, & Confessariis ab Episcopo cuique designandis. Inter labentis Ecclesiasticæ disciplinæ corruptelas, hanc quoque numerabat Joannes Gersonius, quod illud Decretum in desuetudinem abiisset (3). *Ubi est, quod nullus Principum Laicorum Capellanum habeat, nisi ab Episcopo datum, in casu ab Episcopo deponendum, vel corrigendum.* Concilium Londinense anni 1125. necessitatem Tituli visum est arctasse ad Presbyteros, & Diaconos (4). *Nullus in Presbyterum, nullus in Diaconum, nisi ad certum titulum ordinetur. Qui vero absolute fuerit ordinatus, sumta careat dignitate.* Idque confirmatum est in Concilio Lateranensi III. anno 1179. sub Alexandro III. ubi statutum est (5), ut si Episcopus Presbyterum, vel Diaconum ordinaret quempiam, sine sufficienti Titulo, quo sustentari posset, suppeditaret ipse necessaria alimenta, donec aliquid Beneficii illi conferret; nisi is qui ordinatus fuerat, sui se sumtibus patrimonii alere posset.

Ne Monachi quidem ipsi profitebantur, nisi ad unius Ecclesiæ, vel Altaris Titulum. Narrat ipse Ditmarus, qui Mersebargensi postea donatus est Episcopatu, se triennali novitiatu perfunctum in Magdeburgensi Monasterio sancti Joannis, professionem emisisse in alio sancti Mauritii nomine dicato; quod in Monasterio nimirum sancti Joannis nullus vacuus esset locus (6). *Quia ad Altare hoc me dare non potuit:* De fratre suo inferius agens, qui Monachus Corbejensis in Germania erat, ita ait: *In nova educatus Corbeja, & ejusdem Altaris servus.* Ea erat ratio, quæ Monachis stabilitatem indiceret, perinde ut Clericis: illi Professione, hi Ordinatione sua mancipantur Ecclesiæ, & Altari, cui ministrant, de quo vivunt. *Altari servus.* Præposituram alicujus Ecclesiæ assecutus fuerat Ditmarus (7); eam ubi ad Episcopatum accitus est, fratri suo contulit, ejusdem tum Ecclesiæ Canonico: *Hujus Altaris servo.* Gero Capellanus Henrici I. Imperatoris, cum ad Archiepiscopatum Magdeburgensem vocatus esset, Altari primum dicavit se, tum sociatus est Capitulo. *In Ecclesia se primitus Altari tradens, & communionem fratrum decem mansis acquirens, &c.* Edgarus Angliæ Rex qui regnare cœpit anno 959. Regio Privilegio ornari Abbatiam Glastemburiensem voluit, referente Willelmo Malmesburiensi, ut Monachi Clericique, quos Abbas ordinari cuperet, ordinarentur sub titulo sanctæ Mariæ Glastemburiensis: *Tum Monachos, quam Clericos, quos idoneos judicarent, ad titulum sanctæ Mariæ ordinari facerent.*

II. Referamus jam nos ad Concilium Lateranense III. & ad Canonem quem ibi promulgari de Titulo patrimonii curavit Alexander III. Papa. Primo intexendus hic est Canon ipse, qui primus censetur hujus disciplinæ fundamenta jecisse. *Episcopus si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vita percipiat, in Diaconum, vel Presbyterum ordinaverit, tandiu necessaria ei subministret, donec in aliqua ei Ecclesia convenientia stipendia militia Clericalis assignet. Nisi forte talis, qui ordinatur, extiterit, qui de sua, vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.*

Illud primum hic observandum est, nequaquam hoc Canone revocari, aut debilitari tot olim Synodos, tot Canones, tot Decreta, quibus inculcatum fuerat, ne qua fieret sine Titulo Ordinatio. Vigent ergo etiam nunc leges illæ sacræ, sed hoc in Concilio pœnæ decernuntur in Episcopos, qui Presbyteros, vel Diaconos ordinaverint sine Titulo, & sine Patrimonio, jussis Episcopis, ut eorum ipsi provideant sustentatio-

(1) Can. 15. (2) Can. 15. 18. (3) Gerson. To. 1. p. 205. [4] Can. 8.
(5) Can. 5. (6) L. 14. (7) L. 6.

tationi. Et ſane priſcum illud, & ſolemne ſtatutum de non ordinandis ſine Titulo, vel ſine Eccleſia Clericis, duabus nitebatur graviſſimis cauſis. Altera erat quæ ad temporalem ſpectabat Clericorum ſuſtentationem. Altera autem longe potiſſima cauſa erat, ipſa Clericorum reſidentia jugis, & indeſeſſa aſſiduitas ad Eccleſiaſticas functiones. Clericus ſine Titulo ordinatus, inopia premebatur, eique conſulit Concilium, adſignato vel Epiſcopi cenſu, vel Clerici ipſius patrimonio. Sed aliud erat præterea quod in eo deſideraretur, nimirum munus, & officium aliquod juge, quo ſuam aliorumque ſalutem inſatigato ſtudio procuraret: idque mox dicemus a poſterioribus Conciliis maxime proviſum accuratumque fuiſſe. Cum Diaconus & Presbyter ſine Titulo ordinatus, re familiari non carebat, juſtæ erant cauſæ non urgendi ad ejus ſuſtentationem Epiſcopi. Id ab Alexandro III. præſtitum, qui procul erat interim a voluntate permittendi, ut paſſim ſub Titulo patrimonii ordinarentur. Et id tamen inde vulgo expreſſum, & concluſum eſt. Ejuſmodi ordinatio ſine Titulo, ex quo impune abiit, licita pleriſque viſa eſt. Exinde Clericorum vagantium inertiumque innumerabilis frequentia. Exinde & copia laudabilis optatiſſimaque ſpontaneorum Eccleſiæ militum, gratis & præſervide tamen merentium in pietatis, & caritatis caſtris. Illud Concilia moliri poſtea non deſiere, ut malum illud præverterent qua fieri poſſet; bonum iſtud interim non everterent.

III. Anno 1200. Concilium Londinenſe Canonem illum Lateranenſis Concilii III. ad Subdiaconos ampliavit (1). *Idem in Subdiaconi Ordinatione ſtatuimus*. Archidiaconos quoque eidem pœnæ ſubjecit, ſi ordinandos offerrent Clericos majores, ſine Titulo, & ſine Patrimonio. In Decretalibus Gregorianis (2) promulgatus eſt Canon Lateranenſis, & ejus rationem perſpicies in priori Decreto, petito ex Eccleſiæ uſu antiquiſſimo, quod nempe ad ſocietatem, & participationem aſciſceret Epiſcopus redituum Eccleſiæ, quoſcunque Clero ſuo per ordinationem adgregabat (3). *Non liceat ulli Epiſcopo ordinare Clericos, & eis nullas alimonias præſtare. Sed duorum alterum eligat, vel non faciat Clericos; vel ſi fecerit, det illis, unde vivere poſſint*. Idem declarat Innocentius III. C. *Accepimus*.

IV. Inde concluditur Canone Lateranenſi iſto, non tam pœnam contineri, quam delinimentum Epiſcopis conceſſum. Antiquiſſimo enim uſu, ut poſteriori hoc Canone liquet, non majorum tantum ſed & omnium prorſus Clericorum ſuſtentationi proſpicere tenebantur. Innocentius III. ſuo etiam ævo moris fuiſſe declarat, ut ſub unius Eccleſiæ Titulo plures ordinarentur Clerici, qui ſtatim ejus proventibus pro ſuo quiſque gradu, & ordine alerentur. Ait enim in Decretalibus, Clericum qui ad Subdiaconatum ſuſpirabat, & Tituli expers erat, tamen a Parocho impetraſſe, ut illum ſub Eccleſiæ ſuæ titulo præſentaret, clam pollicitum, nihil ſe unquam ejus ex reditibus accepturum (4). *Presbyterum exoravit, ut ipſum ad Eccleſiæ ſuæ titulum præſentaret, &c. Repromiſit quod nunquam in Eccleſia ſua aliquam peteret portionem, &c.* Pactionem hanc ſimoniacam damnat Pontifex. In perſimili ſpecie Gregorius IX. Epiſcopum fraudis conſcium ſuſpendit per triennium ab Ordinum collatione (5), præſentatorem ab executione eodem ſpatio temporis, & eum qui ordinatus fuerat, donec diſpenſationem Romæ impetraſſet. In Concilio Ilerdenſi anno 1229. Clericatu, & Ordinibus interdicti ſunt (6) *qui latine loqui neſciunt, præſertim in illis locis, in quibus obtenta tonſura prima, ratione natalis ſoli, ſibi in Eccleſia vindicant portionem*.

V. Quanquam eo quo diximus modo invectus ſit patrimonii Titulus: certiſſimum eſt tamen exinde penes Epiſcopos fuiſſe liberam poteſtatem, ut Clericos ordinarent, vel ſub vero, & priſco Titulo, ſeu Beneficii, vel ſub recentiore patrimonii. Ab anno jam inde 1223. cœpit Biterrenſe Concilium Titulum patrimonii exigere, qui centum ſaltem Turonenſium Solidorum eſſet (7): *Sine Titulo patrimoniali centum ſolidorum ad minus, vel Eccleſiaſtico Beneficio competenti nullatenus admittatur*. In Simoniacorum etiam claſſem eos rejicit hoc Concilium, qui quos ordinabant, juramento adſtringebant, nihil unquam ſibi moleſtiæ creaturos, de patrimonialis, vel Eccleſiaſtici tituli tenuitate. Quod

(1) Can. 6. (2) C. Epiſcopus. De Præbendis. (3) A. Non liceat, ibid. C. Accepimus. De ætat. & qual. ordinand (4) C. Per tuas. De Simonia. (5) Ibidem. C. Si quis.
(6) Conſt. Concil. Tarrac. L. 1. Tit. 6. (7) Can. 6. 8.

Quod Decretum in alio postea Biterrensi Concilio anno 1246. iteratum est. Concilio Senonensi anni 1528. placuit (1), ut Titulus patrimonii, vel Beneficium, vicenarum saltem esset librarum Parisiensium. Edictum Aurelianense anni 1560. quinquaginta librarum esse sanxit (2). Cum deinde & auri, argentique copia in immensum excreverit, & magno constare cœperint, quæ vilissimo ante erant pretio, necessum fuit, ut in aliis aliisque diœcesibus, pro opum rerumque copia, vel tenuitate, Titulus desideraretur centum, vel centum quinquaginta librarum.

VI. Postremo Concilium Tridentinum (3), ne sacri Ordines mendicitate Clericorum vilescerent, constituit, ut ne posthac sæcularis Clericus ad sacros Ordines propelli posset, nisi Beneficium obtineret, quo commode, & honeste sustentaretur; nec illud cedere, vel resignare posset, nisi eo expresso, quod ille Titulus sibi Ordinationis sacræ esset; & denique tum irritam fore resignationem, nisi aliunde suppeteret ei quo victitaret. Quoad illos vero, qui Beneficio carent, patrimonio autem, vel pensionibus abundant, constituit Tridentinum, ut ex iis non plures ordinaret Episcopus, quam quantos Ecclesiæ suæ necessarios utilesque opus haberet ministros. Addidit & illud, patrimonialem titulum idoneum esse debere ad unius Clerici sustentationem; denique alienari non posse, nisi aliunde suppeditaretur tantum aut patrimonii, aut Beneficii, quantum opus esset.

VII. Sed cum inflammaretur hæc Synodus eodem cælestis caritatis spiritu, quo primigenia fervebat Ecclesia; nec nesciret priscorum Conciliorum Providentiam in Titulo Ordinationis regendo, non ad victum temporalem modo spectasse: alia postea sessione cavit, ut convenienter regulis Concilii Chalcedonensis, ne posthac ordinarentur, nisi qui utiles, & necessarii fungendis Ecclesiæ muneribus existimarentur (4). *Cum nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi, non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis.* Et ubi ordinarentur, illigarentur protinus Ecclesiæ, cujus utilitati, & necessitati destinati fuissent, ut suos ibi Ordines exercerent, & proinde jugiter residerent: *Nullus in posterum ordinetur qui illi Ecclesiæ, pro cujus utilitate, aut necessitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus.* Si ea porro discedant Ecclesia inconsulto Episcopo, ab Ordinum functionibus interdicantur: *Quod si locum inconsulto Episcopo deseruerit, ei sacrorum exercitium interdicetur.*

VIII. Primigenia hæc omnino est Ecclesiæ doctrina, & disciplina de Titulo Ordinationis; hæc Tituli patrimonialis ad usum rectissimum, & ad Titulum Beneficii revocatio; hæc Tituli Beneficii in primævam naturam restitutio, & in antiquissimam residendi, & sacris muniis defungendi obligationem. Si enim in mores religiosius inveheretur Decretum hoc Tridentinum: 1. plus momenti esset in Titulo ad salutem animarum promovendam, quam ad corporis alimenta. 2. Posset patrimonialis ipse Titulus instar haberi Beneficii, cum is esset proventus Clerici, æternum Ecclesiæ obsequiis mancipati. 3. Et quidem qui olim inter Clericos ad culmen perfectionis ferventius enitebantur, Ecclesiæ gratis ministrabant. Similiter & nunc qui patrimonii Titulo ordinantur complures, suo sumptu vitam tolerant, seque interim totos Ecclesiæ utilitatibus impendunt. 4. Si vigeret Decretum Tridentinum, Clerici qui sub Titulo Beneficii ordinantur, residerent utique omnes, & sacras obirent functiones. 5. Jam nulli essent vagi, & acephali Clerici. Canone enim isto continentur Clerici omnes, non majores tantum.

IX. Jam vero Decretum hoc Concilii Tridentini admiserunt approbaruntque Concilia Provincialia complurima (a), Remense anno 1564. (b) Avenionense anni 1594. (c) Rothomagense anni 1581. (d), (e) Burdigalense anni 1583. & 1624. (f) Turonense anni 1583. (g) Aquense anni 1585. (h) Tolosanum anni 1590. His adde Edictum Aurelianense articulis 12. 13. 14. & Blesense articulo 17.

X. Beatus Carolus in Concilio IV. Mediolanensi illud sanxit, ut qui ad ordinarii Episcopi Dimissorias, a quovis alio ordinatus

(1) Can. 4. (2) Art. 12. (3) Sess. 21. c. 2. (4) Sess. 23. c. 16.
(a) C. 12. (b) C. 10. (c) Tit. de Episc. offic. num. 6.
(d) C. 14. (e) Tit. de Ord. n. 25 (f) C. 14.
(g) Tit. quæ ad sacr. Ord. (h) Can. 7.

tus esset, accederet quamprimum ad proprium Episcopum, ut Ecclesiæ alicui ab eo addiceretur (1). Concilium Mechlinense anni 1570. concessit Episcopis, ut ordinarent quos Ecclesiæ suæ æstimarent utiles, etiam sine Titulo, dum eos alendos in se reciperent. Comitia Cleri Gallicani anno 1625. Episcopos invitarunt (2), ut ne Regulares amplius promoverent ullos ad sacros Ordines, nisi Monasteria ipsa sponderent in seque reciperent, ut eos alerent, qua demum cunque causa Claustris exilirent. Si vero Conventus ejusmodi sint, qui nullos habeant certos reditus, spondeant Episcopis, hos Monachos ejectum non iri, nisi monito Episcopo vel Vicario ejus.

XI. Suppetunt & paucula quæ hic addantur. Cum magnopere dissiderent Canonistæ in ea quæstione, an minoribus etiam Clericis titulus necessarius esset, quem Episcopi exigerent, vel ipsi suppeditarent: id solos ad majores Clericos revocavit Concilium Tridentinum. Perspicua in eo est sessio XXI. (3) Cui addi potest Decretum ejusdem Concilii Tridentini, ad restituendas functiones Clericorum minorum, & assignandam eis portionem congruam juxta proventus Ecclesiæ: quod longe diversum est a Titulo (4): *Ex aliqua parte redituum simplicium Beneficiorum, vel fabricæ Ecclesiæ stipendia assignent*. Leget qui volet Epistolam Stephani Tornacensis Episcopi ad Pontificem Romanum (5), qui mandaverat ut aleret ipse Clericos quoscunque sine Titulo ordinasset, donec eis aliquid Beneficii impertiisset. Declarat Stephanus, nec id fieri posse per facultates Ecclesiæ, nec per Canones fieri debere, cum Concilium Lateranense III. eam legem Episcopis non imponat, nisi ad eos quos Diaconos, vel Presbyteros ordinarint. 2. Illud professa est Congregatio Concilii, post Tridentinum Concilium, peræque ut & ante Lateranense III. solo Beneficio obtineri Titulum canonicum ad Ordines. Titulum vero Patrimonii ex dispensatione admissum esse, ad utilitatem & necessitatem Ecclesiæ. Accipe ut ea de re disserat Fagnanus (6): *Hodie solum Beneficium est Titulus legitimus ad sacros Ordines; patrimonium vero non nisi dispensative, quemadmodum etiam alias declaravit sacra Congregatio Concilii interpres.*

3. Tenetur Episcopus ei stipendia suppeditare, quem ordinavit sine Titulo, quamvis Subdiaconus jam, vel Diaconus esset. Si plures Episcopi varios Ordines eidem Clerico contulerint, tenentur omnes in solidum. Episcopus qui tenetur examinare & ordinare in alterius Diœcesi, eandem & ipse incurrit obligationem: successor Episcopi in hanc quoque sarcinam succedit, ut qui parens in commune sit & tutor Clericorum omnium. Eadem denique obligatio transfunditur ad hæredes patrimonii Episcopi (7), ex sententia Canonistarum quos profert Fagnanus.

4. Innovantur in Concilio Tridentino pœnæ antiquorum Canonum in ordinationes sine Titulo. Atqui prisci Canones a Gratiano relati (8), *C. Neminem*, *C. Sanctorum*, cum ordinationem sine Titulo irritam declararent, suspendebant ita ordinatos, unde erumpebat irregularitas, si sacris se functionibus insererent. Decretales Gregorianæ *C. Jamdudum*, *C. Non liceat*, *& C. Episcopus* (9), sanciebant id unum, ut Clericos majores sine Titulo ordinatos alere Episcopi cogerentur. Cum jam ergo persuasissimum esset his posterioribus & mitioribus Decretis obliteratam esse vim & austeritatem anteriorum: a sacra Congregatione declaratum est, innovatas esse a Tridentino pœnas Gregorianis Decretalibus, non Gratiani Decreto contentas. Contrariam scripserat Bullam Sixtus V. eam Clemens VIII. revocavit. Sed quoad illos Clericos, qui falsis Titulis Beneficii, vel Patrimonii ludificantur Episcopos; cum probabile esset, pœnam suspensionis ab antiquis Canonibus in eos intortam, a Decretalibus posterioribus revocatam non fuisse: ideo censuit sacra Congregatio a Tridentinis Patribus eam fuisse innovatam.

XII. Luculentissima inter illa monita, quæ Bellarminus Cardinalis, vir nunquam nobis sine singulari laudis encomio nominandus, nepoti suo Theanensi Episcopo insusurravit: non leviter prætereundum illud est, quod ad nimiam spectat Clericorum copiam, cum sine examine, sine delectu

(1) Cap. 8. (2) Tit. 17. [3] Can. 2. (4) Sess. 23. c. 17.
(5) Epist. 12. (6) Fagnan. in l. 3. Decr. Part. 1. p. 87. (7) Ibid. pag. 111. & seq.
(8) D. 74. (9) Tit. De Præbend.

lectu ordinantur ? *In hac re multi falluntur, qui existimant multiplicandum esse Clerum, & ideo sine magno delectu manus imponunt*. Addit Bellarminus, esse quidem optatissimum, ut longe plurimi digni inveniantur Clericatu: at indignos ordinari Clericos, id vero perinde esse, ac fundamenta Ecclesiæ emoliri (1): *Optandum quidem est, ut multi Clericatu digni inveniantur: sed indignos promovere est Ecclesiam evertere*.

Declarat mox ex vitis Pontificum, qui Romanam tribus prioribus sæculis Ecclesiam rexere, quam exiguo essent tum numero Presbyteri, quos illi ordinabant: & quanto hoc incitamento esse deberet Episcopis, ut ne manus imponerent, nisi viris eruditione juxta & morum sanctimonia spectabilibus: cum inde, vel maxime pendeat Ecclesiæ pulchritudo puritasque, cui uni curam industriamque suam & studium omne debent Episcopi impendere: *Hæc certe paucitas tantorum Pontificum deberet omnes Episcopos serio admonere, ut nonnisi viros doctos & probos, & eo gradu dignos eligerent: quod omnino facient, si decorem domus Domini ex animo diligant*.

Denique palam profitetur Bellarminus, pravi illud esse, & si copia datur, eliminandi moris, ut tot ordinentur Presbyteri, quot sub Titulo Patrimonii id ambiunt; cum in eis sint dubio procul non pauci, qui cum gradum concupiscunt, non utilitati Ecclesiæ, sed suæ cupiditati servire certi, & quæstum sibi ex incruento sacrificio paraturi, ut desidiosam posthac agant vitam, dedecorosam Clero, & fidelibus ipsis aspernabilem. *Proinde maximus est abusus ordinare quoslibet ad Titulum patrimonii. Plurimi enim ordinari cupiunt pro utilitate sua, non Ecclesiæ; & de celebratione Missæ faciunt artem de pane lucrando, unde Sacerdotium contemptibile redditur, & Ecclesia scandalis patet*.

CAPUT X. *P. 4. l. 2. c. 4.*

Tonsura & ordinatio Clericos Episcopo & Ecclesiæ uni obligant, postrema etiam hac ætate.

I. Varia argumenta ejus conjunctionis strictissimæ, quæ Clericos omnes Episcopo & Ecclesiæ quemque suæ devinciebat.

II. Professio ea erat obedientiæ, ut Beneficia alibi consequi non possent, nisi permittente Episcopo proprio.

III. Poterat Clericos cogere Episcopus ad superiorem gradum.

IV. Summa illa conjunctio & necessitudo diutius in Ecclesia Romana hæsit, quam usquam alibi.

V. Concilium Tridentinum Clericos omnes addicens uni Ecclesiæ, etsi Beneficio careant, priscam disciplinæ restauravit disciplinam.

VI. Mira quædam posteriorum Conciliorum Decreta, ad Clericos omnes Ecclesiæ ministeriis innodandos, & obsequiis Episcopi. Sola cupidine proventuum temporalium Beneficia exposcere, piaculare flagitium est.

VII. Cur concessione summi Pontificis opus fuerit Monasticis Congregationibus, ut Clericos sæculares admitterent?

VIII. An possint Beneficiarii in Monasteriis profiteri, non consentiente Episcopo?

I. NE initio quidem extremæ hujus ætatis post annum Christi millesimum, nodos illos sacros abruperant Clerici, quibus sua illos ordinatio Episcopo suo illigaverat. Diœceseos finibus egredi non poterant sine formatis Episcopi sui Litteris. Scribebat Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis ad Episcopum Londinensem, præcipiebatque Diœcesi ut abigeret sua Clericum extraneum, apostasiæ suspectum (2); aut cogeret *formatas Litteras Episcopi sui, sicut Canones jubent, ostendere*. Anselmus Lanfranci successor quam arcte hæreret Clericus Episcopo suo quilibet, exemplo docet nos ejus adglutinationis, qua Clericus Abbati cohæserat, cujus Ecclesiæ suo ipso Clericatu innexus fuerat (3): *Alligatus Ecclesiæ vestræ per quandam professionem, quam in habitu Clericali vobis fecit*. Cum enim

(1) Contr. 4 (2) Epist. 24. (3) L. 3. Ep. 77.

enim postea Clericus iste Monasticam Professionem fecisset in Abbatia S. Petri Carnotensis, & incertus utri harum Professionum serviendum sibi esset, quod neuter Abbatum eum relaxare vellet, sciscitatus est B. Anselmum, qui ad Abbates scripsit, ejus esse qui caritatis visceribus magis abundaret, ut jure suo prior decederet: & pietatem æmularetur ejus matris, quæ maluit natum in æmulæ sinu vivere, quam in suo emori: *Nam vera mater mavult filium suum in alieno sinu vivere, quam in suo mortuum fovere*. Certum est ergo magni utramque ponderis Anselmo fuisse hanc professionem, tum Monasticam, quam in Monasterio suo residere Monachus professus erat: tum Clericalem, qua se Clericus Ecclesiæ devoverat ei, ad quam fuerat ordinatus. Variæ autem fuere causæ; quæ illum adduxerint, ut existimaret suo potius in Monasterio Monachum residere debere: *Magis expedit propter plurimas causas*.

II. Id vero Clericorum omnium erat commune vinculum, ut Episcopo suo & Ecclesiæ suæ inexplicabilibus nodis cohærerent: & hæc vere professio erat, atque obedientiæ maxime professio. Inde enim fiebat, ut in alia quavis Ecclesia Beneficium obtinere non possent, nisi obedientiam sibi desponsam prior Episcopus remisisset. Ita Hildebertus Cenomanensis Episcopus Subdiaconum quendam suum cessit Claromontano Episcopo, qui eum sibi Archidiaconum adsciscere avebat (1): *Eum vobis, & vestræ commodo Ecclesiæ, ab ea quam consecratori suo debet, obedientia liberum omnino & absolutum*.

III. Eadem obedientiæ lege tenebantur Ordines sacros adire, cum ab Episcopo proprio jubebantur; ut ex Concilio Avenionensi liquet anni 1209. (2). *Jubemus tam Præpositos, quam alios Clericos ad exhortationem, vel ad mandatum sui Episcopi, sine difficultate qualibet ad sacros Ordines promoveri*. In eam rem profertur a Gratiano Carthaginensis Canon, quo Clerici Ordine & Beneficio exuuntur, si minus se morigeros præstent Episcopo, qui Ecclesiæ suæ consulens necessitatibus, ad Ordinem illos superiorem promovere decrevit. Id amplexa est Ecclesia, potius quam Decretum Gelasii, qui invitos promovere refugiens, ex Clericis potius inferioribus, qui nulla necessaria virtute deficerent, ordinari volebat Presbyteros quam ex Diaconis, qui in eum assurgere gradum refugiebant. Decretales quoque Gregorianæ Carthaginensem Canonem sequutæ sunt. Ecclesiæ Tricassinæ Episcopis confirmavit Innocentius III. privilegium a Majoribus suis concessum, ut cogere possent Clericos ad majores Ordines subeundos (3): *Secundum privilegium ab Alexandro Papa indultum*. Certum est Episcopos persæpe antiquissima & indubitatissima dignitatis suæ jura Apostolicis sibi Rescriptis confirmari voluisse, quo novus hic auctoritatis cumulus accederet.

IV. Observatum illud jam supra est, quos semel Pontifex Romanus ordinare cœpisset, absque ejus assensu superiores Ordines a quovis alio Episcopo suscipere non potuisse. Anno 1198. concessit Innocentius III. Archiepiscopo Mediolanensi (4), ut Ordines sacros conferre posset iis, quos Minoribus Pontifex donasset. Fuerat ea lex & consuetudo pervagatissima omnium orbis Episcoporum, eo jam propria Romanæ Ecclesiæ, quod illa retinentior esset priscæ disciplinæ, quam quævis alia; quod illustrari exemplis aliis compluribus posset.

Enimvero quamvis Gregorianis Decretalibus intextum esset illud Alexandri III. Decretum (5), quo prohibebantur Clerici, vel irrepere in Ecclesias & beneficia unius Diœceseos, vel ea retinere, vel iis renuntiare, ut in alias migrarent Ecclesias citra consensionem Episcopi; observabant tamen antiquiores Canonistæ ab illo jure & amore jam passim deviatum esse, & impune Beneficiarios unius Diœcesis inconsulto Episcopo ad alias Ecclesias & ad alia Beneficia devolare. Privatæ cupiditati indulgebant quandoque Episcopi (6), ut discedentium Beneficia aliis conferrent.

V. In Concilio Tridentino non pristinus tantum vigor huic disciplinæ redditus est, sed ulterius etiam aliquid & elimatius institutum (7). Etenim illi etiam qui Beneficii expertes sunt, & qui sola tamen ordinatione sua alicui sunt Ecclesiæ affixi, vetiti ibi fuere ab ea omnino recedere, nisi Episcopo permittente. Ex quo infert Fagnanus scitissime, incogitantiam illam esse,

(1) Epist. 55. Ansel. l. 4. Epist. 25. (2) Can. 19. (3) Innoc. III. Regest. 1. Epist. 101. (4) Rainald. ann. 1198. n. 11. (5) C. Admon. de Renun. (6) Fagnan. in C. Admon. (7) Sess. 23. c. 15.

esse, vel mollitiem Canonistarum recentiorum quorundam, qui existimarint, Presbyteros, Clericosque alios, nullo beneficio obligatos ad residendum in una aliqua Ecclesia, posse in quo volent loco sedem sibi defigere, nec posse aliis ab Episcopis suis litteras denegari commendatitias. Id quippe manifestissime refragatur huic Concilii Tridentini Decreto (1): *Cavendum est a modernis Collectoribus, dum dixerunt Presbyteris & Clericis non habentibus Beneficium in titulum personalem residentiam requirens, licitum esse ire, quo velint, & Ordinarius teneri eis litteras commendatitias concedere. Hoc enim est contra præcitatum Concilii Decretum*. Ita Fagnanus.

Invehitur & in eos idem Fagnanus, qui scripserant (2), non posse Episcopum in sua Diœcesi remorari & affigere eos, qui sub Titulo patrimonii ordinati fuissent. Ostendit huic jam doctrinæ locum non esse post Tridentinum, quo sancitur, ut sub Titulo patrimonii non ordinentur, nisi ubi utilitas vel necessitas Ecclesiæ postularit. Itaque Ordinatio ad normam Concilii Tridentini facta Clericum quemlibet inexplicabili nodo innectit Episcopo & Ecclesiæ certæ (3): *Qui in sua ordinatione permisit se adscribi, ac tanquam servum adscriptitium mancipari servitio Ecclesiæ, pro cujus utilitate est ordinatus. Unde non mirum, si eo casu locum deserere non potest inconsulto Episcopo*. Verba sunt hæc Fagnani.

VI. Anno 1564. in Concilio Remensi corroborata sunt decreta hæc omnia Concilii Tridentini (4), & Clericorum prorsus omnium firmata sunt splendidissima illa vincula, quibus Episcopo suo, Ecclesiæque suæ tunc mancipati fuere, cum ordinarentur.

Anno 1565. in Concilio Mediolanensi I. decretum est, ut si qua in Ecclesia essent Dignitates, Personatus, Officia, quibus nullæ adhuc sacræ functiones adscriptæ fuissent, vel ab origine sua, vel Jure communi, vel particularibus Constitutionibus (5): ab Episcopo adsignarentur consentaneæ quidem, adhibito duorum Canonicorum consilio, quorum unus ab ipso, alter a Capitulo deligeretur. Denique ut Beneficia quævis, etiam simplicia ab Episcopo similiter functionibus & muneribus quibusdam sibi consentientibus onerarentur. Confirmatum illud ipsum est in Concilio Avenionensi (6) anno 1594. sicut & in Burdigalensi anni 1624.

In Concilio Mediolanensi II. sancitum est, ut Clerici omnes in Tonsura & veste Clericali, diebus Dominicis & Festis quibusque Officiis divinis interessent in Ecclesia Parochiali, vel in ea cui eos Episcopus affixisset: jussis Parochis ipsis tertio quoque mense Episcopum commonefacere, an statuto huic obtemperetur.

In Concilio III. Mediolanensi jubentur Clerici omnes, & ipsi etiam Presbyteri, ut intersint solemni Missæ, Vespertinis Officiis, Expositioni & Processionibus sanctissimi Sacramenti, quo solemnior fiat hæc Eucharistiæ pompa & circumgestatio publica. Idem quoque decretum in Concilio Bituricensi anno 1585. in Aquensi anno 1584. in Burdigalensi anno 1524. Denique anno 1581. Rothomagense Concilium idem promulgavit Decretum (7).

In Concilio Remensi anni 1581. concessum est Episcopis (8), ut Beneficiarios cogere possent sacris implicari Ordinibus, prout Ecclesiarum suarum necessitas deposceret, utque contumaces quarta parte mulctarent proventuum Ecclesiasticorum. Turonense ejusdem anni, non modo Clericos omnes sacros præcepit, in superpelliceo & pileo Ecclesiastico interesse omnibus Parochiæ Officiis: sed & vetuit, ne ab Ecclesia cui adscripti fuere, discedant unquam (9), sine Episcopi sui scripta permissione, qua absentiæ causa contineatur. Denique cum detestandæ avaritiæ impulsu non pauci Prioratus simplices ambirent & aliquanto post tempore abdicarent, ut sæcularibus se rursus inquinamentis immergerent: jussi sunt hoc Concilio Priores hujusmodi ad Ordines sacros accedere; jussi sunt Episcopi ad id eos compellere, cum primum ætatem & doctrinam idoneam assecuti essent: alioqui Beneficiis suis his spoliarentur.

Concilium Bituricense (10) anni 1584. ulterius rem promovit. Eos enim pronuntiavit ingentis piaculi reos, & ad restituendum constrinxit, quicunque Beneficia suscepissent non alio magis stimulo, quam profanæ redituum sacrorum cupiditatis: *Cum Be-*

(1) Fagnan. Ibidem. (2) Ibidem. (3) Sess. 21. c. 2. (4) Cap. 12. 13. 14. 15. (5) Cap 36. (6) Cap. 18. (7) Tit. De curat. Offic. n. 18. (8) Tit. 35. c. 15. (9) Tit. de Ordin. c. 14. (10) Tit. 36. c. 1.

Beneficium Ecclesiasticum non otiosis, sed officium suum exequentibus sit constitutum: & propter officium detur Beneficium: denuntiat hæc Synodus omnibus cujuscunque gradus & conditionis, qui beneficia Ecclesiastica solius temporalis proventus gratia suscipiunt, eos non facere fructus suos, sed ad restitutionem teneri. Ea verba fere memini a me alio loco prolata fuisse: sed ea semel iterumque inculcari operæ pretium duxi.

In Concilio Mexicano anni 1585. multæ cautiones excogitatæ sunt (1), ut ne possent qui Titulo patrimoniali ordinati essent, ab Ecclesiis suis deficere: sancito, ut in eorum Ordinationis litteris exprimatur nomen Ecclesiæ cui illigantur, utque Visitatores explorent, an religiose satis resideant.

Concilium Tolosanum anni 1590. jubet (2), ut in Ordinationis litteris adscribatur Ecclesiæ nomen, cui Clericus quilque desigitur, neu quis inde abesse possit, nisi licentia scripto data, nec danda sine legitima causa. *In litteris omnibus quæ ordinatis in testimonium conferuntur, Ecclesiæ locive pii, cui illi dicati adscriptique sunt, a quo absque Episcopi scripta licentia, in alium demigrare non poterunt, ex Tridentinæ Synodi decretis mentio fiat. Hujusmodi autem licentia absque justa causa non detur*.

Burdigalense Concilium anni 1624. edixit (3), ut Presbyteris, qui ex aliis Diœcesibus aliquo adventarent, cum Episcopi sui litteris, ut ultra mensem ibi demorarentur, assignaretur ab Episcopo loci Ecclesia ubi divinis adessent Officiis, & Pastorem ejus Ecclesiæ testem & monitorem haberent.

Nemo, ut reor, moleste feret hanc meam tantam prolixitatem in excutiendis Conciliis Canonibusque; cum hinc tantum gloriæ & laudis redundet in nostrum hocce sæculum, ubi meditatæ, expolitæ, promulgatæque sunt ejusmodi morum & Disciplinæ Regulæ, quibus accuratiores, sanctioresque ne aurea quidem olim Ecclesiæ sæcula commentari & publicare potuerunt. Illud etiam affirmare ausim posterioribus his Conciliis absolutius aliquid & cumulatius præceptum fuisse, quam antiquis, ad Clericos singulos alicui Ecclesiæ adstringendos, ad sanciendam eorum residentiam, ad sacras functiones ab eis exigendas, ad eos Episcopali obedientiæ mancipandos. Sed quantum hinc efflorescit gloriæ, vereor ne tantundem ignominiæ emergat ex præclarissimarum legum tam rara & tam ignava observantia.

VII. Unum fere restat, quod impensius attendi debeat. In antiquissimis videlicet concessionibus suis, indulsisse Monachis summos Pontifices, ut Clericos sæculares ad Professionem recipiant. Honorius II. anno 1125. Cluniacensibus permisit (4): *Laicos, seu Clericos sæculares, nisi qui pro certis criminibus excommunicati sunt, ad conversionem suscipere*. Urbanus III. anno 1185. idem rursum permisit confirmavitque. Ejus generis exempla complura occurrunt in Magno Bullario, recentioribus concessa Institutis. Perspicue vero id argumento est, sicut Ecclesiæ aliæ aliarum Clericos, & Monasteria alia aliorum Monachos admittere non poterant; ita nec Monasteria Clericos, nisi consentiente Episcopo, cui jam fuerant illigati. Liquebat id supra ex Anselmo, qui negabat professionem Clerici in una Ecclesia, obliterari potuisse per Professionem Monasticam in alia, nisi ex consensu prioris Ecclesiæ Prælati. Id liquet & ex his Bullis, quæ id annuunt, tanquam ex gratia & indulgentia, tanquam ex dispensatione. Id rursum liquet ex nuperis Bullis, quæ recentioribus Congregationibus id concedunt, ut eos omnes admittant, qui nullo adhuc solemni voto sunt obligati (5). Germanus is est eorum verborum sensus: posse a superioribus harum Congregationum admitti omnes Clericos sæculares. Perinde est enim si dicas Clericos sæculares, ac nullo solemni voto constrictos; idque ad id unum spectat, ut solvantur ii ab eo nexu & vinculo, quo Episcopo suo, & ejus jussu Ecclesiæ alicui fuerant, vel esse debuerant alligati.

VIII. Ceterum ex C. *Licet*, *De Regularibus*, conclusum quidem est a Canonistis, ut poterant omnes a mitiori ad duriorem Religionem migrare, petita Prælati licentia, quanquam non obtenta: ita posse ab Ecclesia sæculari ad Professionem Monasticam transiliri, petita, etsi non impetrata Episcopi permissione. Verum ea quanquam non absurda, argumentatio tamen

F 2

(1) L. 1. Tit. 4. L. 3. Tit. 15. n. 14.
(2) Cap 7. n. 9. 11.
(3) Cap. 13. n. 1.
(4) Bibl. Clun. pag. 1379. 1448.
(5) Bulla Cong. Orat. ann. 1613.

men tantummodo est (1). Certissimum autem ejus rei fundamentum est dispensatio, quæ ad omnes jam permanavit Congregationes, atque ita in Jus commune non immerito recepta fuisse censetur. Cum ardori sectandæ perfectionis nullam debeant Episcopi objicere moram, qui ad eam potius esse debuerant incentores. Luculentissime eam rem prosequutus est Stephanus Tornacensis, ubi de Parochis agit (2): *Parochiales Presbyteri obedientiam quam promittunt, debent Episcopis suis, & sacramentaliter alligati sunt Ecclesiis quas regunt, tanquam uxoribus propriis. Lege autem communi Canonum sine licentia Episcoporum suorum, quibus obedientes esse debent, nec ipsi recedere, nec alii recipere eos debent. Lege autem privata, qua instinctu Spiritus Sancti in corde scribitur, si ad Monasterium, vel Canonicam Regularem transierint tales, etiam contradicentibus Episcopis, recipi possunt. Ait enim Urbanus Papa: Si quis in Ecclesia sua sub Episcopo populum retinet; si afflatus Spiritu Sancto in aliquo Monasterio, vel Regulari Canonica salvare se voluerit, etiam Episcopo suo contradicente, eat liber auctoritate nostra. Justo enim lex non est posita. Et ubi spiritus Domini, ibi Libertas; & si spiritu ducimini, non estis sub lege.* Episcopum Parisiensem monuit Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, non potuisse ab eo extrahi Cantorem Ecclesiæ Parisiensis a Monasterio sancti Martini de Campis, ubi Monasticam induerat vestem: cum beatus Gregorius Episcopum etiam animadvertit ad pium ejusmodi facinus, & cum Concilio Toletano IV. (3) vetentur Episcopi intercedere, aut reniti tam sanctis Clericorum suorum consiliis.

Non potuisse quondam Clericos a Clericatu resilire.

CAPUT XI. *P. 1. l. 2. c. 3.*

Per priora quinque sæcula non potuisse Clericos a Clericatu resilire.

I. Quanquam nuptias optare possent Minores Clerici, tamen ne vel ipsi quidem Clericatui renuntiare poterant.

II. III. Variæ ex Conciliis probationes, maxime ex Chalcedonensi, cujus Canon diligentius expenditur.

IV. Ab ea stabilitatis lege non deviabant Clerici, qui ad Monasticam vitam & professionem assurgebant.

V. An ea disciplina mutari potuerit?

VI. VII. Argumenta varia ex Conciliis, & ex Ambrosio.

VIII. Juris quodammodo naturalis est, ut personarum consecratio irretractabilis sit.

IX. Hieronymi testimonium.

X. Horrendum Clerici desertoris exemplum.

XI. XII. XIII. Quid ageretur cum desertoribus Monachis.

XIV. XV. Qui alicubi impune nupserint Viduæ Deo devotæ?

XVI. Cassianus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Diaconus, etsi Monachus esset Massiliensis Monasterii.

I. Ut ipsi serviamus rerum & quæstionum connexioni, patefacta Clericorum omnium arctissima conjunctione cum Episcopo suo, & cum Ecclesia, cui ab illo fuerant illigati; illud jam superest, ut quam Clericatui ipsi inexplicabilibus nodis devincti essent, patefiat. Poterant minores Clerici ad nuptias convolare, non poterant etiam conjugati a Clericatus professione recedere. Poterat eos Ecclesia e Cleri cœtu expungere, & in laicorum classes deprimere; ipsi Clericatus non poterant excutere jugum. Denique si tam residentiam, stabilitatem, obedientiam profitebantur Clerici, quam Monachi: ita & tam non poterant illi, quam hi eam professionem retractare.

II. Cæsaraugustana Synodus adversus Priscillianistas habita, non posse Clericos pronuntiavit a suis functionibus desciscere, ne specie quidem & obtentu Professionis Monasticæ (4). *Si quis de Clericis propter luxum vanitatemque præsumptam, de Officio sponte discesserit, ac velut observatorem legis, Monachum videri se maluerit, quam Clericum, ita de Ecclesia repellendum, ut nisi rogando, atque obsecrando plurimis temporibus satisfecerit, non recipiatur.* Suffragatur & Canon Concilii Milevitani II. ut in

(1) Fagnan. l. 1. Decr. Part. 2. pag. 145. (2) Epist. 1.
(3) L. 3. Epist. 70. (4) Can. 6.

in quibusdam editionibus habetur (1) : *Ut quicunque in Ecclesia, vel semel legerit, ab Ecclesia ad Clericatum non teneatur*. Docet Cyprianus legendi munus quandoque pueris ante delegatum fuisse, ut periculum eorum fieret, antequam Lectores ordinarentur. Canone isto definitur, & si quis semel in Ecclesia legerit, non illico teneri eum in Clericatu perserverare, ac si Lectoris Ordine fuisset initiatus. Contendebat supra Augustinus ad Ecclesiæ eum suæ Clerum pertinere, qui sæpius in ea legisset, nec ab alio sibi subripi posse Episcopo. Rursus in Epistola quadam Augustinus non statim Lectorem docet censeri, qui semel in Ecclesia legerit (2) : *Miror utrum potest jam Lector deputari, qui non nisi semel scripturas legit*. Hinc non parum lucis affunditur supra allatæ editioni Canonis Milevitani. Valde tamen propendeo in hanc aliam ejusdem editionem, juxta quam nihil ille ad rem nostram facit. *Qui semel suscepto officio in Ecclesia legerit, ab alia Ecclesia ad Clericatum non teneatur*.

III. At Canone Chalcedonensi perspicue res definitur (3) : *Qui semel in Clero deputati sunt, aut Monachorum vitam elegerunt; statuimus neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam, aut hæc tentantes, & non agentes pœnitentiam, ita ut redeant ad hoc, quod propter Deum primitus elegerunt, anathematizari*.

In eum Canonem multa animadverti necesse est. 1. In eadem classe locantur Clerici, Monachique, quod attinet ad irrevocabilem professionem. 2. Omnes prorsus Clerici ea lege, iisque verbis continentur, τοὺς ἅπαξ ἐν κλήρῳ κατειλεγμένους. Itaque Lectores, Acolythi, aliique minorum gentium Clerici parem profiteri censebantur in ipsa sua ordinatione stabilitatem. 3. Tacite tunc fiebat hæc Professio, tum in clero, tum in Monasteriis. Unum enim id satis erat superque, ut ea esset lex, ea conditio instituti, cui nomen dabant. 4. Hallucinantur ergo vehementissime, qui eam stabilitatem solis majoribus imputant Ordinibus: cum minores eidem prorsus omnes subessent. Sed inde manavit error, quod stabilitatem a cælibatu non satis distinxere. Hic proprius est & peculiaris majorum Ordinum, illa omnibus promiscue communis. 5. Ubi minores Clerici conjugio se innodaverant, non tamen Cleri functiones declinare, non leges peculiares transgredi poterant. Non exempli gratia militare, & merere stipendia, qui cœlesti jam militiæ essent inscripti. Non prehensare sæculi dignitates, in præcelsiori Clericatus culmine jam locati. His addenda complura alia, illis omnibus consentanea, qui pompis & vanitatibus sæculi ubi nuntium remiserint, omnia sua in Deo uno habent. 6. Denique Clerici propositi sui transfugæ, non prioribus tantum emolumentis privantur & ornamentis, sed & anathemate hic percelluntur.

IV. Meminit Augustinus in Epistola quadam recentioris Canonis in Concilio Africano editi, quo vetiti fuerant Clerici in Monasteriis admitti (4). *Recense Concilium & ibi invenies de solis Clericis, non etiam de Laicis fuisse statutum, ut undecunque venientes, non recipiantur in Monasterium*. Id vero intelligendum de Clericis qui ab Ecclesiis suis discedebant non permittente Episcopo. Cum licentia enim Episcopi poterant utique profiteri, illæsa quam voverant Clericatus stabilitate. Quantum adversatur Clericatui sæcularis vita, tantum illius concinit sanctimoniæ & stabilitati Monastica professio.

Non est ergo quod quisquam sibi persuadeat, Canone Cæsar-Augustano supra laudato prohiberi Clericos a Monastica vita sectanda. Soli ibi proscribuntur Priscilianistæ pseudomonachi, qui detestandas impietates sanctissimæ professionis habitu dissimulabant. Ad prævertendam apostasiam præmonentur Clerici, non posse eos a statione discedere injussu Episcoporum.

V. Non me fallit diuturnitate temporis multa mutari in disciplina morum, & vigore suo excidisse horum Canonum non paucos. Sed cum in canonicis quandoque regulis nonnullæ radient divini & naturalis juris scintillæ, viderit Lector eo an non in numero sit is Canon, quem hic versamus. Intentato quippe anathemate jubentur hic Clerici, Monachique desertores, priorem in suam sanctissimamque se recipere stationem, quam olim Spiritus sancti instinctu delegerant. *Ut redeant ad hoc, quod propter Deum primitus elegerunt*. Atqui nulla de Monachis dissensio est, quin etsi cessent leges pœnæque in desertores, æterna tamen, invilibilis & incommutabilis, indeclinabilisque lex illis impendeat, insideatque in conscientiæ penetralibus, atque

(1) Can. 15. (2) Concil. Afric. sub Cœlest. & Bonif. c. 57. (3) Can. 7. (4) Ep. 235.

que sempiternas subinde interminetur pœnas, nisi ad sanctissimum priusque propositum suum sese referant. Clerici similiter Clericatum amplexati, & minores Ordines, sanctissimæ se Professioni illigavere: Dei se religioni speciali devovere: pompis opibusque & deliciis nuntium remittere fallacissimi sæculi. Itaque quanquam ducere uxores possint, & liberos suscipere, propositum tamen sanctum violare, consecrationem sui priorem profanare, ejuratas vanitates sæculi iterum sectari, fidem Deo clam, immo & publice desponsam fallere sine grandi piaculo non possunt. Hæc etiam atque etiam inculcanda sunt iis, qui minoribus sese illigare Ordinibus, vel Clericatui ipsi meditantur.

VI. Andegavensis Concilii Canon (1) compendiosius idem habet quod Chalcedonensis (2): *Clerici quoque qui relicto Clero se ad sæcularem militiam & ad Laicos contulerint, non injuste ab Ecclesia, quam reliquerunt, amoventur.* Idem censendum de Turonensi, qui facta Clericis minoribus copia uxoris ducendæ, mox vehementissime prohibet, ne ad Laicorum sæcularem vitam & sæcularia retro labantur munera. *Si quis vero Clericus relicto officii sui ordine, laicam voluerit agere vitam, vel se militiæ tradiderit, excommunicationis pœna feriatur.*

VII. Scripsit Ambrosius de re ista Epistolam ea spiritus & caritatis suavitate delibutam, qua scripta ejus omnia scatent. Ea enim declarat, non posse nisi molestissime ferri in servis Dei inconstantiam & instabilitatem, etsi in quacunque alia forte leviter ea feratur (3): *Quod in alio genere hominum tolerabile, in iis vero qui rei divinæ intendunt, plenum doloris.* Clericatus prærogativas non in temporalibus emolumentis & subsidiis sitas esse, sed in præsidiis certissimis quibus æterna salus mortalitate hac exhausta comparetur. *Quasi vero hoc solum sit in Clerico, ut sumtum expediat suum, & non divinum sibi post mortem potius subsidium locet.* Professione Clericatus servituti nos mancipari, sed nobilissimæ, suavissimæque, & ex qua vera libertas scaturit. Quid enim amabilius, quid liberalius, quam sapientiæ & justitiæ, quam Christo & æternæ vitæ servire? *Bonum est adhærere alteri, & inserere collum in torques ejus, & subjicere humerum, & portare illum, nec tædiare ad vincula, quia de domo alligatorum exivit qui regnet, &c. Perfecta absolutio existimata est sub Christo degere, & ejicere pedes in compedes sapientiæ ipsius: captivum esse, ut sis liber ab adversario.*

Denique cœlitus hausta eloquentia illud luculente intonat Ambrosius, fas nunquam fuisse, nunquam fore, antepouere terram cœlo, æternitati tempus, infamem sæculi servitutem qualicunque participationi Regalis Christi Sacerdotii. *Dum vult regnare, quasi voluntatis suæ dominus, nec sub vinculis esse Domini Jesu, inveteratus in peccatis, stultitiæ incidit deformitatem. Quid enim stultius, quam relictis cœlestibus ad terrena intendisse, & posthabitis perpetuis, elegisse ea quæ caduca sunt & fragilia?*

VIII. Complurium Clericorum vita sæcularibus immersa prorsus ludibriis hoc errore & ipsorum & ceterorum hominum mentes imbuit, ut jam fere non perpendant Clericatum, ut sanctimoniæ stationem, ut consecrationem hominis Deo devoti, ut alienationem ab omnibus sæculi vanissimis oblectamentis, denique ut juge Altaris ministerium, æternitatisque meditandæ studium. Et hæc omnia tamen Clericatus complectitur ipsa sua institutione; professione expressa, quæ tum emittitur, cum quis ordinatur: obtestatione illa solemni, se Dei, Deum suam portionem & hæreditatem immarcessibilem fore: denique consecratione ipsa, quæ sejungi ab ordinatione nullatenus potest. *Tu quicunque in Clero es Domini, portio ejus & possessio, noli recedere de Domini possessione*, ut ait ibidem Ambrosius. Ordinatione Deo nos addicimus, Deo consecramus, ut portio ejus simus. Latrocinium est Deo suffurari quod dederis: sacrilegii genus est profanare quod Deo sacrum fuit: Nec possunt hæc flagitia nisi restitutione expiari. Prisci Testamenti Levitæ irrevocabili destinatione sacris Templi ministeriis addicti erant. Non Pontifices tantum, aut Sacerdotes, sed omnes prorsus Levitæ, tot in classes distributi, quorum omnium portio Deus erat. Si irretractabilis ea erat & professio & consecratio, quin & nostra Clericorum fuerit? Tribus Ecclesiæ prioribus sæculis, cum necdum ulli essent Monachi, Clerici soli Collegium conflabant a Laicis non minus morum sanctimonia & religione semotum, quam Altaris ministerio. Ubi deinde orbi illuxit Monastica institutio, & san-

(1) Can. 7. (2) Can. 8. (3) Epist. 17.

sanctitas atque innocentia morum: tum duo hæc Clericorum & Monachorum instituta spectari cœperunt, tanquam ex æquo voluptatibus vanitatibusque sæculi inimica. Audi quid de his Hieronymus ad Nepotianum: *Petis ut tibi digeram qua ratione, qui sæculi militia derelicta, vel Monachus cœperit esse, vel Clericus, rectum Christi tramitem teneat, ne ad diversa vitiorum diverticula rapiatur.*

Bifariam ergo sæculo renuntiabant tunc temporis, aut Clericatu, aut Monastica professione. Utraque *relicta sæculari militia*, veluti cœlestis quædam militia supererat, cui inscriberentur, terrenarum nugarum pertæsi, a qua deficere non possent sine salutis discrimine.

IX. Monet ille ibidem nomine ipso suo Clericos admoneri, se Domini sortem esse, Dominum sui: ideoque degenerare se ab instituto suo, si accumulandis deinceps divitiis studeant. Quod sæcularis nimirum illa cupiditas sit, augendo incumbere patrimonio (1). *Si ergo pars Domini sum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter ceteras Tribus, sed quasi Levita & Sacerdos, vivo de Decimis, & Altari serviens, Altaris oblatione sustentor, habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar. Ne officium Clericatus genus antiquæ militiæ putes, idest, ne lucra sæculi in Christi quæras militia, ne plus habeas, quam quando Clericus esse cœpisti, &c. Nonnulli enim sunt ditiores Monachi, quam fuerant sæculares: & Clerici qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerant: ut suspiret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit ante mendicos.* Ita minores Clerici quanquam opibus non renuntiarent, in rei tamen sæcularis administratione, a spiritu, ingenio moribusque sæculi longe aberant.

X. Ne quis vero sibi ipse fucum faciat, quasi exoleverit prorsus hujus disciplinæ memoria, audiendus hic est Auctor vitæ sancti Engelberti Archiepiscopi Coloniensis circa annum Christi 1200. ubi verba facit de Friderico Comite, qui Canonicus cum fuisset, Clericatus vestem abjecit, gladio latus munivit, ut fratris sine liberis functi locum & hæreditatem adiret (2): *Fridericus Comes fratre seniore in fata cadente, sine filio, ut fratris esset hæres recedens a Clericatu, factus est miles, & tanto fortassis ad malignandum promtior, quanto a gratia remotior. Non potest esse sine periculo & gratiæ detrimento, quando Clerici, qui secundum nomen suum de sorte sunt Dei, ordine mutato, militiæ se mancipant sæculari. Tales, sicut exemplum habemus in multis, cum ad malum, ut dici solet, deterius tendunt, etiam malis pejores, & crudelibus crudeliores fiunt. Fuerat Fridericus majoris Ecclesiæ Coloniensis Canonicus, in Comitem ex Clerico mutatus, &c.* Apostatæ hujus atrox impietas eo tandem erupit, ut dux ipse auctorque fuerit infandi parricidii, quo Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus suo sanguine Martyrum palmas assecutus est.

XI. Accedet aliquid lucis rei huic, si retexamus hic obiter quid his prioribus sæculis in Monachos apostatas decerneretur. Noluit B. Ambrosius suo amplius Monasterio excipere Monachorum suorum nonnullos, qui inde exilierant præstigiis effascinati Joviniani, qui jejuniis & virginitati bellum indixerat: *Hic positi primo jejunabant, intra Monasterium continebantur: nullus erat luxuriæ locus, interdicta ludibriosa disputationis licentia. Hoc delicati non potuerunt ferre. Abierunt, deinde volentes redire, non sunt recepti. Pleraque enim audieram, quæ deberent cavere. Monueram, nihil profeceram.*

XII. Basilius Monachos contestatur, postquam se Deo totos dedicarint, jam non posse nisi per summum flagitium sæcularibus se nugis & implicamentis inserere; si qui eorum Monasteriis exilierint, iis admitti jam illos non posse, ne iter agendo quidem, tanquam hospites (3). *Qui se ipsum semel Deo devovit, hic si ad aliud vitæ genus transierit, sacrilegii se scelere obstrinxit, quippe qui se ipsum Deo, cui se consecraverat, veluti subterfuratus sit. Porro, hujusmodi hominibus nullo modo aperiantur fratrum januæ, ne si prætereuntes quidem, ut tecto recipiantur, ad ipsos diverterint.* Jubet alibi (4) abscindi & ablegari eos qui nulla arte emendari potuerint. Ne uno quidem Monasterio egressos alios suscipi sinit. Quas vero ille ad apostatas hos Monachos litteras dedit, quisquis perlege-

(1) Ibid. Ep. ad Nepot. (2) Surius die 7. Novembr.
(3) Sermo de inst. Mon. Ex Regul. fus. disput. cap. 14. 68.
(4) Const. Mon. cap. 33.

legerit, is facile doctrinæ huic nostræ assentietur, circa disciplinam eorum temporum.

XIII. Nec alia ratione Moniales coercebantur. Ubi jam desperata erat earum emendatio, vel exilire Claustris finebantur, vel etiam ejiciebantur, ne pium gregem contaminarent. Ita præscripserat Augustinus ipse in Regula (1): *Convicta secundum Præpositæ, vel Presbyteri arbitrium debet emendatoriam sustinere vindictam, quam si ferre recusaverit, & ipsa non abscesserit, de vestra societate projiciatur. Non enim & hoc fit crudeliter, sed misericorditer, ne contagione pestifera plurimos perdat.*

XIV. Nec aliam agendi rationem tenuerat Cyprianus erga Virgines Deo sacras (2): *Si se ex fide Christo dicaverunt, pudice & caste sine ulla fabula perseverent; ita fortes & stabiles præmium virginitatis expectent. Si autem perseverare nolunt, vel non possunt, melius est ut nubant, quam in ignem deliciis suis cadant.*

Nec Augustini, nec Cypriani ea mens erat, ut penes ipsas esset periculum salutis earum, quæ vel Claustris exilirent, vel convolarent ad nuptias. Sed utrique ea insederat animo sententia, quantumcunque id esset flagitium, pacate ferendum esse, ne gravius aliquid & facinorosius committeretur. Ita perspicue sentit Gelasius Papa in Decretis, ubi verba facit de Viduis professis (3): *Si propria voluntate professam castitatem calcaverit, periculi earum intererit, quali debeant Deum satisfactione placare. Nos autem nullum talibus laqueum debemus injicere, sed solas adhortationes præmii sempiterni, pœnasque proponere divini judicii; ut nostra sit absoluta conscientia, & illarum pro se rationem Deo reddat intentio.* In hunc quoque sensum trahendus Palladius in vita Chrysostomi, de professis Viduis si verba faciat, ubi ait Chrysostomum eas exhortari solitum, ut potius nuberent, quam offendiculo Ecclesiæ essent.

XV. Nec enim in controversiam trahi potest, quin piaculare flagitium sit, si desponsa Christo infringatur fides; cum tam diserte & tam exerte Paulus de viduis quæ se primo cælibatui dicaverant, & postea nupturiebant, pronuntiet (4): *Habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt.* Ubi advertit Augustinus, in ipsa etiam voluntate hujus defectionis hærere crimen (5): *Nubere volunt, &c. Ut appareat voluntatem quæ a proposito cecidit, esse damnatam.* Fatetur tamen sanctus Pater, harum tunc viduarum valida fuisse conjugia, nec posse ea nisi exaggerata quadam audacia adulteria vocari, cum nequaquam juberet Ecclesia ea separari.

Cum vero abuterentur nonnulli verbis Apostoli, ajentis conducibiliores esse nuptias, quam æstuantes quibus uterentur cupiditates, ita eum cuneum retundit Ambrosius (6): *Melius est nubere, quam uri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Ceterum quæ se spopondit Christo, & sanctum velamen accepit, jam nupsit, jam immortali juncta est viro. Et jam si voluerit nubere, communi lege conjugii, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Si hoc ita est, quid de illa dicendum est, quæ occulta & furtiva turpitudine constupratur, & fingit se esse quod non est? Habitu virgo, facto non virgo. Bis adultera, & in actu, & in aspectu.*

His Ambrosii verbis planum fit, non potuisse non scelestas & sacrilegas esse fœminarum Deo dicatarum nuptias; sed imminebant aliunde ea facinorum portenta, ut juxta Patres superiori numero laudatos, ad hæc declinanda, possent sibi ut nubere permitti; non quod malum non esset ita nubere, sed quod malum multo minus esset. Ceterum translate hic sumitur adulterii vox. Ita sumsit Ambrosius. Eam vocem abjecit Augustinus, quod proprio sensu eam acciperet. Si dicat autem idem sanctus Pater validum nihilominus esse conjugium, præter fidem Christo sponso datam contractum: Ecclesiæ suæ suique ille ævi sermoni, & consuetudini sese accommodat. Nec enim ea in re eandem semper & ubique retinuit Ecclesia disciplinam.

XVI. Finem faciet huic capiti, quod majora visum est habuisse ad institutum nostrum momenta. Ea est Altaris ministrorum consecratio, quæ tam non potest, vel deleri, vel revocari, quam nec Altarium, vel Templorum. Docet nos Cassianus, se speciali adoptione insertum fuisse Clero Ecclesiæ Constantinopolitanæ a B. Joanne Chrysostomo, & ipsa ordinarione Deo oblatum consecratumque (7): *Adoptatus enim a beatissimæ memoriæ Joanne Epi-*

(1) Epist. 109. (2) L. 1. Ep. 11. (3) Cap. 21. (4) 1. Tim. 5.
(5) De bono viduit. c. 10. (6) Ad virgin. lapsam, c. 5. (7) Cont. Nest. L. 7. c. 31.

Episcopo in ministerium sacrum, atque oblatus Deo; etsi corpore absum, affectu illic sum; & illi dilectissimo Dei populo, etsi nunc præsentia non admisceor, tamen mente conjungor. Simile veri est, ne in ea Ecclesia residere obligaretur Cassianus, eadem illi indulgentia & dispensatione concessum fuisse, quæ concessa Paulino quoque & Hieronymo aliquando fuit. Porro quamvis absentem, ejus tamen se Ecclesiæ & esse & censeri existimat, & præ se fert, quod Deo in ea consecratus fuisset ab Episcopo, a quo fuerat ordinatus. Eo Cassiani exemplo edocemur, professione Monastica nihil derogatum fuisse stabilitati, quam ipso Clericatu suo Clerici profitebantur. Cum Monachus enim Cœnobii Massiliensis esset Cassianus, ad Ecclesiam tamen Constantinopolitanam pertinebat.

CAPUT XII. *P.3. l.2. c.3.*

Nec sæculo VI. VII. & VIII. potuisse Clericos a Clericatu resilire.

I. Pœnarum acerbitas ex Justiniani legibus in Clericos desertores.

II. III. Quæ horum desertorum pœnæ, & eorum qui exauctorabantur. Dejectio civilis erat frustratioque civilium omnium bonorum & dignitatum.

IV. In Italia transfugas istos revocat & plectit Gregorius Magnus.

V. Par & in Galliis in eos auctoritas.

VI. VII. Similiter & in Hispania, ubi non multum discriminis interjicitur Clericatus & Monasteriorum transfugis.

VIII. Non poterant Episcopi Clericos vi extrahere e Monasteriis, in quæ se ipsi conjecerant, ut Deo liberius vacarent.

I. Clericos omnes commonefecit Justinianus Imperator, jam integrum ipsis liberumque non esse in sæcularis vitæ ludibria revolvi ac retrolabi, nisi servitutes & onera rursum subire velint omnia, atque dedecora, quibus eos subduxerat Clericatus (1): *Semel factos Diaconos aut Presbyteros nullo modo derelinquere sacerdotium, sed neque si Subdiaconus, aut forte Lector fiat aliquis, hunc relinquere pristinum schema & ad alteram migrare vitam: scientem quia si tale aliquid elegerit, secundum quod a nobis jam sancitum est, aut in Curiam cum substantia, aut sub inopia degens, ad officialem deponetur fortunam.* Quasi dicat, si quæ his Clericis essent facultates, ubi a Clero descivissent, Curialium exactionibus, oneribus & servitutibus illos protinus obnoxios fore; si nullæ essent, ipsosmet dejectum iri in officia quæque vilissima & onerosissima Reipublicæ.

II. Eadem rursus alibi lex, eadem pœnarum acerbitas (2): *Et generaliter sancimus, nulli licere, in quolibet Ecclesiastico gradu constituto, discedere ab eo, & sæcularem fieri; scientibus, quia & quasi apposito sibi cingulo, aut dignitate, aut militia, & Curiali fortunæ propriæ civitatis tradentur;* ὅτι καὶ τῆς ὡς εἰκὸς ἐπικειμένης αὐτοῖς ζώνης, ἢ ἀξίας, ἢ στρατείας, γυμνωθήσονται. Quibus ultimis verbis declaratur, qui Clericatum abdicarent, eos publicis statim legibus abdicatos fuisse dignitate, militia & nobilitate prorsus omni, addictosque sorti omnium vilissimæ & molestissimæ, videlicet Curialium.

III. Ea quidem in re testatum facit Justinianu (3) ingressum se esse in vestigia priorum Imperatorum Arcadii & Honorii, ubi eædem pœnæ in eos decernuntur, quos Episcopus Clericatu movisset. Nec enim inficias ire quisquam potest, quin crebræ tunc fuerint depositiones ac degradationes. At non una ea ingruebat apostatis pœna, ut Clericatus exuerentur ornamentis & immunitatibus, ac in priorem relaberentur sortem, laicorum deinceps turmæ permixti. Ruinam illam sequebatur infamia, nec ea tantum infamia, quæ nomen & famam macularet; sed quæ illos summoveret ab omnibus civilibus honoribus, a dignitatibus, a militia; quæ denique personas ipsas & res eorum propudiosæ & gravi subjiceret servituti, quæ ipsa per sese sine flagitio a Clericatu arceret.

IV. Nec minus honoris & reverentiæ impensum est in Ecclesia Latina Clericatus professioni, nec minus inustum ignominiæ ejus desertoribus. Decrevit Gregorius Magnus, ut Clericus transfuga, & qui in Africam aufugerat, revocatus, corporali pœnæ subjiceretur, tumque addiceretur pœnitentiæ, ut carnis vulneribus anima curaretur (4): *Paulum Clericum, qui sæpe dicitur*

(1) Novel. 6. c. 7. (2) Novel 123. c. 15.
(3) Cod. de Episc. & Cler. l. 1. Leg. 15. Novel. 6. c. 5. [4] L. 3. Ep. 24.

citur in maleficiis deprehensus, qui despe-cto habitu suo ad laicam reversus vitam, in Africam fugerat: si ita est, corporali prius proveniente vindicta, prævidimus in pœnitentiam dari, quatenus & secundum Apostolicam sententiam, ex carnis afflictione spiritus salvus fiat, & peccatorum sordes lacrymarum possit assiduitate diluere. Petrus Acolythus, quem Gregorius Diacono Sabiniano Constantinopoli Apocrisiario Sedis Apostolicæ junxerat, Hierosolymam cum aufugisset: scripsit Gregorius ad Amos Patriarcham Hierosolymitanum, ut illum capi, Romamque remitti curaret, indicto anathemate, donec Romam redux esset (1). *Ut diligenter requiratur, injungite, & inventum ad nos transmittite*. Consimile exemplum supra retulimus.

V. In Gallia vero communione exturbatus est ab Episcopis regni Episcopus, qui Episcopatui nuntium remiserat, capillum promiserat, priorem revocaverat uxorem, ipse inescatus potiundi Comitatus Provinciæ Aremoricæ, quem frustra venditabat & falso Clodovæi Regis ditioni obnoxium fuisse nunquam. Audi Gregorium Turonensem (2). *Hic apostatavit & demissis capillis, uxorem quam post Clericatum reliquerat, cum Regno fratris simul accepit. Sed ab Episcopis excommunicatus est*. Loquitur & alibi de apostata Diaconatus, nec silet in quam se postea scelerum voraginem conjecerit, & quam atroci cœlitus vindicta oppressus sit. Ebroinus Clericatum exuit eadem, qua induerat impietate, nec Regis, quam Dei fidem religiosius coluit (3): *Clericatum abjiciens, ad mulierem ut canis ad vomitum, post sacrum rediens, &c. Quia dereliquerat fidem & Deum, contra terrenum dominum etiam apertum se prodidit Adversarium*. Nec idem certe sentiendum de fratre Clodovæi II. Regis, cui capillos inciderunt aulici adulatores, quasi gratiam a Rege inituri, qui factum tamen detestatus est, jussitque fratrem suum in San Dionysiano Monasterio demorari, *donec crinem, quem amputaverant, enutriret*. Aliquantis post annis regius juvenis sceptro potitus est Regni. Refertur id & ab Adone in Chronico: *Franci Danielem quendam Clericum post abjectionem Tonsuræ, in Regno stabiliunt, atque Chilpericum nuncupant*. Zacharias Papa in responsione ad articulos a Pipino Majore Palatii propositos anno 748. quorum unus hic erat: *De Clericis & Monachis non manentibus in suo proposito*: respondit stabilitatem ex Concilii Chalcedonensis Canone Monachis Clericisque esse pernecessariam.

VI. In Hispania deterrionis fuere facinus luebant Clerici apostatæ per pœnitentiam, ante peragendam, quam suis redderentur functionibus (4): *Desertorem Clericum cingulo honoris atque ordinis sui exutum, aliquo tempore Monasterio delegari convenit, sicque postea in ministerio Ecclesiastici Ordinis revocari*. Si ut desertores pœnas dabant Clerici, qui ab una Ecclesia ad aliam deficiebant, quanto detestabiliores erant qui prorsus deficiebant a quacunque Ecclesia? Si terrenæ permagnum erat dedecus desertæ militiæ, quantum cœlestis? Concilium Toletanum IV. (5) ne iis quidem, qui infantes Clericatui a parentibus mancipati sunt, potestatem facit ei renuntiandi, aut sæculari se vitæ reddendi: *Non aliter & hi, qui detonsi a parentibus fuerint, aut sponte sua amissis parentibus se ipsos religioni devoverunt, & postea habitum sæcularem sumpserunt, iidem a sacerdote comprehendi, ad cultum Religionis, acta prius pœnitentia, revocentur. Quod si converti non possunt, velut apostatæ anathematis sententiæ subjiciantur*. Ea vox *Religionis*, tum Clericali competebat professioni, tum Monasticæ, quibus non multum interponebatur discriminis, quoad stabilitatem, obedientiam & regularitatem. Ejus rei suppetit & aliud argumentum ex eodem Concilio, quo jubentur vagi, & discursantes, seu Monachi, seu Clerici, qui vere nec Monachi sunt tamen, nec Clerici, sed utrique proposito indecores, compellantur posthac indissolubili nexu Clero, vel Cœnobio adhærescere, ut quod semel professi sunt, constantissime deinceps servent (6). *Religiosi propriæ regionis, qui nec inter Monachos habentur, sive hi qui per diversa loca vagi fuerint, ab Episcopis in quorum conventu commanere noscuntur, licentia eorum coerceantur, in Clero, aut in Monasteriis deputati; præter illos qui ab Episcopo suo propter ætatem, aut propter languorem fuerint absoluti*. Extremi porro illi,

(1) L. 7. Ep. 7. (2) Hist. l. 4. Cap. 4. De gloria Mart. l. 2. cap. 17.
(3) Du Chesne Histor. Franc. t. 1. p. 702. 605. (4) Concil. Hispal. c. 3.
(5) Can. 55. (6) Can. 53.

li, qui hic attinguntur, non habendi utique illi sunt, tanquam immunes functionum capitalium Cleri, vel Monastici instituti; sed earum duntaxat, quæ operosiores & duriores erant: quod effæti viribus, vel grandævi jam essent, cujusmodi sunt, quos vulgo Jubilatos appellitant.

VII. Nihil discriminis interponit Concilium Toletanum VI. inter perseverandi necessitatem Monachorum Clericorumque, si qui voluntarie se alterutri proposito devoverunt: sancitque ut utriusque propositi transfugæ compellantur abjectum indui rursus habitum, & Tonsura uti Clericali (1): *Aut si vir deditus Ecclesiæ choro, vel fœmina fuerit, aut fuit delegata puellarum Monasterio, in utroque sexu prævaricator, ad propositum invitus reverti cogatur, ut vir detondeatur; & puella ad Monasterium regrediatur.*

VIII. Ingenue tamen fateri cogimur, si qui Clerici infucato amore sanctioris & asperioris propositi, ad Monasteria, & ad professionem Monasticam anhelarent, prohiberi eos ab Episcopo non debuisse, multo minus avelli potuisse, ubi professi semel fuerant. Itaque Gregorius Magnus Desiderium Galliarum Episcopum per litteras commonefecit, adeo non debuisse illum potestate abuti sua ad extrahendum Pancratium Ecclesiæ suæ Diaconum ex Monasterio, cui se ad religiosam vitam dicaverat; ut illum prius Clericum, post Diaconum suum accendere potius debuisset, ad constantissime perseverandum in Monastico proposito, & in fuga illa omnium mundi ineptiarum sollicitudinumque, a quibus non usquequaque expediti sunt Clerici (2): *Magis adhortationibus succendite, ut &c. Ut qui a turbulento curarum sæcularium tumultu se segregans, quietis desiderio portum Monasterii appetiit, rursum in Ecclesiasticarum curarum non debeat perturbationibus implicari, sed in Dei laudibus permittatur secure ab his omnibus remanere, ut postulat.*

CAPUT XIII. *P.3.l.2.c.3.*

Sub Imperio Caroli Magni, & Carolinæ familiæ Clerici nulli Clericatum abdicare poterant.

I. Iidem prorsus Canones Clericos Monachosque apostatas damnant.

II. Capiebantur vi transfugæ Clerici, & invitis crines attondebantur.

III. Transfugæ cælibatui astringebantur, quamvis minoribus tantum Ordinibus donati fuissent.

IV. Etiam depositi & degradati Clerici, Clericatus legibus obsequi cogebantur. Exemplum Principis Carlomanni.

V. Clerici depositi pœnitentiæ subjiciebantur.

VI. Pœna Clericorum apostatarum in Oriente.

VII. Ibidem Clerici propter scelera aliqua depositi, in habitu & tonsura Clericali esse cogebantur.

VIII. Vel illi ipsi qui nigra tantum veste ab Episcopo donati fuerant, abjicere eam non poterant.

IX. Clerici exauctorati secundas nuptias contrahere non poterant.

X. Conferuntur Justiniani & Leonis Sapientis Leges.

XI. Quæ personæ Deo semel consecratæ fuere, non possunt ejus consecrationis reliquias omnes unquam abstergere.

XII. Variæ annotationes in eam rem.

I. Poterant, ut jam semel iterumque monuimus, inferiores Clerici uxores ducere, non poterant Clericali professioni terga vertere, sæculares mores induere, sæculi ambire dignitates. In ea quidem re Capitulare Aquisgranense anni 789. nihil distare vult Clericos a Monachis, quod perinde utrique voto & proposito suo teneantur, quod nefas & sacrilegum fuerit transilire ex Concilio Chalcedonensi (3): *Item in eodem Concilio ut Clerici, & Monachi in suo proposito & voto quod Deo promiserunt, permaneant.* Paucioribus verbis idem sanxit Francofordiense Concilium (4): *De Clericis & Monachis, ut in suo proposito* per-

(1) Can. 6.
(2) L. 10. Epist. 39.
(3) Can. 26.
(4) Can. 24.

permaneant. Concilio Arelatensi VI. præcipiuntur (1) Episcopi Presbyteros Clericosque omnes fugaces perquirere, & ad Episcopos suos remittere. Postquam indoluit Concilium Tullense II. incredibili apostatarum multitudini, seu Monachorum, seu Clericorum ex occasione internecini Normannorum belli, tum præcipit Episcopis, ut conquiri & reduci eos jubeant ad Episcopos, vel Abbates suos, nil discriminis interjiciens transfugis Monachis, Clericisve (2). *Sub hac occasione multi lascivi Clerici & Monachi, relicto Religionis habitu retro abierunt, & absque ulla canonica licentia & reverentia vagabundi feruntur? Ideoque Patrum auctoritate volumus, ut talibus omnis necessitas imponatur, quatenus ad ordinationem & dispositionem Episcoporum & Abbatum suorum revertantur, & sub disciplina eorum maneant.*

II. Concilio Triburiensi placuit, ut Episcopus manus injiceret in transfugas Clericatus, comamque resecaret, si publice in Ecclesia legissent, aut cecinissent, aut quovis alio munere functi essent: si rursum desciscerent, rursum tonderentur inviti, nec fas illis esset, vel uxores ducere, vel ad Ordines progredi superiores; Si denique tertio desciscerent, tum anathemate ferirentur, ut Chalcedonensi Canone præcipitur, & in Regula Crodogangi (3): *Statuimus ut Clericus Ecclesiastice nutritus in Ecclesia coram populo, vel legens, vel cantans, si postmodum relicto Clericatus habitu, a castris Dominicis, quibus adscriptus est, profugus & apostata elabitur, & ad sæculum regreditur, ab Episcopo canonice coerceatur, ut ad sinum matris Ecclesiæ revertatur. Quod si in hac indisciplinatione perdurat, ut comam nutriat, constringatur, ut iterum detondeatur, & postea nec uxorem accipiat, nec sacrum Ordinem attingat, &c.*

III. Movebitur forsan aliquis & minus probabit, cogi ad continentiam Clericos apostatas. Ut ergo eximatur is scrupulus, profero canonem Synodi Augustanæ anni 952. quæ Superiorum Ordinum & ipsorum etiam Subdiaconorum cælibatu non contenta, Clericos prorsus omnes, etiam infimos, continentiæ astringi jussit, cum primum paulo maturiorem attigissent ætatem (4): *Ceteri autem Clerici, quando ad maturiorem ætatem pervenerint, licet nolentes, ad continentiam cogantur.* Regula Crodogangi non omnem amputat nuptiarum spem desertoribus Clericatus, sed vetat ad militiam, aut sæcularem quamcunque dignitatem promoveri (5): *Qui semel in Clero deputati sunt, aut Monachorum vitam expetierunt, statuimus neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam.* At Ratherius Veronensis Episcopus, non obscure declarat, non posse parentes, quos semel filios Deo devoverint, terrenas iis postea meditari & parare nuptias, nisi ut sacrilegio se gravissimo coinquinent, qui hostiam suis Deo manibus oblatam ita contaminatum eant (6): *Cum quilibet filium suum ad Clericatum adducit, videtur quod, uti & facit, sæculo illum auferat, & Domino tradat. Unde cum antea lege ipsa deberet vivere, qua vivit Respublica, postea lege vivere incipit canonica. Et uti primitus ad Reipublicæ pertinebat Præfectum, ita post ad Ecclesiæ attinet Prælatum, hoc est Episcopum legaliter institutum. Quod cum ita sit, qui filium suum Ecclesiæ mancipat, canonice Domino militaturum, & postea sæculare illi acquirit conjugium, perspicue cernitur, quod eadem manu eum Domino auferat, qua illum Deo ipse tradiderat, & ablatum Ecclesiæ reddat, proh! nefas, Curiæ.*

IV. Enitescet etiam dilucide, quæ tum impendebat ineluctabilis necessitas perseverandi in Clericatu, ex sævitia Conciliorum in eos qui canonico judicio abdicati fuerant & depositi, atque in Laicorum quodammodo sortem dejecti. Memorandum cum primis ejus rei exemplum extat in Carlomanno Principe Caroli Calvi Imperatoris filio, qui ad Diaconatus Ordinem primum evectus, postea ob enormia quædam flagitia in Concilio Sylvanectensi exauctoratus, *Deponentes illum ab omni gradu Ecclesiastico, laica sibi communione servata:* blandiri sibi cœpit, quasi hac degradatione in laicorum sortem & licentiam restitutus fuisset: ideoque cum conjurationis suæ consortibus etiam de regni successione, vel invasione consilia agitare: *Quod liberius ad nomen & ad potentatum regium conscendere posset, quia ordinem Ecclesiasticum non haberet: & qui Episcoporum judicio Ecclesiasticum gradum amiserit, etiam ton-*

(1) Can. 24. (2) Ann. 860. Can. 5. (3) Can. 7. (4) Can. 11.
(5) Cap. 57. (6) Spic. t. 2. pag. 238.

tonsuram Ecclesiasticam amittere licentius posset. Quæ altera jam rebellio a sæcularibus judicibus morte ulciscenda visa est (1), eaque sententia non aliter mitigata, quam ut nefariæ conspirationis dux Carlomannus oculis & libertate orbaretur.

V. Concilii Parisiensis VI. anno 829. habiti Patres adgressi jam erant quorundam infringere Clericorum audaciam, qui insulsissima opinatione imbuti erant, se semel canonica sententia degradatos, jam nullis omnino teneri legibus: non enim Ecclesiasticis, cum Clericali ordine extrusi fuissent, non sæcularibus, quod nec ipsa degradatio expungere potuisset penirissimas pristinæ suæ consecrationis & dignitatis notas (2): *Ut nec publicis, quia fas non est, nec canonicis, propter quorundam Episcoporum injuriam legibus constringantur*. Ne fingi quidem poterat quidquam inscitius: & tamen insana hujusmodi præsumptio nonnullos ad clericatum alliciebat (3). *Et ob id quibusdam ministerium sacerdotale non divino amore appetitur, & irreverenter tractatur, & impudenter amittitur*. Itaque mox idem Concilium præcipit, ut Episcopi adeo non Ecclesiasticis legibus solutos istos habeant Clericos discinctos, ut eos pœnitentiæ etiam legibus subjiciant, & pervigiles illis, illorumque moribus & vitæ immineant: *Decrevimus, ut unusquisque Episcoporum non solum Presbyterorum, verum etiam sequentium Ordinum Parochiæ suæ, gradum amittentium, vitam & conversationem morumque emendationem, tam per se, quam per ministros suos noverit, eosque canonicæ pœnitentiæ subdere non negligat*. Non infrequens id quoque in antiquis Conciliis, ut Presbyteri gradu suo moti, ad pœnitentiam publicam peragendam constringerentur. Ad id laudatur ab hoc Concilio Canon Neocæsariensis.

VI. Congessit in suum Nomocanonem Photius Imperatorias leges, quibus statuitur (4), ut Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi, qui ad carnales nuptias defluxerint, non ordine tantum & gradu sacerdotali priventur; sed eorum bona Ecclesiastica ærario inferantur; nec ad qualemcunque eorum partem liberi nefaria ex copula nati unquam aspirare possint. Si Monachus ad minores Ordines extollatur, conjugari non potest; si id ausit, deponitur, & a quacunque publica dignitate proscribitur. Denique Diaconissæ, si vel conjugio, vel quavis criminosa libidine contaminent fidem & continentiam in ipsa ordinatione sua desponsam, ipsæ quidem mortis supplicio, bona earum Ecclesiæ fisco addicuntur; ipsi quoque sacrilegæ contaminationis earum consortes morte luunt, eorumque res inferuntur in ærarium Principis. Miratur Balsamon, eccur non observetur tam æqua lex, ut quarumcunque dignitatum civilium & militarium spe exturbentur, qui sacris ab Ordinibus depulsi fuerint. Eædem vero Imperatoriæ leges (5) ad Curialium sortem calamitosam deprimebant Clericos, Monachosque, qui Ecclesiasticæ militiæ sæcularem armatamque præponebant.

VII. In Concilio Trullano (6) statutum fuerat, ut Clerici depositi, in veste & Tonsura Clericali esse adhuc possent, si modo crimen pœnitentiæ lacrymis extersissent: alioqui crines promittere cogerentur. Ex adverso autem Leo Imperator statuit, ut qui deponerentur propter conjugia post ordinationem inita, veste nihilominus & Tonsura Clericali uterentur, nec a Clericatu possent deficere. Legis hujus Canonisque superioris discordiam tam manifestam, non desperavit tamen Balsamon conciliari posse. Ita ergo ille constituit, agere Canonem de iis quos criminum suorum enormitas dejecit; at legem conjugia revereri; ideoque conjugatis his Clericis, & postea depositis permittere eas functiones, quæ extra Sanctuarium exercentur.

VIII. Fuisse dicit Balsamon (7), quibus videretur, non statim Clericos esse, qui essent attonsi, ideoque posse eos laicorum se turbis immiscere: sed se procul esse ab ea sententia: *Audivi, dicentes, eum non esse Clericum, qui solam habet tonsuram, & ideo ei licere in laicalem habitum transmutari. Quod mihi quidem non videtur*. Sententiam vero suam præsidio munit Synodi VII. sed ulterius etiam rem urget. Censet enim eos qui vel nigram vestem de manu Episcopi susceperint, ut aggregentur Clero, non posse amplius eam a se vestem abjicere, qua se Deo consecrarint, & irrevocabiliter astrinxerint sacræ professioni. Verba ipsa Balsamonis proferemus capite

(1) Aimoin L. 3. 29. (2) Can. 35. (3) Et Capitul. Carol. Magn. L. 7. c. 138.
(4) Tit. 9. c. 29. (5) Ibid. c. 32. (6) Can. 21.
(7) In Can. 33. Trull. Et in Can. 14. Syn. VII.

Invaluit tandem aliquibus in Provinciis ea consuetudo, ut Monasteriis includerentur Presbyteri exauctorati, ut ibi pœnitentiæ se dederent. At inde illud perspicue patet, Clericis quibuscunque Ordine, & gradu suo deturbatis, nequaquam licuisse sæcularis vitæ licentiam illecebrasque sectari. Audienda hic verba Concilii Cabilonensis II. anno 813. (1) *Dictum nobis est, Presbyteros propter suam negligentiam canonice degradatos sæculariter gradu amisso vivere, & pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Unde statuimus, ut gradu amisso agendæ pœnitentiæ gratia in Monasterio, aut canonico, aut regulari mittantur.*

CAPUT XIV. *P.4. l.2. c.5.*

An postrema hac ætate post annum Christi millesimum liceat Clericatum abdicare.

I. Varia Conciliorum Pontificumque Decreta, quæ non sinunt Clericatum semel amplexos, ab eo resilire.

II. Resiliebant a Clericatu, vel promittendis crinibus, vel corona abjicienda, vel sæculari induenda veste.

III. Quæ Ecclesiæ in his & doctrina & disciplina? Willelmi Parisiensis sententia. Decreta posteriorum Tarraconensium Conciliorum.

IV. Posterioris hujus ætatis Concilia in id collimarunt, ut ne jam Clero adscriberentur, nisi qui pietatis castissimæ stimulo id percuperent, certumque perseverandi propositum haberent.

V. Eodem Concilium Tridentinum collineavit, sicut & posteriores quædam Synodi.

VI. Rigidior in hac parte Navarri doctrina.

VII. Argumenta alia ex Concilio Tridentino.

VIII. Et ex Conciliis Mediolanensibus S. Caroli.

IX. Solvuntur objectiones.

X. Hodiernæ Græcorum in his Consuetudines.

I. Vestiganda jam nobis sunt, si qua supersint, in hac fæce temporum, ut loquitur Hieronymus, antiquioris disciplinæ fugientia lineamenta, ut ne extrema quidem hac ætate professum semel Clericatum liceat abdicare. In Concilio Bituricensi a fidelium communione abscissi sunt Monachi apostatæ, Clericatus vero desertores a communione Clericorum (2): *Ut Clerici Clericaturam suam dimittentes, ab aliis Clericis separentur, &c.* Concilium Remense anni 1049. ubi Leo IX. præsidebat, prohibuit (3): *Ne quis Monachus, vel Clericus a suo gradu apostataret.* Ubi apparet etiam tunc post annum Christi millesimum, strictissimæ fuisse observantiæ Clericalem, perinde ut Monasticam stabilitatem, quanquam conjugii copia fieret minoribus Ordinibus.

Anno 1059. in Synodo Romana Nicolaus II. decretum promulgavit, quo eliminabantur ab Ecclesiæ communione desertores omnes Clericatus, donec primævæ se suæ professioni restituissent (4). *De his autem Clericis, qui tonsuram projiciunt, & a Clericatu recedunt, quos apostatas Julianistas jure vocitamus; statuimus, ut nisi ad professionem Clericatus redierint, omni Christiana communione priventur.* Eadem mox feriuntur pœna Monachi apostatæ. Porro desertoribus istis, ut vides, non infamia tantum inurebatur apostasiæ, sed & infandum illud dedecus, & probrum, quasi Julianum apostatam, Clerique, & Christiani nominis simul desertorem imitarentur.

In Concilio Rothomagensi anni 1072. præcipitur (5): ut *Qui coronas benedictas habuerunt, & reliquerunt, & usque ad dignam satisfactionem excommunicentur.* At anni 1074. rursus Rothomagense Concilium vetuit, ne Clerici discincti, & depositi possent more laicorum lascivire, ambire dignitates, militare (6): *Ne hi qui culpis urgentibus ab Ordine suo depositi, quasi ab omni Clericatu liberi, militent sæculo more laicali.* In Concilio Juliobonensi anni 1080. apostasia Clericorum Monachorumque inter illa flagitia adscripta est, quæ Episcopo uni solvenda servantur (7). *Si Clericus coronam suam dimiserit, si Monachus, vel Monacha habitum suum dimiserint.*

II. Hinc palam fit, Clericorum apostasiam prodidisse se primum ex contemptu, & fastidio coronæ vestisque clericalis (8).

Ut

(1) Can. 40. (2) Can. 23. 24. (3) Can. 8. (4) Epist. 8. (5) Can. 11. (6) Can. 12. (7) Can. 24. 25. (8) Can. 11. 12.

Ut Monachi, vel Clerici, qui Ordinem suum abjecerunt, aut redeant, aut excommunicentur. Ut Clerici patentes coronas habeant. Verba hæc sunt Canonis Concilii Londinensis anno 1102. In Concilio quoque Tolosano anni 1119. anathemate feriuntur Clerici, qui coronas obduxerint, barbamque aluerint, quod ea sint veluti præludia & prima quædam apostasiæ tentamenta (1): *Si quis Ecclesiasticæ militiæ titulo insignitus, Monachus, vel Canonicus, aut quilibet Clericus, primam fidem irritam faciens, retrorsum abierit, aut tanquam laicus comam barbamve nutrierit, Ecclesiæ communione privetur, donec prævaricationem suam digna satisfactione correxerit.*

Postea vero apostasia Clericorum designari cœpit ex clericalis vestis fastidio & abjectione. Tunc ut reor, breviores vestes bracchæque abjecta toga inter laicos frequentiores esse incipiebant; unde prælonga & unicolor vestis propria tandem & peculiaris facta est Clericorum. Alexandri III. hujusmodi sunt verba (2): *Clerici qui relicto Ordine Clericali & habitu suo, in apostasia tanquam laici conversantur, &c.* Iisdem pene verbis utitur Innocentius III. ut eam describat apostasiæ fœditatem (3): *Quod Clerici qui sunt de apostasiæ crimine infamati, qui videlicet abjecerunt habitum Clericalem, non sunt in sæculari habitu tolerandi, &c.*

Ipse Decretalium compilator Raymundus de Pegnafort eam quæstionem attigit, an semel attonsus in Clericum possit resilire & comam alere. Negat autem id constantissime, propterea quod sacri Canones anathema intorqueant in eos qui ita resiliunt a Clero, comamque relaxant: vibrari autem telum anathematis non soleat, nisi in gravia flagitia (4). *Quid si aliquis accepit primam tonsuram tantum, numquid potest eam deserere? Credo quod non, quia Clericus, & Clericus quilibet compellitur per anathema vivere clericaliter: & si quis ex Clericis comam relaxaverit, anathema sit.* Addit porro, si Clericus minorum Ordinum uxorem duxerit virginem, officii ejus esse, ut Tonsura semper Clericali utatur, legat, psallatque in Ecclesia, clericalem vitam & contentanea Clericis studia sectetur: *Adhuc tenetur deferre coronam, & cantare in Ecclesia, & clericaliter vivere.* Si quibus autem se vinculis innectat, quæ Clericatui repugnent, exempli gratia, si viduam ducat, vel hujusmodi quid, Clericatu eum exui debere. Itaque non ille tum abibat Clero, sed illum Clerus abigebat. Hæc prisca utique erat Disciplina, quæ perititsimum hunc Decretalium Consarcinatorem præterire non potuit.

Sed ibidem mox ille subjicit eam quæ tunc gliscebat consuetudinem, & prioris disciplinæ immutationem, ut ne amplius ad perseverandum in Clero cogerentur ii, qui Clericali orbari privilegio non abnuerent: sed solis ea Beneficiariis necessitas indiceretur. *Et hoc verum est nisi in tribus casibus. Unus est si ipse nullo modo vult retinere privilegium Clericale. Alius si non potest ferre coronam absque scandalo uxoris: quod intellige, si non habet beneficium Ecclesiasticum; quia tunc omni modo deberet portare. Tertius est cum justa causa timoris exigit tonsuram, vel habitum transformari.*

III. Ergo ne dubitari quidem potest: 1. Quin usque ad tempus ineuntis sæculi XIII. Clerici omnes, perinde ut Monachi stabilitatem profiterentur, & servare compellerentur. 2. Quin iisdem pœnis desertores Clericalis, atque Monastici instituti obnoxii fuerint. 3. Quin Apostatæ jam tum haberentur Clerici, cum primum Tonsuram & vestem Clericalem abjicerent. 4. Quin ne ii quidem, quos crimina sua gradu moverant, sinerentur laicali more vivere, & Cleri legibus illudere. 5. Quin ea disciplina usitatissima adhuc foret, si Decretalibus his Pontificiis, quibus hodiernum constat jus Canonicum, mores praxesque consentirent.

Locupletissimus testis est Willelmus Parisiensis, apostatas suo etiam ævo haberi solitos, qui a Clericatu deficerent (5): *Sicut apostasia Monachum præcidit ex toto a Monachatu, ita ut de Monacho non habeat nisi solum characterem Monachalem, & vincula votorum, quibus adstrictus est ad hoc, ut sit verus Monachus. Ita Clericus apostata a Clericatu suo, vel Canonicatu non habet nisi characterem clericalem, & obligationem, qua obligatus est ad hoc ut sit Clericus, vel Monachus veri nominis.*

In Concilio Tarraconensi anni 1338. cautum est, ne Tonsura clericali insignirentur, nisi ii qui proposuissent ad sacros aliquando Ordines provehi (6): *Prima tonsura nemini con-*

(1) Cans 10. (2) C. Præter De Apost. (3) C. Tuæ ibid. (4) Summa l. 1. p. 50. 51.
(5) De Collat. Benef. c. 5. (6) Constitut. Conc. Tarr. l. 1. tom. 6.

conferatur, de quo non sit verisimile, quod intendat ad sacros Ordines promoveri. Hoc demum temperamento uti visum est: Clerici desciverunt ab ea stabilitate inviolabili, qua olim & Clericatus & minores Ordines continebantur: at Ecclesia ipsa instituti sui retinentissima, ordinare, immo & attondere abnuit, nisi quos in sancta professione perseveraturos non temere praesumitur.

Aliam iniit viam Concilium Tarraconense anni 1367. ad colorem aliquem veteris disciplinae retinendum. Qui pacifice Canonicatum possedissent anno integro, eos a Clericatu postea deficere pati amplius noluit: quasi expleto novitiatu annuo Professionem clericalem ipsa perseverantia professi essent: si postquam autem aetatem attigissent Subdiaconis necessariam, eo se initiari Ordine non curarent, protinus illos Canonicatu spoliavit (1): *Statuimus ut quicumque de cetero in Canonicum Cathedralis Ecclesiae assumptus fuerit, ne a statu retrocedere valeat Clericali, infra annum a die pacificae possessionis adeptae computandum. Postquam ad legitimam aetatem pervenerit, ad Ordinem Subdiaconatus saltem, legitimo impedimento cessante, se faciat promoveri. Alias ex tunc Canonica sit ipso jure privatus.* Idem innovatum est statutum in aliis Tarraconensibus Conciliis anno 1370. & 1424. Hic ergo spectatur Capitulum Cathedralis Ecclesiae tanquam Congregatio quaedam Regularis, ubi qui primus degitur annus, is loco novitiatus habetur, quo expleto, jam nefas resilire.

IV. At vero cum posteriora & finitima nobis duo haec saecula, plurimum studii, operaeque, & industriae posuerint, ut restoresceret tandem aliquando primaeva priorum Ecclesiae saeculorum disciplinae sanctimonia, posteriora quoque Concilia in eo egregie laborarunt, ut animi illa & intentionis puritas revivisceret, qua se olim Clerici, perinde ut Monachi, non alia mente aut voluntate sacro Ordini sacrisque ministeriis initiari cupiebant, quam ut totam quanta quanta forte vitam in eo pietatis studio consumerent. Concilium Coloniense anni 1538. Episcopos cohortatur, ut explorent id maxime, quo se quisque consilio, qua voluntate, quo fine, vel attonderi cupiat, vel ordinari (2): *Quo effectu & proposito accedant ordinandi, videndum, accurateque investigandum est, num videlicet Dei causa tantum, an potius sua commoditatis gratia, ad Ordines capessendos aspirent, quaerentes quae sua sunt, non quae Jesu Christi*. Concilium Bituricense anni 1584. absolute pronuntiavit (3), restituendos esse fructus redituque Beneficii, quo quis solo maxime redituum temporalium amore indui expetiisset: *Qui Beneficia Ecclesiastica solius temporalis proventus gratia suscipiunt, eos non facere fructus suos, sed ad restitutionem teneri*. Concilium Burdigalense anni 1583. Tonsuram dari cuiquam prohibuit (4): *Qui ex conjectura probabili existimabitur ob alium finem, quam ut Deo fidem & perpetuum cultum praestet, hoc genus vitae elegisse*. Concilium aliud Burdigalense (5) anno 1624. cavit, ne Tonsura donarentur posthac pueri, nisi annos duodecim nati, qua aetate certius & velle, & testificari possunt se velle totum vitae curriculum Deo & sacris altaribus impendere: nisi item tum Parochi, tum Ludimagistri de puerorum voluntate testatum facerent; tum vero assignandos certae alicui Ecclesiae juniores hos Clericos, ubi festis & Dominicis diebus in Clericali veste sacris interessent Officiis; si ea qua par esset assiduitate, haec pietatis rudimenta obirent, tum Tonsura donarentur, & Ecclesiae uni affigerentur, ut Presbyteris dicto audientes essent, clericalem habitum gestarent, sacris ritibus imbuerentur: *Gestet quotidie habitum clericalem, sacerdotibus pareat ad nutum, ritus Ecclesiasticos discat*. Si postea vero clericalem rejicerent vestem, vel Officiis se sacris subducerent: ex hinc exortes declararentur & Ordinum, & Beneficiorum quorumlibet.

In Hispania Concilium Toletanum anni 1566. Tonsuram clericalem conferri noluit (6), nisi Beneficiariis, & iis qui, *in via ad Majores Ordines suscipiendos versari videantur*. Idem statuit Franciscus Gondius Archiepiscopus Parisiensis, ut ne Tonsura concederetur, nisi iis, quos non vana spes esset utiles fore, & in sacris Ordinibus strenue aliquando militaturos.

V. In Concilio Tridentino innovata quidem, & in usum revocata non est prisca illa Canonum disciplina, ut nefas sit Clericatum semel susceptum abdicare. At si sedulo servarentur quae providentissime in eo

(1) Ibid. (2) part. 1. Can. 21. (3) Tit. 36. c. 1. (4) Can. 14.
(5) Can. 6. n. 2. (6) Synod. Paris. p. 456.

eo sancita sunt, tam raræ nunc essent hoc genus defectiones Clericorum, quam olim fuerunt beatis illis politioris disciplinæ sacræ sæculis. Si plures non insererentur Clero, quam quos vel utilitas Ecclesiæ, vel necessitas deposceret: si quam primum attonderetur quis in Clericum, manciparetur Ecclesiæ certæ, cui sese injussu Episcopi subducere non posset: si minorum Ordinum functiones, nec sine certo veluti Beneficiorum fructu, redintegrarentur: si quam caute hæc provisa sunt, tam sancte observarentur: non oberrarent tot vagi, totque cupiditatum servi Clerici: qui Clericalem non ineunt stationem, nisi ut tum exeant, quando eos oblata lucri, vel honorum spes invitarit.

Inde est, quod Synodus apud Noceram habita declaravit, Clericos, qui a Clericatu semel descivissent, ad eum & ad Ordines fore ut nunquam deinceps possent revocare gradum, utque graves arbitrio Episcopi pœnas darent (1): *Ut qui Clericalem habitum Episcopi auctoritate susceptum, eo inconsulto deposuerit, non solum graves ejusdem arbitrio pœnas luat, sed sciat etiam se omni spe ulterius in Ordinibus progrediendi, aut eundem habitum obtinendi cariturum*. Præcepit Tarentina Synodus, ut consilii & propositi castimoniam, & intentionis suæ puritatem sacramento confirmarent omnes ante Tonsuram.

VI. Navarrus porro in ea ipse quidem versatur sententia, idem sacramentum exigi debere ab iis omnibus, qui Tonsura, vel minoribus initiantur Ordinibus. In ea se certissime esse voluntate eluctandi aliquando ad sacros Ordines, ac proinde constantissime perseverandi in clero (2): *Sequitur magna laude dignos esse Episcopos, qui primam Tonsuram & quatuor minores non conferunt, nisi ei, qui per se si fuerit adultus, aut per parentes, si puer juraverit se velle ad majores legitimo tempore ascendere, &c.* Quin & mox vehementius ita invehitur idem Navarrus (3): *Sequitur compluribus, qui prima Tonsura aut quatuor minoribus initiantur, satius fore ipso Ordinationis die frangere crura, quam prima Tonsura, aut quatuor minoribus ordinari; tum propter proxime dicta, tum quod non se ordinant ad finem debitum, nimirum ut serviant Deo in Officiis Ecclesiasticis, quandoquidem non intendunt initiari sacris, aut munera sacra, ut tales subire, &c.*

VII. Ubi sanxere Tridentini Patres, ne cui minores committantur Ordines, nisi probabilis affulgeat spes, ad superiores aliquando progressurum (4): *Nemo iis initietur, quem non scientiæ spes majoribus Ordinibus dignum ostendat*. Satis aperte prodiderunt neminem ingerere se debere, vel Tonsuræ, vel Minoribus Ordinibus, nisi secum ipse certo statuerit ad superiores se Ordines conscensurum, cum Ecclesiæ utilitas jusserit, vel cælestis vocatio non levibus significata documentis invitarit: *Cum hinc ad altiores gradus, & ad sacratissima mysteria sit ingressus*. Hæc constantissima priscorum Canonum Patrumque & sibi consentiens doctrina; posse Ordinem quemlibet sacrum haberi deligique ut tutam stationem, in qua consistere & defigi possint Clerici, nec ulteriora incrementa meditari: at inferiores Ordines non esse, nisi vias & gradus ad superiores; ita neminem iis inhiare, aut donari debere, nisi ut ad superiores per eos evehatur: atque adeo nisi ea sit voluntate, ut ab hac sanctitatis professione nunquam recedat. Non aliud enim vero sunt minores Ordines, quam sacra veluti quædam tyrocinia, quibus fingantur & præformentur qui ad Sacerdotii culmina aliquando promovendi sunt. At quis nisi valde vecors dubitet, Tyrocinia & Novitiatum quisquis init sacræ religionis, eum necessario cupere debere, ut religioni eidem se totum totamque ætatem impendat? Quin idem ipsum Concilium, dum de Seminariis agit, vetat ne juniores Clerici eo admittantur, nisi perseveraturi in sacro instituto præsumantur (5): *Quorum indoles ac voluntas spem afferat, eos ministeriis Ecclesiasticis perpetuo inservituros*.

VIII. Concilium IV. Mediolanense sub Beato Carolo statuit, ut quisquis accederet ad Tonsuram postulandam, contestaretur, *spe esse se in Clericalis Ordinis disciplina permansurum*, idque ut similiter tum Parochus, tum ille testaretur dux & rector spiritalis, cui ejus curam mandaverat Episcopus, cum primum resciverat pium ejus de profitendo Clericatu propositum (6): *Hoc vero testimonium a Parocho, aut ab eo sa-*

(1) Hallier. de sacris election. p. 135. 136.
(2) De horis Canon. can. 7. n. 15.
(3) Hallier. de sacris election. p. 134.
(4) Seff. 23. Can. 11.
(5) Ib. c. ult.
(6) Acta Eccl. Med. p. 144.

sacerdote habeat, cui ab Episcopo in disciplinam traditus est, postquam Clericalis ordinis suscipiendi animum voluntatemque ei patefecit.

IX. Si nobis objiciatur *Cap. Praeterea de Apostatis* in Decretalibus Gregorianis, necnon & *Cap. Primum, De Bigamis, & C. 1. de Clericis Conjugatis* in Sexto, ubi videntur Pontifices copiam fecisse desciscendi a Militia Clericali: respondebimus, ita quidem forsan Canonistas existimasse, sed non satis perpendisse, eas potius fuisse poenas, quae decernerent adversus Clericos conjugatos, qui Tonsuram vestemque non gestarent Clericalem, & qui ideo exnerentur exemtionibus & privilegiis Cleri: itemque adversus bigamos, qui veste & tonsura interdicerentur. Atqui permultum haec inter se distant, permittere, ut a Clericatu quis desciscat: levi poena ferire eum, qui desciverit: & bigamis tonsura atque habitu Clerici interdicere. Ad hunc sensum deflexae hae Decretales, cum superius laudatis facile concordabunt, alioqui mirum quantum dissidebunt.

Simillimum tamen veri est, hinc ortam Clericalis stabilitatis labem; quod post excitatos variis argumentis Clericos, ne sacra hac statione abirent, post levioribus poenis animadversos eos, nihilominus desciverant: eo tandem ventum sit, ut desertores privatione tantum immunitatum Cleri plecterentur. Poenas temperavit Ecclesia, non licentiam deficiendi indulsit: Clerici apostatae hinc se jam liberos & solutos esse gratulati sunt, dum poenas has subirent. Non me praeterit tamen impune deficiendi a Clero initium ductum fuisse a Clericis conjugatis, & lege pluribus in regnis promulgata, eos deinceps privilegiis Clericatus spoliatum iri. Id videtur Innocentius III. insinuasse in Epistola Decretali ad Episcopum Pictaviensem, *C. Joannes, de Clericis Conjugatis.* En ipsa ejus verba: *Quoniam igitur idem etiam tonsuratus non potest privilegio Clericali gaudere, mandamus quatenus ipsum super tonsuratione hujusmodi non molestes, dummodo nullum percipiat Beneficium Ecclesiasticum, cujus ratione teneatur Clericalem deferre tonsuram.*

X. Concinit apprime antedictis Graecorum doctrina & consuetudo. Balsamon vehementer iis repugnat, qui sola tonsura ab Episcopo collata non statim Clericum quenquam fieri opinabantur, nisi & Ordo simul aliquis conferretur: ideoque posse eum impune, etsi attonsum, *Laicorum habitum, amictumque accipere.* Apud illos etiam quos oppugnat Balsamon, in confesso erat, non posse post minores Ordines ad saecularem rediri vitam; de sola tonsura & veste Clericali controversiam faciebant. At Balsamon ultra provehitur, contenditque sola Clericali veste de manu Episcopi suscepta, professionem clericatus irrevocabilem emitti, sicut & susceptione habitus Monastici, ita ut jam non posset quis a clericatu abire (1): *Mihi autem videtur, quod qui etiam nigris simpliciter vestibus fuerit indutus ab Episcopo, ut Clericus fieret, amictum amplius mutare non potest, ut qui Deo consecrari proposuerit, & ideo nec suam Deo pollicitationem rescindere, nec sanctum habitum ludificari, artificum scenicorum instar, possit, quod saepe etiam de Monachis dixi.* Apertissima est autem haec Monasticae vestis comparatio. Constat enim non potuisse quenquam, qui Monasticum semel gestasset habitum, in veste postea laica conspici. Teste idoneo Lanfranco Cantuariensi Episcopo (2): *Canones Decretaque sanctorum Patrum eos qui vestem Religionis aliquot diebus in conspectu hominum deferunt, ad saeculum quocunque modo postea redire non sinunt.*

Redeo ad Balsamonem, qui alibi docet (3), ut jam a nobis animadversum est, ex Canone Synodi VI. ob facinus aliquod suum exauctoratos, si serio poenitentiae incumbant, Tonsuram & vestem Clericalem recipere posse: Novella Leonis Philosophi deponi Clericos, qui post ordinationem conjugia ineunt, sed non exui clericatus veste, nec sacris muniis extra Sanctuarium: denique alia ejusdem Imperatoris Novella praecipi, ut compellantur Clericalem vestem repetere ii, a quibus abjecta est.

(1) In Can. 14. Syn. VII. (2) Ep. 26. (3) In Can. 21. Synod. VI.

An ad nutum Episcopi Beneficiarii possent amoveri?

CAPUT XV. *P.1.l.2.c.4.*

Summoveri a Beneficiis Clerici non poterant per priora quinque sæcula.

I. II. Eo stabile, & inconcussum est Episcoporum Imperium, quo legibus justitiæ & caritatis temperatur.

III. IV. Probationes ex Paulo, & ex Concilio Nicæno.

V. VI. VII. VIII. Probationes aliæ ex Concilio Antiocheno & Sardicensi.

IX. Canones hi omnes jubent, ut canonico judicio agat Episcopus, utque a sententiis ejus etiam canonico judicio libratis ad Concilium appellari possit.

X. XI. XII. In Conciliis Africanis sancitum est, ut ne possit Episcopus solus exauctorare Presbyterum, vel Diaconum sine aliis Episcopis, & ne minores quidem Clericos suos, nisi de iis cum Clero suo judicium instituet.

XIII. XIV. Eadem Africana Concilia concedunt, ut vel minores Clerici a sententia Episcopi sui provocare possint ad Concilium Provinciale, immo & ad Concilium Universale totius Africæ.

XV. Episcopi ipsi hos imperio suo limites circumscribendo, quasi totidem præsidiis illud munierunt.

XVI. Eadem Concilia uni Episcopo fidem haberi noluere, in occulto cujusquam crimine.

XVII. Exemplum Apiarii Presbyteri, cui Africani Episcopi annuebant, ut ad universale Africæ Concilium provocaret, dum ne ad Romanum Pontificem.

XVIII. Quo pietatis velo obtendi possit hic eorum ardor, perinde ut Augustini.

XIX. XX. Alia exempla Augustini, & Ambrosii.

XXI. Objicitur Canon Africanus, & solvitur.

XXII. De Ecclesiæ Græca exempla proferuntur aliqua.

XXIII. XXIV. XXV. Nova exemplorum strues.

I. Declarato nexu arctissimo, quo constringebuntur Clerici Beneficiariique omnes Episcopo suo, Ecclesiæ, residentiæ, muniis & officiis suis, ac denique ipsi clericatui; disceptandum jam superest, an Ecclesia similiter illis mutuo alligaretur nodo, ut non pro arbitrato & nutu possent gradu suo dimoveri. Invasit enim nec paucos, nec indoctos ea opinio, antiquæ Ecclesiæ Parochos in Episcopi potestate ita fuisse, ut pro arbitrio ejus possent aut continuari, aut transferri, aut penitus spoliari, prout Episcopus conducibilius suæ Ecclesiæ fore statuisset. Porro cum tam splendida sit secundum Episcopos Parochorum dignitas, non potuere illi, ita toti pendere ab Episcopo, quin eadem fuerit & aliorum Beneficiariorum omnium sors & conditio.

II. Sed quo demum cumque lumine & colore hanc illustrare conati sint doctrinam, ut ea delectarentur Episcopi, qui summa auctoritate, & ipsis legibus Canonibusque superiore donarentur: si propius res introspiciatur, & si vacet antiquorum medullam Canonum altius penetrare, constabit contrariam sententiam non æquitati tantum, sed & veritati magis consentaneam esse: eaque adjici Episcopis auctoritatem tanto majorem, quanto firmiorem; tantoque firmiorem, quanto æquiorem & suaviorem; tanto æquiorem autem & suaviorem, quanto legibus & Canonibus superstructam. Ut æterna quippe & incommutabilis est legum justitia, ita & æternitatem inconvulsamque communicat stabilitatem iis, vel Principibus, vel Principatibus, quos regit. Quibus paulo perspicaciores sunt oculi mentis, quam corporis, illis in legibus omnibus positivis, maxime Ecclesiasticis, occurrunt radii quidam, ac splendores ex æterna & incommutabili lege in eas defluentes. Sed utcumque res se habeat, nativa, inconcussa & incommutabilis ea lex est, Imperium omne legibus regi: legibus subesse debere eos, quibus subsunt omnia; & quantumcumque sibi quis arroget auctoritatis culmen, fastigio leges sedere longe eminentiore. Imperium Episcopale summum erit, etsi infra Canones & infra leges sit. Dei unius voluntas nulli præterea legi subjicitur, quia lex legum, lex justitiæ, & justitia ipsamet est.

III. Vetat Apostolus (1) ne Presbyteri ac-

(1) 1. Tim. 5.

accusatoribus aures accommodet Timotheus Episcopus, nisi idoneis testibus & testimoniis utantur. Presbyterorum ergo judices sunt Episcopi, & quidem summi judices. At vel ipsa judicis vox spem non vanam facit, judicium fore, non imperium: servitum iri justitiæ, non iræ, non affectui, non privatæ cupiditati, non voluntati denique, quæ justa ut sit, at errare potest a justitia, nisi legi justitiæ obsequatur. Summa ergo Paulus potestate Episcopos instruxit in Presbyteros, sed quæ ipsamet sit in Canonum & legum potestate, quæ ideo ceterarum omnium summa est, quia errare nescia.

IV. Jubet Concilium Nicænum (1) deponi Presbyteros, qui citra examen ordinati fuerint: vel in ipso examine nefaria aliqua confessi, ordinati nihilominus fuerint: irrita habetur hæc ordinatio, quod præter Canones facta sit: παρὰ κανόνα. Ergo ante Episcopos ipsimet Canones damnationis sententiam in hos Presbyteros pronuntiaverant. Deponuntur in hoc eodem Concilio, quoscunque persecutionis procella dejecerat, & quamvis idolorum cultu inquinatos, ordinaverat tamen postea Episcoporum, vel incogitantia, vel indulgentia, sacris Ecclesiæ legibus inimica. Supervacaneum autem esset de his leges edere, Canonesque, si totum esset positum in voluntate Episcoporum. Sed qui tandem persuadere sibi potuissent sanctissima Episcoporum Concilia, sola Episcopi voluntate infligi posse depositionem, quæ ipsis quidem videbatur pœna esse tam atrox, qua enormia quæque scelera vindicarentur? Levis visa esset pœna ea, nec gravioribus sceleribus par, quam arbitrio suo in insontes sontesque Episcopus decernere potuisset.

V. Non excommunicationis tantum, sed & depositionis sententia percellit Antiochenum Concilium (2), tum Episcopos Presbyterosque, tum Clericos denique omnes, ἢ ὅλως τοῦ κανόνος, qui ad Aulam Principis ficilcerentur, sine licentia & litteris Episcoporum Provinciæ, maxime autem Metropolitani. Longum esset & minime necessarium causas omnes percensere depositionis, vel suspensionis Presbyterorum, Clericorumque omnium, & hinc leges Ecclesiis, venturisque sæculis condere, si liberum sit Episcopis arbitratu suo easdem pœnas immerentibus infligere. Quid autem de Episcopis ipsis augurandum? Hic enim eisdem legibus pœnisque subjiciuntur, si eorundem criminum affines sint cum Presbyteris Clericisque aliis. An & Episcopi ad nutum Superiorum summoveri poterunt? Nemo tam excors, cui ea vel cogitatio subire in mentem possit. Ergo & Episcopos & Presbyteros Clericosque omnes cum iidem Canones complectantur, hinc illud efficitur, illos omnes ex æquo & his de causis potuisse, & nonnisi his de causis exauctorari suspendique potuisse.

VI. Verum id rursus ex Canone proximo ejusdem Concilii (3) multo evidentius colligitur. Edicitur enim si Presbyter aut Diaconus ab Episcopo suo dejectus gradu, vel Episcopus a Synodo exauctoratus, cum ad Synodum majorem pluriumque Episcoporum provocare possit, his omissis recurrat ad Principem, irrevocabili damnationis sententia exturbandum illum suo gradu esse. Nihil ergo hic libidini, nihil voluntati, totum canonico judicio datur, aut Episcoporum in Clericos suos, aut Synodorum in Episcopos. Judicum autem est, non magis in reos sævire, quam tueri innoxios.

VII. Sed illa provocandi potestas a Conciliis concessa argumento est, non tantum nil voluntati, nil arbitrio permitti Episcoporum in Clericos suos, sed ne judicio quidem Canonico primæ instantiæ nimium permitti: cum ad amplius & superius judicium appellari adhuc possit, ubi prius, si necesse sit, judicium irritetur. Quorsum autem appellabunt Presbyteri a sententia Episcopi, & depositione in ipsos vibrata, si sine figura judicii possit semper Episcopus suis illos locis & beneficiis summovere? Quorsum Synodi, si tantum possint singuli Episcopi?

VIII. Tantum roboris, tantumque luminis in eo est argumento, ut aggerandis aliis supersedere possemus. Operæ tamen pretium duxi, non multum his absimilem proferre Canonem Concilii Sardicensis (4): *Si Episcopus, quis forte iracundus, quod esse non debet, cito & aspere commoveatur adversus Presbyterum, sive Diaconum suum, & exterminare eum de Ecclesia voluerit; providendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideo habet potestatem is qui abjectus est, ut Episcopos finitimos interpellet, & causa ejus audiatur & diligentius tractetur, quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille Epi-*

(1) Can. 9. (2) Can. 11. (3) Can. 12. (4) Can. 17.

Episcopus qui aut juste, aut injuste eum abjecerit, patienter accipiat ut negotium discutiatur, ut vel probetur sententia ejus a plurimis, vel emendetur.

Nostræ huic doctrinæ impensissime patrocinari videntur singulæ hujus Canonis voces. Persuasissimum enim erat his tum Episcopis, si quo alicubi casu expediret Episcopos summa & irretractabili in Presbyteros potestate uti: sexcenties alibi perniciale id fore, & Episcopo ipsi calamitosum, ut cujus tum *iracundia*, aut effrænata quævis cupiditas, nec Collegarum sapientia, nec legum auctoritate coerceri posset.

IX. Cum provocandi libertatem tuerentur hi Canones, interim fane dum coiret Concilium Provinciale, quod de judicio Episcopi judicium ferret, laiæ ab Episcopo sententiæ morem gerere Presbyteros Clericosque omnes jubebant. Unde ibidem mox: *Tamen priusquam omnia diligenter & fideliter examinentur, eum qui fuerit a communione separatus, ante cognitionem nullus alius debet præsumere, ut communioni societ:* Ea excommunicatione depositionem contineri simile veri est. Verum Africanis Episcopis, quorum princeps & caput erat Gratus Archiepiscopus Carthaginensis, grave postea & periculosæ plenum aleæ visum est, ut solius Episcopi judicio interim parere cogerentur Presbyteri, dum penderet appellatio. Statutum ergo ab illis est in Concilio Carthaginensi I. cui ille ipse Gratus præerat, ut illud ipsum primæ instantiæ judicium institui non posset nisi a tribus Episcopis, si de Diacono, a sex si de Presbytero, a duodecim vero si de Episcopo quæstio verteretur (1): *A tribus vicinis Episcopis, si Diaconus est, arguatur; Presbyter a sex, si Episcopus a duodecim consacerdotibus audiatur.* Nequaquam ergo poterat Episcopus pro voluntaris arbitrio Diaconos Presbyterosque dimovere, cum ne judicium quidem instituere de iis posset, nisi alios asciscceret sibi collegas, judicesque, qui puri essent & immunes earum cupiditatum & suspicionum quæ in ipsum cadere poterant.

X. Concilii Carthaginensis II. Patres munimenta duo hæc astruxerunt Presbyterorum, & Diaconorum Innocentiæ, adversus præcipitem quandoque Episcopi proprii excandescentiam. Alterum, ut ne solus cognosceret Episcopus, sed tres saltem de Diacono, sex de Presbytero Episcopi judicium librarent (2): *A duodecim Episcopis Episcopus audiatur, a sex Presbyter, a tribus Diaconus, cum proprio suo Episcopo.* Alterum munimentum erat appellatio ad Concilium (3): *Si quis Presbyter a Præposito suo excommunicatur, vel correptus fuerit, debet utique apud vicinos Episcopos conqueri, ut ab ipsis ejus causa possit audiri, ac per ipsos suo Episcopo reconciliari.* Etsi duo hi Canones in unum conflarentur, nihil magnopere nostra referret; perinde enim liqueret Presbyteros Diaconosque adeo non in potestate fuisse Episcopi, qui ad nutum illos Beneficiis suis ejiceret: ut ne cognoscere quidem posset de eorum causa, nisi cum aliis Episcopis.

In Concilio Carthaginensi III. idem instauratur Decretum, ut Episcopus proprius duos alios adhibeat secum Episcopos, ut Diaconi causam ventilet: quinque alios, ut Presbyteri: quin & illud additur, ut judiciorum formulæ & leges peræque serventur, atque si de Episcopi causa inquireretur (4): *Eadem dierum, & dilationum, & communione remotionum, & discussione personarum, inter accusatores & eos qui accusantur, forma servata.* Judiciales sane leges hæ omnes in cassum sancirentur, si solo voluntatis suæ impetu agi, & Clericos suos Episcopus posset Ordinibus & Beneficiis summovere.

XI. Additur hoc eodem Canone posse Episcopum solum de inferioribus aliis omnibus Clericis cognoscere: *Reliquorum autem causas etiam solus Episcopus loci cognoscat & finiat.* Et sane nec Sardicensis Synodus, nec Carthaginensis, quarum modo Canones protulimus, eo privilegio nisi Presbyteros Diaconosque impertierunt, ut a solo non possent Episcopo judicari. Sed vel hic ipse Canon Concilii Carthaginensis III. Clericos quoscunque minusculos committit Episcopi non arbitrio, non voluntati, sed æquitati, sed judicio: solus ut judicet, sed judicet tamen, non imperet: cognoscat, non regnet: *Causas agnoscat, & finiat.* Quanquam vero vel tum non necesse haberet Episcopus Coepiscopos alios sibi adjungere, sed Clerum tamen ipsum suum, sed Presbyteros Diaconosque ut in judicium secum adhiberet, Canones moresque antiquissimi præscribebant. Id vero manifestissime

(1) Can. 11. (2) Can. 10. (3) Can. 8. (4) Can. 8.

flissime declarant Concilii Carthaginensis IV. Canones duo; quorum alter vetat ne quem Episcopus Clericum ordinet, nisi cum Cleri sui consilio: alter prohibet, ne laicorum causas agitet, nisi succinctus Clericorum suorum coetu (1): *Ut Episcopus sine consilio Clericorum suorum, Clericos non ordinet. Ut Episcopus nullius causam audiat, absque praesentia Clericorum suorum: alioquin irrita erit sententia Episcopi, nisi Clericorum praesentia confirmetur*. Perspicua inde & necessaria existunt argumenta: Si non potest dare, ergo nec auferre poterit Clericatum Episcopus sine consilio Clericorum suorum. Proclivius enim & explicatius semper fuit dignitate quemvis donare, quam exuere. Et rursum: Si irrita est Episcopi sententia in causis laicorum, nisi cum Clero suo cognoscat; quin eadem servetur moderatio in Clericorum causis?

XII. In eodem rursus Concilio Carthaginensi IV. decernitur (2): *Clericum inter tentationes ab Officio suo declinantem, vel negligentius agentem, ab Officio suo removendum*. Nihil excogitari potest, quod vel justitiae, vel prudentiae magis concinat. Sed quorsum ea vel sapientia legum, vel aequitas, si ea Episcopi potestas erat, ut diligentissimos quoque pollet, si vellet elidere, aeque ut ignavissimos? Nec aliter aestimandum de ceteris hujus Concilii Canonibus (3), ubi flagitia perstringuntur depositioni obnoxia, si adulatores sint Clerici, aut perfidiosi, si obtrectatores, & desperatae maledicentiae veneno imbuti: si verborum spurcitiae, vel perjuriis linguam inquinent: si denique qui bonus odor Christi moribus suis esse debuerant, pestifero vitiorum suorum contagio ceteros perdant. Quae omnia inanissime & praecaventur & statuuntur, si sola Episcopi voluntas possit vel innocentiam allinere reis, vel innoxios reorum poenis prosternere.

XIII. Denique cum hoc ipsum Concilium Clericos omnes, qui de Episcopi sui saevitia expostulabant, sinat ad Provincialem Synodum confugere: hinc docet nos, 1. Clericis prorsus omnibus, quos Episcopus solus, nullis aliis ascitis Episcopis, judicarat, patefactum jam fecisse aditum ad Concilium Provinciale, ubi judicium illud Episcopi solitarii emendari posset, vel confirmari. 2. Diaconos Presbyterosque qui ab Episcopo suo cum consilio duorum, vel quinque Coepiscoporum damnati fuerant, adhuc ad Provinciae Concilium provocare (4): *Clericus qui Episcopi circa se districtionem injustam putat, recurrat ad Synodum*. Id enim ad minores prorsus Clericos exporrigitur: nec Synodi nomine intelligi potest coetus trium Episcoporum, ad Diaconi causam advolantium.

XIV. Nec conjecturis utendum, ubi res ipsa conceptis verbis definita est, in Concilio nempe Milevitano II. (5) *Placuit, ut Presbyteri, Diaconi, vel ceteri inferiores Clerici, in causis quas habuerint, si de judiciis Episcoporum questi fuerint, vicini Episcopi eos audiant: & inter eos quidquid est, finiant adhibiti ab eis, ex consensu Episcoporum suorum. Quod si & ab eis provocandum putaverint, non provocent nisi ad Africana Concilia, vel ad Primates Provinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, a nullo intra Africam in communionem suscipiatur*. Clerici proculdubio omnes eo Canone comprehenduntur, quibus conceditur, ut vicinos interpellent Episcopos adversus Episcopi sui Judicium, vitum sibi quidem subiniquum: utque rursus ab his Episcopis ad Concilium Provinciae appellent: denique non interdicitur eis nisi transmarinis Conciliis & Judiciis.

XV. Hos Episcopi ipsi potestati suae limites circumscripsere, aut firmavere: ut justitiae & aequitatis leges in seipsos primum distringerent, & tum licentius in alios; utque inconcussa legum auctoritate, inconcussa astruerent potestati ipsi suae fundamenta. Non arctatur auctoritas, sed convalescit legum observantia. Nihilominus infinita est potestas justitiae, legumque, etsi aequitatis finibus terminetur. Canonum qui potestatem fraenant Episcopalem, Episcopi ipsi auctores conditoresque sunt; Episcopalis Collegii Capita fuere Apostoli, Caput summum per sese Christus, vel per Vicarios, utique summus Pastor, & Episcopus animarum nostrarum. Non aliis ergo clauditur Episcopatus limitibus, quam quibus sese ipse concludit.

XVI. Est & ulterius, & mirabilius aliquid, quod in Episcopis Africae summam & incredibilem animi moderationem commonstret. Vetuere enim illi fidem soli Episco-

(1) Can. 22. 23. (2) Can 50. (3) Can. 56. 57. 59. 60. 61. 62. &c.
(4) Can. 66. (5) Can. 22.

piscopo haberi ; si quis quid criminis clam illi confessus , publice denegaret . Vetuere & ne is tum ab eo interdici communione posset . Si faceret , ipsum a Coepiscopis suis alienari jussere a communione publica. Singularis vero sapientiæ effatum hoc ibidem mox promittur (1) : *Ut magis caveat Episcopus , ne dicat in quenquam , quod aliis documentis convincere non potest* . Si ne testis quidem potest esse Episcopus solus in crimine laicorum , qui solus judex Clericorum fuerit ?

XVII. Tam pervagata tritaque est causa Apiarii Presbyteri , ut eam hic retexi supervacaneum prorsus fuerit . Apud omnia Ecclesiæ Tribunalia damnatus , Ecclesiaque sua Parochiali spoliatus fuerat , quanquam scripto etiam permissus , Parochiam quamvis alibi gentium administrare , si eo munere Episcopus illum quispiam honestaret (2) : *Placuit , ut de Siccensi Ecclesia , retento scilicet honore gradus sui , Presbyter removeretur Apiarius , & accepto Epistolio , ubicunque alibi vellet & posset , Presbyterii munere fungeretur ; quod eidem ipsi per proprias litteras postulanti , sine difficultate concessimus* . Hæc Africæ Episcopi in Epistola ad Bonifacium Papam . Quod perinde est ac si diceretur Apiarius spoliatus fuisse Parochia sua , non Presbyteratu . Provocatum ab eo est ad Zosimum Papam, a quo & restitutus est . Eam rem molestissime tulere Africani Episcopi , & acerbissimis querelis refertas litteras ad Cœlestinum Papam scripsere , eo maxime præsidio confisi , quod Nicæni Canones causas inferiorum maxime Clericorum , sed & Episcoporum Metropolitani judicio permittant ; quodque in Africa Clerici possint illi quidem a judicio Episcopi ad Concilium Provinciale appellare , & a Provinciali ad universale totius Africæ ; dum ne interminabiles lites suas ad transmarinos perferant judices (3) : *Decreta Nicæna sive inferioris gradus Clericos , sive ipsos Episcopos suis Metropolitanis apertissime commiserunt* . Et infra : *Maxime quia unicuique concessum est , si judicio offensus fuerit cognitorum , ad Concilium suæ Provinciæ , vel etiam universale provocare* . Non meminerant diserte Nicæni Canones nisi appellationis ad Concilium Provinciale (4). At Concilium primo Antiochenum , tum Sardicense , ac demum Constantinopolitanum , supra Provinciales Synodos , Synodos alias pleniores agnoverant , ex Episcopis plurium Provinciarum unam conflantium Diœcesim , sub Exarcho, seu Primate uno . Quin & Afri ipsi in hac ipsa Epistola meminerunt Concilii universalis totius Africæ , ubi omnium Africanarum Provinciarum Episcopis congregatis præerat Episcopus Carthaginensis , & ad quod ex omnibus Africanis poterat provocari Provincialibus Conciliis . Ne ipsi quidem ergo Africæ Episcopi solis adhærescebant Nicænis Canonibus , nec ex eorum præscripto ad solum Metropolitanum & ad Provincialem Synodum omnia referebant : sed Conciliis plenioribus , Diœcesanis , Universalibus , eorumque Præsidibus plurimum tribuebant . Quin ergo & tantumdem tribuerent Petro , Petrique successoribus , ampliorem & dignitatem & potestatem a Christo ipso consecutis , cum Ecclesiasticæ tantum institutionis sint illa , & Concilia , & Conciliorum universalium Capita , seu Exarchi ?

XVIII. Sed ab hoc jam diverticulo in viam redeamus . Ex hac plane Apiarii narratione , & ex hac Africæ disciplina perspicuum omnino est , non fuisse Clericos etiam minores , non fuisse Beneficiarios ita Episcopi voluntati obnoxios , ut ab eo quoties collibitum esset , indicta causa Ecclesiis suis eliminarentur . Canon ipse Nicænus ab Afris hic laudatus , duas jubebat quotannis haberi Synodos , ad ipsa Episcoporum judicia dijudicanda , ne qua stimulati ira , æmulatione , vel cupiditate quavis alia , Clericos vel laicos communione ejecissent (5) : *Ne pusillanimitate , aut contentione , ut alio quolibet Episcopi vitio , videatur a congregatione seclusus quis , seu ex Clero , seu ex laico ordine* . Ceteroqui adstructa hic libertas Clericis omnibus ad provocandum ab Episcopis suis ad Africana Concilia , seu Provincialia , seu universalia ; hæc inquam provocandi libertas manifeste prodiit , quam non essent unius Episcopi versatili arbitrio permissi omnino Presbyteri , Clericive alii inferiores .

Nec justis tamen laudibus fraudandus nobis est Africanorum Episcoporum zelus , uti nec Augustini , qui deponendum sibi existimavit Xantippum Presbyterum , hoc est Parochum , quod jejunium Ecclesiasticum

(1) Conc. Afr. sub Bonif. & Cœlest. c. 99. (2) Ib. infra. (3) Id. infra.
(4) Can. 5. (5) Can. 5.

eum violasset, quodque sine Clerico comite noctem unam egisset apud mulierem famæ haud satis integræ, quo in judicio nihil moratus videtur Augustinus judicium quinque aliorum Episcoporum, quos illi consuetudo Africanæ Ecclesiæ socios adjungebat. Audi ut rem ipse denarret in Epistola quadam (1): *Quod si forte judicibus Ecclesiasticis aliud videtur, quia a sex Episcopis causam Presbyteri terminare Concilio statutum est, committat illi, qui vult Ecclesiam sua cura commissam; Ego talibus fateor quamlibet plebem committere timeo.* Summi & incomparabilis Ecclesiæ doctoris hic zelus non potest videri ex inopia scientiæ profectus fuisse: sed ex præfervidæ potius caritatis æstu, mirando nobis quidem magis, quam imitando. Nobis enim supra leges sapere, haud integrum est.

XIX. Hoc Augustini exemplo liquet prorsus, sperasse ipsum, optasse saltem, ut solus posset Presbyterorum suorum judicia peragere & profligare, cum res urgeret, cum notoria erant crimina: non autem indicta causa eos deponere & amandare. Quam alienus esset ab ea voluntate, ipsemet declaravit apertissime, cum Bonifacium Seminarii ejus Presbyterum alius ejusdem loci Clericus execrandi facinoris reum egit. Cum nullæ essent juridicæ probationes, contestatus est Augustinus, non posse eum a se gradu moveri, ne iniquitate judicii sui summum & incorruptum judicem in se provocaret (2): *Breviter dico Bonifacium Presbyterum in nullo crimine apud me fuisse detectum. Quomodo ergo juberem de numero Presbyterorum nomen ejus auferri, vehementer terrente Evangelio, ubi Dominus ait. In quo judicio judicaveritis, judicabimini? Quis ego sum ut audeam Dei prævenire sententiam, in delendo, vel supprimendo ejus nomine, de quo nec suspicari temere mali aliquid Episcopus debuit, nec dilucide judicare homo de occultis hominum potuit?* In hac permolesta fluctuatione id consilii cœperat Augustinus, ut opperiretur, dum accusator sibi dudum suspectus, graviori se aliquo constringeret crimine, quo a Clero ejiceretur (3): *Cogitaveram primo sic ambos Deo relinquere, donec in uno eorum, qui mihi suspectus erat, aliquid existeret, unde non sine justa & manifesta causa de nostro habitaculo projiceretur.* Sed cum junior ille Clericus flagitaret, aut se ad majores Ordines promoveri, aut Bonifacium Presbyterum Ordinis sui muneribus suspendi: statuit tandem Augustinus utrumque ad sepulcrum beati Felicis Martyris ablegare, ut se Sacramento purgarent: ea nimirum spe fretus, fore, ut quod frequens ibi erat, perjurii reus cœlestis quodam vindictæ fulmine verberaretur. Incompertum est, qui fuerit rei exitus; sed vel hinc manifeste patet, quam abhorreret Augustinus ab eorum doctrina quos hic oppugnamus: & quam non speraret posse a se Clericum quemlibet, aut pristino gradu depelli, aut usitata superiorum Ordinum progressione fraudari, nisi eum ante flagitio quopiam innodatum comperisset.

Flagitiosum certe erat quidvis clam possidere proprium, eos qui semel ineuntes ejus Seminarium spopondissent, in seque recepissent, omnibus omnino terrenis renuntiare. Unde & publice profitebatur Augustinus albo Clericorum suorum omnes eos a se expunctum iri, qui præter propositum & votum suum quidvis possiderunt (4): *Quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula Clericorum.* Vociferabatur denique non discessurum se a proposito, quantumvis ad Concilia, vel ad Papam provocaretur; *Interpellet contra me mille Concilia, naviget contra me quo voluerit, sit certe ubi potuerit, adjuvabit me Deus, ut ubi ego Episcopus sum, illis Clericus esse non possit.* Ex quo constat viros sanctissimos & supra omnem admirationis aleam positos, spiritu aliquando abreptos eo fuisse, qui supra leges est, quia conditor legum, lexque summa ipsa est: in quo etiam diximus, æquum esse, ut plures admiratores habeant, quam imitatores. Ejusmodi enim tanta exuberantia Spiritus, qui legibus non subest, sed præest, eo rarior, quo admirabilior est.

XX. Recusavit quidem Ambrosius Clericum ordinare eum, qui vehementer cupiebat, & hac de causa recusavit: *quod gestus ejus plurimum dedeceret.* Non tamen clericatu jam impetrato alium quempiam dejecit, qui eodem vitio laborabat; quinimmo aliquandiu ob nescio quam culpam suspensum, muneri suo restituit (5): *Cum redderetur post offensam muneri*, contentus præ-

(1) Ep. 226. (2) Ep. 136. (3) Ep. 137.
(4) De diversis. Serm. 50. (5) Offic. l. 1. cap. 18.

præcepisse, ne unquam ante se ingrederetur.

XXI. Objicitur jam nobis Carthaginensis Canon, quo decernitur depositionis pœna & privatio Beneficiorum in Clericos, qui contumacius reluctabantur Episcopo volenti superiorem Ordinem eos extollere, & in aliam transferre Ecclesiam (1): *Quod Clerici qui Episcopis suis non obediunt ut promoveantur, nec illic manere debeant, unde recedere noluerunt*. Cui difficultati ut fiat satis, refricanda hic obiter memoria eorum est, quæ dicta superius sunt de extraordinaria Episcopi Carthaginensis potestate in omnes Africæ Ecclesias, & de jure Clericorum transferendorum ex una Ecclesia in aliam, ubi eorum opera illustrior futura esset, & in primis Ecclesiæ necessaria, facta eis nova ordinationis dignitatisque accessione. In his rerum commissuris tenebantur Clerici obsequi necessitati Ecclesiæ, qua suæ ipsorum etiam dignitatis provectio continebatur. Eorum enim gloriæ & compendio cedebat collatio Ordinis superioris: translatio autem ab una Ecclesia ad aliam, non insidiosa illa erat, nec a malitia Episcopi proficiscebatur, sicut in exemplo Anatolii mox subjiciendo; sed ab eminentissima quadam lege caritatis, quæ tam late patet quam Ecclesia, cogitque privatas rationes universali bono posthaberi. Si Carthaginensis Canon, quem versamus, Episcopos omnes eadem potestate donat, ut urgente necessitate possint & ipsi Clericos transferre, eadem ipsa est sempiterna caritatis lex, quæ privatos affectus cogit Ecclesiæ publicis utilitatibus inflectere. Sed eo ita statuto, non statim Beneficiarii a nutu Episcopi uno toti pendent, ut gradu suo excuti possint. Non agitur enim hoc Canone nisi de Diaconis & de Clericis inferioribus, quos ornare Ordine superiori vult Episcopus. En verba ipsa Canonis: *Placuit, ut quicunque Clerici, vel Diaconi pro necessitatibus Ecclesiarum non obtemperaverint Episcopis suis, volentibus eos ad honorem ampliorem in sua Ecclesia promovere, nec illis ministrent in gradu suo, unde recedere noluerunt*. Itaque non valet eos Episcopus transferre, nisi in Cathedralem Ecclesiam suam, & superiori locare in sede ad utilitatem Ecclesiæ.

XXII. In Ecclesia Græca disciplina eadem obtinebat. Causa adnotavit Basilius, quibus Clerici destituendi erant (2): *Qui peccatum ad mortem peccant Clerici, de gradu dejiciuntur*. Hæ porro Basilii Regulæ ex Apostolicis haustæ sunt Canonibus (3), qui frustra tam varias pernumerassent justæ depositionis causas, si Episcopis fuisset *pro ratione voluntas*, & citra ullam causam, eodem quemlibet potuissent damnationis jaculo configere. Theophilus Alexandrinus Archiepiscopus testatur Clericum ab Apolline Episcopo depositum, ei sententiæ pariturum, donec in Synodo innocentiam suam approbet, Apolline ipso præsente. Statuit etiam, ut Lector quem Presbyteri expulerant, ut carne lapsum, & qui tamen postea ordinatus fuerat per manus impositionem, gradui huic suo ordinique vindicetur, si nullius criminis canonico judicio convincatur. Nec enim temere damnandi, aut dejiciendi sunt Clerici, inanibus suspicionibus, vel calumniis & incertis rumoribus exagitati.

XXIII. Conquestus est apud Marcianum Imperatorem & Pulcheriam Augustam Leo Magnus, de Anatolio Episcopo Constantinopolitano, qui Ætium Archidiaconum Ecclesiæ suæ spoliasset dignitate ea, ludificatorio obtentu ejus in altiorem Presbyteratus Ordinem provehendi, cum tam insidiosæ provectioni nullo errore, nullo crimine suo Ætius ansam præbuisset (4): *Qui non inveniens quod argueret in fide, quid improbaret in moribus, dejectionem innocentis per speciem provectionis implevit*. Cessit Anatolius, Ætiumque restituit, ut ex Leonis ad ipsius litteras responso patet. Porro illa ipsa Anatolii malitiosa machinatio aperte prodit, nec ipsum sperasse, posse se pro nutu suo Beneficiarios quoslibet abdicare.

XXIV. Qui delegati fuerant Episcopi ad componenda dissidia Ibæ Edesseni Episcopi & Cleri ejus, concordiam demum inter eos ita resarserunt, ut polliceretur etiam cum juramento Ibas, ejecturum se ex animo quidquid rancoris & odii inhærere poterat adversus accusatores suos, eosque nec Ordinibus suis, nec gradu, quem sua cuique antiquitas contulerat, privaturum (5): *Neque gradu fraudaret, neque minores majori-*

(1) Crescon. Can. 250. ex Conc. Cart. t. 31. (2) Ep. Can. 3. 31. Canon.
(3) Apost. 25. 26. 29. 33. 57. (4) Ep. 57. 58. 71. (5) Con. Chal. Act 9.

joribus propter præfatam contristationem præferret. Denique ne passi quidem sunt providi pacis sequestres, ut posset unquam Ibas quidquam decernere adversus quatuor primores & quasi principes accusatorum, nisi ex consilio & consensu Domini Archiepiscopi Antiocheni.

XXV. Nec minus id manifestum fit ex libello supplici Theodori Diaconi ad Papam Leonem & ad Concilium Chalcedonense, adversus Dioscorum Archiepiscopum Alexandrinum, a quo præter fas Ordine suo spoliatus fuerat: itemque ex libello supplici Athanasii Presbyteri, quem idem Dioscorus gradu dejecerat (1): *Presbyterio me privavit, nulla adversus me facta accusatione*. Hi certe libelli, qui in Concilio Chalcedonensi perlecti fuere, aperte demonstrant causas Presbyterorum & Diaconorum ad Concilium usque Oecumenicum perlatas fuisse: tantum aberat, ut arbitrio Episcopi permitterentur.

CAPUT XVI. *P.2. l.2. c.4.*

Ad nutum Episcopi Clericos, & Beneficiarios depelli non potuisse, a Clodovæi regno ad Imperium Caroli Magni.

I. Restitit Gregorius Magnus Salonensi Episcopo Archidiaconum suum, ut loco dejiceret, ad Presbyteratum evehenti.

II. III. Gregorii præcessor jam id prohibuerat. Restitutus est Archidiaconus.

IV. Ea tamen lege, ut post quinquennium abdicet ipse sese, si ita fert ejus Ecclesiæ consuetudo.

V. Rarissima erant temporaria hæc Beneficia, & ne ea quidem auferre poterat Episcopus pro suo nutu.

VI. Quibus juris formis suum ipse Gregorius Archidiaconum exuerit?

VII. Alia ejusdem moderationis animi exempla.

VIII. IX. X. Concilia Galliæ eosdem limites delineant potestati Episcopali.

XI. Non eidem legi subjacent Abbates in dispensandis administrationibus claustralibus. Cur?

XII. Viguit in Hispania idem usus. Cur Ordines solus dare posset Episcopus, solus adimere non posset Presbyteris Diaconisque?

XIII. In Conciliis primum Africanis hæc judiciorum necessitas constituta est.

XIV. Inde in Hispaniam trajecit.

XV. Ecclesia Græca sartam tectam Episcopis servavit piscam potestatem, Canonicis Regulis temperatam.

XVI. Quomodo Vigilius Papa temporarium creaverit Diaconum?

I. SI nec ab Ecclesia discedere, nec ab Episcopo suo Clerici, nec a Clericatu abire poterant suo arbitratu, ita vicissim nec Ecclesia illos poterat Clericatu exuere, vel Ordine, vel Beneficio, nisi nocentes & canonice convictos, ut constaret eam esse flagitii pœnam, non Præsulis ex odio profectam injuriam. Natalis Salonæ in Dalmatia Episcopus, exturbandi Archidiaconi sui cupidine incensus, invitum Presbyteratu initiare voluit. Intercessit per Epistolas ad eum datas Gregorius; si ne Diaconatu quidem dignum æstimaret, Presbyteratu dignandum non esse: nec innoxium posse dejici, nec invitum extolli; itaque Archidiaconatui restituendum esse, aut Romam mitti debere formam judicii, quod tantopere Canonibus adversari videatur (2): *Concilii vestri gesta plena jurgiorum esse cognovimus, cum uno eodemque tempore una persona nolens ad sacerdotii Ordinem provehitur, quæ tanquam immerita a Diaconatus officio removetur. Et sicut justum est, ut nemo crescere compellatur invitus, ita censendum puto similiter, ne quisquam insons ab Ordinis sui ministerio dejiciatur injuste, &c. locum & administrationem suam Honorato Archidiacono restituas, admonemus, &c.* Apposite a Gregorio Archidiaconatus *Administratio* vocatur. Vere enim Beneficia tunc omnia meræ administrationes dici poterant. At stabilitatis lex, tam ubique, tam in divinis rebus necessaria, nec sinebat Clericos injussu Episcopi loco decedere, vel Episcopos præter justitiæ legumque judicialium normam quenquam deturbare.

II. Gregorii præcessor Pelagius Natalem Episcopum eadem ipsa de causa increpuerat, ut qui Archidiaconum exaltando deprimere percupiebat non alia de causa, quam quod ab eo prohiberetur, Ecclesiæ rebus & sacra supellectile cognatos suos locupletare (3): *Quasi ad fortiorem honorem provehens, conatus es callida arte Archidia-*

I 2 conum

(1) Con. Chal. Act. 3. (2) L. 1. Ep. 19. (3) L. 2. Ep. 14. 15. 16.

conum degradare, &c. quod vasa sacra & velamina tuis te parentibus dare prohibeat. Cum Romam non misisset Natalis, quo gesta sua Gregorio approbaret, ab eo interdictus est usu Pallii, donec Archidiaconum restitueret: additæ minæ negandæ communionis, nisi quod perperam factum fuerat, revocaret: exauctoratus est denique Archidiaconus novus, indictaque est ei excommunicatio, si in ejus functiones dignitatis sese interponeret. Scripsit Gregorius eadem de re ad Episcopos Dalmatiæ suffraganeos Natalis, & ad Antonium subdiaconum E. R. quem & mandatorum suorum executorem delegavit.

III. Præter utriusque Pontificis jussa Archidiaconum suum Honoratum abdicarat Natalis. Unde & ad eum rescripsit Gregorius, si in tam audax facinus erupisset quispiam quatuor majorum Patriarcharum, inultam rem non fore (1): *Quod si quilibet ex quatuor Patriarchis fecisset, sine gravissimo scandalo tanta contumacia transire nullo modo potuisset.* Sed tandem resipuit ab insania sua Natalis, Honoratum restituit, Apocrisiarios spopondit se Romam missurum, qui causæ suæ non deessent. At cum præmatura mors intercepisset laudabiliores jam hos conatus, Archidiaconum restituit ipse Gregorius, qui jam ordinatus fuerat Presbyter, si Joanni Diacono in vita Gregorii fides adjicienda sit (2): *Item Honorato Salonitano jam ex Presbytero in Diaconatum reducto.* Ex quo firmatur quod alibi dictum est de Ætio.

IV. Cum denique Maximus in Episcopatum Salonitanum Natali successisset, ei Gregorius Archidiaconum Honoratum commendavit; præfatus tamen, si ea obtinuisset Salonitana in Ecclesia consuetudo, ut Archidiaconi ab hac sua administratione post quinquennium cederent, & si Honoratus ipse eum usum a tribus prioribus Archidiaconis servari curaverat: æquissimum esse, ut & ipse eidem subesset legi (3): *Communem filium Honoratum Archidiaconum commendamus. De quo si ita est, sicut per Chartularium nostrum didicimus, quia per eum jam tres antea Archidiaconi, servare consuetudinem Ecclesiasticam quinquennio expleto, exeundo compulsi sunt: tuæ quidem volumus ut caritatem sanctitatis inveniat, nam flagitari de causa judicium non debet, quam ipse judicavit. Sin vero ita non est, nullatenus debet a loco, in quo inventus est, amoveri.*

V. Tria sunt magni profecto momenti perpendenda in hac Epistola. Primum est ab Episcopo quocunque neminem eorum destitui posse, quos in Beneficiis Ecclesiasticis instituerant sui Majores, seu prædecessores; uti nec qui ab ipsomet instituti fuerant. Tam non poterat enim Maximus Salonitanus Episcopus Archidiaconum Honoratum deponere, quam nec poterat præcessor ejus Natalis. Alterum est, fuisse Ecclesias, ubi Beneficia quædam temporaria erant, & post certum tempus revocabilia, ut ex hoc patet Salonitano Archidiaconatu. Nec improbat hanc consuetudinem Gregorius: quin potius confirmat eam ab Honorato ipso servari debere, qui tantum studii & operæ posuerit, ut ab aliis observaretur. Tertium est, rarissima fuisse hæc manualium, ut vocant, seu temporariorum Beneficiorum exempla, & ne eorum quidem pro arbitrio suo auferendorum facultates penes Episcopos fuisse. Lege enim privata, vel consuetudine alicujus Ecclesiæ illud tempus ita præfiniebatur, ut nec prorogare illud posset Episcopus, nec contrahere.

VI. Gregorio ipsi dura & inevitabilis necessitas incubuit deponendi Archidiaconi sui, ob gravissimas certissime culpas (4): *Depositus est Laurentius qui primus fuerat in ordine Diaconi Sedis Apostolicæ: propter superbiam & mala sua, quæ tacenda duximus, & factus est Archidiaconus Honoratus coram omnibus Presbyteris & Diaconibus, Notariisque, Subdiaconibus, & cuncto Clero in Basilica aurea.* Presbyteri, Diaconi, Notarii, qui & Subdiaconi erant, ut supra docuimus, unde Primicerius Notariorum erat etiam Primicerus, seu Caput & Princeps inferioris Cleri: denique Clerici omnes Romani præsentes affuere depositioni Laurentii Archidiaconi, & creationi successoris, ut quorum perinde testimonio & illius improbitas, & hujus virtus ac dexteritas constaret. Unus is est quem Gregorius suo Clero ejecerit, enormitate facinorum ejus ad eas angustias detrusus (5): *Nec quenquam eorum ab officio nisi Laurentium Archidiaconum pro superbia reliquisque criminibus sequestravit.* Hæc Joannes Diaconus, qui

(1) L. 2. Ep. 37. (2) L. 3. c. 9. L. 2. Ind. 11. Ep. 32. (3) L. 7. Ep. 130.
(4) L. 2. Reg. Præfatio. (5) L. 3. c. 7.

qui addit ea in suos humanitate & indulgentia fuisse Gregorium, ut nulli unquam suorum vim fecerit, ut eum, vel ad superiores Ordines, vel ad aliarum Ecclesiarum dignitates proveheret invitum: *Neminem prorsus quantacunque necessitate coactus, violenter promovere certabat, ne sub hujusmodi occasione quenquam eliminando deponere videretur*. Unde & cum Neapolitani cives vota sua contulissent in Florentium Subdiaconum Romanum, ut eum sibi Episcopum deposcerent: ubi sensit Gregorius alienatum prorsus ab ea dignitate Florentii animum, ad Neapolitanos rescripsit (1), alium ut sibi deligerent.

VII. Ulterius etiam progrediebatur Gregorii in suos Clementia. Si Canonici Cathedralis Ecclesiæ ad regendas agrestes Parochias subinviti ablegati fuerant, in pristinam ab eo stationem revocabantur (2): *Item Cardinales violenter in Parochiis ordinatos in pristinum ordinem Gregorius revocabat*. Verba ea sunt Joannis Diaconi, qui rem illustrat exemplo Cosmæ Monachi, qui Syracusanus primo Subdiaconus ordinatus fuerat, deinde invitus Presbyter inauguratus, & ruri Parochiæ mancipatus. Tanta hinc incessit animi ægritudo & mœstitia, non ipsum tantum, sed & Gregorium, cujus caritatem ne minutiæ quidem hujusmodi fugiebant: ut ad Syracusanum Episcopum litteras dederit, quas Joannes Diaconus refert, ut in pristinam illum revocaret Ecclesiam, Presbyterumque in ea Cardinalem institueret.

VIII. Procul erat utique Gregorius ab approbanda Episcoporum imperiosa dominatione, & licentia Clericos suos temere abjiciendi: qui ne passus quidem est ab Archiepiscopo Calaritano (3) Liberatum Diaconum reliquis ejusdem Ecclesiæ Diaconis præponi, qui eum jussit infra alios omnes dejici: qui insano superbiæ æstro supra alios evehi ambierat. Adeodatum Presbyterum Parochiæ suæ idem Gregorius reddi jussit (4), quanquam successorem illi Syracusanus Episcopus dedisset; quod per duos menses absuisset Ecclesia sua, quanquam impetrata Episcopi ipsius licentia propter graviorem quendam morbum. Revocari denique in Abbatiam suam jussit eum, qui a priore Episcopo institutus, postea a successore destitutus fuerat (5): *Fortunatum Abbatis loco reformare festines, atque ejus Episcopum digna reprehensione increpare, cur decessoris sui, nullis provocatus excessibus, destruere ordinationem molitus sit*.

IX. Nec Gallicanæ disciplinæ vigor ab his deviabat sapientiæ & caritatis regulis. Vetat Agathense Concilium, ne seniorum Clericorum, aut Beneficiariorum locum & honoris sedem aliis donent Episcopi, nisi illorum sicubi vel contumacia, vel superbia fuerit ulciscenda. Si non ea autem sit vel dexteritate, vel experientia Archidiaconus, quam id munus desiderat; gaudeat ipse quidem semper honore & nomine: at officium ipsum alii cuipiam exercendum delegetur (6): *Episcopus, quorum vita non reprehenditur, posteriorem priori nullum præponat; nisi fortasse elatus superbia, quod pro necessitate Ecclesiæ Episcopus jusserit, implere contemnat. Sane si officium Archidiaconatus propter simpliciorem naturam expedire, aut implere nequiverit, ille loci sui nomen teneat, & ordinationi Ecclesiæ, quem elegerit Episcopus, præponatur*.

Non placuit Concilio Aurelianensi III. ut posset Episcopus revocare largitates & dona, fundos, terras, aut Præbendas, quibus Clerici ejus donati essent vel ab ipso, vel a prædecessoribus ejus, nisi sua ipsos nequitia his virtutum præmiis & ornamentis spoliaret (7): *Ita ut qui decessorum largitatibus gaudent, officia Ecclesiæ, obedientiam & affectum Sacerdotibus præbeant, &c. si inobedientia vel contumacia accipientis extiterit, in arbitrio sit præsidentis, utrum, vel qualiter debeat revocari*. Si contumacius Clerici officio suo desint, ad laicorum communionem hoc Canone abiguntur, donec culpæ suæ maculas pœnitentia eluerint: nec interim tamen distributionibus suis fraudantur. Denique Clericis omnibus copiam facit hæc Synodus provocandi ad Concilium Provinciale, adversus Episcoporum vexationes, quod minime necesse esset, si possent illos Episcopi indicta causa, nec ullo instituto judicio, gradu suo depellere (8): *Si quis Clericorum circa se aut districtionem, aut tractationem Episcopi sui putat injustam, juxta antiquas Constitutiones recurrat ad Synodum*. X. In

(1) L. 2. Ep. 15. Indic. 11. (2) L. 3. Ep. 10.
(3) L. 1. Ep. 81. (4) L. 3. Ep. 13. (5) L. 12. Ep. 2.
(6) Can. 23. (7) Can. 17. (8) Can 19. 20.

X. In Concilio Arelatensi V. prohibetur Presbyter, seu Parochus Diaconum exauctorare, vel Subdiaconum inconsulto Episcopo (1): *Ut Presbyter Diaconum, vel Subdiaconum de Ordine deponere, nescio Episcopo suo non præsumat*. Solos ergo Presbyter minores Clericos deponere poterat, sed potestatis usum justitia regit. Denique Concilium Turonense II. prohibuit, ne Episcopus de Abbatis, aut Archidiaconi causa cognosceret, nisi in cœtu Abbatum & Presbyterorum omnium ante expenderet, an pœnæ acerbitati responderet flagitii atrocitas (2): *Nisi facto Concilio tam Abbatum, quam Presbyterorum suorum, quem culpa, aut negligentia ejicit, cum omnium Presbyterorum Concilio refutetur*.

XI. Haud equidem fidejussor sim, Abbatibus quoque ipsis easdem mordicus judiciales leges sectandas fuisse, in dispensandis revocandisque administrationibus claustralibus. Cum enim Monachi his se muneribus gravari gemerent, exonerari gauderent, quæ eorum erat animi moderatio: cumque his administrationibus nihil emolumenti, molestiæ & tædii plurimum lucrarentur: non erat cur tam circumspecte Abbates cum illis agerent. Qui summa fide vitam B. Cæsarii scripsere discipuli ejus duo, ii narrant, dum Cellerarius in Monasterio Lerinensi esset, eo officio spoliatum esse ab Abbate, magna ceterorum Monachorum consensione: qui gravate admodum ferebant, incorruptam indeflexamque ejus æquitatem & constantiam, denegandi superflua, quantumvis petentibus; largiri necessaria non petentibus (3): *In Cellerarium eligitur. Cœpit igitur attente & studiose illis velle largiri, quibus esset necessarium, etiamsi abstinentiæ amore nihil peterent: quibus vero cognosceret necessarium non esse, nihil dabat, quamvis vellent accipere. Unde factum est, ut quibus invisa erat sancta discretio & moderatio, Abbati supplicarent, ut eum a Cellerarii functione removeret. Quod etiam factum est*. Quanquam a virtutis præstantia quadam occasionem captarint Monachi deponendi Cæsarii: poterat forsan justa quoque ea nonnullis causa videri, quod æquum nonnunquam sit, adeoque necessarium, infirmis nonnihil indulgere: ultra necessitatem ingerere aliquid ad eos deliniendos: cedere etiam quandoque fortiorum fervori, qui vel necessaria sibi denegant: ex quo usuvenit non raro, ut horum ardore illorum tepiditas aliquando tandem incalescat; & aliorum inopiam aliorum suppleat abundantia, in ea sanctissimarum Societatum communione.

XII. In Hispania Concilii Hispalensis II. Patres non tantum in locum suum redintegrarunt Presbyterum ab Episcopo Cordubensi depositum, sed priscas etiam Africæ leges innovavere: ut ne Presbyteri Diaconique gradu & ordine excuti suo possent, nisi in cœtu Episcoporum. Quanquam enim Episcopus Presbyteros Diaconosque solus ordinare queat, non potest tamen solus damnare (4): *Ut juxta priscorum Patrum Synodalem sententiam, nullus nostrum sine Concilii examine dejiciendum quemlibet Presbyterum, vel Diaconum audeat. Nam multi sunt, qui indiscussos potestate tyrannica, non auctoritate canonica damnant; & sicut nonnullos gratiæ favore sublimant, ita quosdam odio invidiaque permoti humiliant. Episcopus enim sacerdotibus ac ministris solus honorem dare potest, solus auferre non potest*. Præclarissime sane hic declarat Canon non obscurari splendorem Episcopalis auctoritatis, cum ad juris regulas, limitesque coarctatur, quod regulis ipsis justitiæ nihil splendidius, nihil ad gloriam uberius esse possit: contra autem nihil a gloria & splendore alienus quam agi *tyrannica potestate, non auctoritate canonica*. Si solus dejicere non potest Episcopus, quos solus potuit provehere: ideo fit, quod iniquum non sit honores Ecclesiasticos non conferre omnibus, qui digni sunt: at semel iis donatos, immerentes detrudere, non possit non iniquum esse. Nil dedecoris est, ad Ecclesiasticas dignitates si quis non extollitur, summum dedecus est, si quis ex eis depellitur. Episcopalis tum sapientiæ, tum caritatis ille cumulus fuit, suam illam amplificare potestatem, qua prosunt; minuere, qua nocent. Non eo rigore examinis dispensantur beneficia, quo pœnæ. Ea sane ratio videtur fuisse, quæ quinti maxime sæculi Concilia adduxit, ut sacrorum Ministrorum Presbyterorumque depositiones Conventibus Episcoporum reservatas vellent: *Qui profecto nec ab uno damnati, nec uno judicante poterunt honoris sui privile-*

(1) Can. 4. (2) Can. 7. (3) L. 1. c. 3. (4) Ann. 590. Can. 6.

vilegiis exui; sed præsentati synodali judicio, quod Canon de illis præceperit, judicari.

XIII. Concilia dixi quinti sæculi, quod Carthaginensia demum Concilia videantur eos maxime limites præfixisse, non potestati Episcopali, sed effervescentiæ quandoque & indignationi. Ad illa enim usque tempora Episcopus solus cum suo Clero judex sedebat causarum crimiualium, sive de Diaconis, sive de Presbyteris quæstio verteretur: sicut & cum suo Clero solus Ordines iis conferebat, quos virtus testimonio publico fulta commendabat. Et hæc ergo Synodus erat Diœcesana, iu qua vel ordinabat, vel ordinatos exauctorabat Episcopus. Itaque ne tum quidem solus judicabat, etiam cum solus esse videbatur, quia sine Collegis.

XIV. Ab Afris ad Hispanos manarat illa judiciorum Canonicorum consuetudo, & ad Concilium maxime Hispalense, ex quo in reliquas serpsit Hispanias. Etenim Toletanum IV. Concilium hoc supponere videtur, Presbyteros Diaconosque, nisi synodico judicio deponi non potuisse, cum jubet ut si in secunda Synodo restituantur, restituantur illis & ornamenta atque insignia dignitatis omnia quæ acceperant, dum ordinarentur: & cum illos Episcopis consociat in causis degradationis & restitutionis (1): *Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, si a gradu suo injuste dejectus, in secunda Synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altari, de manu Episcopi, &c.* At Concilium Toletanum XI. Episcopos sibi permisisse videtur, ut vel antiquissimam sectentur consuetudinem consulendi Cleri duntaxat sui, vel quandoque etiam populi: vel recentiorem disciplinam, adhibitis ad consultandum duobus, aut tribus Episcopis, quorum prudentia moderari possit cupiditatibus privatis aliquando vehementioribus. Sed & latius patet hujus Concilii Decretum, nec Presbyteros, aut Diaconos solos complectitur, sicut nec de solis agit depositionibus, sed & de gravioribus pœnis (2): *Dum se simulant spiritalem adhibere correctionem, indiscretam subito aferunt mortem, cum inauditos a se projiciunt, & occultis eos judiciis sub pœnitentia puniunt. Non ergo de cetero perversis voluntatibus sit liberum, simulare quod fingunt; sed quotiescunque quilibet ex subditis corrigendus est, aut publica debet a sacerdote disciplina curari, aut si aliter Rectoribus placet, duorum, aut trium fratrum spiritualium testimonio peculiariter adhibito, & modus criminis agnoscatur, & modus pœnitentiæ irrogetur.*

XV. Quod ad Ecclesiam denique Græcam attinet, nulla notabilis diversitas apparet. Episcoporum, sicut & Canonum Legumque potestas eadem & intaminata perstitit, damnandis duntaxat reis, insontibus absolvendis. Joannes Eleemosynarius (3) Alexandriæ Archiepiscopus Clericos qui se mutuis plagis ceciderant suspendit; mira ejus enituit in eum caritas, quem insecutus est fugientem, & pacem Ecclesiæ, quam omni virium contentione expetere debuerat, reformidantem. Agit Joannes Climacus (4) de Archidiaconi depositione in Monasterio ob causam leviorem. Sed observatum jam a nobis est, quantum in hoc negotio Monachos inter Clericosque interfit discriminis. Enimvero hic ipse Archidiaconus se non exauctoratum, sed exoneratum fuisse sapientissime interpretatus, adduci non potuit, ut assentiretur Abbati post quadraginta dies restituere illum satagenti: injuriam tam conducibilem sibi resarciri passus non est, effecitque ut pœna irrogata & voluptati sibi esset, & laudi.

XVI. Objici nobis posset Vigilii Papæ Epistola ad Rusticum Diaconum, ubi Diaconus ad tempus tantum ordinatus fuisse videtur Rusticus ipse, Diaconi Papæ ordinarii reverterentur (5): *Absentibus nostris Diaconis a nobis postulasti, ut ad tempus pro implendo officio, absentium loco Diaconum te interim faceremus, donec reverterentur Diaconi memorati: aut quanto te tempore in Levitarum voluissemus ordinatione ministrare, &c.* Non spectat hæc temporis coarctatio, nisi ad functiones Diaconatus ipsi Pontifici exhibendas. Qui enim ordinabantur Diaconi, Apocrisiarii mox Constantinopolin profecturi, & qui ad regendum Ecclesiæ Romanæ patrimonium varias in provincias ablegabantur, non ad Diaconatus tantum, sed & ad alia complura munera ei dignitati illigata destinabantur. Rusticus ipse diversas provincias obierat rectorem agens patrimonii sacri. Sed quod

(1) Can. 28. (2) Can. 7. (3) Vita ejus. c. 13. (4) Grad. 41.
(5) Synod. V. Collat. 7.

quod ad summam rei attinet, quam hic tractamus, hac ipsa Vigilius Pontifex Epistola Rusticum & Eleutherium Diaconos non exauctorat, nisi pernumeratis eorum defectionibus & rebellionibus, & Chalcedonensi maxime Canone allegato, quo percelluntur Clerici omnes in Episcopos suos audacius insolescentes.

CAPUT XVII. P.3.l.2.c.4.

Ad nutum Episcoporum, Clerici & Beneficiarii non abdicabantur, sub Imperio Caroli Magni & Carolinæ stirpis.

I. In Oriente Clerici omnes appellare poterant ad tribunal superius, postquam ab Episcopo suo damnati fuerant.

II. An prima sententia semper executioni mandaretur, dum Judex appellationis eam infirmaret?

III. Cogi poterant Clerici ab Episcopo, ut ad superiorem gradum vel inviti ascenderent, non ut descenderent in inferiorem, citra suam culpam.

IV. Synodus VIII. confirmat appellationes Clericorum ab Episcopis suis ejectorum.

V. In Occidente Clerici depositi in Monasteria compingebantur.

VI. Deponi non poterant Parochi, nisi ob grave crimen.

VII. Episcopi ad Pontificem referebant quandoque causas Clericorum spinosiores.

VIII. Cœpit Metropolitano servari integrum primæ instantiæ judicium depositionis majorum Clericorum.

IX. Probationes novæ Canonici judicii ad spoliandos Beneficiarios necessarii.

X. De appellatione Clericorum inferiorum ad Papam contenditur.

I. NEc resilire a clericatu poterant Clerici, qui Episcopis devinciebantur; nec vicissim Clericos dejicere immerentes poterant Episcopi. Judicia Canonica qui regerent, innumeri fuere Canones, ac testes totidem, non in Episcoporum arbitrio, sed in Canonum legumque constantia sitam fuisse Beneficiariorum securitatem. Narrat alicubi Balsamon (1), Clericum a Metropolitano suo Philippolitano suspensum, nullum non movisse lapidem, ut ejusdem sibi gratiam recolligeret, sequestres etiam ad id expugnandum adhibuisse Metropolitanos alios complures: cum irrita hæc omnia caderent, confugisse tandem ad Patriarcham, & ad Synodum Patriarchalem, a qua restitutus sit. Ea erat necessaria progressio ut de Episcopi sui sententia quiritantes, interpellarent primo vicinos Episcopos, & Synodum Provinciæ, antequam ad Patriarchæ Synodum & auctoritatem recurrerent.

Illud quoque animadversum est a Balsamone, Antiochenos quidem Canones Episcopis potestatem fecisse Presbyteros etiam Clericosque deponendi: at experientia magistra didicisse Carthaginenses Synodos, utpote posteriores, paulo majori circumspectione tractari debere ea judicia, unde & dejici Presbyterum noluerunt, nisi a sex saltem Episcopis, Diaconum a tribus. Hæ ipsæ Carthaginenses Synodi duodecim saltem judices desiderabant, ut de Episcopi causa criminali cognosceretur: cumque Archiepiscopus Cypri cum aliis Episcopis undecim Episcopum Amathuntis exauctorasset, Lucas Patriarcha Constantinopolitanus illud judicium retractans, pronuntiavit, duodecim Episcopis opus fuisse præter Metropolitanum, quin & omnium Cypri Episcoporum cœtum congregandum fuisse (2), cum tam facilis & expedita esset ea convocatio. Nec sane permissum est, nisi ob paucitatem Episcoporum in quibusdam Africæ Provinciis, ut Episcopus loci unus esset ex illis sex, qui de Presbytero cognituri erant.

II. Est & majoris aliquanto momenti, quod idem alibi observat Balsamon in eum Canonem Africanum (3) qui Clericos execratur, Episcoposque, si qui eorum se communioni ante ingerant, quam judicium quo perculsi fuere, superiori in Synodo expensum fuerit. In ea erant complures sententia, quantumvis injustæ, parendum tamen esse Episcoporum sententiæ, pendente appellatione. Censebant alii, cum Canones pernumerarint ea scelera, quæ depositione feriri debeant, illis utique obtemperandum judiciis, quæ secundum hos Canones librata fuerint: ceteris autem nequaquam, ne sinantur Episcopi tyrannica abuti dominatio-

(1) In Can. Carth. 11.

(2) Ibid. In Can. 14. 23.

(3) Ibid. In Can. 32.

tione : *Si enim datum fuerit Episcopo, sive recte, sive perperam Clericos & Laicos segregare, & necesse habere eos qui segregantur, segregationem servare, tyrannidem exercebunt Episcopi, & in omni re dominium obtinebunt : & nemo erit qui eis resistat, propter metum segregationis : forte autem & ipsi pietati insultabunt : & divini Canones erunt multorum malorum auctores, quod est absurdum*. Ea erat opinionum dissensio in re tanti ponderis. Nunc promenda Balsamonis responsio, an potius fluctuatio, & perplexitas : *Ac ipsi quidem hæc. Ego autem non habeo quemnam eorum sequar. Nam & a pietate trahor ; sed ab eo quod sit contra Canones, retrahor. Cupio ergo discere, quid agendum ut qui tota vita velim esse puer & discipulus*. Verum & hæc ipsa Balsamonis addubitatio indubium illud prodit fuisse, solo nutu & arbitrio Episcoporum excuti suis Beneficiis ordinibusque Clericos non potuisse.

III. Nec prætereunda hæc tertia ejusdem observatio in Canonem alium Africanum (1), quo permittitur Episcopus Clericos, Diaconosque deponere, si quos obstinatius sibi immorigeros experiatur, cupienti eos in altiorem propellere gradum, ut Ecclesiæ suæ necessitatibus consulat. De provectione ad Episcopatum non agitur utique hoc Canone, cum de Presbyteris nulla fiat mentio, nec Episcopi sit ad Episcopatum Clericos suos promovere, ad quem non patet aditus nisi per electionem populi, Cleri, Synodi Provinciæ, & Metropolitani. Præterquam quod ut ait Balsamon, & plures, & justiores sint causæ detractandi Episcopatus, quam ceterorum Ordinum.

Sed cum ex hoc Canone nonnulli argumentarentur, posse Patriarchas & Episcopos, Dignitates & Officia, ἀρχοντίκια ὀφφίκια, transferre ad Clericos alios, cum ii qui ea obtinebant, ad Episcopatum eliguntur, nec electioni acquiescunt : negat Balsamon eo sensu donari posse Canonem qui id unum molitur, ut possint Episcopi Clericos suos, Diaconosque altius evehere, ubi ita fert Ecclesiæ necessitas. Itaque gradu suo depelletur Lector, si inertia & torpore Ordinem superiorem, sed operosiorem detrectet. Poterit & exauctorari Diaconus, si pertinacior sit in recusando officio referendarii, vel Doctoris : διδασκάλος. Addit denique Balsamon posse Episcopum invitos compellere Clericos suos ad hæc incrementa dignitatis. At non posse immerentes & invitos ad inferiorem gradum quenquam detrudere, ut nec juniores Senioribus præponere in dignitatum processione, nec vacantem dignitatem junioribus conferre, contemtis Senioribus : *Et nota quod Episcopis datum est, Clericos suos ad majores gradus provehere, non autem ad minores deprimere*. Denique ex Canonum norma, & meritorum æqua lance, conferri, vel auferri par est Ecclesiasticas dignitates, Ordinesque ipsos, non ex mera voluntate privatoque Episcoporum affectu. Alioqui cassæ & inanes essent omnes judiciorum leges, & merita quantacunque contemtui, & ludibrio forent : *Similiter nota, quod Ecclesiastica officia non sunt Episcoporum potestatis, ut dicunt nonnulli, sed Canonum auctoritatis & dignitatis : sicut nec reliquorum Ordinum jura, scilicet Diaconorum, Sacerdotum & reliquorum. Nisi enim ita esset, non cum distinctione, scilicet propter inobedientiam, Clerici suis gradibus exciderent : sed seu bene, seu male quando vellent Episcopi hoc fieri. Hoc autem sanctis Patribus minime visum est*.

IV. Statutum denique fuit in Concilio VIII. œcumenico, ut Presbyteri, Diaconique ad Metropolitanum provocare possent, si sua se contumelia gravari sentirent ab Episcopo, vel sibi subirato, vel aliorum amantiore ; Metropolitanum vero tunc operam daturum, ut & Episcopus arcesseretur, & in Provinciali Concilio sententia ab eo lata retractaretur (2) : *Et Metropolita advocet Episcopum, qui deposuit, vel alio modo Clericum læsit, & apud se cum aliis etiam Episcopis negotii faciat examen, ad confirmandam scilicet sine omni suspicione, vel destruendam per ampliorem Synodum, & multorum sententia Clerici depositionem*. Additur & Episcopos similiter si Metropolitanum subiniquum sibi fuisse suspicentur, posse ad Patriarcham recurrere. Hæc judicia, hæ provocationes, hæ judiciorum retractationes argumento sunt, nunquam ita Clericos Beneficiariosque Episcoporum voluntati permissos fuisse, ut indicta causa, solo nutu exturbari Ordine, vel Beneficio possent.

V. Hactenus de Oriente, nunc ad Occidentem. Concilium Cabilonense II. Presby-

(1) Ibid. In Can. 34.

(2) Ep. 26.

sbyteros canonico judicio depositos, jubet reliquo vitæ tempore pœnitentiæ lacrymis & laboribus macerari, & si qua fieri possit, in Monasteria compingi. Non ergo gradu suo cadere poterant, nisi perpetrato scelere, quod pœnitentia eluendum esset. Ergo nullæ ibi partes erant vel voluntatis & imperii, vel odii studiive Episcoporum (1): *Dictum nobis est Presbyteros propter suam negligentiam canonice degradator, sæculariter gradu amisso vivere, & pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Unde statuimus, ut gradu amisso, agendæ pœnitentiæ gratia, in Monasterio, aut canonico aut regulari mittantur.*

VI. In eodem Concilio damnata Patronorum temeritate, qui sui juris Parochias inconsultis Episcopis dabant, auferebantque pro libitu suo: sancitur ut Parochi canonice instituti non possint nisi ob crimen, & canonico Episcopi judicio exauctorari (2): *Nullus absque consensu Episcopi Presbytero Ecclesiam det, quam si juste adeptus fuerit, hanc nonnisi gravi culpa sua & coram Episcopo canonica severitate amittat.*

VII. Quin & ad Sedem Apostolicam Episcopi ipsi quandoque referebant causas id genus aliquanto implicatiores. Rescripsit Joannes VIII. Papa (3) ad Archiepiscopum Narbonensem, suspensum fuisse ab Episcopis ejus Provinciæ Presbyterum, & nonnullis pœnitentiæ exercitiis addictum, usque ad judicium sedis Apostolicæ. Imputabatur autem ei Presbytero proprii fratris interitus; in quem seditionis incentor alius eum impulerat tanto impetu, tantaque vi, ut eo casu & pondere afflictus oppressusque interiisset. Sed monet Pontifex prius causam ipsam ex rigore Canonum expendendam fuisse ab ipsius Provinciæ Episcopis, assignatis judicibus quatuor, & tum si quis inexplicabilis nodus occurreret, acta ipsa judicii Romam referri debuisse: *Sed tunc hoc solemniter agerent, si primum ipsi plenario & ex Canonibus in causa Presbyteri delegato judicio quatuor deputatis, ex venerandis decretis & legibus, personis præsentibus, hanc ventilassent, & subtili examine discussissent: ut ita facta scripto relatione, si quid dubium sit, seu difficile ingessisse videretur, nostrum super hoc more prisco decretum exposcerent.*

Addit Pontifex Romæ judicium ferri non posse de causa, cujus ibi nec instrumenta, nec testimonia sint ulla: & proinde necesse esse, ut ipsemet eam Metropolitanus definiat cum sex aliis Episcopis Provinciæ suæ, vel vicinis, præter suspensi Presbyteri Diœcesanum: *Ergo saltem nunc fraternitas tua Metropolitani jure potita ex Episcopis sub se degentium, vel vicinorum, sex una cum Episcopo, cujus est iste parœciæ, sibi socians, tantum negotium subtili ventilet discussionis ventilabro, & invento quod justum est, canonice decernat, & communi fratrum censura diffiniat.*

Non alibi facile illustrior occurret occasio, ubi elucescat, quam deberent judicia suspensionum vel depositionum, ubi de Beneficiariis agitur, summa quadam diligentia & maturitate tractari, consultarique inter Episcopos Provinciæ, Metropolitanos & Pontifices ipsos: & quam peregrini fuerint in Ecclesiasticæ historiæ Canonumque disciplinæ monumentis, qui in voluntate unius Præsulis totum posuerunt.

VIII. Concilium Forojuliense sub Patriarcha Paulino anno 791. non sinit ab Episcopo deponi Diaconum, Presbyterum, Abbatem, nisi re cum Patriarcha Aquilejensi, seu cum Metropolitano communicata (4): *Item placuit, ut nullus Episcoporum Presbyterum, aut Diaconum, aut Archimandritam in dispendio honoris condemnare præsumat, absque hujus venerandæ Sedis consultu.* Synodi VIII. Canon supra relatus hoc ipso capite, non patiebatur, ut descingere & deponere posset Episcopos Metropolitanus, inconsulto Patriarcha. Extra controversiam est, ex antiquissimo Ecclesiæ usu, in potestate fuisse Episcoporum, ut Presbyteros nocentes deponerent; similiter & penes Metropolitanos fuisse, ut Episcopos gradu Synodico judicio dejicerent: sed ita ut his illisque fas esset judicium superius interpellare. Et disciplinæ circa nonum sæculum additamentum non leve accessit, nec alio ut reor consilio, quam ut novæ judiciis his tam gravibus cautiones adderentur, & Presbyterorum Episcoporumque depositiones aliquanto difficiliores posthac essent. Quanquam enim post depositum ab Episcopo Presbyterum, a Metropolitano Episcopum, ad superius tribunal recurratur: pendente interim appellatione jacet uterque tandiu

(1) Ann. 813. Can. 40. (2) Can. 42. [3] Conc. Gall. t. 3. p. 519.
(4) Can. 27.

tandiu ruina & dedecore oppressus prioris judicii, cujus præterea retractatio in multum quandoque tempus protrahetur. Video quantum etiam malorum impendeat a longa criminum impunitate. Sed cum hinc & inde formidantur & præcaventur mala, faciles esse debemus, ut nobis persuadeatur, si ad alterutram partem se conferat tandem Ecclesia, id cœlesti excubante providentia ita disponi, quod ea tum temporis opportuniora futura sint remedia.

IX. Concilium Papiense anni 855. repressa Patronorum audacia laicorum, ne ab ipsis quidem Episcopis sinit Parochos Beneficiis spoliari, nisi gravi sua culpa judicio canonico afflicti sint (1): *Ipsi vero qui ad gubernandas plebes legitime sunt provecti, nullatenus a suis Episcopis repellantur, nisi aut in alicujus criminis reatum inciderint, aut easdem plebes male tractaverint.*

Innovati sunt a Concilio Triburiensi Canones Africani, quibus Episcopi depositio Episcopis duodecim, Presbyteri sex, Diaconi tribus integra servatur, non numerato Episcopo proprio; reliquorum Clericorum causis permissis Episcopi voluntati, immo æquitati, sacris regulis accommodatæ (2): *Reliquorum Clericorum causas etiam solus Episcopus loci cognoscat, definiat.* Vox *cognoscat* abunde innuit, Episcopum judicem, non dominum agere, cognoscere, non jubere: cognoscere autem consentanee judiciorum legibus. Itaque Nicolaus Papa Diaconum restituit, qui ab Episcopo suo depositus fuerat, non advocato Episcoporum certo numero (3): *Quia sine certo numero Episcoporum, immo sine criminis approbatione fuerat judicatus.*

X. Non hic ergo moras traham in excutienda quæstione, quam ventilavit Hincmarus Remensis Archiepiscopus, de appellatione Presbyterorum & inferiorum Clericorum ad Summum Pontificem. Pertendebat enim Hincmarus non posse eos appellare omnino, nisi ab Episcopi judicio ad Concilium Provinciæ. Sed quamcunque demum in partem inclinares animus, illud certum & indubium semper existebat, nec Clericos unquam, nec Beneficiarios fuisse ullos, ita nutui & arbitrio Episcopi obnoxios, ut indicta causa illos posset abjicere. Ideo & cum Hincmarus Laudunensis Episcopus uno excommunicationis laqueo inclusisset omnes Diœcesis suæ Clericos, qui quingenti, vel quadringenti saltem erant; insulsitatem temerarii ejus judicii sugillavit Archiepiscopus Hincmarus, ut quo sontes & insontes promiscue configerentur (4): *At ubi sine aliqua ratione, vel culpa objectorum, contra omnem auctoritatem, trecenti, vel quadringenti, sive quingenti, sola tuo furore, & causa injuriarum tuarum sunt abjecti, &c.*

CAPUT XVIII. *P. 4. l. 2. c. 6.*

Nec post annum Christi millesimum revocabiles ad nutum Episcopi Clericos, vel Beneficiarios fuisse.

I. Diversa Concilia perpetuant Beneficiarios omnes, adeoque & Parochos, nisi eos Episcopus canonico dejiciat judicio.

II. Alii Canones, ut non Episcopi, non Patroni possint ad nutum Clericos destituere, aut Beneficiarios.

III. Poterat Episcopus ad tempus delegare regimen Parochiæ dum designatus Parochus probaretur. Deportuum origo.

IV. Quando id sibi sumpsere Episcopi, & Abbates, ut ad libitum Beneficiarios sibi obnoxios destituerent; id sibi summi quoque Principes arrogavere, ut ipsos destituerent, vel transferrent Episcopos.

V. Discrepantia Monachorum & Beneficiariorum quorumvis aliorum.

VI. Canones rursum & Decreta adversus doctrinam Parochorum, aut Vicariorum revocabilium.

VII. Rursum Decreta alia adversus Vicarios temporarios. De numero necessario Episcoporum ad depositionem Presbyteri, vel Diaconi.

VIII. Quantum malorum nascatur ex Vicariis illis temporariis.

IX. Temporariis his Vicariis adversantur Decreta & Decretales Pontificum, adeoque & Concilium Tridentinum.

I. Canonica stabilitas Clericorum & Beneficiariorum, de qua superius, non naturalem tantum frænabat incostantiam, sed & fidem quodammodo obligabat Episcoporum, ut ne eos qui a statione sacra re-

(1) Can. 5. (2) Can. 10. (3) Anast. in ejus vita.
(4) Hincmar. t. 2. p. 1.

filire non possent, ipsi temere excuterent, nec omnino nisi canonico judicio. Ea est Canonum, ea est hujus maxime Canonis sententia Synodi Placentinæ anni 1095. (1) *Sine Titulo facta ordinatio irrita habeatur, & in qua quilibet titulatus est, in ea perpetuo perseveret*. Necnon & Synodi Claromontanæ eodem anno habitæ (2). *Ut omnis Clericus ad eum titulum ad quem primum ordinatus est, semper ordinetur*. Quo tempore Clericis, eo ipso sibi leges stabilitatis defigebant Episcopi, ut ne quod fecerant, infectum vellent: ne quos evexerant, mero nutu deprimerent. Apertius etiam Nemausense Concilium anni 1096. (3) *Sacerdotes, quando regendis præficiuntur Ecclesiis, de manu Episcopi curam animarum suscipiant, ubi & in tota vita sua Deo deserviant, nisi canonico degradentur judicio*. Nihil disertius in Parochorum etiam causa. Apertissime hic statuitur, ut nec ipsi desciscere sua sponte possint a commendato sibi munere; nec ab Episcopo, vel alio quovis extrudi, nisi consentaneo legibus sacris judicio. Idem sancitur & in Concilio Londinensi anni 1125. (4) *Nullus Abbas, nullus omnino Clericus, vel laicus, quenquam per Episcopum, in Ecclesia ordinatum, absque proprii Episcopi judicio, præsumat ejicere*.

Illud innititur hoc Canone, exturbatos nonnunquam fuisse Parochos suis Ecclesiis, a Patronis laicis, vel Ecclesiasticis, maxime ab Abbatibus, quibus plures suberant Parochiæ. Illi quidem præsentaverant, at solus instituerat Parochos illos Episcopus, solusque proinde destituere poterat, non tamen sine figura judicii. Quos sane ad nominationem Patronorum instituebat Episcopus Parochos, valde perspicuum est, non potuisse illum eos invitis Patronis dejicere. Quarum vero Parochiarum collator Episcopus erat, si sine forma judicii Parochos abrupte arbitratu suo abstulisset, næ ille Patronos exemplo suo armasset in Parochos eos ipsos, quos jamdiu satagebant Synodi adversus eorum injurias imperusve munire.

II. Concilium Remense anni 1131. vetuit, ne conductitiis Presbyteris Ecclesiæ committerentur, sed unaquæque suum haberet Parochia Parochum, si suppeterent reditus (5): *Placuit etiam ne conductitiis Presbyteris Ecclesiæ committantur, & unaquæque Ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat Sacerdotem*. Concilium Lateranense II. hoc Decretum totidem verbis confirmavit anno 1139. Concilium Remense anno 1148. illud ipsum ingeminavit, cum hocce novo additamento (6): *Nec ab ejus regimine, alicujus, nisi Episcopi, in cujus Parochia fuerit, vel Archidiaconi canonico judicio depellatur. Cui de bonis Ecclesiæ tantum beneficii præbeatur, unde convenienter valeat assignari*. Ubi notandum est, 1. ne hos quidem Parochos, quos parte aliqua proventuum Ecclesiæ Episcopus donabat, vel portione congrua, vel agellulis & fundis exiguis, ad nutum Episcopi destitui potuisset. 2. Ne Episcopus quidem eos nisi canonico judicio imperit, ut exemplo suo Patronos addoceat, quam reverenter habendi sint. 3. Ab Episcopo & Archidiacono destitui possunt; seu ut ab Archidiacono, ita & ab Episcopo, nonnisi servato juris ordine.

III. Poterat quidem Episcopus ad anni spatium Parochialem Ecclesiam Presbytero commendare dum eum ipse probaret, quem ei Rectorem præficere meditabatur. Nec enim improbatum est ab Alexandro III. quod Episcopus Tornacensis ad breve tempus Ecclesiam ei commisisset, quem probare magis quam præficere in animo habebat, & quem reapse aliquandiu probatum rejecit (7): *Quod Ecclesia non fuerit prædicto Danieli concessa, sed ad probationem usque ad annum commendata; ita quidem ut si non esset idoneus, & ejus conversationis & vitæ, cujus esse deberet, exinde amoveretur, ut Ecclesia illa libere posset honestæ personæ concedi*.

Hinc manarunt forsan Deportus, quos existimare possis initio Commendas veluti quasdam fuisse ad aliquot menses, vel ad annum, ut periculum fieret eorum, quibus Parochiales Ecclesiæ destinabantur magis, quam concedebantur. Mirum est, si ea tamen Deportuum origo est, eo rem tam pie institutam non spectari jam a permultis, nisi tanquam exactiones quasdam pecuniæ ad Episcopos vel Archidiaconos rediturae. Certe ex ejusdem Pontificis litteris manifestum est, Tornacensis tum Diœcesis Parochos de ingravescentibus Episcopi Tornacensis exactionibus acerbissimas in ejus aures Pontificis querelas deposuisse. Verum ut eo

(1) Can. 15. (2) Can. 13. (3) Can. 9. (4) Can. 9. (5) Cap. 10.
(6) Cap. 10. (7) Append. 2. Ep. 14. 15.

eo reflectatur oratio, unde hnc deflexit, rescriptum est ab eodem Pontifice ad Episcopum Ambianensem & ad Abbatem sancti Remigii, ut Ecclesiam Parocho huic suam restitui curarent, si & ante canonice ab Episcopo institutus, & nunc sine canonica criminis convictione destitutus fuisset: *Si Ecclesia illi fuerit canonice tradita, & postea de aliquo crimine non fuit convictus, aut confessus, propter quod ea de jure debuerit spoliari: ipsam ei faciatis restitui, &c.*

Quod hic cursim attigimus etiam de Deportibus, approbari potest Decreto Concilii Turonensis anno 1163. Ibi enim cauterio censorio inusta est consuetudo, quæ rum illabebatur, Parochias ad annum conductis Presbyteris committendi (1): *Quoniam enormis quædam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorum Patrum constitutiones invaluit, ut sub annuo pretio Sacerdotes ad Ecclesiarum regimen constituantur: id ne fiat modis omnibus prohibemus.* Et rursus Concilium Abrincatense anni 1272. (2) *Ecclesiæ Vicariis annuis non committantur.* Necesse ergo tunc erat ut tam Vicarii, quam Parochi perpetui essent.

IV. Si quando Episcopi & Abbates eam sibi arrogarunt licentiam, ut obnoxios sibi Beneficiarios, prout collibitum esset, abdicarent: non Patroni tantum laici eandem sibi usurparunt, quod non poterat non in summum vertere dedecus Episcoporum: sed Principes ipsi Regesque adgressi sunt, suo arbitratu Episcopos destituere, vel transferre. Id plane liquet ex Edicto Regis Hungariæ anno 1169. quod Annalibus suis inseruit Baronius (3). Eo enim sese Rex successoresque astringit suos, ne amplius spolient transferantve Episcopos Regni sui sine consensu Romanorum Pontificum. Sed mox ibidem præcipit idem Rex, ne Episcopi suos Beneficiarios, nisi canonice convictos spolient: *Nulli Episcoporum, Electorum, Præpositorum ac Abbatum, deinceps liceat de Præposituris suis Præpositos removere, vel alias Ecclesiasticas personas suis dignitatibus, aut Ecclesiasticis Beneficiis privare, nisi forte fuerint de crimine convicti canonice, vel confessi.*

V. Hanc Innocentius III. discrepantiam Monachis, aliisque Beneficiariis interjecit, quod non necesse sit easdem juris strictissimi formulas & morositates observare, ubi deturbandus suo loco est Claustralis aliquis Collegii Regularis Officiarius, aut Administrator (4): *Hunc tamen Ordinem circa Regulares personas non credimus usquequaque servandum, quæ cum causa requirit, facilius & liberius a suis possunt administrationibus amoveri.* Ita ille in Concilio Lateranensi IV. anni 1215. cum processus Juridicos enarrasset.

VI. Porro idem ipsum Concilium agens de Canonicatibus, vel Dignitatibus, quibus adnexæ sunt Parochiales Ecclesiæ, constituit, ut instituantur ibi Vicarii perpetui, cum portione congrua redituum (5): *Nisi forte Præbenda, vel Dignitati Parochialis Ecclesia sit annexa: in quo casu concedimus, ut is qui talem habet Præbendam, vel dignitatem, cum oporteat eum in majori Ecclesia deservire, in ipsa Parochiali Ecclesia idoneum & perpetuum studeat habere Vicarium, canonice institutum, qui congruentem habeat de ipsius Ecclesiæ proventibus portionem.*

In Concilio Lateranensi III. prohibitum (6) duntaxat fuerat, anno 1179. ne unus plures in posterum Parochiales Ecclesias administraret. Ita qui plurimas jam fuerant consecuti, eas nihilominus retinuerunt, in earum una residentes, in reliquis Vicariis perpetuis sibi subrogatis. Quod & in Constitutionibus Synodalibus Episcopi Sarum in Anglia confirmatum est anno 1217. (7) *In aliis perpetuos ordinet Vicarios.* Concilium Oxfordiense (8) anni 1222. non agit etiam nisi de Vicariis perpetuis.

Concilium Moguntinum anni 1225. cui præfuit Cardinalis Legatus, omnes nervos contendit, ut enormem extingueret consuetudinem, quæ altas jam radices egerat in Germania, ut Vicarii temporarii, & conductitii instituerentur (9): *Quia enormis quædam consuetudo in quibusdam Alemanniæ partibus contra canonicas sanctiones invaluit, ut ponantur in Ecclesiis conductitii Sacerdotes, Vicarii temporales, ne id fiat de cetero, auctoritate legationis qua fungimur, inhibemus. Sed cum Vicarius poni debet & potest, perpetuo instituatur, idque assensu & auctoritate Diœcesani & Archidiaconi loci illius.* Biterrense quoque Concilium anni 1233. nec Parochos voluit, nec Vicarios Ecclesiis regendis præfici, nisi perpetuos (10): *Recto-*

(1) Can. 5. (2) Can. 4. (3) Num. 40. (4) Can. 8. (5) Can. 32.
(6) Can. 13. (7) Cap. 85. (8) Can. 13. 15. (9) Can. 12. (10) Can. 11. 12.

Rectores, seu perpetuos Vicarios, &c. Ut quælibet Parochialis Ecclesia proprium habeat & perpetuum Sacerdotem.

Constitutiones synodales sancti Edmundi Archiepiscopi Cantuariensis anno 1236. (1) ne Vicarios quidem sinunt a Parochis ejici, nisi justæ intercedant causæ. Concilium Campinianense anni 1262. (2) vix ipsos patitur Archidiaconos & Archipresbyteros, vel Decanos rurales subrogare sibi absentibus Vicarios, cum assensu Episcopi. Concilium Budense anni 1279. (3) pœnas decrevit adversus Archidiaconos, Parochosque, qui Vicarias suas Laicis, Clericisve conjugatis commendabant. Sed non hi sunt Vicarii, de quibus hic sermo est, & quos revocabiles nunquam fuisse contendimus.

VII. Fateor equidem in hactenus laudatis Canonibus, in culpa maxime fuisse Patronos, qui in suæ ditionis Parochias latius se impuniusque dominaturos sperabant, si temporariis tantum ex Vicariis committerentur. Sed ii tamen qui prolati sunt Canones, temporariis prorsus omnibus adversantur Vicariis, sive Patronus, sive Episcopus, sive denique Capitulum eorum intercedat perpetuitati. Cum tot Concilia Episcopos præstituerint tuitioni Vicariorum & Parochorum irrevocabilium, adversum Patronos, pro arbitrio revocari eos a se posse venditantes: præposterum omnino fuisset, si Parochos ad nutum revocabiles voluissent Episcopi ipsi. Unde Concilium Salisburgense anni 1274. (4) *In Beneficiis quibus licet per Vicarios deservire, volumus ut viri idonei Episcopo præsententur, qui ipsos in hujusmodi Vicariis perpetuet.* Concilium Provinciæ Auxiensis anno 1326. vel ab ipsis Monachis præsentatos Episcopo Parochos Vicariosque, voluit esse perpetuos (5): *Quia ex quo instituti in eis sunt, censentur esse perpetui.* A Monachis sancti Benigni Divionensis impetrata sunt privilegia, quibus Episcopi Lingonensis & Tullensis concessere (6), ut Parochos & instituere possent temporarios, & destituere.

Fateri rursum cogimur a Gregorio IX. concessum esse ut pro Episcopis, qui arcessendi erant ad majorum Clericorum judicia, assumat Episcopus Diœcesanus Abbates, aliosve Prælatos: quod & Tridentinum Concilium comprobavit. Fatemur etiam hic non agere vel Gregorium IX. vel Tridentinum (7), nisi de solemni degradatione, non de depositione simplici. Sed cum nemo nesciat prioribus sæculis unum idemque fuisse depositionem & degradationem: potuit quidem hactenus disciplinæ vigor remittere, ut non amplius ille idem Episcoporum numerus, ad deponendos Presbyteros & Diaconos esset necessarius, qui desiderabatur juxta Carthaginenses Synodos: sed infringi & debilitari usque adeo ille non potuit, ut ne Episcopus quidem proprius Canonicorum judiciorum formulis se accomodare dignaretur, ut id perficeret, quod olim nisi ab Episcopis compluribus fieri non poterat.

Obiter monebo Concilium Rothomagense anni 1072. primum videri declarasse, si sex ad Presbyteri, tres ad Diaconi judicium necessarii tum Episcopi, convenire non possent, opus esse ut Vicarii saltem totidem ab Episcopis delegarentur: *Vicarium quisque suum cum sua auctoritate transmittat.*

VIII. Non supervacanea censeri poterit hæc tanta Canonum testiumque congeries, si in mentem veniat tot Ecclesiarum Cathedralium Collegiatiumque, quæ suam, quæ longe plurimas obnoxias sibi Parochias concredunt Parochis Vicariisque temporariis. Convenit Canonistis jure id licere. Addubitassent forsan nonnihil, si hanc expendissent continuatam traditionis seriem sibi adversantem. Non dubitat certe Fagnanus (8), quin optatissimum sit, ut promulget Pontifex Decretum, ut omnibus in Ecclesiis Vicarii instituantur perpetui. Propterea nimirum quod, ut ait ille, expeditissimum sit cuique Ecclesiæ; proprium ut habeat sponsum & pastorem. Diligentius curamus quæ nostra singulorum sunt, quam quæ cum multis communia. Diffident persæpe Canonici, in nominatione Vicariorum: revocant illos quandoque levioribus de causis; Vicarii ipsi mercenarii cum sint, minus student promovendis Ecclesiæ suæ commodis; a qua prorsus etiam desciscunt, ubi aliqua pinguior occurrerit. Vix adduci possunt, qui quantulocunque merito præstant, ut eos Vicarius admittant. Ne plebs ipsa quidem ea est in Vicarios & conductitios observantia & religione, quæ in Parochos & Pastores perpetuos. Denique qui videri potest non repugnare juri ea consuetudo

Ca-

(1) Can. 29. (2) Can. 6. (3) Can. 10. (4) Can. 10.
(5) Can. 36. (6) Recueil pour l'hist. de Bourgogne p. 208. 223. Ext. de hæret. c. I.
(7) Seff. 13. c. 4. (8) In C. Ex parte, de Officio Vicarii.

Capitulorum, ubi in communi exercetur cura animarum, sed per Vicarios temporarios exercetur: cum jure sanciatur, ut unaquæque suo gaudeat sponso Ecclesia, suo quælibet proprio fruatur Pastore? Ideo & Romæ in omnibus Patriarchalibus & Collegialibus Ecclesiis, quibus animarum Cura incumbit, perpetui sunt Vicarii, per quos ea geratur.

IX. Profert Gratianus Decretum Concilii Remensis (1): *Sicut in unaquaque Ecclesia unus Presbyter debet esse; ita ipsa quæ sponsa, vel uxor ejus dicitur, non potest dividi inter plures Presbyteros, sed unum tantummodo habebit Sacerdotem, qui eam caste & sincere regat.* Et Decretum Innocentii II. *Præcipimus ne conductitiis Presbyteris Ecclesiæ committantur; & unaquæque Ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat Sacerdotem.* In ipsis Decretalibus præcipitur (2), ut Canonici qui Præbendis suis annexas habent Parochias, perpetuos ibi constituant Vicarios. Bonifacius quoque VIII. Monachis præcepit, quibus subsunt Ecclesiæ Parochiales ut ab Episcopo in eis curent Vicarios institui perpetuos. Ideo & Concilium Tridentinum apertissime suffragari visum est Vicariis perpetuis, in illis etiam Ecclesiis, quæ unitæ sunt Ecclesiis Cathedralibus, Collegialibus, Abbatialibus, nisi videatur Episcopis speciali aliqua ratione minus id tum expedire: *Nisi ipsis Ordinariis pro bono Ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur.* Nisi ergo specialis aliqua subsit ratio, abigenda est revocabilium Vicariorum consuetudo. Et eo quoque sensu capienda est Congregationis Concilii declaratio, posse a Capitulis Vicarios ad nutum destitui temporarios, non posse ab Episcopis, nisi eo casu, quo & perpetui destituerentur.

Quæ porro hactenus disputata sunt, ea nihil pertinent ad Parochos Regulares, nec ad eam qua fruuntur eos revocandi potestatem Prælati Regulares. Vide si vacat in eam rem Epistolam Stephani Tornacensis (3), & quæ referuntur in Bibliotheca Præmonstratensi. Consule & Acta Cleri Gallicani (4), ubi occurret Constitutio Ludovici XIII. Regis anno 1629. Artic. 12. & Declaratio Regis Ludovici XIV. anno 1657. ad interpellationem Cleri edita, quæ jam non patitur, nisi perpetuis Vicariis mandari Parochias annexas Abbatiis, Prioratibusque, & Ecclesiis, seu Cathedralibus, seu denique Collegialibus.

Poterat Episcopus Beneficiarios transferre ad Ecclesiæ utilitatem.

CAPUT XIX. *P. 1. l. 2. c. 6.*

Nec cedere, nec discedere poterant Beneficiarii nisi Episcopi assensu. Poterat eos Episcopus transferre. Non tamen invitos.

I. Senatu & consilio Cleri opus erat ad destituendos Beneficiarios, multo magis quam ad eos instituendos.

II. Probationes ex Concilio Antiocheno, quo Beneficiarii omnes affiguntur Episcopi Parochiæ, hoc est Diœcesi.

III. Poterat Episcopus Clericos suos transferre in alias suæ Diœcesis Ecclesias: poterat & aliis Episcopis cedere, sed tum nonnisi consentientes.

IV. At Beneficiarii ipsi, nec cedere poterant, nec resignare, nisi consentiente Episcopo.

V. Consimili necessitati suberant Episcopi ipsi, pro suo modo.

VI. Canones stabilitatis & residentiæ Episcopis & Beneficiariis communes erant.

VII. Carthaginensis Canon copiam facit Episcopo Beneficiario sui territorii transferendi in Cathedralem suam Ecclesiam, etiam renitentes. Qua de causa?

VIII. Pœna acerbissima in Clericos & Beneficiarios vagos, nec residentes.

IX. Cur tam facile Clerici ab Ecclesiis suis discederent.

X. Divina vocatio, quæ Ordinatione ipsa sua Clero & Beneficiis Clericos illigat, stabilem firmitatem præsefert.

I. Si ordinatus fuerat Timotheus, auctore Paulo ipso (5), *cum impositione manuum Presbyterii*, hoc est Presbyterorum cœtus: & si etiam nunc ad eundem modum ordinantur Presbyteri: perspicuum hinc

---

(1) 21. q. 2. (2) C. Extirpandæ, de Præbendis C. Presbyteri. De Cappellis Monach. in Sexto. Conc. Trident. Sess. 25. c. 6. Sess. 7. c. 7. Fagnan. in L. 3. Decr. part. 2. p. 193. (3) Epist. 179. Bibl. Præmonstr. p. 285. 286. 287. (4) Memoires du Clergé T. 1. p. 200. (5) 1. Timoth. 4. 14.

hinc argumentum elicitur, quanquam solus Episcopus Presbyteros ordinet, Beneficiariosque instituat, Cleri tamen sui tum ei Senatum prælo esse debere. Idem sentiendum de eorundem destitutione, cujus Paulus (1) idem ipse summam auctoritatem penes Episcopum esse jubet; sed ea quæ potestati & copulanda semper, & æquanda saltem sapientia est, multo magis sine consilio destrui res vetat, quam construi. Hæc superioribus Capitibus elucidata sunt.

II. Sed etsi non potest Episcopus, nisi observatis diligentissime judiciorum Regulis, quos semel instituit, postea destituere, an ne transferre quidem potest ab Ecclesia una ad aliam suæ similiter Diœceseos? Et an vetantur ipsi Clerici, hærentes affixique eidem semper Diœcesi, ab una in aliam migrare Ecclesiam? Id vero est quod hic enodare adgredimur.

Non animadvertit Concilium Antiochenum, nisi in eos Clericos, qui discedunt ab Episcopi sui Diœcesi citra ejus assensum, ut aliis Episcopis se dedant (2): *Si quis Presbyter, aut Diaconus, & omnino quilibet ex Clero propriam deserens Parochiam, ad aliam properaverit; vel omnino demigrans in alia Parochia per multa tempora nititur immorari, ulterius ibidem non ministret: maxime si vocanti suo Episcopo, & redire ad propriam Parochiam commonenti obedire contempserit. Quod si in hac indisciplinatione perdurat, a ministerio modis omnibus amoveatur, ita ut nequaquam locum restitutionis inveniat. Si vero pro hac causa depositum alter Episcopus suscipiat, hic etiam a communi coarceatur Synodo.* Idem hic est, atque undecimus inter Apostolicos Canones. *Parochia* hic ex primorum sæculorum usu vocatur, quæ nunc Diœcesis. Alio rursus Canone (3) ejusdem Concilii Parochia, παροικία, vocatur Diœcesis seu territorium omne Episcopi; quas autem vocamus ruris Parochias, seu Parochiales Ecclesias, eæ ibi χῶραι vocantur: *Episcopos nihil agere oportet, nisi ea tantum quæ ad suam Parochiam pertinent, & possessiones ei subjectas*, τῇ ἑαυτοῦ παροικίᾳ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις. *Unusquisque enim Episcopus habet potestatem suæ Parochiæ*, τῆς ἑαυτοῦ παροικίας, *ut regat & providentiam gerat omnis possessionis, seu regionis* χώρας, *quæ suæ urbi subest, ita ut Presbyteros & Diaconos ordinet*. Canone sequenti (4) agitur de Chorepiscopis, qui demorantur in vicis, ἐν ταῖς κώμαις, καὶ ταῖς χώραις. Eædem ipsæ voces vocumque significationes obviæ sunt passim, cum Conciliis in aliis (5), tum in Patrum litteris ejusdem ævi. In Concilio quidem Chalcedonensi (6) Ecclesiæ ruris appellatæ sunt *Parochiæ*; sed additum est *ruris*: ἀγροικικὰς παροικίας. Patet ergo hoc Antiocheno Canone non collineari, nisi ut prohibeantur Presbyteri & Clerici omnes inferiores, recedere a Diœcesi & Episcopo, cui sua illos nexu & mancipio ordinatio illigavit.

III. Concilium Carthaginense IV. non sinit Episcopum ex una Diœcesi in aliam migrare, sine assensu Synodi Provincialis: at Episcopo potestatem facit Clericos suos ab Ecclesiis suis aliis in alias transferendi, adeoque aliis permittendi Episcopis (7): *Inferioris vero gradus Sacerdotes, vel alii Clerici concessione suorum Episcoporum possunt ad alias Ecclesias transmigrare.* Cum hic conjunctim agatur de Episcopis & de Clericis, hinc emicat de translatione agi ex una Diœcesi in aliam. Sed hinc illud certissime concludetur, posse Clericum ab una in aliam ejusdem Episcopatus Ecclesiam traduci ab Episcopo, a quo potest & in alium Episcopatum. Sed non perfunctorie legendum illud est *posse Clericos transmigrare*; eo quippe innuitur aperte, non Episcopi tantum, sed & ipsorummet consensione rem perfici debere.

IV. Hinc rursus illud emerget, nisi permittente Episcopo, nec cedere, nec discedere, nec aliis sua resignare Beneficia potuisse Clericos. Si potuissent enim, potuissent utique postea ad alias migrare Diœceses. Atqui id minime poterant; ut liquet ex iis quæ coacervata superius fuere, de necessaria omnium Clericorum residentia. Et qui potuissent, quos tam diversis validissimisque vinculis supra ostendimus Episcopo suo constrictos fuisse?

V. Jubet Antiochenum idem Concilium, ut Episcopi, qui semel ordinati detrectarint ad destinatum sibi gregem pergere, ex. communicationi subjiciantur, nec solvantur eo vinculo, donec morem gerant (8): *Donec susceperit coactus officium*. Huic lege pœnæque non eximuntur, nisi ii, qui recepti

(1) Item 5. 10. (2) Can. 3. (3) Can. 9. (4) Can. 10. 18. (5) Conc. Anc. Can. 18.
(6) Concil. Chalc. c. 17. (7) Can. 27. (8) Cap. 17. 18.

cepti non fuerint, vel propter contumacius alienatos plebis animos, vel obice quopiam alio inexpugnabili. Quibus ita constitutis, ne optandum quidem est, ut meliori Presbyteri conditione fuerint, quam Episcopi; potuerintque a commendatis sibi Ecclesiis impune abire. Lex eadem cœlestis oraculi & vocationis divinæ, quæ cogebat Episcopos impactum sibi jugum subire, in Diœcesi, immo & in Cathedrali Ecclesia residere, non unquam ambire sedem quamcunque, & Ecclesiam aliam, denique constanter immorari, insenescere, immorique stationi, cui eos Numinis providentia affixisset: eadem, inquam, lex, & superna vocatio, ad Presbyteros Diaconosque & Clericos prorsus omnes manabat, eandemque constantiam & stabilitatem præscribebat.

VI. Non permittit Concilium Africanum (1) Episcopis, ut ab Ecclesia Cathedrali sua recedant, aut in alia Diœceseos suæ Ecclesia demorentur diutius, aut sedem figant. An ergo per eosdem Canones licebit Presbyteris, & suis omnino demigrare Ecclesiis, & in alias ejusdem migrare Diœceseos? Hanc animi levitatem & inconstantiam in Episcopis juxta, atque in aliis Beneficiariis damnavit Chalcedonensis Synodus (2): *De his qui transmigrant de civitate in civitatem Episcopis aut Clericis, placuit Canones qui hac de re a Patribus statuti sunt, habeant propriam firmitatem.*

VII. Ex adverso autem damnat Carthaginensis Canon in Codice Canonum Ecclesiæ Romanæ relatus, eorum contumaciam Clericorum, qui Ecclesiæ suæ etiam plus nimio affixi, renituntur Episcopo in Ordinem sublimiorem, & in aliam eos Ecclesiam traducere cupienti (3): *Item placuit ut quicunque Clerici, vel Diaconi pro necessitatibus Ecclesiarum non obtemperaverint Episcopis suis, volentibus eos ad honorem ampliorem in sua Ecclesia promovere: nec illic ministrent in gradu suo, unde recedere noluerunt.* Sed non illud tamen eo Canone significatur, posse Episcopum Clericos omnino suos & Beneficiarios omnes suis abjungere Ecclesiis, & adjungere aliis arbitratu suo. 1. Nec ibi nisi de Diaconis agitur & inferioribus Clericis. Non ergo ad Presbyteros, Parochosque ea res pertinere potest. 2. Nec agitur nisi de Clericis, quos Episcopus evehere cupit in superiorem gradum. Altera hæc ergo ratio est, qua constat de Presbyteris non agi. 3. Non agitur nisi de iis, quos contendit Episcopus ab agresti Parochia ad Cathedralem suam transferre. Certum est autem ordinatione Clericos addictos subditosque fuisse universim & primario Episcopo & Ecclesiæ ejus Cathedrali. Itaque ubi rus ablegabantur, in Ecclesiis ibi sitis ministraturi, illud tacite cavebatur tamen, posse eos ad Cathedralem deinceps revocari aliquando, cui jam inde ab initio suæ ordinationis potuissent adstringi. Quod de Diaconis, & de Minoribus Clericis proclivius est intelligere, quam de Parochis, qui cum Ecclesia sua privata arctioribus nodis constringuntur. 4. Itaque nisi malitiose Anatolius non tam angere Presbyteratu Ætium, quam Archidiaconatu dejicere voluisset: potuisset forsan jure cum eo agere, ut ad Ecclesiæ utilitatem, forsan & necessitatem Presbyterum ordinari se pateretur.

VIII. Damnat Gelasius Papa temerarios propriarum Ecclesiarum desertores (4): *Quisquis propriæ desertor Ecclesiæ, nullis existentibus causis, ad aliam putaverit transeundum, &c.* Innovatque Canonem Nicænum, quo jubetur (5), ut Episcopus, Presbyter, Diaconusque cogantur redire ad Ecclesiæ gubernacula, a qua defecerunt. Strictim tamen Gelasius tangit subesse posse justas causas deserendæ Ecclesiæ, cui se quis dicarat. Ejus rei unum, aut alterum profert Synesius exemplum in Epistola ad Theophilum Episcopum Alexandrinum, ubi desertores hos, vagosque Clericos vocat βαγαντίβας. Latina voce *Vagantivos*, ad Græcæ linguæ usum deflexa. Sic autem ille statuit, abjiciendos eos esse communione, quocunque se contulerint, & pia hac inhumanitate cogendos ad Ecclesias suas regredi. Excipit tamen eos, qui contumacissimam obstinationem creditarum sibi plebium nulla arte perfringere potuerunt: & quorum Ecclesiæ dirutæ fuere (6): *Hi certam nullam sedem habere volunt, qui quam habebant antea reliquerunt, non calamitate expulsi, sed sponte locum mutantes. Honoribus porro fruuntur, eo vagantes; ubi majus compendium est. Mihi vero, Reverendo Pater, ita videtur, oportere iis qui suas* Ec-

(1) Can. 38. [2] Can. 5. [3] Can. 31. (4) In Decret. c. 23.
(5) Can. 15. (6) Ep. 67.

Ecclesias deseruerunt, *omni Ecclesia interdici*, *& priusquam illuc redeuntes se receperint*, *neminem eos ad altare admittere*, *neque ad primas sedes invitare*, *sed vulgares illos in plebejis subselliis relinquere*, *eum in Ecclesiam irruperint*. *Cito enim referent se*, *ubi de honore periclitati fuerint*, *quem capere ubivis malunt*; *quam ibi*, *ubi convenit*. *Malent autem illic saltem*, *quam nusquam omnino percipere*. Theophilum quoque consulit Synesius, quæ sibi ratio tenenda cum Episcopo, qui populi seditione ab Ecclesia sua effugatus, nunc tamen eo emollito faciles eo aditus habiturus, si velit, malit in ipsa Synesii civitate usque degere & peregrinari.

IX. Insinuata est a Synesio ratio, quamobrem tam frequens prioribus his sæculis esset hæc defectio, & fuga a propriis Ecclesiis. Episcopi, Presbyterique, & alii Clerici, proprias non raro Ecclesias deserebant, quod certi essent se aliis in Ecclesiis excipiendos esse honorificentissime, & iisdem emolumentis ac commodis potituros, ac in propriis Ecclesiis, quanquam non paribus gravarentur laboribus, aut curis angerentur. Ea erat enim Canonum Disciplina, ea Ecclesiarum humanitas, largitasque effusissima in hospites, ut iisdem & honoribus & commodis abundarent, atque in Ecclesiis suis. Jusserat Arelatense Concilium (1). *Ut peregrino Episcopo locus sacrificandi daretur*. Concilium Sardicense declarat (2), invitari solitos Episcopos, qui interim alicubi hospitarentur, ut ipsi ad populum concionarentur. Duo hæc Officia complectitur Canon Concilii Carthaginensis IV. & utroque coli jubet Episcopos hospites (3): *Episcopi*, *vel Presbyteri si causa visitandæ Ecclesiæ ad alterius Ecclesiam venerint*, *in gradu suo suscipiantur*; *& tam ad verbum faciendum*, *quam ad oblationem consecrandam invitentur*. Alicubi agit Ambrosius de religiosissimo Presbytero (4), qui *ex ultimo Persidis sinu* profectus erat, & *post diuturnos labores* in Italiam venerat, elegeratque *Campaniæ littora & amœnitates*, ubi extremum beatumque vitæ mortalis finem, immortalitatis auspicem opperiretur. Attulerat utique ille commendatitias Episcopi sui litteras, quo uno opus erat ut ab Ecclesiis Italiæ non necessaria tantum vitæ subsidia acciperet, sed & cœli solique deliciis abundaret. Hac temporalium spiritaliumque bonorum communione nihil religiosius, nihil amabilius, & hinc tamen captata est a non paucis ansa, proprias dimittendi Ecclesias, & in alias immigrandi. Huic ergo malo ut mederetur Concilium Sardicense, vetuit (5) ne ultra tres hebdomadas peregrini Episcopi eadem in civitate hac Ecclesiæ humanitate foverentur, Synodi posteriores, & Synesius ipse, ægrescente malo austerioribus remediis utendum censuere. Denique ad excommunicationes deventum est.

X. Summa horum omnium ea est, stabilem inconcussumque esse vocationem cœlitus insonantem, Clericosque suis singulos innectentem Ecclesiis, ut ex eorum ordinatione & consecratione clarescit. Jam non possunt ergo ipsi devolare ab una Ecclesia in aliam, cum ita versatilis & volatica non sit divina vocatio. In Episcopis res clara & indubitatissima est. At Canones antiqui in ea quidem re Clericos omnes Episcopis æquabant, ut non pro libidine quisque sua desponsas sibi divinitus Ecclesias dimitterent, aut ad alias commigrarent.

CAPUT XX. *P.2.l.2.c.5.*

Sæculo sexto, septimo & octavo Clericorum cessiones admittere, vel translationes facere non poterat Episcopus, nisi ad Ecclesiæ utilitatem & necessitatem.

I. Ad stabilitatem Clericorum pertinet hæc quæstio.

II. Probationes quod in Ecclesia Græca non possent Clerici una ex Ecclesia in aliam migrare, nisi Episcopi jussu.

III. In Italia ne electus quidem ad Episcopatum Clericus acquiescere poterat, nisi permittente Episcopo.

IV. De permutationibus in Gallia.

V. In Hispania poterat Episcopus Parochos rusticanos transferre in Cathedralem suam Ecclesiam. Quibus legibus?

I. Ex necessaria Clericorum stabilitate proficiscuntur hæc omnia, ut nec ipsi Ecclesias suas deserere, nec eas aliis re-

(1) Can. 20. (2) Can. 14. (3) Can. 33.
(4) Ep. 57. (5) Can. 14.

resignare possint, nec in alias ab Episcopo transferri, vel vicissim permitti, ut permutent, nisi ad Ecclesiæ ipsius utilitatem perspicuam, aut gravem aliquam necessitatem.

II. Damnatur in Trullana Synodo levitas, ambitio & contumacia Clericorum, qui a propriis deficientes Episcopis, Ecclesiisque & Diœcesibus, aliis se Episcopis Ecclesiisque adglutinant, injussu proprii Episcopi. Hi tune ministerio omni suspenduntur, donec aut dimissorias a proprio Episcopo acceperint, aut prioribus se reddiderint Ecclesiis (1): *Nullus Clericus in quocunque sit gradu, potestatem habeat sine proprii Episcopi scripta dimissoria in aliena Ecclesia Catalogum referri*. Habes hic priscas litteras Dimissorias, ἐγγράφως ἀπολυτικῆς; non ut Ordines ab alio Episcopo quisquam acciperet, non ut recederet a prioris Episcopi obsequio, vel a cujuscumque Episcopi nexu sese expediret: sed ut a priori quis Episcopo suo prorsus absolveretur, a quo Ordine vel Beneficio donatus erat: atque ad alterius Episcopi ditionem accederet, a quo deinceps posset & ordinari in reliquum vitæ tempus, & Beneficiis ornari. Addit porro Synodus (2) quo irruens a Barbarorum colluvione procella ab Ecclesiis effugavit, cum primum pax & serenitas rursum illuxerit, remigrare ad eas debere.

III. Cum Anconitana vacaret Ecclesia, & plurimorum suffragatio in Florentium Diaconum Ravennatem propenderet, monuit Gregorius Papa, ut electores eum ab Episcopo Ravennate postularent, ut ab eo in Ecclesiæ Anconitanæ transferretur jus; & ne de voto Pontificis quidquam significaretur, ne hinc vel tantillum libertas ejus videretur arctari (3): *Florentio Diacono Ravennati, si nullum crimen est quod obsistat, apud Episcopum ejus agi necesse est, ut ei debeat cessionem concedere. Non tamen est ex nostro mandato, vel edicto, ne contra suam voluntatem eum cedere videatur. Sed hoc ut norunt ii, qui eum eligunt, ex se agant*.

IV. In Concilio Aurelianensi III. de permutatione ab Episcopo facienda mentio fit; sed rerum magis quam personarum. Quanquam enim non posset Episcopus retractare largitates antecessorum suorum, poterat tamen Beneficiarios cogere, ut quos acceperant in Beneficium fundos, eos aliis permutarent; si in rem Ecclesiæ id esse existimaretur, & decrevisset Episcopus (4): *De quibus tamen munificentiis, quæ præsenti tempore ab his possidentur, si pro opportunitate Episcopo placuerit; quod voluerit commutare, sine accipientis dispendio, in locis aliis commutetur*. At quoad personarum translationes: Pappulus Episcopus Carnotensis ad Patres Concilii IV. Parisiensis conquestus est de Presbytero Promoto, qui sine licentia præcessoris sui scripto data, Parochia sua excesserat: *Qui reliquerat sine litteris antecessoris mei cellulam suam*, invaseratque Ecclesiam Castri Dunensis, obtentu novi Episcopatus, auctoritate regia ibi excitati.

V. In Hispania vero a Concilio Emeritensi definitum est (5), cum possint Episcopi alii aliis vicissim Clericorum suorum aliquos gratificari: multo æquius posse quemlibet Episcopum ad Ecclesiam suam Cathedralem arcessere & adoptare eorum aliquos, quibus Parochias ruris ante crediderat: facta illis potestate alios in locum suum sibi Parochos subrogandi, quibus congruam portionem impartientur, sicut & aliis Clericis, quos illis adjungent: primaria in prioris Ecclesiæ reditus potestate sibi servata: & nomine, aut certe jure ipso primarii Parochi. Notabiles sunt hæ circumstantiæ omnes, ut e quibus scaturierint compluscula disciplinæ consuetudines. 1. Transfert enim hic Parochos suos Episcopus, sed ut ad eminentius culmen eos invehat, ad Cathedralis Ecclesiæ suæ sedes. 2. Ea erat probabiliter prærogativa honoris, Cathedrali & matrici Ecclesiæ affixa: quare nec ad alias illos Ecclesias transferre Episcopus potuisset. 3. Hic jam Parochus in Cathedralem Canonicum provectus, primarium pergit agere se Parochum, successorem sibi suum deligit, ministros ei destinat inferiores, reditus omnes ipse colligit, ipse dispensat, pro æquitatis suæ moderamine. Textum Canonis alio loco proferemus. Porro his mutationibus omnibus uni consulebatur Ecclesiæ utilitati.

(1) Can. 17. (2) Can. 18. (3) L. 12. Ep. 6.
(4) Can. 17. (5) Can. 12.

CAPUT XXI. *P.3. l.2. c.6.*

Transferre poterat Episcopus Beneficiarios inferiores, & eorum resignationes admittere sub Imperio Caroli Magni.

I. Hæc Episcopi potestas utilitati servit & necessitati Ecclesiæ.

II. Parochi, sicut & Episcopi, migrare non possunt, transferri possunt ab Ecclesia una in aliam.

III. IV. Probationes ex Capitularibus & Hincmaro. Rationes canonicæ hujus translationis.

V. Resignationes quæ in manus Episcoporum fiebant, simplices erant. Proscripta inde collusio.

VI. Frequentissima erat abdicandarum Parochiarum causa professio religiosa, aut ejus propositum.

VII. Exempla resignationum in favorem.

VIII. Quantum periculi sit in resignandis proximo cuicunque Beneficiis. Si meritis tamen præstent, abjiciendi non sunt.

IX. Ut ingemisceret Hincmarus, & institutionibus & ordinationibus a se factis.

I. QUanquam non possit Episcopus Clericos ad libitum depellere Ordinibus, Beneficiis, dignitatibus, & ne ipsa quidem gradus, aut sedis prærogativa, nisi ex norma juris & judicii Canonici: potest tamen illos traducere ab una Ecclesia in aliam, aut eorum admittere cessiones, dum in eo utrinque uni Ecclesiæ serviatur utilitati & necessitati. Minor esset viliorque potestas Episcopi, si ita in omnibus dominaretur, ut non ipsi prius dominarentur æternæ leges justitiæ & caritatis: quæ ipsæmet sunt leges & regulæ, quibus ipsa Dei regitur omnipotentia. Est enim omnino Dei omnipotentia, sapientiæ & justitiæ potestas summa.

II. Concilium Remense II. (1) & Turonense III. anno 813. Parochis prohibuere, ne a minori ad majorem Ecclesiam immigrarent, easdemque immorigeris decrevere pœnas, quas & Episcopis infligunt Canones, primas suas sponsas repudiantibus, ut opulentiores alias sibi adjungant (2): *De Titulo minori ad majorem migrare nulli Presbytero licitum est, sed in eo permaneat, ad quem ordinatus est. Quod si inventus fuerit contra statuta id facere, eadem feriatur sententia, qua Episcopus si de minori ad majorem transmigraverit sedem.* Hinc necessario illud nascitur & spontaneas transmigrationes semper in vitio esse, quod vel ab opum, vel ab honorum cupiditate proficiscantur: & in laude esse posse translationes ut Episcoporum, ita Parochorum, cum uni Ecclesiæ utilitati donantur, & auctoritate fiunt superioris, sive Episcopi in Presbyteros, sive Synodi Provinciæ in Episcopos ipsos excubantis.

III. Adstipulantur apertissime Capitularia Caroli Magni huic Episcoporum, nec aliorum prorsus quam Episcoporum facultati, Parochos ex una Parochia in aliam traducendi (3): *Presbyteri qui sine jussione proprii Episcopi de Ecclesiis ad alias Ecclesias migraverint, tandiu a communione habeantur alieni, quandiu ad easdem redierint Ecclesias, in quibus primitus sunt instituti.* Nec sufficit Patronorum nominatio cum assensu Parochorum, nisi interveniat auctoritas Episcopi (4): *Nullus Presbyter creditam sibi Ecclesiam sine consensu sui Episcopi derelinquat, & laicorum suasione ad aliam transeat.* Si prior Ecclesia transmigrante Parocho uno alium statim acceperat, vacare cogebatur qui transmigrarat & opperiri, quandiu superstes esset successor suus (5): *Quod si alius, alio transmigrante, in locum viventis ordinatus est, tandiu vacet Sacerdotii dignitate, qui suam deseruit Ecclesiam, quandiu successor ejus quiescat in Domino.*

IV. Nec rigor iste Canonum erat, sed indulgentia, cui nec ipse acquiescebat Hincmarus (6), sed sacris Canonum institutis, quæ edicunt, ut tum utraque careat Ecclesia unius desertor, alterius incubator Parochus, sive Episcopus (7): *Sicut de Episcopo canonica decrevit auctoritas, ut qui per ambitionem majorem civitatem adpetierit, & illam perdat quam tenuit, & illam nequaquam obtineat, quam usurpare tentavit.* Parochi non pauci palliatæ pietatis fuco nescio quo, Canonicorum cœnobia fre-

(1) Can. 20. (2) Conc. Tur. c. 14. Et Addit. l. 3. Can. 50. Et Concil. Nannet. Can. 16.
(3) L. 6. c. 85. (4) L. 6. c. 197. (5) L. 7. c. 73.
(6) Capitul. Hincmar. c. 17. (7) Conc. Gal. T. 3. c. 623.

frequentabant, urgebantque, ut iis non abdicata Parochia adscriberentur. At obvius illis infestusque prodibat Hincmarus, professiones tam diversas sociari non posse: nec se permissurum, ut in eas societates adoptentur, nisi suis se prius exuant Parochiis (1); *Si quisquam Presbyter Parochiæ nostræ, aut infirmitate corporis, aut latente animæ peccato, senserit se non posse proficere plebi sibi commissæ, vel non debere præesse, & voluerit Monasterii portum ad agendam pœnitentiam secundum decreta B. Leonis expetere; professionis suæ libello ab ordine & titulo atque regimine plebis secundum Gregorii decreta se exuat, ut in Monasterium intret.*

Et vel hic tamen Hincmarus duas indigitat rationes, & causas justissimas, quibus stimulati possint Parochi Episcopo resignare creditas sibi Ecclesias, & in Monasteriorum secessum otiumque sacrum se recipere. Primum quidem si corporeis ægritudinibus conflictatus quis, jam minus possit gregi suo consulere & invigilare: *Si infirmitate corporis senserit se non posse proficere plebi sibi commissæ*. Secundo si quid occulti sceleris obrepserit, quo maculetur ejus conscientia, nec jam possit satis tuto sacra ministeria obire: *Si latente animæ peccato senserit se non debere præesse*. Si neutra interveniat causa, non potest quidem ille impositam sibi sarcinam excutere, quanquam possit Episcopus, cui procurandæ incumbunt omnium Ecclesiarum necessitates, illum alio transferre (2): *Sin autem, Ecclesiam suam, & plebem sibi commissam secundum sacras regulas teneat & gubernet.*

Herardus Turonensis Archiepiscopus quanquam universim prohibeat, & Presbyterorum, & quorumvis Clericorum voluntarias transmigrationes, ut in quas non impellat nisi terrena & immoderata cupiditas (3): *Presbyter de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris Ordinis Clericus*: Presbyteris tamen Diaconisque concedit, ut ad alias transeant Ecclesias, si modo ita flagitent plebes, si annuant Episcopi, si uberior affulgeat Ecclesiasticæ utilitatis spes: *Si Presbyter, aut Diaconus deserit Ecclesiam suam, deponatur, nisi petitione populi, licentiaque Episcopi & utilitate majori.*

V. Puræ tum erant simplicesque Beneficiorum resignationes in manus Episcopi; nec nisi fraudulenta collusione poterat quis proximis, vel amicis ea quidem in re gratificari. Porro fraudes artesque istiusmodi nefariæ, execrationi semper fuere. Ejus rei exemplum suppeditat Hincmarus, qui ipsemet suadente Archipresbytero Sigloardo, Parochi cessionem admiserat, & vix tandem intellexit, ut circumventus fuisset fraudulenta Parochi ludificatione, qui ex amicis & alumnis unum subrogari sibi pervicerat (4). *Presbytero consenserat, ut libello suæ professionis a regimine plebis sibi commissæ redderet se alienum: & alium in suo loco expeteret ordinandum, sed colludium quod habebat factum, sibi celaverat, videlicet ut alumnus ejus, sine consensu Senioris sui, in loco ipsius ordinaretur.*

VI. Ea porro erat causa harum cessionum creberrima, ardor quidam æstusque amplectendæ cum laboribus suis professionis religiosæ. Archiepiscopus Senonensis Ganelo duos suæ ditionis Parochos copiam adeundi pii hujus secessus petentes rejecerat: donec ad eum Lupus Ferrariensis Abbas (5), in cujus illi cœnobium admitti ambiebant, litteras dedit luculentissimas in eam rem, quibus edocet conjugium spirituale, perinde ut carnale, quamvis indissolubile sit, ejus tamen legi & voluntati subjici, qui hanc illi inconvulsam contulit firmitatem, & qui utrobique nonnunquam, quos copulaverat, sejungit, ut eorum posthac in claustro immo in cœlo conversatio sit: *Namque qui jussit, ut quod Deus conjunxit, homo non separet, idem quia Deus est, quoties libuit, conjugia separavit*. Plura ejus Epistolæ testimonia in alium locum (6) conjecimus. Hoc ipsum conjugii exemplum pretulit multis post annis & Innocentius III. ut evinceret posse a Pontifice admitti Episcoporum cessiones: uti ex eo hic Lupus Parochorum resignationes approbarat. Utrobique enim Pontifex Summus & Episcopus quilibet spirituale conjugium dissolvunt divina quadam vi & auctoritate, quanquam ejus quoque suo quodam modo inexplicabiles nodi sint.

VII. Simplices eæ erant & puræ resignationes, mixtas nunc profero; ubi interveniebant resignantis preces in gratiam alicujus: quas aspernari cum omnino posset Episco-

(1) Pag. 638. (2) Ibid. (3) Ibid. Cap. 47. 48.
(4) Flodoard. Hist. Rom. L. 3. c. 28. (5) Ep. 29. (6) L. 2. c. 32.

piscopus, iis tamen ut plurimum obsecundabat. Lupus ille idem Ferrariensis (1) ad eundem scripsit Senonensem Archiepiscopum, quo propitiaret illum, inclinaretque ad Parochi vota, ut ejus Parochia in nepotem Diaconatu jam decoratum trasferretur. Usque adeo autem oculorum invaletudine laborabat hic Parochus, ut sacerdotale munus obire vix posset: *Peto ut ad supplicationem Geroaldi Presbyteri, N. Diaconum ejus propinquum in ipsius titulo dignemini ordinare, quoniam difficultate visus, frequenter non sufficit sacerdotale munus implere*. Memorat Flodoardus ipse in Historia, se anno ætatis septuagesimo Prælatura ultro sua abiisse, qua eligentibus Canonicis statim ab Episcopo investitus sit nepos ejus (2): *Ego vero fractus ætate & attritus infirmitate, ministerio me abdicavi Prælaturæ, coram eodem Præsule. Quique me hoc absolvens jugo, imposuit illud per electionem fratrum meorum Flodoardo nepoti meo, septuagesimo ætatis meæ anno*.

VIII. In suspiciones, adeoque in reprehensiones hominum semper incurrerunt nominationes istæ, vel electiones nepotum proximorumque. Nec tamen jure quisquam existimarit, Episcopos, Beneficiariosque omnes abhorrere semper debere a cognatis suis sibi instituendis, etiam tum, cum & virtutum ornamentis clari sunt, & illis pollent dotibus, quæ ad Ecclesiæ utilitatem, animarumque salutem promovendam optatissimæ sunt. Non tacet Hincmarus, invidiam hinc sibi conflatam fuisse, quod nepotem suum ad Laudunensem provexisset sedem. Respondet autem hinc concerpi se non immerito posse, si Episcopos nunquam alios nisi ex cognatis promovisset suis: cognatione nec merita parari, nec obicem objici iis, qui aliunde cœlestis oraculi voce, Canonumque suffragiis vocantur: cum Christus ipse cognatorum nonnullos suorum Apostolatu auxerit (3): *Reputatur etiam mihi quod te nepotem meum gratia propinquitatis Episcopum ordinaverim; quasi non & alii per me sint ordinati Episcopi, qui non sunt mihi carne propinqui. Et nolunt attendere mihi hoc reputantes, quia non impedit ad quenquam ordinandum, carnis propinquitas, si ordinandus fuerit electus, & petitus secundum Ecclesiasticas regulas. Nam & Dominum a quo & per quem cœpit Episcopatus, carne sibi propinquos legimus ordinasse Apostolos*.

IX. Nec dissimulabat tamen Hincmarus, non posse se non sæpiuscule ingemiscere & contremiscere hinc terrifica Dei judicia cogitantem, inde vero factas a se ordinationes, promotiones, collationesque Beneficiorum (4): *Sed licet in te nepote meo egerim unde gemo, quia nescio, qualiter de hoc, & de aliis meis factis, terribilis in consiliis super filios hominum, in occulto judicio suo, qui posuit tenebras latibulum suum, disponat: scio tamen omnipotentem advocatum, & misericordem judicem meum, & cui gemitus meus non est absconditus*.

CAPUT XXII. *P.4.l.2.c.7.*

De solius Episcopi potestate, ad resignationes Beneficiariorum admittendas, maxime Parochorum, itemque ad eorum translationes hac extrema ætate post annum Christi millesimum.

I. II. Potestas canonica Episcoporum ad suæ ditionis Beneficiariorum resignationes, translationes, permutationes. Necessarius Capituli consensus, ubi de Canonicis agebatur. Alia & alia probationes.

III. Quando frequentiores esse cœperint hæ resignationes, & quibus de causis? De resignationibus in favorem in manus Episcopi.

IV. Resignationes Abbatibus factæ.

V. VI. Tria magnopere præcavenda in resignationibus iis, quæ coram Ordinario fiunt.

VII. Interfuit plurimum ad Ecclesiæ salutem, ut ne Beneficia hæreditaria evaderent.

VIII. Præclara in primis Epistola Hildeberti adversus resignationes Beneficiorum in proximos.

IX. Incontinentia Clericorum eos fere ad id adduxerat, ut Beneficia in suos quasi hæreditario jure transmitterent.

X. XI. Decretum Concilii Tridentini in hanc corruptelam, & adversus Regressum. De Regressu.

I. Eam

(1) Epist. 73. (2) Du Chesne Tom. 2. pag. 622.
(3) Hincmar. Tom. 2. pag. 538. (4) Ibid.

I. EAm quidem ipsi sibi suavissimam induerunt Episcopi necessitatem, ut ne excutere gradu suo Clericos possent, nisi cogerent Canones, canonico instituto judicio: sed admittendarum cessionum, faciendarumque translationum beneficam auctoritatem non illubentes exeruerunt. Cum in manus Gregorii VII. (1) resignasset Decanus Ecclesiæ Lugdunensis Beneficia complura, quæ inconsulto Capitulo, cujus in potestate ea erant, usurpaverat: tum vero præcepit idem Pontifex, ut & reliqui Canonici resignarent in manus Archiepiscopi sui beneficia omnia, quæ pretio comparaverant. Odonis Parisiensis Episcopi Constitutiones Episcopo soli integram servant facultatem excipiendarum resignationum, ubi de Parochis agitur (2): *Inhibetur ne faciant resignationes Ecclesiarum in manu Abbatum, vel quorumlibet Patronorum, sed in manu Episcopi, vel Prælati sui.*

In Concilio Nemausensi anno 1096. explosa est illa Clericorum, sive opum insatietas, sive honorum cupiditas, qui alia ab Ecclesia ad alias sese transferunt, minime assentiente Episcopo (3): *Quod si ambitionis, vel cupiditatis causa ad aliam ditiorem migraverint Ecclesiam, utramque amittant.* In Concilio Mons-Pessulano prohibentur Monachi Canonicique Regulares, ne sine causa canonica & Ecclesiæ utilitatibus profutura ab his Ecclesiis ad alias transvolent (4): *Nisi propter majorem religionem, vel aliam justam causam a Canonibus approbatam.* In Concilio Arelatensi anni 1275. vetitum est, ante permitti Parochos Ecclesiis suis abire, quam omnium rerum rationem Episcopo reddiderint (5): *Donec de Cura sibi commissa coram Prælato suo reddiderint rationem.*

Eos vehementissime objurgat Petrus Cantor, qui Beneficium quodlibet exuunt, ut pingue aliud adipiscantur (6): *Si iste legitime sortitus est Ecclesiam, & quærit occasionem, ut eam dimittat, quia alia pinguior est & uberior, secundum pœnam constitutam in Canonibus puniri debet, & in ea manere omni tempore vitæ suæ.* Damnat idem ipse permutationes, quæ fiunt ad privatum potius compendium, quam ad Ecclesiæ utilitatem. Nec tamen affirmare audet, quod etiam tum simoniacæ sint, cum de licentia Papæ fiunt. *Nota tamen quod commutatio & personarum, & Beneficiorum, auctoritate Ecclesiæ facta, & ob utilitatem ejus admittitur. Quæ vero fit propter temporale commodum, ubi attenditur scilicet magis propria utilitas, quam Ecclesiæ, nævum habere videtur. Nolo tamen os meum in cœlum ponere, ut asseram hoc esse simoniacum, cum Summus Pontifex Alexander hujusmodi commutationem fieri ex dispensatione concesserit, nescio, sive in scripto, sive sine scripto.* Damnat hic Scriptor permutationes has omnes, temporali tantum lucro servientes; quanquam ubi Superiorum licentia & dispensatione fiunt, simoniacas prædicare non audeat. Est in cœlis Tribunal incorruptum, ubi dispensationes istiusmodi omnes æquissima lance ponderabuntur, & ubi causam dicent, apud quos causam hic dicunt alii omnes.

II. Permutari Dignitates Ecclesiasticas vetuit Concilium Turonense (7) anni 1163. sub Alexandro III. *Divisionem Præbendarum, aut dignitatum permutationem fieri prohibemus.* Inde quæsitum est, permutari Præbendas an liceret. Urbanus III. definiit (8) non licere, propterea quod in rebus spiritualibus pactiones omnes simoniacæ sunt; posse tamen Clericos ab Episcopo ab una in aliam transferri Ecclesiam; si ei visum esset ita ad utilitates Ecclesiæ expedire: *Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licite poterit de uno loco ad alium transferre personas, quæ uni loco minus sunt utiles, alibi valeant utilius exercere.* Quæ mox sequuntur Decretales duæ Innocentii III. apertissime demonstrant (9), non potuisse sua sponte permutare Clericos sua invicem Beneficia; potuisse autem auctoritate Episcopi interposita.

Hildebertum Cenomanensem Episcopum exoraverat Andegavensis Canonicus, ut veniam sibi ab Episcopo Andino impetraret, resignandi Canonicatus, & nepoti transcribendi (10): *Excanonicari postulabas, tuumque tibi nepotem substitui.* Narrat ipsemet, ut Episcopum inflexisset tandem, quo postulatis annueret, seu tuenda sibi veteris amici gratia foret, seu declinanda ini-

(1) L. 6. Epist. 36. (2) Cap. 9. num. 8. (3) Can. 9. (4) Can. 25. (5) Can. 22. (6) Cap. 40. (7) Can. 2. (8) C. Majoribus de Præbendis. (9) C. Quæsitum. De rerum permutat. (10) Epist. 35.

inimici ira: at intercessisse Canonicos alios, & rem totam dissipasse, illud nimirum subvertentes, ne patruum superaret nepos, & ne fraudes versutiasque easdem sectaretur. Etsi ergo totum erat in potestate Episcopi, erant tamen & aliquæ Canonicorum partes, ubi saltem de Canonicis ipsis tractabatur.

Commemoratum est a Petro Abbate Cluniacensi, uti Matthæus ille, Cardinalis exinde, & Albanensis Episcopus, in juventæ flore Canonicatum aliaque Beneficia sua in manus Episcopi dimiserit, veritus, ne pater suus vir prædives, nec satis a sæculi prastigiis expeditus, inscio & imprudente se, aliquo remuneraturus eos esset dono, a quibus hæc beneficia acceperat (1): *Præbendas omnes redituſque Ecclesiasticos, quocunque modo mihi datos, in manum vestram refundo; & omnibus prorsus Ecclesiasticis, non spiritualibus, sed corporalibus, mibi hucusque collatis Beneficiis abrenuntio*. Narratur ab Arnulpho Lexoviensi Episcopo (2), ut Parochi ejus duo ad Religionem profitendam properantes, Parochias suas ei resignarint.

III. His exemplis, aliisque supra sparsim allatis, palam fit, 1. Quanquam omni semper ævo, qui Ecclesiarum regimine exonerari se cupiebant, ad Episcopos accessissent, cessissentque eorum licentia: multo tamen has resignationes frequentiores fuisse undecimo & duodecimo sæculo, cum incontinentia, simonia & incompatibilium Beneficiorum pluralitas, quasi contage quadam, permagnam Cleri partem corripuisset: unde & eo necessitatis ventum est, ut vix aut nec vix possent nisi resignatione omnium Beneficiorum sanari tot inflicta Regulis Canonicis vulnera. 2. Simplices erant resignationes, & interpellabat tamen Episcopum Andinum Hildebertus, ut Canonici resignantis Præbenda in nepotem ejus transferretur. 3. Ita constituit Urbanus III. etsi suo marte non possent duo aliqui Beneficia sua invicem permutare: id posse tamen Episcopum, Ecclesiæ necessitati consulentem. Vix negari posset, quin justis possent hi Beneficiarii moveri causis, ut Episcopo eam proponerent permutationem. 4. Ita videri potest resignationes etiam in favorem quandoque in manus Episcopi factas fuisse: sed sine pactione, sine conditione ulla, plenissima cum potestate dittentiendi, & Beneficium in alios conferendi.

IV. Persimili consuetudine resignationes in gratiam alicujus in manus Abbatum fiebant. Henricus frater Ludovici VII. Regis Francorum, cum Abbas esset sanctæ Mariæ Stampensis, admisit resignationem Præbendæ ejusdem Ecclesiæ Stampensis a Parisiensi Cantore factam: quam & illico contulit Priori sancti Martini de Campis, ut eam mensæ suæ Conventuali adjungeret, prout Parisiensi Cantori in votis fuerat (3). Publicata fuit hæc ipsa Charta in historia sancti Martini de Campis, ubi & observatur quo ritu fieret Præbendarum vel resignatio, vel collatio, *per librum & panem*, redditum resignando, datum conferendo.

Constitutiones Odonis Parisiensis Episcopi has resignationes Beneficiorum in manus Abbatum, vel Patronorum prohibuere, quod eo jure uti non debeant nisi Episcopi (4): *Inhibetur ne fiant resignationes Ecclesiarum in manu Abbatum, vel quorumlibet Patronorum, sed in manu Episcopi, vel Prælati sui*.

V. Ceterum cum pactiones universim omnes simoniacæ declarentur in resignationibus Beneficiorum: non mediocriter verendum est, ne qua pestiferi hujus veneni stilla defluat, aut respergatur, in hominum cupidorum voluntates, qui non resignarent utique, nisi aliqua lactati spe, fore ut Beneficia hæc eadem sua ad proximos suos redirent. Eo factum est, ut Pius V. Bulla sua, *Quanta Ecclesiæ Dei incommoda* anno 1568. prohibuerit Episcopis, Patronis & aliis, quicunque possunt resignationes admittere, ne quocunque modo sinant a resignantibus sibi designari, quos successores optent, sive per sese, sive per alios, verbis, aut scriptis, damnata non promissione tantum, sed & occulta intentione: *Ne de his assumendis promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscunque intercedat*. 2. Prohibetur hac eadem Bulla Episcopis, Collatoribusque, ne Beneficia in suas manus resignata, vel suis, vel resignantium domesticis, proximisque conferant. 3. Denique non permittitur eadem Bulla Episcopis, Patronis, Collatoribus, ut resignationes admittant, nisi senum, vel qui valetudinarii

(1) Bibl. Clun. p. 1303. (2) Epist. 79. (3) Pag. 443.
(4) Synod. Parif. pag. 12.

narii sint, ægroti, corpore distorti, vel irregulares ex crimine, vel mox Religionem ingressuri, aut conjugandi, qui denique Beneficiis suis cedere canonica aliqua ratione suadentur.

VI. Incredibile dictu quantum momenti sit in his cautionibus tribus, si eæ bona fide observarentur. Tertia cautio non est nisi ipsamet stabilitatis Clericorum primigeniæ lex innovata, quæ non sinit resilire Clericos, nisi Canonicæ sint causæ. Prima cautio efficax antidotus est cum primis & necessaria, ad abstergendas mentales simonias, & clandestinas cupiditates complures, quibus corda inquinantur Beneficiariorum. Secunda denique eo pertinet, ut prohibeat, ne vitiosa consensione Episcoporum & Beneficiariorum, in hæreditarias tandem successiones degenerent Beneficia.

VII. Hæc enim vero pestis est, cui ab annis quingentis sexcentisque tot Concilia obviare tentarunt. Concilium Londinense anni 1125. (1) *Ne quis Ecclesiam sibi, sive Præbendam paterna vendicet hæreditate, aut successorem sibi in aliquo vendicet Beneficio. Quod si præsumtum fuerit, nullas vires habere permittimus, dicentes cum Psalmista: Deus meus, pone illos ut rotam, qui dixerunt, hæreditate possideamus Sanctuarium Dei.* Hildebertus Turonensis Archiepiscopus Concilium Provinciale Nannetis coegit anno 1127. ejusque Decreta ad Honorium II. misit, ut ab eo confirmarentur: misit & ad Episcopos Provinciæ, ut observarentur. In his Decretis damnantur præ ceteris eæ velut hæreditariæ in proximorum Beneficia successiones.

VIII. Peregregiam idem Hildebertus Epistolam scripsit ad Episcopum Claromontanum, de corruptela ea in Ecclesiis tum pervagatissima, ut carni & sanguini, ut terrenæ cognationi ac cupiditati Canonicatus darentur, non eruditioni, non merito, non virtuti, ut par erat cœleste donum dispensari (2): *Audivimus, & ultra quam credi possit, admirati sumus, in vestra matre Ecclesia hæreditario jure Canonicas obtineri. Perniciosa hæc & exhæredans hæreditas. Canonica namque est stipendium gratiæ, non hæreditatis emolumentum. Perit autem gratia, ubi hæreditas principatur. Unde & hæreditate Canonicum fieri, exire de Ecclesia est, non Ecclesiam introire.* His addit ille non Episcopos solos, sed Beneficiarios omnes electione & vocatione ecelesti arcessendos esse, cujus interpretes sint Episcopi: ideoque cum injussu Episcoporum Clerici & Beneficiarii in Ecclesias intruduntur, Episcopatus splendori gloriæque mirum quantum detrahi (3): *Ceteros quoque gradus ad minimum usque Clericum, pro Episcoporum deliberatione substituendos, & distribuendos, judicandos & reformandos, canonica censent & prædicant instituta. Perit autem solis Pontificibus collata hæc a Domino potestas, si substituendi Canonicum, vel aliud in Ecclesia disponendi, hæreditas alicui facultatem acquirit. Quid enim Episcopo in commissa licebit Ecclesia, in qua Clericus arbitrio assignetur alieno?*

IX. Ea porro morum perversitas, quæ incontinentiæ Clericorum, & simoniæ passim latiusque in dies grassantis proles erat; ea, inquam, morum perversitas tum latissime dominabatur, ut patet ex duobus Conciliis, quibus præfuit Innocentius II. nempe Remensi, anno 1131. & Lateranensi anno 1139. ubi percelluntur eæ clandestinæ resignationes, quibus Beneficia hæreditatum instar ad proximos transfundebantur (4): *Quoniam honores Ecclesiastici sanguinis non sunt, sed meriti; & Ecclesia Dei non hæreditario jure aliquem, neque secundum carnem successorem expectat, sed ad sua regimina & officiorum suorum dispensationes, honestas, sapientes & religiosas personas exposcit. Propterea, &c.* Utriusque Concilii Communis Canon iste fuit. Idem vetitum est in Concilio Parisiensi (5) anni 1212.

X. Suo infra loco pertractabitur irregularitas, quæ ex sanguinis proximitate oritur. De Successoribus & Coadjutoribus suo quoque loco agetur, quibus quasi perpetuari videntur Beneficia præter leges Ecclesiæ. Hinc unum illud addam, quod Concilium Tridentinum, ut vel umbram expungeret hæreditariæ successionis, regressum etiam damnaverit in quibuscunque demum Beneficiis, ne exceptis quidem eminentissimis Cardinalibus (6): *Cum in Beneficiis Ecclesiasticis ea quæ hæreditariæ successionis imaginem referunt, sacris Constitutionibus sint odiosa, & Patrum Decretis contraria, nemini in posterum accessus aut regressus, etiam de consensu, ad Beneficium Ecclesiasti-*cum

(1) Can. 5. (2) Epist. 55. (3) Ibid. (4) Can. 15. Can. 16.
(5) Part. 1. Can. 20. (6) Sess. 25. c. 7.

cum cujuscunque qualitatis concedatur, nec hactenus concessi suspendantur, extendantur, aut transferantur, &c.

In Concilio Bituricensi anni 1584. proscriptis iis, qui hæreditatum instar Beneficia conferunt accipiuntque, terrenis consiliis affectibusque incitati, prohibitum denique est ne cuiquam Beneficia resignarentur solius consanguinitatis contemplatione: declaratumque hujusmodi resignationes cassas, irritasque haberi debere, juxta Bullam Pii V. de qua supra (1): *Cum damnet Scriptura eos qui hæreditate possidere attentant sanctuarium Dei, vetat hæc Synodus, ne quis deinceps consanguineo Beneficium cedat, solius consanguinitatis ratione, neve hujusmodi cessiones admittantur contra Constitutionem Pii V. de non admittendis resignationibus.*

XI. Quoad regressum vero a Concilio Tridentino damnatum fieri non debet, ut jam inde ab anno 1493. Parlamentum Tolosanum intercesserit Rescripto, quod Romæ surreptum fuerat, & quo admittebatur resignatio Abbatissæ in gratiam sororis propriæ, servatis sibi fructibus omnibus, & jure regressus, si resignataria præmoreretur. Consimile Parisiensis Senatus Arrestum editum est anno 1494. quo damnatur illa fructuum omnium reservatio, & regressus superstitis. Consules, si lubet, & Epistolam Oratoris Gallicani (2) Romæ tempore Concilii Tridentini, ubi narratur repudiatam fuisse resignationem Episcopatus, quam Cardinalis quidam meditabatur, propter regressum, quem sibi resignans paciscebatur. Narratur & ut Pontifex statuerit (3) nullos amplius posthac regressus pati, & remiserit tamen de eo rigore in gratia Henrici II. Regis, qui anno 1558. in Consistorio suo Regio pro Regressu pronuntiavit. Porro Regressus hoc genus omnes prædamnarat Innocentius III. (4) cum gravissime corripuit Abbatem, qui resignata in manus Episcopi Abbatia, rursum investiri se expetierat.

Perspicuum vero est vitiosis his Regressibus non annumerari a nobis eos, quos Compermutantium fraudulentia, aut lubrica eorum fides fieri cogit, quibus cum pensionis onere resignata sunt Beneficia. Hæ duæ Regressus species non eum habent scopum, ut hæreditaria quasi successione perpetuentur Beneficia: ideoque ceteris eo collimantibus accenseri non debent (5). Nec me præterit damnabilibus etiam Regressibus locum persæpe fuisse: nec forsan defuisse auctoritatem. Sed ea nimirum sunt exempla implacatæ nonnunquam inter fori, polique leges dissensionis.

De Adolescentulis, quos parentes, vel qui seipsos Clericatui offerebant.

CAPUT XXIII. *P. 2. l. 2. c. 6.*

Placuisse semper Ecclesiæ ut adolescentuli, necdum sæculi contagio afflati, offerrent seipsos, vel a parentibus offerrentur Clericatui.

I. II. Proposita quæstio Gaudentii verbis luculenter explicatur.

III. IV. Dum ne quam vim faciant, possunt parentes hortari liberos ad Clericatum.

V. VI. Ambrosii in eam rem doctrina, itemque Augustini.

VII. Ex sanctis Patribus, illa pietas ipsa, qua juvenes se devovent Clero, cæleste donum est, & divinæ vocis vocationisque aspiratio.

VIII. Minime id quidem spectat ad eos, qui sæcularibus jam cupiditatibus negotiisque implicati fuere. Ex beato Gregorio Papa.

IX. Quantum utriusque intersit discriminis.

X. Nec rejiciuntur omnino, etiam qui matura jam ætate sunt, & publica munera obierunt.

XI. Dummodo tamen ante Monasticis institutis probentur.

XII. Quæ probatio spectabat ad explorandum, quo vero fine, quo consilio Clericatum appeterent.

XIII. Omnes sæculi dignitates germanissimo quodam sensu servitutes sunt.

XIV. In arctam illam salutis viam patet aditus per Clericatum, sicut per Monasticam professionem.

XV. Doctrina consentiens Nazianzeni.

I. An-

---

(1) Tit. 36. Can. 6.
(2) Preuve. des Libertez de l'Eglise Gall. cap. 36. num. 25. 26.
(3) Memoires du Concile de Trente, p. 183.
(4) Innoc. III. Regest. 13. Ep. 240.
(5) Fevret L. 11. de l'Abus c. 5. n. 16.

I. ANtequam accedam ad ordinarium & universalem Beneficiorum omnium Collatorem, non alium utique ab Episcopo: operæ pretium duxi, duas ei rei conjunctissimas quæstiones præponere. An possint privati divinæ voluntatis & vocationis oraculum antevenire, seque ipsos Episcopo & Clero offerre. Et an quisquis eligit, vel præsentat ad Beneficia, dignissimum quemque eligere, vel præsentare teneatur.

II. Quod ad primam quæstionem attinet, indubitatissimum mihi quidem semper visum est, unanimi sanctorum Patrum & Conciliorum conspiratione approbatam illam fuisse consuetudinem, ut adolescentuli necdum pestilente sæculi contagio afflati, Clericali professioni & regulæ vel seipsos dedicent, vel a parentibus offerantur, blandeque & citra vim invitentur. Cum hæc potestas, qua laicos impartimur, præveniendæ Episcoporum voluntatis & vocationis exterioris, non alio spectet, quam ut vel seipsos, vel liberos suos Clero offerant: nihil utique illa officere potest auctoritati Episcopali, qua examinandi sunt trutinandique, tum qui offerunt, tum qui offeruntur, eodem plane jure, quo ab eis examinantur ii, qui a Patronis laicis, Clericisve ad Beneficia offeruntur. Ea sane Episcoporum auctoritas validissime & copiosissime munitur a nobis & illustratur suo loco, ubi non multo post demonstramus, penes illos semper fuisse arbitrium & dispensationem, tum sacrorum Ordinum, tum Beneficiorum; denique Collatores Ordinarios & Universales tam Beneficiorum, quam Ordinum semper illos jam inde ab initio habitos fuisse.

Nec vero videri cuiquam potest prætermissa a nobis fuisse quæstio de necessitate vocationis divinæ, cum tam multis disputatum sit, suo supra, vel infra loco, de Electionibus & Irregularitatibus: & an semper dignior eligi debeat; & an pie desiderari possit Episcopatus, vel quælibet Ecclesiastica dignitas; denique quæ sint tenendæ regulæ, qui modus in dignitatibus, vel Beneficiis Ecclesiasticis, ubi ad ea eligimur, vel detrectandis, vel subeundis. Hæc necessario nobis hic præfanda fuere.

Jam ad propositam quæstionem; sanctus Gaudentius Episcopus Brixianus, negat ille quidem a parentibus urgeri cogique liberos liberasve posse ad Cleri, vel ad Religionis professionem: invitari autem & frequentibus hortamentis illici vehementer probat, atque ita institui, ut ad eam sanctimoniæ stationem formentur finganturque: denique nihil antiquius eis, nihil optatius esse debere, quam ut filios ex viis sæculi latis lubricisque extrudant, & in arctam urgeant semitam Evangelicæ perfectionis, continentiæ virginitatis, Clericatus, altarium ministerii (1): *Igitur & qui dat virginem suam nuptui, bene facit, & qui non dat, melius facit. Quod ego arbitror non parentibus virginem fuisse a beato Apostolo dictum, quos constat alienæ voluntatis arbitrio dominari non posse; sed unicuique homini, tam viro, quam fœminæ optionem fuisse ab eodem Sancto propositam, ut virginem suam, hoc est carnem suam, virginem natam, aut integritati conservet, meliorem partem liberamque eligens, aut agnita conditione, nuptui eam si se non continet, tradat.*

III. Ita persuasissimum erat antiquis Ecclesiæ Latinæ Patribus, non dominari, non imperiose imminere voluntati liberorum debere parentes, ut eos compellant ad virginitatem, vel clericalem vitam complectendam, etiam invitos & renitentes; sed nec assentari debere eorum vel inertiæ, vel cupiditatibus carnalibus, affectibusque in sæculi vanitates plerumque propendentibus: inanique abuti prætextu eo, quod non possint ullam vim adferre. Longe aliud est cogere & vim adferre, quam invitare, & Christianæ caritatis blandimentis quibuslibet allicere ad tutiores salutis æternæ vias sectandas. Illud quidem nefas est, istud vero jus fasque est, & officium parentum (2). *Parentes autem, vel consanguinei quique virginum, tam puerorum, quam etiam puellarum, nolo sibi de supradicta libertate arbitrii blandiantur, quod alienis mentibus eos dominari non posse tractavimus. Imperare quidem perpetuam continentiam non possunt, quia res esse noscitur voluntatis, sed voluntatem tunc in melius nutrire possunt, & debitores sunt, ut moneant, ut hortentur, ut foveant, ut pignora sua Deo magis gestiant obligare, quam sæculo; ut de propinquis seminis sui, vel in Cleri ordine, dignos altari divino ministros exhibeant, vel in sanctarum numero fœminarum puellas castimoniæ dicatas enutriant: ut Ecclesiam Dei talibus nutrimentis ornantes beatitudinem*

(1) Serm 8. (2) Ibid.

nem debitam consequantur. Scriptum est enim: Beatus qui habet semen in Sion, & domesticos in Jerusalem.

IV. Non tam suam hic Gaudentius, quam Ecclesiæ doctrinam sui ævi promulgat, cum tam diserte, tam valide, tam sancte affirmat, teneri parentes non cogere, sed invitare, sed prolicere & hortari adolescentulos filios ad Clericatum, & totam eorum institutionem eo referre, ut abdicatis profanis pompis sæculi Deo & Ecclesiæ famulentur: *Debitores sunt, ut moneant, ut hortentur, ut foveant, ut in Cleri Ordine dignos altari divino ministros exhibeant.*

V. Nec ambigebat Ambrosius, quin possent juvenculi & ipsi propendere ad Clericatum, & blandissima suavitate eo inclinari a parentibus & cognatis; quando sæculi sui vicem perversitatemque dolebat, quo lubentius juvenes ad sæculares declinabant dignitates, fugaci inanique gloriola splendidas quam ad Ecclesiæ functiones sacras; malebantque in vestigia ingredi Majorum suorum, si togæ, vel marti militassent, quam si altarium ministerio inclaruissent (1): *Quo unumquenque suum ducit ingenium, aut quod officium decet, id majori implet gratia. Sed id eum in omni vita difficile sit, tum in nostro actu difficillimum est. Amat enim unusquisque sequi vitam parentum, denique plerique ad militiam feruntur, quorum militaverunt parentes, alii ad actiones diversas. In Ecclesiastico vero officio nihil rarius invenias, quam eum qui sequatur institutum patris; vel quia graves deterrent actus, vel quia in lubrica ætate difficilior abstinentia, vel quia alacri adolescentiæ videtur vita obscurior; & ideo ad ea convertuntur studia, quæ plausibiliora arbitrantur. Præsentia quippe plures, quam futura præferunt. Illi autem præsentibus, non futuris militamus. Unde quo præstantior causa, eo debet esse cura attentior.*

Perspicuum sane hinc est, ea fuisse Ambrosii vota, ea consilia, ut cum juvenes ad genus vitæ certum amplexandum animos convertunt, mallent id potius sectari quod solidum, quam quod inane, quod perenne, quam quod fugax & brevi defiturum: quod æternitati beatæ, quam quod fugientibus sæculi deliciis studet & adlaborat: quo cor castissime exhilaratur, quam quo ad temporales plausus inanescit: denique id saltem percupiebat Ambrosius, ut tam in exempla & vestigia iretur eorum, qui Clericali, quam qui sæculari militia floruerant.

VI. Augustinus quoque expressissime hanc doctrinam legemque profitetur, cum ei patrocinatur parenti, qui bona sua omnia vetuerat pauperibus erogari, propterea quod filiolum haberet, cujus necdum exploratum haberet, quæ futura esset animi propensio, quæ voluntas: an religionis profitendæ, an Clericalis vitæ sectandæ, an amplexandi conjugii: quod enim tutius perfectiusque est, ut sequantur juvenes, moneri excitarique a parentibus debent, non cogi, non importunius compelli (2): *Quid autem mirum, si pater communem filium nolebat hujus vitæ sustentaculis a matre nudari, ignorans quid sectaturus esset, eum in ætate grandiuscula esse cœpisset, utrum Monachi professionem, an Ecclesiasticum ministerium, an conjugalis necessitudinis vinculum. Quamvis enim ad meliora excitandi & erudiendi sint filii Sanctorum, unusquisque tamen proprium donum habet a Deo, alius quidem sic, alius autem sic.* Hæc omnino sunt quæ paulo fusius supra edisseruerat Gaudentius, & quæ tribus ex his capitibus religata pendent. 1. Liberum esse adolescentulis, cum primum explicuit se rationis libertatisque lux a densioribus illis tenebris diuturnisque vinculis, quibus eos infantia constrinxerat: ut vel Monasteria, vel Clerum, vel conjugium optent eligantque. 2. Non posse eos a parentibus cogi, vel arctari ad quidquam horum, sed excitari debere ad id quod est optimum, & ad id pro virili institui, fingique: *Ad meliora excitandi & erudiendi sunt filii Sanctorum.* 3. Si possunt parentes debentque filios invitare ad religiosam, vel Clericalem sectam tenendam, multo magis posse juvenes ipsos animum eo adjicere, suaque sponte eo anhelare.

VII. Adde quod non dubitet Augustinus, quin ubi vel hortatu parentum, vel instinctu ipsi suo ad Clerum vota sua converterent adolescentes, hoc esset Dei donum, divina vox, cœlestis vocatio: *Unusquisque proprium donum habet a Deo, alius quidem sic, alius autem sic.* Adde rursum in hac quidem re nihil interponi discriminis ab Augustino, sive quis ad Clerum, sive ad Monastica instituta mentem advertat: uti nec supra Gaudentius quidquam distare existimabat inter Virgines quæ se Deo devo-ve-

(1) Offic. l. 1. c. 44. (2) Epist. 199.

verent, & Clericos. Cum autem prosiliunt suo marte incitati adolescentes, vel interioris potius gratiæ impulsione, ad continentiam, ad virginitatem, ad Monasticam vitam profitendam, nemo non eos laudibus cumulat. Quin ergo idem concludamus de Clericali vita?

VIII. Sed illud hic præ ceteris etiam atque etiam perpendendum est, non agere hic sanctos Patres nisi de pueris, vel adolescentibus, qui sæcularibus necdum se implicamentis innexuere, qui primigeniam necdum macularunt corporis & animæ innocentiam: qui Clericatum ambiunt solo castimoniæ, religionis & sanctitatis & vitæ æternæ amore accensi. Eadem erat prorsus Gregorii Magni mens, cum in Clericatum non admitteret nisi eos,qui cœlestium tantum amore illum concupiscebant, reliquos procul arcebat terrenis extimulatos cupiditatibus. Ideo & Joannes Diaconus in ejus vita (1) narrat statuisse Gregorium laicos omnes Palatio suo, Palatinisque Officiis exigere, solos iis donare Clericos: tumque complures laicos attondere in Clericos voluisse, ut Palatinorum Pontificis Officiorum Clerique libertatum consortes essent. Mauritius ex adverso Imperator enixus est publicis eos muneribus, civilibusque functionibus illigare, promulgata in eam rem lege, qua sacris Ordinibus vetabantur initiari, qui negotiis, vel muneribus publicis illigati jam erant. Hanc legis Imperatoriæ partem lubens amplexus est Gregorius, ut quæ illos confirmaret Canones qui Ordinibus eos interdicunt omnes & Clero, qui negotiis sæcularibus & ratiociniis publicis implicati sunt: *Nemo laicorum quodlibet Palatii ministerium, vel Ecclesiasticum patrimonium procurabat, sed omnia Ecclesiastici juris munia Ecclesiastici viri subibant, nimirum laicis ad armorum solam militiam, vel agrorum curam continuam deputatis. Ob hoc se nonnulli Procerum sub obtentu religionis primo tonsurare cœperunt. Quorum tergiversationi Mauritius Imperator prudenter occurrens, lata lege præcepit, ut quisquis fuisset publicis administrationibus implicatus, ei ad Ecclesiasticum venire officium non liceret. Quam legem Gregorius super hoc valde laudavit, dicens: Qui sæcularem habitum deserens, ad Ecclesiastica officia venire festinat, non relinquere cupit sæculum, sed mutare.* Hi nimirum Cleri gradibus eliminabantur, & Mauritii lege, & Canonicis institutis, qui administrationibus publicis jam erant illaqueati; qui Clericatu absolvi se sperabant a publicis ratiociniis: qui attonderi avebant, ut Pontificii Palatii officia aucuparentur, unde lucri plus in se rediret, quam ex Reipublicæ muneribus: qui denique vincula sæculi alia fugiebant, ut in alia sese induerent: *Non relinquere cupit sæculum, sed mutare.*

IX. Distabat enim immane quantum, inter juvenes, qui se dicabant Ecclesiæ, eo tantum consilio, ut longo virtutum omnium tyrocinio imbuerentur exercendis Ordinum inferiorum functionibus; ita comparati, ut & in iis vitæ totius curriculum agerent, si superioribus eos Ordinibus Episcopus, vel minus aptos, vel minus utiles, aut certe minime necessarios, ideoque abstinendos existimaret; & inter eos, qui ætate jam essent provectiores, & sæculari nequitia imbuti, quibus non rudimenta minorum Ordinum, sed illecebræ superiorum dignitatum cordi essent, & amori; vel administrationes Ecclesiastici patrimonii, quibus celerius, quam dignitatibus sæculi ditescerent. Quantum in illos priores laudum, tantum in hos dedecoris & probri congeri par erat. Qui universim vota & tentamenta damnavere eorum, qui Clero innecti se cuperent, hos posteriores tantum præ oculis habuere. Paulo aliter sapuissent, si priorum illorum & puram defæcatamque ab humanis affectibus voluntatem spectassent, & pronissimam semper Ecclesiæ ad eos amplexandos disciplinam.

X. Verum ut inter adolescentes sunt, quos malitia jam plusquam virilis infecerit: annis immaturi, inveterati vitiis: terrenis scatentes cupiditatibus, quæ æterna & inconcussa lege ab altarium ministerio semper proscribentur: ita & inter grandes ætate, & Reipublicæ muneribus affixos, sunt qui pura flamma ardeant, amoreque castissimo, renuntiandi prorsus ludibriis sæculi, pioque, & religioso secessu in Clericatus professione fruendi deinceps, nec aliud quam æterna meditandi. Hi nec arcendi sunt, si vere pura sit eorum mens & voluntas; nec tamen sine probatione admittendi, cum ea mens pura soli Deo certa hominibus initio non possit non esse suspecta. Lege sua Mauritius iis etiam Monasteriorum aditum obstruxit: sapientia & caritate majori Gre-

(1) L. 2. c. 15.

gorius, per Monasteria ipsa & longa ibi tyrocinia ad Clerum tandem admittendos existimavit. Itaque eos sanxit in Monasteriis suscipi, diutissime ibi probari, si inculpati eam tyrocinii stationem totam strenueque peragerent, tum & in Clerum illis aditum pateneri debere. Non ergo ubi in Clerum adscribi se flagitarunt, repulsam passi sunt, sed longo illo & necessario probationis anfractu circumducti, admissique sunt tandem.

XI. Nec eorum deludebatur postulatio, vel pro Clericali Monastica veste donabantur: sed cum anteacta eorum vita justissimas ingereret suspiciones de eorum mente & consilio; prolixiori eo circuitu explorabantur, si constaret aliquando de casta eorum voluntate & intentione celerius postea ad Ecclesiasticas dignitates attollendi. Ita affirmat Joannes idem Diaconus ibidem, probatque longe pulcherrime verbis ipsis Gregorii, quæ nos ab eo mendicabimus & hic alluemus (1): *Unde necesse est, ut si quis ex juris Ecclesiastici, vel sæcularis militiæ servitute ad Dei servitium converti desiderat, probetur prius in laico habitu constitutus. Et si mores ejus atque conversatio bono desiderio illius testimonium perhibuerint, absque ulla retractatione servire in Monasterio omnipotenti Deo permittatur: ut ab humano servitio liber recedat, qui in divino amore districtiorem subire appetit servitutem. Si autem & in Monachico habitu secundum Patrum regulas irreprehensibiliter fuerit conversatus, post præfixa sacris Canonibus tempora, licenter jam ad quodlibet Ecclesiasticum officium promoveatur.*

XII. Non improbabiliter suspicari posset quis, servitutis irregularitatem purgari, eluique voluisse Gregorium pœnitentiæ lacrymis, & Monastica professione. Idque in causa forsan fuit, ut inveherentur eæ consuetudines, quæ etiamnum Jure novo Ecclesiæ vigent, ut vitæ Monasticæ professione expientur irregularitates non paucæ. Verum Gregorii Epistolæ verba palam declarant, non alio eum collimasse, quam ut certo liqueret de pura eorum mente & voluntate, qui a servitute ad Clericatum promoveri se cuperent, ut in unam deinceps salutis æternæ curam incumberent (2): *Verum dum ad Clericalem professionem tam ex Ecclesiastica quam ex sæculari quoque militia diversis occasionibus quotidie pene innumerabilis multitudo conflueret: pastor ad omnia providus nequaquam eos ad Ecclesiastici decoris officium, sed ad capiendum solummodo Monachicum propositum suscipiendos esse censebat.* Ita Gregorii Epistolam interpretatur Joannes Diaconus: nec enim Gregorium statim Clero adscripsisse illam turbam Clericatus candidatorum, seu Monasticis congregationibus; iis perpurgatos tum demum sacris decorasse Ordinibus.

Nec Gregorio Pontifici, nec vitæ ejus ex ejus ipsius operibus consarcinatori venit unquam in mentem, ut diceret, hos Cleri candidatos abigi protinus debuisse, quod nemo seipsum offerre, nemo Clero se inserere debeat; sed operiendum, dum præcurrat vox & jussio Episcopi, electio populi, Ecclesiæ necessitas. Ne cogitationes quidem illæ tunc subibant animum, cum de inferioribus Ordinibus agebatur: hoc uno hærebant scrupulo retardati, quod qui a servitute ad Clericatum aspirant, plerumque fugiendæ potius servitutis studio excitentur, quam Clericalis amore sanctitudinis: & immunitates magis Cleri consectentur, quam virtutes.

XIII. Hic enim præmonendus est obiter Lector, quod infra uberius explanabitur, in servitutis numero & vinculis fuisse, non servos tantum, sive Ecclesiæ, sive sæcularium, sed militiam prorius omnem, muneraque & administrationes omnes Reipublicæ. Ut enim aureæ, ut honorificæ essent hæ catenæ, catenæ tamen erant, & ex quidem strictissimæ, quæ Principum & Reipublicæ servitio ita homines innecterent, ut extricare se non possent, nec in illam respirare libertatem, vitamque ab uno Deo pendentem, quam Clericatus desiderat. Eo sane sensu capienda sunt, si germano capiantur sensu, illa Gregorii Papæ, illa Joannis Diaconi verba: *Publicis administrationibus implicatus, &c. Tam ex Ecclesiastica, quam ex sæculari quoque militia, &c. Ex Ecclesiastica familia, seu sæculari militia, &c. Ex juris Ecclesiastici, vel sæcularis militiæ servitute, &c.*

XIV. Nec minus dilucidum ex his fit, si qui tunc apud se constituerent renuntiare sæculo, & in arctam se, Evangelicamque salutis semitam committere, eos vel Clero, vel Monasticis institutis sociari debuisse; & si Clero se addicere ii mallent, qui piæ eorum voluntati intercederet fuisse neminem,

(1) L. 2. c. 16. (2) Ibid.

nem, si modo nulla emergeret justa de eorum pura mente & intentione dubitatio. Ad eum sensum interpretandus venit Gregorius, cum exauctorari (1) sancit Presbyterum, qui pretio ordinatus fuerit; quod ex eo patet cupiditate duce & instigatrice eum in sacros Ordines irrepsisse, non religiosa voluntate utilitatibus, vel necessitatibus Ecclesiæ inserviendi. *Privetur Ordine quem non causa replendæ necessitatis Ecclesiæ, sed sola comprobatur ambitione suscepisse*. Non contendit sustinendum esse & otiandum interim, donec egeat Ecclesia & nostram operam efflagitet: sed cum obvios nos illi promptosque præstamus ad obsequia quælibet obscurissima, nulla id fieri debere a nobis nisi spiritualium & cœlestium bonorum caritate: quod de simoniacis ne cogitari quidem potest.

XV. Exemplo perillustri rem conficiet Gregorius Nazianzenus, & de sua Græcorumque aliorum Patrum sententia testimonium dicet. Summis enim aliquando laudibus evexit Gallum & Julianum, Constantini Magni stirpis Principes, qui Clero inscribi ambierunt: nec enim prævertit Episcopus & ad Clericatum invitavit: sed suapte illi sponte attonsi in Clericos, Scripturas in Ecclesia legerunt publica in Synaxi, nec Regalis Christi sacerdotii gloriam Imperatoriæ purpuræ dedecori esse posse existimarunt (2). *Luculentissimis actionibus ac luculentum virtutis specimen præseferentibus incumbebant; quin etiam in Clerum seipsos adscripserunt, adeo ut divinos quoque libros plebi lectitarent*, τῷ μεγαλείῳ φέροντες ἑαυτοὺς ἐγκατέλεξαν. Sed de Juliano & Cleri & Ecclesiæ Christique postea desertore alicubi forsan copiosius.

CAPUT XXIV. *P. 2. l. 2. c. 7.*

De eadem re, potuisse juvenes seipsos offerre Clero per priora Ecclesiæ sæcula.

I. Si poterant parentes offerre liberos Clericatui, poterant & liberi seipsos.

II. Alioqui summa & periculosissima Clericorum inopia laborassent Ecclesiæ.

III. Longa illa Clericorum in minoribus Ordinibus rudimenta, non ea erant, quæ ambitioni, vel avaritiæ hominum blandirentur.

IV. Qui secus sentiunt, non ea qua nos ratione rem intuentur.

V. VI. Syricius puerulos in Clerum admittit.

VII. Adultos etiam admittit, qui pura mente accedunt.

VIII. Per priora tria quatuorve sæcula, sæculo renuntiari vix poterat, nisi Clero nomen dando, cum necdum, aut vixdum essent Monachi.

IX. Non eligebantur fere nisi Episcopi, Presbyterique. Inferiores ergo Clerici ex voluntariis adsumebantur.

X. Variæ probationes, quod spontanei admitterentur, & gravi Ecclesiam alioqui penuria laboraturam fuisse.

XI. Objectio ex sanctissimo Monacho Joanne petita. Responsio.

XII. Congeruntur ex Gregorio Turonensi exempla eorum, qui se Clero devoverent, nonnulli ut eo voto morbos effugarent.

XIII. Cæsarius ipse Arelatensis postea Archiepiscopus, ultro se attondendum obtulit.

I. Quidquid suo supra loco de ætate ad Clericatum necessaria, & de Seminariis dictum est, eo id etiam pertinet, idque valet, ut hinc clarescat, antiquos Patres & prisca Concilia perspectissimum illud habuisse, insigne pietatis documentum in eo esse, si parens alteruter liberos, si liberi semetipsi suapte sponte Deo & Ecclesiæ Cleroque offerrent, uno adducti pietatis, & salutis sempiternæ amore. Huic parentum potestati subscribit Concilium Toletanum II. anno 531. nimirum infantulos suos Clero offerendi: unde & confestim jubet eos in Seminario suscipi, in Cleros attonderi, ordinari Lectores (3): *De his quos voluntas parentum a primis infantiæ annis in Clericatus officio mancipavit, statuimus observandum, ut mox cum detonsi, vel ministerio Lectorum contraditi fuerint, in domo Ecclesiæ, sub Episcopali præsentia, a Præposito sibi debeant erudiri*. Si addicere possunt Clero liberos suos parentes: quin possint & seipsos liberi? Si anno ætatis decimo octavo hi adolescentes perpetuam spondere continentiam, quam conjugio illaqueari mallent, biennio adhuc probabantur, & tunc demum Subdiaconi, quinquennio post Diaconi ordinabantur. Nec

(1) *L.* 2. Ep. 13. (2) Orat. 3. (3) Can. 5.

Nec plura Concilium, silentio suo submonens, Presbyteros postea tum inauguratos, cum necessitas juberet Ecclesiae.

II. Sedulo autem hic observandum est 1. cum nihil sibi juris parerent Episcopi in quenquam specialiter, nisi ordinatione per priora illa saecula, ut superius approbavimus: nisi se laici Clericatui, vel liberos offerre praecepissent, futurum ut exarescerer Clerus aliquando. Quae enim a populo vis adhaerebatur quibusdam, ea erat injuria & illis, & juri ipsi illata, quanquam illam & excusaret populi ipsius zelus, & bene verteret Episcopalis prudentia: sed eam denique vim leges, Canonesque, Pontifices Patresque proscripsere. Electiones non pertinebant, nisi ad Episcopos, & ad superiores, ut summum Ordines, saltem elapso tertio saeculo. Deinceps enim vix ulla usquam ad minores Ordines electio: quin & vix etiam ad Diaconatum, & Presbyteratum, quinto sextove saeculo.

III. Observandum 2. qui se Clero addicerent, pueritiam, adolescentiamque in Seminario exigerent, minores interim duntaxat Ordines obirent, ad Diaconatum non transcenderent, nisi aetatis anno vigesimoquinto, & post tam diuturna tyrocinia *inculpabiliter*, & *inoffense* decursa, necdum de adipiscendo Presbyteratu certi essent: interim non alia perciperent emolumenta, quam quibus famem sitimque, & frigus arcerent: eos non potuisse nisi coelestis sapientiae & caritatis afflatu haec optare, sectarique tam constanter, ut Patribus Conciliisque ne tantilla quidem praeberetur ansa diffidendi, aut de eorum pia ac religiosa voluntate male ominandi. Nulla hic lenocinia, nullae illecebrae, quae avaritiae, ambitioni, inertiae fomenta praeberent. Quin ex adverso, cum hoc vitae genus Claustris simillimum esset Monachorum, unde & Clericalis professio frequentissime *professio, religio, conversio* in Conciliorum Patrumque litteris appellabatur: hic non multum discrepare videbantur, qui a saeculo in Clerum ea ratione, vel in Monasteria sese conferebant.

IV. Observandum 3. si qui contraria in sententia versentur, id ex eo fieri, quod eorum non obversentur oculis animisque, nisi laici illi avaritiae ambitionisque & voluptuariae vitae sectatores, quibus cordi non est clericatus, nisi ut parandarum opum, dignitatum, deliciarumque instrumentum. Hoc genus hominum profitemur & nos a Clericatu & Ordinibus longissime amandandum. Sed abhorret prorsus a vero, aut a similitudine etiam veri, eos qui a teneris unguiculis, vel se ipsos Deo obtulerunt in Cleri ministeriis famulaturos, vel a parentibus oblati fuere, vel parentes ipsos a quibus oblati sunt, his infandis cupiditatibus stimulatos fuisse. Quin ex adverso certum est pia plerumque fuisse ea, & puerorum vota & parentum consilia.

V. Nec illud quisquam sibi fingat, quod ex Toletano paulo ante prolatum est Concilio, id ex consuetudine quadam speciali Hispaniarum profectum esse: quae eam parentibus addiderit potestatem, immaturae aetatis liberos Clero, vel Claustro devovendi. Quod enim ad clericalem professionem attinet, non aliud haec Toletana Synodus, quam disciplina propalavit priorum Ecclesiae saeculorum, regulamque primigeniae pietatis. Auctor gravis Syricius Papa praeit nobis in Epistola sua Decretali prima, qua innovat, ut probabiliter creditur, priscos mores, & antiquorum Pontificum Decreta, quae longa nobis temporum injuria intercepit: jubetque ut qui se ab infantia Clero devoverint, statim baptizentur, Lectoresque fiant ante pubertatis annos, functiones Acolythi, & Subdiaconi obeant, ad annum usque aetatis trigesimum, tum fiant Diaconi, quinquennio post Presbyteri, & tum rursus post decennium ad Episcopatum provehi possint, si diuturno hoc tyrocinio probata eorum pietas, intaminata, & inconcussa perseveraverit (1). *Quicunque se Ecclesiae vovit obsequiis, a sua infantia ante pubertatis annos baptizari & Lectorum debet ministerio sociari*. Si quis haec verba componat cum relato paulo ante Toletano Canone, affinitatem eorum facile intelliget, si agit enim Syricius de pueris qui se Clero devovent, Toletanus autem Canon de iis quos parentes devovent, in eundem uterque sensum inflectendus est, ut & parvulorum & parentum consensus interveniat, cum de impuberibus & infantibus agatur. *A primis infantiae annis*, *a sua infantia*, *ante pubertatis annos*. In hac enim tenella aetate voluntas parentum auctoritatem conciliat parvulorum voluntati, ut efficax sit; docuitque nos supra Gaudentius, a parentibus invitandos ad Clericatum esse parvulos, non cogendos. VI. Quan-

(1) Ep. 1. cap. 9.

VI. Quando ergo edicit Syricius Clero statim adscribi, *quicunque se vovit Ecclesiæ obsequiis ab infantia sua*, vehementer approbat, ut a teneris sese pueri ipsi Clero devoveant, Episcoporum vota anteveniant, obviosque se & spontaneos offerant. Et sane eum optatissimum fit non inscribi Clero, nisi qui nullo se unquam deturparint mortali flagitio, nihil expeditius vel Syricio vel Ecclesiæ visum est, quam ut jam inde ab infantia puerili admittantur. Nec me fallit eam innocentiam a crimine quovis puram, quam clericalis ordo flagitabat, a baptismo computatam fuisse. Verum ubi matura jam ætate, postquam se flagitiosis sæculi voluptatibus ingurgitarant, tum demum accedebant ab baptismum, & ita abluti ad Clerum allegabantur: ea certe erat mira, & quam merito stupeamus Ecclesiæ indulgentia, quam denique sola tunc necessitas excusaret. Quid enim illi baptismi procrastinatio, quam longa criminum licentia, longa impunitas? Quid illa resipiscentia tam tarda, quam fatigata nequitia? Ita & Syricius & alii Pontifices Patresque Ecclesiæ inveteratæ huic corruptelæ medicari studuerunt, tum ad baptismum & ad Clericatum asciscendo impubetes adolescentulos, tum universim hortando compellendoque fideles omnes, ut ne hac propudiosa baptismi dilatione lasciviendi, & peccandi licentiam tamdiu redimerent.

VII. Nec solos tamen pueros Syricius ad Clerum provocat, sed & maturioris ætatis homines, si qui serio converti ad Deum meditentur & ardescant, dummodo statim a baptismo recentes, in novitiatum veluti quendam se dent minorum Ordinum, ubi eas sibi parent virtutes, quibus ad sacrorum Ordinum culmina eluctentur (1). *Qui vero jam ætate grandævus, melioris propositi conversatione provocatus, ex laico ad sacram militiam pervenire festinat, desiderii sui fructum non aliter obtinebit.* Hæ certe voces, *provocatus*, *festinat pervenire*, *desiderii fructum*, aperte testificantur, pronissimis auribus auditas fuisse eorum preces laicorum, qui omnia sæculi ludibria aversantes, abrumpentes retinacula, urgebant & enixissime orabant in Clerum admitti, velut in stationem tutissimam *conversionis*, *religionis*, & sanctimoniæ. *Melioris propositi conversione provocatus*. Electionem enim & suffragia populi ad Presbyteratum tantum & Episcopatum jam tum pertinuisse demonstrat ibidem Syricius. *Accessu temporum Presbyterium, vel Episcopatum, si eum Cleri ac plebis vocarit electio, non immerito sortietur.*

VIII. Ad alias progrediar probationes, ubi in Decreta hæc Syricii duo quædam rursus adnotavero. Primum quidem cum laicorum vita & sæculi conversatio innumeris semper periculis pateret, quos aliquando tandem pertædescebat tot discriminum, totque scelerum, ii subducere se in portum tutissimum haud alium fere poterant, quam in Clericatum, antequam & Monasteria & Monastica instituta increbescerent toto orbe, hoc est ante exordium quarti sæculi in Oriente, ante ejusdem exitum in Occidente, ante sextum sæculum in Hispania. Paulo serius ocyusve in aliis Occidentalibus Regnis. Ita enim se habent initia Monasticarum Congregationum toto orbe. Ergo Syricii tempore a sæculo aufugere vix aut nec vix poterant in Italia, & in plerisque Occidentis partibus, nisi in Clerum, ubi nulla vel rarissima tunc erant Monasteria. Ad eam profecto temporum rerumque conditionem accommodata erant, tum Syricii, tum Toletani Canonis verba superius relata. Ex quo & illud concludendum nobis est, fugam priorum laicorum a sæculo antequam Monasteria essent, non infrequentem fuisse in Clerum, etsi deinde frequentior fuerit in Monasteria. Denique si Gregorio Magno visum est, ita cum nonnullis comparatum esse, ut nisi secessu in Monasteria converti, & saluti suæ consulere non possint: idem fortan de secessu in Clerum constabat, antequam ulla essent Monasteria.

IX. Alterum vero animadversione illud nostra dignissimum est, cum electio ad superiores tantum Ordines spectaret: placuisse Ecclesiæ, ut nonnisi ex Clericis eligerentur. Ponebatur ergo semper multitudo ingens Clericorum in qualibet Ecclesia, ex qua diligerentur, velut ex Seminario quodam cœlesti selectiores plantæ, illi quibus sua matrm Ecclesiæ dignitatum insignia addicenda erant. Et sane eum instituti eo consilio essent minores Ordines, ut in eo veluti stadio exercerentur, qui ad Ordines postea sacros progressuri erant, ex quibus Ecclesiastica constat Hierarchia, divinitus instituta: incredibilis erat cujusdam sapien-

(1) Ibid. c. 10.

pientiæ & caritatis, hoc veluti novitiatu admittere & diutissime probare eos omnes, qui ad conversionem in Clero suspirabant: ut ex eo numero subinde probatiores quique ad sacerdotii fastigia extollerentur.

Is erat omnino scopus Emeritensis Concilii, ubi sancitum est, ut quam maximo possent numero Parochi, alerent, instituerent, informarentque functionibus & officiis Ecclesiæ juniores Clericos, pro modo facultatum Ecclesiæ suæ. Porro exemplo suo Parochis prævisse in eam rem Episcopos simillimum veri est, ne dicta sua factis destruerent (1): *Instituit hæc sancta Synodus, ut omnes Parochiam Presbyteri, juxta ut in rebus sibi a Deo creditis sentiunt habere virtutem, ab Ecclesiæ suæ familia Clericos sibi faciant, quos per bonam voluntatem ita nutriant, ut & officium sanctum digne peragant, & ad servitium suum aptos eos habeant.*

X. Ubi jubet hæc Synodus, ut Parochi *de Ecclesiæ suæ familia Clericos sibi faciant:* & cum Gregorius Papa servos Ecclesiæ Clero allegabat, Claustralibus ante disciplinis expurgatos; & cum moleste ferebat supra Ambrosius, vituperatque, quod adolescentibus subobscurus videretur Clericatus, longe præclarior autem sæcularis militia; quo fiebat, ut lubentius insisterent in vestigia majorum suorum, qui sæculo, quam qui Ecclesiæ & cœlo militassent: in his omnibus satis argumenti est, ministrorum Ecclesiæ spiritalem sobolem exarescere tandem potuisse, nisi voluntarii omnes isti pronis animis admissi fuissent in Clerum, quem uno sanctimoniæ amore ambirent.

XI. Nec nobis excidit, insimulatos fuisse a sanctissimo Anachoreta Joanne, cujus Ruffinus vitam scriptis mandavit, eos qui sacerdotium ambirent: *Sic ergo filioli mei, neque fugiendum omnimodis dicimus clericatum, vel sacerdotium, neque omnimodis expetendum. Sed danda opera est, ut vitia quidem a nobis depellantur, & virtutes animæ conquirantur: Dei autem judicio relinquendum est, quem velit, & si velit assumere sibi ad ministerium, vel ad sacerdotium. Non enim qui se ipsum ingesserit, sed quem Dominus assumpserit, ille probatus est.* Sed non alloquebatur vir sanctissimus nisi Monachos & Anachoretas, qui solitudines incolebant invias, & qui necdum ex montibus suis in urbes defluxerant, contubernia hominum veluti quandam pestilentiæ contagionem fugitantes. 2 Non loquitur Joannes nisi de iis qui Diaconatum & Presbyteratum aucupantur, *Ministerium, Sacerdotium:* nequaquam vero de iis qui Clericatum, vel minores Ordines prehendabant, in eoque collocabant votorum suorum summam. Certe plerumque Monachi statim ad Diaconatum evehebantur. Atqui Diaconatus ipse sacerdotii portio & perillustris erat dignitas; cum minorum Ordinum statio non esset nisi humile & modestum Clericalium virtutum adipiscendarum tyrocinium. Ideo & cum adgressus est Hilarius Martinum Diaconatu augere, exhorruit Martinus tantæ dignitatis culmen, & Exorcistæ demum officio acquievit, quod id in speciem injuriæ magis quam gloriæ imputari posset. *Intellexit Hilarius vir altioris ingenii, hoc eum modo posse constringi, si hoc ei officii imponeret, in quo quidem locus injuriæ videretur. Itaque Exorcistam eum esse præcepit. Quam ille ordinationem, ne despexisse tanquam humiliorem videretur, non repudiavit.* Non hic porro dicitur expectandam semper esse Episcopi vocem, quæ nos anteveniat, sed vocem & vocationem Dei. Atqui divina vox miris & ineffabilibus modis exauditur, quos inter non postremus ille est, qui fit inspirata cœlitus castissima, & flagrantissima voluntate Deo famulandi, Deo uni vacandi.

XII. Commemoratum est a Gregorio Turonensi, ut beatus Vinocius ex Armorica profectus, & per Turones iter faciens cum Hierosolymam peteret, ab ipso ibi detentus sit, & Presbyter ordinatus (2): *Quem nos quo facilius teneremus, quia nobis valde religiosus videbatur, Presbyterii gratia honoravimus.* At ex eodem Gregorio bene multa suppetunt documenta, ad minores Ordines minime necessarium visum esse, ut vox occuparet & præcurreret vocantis Episcopi. Filiolum muliercula obtulit Monasterio B. Mauritii, Clericatu initiandum (3). *Mulier filium unicum Abbati tradidit erudiendum, ut factus Clericus sanctis manciparetur officiis.* Cum servus desperata ex ægritudine decumberet, vovit illum dominus Ecclesiæ B. Martini & Clericatui. Ergo recuperata sanitate servus libertate primum, mox Clericatu donatus est (4). Si

(1) Can. 18. (2) L. 5. hist. c. 21. (3) De glor. Mart. l. 1. c. 76.
(4) De mirac. S. Martini l. 2. c. 4.

Si eum reddideris sanitati, piissime domine Martine, in illo die absolutus a mei servitii vinculo, incisis capillis tuo servitio delegetur, &c. sanus surrexit, & tonsurato capite, & accepta libertate ibidem Domini usibus deservivit. Cum ad ejusdem B. Martini tumulum Aurelianensis quidam paralyticus convaluisset, in pietatis & grati animi testimonium, statim Clericus ibidem fieri voluit (1). *Erectus super plantas populo teste surrexit; qui continuo Clericus factus, & in sospitate firmatus, ad domum regressus est.* Ubi hic litteræ dimissoriæ proprii Episcopi? nullæ prorsus. Sed ea de re copiosissime supra. Merobandus Picto ad tumulum B. Martini recepto visu, statim Clericus attonsus est (2). *Qui continuo Clericus factus in eodem loco, sanus abscessit.* Cum distortus quidam Gregorio ipsi Turonensi sanationem suam narrasset miraculo factam, Clericatu protinus donatus est. *Clericus factus, incolumis ad hospitiolum suum rediit.* Ita tunc si ex morbo convalescerent, vovebant se futuros Clericos, uti nunc futuros Monachos. Quod rursus firmatur hoc claudi exemplo (3). *Tandem inspectis propriæ conscientiæ noxis, converti decrevit; scilicet, ut humiliatis capillis, ipsi sancto deserviret Antistiti. Sed prius a Rege præceptum elicuit, ut res suas omnes Basilicæ traderet vivens. Quo facto capite tonsurato, impletoque bonæ deliberationis voto, per ejus, qui effractis ossibus fuerat breviatus, est elongatus.* Nicetius qui postea ad Episcopatus Lugdunensis infulas sublimatus fuit, jam tum puerulus Clericus ordinatus est maternis in ædibus (4): *Defuncto Patre hic cum genitrice jam Clericus in domo paterna residens, cum reliquis famulis manu propria laborabat.* Patroclus Abbas pertæsus nugarum & præstigiarum sæculi, ad Episcopum Bituricensem se contulit, ut Clericatu Deo dicaretur; utique compos factus, non multo post Diaconatu exornatus est (5). *Abiit ad Arcadium Biturigæ urbis Episcopum, petiitque comam capitis tonderi, adscirique se in Ordinem Clericorum. Quod Episcopus Domino volente sine mora complevit; nec multo post Diaconatus officia sumens, vacabat jejuniis, &c.*

XIII. Vota ipsa parentum prævertit juvenculus adhuc Cæsarius, qui postea Arelatensem ornavit Ecclesiam, & immatura valde ætate tonsuram ab Episcopo petiit, accepitque, tanquam pignus & rudimentum religiosæ vitæ, quam mox professurus esset (6). *Inter ipsa infantiæ rudimenta, &c. Ignorante familia & parentibus, civis cupiens regni cœlestis effici, se illius temporis Pontificis sancti Sylvestri vestigiis præmissa supplicatione prosterneret, petens, ut ablatis sibi capillis, mutatoque habitu, divino ipsum Antistes servitio manciparet, nec pateretur ultra se a parentibus ad prædium affectusque pristinos revocari. Agente ergo Pontifice nulla injecta est votis optimis mora.* Non egimus hic autem fere, nisi de pueris & adolescentibus, quod quæ ad grandiores spectant, ea pertineant magis ad irregularitatem Neophytorum, de quibus infra.

CAPUT XXV. *P.3.l.2.c.6.*

Sub Imperio quoque Caroli Magni, laudi datum est, si alteruter parens filios, si seipsos filii ipsi Clero offerrent Minoribusque Ordinibus.

I. Offerebantur parvuli, ideoque & se ipsi offerre potuissent ad Clericatum. Exemplum Carlomanni, filii Caroli Calvi Regis.

II. Sæpissime tum Clericalis & Monastica professio promiscue habebatur. Unde & utrique sese offerebant.

III. Conventus functionum Minorum Ordinum, & institutorum Monasticorum.

IV. Maxime his mediæ ætatis sæculis, quibus Clerus in societatem vitæ communis & in CanonicorumCongregationes coaluit.

V. Seminarii Clericorum patebant fores omnibus, veræ pietatis amatoribus.

VI. Exempla eorum, qui se Clericali vitæ obvios promptosque offerrent.

VII. In Oriente Imperator ipse filium Clero dicat.

VIII. Damnantur in VIII. *Synodo, qui illabuntur Monasteriis, ut ad dignitates irrepant.*

IX. Laudantur contra ibidem, qui afflatu pietatis Clero sese adgregant.

X. Utriusque Ecclesiæ placita consimilia.

N 2 I. His

---

(1) Ibid. c. 6. (2) Cap. 15. 23. (3) L. 3. c. 15. (4) Vitæ Patr. c. 8.
(5) Ibid. c. 9. (6) Apud Surium Aug. 27.

I. His ævi medii temporibus creberrimus is usus supererat, ut parens liberos devoveret altari & clericatui, offerretque impuberes. Nusquam abjectæ leguntur hæ caritatis & innocentiæ hostiæ. Ecquì autem dubium, quin possent liberi, quod parentes poterant de ipsis, ut clericatui se æternum dedicarent famulaturos? Quam crebrum id, tritumque adhuc esset, intelligetur ex Caroli Calvi Imperatoris exemplo, qui Carlomannum filium altaribus obtulit, mox attondendum, & ita inexplicabili nexu Clericatui illigandum. Accipe quid de ea re scripserit Hincmarus Remensis cum Episcopis Provinciæ suæ ad Archiepiscopum Lugdunensem (1): *Carlomannus domni nostri Caroli Regis gloriosi carne filius, in Diœcesi Remorum Spiritu sancto regeneratus, & a Patre sacro altari oblatus, religiosis divini servitii obsequiis mancipandus, ac in Clericum tonsus, in Parochia Meldensi per singulos gradus usque ad Ordinem Diaconatus provectus, &c.* Inauspicatissimus quidem fuit ejus rei exitus: tantam in vitiorum voraginem demerso postea Carlomanno, ut hinc Ecclesia, hinc Regnum perturbaretur; nec tamen vel Hincmarus unquam, vel quisquam tunc vel conquestus, vel suspicatus est, vocationem minus canonicam Carlomanni, & oblationem ejus ad Clericatum a Patre Rege factam his malis omnibus ansam præbuisse. Eo tamen invitasset utique illos tam infœlix successus, si ejusmodi cogitationibus imbutæ occupatæque fuissent eorum mentes.

Hincmarus quidem idem ipse commendat eorum pietatem, quos Ebbo ordinaverat: quod non seipsos obtrusissent, sed cessissent tantum electioni. *Non importune ad electionem se ingesserunt, sed electi & vocati obedierunt.* Sed eo loco de sacris, & majoribus Ordinibus quæstio vertebatur, non de minoribus, aut clericatu (2). *Si nolent obedire volenti eos provehere ad majorem gradum, omnes illi velut procaciter renitentes reprehenderentur.* At qui vel seipsos addicunt, vel addicuntur a parentibus minoribus ordinibus, non illi obliquis exagitantur suspicionibus, tanquam avari, aut ambitiosi; sicut qui altiores gradus ambiunt & ipsum Sacerdotium.

II. Dilucidior tum ea res erat, cum perparum distare videbatur, his nimirum sæculis mediis, Clericalis professio a Monastica. Diximus jam Carlomannum Caroli Martelli filium a Zacharia Papa Clericatum accepisse, eodemque tempore Monachum factum. Longobardorum Rex Rachis inanibus sæculi regnique pompis terga vertens, Clero ab eodem Pontifice allectus fuit, & simul semelque Religiosæ professioni innodatus (3). *Acceptaque a sanctissimo Papa oratione, Clericus effectus, Monachico indutus est habitu.* Stephanus ipsemet IV. Papa, in primævo juventæ suæ olim flore in Monasterio Romano sancti Chrysogoni, Clericus Monachusque effectus fuerat. *Illicque Clericus atque Monachus effectus est* (4). Enimvero quam laudabile & pium est, professioni se Monasticæ devovere: tam erat sanctum & commendandum, Clericatus se ultro immergere irrevocabili professioni, unius suavitate pietatis illectos, tum jugi numinis cultu, tum bonorum operum frequentia, tum tumultuosarum mundi vanitatum abdicatione.

III. Qui enim nunc & jamdiu Monasticum institutum amplectuntur, nulla alia voce cœlestem insonante vocationem, quam quæ ipsa personat animæ penetralia: ii certe Clero se quodammodo devovent una & eadem opera, cum Monachi jam propemodum omnes Clericalibus ordinibus functionibusque decorentur. Propositum tamen illud, quo arctiorem & Evangelicam salutis viam amplexantur, non potest a quoquam insimulari, qui non ipsi pietati, virtuti, & religioni bellum indixerit. Innoxie hi ergo saltem ad Clericatum aspirant. Jam vero quis ambigat, complusculos eorum, qui Clericatum tantum & minores Ordines, non ipsum sacerdotium, non dignitates, non lucra ulla terrena ambiunt, sed institutum pium a sæculi tempestatibus tutum: qui eos inquam ambigat eo agi spiritu, quo qui in claustra convolant? Id commune habent Claustri & Cleri inferioris exercitia, quod iis expiatur & emaculatur mens a sordibus sæculi, virtutibus imbuitur, ad sacra ministeria Sacerdotii præparatur, quibus nemo tamen propius se suo marte admovet, nisi Episcoporum & Pastorum jussu, quod ipsummet est cœlestis vocationis oraculum.

IV. Manifestissime id eo tempore claruit, quo

(1) Hincmar. Tom. 2. pag. 353.
(2) Ibid. pag. 308.
(3) Anastas. Bibl. in vita Zachar.
(4) Idem in ejus vita.

quo tot Canonicorum Collegia, tot Seminaria, tot Clericorum Congregationes Orbi illuxerunt. Unus enim pietatis æstus, & religionis amor, alios ad Cœnobia Monachorum, alios ad Canonicorum Collegia, Clericorum sodalitia compellebat. Nam & in habitu Canonico, seu Clericali, perinde virtutes Monasticæ excolebantur. Suæ Canonicorum Regulæ Crodogangus tantum non totam intexuit Regulam beati Benedicti. Expostulat ille alicubi de Episcopis iis, qui Congregationum suarum fores pandi nolebant, nisi servis Ecclesiæ, quibus impotentius dominarentur: demonstrat autem nusquam Deum nobilibus Ecclesiæ suæ muneribus interdixisse (1). *Nullus Prælatorum seclusis nobilibus, viles tantum in sua Congregatione admittat personas*. Perspicuum hinc fit servos nobilesque turbatim sese Ecclesiæ obtulisse, ut in Clerum cooptarentur.

V. At ne in controversiam quidem venire potest, quin ad Seminaria Clericorum convolarent adolescentes maxime, quos eo vel sua, vel parentum pietas invitabat. Interim ii omnes in spem Cleri, in tyrociniis minorum Ordinum instituebantur (2). *Qualiter Ecclesiasticis doctrinis imbuti; & Ecclesiæ utilitatibus decenter parere, & ad gradus Ecclesiasticos quandoque digne possint promoveri*. Verba sunt Crodogangi Regulæ. Et aliquanto apertius Concilium Aquisgranense (3) in Regula Canonicorum.

VI. Relatum est a nobis superius, quantum effuderit querelarum Ratherius Veronensis Episcopus, adversus levitatem & irreligiosam parentum inconstantiam, qui cum filios Clero devovissent, implicabant eos postea conjugii compedibus, quamque Deo hostiam sanctam pridem obtulerant, eam sæcularibus inquinamentis post immergebant (4). *Qui filium suum Ecclesiæ mancipat, Domino militaturum, & postea sæculare illi acquirit conjugium, perspicue cernitur, quod eadem manu Domino illum auferat, qua tradiderat*. Juvenili florebat adhuc Dunstanus ætate, cum a suis rogatus, Clero ut se Ordinibusque innecteret, paruit, & minoribus initiatus est tum Ordinibus (5). *inter hæc rogatur a suis quatenus in sortem Domini transeat, & in quibus serviat Christo, sacros Ordines suscipiat. Annuit ipse petentibus, & minores gradus suscepit*. Oddo Cluniacensis postea creatus Abbas, non absimili pietatis & spiritus intus sollicitantis incitamento, Clericus primum & Canonicus Turonensis creatus est (6).

VII. In Ecclesia item Orientali eædem in usu erant regulæ & consuetudines piæ. A tenera ætate parvuli a parentibus Clero dicabantur. Parvuli ipsi sese altarium devovebant ministeriis. Hostias puras & rationabiles Ecclesia obviis manibus accipiebat. Stephanus VI. Papa singularem laudibus prosecutus est Basilii Imperatoris pietatem (7), quod unum ex filiis Clero addixisset. *Cum vero audiverimus, quod ex semine tuo filium ad Sacerdotium dedicasses, magno hac de causa repleti sumus gaudio*. Sanctissimus Confessor Nicetas (8) altaribus oblatus fuerat a proprio parente, pene inter ipsas innocentis infantiæ cunas. *Cumque illum in Ecclesia Pater totondisset, ut Anna Samuelem: Deo ipsi eum dedicavit, & omnino addixit, ut Æditui locum interea teneret*.

VIII. Verum in hanc rem accuratius nihil luculentius, vel optari potest, quam quod ab VIII. Synodo sancitum est; nempe qui Clero, vel Cœnobiis se innodassent, clandestina spe ad summas Ecclesiæ dignitates pertingendi, iis æternum interdicendos esse, quanquam diutius in uniuscujusque Ordinis functionibus versati fuissent, & quanquam sinuosis artibus suis in aures, & in gratiam Imperatoris irrepsissent, ejusque patrocinio abuterentur (9). *Licet singulos Ordines divini Sacerdotii plurimum temporis fecisse probetur, &c. magis autem coercemus hujusmodi, si ab Imperatoria dignitate ad hoc compellatur*. Explodendi protinus sunt, quos terrena cupiditas, non divina vocatio Clero inseruit. *Neque enim propter Religionem, vel amorem Dei, vel propter expectationem transeundi viam virtutum, sed ob amorem gloriæ & principatus, tonsus hujusmodi reperitur*.

IX. Qui vero una illecti pulchritudine humilitatis, modestiæ, pietatis, & religionis, in Clerum, vel in Cœnobia irrumpunt, tanquam in tyrocinium publicum omnium virtutum: hoc Ecclesia Christi fovet, amplectitur & exosculatur, ut in sacrorum Ordinum, & summarum apicem digni-

(1) Cap. 5. (2) Ibid. cap. 48. (3) Cap. 135. (4) Spicil. to. 2. pag. 238.
(5) Surius die 19. Maii cap. 3. (6) Idem Novemb. die 18. cap. 6.
(7) Epist. 1. (8) Surius die 3. April. (9) Can. 5.

dignitatum extollendos (1). *Si vero quis per nullam suspicionem prædictæ concupiscentiæ, sed propter ipsum bonum humilitatis, quæ est circa Christum Jesum, abrenuntians mundo, fiat Clericus, aut Monachus, &c. Placuit universali Synodo eligi hunc & admitti.*

X. Perspicis hic autem perinde in Græca, ut in Latina Ecclesia has regulas duas, inscriptas altissimeque irradicatas fuisse hominum mentibus. Prima est in Clericatum Clericalesque sodalitates, complures illabi solitos, eodem prorsus spiritu adductos, quo in Cœnobia, conversionis, pœnitentiæ, religionis, humilitatis, modestiæ, abdicationis sæculi: non alio consilio prorsus, aut voto quam impendendæ totius vitæ in religioso secessu ad Christianarum virtutum culturam. Altera est nunquam censoria nota inustos a quoquam fuisse eos, qui in Clerum, vel in Cœnobia admitti se postularent; sed eos duntaxat, qui alterutrum ambirent institutum, honorum vel opum insana cupiditate succensi.

CAPUT XXVI. *P.4.l.2.c.8.*

An possint laici Episcopis præcurrere, & ab illis postulare Clericatum, aut minores Ordines hac extrema Ecclesiæ ætate?

I. Potest ambire quis vel sibi, vel alteri Clericatum, obsequendo uni caritati cœlestium, intus flagranti.

II. Argumenta & exempla ejus spontaneæ & puræ Clericatus prosecutionis.

III. Ex adverso jure meritoque invehitur Bernardus in parentes qui mera cupiditate terrena æstuantes, filiis suis vim faciebant.

IV. Pii, & docti Cardinalis doctrina de utroque hac ambiendi Clericatus ratione, ex caritate, & ex cupiditate.

V. Quam consentiat hæc doctrina cum Decretis Concilii Tridentini.

VI. Et cum Decretis Conciliorum Tridentino posteriorum.

VII. Quo sensu docuerit Simeon Thessalonicensis, posse quem ad Presbyteratum, non posse ad Episcopatum anhelare?

VIII. De Congregationibus Presbyterorum, & de iis qui ad eas aggregari cupiunt.

IX. Etsi desiderari possit, captari non posset Episcopatus.

X. Ab Innocentio III. definitur quæstio.

I. NOn sæviunt leges Ecclesiasticæ, nisi in eos qui effrænata audacia in sacros Ordines & in dignitates quasque Ecclesiasticas prosiliunt: nequaquam autem in eos qui pietatis instinctu Clero adglutinari avent, quo facilius suaviusque a tumultuosis sæculi impedimentis sese extricent, & in religioso secessu Deo sibique vacent. Non his ergo, sed illis prioribus succensuit Concilium Rothomagense anni 1072. (2) *Clerici qui non electi, nec vocati, aut nesciente Episcopo sacris Ordinibus se intromittunt, hi digni sunt depositione.*

II. Ludovicus VI. Franciæ Rex unum ex filiis Clero dicavit, quod ei per litteras gratulatus est Honorius II. qui & adolescentulum Regium Apostolicæ Sedis tuitione honestavit (3). *Tuum itaque filium Henricum, quem divinis mancipare voluisti servitiis, & in beati Petri & in nostram protectionem suscipimus, tamquam specialem Sedis Apostolicæ filium.* Ludovicus VIII. Ludovici IX. parens testamenti tabulis constituit, ut filiorum suorum quintus & reliqui deinceps Clero adscriberentur (4). *Volumus & præcipimus quod quintus filius noster sit Clericus, & omnes alii qui post eum nascentur.* Ludovicus ipse IX. sanctitatis nomine clarissimus, auctore Goffrido de Belloloco, qui a Confessionibus ei fuerat, sanxit testamento suo, ut quos transmarinis in regionibus sustulerat liberos duos, a cunabulis enutrirentur, alter apud Dominicanos, apud Franciscanos alter, ut tam religiosa institutione a teneris instillaretur eis amor religionis profitendæ (5). *Ordinavit, & in testamento scribi voluit, quod duo filii qui sibi nati fuerant ultra mare, intra septa Religionis nutrirentur, ut illic sacris institutis & litteris instruerentur, & ad amorem Religionis salubriter inducerentur, & loco & tempore ipsas Religioner intrarent.* Narratur & a Roderico Archiepiscopo Toletano (6) Ferdinandus Castellæ Rex plures ex suis liberis Toletanæ Ecclesiæ dedicasse. Illico Præbendæ illis

(1) Ibid. (2) Can. 10. (3) Ep. 5.
(4) Du Chesne To. 5. pag. 324. (5) Ibid. pag. 448.
(6) Roder. Tol. L. 9. c. 12.

illis ab Archiepiscopo collatæ sunt in eadem Ecclesia. Sed nemo sobrius hinc filios Regum avaritiæ, vel ambitionis insimularit, si Præbendas in Ecclesia quavis Metropolitana assequantur. Si tam frequens autem ea erat Regum pietas, quid privati? Petrus Venerabilis de eo qui Arelatensi postea auctus est Archiepiscopatu, hoc testificatur, Ecclesiæ eum Nemansensi ab infantia dicatum fuisse (1). *Oblatum a Patre dum puer esset, Ecclesiæ Nemausensi, nutritum a puero usque ad juvenilem ætatem in Ecclesia Nemausensi, Canonicum fuisse Ecclesiæ Nemausensis.*

Si parens alteruter liberos tam frequenter, utique & liberi ipsi se ipsos non raro altaribus offerebant, vel utrimque etiam & a parentum & a liberorum voluntate rationabilis & sancta proficiscebatur oblatio. Ejus rei exemplum est in vita sancti Laurentii (2) Archiepiscopi Dublinensis. Cum enim Episcopum parens ejus oraret, ut sortiretur inter liberos suos, cui obtingeret Clero sociari, Laurentius ipse puerulus tum adhuc exoravit, ut fors ipsemet & portio Domini esset, itaque ab Episcopo susceptus & enutritus in Ecclesia fuit.

III. Sicubi autem vel parentes, vel liberi illum sibi propositum habebant scopum, ut & sæculi simul & Ecclesiæ opibus honoribusque gauderent: aut ut paterna hæreditas in pauciores filios secta, copiosior afflueret: illud enim vero non possumus non cum Bernardo vehementer execrari (3). *Scholares pueri & impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatem promoventur ad Ecclesiasticas dignitates, & de sub ferula transferuntur ad principandum Presbyteris. Dum huic parvulo, aut forsitan nondum nato Ecclesiastica jam Beneficia provida sane parentum sollicitudo parat; Hunc nos, inquiens, illi vel illi tradamus Episcopo, apud quem habemus gratiam, aut cui forte servimus, ut ditetur de bonis Domini, nec in tot liberos nostra dividatur hæreditas.* Sed quam detestabile hoc est flagitium, tam laudabile eorum votum, qui sola delectati Clericatus sanctitate, in minoribus Ordinibus acquiescendum sibi statuunt, nec de Majoribus unquam nisi verecunde & trepide cogitant, de Beneficiis autem ne cogitant quidem, gnari horum & Ordinum & Beneficiorum dispensationem divina quadam fieri sorte & providentia.

IV. Ea erant in sententia Reges, Pontifices, virique illi sanctissimi, quorum exemplis testimoniisque supra congerendis operam dedimus. Erat & in eadem sententia magni nominis Cardinalis Robertus Pullus, cujus hic libet verba exscribere (4): *Qui ad Clerum ultro appropiat, non ideo per se ad Cleri gradus accedere præsumat. Ad te enim pertinet, si ita libet, Clerum eligere, in Clero autem gradum te conscendere, non tui est officii, sed aliorum. Ordinem quippe vivendi, sive in Clero, sive extra, tui juris est postulare, in Clero autem positum, honorem sibi arripere graduum prohibitum est, dicente Apostolo: Nemo sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.*

V. Eadem erat & sententia Concilii Mompessulani anno 1258. ut ad Tonsuram ii tantum admitterentur, qui ad eam expetendam impellantur supernæ pietatis & religionis afflatu (5). *In tonsurando, illos maxime, qui cum postulant tonsurari, sunt in ætate viginti annorum & supra constituti, cautelam habeat ordinator, ut talem adscribat militiæ Clericali, qui ex devotione, non per fraudem abscribi cupiat ordini Clericali, & qui non sit omnino expers scientiæ Clericalis.* A quibus non abludunt hæc Concilii Tridentini verba (6): *Prima Tonsura non initientur, de quibus probabilis conjectura non sit, eos non sæcularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc genus vitæ elegisse.* Approbatur ergo a Concilio Tridentino, ut sua sponte Clericalis vitæ genus *eligant* privati, dum defæcatum & purum sit a terrenis cupiditatibus hoc votum.

Placuit quidem Tridentinæ Synodo (7), ut ne Episcopi plures ordinarent, quam qui Ecclesiæ utiles fore, aut etiam necessarii præsumerentur. Verum id ad Tonsuram Clericalem forsan porrigi non debet. Utque ad eam quoque id pertineat, non eo prohibentur vel parentes vel liberi, quin Episcopos antevertere possint, & castissimam hostiam, ab humanis affectibus purgatam altaribus inferre, salvo, & incolumi Episcopi jure ejus vel admittendæ, vel dif-

fe-

(1) L. 5. Ep. 4. (2) Surius die 14. Nov. c. 4.
(3) Epist. 42. (4) Sentent. Part. 6. c. 10. (5) Can. 2.
(6) Sess. 23. c. 4. (7) Ib. c. 16. 18.

ferendæ, vel prorsus repudiandæ. Enim vero cum ibidem non multo post edicat idem Concilium ut erigantur Seminaria, in eisque instituantur pueri anno ætatis duodecimo, & Ecclesiasticis disciplinis instituantur: *Religiose educare, & in Ecclesiasticis disciplinis instituere tenentur*: evidentissime apparet pueros his Seminariis admitti, sive semetipsi, sive ipsos parentes, & cognati offerant. Qua enim alia auctoritate ad Clericorum Seminaria arcesserentur pueri: potissimum vero nobiles, divitesque, quos & ipsos admitti jubet Concilium, si modo ipsi pio Cleri desiderio æstuent: tametsi pauperiores ditioribus anteponendos censeat *Pauperum filios præcipue eligi vult, nec tamen ditiorum excludit, modo suo sumptu alantur, & studium præseferant, Deo & Ecclesiæ inserviendi*. Atqui statim atque inibant Seminarium adolescentuli hujusmodi, Clericali tonsura donabantur, & Clericali veste, quam nunquam deponerent: *Ut in disciplina Ecclesiastica commodius instituantur, tonsura statim, atque habitu clericali semper utentur.*

VI. In Concilio Remensi anni 1564. confirmatum est (1) Decretum hocce Concilii Tridentini, ut ne attondeantur in Clericatum, nisi qui id institutum *elegerint*, eo demum fine & voto, ut Deo religiose famulentur. *Probabilis conjectura sit, hoc genus vitæ delegisse, ut fidelem Deo cultum præstent*. In Concilio Mediolanensi IV. statutum est (2), ut Episcopi Parochique studium omne, operamque & industriam conferrent in id, ut ad Clericales informarentur, ac instituerentur functiones ii ex adolescentibus, quos intellexerint, vel ipsos Clericalis vitæ amplectendæ cupidos esse, vel a parentibus ei addici. *Ubi primum Episcopus, aut Parochus aliquem norit, qui vel sponte se Clericali militiæ abscribi velit, vel a parentibus adhuc infans destinetur: hoc sedulo curet, ut ille quo diligentius Clericalis disciplinæ vitæque religiosæ institutis primus imbuatur, Ecclesiam frequentius adeat, &c.* Eodem in Concilio præcipitur Parochis, ut & ipsi veluti Seminarium sibi singuli excolant, quo alant parvulos innocentia hactenus illibata fulgentes, & quantos poterunt, maxime ex pauperibus, ut hinc nova Clero soboles, cum opportunum fuerit, accedat. Vetat denique Mediolanense hoc Concilium, ne suæ domi alant Parochi quoscunque pueros, nisi Clericos, vel *pauperes, qui ad Clericatum aspirent*.

Concilium Rothomagense anni 1581. Decretum istiusmodi innovavit (3), tum Tridentini Concilii, tum Remensis, eademque ipsa verba adhibuit. Quod & de Burdigalensi dicendum anni 1583. Prohibitum est in Concilio Mexicano (4) anni 1585. ne cui Tonsura concederetur, aut Clericalis vestis, antequam sacramentum præstaret perseverandi in Clero. Non tantum in pretio erat voluntas eligendi Clericatus, sed & exigebatur sponsio in eo perseverandi. *Nisi præstito juramento de intentione perseverandi in habitu Clericali*. Nec permittitur hoc eodem Concilio conferri cuiquam Tonsuram ante annum ætatis decimum quartum, nisi iis qui per biennium ante in Ecclesia Cathedrali ministrarint cum Clericatus veste, & quorum parentes tutoresque sacramento confirmabant, operam se daturos, ut in Clero permaneant. Conventus Melodunensis Cleri Gallicani anni 1579. de Seminariis agens, sanxit ut similiter nobilium divitumque liberi in iis susciperentur, si modo pio fervent desiderio divinis se obsequiis dedicandi.

VII. Non se his cancellis circumscribi passus est Simeon Thessalonicensis Episcopus, ubi censuit expeti & postulari posse Ordines Lectorum, Subdiaconorum, Diaconorum adeoque & Presbyterorum: quin & dignitates, officiaque & Beneficia his Ordinibus conjuncta: solum Episcopatum sine piaculari crimine optari, ambirique non posse, nec omnino adiri: nisi electione & vocatione canonica (5): *Omnibus quidem vitæ puræ in orthodoxa fide tantum amore captis quærere, & persequi licet ceteros sacerdotii gradus, Lectoris sigillum, Subdiaconi manus impositionem, Diaconi, Presbyteri ordinationem, & in his Ordinibus promotiones quasdam & ministrorum dignitates. Verum Episcopatum nemini quærere licet, nec possibile sine electione ac suffragiis*. Cum tradit Simeon innoxia, & inculpata esse posse desideria, tum Ordinum omnium, tum Beneficiorum Episcopatu inferiorum, dum id contingat *pura vita*

(1) Cap. 9. (2) Part. 2. cap. 13. 15. (3) Tit. de Episc. Offic. c. 14.
(4) L. 1. Tit. 4. c. 2. (5) De sacris Ord. c. 6.

vitæ tantum amore captis : tela subministrat ipse, quibus vacillantem alioqui, & calumniæ valde obnoxiam ejus doctrinam rueamur. Ut enim addocuit nos Paulus, Episcopatus etiam desiderandi rationem esse quandam, pietati & religiosæ modestiæ nihil obstrepentem: si non observentur oculis votisque, nisi quæ Episcopatus pene individua sunt ornamenta, labores, cruces, persecutiones, frequentes pro Christo mortes: ita, immo & aliquanto facilius intelligitur, posse Ordines dignitatesque Episcopatu inferiores concupisci, non sine flagitio tantum, sed & cum laude, si una cordi sit, una amori sanctitas sacerdotalium functionum seposito absterso que fuco omni humanarum opum dignitatumque.

VIII. Hac omnino ratione posteriori hac ætate complurimi virtutibus clari, addictissimique in Congregationes se conjecerunt mere Clericales, quarum indubium est gregales plerosque omnes ad Ordines sacros evectum iri: eo vel jure, vel more ita jamdiu ibi vigente. Qui his Sodalitiis nomen dant, ad sacerdotium aspirare videri dicique possunt: sed nullius tamen vitiosæ ambitionis affines sunt, aut vel suspecti esse possunt, cum nullæ interveniant humanæ illecebræ, nullæ sæcularium voluptatum, honorum opumque spes, utpote quæ ipso instituti sacri exordio funditus excisæ sint. Ecclesia autem ipsa, quæ istiusmodi & Institutiones, & Congregationes auctoritate sua statim munivit, satis ipsa superque ab obliquis quibuscunque suspicionibus eas purgat sollicitationes, precesque pie ambitiosas, quibus in eas aditum sibi aperiunt omnis ætatis viri, quanquam eo admitti flagitantes, flagitent & quodammodo Sacerdotio se consociari.

IX. Jure autem meritoque existimat Simeon idem Thessalonicensis, Episcopatum ipsum ambiri, prehensarique non posse. Etsi enim desiderari posset ea ratione qua Paulus docuit, quæ concupiscendi ratio, ipsa Episcopatus fuga & rarior est & difficilior, non posset tamen ambiri. Eligendi enim jus est penes eos, quibus ea de causa assentari flagitiosum est. Quinimmo cum electoribus patere non possint arcana cordium, exploratum illis nunquam esse posset, qui casto & puro, qui carnali, & impio flagrarent desiderio, ideoque omnes eos abigere a se tenerentur. Ut ergo innoxium aliquando esse possit Episcopatus desiderium; non potest sine gravi noxa desiderium illud explicari, & in tantæ dignitatis ambitiosum aucupium effundi.

X. Concludet hanc aptissime quæstionem Innocentius III. qui Episcopo Pictaviensi mandavit, ut juniori Clerico Subdiaconatum conferret, qui Clericatui consecratus fuerat ab ipsa parente sua, inter puerperii cruciatus (1) & qui maternis obsecundans votis, minoribus jam fuerat initiatus Ordinibus. Idonea suppetebat eruditio, suppetebat & patrimonium. Non sibi defuerat apud Episcopum Pictaviensem. Et repulsam tamen passus erat. *A te instanter petiit, ut eum in Subdiaconum promoveres. Tu licet habeat patrimonium, acquiescere recusasti*. Magis exorabilem se Pontifex præstitit piis Clerici hujus postulationibus. *Nos pium ejus propositum attendentes, &c.* Episcopoque præcepit, ut Subdiaconum illum ordinaret. Absolutissimum mihi quidem videtur hoc Decretum Pontificis, & omnes partes complecti atque firmare suprapositæ doctrinæ. A parentibus hic primum, inde & a seipso Clericatui addictus fuerat; nec opibus, nec honoribus inhiabat; quin suis impendiis avebat Ecclesiæ inservire: pietati ejus gratulatur Pontifex, nec permittit tantum, sed præcipit Episcopo, ut Subdiaconum ordinet. Una nobis objectari potest Subdiaconatus dignitas, ultra inferiorum jam Ordinum sortem evecti. Sed proclivis & expedita responsio est, cum sacrorum Ordinum postremus esse Subdiaconatus, eo nec acui, nec sedari facile potuisse Clericorum aut ambitum, aut avaritiam. Denique cum Subdiaconatu primum irrevocabiliter quis Clero Deoque adstringatur, probabile prorsus est, hunc Clerum, alioqui necessariis vitæ subsidiis abunde instructum, eo ornari non alio consilio voluisse, quam ut se insolubili nexu Deo Ecclesiæque devinciret.

(1) Regest. 10. Epist. 155.

De iis qui declinandi tantum lethi extremique supplicii causa ordinabantur.

CAPUT XXVII. *P.2.l.2.c.8.*

De iis qui Clericatu ab Episcopis donabantur, quamvis eos ad Clerum non appelleret nisi quædam fortunæ procella, & declinandæ persecutionis, aut justæ ultionis necessitas.

I. Varia hujus infortunii in Oriente exempla.

II. Quæ hinc documenta exculpi possint. Hic Clericatus promiscue habebatur cum instituto Monastico. Quæ Ecclesiæ consilia in his ordinationibus violentis & extortis.

III. Hinc emicat Clericatu persuasissimum fuisse sæculo prorsus renuntiari.

IV. V. VI. VII. Exempla ejusdem rei per Gallias. Violentas has ordinationes, suo tamen quodam modo fuisse voluntarias, & lapsu temporis libentissima voluntatis holocausta.

VIII. IX. Persimilia Hispaniarum exempla, ubi durior fuit consuetudo, nec tamen unquam ita dura asperaque, quin voluntariæ semper hæ fuerint ordinationes.

X. Qui criminum conscii convictique fuerant, persæpe in claustro, nunquam in Clericatu pœnas luere jussi sunt,

I. EVidentius invictiusque constabit, quam libenter ab Ecclesia ad Clericatum susciperentur, qui sacris se obsequiis mancipare ex animo cupiebant; ubi declaratum fuerit, quam facile admitterentur illi, qui eo variis infortuniis, & vitæ tempestatibus impellebantur. A Socrate commemoratum est (1), Julianum, qui postea Ecclesiæ desertor fuit, & hostis cruentissimus, ut ex animo Constantini Imperatoris excuteret eas suspiciones, quas vanitate ipse sua & imprudentia exciverat, Monasticum simulasse propositum, Lectoremque in Ecclesia Nicomediensi ordinari se voluisse. Haud sane probabile est prosiliisse Episcopuum, ut Imperatoriæ prosapiæ Principem inopinum invaderet, & Lectorem initiaret. Obvius ergo approbavit ipse, nec repelli potuit. Narratur & a Theodoro Lectore (2) Marcianum, qui de Imperio cum Zenone certaverat, insignesque de eo quandoque reportaverat victorias, captum tandem fuisse, & in exilium deportatum, cum prius Presbyter ordinatus fuisset. Perhibet & Evagrius (3), ut Constantinus Tyrannus, imparem se tandem expertus justitiæ, potestati, & exercitibus Honorii Imperatoris, purpuram sponte exuerit, & in Ecclesiam ingressus, Presbyterum se ordinari evicerit. Auctor est Theophanes, Germanum, & Philippicum usque adeo, vel odio, vel terrori potius fuisse Phocæ Imperatori, ut eos Presbyteratu initiari coegerit (4). *Germanus deposita coma ad Presbyterorum ordinem ejus jussu allectus est. Philippicus etiam crinibus attonsis Sacerdotii dignitatem assecutus est, & Chrysopoli in Monasterio a se extructo moram egit.*

II. Non eo animo scribuntur hæc exempla, ut iis subscribatur: quin potius, ut in ea pauca hæc animadvertantur. 1. Si non repellebantur a Clericatu & Ordinibus, qui pene inviti flagitabant, certe terrena, & carnali cupiditate adacti: multo minus rejici tum potuisse eos, quos infucata pietas ad eadem vota incitabat. 2. Increbuisse hæc exempla jam inde a quarto Ecclesiæ sæculo. 3. Qui tristibus his rerum temporumque vicibus ordinabantur, simulate saltem eos necessitati servisse, & cessisse Providentiæ, ad voluntariam conversionem profitendam. 4. Qui Clericatui tum & Ordinibus illigabantur, eos simul, & semel Monastica instituta professos, ut ex Juliani exemplo declaravit Socrates.

Et eo sane prohibebantur tum Episcopi januam Cleri his occludere, ut qui in Monasticos se statim secessus conferrent, mundoque terga verterent, idque certa, & firma posthac voluntate vociferarentur. Quanti etenim sunt, qui mala bene vertunt, & qui necessitati aliquando tandem ita sese inflectunt, & accommodant, ut quæ violenta primo fuerat, voluntaria mox evadat conversio, & in summam quandoque erumpat pietatis arcem? Docuit nos alibi Augustinus, ne agricolis quidem, & opificibus quibuscunque obtrui debere cœnobiorum aditus omnes; propterea quod quanquam justissimæ sint causæ suspicandi, inertiæ

[1] L. 3. c. 1. [2] L. 2. circa Finem. 3) L. 6. c. 15. [4] In Chron.

inertiæ potius illos, & otii amore, quam sincera ferri pietate: sint tamen ex illis aliqui qui castissimo desiderio ferveant perfectionis Evangelicæ, & qui in ejus postea fastigium evadant. Itaque ne hi rejiciantur, illos quoque esse amplexandos: cum sibi uni Deus cordium perscrutandorum vim, & laudem vindicarit.

III. Si cui vero succurrat animo, non magnopere referre ad dignoscendam Beneficiorum priscæ Ecclesiæ disciplinam: tam operose declarari, admissos fuisse in Clerum, tum eos qui sua sponte id exposcebant, tum qui violento adversantis fortunæ turbine eo urgebantur. Respondebo permagni omnino interesse, ut persuasum sit omnibus, Clericatus professionem fuisse tum vere professionem, conversionem, religionem, fugam sæculi, & voluptatum vanitatumque ejus insanarum: ideoque non potuisse non eo admitti illos, quos superne inspirata pietas, vel quos reflantis fortunæ turbo eo perpulisset. Permagni inquam interesse, ut omnino intelligatur Clericatum minoresque Ordines quendam veluti noviтiatum fuisse, ubi Christi milites imbuerentur omni virtutum genere, humilitate, paupertate, veste quippe ciboque contenti: ut ne suspicio quidem esset eo homines, vel opum cupiditate trahi, vel honorum.

IV. Veniamus ad Occidentales Ecclesias, & experiamur an & in iis appareant id genus exempla, in quibus eadem quoque liceat observare. Memoratur a Gregorio Turonensi Chararicus Rex jussu Clodovæi Magni pœnas dedisse perfidiæ in hunc eundem modum attonsus in Clericum cum filio, tum ipse Presbyteratu, filius Diaconatu, sacris altaribus ambo devincti (1): *Vinctos totondit & Chararicum quidem Presbyterum, filium vero ejus Diaconum ordinari jubet.* Non facile crediderim, potitum victoria Clodovæum abrupte Episcopis præcepisse, ut miserabiles Principes tonsura, & sacerdotio donarent. Quin auguror potius, his optionem fecisse, ut aut perfidiam capite luerent, aut semel renuntiarent sæculo, eique se includerent professioni, ubi res novare, & turbare quidquam amplius non possent, tumque ipsos statuisse secum, & exorasse ab Episcopis, ut attonsa coma, collatoque sacerdotio, spes sæculi omnes ejurarent.

V. Et hæc quidem conjectura, non similitudine tantum veri, Regumque in Episcopos observantia nititur, & Episcoporum in Ordinibus nonnisi consideratissime conferendis providentia: sed & aliis ab eodem Gregorio relatis exemplis, ac trinm potissimum filiorum infortunatissimi Regis Clodomiri. Cum enim in manus patruorum incidissent Childeberti, & Clotarii, copiam illi fecere aviæ Clotildi reginæ sanctissimæ, alterutram ut eligeret perniciem, vel mactari pueros, vel detonderi, eoque regiæ familiæ, & dignitatis insignibus spoliari. Contrucidati sunt duo, tertius nimirum Clodulphus elapsus est, attonsusque, & tandem Presbyter factus, regiam, sed cœlestem, minus invidiosam, sed non paulo optabiliorem assecutus est coronam (2). *Is postposito regno terreno, ad Dominum transiit, & sibi manu propria capillos incidens, Clericus factus est, bonisque operibus insistens, Presbyter ab hoc mundo migravit.*

VI. Hoc Clodulphi exemplo dilucet, has professiones, seu Clericales, seu Monasticas, quanquam in speciem primo vi extorqueri viderentur, voluntarias tamen, & jam tum aliquo modo fuisse, & omnino postea evasisse. Quanquam potuerint & aliqui forsan ne ferreæ quidem, & ineluctabili cedere necessitati, & contumacia calamitatem exaggerare. Merovæus sane regii & ipse sanguinis; veste primum donatus Clericali, tum ordinatus Presbyter, ita in Monasterium amandatus est, ubi Clericalis vitæ regulis imbueretur (3). *Cum in custodia a Patre retineretur, tonsuratus est, mutataque veste, qua Clericis uti mos est, Presbyter ordinatus, & ad Monasterium Cenomanicum dirigitur, ut ibi Sacerdotali erudiretur regula.*

VII. Lubens omitto & alia quæ congeri possent exempla, & ad Concilium Aurelianense III. venio, ubi pœnis canonicis (4) subjiciuntur Episcopi, qui invitos, & reclamantes ordinabant; nec a communione depelluntur, etsi Ordine sacro exauctorantur qui uxores duxerant, postquam vi adhibita ordinati fuissent. Hinc perspicis Ordinationes, de quibus verba facimus, suo quodam modo voluntaria fuisse. Volebant enim effugiendæ mortis causa ordinari, etsi alias noluissent (5). *Quod si invitus, vel reclamans fuerit ordinatus, ab officio quidem*

O 2

(1) L. 2. c. 41. (2) L. 3. c. 18. (3) L. 5. c. 14.
(4) Ibidem. L. 7. c. 31. 36. (5) Can. 7.

dem deponatur, sed non a Communione pellatur. Episcopus autem qui invitum, aut reclamantem præsumpserit ordinare, annuali pœnitentiæ subditus, Missas facere non præsumat.

VIII. His exemplis referta erat & Hispania. Eorum aliqua ab eodem Gregorio Turonensi (1) litteris mandata sunt. Satius esse tamen arbitror hic expendere Canonem Concilii Toletani VIII. quo percelluntur ii, qui jam nefarias nuptias appetebant, postquam Ordines in difficillimis hisce temporibus suis accepissent, quod non alius daretur fugiendæ mortis exitus (2). *Quosdam aut eventu necessitatum, aut metu periculorum, adeptos fuisse novimus Ecclesiasticarum officia dignitatum: & quoniam cum hæc illis imponerentur, id sibi fieri noluisse testantur, idcirco hæc spernere, atque ad pristina pertentant conjugia moresque redire.* Obtendebant illi nunquam assensos esse se Ordinationi. At contra Concilii urgebant Patres, Ministrorum sacrorum consecrationem non minus augustam, sacrosanctam & irrevocabilem esse, quam Chrismatis Altarium & Ecclesiarum: Si baptismo autem parvuli etsi minime consentientes, constringuntur tamen Christianæ fidei legique; non minorem Ordinis sacri vim esse debere, quanquam qui eo donantur, eorum extorqueatur aliquo modo consensus. *Quanto magis non convenit violare, quod pro mortis, aut pœnarum evadenda pernicie, occulta Dei dispensatione dignoscitur obvenisse. Licet inviti perceperint quod merebantur habere, libentes tamen ob cœleste retineant præmium, quod nolendo per terrenæ consecuti sunt necessitatis eventum.*

IX. Si rata habetur hoc Concilio eorum ordinatio, qui minus assentiebantur: *Id sibi fieri noluisse testantur, &c. Licet inviti perceperint, &c. Nolendo consecuti sunt, &c.* non tamen existimandum est nullum prorsus præstitum fuisse ab iis qui ordinabantur, assensum. Assentiebantur enim vero, quanquam illibentes, ut illi qui ut gravius declinent malum, leviori assentiri, & acquiescere coguntur. Verissime enim dicitur, hoc malum eos pati invitos, & tamen volentes assentiri, ne graviorem aliquam cladem sibi arcessant. Quibusde hic agitur, ordinationi eodem pacto consenserant, necessitate constricti inevitabilis alioqui mortis. *Aut eventu necessitatum, aut metu periculorum, &c. Pro mortis, aut pœnarum evadenda pernicie, &c. Per terrenæ necessitatis eventum.* Ecquis autem non, vel amarissimas sorbet portiones, metu mortis eo adactus, invitus, & tamen volens?

Episcopi ergo sacros Ordines his conferebant, tunc quidem non tantum volentibus, sed vehementissime volentibus, orantibusque, postquam non alia supererat salutis via. Unde ita ordinati non fere postea reclamabant, aut contra protestabantur, velut ii de quibus supra Concilium Aurelianense III. Hinc quoque non leve patrocinium Episcopis accedebat, quod persæpe assensus ille vi expugnatus primum, lapsu temporis confirmabatur, & dilucescebat, & hinc gratiæ habebantur singulari Dei providentiæ, cui tempestates ipsæ famulantur, & diutissime jactatos eo jubente in portum tandem conjiciunt. *Occulta Dei dispensatione dignoscitur obvenisse:* Obiter moneo non aliter interpretandos esse aliorum Hispaniæ Conciliorum Canones, ubi ratus habetur baptismus Judæis invitis datus. Et eorum enim ponitur certusque habetur simillimus consensus, vi expugnatus ille quidem, & metu mortis, sed consensus tamen, & voluntarius, eadem ipsa ratione, qua tam multa in vita communi fiunt metu mortis, & voluntarie.

X. Non debet hic denique præteriri quod in Cleri laudem, & decus eximium vergit. Nimirum gravium reos flagitiorum, Clero nunquam in pœnam addictos fuisse, quanquam tum quidem non raro in Monasteria ablegarentur. Quod factum videtur non sacerdotii tantum contemplatione, sed ejus etiam innocentiæ morum, quem Clericatus postularet. Non plecti, sed honestari videretur scelus, si scelesti Ordinibus Ecclesiasticis innecterentur. Denique scelus ipsum antequam sæcularis Judicis sententia damnaretur, prædamnatum jam erat canonicis institutis, & a sacerdotii quantulocunque consortio abscissum. Ideo quanquam criminosos compulerit quandoque inconsiderata, & præceps iracundia tyranni ad Ordines sacros suscipiendos, verum id nunquam canonico, vel juridico judicio factum, nunquam a Judice ullo pronuntiatum. Quin

(1) L. 6. c. 43.

(2) Can. 7.

Quin & ubi tyrannica vi extortum illud eft, non tam Clericali ordinatione puniebatur, quam fpe dignitatis cujufcunque civilis adipifcendæ fpoliabatur reus. An vero cum judiciali fententia Clerici laicique detrudebantur in Monafteria, id eo pertineret ut Monachi fierent, an ut pœnitentiæ tantum operibus fefe dederent, id a propofito noftro alienum vifum eft inquirere.

CAPUT XXVIII. *P.3.l.2.c.7.*

Nec Clero, nec Clauftris excludebantur qui vitandæ mortis caufa eo confugiebant, fub Imperio Caroli Magni, ftirpifque ejus.

I. Cur hæc loco ifto quæftio pertractetur?

II. Qui vi urgebantur, ut Clericalem, vel Monafticam Profeffionem complecterentur, neceffitati ferviebant, volentes utique, & vel ita mortem declinare gaudentes.

III. IV. Varia exempla, & infictæ hujus neceffitatis, & accommodantis fe vi voluntatis, liberæque confenfionis.

V. Obfervantur nonnulla in iis exemplis.

VI. VII. Proferuntur exempla alia, & nonnulla rurfus in ea obfervantur.

VIII. In Ecclefia Orientali iidem mores.

IX. Qui vi adacti fuerant ad alterutrum propofitum, in eo perfeverare cogebantur.

X. Doctrina Balfamonis de Profeffione Monaftica, morte imminente facta.

XI. Antiquæ pœnitentiæ fucceffit Monaftica Profeffio.

XII. An aliquando fuerint relaxati, qui in Cœnobia fuerant contrufi?

XIII. Voluntarii homicidæ, qui ab afylo Ecclefiæ diftrahebantur, perpetuo arctabantur carcere, nifi clauftro mallent.

XIV. Poterant Abbates ad Profeffionem admittere eos, qui vita mox abituri erant.

I. NOn pigebit hic illud refricare, quo adducti fimus confilio ad hanc quæftionem pertractandam, de iis qui tyrannica vi, vel triftiffima neceffitate conftringebantur, ut fe vel Clericali addicerent, vel Monaftico inftituto, quod non alia tum pateret mortis declinandæ via. Nimirum hic facile intelligitur, fi ne hos quidem Clericatu fummovebat Ecclefia, multo minus ab ea abjici illos potuiffe, qui fponte fefe, & uno Ecclefiaftici minifterii amore compulfi ad Tonfuram & minores Ordines offerebant.

II. Toto autem hoc capite operam noftram ftudiumque omne in id potiffimum conferemus, ut teftimoniis & exemplis medii hujus ævi hic coacervatis, manifeftiffime rurfum declaretur, ideo ad Clericatum & ad Ordines admiffos fuiffe ab Ecclefia eos, qui de libertate, de vita periclitabantur, quod enixiffime id & cuperent & flagitarent, ut quibus non aliud effet extremi fupplicii effugium. Non poterat fuo Ecclefia finu excutere ad hoc ejus afylum confugientes reos, vel etiam fine reatu calamitofos: cum tam invicta tunc conftantia fuorum afyla templorum tueretur: & cum necdum excidiffet memoria, quanto olim fcelerofos ex ipfis pene Tribunalibus manibufque tortorum extorfiffet, pœnæque fubduxiffet temporali, ut pœnitentiæ addiceret, qua & fcelera & fcelerum fupplicia æterna expungerentur. Illud enim ferio animadvertendum, in perturbatione frequentiffima rerum temporalium femper victos victoris iræ & vindictæ obnoxios fuiffe, quanquam non raro vel omnino innoxios, vel certe minus noxios. His ergo non iniquum erat patere Monafteria, patere Clericatum, quo fe hoftium & victorum furori fubtraherent. Minus voluntaria primum erat ea converfio, fed utcunque tamen, jam tum, fed omnino tandem voluntaria: cum cedat tandem & accedat neceffitati voluntas, ubi fapit, ubi infuefcit, ubi virtutis longo tyrocinio manfuefcit, & gratulatur tandem ei, & neceffitati, & procellæ, quæ nolentem ejecit in eum portum, ubi non multo poft lubentiffime conquiefceret.

III. In Concilio Attiniacenfi Ludovicus Pius anno 822. *primo quidem fratribus reconciliari ftuduit quos invitos attonderi fecerat*. Optimum Principem excandefcentiæ hujus fuæ pœnituit; denique publicæ pœnitentiæ lamentis eam culpam abluit. Carolus Calvus Pipinum quoque nepotem (1) Clericali tonfura conftrinxit, quod in Aquitania res novaret, quin & habitu Monaftico indui eum juffit, confilio ufus Epifcoporum, qui eam pœnitentiæ formam ejus & natalibus & fceleribus confentaneam fore

(1) Conc. Gal. tom. 2. pag. 448.

fore existimarunt, in Concilio Suessionensi II. ann. 853. (1) *Consilio severendissimorum Pontificum & Procerum attonsus & in habitu Monastico ad Monasterium sancti Medardi custodiendus & docendus deductus est.*

IV. Thassilo Dux Bavariæ, ut perhibet vetus Chronicum, ingeminatæ sæpius perfidiæ & perduellionis convictus, attonsus demum fuit, & in Gemmeticense Cœnobium inclusus (2): *Invitus jussus est comam capitis sui deponere, &c. Clericus effectus est, & exinde exilietus est ad Cœnobium quod appellatur Gemmeticum. Duo quoque filii ejus tonsurati atque exiliati sunt.*

Hæc paucis ibi: at locupletior alibi & diffusior Historiæ eorum temporum scriptor narrat Comitia Regni Generalia habita, ubi causa Thassilonis disceptata, capitalis sententia in eum dicta, Caroli Magni imperio & indulgentia suspensa ac mitigata fit, ut quem Thassilo affinitate contingeret. Denique cum mortem ipse deprecaretur, rogaretque ut longo pœnitentiæ decursu permitteretur in Monasterio quopiam scelera sua eluere, una cum filio quem habebat, ut prius perfidiæ, ita & nunc pœnæ socium, ac pœnitentiæ: voti compos factus est (3). *Dominus Carolus congregans Synodum ad villam Ingelhaim, &c. dum omnes una voce acclamarent capitali eum ferire sententia, Carolus piissimus Rex motus misericordia, ob amorem Dei, & quia consanguineus ejus erat, obtinuit ab ipsis Dei & suis fidelibus, ut non moreretur, & interrogatus a clementissimo Rege Thassilo, quid agere voluisset, ille vero postulavit, ut licentiam haberet sibi tonsurandi, & in Monasterio introeundi, & pro tantis peccatis pœnitentiam agendi, & ut suam salvaret animam. Similiter & filius ejus Theodo dijudicatus est, & tonsuratus, & in Monasterio missus.*

V. Hinc manifeste illa existunt. 1. Quamvis inviti viderentur hi Proceres tonderi & ordinari: *invitus jussus est comam capitis deponere:* sponte tamen, immo & cupide hoc eos voluisse. Quid enim tam voluntarie, quid tam cupide fit, quam quod necessitate vitæ tuendæ, & mortis propulsandæ fit? Ideo & Thassilo Judicum sententia morti addictus, in gratiæ & beneficii loco habuit, quod vita & professione Monastica donaretur. Eginardo etiam teste Thassilo Cœnobium & lubens primum intravit, & lubentior postea incoluit. *Clementia Regis licet morti addictum liberare curavit. Nam mutato habitu in Monasterium missus est, ubi tam religiose vixit, quam lubens intravit.* 2. Ita viros nobilissimos humanius quandoque habitos, ut postquam morte damnati fuerant; pœnitentia publica mulctarentur; ut quondam frequentissime capitale judicium connitentibus Episcopis Clericisque omnibus condonatum, & pœnitentiæ publicæ laboribus commutatum fuerat; eo tantum discrimine, quod his posterioribus sæculis pœnitentiæ stadium in Monasterio decurreretur. 3. Clericatum in his exemplis a Monastico instituto non sejungi. Hæc enim verba, *Clericus effectus est*, perspicue de Monastica professione capienda sunt. Et cum per hæc media sæcula aliquandiu indiscriminatim ea habita sint instituta duo; hinc forsan emersit, ut & in Clericatum aliquando adigerentur rei eorum scelerum, quæ capitali supplicio expianda fuissent. Ostensa enim morte, quam declinare jam non possent, jam multis ipsis precibus id expugnabant, ut Clericalis potius, vel Monasticæ vitæ institutis constringerentur.

VI. Cum Pipinus quasi naturæ ipsius suæ immemor in parentem optimum Carolum Magnum conjurasset, in Conventu Regni generali anno 793. Ratisponæ cum conjuratis omnibus morte damnatus est. Donatus mox a Carolo Magno Comitiorum precibus, in Clericatum & in Monasterium contrusus est (4): *Universus populus judicavit ut vita privarentur, & ita de aliquibus impletum est. Nam de Pipino filio suo quia voluit Rex ut occideretur, judicaverunt Franci, ut ad servitutem eum inclinare debuisset. Et ita factum est, & misit jam Clericum in Monasterium.* Auctor est Eginardus, optasse Pipinum ipsum, ut hac occasione posset pœnitentiæ instituta serio capessere (5), *Detonsum in Cœnobio Prumiæ, religiosæ vitæ, jamque volentem vacare permittit.* Denique testatum facit Eginardus, ne Ludovicum quidem Pium quenquam Monasteriis addixisse, nisi quos conjurationis compertos Comitia Generalia morte damnarent (6). *Judicio Francorum capitali sententia damnatos, &c. prout quisque nocentior, vel innocentior apparebat, vel exilio*

(1) Can. 3. (2) Du Chesne Hist. Fran. tom. 2. pag. 6. (3) Ibid. p. 33. Ann. 788.
(4) Ibid. p. 38. (5) Ibid. p. 101. (6) Ib. p. 202. 280.

lio proscribi, vel detondere, atque in Monasteriis conversari jussit. Quin & Theganus narrat a Ludovico Pio Abbatiis donatos fuisse fratres suos & Episcopatibus, quos antea in Monasteria compegerat. Pœnituit quidem Ludovicum postea suæ in fratres suos inclementiæ. Sed vel hoc ipsum incredibilis ejus clementiæ documentum fuisse auctor est, qui ejus vitam scripsit: quod ipsum pœnituerit pœnæ secundum leges irrogatæ, immo multis delinimentis mitigatæ (1). *Adeo Divinitatem sibi placare curabat, quasi hæc quæ legaliter super unumquenque decurrerant, sua gesta fuerint crudelitate*. Humanitatis ejusdem specimen aliquot interjectis annis exhibuit in eos rursus, qui novæ conjurationis architecti fuerant (2). *Cum omnes judicio legali tanquam reos majestatis decernerent capitali sententia feriri, nullum ex eis permisit occidi: sed laicos quidem præcepit locis opportunis attonderi, Clericos vero in convenientibus itidem Monasteriis custodiri*.

VII. Strues ea & perspicuitas tanta exemplorum declarat apertissime, ut supra perstrictum est, 1. Non coactos fuisse ad Clericatum, nisi eos qui cogi se volebant, seu qui Clericatum morti volentes lubentesque præponebant. 2. Vetustissimæ disciplinæ has fuisse quasdam veluti reliquias, morti temporali præripi reos, ut pœnitentiæ laboribus immorentur. 3. Priscæ quoque disciplinæ id fuisse, ut pœnitentia in Cœnobio quopiam perageretur. 4. Tonsuram & Clericatum hic plerumque de Monastica professione intelligi debere. Apertissimum enim illud est in superioribus exemplis omnibus, quibus & alia possent adjungi. Ita Monachus Inculismensis ait, ultimum stirpis Clodovæi Principem Clericatu donatum esse in Monasterio, hoc est, & Monastica simul veste (3). *Facto Clerico in Monasterio*. Ea porro erat ejus rei ratio, quod minus tunc distingueretur Tonsura Clericalis a Monastica: cumque persæpe Clerici pœnitentiam acturi in Monasteria amandarentur, facile persuasum est, posse in iisdem Monasteriis laicos quoque accepta Clericali Tonsura pœnitentiæ laboribus defungi. Stephanus quoque IV. summus Pontifex eos, qui in ejus caput conjuraverant, vita donatos Monasteriis abdidit (4). *Quos salvos conservare cupiens Monachos fa-cere præcepit*.

VIII. In Orientem trajicio, ubi confestim ejusdem disciplinæ impressa observo vestigia, ejusdemque morum doctrinæ. Anastasius imperio cedens Theodosio, ut & sceptrum illi certius assereret, & sibi vitam, *Dato sacramento Clericus factus, atque Presbyter est consecratus*. Verba sunt ea Anastasii Bibliothecarii in vita Gregorii II. Addit Theophanes in Monasterii latebras conjectum fuisse Anastasium. Si Presbyter autem ordinatus est, quanquam procul sim a probandis vel defensandis hoc genus facinoribus: succurrit tamen animo, quo difficultas ea & rei insolentia elevetur. Anastasius infortunii magis sui, quam sceleris præ Theodosio luebat pœnas. De Imperio certarant. Non ea semper causa melior, quæ felicior. Pœnas dabat Anastasius, non gravioris culpæ, sed infelicioris pugnæ. Itaque videri quibusdam potuit, non statim ubi ab Imperio excidit, etiam innocentia excidisse ea, quæ ad Presbyteratum desiderabatur. Adde quod Ordo sacer in hoc genus exemplis collatus videtur fuisse, non tam ut ejus munia obirentur, quam ut certius constaret de ejurata spe sæcularium quarumcunque dignitatum. Quam multi enim olim Ordine sacro donabantur, cujus functiones nunquam adirent?

Urgenti olim Bardæ, ut tonderetur & sacro velo obnuberetur imperatrix mater cum sororibus Michaelis Imperatoris: constantissime renuit Ignatius Patriarcha, contestatus nullius eas sceleris conscias esse. Ita enim Nicetas in vita Ignatii: *Et vero nunc quod Reginarum est facinus, quæve in illis causa, ut majestas vestra adversus eas talia machinetur*. Irenes Constantini Imperatoris mater (5), *mariti sui fratres, Cæsares & Nobilissimos, raso capite in Ordinem Sacerdotum redegit, qui natalitiæ Christi festo sacris populum impertirent*: quod nimirum in ipsam & Constantinum filium conspirassent, ut auctor est Cedrenus. Cum Nicephorus Botoniates Imperium invasisset, Michaele deturbato & in Monasterium detruso, Patriarcham & Metropolitanos immisit, qui eum detonderent & Archiepiscopum Ephesinum inaugurarent, ut perhibet Curopalates (6). *Michael detonsis capillis, sententia Patriarcharum & Me-*

(1) Ib. p. 301. (2) Ib. p. 308. (3) Ibid. p. 69. (4) In ejus vita.
(5) Cedrenus pag. 469. (6) Pag. 864.

Metropolitanorum, *Ephesi Archiepiscopus deligitur*. Insolentiora sunt sane hæc exempla & pene singularia. Longe numerosior enim eorum turba, qui ad Monasticam vitam cogebantur. Sed illud non abs re forsan hic observabitur, qui ad Clericalem contrudebantur professionem, eos nullius criminis infamia laborasse, cum vigerent etiam tum Canones, per quos a Clericatu cujuscunque sceleris infamia aspersi eliminabantur. Præfestina quidem illi & præcipiti celeritate ad sacros Ordines, ad summas etiam dignitates impellebantur: verum nemo non videt quam non possint hæc in exemplum trahi, quæ a summa potestate, ne dicam vi, proficiscebantur. Nec in crimen vocandi sunt Episcopi, qui Ordines tunc conferebant, cum renuendi constantiam & Canonum infractam observantiam retinere non possent, nisi alienæ salutis & vitæ dispendio. Consentaneum non erat, ut laudem constantiæ tum aucuparentur Præsules, cum de capite virorum nobilium Principumque ageretur.

IX. Non est etiam quod quenquam moveat, si tam religiose observari jubebantur hæ tunc professiones, vi certe expressæ. Tradit enim Balsamon, quod magis stupendum est, illos etiam quos repentina vis morbi oppresserat, adeo ut ne sentirent quidem, cum religiosa eis vestis indueretur, siquando sese pristinasque vires recuperarent, coactos fuisse professionis Monasticæ institutiones, laboresque omnes perfungi (1). *Vidimus multos qui ad extremam fere respirationem tonsi sunt, & qui propter morbum nesciebant quidem quid ipsis fieret, qui cum postea vellent habitum recipere, propter ignorantiam, & quod morbo male affecti essent, & in sæcularibus vitam agere vellent, id non fuit eis permissum, sed pœna etiam affecti fuere: alios autem qui cum temere ad pristinum habitum reversi essent, rursus ad priorem Monasticum habitum vel inviti reversi sunt*. Cum autem cavissent Carthaginenses Canones, ne ægrotis non petentibus baptismus daretur; ex quo consequens esse videbatur, ut nec pœnitentia non petentibus, nec quidquam sentientibus, ingereretur: Respondet Balsamon fidelibus omnibus insitum esse, & ipsa regeneratione insertum illud desiderium, ut ne hinc excedant, nisi peccatis per pœnitentiam abstersis; infidelium vero mentes nullo istiusmodi desiderio, aut voto occupatas esse (2). *Orthodoxis enim ut qui futurum Dei judicium sperent, pœnitentia cohabitat, & quilibet proposito Christianus desiderat, ut per tonsuram ei sua peccata remittantur*. Ea est Balsamonis doctrina, in qua per me licet, ut suo quisque fruatur judicio.

X. Nec vero fas est silentio præteriri scitum illud ejusdem Balsamonis, quod etsi nonnihil digredi nos cogat ab instituto, excusabit breve diverticulum, rei utilitas non modica certe. Ait ergo ille, qui ingravescente morbo quopiam & desperata jam pene salute, habitum induunt Monasticum, eos coram Deo pro veris haberi Monachis: quippe de Deo scriptum est (3), *Ubi te invenero, illic te judicabo*. Unde apud eum quisque censetur, ex animi præparatione qua hinc excedit. At non ita res se habet coram hominibus. Si quis enim habitu Monastico ita donatus est, is non potest, nec ipse, nec hæredes ejus ea gaudere donatione, quæ ab ea conditione suspensa fuerat, si Monachus fieret. At contra cui donatum est quidvis, si modo liberos suscipiat, is si sanus vegetusque Monasticum institutum profiteatur, donatione gaudebit, & rei donatæ fructus in pauperes dispensabit; at si Monachus non fiat, nisi in extremo vitæ fugientis discrimine, irrita erit donatio, ejusque fructus omnes restituentur. *Si is qui sub liberorum conditione rem aliquam gravatam acceperit in sanitate tonsus fuit bona gratia, recte ut eam ad pias causas relinquat, & restitutio cessabit. Sin autem in extremi spiritus tempore, eam ad pias causas non transmittet, quod invalida fuerit conditio, & locum habebit restitutio*.

XI. E diverticulo nunc in viam, a qua tantisper deflexeramus, redeundum nobis est: & illud primo recolendum: olim studuisse Clericos, ut reos morti subducerent, a qua tantumdem fere periculi animæ, quam corpori impendebat, ut eos pœnitentiæ subjicerent, qua & temporali nunc, & æternæ postea morti eximerentur. Recolendum illud rursum habitum pœnitentiæ injectum plerumque fuisse iis, qui in extremis agebant. Et duplici pœnitentiæ rationi successit postea Monastica professio, ei-

(1) In Synod. Constant. Can. 2. pag. 554.

(2) In Can. 49. Carthag.

(3) In Can. 12. Neocæsar.

eique implicati fuere, tum quibus æquissima scelerum vindicta, tum quibus desperatissima quædam ægritudo proximam certamque mortem allatura videbatur.

XII. Testificatur & alibi Balsamon, qui tonsi, Monasticaque professione Imperatorum jussu illaqueati fuerant, quantacunque illis vis adhibita fuisset, nunquam eos postea tam sanctæ professioni renuntiare potuisse (1). *Ne qui Imperatoria auctoritate tondentur, possunt transformari, habitumque mutare, sed erunt necessario Monachi, etiamsi vi tonsi fuere.* Persuasum probabiliter erat, mandata istiusmodi Imperatoria, non æquitate tantum legum, sed & humanitate multa temperata & condita fuisse, utpote quæ vitæ sanctiori, & immortalitati beatissimæ initium daturæ, adduceret eos, qui duplici morte, temporali æternaque alioqui periclitabantur, ut supra patebat in exemplis Caroli Magni, & Ludovici Pii.

Specialis excubabat providentia in Matronas nobiles, quas non raro Imperatores in Monasteria fœminarum detrudebant. Cum Andronici Imperatoris conjux claustris egredi & ad Hungariæ Principem, qui eam uxorem deposcebat, averet ipsa, percuperent & complures alii, restitit Concilium Constantinopolitanum (2): quod nempe quanquam invita eo conjecta fuisset, non tamen nisi post mariti mortem detonsa esset, & in Monasterio perdiu versata. Ex quo ejus & conjiciebatur consensus & probabatur. Contra autem Matronis aliis in hoc eodem Concilio indultum est, ut sæcularem vestem resumerent, propterea quod superstites essent earum conjuges, & quod post tyranni mortem professioni nunquam consensissent.

XIII. Quod supra vero perstrinximus, vix, ac nec vix potuisse tunc Ecclesiam asylo & perfugio eliminare suo noxios, qui ad eam recurrebant: id auctoritate Emmanuelis Comneni confirmari potest, eaque ejus Constitutione, qua prioris Constitutionis macula abstersa est. Legem enim revocavit Emmanuel Constantini Porphyrogenetæ, quæ cogebat voluntarios etiam homicidas Tonsuram suscipere Monasticam, quantumvis illi quidem reniterentur. Scite autem monet Emmanuel, ne eos quidem quos germana & fuci nescia pietas instigat, ad Monasticam admitti debere professionem, nisi diuturno probatos tyrocinio: tantum abest, ut ad eam invitus cogi possit quisquam, nedum scelestissimi mortalium & homicidæ voluntarii; quorum professio per vim extorta, ipsis Monasteriis cædes & cruentas invehere aliquando posset carnificinas. Itaque pro claustris Emmanuel carceres perpetuos voluntariis destinat homicidis, qui in Ecclesiam confugerint (3). *Quamobrem tonsuræ loco majestas tua statuit, ut qui cædem sponte sua præmeditatus admisit, in custodia toto vitæ suæ tempore degat, ex ea nunquam educendus, ne jussu quidem imperatorio per oblivionem forte principis elicito.* Ipso asyli Ecclesiastici privilegio morti subducebantur voluntarii etiam homicidæ: idque in causa erat, quamobrem Monasticæ professioni, cui addicebantur, assentiri nollent. Quo etiam adductus est Emmanuel, ut pro Monasteriis, perpetuo illos carcere concluderet. Si qui vero eorum enixius rogarent admitti se in Monasteria, diutinis probati experimentis, ea lege suscipiebantur, ut revocare gradum nunquam posthac daretur. *Quod si consulto factæ cædis auctor, sponte sua tonsuram expetat, non temere Monachorum in Ordinem admittetur, sed magna cum accuratione & exploratione temporis.*

XIV. Restat unum hoc quod addam ex eodem Jure Orientali (4). Ubi Patriarcha Chartam concedebat Abbati, qua Confessiones excipere, & peccata dimittere eorum posset, qui eum sibi Patrem spiritalem adsciscerent: copiam quoque illi faciebat donandæ & vestis, & tonsuræ Monasticæ iis, qui eam, vel valentes deposcerent, vel ex morbo decumbentes. *Eidem concedimus, ut illis tonsuram impertiatur, qui eam vel in vita sua vel etiam in extremis respirationibus expetunt.* Apparet hic tantopere propagatam fuisse eam consuetudinem induendæ in extremis Monasticæ vestis.

(1) In Can. 49. Basilii. (2) Idem pag. 1118 Supplem.
(3) Juris Ori. tom. 1. pag. 164. (4) Ibid. p. 457.

De Jure Patronatus.

CAPUT XXIX. *P. 1. l. 2. c. 7.*

De Jure Patronatus, seu de præsentatione per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Ut quæstio hæc cum superioribus cohæreat.

II. Patronatus Ecclesiasticus in Concilio Arausicano, in gratiam Episcoporum, qui Ecclesias extruebant extra Diœcesin propriam.

III. An ad successores id jus maneret?

IV. V. Eo jure laici ibi excluduntur. Cur?

VI. VII. Exempla Patronatus laici in Oriente, ubi Ecclesiæ extruebantur ruri in domibus villisque Magnatum.

VIII. Necdum in Occidente ei juri locus erat.

IX. Exempla alia Patronatus laicorum in Oriente.

X. Cœpit ergo Patronatus laicus quidem in Oriente, Ecclesiasticus autem in Occidente.

I. EXpensis hactenus variis gradibus ejus potestatis, quam Canones Episcopis, Clero, populoque contulerant ad diligendos Beneficiarios, & Beneficiariis ipsis ad servandas, resignandas cedendasque & deferendas Ecclesias suas: pergendum ad illud jam nobis est jus Patronatus, quod parare sibi singuli quique potuere, ad nominandos præsentandosque Episcopo ministros extructarum a se Ecclesiarum. Cum hoc autem capite propositum nobis sit, non exspatiari extra quinque priora Ecclesiæ sæcula, fateri cogimur rarissima tunc fuisse Patronatus exempla.

II. Eo seu jure, seu privilegio perspicue satis in Concilio Arausicano donantur Episcopi ii, qui extra Diœceseos suæ fines terris fundisque quibusdam gaudent, in iisque Ecclesias exædificant. Quanquam enim earum nec dedicationes altarium, nec Ministrorum Clericorumque quorumcunque ordinationes vindicare sibi possint; deligere tamen arbitratu suo possunt eos, qui in eis ministraturi sint. Hic certissime Ecclesiasticus est Patronatus, Episcopo soli concessus in aliena Diœcesi (1). *Si quis Episcoporum in alienæ civitatis territorio Ecclesiam ædificare disponit, vel pro fundi sui negotio, aut Ecclesiastica utilitate, vel pro quacunque sua opportunitate, permissa licentia ædificandi, quia hoc prohibere votum nefas est, non præsumat dedicationem, quæ illi omnimodis reservatur, in cujus territorio Ecclesia assurgit; reservata ædificatori Episcopo hac gratia, ut quos desiderat Clericos in re sua videre, ipsos ordinet is, cujus territorium est: vel si ordinati jam sunt, ipsos habere acquiescat. Et omnis Ecclesiæ ipsius gubernatio ad eum, in cujus civitatis territorio Ecclesia surrexerit, pertinebit.*

III. Satis dilucide hic pronunciatur, hoc Patronatus privilegio donari Episcopum, qui Ecclesiam construxerit in alieno Episcopatu, & in eo agro, qui vel Ecclesiæ ejus, vel patrimonii proprius sit. Sed non satis perspicue declaratur, an Episcopi hæredes ac successores in ejusdem agri & Ecclesiæ possessionem, eodem quoque Patronatus jure fruituri sint. Si quidem Ecclesiasticus erat is fundus, qui Episcopatus successor erat, in id quoque Patronatus jus probabiliter creditur successisse. Quanquam enim illud anneretur *ædificatori Episcopo*: cum tamen in Ecclesiæ agro, & ex Ecclesiæ reditibus extructa esset Ecclesia, æquum erat ut Patronatus Episcopatui potius quam Episcopo, sedi magis quam personæ adjungeretur. Quin & in Concilio hoc ipso æquum esse significatur, ut ne habeat alios Episcopus Ministros quam *quos desiderat Clericos in re sua videre*. At hæc eadem ratio suffragatur omnibus in Episcopatu successuris.

IV. Sed si patrimonialis hic esset ager, in quo ab Episcopo excitata hæc fuisset Ecclesia: an qui hæredes erant agri, erant & Patronatus, atque ita jam laicus Patronatus evadebat? Non satis mentem in ea re suam aperuit Concilium. Quinimmo videri potest laicos omnino proscripsisse Patronos, quando in eodem Canone pœnas decernit in laicos, qui constructas a se Ecclesias voluerit ab alio, quam a Diœcesano Episcopo dedicari: & ne verbum quidem

(1) Can. 10.

dem facit ullum de jure eo, quo possint hi laici Ministros Ecclesiæ hujus suæ Episcopo præsentare.

V. In promtu illa quidem est ratio, quæ laicis adstipuletur: quod suis impendiis & hæreditariis fundis Ecclesiam construxerint: cum Clerici Ecclesiarum fundatores videri possint, ex Ecclesiasticis proventibus eas extruxisse: ut potiori jure remunerandi videantur Laici, qui de suo gratificentur. Verum aliunde longe plausibilior dicetur Episcoporum causa, qui exploratissimum habeant, quibus & qualibus ministris egeat Ecclesia, quæ eorum laudes & virtutes esse debeant juxta Canonicas Sanctiones, quarum nec Laici, nec inferiores Clerici parem habent peritiam. Denique de privilegio hic legitur, quod uni Episcopo expresse a Concilio indulgetur, cujus adeo de aliis quibusque silentium nullis non præjudicat conjecturis.

VI. Preces, immo & mandata inculcavit Chrysostomus opulentis omnibus, ut in villis suis ruri Ecclesias extruerent, eoque pietatis monumento jugem cœlestium benedictionum rorem in omne patrimonium suum allicerent; ut cui præsto essent Presbyteri, Clericique alii, his Ecclesiis affixi, sacra ibi Mysteria statis diebus celebraturi; oratione mensam epulasque condituri, Christianæ doctrinæ rivulis irrigaturi familiam omnem, Decimas denique Primitiasque omnium in suos pauperumque usus expensuri (1). *Fora quidem & balnea faciunt multi, Ecclesias autem non item; & omnia magis quam has. Ideo oro, & supplico, & gratiam peto, immo & legem pono, ut nullus qui habet villam, appareat carere Ecclesia, &c. Educa Magistrum, educa Diaconum & sacerdotalem Ordinem; quasi ducta uxore dotem adscribe. Quid non erit illic bonorum? Parumne est, oro, torcular benedici? Deum ex omnibus frugibus partem & primitias accipere? Simul prudentem habere Sacerdotem, simul conversantem? Parumne est in sanctis oblationibus nomen tuum semper referri?*

Nemo non videt quam probabile sit his Ecclesiarum fundatoribus permissum fuisse tum potestatem, ut quos mallent Episcopo præsentarent Presbyteros ministrosve alios, ut qui secum versaturi jugiter essent, mensæ, familiæ, denique doti Ecclesiæ præfuturi.

Non oscitanter hic autem legendum illud est, quod testatum facit Chrysostomus. Patroni jus fuisse ut inter Missarum solemnia e sacris Diptychis nomen ejus recitaretur. *Parumne est in sanctis oblationibus nomen tuum semper referri.*

VII. In suburbio Chalcedonensis civitatis refert Sozomenus (2) ædificatam fuisse a Ruffino domum Regiis impendiis longe magnificentissimam, extructamque juxta sub nomine sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Ecclesiam: denique Ruffinus *Monachos in vicino collocavit, qui Clerum Ecclesiæ supplerent*. Tam Monachi possunt, quam Clerici Episcopo in Ecclesiæ ministeria præsentari. Et hos ergo Ruffinum presentasse facilis conjectura est.

VIII. Intexuit Gratianus Decreto suo duo capita, quibus nomen Gelasii Papæ præfixum erat. Approbat hic Pontifex a viris prædivitibus constructas in suis latifundiis duas Ecclesias, quas & dedicari jubet, hac ante proposita lege, ut *nihil sibi fundator ex hac Basilica noverit vindicandum, nisi Processionis aditum, qui Christianis omnibus in commune debetur*. Caligine nescio qua hæc verba obumbrarentur, nisi lux affulgeret ex persimilibus aliis ejusdem Gelasii Rescriptis, qui in lucem edita sunt a doctissimo viro Holstenio (3) in Collectione sua Romana. His enim ex Rescriptis compertum est *Processionem* a Gelasio vocari sacram omnem Officiorum & Mysteriorum in Ecclesia celebrationem. Quippe Patronus, *Processionis dominus*, oblationes omnes invaserat, ita ut non possent Clerici suo officio defungi, *ad processionem venire*, quod justo & necessario stipendio fraudarentur. Ideo & Episcopus consilio Papæ obsecutus, Officia celebrari interdixerat: *Processionem sub nostra consultatione suspenderas*. Irreligiosi Patroni hujus successor Episcopo, vel ei quem ipse deputasset, jura ejus Ecclesiæ omnia redintegravit. *Aut ad eum cui Basilicam deputaverit*. Tunc mandato Papæ, redintegravit & Episcopus Officia, *Processionem supradictæ Ecclesiæ te convenit ordinare*. Perspicua cum primis & consentanea apparet hæc interpretatio. Occurret forsan & alibi aliquid non minus opportunum. Sed illud hic manifeste patet, etiam tum cum proventus hujus Ecclesiæ a se prius usurpatos restituerunt Patroni, nihil sibi eos juris vendicasse, ad Beneficiarii præsen-

(1) In Acta. Hom. 18. [2] L. 8. c. 87. (3) Collect. Rom. pag. 209. 210.

tationem; sed ad eum fundos reditusque omnes contulisse, quem *Episcopus deputasset*.

IX. Præsentandi jure indubitatius utebantur Patroni laici in Oriente. Refertur a Theodoro Lectore Pulcheria Imperatrix res omnes suas testamento Ecclesiis reliquisse: at dum vita suppeteret, plures Ecclesias possedisse. *Possederat autem Pulcheria Oratorias domos multas, eam quæ Blachernensium, & quæ Chalcopratiorum, deinde & Hodegorum, ad hæc & quæ Laurentii Martyris*. Nemo cordatus non facile assentietur, a tanta & tam pia Imperatrice Ecclesias has omnes, vel fundatas, vel reparatas fuisse, vel locupletatas, unde illi jus certum accederet constituendorum in iis Ministrorum; ut non injuria has Ecclesias possidere diceretur.

Eudoxia Imperatrix Theodosii Junioris conjux, cum plura, eaque splendidissima templa in Palæstina excitasset, quibus collibitum sibi fuit, eorum administrationem demandavit. Scriptor vitæ B. Eutymii Abbatis Cyrillus, fidem facit de Ecclesia sancti Stephani, quam amplissime dotatam contulit Gabrieli Monacho, quem prius curaverat Presbyterum ordinari (1). *Cum ei multum tribuisset redituum, ejus curam dedit Gabrielio*.

Narrat idem Scriptor, ut nobilis & pia matrona (2) *Bassa Andream Pastorem effecerit, & Præfectum Monasterii, quod ab ea fuerat ædificatum*. Si fundationis jure Abbates nominabant Monasteriorum, quanto probabilius Rectores & beneficiarios quarumcunque aliarum Ecclesiarum.

Consulto omissa est a me Athanasii Alexandrini Episcopi contestatio ad Constantium Imperatorem, non commissurum se, ut citra ejus mandatum Ecclesiam dedicaret, quam ipse Alexandriæ construi jussisset. Nec enim hinc elici quidquam posse videtur, quo jus Patronatus illustretur.

X. Illud ergo ex his concluditur, Patronatum quidem Ecclesiasticum in Occidente fundamenta habuisse primum, Laicum autem in Oriente prius emersisse, antequam ejus ulla in Occidente eminerent vestigia, saltem quoad jus præsentandi. Sed hanc Patronatus Laici obscuritatem inter priora hæc sæcula abunde compensabat egregia illa potestas, qua fruebantur tum laici in Episcoporum, aliorumque Beneficiariorum electionibus & ordinationibus.

CAPUT XXX. *P. 2. l. 2. c. 14.*

De Patronatu Ecclesiastico Laicoque sub Imperio Clodovæi usque ad Carolum Magnum.

I. In Italia tam Ecclesiasticus, quam laicus patronatus per hæc tempora illustrior.

II. III. IV. Varia exempla Ecclesiastici Patronatus.

V. VI. Nec tamen incompertus tum omnino Patronatus Laicorum.

VII. Abbates præsentabant eos qui eorum Ecclesiis sacra faciebant Presbyteros.

VIII. IX. X. Patronatus laicus altiores egit in Gallia radices in Beneficia simplicia & Parochias.

XI. Usque XVI. Varia exempla ex Historicis & Conciliis Patronatus Regii. Jura definita Patronorum.

XVII. XVIII. XIX. In Hispania eximiis Laici Patroni potiti sunt privilegiis, sed ad jus præsentandi tardius pervenerunt.

XX. XXI. De Patronatu maxime Imperatorum in Oriente, & in Ecclesiis Cathedralibus.

XXII. XXIII. In unius Episcopi potestate erant Parochiæ.

XXIV. Quibus causis posset Episcopus rejicere præsentatos?

XXV. Intra quod temporis spatium præsentari necesse sit?

XXVI. Qui variare & alternare possit patronus?

I. JUs Patronatus sacri in illa præclare emicat Gregorii Epistola, qua declarat conferri a se Beneficia, quæ essent in patrimonio B. Petri, quamvis in Gallicanorum Episcoporum Ecclesiis illa sita essent: His quidem verbis non satis exprimuntur Parochiæ (3): *Oratorium, aut locus, qui Presbytero, vel Abbate indiget*. Sed Abbatiales saltem illæ Ecclesiæ & Beneficia simplicia terrarum patrimonialium sancti Petri ad nominationem, vel collationem Papæ spectabant.

II. Ecclesiasticus hic certe Patronatus erat.

(1) Baron. an. 455. n. 21.
(2) Ann. 460. n. 24.
(3) L. 9. Ep. 65.

erat. Laicus enim in Italia necdum forsan eo ævo invaluerat satis. Quippe Gregorius ipse jusso Ariminensi Episcopo, ut Oratorium a religiosa & locuplete matrona conditum Deo dicaret; vetat mox ne Presbyterum ibi Cardinalem constituat, hoc est Titularem; sed mittat tantummodo unum e suis, qui toties ibi Mysteria celebret, quoties illa sibi Mysteria celebrari flagitaverit (1). *Nec Presbyterum constituas Cardinalem, & si Missas forte maluerit fieri sibi a Dilectione tua Presbyterum noverit postulandum*. Cumque rursum alibi idem Pontifex ad Neapolitanum rescripsisset Episcopum, ut Ecclesiam dedicaret Monialium civitatis Neapolitanæ, nequaquam constitui jubet ibi Presbyteros, quos vel Abbatissa, vel Fundatrix præsentarit. Fidem tamen facit santissimus Pontifex nominatam a Fundatrice fuisse Abbatissam: qui utique Patronatus est, vel præstantius aliud laico Patronatu (2). *In quo Gratiosam Abbatissam præesse disposuit, simulque & Oratorium extruxisse dignoscitur, cui & pro voto suo quatuor uncias totius substantiæ suæ dimisit*.

III. Credita fuerat Ecclesia sancti Pancratii Presbyteris, qui cum incuriosius fungerentur munere suo, ne diebus quidem Dominicis populo satisfaciebant ad participanda sacra Mysteria undique convolanti. Cui malo ut obviam iret Gregorius, Monachos ibi Abbatemque constituit, a quo aliunde arcesseretur Presbyter, & congruis assignatis sibi stipendiis, sacra faceret (3). *Præcipimus ut peregrinum illic debeas habere Presbyterum, qui sacra Missarum possit solemnia celebrare: quem tamen & in Monasterio tuo habitare, & exinde vitæ subsidia habere necesse est*. Presbyter hic instar habebat Beneficiarii simplicis, nulla animarum cura onerati, quem deligeret & institueret Abbas, cibo & tecto donaret idoneo, tanquam congrua portione, reliquis Ecclesiæ proventibus in Monasterii necessitates convertendis. Patronatus ergo & hic erat, sed Ecclesiasticus.

IV. Subdiaconus Mamertinæ in Sicilia civitatis Basilicæ Martyrum fundamenta jecerat. Scripsit Gregorius ejus urbis Episcopo, ut fundationi diligenter perpensæ assentiretur, sed Fundatori significaret, exinde in eam Basilicam nihilo plus ei potestatis residuum fore, quam cuicunque fidelium, procedendi videlicet & orandi in ea (4). *Enuntiaturus ex more, nihil illic Conditoris jure ulterius jam deberi, nisi processionis gratiam, quæ Christianis omnibus in commune debetur*. Hæc verba, *nisi processionis gratiam, quæ fidelibus omnibus in commune debetur*, ingeniose sane a nonnullis exponuntur, de prærogativa honoris in procedendo & sedendo quæ propria est Fundatoris, cum fideles ceteri nulla speciali gratia fruantur, sed promiscue & *in commune* procedant sedeantque. Quasi hæc verba *processionis gratiam* his opponantur *in commune*. Verba quibus utitur Gelasius (5) in duobus Rescriptis huic finitimis, de quibus nos supra, refragari videntur huic interpretationi: *Processionis aditum*. Et veri tamen simile est, posteriora sæcula, quæ hac utique honoris prærogativa Patronos nobilitarunt, in eam sententiam deflexisse verba Gelasii & Gregorii: quibus postea assensus est & Clemens III. in Decretali, *Nobis fuit, De jure Patronatus*, ubi hodiernam delineat consuetudinem, & ad normam priscorum Canonum eam a se delineari profitetur.

Illud certe in controversiam trahi vix potest, quin & hoc Gregorii Decretum & illa Gelasii duo Rescripta, Patronos præsentationis jure defraudent, ut quod in Italia hactenus prorsus fuisset inusitatum. Ut rem autem altissima ab origine repetam, monebo, immo memoriam eorum refricabo, quæ alibi supra declarata copiose sunt, plerisque tum Capellis, Oratoriis, Basilicis, nullos adhuc tum proprios fuisse Presbyteros, sed cum opus esset, eo ab Episcopis delegari solitos. Ita jus Præsentationis minus sollicitos habebat Patronos. Denique tum Gelasius, tum Gregorius id potissimum laborabant, ut Patronis funditus excuteretur improba illa spes, in partem veniendi oblationum Capellæ cujusque; utque ea consuetudo ubi irrepserat, extirparetur. Ad id vero mirum in modum conducebat, ut ne ii, quos delegisset Patronus, Ecclesias vel Capellas regerent ministri.

V. Cum Surrentina Episcopo orbata esset Ecclesia, electusque fuisset Presbyter Oratorii, quod in Castro erat matronæ nobilis, rescripsit Gregorius ad Subdiaconum

(1) L. 2. Ep. 9. (2) Ep. 59. (3) L. 3. Ep. 18. (4) L. 12. Ep. 11.
(5) 16. q. 7. C. Piæ mentis C. Frigentius.

num Rectorem Patrimonii Romanæ Sedis in Campania, ut examen de illo instituere: & si Episcopatui gerendo idoneum comperisset, Romam destinaret, petito, etsi forsan minus impetrato assensu matronæ (1). *Ne gloriosa filia nostra Clementina hoc moleste suscipiat, ad eam experientia tua pergas, & cum ejus voluntate hoc faciat. Sin vero reniti voluerit, hue eum sine mora transmitte, &c.* Nec recedit a verisimilitudine, penes hanc matronam fuisse jura Patronatus, qui tum utique laicus fuerit. Quo referri etiam debet, quod alibi idem Pontifex Lunensi mandavit Episcopo, ut Presbyteros ordinet, Diaconosque, quos militiæ Dux quidam præsentaret, diu ante tamen examinatos, quo re divina in urbe quadam fungerentur. *Eos qui ad consecrandum eliguntur, fraternitas tua diligenter inquirat.* Umbra quædam hæc dici poterat Imperatorii Regnique, atque adeo laici Patronatus. Militaribus enim copiis exercitibusque præfici utique opus erat ad rem sacram & ad salutis procurationem Presbyteros, Clericosque alios, nec eos huc illucque cum exercitu circumcursaturos deligere fere poterant, nisi Principes ipsi Ducesque.

VI. Cujus rei exemplum aliud luculentum suppeditat Pelagius Papa, cum Episcopo Centumcellensi mandat, ut examini subjiciat, & ita demum ordinet Presbyterum, Diaconum & Subdiaconum, ab ejus urbis militaribus copiis sibi præsentatos, ex Imperatorum concessione. Laici rursum hic habes specimen Patronatus, & quidem in Italia, & Imperatorii ut liquet Patronatus, cum eam exercitus quasi mendicatam haberet a Principe potestatem (2). *Principali devotissimorum militum, qui illic in civitate Centumcellensi consistunt relatione ad nos directa, sacrem insinuant se Clementissimi Principis impetrasse, quæ eis Presbyterum & Diaconum & Subdiaconum fieri debere præcepit. Ideo hortantur dilectionem tuam, ut personas ipsas videas, & diligenter inquiras, ne aliquid contra Canones commisissent.*

VII. Diutinam jam Clericorum Monachorumque Siciliæ dissensionem perpacavit tandem Joannes IV. Papa, cum ageretur de nominatione & investitura Presbyterorum, qui in Monasteriis ministraturi erant. *Utrum Ecclesiæ pro quiete Monachorum a sanctis Catholicisque Episcopis eis tradita, per Sacerdotes ab eis ordinatos & investitos debeant institui.* Pontifex cujus ad judicium Syracusanus Episcopus causam retulerat, secundum Monachos sententiam dixit. *Omnino licentiam Monachis damus, suarum Ecclesiarum investitores fieri, &c. Ecclesiæ Monachis data, per suos Sacerdotes instituantur.* Huic autem Pontifex judicium suum superstruit rationi, quod *divinæ leges habeant, & sæculares, ut cujus est possessio, ejus fiat institutio.* Cum Monasteriis Episcopi concesserint fundos, terras, Ecclesias, concessisse utique & eum censentur, qui his accedit, indivulseque cohæret Patronatum: *Et si in dando quod majus est, facilis fuit caritas, fit facilior in concedendo quod minus est, sancta largitas: Majus enim fuit possessionem dare, quam sit vestituram concedere.* Nunquam enim pacificam locorum sibi concessorum possessionem adipisci posse Monachos, nisi obnoxios suæ potestati haberent Presbyteros, quorum ministerio carere non possunt: *Quomodo possessoris jura cognoscentur, & suorum sibi tributa reddentur, ubi quod suum est, per alterum datur, & cum voluerit, aufertur?* Legebat hic Pontifex vestigia Gregorii Magni, qui Abbati permiserat nominationem Presbyteri, qui in Ecclesia Monasterii sacra celebraturus erat, addideratque id consilii, ut *peregrinus Presbyter* deligeretur; ne si indigena esset, cum reliquis ejusdem regionis Clerici in societatem coiret, & dominari jam Monasterio, ejusque rebus incubare vellet, quæ vetustissima erat Clericorum cum Monachis contentio. Denique jubet Joannes IV. ad Synodum referri jurgia, si qua Episcopos inter & Monachos emergant in hujusmodi negotio. *Ita ut judicio Synodi si contra Sacerdotium agere præsumpserint, mulctentur, & felici mucrone Episcopi, Sacerdotum piacula resecentur.* Unde liquet Presbyteros, quanquam ab Abbatibus solis institutos investitosque, jurisdictioni tamen Episcopi obnoxios semper fuisse.

VIII. Ex Italia nunc in Gallias traducenda oratio est, ubi Laicorum Patronatui & dignitatis quidam accedet cumulus & potestatis. In Concilio Aurelianensi IV. prohibiti sunt prædiorum domini Presbyteros Clericosque extraneos in Oratoriis suis habere, nisi ex Episcopi assensione (4).

Ut

(1) L. 8. Ep. 18. (2) Collect. Rom. p. 241 (3) Ib. p. 254. (4) Can. 7.

Ut in Oratoriis domini prædiorum minime contra votum Episcopi, ad quem territorii ipsius privilegium noscitur pertinere, peregrinos Clericos intromittant, nisi forsitan quos probatos ibidem districtio Pontificis observare præceperit. Clerici tantum extranei hic interdicuntur, ut ejusmodi rerum minus periti sæculares, inopini admitterent hæreticos, excommunicatos, vagos, & Episcopis suis rebelles. Ejusdem vero loci qui essent Clerici, ii Episcopo suo secundum Canones ita devincti erant, ut nil periculi esset, ne ejus injussu cuiquam se addicerent domino sæculari.

IX. Ne Oratoria tantum, sed & Parochiæ erant in Optimatum domibus & qui in eis ministrabant Presbyteri, Archidiacono ita suberant, ut ab ejus jurisdictione, visitatione, & quacunque canonica exactione subducere se non possent, quantumvis Patroni laici auctoritati confiderent (1). *Si quæ Parochiæ in potentum domibus constitutæ sunt, ubi observantes Clerici ab Archidiacono civitatis admoniti secundum qualitatem ordinis sui, fortasse quod Ecclesiæ debent, sub specie Domini domus, implere neglexerint, corrigantur secundum Ecclesiasticam disciplinam*. Mox excommunicatione innodantur Patroni dominique alii temporales, si Clericos suos abstrahant a Diœcesanæ legis observatione.

X. Denique hoc eodem Concilio potestas fit laicis habendæ in terris suis Parochiæ, si modo eam sufficienti dote instruant, Clericosque ibi habeant, qui divina concelebrent Officia (2). *Si quis in agro aut habet, aut postulat habere Diœcesin, primum & terras ei deputet sufficienter, & Clericos, qui ibidem sua officia impleant, ut sacratis locis reverentia condigna tribuatur*.

XI. In Concilio Cabilonensi innovatum est Decretum Concilii Aurelianensis adversus Patronos eos, qui Oratoriorum suorum Clericos Archidiaconis immorigeros & injuriosos tuebantur, quorum ipsimet infringere audaciam debuerant (3). *Ut jam nec ipsos Clericos, qui ad ipsa Oratoria deserviunt, ab Archidiacono everteri permittant*. Jam vero hujus auctoritate Concilii vehementer propugnatur jurisdictio Episcopi in hæc Oratoria eorumque Ministros. *Ita duntaxat, ut in potestate sit Episcopi, & de ordinatione Clericorum, & de facultate ibidem collata, qualiter ad ipsa Oratoria, & Officium divinum possit impleri, & sacra libamina consecrari*.

XII. Pipinus Princeps & Episcopi Galliæ Zachariam Papam percunctati de administratione Oratoriorum & Basilicarum, quas fundassent dotassentque privati quique ruri suis in prædiis, ejusmodi Rescriptum elicuere, quod Episcopis plurimum adversus Patronos procaciores suffragaretur, ita ut in unius Episcopi potestate esse videretur, ecquos ibi Presbyteros constitueret (4). *Sed etsi missas facere voluerit, ab Episcopo noverit Presbyterum postulandum*. Eam rationem tenuerat olim Gregorius Magnus: sed sub Zacharia in usum idem revocari potuisse non facile crediderim.

XIII. Humanior fuerat Gregorius ipse in Galliæ Reges, quibus liberam nominationem permisit Abbatis Monasterii Augustodunensis, ubi & Xenodochium erat a Brunechilde Regina, & ab Episcopo fundatum Augustodunensi Siagrio. Voluit tamen Gregorius, ut & Monachorum assensus interveniret (5). *Constituimus, ut obeunte Abbate atque Presbytero suprascripti Xenodochii atque Monasterii; non alius ibi ordinetur, nisi quem Rex ejusdem Provinciæ, cum consensu Monachorum secundum timorem Dei elegerit, ac providerit ordinandum*. Rescidit idem Pontifex libertatem Monasterii unius ab alterius obedientia subducti, præter voluntatem fundatoris factam, *contra voluntatem fundatorum* (6).

XIV. Cum orante Clodovæo Rege B. Remigius Archiepiscopus Remensis Presbyterum ordinasset, quod perinde est ac si diceres, beneficio donasset, quod ea tunc nimirum cohærerent, Episcopotum quorundam sannis dicteriisque impetitus est, quos ipse certe strenue hoc responso propulsavit: Clodovæum jam non terrarum tantummodo Regem, sed Ecclesiarum Defensorem, fidei Christianæ Prædicatorem, Apostolumque haberi debere: tantis autem & tam splendidis laureis ac victoriis Ecclesiam esse ab eo cumulatam, ut renui, quod petiisset, jam non posset, sine summa quadam ingrati animi infamia, & absurditate (7). *Ego Claudium Presbyterum feci, non corruptu*

(1) Ibidem Can. 26. (2) Can. 33. (3) Can. 14.
(4) Conc. Gall. To. 1. p. 566. (5) L. 11. Ep. 10. (6) L. 7. Ep. 31.
(7) Du Chesne Hist. Franc. Tom. 1. pag. 850.

ruptus præmio, sed præcellentissimi Regis testimonio, qui erat non solum prædicator fidei Catholicæ, sed Defensor. Scribitis Canonicum non fuisse quod jussit. Summo fungamini Sacerdotio Regionum Præsul, Custos patriæ, Gentium triumphator injunxit.

XV. Beatam Radegundem Reginam condito apud Pictavos Monialium Cœnobio, Abbatissam ipsammet designasse auctor est Gregorius Turonensis (1). *Cum Abbatissa quam instituerat*. Verum habenda potius utique fides est beatæ Radegundi ipsi, quæ in Epistola ad Episcopos data testificatur, operam se dedisse, ut Agnes Abbatissa a Sanctimonialibus omnibus eligeretur. *Electione etiam nostræ Congregationis domnam & sororem meam Agnetem, quam ab ineunte ætate, loco filiæ colui, & eduxi Abbatissam institui, ac me post Deum ejus ordinationi regulariter obedituram commisi.* Ubi infra de electionibus uberior instituetur pertractatio, multis patefiet documentis, quam non ista inter se dissentiant, ut vel Radegundis Abbatissam nominarit, vel præsentaverit Congregationi Monialium, a qua eadem confestim electa sit.

Nec multum ab eo abludit, quod de beato Audoeno Rothomagensi refertur Episcopo, cum Monasterium propriis in agris construxisset. Abbatem ibi designatum ab eo esse unum ex discipulis B. Columbani. Narrat tamen perantiquus Scriptor (2), donasse eum Regi Monasterium quod extruxisset, cui Rex Abbatem designarit. Nulla in his suspicanda conflictatio. Communicato consilio, & communi consensu res peragebatur, atque ita Abbas & a Rege & ab Audoeno, & ab ipsa Congregatione designatus est. Beatus quoque Eligius cum in agro Lemovicino Monasterium Solemniacense construxisset, Abbatem ipsemet instituit; similiterque Abbatissam in Cœnobio Monialium, quod Parisiis propriis in ædibus suis fundaverat. Cumque rursus per Lemovices iter haberet, in eodem suo Solemniacensi cœnobio, priori Abbati ad Episcopatum rapto, alterum subrogavit.

XVI. Laicorum Patronorum jura, vel audaciam moderatus est sanctus Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus in Constitutionibus suis. Prohibuit vero in primis, ne vel instituerent Beneficiarios, vel destituerent, inconsulto & invito Episcopo: & ne quid pretii pro præsentatione exigerent (3). *Ut laici Presbyteros non ejiciant de Ecclesiis, nec mittere præsumant, sine consensu Episcoporum suorum. Ut Laici omnino non audeant munera exigere a Presbyteris propter commendationem Ecclesiæ.* Ex his porro Bonifacii Decretis illud exprimitur, Decretum illud Zachariæ quod supra perstrinximus, neutiquam observatum fuisse; aut certe interpretando ita esse deflexum, ut intacto & incolumi jure præsentandi, quo Patroni laici gaudebant, sola constitueretur necessitas consensionis, & institutionis Episcoporum.

XVII. In Hispania Concilium Toletanum IV. Ecclesiarum conditoribus potestatem facit (4) ad Concilium provocandi, si Episcopi earum res & proventus intervertant, sibi vindicent, aut novis exactionibus præter antiquos Canones premant: De facultate autem Presbyteros Clericosque præsentandi, altum ibi silentium. *Quod si amplius quidpiam ab eis præsumtum fuerit, per Concilium restauretur, appellantibus aut ipsis conditoribus, aut certe propinquis eorum, si jam illi a sæculo decesserunt. Noverint autem Conditores Basilicarum in rebus, quas iisdem Basilicis conferunt, nullam potestatem habere, sed juxta Canonum instituta, sicut Ecclesiam, ita & dotem ejus ad ordinationem Episcopi pertinere.* His sane verbis, *Ecclesiam & dotem ejus ad ordinationem Episcopi pertinere*, nominatio Ministrorum uni Episcopo servari videtur integra.

Ex hoc eodem rursus Canone elucet jus Patronatus ad filios cognatosque cum hæreditate ipsa transfusum fuisse; quod & apertius aliquanto fit ex Concilio IX. Toletano. Quippe manifeste ibi declaratur hæreditarii hujus Patronatus jura non in alio posita fuisse, quam ut infatigata vigilantia tuerentur bona Ecclesiæ adversus Beneficiarios, immo & adversus Episcopos ea dilapidantes; Episcoporum nimirum auctoritate interpellata adversus Beneficiarios (5), Synodorum autem adversus Episcopos ipsos. *Condignis filiis, vel nepotibus, honestioribusque propinquis ejus, qui construxit, vel dotavit Ecclesiam licitum sit, hanc bonæ intentionis habere solertiam, ut si Sacerdotem, seu Ministrum aliquid ex colla-*

[1] Hist. l. 9. c. 40. 42. (2) Le Cointe Ann. 636. Surius die 24. August. c. 7. L. 5. p. 170. 172. (3) Spicil. to. 9. pag. 63. (4) Can. 33. (5) Can. 1.

collatis rebus praviderint defraudare, aut commonitionis honesta conventione compescant, aut Episcopo, vel judici corrigenda denuntient. Quod si talia Episcopus agere tentet, Metropolitano ejus hæc insinuare procurent. Si autem Metropolitanus talia gerat, Regis hac auditibus intimare non differant. Ipsis tamen hæredibus in eisdem rebus non liceat quasi juris proprii potestatem præferre, &c.

XVIII. Verum hujus ipsius Concilii Patres nonnullorum ex Episcopis importunitate & inexhausta avaritia exasperati, Patronis & ipsis quoque laicis concessere, ut Parochos, Abbates, aliosque Beneficiarios Ecclesiarum suæ fundationis præsentarent, a quibus illi instituerentur: si conferre autem ea Beneficia Episcopus prævertat, istas ejus Collationes irritat rescinditque Concilium. Non aliam sibi hujus Concilii Patres visi sunt medicinam facere posse Ecclesiis Beneficiisque, longa extorsionum vexationumque tempestate convulsis, ex Episcoporum maxime insolentia, vel incuria, ut ipsi loquuntur. Abbatiæ & Parochiæ hic & supra sæpiuscule promiscue habentur, quod quantumvis quoad alia distarent, una erat tamen earum ratio in ea præsentatione & tuitione, quæ Patronis commendabatur ex jure fundationis (1): *Quia ergo fieri plerumque cognoscitur, ut Ecclesiæ Parochiales, vel sacra Monasteria, ita quorundam Episcoporum, vel insolentia, vel incuria, horrendam decidant in ruinam, ut gravior ex hoc oriatur ædificantibus mœror, quam in struendo gaudii extiterat labor: ideoque pia compassione decernimus, ut quandiu earundem Fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites extiterint, pro eisdem locis curam permittantur habere sollicitam, & sollicitudinem ferre præcipuam, atque Rectores idoneos in eisdem Basilicis iisdem ipsi offerant Episcopis ordinandos. Quod si tales forsitan non invenientur ab eis, tunc quos Episcopus loci probaverit Deo placitos, sacris altaribus instituat, cum eorum conniventia servituros. Quod si spretis eisdem Fundatoribus, Rectores ibidem præsumserit Episcopus ordinare, & ordinationem suam irritam noverit esse, & ad verecundiam sui alios in eorum loco, quos iidem ipsi Fundatores condignos elegerint, ordinari.*

XIX. Præsentationis hic quidem jus nonnisi Fundatoribus ipsis annuitur, non successoribus, non hæredibus eorum: *Quandiu Fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites extiterint.* Et ea sane probabiliter existimatur occasio, vel causa Patrocinii laici: ut dum adviverent Fundatores, ipsis vicissim aliquid Ecclesia gratificaretur: Sed cum illis extinctis eadem urgeret necessitas propulsandæ ab Ecclesiis injuriæ, hinc rursus in posteros & hæredes ea potestas transmitti facile permissa est.

XX. In Ecclesia vero Orientali non statim Fundatoribus Ecclesiarum indultum fuisse summum jus sacros ministros deligendi, & Episcopo præsentandi, dilucidum fit ex Novellis Justiniani Imperatoris. Cum enim dixisset a Fundatoribus præfinitum fuisse numerum Presbyterorum & Clericorum, qui sacras obituri essent functiones. & consentaneos ei numero proventus adsignatos esse: subjicit mox labem & ruinam earum Ecclesiarum hinc esse profectam, quod plures ab Episcopis ordinati sint in iis ministri, quam ferret vel Fundatorum voluntas, vel modus facultatum: *Cum vero Episcopi ad aliquorum preces semper respicientes, protracti sunt ad ordinationum multitudinem, aucta quidem est expensarum quantitas, &c.* Præcipitur ibidem mox (2), ne deinceps Episcopi ante ullos ordinent, quam minutus ad justum modum sit numerus, & ne unquam postea definitum numerum excedant, quantumlibet urgeat vel Superior ipse: *Nosque ipsi cavebimus tale aliquid agere, & ordinandos mittere. Nullusque nostrorum Judicum tale aliquid agat, nostram formidans legem. Et licentia sit beatissimo Archiepiscopo & Patriarchæ hujus regiæ civitatis ordinationi contradicere, licet jussio de Palatio veniat.* Denique jubetur Episcopus suis posthac stipendiis alere, si quos ibi ultra statutum numerum ordinarit: *Ipsi quoque de sua facultate præbeant expensam.*

XXI. Uti supra Clodovæus Rex Remigio præsentavit, quem ordinaret Presbyterum, & quem Beneficio donaret, quando Ordinum & Beneficiorum eo ævo individuus erat nexus: ita & hic Justinianus monet idem ipsum ab Imperatoribus Constantinopolitanis, adeoque & a Proceribus factitatum fuisse, ut præsentarent Episcopo, quos ordinaret, & quibus aliquid imperti-ret Beneficii: Nec enim improbat hæc Novella, nisi eas hujusmodi præsentationes, quæ ultra præfixum numerum effer-

(1) Can. 2. (2) Novel. 3. in Præf. & c. 2.

rentur. Preces tantum adhibebant privati Proceres: *Episcopi ad aliquorum preces semper respicientes* ταῖς δυνατωτάτοις τισὶ καὶ προσέχοντες. At Imperator præcipiebat, *licet jussio de Palatio veniat*: κἂν παρὰ τῆς αὐλῆς ἡ κέλευσις ἔλθοι.

XXII. Verum ad Ecclesias tantum Cathedrales, vel Parochiales Novella hæc Imperatoria pertinet Constitutio. Alibi vero declaratur, si Clerici in Oratoriis sacra facere soliti, & a Fundatoribus vel eorum hæredibus ali, fecederent, vel aufugerent, alios in eorum vicem ab Episcopo nominandos esse; ut nec Fundator, nec Fundatoris hæres Ecclesiam unquam possit desponsa dote fraudare (1): *Heredibus eorum & successoribus scientibus, quia si etiam post hæc fraudaverint, certa possessio deputabitur ex eorum substantia sacris nostris privatis, ut hinc ministratio eis fiat.*

Interminatur vero Princeps, si Fundatoris hæres Ecclesiam fraudet proventu, quem Fundator adsignavit: ipsos ejus agros pervasurum se, ut Ecclesiæ necessitati, & obligatæ fidei satisfiat. Hinc conjicitur in Oriente hujusmodi Oratoriorum ministros pensionibus tantum annuis a Fundatoribus eorumque hæredibus fuisse sustentatos.

XXIII. Illud vero potissimum hic adverti necesse est, jus præsentandi a Justiniano non attribui nisi Fundatoribus ipsis, vel hæredibus & successoribus iis demum, qui suo ex marsupio effundent, quo alantur ministri & Beneficiarii: ita sane ut necessario semper intervenire Episcopi consensio debeat & institutio (2): *Si quis ædificans Ecclesiam, aut etiam aliter expendens in ea ministrantibus alimenta, voluerit aliquos Clericos instituere, non esse ei fiduciam ullam quos vult per potestatem deducere tua reverentiæ ad ordinandos eos, sed examinari a tua sanctitate, & hos suscipere ordinationem, qui Dei ministerio digni videbuntur existere.* Quæ eadem Constitutio alibi etiam inculcatur (3): *Si quis domum Oratorii fabricaverit, & voluerit in ea Clericos ordinare, aut ipse, aut ejus heredes, si expensas ipsis Clericis ministrant, & dignos denominant, denominantes ordinari: si vero qui ab eis eliguntur, tanquam indignos prohibent sacra regulæ ordinari, tunc Episcopus quoscunque putaverit meliores, ordinari procuret.*

XXIV. Habes hic ob oculos positam legem, cui accommodare se debeat Episcopus, in refellendis quos Patroni laici temere offerunt, & in subrogandis aliis suo ipsius judicio. Refellere debent eos, qui canonica aliqua laborant irregularitate: *prohibent sancta regulæ ordinari*, at nonnisi dignissimos ipsi eligere debent: *Quoscunque putaverit meliores*: οὓς ἂν νομίσῃ καλλίους. Longe accuratius enim sanctiusque debet esse Episcopi, quam Patroni judicium.

XXV. Tempus intra quod Patroni præsentare tenerentur, necdum videtur defixum fuisse. Occupabat illos Episcopus, si cunctarentur, ne diutius vacarent Ecclesiæ: eoque metu eos credere par est excitatos fuisse, ut quam propere nominarent.

XXVI. Illud quoque observandum hic obiter est, per hanc Justiniani Novellam variare non potuisse Patronos. Cum primum enim irregularem quempiam præsentarent, alium instituere jubetur Episcopus, qui sceleris & maculæ purus sit.

CAPUT XXXI. P. 3. l. 2. c. 10.

De Patronatu Laico & Ecclesiastico sub Imperio Caroli Magni & Carolinæ stirpis.

I. Ecclesias Patroni nec dare poterant, nec auferre, nisi ex auctoritate Episcopi.

II. Erant & Ecclesiastici Patroni, licet plerique laici essent.

III. Non poterat Episcopus præsentatos sibi rejicere Parochos, nisi renuendi causas allegaret.

IV. Quid ubi hereditas, cui Patronatus adhærescebat, in plures heredes secabatur?

V. Quo spatio temporis nominare tenerentur Patroni, jure alioqui illo ad Episcopum devolvendo?

VI. Unum id desiderabatur, ut Patronus dignum præsentaret, Episcopus vero tenebatur nonnisi digniori conferre.

VII. Austeritas examinis eorum qui præsentabantur.

VIII. Patronis qui haberentur honores?

IX. De Patronatu Capellarum.

X. Et dignitatum in Capitulis.

XI. Patronatus Ecclesiæ Græcæ.

XII. Etiam quoad Oratoria & Xenodochia.

XIII. Non

(1) Novel. 57. (2) Ibid. c. 2. (3) Nov. 123. cap. 18.

XIII. Non vero in Abbatias.
XIV. Cui rei & in Gallia quoque locus erat.

I. Duplici corruptelæ medicari studuit Concilium Arelatense VI. anni 813. ut ne laici deinceps vel darent auferentque injussu Episcoporum Parochiales sui juris Ecclesias, vel extorquerent munera, quæ jam virtutum & meritorum loco & numero haberentur (1): *Ut Laici Presbyteros absque judicio proprii Episcopi non ejiciant de Ecclesiis, nec alios immittere præsumant. Ut Laici omnino a Presbyteris non audeant munera exigere propter commendationem Ecclesiæ. Quia plerumque propter cupiditatem a laicis talibus Presbyteris Ecclesiæ dentur, qui ad peragendum sacerdotale officium sunt indigni.* In Concilio Moguntino (2) eædem proscriptæ sunt pestes; at in Concilio Turonensi III. illud memoratur vitium late jam serpsisse, ut alii aliorum opimiores Parochias invaderent, majori Patronis pecunia numerata (3): *Quod vitium late diffusum summo studio emendandum est.*

II. Ex eodem vero Concilio palam fit, non Laicos tantum, sed & Ecclesiasticos fuisse Patronos: quanquam tam non possent hi, quam illi, inconsulto Episcopo Ecclesiæ suæ ditiones donare (4). *Itemque interdicendum videtur Clericis, sive Laicis, ne quis cuilibet Presbytero præsumat dare Ecclesiam sine licentia & consensu Episcopi sui.* Rariores tamen fuisse Ecclesiasticos Patronos, ex hoc conjicitur, quod de Laicis pene solis & Concilia hujus ævi meminerint, & Capitularia.

III. Ludovici Pii Capitulari monentur Episcopi, ne præpropere repellant præsentatos a Patronis laicis, si eorum vita & doctrina muneri respondeant, quod eis demandatur (5): *Et si laici Clericos probabilis vitæ & doctrina Episcopis consecrandos suisque in Ecclesiis constituendos obtulerint, nulla qualibet occasione eos rejiciant.*

In Concilio VI. Parisiensi (6) anno 829. ut obstrueretur os Patronis subinde expostulantibus de frequenti & iniqua eorum repulsa, quos Episcopis præsentabant statutum est, ut diligenter examinarentur causæ & rationes, quibus se Episcopi tuerentur (7). *Et si laicus idoneum utilemque Clericum obtulerit, nulla qualibet occasione ab Episcopo sine certa ratione repellatur; Et si rejiciendus est, diligens examinatio, & evidens ratio, ne scandalum generetur, manifestum faciat.* Edere ergo & canonico judicio approbare tenebatur Episcopus rationes eos abnuendi, ac summovendi, quos Patroni præsentassent. Alias enim ludibrio fuisset Laicorum Patronatus.

IV. Quoties vero scindebatur hæreditas quæpiam plures inter fratres & hæredes, nemo non eorum Patronatum sibi arrogabat ei affixum: totque jam erant Presbyteri, non quot Altaria & Ecclesiæ, sed quot hæredes. Concilium Cabilonense anni 813. statuit (8) ut in istiusmodi importunis rerum concursibus Ecclesiam eam Episcopus interdiceret, donec convenisset hæredibus, ut vel uni eorum cederet Patronatus, vel in unum aliquem Presbyterum suffragia conferrent omnes: *Nullo modo ibi Missarum solemnia celebrentur, donec illi ad concordiam redeant.* Capitulare Ludovici Pii non abnuit (9), quin Episcopus sacra pignora auferat ex Oratorio, si Patroni pertinacius rixentur: *Ac reliquias exinde auferat.* Ei sententiæ inhæsit Concilium Triburiense, jusso Episcopo Sanctorum Reliquias inde avehere, donec omnis de Patronatu dissensio consopiatur (10): *Quia juxta Apostolum, servos Dei non oportet litigare, Episcopus tollat inde Reliquias, atque ejusdem Ecclesiæ claudat ostia, & sub sigillo consignet ea, ut sacrum ministerium nullus celebret in ea, antequam concordi unanimitate unum omnes eligant Presbyterum.*

V. Necdum constare nobis ullo documento potuit de certo tempore, quo Patronatus jure suo uti teneatur, alias ad Episcopum devolvendo. Verum Hincmarus Remensis Archiepiscopus in Litteris ad Tardunensis pagi Comitem datis, quarum exstat Epitome apud Flodoardum, aperte docet certo tempore arctatos fuisse Patronos. Fidenter enim Comitem ille admonet, etsi cognationis jure sibi conjunctum, nisi proximis Quatuor Temporibus nominet, qui in vacante Parochia ordinetur, semetipsum suo arbitrio in ea constituturum ministros a quibus rogatur (11): *Pro loco vacan-*

(1) Can. 4. 5. (2) Can. 29. 30. (3) Can. 15. (4) Ibid. Can. 15.
(5) Conc. Gall. T. 2. p. 430. c. 9. (6) Can. 22. (7) Cap. Car. Mag. l. 5. cap. 178.
(8) Can. 26. (9) Addit. 3. c. 22. (10) Conc. Gall. T. 2. p. 467. (11) Flodoard. l. 3. c. 26.

vacante sine Presbytero, monens ut quantocius Clericum sacro ministerio aptum ostendat, qui valeat ibi ordinari, sciens pro certo, quia post ordinationem, quæ fieri debebat in proximo, ipsum locum sine Presbytero non dimitteret; quia nec cum mercenario, nec sine Pastore proprio ipsos homines audebat dimittere. Et si ipse non præsentaverit eum qui dignus possit inveniri, ille ordinaturus esset, qualem meliorem potuisset invenire.

VI. Plurima hinc sane exculpi possunt cum primis utilia, ad illustrandam ejus ævi disciplinam. 1. Cogebat Episcopus Patronum ut præsentaret Pastorem, non mercenarium; & quidem mature, ne diutius langueret grex Pastore destitutus. Si alterutri huic officio deesset Patronus, Ecclesiæ non deerat Episcopus, ejusque vices implebat. 2. Tempus autem intra quod præsentare tenebatur Patronus, ex Quatuor Temporibus nexum & religatum probabiliter creditur fuisse. Præsentatum enim & rite examinatum ordinabat Episcopus. Hoc vero spatium erat trium, aut quatuor circiter mensium, quod eo distent inter sese Quatuor-Tempora. 3. Ut ne posset ab Episcopo repulsam pati, quem præsentabat Patronus, una re opus erat, nempe ut dignus esset. At ubi Episcopus Patroni implebat vices, & devoluta utebatur potestate, non dignus tantum, sed dignior eligendus ei erat.

VII. Sunt & ejusdem Hincmari Litteræ ad Comitem Theodulphum, quibus submonet, ordinatum a se non iri eum Parochiæ Presbyterum, a quo ipse muneris aliquid acceperit: asperius se de eo examen instituturum, maxime ut sacramento confirmet se nihil dedisse; alioqui alium institutum iri Parochum, & si qui contra nitantur, in eos anathema vibrandum (1): *Si vis ibi habere Presbyterum, adduc mihi talem Clericum, qui aptus sit sacro ministerio, & ego illum inquiram, & illi Ecclesiam dabo, & tunc illum ordinabo, si mihi talis Clericus satisfactionem fecerit, quod nullum pretium inde donaverit. Et si ita facere non volueris, ego ordinabo, qualiter populus ibi officium habeat, usque dum ibi ordinem Presbyterum, &c.* Invaserat hic Comes spolium defuncti Parochi & vacantis Parochiæ fundos. Comminatus est Hincmarus, interpellaturum se potestatem & tuitionem Regiam, nisi ablata restitueret, & sacrilegum facinus repararet. De his spoliis alibi agemus. Sed hic illud interim observandum venit, quod ait Hincmarus delegatum a se iri, qui Parochiam regat, & Sacramenta administret, donec proprius sit Parochus, vel a se, vel a Patrono nominatus. Inde enim non obscure emicat penes Episcopum fuisse jus Deportuum in vacantes omnes Parochias, in quibus interim administrari Sacramenta ipse curaret: *Ecclesiæ in potestate & ordinatione sunt Episcopi secundum sacros Canones & Imperialia capitula: unde mandat ut quidquid de facultatibus Ecclesiæ acceperat, Presbyteris quibus res commendatæ fuerant, restituat.*

VIII. Aliunde autem Episcoporum erat decernere, quibus patronos, dominosque vicorum Parochi prosequi deberent honoribus. Ita enim jubent Capitularia (2): *Ut Episcopi provideant, quem honorem Presbyteri pro Ecclesiis suis Senioribus tribuant.*

IX. Quanquam non diximus fere hoc Capite, nisi de Parochiarum Patronatu: nec dubitari tamen potest quin & in Capellas & Oratoria ruris eodem Patronatus jure nobiles viri uterentur, non sine assensione Episcopi. Prolata sunt alio loco Statuta Hincmari & Concilii Nannetensis, quibus vetantur Parochi, ne a dominis vicorum impetrent eas Capellas, nisi accedat Episcopi consensus: *Sed neque Capellam apud Seniorem obtineat, sine consultu Episcopi.*

X. Erat & penes Abbates nonnunquam & Monasteria Patronatus & nominatio Canonicorum Ecclesiæ alicujus Collegialis, necnon & ejus Dignitatum. Carolus Simplex Rex fundato in Palatio suo Attiniaco duodecim Presbyterorum Collegio, Abbati Compendiensi eos subjecit, ita ut Præpositus & Decanus Abbatiæ Compendiensis, scrutati suffragia Monachorum suorum, Præpositum & Thesaurarium designarent Attiniacensis hujus Capellæ Regiæ (3): *Ea scilicet ratione ut Præpositus & Decanus ex Monasterio Compendiensi, cum aliorum suæ Congregationis fratrum consilio, in præfata Capellæ loco constituant Præpositum & Thesaurarium ex suis.*

XI. Quoad Ecclesiam Græcam, congessit

(1) Ibidem l. 3. c. 26. (2) Capit. Car. Mag. l. 5. cap. 148.
(3) Baluz. Append. ad Lupum Ferrar. p. 524.

fit in Nomocanone suo Photius (1) Imperatorias Constitutiones, quibus vetatur ne Catholici prædia sua, in quibus Ecclesiæ quæpiam constructæ sunt, hæreticis vendant, vel utcunque in eorum potestatem venire sinant: alioqui prædia ipsa fisco Principis addicuntur. Et aliæ rursus, quibus edicitur, ut si Orthodoxus quis vendat, locet, oppignoret, in Emphytheusin det ejusmodi prædia, ubi est Ecclesia, Judæo, Pagano, Hæretico, Samaritano, ea adjudicentur Ecclesiæ Parochiali ejusdem loci.

Videri poterat quibusdam Synodus VII. Oecumenica, damnasse Patronatus laicos, cum irritas decrevit fore electiones Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum ex suffragiis Magistratuum (2): *Omnem electionem quæ fit a Magistratibus, Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, irritam manere, ex Canone dicente, &c.* Canon is est Apostolicus (3): *Si quis Episcopus sæcularibus Magistratibus usus, per eos Ecclesiam obtinuerit, deponatur & segregetur.* Verum a Balsamone hic observatur, electionem, ψῆφον, hic sumi pro Ordinatione, nec eam damnari a VII. Synodo, nisi cum vi tyrannica illam ab Episcopis Magistratus extorquent: *Quoniam Presbyterorum & Diaconorum hæ ordinationes potentia & vi procedunt, infirmari debent & resolvi.* Atqui jure Patronatus nulla istiusmodi vis, aut necessitas imprimitur Episcopo, penes quem libera semper potestas est indignos ablegandi.

XIII. Ab eodem sane alibi Balsamone laudantur Leges, quæ Oratoriorum, Xenodochiorumque fundatoribus & eorum hæredibus potestatem tribuunt, eligendi eos omnes, qui ministraturi ibidem sint: Incolumi autem integraque Episcopi potestate, ut minime idoneos & indignos inde extrudat (4). *Qui donativum constituerit, ut Oratorium, vel Xenodochium, vel Nosocomium extruat, &c. Pro ejus arbitratu administrentur, &c. Sed ex eo quod dicit lex, Domos sanctas & religiosas administrari pro ædificatoris arbitratu, non est ei permissum aliqua contra Leges & Canones facere.* Mox alias depromit Leges, per quas Episcopo fas est, rejicere Clericos a Patronis præsentatos, si pares non sint tanti ministerii amplitudini, aliosque in eorum locum subrogandi. *Dicit enim Lex; eos qui a Domorum extructoribus in locum Clericorum electi sunt, si indigni inveniantur, ejici, & alios ab Episcopis ordinari debere.*

XIII. Non ita obnoxia sunt autem Monasteria eidem Patronorum imperio, nec ipsi eorum fundatores id sibi arrogare possunt, ut ea per sese, vel per quos volent adgubernent. Ita decrevit Concilium Constantinopolitanum, quod primum & secundum dixere, ubi explosa est eorum irreligiosa pietas & simulata religio, qui fundanda Abbatia omnia sua se Deo dicare præ se ferebant; quique tamen quod Deo dari fingebant, retinebant sibi, suæque semper ditioni adserebant, cum vel sese, vel alium quemvis suo loco præficerent Abbatiæ (5). *Nonnulli suis copiis & facultatibus nomen Monasterii imponentes, & eas Deo sanctificare profitentes, se eorum quæ sunt consecrata, dominos esse inscribunt, & sola appellatione Deo dedicare machinantur, &c. Nullo modo potestatem habeat, qui consecrat Deo res suas, se ipsum præfectum, vel pro se alium constituere.*

XIV. Illud non semel adnotatum est a nobis, complures suis in Prædiis Gallos fundasse & dotasse varia Cœnobia; veritos autem, ne ut sæpe contigerat, ea in plures, vel liberos, vel hæredes suos discinderentur, unde certa illis imminebat pernicies, ea tuitioni & Patronatui Regum commisisse. Non tamen ex animi sententia res processit. Dum unum quippe malum declinarent, in aliud nihilo tolerabilius se conjecere. Interjecto enim aliquo tempore Reges ipsi, periclitanti Reipublicæ utcunque suppetias ferre laborantes, Cœnobia ea Nobilibus, Ducibusque exercituum concessere, eorum ut reditibus aliqua ex parte in impensas belli abuterentur. Quam perversitatem Reges randem ipsi detestati sunt, primigeniamque in libertatem ea Monasteria revocarunt. Ita edocet Caroli Calvi Capitulare anno 868. *Ut Missi nostri diligenter investigent per singulas Parochias, simul cum Episcopo, de Monasteriis, quæ Deum timentes, in suis proprietatibus ædificaverunt, & ne ab hæredibus eorum dividerentur, parentibus & prædecessoribus nostris sub immunitatis defensione tradiderunt: & postea in alodem sunt data. Ut describant quæ sint & a quo, vel qui-*

(1) Tit. 10. cap. 8. (2) Can. 2. (3) Can. 30.
(4) In Canon. 2. Conc. Const. I. & II. (5) Can. 2.

quibus in proprietatem data sunt, & nobis renuntiare procuret; ut cum Episcopis & ceteris fidelibus nostris consideremus, quid & qualiter inde secundum Dei voluntatem & nostram salutem agere debeamus. Ita ille conabatur resarcire labem Monasteriorum Regiæ olim custodiæ commendatorum, & bona diu dilapidata restaurare. Hinc facile intelliges, quam æquum & quam necesse fuerit, ut Abbatiarum Patronatus, non is esse sineretur, qui aliarum Ecclesiarum: ne earum fundatores eligendorum Abbatum stabile & perpetuum jus consequerentur.

CAPUT XXXII. *P.4.l.2.c.32.*

De Patronatu Laico & Ecclesiastico post annum Christi millesimum.

I. Patroni Laici in potestate semper Episcoporum fuere.

II. Non poterant Laici conferre, poterant Clerici, Concilia tamen in votis id habuere, ut propria & eximia ea esset potestas Episcoporum.

III. Plura statuta de Patronatu Laico. Si de eo litigetur, si Patroni varient, &c.

IV. Unde spatia quatuor mensium laicis, sex mensium Clericis adsignata Patronis.

V. Laici Patronatus præcipua quædam jura supra Ecclesiasticum.

VI. Innocentii III. varia Decreta de utroque Patronatu.

VII. VIII. Rursum de laici Patroni potestate variandi: de Ecclesiastici sex mensibus.

IX. De Capituli potestate instituendi vacante sede.

X. De eodem rursus. Quanta necessitas institutionis & examinis Episcopi post præsentationem, vel collationem Patroni laici, vel Clerici, etiam secundum Concilium Tridentinum.

XI. Statuta Conciliorum Mediolanensium, & aliorum Galliæ Conciliorum super ea re.

XII. Varia Decreta Concilii Tridentini, & Congregationis Concilii, de Patronatu Laicorum & Clericorum.

XIII. Prærogativæ Patronatus Laici.

XIV. Ut teneantur Præsules, si præsentatos a Patronis rejiciant, causas repulsæ declarare.

XV. Ejusmodi de causis non cognoscit nisi Judex Ecclesiasticus superior.

I. IN controversiam trahi posset, an præsentatione non contenti, etiam Collationis jure usi quandoque sint Optimates Regni Gallicani in dispensandis Dignitatibus & Canonicatibus Capitulorum. Ut cum Comes Pictaviensis Thesaurariam Sancti Hilarii Pictaviensis beato Fulberto contulit, qui Episcopus postea fuit Carnotensis (1). Ita enim Glaber: *Thesaurariam sancti Hilarii gratis contulit.*

At Parochiales Ecclesias a Patronis nisi consentiente Episcopo dari non potuisse, extra controversiam est. Examen & consensum Episcopi necessarium præ ceteris fuisse, facile intelliges ex Concilio Salingestadiensi (2) anno 1022. Quippe ibi Patroni statim præcipiuntur ad Episcopi examen & judicium eos ablegare, quibus sui juris Ecclesias destinant: *Sed eum prius mittat Episcopo, vel ejus Vicario, ut probetur, si scientia, ætate & moribus talis sit, ut sibi populus Dei commendetur.* Non satis mihi quidem constat, an tantum Patronis indulgeret Hispania, cum anno 1050. Coyacense Concilium absolute prohibeat, ne quid sibi juris laici in Ecclesias Clericosque usurpent. *Omnes Ecclesiæ, & Clerici sint sub jure sui Episcopi, nec potestatem aliquam habeant super Ecclesias, aut Clericos laici.* Nec humanius in laicos fuit Concilium Romanum anni 1059. (3) *Ut per laicos nullo modo quilibet Clericus, aut Presbyter Ecclesiam obtineat, nec gratis, nec pretio.* Verum non eo id forsan pertinet ut Patronatus perimatur laicus; sed ut insinuetur, nihil officere Patronatum Episcopali auctoritati, quæ in omnia semper Beneficia dominatur. Idque luculentius apparet in Concilio Turonensi anni 1060. ubi Patronatus laicus sejungitur ab Ecclesiastico (4). *Nullus Ecclesiam magnam, vel parvam, deinceps sine consensu Episcopi a laicis præsumat accipere quolibet modo: sed neque a Clerico, vel Monacho, seu laico, sub pretii alicujus venalitate.*

II. Duo sunt quæ ex hoc Canone exculpsisse juvet. 1. Ex his prohibitionibus censurisque tam frequentibus constare, invasas fuisse a plerisque Patronis Parochiarum

(1) Baron. ann. 1003. num. ult. (2) Can. 13. (3) Can. 3.
(4) Can. 4.

rum Collationes, ut abduci vix ab ea præda potuerint, & rursum cogi, ut præsentatione contenti essent. Si qui ergo supersint per orbem Christianum sparsi Collatores laici Parochialium Ecclesiarum, non absurde conjicitur eas fere esse inveterati & pervagatissimi olim mali raras nunc reliquias, ideoque minus curatas. 2. Hoc Canone æque præcipiuntur laici Clericique patroni, gratis & sine pretio præsentare: at soli laici hic jubentur Episcoporum consensum expectare. Itaque non abs re forsan ambigeret quis, an Clerici Collatores etiam essent, saltem Ecclesiarum non Parochialium. Ideoque enim plerique omnes Canones, tum citati superius, tum infra laudandi, non fere nisi de laicis agunt, cum consensum Episcoporum requiri enixissime præcipiunt. Iis annumera Canonem Concilii Juliobonensis anni 1180. ubi & illud additur (1), præsentatum a Patrono laico, ab Episcopo repellendum esse, si minus dignus, aut idoneus sit: *Si repellendus est, non retineat.*

Fateri tamen cogimur, Patronos Ecclesiasticos, eo quod probabiliter existimantur usurpasse, Collationis jure spoliatos fuisse a Concilio Lateranensi I. anno 1123. sub Callisto II. nec tantum in Parochialibus Ecclesiis, sed in Præbendis largiendis. Quanquam enim specialius demandata sit Episcopis potestas & cura salutis animarum: sin hoc tamen illud observatur Lateranensi Concilio, Canones ipsos Apostolicos summam administrationem etiam rerum Ecclesiæ temporalium Episcopis permisisse, atque adeo Præbendarum (2): *Secundum Apostolorum Canones omnium negotiorum Ecclesiasticorum curam Episcopus habeat.* Ita nulla est Patronatus Ecclesiastici supra laicum prærogativa: *Nullus omnino Archidiaconus, aut Archipresbyter, aut Præpositus, vel Decanus, animarum curam, vel Præbendas Ecclesiæ, sine judicio, vel consensu Episcopi, alicui tribuat. Immo sicut sanctis Canonibus constitutum est, animarum Cura & rerum Ecclesiasticarum dispensatio, in Episcopi judicio & potestate permaneat.* Quin & Laici usurpato investiturarum jure, ex Præsentatoribus Collatores evaserant in Anglia maxime & Suecia sub Alexandro III. qui hanc pestem opprimere enixus est, tum litteris suis, tum maxime decretis Concilii Lateranensis III. (3) anno 1179.

III. In eodem porro Concilio definita est & illa jam sæpius ventilata quæstio, de pluribus unius Patroni, uniusque Patronatus hæredibus. De Patronatu ipso lites erant diutinæ, plures interim a pluribus præsentabantur. Edixit ergo Concilium, ut quando Ecclesiæ indulgentia Patronos tolerabat (4): *potestas in qua eos hucusque Ecclesia sustinet*, si ab hæredibus Patroni plurimis plures nominarentur, is antehaberetur aliis, qui pluribus niteretur & meritis & suffragiis: si id vero sine offendiculo non posset, aut de ipso Patronatu concertaretur, nec intra tres quatuorve menses inter se Patroni concordarent, tunc demum Episcopus Beneficium conferret. *Ordinet Antistes Ecclesiam, si de jure Patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, infra tres menses non fuerit definitum.* Alia Editio non tres habet, sed quatuor. Et ea, ut apparet, utque ex infra dicendis liquebit, castigatior.

In Collectione Epistolarum Alexandri III. quæ circumfertur tanquam Appendix Concilii hujus III. Lateranensis (5), Titulus est de Patronatu, ubi legere est hoc idem Decretum, pluribus aliis intertextum: nimirum pretio emi Patronatum, distrahique non posse: transire tamen eum ad hæredes prædii, cui est illigatus: si Patronus laicus plures alio & alio tempore præsentet idonea probitate & doctrina ornatos (6), Episcopi esse, ut digniorem eligat; si Patronus sit autem Ecclesiasticus, potiori jure niti eum, qui prior præsentatus est.

Posterius hoc Caput Lucio III. Papæ adscribitur, habeturque in Decretalium Libris: C. *Cum autem: De jure Patronatus.* Inde posteriores Canonum interpretes eliciuere jus variandi, quo gaudent laici Patroni. A quo tamen alienum prorsus apparet hoc quidem Caput, & eam rem ne attingere quidem. Sed non uno hoc exemplo approbari potest, usum legum, qui ipse summam Legis auctoritatem præ se ferre videtur, legibus antiquis novos pro rerum opportunitate & temporum necessitate, appinxisse sensus, limitesque vel arctasse earum, vel ampliasse.

Redeamus jam ad Decreta Alexandri III.

(1) Can. 9. (2) Can. 4. 7. (3) Can. 14. (4) Can. 17.
(5) Part. 15. (6) Cap. 12. 13. 8.

III. Quamvis Patronus Patronatu evincatur excidatque, si penes eum tamen tunc erat ejus possessio, rata habetur, tum præsentatio ab eo facta, tum Episcopi institutio. Si Episcopo præsentatum ob imparia merita respuente (1), vel quavis alia ratione vacet Beneficium, Oeconomos instituet Episcopus, qui proventus ejus colligant, in Ecclesiæ usus dependant, vel successori servent. Cum Beneficia distribuant Episcopi (2) ex assensu Patronorum, inde fit, ut ea Beneficiarii resignare non possint, nisi in manus Episcopi, non autem Patroni. Causæ de Jure Patronatus (3) non poterant nisi ab Ecclesiasticis judicibus judicari. Capitula & Abbatiæ non habebant nisi bimestres inducias ad præsentandum. Pollicitationes omnes Episcoporum de Beneficiis nondum vacantibus (4), irritæ declarantur a Concilio Lateranensi III. Denique ad Episcopos Galliæ manarunt hujus Pontificis Litteræ, quibus contestatur vehementer sibi doluisse, quod rescisset in Gallia complures Beneficiorum, vel juris Patronatus compotes fieri per sæcularium Judicum sententias, non requisita Episcopi audientia & consensione: Id enim vero cœlestis vocationis oraculo tribui jam non posse, nec per ostium intrari in Ecclesiam, sed aliunde: ideoque nec censurarum Ecclesiasticarum jaculis abstinendum esse, quo ea deinceps calamitas ab Ecclesia propulsetur. *In sæculari foro, nec requisita Episcopi audientia, Patronatus Ecclesiarum & Ecclesiastica Beneficia sibi præsumunt in vestris Parochiis vindicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde, &c.* Denique ad Episcopos Angliæ rescripsit idem Pontifex contra usurpatas a Laicis investituras Beneficiorum, quarum perversitas in eo maxime exectanda foret, quod præter Episcoporum assensum laici Patroni Beneficia dispensarent, & quibus vellent, largirentur: *Beneficia præter assensum Episcoporum, ad quos eorum donatio spectat, de manu laica accepisse.*

IV. In eodem Lateranensi Concilio spoliati fuerant Clerici potestate eligendi, vel præsentandi ad Beneficia, si qui sua indignis vota ante contulissent (5). *Clerici si contra formam istam quenquam elegerint, se eligendi potestate tunc privatos noverint, &c.* Sex etiam menses indulti erant, intra quos provideri posset vacantibus *Præbendis Officiisque*. Non satis liquebat, an eo Decreto Patroni continerentur. Innocentius III. postea C. *Cum propter: De Jure Patronatus*, definiit, si Patroni laici, quamvis de Patronatu lites exarserint, intra quatuor menses neminem præsentent, ab Episcopo tunc tandem Beneficium conferri debere. Ita cœptum est Decretum de quatuor mensibus Patronis laicis, de sex mensibus autem Ecclesiasticis attribui, quanquam Concilium Lateranense III. cujus hi sunt Canones, nihil ejusmodi satis perspicue definisset.

In Concilio Avenionensi anni 1209. constitutum est, ut si juxta hujus Concilii Decreta, *Monachi & aliæ personæ, sive religiosæ, sive aliæ quæcunque*, intra sex menses non præsentassent, vacantibus Ecclesiis provideret Episcopus.

In Concilio Lateranensi IV. (6) anno 1215. Patronatus jure spoliati sunt Patroni, qui Beneficiarios interemissent. Concilium Oxfordiense (7) anni 1222. bimestre tantum tempus Episcopo assignavit, intra quod præsentatum institueret; agnovitque juxta Lateranense Concilium post sex menses elapsos jus Patronorum ad Episcopum devolvi, cui ab Oxfordiensi hac Synodo præcipitur, quandiu flagrant rixæ & lites inter Patronos, ne quid illis præjudicetur, ne Beneficia ulli eorum conferantur, qui ab iis nominati sunt.

Hæc porro Alexandri III. Decreta permagna ex parte in Gregorianis Decretalibus radiant. In his autem perspicue patet, non concessum unquam prius fuisse, ut Patronatus unius Ecclesiæ plures inter hæredes divideretur, quod nempe tunc ut plurimum singuli singulos nominarent, qui dotem Ecclesiæ inter se partirentur, non sine gravi ejus dispendio (8): *Nobis visum est quod Ecclesia inter hæredes dividi non debet.* Verba hæc sunt Concilii Mediolanensis, valde consentanea Concilio Triburiensi. Ex iisdem Gregorii IX. Decretalibus emicat (9), si litigiosi Patronatus candidati intra sex menses non concordent, ab Episcopo Beneficium conferri. Hoc vero Decretum præfixa Rubrica, seu Summa arctat ad Patronos Ecclesiasticos: quod Patroni laici

(1) Cap. 20. 21. (2) Cap. 24. (3) Part. 47. c. 4. 6. 7.
(4) Part. 50. cap. 33. (5) Can. 3. 8. (6) Can. 14. (7) Can. 4. 5.
(8) Decretales Greg. IX. de Jure Pat. c. 1. 2. (9) Cap. 22.

laici non gaudeant nisi libero quatnor mensium intervallo: *Sed intellige de Patronis Ecclesiasticis, nam in Laicis sufficiunt quatuor menses*. Quæ ibi coarctatio mere arbitraria videri potest, si textus ipse per sese introspiciatur, qui nihil ea quidem de re enucleat, nec hic, nec in prima Antonii Augustini Collectione (1), nec in Concilio Lateranensi III. supra relato, ubi etiam tres quatuorve menses leguntur, non sex, sed nulla distinctione expressa Clericos inter Patronos, laicosve.

V. Nec dissimulavit tamen Innocentius III. (2) insigne Laicorum supra Clericos privilegium Patronorum, qui nec Legatis obnoxii sint Apostolicis, nec ipsius Papæ mandatis, quod a Gregorio IX. postea confirmatum est (3) ut alibi dicimus.

VI. Cetera autem hujus Pontificis insigniora Decreta istiusmodi sunt. 1. Non posse Ecclesiasticum Patronum præsentare semetipsum, cum citra piaculum nemo semet possit in Ecclesiæ dignitates functionesque intrudere: *Cum nullus se ingerere debeat Ecclesiasticæ Prælationis officiis*. 2. Posse a Parocho præsentari Episcopo Clericos ad Titulos & Officia inferiora suæ Ecclesiæ inconsulto Patrono, cui tamen illæsum illibatumque suum jus constat, & vacanti Parochiæ providendi, & alios tum Clericos præsentandi, nisi ejus assensu instituti fuissent inferiores hi Titulares. 3. In Ecclesia Conventuali eligendus primum Prælatus est, & tum flagitandus Patroni assensus, nisi speciali aliquo jure is fulciatur, ut electioni ipsi intersit (4). *In Conventuali Ecclesia non electioni Prælati facienda, sed jam factæ honestius Patroni postulatur assensus, nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractanda*. Confirmantur denique ab hoc Pontifice jura honorifica Patronorum, & illud ante cetera eximium, quo modesta eis subsidia subministrentur ab Ecclesia, si quo infortunio ad inopiam delabantur: *pro fundatione quoque Ecclesiæ, honor processionis Fundatori servatur: & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modeste succurritur, sicut in sacris est Canonibus institutum*.

Ab Honorio III. confirmatum est Decretum (5), quo Patroni laici excludebantur ab electione Prælatorum in Ecclesiis Conventualibus, & rescissa transactio huic adversa. Quo adduci potest quis, ut quam huic legi exceptionem adjecit Innocentius III. ea ad Patronos trahatur Ecclesiasticos.

VII. Nihildum fere attigimus de ea Patroni laici facultate, qua ut loquuntur, variare potest, hoc est, si quem primum præsentaverat, Episcopus jure respuerit, alium rursus nominare. Necdum id juris invaluerat, ut ex hoc ipso comprobatur silentio Canonum, quorum pedissequi sumus, utque rursus patet ex Canone Concilii ad Castrum Guntherii habiti anno 1231. quo ea vice cadunt suo jure Patroni, laici promiscue & Clerici, si illitteratum præsentent (6): *Accedit interdum quod Patroni Ecclesiarum, tam Clerici, quam laici, præsentent illitteratos ad regimen animarum, quod fieri prohibemus. Et si quis Patronus contra hanc inhibitionem venire præsumpserit, jure careat præsentandi illa vice*. Proximo Canone eadem intentatur pœna in eos etiam indiscriminatim, qui Clericos, ad Ecclesias Parochiales præsentarint, imperitos vernaculæ earum linguæ.

Ne id quidem satis certum est, an ubique universim usu tunc temporis recepta esset illa de quatuor, aut sex mensibus Regula. Etenim anno 1279. in Concilio ad Pontem-Audemari præceptum est Canonicis Regularibus, quibus jus est ad Parochias præsentandi, ut intra quadraginta dies præsentent, quibus elapsis Presbyteros sæculares illis in Ecclesiis constituet Episcopus (7): *Nisi sufficientes personas infra quadraginta dies a tempore vacationis Ecclesiarum præsentaverint, per Episcopum Ecclesiis vacantibus provideatur, ponendo ibi Presbyteros sæculares, si ibi videbitur expedire*.

VIII. In Synodo Pictaviensi anni 1280. sancitum est, ut qui præsentati fuerant sede vacante Episcopatus, & quos probabile est a Capituli Vicariis Generalibus institutos jam tum fuisse, convolarent ad Episcopum tertio saltem mense post ejus consecrationem (8): *Monemus omnes qui sede Pictaviensi vacante, Beneficia curam animarum habentia, vel Capellanias, seu do-*

(1) Collect. 1. Ant. Aug. de ætat & q. ordin. c. 5.
(2) Ibid c. 28. (3) Epist. 13. (4) De jure Patron. c. 26. 30. 35.
(5) De electione & electi potest. cap. 51.
(6) Can. 15. 16. (7) Can. 24. (8) Can. 9.

mos eleemosynarum sint adepti ; vel ad ea præsentati , intra tres menses coram nobis ubi fuerimus , se præsentent , titulum sibi competentem in præmissis ostendere. In Concilio Virtsburgensi anni 1287. excommunicati sunt , & ea vice exuti jure Patronatus , qui præsentare procrastinarent ultra mensem , post illum temporis terminum , quem jura constituerant,

Necdum ergo tunc aperte prodita erat in contextu Juris Canonici illa Clericos inter Laicosque Patronos distinctio . Videtur autem nobis quidem Bonifacius. VIII. fluctuantem hactenus & nutantem de mensibus sex quatuorve Regulam primus omnium universaliter & constantissime defixisse in Sexto, Titulo *de Jure Patronatus* . Quam & ille Regulam in eos etiam Clericos effundit, qui jura sibi adjunxere Patronatus laici . Usque adeo amabant hac quidem in re Ecclesiasticum Patronatum amplificare.

Anno 1300. Synodus Bajocensis ab Episcopis voluit (1), post institutos eos , quos Patronus præsentasset, illos mitti ad Patronum, ut solemni apud eum sacramento defungerentur . Id sacramentum necdum obsoleverat in Provincia Narbonensi , ut liquet ex Concilio Avenionensi anni 1326. 2. Ut ne resignationes ullæ fierent, nisi in manus Episcoporum . 3. Utque quibuscunque provisum fuerit de Beneficiis, viduata sede, Episcopo recens instituto ii omnes sistere se teneantur (2) . *Omnia beneficia collata vacante sede Bajocensi, & post promotionem nostram si nobis non fuerint præsentata , in manu nostra capimus , & per manus Diaconorum volumus & præcipimus detineri*.

IX. Ita quidem ab his tum Galliæ Episcopis restringebantur Capitulorum institutiones dum vacaret sedes. At contra Germaniæ Prælati communicasse videntur cum Archidiaconis, eorumque Vicegerentibus , jure, vel consuetudine subnixis , instituendi potestatem . Accipe Canonem ipsum Coloniensis Concilii, anno 1310. (3) *Nullus Ecclesiam Curatam de cetero teneat, nisi a nobis vel Archidiacono , & eorum vices gerentibus , quibus hoc de jure , vel consuetudine competere dignoscitur , de eadem fuerit legitime institutus ; cum alias non habeat claves ligandi , vel solvendi*.

Propius ad Gallicanas consuetudines accedebat Concilium Ravennas anni 1317. quando decrevit , ut qui ab aliis Prælatis Regularibus, vel Secularibus instituti fuerant , ut ferebat consuetudo, ne animarum curam susciperent , vel Sacramenta administrarent, nisi potestatem ante ab Episcopo ipso accepissent (4) . *Sacerdotes aliqui per nonnullos Prælatos seculares , vel regulares , quibus in certis Ecclesiis Parochialibus Rectorum institutio de consuetudine competit , sine sui Episcopi auctoritate , Parochiales Ecclesiarum ipsarum qui ipsius Episcopi subditi esse noscuntur, præsumunt solvere & ligare in suarum præjudicium animarum &c.* Discriminis hujus non insulse ea conjicitur ratio , quod Germaniæ Præsules minus sollicitos haberet procuratio suarum Diœceseon , Episcopaliumque jurium defensio, quam Galliæ Italiæque Episcopos.

In Concilio Rothomagensi anni 1335. cum prohiberi omnino non possent Patroni , quin Parochos in Ecclesiis instituerent, constitutum est, ut Parochi post quadraginta saltem dies initæ Parochiarum possessionis, Episcopo se sisterent , ut chartas titulosque repræsentarent, sacramentumque præstarent obedientiæ , totiusque muneris sui summa fide obeundi (5): *Quia aliqui plerumque in Parochialibus Ecclesiis instituuntur per alios quam per Diœcesanos , sine auctoritate ipsorum ; statuit Concilium, quod quoties aliquem sic de cetero continget instituti , idem institutus infra quadraginta dies a tempore corporaliter adeptæ possessionis , coram Diœcesano, seu ejus Vicario comparere personaliter debeat fidem facturus debitam de titulo , ac præstiturus Diœcesano, de obedientia , fidelitate , residentia , & aliis consuetis debitum & solidum juramentum*.

X. Hinc autem manifestissime apparet , quam necesse semper visum fuerit, ut penes Episcopum solum summa semper esset potestas , ea largiendi Beneficia , quibus animarum cura immineret ; cum tantopere tandiuque nervos omnes contenderit Ecclesia, ut Patronorum laicorum collationibus obluctaretur, utque alias iniret vias ac rationes ejus labis sarciendæ , quæ ex Collatoribus Ecclesiasticis oriretur, vel ex institutionibus aliorum quorumvis præter Episcopos . Con-

(1) Can. 43. (2) Conc. Aven. c. 31. (3) Can. 12.
(4) Can. 2. (5) Can. 9.

Concilium Coloniense anni 1549. decrevit, ut a Pontifice postularetur revocatio cujuscunque potestatis ad hujusmodi Beneficia pleno jure conferenda: utque omnibus omnino aditus ad ea intercluderetur (1): *nisi præcedat examen Episcopale*. In Concilio Tridentino decretum est (2), ut quocunque demum, vel privilegii, vel consuetudinis jure allegato, qui ab Ecclesiasticis præsentarentur Patronis ad quodvis Beneficium, nec institui possent, nec admitti, nisi eos & examinasset Episcopus, & dignos judicasset. Excepti sunt tantum Graduati insignes & Nominati. In alia ejusdem Concilii Sessione decretum (3) est, ut Episcopi ipsi instituere possent, utque Episcopo soli præsentare possent Patroni, revocatis rescissisque omnibus privilegiis huic Decreto adversis.

Verum cum in hoc eodem Concilio statuitur (4), ut ad omnes Ecclesiastici Patronatus Parochias vacantes, instituatur concursus & examen publicum asperrimumque, cui præsit Episcopus cum examinatoribus plurimis; & ubi Collator, institutorque quivis alius, quam Episcopus, ad eum determinatur & adstringitur, quem Episcopus dignissimum declararit inter eos qui examen subierint, Patronus Ecclesiasticus eligit ipse dignissimum: Quem præsentat autem Patronus laicus, ab examinatoribus rejici potest, si minus idoneum judicaverint: His perspicue significat Concilium, Patronum quemvis, seu laicum, seu Ecclesiasticum, ad id omnino studium, voluntatemque suam convertere ac conferre debere, quod animarum saluti conducibilius est. Ita non prorsus extinguitur a Concilio vel Collatio, vel institutio, a quibusvis aliis præter Episcopum expectanda, sed post Episcopi examen rejicitur, eique accommodatur. Postremo de quo demumcunque agatur Beneficio (5), potest Episcopus a Patronis præsentatos rejicere, si ineptos inutilesque compererit: si vero eorum institutio ad alios quam ad ipsum pertineat, jure semper utitur suo, ut eos ad examen suum vocet, & alioqui irrita sit institutio.

XI. In Concilio IV. Mediolanensi anno 1579. constitutum est (6), ut ejusdem modi concursu, & examine consimili præmisso, ad Pœnitentiarii & Theologi dignitates eligeret Episcopus dignissimum omnium, cui Collator, etiam Capitulum ipsum conferre cogeretur. Parochiæ similiter collationis Prælati Exempti, vel Patronatus Ecclesiastici, aut mixti, non dabantur ex hujus Concilii prescripto, nisi iis quos Episcopus omnium dignissimos post Concursum & Examen judicarit.

In Gallia vero Concilium Rothomagense anno 1581. Examen instituit (7) auterum cum primis Examinatorum sex, quos Synodus Diœcesana nominarit, ad eos omnes excutiendos, quos laici Patroni, vel Clerici ad Parochias nominarint. Concilium Burdigalense (8) anni 1583. promulgavit Decretum Concilii Tridentini, ad Examen & Concursum vacantium Ecclesiarum Parochialium, cassatis irritatisque collationibus & institutionibus quibuscunque, & provisionibus aliter factis. Concilium Turonense ejusdem anni (9) non modo idem ipsum promulgavit Decretum Tridentinæ Synodi, sed & eodem pertinentem Bullam Pii V. Concilium Aquense anni 1585. subjecit examini Episcopi, & trium saltem Examinatorum, quos Synodus nominarit, eos omnes, quibus vel collatione, vel nominatione, vel provisione Romana, aut Legati Avenionensis, Beneficia aliqua collata fuerint. Concilium denique Burdigalense anno 1624. irritas pronuntiavit (10) Collationes omnes, ubi Abbates, Priores Conventuales, vel Laici Beneficia conferrent iis, quos nec nominasset Episcopus, nec approbasset.

XII. Nec præteriri hoc loco potest quod docet Fagnanus (11), quamvis jure non possit laicus quisquam conferre Beneficia, quantumvis suffragetur ei immemorialis consuetudo: *si* tamen *fama privilegii concurrat* cum immemoriali consuetudine, posse *jure communi* ea potestate uti. Verum juri ei communi derogatum esse Bulla Gregorii VIII. qua rescinduntur præscriptiones & consuetudines omnes immemoriales, cum fama privilegii, iis in rebus, quæ in detrimentum cedunt Ecclesiæ. Propterea nimirum quod ea probatio sit negativa qui-

R 2

(1) Tit. De exam. Ord. cap. 9.
(2) Sess. 7. cap. 13.
(3) Sess. 14. c. 12. 13.
(4) Sess. 24. cap. 18.
(5) Sess. 25. cap. 9.
(6) Cap. 5.
(7) Tit. de Episc. offic. n. 26.
(8) Cap. 22.
(9) Cap. 4. 14.
(10) Tit. De his quæ ad Coll.
(11) Fagn. in l. 1. Decr. Part. 1. p. 257. 258.

quidem, sed valde efficax, quod authenticas Chartas horum privilegiorum, nec Romæ, nec alibi gentium reperire sit. 2. Cum a Congregatione Concilii declaratum sit, Concursum a Concilio Tridentino adornatum ad Parochias, non habere locum in Parochiis Patronatus laici: declaratum est etiam ab eadem, si cunctatione & desidia Patroni, qui intra quatuor menses non nominarit, jus ad Episcopum devolvatur, non posse Episcopum eas nisi per concursum conferre (1). 3. Quoad Parochias Patronatus mixti, prius quidem definierat Congregatio Concilii, locum esse debere Concursui, ut qui sit Ecclesiæ favorabilior: sed ab ea post discessit sententia, ne Patronos laicos nimis arctaret, quibus tunc etiam indulti sunt eo casu sex menses. Huic posteriori definitioni Pontifex accessit. 4. Jus commune, ut habetur: *Capite Cum vos*, *De officio Ordinarii*, præcipiebat, ut Episcopi Oeconomos instituerent in Ecclesiis Patronatus laici vacantibus, qui fructus colligerent servarentque successori, portione congrua sibi decisa in suos usus, permissa Clericis facultate, ut Ecclesiam servent & tueantur ipsi sui Patronatus (2). Ita Jus commune quidem: at Episcopi a Tridentino jam jussi sunt Oeconomos omnibus in Parochiis vacantibus cujuscunque Patronatus collocare (3). 5. Alexander III. Papa: C. *Cum vos*, *de officio Ordinarii*, agnoscit *quia personæ minus idoneæ præsentantur* a Patrono laico: cogi persæpe Episcopum, ut Ecclesias diu vacare sinat. Ex quo inferunt Canonistæ variare posse Patronum laicum, non Ecclesiasticum. Si tamen indignum non præsentavit Ecclesiasticus Patronus, nisi ex ignorantia, vel obreptione, potest alium præsentare, postquam prima præsentatio rescissa fuerit, juxta C. *Si electio*, *De electione*, *In Sexto* (4), quo sex alii menses dantur electoribus, quibus obreptum est. Ex adverso autem si Patronus laicus, vel Clericus, qui ratione patrimonii sui Patronus est, indignum præsentet, non nesciens indignum esse, valde dubium est inter Canonistas, an non hac vice privetur Jure nominandi. Itaque etsi intersit multum, non interest tamen tantum discriminis inter Laicos, Clericosque Patronos, quantum nonnulli opinantur. Maxime si spectes a Concilio Tridentino (5) juberi Patronos, laicos etiam, ut probabile est, intra decem dies nominare, ut quos nominarint, ii a Synodalibus Examinatoribus examinentur.

XIII. Illud porro hinc emergit, privilegia Patronatus laici ab usu magis, quam a Decretis Pontificum profecta esse (6), & Canonibus Conciliorum, qui illis ex adverso subinsensi videntur fuisse. Et nihilo tamen minus, cum usus ipsemet Lex sit, & ejusmodi Lex, qua ceteris legibus omnibus, vel accedat auctoritas & vis, vel decedat (7): tam clara in luce radiare visa sunt privilegia laicorum Patronorum, ut dubii omnes Patroni in laicos se transferri semper certaverint. Memorat Chopinus (8) anno 1573. a Parlamento Parisiensi Universitatem Parisiensem Laicis Patronis adscriptam fuisse. Actum est tam operose de hujus celeberrimæ Universitatis Patronatu Tomo tertio ejus Historiæ, ut diutius hic immorandum nobis omnino non sit. Egit prolixe & Covarruvias (9) de Laici Patronatus prærogativis in Hispania, quæ non multum abludunt a Gallicanis. Egit & Vasquesius (10) de iisdem in eundem modum, in Opusculis suis.

XIV. Paucissima supersunt obiter delibanda de duobus, quorum alterum jam non semel perstrictum fuit. Primum est de repulsa ejus, quem Episcopo præsentat Patronus. Abbatem sancti Remigii & Archidiaconum Remensem delegavit Alexander III. Papa (11), ad dijudicandas causas repulsæ, quam ab Episcopo Suessionensi passus erat Subdiaconus, ab Abbate sancti Petri Catalaunensis ad Ecclesiam Parochialem præsentatus. Ita autem statuebat Pontifex non potuisse præsentatum respui ab Episcopo, nisi manifesta & rationabili de causa. *Indecens est*, *& penitus obvium rationi*, *ut prænominato Subdiacono*, *nisi pro manifesta & rationabili causa*, *plebis cura denegetur*, *&c. Aut investiat*, *aut quare id facere non possit*, *coram*

(1) In l. 3. p. 2. p. 255. 257. (2) In l. 1. p. 2. p. 440.
(3) Seff 25. cap. 9. (4) Fagn. ibid. (4) Seff. 24. cap. 18.
[6] Hallier. De Elect. Seff. 8. c. 2. art. 2. §. 2. (7) Fevret. l. 3. c. 1. n. 12.
(8) Chopin. de dominio l. 3. T. 27. n. 12.
(9) Covarruv. Pract. qq. c. 36. tom. 2. [10] Vasq. Opusc. p. 388.
(11) Append. 1. Epist. 37.

ram vobis rationabilem causam ostendat, *&c. Si contempserit*, *vos investiatis*, *&c.* Concessit hic idem Pontifex (1) Capitulo Cabilonensi, ut Beneficiarios Patronatus sui Episcopo Augustodunensi præsentaret, sibi si præsentatos respueret instituere Episcopus Cabilonensis.

In Concilio Oxfordiensi anni 1222. præceptum est Episcopis & Archidiaconis, ut intra duos menses admitterent sibi præsentatos, si idonei essent; sin minus Superiori aperirent causas negatæ institutionis (2): *Nisi causam rationabilem coram suo Superiore duxerit adsignandam*, *cum super hoc fuerit requisitus*, *&c.* Idem ipsum insinuari videtur in Concilio Salisburgensi, anno 1274. (3) *Antequam per Diœcesanum loci*, *vel Superiorem ejus*, *si ipse facere*, *quod tenetur*, *neglexerit*, *fuerit investitus*, *&c.* Conventus Cleri Anglicani anno 1316. a Rege Eduardo II. impetravit, ut quos Rex præsentasset, & quos Episcopi justis de causis repulissent, ii juxta Canones ad Judices Ecclesiasticos confugerent, non ad laicos, ut nuper factum fuerat per summum nefas (4): *Si Episcopus eos non admittat ut puta propter defectum scientiæ*, *vel aliam rationabilem causam*, *non subeant examinationem laicarum personarum*, *prout his temporibus attentatur de facto*, *contra canonicas sanctiones*. *Sed adeant Judicem Ecclesiasticum*, *ad quem de jure pertinet*, *pro remedio*, *prout justum fuerit*, *consequendo*.

Utque propius accedam ad nostra tempora, Concilium Rothomagense anni 1581. ab ea omnino non recedit sententia (5): *Si præsentato renuerit Episcopus collationem dare*, *cogatur causas recusationis sua in scriptis exprimere*; *nec liceat superiori collationem decernere*, *nisi prius discussis causis & judicatis*, *propter quas Episcopus recusaverit collationem dare*, *alioquin superioris collatio nulla erit*. Quod ipsum iisdem verbis decretum est in Concilio Remensi anni 1583.

His consentaneum est Edictum Blesense (6), quo præcipitur, ut si impetrantes Beneficia, non ii sint, qui iis defungi rite possint, eoque rejiciantur ab Episcopo, Superior is ad quem recurrent, ne eos instituat, nisi excussis causis repulsæ, *quas ideo tenebitur Ordinarius exprimere & inserere Actis repulsæ ipsius*. Idem prorsus habetur in Edicto Melodunensi.

Quin & Comitia Cleri Gallicani anno 1635. similiter decrevere (7): *Ne causa ulla vera*, *aut prætexta instituantur*, *quos proprius Episcopus*, *vel Vicarius ejus Generalis instituere renuerit*, *nisi ab eo qui superior sit Ecclesiasticus*. *Sed nec Ordines dentur ab Episcopo quocunque alio*, *quam Diœcesano*, *nisi acceptis Diœcesani litteris Dimissoriis*. Id vero confirmatum est Diplomate, seu Arresto Consilii Regii anno 1646. sed ita ut videatur Superior Ordinarius tam ordinare, quam instituere posse, si Diœcesanus Episcopus renuit, quamvis id minus expressum sit in Decreto Cleri: *Nec Ordinare*, *Instituere*, *Conferre*, *Providere*, *recusante Archiepiscopo proprio*, *vel Episcopo*, *nisi superiores sint Ordinarii renuentium Ordinariorum*. Hoc vero Decretum Cleri Gallicani anno 1635. editum, innovatum confirmatumque fuit a Comitiis Cleri Gallicani anno 1660. & 1665. ne tum quidem expresso eo, quod posset Superior Ecclesiasticus Ordines conferre, renuente Episcopo Diœcesano.

XV. Alterum & postremum est, si Episcopi Prælatique ceteri conferre detrectent, ne a Judice sæculari quocunque ad id cogi & coarctari possint; sed ab eo potius partes ad Judices Ecclesiasticos superiores ablegentur. 2. Nec decernere possit Judex, ut ipsa factæ repulsæ charta locum habeat institutionis. 3. Nec alios possit Prælatos compellere ad instituendum Diœcesanos, non suos. Est ad manum farrago Senatusconsultorum, Arrestorum, Edictorumque regiorum, quæ ita sanciant, in Compilatione recentiori Actorum & Monumentorum Cleri Gallicani (8), ubi hæc duo conjunctim pertractantur copiosissime. Occurrent & ibidem Edicta varia rursum & Senatusconsulta, quibus prohibentur Patroni laici, si hæretica lue inquinati sint, præsentare, quanquam non prohibeantur Catholici eorum procuratores. Adversatur is quidem usus juri communi Canonico, ex

ea

(1) Append. 2 Epist 7. (2) Can. 4. (3) Can. 23. (4) Conc. t. 11. Part. 2. pag. 2466.
(5) Tit. de Offic. Epis. c. 26. (6) Art. 3. (7) Art. 15.
(8) Memoires du Clergé t. 2. p. 48. 75. Procés verbal de l' Assemblee du Clergé en 1660. pag. 169. 306. le Prestre Cen. 2. cap. 32. Fagn. in l. 3. Decret. Part. 2. pag. 251. Et l. 5. Part. 1. pag. 239.

ea nimirum causa, quod hæretici in Gallia tantum nostra tolerarentur. Quanquam & in Russia aliisque regionibus, ibi similiter impune hæretici schismaticique inter Catholicos diversantur, persimilis tandem indulgentia necessario fuerit adhibenda. Anno 1655. Comitia Cleri Gallicani Regiam impetravere Declarationem ad Senatum Parisiensem, qua Patronatus hæreticorum ad Episcopum Diœcesanum devolvebatur. Comitia ejusdem Cleri anno 1660. idem expetiere ad cetera prorogari Parlamenta. Minime necesse est autem nos hic diutius immorari, in perscrutandis Judicibus controversiarum de Patronatu: cum exploratissimum sit Jurisprudentiam Gallicano Regno receptissimam a supralaudatis Decretalibus prorsus dissidere ea quidem in re.

De universali & ordinaria Episcopi potestate conferendi omnia prorsus Beneficia suæ Diœceseos.

CAPUT XXXIII. *P.1.l.2.c.5.*

Per quinque priora sæcula, erat Episcopus Collator ordinarius omnium Beneficiorum.

I. Non sejungebatur tum quidem Ordo a Beneficio. Ut ergo Ordinum, ita & Beneficiorum unus erat Collator Episcopus.

II. Necesse erat & consuli Clerum, & testimonium plebis exquiri. Probationes ex Conciliis.

III. IV. Probationes aliæ ex Paulino & Augustino,

V. Tumultuationes plebis compescuere tandem Synodi Canonesque.

VI. Solius erat Episcopi digniorem eligere inter eos, inter quos se Cleri plebisque vota scindebant.

VII. Cur Concilium Laodicenum ab Electionibus plebem summovendam censebat?

VIII. Ex Hieronymo probatur, partes aliquas fuisse Cleri, populique in electionibus, ut Episcopalis tamen potestas dominaretur.

IX. Aliæ ejusdem rei probationes.

X. Perinde res se habebat in Ecclesia Græca. Probationes.

XI. XII. Aliæ probationes ex Epistola Basilii.

XIII. Incusatur & purgatur Chrysostomus.

XIV. Cur Archidiaconi sit ad Ordines & ad Beneficia præsentare.

XV. An Diaconi eligerent Archidiaconum?

XVI. Cum Apostoli & eorum successores Episcopi, Ecclesiarum omnium sint fundatores, ad eos spectat primarium & universale jus Pastores præficiendi.

I. Ut Ordinandi, ita & Beneficia conferendi penes Episcopum solum primaria erat potestas, cum ita ferret lex inconcussa vetustissimæ Ecclesiarum Disciplinæ, ut nec ab Ordine Beneficium, nec vicissim Ordo a Beneficio disjungeretur. Attondebatur & ordinabatur prorsus nemo, cui non statim sacræ quædam functiones adsignarentur, indiceretunque Ecclesia, ubi & munus obiret aliquod spiritale, ex quo & temporale demeteret stipendium.

Si autem ut diserte jubet (1) Concilium Carthaginense IV. ante Episcopus Cleri sui vota & populi testimonium explorare & scrutari debebat, quam quenquam Clero adscriberet, ordinaretque; hinc & illud concluditur, & voto Cleri & testimonio populi opus fuisse ad Beneficia conferenda: *Ut Episcopus sine consilio Clericorum suorum Clericos non ordinet, ita ut civium conniventiam, & testimonium quærat.*

II. In his plane verbis singulis plurimum momenti est, ut ea sigillatim expendi necesse sit. Summam enim Episcopus retinet semper auctoritatem: sed imperium & auctoritas adeo non debilitatur sapientia & moderatione, ut augescat potius & magis magisque convalescat: Ergo Cleri *Consilio* utebatur Episcopus, *testimonium* quoque plebis expectabat, ad dignoscendos eorum mores, quos ordinaturus erat: nec regimen cuiquam adsignabat, nisi certus fore ut *acquiescerent* illi, qui regendi alicui commendabantur. Istiusmodi prudentiæ & caritatis regula nihil detrahit cujusquam imperio: quin & præsidii adjicit plurimum & ornamenti. Ita sentiebat, ita factitabat Augustinus teste Possidio (2). *In ordinandis Sacerdotibus & Clericis consensum majorem Christianorum & consuetudinem Ecclesiæ sequendam esse arbitrabatur.* Augustinus ipse Presbyter ordinatus fuerat a Valerio

(1) Can. 22. (2) Cap. 21.

lerio Episcopo, collatione prius habita Episcopi & populi, populique ipsius electione, non sine vi quadam, quæ non alio tamen e fonte nascebatur, quam ex summa quadam summarum Augustini virtutum populi existimatione: *Cum Valerius Episcopus flagitante Ecclesiastica necessitate, de providendo & ordinando Presbytero civitati, plebem Dei alloqueretur & exhortaretur, jam scientes Catholici Augustini propositum & doctrinam, manu injecta eum tenuerunt, & ut in talibus consuetum est, Episcopo ordinandum intulerunt, omnibus id uno consensu & desiderio perfici petentibus, magnoque studio & clamore flagitantibus*.

III. Nec dispar fuit Paulini ad Presbyteratum electio & electioni adjuncta vis quædam, quam pietas & religio merito excusaret. Proferam hic verba ipsa Paulini in Epistola ad Amandum, ubi declarat plurimum omnino potuisse plebem in istiusmodi Ordinationibus, ac Beneficiorum nominationibus: *Ego vermis & non homo, vi subita invitus, quod fateor adstrictus, & multitudine strangulante compulsus, quamvis cuperem calicem istum a me transire, tamen necesse habui dicere Domino, verum non mea voluntas, sed tua fiat*. Ejusdem rei argumento est Augustini ipsius narratio, de excitata in Pinianum pia quadam, ut alibi dicemus, plebis Hipponensis conjuratione.

IV. Adeo non infrequentia erant hæc exempla, ut ea creberrima fuisse & *plerumque* ita contigisse testatum faciat Augustinus ipse. Cum enim quorum maxime spectata erat virtus, eorum esset & humilitas, ac modestia quædam animi eximia, quæ eos ab honoribus & dignitatibus quibuscunque mirum in modum alienaret, & in fugam ageret: pene necessario sinebantur plebes in eos impetum facere & cogere, ut Ecclesiæ necessitati, Deique adeo voluntati servirent (1): *Solemus proponere continentiam Clericorum, qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem Domino adjuvante perducunt*.

V. Nec tamen per Canones plebi fas erat ita exardescere, ut in electionibus plurimum posset, & quidvis expugnaret. Tolerata quandoque est violenta ejusmodi irruptio: quandiu constitit eam quanquam nimiam, & improbandam effervescentiam, non alio tamen ex capite, quam ex pio zelo, & caritatis æstu proficisci, unique famulari Ecclesiæ utilitati. Sed cum non facile regeretur, sed ultra recti limites quandoque eveheretur populi tumultuantis impetus: eo tandem deventum est, ut dominarentur Canones, nec plebi quidquam permitteretur, quam ut de vita & moribus eligendorum testimonium diceret. Ita supra allatus Canon Concilii Carthaginensis IV. ita etiam ante Canon alius Carthaginensis Concilii III. (2) *Ut nullus ordinetur Clericus, nisi probatus vel Episcoporum examine, vel populi testimonio*. Populi erat ergo rimari & nudare mores, vitam, gesta, virtutes & vitia privatorum, qui oculos, aures que, & conscientiam fallere possunt paucorum, non omnium, non populi. Episcopi autem erat numeratis his suffragiis calculisque subductis decernere, & digniores quosque eligere.

VI. Ea est constantissima & immutabilis Electionum regula, a qua nisi in damnabilem personarum acceptionem deviari non possit. In hoc genus electionibus anteponi non possunt dignis indigni, vel digni etiam ipsi dignioribus, nisi flagitio tanto detestabiliori, quanto graviora inde & diuturniora in posteras ætates emergunt detrimenta. Atqui manifestissimum est tanti momenti delectum judiciumque populo plerumque versatili & tumultuoso committi sine summo discrimine non posse. Certissime ergo unius erat Episcopi suffragia & testimonia omnia trutinari, & digniorem eligere. Audi ut Augustinus hanc indubiam & inexorabilem legem promulget (3): *Nec sane, quantum arbitror, putandum est leve esse peccatum in personarum acceptione, si illam distantiam sedendi ac standi ad honores Ecclesiasticos referamus. Quis enim ferat eligi divitem ad sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere, instructiore atque sanctiore?*

VII. Ideo & in Laodicena Synodo cautum est, ne plebes turbæque jam sacros ministros eligerent (4): *Quod non sit turbis concedendum electionem facere eorum, qui altaris ministerio sunt applicandi*. Nec me præterit hac voce ὄχλοι, *turbæ*, videri quamplurimis tumultuosam potius significari plebem, & effrænatam, quam populum so-brium

(1) De adult. Conjug. l. 2. c. ult. (2) Can. 28. (3) Epist. 29.
(4) Can. 13.

brium & frugi. Sed ubi quæso populi conciones non his æstuant perstrepuntque studiis tumultuosis, & quasi procellis hinc illincque ingruentium cupiditatum? Vehementer ergo probabile est, ita tandem consultius visum statutumque fuisse, ut plebi proponerentur duntaxat qui ad sacras dignitates deligendi censebantur ab Episcopo & Clero: atque abunde fuisse, ut ne plebs contra niteretur gravi aliqua insimulatione. Eo sensu donandum, quod decrevit Siricius (1): *Diaconus accessu temporum Presbyterium, vel Episcopatum, si eum Cleri ac plebis evocaverit electio, non immerito sortiretur*. Et quod habet Hieronymus (2): *Cum ad perfectam ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clerum elegerit, agito quæ Clerici sunt*.

VIII. Admittitur quidem ab Hieronymo ad electionem Clerus, populusque: sed summa auctoritatis ab eodem in Episcopum solum confertur. Quin & id ille ex Apostoli verbis invictissime concludit; sic enim Paulus ad Titum (3): *Ut constituas per civitates Presbyteros, sicut ego disposui tibi*. Episcopo ergo Paulus auctoritatem demandat constituendi tum Presbyteros, tum alios quoscunque Beneficiarios, quorum omnium una eademque ratio est (4): *Audiant Episcopi qui habent constituendi Presbyteros per urbes singulas potestatem, sub quali lege Ecclesiasticæ institutionis ordo teneatur. Manifestum est, eos qui Ecclesiastica lege contempta, Ecclesiasticum gradum non merito voluerint alicui deferre, sed gratiæ, contra Christum facere, &c.* Inflammescit mox Hieronymi zelus in Episcopos, qui affectui & favori dant, quod meritis largiendum erat, & qui Beneficia temere dispensant, quasi arbitrariæ & privatæ beneficentiæ ea essent dona, cum sint cumulatissimæ virtutis justa præmia. Vel ex hac vitiosa Episcoporum facilitate, & sacrarum dignitatum inconsiderata, ut ita dicam, prodigalitate, liquebat tamen certissime, unos eos esse Beneficiorum omnium collatores: *At nunc cernimus, plurimos hanc rem beneficium facere, ut non quærant eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscant Ecclesiæ prodesse: sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus Majorum quispiam rogaverit, vel ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent, muneribus impetrarunt*. Tria hæc sunt simoniæ genera, *ab obsequio*, *a lingua*, *a manu*, quæ postea Gregorius Magnus luculentissimè explanavit. In Epistola ad Nepotianum uni Episcopo electiones vindicat idem rursus Hieronymus (5): *Gaudeat Episcopus judicio suo, cum tales elegerit Sacerdotes*. Et rursus in Epistola ad Diaconum Sabinianum: *Recordare a quo Episcopo Diaconus ordinatus sis: nec mirum, quamvis sanctum hominem, tamen in homine deligendo potuisse falli, cum & Deum pœniteat quod Saul in Regem unxerit; & in duodecim Apostolis Judas sit proditor repertus*. Itaque ut olim a Deo Saul, a Christo Judas electus est, ita & ab Episcopis citra culpam quandoque suam eliguntur Ministri, qui & Episcopis postea & Ecclesiis, tum dedecori sint, tum etiam detrimento.

IX. Si solus eligeret Episcopus, palam hic fecit Hieronymus, quantis illudi & circumveniri posset privatis cupiditatibus: si populus partes suas interponeret, factiones ambitiosorum increscebant in dies: *Cum manifestissimum sit potuisse paucos præmio & mercede corrumpi, eos qui sinceram fidem non habent, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur Episcopum*: ut censebat Osius in Concilio Sardicensi.

Medium ergo & tutissimum illud videri poterat temperamentum, ut ne Episcopus aut Ordines conferret, aut Beneficia, nisi re tota cum Clero suo consultata. Ea erat electionum ratio in Ecclesia Alexandrina, ut colligitur ex Epistola Nicæni Concilii ad illam Ecclesiam, ubi Concilium restituit quidem Ordini suo Presbyteros, qui a Meletio ordinati fuerant, necdum sedato schismate, sed ea lege, ut concedant Presbyteris omnibus ab Alexandro Alexandrino Episcopo ordinatis, nec eodem cum illis utantur jure nominandi, vel præsentandi eos qui ordinandi sunt (6): *Ut nulla ipsis potestas sit eos ministros Ecclesiæ designandi, qui ipsorum probentur arbitrio, neque nominationem penes se habeant eorum, qui deligendi sunt ad Ecclesiæ munera obeunda*. Presbyteris autem qui invicta constantia steterant in unitate Ecclesiæ, potestatem eis pristinam confirmat Concilium nominandi præsentandique eos, quos Clericatu dignos

(1) Epist. 1. cap. 10. (2) Epist. ad Rustic. (3) Ad Tit. c. 1.
(4) L. 1. in Epist. ad Titum. (5) Can. 2. (6) Hist. Eccl. L. 1. c. 6.

dignos existimabunt . προχειρίζεσθαι, καὶ δοκιμ ἀπολέγεσθαι τῶν ἀξίων τοῦ κλήρου. Certe in aliquam partem ejus facultatis plebs quoque ipsa vocatur a Concilio, ubi additur, si seniorum quis illorum Presbyterorum fato suo obeat, subrogari illi posse unum ex recentioribus, illum nimirum, quem plebs eliget, & quem Episcopus confirmabit . καὶ ὁ λαὸς αἱρεῖται, συνεπιψηφίζοντος, καὶ ἐπισφραγίζοντος τοῦ ἐπισκόπου. Sed nemo non sentit, quantum plus mohic sit in Cleri, quam in plebis suffragatione.

X. Si qua vero hic resideret adhuc nubecula difficultatis, eam omnino difflaret Canon VI. Theophili Episcopi Alexandrini apud Balsamonem. Tota ibi auctoritas Episcopo vindicatur, Cleri necessarius pronuntiatur consensus, sicut præsentia populi ad Ordinationes. Ideo & eas palam publiceque fieri decernit, ut populi præsentia aut deterreat, aut prodat & coarguat omnes, qui infamia facinoris, vel flagitii aliqua laborant. *De his qui ordinandi sunt, hæc erit forma; ut quidquid est sacerdotalis ordinis, consentiat & eligat :* συμφωνεῖν καὶ αἱρεῖσθαι. *Et tunc Episcopus examinet :* δοκιμαζέτω. En ut nominent & præsentent Clerici: at Episcopus examinet judicetque, probet improhetque præsentatos. *Vel etiam assentiente illi Ordine Sacerdotali, ordinet.*

Subjicitur & alia hæc ratio ac forma, sed quæ eodem recidat. Episcopus ordinat & instituit quos dignos judicat, Clero idem judicante, populo præsente & testimonium perhibente. ἐμφανίσαντος τοῦ ἱερατείου. *Ordinet in media Ecclesia præsente populo, & Episcopo alloquente, an etiam possit ei populus ferre testimonium*. Illa necessario observanda lex in omnibus Ordinationibus, ut publice fiant, ut populus adsit, ut Episcopus omnes interroget, an sceleris aliquid objici iis possit, qui ordinandi sunt. Perspicue hic & Episcopi supra Clerum prærogativa emicat honoris & potestatis; necnon & Cleri supra populum, cui residuum id unum est in electionibus, ut pro jure, adeoque & pro officio suo, ordinandos testimonio suo vel juvet, vel deprimat.

XI. Protulit Balsamon sancti Basilii Cæsariensis Episcopi Epistolam ad Chorepiscopos suos, ex qua & roboris aliquid antedictis, & lucis non parum dicendis concilietur. Oculis subjicit sanctus Pater miserandam disciplinæ labem ex oblivione Canonum, & licentia exitiali quosvis ad Ordines admittendi. Antiquo more etiam vigebat, ut eo examine Presbyteri Diaconique fungerentur, referrentque ad Chorepiscopum, qui re ad Episcopum perlata, ad Ordines tum demum illos præsentabant, qui visi fuerant digni (1). *Et hæc quidem examinabant Presbyteri & Diaconi, qui cum eis versabantur, referebant autem ad Chorepiscopos, qui a vere testificantibus susceptis suffragiis, & admonitis Episcopis, ita ministrum in sacerdotalem numerum cooptabant*. Sed postquam adgressi sunt Chorepiscopi ipsi ordinationes facere, inconsulto etiam Episcopo, passique sunt, ut Presbyteri & Diaconi sine examine quoslibet passim indignos ad sacra munia obtruderent, humanis affectibus nihil non indulgentes; unde & sacrorum ministrorum numerus ultra modum in omnibus auctus sit vicis ac Parochiis: ut aliquando tandem pristino vigori antiqui Canones redintegrarentur, jussit Basilius ad se mitti catalogum sacrorum ministrorum cujusque oppidi & Parochiæ, ut posthac nemo possit ei se inconsulto adscribi, nec quisquam jam injussu suo ordinetur. Hæc habet illa Basilii famosa Epistola.

XII. Ex ea autem illud elucet: 1. Concessam Chorepiscopis ab Episcopo fuisse facultatem & ordinandi & instituendi Beneficiarios in Ecclesiis rusticanis, quanquam & Episcopi consensus semper desideraretur. 2. Examinandi provinciam Presbyteris & Diaconis delegatam fuisse, eorumque fidei & diligentiæ acquievisse Chorepiscopum. 3. Quod ruri agebatur, expressum id fuisse ad civitatensis disciplinæ imitationem, ubi Episcopus per Ecclesiæ Cathedralis Presbyteros & Diaconos, examinari eos curabat, qui ordinibus initiandi erant. 4. Catalogum, vel Canonem, cujus jam toties meminimus, eum ipsum esse, de quo hic sermo fit, cui inscripta erant nomina cujusque Ecclesiæ ministrorum; & cui si dicat Basilius nonnullos sua ipsos inscripsisse nomina, eos probabile est fuisse, qui cum nullo insignirentur Ordine, officio tamen aliquo in Ecclesia fungebantur.

XIII. Crimini datum est Chrysostomo, quod inconsulto Clero suo, & ne convocato quidem Presbyterio, Ordinationes fecisset : ἄνευ συνόδου, καὶ παρὰ γνώμην τοῦ κλήρου.

(1) Basil. Epist. 181.

tionem & curam animarum salutis. Extra controversiam est, Christum Apostolis suis Ecclesiam suam commendasse universam, qui si pares se solos sensissent omnium fidelium necessitatibus, nunquam sibi Ministros alios & coadjutores cooptassent. Ipsi quoque Episcopi si ab exordio omnia potuissent Ecclesiæ suæ munia soli obire, nunquam adscivissent a quibus tam pretiosæ sarcinæ parte aliqua levarentur. Initio nascentis Ecclesiæ, cum fides in paucos tantum & in majores urbes manasset, Episcopi ad omnia præsto, nec impares erant, ideoque pauci ordinabantur Presbyteri. Verum ubi angescere in dies magis magisque cœpit fidelium numerus in urbibus & in vicis: novi omnes hi fideles uni Episcopo subjiciebantur, tum ut Apostolorum successori, seu primorum Ecclesiæ parentum & fundatorum, tum jure victoriæ quod gladius Verbi a Christo creditus non fuerit nisi Apostolis Episcopisque, nec Presbyteris communicatus sit, nisi precario, & ex Episcopi delegatione, cui obnoxii semper sunt. Ad Episcopi ergo curam & imperium pertinebant novelli in dies hi cœtus fidelium: solus ille jure divino Pastor erat gregis, quem Apostoli, quem præcessores sui Episcopi genuerant, quem ipse, cui & solus ideo Vicarios præstituere poterat Pastores, qui eum ex aliqua parte sublevarent. Cum Parochum exauctorasset Augustinus, non unius criminis convictum, vereretur autem ne ab aliis Episcopis restitueretur, sanctissime affirmavit, professusque est, nunquam se tam nefario Presbytero Ecclesiam a Christo sibi creditam crediturum (1): *Committat illi qui vult Ecclesiam suæ curæ commissam, ego talibus, fateor, quamlibet plebem committere timeo.* His satis prodit sanctus Pater agrestes etiam Parochias a Christo Episcopis concreditas fuisse, eisque adeo divino jure subesse, nec a Parochis eas regi, nisi ab Episcopo institutis, qui sarcinæ suæ hanc partem in eos transfudit. Quod de Beneficiariis aliis multo certius est.

CAPUT XXXIV. *P.2.l.2.c.12.*

Collatores erant Episcopi ordinarii & universales omnium Beneficiorum sæculo VI. VII. & VIII.

I. Concilia Galliæ Episcoporum jura antiquissima confirmant deligendi Archidiaconos, Archipresbyteros & Abbates.

II. Ex Conciliis Hispaniæ constat collatas fuisse ab Episcopis Capellas, Basilicas, & Parochias & Abbatias.

III. IV. V. Immo & Canonicatus, fundos Ecclesiæ, dignitatesque Archipresbyterorum, Archidiaconorum & Primicleri.

VI. VII. Agri ipsi Ecclesiæ incipiebant ab Episcopis distribui in Gallia, æque ut in Hispania. Hæ Beneficiorum primitiæ erant, quo nunc sunt statu; distributor eorum erat Episcopus.

VIII. IX. In Italia Episcopi quoque erant moderatores & arbitri, tum Ordinationis, tum distributionis temporalium. His duobus constant Beneficia.

X. Nunquam meminit Gregorius Magnus electionis, aut ad Ordines, aut ad Beneficia Episcopatu inferiora.

XI. Vim tamen aliquam suam interponebat populus potestate intercedendi qua gaudebat, & prodenda si qua lateret, irregularitatis.

I. MEdia quoque ætate post annum Christi quingentesimum audiebant, erantque Episcopi Collatores ordinarii, & universales omnium Beneficiorum. Fidem facit Concilium Agathense anni 506. in potestate fuisse Episcopi, ut Archidiacono, minus idoneo defungendis functionibus suis Vicarium adjungeret (2). *Si Officium Archidiaconatus propter simplicitatem naturam implere, aut expedire nequiverit, ille loci sui nomen teneat, & ordinationi Ecclesiæ, quem elegerit Episcopus, præponatur.* Non patitur Concilium Turonense II. deponi ab Episcopo Abbatem, vel Archipresbyterum, nisi in Synodo Abbatum Presbyterorumque causa fuerit disceptata, sed novi, vel Abbatis, vel Archipresbyteri creationem videtur hoc Concilium Episcopo prorsus permisisse (3). *Episcopus nec Abbatem, nec Ar-*

(1) Epist. 226. (2) Can. 23. (3) Can. 7. Baron. ann. 528. n. 25.

Archipresbyterum de loco suo præsumat ejicere, neque per præmia alium ordinare, nisi facto Concilio tam Abbatum quam Presbyterorum suorum, quem culpa, aut negligentia ejicit: cum omnium Presbyterorum consilio ejiciatur. Supra tamen insinuatum a nobis est, privilegium eligendi Abbates & Abbatissas, tam multis communicatum esse cœnobiis, ut in Jus commune tandem evaserit. Adde quod & Cæsarius Arelatensis Episcopus successores suos obtestatus sit, ut liberæ Monialium suarum electioni permitterent, tum Provisorem, tum Presbyterum: hoc est tum temporalem Patrem, tum spiritalem. *Sive Provisorem, sive Presbyterum, nullum alium habeat Congregatio sancta, nisi quem ipsa elegerit*.

II. In Concilio Toletano IV. ne Basilicæ quidem Martyrum a privatis hominibus fundatæ extructæque, quæque videri poterant hujus mediæ ætatis simplicia quasi Beneficia, Clericos, & Beneficiarios habere poterant ullos, nisi ab Episcopo ibi ordinatos institutosque (1). *Multi fidelium in amore Christi & Martyrum, in Parochiis Episcoporum Basilicas construunt, oblationes conscribunt, &c. Noverint conditores Basilicarum, in rebus quas iisdem Ecclesiis conferunt, nullam potestatem habere: sed juxta Canonum instituta, sicut Ecclesiam, ita & dotem ejus, ad ordinationem Episcopi pertinere*. Ubi perspicis, ut ordinatio fieri non poterat, nisi ab Episcopo; ita nec provisionem Beneficii, quæ ab Ordinatione tunc sejungebatur, nisi ejusdem auctoritatis interventu fieri potuisse. Nec enim unquam, vel usquam aut Clerici sine Ecclesia, vel Ecclesia sine Clericis, id est, sine Beneficiatiis. Erant tamen in Episcoporum maxime potestate Parochiæ & Abbatiæ. Abbatum certe institutio in hoc eodem Concilio Episcopis vindicatur, & quod magis mirere, etiam Claustralium omnium Officiorum: *Abbates aliaque officia instituere*.

In Concilio X. Toletano sævitum est in ignavos Pastores, carnalibus affectibus mancipatos, qui Ecclesiasticas has dignitates Parochialesque Ecclesias, non piissimis, non doctissimis quibusque conferebant, sed propinquis & amicis: Provisiones istiusmodi irritæ declaratæ sunt, annuaque excommunicatione, seu communionis suspensione perculsi sunt tanti auctores flagitii (2): *Agnovimus quosdam Pontifices præcepti Principis Apostolorum ita esse immemores, ut quibusdam Monasteriis Parochialibusque Ecclesiis, aut suæ consanguinitatis personas, aut sui favoris participes, iniquum sæpe statuant in Prælatum. Placet & in præsenti tale rescindere factum, & non esse de cetero faciendum, &c. Deinceps quod jussum fuerit, devocetur in irritum, & qui ordinarit, annuæ excommunicationis ferat excidium*.

III. Diximus jam ex Concilio Emeritensi, potuisse Episcopum Parochos ruris in Cathedralem Ecclesiam suam transferre, aliumque ruris designare Parochum, qui priori obnoxius futurus sit, tanquam Primitivo, sinat illum Parochiæ proventibus frui, congruaque contentus sit pensione ad suam Clericorumque suorum sustentationem (3): *Ut omnibus Episcopis Provinciæ nostræ, si voluerint, de Parochianis Presbyteris & Diaconibus, Cathedralem sibi in principali Ecclesia facere, maneat per omnia licentia, &c. Pontificali electione, Presbyteri ipsius ordinatione, Presbyter alius instituatur, qui sanctum Officium peragat, & discretione prioris Presbyteri victus & vestitus rationabiliter illi ministretur, ut non egeat*.

IV. Fas erat Episcopis ex hoc eodem Concilio strenuissimos quosque & religiosissimos suorum Clericorum remunerari concesso agelli alicujus usufructu, quem tamen possent auferre & Ecclesiæ reddere, si incuria eum sua incultum jacere Clerici, & sterilescere sinerent. Hæc erant rudimenta prima Beneficiorum ea ratione qua nunc sunt in usu; ut suo infra loco prolixius demonstrabitur. Atqui hujusmodi Beneficiorum non alius hic Collator constituitur, quam Episcopus (4): *Placuit ut quemcunque Episcopus ad bonum profectum viderit crescere, per bonam intentionem venerandi, amandi, & honorandi, atque de rebus Ecclesiæ quæ voluerit, illi largiendi habeat potestatem: hæc enim causa & majoribus majorem præstat gratiam, & minores excitat, ut ad melius tendant. Quidquid ergo bonis largitur per gratiam, ita in jus habeant, ut & remedium ex hoc sentiant, & rem Deo dicatam ad augmentum perducant. Quod si id quod acceperint, per suam tepiditatem ad profectum minime perduxerint, aut detrimentum patuerit, Episcopus habeat licentiam*

(1) Can. 33. Can. 51.
(2) Can. 3.
(3) Can. 12.
(4) Ibid. c. 13.

tiam sine ullo præjudicio, in jure Ecclesiæ revocare rem propriam.

IV. Statuit denique hoc Concilium, ut ii quibus Episcopus plures regendas commendarit Parochiales Ecclesias, singulis diebus Dominicis in singulis illis sacra mysteria celebrent offerantque Deo puras preces pro fundatoribus, illisque omnibus, qui eas Ecclesias suis ornarint donis (1): *In Parochiis multæ sunt Ecclesiæ constitutæ, &c. Sacerdotali ergo decreto, Presbytero uni plures extant commissæ. Censemus ut pro singulis quibusque Ecclesiis, in quibus Presbyter jussus fuerit per sui Episcopi ordinationem præesse, pro singulis diebus Dominicis sacrificium Deo procuret offerre.* Suo alicubi supra loco dictum est, ab hoc eodem Concilio institutum fuisse, ut esset in unaquaque Ecclesia Cathedrali Archipresbyter, Archidiaconus & Primicerus; quorum videtur & nominationem Episcopo vindicasse (2): *Ut in Cathedralibus nostris Ecclesiis singuli nostrum Archipresbyterum Archidiaconum, & Primiclerum habere debeamus.*

VI. Nec Gallicani Episcopi minus sibi licere voluerant, quam Hispani, in agellis Ecclesiæ in eos dispertiendis Clericos eximios, qui pietatis & industriæ suæ fructus uberiores in Ecclesiam conferrent. In Concilio III. Aurelianensi sancitum est, ut ne post Episcoporum obitum possent istiusmodi eorum largitates a successoribus retractari: sed earum auctores ipsi, dum essent superstites, revocare utique possent gratias ingratis collatas & immorigeris (3): *De munificentiis vero præsentibus, quas unusquisque Clericis pro sua gratia, eorum obsequiis æstimat conferendas, sicut in arbitrio dantis est, ut tribuere, quibus voluerit, debeat, ita si inobedientia, vel contumacia in aliquo accipientis extiterit, culpa agnita, in arbitrio sit præsidentis, utrum, vel qualiter debeat revocari.* Has munificentias, hæc Beneficia non sinit hæc Synodus conferri, nisi ab Episcopis: *De munificentiis Sacerdotum id observandum, ut &c.*

VII. Non abs re præmonui hæc tentamenta quodammodo fuisse & prælusia hodiernorum Beneficiorum, inchoata, nondum perfecta moderno usu Beneficia. Quippe liberum erat Episcopo benemeritos de Ecclesia Clericos hac agrorum, fundorumque munificentia prosequi, vel largioribus tantum distributionibus donare. 2. Poterat & ad Ecclesiam mensamque communem revocare arbitratu suo, nec ullo Canonico judicio instituto. *In arbitrio sit præsentis; utrum, vel qualiter debeat revocari, &c.* Quod omnino, vel dici, vel cogitari non potest, aut de Ordinum sacro ministerio, aut de stipendiis statis, & communibus distributionibus, seu de jure vivendi de Altari: aut de Administrationibus Ecclesiasticis, cujus generis sunt Dignitates Abbatis, Archipresbyteri, Archidiaconi, & ejusmodi aliæ, quibus indicta causa nemo exui poterat. Unde illud existit, has quasi præcarias præbendas, & precaria Beneficia ad nutum Episcopi auferri, ac revocari potuisse; quanquam in ejus potestate nunquam, vel esset, vel esse posset, ut vel tantillum a pii pastoris sapientia ac æquitate deflecteret, & virtutum præmiis atque ornamentis Clericos virtute præditos spoliaret.

VIII. Nec discrepare ab his poterat Italicæ Romanæque Ecclesiæ disciplina, cum & ibi perinde summa esset Episcoporum auctoritas & vis in Ordinibus sacris, & in rebus Ecclesiæ temporalibus dispensandis. Duo enim hæc veluti capita sunt & fontes potestatis Episcopalis in Beneficiorum Collationes quorumcunque: cum quidquid est Beneficiorum, ex his consurgat duobus: spiritali jure, quod ab ordinatione dimanat: & inde manante temporali potestate ad participandos Ecclesiæ congrua ex parte proventus. Cum Gregorius Magnus Episcopum Rosellæ delegaret, ad Populoniensis Ecclesiæ vacantis administrationem, præscripsit illi, ut Presbyterum Cardinalem & duos Diaconos in Ecclesia Cathedrali ordinaret, tres Presbyteros in Parochiis ruris, quorum examen & delectum penes ipsum esse voluit (4): *Ut unum Presbyterum Cardinalem & duos debeas Diaconos ordinare: in Parochiis vero tres similiter Presbyteros, quos tamen dignos ad tale officium, veneratione vitæ, & morum gravitate prævideris.* Jam supra narratum a nobis est, ut Maximum Salonæ Episcopum compulerit idem Gregorius, ad Archidiaconum Honoratum, quem collato Presbyteratu dejicere molitus erat, pristinæ dignitati functionique restituendum. Non negabat Gregorius, quin posset Episcopus, cui collibuisset, vacantem conferre Ar-

(1) Can. 19. (2) Can. 10. (3) Can 17.
(4) L. 1. Ep. 15. L. 7. Epist. 130.

XIII. Ecclesiæ Orientalis disciplina.

I. CUm non aliud summa & primæva ab origine essent Beneficia, quam Ordines, & Ordinibus indivulse cohærentia officia & jura quædam: cumque Beneficiariorum officia non alia magis essent, quam quæ in celebratione & administratione sacramentorum versabantur: hinc planum fit tam penes Episcopos fuisse summam Beneficiorum omnium, quam Ordinum & Sacramentorum administrationem. In Concilio Verno id profecto apertissime insinuatur, etsi de Presbyteris ibi agatur tantum, seu de Parochis (1): *Ut omnes Presbyteri qui in Parochia sunt, sub potestate Episcopi esse debeant, & de eorum ordine nullus Presbyter præsumat in illa Parochia baptizare, nec Missas celebrare sine jussione Episcopi, in cujus Parochia est.*

II. Si Patroni laici essent, qui Parochos offerrent, Episcopo offerre cogebantur, a quo examinari & de ministerii sui legibus institui possent; quo peracto, jam non poterant Patroni eos destituere, aliosque subrogare. Sic decrevit Concilium Arelatense VI. anno 813. (2) *Ut Laici Presbyteros absque judicio proprii Episcopi non ejiciant de Ecclesiis, nec alios immittere præsumant. Quia quando Presbyteri ab Episcopis in Parochiis ordinantur, necesse est ut ab ipsis Episcopis diligenter instructi, Ecclesias sibi deputatas accipiant.* Nec inde concludas, Patroni voluntate & Episcopi contensione sola potuisse semel institutos extrudi suo loco Parochos. Nec enim eos nisi facinus aliquod suum, & canonicum Episcopi judicium exturbare gradu suo poterat. Ita perspicue in Concilio Cabilonensi II. anno 813. (3) *Inventum est quod multi arbitrii sui temeritate, & quod est gravius, ducti cupiditate, Presbyteris quibuslibet absque consensu Episcoporum Ecclesias dant, vel auferunt. Unde oportet, ut canonica regula servata, nullus absque consensu Episcopi cuilibet Presbytero Ecclesiam det. Quam si juste adeptus fuerit, hanc nonnisi gravi culpa sua, & coram Episcopo canonica severitate amittat.*

III. Hinc emergit certissime Parochias omnes Episcopalis fuisse collationis: vel si qui Patroni essent laici, institutionis. Controversia nobis fieri posset de Italia, ubi electivas eas fuisse subinnuere videtur Ticinense Concilium anno 855. a quo sancitum est, Parochos primum deligi a Presbyteris Clericisque Parochiæ, & tum demum Laicorum consensionem exquiri: at vero si ex ejus Parochiæ Clero nemo sit, qui ferendo sit Ecclesiæ regendæ oneri, Episcopus e suo deligat quempiam, instituatque (4). *Et primum quidem ipsius loci Presbyteri, vel ceteri Clerici idoneum sibi Rectorem eligant; deinde populi, qui ad eandem plebem adspicit, sequatur assensus. Si autem in ipsa plebe talis inveniri non poterit, qui illud opus competenter peragere possit, tunc Episcopus de suis, quem idoneum judicaverit, inibi constituat.*

Prope tamen abest a vero, intelligendum esse hunc Canonem de Archipresbyteris, qui Rectores plebium hic vocantur, quod eis committerentur Ecclesiæ baptismo dando accipiendoque destinatæ, & vulgo *plebes* tum quidem dictæ. In hoc enimvero Canone voces *plebs* & *populus* distinguuntur, plurésque populi ad eandem plebem colliguntur, hoc est ad eandem Ecclesiam baptismalem: *Deinde populi, qui ad eandem plebem adspicit, sequatur assensus.* Alioqui vero eccui facile persuadeatur, in unaquaque Parochia plures fuisse Presbyteros, a quibus celebrari posset Parochi electio? Denique dilucide qui sequitur proximus Canon, eo de electione agitur Archipresbyterorum, ad quam admittebantur & Laici, quorum hinc nascebatur procacitas, ut eis imperitare vellent (5): *Sane removenda quorundam Laicorum procacitas, qui hoc solo obtentu, quod ad electionis consortium admittuntur, Archipresbyteris suis dominari præsumunt.* Confirmari id rursus potest ex Hincmari Capitulari, qui jubet, ut Parochi Decanum eligant alium in ejus locum, qui vel diem obierit suum, vel munere suo fungi haud satis possit, & opperiantur, dum ab Episcopo confirmetur, aut si non longe absit Episcopus, expectent dum ab eo alius eligatur (6): *Si Decanus in ministerio vestro aut negligens, aut inutilis & incorrigibilis fuerit, vel aliquis eorum obierit, non inconsiderate Decanum eligite, &c.*

IV. Promendum nunc argumentum validius electionis Presbyterorum & Diaconorum in Italia. Auctor est enim Auxilius, a Mo-

(1) Ann. ... Can. 8. (2) Can. 4. (3) Can. 42. (4) Can. 4.
(5) Ibidem. Can. 5. (6) Concil. Silm. t. 3. pag. 645.

a Morino nostro editus post suas de Ordinationibus sacris Exercitationes, cum plures ordinationes Constantinus Antipapa celebrasset, qui ordinati ab eo fuerant Episcopi, eos a Stephano Papa ordinatos rursum fuisse; Presbyteros vero Diaconosque apud se statuisse eundem Stephanum simili ritu rursus ordinare, si rursus a civibus eligerentur (1): *De Presbyteris vero & Diaconibus præfixum est, ut si civium suorum electio vellet, in eosdem gradus, a quibus depositi sunt, iterum a Papa Stephano consecrarentur.*

V. Certissimum illud etiam est, ratumque, Capellas quoque ad collationem spectasse Episcopi, saltem ad ejus institutionem. Dilucidum enim illud est Concilii Nannetensis (2): *Ut si quilibet Presbyterorum defunctus fuerit, vicinus Presbyter apud sæcularem seniorem nulla precatione, vel aliquo xenio Ecclesiam illam obtineat, quia titulus per se constans antea extitit, sed neque Capellam sine consultu Episcopi.*

VI. Capellæ quidem illæ, de quibus Hincmarus & Concilium Nannetense verba faciunt (3), ipsæmet sunt Ecclesiæ subsidiariæ, vulgo Succursales ruris, quarum natura, & conditio eadem admodum est, quæ ipsarum Parochiarum, quibus subsidio sunt, & quæ ipsæ plerumque in Parochias adolescunt.

Verum in eos quoque Presbyteros, quos Magnates deligunt in domesticis suis Oratoriis sacras facturos, parem prorsus auctoritatem Episcopis adsignat Ticinense Concilium anni 850. ut eos sedulo examinent, & tum demum approbent (4). *Docendi sunt igitur sæculares viri, ut si in domibus suis Mysteria divina jugiter exerceri debeant, quod valde laudabile est, ab his tamen tractentur, qui ab Episcopis fuerint examinati.*

Hic certe obiter monebo, quid discriminis jam tum emergeret inter Parochias circa & ultra Alpes. Ejus enim rei vestigia hic subobscura quædam apparent. Namque Concilia Galliæ jam inde ex eo tempore in id connitebantur, ut quidquid erat fidelium, ad Parochiales conflueret Ecclesias, & submolestè ferebant, nobiles divitesque laicos usque adeo curiosos studiosque esse propriorum domi suæ Oratoriorum. Contra vero Ticinensis hæc Synodus miris eos evehit laudibus, qui divina Mysteria Officiaque attentius privatis his in Capellis sibi fieri satagunt. Consentit & hodierna utriusque gentis consuetudo his antiquis moribus regulisque.

VII. Abbatias quoque prima ab origine conferebant Episcopi; quocirca & postquam eligendi privilegium in jus commune traductum est, Abbates ipsi adhuc instituunt, vel confirmant jure communi, ordinantque. Ad Carolum Calvum Regem datis Litteris (5) Hadrianus II. Papa plerasque Abbatias eo pessumdatas esse contestatur & excisas, quod Episcoporum subductæ fuissent potestati, custodiæque, ut qui earum germani sint propriique custodes & vindices: *Nostis enim quia omne Monasterium in potestate Episcopi consistere debet juxta canonicam auctoritatem; & quia hoc transgressum, ideo plurima Monasteria habentur destructa.*

VIII. Non fefellit Herardum Turonensem Archiepiscopum hujus doctrinæ ratio capitalis: quod nimirum cujuscunque demum sit naturæ & sortis Ecclesia quælibet, nec fundari possit, nec dedicari, nec dotari, nec ministros sortiri, nisi Episcopi interventu & auctoritate, cui tota Diœcesis concredita est, ut parenti & auctori totius in ea religionis, Apostolorumque successori, & eorum Episcoporum, qui principes & fundatores primi fuerunt omnium prorsus sub Christo Principe Ecclesiarum. Ita Collator est Episcopus Ecclesiarum & Beneficiorum, quorum fundatio & dotatio profecta est & perfecta, vel ab antecessoribus ejus, vel ab ipso, vel in commune a fidelibus quidem, sed sub ejus auctoritate & auspiciis: Institutor vero est Ecclesiarum, quas privati aliqui ejus concessione fundarunt dotaruntque (6): *De ædificationibus Ecclesiarum ut nullus ante fundamentum jaciat, donec Episcopus veniat, & in medio crucem figat; & sic accepta dote, construendi licentiam tribuat.*

Eo scilicet stabili fundamento nititur Decretum illud Capitularium, consonantissimum utique ingenio & disciplinæ Ecclesiarum primævæ, quando Episcopus tanquam fundator, saltem successor & hæres ejus, qui fundamenta jecerat totius & fidei & religionis in ea Diœcesi, habebat in potestate proinde sua & provisione Ecclesias

(1) L. 2. c. 9. (2) Can. 16. (3) Conc. Gal. t. 3. p. 622. (4) Can. 18.
(5) Epist. 28. Conc. Gal. tom. 3. (6) Ibid. pag. 113. c. 45.

clesias omnes, Ecclesiasticas res omnes, omnes denique Diœcesanos (1): *Placuit, ut omnes Ecclesiæ cum dotibus & omnibus rebus suis in Episcopi proprii potestate consistant, atque ad ordinationem, vel dispositionem suam semper pertineant.*

IX. Constituendum est tamen aliquid necessario discriminis inter antiqua Beneficia, de quibus hactenus verba fecimus, & novas dignitates Clericalium Congregationum, quæ longe pulcherrimo fœtu pullulascere visæ sunt beato maxime & aureo ævo Caroli Magni. Hæ quippe dignitates plerumque electivæ fuere, sicut & Abbatiæ ipsæ electionibus permissæ fuerant Monachorum. Cum in has tamen Congregationes, sicut & in Capitula plurimum polleret auctoritas Episcoporum, hinc illi electionibus quoque his fere dominabantur. Exemplum suppeditabit egregium vita beati Majoli a beato Odilone scriptis mandata. Fuerat hic ante Matisconensis Archidiaconus, quam Abbas crearetur Cluniacensis. Eam autem Archidiaconi dignitatem, etsi vel maxime fugitaret, effugere tamen non potuerat, a Clero, a civibus, ab Episcopo denique ipso tantum non coactus (2): *Non potuit latere supradictæ civitatis Episcopum. A quo humiliter invitatus consultu Clericorum & civium, ut in eadem Ecclesia non dedignaretur administrare Archidiaconatus officium. Vir quippe ut erat humilitatis gratia præditus, parere non distulit, quod sibi divinitus per ministerium Pontificis imperari cognovit.*

Aldricus qui Cenomanensis postea fuit Episcopus, ad Presbyteratum primo, mox ad Cantoris dignitatem provectus est, Episcopi auctoritate, Cleri, populique suffragiis, ita enim testantur qui vitam ejus litteris consignarunt discipuli (3): *Diaconus jam Aldricus, non ausus est divinam repellere benedictionem, ad quam sæpissime vocabatur a Drogone Episcopo, & eligente eum Clero & populo Presbyter est ordinatus, & demum eligentibus fratribus, & suadente, sive exhortante Episcopo suo Drogone, licet coacte, senior Cantor ibi sublimatur.* Primicerii dignitate exornatus est eadem Episcopi auctoritate, Cleri & populi conspiratione: *Drogo Pontifex, & cunctus Clerus, sive populus, & Primicerium: secundum Romanum Ordinem, eum constituerunt.*

De Decanis Ruralibus aliquid jam perstrinxi. Nec vero conjectura est, si Decanos suos a Parochis eligi permitterent Episcopi, non minus cupide eos in re consimili gratiam a Capitulis suis inire voluisse.

X. Illud tamen certo constat, quæ prima fuit institutio & prima Regula Canonicorum, ab ea servatam esse Episcopo electionem institutionemque omnium Capituli Dignitatum, Archidiaconi, Præpositi, Decani, Cellerarii, Portarii. Satis perspicua in ea quidem re est Regula Crodogangi (4): *Qui Archidiaconus, vel Primitiarius in omnibus omnino actibus, sint Deo & Episcopo fideles & obedientes, &c. Qui Archidiaconus, vel Præpositus, si reperti fuerint superbi, ab Episcopo secundum modum culpæ judicentur. Quod si neque sic correxerint, de ordinibus suis ejiciantur, & alii qui digni sunt, & voluntatem Dei, vel Episcopi sui impleverint, in locis illorum subrogentur.* Et infra: *Portarius unus cum suo juniore, annum aut amplius, si Episcopo, vel ei qui sub eo est, placuerit, portas claustri custodiat.*

Aliquanto expressior apertiorque in Concilio Aquisgranensi anno 816. hæc Episcopi potestas, ad eos omnes eligendos & instituendos, qui quoquomodo futuri sunt Capitulorum Præsides, & inspectores pervigiles, eoque Episcopalis auctoritatis Vicarii & Administri (5): *Oportet Ecclesiæ Prælatos, ut de Congregatione sibi commissa tales eligant boni testimonii fratres, in quibus onera regiminis secure possint partiri: Quibus etiam talem conferant potestatem, ut vice illorum fungentes, & inobedientes censura Canonica corripere, & obedientes hortando ad meliora valeant provocare.* Capite autem proximo ad Præpositos sejunctim flectitur, quod de universis ante dictum fuerat Dignitatibus: *Quamvis omnes qui præsunt Præpositi rite dicantur, usus tamen obtinuit, eos vocari Præpositos, qui quandam Prioratus curam, sub aliis Prælatis gerunt.* Denique ne Cellerarius quidem nisi Episcopi auctoritate constituitur: *Debet procurare Prælatus, ut fratribus Cellerarium constituat, non vinolentum, &c.*

XI. Porro Canonicos ipsos, vel Episcopus in Capitulum cooptabat, vel Præpositus.

(1) L. 7. c. 368. (2) Bibl. Clun. pag. 282. (3) Baluz. Miscell. t. 3. p. 4.
(4) Cap. 10. 12. (5) Cap. 138. 139. 140.

tus. Submonet Crodogangi Regula Episcopos & Præpositos, ne plures inscribant Canonicorum albo, quam pro modulo facultatum (1): *Cavendum summopere Præpositis & Prælatis Ecclesiæ est, ut in Ecclesiis sibi commissis non plus admittant Clericos, quam ratio sit, & facultas suppetit*. Iisdem Regulæ Crodogangi, ut solet, utitur verbis Concilium Aquisgranense, & hanc Canonicorum susceptionem similiter ab Episcopi voluntate religat, quando ait facile dissolvi & dissipari hanc exuberantem Canonicorum copiam (2), cum *a Prælatis necessaria stipendia non accipiunt*; & quando Prælatis prohibet, ne nobiles Capitulis eliminent: *Nullus Prælatorum seclusis nobilibus viles tantum in sua congregatione admittat personas*. Quo referendum est & illud Concilii Parisiensis VI. quorundam Prælatorum retundentis inconsideratam jactantiam, qui de Capitulis, Canonicisque suis loquebantur, tanquam de suis hominibus: *Qua temeritate, quilibet Prælatorum dicere præsumit; Illa Congregatio mea est, aut ille Presbyter, vel Clericus meus est*.

XII. Dubitandi forsan locus esset, an Ecclesiæ quæ Regales appellitabantur, æque in jure & potestate essent Episcoporum. San-Gallensis Monachus has Ecclesias ab aliis discriminat, cum ait, quando earum parietes, vel laquearia picturis illuminari necesse erat, vicinorum Episcoporum Abbatumque impensis id fieri solitum. Et cum novæ exædificandæ erant, tum Episcopos, Duces, Comites, Abbates, Beneficiarios omnes Ecclesiarum Regalium, Regios denique omnes Beneficiarios, sumptus necessarios subministrasse, donec operi ad fastigium perducto summa manus imponeretur (3): *Si vero essent Ecclesiæ ad jus regium proprie pertinentes, laquearibus, vel muralibus ordinandæ picturis, id a vicinis Episcopis, aut Abbatibus curabatur. Quod si novæ fuissent instituendæ, omnes Episcopi, Duces & Comites, Abbates etiam, vel quicunque regalibus Ecclesiis præsidentes, cum universis, qui publica consecuti sunt Beneficia, a fundamentis usque ad culmen instantissimo labore perduxerunt*. In exemplum depromit Basilicam Aquisgranensem, quam circumdari præcepit Carolus Magnus magnificentissimis ædibus Optimatum suorum, quæ tam concinne & tam scite extructæ locatæque erant, ut posset Carolus Magnus suo ex Palatio explorare & videre omnia, nec a quoquam videri.

Utcunque hæc se quidem habeant, nihilominus a Carolo Magno declaratum est, Ecclesias Regales peræque ut alias quaslibet Episcopali esse obnoxias jurisdictioni (4). *Episcopi infra illorum Parochias, Ecclesias, quibus necesse est, emendandi curam habeant. Similiter tam nostras, a nobis in Beneficio datas, quam & aliorum, &c.* Suo supra loco probatæ sunt Synodales Episcoporum Constitutiones, quibus invitabantur summi ipsi Principes, ut ne Regiis adscribi sinerent Oratoriis, nisi Clericos ab Episcopo examinatos, approbatosque.

XIII. In Oriente, vel sola Monasteriorum Disciplina argumento erit, quam obnoxiæ juri & imperio Episcopi reliquæ essent Ecclesiæ. Præceptum fuerat in Concilio Constantinopolitano, ut fundator Monasterii, nec semetipse, nec alium sui Vicarium Abbatem deligere posset, nisi accedente Episcopi assensu, qui in Ecclesiæ tabulario servare debebat Chartas omnes dotationis. Ex eo quærit Balsamon an inferri possit, pœnes Episcopum esse dominium & proprietatem Monasterii (5). Negat autem posse id concludi: nec enim alia illi esse jura, nisi Episcopalia, judicia agitare & pœnas sumere de criminibus, invigilare in Præfectos cœnobii, ordinare Abbates, & suum in Diptychis honorifice nomen recitari.

CAPUT XXXVI. *P.4.l.2.c.9.*

Episcopos Collatores, & Provisores esse ordinarios, primarios & universales omnium suæ Diœceseos Beneficiorum, hac etiam extrema ætate, post annum Christi millesimum.

I. *Episcopi, qua Successores & hæredes Apostolorum, Ecclesiarum omnium fundatores habendi sunt, ideoque & Beneficiorum omnium primario hoc jure Collatores.*

II. Non

---

(1) Cap. 3. (2) Cap. 118. 119.
(3) L. 1. c. 32. Du Chesne hist. Franc. L. 2. p. 114.
(4) Conc. Gal. t. 2. p. 248. (5) Pag. 550. 551.

II. Non aliud Patroni Laici, quam præsentant: Episcopi est examinare, approbare, instituere.

III. Damnatæ fuere investituræ, quod in iis laici Episcoporum jura invaderent.

IV. Simoniacæ sæpe forent provisiones Beneficiorum si sine interventu Episcopi fierent.

V. Episcopi Parochos instituebant, Beneficia Cathedralia Ecclesiæ plerumque conferebant, tanquam propria Episcopatus sui membra.

VI. Cum laici Parochias invasissent, vetiti sunt eas Monachis reddere, injussu Episcoporum.

VII. Tunc etiam præsentabant Abbates Episcopo eos, qui Parochias has Abbatiæ unitas administraturi erant.

VIII. Patroni laici ordinario Collatores esse non possunt, ne juri Episcoporum officiant.

IX. Similiter plerumque se res habebat in Patronis Ecclesiasticis.

X. In pluribus Ecclesiis, cum Canonicatus, tum Dignitates solus Episcopus conferebat.

XI. In aliis Ecclesiis Capitulum nominabat, aut eligebat; sejunctim, vel conjunctim cum Episcopo. Unde hæ tam diversæ consuetudines.

XII. De optione Præbendarum.

XIII. Olim soli Episcopi de causis Beneficiorum cognoscebant.

XIV. Probationes ex Ivone Carnotensi.

XV. Probationes aliæ ex Hildeberto Archiepiscopo Turonensi.

XVI. XVII. Probationes & exempla ex aliis Ecclesiis.

I. CUm Apostoli universas fundarint Ecclesias per sese, vel auspiciis suis, vel per successores suos, & hanc longe splendidissimam hæreditatem ac successionem ad Episcopos transmiserint; hinc manifeste colligitur Episcoporum proprium illud & hæreditarium jus esse, ut Ecclesias ipsi omnes regant, vel a quibus regantur, præficiant. 2. Cum Beneficia Tonsuræ & Ordini indivulse cohæreant, ut utriusque unus proprie administer est Episcopus, ita & ordinarius idem est Beneficiorum dispensator. 3. Denique cum Episcopus summus sit Sacerdos in sua Diœcesi, ejus est Dignitates, Officia, Beneficia omnia sacerdotalis imperii sui dispensare, & ex proprio veluti fonte effundere hos omnes Sacerdotii rivulos. Sunt enim vere Beneficia omnia odore quodam sacerdotalis dignitatis & sanctimoniæ perfusa.

II. Inde est, quod ne Laici quidem Patroni, etsi postrema hac ætate ad longe superius quam ante fastigium evecti, nemini tamen quidquam annuere Beneficii possant, nisi post examen & consensionem Episcopi. Ita aperte Concilium Salingestadiense anno 1022. (1) *Nullus laicorum alicui Presbytero suam commendet Ecclesiam præter consensum Episcopi, sed eum prius mittat Episcopo, vel ejus Vicario, ut probetur, si scientia, ætate & moribus talis sit, ut sibi populus Dei commendetur.* Præter superius delibatas rationes, insinuari videntur & hæ rursus isto Canone: 1. Episcopo soli a Christo populus Dei commendatus est. Ejus est ergo probare, & asciscere sibi, quos idoneos censuerit, in quos divinæ hujus sarcinæ partem deponat. 2. Solus potest Episcopus Missione & jurisdictione canonica impartire inferiores Pastores, qui summus ipse Pastor sui gregis divinitus constitutus, & plena jurisdictione donatus est. 3. Solus Episcopus, ut suæ Princeps Ecclesiæ Doctor, & interpres Canonum, internoscere potest, qui sint, & qui non sint idonei Beneficiis administrandis.

III. Cautum est in Concilio Pictaviensi anni 1078. nequis a Regibus, Principibusve terrenis, aut laicis quibuscunque accipiat donum Episcopatus, Abbatiæ, aut cujuslibet Beneficii; cum divina hæc dona dispensari, nisi a Dei Vicariis non possint, videlicet Episcopis: *Nullus Episcopus, Abbas, Presbyter, vel qualibet persona de Clero accipiat de manu Regis, vel Comitis, vel cujuscunque laicæ personæ, donum Episcopatus, vel Abbatiæ, vel Ecclesiæ, vel aliquarum Ecclesiasticarum rerum. Sed Episcopus a suo Metropolitano, Abbas, Presbyter & ceteræ inferiores personæ a proprio Episcopo.* Proscribuntur hoc Canone investituræ, quas a laicis accipiebant, sed primaria ipsa & altissima ratio non præteritur. Quod cœleste scilicet munus, nisi a cœlesti & divina Episcoporum potestate rite non distribuatur.

IV. Tota animi zelique sui contentione insudavit Urbanus II. ad elidendam Investi-

(1) Can. 13.

stituram laicam, ejusque quasi pedissequam simoniam. Atqui Episcopo uni mandatum ab eo est, ut merito & virtuti donaret, non pecuniæ, aut favori Ecclesiastica Beneficia, quæ quasi quædam sunt Episcopatus membra (1). *Episcopus omnia sui Episcopatus membra, videlicet Archidiaconatus, Archipresbyteratus, Decanias, vel aliquas Præposituras, Ecclesiæ suæ Canonicas, gratis absque omni venalitate distribuat.* Solus ergo tunc Episcopus Archidiaconatus conferebat, Archipresbyteratus, Decanias, Præposituras Præbendasque Ecclesiæ suæ, nullo tum, vel raro Patrono, qui hic se se interponeret, rarissima etiam ad eas dignitates electione. Idque rursus confirmatum est in Concilio Melfitano anni 1089. sub eodem Urbano II. (2) *Præposituras Ecclesiæ, sive Canonicas, Præbendas etiam quæ Canonicatus dicuntur, Episcopus sine venalitate distribuat.*

V. Quibus illud quoque verbis innuitur, Beneficiorum hic recensitorum Collationem penes unum fuisse Episcopum; cum Parochias in Patronorum fere laicorum lapsas potestatem, ejus esset instituere, unde & de iis nulla hic memoria. Quanquam & hoc genus Parochiarum laicis Patronis obnoxiarum verissimus esset dispensator Episcopus, cum ejus demum consensu res tota perficeretur, alioqui in nihilum itura. Unde rursus idem Concilium Melfitanum (3): *Nullus laicus decimas suas, aut Ecclesiam, aut quidquid Ecclesiastici juris est, sine consensu Episcopi, vel Romani consensu Pontificis, Monasteriis, aut Canonicis offerre præsumat.*

VI. Quam eodem admodum tempore ad Molismensem Abbatem dedit Joannes Cardinalis Epistolam, ea addocemur, ruente Caroli Magni stirpe, non sine gravissima Regni & Ecclesiæ perturbatione & pernicie: laicos fere nobiles in Parochiales Ecclesias impetum fecisse, eas usurpasse aliquandiu; & ubi postea, vel Episcoporum commotione, vel interiori animi carnificina compulsi sunt eas restituere in pristinum statum, eorum plerosque ad hoc animum adjecisse, ut eas non Parochis ipsis, non Episcopis, sed Monachis redderent & Abbatibus, numerata etiam sibi non raro ab illis pecunia. Illam simoniacam perversitatem damnavit Gregorius VII. Papa. Efferbuerunt mox inter Episcopos & Abbates acerbissimæ rixæ & contentiones, repetentibus jure suo Episcopis, quæ præter jus Abbates, vel acceperant, vel redemerant. Ei malo studuit Gregorius hic occurrere, coacto Concilio, in quo statutum fuit, ut Monasteria hactenus acquisitas servarent Parochias, in posterum ne ullas nisi consentiente Episcopo sibi compararent. Quod & ab Urbano II. in Concilio Melsitano (4) confirmatum est. Ex quibus dilucidum fit omnium Ecclesiarum, Ecclesiasticarumque rerum & dignitatum provisorem & distributorem esse Episcopum, prout ibidem ab eodem Cardinali confirmatur (5). *Omnes Ecclesiarum res in manu Episcoporum canonica decreta constituunt.* Idem affirmat Gratianus in Decreto. Concilium Claromontanum anno 1095. & Romanum anno 1099. (6) Decretum Melfitani novo vigore roborarunt, & investituras quascunque proscripserunt, seu concessiones Beneficiorum per Laicos factas. Paschalis II. Epistola ad Episcopos Carnotensem & Santonensem data testis locupletissimus est, a Concilio Claromontano non esse permissas Monachis, nisi eas Parochias, vel Ecclesias, quas ab annis triginta possedissent: eiqui rei assensos esse Gallicanos Episcopos: *Consentientibus Galliarum Episcopis.*

VII. Compluribus ab Apostolica sede privilegiis donatæ sunt Abbatiæ, nec tamen Parochi Ecclesiarum eis obnoxiarum, ab alio quam ab Episcopo Diœcesano missionem & animarum curam suscipere poterant: *Ita tamen ut ab Episcopis, vel eorum Vicariis animarum curam suscipiant.* Ita refertur in Epistola (7) Paschalis Papæ II. sive in privilegio Cluniacensis Monasterii cujus similia sunt & alia longe plurima.

VIII. Concilium vero Lateranense I. sub Callisto II. anno 1123. illæso Patronatu, sive laico, sive Ecclesiastico, summam Episcoporum in quorumlibet Beneficiorum concessione auctoritatem luculentissimis verbis ita prosequitur. Ac primum de laicis Patronis, qui præsentare tantum, conferre vero nunquam poterunt (8). *Juxta Stephani Papæ sanctionem statuimus, ut laici, quamvis religiosi sint, nullam tamen de* Ec-

(1) Epist. 15. Append. Epist. 17. (2) Can. 1. (3) Can. 5.
(4) Conc. r. to. pag. 479. (5) 16. q. 7. c. 2. (6) Can. 7. 15. 16.
(7) Epist. 68. (8) Can. 4.

Ecclesiasticis rebus aliquid disponendi habeant facultatem; sed secundum Apostolorum Canones, omnium negotiorum Ecclesiasticorum curam Episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispenset. Si quis ergo Principum, aut Laicorum aliorum dispensationem, vel donationem rerum, sive possessionum Ecclesiasticarum rerum sibi vindicaverit, ut sacrilegus judicetur. Non otiose prætereunda est hæc verborum affectata diligentia adversus Laicorum investituras, sacrilegam temeritatem eo colore obumbrantium, quasi non aliud quam temporalia conferrent. Contra vero nititur Concilium, atque ita statuit, res etiam temporales Beneficiorum & Ecclesiarum, cum pretia sint peccatorum, hostiæque pietatis fidelium, publicæ denique caritatis thesauri, sacrosanctas & ipsas suo quodam modo ac jure, & spiritales esse, ideoque nec nisi ab Episcopis jam inde ab Apostolicis temporibus distribui potuisse.

IX. Jam vero de Patronis Ecclesiasticis, qui nec ipsi ex hoc Canone Collatores esse poterant (1). *Nullus omnino Archidiaconus, aut Archipresbyter, aut Præpositus, vel Decanus animarum curam, vel Præbendas Ecclesiæ, sine judicio, vel consensu Episcopi alicui tribuat. Immo sicut sanctis Canonibus constitutum est, animarum cura & rerum Ecclesiasticarum dispensatio in Episcopi judicio & potestate permaneat. Si quis vero contra hæc facere, aut potestatem ad Episcopum pertinentem sibi vindicare præsumpserit, ab Ecclesiæ liminibus arceatur.* Hoc Canone implicantur omnia Beneficia in his vocibus, *rerum Ecclesiasticarum*, atque ita confirmatur nostra superioris Canonis interpretatio. His vero hujus Concilii Canon, quo Parochiæ attinguntur, etsi nihil decerpat de jure Patronorum, solis tamen Presbyterorum, seu Parochorum constituendorum potestatem Episcopis vindicat (2). *In Parochialibus Ecclesiis Presbyteri per Episcopos constituantur.* Agemus infra de Collationibus, tempusque indigitabimus, quo cœperint Laici conferre Beneficia, quibus affixa nulla sit animarum cura, nempe innixi possessioni & consuetudini omnem hominum memoriam superanti, addito etiam probabili privilegii rumore, juxta recentiores ipsos Canonistas (3).

X. In dubium non injuria vocatur, an Canonici Cathedralium ad aliorum Canonicorum & Dignitatum electionem concurrerent, an Episcopus solus eo jure uteretur. Guillelmus Archiepiscopus Tyri, de Concilio Antiocheno agens anni 1142. refert ab Antiocheno Patriarcha Decanatum ejus Ecclesiæ datum fuisse nepoti Præfecti arcis (4). *Quem Patriarcha Decanum fecerat.* Goffridus Monachus in Epistola ad Cardinalem Episcopum Albanensem de damnatione doctrinæ Gilberti Porretani, strictim attingit Archidiaconum Pictaviensem a Gilberti prædecessore promotum ad eam dignitatem. *Archidiaconale officium non ipsius adeptus munere, sed ab ejus prædecessore promotus.* Alexander III. Epistola ad Episcopum Alexandriæ in Longobardia electum, electionem ab eo factam confirmat Præpositi, Archipresbyteri & Cantoris Ecclesiæ suæ (5). *Electionem, quam de personis idoneis ad Dignitates Ecclesiæ tenendas fecisti, ratam habemus.* Ratam esse sanxit idem Pontifex transactionem Episcopi & Capituli Suessionensis de duabus Præbendis, quas Episcopus conferri a se debere contendebat, nitente contra Capitulo, earum unam saltem in jure esse Cantoris. Convenit tandem, ut post obitum Cantoris, harum Præbendarum, æque ut aliarum penes Episcopum esset provisio. *Tu, vel successores tui facultatem habeatis Præbendam ipsam tanquam unam de ceteris Præbendis, cui volueritis assignare* (6). Diximus jam ab eodem Pontifice Decano & Canonicis Cabilonensibus concessum esse, si renueret Episcopus eos instituere, quos idoneos ipsi ad Parochias præsentarent, Episcopo ut Augustodunensi præsentarent, qui ab eo instituerentur. Ita non immerito censuerit quis, non Canonicatus, sed Parochias Capitulo Cabilonensi obnoxias fuisse, ut ad eas nominarent. In Camusatii Promptuario Antiquitatum Tricassinarum habetur Charta ipsa Manassis Tircensis Episcopi anno 1183. qua electionem Decani Capitulo posthac concedit (7): *In perpetuum concessit liberam Decani electionem.* Habetur & ibidem Declaratio Philippi Augusti Regis, ubi Præbendæ & Dignitates, quæ vacarint, vacante Episcopali sede Trecensi, præcipiuntur futuro servari Episcopo, qui

(1) Can. 7. (2) Can. 18.
(3) Fagnan. in l. 1. Decret. pag. 257.
(4) L. 15. cap. 15.
(5) Epist. 54. Append. 2. Epist. 21.
(6) Append. 3. Epist. 7.
(7) Pag. 178. 186.

qui eas pro arbitrio suo conferet. *Quod Præbendæ, Archidiaconatus & alia Beneficia tempore illo vacantia futuro reservarentur Episcopo Trecensi ad conferendum quibus vellet.*

XI. Nec dissimulabimus tamen privata tantum hæc fuisse facta, exempla, statuta, et his alia in contrarium objectari posse plurima, quibus liquido constet Capitulum elegisse, et plerumque ne vocato quidem Episcopo elegisse, quanquam celebrata rite electio ab Episcopo confirmanda esset. Ita clarescit in Concilio Lateranensi III. anni 1179. ubi edicitur, ut ne Præbendæ ultra sex menses vacare sinantur, quibus consumptis potestas conferendi ab Episcopo ad Capitulum devolvatur, vel a Capitulo ad Episcopum, ab ambobus ad Metropolitanum (1). *Præbendas Ecclesiasticas, seu qualibet officia, &c. infra sex menses conferantur, &c. Si Episcopus ubi ad eum spectaverit, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur. Quod si ad Capitulum electio pertinuerit, & infra prædictum terminum hoc non fecerit, Episcopus hoc secundum Deum cum virorum religiosorum consilio exequatur. Aut si omnes forte neglexerint, Metropolitanus disponat.* Erant ergo Ecclesiæ, ubi Capitulum, erant & ubi Episcopi Præbendas adsignabant: si enim conspirassent, non fuisset locus devolutioni.

Erat autem vero prorsus consentaneum, electiones & provisiones istas Baneficiorum omnes fieri debuisse ex primigeniæ quondam Ecclesiæ institutis & exemplis (2), communi deliberatione Episcopi Clerique sui, & membrorum omnium cum capite suo consensione. Ea nempe ratione movebatur idem Pontifex, cum ad Patriarcham Hierosolymitanum scriberet, nec institui ab eo, nec destitui debere, sive Abbates, sive Abbatissas, vel alia Beneficia quæcunque, nisi consilio & assensu Capituli sui (3): *Novit tua prudentia, qualiter tu & fratres tui unum corpus sitis; ita quod tu caput, ut fratres tui membra esse comprobentur. Unde non decet omissis membris, te aliorum consilio in Ecclesiæ tuæ negotiis uti, &c. Inde est, quod Apostolica auctoritate prohibemus, ne Abbates, Abbatissas, vel alias personas Ecclesiasticas, sine assensu, vel consilio Canonicorum tuorum instituere, vel destituere aliqua de cetero ratione præsumas.*

Quanquam id antiquissimum foret commune jus, consuetudine tamen invehi potuisse usum in omni Thuscia diversum, in electione Canonicorum ut nullæ essent in Capitulo Episcopi partes, ista declarat Innocentii III. Decretalis (4): *Maxime si sit notorium, quod in Thuscia generalis consuetudo servetur, ut in Cathedralibus Ecclesiis solum Capitulum irrequisito Episcopo eligendi Canonicos habeat facultatem.* Contra autem ex eodem Pontifice collatio Præbendarum in Ecclesia Eboracensi non spectabat nisi ad Archiepiscopum: cui etiam restitui jubet omnes eas, in qua se aliqui præter ejus conscientiam intruserant. Denique fatetur Pontifex (5) Ecclesias esse, ubi conjunctim eligit Episcopus cum Capitulo, & tunc si electio ultra sex menses differatur, non fit devolutio, cum utriusque una sit causa, una negligentiæ culpa. Si tamen electioni adesset Episcopus (6), non ut Episcopus, sed ut Canonicus, & per ipsum non stetisset, quin suo tempore celebraretur electio, tunc sane totum ad illum jus devolvebatur.

Quanquam autem propius a vero absit, eam fuisse primariam juris institutionem, ut Episcopus & Clerus consentiret, & collaboraret: ita natura ipsa monente, ut nihil sejunctim caput & membra moliantur; fieri tamen potuit, ut quibusdam in Ecclesiis residua superessent vestigia juris vetusto illo jure vetustioris, & vere ab Ecclesiarum ipsa origine altissima petiti, ut Episcopi soli conferrent; propterea nimirum quod Episcopi Capitulis sint anteriores, sicut Apostoli Clero omni, quem genuerunt: quodve ab iis ut plurimum fundatæ sint Ecclesiæ, & gentes Christo genitæ & adglutinatæ ab Episcopis sine comitatu, sine Clero. Primarius Episcoporum Clerus constabat Parochis civitatis. Utque Parochias conferebant Episcopi, ita Cleri sui parentes erant. Hinc conjice quam inanis & cassa sit Canonistarum quorundam argumentatio, ab exemplo Monachorum petita, qui Abbatum utique & Cœnobii suffragiis admittuntur. Discrimen tum ingens, tum manife-

(1) Can. 8. C. Nulla de concess. Præbend.
(2) Append. Conc. Lat. Part. ult. cap. 18.
(3) C. Novit. C. Quanto de his quæ fiunt a Prælat. &c.
(4) C. Cum Ecclesia. De elect.
(5) C. Quia de concess. Præbend.
(6) C. Postulastis, Ibid.

nifestissimum est. Nec enim quisquis Abbas est, Cœnobii sui universi procreator est, aut procreatoris successor. Hinc Honorius III. negat vacante sede conferri a Capitulo posse Præbendas, quarum collatio ad Episcopum solum pertinet (1). *Cum nusquam inveniatur cautum in jure, quod Capitulum vacante sede fungatur vice Episcopi in collationibus Præbendarum.*

Si quæ vero Capitula inconsulto etiam Episcopo Canonicos eligunt, non potest hic aulus Canonum normæ tantopere adversus aliunde, ut auguror, irrepsisse, quam, vel ex diutino Episcopatus interregno, aut ex frequentiori Episcoporum absentia, aut ex eorum diuturna negligentia, qui præscribi eam consuetudinem passi sint; aut denique ex privilegio, quod Episcopi ipsi concesserint, sicut & eligendi Abbatis privilegio tam multa donarunt Cœnobia, ad faciliorem claustralis disciplinæ custodiam.

Hactenus de Beneficiis tantum sæcularibus disseruimus. Nam quod ad Regularia pertinet, apertissimum est Innocentii III. Decretum, quo collatio Dignitatum & Præbendarum Abbati adsignatur (2): *Cum ratione Abbatiæ ad Abbatem pertineat donatio, tam custodiæ, quam aliarum dignitatum, ac etiam Præbendarum in Ecclesia Permensi, &c.* Originem juris hujus scaturisse probabile sane est ex Regula B. Benedicti quoad Monachos, quoad Canonicos autem Regulares ex Regula Crodogangi. Utraque enim ea Regula, Abbatum voluntati permittitur Claustralium omnium Officiorum provisio, immo & Monachorum susceptio, aut Canonicorum. Ubi se Capitula Ecclesiarum Cathedralium & Metropolitanarum ad regularem & communem vitam per aliquot sæcula constrinxere: tantæ hujus mutationis auctores & propagatores Episcopi, Abbatum sibi ipsis quandoque jura & potestatem vindicarunt; aliquando ea Præposito & Decano permiserunt, a quibus conjunctim omnia majoris saltem momenti peragebantur cum suo Capitulo. Excussa postea Regulari professione, sæculares jam facti Canonici, eandem disciplinæ formam retinuerunt.

XII. Refert Bonifacius VIII. nec improbat quarundam consuetudinem Ecclesiarum, ubi seniores Canonici pinguiores optabant Præbendas, cum primum vacassent (3): *Consuetudo habetur, quod antiquiores Canonici gradatim meliores, si voluerint, possint; cum vacant, per se, vel per alios optare Præbendas.* Simillimum veri est inde manasse eam consuetudinem, unde & illa extitit, ut ne vocetur quidem alicubi Episcopus ad electionem Canonicorum.

Verum alibi rursus idem Pontifex docet, præter illas Ecclesias, in quibus electio conjunctim ab Episcopo fiebat, & a Capitulo: & ubi altero eorum, vel suspenso, vel excommunicato, vel forsan mortuo, ab altero rite celebrabatur electio: alias fuisse, ubi collatio ad solum spectaret Episcopum, cum consilio, vel consensu Capituli, & ubi proinde Capitulum Episcopi incapacitati non supplebat (4). *Ad Episcopum spectat collatio, cum consilio sui Capituli, vel assensu.* Erant denique, ubi collatio pertineret ad privatum aliquem, cum consilio Episcopi, quod declarat Pontifex eo tempore minime necessarium esse, cum Episcopus vel decessit, vel diu absuturus est. *Ad aliquem collatio cum consensu Episcopi noscitur pertinere.* Dictum est alibi de Theologo & Pœnitentiario, qui cum Vicarii sint Episcopi, ejus utique est eos nominare; sed Præbenda quæ eorum dignitati unita fuerit, ab eo conferetur, a quo ante illam unionem conferebatur. Ita a Congregatione Concilii declaratum est ex Fagnano (5).

XIII. Quæ nunc invaluit in Galliis consuetudo & usus; non sinit nos inhærere Alexandri III. Epistolæ ad Episcopos Galliæ, quæ definit eos qui *in sæculari foro, non requisita Episcopi audientia*, Beneficia ambiunt impetrantque, cogi debere, ut ea in manus Episcopi resignent. Is saltem hinc fructus decerpetur a nobis, olim ne ambigua quidem & litigiosa Beneficia data fuisse, nisi Episcopi judicio (6), quod propius utique semper abest a vocatione cœlesti. Et cum tamen nostrates publici Judices jus non dicant, nisi de possessione beneficiorum, jus titulumque semper vel ipsi intelligunt ab auctoritate profectum Præ-

(1) C. Illa. Ne sede vacant.
(2) De Instit. C. Finali.
(3) C. cum in tua. De consuet. in sexto.
(4) C. Si ad Episcop. Ne sede vacant.
(5) Fagn. in l. 5. Decret. pag. 207.
(6) Append. Conc. Lat. Part. 50 cap. 33.

Prælatorum, qui cœlestis interpretes sunt vocationis.

XIV. Mire confirmat Ivo Carnotensis, quæ modo dicta sunt a nobis, in Epistola ad Diambertum Archiepiscopum Senonensem. Narrat enim, ut in Capitulo suo cum vacantes dispensaret Dignitates pro more (1): *Cum in Capitulo nostro quædam officia secundum Ecclesiæ consuetudinem, dispensarem*, cumque Clericum valde idoneum Subdiaconatu investiret, per librum quem in manus illi dabat: *porrecto libro*: insurrexisse Decanum ejus nepotem, cum turbulentis aliis quibusdam, vociferantibus id eum minime posse, *quia id eorum consilio non faceret*. Cessisse se tum, quod etiam in vitæ discrimen alias adductus fuisset. Sed cum persuasissimum sibi esset, repugnare consuetudinem, & ne tum quidem ei se obnoxium fuisse servituti, cum nos rebelles in Capitulum inscriberet, adeoque nec integrum sibi esse, quidquam committere, ex quo Episcopalis vilesceret auctoritas: *Ego sciens quod hanc consuetudinem in Ecclesia non inveni, nec in ipsis contradictoribus, quando suos honores acceperunt, observavi: ne potestatem meam minuerem, ab incepto non destiti*: ei tandem adversariisque convenit, ut de ea causa cognosceret Archiepiscopus Senonensis, quem & hac Epistola rogat, ut suffraganeorum aliquos ad hoc judicium evocet. Perspicis hic porro, ut Episcopi non collatores tantum essent Beneficiorum, sed & causarum ejusmodi Judices: utque Dignitates ipsius Capituli conferrent aliquando, minime expectato Capituli consensu.

Ingenue tamen fateri cogimur, vehementem totius Capituli repugnantiam, sin minus potestati, certe caritati Episcopi intercessisse, ac vetuisse ne pax Ecclesiæ perturbaretur. Testem profero ipsum eundem Ivonem, qui pium Presbyterum desponsa Præbenda frustravit, postquam intellexit eo alienatum iri totius Capituli sui animos: *In hoc negotio tota pene Ecclesia cum Decano in faciem mihi restitit, & Presbyterum petitorem Præbendæ, secundum morem Ecclesiæ, canonicari non permittit*. Ita intrepidus Pontifex, cessit tamen, non juri Canonicorum, quo eorum consensus necessarius redderetur: sed necessitati, alendæ fovendæque pacis in Ecclesia, cui quacunque tandem promissione sua nihil derogatum voluerat: *Nec aliter me daturum promisi, nisi cum pace Ecclesiæ posset fieri*.

XV. Ivoni accedet Hildebertus, qui ejus Episcopalis fundamenta potestatis ponit in ipsis Codicibus sacris, & exemplo Christi, qui solus ipse delegit Apostolos & Discipulos septuaginta duos, cui se normæ accommodantes Apostoli elegerunt Diaconos septem, quorum nomine & ordine contineri videtur, quidquid est in Ecclesia Ordinum inferiorum, & Beneficiorum. Ea regula est, cui jure merito se accommodent Ecclesiæ, Apostolorum successoribus permittentes electionem omnium Ecclesiæ ministrorum (2): *Si Apostolos consideremus, de illis Dominus ait: Nonne ego vos elegi duodecim? si septuaginta duos, &c. In his & eorum successoribus præscripta est Ecclesiæ forma, quam in electione, vel consecratione summorum & inferiorum Sacerdotum, seu etiam Diaconorum non custodiri, causalis est & vicinus ruinæ profectus. Ceteros quoque gradus ad minimum usque Clericum pro Episcoporum deliberatione substituendos & distribuendos, canonica censent & prædicant instituta. Perit autem solis Pontificibus collata hæc a Domino potestas, si &c.*

Cum ad Archiepiscopatum Turonensem translatus fuisset Hildebertus, eo jure suo usus est conferendi Præbendas & Dignitates Ecclesiæ, & quidem tam intrepide, ut ne ministris quidem Regiis cesserit, vel præceptis cedendum æstimarit, si quid obreptum esset, quo Beneficia astutiæ magis hominum, quam pietati & virtuti donarentur (3): *Dignitates Ecclesiasticas nec ex Regis præcepto disposui, nec ei disponendi facultatem indulsi. Personas elegi, quæ in exequendis Ecclesiæ negotiis pondus diei portarent & æstus. Alteri igitur Archidiaconatum, alteri Decaniam dedi, &c. Nullus fuit, qui Decano aliquid opponeret, &c.*

XVI. Ita certe approbat Hildebertus suum esse unius, ut Dignitates & Præbendas sui conferret Capituli. In Epistolis quibusdam suis tradit Bernardus (4) Episcopos Catalaunenses in suæ civitatis Cœnobiis Abbates constituisse: cumque Guillelmus Episcopus Catalaunensis omnes eorum Monachos gerendæ Abbatum dignitati impares intelligeret, ipsummet profectum esse Divionem & Cluniacum, ut inde secum abduce-

(1) Epist. 205. (2) Epist. 55. (3) Epist. 67. 88.
(4) Epist. 58.

duceret viros, ea virtutum præstantia & experientia ornatos, quibus eam provinciam tuto committeret. Commemorat Fulbertus ipse Ecclesiæ suæ Carnotensis Subdecanatum (1) a Sylvanectensi Episcopo postulatum fuisse, renuisse se, & eam dignitatem Presbyterorum suorum dignissimo contulisse. Non obscure idem alibi innuit, Præbendas quoque a se conferri solitas. Ex Stephano Tornacensi (2) colligi posse videtur, Ecclesiæ Parisiensis Decanum a Canonicis eligi solitum; Aureliæ vero Episcopum & Capitulum Præbendas conjunctim donasse.

Radulphus Ecclesiæ Cantuariensis Episcopus, auctore Eadmero, Archidiaconatum Ecclesiæ suæ cum consensu Monachorum, quibus constabat Capitulum, contulit. Ideo & confestim creatus Archidiaconus fidei sacramentum præstitit Ecclesiæ Cantuariensi (3): *Sacramento, quo se fidelitatem Ecclesiæ ipsi per omnia & in omnibus exhibiturum dum viveret, reprom sit.*

Concessit Innocentius III. Archiepiscopo Patrarum (4), ut Capitulum suum Canonicis Regularibus sancti Ruffi committeret, conditione ea, ut Priorem ipsi suum eligerent, eique præsentarent. Patriarchæ vero Antiocheno (5), duas ut novas crearet Præbendas Capituli sui permisit, atque reditus illis ex mensa Episcopali adsignaret. Archiepiscopus quoque Patresis Canonicis sancti Ruffi quos arcessiverat, vel idoneos reditus, vel Episcopalis mensæ dimidium assignatum a se iri spoponderat. Ex his paucis conjice de toto genere Præbendarum, alio & alio tempore ab Episcopis fundatarum. Quo æquius erat eas ab illis conferri.

Aliunde rursum consentaneum prorsus erat, ut cum Episcopi Capitula sua traducerent ad formam & disciplinam Congregationum Monasticarum, vel Monasticis simillimarum, copiam illis facerent eligendi Priores, vel Decanos suos, & novos subinde milites suo cœtui adgregandi. Hinc tanta inter Capitula varietas, ut incerta sint etiam quandoque unius ejusdemque Capituli jura. Ita enim apud Rogerium anno 1194. Archiepiscopus & Capitulum Ecclesiæ Eboracensis de collatione Decanatus digladiabantur.

XVII. Circa annum 1148. Goslenus Episcopus Carnotensis (6): *Præposituram de Uno gradu ex Episcopali jure in usum fratrum, qui Matutinis interfuerint, munifica largitione perpetuo transfudit.* Successor ejus novas Abbatias excitavit tres. Res & opes omnes Ecclesiarum Diœceseos ab initio in potestate Episcopi fuere. Has ergo lapsu temporum partiti sunt Episcopi in Parochias, in Capitula, in Dignitates, in Canonicatus, in Abbatias, unde & hæc Beneficia omnia conferendi jus penes eos ab origine fuit (7). Et olim quidem, cum e e partitiones recentes adhuc essent, ubi primum vacabant portiones singulæ, maxime Præbendæ Capitulorum, eas suæ Mensæ rursum Episcopi commiscebant, donec Concilio generali cautum est, ut ne eam amplius licentiam usurparent. Argumento est hæc ipsa Præpositure Carnotensis extinctio, ut esset unde distributiones suppeditarentur residentibus & præsentibus.

Giraldus Episcopus Cadurcensis, cum anno 1090. Canonicos Regulares in suum Capitulum invexisset, Dignitates conferre voluit, sed cum consilio Canonicorum (8): *Præpositura, sive Archidiaconatus & ceteri Ecclesiastici honores pro nostro decreto per Consilia Canonicorum ordinanda sint in posterum.* Ex adverso autem cum Remigius sedem Episcopalem e Dorcestria Lincolniam transtulisset, solus ipse contulit Decanatum, Thesaurariam, & quos instituit septem Archidiaconatus. Goffridus Carnotensis Episcopus anno 1125. diutius cum Capitulo suo altercatus, eligendi Decani jus tandem illi concessit. Anno 1233. Goffridus Ambianensis Episcopus cum Collegialem conderet Ecclesiam, Decani eligendi jus contulit Canonicis.

Non potuit nisi tumultuarie tam discors suique dissimillima enarrari hic disciplina Capitulorum & Beneficiorum quorumcunque, cum aliis aliisque subinde locis & temporibus nova quædam rerum facies oriretur. Et ex promiscua tamen hac farragine dilucide satis constat, collationem omnium Beneficiorum primæva ipsa ab origine ad Episcopos spectasse, ut Apostolicæ successionis & Ecclesiarum fundationis hæredes, ut omnium suæ Diœceseos agrorum & proventuum Ecclesiasticorum primarios dispen-

(1) Ep. 46. 80. (2) Epist. 100. 101. 175. (3) Novo. l. 5.
(4) Regest. 1. Epist. 159. (5) Regest. 14. Epist. 70.
(6) Analecta Mabil. tom 1. pag. 566. 568 (7) Baron. an. 1194. num. 7.
(8) Spic. Tom. 8. pag. 163. 181. Ibid. Tom. 13. pag. 304. 305.

dispensatores: ab Episcopis autem manasse in Capitula, in Abbates, in quosvis alios ejus potestatis conferendi rivulos complurimos & diversissimos, diversissimis ex causis, unde & hæc tanta nunc in his Ecclesiasticæ disciplinæ diversitas erupit.

Quisquis eligit, præsentat, instituit, præferre tenetur indigno dignum, digno digniorem.

CAPUT XXXVII. *P.2. l.2. c.9.*

Ex Gregorii Magni doctrina quisquis eligit, præsentat, instituit, præferre tenetur indigno dignum, digno digniorem.

I. II. Undequaque venabatur Gregorius, & arcessebat dignos Episcopatu viros.

III. Eum quo melior non invenitur, assentiebatur ordinari.

IV. Constantissima hæc ejus erant placita, criminum ergo irregulares prorsus amandare, ex ceteris digniorem eligere; si digni nulli vere essent, minus indignum.

V. Inter virtutes & dotes dignioris, non postrema laus est, diutissime eidem Ecclesiæ inservisse.

VI. Quin & humanæ cujusdam prudentiæ usus, & lux experientiæ, ad rei etiam temporalis administrationem.

VII. Episcopatus ille aliquando vacare sinebat diutius penuria idonei successoris.

VIII. Magna etiam apud eum habebant momenta ætas, hospitalitas, sollicitudo.

IX. Anxia ejus cura de minoribus etiam Beneficiis.

X. E suis propriis Clericis, Monachisque optimos quosque Ecclesiarum necessitatibus commodabat.

XI. XII. Cum simoniæ infamiam aspergat Gregorius privatæ gratiæ, aut amicitiæ affectibus omnibus, hinc necessitas exprimitur eligendi dignioris.

XIII. Qui Gregorius iis, quos rerum necessariarum premebat inopia, Beneficia dari rogaverit.

XIV. Utilior Gregorio est, idem qui dignior.

I. Quisquis eligit, nominat, præsentat, vel instituit Beneficiarium, is inexorabili Canonum præcepto & sempiternæ Legis auctoritate constringitur dignos indignis, dignis quin etiam digniores anteponere. Hæc jam quæstio, quæ quanti ad Disciplinam Ecclesiæ intersit, nemo non videt, ex Gregorio primum Magno enodanda illustrandaque nobis est, cui ceteri postea Ecclesiæ Patres suffragatores accedant.

II. Cum rescisset Gregorius esse in Sicilia Presbyterum, gerendis Episcopatus infulis non imparem, ad Episcopum Syracusanum scripsit, ut excuteret & examinaret illum, tanquam judicii sui rationem summo judici redditurus; & siquidem illum Episcopatu dignum comperisset, Romam illico mitteret, vacatura quamprimum Episcopali sede donandum (1): *Hunc fraternitas coram se deduci faciat, eumque sicut certus sum, propter animæ periculum, diligenter examinet. Quem si ad hunc gradum provehi dignum esse perspexerit, ad nos studeat destinare, ut cum disponente Deo, loco, cui providerimus, possimus ordinare Pastorem.* Hinc apparet Gregorium dignioribus quibusque commendari debere Episcopatus persuasum, in eam incubuisse curam, ut exploraret, qui usquam essent digni, qui digniores, & ad sese arcesseret ex remotissimis etiam Provinciis.

III. Agit quidem hic Gregorius de eo, qui dignus esset Episcopatu, non qui dignior. Sed facile intelligitur, non tam anxie & tam procul arcessiturum eum fuisse, nisi digniores iis augurarus esset, quos habebat propiores: & digniores si alibi comperisset, aut vel suspicatus esset, eos vel maxime acciturum fuisse, ut illos Romæ ordinaret. Cum Syracusanus Episcopus Maximianus, cui ejus Presbyteri examen Gregorius mandaverat, paulo post fato suo functus esset, actum est de Trajano Presbytero ei subrogando. Inaudierat Gregorius pietatis & religionis præsidiis non destitui Trajanum, sed doctrina & experientia ad tantæ regimen Ecclesiæ minus esse parem; & nihilo tamen minus censuit eligi debere ex inevitabili quadam necessitate cum melior nusquam inveniretur (2): *Credo quod Trajanum Presbyterum maxima pars eligat, qui, ut dicitur, bonæ mentis, sed quantum suspicor*

(1) L. 2. Ep. 18. (2) L. 4. Ep. 19.

picor, ad regendum locum illum idoneus non est. Tamen si melior inveniri non valet, & ipse nullis criminibus tenetur involutus, condescendi ad eum cogente nimia necessitate potest.

IV. Duo hæc rata fuere & inconcussa Gregorii decreta in Electionibus Beneficiorum, & Ordinationibus. Primum, ut inexorabiliter rejicerentur, quoscunque criminis capitalis cujuspiam irregularitas inquinabat. Alterum vero, ut dignior assumeretur semper eorum, qui ad manum essent, & quorum copia daretur: *Si melior inveniri non valet*. Id vero bifariam contingere potest: aut enim qui dignior occurrit, is vere Episcopatu dignus est, tum ipso juris vigore omnibus aliis eum anteferre cogimur: aut necessaria aliqua destituitur dote, quamvis eorum qui ad manum sunt, minimis urgeatur vitiis: & tunc eligendus nihilominus est, ex indulgentia, eo justa, quo necessaria: *Condescendi ad eum cogente nimia necessitate potest*.

V. Verum longe lateque circumferendos esse oculos ad vicinas, & ad remotiores etiam Ecclesias, ubi digni Altarium Ministri inquiruntur, in hoc ipso docuit Gregorius exemplo, cum Clero populoque Syracusano auctor fuit, ut Archidiaconum Catanensem, velut omnium dignissimum, Pastorem sibi deligerent: *Si autem mea voluntas ad hanc electionem quæritur, tibi secreto indico quod volo; quia nullus mihi in eadem Ecclesia post domnum Maximianum tam dignus videtur, quam Joannes Archidiaconus Catanensis Ecclesiæ. Qui si fieri potest, ut eligatur, credo quod apta valde persona inveniatur*. Hæc verba *nullus tam dignus, quam Joannes* dilucide commonstrant necessitatem eligendi omnium dignissimi. Si dicat autem Gregorius, *eligi jure potest*, non autem eligi tum quenquam alium non posse: in causa est, quod is Archidiaconus suæ jam Ecclesiæ, suoque obligatus esset Episcopo, cujus assensus omnino desiderabatur. Postulari ergo magis poterat, quam eligi. Adde quod Regulis Canonicis præcipiebatur, ut de gremio propriæ Ecclesiæ eligeretur Episcopus. Atque adeo poterat Syracusanus Presbyter Catanensi præponi Archidiacono, digniori minus dignus, si ea meritorum inæqualitas tantilla esset, ut compensari jure posse videretur contemplatione diutini obsequii, officiique, ei ipsi Ecclesiæ cum laude impensi.

VI. Neapoli cum Clerici, Nobilesque dissiderent in electione Episcopi, rescripsit ad eos Gregorius, nec mira, nec nova videri debere hæc sententiarum dissidia; unum porro satagendum esse, ut cogitationes & consilia sua uni æquitati & pietati accommodarent: nec favoris, aut gratiæ contagio quocunque afflari se sinerent. Cui præceptioni locus non est, nisi inter dignos dignissimus eligatur. Enimvero digniori dignum præponere, hoc non eligere est, sed gratificari (1): *Nec novum, nec reprehensibile est, in eligendo Episcopo populi se vota in duas partes dividere; sed grave est quando in hujusmodi causis, non ex judicio, sed de solo favore venit electio*. Vota sua conferebant aliqui in Joannem Diaconum: vetuit Gregorius, quod ei immatura & tenella adhuc esset filiola, quo prodebatur, quam non pridem continentiæ se devovisset: *Nam qua præsumptione ad Episcopatum audet accedere, qui adhuc longam corporis sui continentiam filiola teste convincitur non habere*. In Petrum Diaconum alii propendebant, sed objiciebatur a Gregorio, quod quamvis doctrina alioqui non destitueretur: non ea tamen erat dexteritate ingenii, vel humanæ etiam prudentiæ sagacitate, qua carere non debet Episcopus in temporalium maxime rerum administratione: *Petrus Diaconus, quem a nobis electum asseritis, omnino quantum dicitur, simplex est. Et nostis quia talis hoc tempore in regiminis debeat arce constitui, qui non solum de salute animarum, verum etiam de extrinseca subjectorum utilitate & cautela sciat esse sollicitus*. Ita ergo constituebat Gregorius, cum accurate expenditur, ecquis inter plures idoneos maxime idoneus & dignissimus sit Episcopatu, aliquo etiam numero & pretio esse debere humanas quasdam dotes ad Episcopatuum regimen temporale necessarias. Postremo eam sibi semper Gregorius integram servabat facultatem examinandi Romæ, quem delegissent; & repudiandi si minus dignum deprehendisset. Quocirca præmonebat etiam, ut alium interim perquirerent, priori, si rejectus fuisset, sufficiendum: *Studii vestri sit etiam alium, qui aptus sit, providere, ut si forte huic ordini hic non videatur idoneus, sit in quem se vestra declinare possit electio*.

VII. Aliquandiu vacare Ecclesiam moleste ferebat tamen Gregorius, quandiu non oc-

(1) L. 8. Ep. 40.

occurrebat, qui tantam subiret sarcinam (1): *Novit fraternitas quam longo sit tempore Aprutium Pastorali sollicitudine destitutum, ubi diu quæsivimus, quis ordinari debuisset, & nequaquam potuimus invenire.* Diu conquisitum ubi tandem invenerat, serio nihilominus examinari jubebat; etiam secreto, & de spiritalibus interiorum animi virtutum incrementis: *Hunc volumus fraternitas tua ad se faciat venire, & de anima sua admoneat, quatenus in bonis studiis crescat. Et si nulla ei crimina obviant.*

VIII. Accedat & hoc aliud exemplum, argumentumque propensioris ejus curæ, qua invigilabat Gregorius, ut penitiores animi recessus nosset eorum, qui ad Episcopatum vocabantur, ut vere semper dignior eo culmine sederet. Cum viduata pastore esset Ecclesia Anconitana, tres ob oculos versabantur, qui eligi possent. Primus erat Florentius Archidiaconus Anconitanus, sacrarum litterarum peritissimus, sed ita devexa jam ætate, ut regendis Ecclesiæ gubernaculis admoveri vix jam posset (2): *Scripturæ sacræ scientiam habere, sed ita ætatis senio jam confectum accepimus, ut ad regiminis officium non possit assurgere.* Præterquam quod, ut ait Gregorius, tam sordidæ erat parsimoniæ, ut hospites nunquam domi suæ ullos invitaret. Alter erat Rusticus ejusdem Ecclesiæ Diaconus, vigilantia clarus, sed qui Psalterium memoriæ non commendasset: *Vigilans, sed Psalmos ignorat.* Tertius erat Ecclesiæ Ravennatis Diaconus, cujus explorata sollicitudo, sed inexplorata erant animi penetralia: *Sollicitum esse novimus, sed qualis sit interius, omnino non scimus.* Duos tandem Episcopos delegavit Gregorius, qui de re tota & personis inquirerent, maxime autem, an puri essent tres illi, & immunes eorum criminum, quæ quoslibet a sacris arcent Ordinibus: *Diligenter de vita & moribus singulorum requirere si de nullo sibi sunt crimine conscii, quod eos ad hoc officium vetet accedere, ut redditi certiores, quid post hæc Deo auctore fieri debeat disponamus.* In hujus ergo lance austerissimi examinis ponderabatur doctrina, ætas, hospitalitas, sollicitudo, vigilantia, ante omnia autem innocentia & immunitas eorum scelerum, quibus irregulares fierent. Cum Locrensis Ecclesia Pastore orbata esset, repudiavit Gregorius electum primo Presbyterum, quia minime dignus inventus est: adduci autem voluit Presbyterum, seu Parochum alterius Diœceseos, interrogarique de criminibus, quorum conscii Episcopatu interdicuntur (3): *Atque cum studii tui sit de criminibus quæ ad Episcopatum accedere non permittunt, cum omni subtilitate requirere, & si eorum se expertem esse responderit, &c.*

IX. Ex his existimari potest, quam sequeretur rationem Gregorius, quam legem in aliis Beneficiis conferendis, & an a strictioris aliquando justitiæ orbita declinaret. Cum Monasterii Neapolitani Abbas vita excessisset, missus est confestim a Gregorio Monachus ad Episcopum Neapolitanum, ut ab eo statim institueretur Præpositus, vel Prior; & cum aliquandiu probatus fuisset, tum demum Abbas constitueretur (4): *Quem ad præsens Præpositum esse decernimus, &c.* Non deerant merita, sed nec meritorum fiducia: una re minus sapiebat, quod nimio plus sibi sapere videretur: *Sunt bona quæ in eo placent. Sed hoc est in illo vehemens vitium, quod valde sibi esse sapiens videtur. Ex qua radice quanti rami peccati valeant prodire patenter agnoscitur.* Quod rursus argumento est, Gregorium optimos quosque ad regimen optasse, quæsisse, arcessisse, sed ubi eorum non dabatur copia, utcunque dignos & idoneos adhibuisse ad illa officia, quæ sine gravissimo dispendio diutius vacare non poterant, cujusmodi sunt Priorum & Vicariorum; pauloque diutius vacua dimisisse ea, quæ quanquam multo majoris sint ponderis, suppleri tamen facilius possunt alieno ministerio, ut Episcoporum & Abbatum.

X. Audiendus & hic est porro Joannes Diaconus, ut diligentiæ & integritati Gregorii adstipuletur luculentissime in eligendis dignioribus quibusque ad Episcopales sedes, iisque undecunque pervestigandis & advocandis; ut qui ne parceret quidem Ecclesiæ suæ Cardinalibus, & Cœnobiorum Romanorum præstantissimis Monachis, quos vacantibus Ecclesiis, etiam remotioribus præficiebat (5): *Ordinationes summo cultu servasse docetur, in eo quod ab ipso suæ consecrationis exordio, per omnem diœcesin suam Episcopos undequaque meliores invenire potuit, studiosissime ordinavit, &c. ut Ecclesiam illis regendam committeret, qui exem-*

plis

(1) L. 16. Ep. 13. (2) L. 12 Ep. 6. (3) L. 6. Ep. 38.
(4) L. 2. Ep. 92. (5) Vita Greg. L. 3 c. 7.

plis & verbis pariter illam ædificare melius potuissent. His omnino innuitur, non satisfecisse sibi Gregorium, dum dignos eligeret, nisi & omnium dignissimos elegisset. Ideo & ad se pelliciebat Episcopos omnes Episcopalibus Ecclesiis suis quacunque tempestate excussos: necnon & Clericos omnes, quos præclara eruditionis & virtutum fama ei commendasset: gnarus florere, vel corruere Ecclesias pro Episcoporum diligentia, vel supinitate (1): *Et quidem Gregorius prudenter cognoscens totum corpus Ecclesiæ tam per bonos Episcopos feliciter stare, quam per malos infeliciter; non solum diversarum gentium diversi ordinis Clericos, verum etiam vacantes Episcopos in sua Diœceseos Episcopatus invitabat*.

XI. Verum cum ea, quæ dicta sunt hactenus, omnia ad Episcopatum fere spectent, quanquam ex iis facile eliciantur leges, quibus in conferendis aliis Beneficiis servire quisque debet: veniendum nobis est ad inferiores sive Ordinum gradus, sive Beneficiorum. Testatum facit Joannes Diaconus detestari solitum Gregorium artes illas & calliditates simoniacas, ubi Episcopi in Ordinibus, vel Beneficiis conferendis nihil pecuniæ emungunt: sed favoris quam justitiæ amantiores, amicos, fautores, adulatores sibi comparant, quorum majus sit pretium, quam pecuniæ (2): *Commentum satis artificiosum reperit iniquitas, quo scilicet illos sacerdotio sublimaret, qui sibi post consecrationem tanto subjectiores esse debuissent, quanto non divino, quin potius humano judicio se fuisse promotos, ipsi procul dubio reputarent*.

XII. Ipsissima hæc est Gregorii doctrina, palliatæ simulatæque simoniæ genus esse, nihiloque minus detestandæ, cum vel Ordines, vel Beneficia & Dignitates Ecclesiæ conferuntur, ad favoris, amicitiæ, laudis humanæ & adulationis ancupium (3): *Columbas vendere est impositionem manus, qua Spiritus sanctus accipitur, non ad vitæ meritum, sed ad præmium dare. Sed sunt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros Ordines pro humana gratia largiantur, atque de largitate eadem, laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceptum est, non gratis tribuunt; quia de impenso officio sanctitatis nummum expetunt favoris. Unde cum justum virum describeret Propheta, ait: Qui excutit manus suas ab omni munere. Ab omni, quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus a lingua, aliud munus a manu. Munus quippe ab obsequio est subjectio impensa indebite; munus a manu pecunia est, munus a lingua, favor. Qui ergo sacros Ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit*. At quisquis dignis indignos præponit, vel dignos quidem, sed digniorbus, is omnino agitur simoniacis his impulsionibus, atque adeo criminosis damnandisque ex Gregorio, ad emercandam hominum benevolentiam, laudem, & quamcunque demum gratiæ & obsequii remunerationem. Non aliis quam his stimulis agitantur, qui æternæ legi & justitiæ in hoc delectu adversantur, jubenti nimirum, ut pietati & merito totum detur. Humanis affectibus res divinas dispensare, quid hoc aliud, quam sacra nundinari? Hinc rursus inculcat idem Gregorius, Ordines & Beneficia ut gratis dentur, nec muneribus, nec favori, nec precibus dari debere (4): *De Ordinationibus aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem, aliquos ad sacros Ordines consentiatis, aut permittatis adduci*. Et alibi rursum: *Nullus vestrum denuo hoc fieri patiatur; sed neque gratia alicujus, neque supplicatione aliquos ad sacros Ordines audeat promovere, nisi eum quem vitæ & actionis qualitas ad hoc dignum esse monstraverit*.

XIII. Nec dissimulabo tamen, Gregorium preces quandoque suas interposuisse, ut qui rerum necessariarum penuria premebantur Clerici, illis aliquid Beneficii quasi erogaretur. Verum duo hic veniunt non perfunctorie pensitanda, horum mendicitati, non cupiditati consultum voluisse sanctissimum Pontificem; & iis tantum qui jam ordinati essent Clericis, eum ita prospexisse. Interest autem ad Christi & Ecclesiæ majestatem, ut ne ministri ejus mendicitate deturpentur. Ejusmodi fuere Gregorii Litteræ ad Episcopum Syracusanum, ut Ecclesiæ suæ Diaconis eum Diaconum adgregaret, qui simplicitate magis quam studio

(1) L. 3. c. 3. (2) L. 3. c. 6. (3) Hom. 2. in Evang.
(4) L. 4. Ep. 55. 56.

dio malitiæ trium Capitulorum schismate illaqueatus fuerat (1): *Quia non in hæresim incidit, sed a sacris generalis Ecclesiæ Mysteriis, quasi recta studio intentionis erravit, imbecillitati ejus atque necessitatibus consulentes, maximeque sustentationi ejus, pietatis intuitu providentes, in tua Ecclesia Syracusana eum prævidimus ordinandum, sive ut officium Diaconatus expleat, seu certe ut sola ejusdem officii pro sustentanda paupertate sua, commoda consequatur, in tuæ fraternitatis volumus hoc pendere judicio*. Vidimus jam supra, ut ad Candidum Presbyterum scribens, a quo regebatur Ecclesiæ Romanæ in Galliis Patrimonium, commendavit ei Presbyterum quendam Gallum, ut necessaria vitæ subsidia illi conferret, collata vel Presbyterali Ecclesia, vel Abbatiola (2): *Petiit Aurelius Presbyter, ut sicubi in possessionibus beati Petri Apostolorum Principis, oratorium, aut locus, qui Presbytero, vel Abbate indigeat, inveniri potuerit, ei debeat committi: quatenus & ipse subsidium vitæ præsentis inveniat, & nos inveniamur petitioni illius paruisse*. Adeo non ergo humanorum affectuum corruptelæ imputandum est, si tenuioribus Clericis studeat quis Beneficia erogare, vel procurare, ut non aliud sit pietatis, caritatis & Pastoralis sollicitudinis præclarius documentum. Nam patrimonium Ecclesiæ pauperibus Clericisque sustentandis dicatum est, qui & pauperes & Clerici jam sunt, ii certe ceteris præponendi sunt omnibus. Non jubet autem Gregorius, quos commendat, eos ceteris præferri dignioribus: sed his tenuioribus urgente necessitate celerius succurri. Porro locus qui Presbytero indigeat, potest ille quidem statim Parochia videri; & ita incogitanti mihi hic exciderat; sed diligentius rem expendenti, *Parte I. Libro II. Capite XCIII*. constare mihi visum est, nequaquam de Parochia, cui animarum cura immineat, sed de simplici Beneficio sacerdotali tamen interpretandum esse.

XIV. Animadverti autem jam & illud potuit, non distingui a Gregorio digniores ab utilioribus. Evenire enim posset, ut qui primas virtutis & doctrinæ obtinent, haud tamen digniores habendi essent, quod nec utiliores Ecclesiæ; propterea nimirum, quod præter virtutis & eruditionis præsidia, quibusdam aliis præterea dotibus opus sit ad temporale & spiritale regimen. Ejus rei forsan contemplatione adductus Gregorius, non semel professus est, eum a se in examine & delectu ordinandorum semper antepositum iri, qui utilior futurus præsagiretur (3): *Ut utrisque cominus constitutis, ille qui Deo placuerit, & utilior visus fuerit*. Et rursus alibi (4): *Si in duorum se electione diviserint, is qui utilior fuerit, ordinetur*.

CAPUT XXXVIII. *P.2.l.2.c.10.*

De eodem ex aliis Patribus Latinis, præponendum semper esse digniorem.

I. II. Populi, Cleri & Episcoporum convocatio ad eligendum Episcopum, vel ipsa argumenti satis habet, ut eligendo digniori omnes adlaborent. Nec enim fieri poterit, ut in alium quemcunque omnes consentiant. Uno caritatis affectu concordabant omnes, humano quolibet affectu discordabant.

III. Eam tenuere regulam ipsimet Apostoli. Qui digniores, ii ipsi vix digni sunt, si digne quis de sacerdotio sentiat. Ita indignus eligitur, ubi non eligitur dignissimus.

IV. V. VI. VII. VIII. IX. Varia argumenta ex Augustino, Ambrosio & Hieronymo.

X. Item ex Concilio Toletano.

XI. Decretales Pontificum Epistolæ, ubi promuntur exempla veteris Testamenti ad juniores imbuendos, formandosque diutissime ad sacerdotium, & ad non imparem tantæ dignitati sapientiam & virtutem.

XII. XIII. XIV. Ex iisdem rursus Decretalibus.

XV. Quantum digniores quique sacerdotii sarcinam enixissime fugiunt, tantum opera dandum est, ut ad eam conquirantur, & constringantur.

I. Ceteri Ecclesiæ Patres, Pontifices, & Synodi eandem cum Gregorio doctrinam, eandem & doctrinæ consentaneam disciplinam studiosissime consectati sunt, ut in provisionibus honorum, dignitatum & Beneficiorum, Electores, Collatores, Institutores, Patronique tum Cleri-ci,

---

(1) L. 3. Ep. 14.
(2) L. 9. Ep. 65.
(3) L. 4. Ep. 47.
(4) L. 9. Ep. 74.

ci, tum sæculares, digniores semper præferre dignis, indignisque teneantur, exitialis personarum acceptionis infamia laboraturi, si favori, si carni & sanguini virtutis & pietatis justissima præmia largiantur.

II. Tanti refert ad disciplinam & sanctitatem Ecclesiæ illustrandam, quæ hic in manibus versatur quæstio, ut eam operæ pretium duxerim a principio & ab ipsa Ecclesiæ origine ordiri. Quando in unam aliquam urbem convolabant Provinciæ Episcopi ceteri, ad Episcopi electionem, cum Clero universo & populo, quid apertius, quam in id eos convenisse & collaborasse, ut dignum, ut digniorem, ut dignissimum eligerent? An celebri & numeroso conventu, operosaque deliberatione opus fuisset, si favoris ea res esse videretur? si fas esset utcunque dignos dignioribus antehaberi? Si privatis autem affectibus indulgere licuisset, ecqui convenire potuisset? discinduntur, non colliguntur in unam sententiam, quicunque carni & sanguini, quicunque privatis studiis obsequuntur. Una est justitiæ lex, una Ecclesiæ caritas, in quam conspirare, in quam concordare omnes tam possint, quam debeant. Privatæ cupiditates, favor, acceptio personarum, dissensiones alere, quam pacare magis possunt. Unus est omnium dignissimus, in quem electores oculos conjiciant, & vota convertant omnes; at minus digni indignique plures semper sunt: qui eos ergo sectabuntur, non poterunt non studia in contraria scindi. Hæc præisse nobis videtur Cyprianus, ubi electorum jura officiaque edisserit (1): *In ordinationibus Sacerdotum nonnisi immaculatos & integros Antistites eligere debemus, &c. Plena diligentia & exploratione sincera oportet eos ad sacerdotium Dei deligi, quos a Deo constat audiri, &c. Cum ipsa plebs maxime habeat potestatem vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi, &c. ut plebe præsente vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur, & sit ordinatio justa & legitima, quæ omnium suffragio & judicio fuerit examinata.* Fieri vix poterat, ut ubi turba eligentium erat tam numerosa, & ubi tanta examinis censura distringebatur, favori, aut gratiæ locus esset.

III. Observat idem Cyprianus Apostolos ipsos eadem diligentia usos fuisse, & nihil unquam intentatum reliquisse, ut eum qui dignior esset, vestigarent: nec in Apostoli tantum, hoc est, Episcopi electione, sed tum etiam cum ordinandi fuere Diaconi. Unde & eadem ad omnes Beneficiorum nominationes propaganda lex est (2): *Nec hoc in Episcoporum tantum & Sacerdotum, sed in Diaconorum ordinationibus observasse Apostolos animadvertimus.* Certe cum irreprehensibiles esse sanxerit Paulus Episcopos & Diaconos, annon verendum nobis est, ne quos digniores vocamus, ii minus indigni vocitandi potius sint; ita indignus eligitur, cum non is eligitur, qui dignissimus (3): *Cum in Scripturis divinis Deus ad sacrificium prohibeat accedere Sacerdotes, etiam in leviori crimine constitutos: & in Levitico dicat; Homo in quo fuerit vitium, & macula, non accedat offerre dona Deo.* Qui vel semel evolverit aut Gregorii Pastoralem librum, aut Chrysostomi tractatum aureolum de Sacerdotio, is utique assentietur nobis non posse quenquam vere dignum tam divino videri munere, quam ex eo quod certi simus digniorem esse neminem.

IV. Hanc ipsam disertissime Augustinus definiit quæstionem, cum grave pronuntiavit committi piaculum, ubi in honorum & Officiorum Ecclesiasticorum dispensatione postponitur pauper, tametsi pietate & doctrina locupletior, viro diviti & opulento, cui non tanta tamen adsunt eruditionis & sanctimoniæ, quanta pauperi ornamenta (4): *Nec sane quantum arbitror putandum est leve esse peccatum, in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi, si illam distantiam sedendi ac standi ad honores Ecclesiasticos referamus. Quis enim ferat eligi divitem ad sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere instructiore atque sanctiore?*

V. Quam scrupulose in istiusmodi rebus elimatissimas justitiæ leges sectaretur, abunde prodidit idem Augustinus, quando ad primatem, seu Metropolitanum Xantippum scripsit: etsi cœtus Episcoporum sex qui de causa depositionis Presbyteri judices erant futuri, eum ordini suo redintegraret Presbyterum, quem ipse destituerat: nunquam tamen fore, ut impetrare sibi ipsi posset, ejusmodi Presbytero Parochiam committere, ut flagitiorum ejus posthac omnium in seipsum

(1) L. 1. Ep. 4.
(2) Ibidem.
(3) L. 1. Ep. 7.
(4) Epist. 29.

seipsum culpa resiliret (1) : *Quod si forte judicibus Ecclesiasticis aliud videtur, quia sex Episcopis causam Presbyteri terminari Concilio statutum est, committat illi qui vult Ecclesiam suæ curæ commissam; ego talibus fateor quamlibet plebem committere timeo, præsertim quos nulla bona fama defendit, ut hoc eis possit ignosci, ne si quid perniciosius eruperit, languens imputem mihi.* Non privatis studiis, non favori dabat certe Parochias Augustinus, qui ne sex quidem Episcoporum judicio satis fidebat.

Denique quam teneret normam sanctissimus Pater in electionibus, his verbis declarat (2) : *In ordinandis vero Sacerdotibus & Clericis consensum majorem Christianorum, & consuetudinem Ecclesiæ sequendam esse arbitrabatur.* Nulla hic indulgentia, nulla gratia ex privatis affectibus profecta. Nec enim vel Ecclesiæ consuetudo esse ea potest, ut minus digni præponantur: nec piæ multitudinis suffragia conspirare possunt in unum, nisi qui omnium dignissimus sit, vel esse videatur.

VI. Nec minus religiosus Ambrosius in excutiendis aversandisque eorum vitiis, qui Clericatu inscribendi erant. Exclusus Clericatus spe ab eo is est, qui in amicorum grege erat, qui officiis suis emereri eum gradum satagebat; exclusus inquam uno eo nomine, quod indecentior esset gestus ejus. Qui ne hanc quidem vitii umbram æquo animo ferre poterat, is sane minus dignis dignos, aut digniores nunquam postponebat (3): *Meministis filii, quendam amicum, cum sedulis se videretur commendare officiis, hoc solo tamen in Clerum a me non receptum, quod gestus ejus plurimum dedeceret.* Non improbat Ambrosius vota & conatus hominis, qui suis se commendabat Officiis, ut Clericatus fores sibi panderet; Ambire enim Clericatum poterat uno religiosæ pietatis studio incitatus. At Clericos quos eligebat, eos volebat, ne vitiorum quidem umbra obscurari.

VII. Multo autem præstantissime idem sanctus Pater in Epistola ad Vercellenses, qui modus in his tenendus sit, declarat: hortaturque, ut ne humanis cupiditatibus vel tantillum quisquam obsequatur, in Episcopi electione, hoc est, ejus qui eo eligitur fine, ut omnium privatas cupiditates oppugnet & labefactet, spiritalisque caritatis regnum in Ecclesia constabiliat (4) : *Cum in omni actu, tum maxime in Episcopi petitione abesse debet malignitas; in quo vita formatur omnium, ut placito & pacifico judicio præferatur vir omnibus, qui eligatur ex omnibus, & qui medeatur omnibus.* Ne summum quidem animarum nostrarum Pastorem Christum, ad Pontificatum venisse, nisi voce & vocatione summi Parentis: *Bonus medicus, qui infirmitates nostras accepit, sanavit ægritudines; & tamen iste, sicut est scriptum, non se honorificavit fieri summum sacerdotem: sed qui locutus est ad eum Pater, dixit, Filius meus es tu.* Aaronem ipsum Mosaicæ legis umbraticum Pontificem, nonnisi vocante tamen Deo ad eum apicem conscendisse, nulla ibi partes interponente suas, vel cupiditate propria, vel gratia & voluntate humana; ut vel hinc doceret Scriptura, quales sacrorum Ministrorum electiones esse debeant: *Ideo & Aaron Sacerdotem ipse elegit, ut non humana cupiditas in eligendo Sacerdote præponderaret, sed gratia Dei, non voluntaria oblatio, nec propria assumptio, sed cœlestis vocatio.* Denique dici se voluisse Christum Pontificem secundum ordinem, non Aaronis, sed Melchisedech, qui sine genealogia, sine patre & matre erat, ut hinc admoneamur, carnales affectus funditus extirpandos & exurendos esse ex animis eorum, qui Episcopos eligunt, & Episcoporum, qui inferiores Clericos Ordinibus, vel Beneficiis donant: *Sed refertur ad exemplum, ut tanquam sine patre & sine matre Sacerdos esse debeat, in quo non generis nobilitas, sed morum eligatur gratia, & virtutum prærogativa.*

VIII. Addit porro Ambrosius quanquam tot suffragiorum consensio non fere potuerit, nisi ei favere, cui germana insint merita, quibus omnes favent: superesse tamen subeundum Episcoporum examen, a quibus confirmetur electus, si vere irreprehensibilis, si vitii expers comprobetur (5) : *Supplicaturus pro populo, eligi a Domino, probari debet a Sacerdotibus, ne quid sit quod in ipso graviter offendat, cujus officium est, pro aliorum offensa intervenire. Neque enim mediocris virtus sacerdotalis est, cui cavendum non solum ne gravioribus flagitiis sit affinis, sed ne minimis quidem.* IX.

(1) Epist. 226. (2) Possid. in vita cap. 21.
(3) Offic. l. 1. c. 18. (4) Epist. 82. (5) Ibidem.

IX. Nihilo mollior, aut indulgentior Hieronymi doctrina, ut ne cui vel Ordines, vel Beneficia, vel Ecclesias committant Episcopi, nisi qui meritorum suffragiis verissime juvetur, nec caducis humani favoris imcumbat adminiculis (1): *Audiant Episcopi, qui habent constituendi Presbyteros per urbes singulas potestatem, sub quali lege Ecclesiasticæ constitutionis ordo teneatur, nec putent Apostoli esse verba, sed Christi, qui ad discipulos ait: Qui vos spernit, me spernit, &c. Ex quo manifestum est, eos qui Apostoli lege contempta, Ecclesiasticum gradum non merito voluerint alicui deferre, sed gratia, contra Christum facere; qui qualis in Ecclesia Presbyter constituendus sit, per Apostolum suum in sequentibus executus est. Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem Deus locutus est, potuit utique successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus de alia tribu eligitur Jesus, ut sciremus principatum in populos non sanguini deferendum esse, sed vitæ. Sed nunc cernimus plurimos hanc rem Beneficium facere, ut non quærant eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscant Ecclesiæ prodesse; sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit, & ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent muneribus impetrarunt.*

Etsi permagna, nimia tamen videri non potuit hujus contextus prolixitas, quo tota continetur superius elucidata Gregorii Magni doctrina; & quæ de Episcopatu dicta sunt, ea de ordinibus & Beneficiis prorsus omnibus pro singulorum modo intelligi quoque debere demonstratur. Nec munera enim, nec officia, nec ambitiones, nec Magnatum preces, nec privati Episcoporum Patronorumque affectus, ullo loco esse debent, ubi de æterna populorum salute agitur, ubi de patrimonio Christi, de Ecclesiæ causa, de summi Numinis religione. Infinita ergo quædam intercapedo est, humanorum & Ecclesiasticorum Beneficiorum. In Ecclesiæ Beneficiis tribuendis, nefas est quidquam beneficentiæ & gratiæ donari. Hæc Beneficia non ad gratiam, sed ad summum justitiæ rigorem dispensanda sunt. Denique quod exemplo suo sanxit Moyses, id ab omnibus sanctissime observandum est. Successorem enim sibi ille quæsivit non tantum ex aliena familia, sed vel ex alia Tribu: ut eligantur semper ab omnibus *Quos plus cognoscant Ecclesiæ prodesse*.

X. Contortum est dirum anathema a Concilio Toletano X. in eos Episcopos, qui Abbatias, vel Parochias proximis suis conferunt, vel amicis, ex quo illa tandem calamitas emergit, ut patrimonium Ecclesiæ mercenarii hujusmodi deprædentur (2): *Agnovimus quosdam Pontifices præcepti Principis Apostolorum ita esse immemores, ut quibusdam Monasteriis, Parochialibusque Ecclesiis, ut suæ consanguinitatis personas, aut sui favoris participes, iniquum sæpe statuant in Prælatum: ita illis providentes commoda inhonesta, ut eisdem deferantur, aut quæ proprio Episcopo dare justus ordo poposcerit, aut quæ rapere deputati exactoris violentia potuerit. Proinde omnibus placet, & in præsenti tale rescindere factum, & de cetero non esse faciendum. Nam quicunque Pontificum deinceps aut sanguine propinquis, aut favore sibi personis quibuscunque devinctis, talia commodare lucra tentaverit; ausu nefandæ præsumptionis, & quod visum fuerit, revocetur in irritum, & qui ordinaverit, annuæ excommunicationis ferat excidium.* Irritæ sunt ergo id genus provisiones Beneficiorum, atque ut ratæ fiant, necesse est, ut procul gratia & favore totum peractum sit, & meritorum sola vicerint momenta.

XI. Nec minus austera sunt Romanorum Pontificum Decreta, in Beneficiariorum delectu, quando jubent diutissime probari in minorum Ordinum functionibus, neve ad superiores pervehantur, nisi post diutissima sacræ hujus militiæ stipendia & ingenuia virtutis & innocentiæ documenta edita. Ita quippe fiet ut nonnisi digni eligantur, qui tandiu perpoliuntur, ut digni fiant. Ita fiet ut ad majores infulas dignissimi eligantur, qui tam longo virtutum tyrocinio dignissimi, qua fieri potest, evaserint. Audi Zosimi Papæ Decretum (3): *Adsuescat in Domini castris, in Lectorum primitus gradu, divini rudimenta servitii; nec illi vile sit Exorcistam, Acolythum, Subdiaconum, Diaconum per ordinem fieri, nec hoc saltu, sed statutis majorum ordinatione temporibus. Jam vero ad Presbyterii fastigium talis accedat, ut & nomen ætas impleat, & meritum probitatis stipendia anteacta testentur.* Ingentia prorsus diutinis his

(1) Ep. ad Titum c. 1. (2) Can. 3. (3) In Decret. c. 1.

his rudimentis incrementa fiunt prudentiæ & religionis, ut fint qui dignissimi videri possint Presbyteratu (1): *Si meretur, si inculpate se gesserit, per tot gradus datis propriæ fidei documentis*. Denique a Presbyteratu attollentur ad ipsum fastigium Ecclesiasticarum dignitatum, si & ipsi ad perfectionis columen attigerint per hos religiosi tyrocinii gradus: *De quo loco si eum exactior ad bonos mores vita perduxerit, summum Pontificatum sperare debebit*.

XII. Ceteris in omnibus ejus ævi Pontificum Decretis impressa sunt vestigia earundem constantissimarum Regularum, ut Deo & Clero statim dicarentur, recentes vel ab utero matris, vel a Baptismo: gradatim a minoribus sigillatim Ordinibus ad superiores adreperent; ut interim longa decurrerent interstitia in eorum functionibus obeundis, ut plura & diuturna ederent suæ in sacerdotali hoc curriculo progressionis & perfectionis in dies augescentis documenta. Hinc vero argumenta totidem existunt ejus doctrinæ, cui hic insudamus approbandæ: Beneficia dignioribus tantum fuisse collata: elaboratumque fuisse, ut aut dignissimis conferrentur, aut quibus destinabantur, ii operosa hac palæstra quam dignissimi evaderent.

XIII. Si qui vero supiniores essent Episcopi, pompæ Episcopalis cupidiores quam sanctimoniæ; & multitudinis, quam disciplinæ sui Cleri curiosiores: hos submonebat idem Pontifex, præpostere quæsita hac gloria vilescere Episcopatum; multitudine ipsa Clericorum pretium Clericatus decrescere, dignitatem Sacerdotii deflorescere, eo minus dignis communicato: denique maxima quæque ubi increbuerint, parvipendi; minora ex adverso in pretio esse, si rarescant (2): *Facit hoc nimia remissio Consacerdotum nostrorum, qui pompam multitudinis quærunt, & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas, etiam his locis ubi solitudo est talium, reperitur, dum Parochias extendi cupiunt, aut quibus aliud præstare non possunt, divinos honores largiuntur. Quod oportet districti semper esse judicii. Rarum est enim omne quod magnum est*. Cum perspicua hæc sunt, tum vehementia. Si Ordines & Beneficia *divini honores* sunt, magno delectu, & suspensa manu parcaque distribui debent: *Oportet districti semper esse judicii*. Si porro hæ tunc religiosæ servabantur leges, quando Beneficia in commune possidebantur: quanto magis nunc, cum Beneficiarii semel instituti, jam deinceps sibi omnino permittuntur.

XIV. Laicos & tirones ad Episcopatum negat Cœlestinus Papa posse protrudi, nisi per summum dedecus, & proculcato jure, tum ipsius maxime Ecclesiæ, tum eorum qui longo labore & stipendiorum decursu virtutumque omnium documentis viam sibi ad eum apicem munierant (3): *Quid proderit per singula Clericos stipendia militasse, & omnem egisse in Dominicis castris ætatem, si qui his præfuturi sunt, ex Laicis requiruntur*. Quæ lex & ratio Clericos laicis præponi sancit, sancit & eadem digniores Clericos minus dignis anteponi. Quorsum enim sacræ militiæ diutius, vigilantius, instantiusque operam navasse, si summa præmia virtutum assequantur peræque molles & ignavi quique?

XV. Quanquam enim qui virtutibus maxime abundant, ii honores & Beneficia fugitent: vel fugitantibus tamen debentur ea, quæ fugiunt, & ipsi eorum maxime debentur fugæ modestiæque. Quocirca rursus idem Pontifex decernit, ut ex civitatis cujusque Clero eligatur Episcopus, si quis sit meritis non impar. Quod nempe diutinæ probatæque militiæ ea debeatur merces justissima, qua non possit, nisi per summam injustitiam fraudari (4): *Habeat unusquisque suæ fructum militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem. In aliena stipendia minime alter obrepat, nec alii debitam alter sibi audeat vindicare mercedem. Sit facultas Clericis renitendi, si se viderint prægravari*. Non quo electum minus dignum possit quisquam quasi dignior in causam agere, vel querelis suis incessere: sed quod debeat Clerus ex justitiæ norma honores sui Collegii ei qui dignissimus est ex Collegis vindicare: & qui tanto dignior est, quanto minus sibi videtur esse.

CA-

(1) Cap. 3. (2) Ibid. c. 1. (3) In Decret. c. 21.
(4) Ibid. c. 18.

CAPUT XXXIX. *P. 2. l. 2. c. 11.*

De eodem ex Patribus Ecclesiæ Græcæ, Digniores semper dignis, dignos indignis præponi debere in Beneficiorum collatione, præsentatione, institutione.

I. Cum ad Ecclesiasticas dignitates non attigissent Patres Ecclesiæ Græcæ, nisi laborum & meritorum gradibus, non alium ad eas patere aditum experti censuerunt.

II. III. Basilius carnalibus cupiditatibus implicatos sugillat, tanquam Judaicæ, quam Christianæ Sectæ peritiores.

IV. Moysen imitandum objicit, qui negabat vehementer se dignum, dignioremque eligi anxius satagebat.

V. Exardescit Gregorius Nazianzenus in eos qui Episcopos eligant eos, quos sperent vitiis suis assentaturos potius, quam medicaturos.

VI. Damnat Chrysostomus electores omnes, & præsentatores, qui humanis serviunt affectibus.

VII. Quæ ab eo elaborata est sacerdotii Christiani effigies, ea satis superque una commonstrat, quam vix digni sint, qui digniores & dignissimi a nobis dicuntur.

VIII. Qui in naufragii, vel desperati morbi discrimine, minus peritum, aut non prorsus peritissimum Nauclerum Medicumque eligeret, is de sua utique & aliena salute ludos ageret, non sine summa, vel impietate, vel insania. Ita qui nec optimum omnium eligit Præsulem.

IX. X. Qui confert, præsentat, instituit, eligit, is indigni, vel minus digni peccata & detrimenta inde omnia in sese recipit.

XI. XII. Dignissimo suffragantur Justiniani leges.

I. TAm exaggeratis meritorum præsidiis sanctissimi Ecclesiæ Græcæ Patres ad summas provecti fuerant Ecclesiæ sedes: ut non facile sibi persuadere quisquam debeat, ab iis deinceps admissum quenquam fuisse ad eas, nisi qui & ipse meritorum suffragiis plurimum omnium juvaretur.

II. Certum est Basilio non opes non dignitates sæculi, non nobilitatem, non favorem, non terrena quæcunque ornamenta vel tantillum momenti habere debere ad inclinandos eorum animos, qui ad Beneficia eligunt, præsentantque alios, aut instituunt; ne eidem obnoxii fiant divinæ vindictæ, qua perculsi sunt Judæi illi, qui electiones hujusmodi celebrabant: *Vestimentum habes, Princeps esto noster.* Sed uni studendum esse cœlestium opum ubertati, sapientiæ & justitiæ frugibus redundantibus, ex quibus populorum sterilitas mendicitasque secreetur (1): *Oremus & nos, ut qui præsunt Ecclesiis, quique duces sunt populi, non quidem testificationem reportent ab externo cultu, aut superinvecto corpori decoro habitu, sed ab ipsa veritate; ita ut dicere possimus, non quia externus homo tuus decenter adornatus est, quin potius quia animam tuam induit Deus vestimento salutis, & convestivit tunica lætitiæ, omnique opum exuberantia magnificavit, iis de causis Princeps esto noster, ut per opulentiam penes te reconditam, tum in sermone & sapientia, tum in operibus bonis, tuæ unius administratione, ipsi assequamur abundantem copiam spiritualium deliciarum.*

III. Judæorum perversitas erumpebat in deligendis ad moderanda Reipublicæ periclitantis gubernacula non peritissimis quibusque & expertissimis, sed amicis, proximisque suis; quasi vel consanguinitas, vel familiaritas conducere posset, aut aliquid præsidii afferre adversus incumbentes undique bellorum tempestates: *Non enim eligebant qui esset electione dignus, sed domesticum & familiarem, neque qui salutaris esse posset Reipublicæ, sed qui in sua gente ac familia vi facultatum præpolleret. Apprehendet enim, ait, homo fratrem suum & domesticum patris sui. Id quod absit ut contingat in creatione ac delectu Præsidum Ecclesiæ.*

IV. Usque adeo vero eligi non debent minus digni, posthabitis dignioribus: usque adeo si electi hi fuerint, succedere & acquiescere oneri non debent: ut vel dignissimi ipsi, cujusmodi erat Moyses, etiam vocante Deo, minus digni, imparesque sibi videri debeant, perinde ut ille: & nihil in præteritis relinquere, ut alios curent eligi digniores, fortioresque, quam se ipsi experti sint. Hac quippe desperatione merito-

(1) In cap. 3. Isaiæ.

ritorum suorum Moyses ad summum meriti cumulum evectus est; hac sua fuga, hac enixissima interpellatione, ut dignior, ut melior eligeretur. Contra ergo qui sibi videntur digni; vel non verecundantur se dignioribus præponi, illi vel hinc & indigni & impares revincuntur: *Multi sunt, qui ambitiosius affectant principatum, multi suamet auctoritate creati, dum splendorem gloriæ præsentis student assequi, nec futurum illud judicium prævident. Atqui Moyses non talis fuit, qui quum per omnia moriger, & ab omnibus hoc nomine optime audiret, quando ad populum illum emittebatur, dicebat: Obsecro, Domine, elige alium quem mittas. Quo factum est, ut contentiosius eum sibi Deus vindicaret, quod dum confessione propriæ imbecillitatis se excusaret, & deprecaretur eam legationem dignum se esse qui præsideret, ostenderet.* Quisquis eligit, vel nominat, quisquis instituit, vel confert, vel confirmat ad Beneficia, is interpretem se agere debet vocationis cœlestis, & æternæ veritatis, atque incorruptæ Dei justitiæ præconem, quæ non potest non semper digniorem ceteris omnibus anteferre; is denique propositum sibi habere Dei ipsius exemplum debet, qui maxime tergiversantem Moysem elegit, in quo tanto major esset meritorum, quanto & humilitatis cumulus.

V. Hæc Basilius, a quo abludere non potuit Gregorius Nazianzenus. Expostulabat dolebatque vehementissime Gregorius de iis hominum turbis, qui Pastores eligebant, non qui mederentur morbis suis, sed blandirentur: qui temporali potestate eos regerent, non spiritali institutione ad sanctitatem formarent: qui denique fundos reditusque tuerentur Ecclesiæ magis, quam novos sapientiæ & virtutum thesauros cumularent (1): *Non enim Sacerdotes, sed rhetores quærunt; nec animarum dispensatores, sed pecuniarum custodes; nec puros sacrificos, sed fortes ac robustos defensores.*

VI. Eadem flagitia detestatur Chrysostomus electionum, quæ fiebant a plebe nobilitatis & opum splendore prædita, cupiditatum terrenarum præstigiis excantata; cui ob oculos versari non debuerat, nisi pietas, prudentia, religio, experientia rerum sacrarum, ususque gubernaculorum Ecclesiæ regendorum (2): *Id unum non spectant; quod solum spectandum fuerat, nempe animi virtutem; sed alia sunt causæ, quibus honores conciliantur. Verbi gratia, hic quod claro genere natus sit, in Episcopatus inquit, ordinem cooptetur; ille quod opibus abundet; neque indigeat alimentis ex proventibus Ecclesiæ quæsitis: alius, quod ab adversariis ad nos transfugerit: alius sibi genere propinquum ac necessarium, alius adulatorem ceteris anteponere mavult; nemo est qui eum qui idoneus sit, spectare velit, aut animi partes explorare curet.* Si non moveatur vel eligentium vel præsentantium animus his terrenis affectibus; primas haud dubio obtinebit idem dignitatum, qui sapientiæ, qui virtutum, qui meritorum; non alii enim præter has carnales cupiditates architecti sunt earum electionum, quæ eligentibus & electis perinde dedecori & exitio sunt.

VII. In eodem hoc ipso aureo prorsus opusculo de Sacerdotio (3), Sacerdotis omnibus virtutum & meritorum numeris absolutissimi, elegantissimam idem Chrysostomus delineavit imaginem: Si tot tantæque præstantissimæ virtutes paulo attentius inspicientur, & illud recurrat animo, Beneficia prorsus omnia decerptas esse quasdam veluti sacerdotii portiones, nemini non persuasissimum erit, non tantum deligi debere digniores quosque: sed vehementer reformidandum esse, utcunque se acuat & intendat eligentium cura & diligentia, ne in parum dignos incurrat.

VIII. Sed nihil accedere potest iis vel eloquentiæ viribus, vel rationum momentis, quibus invehitur sanctus Pater (4) in eos, qui humanis tantum ducuntur affectibus, dum vel eligunt, vel eligentibus assentiuntur. Nec eligentibus ignorantia, nec electis quantacunque vis adhibita suffragari potest, cum periculosissimæ plenum opus aleæ vertatur, nimirum electio Medici, Architecti, Naucleri. Nec qui ad hæc munia cogi se sineret, si inexpertus, aut impar esset: nec qui inexpertos & impares eligeret prudens sciensque, ubi de summo discrimine ageretur: vel imperitiam, vel imprudentiam unquam suam certissimæ damnationi eximere posset. Cum ergo de ædificatione Ecclesiæ Christi agitur, de salute animarum æterna, de naufragio horrendo, quo aguntur in tartara præcipites, ecquis

(1) Orat. 32. (2) De Sacerd. L. 3. cap. 7. (3) L. 4. cap. 4. 5. &c.
(4) Ibid. l. 4. cap. 2.

ecquis poterit non reus jure agi malorum omnium, quæ præverti, vel declinari potuissent, si meliori cessisset ipse, vel si meliores omnibus antetulisset? *Decere arbitror, ut si te eo vel sexcenti vocent, atque adeo vocant, non illos spectare; verum animi tui dotes potius examinare, viresque tuas perscrutari, atque ita demum cogentibus cedere. Jam domum se aliquam ædificaturum polliceri nemo audeat, qui idem Architectus non sit; neque ægrotantia contingere corpora, qui Medicinam non didicerit; Cui autem tam multarum animarum cura credenda sit, is non prius se ipsum examinabit, &c. Ausculta quid Paulus ad Timotheum scribat: Manus cito ne cui imponas, neque communices cum peccatis alienis, &c.*

Quid flagitiosius autem, quam quod nonnulli majorem adhiberent diligentiam & curam, empturi mancipium, quam Episcopum electuri: *Qui id absurdum non sit, eos qui mancipium aliquod empturiunt, id tum Medicis ostendere, tum emptionis sponsores postulare, tum vicinos interrogare, &c. Eos vere qui quempiam ad Episcopale munus cooptaturi sunt, ad aliorum vel gratiam, vel invidiam testimonium suum accommodare, &c.*

Nemo non erubesceret sibi, nemo non semet insimularet, si e duobus vel servis, vel vestibus deteriorem emisset: & non suffundimur pudore, vel ex hac ipsa quæstione, quam hic vexamus, an illæsa justitiæ & veritatis lege, possit in Episcopum, in censorem morum, in Magistrum Ecclesiæ eligi minus peritus, minus religiosus? Est quod merito nos pudeat vel præpositæ quæstionis. Est quod nos pœniteat vel dubitationis.

IX. Observat porro rursus idem Chrysostomus si cautum sit ab Apostolo, ne quis *cito*, præpropereque manus imponat, & Ordines ac Beneficia conferat: id eo pertinere, ut innuatur, non uno, non iterato tantum examine & experimento opus esse, sed sæpius ingeminato, & ea elimatissima diligentia, cui humanis viribus adjici nihil possit (1): *Manus cito nemini imponas, &c. quid sibi vult, cito? Non ex prima statim probatione, nec secunda, nec tertia; sed ubi consideratio diuturna præcessit, exactissimaque discussio. Nec enim ea res periculo caret. Eorum quæ ille peccaverit, tu quoque pœnam dabis.*

X. Denique cum declarasset alibi idem Chrysostomus, honoribus & dignitatibus ingestis restingui potius, quam succendi caritatis ignem: addit postremo non posse Episcopum suo fungi munere in Ordinibus, vel Beneficiis conferendis, quin in gravia identidem & apertissima se conjiciat pericula: utpote in quem recidant scelera & damna eorum omnia, qui minus digni cum essent, præpositi fuerint, & mox intepuerint ipsi, exitioque tandem tum aliis compluribus fuerint, tum vel maxime sibi ipsis, & dignitatis suæ auctoribus (2): *Ceterum ut alia omittam quæ diebus singulis accidunt, si quando contingat, ut quempiam, sive amicum, sive alterius cujuslibet occasionis gratia, indignum ad Episcopatus promoveat apicem, & magnum illi permittat regimen civitatis, quantis se ignibus facit obnoxium! Neque enim animarum pereuntium solum, verum & omnium quæ ab illo geruntur, ipse pœnas exsolvet. Nam qui in ordine privato parum religiosus erat, multo profecto magis id patitur, cum Ecclesiæ gubernacula regenda susceperit.*

XI. Nec recedit ab Ecclesiasticarum Regularum sanctimonia in Novellis suis Justinianus, cum edicit, ut rejiciat Episcopus præsentatos a Patronis laicis, si qualibet sint irregularitate irretiti. Ubi vero ad ipsum spectabit Ecclesiis ministros dare, non alios det, quam optimos quosque (3), ὃς ἂν καλλίονας νομίζοι: *Episcopus quoscunque putaverit meliores, ordinare procuret.* Novellæ certe hujus scopus is videtur esse, ut non possit non instituere Episcopus eos, quos Patroni offerunt, si canonico irregularitatum impedimento nullo constringuntur, adeoque indigni non sunt. At cum sua potestate utitur, tunc digniorem eligere illum teneri.

XII. Jam vero quoad electiones Episcoporum, ab eodem Justiniano sancitum est, ut Clerici nobilesque civitatis tres eligerent, ex quibus Metropolitanus, vel qui electioni præerat Episcopus, dignissimum eligeret, suo ipsius periculo rationem Christo redditurus judicii sui (4): *Ut ex tribus personis pro quibus talia decreta facta sunt, melior ordinetur, electione & periculo ordinantis*, ὁ βελτίων χειροτονηθῇ τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτονοῦντος. Alibi vero jubet, ut ex tribus

(1) In Ep. 1. ad Timot. Hom. 16.
(2) In Epist. ad Titum Hom. 1.
(3) Novell. 123. c. 18.
(4) Ibid. cap. 1. & Novell. 137. c. 2.

tribus melior eligatur (1): *Ut ex ipsis idoneior*, *ἐπιτηδειότερος*, *ad Episcopatum promoveatur*. Hæ porro leges præclarissimæ & Novellæ non semel inculcandæ occurrent.

CAPUT XL. *P.4. l.2.c.38.*

An Electores, Collatores, Patroni, digniorem præferre debeant? De litibus ad Beneficia, post annum Christi millesimum.

I. Concilio Lateranensi IV. decretum est ut Concilio Provinciali causam diceret, pœnasque daret Episcopus, qui indignis Beneficia contulisset.

II. De dignis agit hoc Concilium, non de dignioribus, quod de Beneficiis universim agat, & quod pœnas decernat.

III. In Decretalium libris nullæ irrogantur iis pœnæ, qui dignos præteritis dignioribus elegerint: at ejus electionis perversitas conscientiæ propriæ, aut æternæ certe legi, & summo judici pœnas dabit.

IV. Patronus Ecclesiasticus tenetur digniorem præsentare: at quem præsentat Patronus laicus, recusari is non potest, si modo dignus sit. Probatur ex Concilio Tridentino.

V. Dignissimum eligi jubebat Pragmatica Sanctio.

VI. Urgente necessitate, vult Petrus Damiani, ut minus indignus admittatur, cum per pœnitentiam expiatus fuerit.

VII. Sancti Bernardi placita, Guillelmi Parisiensis & Petri Cantoris.

VIII. Sancti Thomæ doctrina, & Alexandri Alensis.

IX. Sancti Antonini placita & recentiorum Theologorum.

X. Petri Blesensis sententia.

XI. Plurium Pontificum Regulæ sanctissimæ in dispensandis Beneficiis.

XII. Placita Episcoporum magni nominis, & Ximenii Caroli que Borromæi Cardinalium.

XIII. Placita Regum, Principum, Collatorum, ab integritate canonicæ disciplinæ non dissidentium.

XIV. De litibus ad Beneficia. Quid optari, quid sperari, quid permitti debeat?

XV. De concursu ad Ecclesias Parochiales, a Concilii Tridentini Patribus instituto.

XVI. Cardinalis Bellarmini, & Clementis VIII. Papæ sententia.

XVII. Dionysii Cartusiani sententia.

I. NOn quæritur hic, an dignis, quis enim sobrius ambigat ea quidem de re? Sed an dignioribus danda necessario semper sint Beneficia. Qua quidem de re in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. editum est Decretum, cujus temperatissimam sapientiam nemo satis mirari possit. Post graviter enim objurgatos Episcopos, qui Beneficia indignis conferebant: post luculenta ad eos monita, ut nonnisi dignis posthac conferrent: sancitur ut in Concilio Provinciali suspensionis pœna mulctentur, qui semel iterumque correpti, his monitis non obtemperarint, & eorum loco substituatur, qui eam potestatem sanctius exerceat. Si vero immoriger sit huic decreto Metropolitanus ipse, a Concilio causa ejus ad Superiorem referetur (2): *Grave nimis est, & absurdum, quod quidam Ecclesiarum Prælati, cum possint viros idoneos ad Ecclesiastica Beneficia promovere, assumere non verentur indignos; quibus nec morum honestas, nec litterarum scientia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non rationis, &c. Volentes igitur huic morbo mederi præcipimus, ut prætermissis indignis idoneos assumant, qui Deo & Ecclesiis velint & valeant gratum impendere famulatum; fiatque de hoc in Provinciali Concilio diligens inquisitio annuatim, &c.*

II. Permagni utique referret in Concilio recenseri & examinari omnium Collationes Beneficiorum. Non id tamen exigit hoc Decretum Concilii, ut Collatores digniorem semper elegerint. Dum indignis & imperitis collata non sint Beneficia, nihil prætereа urget, nihil gravius comminatur. Notandum est etiam, quod de omnibus indiscriminatim Beneficiis hic agatur, sive adjuncta sit aliqua, sive nulla animarum cura. Hinc autem illud concluditur, cum de omnibus promiscue Beneficiis hic agatur, & eo agatur consilio ut pœnæ indicantur, non potuisse ulterius quidquam præcipi, quam ut nonnisi dignis conferrentur. Quantacunque enim sit obligatio dignioribus conferendi, ea ad Parochiales maxime Ecclesias pertinet, sive ad eas quibus imminet cura

(1) Cod. de Episc. & Cler. L. 41.
(2) Can. 30. Extra. De Præbendis. C. Grave.

cura animarum: nec ulla est in eos jure actio, qui dignis conferant, etiam dignioribus prætermissis, quanquam apud æternum Judicem causam dicturi sint qui rationem secuti fuerint tam alienam a ratione & lege æterna.

III. Ejusdem Innocentii III. est C. *Cum nobis*, *De electione*, quo similiter perspicue constat Episcopi electionem eo confirmari, quod nihil in eo deprehenderetur, quo indignus, vel minus idoneus censeri posset. Capita rursus illa: *Cum in cunctis*, & *Bonæ memoriæ*, *Extrav. De Electione*, & *Caput Perpetuo*, *De Electione in sexto*, non exuunt eligendi, postulandi, & nominandi potestate, nisi eos, qui indigno vota sua volentes prudentesque contulerint.

Sed quanquam hæc ita se habeant, apud peritissimos tamen & laudatissimos Canonistas in confesso est, quamvis digni spreto digniori electio in Judicium hominum vocari non possit: apud sempiternum tamen judicem gravi constringi eum piaculo, qui digniori quenquam anteponit alium. Audi de ea re Fagnanus quid sentiat (1): *Electio facta ex omissione dignioris non retractatur, ut litium occasiones amputentur. Sed ante electionem omnia jura clamant, ut meliores & sanctiores eligantur, & ideo peccant contra justitiam distributivam, qui omisso digniori eligunt dignum, ut notant omnes, in C. Constitutis, de appell.* Illo autem Capite *Constitutis* id habetur, Episcopum Metensem cum ad Præpositi electionem Canonicos hortaretur, obtestatum illos esse, ut eum eligerent, *Quem Ecclesia magis utilem & idoneum reputarent*. Laudat denique Fagnanus Canonistas, qui censent mortali se obligare peccato eos, qui digniori posthabito dignum eligunt, ubi de Beneficio agitur animarum cura onerato.

IV. Et certe de Beneficio agitur cui imminet animarum Cura in Capite, *Quoniam*, *De jure Patronatus*; qui Canon est Concilii Lateranensis III. & ubi Concilium jubet, ut si plures de Patronatu contendant, & plures præsententur Episcopo ad Ecclesiam Parochialem, is eum præferat *qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur assensu*. Censet tamen Fagnanus (2), eum qui pluribus niteretur suffragiis, si dignus esset, vulgo existimari et præponendum, qui dignior esset. Addit & in id propendere Concilium Tridentinum (3), cui placuit ut Collatores & Patroni Ecclesiastici digniorem semper tenerentur præferre: at quem Patronus laicus offert, examinari debere, & institui, si modo dignus sit. Hæc enim sunt verba Concilii de Parochiis liberæ Collationis post concursum & examen factum: *Episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum judicaverit*. At de Parochiis Ecclesiastici Patronatus, ubi Episcopus instituere debet: *Quem Patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo præsentare teneatur, ut ab eo instituatur*. Si institutio autem ad alium pertineat quam ad Episcopum, tunc non Patronus, sed Episcopus digniorem designabit, quem Patronus Institutori præsentet: *Tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem*. Si Patronatus denique laici est Parochia: *Qui a Patrono præsentatus erit, debet examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit, admitti*.

Manifestissimum est discrimen, quod interponi voluit Concilium Patronos inter Laicos, ceterosque. Profert Gratianus Decretum Concilii Romani sub Eugenio II. quo videtur præcipi Episcopo, ut admittat a Fundatore præsentatum, dum ne indignus sit (4): *Liceat Presbytero, cui voluerit, cum consensu Episcopi, ni malus existat, commendari*.

Sed quanquam Concilium Tridentinum inexorabili hac lege Episcopos obligasset, ut digniorem semper præponerent minus digno, in Collatione, vel institutione Parochiarum: ab electione tamen & judicio Episcopi appellari non poterat. Primus ergo omnium Pius V. Bulla *In conferendis* anno 1567. edita, permisit appellari ab Episcopo ad Metropolitanum, & a Metropolitano ad Episcopum proximiorem tanquam Papæ Delegatum, vel ad Pontificem ipsum, ut novum instituatur examen inter digniorem qui appellavit, & minus dignum, quem Episcopus prætulit (5). Super ea re consulta Congregatio Concilii, sæpius respondit, ei & provocationi, & instaurato examini locum esse debere. Responderat etiam a judicio examinatorum dari appellationem quam vocant devolutivam.

Nihil necesse est immorari in pertexendis ratio-

(1) Fagnan. lib 1. Decr. part. 1. pag. 169. 281. & part. 2. pag. 240.
(2) Fagnan. in lib. 3. Decr. part. 2 pag. 235. (3) Sess. 24. c. 18.
(4) 16. q. 7. c. 33. (5) Fagnan. in l. 1. Decret. part. 2. pag. 240. 241.

rationibus tam suspensæ & scrupulosæ circumspectionis ad Beneficia, quibus imminet animarum cura. Perspicuum est ad ea requiri & doctrinam longe uberiorem, & experientiam, quam ad ipsas Cathedralium præbendas (1). Ideo & Cardinalis Borromæus cum Congregationem Concilii consuluisset, an examinandi rursus essent Diaconi & Presbyteri, quibus Papa Canonicatus contulisset in Cathedralibus *in forma dignum*: Responsum est, Minime necesse esse: at nisi in Ordinibus sacris jam fuissent, necesse futurum fuisse eos examinari de doctrina Ordini ei necessaria, qui Canonicatui annexus esset. Non perinde res se habuisset, si his Presbyteris Diaconisque concreditæ fuissent Ecclesiæ Parochiales. Novo enim utique examine opus fuisset.

V. Sanxerat Pragmatica Sanctio, vel potius Concilium Basileense, ut antequam ad electionem Episcopi, vel Abbatis veniretur, juramentum præmitteretur eligendi, quem quisque ad gubernaculum Ecclesiæ regendum utiliorem judicaret (2): *Eum eligere, quem credam futurum Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus utiliorem*. Ita interpretanda est necessitas eligendi digníoris, idest ejus qui paratior, instructiorque sit ad moderandum clavum Ecclesiæ, tum in temporalibus, tum in spiritualibus. Ideo Fagnanus observat (3), in Sacramento quod præstatur ante electionem Papæ, non jurari de eligendo sanctiori, sed eo qui eligi debeat: *Testor Deum, quod eum eligo, quem secundum Deum judico debere eligi*.

VI. Haud sane Petrus Damiani addubitabat, quin dignior & dignissimus quisque deberet eligi ad Episcopatum: sed calamitosis & consceleratis illis sæculis, quibus nec unus occurrat, qui non eo fastigio indignus sit, nolebat ille Ecclesiam diutius viduatam languere, & marcescere: minus indignum assumi malebat. Clerus populusque Foro Semproniensis in Episcopum elegerant sibi Archipresbyterum quendam, qui non aspernandas dotes alias suas fœda Episcopalis sedis prurigine fœdabat. Turpissimæ huic ambitioni nemo infensior Petro Damiani. Et nihilo tamen minus ad Gregorium VI. Papam litteras scripsit, ut ad Archipresbyteri hujus electionem confirmandam illum adduceret (4): *Noverit beatitudo vestra, piissime Domine, quia pro peccatis nostris, Clerici Episcopatus officio digni in nostris partibus non inveniuntur. Omnes quæ sua sunt quærunt, &c. Præesse inhiant, prodesse non curant. Veruntamen pro qualitate temporis & penuria personarum, videtur mihi hic Archipresbyter posse ad Episcopatus apicem provehi, si vestræ sanctitatis id decernat auctoritas; excepto quod avaritia honoris æstuat, conscendere ad pastoralis officii culmen anhelat. Hoc autem vestro relinquatur judicio. Sed si hoc non obsit, cum Semproniensis Ecclesiæ Clericalis ordo in mea mente revolvitur, hic aliquanto ceteris quasi meliusculus invenitur. Quapropter si prudentissimæ vestræ sanctitati placere potest, postquam a Clero & populo est electus, postquam ad hoc officium a pluribus utcunque judicatur idoneus, de ambitione sua pœnitentiam agat, & benedictionem consecrationis accipiat*. Videtur mihi quidem Petrus, vir rerum Ecclesiasticarum suo ævo peritissimus, duas tum copulasse regulas, quæ singulæ suo sejunctim tempore vigorem non mediocrem obtinuere. Altera erat Gregorii Magni, Ecclesias non diutissime vacare sinendas esse, sed ei potius committendas, *quo melior inveniri non potest*. Altera recentior erat, & ea ipsa Damiani ætate vehementer invalescere cœperat: posse alioqui criminosos, post peractam pœnitentiam ad Ecclesiastica dignitatum culmina provehi: *Agat de ambitione pœnitentiam, & benedictionem consecrationis accipiat*.

VII. Cum accepisset Bernardus ab Innocentio II. Papa juberi Monachum quendam capessere clavum Episcopalis in Longobardia Ecclesiæ: per litteras eum submonuit, Monachum illum ea vere & sanctitate esse & peritia, cui non injuria Episcopatus committi posset: sed ætate juvenem & rerum inexpertum; nec populo ferociori & tumultuoso, qualis ei credendus erat, objiciendum, sed opportuniori reservandum tempori, cum spes aliqua lætior se aperiret ejus ad Ecclesiæ sarcinam vocandi cum uberiori fructu (5): *Quid putamus esse facturum juvenem, viribus corporis fractum, & quieti eremi assuetum, in populo barbaro, tumultuoso, procelloso? Quando poterit convenire tantæ simplicitati & tantæ dolositati? tantæ sanctitati & tantæ*

(1) Ibidem pag. 275. (2) Tit. de Elect. Con. Basil. Sess. 12.
(3) In lib. 1. Decr. part. 1. p. 273. (4) Lib. 1. Ep. 2. (5) Ep. 155.

tæ perversitati? Reservetur, si placet, congruentiori loco, atque alteri populo, cui sic præsit, ut prosit, & festinatione non pereat fructus, quem poterat dare tempore suo.

Scribens idem Bernardus ad eundem Pontificem pro confirmanda electione Archiepiscopi Lugdunensis, Præsulis hujus ingentes pernumeravit virtutes, quibus factum esset, ut unanimi omnium consensu eligeretur: *Ut non dico contradictio, sed nec cunctatio ulla fuerit. Et merito. Est quippe illustris, non minus mentis generositate, quam sanguinis; est scientia, est vitæ honestate.* Itaque Bernardo, quo nemo unquam ab humanis affectibus alienior fuit, videbatur tamen Nobilitas, a qua præsidium protectioque accedere potest Ecclesiæ, sua habere momenta, in ea æquitatis lance, qua merita trutinantur ad Ecclesiæ summas dignitates.

Sed zeli vigor, & magnanimitas Bernardi, ne Romano quidem pepercit Pontifici, cum obreptum ei esse intellexit, ut notorie ambitiosus ad Episcopatum protruderetur (1): *Quis vobis suggessit hominem de ambitione notatum, convictum, condemnatum, ad Ecclesiasticam cogere dignitatem? quasi non satis per se ipse se ingerere voluisset?* Quin nec sibi pepercit ipsi, cum ipsum sero tandem pœnituit commendatitias dedisse litteras pro Præpositura juniori Episcopi Altisiodorensis nepoti impetranda; doluit illi, quod nimio plus tenerescere visus esset (2): *Pœnitet me scripsisse pro juvene illo, & velim, si fieri posset, revocari precem.*

Cautior fuit Bernardus adversus amicorum blanditias, & humanitatis lenocinia, cum Theobaldus Campaniæ Comes, veteri amicitia & officiis multis ei conjunctissimus, rogavit ut filio adhuc puerulo Beneficia aucuparetur aliqua. Rescripsit enim fidentissime sanctus Pater, non posse ei Beneficia Ecclesiastica aut dari, aut danda curari, qui Ecclesiæ obsequiis necdum se manciparit, necdum etiam per ætatem possit: non posse rursum plura uni Beneficia accumulari, nisi ubi laudabili dispensationi ex justissima compensatione locus est: non posse, inquam, amicis suis quenquam in his commodare, citra suam ipsius & amicorum perniciem, ubi quis ut ab homine mortali gratiam ineat, divinæ gratiæ jacturam & illi & sibi infert (3): *Offendo proculdubio, si facio quod requiris. Nam honores & dignitates Ecclesiasticas non ignoro deberi his, qui eas digne ac secundum Deum administrare, & velint, & possint. Porro eas acquiri parvulo filio vestro precibus meis, vel vestris, nec vobis justum, nec mihi tutum esse noveritis. Nam nec cupiam, vel adulto plures in pluribus habere licet, nisi dispensatorie quidem, ob magnam, vel Ecclesiarum, vel personarum utilitatem.* Addebat Bernardus ubi cum ætate incrementa fecisset & sapientia & probata juvenis virtus, nullo se illi officio, non opera, non favore defuturum, quantum lex Dei concesserit: *Ubi vero emerserit, quod secundum Deum habere possit, probabo me amicum, & operam meam, si opus fuerit, non negabo.* Pulcherrimum utique specimen, & vigoris minime inhumani, & observantiæ Canonum religiosæ, non sine blandioribus temperamentis.

Illis succensebat Willelmus Parisiensis, qui usitato illo abutebantur loquendi genere, penes Episcopos esse potestatem Beneficia dandi. Castigandum prorsus eum sermonem esse, dicendumque id muneris incumbere Episcopo, ut Ecclesiæ vacanti idoneos ministros donet & instituat, qui ei ædificandæ inserviant: inserviant, inquam, exædificandæ non Ægypto, aut Babyloni, sed Hierosolymæ (4): *Potestas instituendi personas in Ecclesiis, quam mercenarii & horreales, sive cellariales & coquinarii Clerici vocant potestatem Beneficia conferendi. Interrogandi sunt in Confessionibus Episcopi, qualiter Ecclesias ædificant, hoc est, ex quibus personis, vel potius utrum Ecclesias ædificent. Quidam enim nonnisi Sodomam, & Ægyptum spiritualem, nonnisi Babylonem ædificant.*

Rursus idem affirmat non minus perversum esse Beneficium indigno dari, quem Procerum aliquis commendarit, quam si ejusdem commendatione Architectus aliquis arundinem pro columna aliqua substitueret, certissimæ Palatii ruinæ securus (5): *Si quis adeo insaniret, ut diceret, Magister ego festucam istam diligo, rogo te, honora eam, & pone in loco columnæ fortis, nunquid subsannari se ab illo adverteret, & in faciem ejus spueret?* Impios, membra utique diaboli, divinis filiorum Dei orna-

(1) Epist. 268. (2) Epist. 274. (3) Epist. 271.
(4) De Sacram. Pœnit. cap. 18. p. 469. (5) De Collat. Benef. c. 1.

ornamentis ornari, & quodammodo consecrari, infandum & detestabile scelus esse ait (1): *Membra diaboli deificata prælationibus & sacris officiis*. Non silet denique Episcopi cujusdam incogitantiam periculosissimam, qui cum nepoti tenello adhuc pyrum arborem credere recusasset, Archidiaconatum tamen destinabat. Unde & amicorum aliquis scite aliquando eum percunctabatur: *Domine, qualiter committetis Robinulo tot millia animarum custodienda, cui tam pauca pyra committere non audetis.* Subjicit denique Willelmus, ita Beneficia in potestate esse Patronorum & Collatorum, uti eleemosynas dispensatoribus commendatas, quas non possunt nisi flagitiosissime fraudatis pauperibus minus egentibus gratificari.

Non censebat Petrus Cantor Beneficiarios, seu dum vita suppeditat, seu hinc migrantes, quidquam suis dilargiri posse, etiam ad vitæ sustentationem. Quin & ita æstimabat, ne dandam quidem esse operam, ut Beneficia eis obtingant, tametsi non minus dignis idoneisque, quam alii sint (2), nisi eæ adhibeantur cautiones, quas adhiberi servarique difficillimum sit. Ecquis enim satis munitus est adversus præstigias privatorum affectuum & amoris affinium, cognatorumque? Ut sit aliquis purus ab omni carnalium affectuum contage, ecqui fidem aliis faciet, ecqui suspiciones & offensiones hominum declinabit? Ecqui denique exemplo non erit aliis, & exitio, qui similiter Beneficia suis conferent, ut ille, non ut ille humanas cupiditates ablegabunt? *Sed quid si æque honestus & dignus, ut extraneus? Sed & hoc periculosum est, nisi probitas ejus exigat, & excludat omnem infamiam, scandalum & malum exemplum, quod de facili non fit. Non enim exemplum a benegestis nostris sumitur, sed a cortice, specie & superficie illorum, non a veritate. Si enim dedi nepoti meo propter gratiam, alii utentur meo exemplo, ut dent suis propter naturam magis, quam propter gratiam*. Ex Petri ergo sententia tum demum fas est Beneficia cognatis largiri, cum eorum pietas & religio, peritia & dexteritas usque adeo supra omnem admirationis aleam est, ut nemo hinc ad audendum ejusmodi quidpiam excitetur.

VIII. Excussa est & a B. Thoma incomparabili Theologo ea quæstio, an peccet Episcopus, qui digno & probo confert Beneficium, cum est ad manum melior digniorque. Respondet autem, si prior Ecclesiæ utilior futurus est, seu sapientia, seu experientia rerum, seu auctoritate, seu diutina jam assuetudine officiorum ei hactenus impensorum: tunc eum debere præponi, ut utiliorem, & eo sensu digniorem (3): *Contingit quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen non est melior quantum ad hoc, quod Beneficium percipiat; quia aliquis forte potest Ecclesiam magis juvare, vel per consilium sapientiæ, vel per auxilium potentiæ, vel quia servivit in Ecclesia. Non ergo Episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter, sed tenetur dare meliori quoad hoc*. Enimvero nisi tota ratio unius alteri antehabendi ex Ecclesiæ ipsius utilitate religata pendeat, ea est nimirum exitialis personarum acceptio, quam Ecclesiæ & sanctorum Patrum auctoritas execratur: *Non enim potest esse, quod Episcopus unum præferat alteri, nisi propter aliquam causam. Quæ siquidem pertineat ad honorem Dei & utilitatem Ecclesiæ, jam quantum ad hoc ille est melior; si autem illa causa ad hoc non pertineat, erit acceptio personarum, quæ tanto est gravior, quanto in rebus divinis committitur*. Suæ autem sententiæ patrocinium arcessit Beatus Thomas (4) ex Augustino, cujus recitata sunt superius verba ex Epistola xxix.

Pertractatur & alibi copiosius eadem quæstio a sancto Doctore, ubi & illud subjicitur, si unum id exigant libri Decretalium, & Juris Canonici paginæ, ut dignus sit qui eligitur, nec præterea satagunt, ut dignior etiam sit; id eo fieri, quod ibi agatur non de strictis & interioribus legibus conscientiæ, sed de regulis jurisdictionis contentiosæ, quæ tum acquiescit, si eligatur dignus, etsi prætereatur dignior, ne alioqui electiones omnes in controversiam veniant, & litium seges immensa exoriatur (5): *Non loquitur Decretalis quantum ad forum conscientiæ, sed quantum ad forum contentiosum, in quo non reprobatur electio ex hoc, quod potest aliquis alius magis idoneus inveniri; dummodo ille qui eligitur, idoneus sit. Alias omnis electio calumniam pateretur.*

Nec

(1) Cap. 3. (2) Can. 43. (3) Quodlib. 6. quæst. 5. art. 5.
(4) Supra cap. 38. n. 4. Epist. 29. (5) Quodlib. 8. quæst. 2. art. 2.

Nec aliter in summa sua Theologica sanctus Doctor docet (1), qui non tantis scientiæ, & pietatis præsidiis munitus erit, præponendum tamen quandoque fore, quod & utilior futurus publicis sit Ecclesiæ commodis, ob majorem in sæcularibus negotiis potentiam, peritiamque, & experientiam: *Potest magis conferre ad bonum commune propter potentiam, vel industriam sæcularem.* Si Prælati etiam propinqui merito non sint impares ceteris omnibus, præferri ab eo posse, quod eos habiturus sit in rerum Ecclesiæ administratione magis fidos & amiciores. *Si consanguinei Prælati sunt æque digni, ut alii, licite potest absque personarum acceptione consanguineos suos præferre, quia saltem in hoc præeminent, quod ipsis magis confidere potest, ut unanimiter secum negotia Ecclesiæ tractent.* Quo tamen exemplo, ut vehementer periculoso abstinendum foret, si inde ceteri occasionem arriperent proximorum Ecclesiæ bonis & proventibus ditandorum. Porro si sanxere prisca Concilia, ut ejusdem Ecclesiæ Clerici præferrentur: uni Ecclesiæ ea re consultum voluere, cui studia sua industriamque omnem diligentius amantiusque impendent, qui ejus stipendiis & Beneficiis jamdiu obligati illi sunt, quam extranei: *Ille qui de gremio Ecclesiæ assumitur, ut in pluribus consuevit esse utilior, quantum ad bonum commune, quia magis diligit Ecclesiam, in qua est nutritus.*

Idem jam senserat Alexander Alensis, quoad propinquorum prærogativam apud Prælatos. Addiderat & de subsidio aliquo impartiendo, *ut non egeat, sed non ut luxurietur.* Item de nobili illiterato, & præponendo tamen ei, qui & ignobilis & litterarum peritia excultissimus sit, quando nobilium potestate, & terrore propulsandi necessario sunt Ecclesiæ adversarii (2): *In casu præferri potest nobilitas personæ, ad hoc ut arceantur lupi, qui non tantum temporalem, immo & spiritalem Ecclesiæ pacem impediunt, &c. Dummodo morum honestas substernatur.* Censet denique ad Episcopatum, Dignitatesque alias eminentiores digniorem semper anteponi debere: at in minoribus Beneficiis non necessario id requiri: *In minori Beneficio sufficit, quod bonus.* Ut a Magistri vestigiis recessit Beatus Thomas in quæstiuncula hac postrema de minoribus Beneficiis, ita & nos æquum est ejus exemplo eam adversari doctrinam, quam supra tot telis confixam, & ipsius Tridentinæ Synodi definitione confossam vidimus.

IX. Non negat S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus, jure Decretalium septenni infantulo conferri posse Beneficium simplex & Præbendam, & nihilominus subjicit idem ipse ejusmodi Collationes, etsi non damnet jus humanum Ecclesiasticum, damnari tamen eas jure divino, quo inexorabiliter sancitur, ut digniori dentur. Quanquam enim non prorsus indigni sint infantuli isti, sunt tamen, eorum comparatione, qui dignius, sanctius, utiliusque ea obire officia possunt (3): *Tamen quamvis humano jure non irritetur talis collatio, jure divino illicitum est dare talia Beneficia talibus, nisi quando alii non inveniuntur; quia contra justitiam distributivam est, si detur minus digno. Quamvis autem iste puer non sit indignus positive propter defectum, quia est innocens: respectu tamen illius est indignus, quia alius est dignior. Unde contempto meliore, sanctiore, justiore, dare alteri est grave peccatum, ut dicit Augustinus.* Quæ Decretalium lex septennibus pueris Præbendas dari sinebat, ortum ea ducebat ab antiquissima Ecclesiæ disciplina, cum Beneficia, nisi manualibus distributionibus non constabant, quibus necessaria cuique alimenta, & vestimenta suppeditarentur. Erat omnino, & pietati contentaneum, & æquitati, non fraudare his necessariis vitæ subsidiis immaculatæ vitæ infantulos, qui jam tum ministeria aliqua Ecclesiæ exhibebant, Lectorum, Cantorum, & id genus alia. Sed nunc longe diversissima est Beneficiorum ratio & natura. Expuncta non est ea lex ex libris Decretalium, quod possint adhuc ejusmodi aliqua superesse Beneficia alicubi, ex meris & modicis distributionibus. Sed non deest in eisdem Decretalibus, quo occurratur malo hinc emergenti, cautio ubi illa est commendatissima, ut nonnisi dignioribus quidquid est Dignitatum & Beneficiorum addicatur.

Uberrime & Gabriel Vasquesius hanc executus est doctrinam (4), Dominici Soto & Covarruviæ in his plerumque sectator, cum iisque persuasissimus, non posse eum qui eligit, sine gravi piaculo præferre minus dignum digniori: ut qui in materia gra-

(1) 2. 2. q. 63. art. 2. & q. 185. art. 3. & q. 118. art. 5.
(2) Part. 2. q. 119. art. 112.
(3) Sum. T. 3. Tit. 15. c. 1. n. 3.
(4) Opusc. de Benefic. c. 2.

gravi ex mera ducatur personarum acceptione, & cum merus sit dispensator legibus obnoxius distributivæ justitiæ, supra leges & contra leges eas insurgat, audeatque libidini suæ magis quam æquitati servire. Porro cum ejusmodi rationes parem vim obtineant, quibuscunque demum in Beneficiis, sive animarum illis immineat cura aliqua, sive nulla, sive electiva sint, sive collativa, sive laici, sive Ecclesiastici sint Patronatus, sive obitu, sive resignatione vacent Beneficia; nunquam non scelestum est ad ea dignum dignioribus præferri. Etiam tum cum a Fundatoribus Beneficium addictum est genti & familiæ cuipiam, qui ejus familiæ dignior & utilior futurus præsumitur, is necessario eligendus. Nihil inter ullos discrevit B. Thomas in locis supra laudatis. Concilium Tridentinum expresse definiit peccatum mortale incurri, ubi de Episcopi electione agebatur (1): *Mortaliter peccat, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, præfici diligenter curaverint.*

X. Nec adversari nobis videri potest Petrus Blesensis in ea Epistola, qua Carnotensem Episcopum adhortatur, ut nepotes extraneis præferat in distributione Beneficiorum: cum ii & temporali premerentur penuria, & eruditionis ac virtutis copia abundarent (2): *Vestra discretio non ignorat, quod extranei & honesti admittendi & beneficiandi sunt; sed nunquam honestis nepotibus præferendi. Summæ naturæ injuria est, nepotem pauperem & honestum abjicere, &c.* Ob oculos vero illi constituit ipsius Christi Optimi Maximi exemplum, qui ad Apostolatum accivit quinque sexve e cognatis suis. Verum id totum ad eum necessario modum exigendum est, & ad eam normam sancti Thomæ superius allegati, ut ne proximi sapientiæ & virtutum laude extraneis concedant, utque quod ad temporales proventus pertinet, una sit cura, una ambitionis meta, ut ne quo indigeant: utque uno eo stimulo ad administrationis sacræ societatem vocentur, quo paci & concordiæ prospectum sit.

XI. Quamvis duræ & asperiores videri primum possint hæ morum Canonumque regulæ, indubium tamen est Religionis zelo, & æquitatis amore inolescente, & in dies augescente, suaves illas & faciles, perspicuas & certissimas iis fuisse & fore semper, qui eas constanter amplexati fuerint. Supplices libellos ad impetranda Beneficia sibi oblatos primo consecrationis suæ die abjecit Benedictus XII. Papa, rescire ante volens aliquid certi de annuo Beneficiorum proventu, de meritis supplicantium, & an aliquo jam gauderent Beneficio: *Voluit enim scire conditionem personæ supplicantis, & summam redituum, & si impetrans ante fuerit beneficiatus.* Commendas pene omnes revocavit, & ut habet eorum temporum scriptor (3) *Hic justus & durus erat. Beneficia quæ dispositioni Sedis Apostolicæ reservavit, vix conferre voluit, timens ut dicebatur, ne conferrentur indignis.*

Nec minus religiosus fuit Clemens VI. ejus successor, ut ne quas sacras conferret dignitates & Beneficia, nisi dignioribus & utilioribus; investigans qua maxima poterat diligentia illorum, qui sibi proponebantur, instituta & mores, fraudes sibi necti suspicans semper, & vacare aliquandiu Beneficia malens, quam indignis, vel minus dignis conferri (4): *Et in hoc voluit, quod præferrentur meliores & sufficientiores, ad hoc aliter ad quascunque personas aspectum specialiter non habebat, & in hoc multoties se decipi formidavit, &c. Propter quod multa Beneficia, Dignitates & Prælatura quamplures diutius in vacatione permanserunt. Dicebat enim, quod melius & securius erat, quod vacarent, quam si haberent malos, vel minus idoneos præsidentes.* Quod ad cognatos attinet, unum evexit tantummodo, nimirum ad Archiepiscopatum Arelatensem, & eum quidem tum ejus ingentibus meritis, tum Cardinalium instantissimis votis donare coactus est.

Nec Urbano V. minus in hac parte suffragati sunt qui vitam ejus litteris mandavere. Nunquam passus est quenquam duorum Beneficiorum compotem fieri; inquiri voluit anxia sane & pervigili diligentia eos omnes, quibus digne Beneficia conferri possent (5); denique Prælaturas propinquis nullas concessit, nisi alteram fratri, alteram consanguinei filio, cum uterque meritis & virtutibus florentissimus esset: reliquos omnes simplicibus Beneficiis contentos esse voluit, vel Officiis Curiæ Romanæ.

Hadrianus VI. procul a se omnes abegit cognatos proximosque carnales, & ubi pari lan-

(1) Sess. 24. c. 1. (2) Ep. 70.

(3) Rainald. ann. 1334. n. 2. 1335. n. 67.

(4) Rainald. ann. 1342. n. 3. 4.

(5) Ibidem. Ann. 1370. n. 21. 22.

lance inter eos & extraneos merita, eruditio, virtutes æquabantur, extraneos præposuit, ne sanctam Civitatem profano glutine & in sanguinibus coagmentaret. Ita enim Panuvinus, ita ipse (1): *Hinc fuit, quod difficulter cognatos ad Beneficia proveheret, non quia eis humaniter non faveret, si aliqui idonei fuissent. Sed quia ut dicere solebat, ædificare Sion in sanguinibus nollet. Hoc est, quia in sacris respicere necessitudines naturæ nollet, ut quæ ibi locum non haberent. Quinimmo in iis etiam paribus dotibus alienorum potius, quam suorum rationem habiturus videbatur.* Permirum illud merito videbitur, quod præter sententiam Petri Blesensis, hic sanctissimus Pontifex æquatis cognatorum & extraneorum meritis, extraneos antehabebat.

XII. Inter alios Pontifices, quos sanctitatis laus & fama celebravit toto orbe, principem locum assignabimus Philippo Alenconio regia Gallorum prosapia prognato, Archiepiscopo Rothomagensi, Patriarchæ Hierosolymitano, postea & Aquilejensi. Cum Rex ab eo Beneficium flagitasset Clerico minime idoneo dandum (2), constantissime renuit: cumque tum Judices Regii in temporales ejus reditus manus injecissent, ipse interdictum vibravit Ecclesiasticum.

Ximerius Cardinalis opulentissima Beneficia Ecclesiæ Toletanæ non dabat nisi iis, quos non sola commendaret nobilitas, sed doctrina pietasque, sequax Pontificiorum in ea re Decretorum, quibus illud inculcatur non semel, nobilitate & eruditione, veluti gemino hinc & inde præsidio Ecclesiam muniri (3): *Quoties digna, aut optima Sacerdotia Toleti in maximo templo vacua esse contigerat, ea in filios Regulorum, aut in viros aliquos doctrina pariter & moribus præstantes conferebat, juxta Summorum Pontificum decreta, quæ in hac parte mira quadam consideratione Ecclesiarum commodis consuluerant, propositi tenax ad mortem usque contulit. Nam ex claris & nobilibus viris favorem, ex doctis vero auctoritatem rebus sacris conciliari ajebat.* Propensiore vero studio curabat Parochos optimos Ecclesiis præficere; spretis proximioribus, extraneis persæpe conferebat, pietatem pluris faciens, quam doctrinam, molestissimeque ferens si postularet quis Beneficia; & nonnunquam vacua illa diutius dimittens, dum occurreret, qui tam sancto ministerio digne præficeretur: *Proximis quibusque ex familia prætermissis, sæpenumero ignotos vocabat, quos vel mediocri litteratura præditos aliis quamvis doctioribus, minus tamen strenuis præferebat. Dum hæc secum ponderabat, & de singulorum virtutibus certior fiebat, multa nonnunquam sacerdotia penes se retinebat, donec dignus minister occurreret. quod tamen æmuli quoque, ut cetera, culpabant, ipse vero consilii sui conscius, quidquid illi calumniarentur, contemnebat, &c. Quæ ut libenti animo in ignaros sponte conferebat, ita si quis aliquid hujusmodi ab eo peteret, moleste & graviter ferebat, & veluti procacem ac parum sui reverentem aversabatur.*

Domum & familiam suam patere nolebat sanctus Carolus Mediolanensis Archiepiscopus (4), nisi Clericis doctis piisque, nec tamen ullo eos remunerabat Beneficio, idque præ se ferebat, ne qua improba spe semet ipsi illuderent. Cum Vicarius ejus Generalis simplex aliquod Beneficium Amanuensi ejus contulisset, voluit ut illud abdicaret (5): tergiversantem ejecit familia. Ut hanc semel omnino resecaret spem, singulos stipendiis amplissimis, vel pensionibus de patrimonio suo solvendis donabat. Nec favor, nec Procerum preces unquam eblandiri quidquam illi, aut extorquere potuere. Nec simplicia quidem Beneficia favori & gratiæ a se dari posse existimavit. Uniri ea & adglutinari malebat, aut Parochialibus Ecclesiis, aut mensis Capitularibus, aut dignitatibus tenuioribus, aut in titulum conferri Clericis egenis, & strenuam tamen Ecclesiæ operam navantibus. In dispensandis Beneficiis, Ecclesiæ consuluit semper, non Beneficiario. Canonicatus dare avebat iis, qui non eo tantum fungi munere probe & naviter possent, sed & qui pio præterea zelo æstuarent subveniendi proximo, & adlaborandi publicæ saluti, operasque alias & alias præstandi pro vastæ Diœceseos suæ necessitatibus. Dignitates & Beneficia omnia, quibus affixa esset animarum sollicitudo, nunquam contulit, nisi maxime idoneis & dignioribus. Ad examen & concursum a Concilio Tridentino præscriptum procedi volebat: sed Clericorum ejus nullus eo advolabat, nisi ab

(1) Ibidem. Ann. 1523. n. 124.
(2) Spond. an. 1377. n. 21.
(3) Gomecius in ejus vita c. 7.
(4) Glossano, lib. 2. c. 3.
(5) Ib. lib 8. c. 30.

ab eo jussus, usque adeo persuasum erat omnibus, indignum protinus censendum Beneficio, quisquis illud ambisset. Quin & multi & quælibet respuebant Beneficia, & industriam vigilantiamque suam omnem ad Ecclesiæ munia & utilitates nihilo segnius conferebant. Clericos ab Ecclesiis ad Ecclesias, a Beneficiis ad Beneficia transferebat, non ipsorum voluntate, sed sua, & solius Ecclesiæ utilitatis, vel necessitatis contemplatione: altissime illud infixum animo gerens, & inconcussum, Ecclesiis homines, non hominibus Ecclesias impendi & donari debere. Insigne autem illud decus fuit restauratæ ab eo Disciplinæ, quod sub Carolo nullæ strepuerint de Beneficiis lites, nullæ ambitiosorum hominum contentiones; Clericis ejus omnibus hujus sanctissimi propositi sui tenacissimis, ut nulla nisi eo jubente, vel admitterent Beneficia, vel retinerent.

Alterius sæculi res erat ea Caroli disciplinæ constantia & sanctitas. Erat & illud melioris sæculi præclarum decus, quod de Bituricensi Archiepiscopo refertur Guillelmo (1), eo qui anno 1209. vivere desiit, quique tam sanctas & amabiles inierat rationes conferendorum Beneficiorum, ut Capitulum Bituricense transferre in illum optarit jus omne Præbendis & Beneficiis omnibus quomodocunque providendi: quam ille tamen recusavit facultatem, ne quis ea successorum aliquando abuteretur.

XIII. Nec illaudati prætereundi nobis sunt Patroni laici, qui easdem castioris disciplinæ regulas religiosissime observarunt in præsentando. Auctor vitæ sancti Hugonis Cluniacensis Abbatis, de Willelmo Angliæ debellatore & Rege illud refert, sex ab Hugone expetisse illum sanctissimos ex suis Monachis, qui sacrum veluti quendam Senatum secum celebrarent, ubi omnia de conferendis Beneficiis consilia ante concoquerentur, & quorum sententiæ & pietati acquiesceret in Episcopatuum & Abbatiarum provisionibus. Si laudi est id expetisse summum Principem, laudi nihilominus est id respuisse sanctissimum Abbatem. Nec enim ille adduci unquam potuit, ut alumnos suos in tantum discrimen conjiceret, propriæ salutis, dum alienæ prospicere confidunt. Excanduit primo Regis iracundia ad eam repulsam (2): at subiit mox admiratio prorsus ingens, & veneratio tantæ honorum despicientiæ; quibus non ipse tantum Abbas, sed & grex ejus totus inclaresceret, & hominum in se studia, atque officia converteret.

Ad sacram expeditionem in Orientales plagas profecturus Philippus Augustus Rex Franciæ, constituit ut per absentiam suam Canonici Monachique Prælatos eligerent, qui & sanctitate Deum & caritate subditos sibi conciliarent, prodessentque magis, quam præessent: *Talem Pastorem eligant, qui Deo placeat, & utilis sit Regno*. Beneficia vero quæ Regaliæ jure vacarent, Regina & Archiepiscopus Remensis conferrent de consilio Confessoris sui, conferrent autem ad summi Dei maxime laudem, Ecclesiæque & Regni utilitatem intuentes (3): *Secundum quod melius & honestius poterunt, Regina & Archiepiscopus viris honestis & litteratis consilio fratris Bernardi conferant*. Et mox: *Donet secundum Deum, ad honorem Dei & utilitatem Regni*. Ita Rigordus in hujus Regis vita.

Venio ad Scriptores vitæ sanctissimi Regis Ludovici IX. qui quam mordicus ille inhæreret sincerissimis Canonum Regulis in Beneficiorum distributione, ita perhibent (4): *Sane in Beneficiis Ecclesiasticis conferendis, quæ ad Patronatum, sive donationem ipsius pertinebant, Deum semper præ oculis habebat, & electis & probatis personis, quantum poterat conferebat. Quas personas eligi & inquiri faciebat per Cancellarium Parisiensem, & alios viros bonos*. Cœlo jam maturus Rex sanctissimus, hac inter alias pulcherrimas præceptiones paulo ante obitum filium Regni hæredem instruxit, communiitque: *Beneficia Ecclesiastica personis idoneis dona de consilio spiritualium virorum, & eis qui non habent aliud Beneficium*. Sed illud nemo potest satis mirari, quod ad sacrum bellum cum in procinctu esset, Episcopo Parisiensi præsentationem & collationem Beneficiorum Regiæ nominationis commendans, jussit, ut in consilium adhiberet Cancellarium Ecclesiæ Parisiensis, Priorem Dominicanorum, Guardianum Franciscanorum, utque nihil perficeret, nisi duo saltem ex his sapientissimis Consiliariis assentirentur: *Plenam & liberam committimus potestatem, dum tamen de consilio discretorum virorum, & vel duorum ex ipsis, &c.*

(1) Boll. Jann. die 10. c. 6.
(2) Bibl. Clun. p. 453.
(3) Du Chesne Histor. Franc. t. 5. p. 30. 31.
(4) Ibid p. 369. 392. 422. 455.

&c. Mandaverat denique piissimus Rex, Cancellario eidem Ecclesiæ Parisiensis, Dominicanis, Franciscanisque, & quoscunque intellexerat pietate clarere, ut Catalogum sibi præscriberent Clericorum, quorum singularis pietas & eruditio explorata eis esset, ut vacatura in eos Beneficia dispensaret: *Atque Clericos in Memoriali suo scribi volebat, ut eidem loco & tempore provideret.*

Horum certe omnium cardo is erat, quod cum his Pontificibus, Principibusque persuasissimum esset, dignioribus utilioribusque nisi conferantur Beneficia, & dantium & accipientium conscientiam in ingens adduci periculum: has illi artes excogitabant, ut qui dignissimi, qui utilissimi usquam essent, deprehendi possent. Unde rursus Oddo Burgundiæ Dux anno 1211. renuntiavit juri conferendi Præbendas Sanctæ Cappellæ Divionensis (1), servatis sibi Dignitatibus tantum, cum Decanus eligeretur. Id vero ab eo fiebat, ut ne potestate ea minus pie uterentur successores sui; quos etiam ad hoc constrinxit, ut ne possent, nisi Canonicis Dignitates conferre. Constat tamen successores ea rursum in Præbendas jura recepisse.

Juvabit ad calcem hic attexuisse luculentissimum hoc caput Edicti Regii Ludovici XIII. anno 1629. (2) *Hortamur, præcipimusque, ut Archiepiscopi & Episcopi Parochias iis conferant, quorum peritia idoneo examine fuerit comprobata. Si vero plures ad examen concurrant, is præponatur ceteris, qui magis idoneus visus fuerit; si plures occurrant æque idonei, primas ferat, qui ex ipsa Diœcesi, vel ex ipso etiam loco oriundus fuerit. Ante cetera autem ratio maxime habeatur innocentiæ morum, & pietatis, quæ ubi mediocri fulcitur peritia, præferri debet eminentiori doctrinæ, cui non par respondet pietatis & innocentiæ præstantia.* Compendiaria hæc videri potest inculcatio eorum, quæ prolixius toto hoc sunt disceptata Capite, & eorum maxime, quæ a Concilio Tridentino constituta sunt.

Concilium Burdegalense anni 1624. modestam hanc & religiosam usurpavit licentiam (3), commonefaciendi Christianissimos Reges, nullo magis eos demereri posse obsequio divinam majestatem, quam ut Ecclesiæ Pastores præfici curent eo munere dignos amplissimo: nec ullo graviori eos posse periculo implicari, quam si digniores quosque & utiliores ad id eligere cunctentur. Quæ ipsissima fere sunt verba Concilii Tridentini.

XIV. Paucissima hic addam de litibus ad expugnanda Beneficia tam frequentibus, & quæ tamen videri possint ab ejusmodi proficisci cupiditate, quæ a Beneficiis arcere debeat. Si qui petit, qui ambit Beneficia, iis summovendus est: quid qui vel litigando extorquet? quid qui pugna belloque forensi ministerium pacis & caritatis invadit? Nec inficiari tamen quisquam potest, quin sanctissimi Pontifices præsulesque de his causis cognoverint, easque ex canonicis institutis legibusque Ecclesiasticis definierint. Non illis unquam etiam in mentem venit, non saltem unquam usu venit, ut competitores ex æquo pronuntiarint, eliminandos frustandosque Beneficio, quod fugiendo, non persequendo & contendendo promerendum sit. Denique alteri semper collitigantium adjudicata sunt ab iis beneficia, non iis ejectis, alteri cuipiam incogitanti, humili, pacifico, & tanto magis Beneficiis cumulando, quanto de illis ne cogitarit quidem unquam. Hujusmodi definitionum, quibus alteri litigantium victoria addicitur & Beneficium, pleni sunt libri Decretalium. Ait Clemens III. parum probabile esse, quod Beneficiarius sua se sponte Beneficio exuerit, quo sustentabatur, & quod laboribus & expensis adeptus erat (4): *Nulla ratio hoc verisimile reddit, ut quisquam Beneficium, multis forte expensis & laboribus acquisitum, quo sustentari debet, facile sine causa magna, sua sponte resignet.* Litigantes censuit Alexander III. causa cadere debere, non quod litigarent, sed quod mala fide litigarent, & fraudulenta indificatione subornarent sibi adversarios, & post cum iis transigerent (5): *Beneficiis super quibus collusum fuerit, eos non differas spoliare.* Itaque non improbasset Pontifex litem, in qua bona fides dominaretur.

A Clemente V. in Concilio Viennensi statutum est, lites omnes super Beneficiis terminari posse (6), *simpliciter & de plano, sine strepitu judicii & figura.* Quo sane calliditates & anfractus li-

(1) Recueil de l'Histoire de Bourgogn. p. 310. 314 315.
(2) Art. 14. Memoires du Clergè Edit. ann. 1675. T. 2. p. 48.
(3) Tit de Episc. c 31.
(4) Extrav. De renunt. c. 2.
(5) Extrav. De Collus. deteg. c. 3.
(6) In Clement. de Judiciis c. 2.

litium, ac tædiosæ morositates circumcidebantur, non cupiditas, non ambitio, non prosecutio Beneficiorum, quorum quo quisque cupidior est, hoc & indignior.

Ad Episcopos Gallicanos quondam rescripserat Alexander III. sententiam Judicis sæcularis non posse a quoquam sobrio & sano haberi pro cœlestis vocationis oraculo (1): *Nonnulli ambitione nimia tacti, in sæculari foro, nec requisita Episcopi audientia Ecclesiastica Beneficia sibi præsumunt in vestris Parochiis vindicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde conscendunt, ac per hoc indigni sunt Pastoris nomine ac prærogativa gaudere; mandamus, quatenus eos nisi resignaverint, ab officiis reddatis, & Beneficiis alienos.*

Optandum quidem esset, ut qui Beneficia obtinent litibus quibusvis implicata, ea essent & moderatione animi & religione, ut jura sua omnia Episcoporum arbitrio permitterent, eorumque judicio stare vellent. Sed vel sic tamen constaret, quod sin minus coram sæculari, certe coram Ecclesiastico Judice, seu mavis arbitrio contendissent; sine strepitu, fateor, an etiam sine ambitu?

Concilium Coloniense anni 1266. Decretum edidit (2) circa Præbendas, quas æmuli plures sibi vindicarent, Judicesque Ecclesiasticos ad id delegavit. De his litigati nequaquam prohibuit.

Ingenue ergo fateri cogimur, nunquam Ecclesiam ad hoc interposuisse auctoritatem suam, ut lites de Beneficiis prorsus abolerentur: sed ut terminarentur, sive usitatis formulis fori, sive sine strepitu & figura judicii: interim autem Clericorum objicerentur, & instillarentur cordibus qua fieri posset, divinæ vocationis leges, & Evangelica ad jurgiorum fugam, ad terrenorum omnium abdicationem hortamenta. Commemoratum superius est a Giossano vitæ B. Caroli scriptore, Clericos Caroli nunquam de Beneficiis litigasse, quanquam pateret semper audientia Episcopalis vel istiusmodi causis, si quis auctor accessisset. Ne ad Concursum quidem a Concilio Tridentino institutum sua sponte veniebant piissimi illi Clerici, Caroli documentis imbuti, nisi ab eo mitterentur. E re non duxere Concilii Tridentini Patres ad tantum perfectionis culmen Clericos omnes compellere: sed has esse voluere partes Episcoporum Christi caritate æstuantium, ut has abdicationis spontaneæ leges privatim inculcarent Clericis suis, & humilitatis, & paupertatis Evangelicæ, & cœlestium caritatis subjicerent faces, ut Beneficia non aliter magis, quam fuga ipsa pararentur. Promiscua & communis omnibus non potest esse perfectio tam accurata & tam exerta. Eget Ecclesia ministrorum multitudine tanta, quantam ad hanc perfectionis apicem propelli, ne sperari quidem potest. Petrus Damiani, ille indeflexæ austeritatis indomitique rigoris vir, suadebat paulo superius Pontifici, ut electionem hominis licet ambitiosuli confirmaret. Non intepuerat tunc ejus zelus, sed sapiebat ad sobrietatem, & attemperabat frangebatque se ad utilitatem Ecclesiæ, quæ vel talibus gaudebat potius frui ministris, quam nullis. Haud aliter sane Ecclesia, sapientiæ & caritatis magistra, perfectionis, paupertatis, humilitatis, abdicationis regulas ex Evangelio, ex priorum sæculorum usu longe pulcherrimas omnibus proponit, non eam autem necessitatem perfectionis sectandæ imponit, quia Ecclesiæ mox pleræque & Parochiæ Pastoribus destituerentur.

In Concilio Tridentino anno 1563. Christianissimi Regis Caroli IX. & Imperatoris jussu oblati sunt ab eorum Oratoribus selecti quidam optatissimæ Reformationis Articuli, ac præ ceteris, ut ad extinguendas prorsus omnes de Beneficiis lites, quibus tantopere Clerus dehonestatur, supprimeretur distinctio Petitorii & Possessorii Beneficiorum, nominatio item Graduatorum in Universitatibus; Beneficia vero largirentur Episcopi, non ad ea anhelantibus, sed juxta Gregorii normam fugitantibus, nec cessantibus tamen ab Ecclesiæ obsequio (3): *Ad Forenses controversias, quæ universum fere Ordinem Ecclesiasticum contaminant, contrahendas, petitorii & possessorii in causis Beneficialibus nuper inventa distinctio aboleatur, & sublatis a Concilio Constantiensi introductis Universitatum nominationibus, præcipiatur Episcopis, ut Beneficia secundum Gregorii auctoritatem, non ambientibus, sed fugientibus, & de Ecclesia bene meritis conferant.*

In alia editione hujus articuli Basileensis Con-

(1) Append. Conc. Lat. part. 50. c. 33. (2) Can. 33.
(3) Goldast. Constit. Imp. T. 3. p. 571. Memoir. du Concil. de Trent. p. 373.

Concilio tribuitur institutio harum nominationum Universitatum ad Beneficia, & paulo perspicuius patet, quod tunc esset Galliæ votum, nimirum ut Episcopus ipse Graduatos probaret, addiceretque tum Prædicationi, tum functionibus aliis Ecclesiasticis. Nec enim ea cogitatio incidit, ut extinguerentur Gradus, aut Graduatis fores Beneficiorum obstruerentur.

Utcunque & sapere sibi & Ecclesiæ purissima caritate fervere, viderentur horum consarcinatores Articulorum: non tamen reor, id sibi sumebant, ut vel plus saperent, vel magis ferverent quam Concilii Tridentini Patres. At his exploratissimum fuit supra sæculi hujus patientiam fore id decretum, ex quo tantæ fierent morum rerumque conversiones: Dignitates quidem Ecclesiasticas tunc ex Gregorio Magno dignis obtingere, cum sugitantibus ingeruntur: at nihilo tamen minus ex Gregorio commendandas illis esse Ecclesias, qui etsi ii non sint qui esse deberent, ii sunt tamen, quibus in nostra non sunt potestate ulli meliores. *Quo melior inveniri non potest.* Cum horum Articulorum compilatoribus optare fas est: aliter quam Concilium Tridentinum quidquam definire, nefas est.

XV. Usitatas prioribus sæculis electiones ad Beneficia Episcopatu inferiora innovavit revexitque quodammodo Concilium Tridentinum (1) ad Ecclesias Parochiales instituto Examine & Concursu. Cum primum orbata Pastore suo est Ecclesia Parochialis, designatusque est ab Episcopo Vicarius, qui eam vacantem administret, adsignata sibi congrua proventuum parte: tum Episcopus & Patronus intra decem dies, aut quo temporis spatio satius duxerit Episcopus, nominare jubentur Clericos, quos existimarint maxime idoneos fore ad eam regendam Parochiam, ubi districtissimum subierint examen; possunt & alii ab aliis nominari ad idem ministerium, si qui utiles fore præsumantur. Potest & ab Episcopo, vel Concilio Provinciali publicari mandatum, quo ad examen convocentur quicunque volent. Erat id summæ Tridentinorum Patrum sapientiæ, Episcopo & Provinciali Concilio judicandum permittere, an convocandi essent, qui ultro examen subire vellent; propterea quod vel hoc ipsum ad examen vel concursum advolare, jam quodammodo concupiscere sit. Et non raro forsan ita prorsus habet. Sed cum sit etiam ratio quædam pia & religiosa, auctore Paulo Apostolo, desiderandæ Episcopalis Ecclesiæ, multoque adeo magis Parochialis, quanquam rara quidem ea avis est, corvoque rarior albo merito videatur: satius fuit totum Episcopi & Concilii Provincialis prudentiæ permitti, an convocandi, admittendique essent hi voluntarii ad examen.

In eodem Tridentino sancitum illud quoque est, ut Episcopus, vel Vicarius ejus Generalis quotannis in Synodo proponat approbandos Examinatores sex. Ex iis tres adjungent se Episcopo, vel Vicario ejus Generali, ad examinandos eos qui propositi fuerint ad Parochiam vacantem, præmisso ante juramento hoc: *Quacunque humana affectione postposita fideliter munus executuros*. Post examen, inter eos qui idonei dignique Parochiali Ecclesia judicati fuerint: *Quem ceteris magis idoneum judicaverit Episcopus, eum eligat:* eique ipsi Collator conferre teneatur. Si Patronatus Ecclesiastici sit Parochia, ejusque institutio ad Episcopum spectet, *quem Patronus digniorem judicabit*, Episcopus instituet. Si institutio vero ad alium spectet quam ad Episcopum, *tum Episcopus solus ex dignis eligat digniorem*, quem Patronus Institutori præsentet. Denique si Patronatus laici sit Parochia, quem Patronus præsentaverit, eum examinatores excutient, nec admittent, nisi dignum probarint. Si tam tenues essent Parochiæ reditus, ut nemo examinandus occurreret, nec examen institui posset, vel si concursum turbæ aliquæ tumultuosiores interturbaturæ præviderentur, consultabit cum examinatoribus Episcopus, quæ ratio & via tenenda sit, ut occulto examine & pari cautione, qua dabitur, res perficiatur. Examinatores autem graduatos desiderat Concilium.

Hac ratione & methodo conferendarum Parochiarum, nemo non sentit, vix sapientius, vix sanctius quidquam excogitari potuisse. Hinc porro fatentur (2) recentiores etiam Canonistæ, illud emergere, irritam esse Parochiæ provisionem, nisi ex dignis dignissimus ea donetur, quod nimirum non aliter observetur vel Tridentini Decretum, vel ejus Decreti confirmatrix Bulla Pii V.

(1) Seff. 24. c. 18. (2) Barbosa, De Paroch. lib. 1. c. 2. n. 95.

XVI. Typis mandata & publicata est privata Collatio Clementis VIII. Papæ & Bellarmini Cardinalis, in qua dubium utrum admirabilitatis plus habeat, doctissimi Cardinalis libertas sancta & fiducia, an sanctissimi Pontificis singularis quædam & incredibilis pietas. Hujus admirandæ Collationis fragmenta aliqua huic nostræ lucubrationi, ut res tulerit intexta, spero Lectori & voluptati fore & utilitati. Cum declarasset Bellarminus, quanti referret ad salutem Ecclesiæ, ut præclari deligerentur Episcopi, utque ne unquam abrepere eo finerentur indigni: addidissetque Pontificem ipsum, quem ambitionis fascino delusi homines, in fastigio positum humanarum dignitatum suscipiebant, miserandum sibi quidem magnopere videri: *Hæc me consideratio ita vehementer exterruit, ut nulli hominum magis ex animo compatiar, quam Summo Pontifici, cui plerique omnes invidere solent*. Responsum est a Pontifice, eadem quoque consideratione subinde se perterrefieri: sed adhibita quanta maxima poterat diligentia, si res minus procederet ex animi sui sententia in Episcoporum delectu: solatio sibi esse ipsius exemplum Christi, qui in duodecim quos elegerat Apostolis Judam: & Apostolorum rursus, qui inter septem Diaconos Nicolaum nefandæ architectum hæreseos invenerunt.

Urgente præterea Cardinali Bellarmino, dari oportere Episcopos Ecclesiis, non Ecclesias Episcopis: præferri semper digniores; denique nec Episcopatus, nec alia quæcunque Beneficia dari unquam eorum cupidis, & ultro occurrentibus; vehementissime assensus est Pontifex: contestatusque sibi magis semper curæ fuisse, ut gregibus Pastores, quam ut Pastoribus greges daret; sed illud sibi videri intricatissimum, lubricumque inter dignos & digniores judicium; denique difficillimum prorsus esse, idoneos nancisci, qui cupiant, qui non petant, aut pro quibus ambiat, aut petat nemo.

Idem vero Bellarminus (1) in editione altera Epistolæ ejus, quam ad nepotem Episcopum Theanensem scripsit, hanc eandem pertractat quæstionem, terminatque accumulatis testimoniis & exemplis sanctorum Patrum a priscis usque sæculis. Nec excidit illi luculentum hoc, quod Eugenio III. Papæ insusurravit B. Bernardus consilium in Libris de Consideratione: *Alius pro alio, alius forsan & pro se rogat. Pro quo rogaris, sit suspectus. Qui ipse rogat pro se, jam judicatus est*. Nec rursus elabi sibi passus est illud ejusdem Bernardi in eodem Opusculo, Pontificii esse officii, ut rejiciantur cupientes, aut etiam irrumpentes in dignitates Ecclesiasticas: arceantur autem, adeoque & compellantur ad eas capessendas qui illas abnuunt & detrectant: *Non volentes, neque currentes assumito; sed cunctantes, sed renuentes, etiam coge illos & compelle intrare*. Hinc concluditur a Bellarmino, insanire prorsus eos & *longe aberrare a via veritatis & salutis suæ*, qui illas avide aucupantur dignitates, quas docti tot & sanctissimi viri reformidarunt & constantissime detrectarunt.

XVII. Lethalis culpæ reos existimavit Dionysius Carthusianus eos omnes qui Beneficia concupiscunt, captant, consequuntur, sola illecebra ducti temporalium proventuum; non eo proposito, ut ab indigentiæ curis & sollicitudine absoluti, Deo liberius impensiusque famulentur (2): *Qui Ecclesiastica Beneficia optant, quærunt, impetrant, suscipiunt, non intuitu spiritualis boni, puta divini officii, ut scilicet competentiam habentes, Deo devotius quietiusque ministrent, sed intuitu commodi temporalis, bonique corporalis, isti sunt subversores rectissimi ordinis rerum, atque in temporalibus finem sibi constituunt. Idcirco mortaliter peccant, etiam unicum Beneficium competens taliter cupiendo, obtinendo, habendo. Tales sunt omnes, qui amore temporalium divitiarum, aut carnalium deliciarum, seu transitoriorum bonorum Ecclesiastica Beneficia quærunt, procurant, seu habent*.

C A-

(1) Controv. 1.

(2) Conc. plur. Benef. c. 35.

De collatione Beneficiorum Episcopatu inferiorum per Romanos Pontifices extra Italiam.

CAPUT XLI. *P. 2. l. 2. c. 13.*

An conferret Pontifex aliqua Beneficia in aliis Episcopatibus ante tempora Caroli Magni?

I. Antiquissima vestigia ejus potestatis quæ nunc utitur Papa, Beneficia conferendi in alienis Episcopatibus.

II. Gregorius Magnus Episcopo qui carebat Episcopatu, Abbatiam in Sicilia confert, præmonito Episcopo Messinensi, cujus in potestate ea erat.

III. Ad alium Episcopum Presbyterum mittit, cui Ecclesiam conferat Parochialem vacantem.

IV. Caritas Pastoralis & universalis sollicitudo Gregorium concitabat, ut pios quosque & eruditos Clericos perquireret, & præficeret Ecclesiis. Et illi, & his adgaudebant Episcopi, & gratulabantur.

V. Nunquam assensus est Gregorius, ut Episcopus ipse nominaret: at sui Cleri optimos quosque eligentibus & flagitantibus non abnuebat Ecclesiis.

VI. Suas etiam ipse in Parochias extraneos arcessebat Clericos, si quos nosset idoneos.

VII. Episcopis commendabat Clericos, quos rei familiaris angustiæ premebant.

VIII. Etsi sola ex caritate proficiscerentur hæ commendationes, auctoritatis tamen, & ponderis erant non mediocris.

IX. Non erant tunc Beneficia nisi alimentaria veluti pensiones.

X. XI. Deportatis & exulantibus Episcopis, Episcopatus tandem aliquos, interim pensiones conferri curabat. Abbatias dabat.

XII. Eam potestatem explicabat Gregorius maxime intra Italiam, & in circumjacentibus Insulis; nequaquam vero in Gallia.

XIII. An interponeret se Gregorius in Episcopales electiones?

XIV. XV. XVI. XVII. De jure devolutionis, de suffragiorum divisione, de electionibus quæ Romæ fiebant per Compromissum.

XVIII. XIX. XX. XXI. Complura alia ejusdem rei exempla.

XXII. In omnia corrasa superius exempla notæ & observationes non aspernandæ.

XXIII. An Romanus Pontifex Antiochenum Patriarcham elegerit post Concilium VI. Oecumenicum?

XXIV. Post lapsum Marciani Episcopum Arelatensem non nominarat Papa.

XXV. Lucifer Calaritanus Paulinum Antiochenum delegit Episcopum, sed grassante tum maxime persecutione.

XXVI. XXVII. De Martino I. Papa, an & hic Episcopos in Oriente nominarit?

XXVIII. Eandem sibi sumpserunt facultatem Episcopi Constantinopolitani.

XXIX. Jus Devolutionis a Justiniano declarari cœptum.

I. INcesset proculdubio quorundam animos hujus novitas & admiratio quæstionis. Sed neminem non delectabit aliqua olfecisse vestigia in antiquissimis Ecclesiæ Annalibus & monumentis ejus potestatis, quam nunc infinitam pene exercent Pontifices quaquaversum ab annis amplius quadringentis quingentisve.

II. Paulinus Episcopus civitatis permodicæ in Provincia Brutiorum, sive in Calabria, post civitatis suæ, Ecclesiæque, & Monasterii eversionem a Barbaris factam, in Siciliam secessit, donatusque est a Gregorio Magno Abbatia & regimine Monasterii sancti Theodori in civitate Messinensi. Collator hujus Beneficii erat Episcopus Messinensis, ideo & illum certiorem rei totius fecit Gregorius, ut ne affligtaret sese, quasi se inscio, aliquid in Episcopatu suo novaretur. Addebat Gregorius relcivisse se, eandem illi fuisse voluntatem, hac beneficentia levandæ Paulini Episcopi & collegæ mendicitatis. Deinde ampliavit Pontifex hoc beneficium in omnes prioris Paulini Monasterii Monachos, qui & ipsi effuderant se in Siciliam, & quos Gregorius in hoc revocavit omnes Monasterium Messinense. Accipe verba ipsa Gregorii Epistolæ ad Felicem Episcopum Messinensem (1). *Et tibi gratum confidimus, si fratris tui viri venerabilis Episcopi Paulini peregrinationis onera releventur, & sub ejus regimine communi mercede B. Theodori* Ma-

(1) L. 1. Ep. 38.

Monasterium in tua civitate fundatum studiosius omnipotenti Deo deserviat. Quod etiam te jam voluisse facere, ejus relatione didicimus. Ideoque Rectori Patrimonii nostri præcipimus, ut Monachos Monasterii memorati Episcopi perquisitos ad unum congreget, & in eodem Monasterio cum iis qui nunc ibi sunt, collocare non differat, quatenus eo Rectore dignius animarum suarum curam exerceant. Quam rem venerationi tuæ innotescendam prævidimus, ne te omisso, aliquid ordinatum in tua diœcesi contristetur.

Eadem rescripsit Gregorius ad Petrum Diaconum Rectorem Romanæ Ecclesiæ Patrimonii in Sicilia, quem & executioni præfecit, commonitum eadem a se ad Messinensem Episcopum præscripta fuisse, ne vel tantillum contristaretur, si quid eo inconsulto in ejus Diœcesi tentatum esset (1): *Quam rem venerabili Felici ejusdem civitatis Episcopo nos significasse cognosce, ne præter suam notitiam in Diœcesi sibi concessa ordinatum quippiam contristetur.*

III. Hoc caritatis & sapientiæ ingenio temperabat Gregorius Pontificiæ & universalis sollicitudinis suæ officia, juraque propriæ suæ auctoritatis cum potestate Episcopi proprii ejus loci, in quo sita erant Beneficia, quæ conferebat. Paulo absolutius egit cum Episcopo Importuno, ad quem Dominicum misit Presbyterum, ut vacantem illi committeret Parochiam, addito mandato, ut & fructus illi refunderentur ejus temporis, quo Ecclesia vacaverat (2): *Ea quæ provide disponuntur, fraternitatem tuam credimus libenter amplecti. Et quia Ecclesiam sanctæ Mariæ quondam Campisonis in tua Parochia positam Presbytero vacare cognovimus, præsentium portitorem Dominicum Presbyterum in eadem Ecclesia ut præesse debeat, nos scito deputasse. Ideoque fraternitas tua ei emolumenta ejusdem Ecclesiæ faciat sine cunctatione præstari, & decimæ fructus indictionis, qui jam percepti sunt, prædicto viro fac sine mora restitui; quatenus ejusdem Ecclesiæ utilitates, cujus emolumenta consequitur, Deo adjutore, sollicite valeat procurare.* Hæc est quasi formula verborum concessionis Parochiæ a Romano Pontifice factæ in aliena Diœcesi.

IV. Crebrum illud erat, ut deessent Episcopis idonei Clerici, quibus clavum Ecclesiarum commendarent. Gregorius qui in omnes pervigil excubabat Ecclesias, tam effusa sollicitudine, quam potestate, undique perquirebat, qui usquam essent egregiis illis dotibus præditi, quibus rite regendæ concreduntur Ecclesiæ. Itaque cum ejusmodi aliqui in manus ejus inciderant, gratiam inire se ab Episcopis confidebat, ubi hos eorum Parochiis præficiebat vacantibus. Is erat sensus horum superioris Epistolæ verborum: *Ea quæ provide disponuntur, fraternitatem tuam credimus libenter amplecti.* Afflabat & Episcopos idem qui Gregorium spiritus sollicitudinis pastoralis: utque ipsum non stimulabat nisi sincera & infucata caritas quam optimos Ecclesiis adsignandi Pastores: ita & ipsi impensius gratulabantur sibi, cum undique conquisitos, & a Gregorio probatos accipiebant, mancipabantque destitutis suis Ecclesiis Ministros. Alienissimus erat Gregorius a studio amplificandæ suæ potestatis, dispendio Episcoporum ceterorum auctoritatis propriæ; alienissimi erant & Præsules alii ab obliquis hujusmodi de sanctissimo Pontifice suspicionibus.

V. Porro non ad vacantes tantum Parochias, sed ad Episcopales etiam Ecclesias idoneis Pastoribus committendas, vigilantiam suam & indefessam industriam conferebat Gregorius: eoque undique venabatur Clericos merito & virtute præstantes, qui nulli adhuc affixi essent Ecclesiæ, aut qui minori essent adsignati, cum possent illustriorem operam in ampliori dignitate Ecclesiæ universæ navare. Mariniano Syracusano Episcopo mandatum ab eo est (3), ut Presbyterum, quem sibi multi peritiæ & virtutis ergo plurimum commendassent, sedulo examinaret; & si res famæ responderet, illum ad se transmitteret, vacaturo primum Episcopatui præponendum.

Nec extraneos tantum arcessebat, quos egentibus & vacuis donaret Ecclesiis, sed & quos in suæ ipse gremio Ecclesiæ aluerat, instituerat que, aliis offerebat Ecclesiis, cum essent bene multæ, quæ hujusmodi egestate premerentur. Docuit nos jam supra Joannes Diaconus, donatos a Gregorio fuisse (4) aliis Ecclesiis Presbyteros, Diaconosque Ecclesiæ suæ Romanæ, Subdiaconosque

(1) Ep. 39. (2) L. 2. Ep. 10. (3) L. 2. Ep. 18.
(4) L. 2. Ep. 18. L. 4. Ep. 19. L. 5. Ep. 13. Joan. Diac. L. 3. c. 7. 8. 9.

nosque quorum nonnulli permoleste ferebant a suæ se amantissimæ parentis sinu avelli, & in longinquas oras ablegari. Ideo nec cuiquam vis adhibebatur a Gregorio, ne eos ad eas invitos compelleret dignitates, quas ipsi non aliter quam dejectiones quasdam refugiebant: *Neminem prorsus quantacunque necessitate coactus, violenter promovere certabat, ne sub hujusmodi occasione, quenquam eliminando deponere videretur.* Joannis denique ejusdem historiæ contextus declarat, declarant & exempla, litteræque Gregorii, ardorem animi & sollicitudinem ejus in vestigandis, & advocandis ex omnibus Ecclesiis, quos deinde rursus in omnes refunderet Ecclesias præstantissimos Ministros (1): *Quanta sedulitate Gregorius idoneos quosque ad regimen destitutarum quæsierit plebium breviter indicabo, ut tantus vir, non solum doctrinis, quin & operibus verus Paterfamilias fuisse gregis Dominici probabiliter colligatur.* Alibi rursus auctor est Joannes undique in Episcopatus suæ Metropoleos advocasse Gregorium Episcopos omnes, aliosque Clericos, qui quocunque infortunio, nullis amplius præessent, nullis ministrarent Ecclesiis; ut illos alias ad regendas Ecclesias destinaret (2): *Non solum diversarum gentium diversi ordinis Clericos, verum etiam vacantes Episcopos in suæ Diœceseos Episcopatus invitabat.*

VI. Si tam immensa erat Gregorii caritas & providentia, tam nulla cupiditas in Episcopis, Episcopalibusque Ecclesiis dispensandis: hinc facile intelligitur, quam procul ille esset ab ambitiosa potestatis suæ vel ostentatione, vel amplificatione, si quando aliarum diœceseon vel Parochos dabat Ecclesiis, vel Ecclesias Parochis, uni serviens Ecclesiæ utilitati, nec ea quidem in se ullos sibi finens limites circumscribi. Commemorat idem Joannes, ut & idem Pontifex extraneos Presbyteros cupide præficeret suis ipsius Parochiis, Ecclesiisque (3): *Aliarum Parochialium Clericos sibi & aliis discretissimus Pontifex incardinare curabat.*

VII. Clerici ipsi bene multi, cum patrimonio, tum Beneficio destituti, ad Gregorium, ut ad parentem & provisorem omnium communem confugiebant, maxime vero Clericorum. Illos omnes qua erant multitudine, non poterat Gregorius, vel Ecclesiæ suæ sumptibus diu alere, vel Diœceseos suæ Ecclesiis adsignare vacantibus, suis in Ecclesiis Beneficiarios defigebat, quantos poterat: reliquos cogebatur commendare Episcopis, quorum in animis tanti & tam sancti Pontificis commendationes & preces, tantum non eadem habebant auctoritatis momenta, ac leges & præcepta. Si lex enim Ecclesiæ caritas est, qui non ultro paruissent Episcopi voci ipsius caritatis, ex ore summi Pastoris, parentisque omnium communis erumpenti? Attexam hic verba, quibus Gregorius hortabatur Episcopum Syracusanum, ut Felici Diacono, humanis prorsus omnibus præsidiis destituto, vel sedem, vel pensionem & stipendia suppeditaret (4): *Imbecillitati ejus, atque necessitatibus consulentes, maximeque intuitu pietatis, sustentationi ejus providentes, in tua Ecclesia Syracusana eum prævidimus cardinandum; sive ut officium Diaconatus expleat, seu certe ut sola ejusdem officii, pro sustentanda paupertate sua, commoda consequatur, in tuæ fraternitatis volumus hoc pendere judicio. Quod hortamur, ut tua fraternitas implere festinet, &c. Ne vel nostræ commendationis inveniaris tramitem neglexisse, vel minus exhibuisse, quam tuus exigit ordo pauperibus. Quia & nos ei annuum quid de nostra Ecclesia dari fecimus, ut ejusdem operis quod te hortamur exhibere, participes esse possemus.*

VIII. Hujus porro contextus postremis ex verbis tria elicimus, quæ non oscitanter observanda hic sint. Primum est exemplis suis ante Gregorium Episcopos alios invitare solitum, qua monitis & hortamentis; nec eorum interpellasse caritatem, nisi postquam suæ ipse Ecclesiæ ærarium exhausisset. Huic quippe Diacono suæ jam ex fundis Ecclesiæ pensionem assignaverat, cum ab Ecclesia Syracusana parem illi gratiam conciliare satagebat. Alterum est, quamvis commendaret tantum, & hortaretur Gregorius, non potuisse tamen fere eas preces ab Episcopis negligi: *Ne vel nostræ commendationis inveniaris tramitem neglexisse.* Tertium est caritatis saltem legi parendum necessario fuisse. Si enim quod Ecclesiæ, idem pauperum patrimonium est: si Clericorum inopia præ ceteris sublevanda eo subsidio est; si non est Episcopus nisi pauperum dispensator patrimonii: qui jam poterunt Episcopi necessario stipendio, vel Beneficio deesse pauperibus Clericis, quos tam sancte illis & tam enixe commendet, & sum-

(1) L. 3. c. 12. (2) L. 3. c. 13. (3) L. 3. c. 19. (4) L. 3. Ep. 14.

& summus Pontifex, & sua paupertas? Eum, ut arbitror, præ se ferunt sensum hæc verba Gregorii: *Ne minus exhibuisse videaris, quam tuus exigit ordo, pauperibus.*

IX. Adde quod quæ vocantur beneficia, ea tunc non erant, nisi distributiones, pensionesque certæ, quæ ita ad victitandum sufficerent, ut non redundarent. Erant hæ omnino stataæ caritatis stipes, quæ pauperibus Clericis erogarentur. Non usque adeo autem invidiosum est, a Gregorio alienis in Episcopatibus Beneficia collata fuisse, cum res tota eo redire intelligitur, ut pauperibus Clericis ab eo necessaria vitæ subsidia conferri curaretur. *Pro sustentanda paupertate sua*, ut loquebatur ipse in causa Felicis Diaconi. Quinimmo cum ei Diacono, & Gregorius, & Syracusanus Episcopus pensionem persolverent simul & semel, ut ex Gregorio colligitur, hinc perspicis, quantulæ essent hæ pensiones, quam tenuia Beneficia.

X. Gravior urgebat necessitas ad providendum Episcopis, sede sua exturbatis, seu vastata civitate ipsa, seu quacunque demum alia calamitate. Exempla profert Joannes Diaconus. Interim autem, dum vacaret aliqua Episcopalis Ecclesia, pensiones illis adsignabat Pontifex ex Ecclesiis Episcopalibus opimioribus exolvendas, vel eos transmittebat ad opulentiores Episcopos, eorum sumptu ut sustentarentur. Vide quid de his Joannes Diaconus (1): *Sed & expulsos Episcopos, quos tam cito Gregorius incardinare non poterat, vel quorum reditum ad sedes proprias contingere posse sperabat, aliis Episcopis, qui tunc videlicet in suis locis degebant, interim pro sustentatione ac stipendiis præsentis vitæ jungebat, generaliter dicens, Fratres & Coepiscopos nostros, &c.*

XI. Ex Epistola ejusdem Gregorii apertum est, penes eum vetustum fuisse jus nominandi Abbatem Monasterii Neapolitani, adeout Episcopus ipse Neapolitanus instaret executioni mandatorum ejus, instituueretque eum, quem ille misisset. Vide ut ad eum Gregorius scriberet (2): *Quia servorum Dei Pater, quem in Neapolitana civitate transmiseram, defunctus est, visum est mihi latorem præsentium Barbatianum Monachum pro eorundem Monachorum gubernatione transmittere.* Quæ provisionis forma nonnihil habet admirationis. Episcopum enim rogat Gregorius, non tantum ut examinet, sed etiam ut aliquandiu probet missum Abbatem: nec ante ordinet Abbatem, quam eo munere dignum expertus sit: *Tua fraternitas instanter circa eum invigilet, & si hunc, & cautum in regimine, & humilem in suo sensu fieri cognoverit, tunc eum ad Abbatis honorem, Deo auctore, perducat. Si vero minus in humilitate proficit, ejus ordinationem differat, mihique renuntiet.*

XII. Fatendum tamen nobis est, istiusmodi Beneficiorum provisiones omnes terminatas fuisse finibus Metropoleos, aut primariæ Romanæ, nec expatiari solitas extra Italiam, Siciliam, insulasque alias circumpositas. Nihil ejusmodi vel in Gallia tentatum, vel in Hispania legitur, vel in Oriente. Quod enim de Presbytero Candido jam non semel diximus, quem Gregorius præfecerat patrimonio Romanæ Ecclesiæ per Gallias, nihil id officit nostræ huic sententiæ. Nec enim istiusmodi quidquam mandavit unquam Gregorius Episcopo ulli Galliarum, quanquam de Presbytero Gallo ageretur, cui Beneficii aliquid impertiendum esset. Id ab Officiali suo voluit præstari Gregorius, & a Rectore patrimonii Pontificii, & ex Beneficiis ejusdem (3). *Ut sicubi in possessionibus beati Petri Oratorium, aut locus, qui Presbytero, vel Abbate indiget, invenire potuerit, ei debeat committi, quatenus & ipse subsidium vitæ præsentis inveniat, &c.*

XIII. De Episcopatibus a Gregorio collatis strinximus tantum aliquid. De eo ergo nunc paulo fusius. Cum non pauci Ariminensium Civium ei suffragarentur, quem Episcopatu indignum judicabat Gregorius, rescriptum ab eo est ad Episcopum Visitatorem, ut alium curaret eligi, si esset in Clero Ariminensi, cui tuto committi posset tam divinum ministerium; alioqui eum curaret eligi, quem ei indicasset is, a quo ad eum hæc Epistola deferebatur (4). *Ejusdem Civitatis habitatoribus edicit, ut si in eadem Ecclesia dignum ad hoc opus invenerint, in ipsius cuncti electione declinent. Alioquin præsentium tibi portitor personam, de qua ei diximus, indicabit, cujus debeat fieri electione decretum.* Imago hæc ergo quædam erat devolutionis ad Papam, sive ad Metropolitanum, cum diutius protrahebatur electio, vel cum indignus eligebatur, vel cum denique nullum Episcopatui gerendo parem suo sibi ex sinu suppeditare po-

(1) L. 3. c. 15. 16. (2) L. 7. Ep. 95. (3) L. 9. Ep. 65. (4) L. 1. Ep. 55.

poterat Ecclesia viduata.

XIV. Increpati sunt a Gregorio Perusini, quod diutius, quam par esset, Episcopi sui electionem procrastinarent (1): *Miramur quare Ecclesiam Dei tanto tempore absque rectore conspicitis*. Diuturnior ergo mora, & discrimen inde gregi impendens, Gregorium certe impulissent, ut Pastorem illis ipse præficeret: *Notum est enim quod grex, si Pastoris cura defuerit, per avia gradiatur*. Profitebatur id sane Gregorius, ut non interponeret se electionibus Episcoporum, sed liberis suffragiis omnia permitteret (2): *Antiquæ nostræ deliberationis intentio est, ad suscipienda Pastoralis Curæ onera pro nullius unquam misceri persona*. Sed ab hac illum sententia quandoque abducebat Ecclesiæ necessitas, cogebatque insinuare eorum nomina, quos Episcopali sarcinæ gerendæ magis idoneos æstimaret. Cum vita abisset Episcopus Syracusanus, nec suppeteret ei Ecclesiæ, qui digne succedere posset in hoc onus, scripsit Pontifex ad Apocrisiarium suum, qui electioni præfuturus erat, si sua rogaretur sententia, videri sibi Catanensem Archidiaconum ceteris omnibus anteponendum. Sed quam caute, quam circumspecte, quam verecunde Pontifex verba omnia sua libraret in ea re, nemo satis mirari poterit (3): *Si autem mea voluntas ad hanc electionem quæritur, tibi secreto indico, quod volo; quia nullus mihi in eadem Ecclesia tam dignus videtur, quam Joannes Archidiaconus Catanensis Ecclesiæ, qui si fieri potest ut eligatur, credo quod apta valde persona inveniatur. Sed ipse quoque, prius de criminibus, quæ impedire possunt, a te secreto interrogandus est*. Sic ille modestissima animi suspensione nomen promebat ejus, qui sibi eligendus videretur, ceterum nihil eligentium votis & libertati derogatum a se volebat.

XV. Cum Neapolitani Cives in Episcopum elegissent sibi Subdiaconum Ecclesiæ Romanæ, ab eaque is dignitate mirum in modum abhorreret, non potuit Gregorius animum inducere suum, ut ei vim faceret. Rescripsit ergo ut alium eligerent, & si nemo esset ad manum, cui eam sarcinam imponere possent, tres ex suis Romam delegarent canonicam ibi electionem Neapolitani populi nomine celebraturos (4): *Sin autem aptam non invenietis, in quam possitis consentire personam, saltem tres viros rectos ac sapientes eligite, quos ad hanc urbem generalitatis vice mittatis, quorum & judicio plebs tota consentiat. Forsitan huc venientes, talem reperient, qui vobis Antistes irreprehensibiliter ordinetur*. Ea tum facta est veluti per Compromissum electio, in qua nihil attinet dicere, quantum momenti fuerit in Pontificis voluntate, cum electio Romæ a tribus Compromissariis celebraretur. Cum segniores autem essent Neapolitani, & moras diutius traherent, rescripsit Gregorius ad Petrum Subdiaconum Campaniæ, ut Clero ejus urbis instaret, quo duos tresve ex suo Collegio Romam mitterent, a quibus de electione Episcopi tractaretur cum nobilibus quibusdam Neapolitanis, qui Romæ diversabantur (5): *Duos vel tres de suis eligere, & huc ad eligendum Episcopum trasmittere non omittant, &c. ut quia diversi hic nobiles civitatis Neapolitanæ præsentes sunt, una cum eis de Episcopali ordinatione, & tractare, & adjutore Domino deliberare possimus*.

XVI. Frequentissimum id erat, ut electores Romam ventitarent ad electionem ibi celebrandam, tum ob penuriam civium Clericorumve urbis suæ, qui gerendis Episcopalibus infulis pares essent: tum quia electio ubiubi facta, necessario a Pontifice confirmanda erat, a quo & electus erat Ordinandus. Ejusmodi necessitate Lilybetanæ in Sicilia civitatis Clerus Romam venit, & permittente Papa ac concedente Parochum ruris elegit sibi in Episcopum (6): *Lilybetanæ Clerus Ecclesiæ huc pro ordinando sibi veniens Sacerdote, licentiam eis de exquirendo sibi Episcopo nos dedisse cognoscas. Qui rapientes Decium forensem Presbyterum, sibi eum consecrari multis precibus poposcerunt; quorum petitionem necessarium duximus adimplere*.

XVII. Cunctatio Gregorii & morositas in confirmandis electionibus, quando non satis liquido constabant electis ornamenta virtutum & scientiæ necessaria, in causa erat, ut diutius aliquando vacarent Ecclesiæ.

(1) Ib. Ep. 58.
(2) L. 2. ind. II. Ep. 29.
(3) L. 4. Ep. 19.
(4) L. 2. Ep. 15.
(5) L. 2. ind. 11. Ep. 35.
(6) L. 5. Ep. 13.

siæ. Non tamen hinc Gregorius ansam captabat nominandi Episcopos, quasi jure ad se devoluto. Ad id facit, quod de Episcopatu Neapolitano diximus. In quo rursus cum se Clerus, populusque in contraria studia distraxissent, neutrum ex duobus electis confirmari per Canones licuit; nec tamen Gregorius insidiatus est occasioni illi, ut Episcopum ipse nominaret. Quinimmo alium mandavit eligi, qui oneri ferendo par esset (1): *Studii vestri sit alium, qui aptus sit, præparare.*

XVIII. Sed in tanta civium penuria, & post diuturna cunctationum ac procrastinationum tædia, fieri vix ac nec vix poterat, quin Pontifex jure ad se devoluto aliquando tandem uteretur, & Episcopum designaret. Ita liquet in Episcopatu Aprutii, qui cum jamdiu viduatus mœreret, hominum inopia qui oneri pares essent, tandem Gregorius Opportunum designavit, cujus virtutum fama ad eum pervenerat locupletissimis fulta testimoniis. Qua de re in hunc modum idem Pontifex ad Episcopum Firmanum (2): *Bene novit fraternitas tua, quam longo sit tempore Aprutium Pastorali sollicitudine destitutum. Ubi diu quæsivimus quis ordinari debuisset, & nequaquam potuimus invenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus suis laudatur, &c.* Certa ea erat & inevitabilis devolutio. Nec enim poterant Ecclesiæ non persæpe tunc vacare diutius, in tanta paucitate virorum fastigio Episcopali idoneorum, & in tanta Pontificum censura non admittendi nisi idoneos. Quæ cum ita se haberent, cogebatur tandem aliquando Pontifex tandiu vacantes, & squallentes Ecclesias designatis a se Præsulibus commendare.

XIX. Studia eligentium ita quandoque scindebantur, ut vel ipsi Pontificem interpellarent, quo Episcopum deligeret, mitteretque. Cum fatis concessisset Maximianus Episcopus Syracusanus, a Clero & populo electus est Agathon; fuere qui & in alium quempiam suffragia sua conferrent; Nobiles Gregorium compellarunt, ut Episcopum ipse designaret. Audi quid ille ad eos rescripserit super hac hæsitatione ipsorum, qui sibi diffiderent, & mallent ab ejus voluntate pendere (3): *Laudis vestræ testimonium, quam direxistis Epistola, electionis vos onera sapienter declinasse significat. Et quoniam nostro hoc arbitrio commisistis &c.* Ne tum quidem acquevit Gregorius, ut Episcopum ipse deligeret, sed Romam mitti ad se jussit duos illos, in quos suffragia pleraque collata fuerant, ut digniorem ex iis præponeret; aut si neuter ea esset virtutum & meritorum copia, quam Episcopatus desideraret, alium ipse subrogaret: *Ut utrisque cominus constitutis, ille qui Deo placuerit, & utilior visus fuerit, ordinetur.*

XX. Ad Castorium Notarium scripsit aliquando Gregorius, ut electionem maturaret, electum, vel electos ambos Romam propere mitteret, atque una delegaret quinque Presbyteros, quinque Diaconos & inferiores Clericos aliquot: ut omnia accelerarentur. Quo patet eam fuisse Gregorii mentem (4), ut si prior electio tanquam Canonibus inimica cassaretur, alia confestim redintegraretur Romæ.

XXI. Permirum vero illud est, quod tam vehementer instaret Gregorius, ne diutius vacare sinerentur Ecclesiæ: quod toties contestatus sit trimestres tantum inducias a Conciliis datas ad consultandum & eligendum (5): *Sacri Canones, ut nosti; ultra tres menses Ecclesiam præcipiunt non vacare:* & quod tam raro tamen usus sit jure devolutionis, quo credibile est frequentissime illum uti potuisse. Dixi raro usum. Usus enim quandoque est. Cujus rei & hoc rursus exemplum profero. Aleriæ civitatis in Insula Corsica cives usque adeo Episcopum sibi deligere negligebant, ut gravissime illos objurgarit Gregorius, atque una Episcopum eis ipse præfecerit, quem ex eversa civitate alia eo transtulit (6): *Etsi vos multo jam tempore sine Pastore esse Dei Ecclesiam non doletis, nos tamen de ejus regimine cogitare, & suscepti cura compellit officii, &c. Nam si gregi cura pastoris defuerit, facile laqueos insidiatoris incurrit. Ea de re quoniam Ecclesia Aleriensis Sacerdotis diu est auxilio destituta, necessarium duximus, Martinum fratrem & Coepiscopum nostrum ibidem Cardinalem constituere Sacerdotem.*

XXII. Ex hac porro exemplorum congerie emergunt lumina quædam & documenta neutiquam aspernanda. 1. Multis argumentis approbavit Gregorius, quam sincere, & quam vehementer ipse quidem abhor-

(1) L. 8. Ep. 40. (2) L. 10. Ep. 23. (3) L. 4. Ep. 47.
(4) L. 4. Ep. 23. L. 9. Ep. 74. (5) L. 2. Ep. 3. 35. L. 6. Ep. 14. 39. (6) L. 1. Ep 79.

abhorreret ab electionum implicamentis, ut iis nunquam se inseruerit, nisi inexorabilis adigeret necessitas. 2. Nunquam ipse Ecclesiis Episcopos designavit, nisi postquam supina & diuturna civitatum negligentia coegit illum non tam jure devolutionis frui, quam officio suo fungi, & Pastores gregi destituto dare. 3. Jure devolutionis non utebatur, quoties per Canones invitabatur, id est, statim post tres vacationis menses. 4. Summam semper adhibebat diligentiam, ut ne eo jure uti, eo munere fungi, Episcopos ipse designare cogeretur. 5. Dedit tamen quandoque Episcopos Ecclesiis, quæ indignos elegerant, vel quæ dignos habebant nullos, quos eligerent. 6. Toties scissis civitatum suffragiis potuisset ipse interponere auctoritatem suam, & arbitrio plerumque suo Episcopos constituere: si ea flagrasset cupiditate, a qua erat certe alienissimus. 7. Cum a paucis autem urbium Compromissaria perficiebatur electio, integrum erat Pontifici ei dominari pro sedis suæ auctoritate. Sed in ejus etiam generis electionibus incredibilis semper effulsit ejus zeli puritas, & expers privatorum affectuum caritas Ecclesiæ. 8. Eam potestatem Gregorius non explicavit, nisi in Italia, Corsica, Sardinia, hoc est intra fines suæ Metropoleos. Nam jure Metropolitani plerumque confirmabantur electiones Episcoporum. 9. Ne tunc quidem Episcopos Ecclesiis ipse præposuit, cum prioris Episcopi exauctoratione vacabant. Quo tamen jure Concilium Toletanum X. ejecto Potamio, Fructuosum Episcopum Bracharensi præfecit Ecclesiæ. 10. Hinc deinde illud emergit, quantumvis certum, fixumque esset Gregorio non intervenire electionibus Episcoporum, locorum tamen temporumque eas incidisse vicissitudines, quæ eum vel invitum compulerint: ut nihil jam sit quod miremur, si longo sæculorum decursu ejusmodi rerum commissuræ sæpius occurrerint, & ita id tandem necesse fuerit ad unius Ecclesiæ utilitatem. De eo uberrime inferius. 11. Jam inde ab anno 536. cum Agapetus Papa Constantinopolim profectus esset, & Anthimum Patriarcham Constantinopolitanum exauctorasset, ejus loco ipsemet Menam subrogavit, assentiente Imperatore (1): *Anthimus videns se a sede pulsum, &c. Tunc Papa Principis favore, Menam pro eo ordinavit Antistitem. consecrans eum in Basilica sanctæ Mariæ.* Hactenus Liberatus (2), a quo etiam narratur, ut extruso pseudo-episcopo Alexandrino, successor ei datus sit Catholicus, qui Constantinopoli a Mena ordinatus est, præsentibus Apocrisiariis Romano, Antiocheno, & Hierosolymitano. Romanus Apocrisiarius erat Pelagius Diaconus, quem non multo post delegavit Imperator, ut Gazæ concurreret cum Patriarchis Antiocheno, Hierosolymitano & Ephesino ad depositionem Pauli Episcopi Alexandrini. Abrogato Paulo subrogatus ab illis est Zoilus (3). Quo ex Liberati testimonio emicat, quam frequenter Concilia, Pontifices, Patriarchæ ejecto Episcopo alium ipsimet sufficerent.

XXIII. Post Gregorii vero Magni tempora, Sexta Synodus Oecumenica Macarium Antiochenum Patriarcham Monothelitarum hæreseos signiferum, sede sua exturbatum Romam ablegavit cum primariis aliquibus ejusdem insaniæ sectariis, eo, ut ajunt, consilio, quo Romanus Pontifex posset, si ex re videretur, humanius aliquid in eum consulere. Epiphanium quis illi in Antiochenam sedem subrogarit, non liquet mihi quidem, quanquam & aliqua hinc scintillet conjectura, quod a Conone Papa successor Epiphanio datus sit. Affirmat enim Anastasius Bibliothecarius a Conone nominatum fuisse Constantinum Ecclesiæ Syracusanæ Diaconum, idque *ultra consuetudinem, absque consensu Cleri.* Ideo nec res processit, spemque Pontificis frustravit Constantinus (4), cujus penitissimam cordis nequitiam necdum quisquam satis exploratam habebat. Jacebat jam tum Antiochia, infidelium barbarico jugo oppressa. Itaque jam minus necesse erat ut Pontifices solliciti essent de nominando ibi Patriarcha, aut de danda opera, ut eligeretur. Anno 742. novus Antiochiæ electus est Patriarcha (5) annuente novo Principe Saracenorum, cujus antecessores Ecclesiam illam annis quadraginta viduam gemere coegerant. Exinde mos invaluit, ut electiones ibidem celebrarentur.

Ubi autem dixi non satis compertum esse, ecquis Antiochenæ Ecclesiæ Patriarcham præfecisset post abdicationem Macarii

(1) Baron. ann. 536. num. 17. 106.
(2) Cap. 20. 22.
(3) Baron. ann. 537. num. 14.
(4) Baron. ann. 686. num. 5.
(5) Baron. ann. 742. num. 2.

rii in Concilio VI. Oecumenico, non eram nescius ea ipsa in Concilii Sessione Episcopos Clericosque Diœceseos Antiochenæ, seu Orientalis flagitasse a Judicibus Imperatoriisque Magistratibus, qui Concilio intererant, ut Imperatori suggererent, ut quamprimum Antiochenæ Ecclesiæ novus adsignaretur Pastor: *Petimus vestram gloriam suggerere Imperatori, alterum pro Macario ad Pontificalem sedem Antiochiæ providere, ut non sit vidua hujusmodi Sedes*. Verum iis verbis non insinuatur, nisi necessaria Imperatoris permissio ad eligendum, non autem nominatio ipsa Patriarchæ. Et cum Imperator ipse interpellante Concilio Macarium Romam ablegarit, ut suo Papa arbitratu de eo decerneret quid facto opus esset; simile veri est, permissum quoque Pontifici ab eo fuisse, ut Antiochenæ sedi provideret, vel restituto Macario si resipisceret; vel si insanire pergeret, alio subrogato (1): *Precati sunt, ut eos ad vestram beatitudinem mitteremus; sic igitur fecimus eosque ad vos misimus vestro Paterno judicio omnem ipsorum causam permittentes*.

XXIV. Veri certe similiora non paulo sunt ista, quam illud devolutionis jus, quod superstruere tentarunt nonnulli Epistolæ Cypriani ad Stephanum Papam, de lapsu Marciani Arelatensis Episcopi in Novatianorum laqueos. Nec enim hortatur Stephanum Cyprianus, Episcopum ipse ut designet alium, sed ut ad Arelatensem Ecclesiam scribat, quo alius substituatur (2): *Dirigantur in Provinciam, & ad plebem Arelate consistentem a te litteræ, quibus abstento Martiano, alius in locum ejus substituatur*.

XXV. Constat etiam, referente Hieronimo in Chronico, a Lucifero Episcopo Calaritano, dum in Oriente exularet, ordinatum fuisse Paulinum Archiepiscopum Antiochenum. Sed quanquam indubium id foret omnibus, quod mihi quidem dubium non esse abunde testatus sum *Part. I. Lib. II. Cap. CXVII. num.* 8. Scilicet Luciferum Legatione Romanæ Sedis tunc in Oriente perfunctum fuisse; posset satis probabiliter dici, dum flagrarent persecutionum incendia, id sibi jure quasi suo sumpsisse pios quosque Episcopos, ut quomodocunque possent, Ecclesiæ vulneribus mederentur, & tantum se posse confiderent, quantum necessitas Ecclesiæ, quantum subveniendi caritas postularet.

XXVI. Ex Epistolis Martini Papæ I. maxime ex iis quas ad Stephanum Dorylæi Episcopum perscripsit, & ad Joannem Archiepiscopum Philadelphiæ, exempla promi possunt magis apposita & expressiora hujus jurisdictionis. Orientem Saraceni suæ substraverant potestati, ipsasque principes urbes Antiochiam & Hierosolymam. Cessaverant in Patriarchalibus Ecclesiis electiones canonicæ, & in Episcopatibus earum ditionis. In has Episcopales sedes intruserant se homines ambitionis œstro perciti: nonnullas insederant ii, qui ab Episcopis Constantinopolitanis, Monothelitarum lue afflatis immissi fuerant, unde & ea pestis latius in dies per Orientem grassabatur. Ut serpenti huic pesti occurreret Martinus Papa, suæ Sedis Legationem commendavit duobus illis Episcopis, ad quos & Litteras supra laudatas perscripsit. En ut scriberet ad Joannem Archiepiscopum Philadelphiæ de potestate prius a se data Stephano Episcopo Dorylæi, omnibus Ecclesiis, ubi necesse esset, Episcopos & Clericos ordinandi: *Præcepta demandatæ vicis Apostolicæ hujus Cathedræ, quibus jussus est electiones ibi facere eorum, qui ad curam Christianissimi populi eligendi sunt*. En rursus qua potestate muniat Joannem ipsum Archiepiscopum Philadelphiæ: *Ea quæ desunt corrigas, & constituas per omnium civitatum Ecclesias, quæ sedi, tam Hierosolymitanæ, quam Antiochenæ subsunt Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos. Hoc tibi omni modo facere præcipientibus nobis, ex auctoritate Apostolica, quæ data est nobis a Domino, per Petrum sanctissimum & Principem Apostolorum*.

XXVII. Apertissimum hic habes expressissimumque jus devolutionis, quo Papa Episcopos, Presbyteros, Diaconos designat, ordinatque Ecclesiis Patriarchatus Antiocheni & Hierosolymitani. Sed incredibilis tum erat temporum difficultas: cum hinc Barbararum colluvio gentium Ecclesias omnes evastasset, Pastoribus vel obtruncatis, vel in fugam datis: & hinc rursus impetum facerent in vacantes istas Ecclesias, Monotheliticæ sectæ lupi potius quam Pastores, a Præsulibus Constantinopolitanis eo incitati. In ejusmodi temporum importunitate nemo ambigit, quin Episcopi Catholici omnes, maxime autem circumpositi, pos-

(1) Ib. Sess. 18. (2) Ep. 67.

possint, debeantque laboranti Ecclesiæ ferre suppetias, & Pastores orthodoxos suppeditare. Quo ita fixo & stabilito, multo amplior certiorque potestas vindicanda est Petri successoribus, cui speciali quodam jure & privilegio Christus universalem commendavit Ecclesiam suam. Non tacuit Martinus temporis angustias, quæ illum ad hæc impellerent: *Propter angustias temporis nostri & pressuram gentium, ne usque in finem in illis partibus deficiat sacerdotalis Ordo.*

XXVIII. Eandem usurpaverant libertatem Patriarchæ Constantinopolitani, ut designarent, ordinarentque Patriarchas & Episcopos in Ecclesias omnes earum Provinciarum, quas Saraceni perpopulati essent. Hi Patriarchæ & Episcopi ita ordinati ævum omne plerumque suum Constantinopoli degebant: ut docet Eutychius Patriarcha Alexandrinus in Chronico suo Alexandrino. Titulares hi erant Episcopi, quos nec improbasset Martinus Papa sanctissimus, si Monothelitarum vesania non laborassent.

XXIX. Devolutionis jure hujusmodi mirum prorsus est, quod tam raro usi fuerint Pontifices, cum florescere illud videatur ex omnibus dignitatibus superioribus, maxime vero ex omnium suprema; cum ad eas necesse sit revolvi, & quasi refundi potestatem omnem, qua fungi cessant, negliguntque inferiores. Desperandum enim est de Reipublicæ salute, si quas muneris sui partes ac potestatis negligit inferior, eas superior non impleat, exeratque. Quin & huic juri auctoritas ex Justiniani legibus conciliabatur. Edicit enim ille in Novellis, ut nisi intra sextum vacantis Ecclesiæ Episcopalis mensem fiat electio, is qui jure fruitur consecrationis, nominet Episcopum ipse, ordinetque (1): *Si vero qui debent Episcopum eligere, ipsa decreta intra sex menses non faciant, tunc periculo propriæ animæ, ille quem competit ordinare, Episcopum ordinet.*

CAPUT XLII. *P.3.l.2.c.9.*

An nominaret Papa ad aliqua aliarum Diœceseon Beneficia tempore Caroli Magni, ejusque Regiæ stirpis?

I. Hadrianus ea maxime gloria & laude delectabatur, quod Episcoporum electionibus se non insereret.

II. Hadrianus II. Episcopum Coloniensem eligere voluit, quod ejus præcessorem ipse deposuisset.

III. Donatur Romano Pontifici Abbatia sancti Dionysii juxta Lutetiam.

IV. Varia exempla Episcopatuum a Romano Pontifice concessorum, aut potius electis confirmatorum.

V. Ampliori potestate in Italia utebantur Pontifices.

VI. De Genevensi Episcopo, quem ordinavit Papa.

VII. De iis qui ex ultimis orbis oris Romam adproperabant, ut a Pontifice ordinarentur.

VIII. Decreta Concilii Triburiensis circa provisiones Beneficiorum quæ Romæ impetrabantur.

I. Raro interponebatur Romani Pontificis auctoritas ad provisiones Beneficiorum in aliorum Episcoporum Ecclesiis, sæculo VIII. IX. X. regnante vel imperante Caroli Magni stirpe. Profitebatur Carolo Magno Hadrianus I. Litteris ad eum datis, ante exemplo se illi, quam consilio & præcepto præisse, ut nunquam Episcopalibus electionibus interfereret se; sed contentus esset ei suffragari, quem canonica electio testaretur merito & pietate ceteris præpollere (2): *Quia nunquam nos in qualibet electione invenimus, nec invenire habemus; sed neque vestram Excellentiam optamus talem rem incumbere. Sed qualis a Clero & plebe, cunctoque populo electus canonice fuerit, & nihil sit quod sacro obsit Ordini, solita traditione illum ordinamus.* Episcopum ordinavit Hadrianus a Carolo Magno exoratus, sed non eum ipse elegerat (3): *Per Petrum, quem* Ca-

(1) Novell. 123. cap. 1. (2) Conc. Gall. Tom. 2. pag. 96.
(3) Ibid. pag. 205. Tom. 3. pag. 341.

Caroli mandato Episcopum ordinarat. Docet Nicolaus Papa in Epistola ad Carolum Calvum data, fundos proventusque fuisse Romanæ Ecclesiæ in Galliis. Si essent in eis fundis Ecclesiæ, earum Patronatus penes Sedem Apostolicam erat & nominatio Beneficiorum. Sed ne has quidem ab Episcopi Diœcesani potestate immunes fuisse ullo certo constare potest argumento.

II. At vero Hadrianus II. Coloniensis Episcopi nominationem ad se pertinere contendebat, quod præcessor Episcopus canonico judicio ab Apostolica Sede dejectus fuisset. Ludovicus Germaniæ Rex vehementer dissentiebat, unde & ipsum querelis suis Pontifex de novo subrogato Episcopo in hunc modum interpellavit (1): *Miramur propterea gloriam vestram in præficiendo Episcopo Agrippinæ Coloniæ tam indiscrete præbuisse consensum; cum evidentissime sciret, quod Apostolicæ Sedis judicio, atque consultu ibidem debuerit ordinari Antistes, cujus censura nuper fuerat eadem Ecclesia suo privata Rectore*. Denique professus est se novo Episcopo confirmationis beneficium denegaturum, donec se Romanæ Synodo præsentem stiterit, & ab ea examinatus fuerit: *Præfatam quippe ordinationem nec confirmamus, nec ratam habere decernimus, donec, &c.* Duobus aut tribus ante annis præceperat Nicolaus Papa, ut Coloniensis Clerus alium deligeret Episcopum (2): *Canonice a filiis & de filiis jam nominatarum Ecclesiarum electi, ab his qui earumdem Ecclesiarum Antistites soliti sunt consecrare, regulariter ordinarentur*. Sed longe alia jam rei facies erat, postquam statuerat Hadrianus II. Guntharii, qui depositus fuerat, causam & judicium instaurare.

III. Joannes VIII. Papa in Concilio Tricassino Abbatiam sancti Dionysii a Carolo Calvo Imperatore Romanæ Ecclesiæ datam fuisse contendebat. Sed cum nullis potuisset certis ea donatio probari argumentis, res successu caruit (3): *Quod argumentum sicut factio, & non ratio imperfectum remansit*. Aimoinus hujus narratiunculæ auctor, tradit in eodem Concilio perfecisse Pontificem, ut Hedenulphus Laudunensis Episcopus admitteretur, quem ipse ordinari curaverat in locum Hincmari: *Dixit Papa Joannes, ut Hedenulphus, sua auctoritate ordinatus Episcopus, sedem suam teneret, & Episcopale ministerium ageret, &c.* Verum Hedenulphus electus fuerat a Clero & populo Laudunensi, ut liquet ex Decreto electionis, quod transmiserunt ad Hincmarum Remensem Archiepiscopum, *Hedenulphum Ecclesiæ nostræ filium elegimus* (4). Non aliud ergo Papa, quam in locum Hincmari Laudunensis alium ordinari permiserat Episcopum.

IV. Nec alia ratio est Hieronymi Episcopi Lausanensis, quem idem Joannes VIII. commendavit Carolo Crasso Regi, tanquam Apostolicæ Sedis auctoritate ordinatum (5): *Jam dictum Episcopatum Lausanensem, sibi divinitus concessum, nostraque Apostolica etiam auctoritate commissum, sub omni integritate recipere, habereque permittatis*. At non multo post fatetur ipse Pontifex electum hunc fuisse servata Canonum norma, & ab iis ordinatum, quos proprius delegaverat Metropolitanus: *Nam regulariter illum electum, & proprio Archiepiscopo causa infirmitatis præbente consensum, & Episcopos consecratores illius, litteris quas nobis ostendit rogante, consecratum fuisse jam dictæ Ecclesiæ Episcopum, incunctanter agnoscimus*. Præpotentior ergo tantum tuitio his verbis declaratur (6): *Episcopatum nostra Apostolica auctoritate commissum, largitum &c.* quod rursus declaratur ex eo quod spondeat Pontifex nunquam se electioni alteri consensurum. Non quod ad omnes Episcoporum electiones Pontificius desideraretur consensus. Sed quod ubi partium & suffragiorum divisio & altercatio erat, ad Pontificem persæpe res referretur, & tum certe ea impendebatur summæ Sedi reverentia, ut præter ejus voluntatem nil molirentur.

Cum de Episcopatu Tungrensi, seu Leodiensi Hilduinus & Richerius decertarent (7), flagrante ea contentione, Joannes X. administrationem ejus mandavit Archiepiscopo Coloniensi, quem & insimulavit, quod electioni quam confirmasset Rex Carolus Simplex, non esset suffragatus: cum ex adverso electio Hilduini Patrocinio niteretur Gisleberti, quem Lotharingi sibi Ducem creaverant, excusso Caroli Simplicis Regis imperio (8). Romam concesserunt com-

(1) Ann. 870. Ep. 21. (2) Ep. 55. (3) L. 5. cap. 37.
(4) Conc. Gall. T. 3. p. 431. (5) Ep. 243. (6) Ep. 244. 245.
(7) Richerii. (8) Flod. Chr. Ann. 920. 922.

competitores, ubi Richerius a Papa ordinatus, Hilduinus autem excommunicatione innodatus est, ut auctor est Flodoardus in Chronico (1).

Nec lites tantum, sed & necessariæ dispensationes in causa frequentissime erant, ut Romam confugerent partes & electi, seque Papæ judicio subjicerent. Abdicatus fuerat in Concilio Suessionensi II. Vulfadus, quod ab Ebbone Remensi Archiepiscopo ordinatus fuisset. Causa in Concilio Suessionensi III. redintegrata, ejusque restitutio Pontifici reservata est (2). Tum Carolus Calvus eum Bituricensis Ecclesiæ Archiepiscopum eligi fecit, confirmationemque a Romano Pontifice postulavit, ut anteverteret eas tumultuosas factiones quæ reformidabantur, si ejus restitutio & confirmatio a Synodo expectaretur: *Sed quia nendum in futura Synodo causa suæ restitutionis definita erat, noluimus, antequam vos consuleremus, ullo modo illum prædictæ Ecclesiæ præponere.*

Actardus Nannetensis Episcopus, referente Flodoardo (3), Ecclesia sua ejectus cum fuisset a Normannis, qui eam funditus diruerant, Turonensis Provinciæ Episcopos, Clerumque, & populum Turonensem invitavit Pontifex, ut eum hujus civitatis Archiepiscopum eligerent; quod & præstitum ab eis est, sollicitato Hincmaro ad consensum Regis eliciendum: *Intimans Regi quod Episcopi ejusdem Provinciæ, Clerus quoque, & plebs ipsius Ecclesiæ, invitati auctoritate Apostolicæ Sedis, Actardum sibi velint donari Episcopum.* Litteræ quoque Caroli Calvi Regis sicut & Hadriani II. id produnt (4), expetisse Regem ipsum translationem Actardi, concessumque fuisse a Pontifice, ut Turonum transferretur.

V. Facillime assentientur omnes, Italiæ Ecclesias reverentius assurrexisse Pontificibus, si quid illi molirentur in Episcoporum electionibus, vel translationibus. Cum Faventina vacaret Ecclesia, ad eum Episcopatum Joannes VIII. evexit ejusdem Archidiaconum: rescripsitque ad Archiepiscopum Ravennatem, ut illum incunctanter ordinaret. Pontificiæ Epistolæ verba summam manifeste præferunt auctoritatem (5). *Defuncto Ecclesiæ Faventinæ Episcopo, prævidimus hunc Dominum venerabilem Archidiaconum, sedis ipsius honore Episcopali dignum existere. Hoc auctoritatis nostræ statuto præsenti, dilectioni tuæ præcipimus, ut absque omni mora, vel protelatione, eundem Archidiaconum studeas, secundum morem, Episcopum consecrare.* Cum vero Romanus nomine Archiepiscopus Ravennas præter mandatum Pontificis Parochum Diœceseos Faventinæ Episcopum Faventiæ ordinasset, illum ad Romanam Synodum cum ordinato Episcopo citavit Pontifex, qui hunc interim functionibus Episcopalibus penitus suspenderat. En ut ad eum scribat de ejus promotione: *Audientes te esse quasi ad Episcopalem honorem a Romano Ravennati Archiepiscopo, sine nostri Pontificii auctoritate, seu licentia, & absque Canonicæ institutionis regula enormiter promotum, &c.*

VI. Consecratus est ab eodem Pontifice Optandus Episcopus Genevensis, a Clero & populo electus; quod nimirum eam Ordinationem malitiose procrastinaret Metropolitanus Viennensis, propter suam cum Bosone confœderationem, hoste infensissimo Caroli Crassi Imperatoris, qui Optando patrocinabatur, instabatque Pontifici, ne ejus consecrationem retardari pateretur. Archiepiscopus Viennensis eo erupit audaciæ, ut ordinatum a Pontifice Episcopum in carcerem compingeret, & alterum ipse ordinaret (6). Pontifex excommunicationis fulmen interminatus jussit, ut Optandum in Genevensem Episcopatum restitueret, ipse quamprimum Romanam ad Synodum pergeret, facinus hoc suum purgaturus.

VII. Ab ultimis usque Orbis Christiani oris Romam ventitabant multi, pio concitati desiderio, ut a Petri successore, tanquam a Petro ipso ordinarentur. Sed & hos consentaneum est ut credamus a Clero populoque proprio electos prius fuisse Episcopos, sicut de Optando Genevensi ostendimus. De Episcopis autem Romam confluentibus ut Episcopatus gratiam ab ipso Episcopatus vertice, & a Petro magis, quam Petri successore consequerentur, luculente differit Auxilius in hæc verba (7): *Quid de longinquis terrarum spatiis per mille, ut ita dicam discrimina, tremebundi ad Apostolicam Sedem profecti sunt, & sacram*

(1) Conc. Gal. T. 3. p. 576. (2) Ibidem p. 614. (3) Flodoard. L. 3. c. 21.
(4) Con. Gall. T. 3. p. 362. 365. (5) Epist. 171. 174. 175.
(6) Ep. 281. 292. (7) L. 1. c. 29. L. 2. c. 1.

sacram ordinationem, *ut moris est*, *magis ab Apostolo Petro*, *quam ab ejus Vicario susceperunt*. Et infra: *Mihi qui de longinquis terrarum spatiis ad Apostolorum limina profectus sum*, *& sacram ordinationem ut moris est*, *magis ab Apostolo Petro*, *quam ad ejus Vicario suscepi*.

Illud quoque observari par est, agere Auxilium de his qui Romam convolabant ex omnibus Orbis partibus, ut ordinarentur a Pontifice, nec significare, Episcopi essent, an Presbyteri, Diaconique, an Minorum Ordinum. Itaque probabilius est omnium promiscue Ordinum fuisse. Nec negat Auxilius venisse eos cum Episcopi proprii Dimissoriis litteris. Cum id vero tam instanter jubeant Canones, credere par est ita factitatum fuisse. Nisi ex adverso prætendat quis, ut Constantinopolitani & Carthaginenses Episcopi id suo quasi jure sibi sumebant, ut aliarum Ecclesiarum Clericos in Ecclesia sua retinerent illigarentque: Pontificem Romanum eodem hic jure usum fuisse. Verum ingenue fatendum est, eos de quibus hic agitur nequaquam Ecclesiæ Romanæ obsequiis desigendos, dicandosque deinceps fuisse.

VIII. Non satis video, an ad Provisiones Beneficiorum referri possit, quod habetur in Canone Concilii Triburiensis, ubi profitentur Episcopi, ut durum sit jugum, quod a Sede Apostolica imponetur, modice se & æquo animo id laturos, memores nimirum Petri, cujus Ecclesia parens est & magistra ceterarum omnium (1): *In memoriam beati Petri Apostoli*, *honoremus sanctam Romanam & Apostolicam Sedem*, *ut quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis*, *esse debeat magistra Ecclesiasticæ rationis*. *Quare servanda est cum mansuetudine humilitas*, *ut licet vix ferendum ab illa sancta Sede imponatur jugum feramus & pia devotione toleremus*. At si Presbyteri vel Diaconi Roma redeuntes fallaces falsasque litteras deferant, quæ paci & disciplinæ obstrepant Ecclesiarum: eos Episcopi comprehendi & custodiri curabunt, donec vel per Epistolas, vel per nuntios quoslibet rescierint a Pontifice, qua eos pœna mulctari velit: *Si vero quilibet*, *sive Presbyter*, *sive Diaconus aliquam perturbationem machinando*, *& nostro ministerio insidiando*, *redarguatur falsam ab Apostolico detulisse Epistolam*, *vel aliud quid*, *quod inde non convenerit*; *salva fide & integra circa Apostolicum humilitate*, *penes Episcopum sit potestas utrum eum in carcerem*, *aut in aliam detrudat custodiam*, *usquequo per Epistolam*, *aut per aliquos suæ partis legatos*, *Apostolicam interpellet sublimitatem*, *ut potissimum sua sancta legatione dignetur decernere*, *quid de talibus justo ordine lex Romana statuat definire*, *ut & is corrigatur*, *& ceteris modus imponatur*. Rescripta Romanæ Sedis tam frequentia jam tum erant, ut & frequentes jam essent eorum adulteratores.

De mandatis, Reservationibus, Expectativis Beneficiorum, quæ toto terrarum Orbe Pontifex contulit post annum Christi millesimum.

CAPUT XLIII. *P.4.l.2.c.10.*

De initio & progressu Juris, vel Exercitii Juris Summorum Pontificum in Beneficia Diœceseon aliarum. De Mandatis eorum, Reservationibus & Expectativis, usque ad annum Christi millesimum trecentesimum.

I. Istiusmodi jura necdum ad usum vocata erant sub Gregorio VII. Quæ illi donarit Comes Provinciæ.

II. Hadrianus IV. primus omnium videtur orasse, petiisse, tandem & præcepisse Ordinariis, ut Beneficia iis quos commendabat, pauperibus & bene de Ecclesia meritis conferrent. Reges ipsi Principesque Pontificem ad id instimulabant.

III. Alexander III. eo exemplo usus, precibus mandata miscuit, Optimatibus & viris quibusdam sanctissimis sollicitantibus.

IV. Vacaturas conferebant Præbendas, reservabant, & expectativas dabant.

V. Pius & doctus cum primis vir Lucium Papam urgebat, ut imperaret, nec solis precibus ageret.

VI. Varia observantur in hanc disciplinam, quæ eo collimabant, ut haberent pauperes Clerici, nec ignavi, sed pii & litterati, quo vitam tolerarent.

VII. Augescit hæc Pontificia potestas, utque

(1) Can. 30.

que ei in Anglia & Gallia resistatur.

VIII. Patroni laici immunitatem adipiscuntur.

IX. Rursum repugnatur. Querelæ gravissimæ Anglorum de Italis, qui occupaverant Angliæ Beneficia omnia reditusque sacros.

X. Aliis in Regnis quo loco res essent?

XI. De Pragmatica sancti Ludovici.

XII. Philippus Pulcher repugnat Mandatis Bonifacii VIII. a quo vicissim oppugnantur Collationes Beneficiorum Regiæ. Quid Clemens V.?

I. DEmonstrata illustrataque ea, quam antiquissimam & universalem obtinebant Episcopi potestatem, conferendi omnia omnino Diœceseos quisque suæ Beneficia: deduximus ad ejus potestatis varias subinde factas coarctationes, per Patronos, per Collatores, maxime autem per Summos Pontifices. Hærendum in his hic diutius nobis est, & ordiendum a Gregorio VII. qui illud quidem inter jura recensuit primæ Sedis, ut Abbatias novas creare possit, opulentiorem Episcopatum in duos partiri, tenuiores duos in unum conflare: sed ne verbum quidem fecit ullum, de facultate conferendi omnia ubique Beneficia: nisi id his ejus verbis exsculpere velis (1): *Quod de omni Ecclesia quemcumque voluerit Clericum, valeat ordinare*. Sed alio jam sensu, eoque germano hæc Gregorii interpretati sumus verba, quibus una innuitur Papæ auctoritas, ad transferendos in Ecclesiam Romanam quoscunque aliarum Provinciarum Clericos.

Bertrandus quidem Provinciæ Comes, cum huic Pontifici subjecisset ditionem suam omnem, ejusque successoribus, disponendas illi simul permisit Ecclesias suas omnes (2): *Ecclesias omnes, quæ in mea potestate sunt, domino Gregorio Papæ omnino dimitto, & omnibus successoribus suis; & ad ordinandum eas juste & secundum Deum pro posse meo fideliter adjuvabo*. Sed non facile adduci possum ut existimem eam Comitis hujus animo insedisse voluntatem, ut Episcoporum suorum legitimam potestatem frangeret & enervaret: atque ut id largiamur eum voluisse, privata hæc fuerit concessio, quæ Provinciæ finibus arctaretur, nec ad alias orbis Christiani Provincias manare posset. Quin & simile veri est has Ecclesias non fuisse nisi Cathedrales, quarum investituras a se prius usurpatas hic in Gregorii manus resignarit.

II. Primus omnium Hadrianus IV. qui Sedis Apostolicæ culmen adiit anno 1154. postulasse videtur ab Episcopis & Capitulis Præbendas, vel Dignitates quasdam, quibus privatos de Ecclesia bene meritos impartiret. Hugo Cancellarius Franciæ Archidiaconus major Ecclesiæ Atrebatensis designatus ab Episcopo ejusdem urbis, ab Hadriano dignitatis sibi collatæ confirmationem accepit (3). Cum Episcopus & Capitulum Ecclesiæ Parisiensis eidem Cancellario Præbendam contulissent, eam collationem confirmavit Papa, rescripsitque, ut quo ille cunque loco esset, his reditibus potiretur. Expresserat Episcopus Atrebatensis a Cancellario sacramentum, eo ipso tempore, quo ei Archidiaconatum contulerat, ut simul atque admoneretur Cancellariam abdicare, abdicaret: eo sacramento eum Pontifex absolvit. Prope a vero abest ab ipso Cancellario, vel Rege sollicitatum ad hæc omnia impulsumque fuisse Pontificem, quæ minus usitata hactenus fuerant, & quæ viam illi complanarunt, ut Canonicatum, aut Dignitatem postea peteret ipse a Capitulo eodem Parisiensi, qua idem Cancellarius donaretur. His sane ille ea de re verbis ad Episcopum Parisiensem scripsit: *Fraternitatem tuam pro his qui nobis cari sunt rogare non dubitamus, &c. Cancellarius Regis Franciæ Romanæ Ecclesiæ & nobis quantum devotus sit & fidelis, prudentiam tuam non credimus ignorare. Inde est quod illum fraternitati tuæ duximus plurimum commendandum, rogantes attentius, quatenus pro B. Petri & nostrarum reverentia litterarum, primum personatum vel honorem, qui in tua vacabit Ecclesia, ei concedas, ut & ipse nostras sibi preces sentiat fructuosas, & nos de nostrarum precum admissione gratiarum tibi exolvere debeamus actiones*. Perspicuum est commendatitiam eam fuisse tantum Epistolam & precem, quam Cancellarius, quam forsan Rex ipse a Pontifice expressisset, alioqui propenso ad Regi & Cancellario gratificandum, cum nihilo minor esset propensio Parisiensis Episcopi, ut gratiam simul & a Pontifice iniret, & a Rege, atque a Cancellario.

Acerbiores idem Pontifex Litteras dedit ad Capitulum Aurelianensis Ecclesiæ, a quo

(1) Dictatus Greg. VII. (2) L. 9. Ep. 12. (3) Ep. 10. 11. 12.

quo repugnatum fuerat dispensationi residentiæ eidem Cancellario concessæ, propter Præbendam, quam in eodem Aurelianensi Capitulo obtinebat (1). Ex alia ejusdem Pontificis Epistola ad eundem Cancellarium data liquet eundem Cancellarium felicissime insudasse paci inter Franciæ, Angliæque Reges stabiliendæ, atque ita non immerito Pontificem, Regemque, Ecclesiam & Regnum conspirasse ad honores vicissim novos in illum congerendos.

Missas facio reliquas ejusdem Pontificis Litteras, eo pertinentes, ut collatorum sibi Beneficiorum pacificam possessionem nancisceretur Cancellarius. Venio ad eam, quæ jam non commendationes, non preces, sed mandatum præseferret, quæ preces imperio misceret. Ante forsan Parisiensis Episcopus vivere desierat, quam implere posset, quod expetitum a Papa fuerat, nimirum quod nulla vacasset Præbenda. Cum vacasset ergo Præpositura, eam a Pontifice sibi flagitari pervicit Cancellarius, & quidem verbis tanto expressioribus, quod ad Capitulum jam scribebatur (2): *Universitati vestræ præcipiendo per Apostolica scripta mandamus, & mandando præcipimus, quatenus præposituram, quæ in Parisiensi Ecclesia, & domos quæ in claustro ejusdem Ecclesiæ de hinc primum vacaverint, ei concedatis, &c.*

III. Exinde quæ preces Pontificum, præcepta etiam fuere; nec alius est rerum humanarum cursus usitatissimus; nec aliter se summa per varias temporum vices Principum potestas explicat. Illud certe fateri cogimur, non amplificatam tantum fuisse auctoritatem Apostolicæ Sedis, his seu precibus, seu mandatis: sed & Episcoporum utilitatibus, privatorumque hominum eruditionis & pietatis gloria insigniorum commodis consultum fuisse. Ab Abbate sancti Remigii Alexander III. Præbendam postulavit, pro eo qui & eruditione & ipsius Abbatis gratia floreret (3): *Viris litteratis atque devotis tanto propensius providere tenemur, &c. Attendentes devotionem quam circa te gerit, &c. Ipsum commendamus, rogantes & rogando mandantes, quatenus pro reverentia B. Petri & nostra, & intuitu devotionis ac litteraturæ, &c.* Curæ erat huic Pontifici, ut egentibus Clericis, & qui bene mereri de Ecclesia possent, necessaria vitæ subsidia Ecclesiasticis Beneficiis compararet: *Pastoralis sollicitudo nos admonet, pro viris Ecclesiasticis, & præsertim pro his qui nullum habent Ecclesiasticum Beneficium, & sunt bonæ opinionis & famæ, sollicitos existere, &c. Rogantes attentius, monentes atque mandantes, quatenus, &c.* Diuturna Imperatoris & Antipapæ Victoris infestatio hunc Pontificem compulerat, ut in Gallias confugeret; ubi a Rege Ludovico VII. flagitavit Carnotensem Archidiaconatum, quo Clericum remuneraret, fugæ & calamitatis suæ socium. Cum Rex non statim annuisset, rursus illum Pontifex per Litteras interpellavit, ubi preces & monita tantum (4): *Rogantes attentius & monentes, &c.* Apparet Regem Pontificis precibus cessisse tandem, cum & ipse ad ejus auctoritatem confugerit, ut Præbendam Ecclesiæ Parisiensis nepoti Maldensis Episcopi impetraret. Hæc enim verba Pontificis Epistolæ ad Capitulum Parisiense (5): *Precibus illustris Francorum Regis, Reginæ quoque, & aliarum magnarum personarum inducti, universitatem vestram per Apostolica scripta monemus, mandamus atque præcipimus, quatenus &c.*

Joannes Salisberiensis Episcopum Vorcestrensem Litteris urgebat, ut viro multis præclaro virtutibus Præbendam conferret, quod ita cuperent Pontifex, Rex & Regina. Nec dubitavit Joannes tum affirmare, preces Pontificias vim habere præcepti (6): *Summi Pontificis voluntas decretum est.* Hanc ille scripsisse videtur Epistolam alicujus Prælati nomine, sicut & illam, qua Cantuariensis Archiepiscopus monet Alexandrum III. Papam, paruisse se ejus mandato de Præbenda, sed Episcopum Londoniensem restitare adhuc, & Pontificis esse jam, ut dignitati suæ suarumque precum consulat (7): *Vos honorem vestram servabitis.* Testatum facit hic idem Scriptor, Regem Angliæ liberam eidem Pontifici dimittere voluisse provisionem omnium Angliæ Beneficiorum, si modo animum induceret ad exauctorationem Thomæ Archiepiscopi Canturiensis (8): *Concedens, ut tam in Ecclesia Cantuariensi, quam in aliis vacantibus in Anglia Pastores ordinaret ad libitum.* Agit

(1) Ep. 14. Ep. 20. (2) Ep. 24. (3) Append. 2. Ep. 7. 44.
(4) Append. 2. Ep. 96. (5) Ibid. Epist. 107.
(6) Ep. 23. (7) Ep. 36. (8) Ep. 271.

Agit Petrus Cluniacensis Abbas de Præbendis, quas Tricassinus Episcopus contulerat, aut conferre debuerat Clericis quibusdam, & Abbatiæ ipsi Cluniacensi hujus *Papæ precibus & præcepto* (1). Declarat hujus Pontificis Decretalis *Cap. Cum teneamur, De Præbendis*, mandatis suis tum posse non obtemperari, cum ii qui ea impetrarint, alia obtinent Beneficia, de quibus non meminere mandata. Ratio in promptu, quod horum scopus is esset mandatorum, ut mendicitati Clerici subducerentur.

IV. Indiscriminatim vero dabantur hæc mandata ad Præbendas, quæ vel tunc vacarent, vel vacaturæ primum essent. Aliud erat & mandati genus, ut auctor idoneus est Stephanus Tornacensis, quo ipsum nempe Alexander III. compellebat ad alendum Clericum, & postea ad certam pecuniæ pensionem. Quin & Pontificem idem submonebat, hoc ipsos quoque sibi sumere Cardinales Romanos, ut Clericos aliquos sibi alendos commendarent (2): *Sciat Paternitas vestra, nos in quibusdam Clericis exhibendis per aliquos dominos meos Cardinales consimilia onera sustinere.*

V. Sed ex iisdem Stephani Tornacensis Epistolis illud ante cetera observandum venit, quod quanquam mandata hæc Pontificum jam vim sibi induissent præceptorum, non tamen illis semper omnes morem gesserint. Ideo & Stephanus ipse vehementius instare cœpit Lucio Papæ, ut ne diutius inultam ferret contumaciam Capituli sancti Aniani Aurelianensis, quod nondum paruerat ejus, immo & prædecessoris ejus Alexandri mandato, quo consulebatur Subdiacono, qui etsi pietate & doctrina non mediocri esset, & patrimonio & Beneficio destitutus languebat. Et expediri hoc Apostolicum mandatum in gratiam Subdiaconi prius curaverat Stephanus, & idem valide urgebat, ut executioni mandaretur (3): *Scripsit pro eo Alexander, scripsistis & vos, primo & secundo. Sed neque preces, neque præceptum vestrum, quamvis tres Præbendæ vacarent, voluerunt audire. Absit, Pater, ut inanes sint preces vestræ, contemptibilis auctoritas, elusorium præceptum, & nunc demum tanta si placet virtute intonet super eos majestas vestra, ut qui blanditiis juvari non potuerunt, imperio discant vinci.* Nec multum laborandum fuit Stephano, ut persuaderet quod volebat. Quin & suscepit ipse in se executionem alterius Pontificii mandati ad Episcopum Aurelianensem, ut Præbenda ejus Ecclesiæ adsignaretur Amanuensi Pontificis ipsius, oriundo ex ipsa Aurelianensi Diœcesi, cum expresso mandato irritandi collationes omnes Præbendarum ab eodem Episcopo faciendas, donec mandato morem gessisset (4): *Et si quam Episcopus fecisset vel facturus esset de nondum vacante Præbenda promissionem, concessionem vel investituram, totum auctoritate domini Papæ irritum esse & fore denuntiavi.* Cessit tandem Episcopus tantæ auctoritatis ponderi, non sine offendiculo Canonicorum, propter Archipresbyterum, cui pecuniariam adsignaverant pensionem, dum vacaret Præbenda.

Cum rursum idem Stephanus executor designatus esset a Pontifice una cum Archiepiscopo Remensi, Mandati cujusdam ad Capitulum Sanctæ Crucis Aurelianensis, in favorem Clerici Aurelianensis, rerum necessariarum penuria graviter laborantis, statim ad Capitulum Aurelianense, rem esse, præscripsit, plenam periculi, Pontifici non morigerari (5): *Tanto Patri non parere, perire est: non obedire, obire*: si illi differrent, Archiepiscopum executioni mandatorum præcepta Pontificis: *Si desides apparueritis, implebit non minus celeriter, quam potenter*: satius esse denique volentem flecti, & parere, quam invitum frangi, cogique: *Acceptius est spontaneum beneficium, quam involuntarium; gratuitum, quam extortum.*

Innocentii III. declarat Epistola quædam Episcopum Parisiensem sua sponte Præbendam Ecclesiæ suæ seposuisse & servasse, ut illam illi offerret, cuipiam propinquorum ejus conferendam. Quod Pontifici gratissimum fuit (6): *Præbendam vacantem reservasti, cuicunque vellemus conferendam, habiturus gratissimum, si alicui de sanguine nostro, &c.* Alibi vero rursus idem Pontifex discernit tria litterarum seu mandatorum genera (7), ad collationem Beneficiorum spectantia. Prima erant Mandata, ut cuipiam provideretur. His succedebant ite-

Thomass. Tom. IV. B b

(1) L. 2. Ep. 23. 34. (2) Ep. 67. (3) Ep. 109.
(4) Ep. 112. (5) Ep. 131. (6) Regest. 13. Ep. 130.
(7) Regest. 15. Ep. 95.

iteratæ Monitiones. Tertio tandem loco expediebantur Executoriæ, quibus delegabantur, qui executionem urgerent, vel rem exequerentur ipsi.

VI. Ita gradatim ex precibus ad præcepta ventum est, & repugnatle, contumaciæ imputabatur: denique delegati sunt Executores, qui cessantibus Collatoribus, Beneficia ipsi conferrent. At vero 1. quidem id fiebat interpellatione & instigatione Francorum ipsorum, Regum, Principum, Episcoporum, Abbatum, virorum sanctitatis laude clarorum, qui Pontifices ipsos ad hæc stimulabant. 2. Tanto clementiores esse nos in his decet, quod totum fiebat in gratiam Francorum ipsorum civium, & plerumque Diœcesanorum, quibus & merita suffragabantur, & obsequia Ecclesiæ præstita, & demum luculentissima omnium suffragatrix paupertas.

Quæ eadem observari par est in Litteris Innocentii III. nempe ipsius permagni Ecclesiæ interest, ut Clericis consultum sit, quorum illa mater est, & quorum obsequiis culta fuit, cum tamen illis non sit, quo vitam tolerent (1): *Cum reditus sufficientes non habeat*. Illud enim Romanis Pontificibus fixum & solemne erat, non commendare, nisi qui patrimonii inopes essent & Beneficii (2): *Cum necessitatibus pauperum Clericorum, qui nullum sunt Ecclesiasticorum Beneficiorum consecuti, Sedes Apostolica duxerit succurrendum*. Quæ in Mandatis exprimi receptissimum erat (3), *Sicut ibidem exprimi consuevit*. Quin in ipsas Orientis Ecclesias eandem sibi idem Pontifex licentiam usurpavit, ut Executores mitteret, juberetque, nec Censurarum jaculis abstineret.

Nec Gregorius IX. Censuris abstinuit. De Cœlestino autem III. (4) narrat Rogerius, cum necdum posset terminari Archiepiscopi & Capituli Eboracensis dissidium de collatione Decanatus ejus Ecclesiæ: nominatum a Pontifice ipso fuisse Decanum illum ipsum quem Capitulum elegerat, illæso partium jure: *Fretus sua potestate, de cujus amplitudine dubitare fas non est, Decanatum contulit*. Permira sunt ea verba, nec illud minus mirum, quod nemo tum obstrepuerit.

Jus erat multo luculentius, fuissetque repugnare non paulo atrocius, cum agebatur de Clericis qui sine titulo ordinati fuerant ab Episcopo, vel ab ejus prædecessoribus. Unde idem Innocentius III. ad Braccharensem Archiepiscopum in ejusmodi causa (5): *Cum etsi tecum de jure agere vellemus, te possemus merito ad provisionem eorum compellere, quos a te, vel prædecessoribus tuis ordinatos fuisse constaret*. Ejusmodi quoque de re ad Episcopum Zamorensem in Hispania sunt ejusdem Pontificis Litteras (6). Honorius III. ad Capitulum Andegavense misit *preces & præcepta* (7).

VII. Si vero potestas hæc non eodem semper se circumscripsit gyro, quo cœperat: si latius serpsit, si repugnari non est amplius passa, postquam longo usu corroborata fuit, doctorumque & piorum omnium adgratulatione & voto: illud unum occurrere debet animo, eam esse rerum humanarum sortem, ut semper adolescant, vel senescant: augeantur, vel minuantur: nunquam diu consistent eodem sive in bonum, sive in malum gradu.

Erit quod magis etiam stupeamus, in eo quod narrat Matthæus Paris anno 1226. Otthonem Pontificium in Anglia Nuntium proposuisse nomine Papæ, ad abstergendas avaritiæ sordes, & profligandam munerum invidiam a Romana Curia (8), quam ad has pudendas angustias sua coarctabat paupertas, duæ ut illi Præbendæ adsignarentur in omnibus Ecclesiis Cathedralibus, alteram mensæ Episcopalis, Capitularis alteram: similiter & duas in Abbatialibus Ecclesiis, alteram mensæ Abbatum, alteram Monachorum, ubi sejunctæ jam fuerant mensæ. Excusarunt Episcopi absentiam ceterorum Prælatorum & Patronorum Regni totius, maxime vero Regis, cujus plurimum intererat: at Barones Regni nomine Regis obnuntiarunt Episcopis, quibus Feuda & Baroniæ erant, eorum non esse juris & potestatis, Ecclesiæ Romanæ subjicere Feuda Regni, ex quibus aliquando exhaustis fore ut suppeditari non posset, quo Regni oneribus satisfieret: *Districte inhibentes ne laicum feudum suum Romanæ Ecclesiæ obligarent, unde a servitio sibi debito*

(1) Innoc. III. Regest. 15. Ep. 23. 27. 95
(2) Regest. 14. Ep. 163. 165.
(3) Ib. Ep. 177.
(4) Extra De Præb. c. 38.
(5) C. Accepimus. De ætate & qualit.
(6) Reg. 1. Ep. 76.
(7) C. Dilectus De Præb.
(8) Matthæus Paris.

bito privaretur. Ita rem totam tum indificati sunt Angli.

Legatus Pontificius in Gallia Romanus nomine idem tentavit in Concilio Bituricensi ejusdem anni, postquam dimitti curaverat Procuratores Capitulorum (1). At illi mox rem subodorati, haud mora rediere, contestatique sunt non sine ingenti animorum effervescentia, non posse non inde schisma imminere in Gallicanam Ecclesiam, vulnusque immedicabile, quo universalis Ecclesia cruentaretur; Optimates Regni Regemque ipsum persuasissimos esse, sanguinis & vitæ ipsius impendio decertandum sibi esse ad hanc amoliendam ab Ecclesia & Regno calamitatem: denique opum abundantiam magis reformidandam esse Romanæ Ecclesiæ, quam inopiam; & ex illa non paulo plus detrimenti emergere aliquando posse: *Ipse Rex & omnes Principes parati sunt contradicere, resistere usque ad capitis expositionem, & omnis bonoris privationem, præsertim cum videatur imminere propter hoc scandalum subversio Regni & Ecclesiæ generalis, &c. Moveat vos zelus universalis Ecclesiæ, & sanctæ Sedis Romanæ, quia si omnium esset universalis oppressio, posset timeri, ne immineret generalis discessio, quod Deus avertat*. His vel minis deterritus, vel rationibus persuasus cessit Legatus, sancteque affirmavit, nihil a se tentatum esse in Gallia, quod non sperasset & in Imperio, & aliis in Christiani Orbis Provinciis approbatum iri.

VIII. Si inauspicato cederent reservationes hæ generales, at peculiares suo semper libero ferebantur cursu, etiam in Beneficiis laici quandoque Patronatus. Perscripserunt super ea re Barones Angliæ amarulentissimas ad Gregorium IX. litteras, anno 1239. ut perhibet Matthæus Paris, a quo & impetratas ait Bullas, quibus Patroni laici prorsus eximerentur (2). *Ne Beneficia Angliæ, quæ ad præsentationem sæcularium pertinent Patronorum, auctoritate nostra cuiquam conferantur*. Hoc ipsum Regi jam concessum fuerat. Ne hac quidem Gregorii humanitate deliniri potuit Matthæus Paris, aut ab insita sibi maledicendi libidine abduci: *Solum datæ sunt in direptionem & prædam possessiones personarum Ecclesiasticarum, & imbellium Religiosorum. Jamjam igitur in antiquum chaos mundus ruere comminatur*.

Retunderentur aliquanto etiam æquius & validius Matthæi obtrectationes, si Pontifices, vel Pontificum potius Legati minus indulsissent privatis affectibus, suæque propensioni ad ditandos Italos, maxime autem Romanos, propinquosque suos, quorum in sinum opes infundebant Provinciarum, extraneisque hominibus universas jam Angliæ Ecclesias refererant. Non poterit non vehementer obstupescere, qui legerit quæ ab eodem narrantur ad annum 1240. mandatum esse a Pontifice tribus Angliæ Episcopis, ut quæ primum vacarent Beneficia, trecentis conferrent Romanis: interim autem dum Mandatum explessent, a quacunque eos alia Beneficiorum collatione suspensos fuisse. Si nihil hic exaggerate dictum est a Matthæo, obreptum haud dubio fuerat Pontifici.

IX. Ex eodem vero Scriptore Canonici Lugdunenses anno 1245. coram, & fidentissime restitere Innocentio IV. Papæ, cum duas eorum Ecclesiæ Præbendas propinquis quibusdam suis conferre adgressus est (3): *Cum Papa quibusdam Præbendis vacantibus quosdam alienigenas consanguineos, vel affines suos inconsulto Capitulo intruderet, restiterunt ei in facie Canonici Lugdunenses, obtestantes, quod si tales apud Lugdunum apparerent, non posset eos vel Archiepiscopus, vel Canonici protegere, quin in Rhodanum mergerentur*. Nec de eo postea Pontifex verbum fecit ullum.

Haud satis comperi, an eadem fuerit sors, idemque exitus querelarum, quibus in Concilio Lugdunensi Angli eundem incesserunt Pontificem, vehementer exulcerati adversus Italos, qui omnia pene Angliæ invaserant Beneficia Patronatus Ecclesiastici, ita ut ad eos redirent annis singulis plusquam sexaginta millia marcarum argenti, quantam pecuniæ summam non facile Rex universo ex Regno exigere potuisset (4): *Italici percipientes in Anglia sexaginta millia marcarum, & eo amplius annuatim, plus emolumenti meri reditus de regno reportant, quam ipse Rex, qui est tutor Ecclesiæ, & regni gubernacula moderatur*: Inducias ad deliberandum flagitavit Pontifex. Ingeminatæ sunt rursus eædem querelæ in Angliæ Parlamento anni 1246. & ad ipsas usque Pontificis aures personarunt. Iteratæ illæ sunt denuo anno 1247. & Angliæ Regem emollivit

(1) Ibid. (2) Greg. IX. Ep. 13. (3) Paris. (4) Idem.

livit tandem Pontifex, pollicitus, ad ipsummet Regem preces posthac missum iri, ut provideatur, vel Papæ, vel Cardinalium nepotibus (1): *Quod quando Papa providet alicui vel aliquibus ex nepotibus suis, vel Cardinalium, ipse, vel ipsi Cardinales rogabunt dominum Regem cum instantia magna, quod placeat Domino Regi, ut provideatur sic*. Ne huic quidem temperamento acquiescit Matthæus Paris, unde & subjicit anno 1252. Episcopum Lincolniensem calculis subductis declarasse unum Innocentium IV. plura extorsisse ab Anglis, quam omnes ejus prædecessores conjunctim, annuosque reditus Italorum in Anglia ad septuaginta millia marcarum argenti excrevisse quarum ne tertia quidem pars ad Regiam arcam quotannis redibat: *Reditus Regis merus non ad ejus partem tertiam computabatur*.

Quanquam ubique vehementer suspecta sit hujus Historici maledicentia, non possumus non his magnopere indolescere, & mœrori levamentum aliquod venari, ex eo quod idem Innocentius IV. hoc admodum tempore revocaverit reservationes & mandata omnia, quæ surrepta ipsi fuerant in Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbatias, & Prioratus. Extat Bulla in Additionibus ad Matthæum Paris: ingenue fatetur Pontifex non importunitate tantum temporum, sed inexsaturata quorundam hominum cupiditate extortas sibi fuisse invidiosas omnes istiusmodi concessiones: *Et qualitas temporis, quod diebus istis potissimum fuit ob eorum malitiam modis variis redimendum, & nonnullorum importuna instantia extorsit, &c.*

Eadem tamen trita est via successori ejus Alexandro IV. si qua fides eidem Matthæo Paris ad annum 1258. Cum his innovationibus constantissime reniteretur Archiepiscopus Eboracensis, prohibitum est primo, ne crux illi pro solemni Archiepiscoporum more prægestaretur: Suspensionibus & excommunicationibus in eum pertonuit Pontifex, & ne vel sic quidem de sententia dejectus ille est, & de infracta constantia, ut ne Ecclesiæ suæ Beneficia conferrentur extraneis, & imperitis ejus linguæ, quæ in Provincia sua Valliæ, quam Galliam etiam vocant, usitata & vernacula est: *Inexpertos, & linguæ Gallicanæ ignaros renuit acceptare*.

X. In historicis horum temporum apud alias gentes commentariis, nulla exempla hujus indomitæ vel constantiæ, vel contumaciæ, quæ tam crebra apud Anglos fuere. Quinimmo Concilium Coloniense 1260. præcepit (2) servari in Ecclesiis Collegialibus Bullam Alexandri IV. quæ vetabat, ne plura eis infligerentur, quam quatuor mandata Reservationum Apostolicarum. Concilium alterum Coloniense anni 1266. definiit, cum persæpe contingeret, ut de Præbendis vacantibus litigaretur, inter plures Mandatarios Papæ, vel Legatorum ejus, vel Competitores alios, hujusmodi lites definirentur a Capitulo, vel ad Pontificem referrentur: pendente autem lite, proventuum altera pars Ecclesiæ, altera Vicario adsignaretur, qui ejus ministeria obiret.

XI. Quæ tribuitur Ludovico Regi IX. Pragmatica, oblique videtur illa quidem impetere has omnes Pontificias Provisiones Beneficiorum, firmando, constabiliendoque jus Patronorum, etiam Ecclesiasticorum, provisoque, ut collationes omnes Beneficiorum fiant ex norma Juris Communis. Sed cum non occurrerit usquam mihi quidem, vel antiquus auctor & fidejussor hujus Pragmaticæ, vel ratio prorsus inconcussa, quæ illam astruat, non immerito visum est diutius hic non immorandum.

XII. Sed inficias ire non possumus, quin tot inter jurgiorum Capita, temporibus Bonifacii VIII. & Philippi Pulchri disceptata, huic quoque quæstioni locus fuerit. Pontifex quippe ulterius progressus quam hactenus factitatum esset, per Cardinalem quem in Gallias legavit, Regi significatum voluit, penes Summum Pontificem *esse summam potestatem conferendi Beneficia* (3), *quæ vacarent in Curia, vel alias, nec a laico conferri ulla posse, nisi se permittente*. In Regiis ad hæc responsionibus, ut & ad plura alia, nihil prorsus ad primam partem reponitur, quæ pertinebat ad potestatem Papæ: sed *quod ad Jus Regium conferendi Beneficia, responsum est eo uti Regem, usumque hactenus esse, sicut usus erat beatus Ludovicus Rex, ejusque prædecessores*. Eodem anno qui erat 1303. indignanter ferens Pontifex, quod Rex Clerusque Regni minus concessissent ejus voluntati, suspendit electiones omnes, sibique reservavit provi-

(1) Idem. (2) Can. 13.
(3) Histoires du Diff. de Bon. VIII. & de Phil. le Bel. p. 89. 90. 91. 92. 163. Rain. ann. 1303. n. 39.

visiones Beneficiorum, quæ posthac vacarent, donec Sacerdotii, & Regni pax resarciretur.

Prope abest a vero Collationes Beneficiorum per Principes sæculares, peræque saltem novas, & antiquis Canonibus priscæque Disciplinæ pugnantes fuisse, atque eorundem Beneficiorum provisiones per Mandata, Reservationes, & Expectativas Pontificum. Ita Regi Pontificique vicissim erant quæ suffragarentur, erant & quæ refragarentur, cum uterque niteretur usu novo illo quidem, sed qui adversus antiquos mores præscribi potuisset. Differemus infra copiosius de Collationibus laicorum.

Anno 1302. a sacro Collegio datæ sunt Epistolæ in Gallias, ad purgandum Bonifacium. In iis confirmabatur, non esse Italis ab eo concessas nisi Ecclesias majores duas, Archiepiscopatum Bituricensem, & Episcopatum Atrebatensem, & quidem iis datas, quorum exploratissima omnibus esset, & peritia & in Regem fides: *Quibus de personis providit ipsi Regi non suspectis & Regno, quorum eminens scientia late patet, nec sunt conditiones eorum incognitæ*. Adsignatos ab eo fuisse multis aliis Regni Cathedralibus, Francos gente, & fide in Regem conspicuos Pastores: *Multis vero aliis Cathedralibus Ecclesiis providit de personis oriundis de regno, &c.* Neminem prædecessorum Pontificum tanto incensum fuisse studio consulendi pauperibus Clericis, Doctoribus etiam Theologis ab eo provisum fuisse, quin & illis ipsis Clericis, qui Regum, Prælatorum, Magnatumque obsequiis affixi essent (1): *Quis unquam Prædecessorum suorum formas providendi pauperibus Clericis plus extendit, &c. Ad pauperes Clericos parum se extendebat pietas Prælatorum, &c. Exurgant Magistri in Theologia, quibus ipse in Parisiensi Ecclesia Canonicatus contulit, & Præbendas, &c. De nonnullis vacantibus & vacaturis Dignitatibus, Beneficiis & Præbendis, providit Clericis Regis, Prælatorum, Ducum, Comitum & Baronum.* Perversum illud esset & malitiosum, si quis existimaret Bonifacium callide Beneficia sparsisse in eos omnes, qui Magnatibus sæculi, Ecclesiæque adhærescerent, quo secundos eos haberet & propitios, in defensitando hoc suo Nominationum ad Beneficia jure. Sed illud certissimum est, primas illum semper dedisse paupertati & probitati: fuisse etiam in ædibus Magnatum viros pietate & meritis claros, & quibus hæc Beneficiorum subsidia opportuna cum primis essent: denique non aliam esse certiorem rationem, aut artem sagaciorem ad tuendam auctoritatem legitimam, quam ejus usum religiosum, beneficum, amabilemque.

Nec recessit a Bonifacii vestigiis Clemens V. si qua Nangio fides. Mandata & Expectativas contulit Capellanis & Clericis Capellæ Regiæ Philippi Pulchri, fratrumque ejus, ac præterea studiosissimus fuit consulendi Clericis egentioribus, nec tamen virtute & sapientia destitutis (2): *Pro suis fratrumque suorum Capellanis, & Clericis de Præbendis in proximo vacaturis fere in omnibus Ecclesiis Regni sui favorabiliter providit. Necnon pauperibus Clericis gratias amplas fecit, providens eis de Beneficiis secundum exigentiam & merita personarum.*

CAPUT XLIV. *P.4.l.2.c.11.*

Rursum de Mandatis Pontificum ad Beneficia: de Reservationibus & Expectativis ab anno millesimo trecentesimo ad Concilium Basileense.

I. Quantum querelarum effusum sit in Concilio Viennensi de Mandatis, Reservationibus & Expectativis?

II. Quas sanctissimas canonicasque Regulas sectaretur Benedictus XII. in provisionibus Beneficiorum, quanquam Reservationes retineret. De Regulis Cancellariæ.

III. Quam rationem secutus sit Clemens VI. utque ad Regem Angliæ scribens instituta sua purgarit.

IV. V. In has rerum conversiones multa observantur, & in eam doctrinam quæ tum spargi cœpit, Ecclesias omnes a Petro & successoribus ejus fundatas, eoque reservatum iis fuisse jus illas conferendi. Ejusmodi placita generalia tantum valuisse, quantum usus & consuetudo cujusque ævi concessit. Translatio Sedis Apostolicæ Roma Avenionem, Mandata & Reservationes coegit multiplicari.

VI. Progressus Mandatorum & Reservationum tempore schismatis Avenionensis. Ecclesiæ Gallicanæ eo tempore Congregationes variæ & molitiones.

VII.

---

(1) Hist. Univ. paris t. 4. p. 27. 28.

(2) Ann. 1305.

VII. Quid gestum sit in Concilio Pisano, quid in Constantiensi? Ecclesia Gallicana ad Canonicam se revocat libertatem.

VIII. Libertas hæc Canonica Decreto & Decretalibus innitebatur, & Reservationibus acquiescebat ibi comprehensis. Quæ sint hæ Reservationes?

I. ACerbissime conquesti sunt Concilii Viennensis Præsules anno 1311. de mandatis & reservationibus Romanorum Pontificum. Obtulit, publicavitque jussu Clementis V. Papæ Durandus Mimatensis Episcopus opusculum prorsus aureum, varia illa eo complexus capita, quæ emendatione egere viderentur. In iis locus erat capiti de Mandatis (1): *Videtur Ecclesiasticus ordo confundi, quia Ecclesiastica Beneficia ad Episcoporum collationem & provisionem pertinentia, per Sedem Apostolicam & per alios conferuntur, etiam antequam vacent, non solum in Curia Romana, sed extra. Cum ipsi Episcopi de Cura & Curatis, quorum conscientias ignorant, quia ipsi eis non provident, reddere habeant rationem.* Illam porro Durandus certissimam inculcabat rationem, qua fieret, ut cujusque loci piis & doctis viris Beneficia obtingerent, si nunquam extraneis conferrentur, vernaculæ imperitis Regionum linguæ & disciplinæ: alienissimis autem ab ea, quæ præ ceteris necessaria est, voluntate residendi (2): *Provideri posset prædictis de Ecclesiasticis Beneficiis, quæ tenent multi alienigenæ in alienis regnis, quorum linguagia non intelligunt, nec habiles sunt ad Curam exercendam in eis, nec in ipsis residere intendunt, nec etiam possunt.*

Publicatum est a Rainaldo fragmentum opusculi ab alio tunc nescio quo Prælato elucubrati in eundem scopum, ex quo luculentius patet, quo tandem erupisset mali labes. Narrat quippe ut confluerent catervatim Romam Clerici vagi, male morati, imperiti, impetrarentque Beneficia, *in forma pauperum, vel alias* (3). His eos Episcopi investiebant ad mandatum Pontificis, *tanquam filii obedientiæ*. At mox horum Beneficiariorum mores inconditi offendiculo erant Ecclesiæ, eorum multitudo immensa probos doctosque Beneficiis frustrabat, ita Episcopi necessario ministrorum idoneorum subsidio destituebantur. In Ecclesia Cathedrali viginti Præbendis instructa, intra spatium annorum viginti non potuit Episcopus conferre nisi duas, cum triginta quinque alio alioque tempore vacassent, reliquas omnes absorbentibus Papæ Mandatariis. Pauperiores Clerici, & qui si quid nacti erant patrimonii, id totum ad paranda sibi aliqua peritiæ & virtutis ornamenta consumpserant, Beneficiis fraudabantur, in quæ involabant extranei; qui vel Pontificum, vel Principum aliorum Curiæ illigati, privilegiis haud satis exploratis, etsi minime residerent, Beneficiorum tamen opimis gaudebant proventibus.

Utcunque elaboratum sit in Concilio Viennensi ad faciendam, temperandamque his malis medicinam; nihilo tamen minus Archiepiscopatum Cantuariensem reservavit sibi Clemens V. vacantemque contulit anno 1313. (4) eliminato eo, qui electus fuerat. Contulit certe Clemens eam Ecclesiam longe opulentissimam Episcopo Vorcestrensi Angliæ Cancellario, eoque Regem implicuit sui juris tuitioni. Anno 1320. Joannes XXII. reservavit sibi Episcopatum Vintoniensem tum vacantem, rescinditque electionem factam a Monachis Pontificiæ reservationis minus observantibus. E suis unum Clericis nominavit Pontifex, qui gratiam Regis vix quidem, sed aliquando tandem sibi tamen recollegit, & solemniter inauguratus est in Ecclesia sancti Albani, quæ immediatæ suberat potestati Romanæ Sedis.

II. Anno 1335. (5) a Benedicto XII. publicata est Decretalis *Ad regimen*, quæ quamplurimas complectitur Reservationes, cum veteres, tum novas. Antequam ad earum enumerationem accingamur, ne quis animi sui præjudiciis delusus de hoc Pontifice male suspicetur, observandum est cum Rainaldo & Spondano, non alio incitamento eas Reservationes eum fecisse, quam ut dignioribus quibusque Beneficia conferret. Assentiuntur enim duo isti nuperi Annalium Ecclesiæ conditores antiquioribus cujusque temporis Scriptoribus, religiosissime hunc Pontificem & circumspectissime Beneficia, nec nisi præstantibus viris contulisse. Scite ille dicebat: *Nolle se lutum ornare*. Ideo & complures Ecclesias vacare patiebatur, præstabilius esse ajens, ut nullis subessent Pasto-

(1) Tit. 7. Part. 2.
(2) Tit. 43. Part. 3.
(3) Rain. ann. 1311. n. 59 60.
(4) Valsingh. ann. 1313.
(5) Rain. n. 76. Extrav. Comm. l. 3. Tit. 2. c. 13.

floribus, quam malis. Propinquos sibi nullos esse dicebat: nec Papæ ullos esse posse cognatos. Cum importunius instabant aliqui, ut propinquos ornaret, unum illud ex Psalmis regerere solitus erat: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.* Unus fuit ex nepotibus, quem Arelatensi Episcopatu auxit; quod & ejus meritis, & Cardinalium votis datum est. Neminem suorum Romana illustravit purpura. Toto Pontificatus tempore sex tantum creavit Cardinales, eosque omnibus & pietatis, & doctrinæ atque experientiæ numeris absolutissimos. Coævus ei Scriptor hoc eum exornavit testimonio: *Justus erat & durus, Beneficia reservavit, & vix conferre voluit, timens ne conferrentur indignis.*

Hæc mihi præfanda, & præcavenda duxi, ad amoliendas eorum suspiciones, qui iniquo alioqui tulissent animo has Decretalis *Ad regimen* Reservationes. Reservat enim sibi Pontifex, 1. Episcopatus, Abbatias, & Beneficia prorsus omnia, quæ vacarint in Curia, aut intra duas Diætas, seu morte, seu depositione, privatione, translatione, aut suspensione consecrationis. 2. Beneficia item omnia, quorum electiones, aut postulationes irritatæ fuerint, aut rejectæ, vel quorum resignationes admissæ. 3. Quidquid Beneficiorum vacat morte Cardinalium, vel Romanæ Curiæ Officialium. 4. Abbatias, Prioratus & alia eorum Beneficia, quibus Abbatias, vel Episcopatus confert Sedes Apostolica. 5. Beneficia omnia quæ vacabunt, ut incompatibilia cum iis, quorum quis largitate Sedis Apostolicæ adeptus fuerat collationem & pacificam possessionem.

Hæc Pontifex sibi reservavit in omne Pontificatus sui tempus. Ea, ut ita dicam, rudimenta erant Regularum Cancellariæ, quarum secunda Pontifici reservat Ecclesias omnes Episcopales, & Abbatiales Christiani orbis, quarum reditus superant ducentos florenos. Tertia reservat Dignitates omnes Cathedralium, quæ principem locum tenent post Episcopum: primas item Collegialium, Prioratus, aliasque Dignitates Conventuales. Inde est, ut ait Fagnanus (1), quod in electionibus nullus est jam in Italia & Hispania residuus locus, ubi hæ reservationes usu receptæ sunt. Octava Pontifici reservat octo menses, quatuor tantum Episcopis permittit ad nominationem omnium Beneficiorum. Joannem XXII. vulgo existimant prima jecisse fundamenta Regularum Cancellariæ, quas ejus successores publicarunt, auxeruntque usque ad Nicolaum V. a quo in eam, quæ nunc sunt, redactæ sunt formam. Has ut plurimum Pontifex quisque promulgat Regulas immediate post suam ordinationem. Extinguuntur enim quodammodo cujusque Pontificis morte, auctoritatisque & vigoris inanes permanent, donec a novo Pontifice iterum publicatæ reviviscant (2). Itaque cum fere constent hæ Regulæ Reservationibus Beneficiorum, in pristina sua jura quasi postliminio redeunt Ordinarii, quo primum puncto temporis vacat Sedes Apostolica, donec creatus recens Pontifex consopitas Cancellariæ Regulas rursus excitarit. Hinc vacante Romana Sede, per omnes menses Ordinarii suo jure fruuntur, præterquam in locis, ubi Concordato Germanico locus est. Ibi enim interregni Pontificii tempore vacantia Beneficia successori reservantur in mensibus Papæ.

III. Revocanda jam oratio est ad historicam Reservationum contextionem. Anno 1343. Eduardus III. Angliæ Rex, referente Valsinghamo, provisiones omnes a Clemente VI. factas Ecclesiarum Angliæ Cardinalibus donatarum revocavit (3). Intexuit Historiæ suæ Valsinghamus Litteras Regis hujus ad Pontificem datas, ubi Ecclesias omnes Anglicas ab extraneis possideri conqueritur, quorum inspecta sibi sit fides: qui non resideant, qui plebium linguæ imperiti sint, quas regunt: qui concionari, & monita salutis ideo instillare non possint: qui hospitalitatem minime exerceant: qui Ecclesiæ domos non reparent: qui Ecclesias ipsas sinant collabescere: qui indigenas Anglos spe fraudent studii litterarum, dum eos præmiis fraudant, eoque cogant exulare a patria: qui Patronorum jura & electiones canonicas extingnant. Rescriptum est porro a Pontifice, cum in Senatu Cardinalium pertractentur Christianæ Reipublicæ causæ omnes majores, hos Ecclesiarum proventibus sustentari necesse esse, æquum esse: plures a se creatos esse Cardinales, & ex iis duos tantum Anglicanis Beneficiis donatos; ceteris Cardinalibus a reliquis Christia-

(1) Fagnan. in C. Nullus de electione.
(2) Barbosa De Episc. Offic. Par. 2. Alleg. 57. n. 58. & seq.
(3) Rain. ann. 1343 n. 90. 91. 92.

stianis Regnis largissima gratanter & perlubenter suppeditari stipendia, amplissimæ eorum dignitati accommodata; non posse se non condolere & illacrymari Angliæ, quæ sola desit efficio tam justo, & ad suam ipsius tum utilitatem, tum gloriam pernecessario: *Certum est autem quod non solum in regno & terris tuis, immo quasi in omnibus regnis & partibus, tam propinquis, quam remotis, ubi Catholicæ fidei viget cultus, aliis novis Cardinalibus consimilem gratiam fecimus, in quibus rebellionem aliquam nullatenus audivimus, &c.* Cum altero post anno necdum de sententia recederet Rex Angliæ (1), rursus ad eum perscripsit Pontifex, Christum Ecclesiam suam primo super Petrum & super Petram fundasse, tum deinde a Petro & successoribus ejus fundatas fuisse omnes Ecclesias Patriarchales, Metropolitanas, Cathedrales, in quas adeo sibi illi hoc integrum jus semper servarunt, ut & ipsas & ipsarum Beneficia possent omnia conferre: *Verbum illud, per quod constitutum est cœlum & terra, Romanam fundavit Ecclesiam, quæ quidem omnes Patriarchales, Metropolitanas & Cathedrales Ecclesias, & ipsarum cujuslibet ordinis dignitates constituit. Ad cujus Pastorem, & Rectorem Ecclesiæ, videlicet Romanum Pontificem, omnium Ecclesiarum, personatuum, officiorum & Beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio noscitur pertinere.*

IV. Intertexi hic operæ pretium est observationes aliquas maximi sane ponderis. 1. Objectari potest capitalem hanc rationem a nullo priorum hactenus Pontificum excogitatam, a nullo certe propositam fuisse, nisi postquam juris illius possessionem pacificam & universalem adepti erant Romani Pontifices. Et vicissim responderi a nobis potest, ut res ad eum se habeat modum, nec mirum videri debere, nec novum, si olim allegatis novæ subinde accumulentur rationes, ad astruendum jus quod universaliter jam ubique receptum est. 2. Ex contextu hoc nostro historico & chronologico liquidum fit, inter initia meras fuisse preces, quibus Pontifices Patronos & Collatores convenirent: eas ab ipsis donari solitas preces necessitati, sollicitationi, importunitati privatorum hominum, vel petitioni Principum: oratos, & vix tandem exoratos eos fuisse, ut non jam preces, sed præcepta adhiberent: denique seu preces, seu præceptiones ab origine ipsa non fuisse interpositas, nisi ad pauperum Clericorum levationem, & quidem indigenarum. Ad Clementem VI. centum millia pauperum Clericorum confluxisse ad necessaria ex Beneficiis subsidia comparanda refert Chronologus (2). Rursum illud observari potuit, seu Mandatis, seu Reservationibus minuscula tantum Beneficia comprehensa fuisse, cum de Episcopatibus & Abbatiis inter illa initia ne veniret quidem in mentem. Inde id resultat, servitum tantummodo fuisse Ecclesiæ necessitatibus, eo omnibus persuaso & præjudicato, nunquam deesse Ecclesiam posse potestate ad salutem suam necessaria.

3. Quandiu inter has metas res cohibita fuit, & rarius & parcius restitum fuit. At ubi res eo evasit, ut turbæ nepotum, proximorum, extraneorum Beneficia prodigerentur; ubi donari cœpere ipsæ Ecclesiæ principes, Episcopales & Abbatiales: ubi eæ reservari cœpere, quo in finum extraneorum effunderentur: tum vero & frequentius reclamatum est, & audacius contumaciusque. Tum denique apparet commentatas fuisse novas rationes, quibus suffulciretur jus, quod cum novum jam non esset, novis subinde impulsionibus concutiebatur. Inter rei primordia necessitas Ecclesiæ rationum omnium instar erat. Ubi ultra necessitatis forsan limites effuderunt se Mandata, minus dociles eis se præbuere Præsules Principesque. Tum forsan sive altius, sive longius petitis rationibus impeti & ipsi cœpere.

4. Conveniebat omnibus orthodoxis, & de Primatu Sedis Apostolicæ divinitus instituto, & de fine ac scopo exercendæ hujus summæ potestatis, ad Religionis incrementa, & ædificationem Ecclesiæ. De his inter Pontifices, inter fideles omnes certo constabat. Sed inde scatebant tot concertationes, quod non omnibus conveniret, quid ad Ecclesiæ ædificationem conducibile, quid amplum, quid necessarium esset. Hinc dissensiones & opinionum dissidia, & ex opinionum dissidiis pugnæ, tum vel maxime cum inopinis illudunt affectus terreni & cupiditatum præstigiæ.

5. Sed & illud necessario fatendum est, eo

(1) Rain. ann. 1344. num. 58. &c.
(2) Hist. Univ. Parif. tom. 4. pag. 276.

eo etiam tempore, & in illis rerum eventis, ubi maxime ostentabatur Principatus Sedis Apostolicæ, & potestatis vires se aliter, & aliter in longo sæculorum decursu explicantes: nunquam eo uno obtentu quidquam innovatum, aut de novo tentatum fuisse a Summis Pontificibus, nunquam ulterius aliquid eos contendisse, quam ut constaret, quod receptissimo jamdiu usu stabat: quin immo & de jure ubique jamdiu recepto subinde remisere multa, ubi ita paci Ecclesiæ, ita caritati, ita modestiæ conducere intellexerunt.

6. Si ante Bonifacii VIII. Pontificatum rarissime Pontificiis his provisionibus adversata est Gallia; multo sane proclivior illa fuit ad gratificandum Pontificibus, postquam Avenionem traducta fuit Sedes Apostolica. Avenionenses nimirum, Gallicanique Pontifices eam potestatem reservationum & mandatorum ad id fastigii provexerunt, quo non potuit altius assurgere. Clemens V. qui primus ibi sedit, statim reservavit sibi Ecclesias omnes Patriarchales, Metropolitanas, Episcopales, Abbatiales, denique Beneficia prorsus omnia, quæ vacarent, vel vacatura essent in Curia. Reges & alii quibus abnuere vix quidquam poterat, tot ab eo Episcopatuum & Abbatiarum Commendas extorserunt, ut vel ipse compulsus deinde fuerit has revocare omnes gratias, quas inconsideratius a se concessas fuisse ipsemet confessus est, postquam gravi morbo conflictatus, in anteactam vitam suam inquirere cœpit, & sævire in se, ne sæviret in eum summus Judex. Successor ejus Joannes XXII. reservavit sibi fructus anni primi, seu Annatas ut vocant, omnium Beneficiorum. Clemens VI. Cardinalibus suis, unde se sustentarent, contulit per reservationes & expectativas, Episcopatus complures Christiani orbis.

7. Inexorabilis quædam videbatur illis incubuisse necessitas hæc adhibendi importuna alioqui remedia levandæ egestatis suæ, post transvectam Avenionem Romanam Curiam, quod eam arripuissent nefarii prædatores ansam invadendi Dominii, vel patrimonii Ecclesiæ Romanæ in Italia. Dolori fuit Galliæ & ingenti dispendio illa, quam gloriæ & compendio sibi fore augurabatur transmigratio. Quanquam nec illud dissimulari debet, cum plerique Cardinales per annos hos transmigrationis septuaginta Gallicæ fuerint gentis, ingentes illas opes quæ in Cardinalium defluebant manus, a Gallia ipsa non effluxisse.

8. Habes hic ergo, ut increbrescere cœperint illa Canonistarum placita, Romanum Pontificem esse Collatorem Collatorum, & summum Dispensatorem omnium Ecclesiæ Beneficiorum: atque nulla re de novo tentata, nova tantum cœperint receptæ jam consuetudini & disciplinæ parari, aptarique fundamenta, ab ipso usque Petro petita, omnium Ecclesiarum fundatore, per sese vel suos successores, ut jam olim affirmaverat in Epistolis suis Innocentius I.

9. Superioribus quidem Capitibus declaratum est, esse Episcopos & semper fuisse Collatores universales omnium Beneficiorum, ex eo jure, quod ab origine fuerint ipsi, Majoresque eorum Fundatores omnium Ecclesiarum. Sed magnum profecto interjacet discrimen. Est enim non jus tantum ratiocinando altius petitum, sed ipsa juris hujus possessio penes Episcopos jam inde a primoribus sæculis. Cum ne aliter quidem fieri potuerit, quin & Episcopi Apostolorum in vicem succedentes, Ecclesias fundarent, easque quibus vellent Pastoribus assignarent regendas. Valent ergo hujusmodi generales rationes, ad confirmanda, quæ jam usu invaluerunt, non ad astruendum novi aliquid juris.

V. Reflectenda jam iterum oratio est ad ejusdem Clementis VI. responsionem (1) ad Alphonsum Castellæ Regem qui concoquere non potuerat, Coriæ Episcopatu hominem extraneum fuisse investitum. Deliniebat illum Pontifex, prolato Apostolorum, & ipsius maxime Jacobi exemplo in Hispania, qui extranei fuerant. An ea responsione satisfactum sit Castellæ Regi, viderint & inquirant alii: mihi satius videtur observare extraneos istos de quibus tam acerbe quiritabantur Hispani, Anglique, non alios magis quam Gallos fuisse postquam Pontifices cum aula sua Avenionem migrarunt. Anno 1374. Gregorius XI. cum Angliæ Rege nescio quid fœderis inire cœpit, ex quo dilucebat Pontificias reservationes, & viguisse adhuc, & in easdem subinde incurrisse difficultates.

VI. Sed longe calamitosiora Galliæ fuere tempora ea, quæ dirum consecuta sunt schisma (2), ex Pontificum reditu in suam civitatem Romanam enatum. Caro illi

(1) Rain. ann. 1348. n. 14. (2) Synod. ann. 1378. n. 18. Ann. 1381. n. 5. 6. Ann. 1389. n. 8.

li ftetit cupiditas, qua geftierat fuo in finu venerari Pontifices. Clemens VII. primus Avenionenfium Pontificum poft exortum fchifma, quam fœde & propudiofe coactus fit Beneficia omnia diffipare potius, quam difpenfare, ut Principum & Magnatum favorem præfidiumque emercaretur, quo carere citra extremum exitium non poterat, expinxit iis coloribus Nicolaus Clemangis, qui ftuporem pene & horrorem incutiant. Refervabat omnia, ut omnia diffiparet (1): *Singulos fere vacantes Epifcopatus, ceterafque præcipuas dignitates his impendebat*. Nec qui Romæ fedebant Pontifices, parcius forfan aut moderatius poteftatem fuam exercebant: cum anno 1391. Richardus II. Angliæ Rex in folemni Parlamento fuo decreverit (2), ut electiones ad Epifcopatus & Abbatias, nominationes item Patronorum ad alia Beneficia fierent antiqua & canonica libertate: fi Pontifex ea jam contuliffet, infuper habita collatione ea, Rex ea vice nominaret, ut qui Primarius fit & Princeps Patronus Epifcopatuum, Abbatiarum, omniumque Regni Beneficiorum. Hæc ex Valfinghamo haufta funt & ex Conftitutione Bonifacii IX. in unam hanc rem.

Anno 1399. (3) cum Parifiis coiffet Concilium Ecclefiæ Gallicanæ, poft excuffam, & abjectam utriufque Pontificis, tum Romæ, tum Avenione fedentis obedientiam, conftitutum eft, ut ne locus amplius ullus relinqueretur gratiis Expectativis, earumve executioni, quod ex iis fomenta fchifmati alendo plurima fuppeditarentur (4): *Cui lamentabili fchifmati procul dubio tales gratiæ magnum dederunt fomentum*. Statutum item ut Beneficiis omnibus provideretur in pofterum electione Canonica, vel libera nominatione Epifcoporum, & Patronorum.

Eodem anno Conventus Epifcoporum Hifpaniæ Compluti coaluit, cum Rege Henrico III. & decreta eadem prorfus facta funt. Anno 1403. reddidit fe Francia obedientiæ Benedicti XIII. confenfitque, ut eadem poteftate uteretur in provifionibus Beneficiorum: prius tamen pollicitus, operam fe daturum levamento Ecclefiarum Regni. Anno 1407. & 1408. rurfus media, & neutrius partis ftudium amplexata eft Gallia, renovataque funt priora illa ftatuta, ut Epifcopales Abbatialefque Ecclefiæ, & omnia demum Beneficia canonicis electionibus & Patronorum nominationibus diftribuerentur.

VII. His omnibus nova roboris acceffio facta eft in Concilio Pifano anno 1409. (5) ubi creatus Pontifex Alexander V. priftina fua recuperavit jura omnia, confirmatis tamen illis omnibus, quibus dum neutri parti ftuderetur, provifum fuerat. Joannes XXIII. Bullam mifit, a Tilletio laudatam, qua volebat ad nominationem Caroli VI. Galliæ Regis provideri quingentis una vice Clericis, tum Regis, tum Reginæ & Delphini miniftrorum.

Anno 1414. convocatum eft Concilium Conftantienfe, quo Clerus Gallicanus fuo ex Collegio delegavit, qui peterent confirmationem priorum fuorum Ecclefiæ Gallicanæ Decretorum circa Beneficiorum provifiones. Seffionibus 20. 26. 40. confirmatæ funt a Concilio Refervationes & Provifiones jam factæ a Pontificibus (6), ftatutumque ut nomine Concilii confcriberentur litteræ, quæ nondum expeditæ fuerant tempore depofitionis Benedicti XIII. Sed illud poftremo tandem loco conclufum eft, ut verus Pontifex mox creandus, hanc difciplinæ partem de refervationibus & confirmationibus Epifcopatuum emendaret, refingeretque: nec enim quidquam ea de re a Concilio, nifi poft creatum Pontificem conftituendum effe. Martinus V. electus Pontifex Concilii & Galliæ poftulata filentio præteriit.

Tum vero Galliæ Rex Clerum, Confilium & Parlamentum fuum coegit anno 1417. Edictumque libravit, quod anno 1418. promulgatum eft, quo refertur cum in Concilio primum Pifano & rurfus Conftantienfi minus fatisfactum fit Galliæ Poftulatis, deinceps Epifcopatibus & Abbatiis provifum iri Canonica electione, ceteris vero Beneficiis nominatione Patronorum, vel Epifcoporum collatione, juxta jus Antiquum & Concilia generalia, nulla pofthac habenda ratione Mandatorum, Expectativarum, & Provifionum Romanæ Curiæ,

(1) Rain. ann. 1379. num. 30.
(2) Ibid. Ann. 1391. n. 25 & feq.
(3) Hiftoire de Charle VI. Ann. 1398.
(4) Preuves des Liber. de l'Eglife Gall. c. 20. n. 5. 7. 8. 16. 17. 20.
(5) Hiftoire de Charle VI. L. 28. cap. 5.
(6) Marca de Concord. L. 6. cap. 9. num. 5. 6.

riæ. Hinc satis probabiliter colligitur, quæ Decreta leguntur in Additionibus ad Concilium Constantiense, non Decreta fuisse, sed commentationes quasdam & tentamenta Decretorum. In his electiones ex parte aliqua restituuntur; octo menses Pontifici, quatuor Episcopis adsignantur, quibus immunes sint a mandatis ad Beneficia; Resignationes simplices, & permutationes liberæ permanent ex parte Papæ & Episcoporum: eximuntur a Mandatis primæ Dignitates Cathedralium & Collegialium. Hæc probabile est commentatos fuisse nonnullos, si qua possent auctoritate Concilii & Pontificis rata haberi. Qui conatus irritus cecidit.

Sed exscribendum hic nobis est Edictum Caroli VI. (1) cujus summa modo Capita perstrinxi: *Volumus & ordinamus, Ecclesias personasque Ecclesiasticas Regni, & Delphinatus ad suas antiquas franchisias & libertates in perpetuum reducendo, quod Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis, & earum Beneficiis electivis, secularibus & regularibus per electiones Capitulorum, Conventuum & Collegiorum, seu Postulationes Canonice factas, confirmationesque superiorum; & non electivis per præsentationes, collationes, & institutiones Ordinariorum, quibus de jure communi, seu consuetudine pertinet, secundum antiqua jura communia, Conciliaque generalia, de personis idoneis providebitur, cessantibus & rejectis omnino, ac non obstantibus quibuscunque ac quorumcunque reservationibus generalibus, vel specialibus, ac prohibitionibus, expectationibus aut gratiis, etiam cum appositione Decreti factis aut faciendis, concessis, seu concedendis.*

Inter exordia sane harum Commotionum graviter conquesta fuerat Universitas Parisiensis de Provisionibus factis per Ordinarios (2), quibus alumni Universitatis arcebantur frequentius, quam a Pontificiis. Nec illud leviter prætereundum. Quanquam jus primarium conferendi Beneficia cujusque Diœceseos Episcopis Diœcesanis vindicatum sit a nobis: nequaquam tamen dissimulari posse tam frequenter Episcopos privatis affectibus plus æquo indulgentes, contulisse Beneficia, spretis dignioribus & pauperibus: ut non raro doctrina & pietate præcellentissimi viri, nominationes Beneficiorum ad Pontificem revocari optimum factu duxerint. Nobis nihil videtur optatius, quam ut jura vigeant, Canones vigeant, ubi vero data potestate minus religiose aliqui abutuntur, ea ad alios translata, per inevitabiles illas rerum humanarum vicissitudines, si ipsi orbentur: tum divinæ vehementer adgratulandum esse providentiæ, quæ indeclinabiles rerum & temporum conversiones ad Ecclesiæ salutem vertit; & ad Disciplinæ sacræ expurgationem.

VIII. Observatum est autem a Petro de Marca (3), 1. Non fuisse expressum hoc Edictum ex necessitate schismatis, cui jam finem imposuerat electio Martini V. 2. Nec ut alia priora temporarium id fuisse, dum Concilium generale cogi posset. 3. *Antiqua jura communia*, ait ille, quæ hoc Edicto sibi redintegrabat Ecclesia Gallicana, Decreto Gratiani & Decretalibus continebantur. Id enim vero erat Jus antiquum comparatione eorum quæ postea fuerant innovata. Hæc erat *antiqua libertas*, quam sibi restitui Ecclesia Gallicana a Rege flagitabat: *Ad suam libertatem antiquam, & Juris communis dispositionem restitui*. Petri autem de Marca istiusmodi sunt verba: *Non alia mens est, aut beati Ludovici, aut Caroli VI. & totius Ecclesiæ Gallicanæ, cum libertatem Ecclesiæ in jure communi versari contendunt. Antiquos enim Canones & jus commune intelligebant, quod Gratiani Decreto & Decretalibus erat comprehensus. Id manifeste probatur, non solum ex eo, quod vetus Codex Canonum illis esset incognitus; sed etiam ex Concilio Constantiensi. Etenim Sessione 39. cum de professione fidei a Papa edenda caveret, non solum octo Concilia Oecumenica ab illo conservanda decernit, sed etiam Lateranense, Lugdunense, & Viennense. Quare seculo Caroli VI. Conciliorum generalium nomine Ecclesia Gallicana, non solum vetera, sed etiam recentiora illa intelligat. Enimvero in Gallia, quod ad disciplinam attinet, Decretalium constitutis locum damus, cum bona Pontificum Romanorum venia, quæ nostris rebus & utilitati publicæ accommodatæ sunt, id est omnibus fere, paucissimis exceptis*. Tanti mihi visum est hoc illustrissimi viri testimonium, ut integrum repræsen-

(1) Preuves des Libertes de l'Eglise Gal. num. 13. 16.
(2) Hist. Univ. Paris tom. 5. p. 309. 310.
(3) Lib. de l'Eglise Gall. c. 22. n. 10. De Concord. L. 6. c. 9. Idem l. 3. c. 1. 2. n. 1. &c. 6. n. 5.

sentandum duxerim, quanquam paulo prolixius. 4. Hoc ergo Edicto vigere permittebantur reservationes in corpore Juris Canonici inclusæ, quæ ad has tres classes rediguntur. 1. Cum electores electo indigno, eligendi tum jure cadunt. 2. Cum in Curia Romana vacant Beneficia. 3. Cum de transferendis Episcopis agitur.

Perhibent nonnulli anno 1422. (1) sub Carolo VII. Rege publicatum in Parlamento fuisse Diploma de Alternativa mensium, die 9. Julii: & exorta rursus concertatione alia adsignatos fuisse Pontifici menses octo, quatuor Ordinariis, ab omnibus absolutos Reservationibus: eaque de re Martinum V. in Concilio Constantiensi Bullam promulgasse de octo mensibus, quem postea imitatus est Eugenius IV. anno 1431. ut videre est in Registro Parlamenti Parisiensis, cui nomen *Les Barbines*, fol. 31. In Pragmatica quoque Sanctione illud perhibetur Titulo de Collationibus, paragrapho *Frustra enim*, ejusmodi viguisse usum, ut Pontifex octo haberet menses reservationibus & nominationibus suis addictos: *In octo mensibus, cujus hactenus cursum habere consueverunt*. Et in paragrapho *Quod si quis*, quatuor menses memorantur Episcoporum: *In quatuor mensibus, quibus præfatæ gratiæ, vel nominationes cursum non habent*.

CAPUT XLV. *P.4. l.2.c.12.*

Progressus Mandatorum, Reservationum, Expectativarum, post tempora Concilii Basileensis. De Pragmatica Sanctione. De Concordatis Gallicanis.

I. Diversa Decreta ante Concilium, & Concilii ipsius Basileensis super hac re. Ejus indulgentia, ejus alicubi rigor. Pragmatica Caroli VII. Regis.

II. Flagrante Avenionensi schismate Romani temperantius se agebant Pontifices, quam Avenionenses.

III. Qui tum rerum status esset in Anglia, Polonia, Hispania?

IV. Concordata Germaniæ. Quæ summa eorum capita?

V. Alternantes Pragmaticæ nostræ Sanctionis vices sub Regibus Carolo VII. & Ludovico XI.

VI. Etiam Romæ deliberatum de oblitterandis prorsus Expectativis & Reservationibus.

VII. Concordata Sixti IV. & Ludovici XI.

VIII. Quæ sors Pragmaticæ Sanctionis sub Regibus Ludovico XII. & Francisco I. Concordata Gallicana.

IX. Summa capita horum Concordatorum.

X. Joannis Gersonii & Petri Alliacensis placita de his omnibus temperatissima.

XI. Quam non facile posset Pragmatica Sanctio diutius obtinere, cum promulgata fuisset inconsulta Apostolica Sede, cujus tantopere intererat: cumque ea supra ipsum assurgeret Concilium Basileense, ejusque Decretis limites apponeret.

XII. In Decreto Gratiani nec Reservationum, nec Expectativarum ulla vestigia: sed non siletur ibi, Ecclesiam Romanam Dignitatum omnium Ecclesiasticarum fundamenta posuisse.

XIII. Eam Doctrinam amplexati Canonistæ, ulterius provexerunt.

XIV. In his controversiis de jure Collationum & Nominationum ad Beneficia, cujusque Ecclesiæ sæculi consuetudini & disciplinæ insistendum est: sed illud interest, illud urgendum & inculcandum est, ut a quocunque conferantur, nonnisi ex justitiæ, caritatis, modestiæque regulis conferantur, & ad utilitatem Ecclesiæ.

XV. Reservationes S. Pii V. De Reservationibus in Hispania. Decretum Concilii Tridentini.

I. Caroli VI. Edictum, de quo paulo ante, corroboratum est Edicto Caroli VII. successoris ejus anno 1422. Sed anno 1425. ab hoc Edicto idem ipse destitit Rex, solvi se curavit per Pontificem vinculo sacramenti, quo se ad ejus observationem constrinxerat, jura denique omnia Pontificum in integrum restituit. Diplomate Martini V. quo & concessa sacramenti relaxatio, & gratiæ actæ sunt Regi, insinuari videtur, non jurasse Carolum, nisi dum Delphinum adhuc ageret, nondum Regem: quo fit, ut dubitari utcunque posset, an ut affirmat Petrus de Marca, postquam Regni clavum capessivit, paternum Edictum confirmarit.

Anno 1424. Dux Bethfordiæ Galliæ regens

(1) Rain. ann. 1425. num. 8.

gens regnum nomine Henrici VI. Angliæ Regis, cujus tunc ditioni suberat Lutetia Regnique Francici magna pars, Pontifici proposuit, 1. Ut dum æstuarent bella, contentus esset, ad Episcopatus, Abbatias, Prioratus Conventuales & primas Dignitates Capitulorum, unum eligere ex tribus qui sibi proponerentur, ut essent, quorum fidei Rex committere se, vel sua posset: eum enim obtinuisse usum sub Urbano V. & Gregorio XI. 2. Quoad cetera Beneficia, eorum tertiæ partis provisionem Pontifex liberam Episcopis permitteret, ut & duo illi Pontifices probaverant. Responsum est a Pontifice, dimissum iri Episcopis quartam partem Beneficiorum per annos quinque (1).

Concilium Basileense annis 1433. & 1437. electiones restituit (2), rescidítque reservationes omnes, accommodate ad Edicta Regum Galliæ, præter illas, *quæ sunt in corpore Juris clausæ*. Nempe tres illas, quas paulo ante indigitavimus. Abolitæ sunt quoque in eo Concilio Expectativæ ad Beneficia non electiva, ut ab Ordinariis libere conferantur, & canonice: Pontifici autem reservatur libertas Mandatorum Apostolicorum ad unum Beneficium, si Collator habeat in suo jure decem; ad duo, si quinquaginta habeat, vel plura: ita tamen, ut ne unus idemque Pontifex duas det unius Capituli Præbendas, sive Cathedralis, sive Collegialis. Denique jus præventionis illæsum, intactumque Pontifici in hoc servatur Concilio. Hæc Basileensia Decreta perlubentes amplexati sunt Galli in Comitiis Cleri Bituricensibus anni 1438. & mox ea intexta sunt Pragmaticæ Sanctioni. Non sine plurimis tamen modificationibus, de quibus infra copiose.

His adde quod idem Concilium Basileense sessione XXIII. omnes resciderit Reservationes, tam generales, quam particulares, a Pontificibus factas, sive in Extravagantibus: *Ad regimen*, & *Execrabilis*, sive in Regulis Cancellariæ; vetuerit, ne deinceps ullæ fierent, sive Electivorum, sive Collativorum Beneficiorum, sive aliorum quorumcunque; restitueritque canonicas Electiones & Confirmationes; ut Pontifici non essent residuæ, nisi Reservationes corpori Juris insutæ, & quas ipse voluerit addere in dominio proprio Sedis Apostolicæ.

Ab exordio concesserat hoc Concilium, ut posset aliquando Papa huic Decreto derogare, reservare sibi, atque conferre vacantes Episcopatus, cum justa & evidens causa ipsius judicio subesset, quam & exprimere in Litteris teneretur: *Ex magna, rationabili & evidenti causa, in Litteris Apostolicis nominatim exprimenda*. Quo perspicue demonstratur, hujus ipsius Concilii Patres, quos nemo caussari poterit assentatos esse Pontificibus; sic tamen secum constituisse, posse aliquando justas & necessarias ad Ecclesiæ utilitatem subesse reservationum causas. Verum expensis postea maturius malis ingentibus, quæ ex hujus facultatis abusu scaturissent, absolutissime reservationes extinxit omnes idem ipsum Concilium, voluitque ut electionibus a Sede Apostolica cassatis, Capitulum ipsum vel Conventus ad novam procederet electionem. Verum Concilii Basileensis Decreta ne in Galliis quidem probata usuque recepta fuere omnia, nedum in aliis Ecclesiæ Catholicæ Provinciis, ut infra uberius edisseremus.

II. Ea fuit ratio, qua extricavit se tandem Gallia ex illis laqueis, in quos se ipsa conjecerat, ab Urbano VI. ad Clementem VII. se conferens, ut auctor est San-Dionysianus Monachus in Historia ejusdem Caroli Latine scripta, a laboratore vernaculæ linguæ donata: cujus hunc textum ex versione Gallica Latine verbis nostris reddere cogimur, quod Editio ipsa Latina nulla adhuc prodierit (3): *Summa pace ac libertate sub Urbano celebrabantur electiones ad primarias Dignitates, virique meritis illustres ad eas vocabantur in statu Ecclesiastico. Jus quoque præsentationis & collationis integrum, illæsumque constabat Patronis & Ordinariis ad omnia Beneficia vacantia. Id totum contra erat sub Clemente, quo dispendium prorsus ingens longe plurimis importabatur viris, peritia & pietatis claritate conspicuis.* Narratur in eadem mox Historia, cum Rex Pontificem inviseret anno 1389. (4) *indultam illi fuisse a Papa nominationem septingentorum, & quinquaginta Beneficiorum arbitrio suo, in gratiam pauperum Regni Clericorum, quos iis excludebat Curiæ Romanæ aviditas*. Concessit & quorundam Episcopatuum nominationem.

III. Non omnino a Galliæ rebus deflectemus,

(1) Hist. Univ. Parif. p. 367.
(2) Sess. 12. 23. 31.
(3) L. 1. c. 11.
(4) L. 9. c. 7.

ctemus, si hic moneamus, annis 1427. & 1429. a Martino V. acerbissime objurgatos fuisse Angliæ, & Poloniæ Reges, quod Edictis suis conati essent Papales infringere Reservationes Episcopatuum in suis Regnis (1). Ad Polonum scribebat Pontifex, nunquam ita repugnasse Poloniam Pontificiis jussionibus; Poloniæ Episcopatus a se quandoque datos Regum ipsorum precibus & votis, quæ non semper tamen a Sede Apostolica exaudirentur; non multo ante tempore Episcopatus quinque a se in Anglia datos, duos in Gallia, & aliis datos, quam quos Reges nominarant; acquievisse semper Castellæ & Arragoniæ Reges provisionibus a se factis: illud animo suo fixum statumque esse, merita personarum & Ecclesiarum utilitates Regum commendationibus, & petitionibus anteferri debere: *Magis enim consideravimus personarum merita, & commoda Ecclesiarum, quam regiam voluntatem.*

Ambigere forsan quis posset, an diu Anglia tam docilem se & obtemperantem præbuerit, quam affirmat hic Papa: cum anno 1435. Henricum VI. Angliæ Regem Eugenius IV. adhortatus sit (2), ut impleret ipse aliquando tandem, quod spoponderat, & quod morte occupatus exequi non potuerat pater ipsius, nempe ut liberam Romano Pontifici permitteret omnium Angliæ Beneficiorum dispositionem. Anno 1439. Clerus Andegavensis Episcopum elegit, quanquam jam alium nominasset Pontifex Eugenius IV. Anno 1440. conquestus est Portugalliæ Rex, quod injussu suo Visevensis Episcopus possessionem iniisset Episcopatus sui; at Eugenius IV. rescripsit, Apostolicam Sedem disponere de Episcopatibus juxta Ecclesiæ utilitatem, non expectato Regum assensu (3): preces sibi frequenter porrigi a Regibus Galliæ, Angliæ, Hispaniæ: sed eis tantum tribui a se, quantum sineret Apostolicæ Sedis dignitas, & utilitas Ecclesiarum: *Supplicant nobis Reges Franciæ, Angliæ & Hispaniæ, ceterique pro Prælatorum promotionibus, nobisque commendant quos utiles & idoneos credunt. Nos exaudimus quantum cum Deo possumus & honore nostro preces eorum. Ubi vero aliter videtur nobis pro commodo & bono regimine Ecclesiarum, Reges & Principes acquiescunt.*

Quæ Pontificis verba eum redolent usum, qui publicationem Pragmaticæ Sanctionis antecesserat; & hæc sane Epistola illud nos admonet, eam tum Romanos Præsules exercuisse potestatem, ut omnes Episcopatus donarent, non conniventibus tantum Regibus, sed clam suffragantibus. Preces porro illæ & commendationes Regum apud Pontifices non multum recedebant a nominationibus, quas Concordatis posterioribus consecuti sunt illi tandem. Ecquis dubitabit, quin Pontifices & Reges mutuo sibi & faverent, & gratificarentur, in ea potissimum re, unde tantum ad eos redibat utilitatis? Si tam large autem Episcopatus ipsos dispensaret Romanus Pontifex, non erat ad angustiores arctata limites ejus ad reliqua Beneficia potestas.

IV. Nec eam Pontificum potestatem soli Galli meditati sunt Pragmatica aliqua temperare. Anno 1457. Æneas Sylvius ad Archiepiscopi Moguntini Cancellarium scribebat, assuisse se Concordato, quod initum fuerat inter Apostolicam Sedem & Germanicam Nationem: convenisse hinc & inde Decretorum Basileensis Concilii partem alteram abjici, alteram admitti debere (4): electiones quidem solemniter celebratum iri; si fierent postulationes, posse eas a Pontifice vel rejici, vel admitti, juxta Regulas Juris: Canonice factas electiones rejici non posse, nisi Pontifex de consilio Cardinalium alium subrogaret Ecclesiæ utiliorem.

Anno ipso 1448. Confirmatum est a Nicolao V. Pontifice hoc Germaniæ Concordatum (5), quo reservabantur Pontifici Beneficia quæcunque in curia Romana vacarent: item Beneficia Cardinalium & Pontificiorum ministrorum quocunque ea loco vacarent: in Cathedralibus & Abbatialibus Ecclesiis electiones restituebantur: reliquæ dignitates, exceptis primariis cujusque Ecclesiæ Cathedralis & Collegialis (6): item alia Beneficia omnia inter Pontificem & Ordinarios æquitatis partibus dividebantur. Nominabant Ordinarii mensibus Februario, Aprili, Junio, Augusto, Octobri, De-

(1) Rain. ann. 1427. num. 15. 16. 1429. num. 13. 14.
(2) Rain. ann. 1435. n. 16.
(3) Idem ann. 1439. n. 37. 1440. n. 2.
(4) Rain. ann. 1457. num. 47. Æneas Sylvius Ep. 369.
(5) Goldast. Const. Imp. tom. 1. pag. 403. & seq.
(6) Spond. ann. 1448. num. 1. 1457. num. 5.

Decembri (1): sex reliquis Papa, adeo ut si intra trium mensium spatium non providisset Papa, jus nominandi ad Ordinarium rediret. Clemens VII. anno 1534. irritavit (2) provisiones omnes quas Prælati fecissent præter Concordatum & Reservationes legitimas Apostolicæ Sedis. Gregorius XIII. anno 1576. tres illos menses, quos habet Papa liberos ad Beneficia sibi reservata, declaravit (3) computari debere ab eo die, quo ea vacare ipsi innotuit. Ea erat rerum Germanicarum facies, ubi jam inde ab anno 1510. tentata erant remedia, quibus sublevarentur *gravamina nationis Germanicæ*, quibus illa se attritam, oppressamque conquerebatur. Consuli alibi possunt, quæ ipsi excogitassent Germani temperamenta, suis ut aliqua morbis fieret medicina. Sua quoque Poloniæ fuere Concordata (4). Opportuniori infra loco aliqua rursum de Germanicis Concordatis disceptabuntur.

V. Ad Galliam nostram nunc retorquendus gressus, ubi Carolus VII. Pragmaticam observari præcepit, indeflexa adversus Eugenii IV. & Pii II. preces constantia. Ubi ad Regni gubernacula sedere cœpit Ludovicus XI. seu Cardinalis Atrebatensis primarii Ministri sui instigatione, seu cupidine conciliandæ sibi Pontificis gratiæ, ad Siciliam aliquando sibi subjiciendam: seu denique obstinata aversatione eorum omnium, quæ parens suus Carolus VII. molitus esset, Authenticum & Autographum ipsum Pragmaticæ misit ad Pium II. cum diplomate, quo illa funditus obliterabatur, anno 1461. Fertur (5) Romæ Charta ipsa Pragmaticæ per lutulentas Urbis vias tracta & raptata fuisse. Verum tam vehementer Senatus Parisiensis super ea Pragmaticæ abolitione ad Regem peroravit, ut eodem ipso anno 1461. in usum revocata sit; minus jam repugnante Cardinali Atrebatensi (6), quem a se alienaverat Pontifex invicta sua constantia in damnanda Episcopatuum pluralitate. Cum uno enim tempore vacassent Ecclesiæ Vesuntionensis & Albigensis, utramque simul postulans Cardinalis, expugnare a Pontifice non potuit nisi alterius optionem. Nec tamen ita restitutus est Pragmaticæ usus, ut non Reservationes & Expectativæ subinde locum haberent.

Cum Pio II. Paulus II. successisset, novas is anno 1464. machinas instruxit ad eam penitus exterendam (7). Cardinalitia purpura donatur Balua, quod in se recepisset eam abolitum iri. Diploma Regium de ea re ne publicaretur intercessit Senatus Parisiensis summa virium contentione. Joannes San-Romanus Procurator Regius contestatus est illo triennio, quo sub Pio II. cessatum fuerat a Pragmaticæ observatione, immensa auri pondera Romam traducta ex Galliis fuisse. Tam audaci Oratori Rex in speciem succensuit, suoque illum Officio abdicavit: at clam saviisse fertur, & eam jacturam abunde compensasse. Non paulo vehementius excanduit Universitas, & pro defensione Pragmaticæ ad Concilium generale provocavit. Contra autem nitebatur Rex, pollicitus Pontifici eam se prorsus obliteraturum, sed tum maxime, cum instandum ei fuit apud Pontificem, ne fratri suo necessariam annueret dispensationem ad ducendam Ducis Burgundiæ filiam & hæredem.

VI. Nec quenquam movebit, quod tantopere abhorrerent Galli a Reservationibus & Expectativis; cum auctore Cardinali Papiensi, sub Pio II. Romæ in Consistorio Cardinalium de iis abolendis deliberatum fuerit (8). Est enimvero quod vehementer stupeamus, ne funditus tunc tollerentur, unum maxime repugnasse Cardinalem Carvajalem Episcopum Portuensem (9), cujus alias incorrupta integritas sexcentis spectata fuerat experimentis. Noluit ille rem tot laboribus, tot certaminibus assertam, sponte abjici. In ejus sententiam iere Cardinales, concessit & ipse Pontifex.

VII. Speravit Sixtus IV. æquissimi a se temperamenti viam initam esse, sex mensibus sibi sumptis, totidem permissis Episcopis Galliæ. Bulla ejus in eam rem inter

(1) Bullar. M. t. r. Bulla Ad sacr. (2) Ib. Bulla Admon.
(3) Ib. t. 2. Bulla. Quæ in Ecclesiam.
(4) Goldast Const. Imp. t. 2. p. 119. &c. Statut. Polon. p. 448. & seqq.
(5) Hist. de la Pragm. & du Conc.
(6) Marca Concord. l. 6. c. 9. n. 10.
(7) Libertez de l'Egl. Gall. c. 22. n. 24. Hist. de la Pragm.
(8) Ep. 92. (9) Rain. ann. 1464. n. 67.

ter Extravagantes communes radiat (1), & data est anno 1472. Hoc tamen Sixti IV. & Ludovici XI. Concordatum affirmat Guimierius (2), quanquam eosdem quos Germanicum Concordatum, sex menses annueret Episcopis, a Reservationibus & Expectativis absolutos, cum quatuor tantum hactenus eis concessi fuissent; nunquam usu receptum fuisse, quod Juri communi & Decretis Constantiensis & Basileensis adversaretur.

Parum religiose tamen observabatur Pragmatica, dum in vivis egit Ludovicus XI. qui eam corroborare studuit in Conventu Aurelianensi quodam anni 1478. (3) Eo mortuo Comitia Regni apud Turones coacta anno 1483. eam omnino restitui flagitarunt. Sub Carolo VIII. celebratæ sunt electiones quædam Episcopales, excitæ sunt & dissensiones. Innocentius VIII. juvenem Regem per Nuntium suum admonuit, frustra tentatum fuisse a Carolo VII. ut Pragmaticam confirmaret Concilium Basileense; cassam ergo & irritam illam jacere (4); cum Congregatio Bituricensis Decreta ipsa Concilii Basileensis inflectendo, & temperando infregerit, spe impetrandæ a Concilio confirmationis, sed cassa prorsus & inani spe.

VIII. Anno 1499. Ludovicus XII. publicato Edicto Pragmaticam restituit, & instantissime observari præcepit. Eo exulceratus Julii II. animus, jam ante Ludovico ut sibi infenso infestus, in Sessione IV. Concilii Lateranensis V. anno 1512. legi fecit Pragmaticæ revocationem a Ludovico XI. factam, eoque ipso tempore Monitiones decerni curavit ad Prælatos, Principes & Parlamenta Franciæ, ut se Concilio sisterent. Anno 1513. Julio vivere desinente suffectus Leo X. Concilium Lateranense continuari voluit, prorogavitque tempus, ad defensionem Pragmaticæ. Ludovicus XII. Concilio Pisano renuntiavit, ut quod non excitasset, nisi tanquam terriculamentum, ad Julii impetum retundendum, subjecitque se Lateranensi. Franciscus I. ei successit, reportataque victoria perinsigni in Italia, rescivit tandem finalem & peremptoriam citationem Concilii Lateranensis ad Pragmaticam defendendam: quo adductus est ut concertationes tandem ejusmodi omnes Concordato stabili terminaret. Bononiæ anno 1515. ubi Pontificem Rex interviserat, concinnatum est Concordatum & perfectum. Bulla Leonis X. ad revocationem Pragmaticæ lecta est & confirmata, Sessione XI. Concilii Lateranensis. Approbatum & in eadem est Concordatum Bononiense, insertumque Actis Concilii anno 1516.

IX. Concordata hæc Bononiensia, seu potius Gallicana, eodem fere constant ordine, iisdemque propemodum Decretis atque Pragmatica Sanctio; cujus statuta ibi aliqua totidem verbis intexuntur, alia ex parte, alia omnino immutata. Iis edicitur, ut ne amplius Capitula Episcopos eligant; sed Rex nominet Pontifici Doctorem, vel Licentiatum in Theologia, vel Jure, annos natum saltem 27. intra sex primos vacantis Ecclesiæ menses. Nisi Rex idoneum nominet intra sex menses, trimestres adhuc habet inducias, quibus consumptis si non sit functus Officio, Pontifex Episcopatum conferet. Solus conferet Pontifex eos etiam, qui vacabunt in Curia. Abbatiarum & Prioratuum Conventualium, vere electivorum, hoc est ubi sit electio juxta Caput, *Quia propter*, eadem ratio quæ Episcopatuum, nisi quod ætas non exigitur nisi annorum 23. Si Rex ad Abbatias aut ad Prioratus nominet sæcularem, vel alterius ordinis Regularem, aut minorem annis 23. aut minime idoneum, post sex menses, tres habet alios, quibus absumptis jus ad solum devolvetur Pontificem. Si Capitulis Ecclesiarum, aut Monasteriorum, aut Prioratuum, privilegia sint aliqua Sedis Apostolicæ ad eligendum, illis gaudere permittentur. Reservationes & Expectativæ prorsus extinguuntur. Præter Præbendam Theologalem quæ danda est Graduato in Theologia; Collatores omnes & Patroni Ecclesiastici dare tenentur tertiam partem Beneficiorum Graduatis, hoc est ea omnia, quæ vacaverint mense Graduatis dicato, quo elapso duo liberi subsequunter. Pontifex unusquisque sui Pontificatus tempore toto, unum poterit Mandatum Apostolicum dare Collatoribus iis, quibus decem saltem Beneficia suppetent conferenda: duo autem iis, quibus quinquaginta suppetent, & amplius. Mandatarii Graduatis an-

(1) L. 1. t. 9. c. 1.
(2) Guim. in Pragm. t. de Collat. §. Quod si quis.
(3) Lib. de l' Eglise Gall. c. 22. n. 26.
(4) Hist. de la Prag.

anteponuntur (1). Denique gaudet semper Pontifex jure præventionis, potestque creare Canonicos in Cathedralibus & Collegialibus, ut in iis Dignitates, Personatus, vel Officia obtinere possint, quod alias non possent ex hujusmodi Capitulorum statutis.

Hæc summa nostratium est Concordatorum, quod ad propositum nobis argumentum attinet. Ex quibus elucescit temperatas potius esse expectativas & reservationes quam omnino sublatas. Sunt enim servatæ 1. in Episcopatibus, Abbatiis & Prioratibus electivis, quos confert Papa ad præsentationem Regis, quod & aliquoties factitatum vidimus ante Concordata. 2. In Beneficiis vacantibus in Curia. 3. In præventione. 4. In Mandato uno ad Collatorem cui in decem, & in Mandatis duobus ad Collatores quibus in quinquaginta Beneficiis vel amplius jus est.

X. Ut inter has vicissitudines rerum magis magisque splendescat Sapientia Ecclesiæ Christi, nihil aptius, nihil accommodatius dici potuit, quam quod Petrus Alliacensis, & Joannes Gersonius de his scripsere, quorum & ipsi pars aliqua fuisse non immerito dicentur. Ita ergo Petrus Alliacensis (2): *Papa jure potuit ordinationes majorum & electivarum dignitatum, ac collationes aliorum Beneficiorum sibi & Apostolicæ Sedi reservare, quia hæc antiquissimo jure sibi competebant. Hæc etiam non solum jure universali administrationis Papalis potuerunt competere, sed etiam ex speciali causa, ratione materiæ subjectæ: utpote quia inferiores in suis electionibus, & ordinarii Collatores in Beneficiorum collationibus abutebantur, & per potentiam leicalem sæpe jure suo non libere uti permittebantur, seu alia aliqua speciali ratione. Ex quo subinfertur, quod cum Sedes Apostolica in præmissis præscripserit, supposito quod Summi Pontifices in hoc abusi fuerint, vel excesserint, non propter hoc est ab eis hujusmodi jus tollendum, sed abusus pellendus, & excessus restringendi sunt, & hoc fieri potest per rationabiles Constitutiones sacri Concilii generalis*. Nihil rationi, nihil veritati magis consentaneum dici poterat ad Patrocinium Concilii Constantiensis & Basileensis, immo & ad Lateranensis, ubi confirmatum est Concordatum: cum tribus his Conciliis id in commune conveniat, quod non prorsus aboleverint, sed aliter & aliter pro temporum opportunitate temperaverint Reservationes & Expectativas. Paucioribus verbis Gersonius eandem penitus complexus est sententiam (3): *Omnia Beneficia sunt Papæ, tanquam Ordinatori supremo, non tanquam domino, aut possessori, immo nec tanquam immediato dispensatori, regulariter & universaliter, nisi Prælatorum inferiorum iniquitas, aut manifesta Ecclesiæ utilitas casibus certis istud exigeret*.

XI. Textus ipse Pragmaticæ Sanctionis fidem facit Decreta Concilii Basileensis multis ibi modis deflexa & temperata fuisse, ut Galliæ moribus consentirent (4): *Basileensis statuta Synodi, aliqua simpliciter, ut jacent, alia vero cum certis modificationibus & formis, non hæsitatione potestatis & auctoritatis condentis & promulgantis, ipsius scilicet Synodi, sed quatenus commoditatibus, temporibus & moribus regionum & personarum congruere conspexerunt*. Atqui temperamenta hæc consultanda cum Pontifice, vel cum Concilio fuerant, vel potius cum utroque, cum utriusque tanti interesset. Unde & Guimierius existimat locum eis esse non potuisse, nisi Ecclesia Gallicana superiorem Concilio, superiorem Pontifice auctoritatem sibi vindicaret (5): *Non puto hanc pœnam locum habere, cum hæc modificatio non fuerit approbata per Concilium Basileense; nec potuit aut potest Ecclesia Gallicana imponere legem Papæ*. Alibi vero duas facit Guimierius classes modificationum: aliæ enim Decretis Concilii adversæ erant, quarum complures allegavi; & has ait irritas statim fuisse, quod ratas non habuerit eas Concilium (6): *Istarum modificationum duæ sunt species; quædam directe contra decreta Basileensia, & ea corrigunt, vel restringunt. Et hujusmodi modificationes cum non fuerint approbatæ per Concilium Basileense, non habent aliquam vim nec sunt servandæ. Nam Ecclesia Gallicana non potuit nec potest facere statuta contra jura, nec imponere legem Papæ*. Aliæ vel declarationes vel

(1) Pithou. Libert. Gall. c. 62.
(2) Gerson. t. 1. p. 917.
(3) Ibidem To 2. p. 22.
(4) In Proœm.
(5) In Pragm. De elect. §. Quod si quis.
(6) De collat. §. Ut vero. §. Item voluit.

vel pœnæ erant novæ, & has potuit sancire Ecclesia Gallicana. Missa facio & alia complura ejusdem Canonistæ Galli verba (1), Pragmaticam interpretantis, & confitentis, non potuisse eam legem dici Concilio & Papæ. *Hoc advisamentum non potest, nec potuit imponere legem Papæ, &c. Ecclesiæ Gallicanæ ordinatio æqua est, sed non potest ligare Concilia generalia, &c. Contra Concilium Basileense non potuit legem facere.* Et ab eo tandem concluditur (2), cum modificationes illæ ne a Gallia quidem admissæ fuerint, nisi ea lege, ut ad Concilium referrentur, & ab eo adprobarentur: ratas eas esse nullo modo posse, cum ne ad Concilium quidem relatæ fuerint, ut quod ante finem acceperit (3): *Non fuerunt prædictæ modificationes admissæ per Concilium Basileense, quia dissolutum fuit, antequam ei relatæ fuissent, &c. Modificationes non fuerunt acceptatæ, nisi sub modo quod referrentur ad Concilium Basileense, & per illud admitterentur.*

Si autem Cleri Gallicani Congregationi Bituricensi visum est, tantum Decretis Basileensibus obtequendum sibi esse, quantum Regni usus & consuetudo pateretur: quin & eadem libertas Ecclesiæ Romanæ concedatur, quæ Gallicanæ ea quidem in re. De communibus vertebatur causa honoribus & prærogativis Pontificis & Galliæ, communi ergo Concordia, & communicato consilio necesse erat eas controversias finiri. Tentata res est a Sixto IV. & Ludovico XI. perfecta est a Leone X. & Francisco I. confirmata denique est in Concilio utrinque accepto. Nec nos præterit quanta animorum contentione perdiu restiterint & Senatus amplissimæ Curiæ, & Capitula non pauca, ne Concordata admitterentur, utque retineretur Pragmatica. Verum nec illud nos præterire debet, si laudi fuit pia & religiosa mente aliquandiu restitisse, non minori fuisse & laudi & gloriæ, quod restitare desierint, acquieverintque tandem aliquando, non aliis quàm justis & necessariis de causis.

Observavit & Clarissimus Spondanus Apamiensis Episcopus, peræque ut Guimierius, quam non magni facerent auctores & conditores Pragmaticæ totam illam Synodum Basileensem, a qua tamen auctoritatem & pondus Pragmaticæ suæ venabantur (4): *Ita Rex. Ex cujus verbis manifeste apparet nullius fere pretii fuisse apud Gallos Concilii Basileensis auctoritatem, quam ita sensibus suis, ac dispositioni subjicerent, &c. Denique tanta libertate in recipiendis, rejiciendis, truncandis, amplian-dis Basileensium placitis usi sunt, ut patentissime se etiam judices Conciliorum generalium, quale Basileense agnoscere præseferebant, constituerint.* Nec ipse Petrus de Marca dissimulavit (5), ex eo quod Pragmatica cum iis quorum intererat, non fuisset trutinata, Gallias tunc non potuisse per illam ex ingenti illa rerum perturbatione emergere.

XII. Scite observatum est, in Gratiani Decreto ne vestigia quidem ulla existere Reservationum & Expectativarum. Et tamen ingenue confitendum fundamenta earum aliqua poni jam tum cœpisse, cum illa insinuaretur doctrina, fundatas creatasque ab Ecclesia Romana Ecclesias omnes alias Patriarchales, Metropolitanas, Cathedrales, quin & dignitates in eis quaslibet splendidiores. Ita fertur in Epistola Nicolai II. ad Mediolanenses perlata per Petrum Damiani, cujus calamo eam exaratam fuisse simile veri est (6): *Omnes sive Patriarchii cujuslibet apices, sive Metropoleon Primatus, aut Episcopatuum Cathedras, vel Ecclesiarum cujuslibet ordinis dignitates instituit Romana Ecclesia.*

XIII. Inde certe posteriores Canonistæ præsidia arcessivere posteriori disciplinæ, cum omnia orbis Christiani Beneficia subinde a Romanis conferri cœpere Pontificibus. Verum non ex ea doctrina usus ejusmodi erupit, sed ex usu doctrina. Usum autem invexere necessitates Ecclesiæ, vel preces Principum, vel piorum etiam virorum sollicitationes, quibus eo tandem compulsi sunt Pontifices. Postquam vero is usus prorsus temporis diuturnitate convaluit, itemque Canonistarum consensione, qui electiones & patronatus interpretabantur non aliud quam gratificationes & indulgentias fuisse Romanæ Ecclesiæ, quæ revocari ab ea potuissent: tum vero Pontifices

(1) De causis. §. Ne tamen. §. Item circa. §. Item fuit.
(2) De num. & qual. Car. §. Salvo quod.
(3) De conclusione Eccl. Gallie.
(4) An. 1438. n. 21. 22.
(5) Marca. De Concord. L. 6. c. 9. n. 13.
(6) D. 22. c. 1.

tifices ipsi cœpere ea quoque placita amplecti & publicare de omnium Ecclesiarum & Beneficiorum fundatione a Petro Petrique successoribus: unde & Cancellariæ regulæ conscriptæ tandem sunt, quibus omnia fere illis servantur Beneficia, electionesque prorsus extinguuntur, maxime in Italia, ubi hæ regulæ latissime dominantur.

Canonistæ ex adverso alii (1) vitium in contrarium iere, electiones rati jure divino & incommutabili niti. Abunde sunt, quæ dicta superius sunt, ut his se errorum laqueis exuant, qui exui volent & assentiantur Ecclesiæ, divina prorsus sapientia & caritate accommodanti se ad varias has rerum vices & temporum necessitates: quibus non potest non servire, & sese inflectere, dum unum illud indeflexum & invariabile constet, ut exteriori pro tempore disciplinæ non aliis regulis, affectibus, consiliisque serviatur, quam quæ religionis, pietatis, & caritatis propositum sibi habeant incrementum.

XIV. Collatores & Institutores primarii omnium suæ Diœceseos Beneficiorum fuere Episcopi, utpote earum omnium Ecclesiarum fundatores, vel fundatorum hæredes & successores. Longo sæculorum decursu juris illius Episcopalis rivuli aliqui in Patronos, seu laicos, seu Ecclesiasticos, in Institutores item & Collatores alios plures dimanarunt, ita tamen ut jam inde ab exordio Episcopi jure hoc suo gavisi sint, nominando, nominatos ab aliis instituendo, conferendo, aliorum collationes consensu saltem tacito ratas habendo. At Romani Pontifices ex adverso etsi a Petro orti, omnium Ecclesiarum parente, non tamen fere se interposuere in ullas Beneficiorum provisiones per ceteras extra Italiam Provincias annis amplius centum supra mille. Principum ambitione, piorum doctorumque virorum instigatione, sæculo demum duodecimo aliquid ejusmodi aggressi sunt. Ea potestas, ut solet, lapsu temporis latius serpsit, ulteriusque progessa est, quam plerique optassent; ita modos, fines & temperamenta ei mox adhibuere Principes, Concilia, Pontifices ipsi.

Non ea nobis hic enodanda proponitur controversia, utra disciplina optabilior, conducibiliorque censenda sit. Quam se cunque in partem inclinaverit animus, non aliud reapse sperare datur, quam quod Numinis providentia provisum, & in mores Ecclesiæ universalis jam invectum est. Illud nobis semper optimum videri, id gratissimum accidere debet, quod voluerit, quod permiserit Christus Optimus Maximus, qui nisi quod tandem vertat in suam, & in Ecclesiæ suæ gloriam & utilitatem, facit, aut permittit nihil. Iis acquiescamus & assentiamur, quibus assentitur & acquiescit Ecclesia. Ne nos plus sapere velimus, aut amplius aliquid Dei causa velle, quam sempiternæ sapientiæ Christi sponsam, columnam veritatis. Illud quoque consultum est, hodiernam Ecclesiæ disciplinam antiquiori semper præferre, ut præstabiliorem, sin minus universim, quæ infinita quædam disputationum seges esset, saltem peculiariter huic quam agimus ætati. Insanire illud, non sapere est Conciliorum generalium sapientiam suæ posthabere, pietatem, religionem. Disciplinæ cujuscunque versatilis & exterioris potest bonus, potest & malus esse aliquis usus in conferendis Beneficiis. Unum illud refert immane quantum, non conviciis proscindi, aut irritis votis concuti & immutari eum, qui nunc invaluit, usum: sed optare, sed curare, quantum cuique suppetit virium, ut rite & sancte omnia peragantur, convenienter ad leges sempiternas & immutabiles justitiæ, caritatis & modestiæ Christianæ. Sive Pontifices, sive Episcopi, Patroni, aut Collatores Beneficia dispensent, unum id cordi esse debet, ut dignioribus ea largiantur, & paratioribus Ecclesiam ædificare & ornare moribus ac obsequiis suis; ut una sit eaque religiosissima qua omnes succendantur æmulatio, non qui Beneficia conferant, sed qui sanctius, qui sanctioribus conferant.

XV. Anno 1568. reservavit sibi S. Pius V. omnia Beneficia, cujuscunque demum sortis, quæ vacante Episcopali Sede vacarent. Unus illi scopus erat propositus, pauperibus Clericis subvenire, & quorum pietas & eruditio nullis temporalibus subsidiis juvatur (2): *Cupiens pauperibus Clericis & aliis benemeritis personis de Beneficiis Ecclesiasticis providere, &c.* Intercessum est ejus Bullæ executioni, quanquam vel nomen ipsum S. Pii V. dubitare vetet, quin ad pietatem propagandam to-

(1) Fagnan. in l. 1. Decr. Part. 2. p. 2. 3.

(2) Bulla 55.

totum illud pertineret. Dubitatum est, an Pio extincto pari pietate res ab aliis tractanda foret. Vel hinc tamen suspicari rursum possumus, qui primi Expectativas invexere Pontifices, potuisse eos non alio, quam pietatis & caritatis incitamento agi. Peculiari infra Capite declarabimus a Regibus ipsis ad impetranda quibusdam de se, de regno, de Ecclesia benemeritis Beneficia preces adhibitas fuisse, quæ postea in necessitatem verterunt. Quin Archiepiscopi & Episcopi eandem nonnunquam sibi servatam voluere potestatem. Denique Concilium Tridentinum (1) Expectativas & Mandata penitus sustulit, sicut & Reservationes mentales Beneficiorum nondum vacantium, licet in gratiam Cardinalium factas. Prohibuerat Alexander III. eas Beneficiorum pollicitationes antequam vacarent. Bonifacius VIII. eas irritas declaraverat. Vide Capita *Nulla*. *De concessione Præbendæ;* & *Detestanda*. *Ibidem*. *In Sexto*.

Illaudata fere nos præteriit Hispania, sed vel una Ximenii Cardinalis historia addocebit, quam prope abesset a Galliæ consiliis in expectativarum negotio. Post impletum Theologiæ & Juris studiorum curriculum, Romam profectus est, ubi Expectativam obtinuit Ximenius, cui Archipresbyteratus obtigit Archiepiscopatus Toletani. Eo rescito Archiepiscopus tam impotenti indignatione exarsit, ut illum tetro carcere damnarit. In eo solatii non parum accepit a concaptivo Presbytero, qui narravit ei nobilem olim virum ex eo ipso ergastulo ad Archiepiscopatum Toletanum pervenisse: nec inferius quidquam augurari ipsum sibi de virtute & fortuna sua debere. Ubi jam nihil spei superfuit Archiepiscopo, ut Beneficio tam legitime parto renuntiaret Ximenius, relaxatus e carcere, mox illud alio permutavit. Hæc Gomecius in Ximenii vita, ubi nec illud dissimulat, quam indignanter ferrent Hispani Præsules has Romanæ Curiæ gratias, quas suæ dignitati magnopere injuriosas interpretabantur: *Is sacerdotia vindicandi modus apud omnes Episcopos invidiosus est, quod jure suo fraudari videantur; unde quibus ad resistendum minor vis est, vel inviti cedere coguntur.*

CAPUT XLVI. *P.4. l.2. c.13.*

An Pragmatica & Concordata locum habuerint in Provincia Narbonensi, & in Britannia Armorica? De Indulto harum Provinciarum, necnon & earum, quæ nuperrime Galliæ Regno accesserunt.

I. De Armoricæ & Narbonensis Provinciæ revocatione & insitione in jura Gallicani Regni. Eccur in iis nec Pragmatica viguerit unquam, nec Concordata?

II. Quam arcto nexu Duces Armoricæ & Provinciæ Comites cum Ecclesia Romana coaluissent.

III. Indulta Pontificia Francisco I. concessa in has Provincias duas, & in Monasteria eligendi privilegio speciali dotata. Eorum indultorum continuatio.

IV. Necessaria erant Indulta, quod Provinciæ & urbes de novo accrescentes, in usus Regni speciales sine indulto non transferantur.

V. Ut se Provinciæ Comes Gregorio VII. subjecerit.

VI. Alternativa a S. Pio V. Armoricæ Provinciæ concessa. Varii usus & abusus in provisionibus Beneficiorum Armoricæ.

VII. De Bressia, Bugeso, &c. De Burgundiæ Comitatu.

VIII. Ubi Indulta & sæpius confirmata, & diutius continuata sunt, in jus tandem commune evadunt.

IX. Indulta ad civitates Metensem, Tullensem, Virdunensem, &c. Atrebatensem, Tornacensem, aliasque nuper Regno adlectas.

I. Renatus Siciliæ Rex, idemque Provinciæ Narbonensis Comes, Comitatum hunc Ludovico XI. Galliæ Regi legavit (1) anno 1476. hæredemque illum testamenti paginis inscripsit. Malunt alii oppignoratum tantum fuisse pro quinquaginta millibus aureorum solidorum, quæ destinaverat Renatus redimendæ filiæ suæ Margaritæ, viduæ Henrici VI. Angliæ Regis, quam novus Rex Eduardus in vinculis habebat. Sed cum idem Renatus Rex vitam cum morte commutasset anno 1480. septuaginta tres annos natus, præ mortuis ei

(1) Sess. 24. c. 9.

(1) Spond. an. 1476. n. 5. & an. 1480. n. 7.

ei tribus filiis, tribusque inde nepotibus, hæredem is reliquit Carolum du Maine, filium Caroli Comitis Cenomanensis, qui altero post anno vivere desiit, transmisitque in Ludovicum XI. & hæredes ejus Galliæ Reges jura sua & dominia omnia.

Hinc emicat in Provincia nunquam valuisse Pragmaticam Sanctionem, cum ea edita sit anno 1438. Comitatus autem nonnisi quadraginta amplius post annis Coronæ Franciæ restitutus sit (1). Non is erat Ludovicus XI. sub quo ea restitutio facta est qui Pragmaticam in Provincia primum promulgaret, cum eam ipsemet anno 1461. ut gratiam iniret a Pontifice, abolevisset.

Aliquanto tardius Armorica Gallicano Regno reddita est, anno nimirum 1532.(2) Franciscus I. Rex in Comitiis Generalibus ejus Provinciæ eam restitutionem, unionemque perfecit. Itaque multo etiam certius est, nunquam ibi Pragmaticæ fuisse locum.

II. Jam inde a temporibus Ludovici IX. sanctissimi Francorum Regis, Comites Provinciæ arctissime cohærerant Pontificibus Romanis. Carolus Ludovici IX. frater Dux Andium, Provinciæ quoque Comes evaserat, ducta in uxorem Margarita filia Comitis Provinciæ Raimundi, & hærede. Huic Carolo ejusque stirpi Pontifices Romani Regnum Neapolitanum Siculumque contulerunt, ex quo Principes hi arctissimis vinculis Sedis Apostolicæ obsequiis innexi sunt, ejusque decretis ac nutibus religiosius addicti. Nec me fallit Pium II. in oratione quam habuit ad Conventum Mantuanum, conquestum esse de Renato Rege, qui spem fecerat abolendæ Pragmaticæ, nec promissis steterat: *Promisit curaturum se summo studio, ut Pragmatica Sanctio deleretur. Non est deleta.* Sed facile hoc intelligitur referri debere, non ad Comitatum Provinciæ, sed ad Franciæ Regnum, in quo confidebat Renatus posse a se præstari, quæ vires suas post expertus, sensit se non posse. Certe Pius ipse postea confessus est, Renato vires magis quam voluntatem defuisse, quod de subjecta ei provincia dici vix potuisset: *Fortassis aliqua sunt, quæ non erant in sua potestate.*

Singularem quoque Duces Britanniæ Armoricæ profitebantur observantiam Sedis Apostolicæ (3), eoque a reliqua Gallia fere dissidebant, quandiu per schismatis Avenionensis procellas non satis fida firmaque constabat fides & societas inter Galliæ Reges & Romanos Pontifices. Anno 1459. cum Legati Regis Franciæ Romæ cunctarentur Pio II. assurgere, eique solitam præstare obedientiam nomine Regis Galliæ; Legati qui tunc aderant Ducis Britanniæ, non modo sacramentum edidere obedientiæ nomine Ducis, sed & solemniter contestati sunt, nunquam Duces suos vel tantillum dissensisse ab Apostolica Sede, semper Pragmaticam repudiasse (4): *Majores nostri post accepta semel Christi sacra, nunquam apostatarunt, vixere Romanis legibus, nec unquam primæ Sedis mandatis adversati sunt, Pragmaticam Sanctionem, Galliæ Gentis inventum, respuerunt, prædecessoribus suis constanti animo adhæserunt.* Hæc est quæ dicitur *Patria obedientiæ*, quod eo nno continebatur, ut vulgato ferebatur adagio (5): *Nunquam primæ Sedis mandatis adversari, Romanis legibus vivere.* Quando vero collisus est Ludovicus XII. Rex, cum Julio II. Papa, atque adversus eum coegit Conciliabulum Pisanum, Galliam quidem Pontifex interdicto subjecit, at Armoricam excepit, quæ constantissima in obsequio fuerat: *Excepto Britanniæ Ducatu, Regnum Franciæ Ecclesiastico subjecimus interdicto.* Verba ea sunt Bullæ Julii II. quæ recitata fuit sessione III. Concilii Lateranensis V. (6).

III. Carolus Molinæus in Regulam XVIII. Cancellariæ *De infirmis resignant.* Commentarios edens, negat in Britannia, utpote obedientiæ strictioris patria, Pragmaticam & Concordata admissa unquam fuisse (7): *Adhuc hodie Regio illa patria obedientiæ Papæ vulgo vocatur; nunquam ibi Pragmatica sanctio, nec Concordata recepta sunt; sed ex compacto, Papa habet ibi octo menses, sibi reservatos, in quibus, vel vacationibus tunc occurrentibus Ordinarii nihil possunt. Et contra Ordinarii quatuor menses, in quibus Papa nec prævenire, nec reservare, aut aliter disponere potest.* Rationem etiam paulo post subjicit, quod recollecta non fuerit Galliæ Regno provincia Britanniæ nisi anno 1532.

An-

(1) Spond. an. 1481. n. 12. Hist. de la Pragmatiq par M. Dupuy.
(2) Spondanus Ann. 1532.
(3) Spic. tom. 8. p. 308.
(4) Rainald. an. 1459. n. 66. 67.
(5) Gobel. in Comm. Pio II. l. 3.
(6) Rainal. an. 1512. n. 96.
(7) Num. 336.

Anno 1516. Leo X. & Franciscus I. congressi sunt Bononiæ (1) in Longobardia & Concordata pepigere, quibus Regnum Franciæ & Delphinatus regerentur posthac. Accipe quæ de his scribat nuperus, isque diligentissimus Scriptor vernaculo sermone, quem nos ita latinæ consuetudini reddimus: *Cardinalis Santiquatrius unus Delegatorum Papæ, ad deliberandum cum Delegatis Regis Galliæ, Chartæ subscripsit ante Barmam Advocatum Regium, qua præter insignia plura capita, quæ Concordatis sunt intexta, concedebantur a Pontifice Regi, quamdiu superstes esset, ut ad Ecclesias & Monasteria Britanniæ & Provinciæ nominaret, ita ut si Rex approbaret Pontifici privilegium aliquod istiusmodi olim a Pontificibus concessum fuisse Ducibus Britanniæ, vel Comitibus Provinciæ, id pretinus a Pontifice confirmaretur.*

Publici juris fecit Pinsonnius (2) hoc Indultum Leonis X. Francisco I. collatum dum in vivis esset, ut nominaret ad omnia Beneficia Consistorialia Britanniæ & Provinciæ: utque nominaret etiam ad Abbatias Clericos sæculares, si quando eis Monachi deessent tantæ sarcinæ pares. Publicavit idem ipse Pinsonnius Edictum Henrici II. Regis anno 1549. ut confirmaret in Armorica & Provincia complura Sedis Apostolicæ jura, in Regionibus strictæ Obedientiæ usitatissima, circa Reservationes, Pensiones, Regulas Cancellariæ & ejusmodi alia. Auctor idem est (3) hoc Indultum Leonis X. transfusum fuisse ab ejus successoribus ad successores Francisci I. Scriptores supra laudati Historiæ Pragmaticæ & Concordati idem confirmant, annotantque clarissimum virum Parlamenti Aquensis Senatorem doctis omnibus notissimum, ipsumque doctissimum, Authentica communicasse duarum Bullarum Pii IV. anno 1564. datarum, quibus Carolo IX. Regi concedebatur potestas nominandi ad Prælaturas & Episcopatus Regni & Delphinatus, Britanniæ & Provinciæ, testatumque fiebat a prioribus Pontificibus idem concessum fuisse prioribus Regibus.

Monumenta quædam evulgata non ita pridem sunt rerum ad Concilium Tridentinum pertinentium (4). In iis inspici potest quam ægre extundi potuerit Romæ Indultum anno 1561. quo Carolo IX. concederentur Nominationes Provinciæ & Britanniæ. Ad sex tantum menses concedebatur, tum ubi expirasset, ad sex menses alios innovandum. At aperte tandem declaratum est morositates istas affectatas eo tendere, ut meliori fide servaretur a nobis Concordatum, & vere Britannia & Provincia ad mores Patriæ Obedientiæ se componerent, ut Inferiores Reges in se receperant.

Non ergo vel Provincia, vel Britannia, aut Concordato unquam obnoxiæ fuere, aut Pragmaticæ; cum nec recepta hæc ibi unquam fuerint, aut publicata: nec nisi vi peculiaris Indulti nominarint Reges ad Beneficia earum Provinciarum consistorialia.

Nec enim extensio est, aut ampliatio Concordati, quod diximus Armoricæ & Provinciæ Indultum. Mera ea est concessio nominandi ad Prælaturas, Concordati ne facta quidem mentione. Itaque reliqua Concordati tam varia Capita nihil ad has Provincias pertinent. Agam infra numero VIII. de Indultis ad Monasteria privilegiata.

IV. Si qui velint quamprimum Provinciæ aliquæ Regno & Coronæ Regum accrescunt & adglutinantur, jam tum eas consociari legibus & privilegiis reliqui Regni totius: ii non satis adjecisse videntur animum ad ea, quæ observata sunt superius, & ad ipsam rerum historiam. Si enim res ita se haberet, frustra ergo laborasset Franciscus I. ad impetrandum Indultum Britanniæ Minoris & Provinciæ. Frustra successores ejus ambiissent ejus propagationem. Frustra Reges omnes hactenus desudassent ad impetrandum Indultum trium Episcopatuum, Metensis, Virodunensis & Tullensis; nec non & Elnensis, Perpinianensis, aliorumque recentius Regno adjectorum. Supersederi potuerat, posletque adhuc eo labore, cum satis esset pomæria imperii Gallicani eo protulisse. Inscitum est autem quod de Delphinatu objicitur. Ea enim Provincia redintegrata fuerat Regno Gallicano ante Pragmaticæ, ante Concordatorum tempora. Ita necesse fuit eam & in Pragmatica exprimi, & in Concordatis. Provincia jam cum Regno coaluerat tempore

(1) Hist de la Pragm. de M Dupuy p. 90.
(2) Pinsonn. Notes sur le Induits pag. 470 Et in Prag p. 1060.
(3) Præt. Pinss. in Induita. p. 38. 179. 180.
(4) Memoires du Conc. de Trente p. 111. 124. 131. 144. 157.

pore Concordati, nec tamen in eo nominatur, sed Francia solum & Delphinatus, quod etiam post Concordata patria ea obedientiæ permansura esset.

V. Altius forsan repeti potuisset origo hujus peculiaris in Provincia observantiæ & obedientiæ in summum Pontificem. Legitur inter Epistolas Gregorii VII. sacramentum, quo suam illi fidem obligavit Bertrandus Provinciæ Comes, cui subjicitur concessio, ut omnes Ecclesiæ suæ in ejus potestate sint, ab eoque ordinentur (1), *Ecclesias autem omnes, quæ in mea potestate sunt, domino meo Gregorio Papæ omnino dimitto, & omnibus successoribus suis: & ad ordinandas eas juste & secundum Deum, pro posse meo fideliter adjuvabo*. Quoad sacramentum fidei, infra suo loco demonstrabimus, religiosa ea fuisse obsequia, quæ Christiani Principes certatim Christo & Petro, in Vicariis & successoribus Petri exhibebant.

VI. Sed quoad liberam Ecclesiarum dispositionem, perspicuum est Comitem Pontifici eam, ejusque successoribus liberam dimisisse: saltem hactenus, ut Investituras ejuraret. Facile mihi persuaserim, Duces quoque Britanniæ idem Romanis concessisse Pontificibus: cum supra patuerit, octo ibi menses Pontifici, quatuor tantum Episcopis adsignari, ut supra monebat Molinæus. Qui harum Provinciarum sint usus, penitius inspicies in Mandato Regis, quo instructus est Urfeus, quando cum Legatis aliis anno 1547. ad Concilium missus est Bononiam (2). Præcipiebat enim Rex, ut Concilii Patribus narraret, quam præpostere multa tentarentur in Britannia & provincia aliisque regionibus Obedientiæ; Papam unum conferre omnia Beneficia per octo menses; quæ quatuor mensibus aliis vacarent Beneficia, ea statim involari a septem vel octo Mandatariis Apostolicis: reservationes mentales multo etiam intolerabiliores esse; quæcunque enim Beneficia per quatuor Episcopales vacarent menses, si nulli caput exererent Mandatarii, protinus emicare Bullam Pontificiam, quæ confirmaret hocce Beneficium suæ sibi in sacrario mentis reservasse Pontificem, & tali Clerico destinasse (3): quod & intentatis censuris statim executioni mandabatur. Reliqua missa facio quæ ad Beneficia non spectant. Comitia Provinciæ Armoricæ iisdem querelis Regem interpellaverant, de Mandatis Apostolicis, etiam ad Beneficia electiva, aut Patronatus laici, de reservationibus, indultis, pensionibus, unionibus, regressibus, Coadjutoriis, aliisque quæ Patriam obedientiæ redolent. S. Pius V. Bulla sua anni 1568. sex menses & alternativam dedit Episcopis Britanniæ, qui in Diœcesi residerent. Donum erat ad quinquennium, quo consumpto innovabatur.

Diximus jam Regula VIII. Cancellariæ octo menses Papæ reservari, quatuor tantum permitti Episcopis; sex illi tribui Concordato Germanico, sanctum Pium V. totidem donasse Episcopis Armoricæ Provinciæ (4), in qua Henrici II. Regis Declaratione anni 1550. Cancellariæ Regula VIII. recepta fuerat. Regula hæc eadem olim in Provincia convaluerat; ut quæ & ipsa Patria esset obedientiæ, sicut Armorica; at Legatio Avenionensis in causa fuit, ut Ordinariorum potestas ibi restitueretur. Receptus etiam Alternativæ usus in Armorica, id præstitit, ut præventioni locus non sit in mensibus Episcoporum.

Alternativam dixi; propterea quod a Sixto V. declaratum sit, jam necesse non esse, ut acceptatio innovaretur singulis quinquenniis (5); sufficere enim acceptationem a quolibet Episcopo factam ad totum Papæ cujuslibet Pontificatum. Ita alternativa generalis est, pro omnibus Episcopis residentibus. Denique cum introducta & firmata non sint Graduatorum privilegia, nisi Concordatis: ut Concordatis, ita & Graduatis nullus est vel in Armorica locus, vel in Provincia.

VII. Quod ad regiunculas vero attinet illas, quas pro Marchionatu Salussiarum Duces Sabaudiæ Galliæ Regibus cesserunt anno 1601. controversia ventilata est (6) in Parlamento Burgundiæ anno 1630. an reservatio alternativa mensium ibi locum haberet, perinde ut cum illi tractus Duci Sabaudiæ suberant. Senatus pronuntiavit locum non habere, tum quod ei juri non fuerat Marchionatus Salussiarum, quo permutati fuerant hi tractus; tum quod ii sua cum

(1) L. 9. post Epist. 12. (2) Memoires du Conc. de Trente p. 15. 16.
(3) Preuves des Liber. Gall. pag. 904. c. 22. n. 31.
(4) Doujat. Specimen juris, p. 54. (5) Ibid. pag. 130.
(6) Bresse Bugey, Valromay & Gex.

cum Gallicano imperio conjunctione in eandem sortem traducerentur cum reliquis ejus Provinciis. Non ita sentiebat Cardinalis Ossatus, qui Romæ cum esset, Henrico IV. Regi auctor erat flagitandi ea de causa Indulti. Id quidam sere interpretati sunt, quasi officiosam reverentiam, qua quanquam minime necessaria, cuperet Ossatus (1) deliniri a Rege Pontificem. At contra stat, quod supra numero IV. certis documentis evicimus, non statim Provincias in mores transire & jura regni, atque regno recolliguntur. Video tamen interesse aliquid discriminis. Numero enim IV. quærebatur de Episcopalibus Ecclesiis, ad quas de novo partas nova desiderata semper sunt indulta. Hic de Ecclesiis Parochialibus, aut certe non Episcopalibus agitur; in quibus proinde vitum est non ita scrupulose sectandas juris minutias. Nec enim indulta ulla unquam flagitata sunt, ad Ecclesias tantum inferiores. Jam inde ab anno 1608. (2) Senatus Parisiensis pronuntiaverat secundum Decanum Bellicensem a Capitulo electum, adversus Regalistam, & adversus eum, cui providerat Pontifex vi reservationis Mensium Apostolicorum. Tradit Pinsonnius (3) Regaliam, Indultarios, Graduatos, eorumque jura in hos omnes tractus ampliata fuisse, Arrestis Parlamenti ex Magni Consilii.

Addit Fevretus (4) Beneficia in Comitatu Burgundiæ sita, & quocunque extra Franciam loco, conferri debere juxta leges Franciæ, & juxta Concordata, si Collatores, quibus parent, Galli sint. Ratio est, quod Concordata Collatoribus Gallicanis concessa sint, ut gentis universæ privilegia. Ita hæc Beneficia quamvis extra Gallias sita, non subesse mensibus alternantibus Papæ. Sicut & Beneficia in Galliis sita, quorum Collatores ex Comitatu Burgundiæ oriundi sunt, legibus Regni peculiaribus non subsunt, sive ad menses Graduatorum, sive ad Indultarios. Citat Fevretus Canonistas, qui ita sentiant, quique confirment, ita Rotam judicare.

VIII. Confirmat rursus idem Pinssonius (5) longa illa & continuata concessione Indultorum Pontificiorum ad nominationes Regias Episcopatuum & Abbatiarum Britanniæ & Provinciæ, in jus tandem ea certum, fixumque evasisse, nec ulla jam ad id Indulta postulari. Idem affirmat de Indultis, quæ Leo X. & Clemens VII. Francisco I. concesserunt, ad suspendenda privilegia quædam eligendi, quæ Sedes Apostolica forsan indulserat Ecclesiis & Monasteriis: utque Rex in iis nominaret primum per sex menses, deinde toto vitæ tempore. Citatæ sunt a Tilletio (6) Bullæ Clementis VII. quibus ea nominationum potestas concedebatur Francisco I. primum ad sex menses, inde dum adviveret. Eodem Indulto Pius IV. Carolum IX. donavit (7). Jussa sunt interim Capitula & Monasteria, quæ privilegia eligendi habere se aliqua venditabant, ut ea ad Cancellarium Regium deferrent, examini ejus subjicienda. Exinde vero Reges jure & possessione stabili nominandi gavisi sunt, sive privilegia minus probæ notæ depromta sint, sive possessio ipsa in jus tandem firmum, & inconcussum evaserit.

IX. Quoad Episcopatus Metensem, Tullensem & Virodunensem, concessum est ab Alexandro VII. (8) anno 1664. Indultum Regi invictissimo Ludovico XIV. quo Episcopatus ad vitæ totum tempus conferret. Clemens IX. anno 1668. Indultum prorogavit ad omnes Regis successores, & ad Abbatias ampliavit, Prioratusque Conventuales, & alia Beneficia, quæ Pontifex conferebat reservatione sex mensium, convenienter Germanico Concordato. Ab eodem Pontifice permissus est Rex nominare ad Episcopatus Elnensem, Atrebatensem, Tornacensem, & ad alia Beneficia Consistorialia earundem regionum nuper Regno Francico additarum. Anno 1518. sanxerat Maximilianus, ut Leodii vigerent Concordata Germanica. Episcopatus Metensis, Tullensis & Virodunensis iisdem subjecti fuerant Indulto speciali & ampliante, tanquam obnoxii Metropoli Trevirensi. Ita in has Diœceses Romani Pontifices multa retinuerant jura, quæ posterioribus his indultis Regi Christianissimo concesserunt. Fertur anno 1554. Carolus V. Imperator edixisse, ut & Cameracensis Ecclesia Germa-

(1) Ossat. Lettre 101. 260. 261. (2) Fevret. L. 2. c. 6. n. 13.
(3) Pinss. *Preface des Indults.* num. 59. (4) Ibidem.
(5) Preface histor. des Indults. num. 47. 43. 44. 48 40.
(6) Du Tillet. Part. 2. p. 448. o. (7) Ibid.
(8) Ibidem n. 60. 61. 62. Du Bois Introd. au Droit Eccles. [illegible] 273. [illegible] 263. 9.

manicis subesset Concordatis. Dux Albanus dum Belgium regeret a Sancto Pio V. Indultum impetraverat, ut conferret seu præsentaret Beneficia, quæ Pontificiis mensibus vacarent. In Patria obedientiæ Papa solus confert Primas Cathedralium dignitates. Carolus V. ab Alexandro VI. Indulto munitus fuerat, quo ad eas præsentaret.

CAPUT XLVII. *P.4.l.2.c.14.*

Multiplex alia potestas Papæ ad provisiones Beneficiorum. Ac primum de præventione.

I. Incompertum fuit jus Præventionis usque ad sæculum XIII. *Ejus rei probationes.*

II. Includebatur tamen Mandatis, & Reservationibus Apostolicis.

III. Eisdem fundamentis innititur. Satisfit duabus objectionibus adversus Decretum Innocentii III. circa jurisdictionem Papæ universalem in Collatione Beneficiorum.

IV. Sub Bonifacio demum VIII. jus Præventionis radiare incepit.

V. In Concilio Basileensi propugnatur, cum a Gallis quibusdam & Germanis oppugnaretur.

VI. In Concordatis confirmatur.

VII. Edictum Aurelianense ei intercessit. Ea intercessio mox revocata.

VIII. Canonistarum Gallorum placita circa Præventionem.

IX. Præventionis usus quam pius fieri possit.

I. POstquam universim declaratum est, ut Beneficia singularum orbis Diœceseon, ad quæ aditus fuerat olim per electionem, vel per Patronorum nominationem, vel denique per Episcoporum institutionem & collationem, in potestatem tandem Romani Pontificis magna saltem ex parte devenerint; restat, ut speciales rationes ipsas expendamus, quibus ea nunc a Pontifice conferuntur. De Mandatis, Expectativis & Reservationibus copiose jam disputatum est: ad alias ergo perpendum nobis est rationes & vias provisionum Apostolicarum ad Beneficia toto orbe sparsa.

Dicemus 1. de Præventione. 2. De provisione eorum quæ vacant in Curia. 3. De Indultis & Resignationibus in favorem. 4. De jure Devolutionis. 5. De Facultatibus Legatorum a Latere. 6. De mensibus Graduatorum. 7. De provisionibus Episcopatuum, quæ hactenus summatim utcunque perstrictæ sunt, quod implicatæ essent aliorum collationibus Beneficiorum.

Ordiendum nobis est a Præventione, quæ iisdem quidem fundamentis niti videtur, quibus Mandata & Apostolicæ Reservationes; sed ut eadem illi consiter origo, non eadem suffragatur antiquitas. Innocentius III. eo præstructo, plenitudinem Ecclesiasticæ jurisdictionis residere in Capite Ecclesiæ, & inde in longe plurimos dispergi rivos, ut nihil officiat rivulorum multitudo fontis plenitudini (1): *Ne plenitudo Ecclesiastica jurisdictionis in plures dispensata vilesceret, sed in uno potius collata vigeret, &c. Qua Romana Ecclesia retenta sibi plenitudine potestatis, ad implendum laudabilius officium pastorale, multos in partem sollicitudinis evocavit, sic suum dispensans onus in alios & honorem, ut nihil suo juri subtraheret, nec jurisdictionem suam in aliquo minueret.* Progreditur inde ad Mandata Apostolica, in provisionibus Beneficiorum, & ad jus Devolutionis, quæ ad Pontificem usque ipsum gradatim revolvi potest. At de Præventionis jure nec ibi, nec usquam alibi meminit. Consule, si vacat, plures alias hujus Pontificis Litteras, hic ad marginem laudatas, præter eas quæ supra delibatæ sunt, cum de Mandatis disceptaretur: nusquam vestigium ullum de Præventione occurret.

II. Inerat tamen Mandatis imago quædam & species Præventionis. Præveniebat enim Ordinarios Pontifex, non ipse quidem statim conferens Beneficia, quæ ipsamet est Præventio: sed præcipiens, ut conferrent Patroni ipsi vacans vel vacaturum Beneficium ei, quem Papa designasset, quo apertissime Præventioni præludebatur. Postquam enim modice & sedate ferre cœperunt Episcopi, ut Pontifex Beneficium quodlibet, cui vellet, addiceret tam facile mox passi sunt, ut ipse conferret, quam ut conferri præciperet.

(1) Dec. Greg. L. 5. T. 1. c. 5. Innoc. III. Regest. 13. Epist. 9. Regest. 14. Epist. 32. Regest. 15. Epist. 22. Regest. 16. Epist. 165. 177.

Adde quod & ejusdem doctrinæ, quæ in Reservationum medio cursu increbuerat, hic esset veluti surculus. Si enim Pontifex Petri successor universim obtinet potestatem omnem & omnia intra singulorum Episcoporum, cum Beneficiorum collatio fructus sit jurisdictionis, quo Episcopi gaudent singuli, eodem Romani Præsules gaudebunt jure Beneficia conferendi singulis in Diœcesibus. Atqui inter eos qui eadem jurisdictione fruuntur, necesse prorsus est, ut valeat Præventio. Itaque ut Papam Episcopus, ita & Episcopum Papa antevenire potest. En sensu Gregorius IX. ad Fridericum II. scribebat, etsi posset Imperator ad Beneficia nominare, quæ collationis sunt Episcopalis, vacante sede, non posse ab eo Papam excludi ea potestate conferendi, qua vel superstite Episcopo pollebat (1): *Esto quod in collatione Beneficiorum morientibus succedas Episcopis, majorem in hoc ipsis non adipisceris potestatem, nec nos ob id, quod eis viventibus conferre Beneficia non collata potuimus, Apostolicæ amittimus amplitudinem potestatis*. Quæ verba ad Reservationes & Mandata pertinent, quanquam ad Præventionem peræque trahi potuissent, si jam tum ejus usus fuisset ullus.

III. Illud porro Innocentii III. decretum, quod hoc ipso Capite statim protuli, duæ premunt, nec aspernendæ difficultates. Prima spectat ad Episcoporum jurisdictionem, quam videtur ille ex conspicuo Ecclesiæ Capite derivare, cum nos a summo & immortali Capite Christo haurtam vindicemus. Responsio autem facilis & expedita est, tam non adversari nostræ sententiæ eam Innocentii III. Epistolam, quam nec illam Leonis Papæ I. quem sequitur Innocentius hoc loco. Non alia enim utriusque Pontificis mens est, quam necesse esse, ut Episcopi Capiti suo consentiant in Ecclesiæ suæ administratione, & quæ fit Ecclesiæ in varias Diœceses partitio, ea assentiente fiat Pontifice, qui superior imminet, præsidetque omnibus Diœcesibus. Nam Episcopi obtinent illi quidem immediate a Christo jurisdictionem suam, sed non ab illo immediate consecuti sunt territorium hoc suum & peculiarem Diœcesin: cum hæc partitio facta fuerit volventibus sæculis ab Ecclesia, nec fieri potuerit, aut perpetuari, nisi consensione Capitis, in quo est cardo & centrum Ecclesiasticæ unitatis. Hic Innocentii germanus est sensus.

Secunda difficultas exurgit adversus illam jurisdictionem, collationemque Beneficiorum, qua omnibus in Diœcesibus utitur Pontifex. Nec hic minus in promptu responsio est, ut ne nos infinitæ cuidam disputandi contentioni immergamus, abunde nobis esse, ut acceptatio & assensio Ecclesiæ, usuque universalis approbaverit has Papæ Præventiones, perinde ut Mandata Apostolica. Non interposuerunt primo Pontifices, nisi preces, quasi tentabundi periculum facerent. Ubi res processit & usu convaluit illæsa Episcopali unanimitate, tum auctoritatem quoque explicuere & præcepta. Cesserunt Episcopi primum precibus, post consuetudini & auctoritati. Quantacunque esset penes Apostolicam Sedem jurisdictio, tantundem erat & caritatis & modestiæ, ut non aliter quam cum Episcoporum assensione auctoritate uteretur. Erat & Episcoporum in Sedem Apostolicam ea reverentia, ea caritas in Caput sibi divinitus præstitutum, ut ne de usu receptis facultatibus ulterius cavillarentur. Principatus a Christo Sedi Apostolicæ collatus, ejusmodi fundamentum est, cui tuto committatur potestas omnis, vel potestatis usus, qui vel Episcopis ipsis toto orbe sparsis visus fuerit Ecclesiæ ædificationi conducibilis & consentaneus esse. Sicut & caritas summi Pastoris præsto semper est & parata potestatem, & potestatis usum omnem premere, ut nusquam erumpat, ubi unanimitas & universalitas Collegii Episcopalis ita judicaverit expedire, ad Ecclesiasticæ disciplinæ pacem, & sanctimoniam: procul amandatis spinosis illis & interminatis quæstionibus de limitibus jurisdictionis.

IV. Ejus doctrinæ loculentissimum argumentum ex hac ipsa petitur quam hic versamus quæstione. Quanquam enim jus Præventionis innexum esset Reservationibus & Mandatis, ducenti tamen admodum interlapsi sunt anni post. Mandata, antequam Præventionis manifeste constitueretur jus; quin & probabile est illud ita sensim irrepsisse, ut ante increbuerit, quam irrepere sentiretur. Bonifacius VIII. cum relatum ad eum esset de Beneficio, quod eodem die a Papa, vel Legato ejus, & ab Ordinario duo-

(1) Rain. ann. 1236. num. 4.

duobus collatum esset: respondit (1) eum præponendum, qui prior possessionem inisset: at si neuter inisset possessionem, illum præferri debere, quem Pontifex vel ejus Legatus nominasset, *propter conferentis amplioris prærogativam*.

V. Nihil antiquius fuit Concilio Basileensi, quam ut Ordinariorum vim & potestatem ad collationes Beneficiorum in integrum restitueret. Rescissæ sunt ab eo Expectativæ omnes & Reservationes Beneficiorum necdum vacantium, Mandata Apostolica summas in angustias redacta, uni obnoxiis futuris Mandato Patronis, quibus decem: duobus, quibus quinquaginta vel plura subessent Beneficia. Nec tamen eidem Concilio visum est delibari quidquam debere de jure Præventionis (2): *Neque etiam collationes per Præventionem fiendas intendit impedire*. Paulo inclementiores fuere auctores Pragmaticæ Sanctionis. Congregationis Bituricensis Patres statuere, interpellandam esse Synodum Basileensem, ut suum de Præventione Decretum revocaret, ut Collatores uterentur ea libertate quam sibi Concilium Lateranense concessisset, intra sex menses conferendi Beneficia: quo tempore absumpto, tum eorum negligentia pœnas daret, jure conferendi per Præventionem vel Devolutionem ad Superiorem traducto. Simillimum veri est, idem a Germanis esse factitatum, cum Synodus Frisingensis anno 1440. Synodum Basileensem & ipsa precibus convenerit, ut Præventioni locus non esset, nisi post sex menses a Concilio Lateranensi assignatos (3): *Declarare dignetur Concilium, quod non intendit tollere inferioribus Ordinariis tempus Lateranensis Concilii, quodque ante ipsius lapsum non habet locum Præventio*.

VI. Restituta prorsus est Præventio in Concilio Lateranensi V. (4) anno 1516. & Gallicanis Concordatis, quæ in eodem Concilio confirmata sunt. In Regni Comitiis Generalibus erupere querelæ (5) adversus hanc Præventionis restitutionem, Ferrerius Orator missus est Romam ann. 1561. ut de Annatis & de Præventione conquereretur. Jam inde ab anno 1547. Urseus & alii Legati ablegati fuerant, ut ad Concilii Tridentini Patres adversus Præventionem inveherentur. Affirmat Pithœus (6) eam in Gallia non tolerari, nisi in ipso Pontifice, *non in alio quocunque, quamcunque demum delegationem, Vicariatum, aut facultatem a Pontifice adeptus fuerit; quin & quantum fieri potuit, usu arctatum fuisse, adeo ut judicatum sit collatione irrita Ordinarii antverti Præventionem*. Molinæus in Regulam *De infirmis resignantibus*, Le Pretre (7), aliique Galli jurisconsulti placita Senatus proferunt ad has Præventionum restrictiones firmandas. Nec illis excidit Edictum Aurelianense, quo supprimi omnino videbantur.

VII. At bona fide fatetur Fevretus: *Si ingenue fari liceat, nunquam antiquis Conciliorum Decretis damnatas fuisse Provisiones Romæ factas ex Concursu, vel Præventione. Quanquam enim faverint Ordinariis legitimo jure nixis ad conferendum in proprio cujusque territorio; non tamen decerpserunt quidquam de jure Pontificis, qui Superior & Caput est. Ideo nec sancti Ludovici Pragmatica Præventiones obliterat, sed beneficia ab Ordinariis conferri jubet juxta Decreta & Canonicas sanctiones, quibus etiam constabilitur superior & spiritualis potestas Papæ. Nec ipsa Caroli VII. Pragmatica Præventiones revocat, nec enim id poterat illa quidem: sed Conventus tantum id proponit instar consilii, ut ea revocatio poscatur a Concilio Basileensi, ut in Pragmaticæ Glossa (8) animadversum est: Dat Congregatio Advisamentum ad impetrandam super hoc Provisionem a Concilio, sed nil disponit. Ita auctor Glossæ. Quod vero attinet ad articulum* XXII. *Edicti Aurelianensis, quo vetiti sunt Judices Possessorii Beneficiorum rationem habere Provisionum Romæ impetratarum jure Præventionis: vetiti sunt & impetrantes iis uti, nisi ex Regis permissione: satis superque est, ut respondeamus Carolum IX. sollicitante Cardinali Ferrariensi Legato, Declarationem edidisse Carnuti anno 1562. qua hic Articulus de Provisionibus Romanis jure Præventionis sublatus est*. Hæc eo loco Fe-

(1) C. Si a Sede De Præb. in Sexto.

(2) Sess. 31. De Collat. §. Item circa.

(3) Can. 25.

(4) Sess. 11.

(5) Memoires du Concile de Trente pag. 25.

(6) Pithou Lib. Gall. c. 21. Preuv. des Lib. Gall. cap. 22. num. 34. 35.

(7) Molin. num. 72. & seqq. & 434. Le Pretre Centuria 1. cap. 94.

(8) De Collat. §. Item circa.

vreti (1) temperatissima doctrina, tanto plausibilior, quo fere inexpectata.

VIII. Addit porro (2), ut quanquam jus Præventionis Facultatibus Legatorum *a Latere* includatur, resecari soleat tamen a Magistratibus Regii Senatus, cum registrantur; idemque factitari a Senatu Regio Aquis-Sextiis, Tolosæ & Gratianopoli, erga Facultates Legati Avenionensis. Aberravit a vero Fevretus, quod attinet ad Legationem Avenionensem. 2. Irritæ sunt Provisiones, nisi Regula Joannis XXII. *de verisimili notitia* observetur, hoc est, nisi a tempore obitus ad Datam tantum effluxerit quantum necesse est, ut Papa præsumatur obitum Beneficiarii rescire potuisse (3). Alias enim fraudis aliquid intervenerit ad fraudandum jure suo Ordinarium. 3. Nec Præventioni obnoxia sunt Patronatus laici Beneficia. 4. Quanquam de Beneficiis electivis controversatum esset, prævaluere tandem Concordata, ubi Papa servat sibi integram collationem Beneficiorum electivorum, in quæ jus nominationis Regiæ non extenditur; servat autem eam sibi jure Præventionis. Ita ratum est in Curiis supremis Judicum sæcularium, posse Papam conferre Decanatus Cathedralium & Collegialium Ecclesiarum, sive ex Præventione, sive ex Resignatione. 5. Graduatorum juri præpollet Præventio, nec abnuit Molinæus. 6. Ubique locum habet Præventio, præterquam in Beneficiis Regiæ nominationis, in vacantibus ex Regalia, & Capitibus Ordinum. 7. Si cœperit Patronus præsentare, aut utcunque inchoata fuerit collatio, perimitur tum Præventio, cui locus non est nisi *rebus omnino integris*. Ea sunt Gallorum Jurisconsultorum placita, quæ promsisse juvat, ut liquido constet, quantum revereatur & colat Ecclesia Gallicana universalem jurisdictionem Sedis Apostolicæ in Collatione Beneficiorum, accommodata ad Concordata, & ad receptas consuetudines.

IX. Ceterum si ii quibus providetur Romæ, sive mensibus Papæ in Britannia Minori, sive universali jure Præventionis; si it inquam minus quandoque periti, minus pii, minus digni sint iis Beneficiis, ut qui cogniti non essent iis, qui providebant: non immedicabile id quidem malum est. Accepi enim ab Episcopo Armoricæ, cum de ea re nuper functus Episcopus Trecoricensis Romæ conquestus esset, cumque Pontifici & Cardinali Cibo nomina edidisset Diœcesanorum suorum aliquot, quibus tuto Beneficia committerentur, his reapse Romæ provisum fuisse, & in litteris ipsis id fuisse expressum, ad commendationem Episcopi Trecoricensis provisum fuisse. Si Pontifices, si Pontificum Ministri, si Episcopi, ea consensione animorum, ea caritatis sinceritate, eo zelo semper agerentur, agerentque, ad optimos Pastores Ecclesiis donandos, non esset, quod pristinam Disciplinam desideraremus, aut ingemisceremus hodiernæ; quæ si in aliqua incidat, quæ molestiam jure creent, id eorum fere vitio fit, qui ea minus prudenter, minus pie utuntur.

CAPUT XLVIII. *P.4.l.2.c.15.*

De Beneficiis, quæ vacant in Curia.

I. Clemens IV. primus omnium Pontifici servavit Beneficia conferenda, quæ vacarent in Curia. Encomium hujus Pontificis.

II. Quo jure dixerit antiquum hunc esse morem?

III. Concilium Lugdunense II. aliquid modi, & temperamenti adhibuit.

IV. Declarationes Bonifacii VIII. in hanc Reservationem.

V. Clemens IV. qui genere Gallus erat, & Bonifacius VIII. in litteris suis non explicabant universalem Sedis Apostolicæ jurisdictionem ad Beneficia, nisi ut munirent jus usu jam receptissimum, non ut novum inveherent in mores.

VI. Quam late jus hoc effuderint posteriores Pontifices usque ad Concordata.

VII. Jus hoc varie coarctatur, tum in Concordatis, tum variis Regni usibus. Quibus se munire cautionibus studuerint Reges, ad Civitates in confiniis Regni positas, quorum Prælati in Curia Romana excesserint?

VIII. Quid de eo senserit, quid scripserit, cumulatissimæ sapientiæ vir Ossatus Cardinalis? Gregorii X. Papæ incomparabilis sapientia & animi moderatio, qui suum Præventionis Pontificiæ jus voluit decedere juri

---

(1) Fevret. l. 11. de l'Abus. (2) L. 2. cap. 6. num. 3. & seqq.
(3) §. Declarantes. De Mandatis.

juri Regaliæ Gallorum Regum.

IX. Qua occasione Clemens IV. huic Reservationum generi initium dederit?

I. CLemens IV. Pontifex Maximus, qui anno 1265. Petri sedem implere cœpit, primus ille quidem Decretalem promulgavit, qua dispositioni Sedis Apostolicæ reservaret omnia Beneficia, in Romana Curia quæ vacarent: sed perantiquam eam fuisse consuetudinem, & eam a se tantummodo confirmari, ipsemet testatum facit. Quæ in lucem pridem exiit vita hujus Pontificis, illustrem et sedem assignat inter sanctissimos summæ illius sedis Præsules, & a terrenis cupiditatibus ex casto cœlestium amore expeditissimos. Adeo non suos ille, propinquosque locupletavit, ut quibus plura essent Beneficia, eos uno contentos esse jusserit, ceteros nullis plane donarit. Et nihilo tamen minus decretalem hanc suam Epistolam hinc auspicatur Pontifex, quamvis dispositio omnium per orbem Beneficiorum in potestate sit Sedis Apostolicæ; et tamen specialius reservari ea, quæ vacant in Curia, idque ex antiqua consuetudine (1): *Licet Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio, ad Romanum noscatur Pontificem pertinere: ita quod non solum ipsa cum vacant, potest de jure conferre: verum etiam jus in ipsis tribuere vacaturis. Collationem tamen Eccl siarum, personatuum, dignitatum & Beneficiorum apud Sedem Apostolicam vacantium, specialius ceteris antiqua consuetudo Romanis Pontificibus reservavit.* Eam consuetudinem novo auctoritatis pondere roborat hic Pontifex, prohibetque non ordinariis modo, sed privilegio etiam quopiam donatis Collatoribus, ut ne Beneficia in Curia conferant, nisi conceptis verbis concessum eis sit, ut hæc etiam conferant.

II. Hujus tamen antiquæ consuetudinis monumentum exstitit nullum, ac ne vestigium quidem in Gregorianis Decretalibus. Si Præventionis jus viguisset initium sumpsisset a vacantibus in Curia. Sed multo recentior est Præventio Pontificatu Clementis IV. Dicendum ergo potius cœpisse Præventionem a vacantibus in Curia, ex quibus ad alia gradum fecit. Multo ergo probabilius est, cum percrebuissent Mandata nec jam possent Episcopi eis refragari, satius visum esse Pontificibus, ut ipsi conferrent ea Beneficia, quæ vacarent in Curia, quam ut ea sibi reservarent, & Episcopo rescriberent, quo ea Mandatariis conferret. Inter Gregorium IX. & Clementem IV. quatuor sedem Petri occupavere Pontifices, ex quibus facile potuerint Innocentius IV. & Alexander IV. hujus consuetudinis fundamenta jecisse, ut jam sub Clemente IV. antiqua ea dici posset consuetudo. Antiquiores multo erant resignationes in favorem, sed non ejusmodi erant Beneficia, quæ vacare dicebantur in Curia.

Nec simile veri est Clementem IV. hoc loco intuitum esse eas electiones, quæ olim Romæ fiebant quandoque, quando nequiverant Electores propria in Ecclesia concordare. Ea quippe Beneficia non vacabant in Curia. Innocentius III. cassata electione Archiepiscopi Cantuariensis (2), quæ facta fuerat in Anglia, Electores qui ex parte Romam venerant ad tuendam electionem suam, coegit Romæ alium eligere. Itaque ne cogitabat quidem ille de jure providendi vacantibus in Curia. Si contulit autem hic Pontifex (3) Præbendam Ecclesiæ Uratislaviensis in Silesia, cum Præbendarius Romæ excessisset, semel factum id fuit, nec in jus, aut exemplum evasit. Sed cum plurima Innocentius sparsisset Mandata ad Beneficia per Provincias omnes vacantia, dedit & ad illud quod casu Romæ vacaverat.

III. Quin & cum Gregorius X. delinimenti aliquid adderet huic consuetudini vacantium in Curia Beneficiorum, non potuit ille quidem aliud quodvis pro ea Decretum proferre, quam illud ipsum Clementis IV. (4) *Statutum felicis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri, de Dignitatibus, & Beneficiis in Curia Romana vacantibus, &c.* Conjicere ergo pronum est, ante Clementem IV. tentatam magis & inchoatam fuisse rem, quam perfectam: & Decretum de ea primum scripsisse Clementem. Nec abhorret a vero expostulatum de ea consuetudine in Lugdunensi Concilio II. fuisse, cum in hoc eodem Concilio Gregorius X. temperamenti aliquid adjicere tentarit: nimirum ut si intra

(1) In Sexto. L. 3. Tit. 4. c. 2. 3.
(2) Gesta Innoc. III. pag. 240.
(3) Regest. 16. Epist. 166.
(4) In Sexto. Ibid. cap. 3.

intra mensem Pontifex non provideret, provideret Ordinarius: *Post mensem a die, quo Beneficia vacaverint numerandum, ea conferre valeant*. Edidit & Bonifacius VIII. Declarationes aliquot in hanc potestatem & in has provisiones Sedis Apostolicæ; nec tamen ab altiori rem unquam orsus est origine, quam a Decreto Clementis IV. (1) Primus ergo ille legem hanc tulit, & fluctuantem fixit consuetudinem. Hinc illud iterum iterumque admonemus, auctores & architectos eorum Decretorum, consuetudinumque earum, quibus quandoque minus religiosi offenduntur, saide non raro eos Pontifices, qui a terrenis erant affectibus alienissimi, purissimoque æstuabant sanctioris Disciplinæ zelo. Sed ubi carnales avaritiam nunc somniant, ambitionem suspicantur, illi nova commentabantur adminicula provehendæ in melius politiæ Ecclesiasticæ.

IV. Bonifacii vero VIII. Declarationes (2) in hoc Decretum hæ fuere. 1. Hoc decreto contineri Legatos, Nuntios, & Beneficiarios omnes, qui ad Romanam ventitabant Curiam, ad eamque accedentes, vel ab ea recedentes, in locis vicinis diem suum obibant, *quæ ultra duas diætas legales non existunt*. 2. Si vacarent autem in Curia Parochiales Ecclesiæ, idque eo tempore, quo vacaret Apostolica Sedes, ab Ordinariis posse eas conferri, sicut & eas quibus ante obitum suum Papa non providisset. Ingentis enim periculi plena res est, si diutius Parochiæ Pastoribus orbentur: *Ne ipsarum vacatio diuturna periculum valeat animabus afferre*.

V. Certe Bonifacius VIII. Philippo Pulchro significatum voluit (3): *Quod in quibusvis Ecclesiasticis Beneficiis conferendis, vacantibus in Curia, vel extra Curiam, Romanus Pontifex legitimam & potiorem obtineat potestatem*. Sed memoria repetendum est, hanc esse particulam Decreti Clementis IV. qui genere Gallus erat, erat & studio ac caritate patriæ cum primis laudabili: ut qui pridem fuisset Consilii Sanctioris sub Ludovico IX. Rege sanctissimo Senator (4), sanctitate inter Pontifices, eruditione inter Jurisconsultos clarissimus. Ideo & ambo illi Pontifices non depromunt hanc universalem Pontificis in Beneficia auctoritatem, nisi ut astruant, stabiliantque, quod jamdiu toto orbe inoleverat Mandatorum jus, & maxime vacantium in Curia reservationum. Cum hæc enim ipsimet conferrent Pontifices, ejus quoque potestatis sibi asserendæ studio majori tenebantur. Ideo Bonifacius VIII. assentitur (5) ille quidem, ut Mandatarius Apostolicus quorundam cedat consuetudini Capitulorum, ubi seniores Canonici optabant pinguiores Præbendas cum vacassent, non patitur autem, ut cedat, si Præbendæ vacent in Curia, easque Papa ipse conferat.

VI. Clemens V. Gallus & ipse, & Philippo Pulchro Galliarum Regi addictissimus, cum definisset (6), si collitigantes de quopiam Beneficio ambo Romæ morerentur, fore ut Papa provideret: si unus, idemque Beneficii possessor Romæ obiret, similiter rem habituram: si neuter possideret, Pontificis tum quoque fore Collationem: *propter auctoritatis prærogativam:* denique conferre Pontificem, si uno Romæ mortuo, & altero liti insistente, Beneficium præmortuo adjudicaretur: hoc ita definito, contestatur Clemens, nihil eo se derogatum velle potestati illi universali, qua fretus est summus Pontifex ad omnia indiscriminatim ubivis Beneficia.

Latius effudit hanc potestatem Joannes XXII. Avenione sedens in una Extravagantium suarum (7), in qua declaravit, Bonifacium VIII. quidem reservasse sibi omnes dignitates, personatus & alia Beneficia, quæ vacarent in Curia: Clementem vero etiam præterea Ecclesias Cathedrales, Monasteria, Prioratus, Administrationes, Officia, quæ vacarent eodem modo: ex consilio Cardinalium a se decretum esse, ut non solum eas reservationes omnes confirmaret, sed deffiniret etiam vacare in Curia etiam tum Beneficia, cum qui ea obtinebant, Romæ exauctorabantur & privabantur Beneficiis; itemque cum rescindebantur electiones, vel postulationes rejiciebantur: cum abdicabant sese Beneficiarii, vel cum ab aliis ad alias Ecclesias transferebantur; postremo quocunque demum loco occumberent Cardinales, Officiarii & Commensales Curiæ Romanæ, eorum Beneficia in Curia vacare censebantur. Re-

(1) Ibid. c. 34. 35. (2) Ibidem. (3) Rainal. ann. 1303. num. 54.
(4) Spondan. ann. 1265. (5) In Sexto. Lib. 1. Tit. 4. cap. 4.
(6) In Clem. L. 2. T. 5. cap. 5. (7) Extravag. Comm. L. 1. Tit. 3. cap. 4.

Reservationes Bonifacii VIII. & Clementis V. de quibus paulo ante verba faciebar Joannes XXII. prolixe referuntur libro tertio Extravagantium Communium. Sanctissime confirmant illi duo Pontifices, non aliud sibi cordi esse, quam ut dignissimos adsignent Ministros iis Ecclesiis, quæ Romæ vacaverint (1): *Piæ sollicitudinis studio ducimur, ut personis conferantur idoneis Dignitates*. Ita Bonifacius. Nec aliter Clemens: *Cum juxta canonicas sanctiones nihil sit quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quam quod indigni assumantur in regimen animarum*. Usque adeo indubitatum est, omnem Ecclesiasticam jurisdictionem, & potestatem sacram, etiam Pontificiam, unum habere sibi propositum scopum, ædificationem Ecclesiæ. Ex quo illud quoque conficitur, ut utilitas semper publica proponatur, vel prætexatur iis omnibus, qui novæ aliquid potestatis adjiciunt dignitatibus suis Ecclesiasticis.

Reservationes Clementis V. & Joannis XXII. ad eorum vitæ tempus contrahuntur, ut ex earum textu patet. Itaque præludia ea videri poterant, & quasi prævia tentamenta politiæ novæ, ut in perpetuam deinde legem sancirentur, nisi contumacior & diuturnior repugnantia eorum, qui sua interesse existimabant, inflecteret tandem auctoritatem & caritatem Sedis Apostolicæ, cogeretque a sententia discedere. Benedictus XII. easdem quas Joannes XXII. reservationes fecit (2), arctavitque ad vitæ suæ tempus.

VII. In Concordatis (3) confirmatæ sunt reservationes quædam generales, maxime vero eorum particulares Beneficiorum, quæ vacarent Romæ, sed quæ vacarent per obitum Beneficiarii. Ita non habetur ratio vacationum quas morris quasi fictitiæ Jurisconsulti recensent, sed veræ mortis (4). Fictitiæ mortis vacationes sunt per resignationem, depositionem, translationem, & id genus alia. Assentitur Rebuffus, nec assentitur tamen Molinæo, qui eam reservationem suspendi vult vacante Sede Apostolica (5): *Quæ exceptio non habet locum Sede Papali vacante. Quia tunc non vacat apud Sedem, quæ non est. Verba enim apud Sedem: proprie & in potentiori significato intelligenda sunt, scilicet de Sede plena, non vacua*. Ita Molinæus. Censet Fevretus (6) jure Rebuffum a Molinæi doctrina recessisse. Glossa propitia esset Molinæo, si de solis Parochialibus Ecclesiis ageretur. Qua in re Glossa illa in Caput: *Licet Ecclesiarum, In Sexto*, hæret prorsus Decretali Bonifacii VIII. supra memoratæ. Per mensem illum, quem Pontifici adsignavit Concilium Lugdunense ad providendum vacantibus in Curia Beneficiis, non pauci ex nostris Canonistis existimant posse ita vacans Beneficium ab Episcopo conferri, quamvis Collatio effectum non sortiatur, nisi post mensem elapsum, si interim Papa non providerit. Negat posse Rebuffus, ea tum potestate Pontifici servata.

Hæc autem unius adsignatio mensis nil spectat ad Archiepiscopatus, vel Episcopatus, quos Concordata omnino Pontificibus providendos addixerunt, si vacarent in Curia (7): *Necnon Ecclesiis per obitum apud Sedem Romanam vacantibus, semper etiam nulla Regis præcedente nominatione libere provideri possit*. Ex quibus infert Rebuffus non posse Regem ad eos nominare, etsi intra mensem Pontifex non providerit: quod de aliis Collatoribus aut Patronis dici non potest. 2. Si Pontifex semel admisisset eum, qui a Rege nominatus fuisset, resilire non posset amplius, aut alium nominare. Sicut & contigisse ait, ut præsente se judicaretur, non potuisse Pontificem, post approbatum quem Rex intra novem menses nominasset, retractare sententiam, & alteri conferre. 3. Ait posse recusari a Rege, quem Pontifex ad vacans in Curia Beneficium nominasset, si parum sibi regnoque fidum fore auguraretur: *Posset Rex Franciæ contra provisum per Papam se opponere, & excipere, si timeret de conjuratione, seu proditione patriæ, seu revelatione secretorum suorum, ratione patriæ, unde provisus & oriundus, vel propter parentes suos, qui Regi semper fuerunt infesti*. 4. Censet denique si Episcopatus ii sint in extremis Regni finibus siti, post Papæ provisionem necessarium esse Regis assensum (8): *Item*

(1) Tit. 2. c. 13. (2) Ibid. c. 13. (3) Tit. de Reg. Nomin. ad Prælationes.
(4) Molinæus De infir. resign. cap. 406.
(5) Rebuff. in Concor. Tit. de regia ad Prælat. nom.
(6) Fevret. De l'Abus L. 2. c. 6. n. 10. (7) Rebuff. de regia ad Prælat. nomin.
(8) Fevret. de l'Abus l. 2. cap. 6. num. 12.

Item si Episcopatus esset in partibus limitrophis Regni, nullus ad eum recipi deberet sine Regis assensu, &c. Istud privilegium censetur semper esse exceptum, &c. Nam quando Ecclesia habet feudum a Rege, tunc ratione feudi, vel quando est Patronus, debet requiri Regis assensus, post electionem celebratam, &c. Sic post provisionem Papæ requireretur Regis assensus in his casibus, qui per fidelitatem a proviso factam Regi declaratur.

Anno 1483. cum ad Episcopatum Tornacensem nominasset Papa oriundum Montibus in Hannonia, Procurator Regius ab expeditione provocavit, quod cum ea civitas in confiniis regni esset, permagni interesset, ut Episcopus eam regeret fidei Regi probatissimæ. Chopinus Provocationem eam profert: *Civitas in confinibus sita, &c. Unde intererat Majestati suæ, in ea residere Episcopum, qui esset fidus & acceptus.*

VIII. Anno 1600. scribebat Ossatus Cardinalis (1) ad Villaregium, postulandum a Papa esse Indultum pro Metensi Episcopatu & tractu, interim autem *debere Pontificem ejusmodi Beneficia sub tuitione Regis sita, immo & alia in urbibus muro cinctis posita, iis conferre, quorum fidei incumbere possit Rex, alioqui forsan eos possessione ablegaturus, cum vel maxime tractus is sit in finibus Regni positus*. Anno 1601. ad eundem rursus idem scribebat Cardinalis, Episcopatum Carcassonensem conferri a se debere Papam contendere, se vero illum commonuisse: *In Regni confiniis, & aliis urbibus munitissimis, interesse maximopere Regum, ut in iis non haberent nisi Episcopos sibi fidissimos; Rebuffum in ea esse sententia, suam Regi incolumem constare debere nominationem in ejusmodi locis, quin & ab eo exemplum referri de civitatis ipsius Carcassonensis Episcopatu*. Respondente ad hæc Pontifice, Prædecessores suos suorum quandoque jurium incuriosos fuisse, reposuit Ossatus, *Maxime consentaneam esse & conducibilem, quinimmo & necessariam eam humanitatem, qua Pontifices Regesque gratiam a sese mutuo inirent, ad alendam communem inter eos pacem & concordiam, qua sublata, nihil auspicatum, nihil fructuosum ab eis geri posset.*

Quæ verba mihi quidem visa sunt eo sapientiæ condimento temperata esse, ut non potuerim non ea hic singulari cum animi voluptate adscribere. Mallent alii res ejusmodi acrius urgere & premere, subtilibusque sese fatigare disceptationibus de jure præciso & abrupto utriusque potestatis. Spero fore ut prudentiores & cordatiores quique aliquando tandem sapiant cum Ossato, eique assentiantur, si privatis conducibile est & suave, humanitati plusculum quam rigori justitiæ dare, & de jure potius decedere tantillum, quam contendere: id vero summis utrinque Principibus pernecessarium etiam esse: alioqui jurgia eorum nullo fine, nullo limite desitura, & utrinque dedecori, dolori, & detrimento futura esse. Clementi VIII. hæc ipsa sobrietatis placita magnopere sapiebant, ut liquet ex aliis apud eundem Ossatum Litteris (2). Denique anno 1600. Breve Pontificium obtinuit Ossatus (3), ut si Romæ suum ipse diem obiret, integra Regi servaretur nominatio Beneficiorum, quæ gerebat.

Gregorius quidem IX. Capite superiori contendebat cum Friderico II. Imperatore de jure Regaliæ, & de Mandatis Pontificiis, quæ Regaliæ antistare deberent. Sed inde scaturiebat ea contentio, quod Regaliæ jus nullo unquam certo & legitimo fundamento in Germania munitum fuisset, & ipse sigillatim Fridericus implacato odio Romanam Ecclesiam infectaretur. Longe aliter ergo Gregorius X. erga Philippum cognomento Audacem Galliæ Regem anno 1271. (4) Cum enim Archidiaconatus vacasset in Curia simul & in Regalia, quanquam illum jam Clemens IV. conferre præcepisset, Gregorius X. ejus successor, acta collationis omnia revocari jussit, Beneficium Regalistæ adjudicari permisit: ipse vero adeo non juri & amplitudini Pontificum aliquid injuriæ aut labis intulit, ut gloriam illi potius sibique pepererit sempiternam, tam justa, tam amabili, tam necessaria indulgentia & caritate in præcellentissimum Regem, & inter Ecclesiæ Christianæ filios Reges facile Principem.

IX. Illud vero præclarissime a Glossa animadversum est, eo adductum esse Clementem IV. ut Beneficia sibi reservaret, quæ

(1) Tom. 2. Lettr. 60. 96. (2) Tom. 1. Lettr. 24. (3) Tom. 2. Lettr. 75.
(4) Preuves des Lib. Gallic. c. 16. n. 21.

quæ in Curia vacarent, ut ne in posterum præveniretur a Procuratoribus Episcoporum in Curia degentibus, & ad id unum eo delegatis, ut Beneficia conferrent, cum primum ea vacarent (1): *Habebant Episcopi ante Constitutionem Clementis Procuratores in Curia, qui statim cum vacabant Beneficia, conferebant illa, & sic præveniebant Papam: Unde motus Clemens promulgavit Constitutionem supradictam*. Jure præventionis certissime ad Papam spectabat collatio Beneficiorum omnium, quæ in Curia vacarent, vel non longe a Curia Pontificia. Callidiores quidam Collatores ipsam Papæ præventionem præveniebant, Procuratoribus suis in Curia constitutis. Huic calliditati obviavit Clemens IV. reservatis sibi quæ in Curia vacarent. Hæc autem Glossæ conjectura non levis aut arbitraria est, sed innixa, ut videtur, Capiti *Statutum*, mutuato ex Concilio II. Lugdunensi: nisi intra mensem Pontifex hæc Beneficia conferat, posse ea conferri ab Episcopis, aut per se ipsos, aut si absint, per Vicarios Generales residentes in Diœcesi cum potestate conferendi (2): *Tantummodo per se ipsos, vel ipsis agentibus in remotis, per suos Vicarios Generales, in eorum Diœcesibus existentes, quibus id canonice commissum sit*. Quæ cautio, ut non conferantur ea Beneficia nisi per Vicarios Generales in Diœcesi residentes, illis jure videtur obviare Procuratoribus, seu Vicariis Episcoporum, qui astute alebantur Romæ ad has provisiones.

CAPUT XLIX. *P.4.l.2.c.16.*

De Indultis Senatus Parisiensis, Cardinalium, aliisque.

I. Indulta hic dicuntur Mandata Apostolica, Bullæ & Brevia, quibus indulgetur potestas conferendi, aut obtinendi Beneficia, speciali quadam ratione, nec sine privilegio. Exordia Indultorum sub Bonifacio VIII.

II. Continuantur Indulta sub Clemente V. usque ad schisma Avenionense.

III. Flagrante schismate, Præsules Gallicani neutralitatem aliquando amplexati, Indulta ipsimet largiebantur: nec omnibus satisfaciebant.

IV. Erant & sua Anglis Indulta.

V. Amplissimum Martini V. Indultum, quem Concilium Constantiense Pontificem elegit. Particeps ejus erat Senatus Parisiensis.

VI. Quam necessaria tum fuerit ea gratiarum copia effusior.

VII. Eugenius IV. Senatui Parisiensi solemne concessit Indultum, quale propemodum etiamnunc est. Nec tamen executioni tunc mandatum fuit. Cur?

VIII. Innovatum est a Paulo III. hoc indultum, clausulis quibusdam demutatis.

IX. A Clemente IX. indultum est Breve ad hujus Indulti ampliationem.

X. Animadversiones generales in hocce indultum, & in ejus demutationes.

XI. Indulta alia. Indultum Cardinalium.

XII. Ea Indulta non sunt abolita, quanquam contineri videantur Decretis Concilii Tridentini, a quo abolentur Mandata Apostolica.

XIII. Connexio Indultorum cum Resignationibus in favorem.

I. INdulta, in quorum elucidationem hoc Capite ingredimur, Expectativæ sunt Gratiæ, seu Mandata Apostolica, quibus addicuntur Beneficia iis qui designantur universim in Bullis Pontificum, has gratias conferentium, & qui peculiariter Breviculum Regium ad hæc impetrant. Indulta etiam nominantur concessiones Papæ ad providendum Beneficiis ratione quapiam speciali. Alterutro modo Indulta potestatem conferunt dandi, vel accipiendi Beneficia, ratione & via quadam speciali & ex privilegio.

Diximus supra, Cardinales eos, quorum Litteræ in Gallias emanarunt anno 1302. ad purganda Bonifacii gesta, contestatos esse, si qua ejus Mandata oneri fuissent Ecclesiis Regni, non aliunde profectum id fuisse, quam ex eo quod Pontifex Regi concessisset facultatem nominandi Canonici in qualibet Ecclesia Cathedrali & Collegiali Regni: aut quod enixius operam dedisset, ut paupertate oppressi quique Clerici, aliqua Beneficiorum largitione sublevarentur; aut denique quod omni Beneficiorum genere honestasset Clericos Palatii Regii, Prælatorum, Ducum, Comitum, Ba-

(1) In C. Statutum. De Præbend.

(2) Ibidem.

Baronum (1) : *Si quando gravavit Ecclesias, hoc fecit concedendo ipsi Regi, quod ad suum dictam, seu beneplacitum in qualibet Ecclesia Cathedrali & Collegiata Regni sui una persona idonea poneretur; & providendo in forma pauperum multitudini Clericorum ad quos parum se extendebat pietas Prælatorum, & aliorum ad quos Beneficiorum Ecclesiasticorum collatio pertinebat. De nonnullis insuper vacantibus & vacaturis Dignitatibus, Beneficiis & Præbendis dicti Regni, providit Clericis dicti Regis, Prælatorum, Ducum, Comitum & Baronum.*

Hæc Apostolica Mandata iis concessa quos Rex nominasset, vel Clericis familiaribus Prælatorum, Optimatumque, antecursores veluti quidam fuere Indultorum; quin & Indulta dici possunt fuisse, sed temporaria, & personæ uni affixa. Jam ante Pontifices ansas aliquando venati fuerant urgendi Prælatos & Collatores alios, quod Beneficia iis conferrent, quorum meritis & virtutibus gratia accederet Principis & commendatio. Exemplorum sylvam congessimus, ubi originem pervestigavimus Apostolicorum Mandatorum. Cum non posset nova illa Mandatorum & Reservationum constitui disciplina, sine tacito saltem Regum assensu, quandoque & auxilio: ita & non poterat non & aliqua gratiarum istiusmodi pars in Reges vel Regum ministros redundare.

II. Si ea erat autem Bonifacii VIII. Indulgentia, nemo ambiget, quin Clemens V. & reliqui deinceps Avenione sedem sortiti Pontifices, aliquanto etiam prolixiores fuerint in gratiarum copia in Reges effundenda, in Præsules & Magnates. De ea re opportunius alibi, hic unum adjiciam, cum sæviente schismatis procella cogerentur Pontifices impensius demereri & conciliare sibi Reges, Principesque: largiori etiam manu ad eorum nominationem Beneficia illos profudisse.

Cum anno 1408. mediam se gerere voluisset Gallia inter æmulos Pontifices, provisionesque Beneficiorum Ordinariis contradidisset: Conventus Cleri, a quo nova hæc temperabatur disciplina, excidere sibi passus non est Indultarios, sive Universitatum, sive Magnatum Principum, illud potissimum satagens, ut ne unus idem plura surriperet Beneficia, postquam plura extudisset Indulta: *Ad occurrendum fraudulentiæ & ambitioni eorum, qui possent nomina sua inscribere rotulis Catalogisve variarum Universitatum, vel Magnatum, vel Principis & facultatis unius, & ita plura suscipere Beneficia, quibus plures sustentari possent: visum decretumque est, ut nemo nisi uni Rotulo inscribatur.* Hæc ex Monacho San-Dionysiano (2), qui vitam Caroli VI. Regis exaravit, & quam Laborator Gallice edidit. Hinc vero patet, id ante moris fuisse Principibus & Universitatibus, Magnatibus, Facultatibusque, ut ad Pontificem mitterent; probata autem neutralitate ad Collatores ipsos misisse Catalogum eorum, quos percuperent Beneficiis ornari.

III. Adeo non satisfecere publicæ expectationi Præsules & Collatores, quibus restituta fuerat plenissima potestas Beneficia dispensandi, ut paucis post annis ea ad Joannem XXIII. revoluta fuerit, tam larga, tam pene infinita, quam maiores ejus explicuerant. Joannes Juvenalis Ursinius Archiepiscopus Remensis hanc ipsam testatam nobis faciet vicissitudinem potestatis ad Romanos Pontifices revolutæ, ubi prius calculo suo firmaverit, quod supra affirmavimus, schismate Avenionensi apertas esse fores redundanti Indultorum copiæ. Sic enim ille de Clemente VII. anno 1381. *Difficile dictu est, quantum hoc schismate importatum sit detrimenti Ecclesiæ, Galliæ, alitsque regnis; Aderant Clementi triginta sex admodum Cardinales, quorum insatiata cupiditas opimis inhiabat omnibus Regni Beneficiis. Utebatur autem Clemens Reservationibus, Expectativas Cardinalibus largiebatur.* Addit autem anno 1406. destituto Benedicto XIII. subductaque ei obedientia, Conventum Cleri Gallicani statuisse, ut Ordinarii Beneficia suæ Collationis conferrent, *factasque fuisse Nominationes Officiariorum Regis itemque in gratiam Universitatis.* Ita Gallicani Præsules ut recuperarent, sartamque & tectam sibi servarent potestatem antiquam & pleniorem conferendi Beneficia, eo adacti fuerunt, ut confirmarent, continuarentque, immo & augerent Pontificia Indulta, non solum ad levamentum Universitatum, sed etiam Clericorum Palatii & Officiariorum Regis, ac Magnatum.

At rursum Ordinarii hi Collatores adeo postea fefellere spem, quam sustinebant in distributione Beneficiorum, ut anno 1414. Joan-

(1) Hist. Univ. Parif. tom. 4. p. 28.

(2) L. 28. c. 5.

Joannes XXIII. quasi postliminio restitutus sit in antiquæ potestatis plenitudinem: Indultaque, Expectativæ & Reservationes Romanæ Curiæ rursus exundarint. Audiendus Ursinius: *Archiepiscopus Pisanus a Pontifice delegatus Lutetiam venit, Expectativas & promotiones ad Prælaturas dispensaturus. Edicta enim tunc vigebant Regia, quibus Beneficiorum provisio Ordinariis vindicata fuerat. Dum autem ageret ille Parisiis, purpureo pileo, Cardinalitia dignitate sublimatus est. Tunc revocata sunt Regia illa Edicta. Quippe Regi, Reginæque & Delphino concessæ sunt affatim Nominationes, quæ prodessent eorum familiaribus & servis, nec indonata recessit, aut inornata prærogativis Universitas. Rex & Magnates in Prælaturarum elargitione, tantum non eadem qua Pontifices potestate gaudebant. Sequax enim erat ad eorum nutum Pontifex. Nec pecuniæ parcebatur. Licitabantur Ecclesias. Erantque Lutetiæ Longobardi, qui pecunias magno fœnore Romæ numerari curabant. Quæ causa autem Regem impulerit ad revocanda Edicta priora sua, non tacetur: nimirum inaudierat ille, quam fordide Ordinarii Beneficia conferrent: & gratificarentur propinquis, domesticisque suis; ne tantilla quidem eorum parte notabilibus viris, Graduatis & Nobilibus distributa: eorum vero Edictorum usus conducibilis Ecclesiæ esse potuisset, si per hominum intemperantiam & cupiditates licuisset.*

Hæc vero propudiosa Beneficiorum prostitutio, inter teterrimi schismatis fructus numeranda merito suo erat. Seu veri enim, seu falsi Pontifices, ut conservarent, Episcopi ut recuperarent antiquas Beneficiorum Collationes, certatim prodigebant Beneficia prorsus omnia in omnes indiscriminatim, vel Mandata, Indultaque, quibus Beneficia nanciscerentur. In Tractatu de Senatu Parisiensi affirmat ejus auctor, vir doctissimus Dupuy, hunc ipsum Cardinalem Legatum anno 1414. in Curiam Parlamenti ingressum, nonaginta intulisse Nominationes, seu Gratias expectativas, quibus Pontifex Senatores cohonestaret, qui & illis honestari se gratulati sunt.

IV. Indultis alterius generis subjiciebantur Episcopi Angliæ, de quibus perstringi hic aliquid juvabit, ut manifestius fiat, quam difficile vitari potuerint Indulta ea, de quibus hic sermonem instituimus. Anno 1417. & 1421. Henricus Chichelejus Archiepiscopus Cantuariensis statutum edidit de provisione Beneficiorum, ubi aliis omnibus quantumvis jure nixis prætulit Indultarios Regis, quos ita appellare licet, quod donec his Beneficia conferrentur, Collatores ipsos Rex certis pensionibus eis solvendis astrinxerat (1): *Per hanc provisionem præjudicare non intendimus Patronis, quominus de Beneficiis prædictis personis, quibus in certis pensionibus annuis auctoritate Regia onerantur, quousque de Beneficiis Ecclesiasticis per eos congrue sit provisum, sed quod ipsi talibus personis ante omnia de Beneficiis hujusmodi providere possint.* Hoc sane Indultum Angliæ Regum, aut ex concessione Pontificis ortum fuerat, aut ex usurpatione captato schismatis tempore facta.

V. Anno 1417. Pontifex Romanus Martinus V. quem nemo nescit publicæ Ecclesiæ utilitati præ ceteris studuisse, ut pacem Ecclesiæ invictissimis muniret præsidiis, utque quam arctissime posset Principes omnes, eorum Ministros, Senatum Parisiensem & Universitatem unitati Sedis Apostolicæ devinciret, Decretum edidit, quo non aliud Universitati Parisiensi favorabilius, & quo innumerabilium exuberantia Indultorum & Mandatorum ad Beneficia effusa est in omnis generis homines. Expresse enim ibi nominantur Cardinales, Imperatores, Reges, Duces, eorumque Propinqui. Rex, Regina, Delphinus, Duces Burgundiæ, Aureliæ, Barbantiæ, Britanniæ, Borbonii & Sabaudiæ: Clerici denique Senatores Curiæ Pariensis (2): *Gentibus quoque Ecclesiasticis, Regium Parlamentum Parisiis tenentibus.* Exundavit hic gratiarum torrens, mox ut desiit Concilium Constantiense, quo Martinus electus, universam demum Ecclesiam sibi uni summo vertici conglutinaverat.

VI. Video quam non omnes hujusmodi gratiarum tam prodigam copiam probaturi sint. Sed qui non zelo tantum, sed & sapientia abundabunt, ii memoria repetent exitiales quæ ab eo erumpebant schismate pestes & calamitates, & Martino, cui Annales sacri tantopere favent, assentientur, nullam nimiam esse potuisse indulgentiam, qua tam pestiferum & tam calami-

(1) Conc. Gen. Tom. 2. p. 303. 348.
(2) Histor. Univ. Parif. Tom. 5. p. 303.

totum schisma terminaretur. Anno 1421. (1) cum Pontifici & Episcopis convenisset de alternativa mensium, Universitas Parisiensis alterum ad Papam, alterum ad Episcopos Rotulum misit. Non certo inde colligi potest eodem Beneficiorum imbre perfusos tunc quoque fuisse Regios Officiarios, Magnates & Clericos Parlamenti, hoc est Senatores, qui in sacris erant Ordinibus. Copiosius enim manabant in Universitatem hi gratiarum fontes, quam in alios quosvis.

VII. Eugenio IV. visum est, posse alienatas non paucorum voluntates ei conciliari, si Indultum perpetuum offerret Cancellario Franciæ, Præsidibus & Senatoribus Parlamenti, tanquam Expectativam, aut Mandatum: ut singuli Regni Collatores semel in vita tenerentur Beneficium conferre, seu Regulare, seu sæculare uni Indultariorum Breviculo Regio munitorum. Ejusmodi Indultum existimat Carolus Molinæus (2), nec a Carolo VII. Rege flagitatum, nec usu fuisse receptum, propter summam nimirum ab Eugenio animorum alienationem, & propensionem in Felicem V. Potuit certe Indultum usu receptum non fuisse, at ejus rei causa verissima Molinæum fefellit. Nec enim vel Carolus VII. Rex, vel Francia ipsa Felici unqnam assurrexere: & ita inflexit Rex sua consilia, ut nec ab Eugenio, nec a Decretis Basileensis Concilii & Pragmaticæ suæ desciverit. Multo similius veri est, minus curatum fuisse hoc Indultum, ob diuturnas postea Pontifices inter & Galliam concertationes ex occasione Pragmaticæ. Eo forsan Indulto speraverat Eugenius inescari a se posse Galliam & Senatum Parisiensem, ut Basileense Concilium & Pragmaticam ejurarent. Satius his visum est Indulto abstinere.

Auctor est tamen Gobelinus (3) in historia Pii II. Ludovicum XI. publicasse Edictum, quo declarabat præsides Parlamenti, omnesque Ministros suos eisdem gaudere privilegiis, quibus sedes Apostolica Universitatem Parisiensem exornaverat: *Sancivit Præsides Parlamenti cunctosque ministros suos in causis etiam Beneficialibus, his privilegiis gaudere, quibus Apostolica Sedes Parisiensem scholam donasse perhibetur*. Non satis comperi, an Rex tum Indulta locaret inter privilegia Parlamento & Universitati communia (4). At certum est anno 1478. cum Pontifex Sixtus IV. Concordata pepigisset cum eodem Rege Ludovico XI. ad Nominationem Beneficiorum, Bullæque inseruisset, quæ Extravagantium Communium libris innexa est (5): ab eo destinatum fuisse Indultum Sex Beneficiorum, in Collatores Regni reservandorum: quorum duo iis conferrentur, qui nominati a Rege essent, vel a Regina, vel Delphino, vel Præsidibus Parlamenti aliisque ejus Officiariis. Sed cum id Concordatum respuerit Francia, irritum quoque cecidit Indultum.

VIII. Paulus ergo demum III. anno 1528. cum pro pace inter Carolum V. & Franciscum I. sancienda, cum illis ipsis congressus esset, & Mediatorem egisset, Francisco petenti concessit innovationem Indulti ab Eugenio IV. olim oblati, eo addito, ut Mandatariis Apostolicis cederent Indultarii, cum contra totum esset in Eugenii Indulto: utque ne cogerentur Indultarii acquiescere Beneficiis, quorum annui reditus minores essent ducentis libris. Ita narrat Molinæus (6). Meminit Bulla Pauli III. concessionis ab Eugenio factæ ad preces Caroli VII. Regis: meminit & potestatis, qua Cancellarius, Præsides & Consiliarii Parlamenti Parisiensis possunt, si laici sint, alios in suum locum subrogare: meminit ne diutina negligentia utendi hoc Indulto: de metu, ne ex negligentia peremptum esset Indultum: de precibus instantissimis Regis Francisci, ut illud innovaretur, & de duabus conditionibus a se appositis, ut hi Indultarii Mandatariis cederent Apostolicis; utque possent recusare Beneficia, quorum reditus annui ad ducentas libras non assurgerent.

IX. Longo temporis lapsu dum executioni Indultorum instatur, emersere incommoda, aut quæ censerentur incommoda. Reditus ducentarum librarum exilis & jejunus videbatur. Parochiales Ecclesiæ, quæ primæ quandoque vacabant, minus congruebant Indultariis, quorum civilis dignitas residentiam in Curia jugem desiderabat; Beneficia Regularia nihilo plus eis consentanea erant. Clemens IX. anno 1667.

(1) Ibidem p. 348.
(2) De Infir. resign. in 224. & seqq.
(3) Gobel. l. 12.
(4) Rainal. an. 1463. num. 81.
(5) L. 2. Tit. 9. c. 2.
(6) De Infir. Resignan. num. 228.

1667. Ludovico XIV. Regi concessit novum Indultum, quo incommodis illis omnibus obviatur: recusari permittitur Beneficia, quæ sexcentarum saltem librarum reditus annuos non afferrent: sicut & Curam animarum annexam habentia; denique conceditur Collatoribus facultas, ut Regularia Beneficia in Commendam dare possint Indultariis, dummodo ne Abbatiæ sint, vel Prioratus Conventuales & vere electivi, vel Officia Claustralia.

X. Mirum est ducentos & quinquaginta propemodum annos inter Bonifacium VIII. & Paulum III. interlapsos esse, dum maturescerent hæc Indulta. Sed illud magis mirari libet, quod ad nostram usque ætatem sufficiens Indultis pecuniæ annuæ summa ducentas libras non superaret. Inde enim perspicuum fit, quam vere non collimarent Mandata Apostolica, & Indulta, ab ipsa sui origine, nisi ad Clericos paupertati & inopiæ subducendos. Auri, argentique copia pene infinita, quæ ex utrisque Indiis exinde influxit, usque adeo rerum omnium pretium in Europa nostra exaggeravit, ut necessum fuerit, ejusmodi summas annuorum redituum plurimum exaugescere. Nec illud silendum hic nobis est, prisca Indulta omnia ante Eugenium IV. Clericis addicta fuisse, sive in Parlamento, sive in Magnatum Palatiis. Ita superius observari potuit. Primus omnium Eugenius Laicis concessit, ut suo loco Clericos subrogarent. Primus quoque videtur Indultis subjecisse Beneficia etiam Regularia, quod jam tum vehementer increbuissent Commendæ.

Unum est quod constantissime viguerit quatuor his circiter sæculis, quodque maxime mirari nos deceat, Ecclesiæ sapientia & caritas, quæ nihil inausum, nihil intentatum reliquit eorum, quæ conducere possint ad recolligenda sibi, arctissimeque revincienda corporis sui membra, maxime vero ad illustriora quæque corporis Christi membra cum conspicuo suo Capite inexplicabilibus nodis constringenda. Cum enim non alia sint validiora concordiæ vincula, quam Beneficia, & munera, ac dona, consentaneum prorsus fuit, ut ad Sacerdotii & Regni pacem ac concordiam certius stabiliendam, Ecclesiæ Beneficiorum & gratiarum copia largior efflueret in Principes, Principumque Ministros, a quibus vicissim in Ecclesiam exundat benevolentiæ, protectionis, largitatis & gratiarum torrens copiosus.

XI. Præter hæc autem Parlamenti Indulta, sunt & alia de quibus supra, nipote quæ Regibus concessa sunt, ut nominarent ad Episcopatus & Consistorialia quævis alia Beneficia Britanniæ & Provinciæ; ad Episcopatus Metensem, Tullensem, & Virodunensem, ad Tornacensem & alios regionum Regno nuper adjectarum. Sunt & alia, de quibus infra differemus, nempe quæ Principibus multis concessa sunt ad Præbendas, quæ primæ vacarent post electionem & consecrationem Episcoporum. Sunt & alia denique quæ Collatoribus confert Papa, maxime Cardinalibus, quibus fit ut conferre possint suæ jurisdictionis Beneficia, largius liberiusque quam Collatores alii, nulla ratione habita vel Mensium Sedis Apostolicæ reservatorum, vel Mandatorum Apostolicorum, vel Præventionis, vel Resignationum in favorem. Joannes Cardinalis Lotharingus anno 1530. primus omnium imperravit a Paulo III. Indultum (1), ut omnia suæ Collationis Beneficia conferre posset, ita ut nec reservationibus, nec præventionibus Papæ, vel Legatorum ejus retardari posset. Facultatem sibi reservaverat Pontifex clausulis specialibus derogandi vastissimo huic indulto, quod ex inde cum omnibus Cardinalibus communicatum est. Sed in eo Conclavi quo electus est Paulus IV. constitutum est, & postea ab eodem Pontifice sacramento confirmatum; nunquam amplius Indulto Cardinalium derogatum iri, nec præventione, nec quoquo modo derogando Regulæ viginti dierum in signaturis Resignationum. Hæc est quam vocant Compactı Bulla, anno 1555. a Paulo IV. edita, a Regibus & Parlamentis Galliæ toto Regno publicata.

XII. Perspicuum est autem his Indultis omnibus innovari, & quasi toties revivisceere Mandata Apostolica & Expectativas, quibus omnino extinguendis insudaverant Tridentini Patres. Sed speciali semper Ecclesia veneratione, & indulgentia summos Principes sibi colendos professa est; eique consentientes Pontifices, eodemque sapientiæ & concordiæ spiritu incitati, justas & necessarias gratias larga manu in Christianos semper Principes effudere.

XIII.

(1) Lib. de l'Eglise Gall. c. 24. num. 20. & seqq.

XIII. Indulta hæc omnia, quæ hoc Capite, vel superius perstrinxi, compilata fuere, evulgataque in Tractatibus iis, quos clarissimi viri Doujatius & Pinssonius super hac re edidere. Pergendum jam nobis est ad Resignationes in favorem, quæ usitatissimis Indultis derogant, Indultis Cardinalium nil derogant; alternativis mensium in Britanniæ & Provincia derogant; Concordatis Germanicis derogant, in Episcopatu Metensi, necnon & Tullensi, Virodunensique vigentibus: Indulto autem ei non derogant, quod nuperrime Rex Christianissimus a Clemente IX. elicuit, propterea quod solam in Curia vacantiam hic Pontifex reservavit. Nec cum iis tantum quæ disputata jam sunt mira est Resignationum in favorem connexio, sed & cum iis etiam, quæ supersunt nobis enucleanda de Mandatis & Reservationibus Apostolicis.

CAPUT L. P. 4. l. 2. c. 17.

De Resignationibus in favorem.

I. Ecclesiasticæ disciplinæ labes sæculo X. & XI. Concilia & Pontifices eo adegit, ut a simoniacis & impudicis Beneficiariis Beneficia finerent resignari, quibus post pœnitentiam iterum restituebantur.

II. Ita percrebuerunt Resignationes cujusque modi Beneficiorum in manus Pontificis.

III. Schisma Germanicum sub Gregorio VIII. innumeris etiam resignationibus locum dedit in manus Gregorii; qui eadem mox Beneficia restituebat eis, qui se paci Ecclesiæ & unitati reddidissent.

IV. Sub Urbano II. eadem resignationum frequentia. Minora Beneficia in manus Episcoporum resignabantur.

V. Ex pluralitate Beneficiorum ortæ etiam resignationes complures. Unde scateret ea pluralitas?

VI. Simonia fons longe uberrimus fuit resignationum etiam in favorem.

VII. Pœnitentia, aut Monastica professione restitui cœpere Beneficiarii, alias deponendi.

VIII. Solus Papa simoniacos in integrum restituebat ad Prælaturas: Episcopi ad minora Beneficia.

IX. Hæ tum dispensationes ad tempus tantum erogabantur, quæ perpetuatæ sunt tamen postea.

X. XI. Sub Paschali II. rursus resignationes in manus Papæ. Sed & in manus Episcoporum.

XII. Nova exempla sub Alexandro III. & in Decretalibus. Cur resignationes ad Prælaturas, & in favorem Pontifici serventur integræ?

XIII. Alia exempla, vel vestigia resignationum in favorem.

XIV. De permutationibus. Regulæ permutationum & resignationum.

XV. Non tam purgat Papa simoniam, quam ad utilitatem Ecclesiæ dispensat. Quo tempore cœperit usus recentior resignationum in favorem?

I. Altius repetenda est superiorum temporum memoria, ut Resignationum in favorem origo prima pervestigetur; quæ tam frequentes jam sunt, quam inter primordia Ecclesiæ infrequentes, & pene inauditæ fuere. Simoniæ quidam & incontinentiæ torrens in universam pene Occidentalem Ecclesiam exundavit, sæculo ultimo consenescentis & deficientis Imperii Caroli Magni & Carolinæ stirpis, hoc est X. & XI. Ecclesiæ sæculo. Et hæc profecto sacrilegiorum & flagitiorum omnium colluvio, non ansam tantum præbuit, sed dolendam cum primis necessitatem inflixit, vimque attulit Pontificibus, ut novam hanc finerent illabi Disciplinam, quæ nisi inexorabili necessitate extunderetur, Disciplinæ potius relaxatio & corruptela videri posset. Primus omnium Leo IX. Canonum vigorem, ceu prævalidum munimentum objicere cœpit serpenti, & in dies singulos latius grassanti incontinentiæ simoniæque.

Concilia Romæ, Remis & Moguntiæ habita an. 1049. non potuere non humanius, & indulgentius aliquid consulere in Beneficiarios simoniacos & incontinentes, postquam pœnitentia canonica functi essent. Non aliter provideri potuit, ut ne Ecclesiæ pene omnes Pastoribus suis & Ministris orbatæ squallerent (1). Leonis IX. zelo & moderationi accommodavit se, qui successor ei datus est Victor II. Sub eo in Concilio Lugdunensi anno 1055. quadraginta quinque Episcopi, & viginti septem Prælati, abdicarunt sese Dignitatibus, quas turpissime

(1) Baron. ann. 1049.

me nundinati fuerant. Petrus Damiani non plures quam sex narrat abdicatos fuisse. Unde probabili conjectura assequi datur, Hildebrandum hujus Concilii Præsidem, tanquam Apocrisiarium Papæ tametsi Subdiaconus tantum esset, sapientissime & humanissime his indulsisse Prælatis, qui spontanea confessione accusatores suos prævertebant, & admissa eorum resignatione, pristinæ eos dignitati sedique pene omnes restituisse.

Alexander II. anno 1063. Concilium Lateranense coegit, ubi par incubuit necessitas temperandi rigoris Canonum in Beneficiarios simoniacos & concubinarios, qui sinebantur sacra obire ministeria, ne viduarentur prorsus Ecclesiæ; contestante tamen Pontifice & Concilio, quæ dura & miseranda extorqueret necessitas, ea cessante necessitate pariter cessatura. Mitto plura alia Concilia per varias Ecclesiæ Provincias congregata, zelo majore, quam fructu. Anno 1070. Germaniæ Episcopi Romam evocati sunt, ut affricatam sibi simoniæ infamiam abstergerent. Nihil amplius exprimi potuit, quam ut flagitio in posterum abstinerent: quo juramento constricti, suas rursum ad regendas Ecclesias sunt dimissi.

II. Atrox ergo quædam & indeclinabilis necessitas Pontifices alioqui inexorabiles adegit, mirum quantum remittere de Canonum disciplina, & sedibus suis exauctoratos reddere Episcopos, aut ad præveniendam exauctorationem, dignitati suæ sponte renuntiantes. Cum Romani Pontifices primi & soli emicarent, exardescerentque Apostolico zelo, ad infamiam hanc duplicem ab Ecclesia abstergendam: in manus quoque illorum fiebant hæ resignationes, illos penes erat dispositio resignatorum Beneficiorum, illi soli executores erant dispensationis tot Conciliis approbatæ, ut Beneficiis & Ecclesiis suis redderentur tot Clerici Prælatique, qui juridica convictione, vel spontanea confessione abdicandi erant, aut abdicaverant ipsi sese. Denique cum tot Archiepiscopi, Episcopique eodem contagio afflati fuissent, tota auctoritas his medendi morbis, resignationes has admittendi, & Beneficia resignata resignantibus restituendi, denique Prælaturas conferendi post depositos Prælatos, ad Pontifices Romanos revoluta est.

III. Ubi primum Hildebrandus, seu Gregorius VII. Alexandro II. successit, anno 1073. altero post anno (1) in Concilio Romano simoniacos & concubinarios Clericos uno damnationis jaculo confixit. Hoc decretum cum executioni mandare aggressus esset Archiepiscopus Moguntinus, Cleri universi rebellantis vesania extremum vitæ discrimen adiit; nec perduellium manibus elabi potuit, nisi pollicitus, daturum se operam pro virili sua parte, ut Pontificem abduceret ab ea austeritate. Verum cum eadem Decreta Pontifex innovasset in alio Concilio Romano anni 1075. suspendissetque, vel citasset complures Germaniæ Episcopos, rursum conatus est omni ope idem Archiepiscopus, ut ea Concilii Decreta promulgarentur. At rursum extremo conflictatus vitæ discrimine, statuit secum ipse deinceps nihil ejusmodi tentare, & sustinere, dum Pontifex ipse executioni Decretorum suorum instaret.

Cum Henricus Germaniæ Imperator hanc scelerum licentiam Patrocinio ipsemet suo foveret, palamque Prælaturas pretio distraheret, ab imperterrito Pontifice Gregorio diro anathemate tandem confossus est. Consciorum Pontificum nonnulli stupenda quadam insanaque audacia, consimile anathema in Pontificem retorserunt, eoque nefario schismati implicati sunt. Orthodoxi Germaniæ plerique Principes in Henricum conjurarunt, qui necessitatis telo compulsus est, sese Pontifici ad humillima quæque obsequia subjicere. Investituræ quas usurpaverat Imperator, proscriptæ sunt in Synodo Romana anni 1078. intentato etiam anathemate. Hoc schismate, sicut & investituris adacti sunt deinceps frequentissime resipiscentes Prælati, dignitates suas, aliaque Beneficia in manus Pontificum ut resignarent, ab iisque mox rursum iisdem investirentur. Anno 1080. triginta Episcoporum Conventus Brixinone in Germania Gregorium VII. nefario ausu exauctoravit, creato Antipapa Guiberto. Victor III. & Urbanus II. in sedem Petri postea provecti procellam illam difflarunt tandem, Ecclesiamque serenari sibi, ipsique gratulati sunt: quo factum est, ut & Episcopi illi se sibi reddentes & Ecclesiæ, sponte plerique Ecclesias suas in manus Pontificum resignarent.

IV. Urbanus II. Clerum populumque Carnotensem per litteras suas admonuit, Goffridum ejus urbis Episcopum Episcopatum

(1) Baron. ann. 1074.

tum in manus suas resignasse, depositum eum a se fuisse, & eius ipsius consilio se usum, ut Ivonem illis Episcopum daret (1): *Ivonem quem Goffrido per nos deposito, Catholice atque canonice secundum nostra monita elegistis, &c. Porro de Goffrido, qui sine conditione omni nostris manibus Episcopatum reddidit, indignum se patenter agnoscens, &c.* Ita sæpe fiebant cessiones istæ ad præveniendum depositionis dedecus; futurumque Episcopum designabat Papa, non exclusa quæ post fieret, Cleri populique electione, quæ tamen ad Pontificis voluntatem, monita, consiliaque sese accommodaret; unde & illis ea tandem accessit auctoritas: ut quæ consilia & monita fuerant summæ potestatis, pro præceptis haberentur. Abolevit & idem Pontifex infandam tum consuetudinem Capituli sancti Martini Turonensis, ubi Præbendæ promercales extabant (2). *Consuetudo pravitatis inoleverat, ut Præbendæ omnes, seu honores pretio acquirerentur.* Necesse tunc fuit præteritas culpas dispensando aboleri, restituique veteres Canonicos; ac si male partas Præbendas & dignitates abdicassent, recepissentque.

Concilium Claromontanum ab hoc eodem Pontifice habitum anno 1095. coegit omnes, qui ipsi sibi, vel quibus parentes Beneficia pretio comparaverant, ea resignare Episcopis (3): *Ut nullus sibi Præbendam emat; quod si quis emerit, vel parentes ejus illi emerint, in manum & dispositionem Episcopi sui reddat. Hoc idem de altari, & de omni Ecclesiastico officio fiat.* Episcopatus ergo & Abbatias tantum resignari Papæ necesse fuerat; at minora quælibet alia Beneficia in manus Episcopi refundenda erant, a quo iterum reciperentur.

V. Præter simoniam & fornicationem, in Beneficiorum quoque pluralitatem plura ex hoc Concilio tela vibrata sunt (4): *Nulli Clericorum liceat deinceps in duabus civitatibus duas Præbendas obtinere, cum duos titulos obtinere non possit.* Hæc vero Beneficiorum pluralitas, præsertim Curatorum & incompatibilium, vehementer eo tempore increbuerat, nec eam pestem propulsare ab Ecclesia dabatur, nisi jussis Beneficiariis ea abdicare, quæ non possent citra certum æternæ salutis detrimentum retinere. Simoniæ infanda proles erat hæc pluralitas. Emebat enim quisque, quot libebat. Erat & proles incontinentiæ. Cum enim concubinarii Clerici alendæ familiæ onus sustinerent, eo excusabant hanc suam Beneficiorum congeriem. Adde quod & cum Laici investituras darent Beneficiorum, securi admodum illi & incuriosi erant Canonum. Contextio hæc erat cohærentium sibi flagitiorum: cui non poterat promptior parari medicina, quam ut Papæ, vel Episcopis Beneficia resignarent; qui tanto faciliores se præstabant ad ea illis conferenda, quos resignantes designassent, quanto certiores erant eam esse expeditissimam rationem perficiendi, ut resignarent, idque onus excuterent, quo alioqui ad æternæ damnationis baratrum præcipites agerentur. Cœperant jam ante Episcopi admittere resignationes laicorum, qui Parochiales Ecclesias invaserant; & ea conditione, quasi in favorem admittere, ut Monasteriis conferrentur.

VI. Denique Urbanus II. anno 1099. in Concilio Romano concessit, ut quibus infantiæ lac sugentibus & nescientibus parentes Beneficia emerant: ea primum Pontifici resignarent, & tum illa ab eodem reciperent (5): *Quicunque cupiditate parentum cum adhuc essent parvuli, Ecclesias, vel Ecclesiarum Beneficia per pecunias adepti sunt; postquam eas omnino dimiserint, si canonice in iis vivere voluerint, pro magna misericordia ibidem eos esse concedimus.* Qui vero hæc ipsi Beneficia emerant, concessit, ut ad alias Ecclesias migrarent, vel in eadem perseverarent, dum spönderent Canonicam vitam communem servaturos se, nec ad Ordines sacros nisi ex Pontificia dispensatione accessuros (6): *Si in eisdem canonice vivere promiserint, &c.* Canonica hæc vita illa erat vitæ communis societas, quam instituere, restituere & propagare, tum omni ope studuerunt Concilia & Pontifices, ut supradictis disciplinæ vulneribus mederentur, & quam sufficere posse existimarunt, ad eluendas priores, aut simoniæ sordes, aut incontinentiæ. Is sensus est eorum verborum *Canonice vivere*. Quod & dilucidius fit ex sequenti Canone (7), quo edicitur, ut qui ordinati ante fuerant, quam simoniaca pravitate macularentur, post resignatum Beneficium, eo rursus investiri possint, ac priori ordine & honore frui, dum ne Præ-

(1) Epist. 8. (2) Epist. 12. (3) Can. 6. (4) Can. 12. 14.
(5) Can. 5. (6) Can. 6. (7) Can. 7.

Prælatura ea sit, & ad communem vitam amplectendam ipsi animum adducant: *Si qui tamen ante emptionem catholice ordinati sunt, cum ea quæ emerunt, dimiserint, & vitam canonicam elegerint, in suis gradibus permittantur: nisi forte ejusmodi Ecclesia sit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim, vel singularem, vel Præpositurae, vel officii locum, in emptis Ecclesiis eos habere non patimur.*

VII. Cum eodem hoc ipso tempore, eademque necessitate urgente obviandi tantæ malorum colluvioni, cœperit relaxari antiquior Disciplina super irregularitate criminis, iis qui convicti, vel confessi fuerant, post peractam pœnitentiam priori Ordini restitutis, tunc quoque inolescere cœpit, ut eadem labes irregularitatis obliteraretur professione Monastici instituti, aut Regularium Canonicorum Collegii.

VIII. Sed exuenda resignando prius erant male parta Beneficia, quibus protinus restituebantur, nisi eæ essent Prælaturæ ex postremo hoc Canone, ubi supplenda ex priori Canone eadem clausula: *Salva tamen in omnibus Apostolicæ Sedis auctoritate.* Quo ostenditur simoniacos ad Prælaturas a solo Papa restitui posse; Episcopos vero eodem jam tum jure usos esse, ut reliquorum Beneficiorum resignationes admitterent, & ea Beneficiariis pœnitentia purgatis restituerent.

IX. Contestatur denique hæc Synodus, hanc dispensationem extortam sibi esse ineluctabili necessitate, quæ simul cessarit, simul revivisceet pristinus Canonum vigor (1): *Quamvis misericordiæ intuitu, magnaque necessitate cogente, hanc in sacris Ordinibus dispensationem constituerimus, nullum tamen præjudicium sacris Canonibus fieri volumus, sed obtineant proprium robur, & cessante necessitate illud quoque cesset, quod factum est pro necessitate.* Quod ibi statim communitur auctoritate Augustini: *Ubi enim multorum strages jacet, subtrahendum est aliquid severitati, ut addatur amplius caritati.*

Et nihilo tamen minus jamdiu est, quod illa cessavit necessitas, nec desiit tamen, aut vel imminuta tantillum est dispensandi facultas. Pauca sunt jam crimina, quæ irregularitatem invehant, sacrisque arceant Ordinibus. Simoniacis panduntur non raro dispensationum fores, incontinentibus ne necessaria quidem dispensatio est. A simoniacis non tum dura exigitur pœnitentia, ut communi Canonicorum Regularium vitæ respondeat. Non succurrit quid hic respondeam, nisi hanc esse dolore & lacrymis prosequendam rerum humanarum sortem; quæ Disciplinæ delinimenta primum ex necessitate, & ad tempus adhibentur, ea paulatim veterascunt, & senescendo convalescunt, & in consuetudines denique præscriptas evadunt. Retinetur indulgentia, animo excidunt & abolescunt conditiones, quibus concessa fuerat.

X. Urbano II. successit Paschalis II. & ad illum scripsit Ottho Episcopus Bambergensis, ut certiorem illum faceret, eo Episcopatu investitum se fuisse, nonnisi postquam diu & sæpe illum respuisset, & postquam secum ipse certissime statuisset, quod ab Imperatore acceperat, summo Pontifici resignare, ab eoque rursum investiri, non aliter quam si dignus ab eo judicetur (2): *Semel & iterum cum dare vellet, renui Episcopatum. Nunc vero jam tertio in Bambergensi Episcopatu me ordinavit, in quo tamen minime permanebo, nisi vestræ permaneat sanctitati, per vos me investire & consecrare.* Istiusmodi temporum, rerumque crebris & permolestis eventis insuefacti sunt sensim Pontifices, Episcopique, hi resignare, illi resignationes admittere Episcopatuum, Episcopos eosdem suæ sedi restituere, consecrare. Cum ita rem geri cogeret Ecclesiæ necessitas, non dubitabatur, quin esset penes Pontificem potestas, eo nimirum universim præjudicato, sempiternam sapientiam Christum ea tota Ecclesiam instruxisse suam potestate, quæ quandocunque ad ejus ædificationem necessaria esset. Ceterum spectatissimæ sanctitatis hic Episcopus, qui & Imperatoris una Cancellarius erat, Romam vere concessit, Episcopatum Pontifici resignavit, eo se rursus a Papa investiri passus non est, atque ita in Germaniam rediit abdicato clarior Episcopatu, quam sexcenti alii retento, vel utcunque gesto. Coegit tamen illum Papa Romam redire, & eum ipsemet Episcopum ordinavit.

Hinc vero illud explendescit, quam simulatæ essent hæ Episcopatuum resignationes in manus Pontificis, ad pristinos errores eluendos. Poterat enim male suspicax aliquis sibi fingere, perfunctorie tantum, & certos restitutionis, Episcopatum resigna-

(1) Can. 11.

(2) Paschal. II. Epist. 76.

gnare. Contra hic liquet & resignasse Episcopum, & aufugisse, nec ad Episcopales rediisse infulas, nisi a Pontifice revocatum, gnaro non alios Ecclesiæ utiliores, aut gerendæ pastorali sarcinæ aptiores, quam qui eam & lubentes abjecissent, & nonnisi jubente Christi Vicario inviti postea recepissent.

Sub hujus Pontificatu, itemque sub Gelasio II. Callisto II. Honorio II. & Innocentio II. innumerabiles pene coiere Synodi adversus simoniam, Clericorum incontinentiam, maxime autem investituras Laicorum. Usque adeo altas egerant hæc vitia radices. Ex quo contigit, ut & magis magisque resignationes frequentarentur.

XI. Præter has enim causas, & in his ipsis quandoque, Beneficia Episcopis resignabantur. Præter superius delibata exempla, alia hic attingo. Cum Abbas, cui duæ erant Abbatiæ, alteram, quæ sancti Remigii Remis erat, resignare voluisset, scripsit Gregorius VII. ad Archiepiscopum Remensem, ut resignationem admitteret, Abbatiamque resignatam ei conferret, quem resignans indigitasset (1): *Ut Abbatiam secundum Deum consilio istius in alium ordinet*. Resignatio ea in favorem dici poterat: unde & interventu fiebat auctoritatis Pontificiæ. Sed resignans *consilium* tantum dabat. Erant ergo ea potius inchoata resignationum in favorem rudimenta. Resignationem admisit Pontifex idem (2) Beneficiorum male quæsitorum Decani Ecclesiæ Lugdunensis, rescripsitque ad Capitulum, ut & alii ejusdem flagitii, præsertim vero simoniæ conscii, in manus Archiepiscopi Beneficia resignarent, pollicitus se præstaturum, ut & temporalium & spiritualium eorum commodorum ratio haberetur.

XII. Illustrissimus Angliæ Martyr Thomas, anno 1164. Episcopatum in manus Alexandri III. Papæ resignarat, ad eluendam maculam accepti a se, & donati Episcopatus ab Angliæ Rege, a quo dari potuisse jure diffidebat. Cessionem ejus admisit Pontifex, non simulatam, non perfunctoriam, sed ex animo factam, & cum serio proposito non recuperandi Episcopatus. Consilio tamen Cardinalium, & Imperio Pontificis paruit Thomas, & sacras infulas recepit. Possent & longe plura in eam rem accumulari; plena enim est historia id genus exemplorum. Quin & in Decretalium libris, quibus constat Jus Canonicum novum, aliqua ejusmodi observari possunt. Diserte profitetur Honorius III. (3) eum qui Beneficio donatus est, nescius & immunis ejus simoniæ, quæ tunc fiebat, posse idem restitui ab Episcopo, cui nimirum illud resignabit, si simplex sit Beneficium: non posse autem nisi a Pontifice, si ea sit Prælatura: sed resignandum semper ante esse Beneficium, quod non possit nisi ex dispensatione, vel retineri vel recipi: *Si alicujus electionem propter simoniam eo ignorante ac ratum non habente commissam, contigerit reprobari: cum eo super prælatione, ad quam taliter fuerat electus, illa vice non potest Episcopus dispensare. Quamvis circa eum qui ignoranter recipit simplex Beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem, Episcopi dispensatio toleretur*. Is ipse Canon est VII. Concilii Romani sub Urbano II. anno 1099. qui supra laudatus fuit, hoc notabili discrimine, quod desiderabat Concilium, ut dispensatio non daretur, nisi elueretur macula professione vitæ communis & Religiosæ Canonicorum Regularium.

Porro hæc resignatio simplex & libera esse putabatur: ita ut Pontifex & Episcopus, vel eidem posset, vel alteri cuicunque Beneficium resignatum conferre. Eum enim habent sensum illa verba, *post liberam resignationem*. Sed longa & inveterata indulgentia in legem tandem convaluit, ut resignans resignato restitueretur Beneficio a Pontifice. Quæ Indulgentia quidem non pia tantum, sed & necessaria videri poterat, ut validius allicerentur simoniaci Beneficiarii ad provisiones Canonicas sibi comparandas. Sed utcunque necessarium illud fuerit, fuit omnino permolestum, & amarum iis, qui purioris Canonum Disciplinæ studio flagrant.

Si Decreto autem isto potestas reservatur Papæ, & aufertur Episcopis admittendi resignationes Prælaturarum, non est quod quisquam stupeat, cum tot supra recensita sint Concilia, & quidem Generalia, quæ id ipsum prohibeant, jubeantque ad Pontificem recurri. Quin & illud observare est; si dispensarent Episcopi ad Beneficia simplicia, id non aliter quam ex consuetudine tolerari, ut loquitur in hoc Decreto Pontifex.

(1) L. 1. Epist. 53. (2) L. 6. Epist. 36.
(3) C. Si alicujus. De electione.

tifex. Nempe ex eo quod aut adversa erant Concilia, aut usu ipso invaluerat, ut ad Pontificem recurreretur. Usu enim vere reservatæ sunt summo Pontifici pleræque dispensationes, & ante inveteravit is usus, quam homines animadverterent. Ita enim assolet; inopinis nobis multa fiunt, quæ non advertimus, nisi ubi perfecta sunt.

Hac sane Decretali restituitur ab Episcopo, vel a Papa Beneficium resignanti ipsi, non alii cuicunque, quem ille designasset. Sed nemo non videt multo facilius alteri cuicunque donari Beneficium, quam ei ipsi, qui illud paulo ante abdicavit.

In alia Decretali Alexandri III. causa agitur Archidiaconatus Eboracensis, qui nepoti Archidiaconi conferendus erat, si ab eo in manus Episcopi resignaretur. Mandato Pontificis ad Archiepiscopum Eboracensem scripto id totum approbabatur (1): *Ut si avunculus suus Archidiaconatum vellet omnino dimittere, ipsum ei faceret adsignari*. Quæ verba *omnino dimittere* simplicem quidem resignationem denotant, ab omni pactione sejunctam: sed non dissimulabat Archidiaconus, Archidiaconive nepos voluntatem retinendi penes alterutrum Archidiaconatus. Nec aliter se res habebat in non paucis supra relatis exemplis, resignantes nihil paciscebantur, sed voluntate & spe erant non dubia Beneficii restitutionis, vel translationis in eum quem designabant. Nec sane hic Archidiaconus Eboracensis Beneficium resignasset, nisi in favorem nepotis; & jubet tamen Pontifex ut delegatus a se Episcopus resignationem admittat, & Beneficium nepoti conferat. Verbalis pactio intercessisse etiam videri potest, unde & proclive fuit, ut & scripto mandaretur.

XIII. Exculpi adhuc poterit aliquid lucis ex Epistola ejusdem Alexandri III. (2) eisdem inserta Decretalibus Abbatia quædam Angliæ, numerata Clerico pecunia, adduxerat illum, ut Beneficio renuntiaret, de quo inter eos litigabatur. Pactionem hanc suam a Papa percupiebant confirmari, quod ille ut plane simoniacum detestatus est; compulit vero Clericum, ut jura & chartas suas omnes in manus suas deponeret, datis etiam ad Abbatem & ad Monasterium litteris, ut quovis alio Beneficio Clericum hunc impertirent (3): denique Episcopi duo Angliæ hujus Mandati Apostolici Executores designati ab eo sunt.

Aliqua hic obiter adnotanda: 1. Hanc concordiam partibus ultro citroque compendiosissimam fuisse, eamque ad eum exitum a solo Pontifice perduci potuisse pro singulari sua potestate. Minus ergo mirum est, si exinde recurri frequentius cœperit ad Pontificem, ob eas res etiam quæ nondum ei essent reservatæ, & quas hic ipse usus invalescens ei tandem reservavit; quippe ex libero & voluntario necessarius factus est, quod ita frequentissime usuveniat, ut consuetudines præscribantur, & ipsa induantur denique Legum auctoritate. 2. Si priorem pactionem confirmasset Papa, simoniam purgasse diceretur, quod ejus ea potestas sit. At damnata est ab eo conventio ea, ut quæ simoniam redoleret. An ergo ea sententia, quamlibet simoniam a Papa purgari posse, necdum convaluerat? An ne in cogitationem quidem inciderat Jurisconsultorum, quos inter Pontifex hic primas utique partes tulisset laudis, etsi Pontificio culmine supra illos non assurrexisset? Illud sane proxime a vero abest. Complures enim toto hoc capite occurrerunt dispensationes de simonia perpetrata; sed longe aliud est de præterita simonia dispensare, & ex indulgentia pati, ut nihilominus possit quis vel Beneficium retinere, vel exercere sacros Ordines: aliud est purgare simoniam, hoc est tolerare, vel confirmare pactionem simoniæ, quam partes meditantur. Ea de re paulo infra copiosius. 3. Quanquam execretur hic Pontifex pactionem simoniacam, admittit tamen resignationem Beneficii controversati, & simul resignantem donat Mandato Apostolico ad aliud Beneficium. Simplex erat resignatio, sed cum sæpissime vel semper contingeret, ut resignantis voluntas intima & occulta spe non fraudaretur, irrepsit tandem mos exprimendæ hujus voluntatis, tanquam conditionis necessariæ.

XIV. Alioqui in fumum abibit nostra hæc omnis diligentia, nec exemplum ullum expressum & prorsus consimile resignationum in favorem cujusmodi nunc sunt, usquam occurret in Decretalibus, vel in Sexto, vel in Clementinis. Approbat quidem Bonifacius VIII. in Sexto permutationem duorum Beneficiorum auctoritate Episcopi fa-

(1) De Offic. Legati. c. 12.
(2) Append. Concil. Later. III. Par. 28. c. 2.
(3) De pacti. Extra. c. 4.

faciendam: quæ veluti duplex reciproca est resignatio in favorem. Vide ut de eo rescribat ad Episcopum Biterrensem (1). *Qui secundum formam juris sua Beneficia in eadem Diœcesi ad tuam collationem spectantia permutare volentes, libere ac sine fraude in manibus tuis ipsa resignant*. Vetat Papa Beneficia ita resignata subesse Mandatis Apostolicis, quod non possit Episcopus ea conferre nisi reciproce permutantibus. Quanquam ergo resignatio simplex erat & pura, pactionisque expers, obligatus tamen erat Episcopus fidei vinculo, ut alteri alterius Beneficium conferret. Testatum facit Pontifex minime se auctorem esse ejus consuetudinis, sed eam jamdiu jure communi niti. *Secundum formam juris*.

Jam ab Innocentio III. definitum fuerat, non posse eas permutationes fieri, nisi auctoritate Episcoporum (2): *Beneficia sua perdunt, qui ea sua auctoritate permutant*. Summa hæc est ejus Decreti. *Licet ipsi de jure per se non possent Ecclesiastica Beneficia permutare*. Verba sunt alterius ejusdem Papæ Decreti. Quorum verborum sensus ille est. Non jure permitti eas Beneficiorum permutationes, sed etsi jure prohibeantur, posse tamen ex Episcopi dispensatione fieri. Verum ex pronissima facilitate, qua dispensationes istiusmodi passim Episcopi largiebantur, id emersit, ut ne jam dispensationes, sed quasi jure fultæ consuetudines habeantur. Sursum autem replicata superiorum sæculorum memoria, per Canones poterant Episcopi Clericos sibi obnoxios ab una transferre Ecclesia ad aliam ad Ecclesiæ utilitatem, non poterant ipsi Clerici suo libitu demigrare. Quod totum a permutationibus hodiernis non multum discrepat.

Suffragatur apertissime nostræ huic doctrinæ Urbanus III. ubi permutationem reciprocam Beneficiorum in Concilio Turonensi damnatam docet, quod pactionem simoniamque contineat (3). *Quæsitum est ex parte tua, si commutationes fieri valeant Præbendarum, cum commutatio dignitatum in Turonensi Concilio fuerit interdicta. Generaliter itaque teneas, quod commutationes Præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim cum pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem continet semper simoniæ*. Postea autem suggerit Pontifex, ut innoxiæ fieri possent permutationes, dispensante Episcopo. Auctor nempe & dux si sit Episcopus, ad Ecclesiæ utilitatem vel necessitatem transferet reciproce Clericos in Ecclesias eas, in quibus fidelium utilitatibus impensius feliciusque fervient. *Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licite poterit de uno loco ad alium transferre personas, ut quæ uni loco minus sunt utiles, alibi valeant utilius exercere*.

Ex quibus illud efficitur: 1. Non posse Beneficiarios sua sponte Beneficia mutuo permutare, sed posse in ea reciproce ab Episcopo traduci. 2. Nec observari debet oculis Episcopi, nisi Ecclesiæ utilitas, aut necessitas. Nec Beneficiarii collineare debent, nisi ad obsequia quæ Ecclesiæ præstituri sint, & ad edendum aliquod suæ in Episcopum obedientiæ specimen. 3. Operæ pretium ergo est, ut caput & auctor rei sit Episcopus; aut si præeant Beneficiarii, uno eo stimulo agitari debent, ut utiliores sint Ecclesiæ, nec Episcopum urgeant, sed vota sua ei tantummodo insinuent. 4. Ubi res ita agitur, ne umbra quidem subest simoniæ; & auctoritas vel dispensatio Episcopi intervenit, non ad purgandam simoniam, aut ad dispensandum super ea; sed 1. ad faciendam his Clericis veniam stabilitatis, quam Ecclesiæ suæ devoverant. 2. Ut divina vocatione ad novas Ecclesias accedant & ad novas in eis functiones obeondas. Ad omnes enim Sacerdotii portiones novas cœlestis vocatio desideratur. 3. ut absolvantur vinculis, quibus priori quique Ecclesiæ suæ mancipati erant. Concilium porro Turonense, quo vetita est Beneficiorum permutatio, habitum est anno 1163. sub Alexandro III. (4) *Divisionem Præbendarum, aut Dignitatum permutationem fieri prohibemus*.

XV. Ceterum sanctissimæ hæ leges, quas hic Pontifex subjiciebat oculis, nec ad permutationes Beneficiorum arctantur, nec ad Episcopos, qui præire ad eas debent, cum redundaturæ sint ad Ecclesiarum utilitatem, quarum illis sarcinam summus Pastor imposuit. Manant eæ leges ad resignationes omnes, & ad summos Pontifices, a quibus illæ admittuntur. Nec necesse est trito illo

(1) De rerum permut. C. Unico. In Sexto.
(2) Cap. Cum olim. Cap. Cum universorum. De rerum permutatione.
(3) C. Quæsitum. Ibid. (4) Can. 1.

illo uti ſermone, purgari ſimoniam a Papa. Satius eſt ſermone & verbis uti Canonum & Decretalium: diſpenſare Pontifices, diſpenſare autem ad neceſſitatem vel utilitatem Eccleſiæ, convenienter regulis Canonicis. Diximus enim, & prolixiſſime ſuo inferius loco demonſtrabimus, omnes Pontificum diſpenſationes accommodari debere utilitati aut neceſſitati Eccleſiæ, etiam juxta eas Decretales, quæ hodiernum Jus canonicum complectuntur. Atqui ſi hæ reſignationes in favorem nec proponuntur a Beneficiariis, nec a Pontifice admittuntur, niſi ad publicam Eccleſiæ utilitatem, ne ſuſpicio quidem poteſt ulla ſubeſſe ſimoniæ. Si privatæ autem ſervitur utilitati in reſignationibus his vel proponendis, vel admittendis: poteſt ſane Pontifex purgare ſimoniam, aut de ea diſpenſare in foro Eccleſiæ; at imminet e cœlo Judex ſummus, ultorque terrificus, qui nec ipſis Judicum judiciis parcat.

Ex hoc non inutili diverticulo reflectenda nunc eſt oratio ad propoſitam doctrinam, nimirum in corpore Juris canonici nullum ſubeſſe veſtigium ſatis expreſſum harum in favorem reſignationum (1). Animadverſum jam illud fuit a Flaminio Pariſio. Narrat autem Ruzæus (2) in Tractatu de Regalia, eam quæſtionem magna animorum contentione Pariſiis ventilatam fuiſſe eo tempore, quo Georgius Ambroſius Cardinalis Legatus *a Latere* creatus eſt. Cenſebant aliqui reſignationes his conditionibus arctatas, *Non alias*, *non aliter*, *non alio modo*, licitas eſſe, & expertes ſimoniæ; propterea nimirum quod poſſet quis innoxie & pie, quem pium & innocuum novit, optare ſibi Beneficii ſucceſſorem: poſſit votum ſuum aperire Pontifici, poſſit Pontifex voti compotem facere, nulla interveniente pactione: nullam haberi rationem a Pontifice conditionum procurationis inutilium & vitioſarum; ex Regula Juris irritas eas eſſe, nec tamen irritari procurationem: coram Pontifice vel Legato eo Procuratores adigi juramento, nil frandis, nil ſimoniæ interveniſſe; ſi Notarii clauſulas addant juri adverſas; rem & vitium eſſe ſtyli, quo reſignanti nil præjudicetur; plutibus in reſignationibus addi, omnia beneplacito & arbitrio Pontificis ſubjici: denique quibus demum cunque verbis contexta ſit procuratio, ſolius ſupplicationis reſignantis rationem haberi a Pontifice. Non ea tamen fuiſſe harum rationum momenta ait Ruzæus, quin Senatuſconſulto proſcriberentur hæ reſignationes, ut irritæ, & ſimoniacæ, ut quibus pactio ineſſet mentalis ex parte reſignantis, & conventionalis in expreſſiſſimis Procurationis verbis.

Pauco ergo tempore ante annum Chriſti 1500. cœperunt hæ clauſulæ irrepere in procurationes reſignantium, vitio fortaſſe magis Notariorum, quam voluntate reſignantium: nec earum clauſularum rationem habuit Pontifex, parique ſemper modo admiſit ut prius reſignationes has omnes, quarum etiam nonnullæ ejus a beneplacito totæ pendebant. Poſtquam vero is inolevit indulgentiæ uſus, ſi quando Romæ contigit, ut Beneficia aliis conferrentur, quam quibus reſignans addixerat, tunc ut advertunt noſtrates Practici (3), velut ab abuſu appellatum eſt; verſo in contrarium vel ſæcularium judicium judicio, vel uſu.

Nec abs re erit hic obſervaſſe, cum tempore Ambroſii Cardinalis Legati res hæc tota operoſe diſceptata eſt, a Ruzæo non memorari, quod quiſquam allegarit ſummam Pontificis in purganda ſimonia poteſtatem. Necdum forſan hominum mentes invaſerat, nondum certe invaluerat ea perſuaſio. Compertiſſimum erat poſſe Pontificem diſpenſare, ſed jam diximus longe aliud eſſe diſpenſare & veniam facere ſimoniæ jam admiſſæ & ſemel admiſſæ, aliud concedere, ut in poſterum & univerſim admittatur. Carolus IX. Galliæ Rex ſuos ad Concilium Tridentinum Oratores tum aliis inſtruxit monitis anno 1563. tum hoc in primis, ut poſtularent aboleri reſignationes in favorem, tanquam Canonibus adverſarias, quibus prohibetur, ne Beneficiarii ſuos ſibi deligant ſucceſſores.

CAPUT LI. *P.4.l.2.c.18.*

De jure Devolutionis. De Devolutis.

I. Electio Epiſcoporum ultra tres menſes differri non poteſt. Similiter & conſecratio. Iis elapſis jus eligendi devolvitur ad Superiorem.

II. Be-

(1) Fevret. de l' Abus l. 2. cap. 5. num. 11.
(2) Ruzæus Privileg. 32.
(3) Fevret. Jovet. Brodeau, &c.

II. Beneficia inferiora ultra sex menses vacare non possunt; inde jus devolvitur a Capitulo ad Episcopum, ab Episcopo ad Capitulum, ab utroque ad Metropolitanum.

III. Eadem devolutio non fit, nisi ex negligentia.

IV. Alia observantur aliqua. Quando devolutio fiat ad summum usque Pontificem?

V. Quando designandi Episcopi jus ad Metropolitanum fuerit devolutum, vel ad Papam.

VI. Cur sex mensium induciæ sint ad minora Beneficia, tres tantummodo ad Episcopatus? Aliæ observationes.

VII. De Devolutis ad impetranda Beneficia, quæ de facto non vacant, sed de jure tantum.

VIII. Quam prima specie alienum sit id impetrandorum Beneficiorum genus.

IX. An sit aliquod ejus rei exemplum, quod antiquitate & laude commendetur?

X. Qui possit hinc abstergi invidia ex parte Prælatorum.

XI. Varia Regum nostrorum Decreta circa hujusmodi Devolutiones.

XII. Possessio triennalis pacifica Devolutarios excludit.

XIII. Quam antiquum jus Devolutionis.

I. SApientia quadam incredibili Majores nostri in Ecclesiæ mores & jura Devolutionis invexere, ut negligentiæ mederentur Prælatorum inferiorum, & lascivientem eorum potestatem intra juris limites cohiberent. Verum priora sunt nobis revolvenda nunc secula, ut ad ipsam usque rei hujus originem, si qua fieri possit penetremus. In Concilio Remensi anni 989. quo Arnulphus Lotharii Regis filius in Remensem Archiepiscopum electus est ab Episcopis Provinciæ, Cleroque urbis, illud testatum fit, per antiquos Canones non concedi nisi triginta dies, quibus viduatis Pastore Ecclesiis Cathedralibus prospiciatur (1). *Elapsa sunt canonica tempora, violatæ sunt leges, quibus cavetur nullam sedem amplius triginta dierum spatio vacare debere.* Cum beatus Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus anno 1108. ad Thomam scriberet Archiepiscopum Eboracensem electum, non ultra tres menses vacare posse Episcopatus ex Canonicis Regulis declaravit: *Canonica auctoritas præcipit, ut Ecclesiæ Episcopatus ultra tres menses non maneat sine Pastore.* Tum Anselmus Eboracensem Archiepiscopum invitavit, ut indicta die advolet consecrationem suscepturus in Ecclesia Cantuariensi, illud insuper contestatus, eo temporis elapso spatio totam Eboracensis Ecclesiæ administrationem ad se devolutum iri: *Quod si non feceritis, ad me pertinet ut ego curam habeam, & faciam quæ pertinent ad Episcopale officium in Eboracensi Archiepiscopatu.*

Albericus Bituricensis Archiepiscopus obiit anno 1140. Anno 1142. Innocentius II. Papa eo Archiepiscopatu donavit Petrum de la Chastre, perillustri ejus nominis familia oriundum in Biturigibus, discipulum Alberici, & cognatum Aimerici Cancellarii Ecclesiæ Romanæ. Juramento constrinxit se Rex, non passurum se ut Ecclesiæ illi præsideret, qui sine assensu suo illi fuisset præfectus, copiamque fecit civibus Bituricensibus eligendi quem vellent Episcopum, uno excluso Petro. E Clero nonnulli Codurcum elegere, cui Rex suffragatus est, Pontifex ea Ecclesia interdixit. Ita rem narrant VVillelmus Nangius, Chronicum Mauriniacense, Matthæus Paris, & Scriptores alii vetusti. Pontifex Regnum interdicto subjecit, Rex eam contumeliam ultus est effusa excandescentia sua in Campaniæ Comitem, qui Petrum hortatu Pontificis sua in ditione tuebatur. Tandem interlapso tumultuationum & bellorum triennio, defessa magis quam placata Rex iracundia, acquievit precibus Bernardi Claravallensis & Petri Cluniacensis Abbatum; & misso in possessionem Ecclesiæ Bituricensis Petro de la Chastre, ad Bellum sacrum in Orientem profectus est, ob effricandam prioris in suos sævitiæ suæ maculam, pie jam in Barbaros & infideles sæviturus. Perspicuum est devolutionis jure collatum fuisse a Pontifice Archiepiscopatum Bituricensem, ut qui vacasset ab anno 1140. ad 1142. cum eodem ipso tempore vacarent & alii Episcopatus complures, vel non permittente Rege, ut electiones celebrarentur: aut electos semel Episcopos vanis causationibus suspendente. Non dissimulavit rem Bernardus (2): *Quid meruit non jam sola Bituricensis Ecclesia, sed Catalaunensis, etiam & Remensis, etiam & Parisiensis? Quo jure præsumit Rex, ut Ecclesiarum possessiones*

(1) L. 3. Epist. 149. (2) Epist. 222.

siones & terras devastet, ut Christi Pastores præfici non permittat, ut his quidem electorum promotionem prohibeat, aliis vero quod hactenus inauditum est, dilationem electionis indicat?

Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. anno 1179. copiam facit Collatori, conferendi ejus Beneficia, qui ad Episcopatum electus ultra spatium a Canonibus præfixum consecrationem suam procrastinat (1). *Decurso tempore de consecrandis Episcopis a Canonibus definito, is ad quem spectant Beneficia quæ habuerat, disponendi de illis liberam habeat facultatem.* Concilium Lateranense IV. anno 1215. definiit, nisi in Ecclesiis Cathedralibus & Regularibus electio fieret intra tres menses, jus eligendi ad superiorem immediatum devolutum iri (2): *Ut ultra tres menses Cathedralis, vel Regularis Ecclesia Prælato non vacet; infra quos eligendi potestas ad eum, qui proxime præesse dignoscitur, devolvetur.* Superiori huic immediato tres alii præfiniuntur menses, ut ad Canonicam electionem celebrandam incumbat: si differat, intentantur ei pœnæ canonicæ (3): *Non differat ultra tres menses cum Capituli sui consilio, & aliorum virorum prudentium, viduatam Ecclesiam ordinare.* Antiquis in Constitutionibus Angliæ Regum memoratur Cælestinus V. Pontifex, cum rescisset Landaviensem Episcopatum ab annis jam septem vacare, eique Ecclesiæ providendi jus ad se devolutum esse, mandasse Archiepiscopo Cantuariensi, ut Episcopum designaret. A Cantuariensi Episcopum delectum *Apostolica auctoritate*, Regemque exoratum fuisse (4), ut temporali eum ditione Episcopatus frui sineret: acquievisse denique Regem ejusmodi provisioni, & temporalia Episcopatus dominia electo condonasse.

II. Hactenus quæ ad Episcopales Ecclesias pertinent. Idem vero Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. sex menses Episcopis, Capitulisque concessit ad Præbendarum, aliorumque sui juris Beneficiorum collationem, nisi intra sex menses provideant, jus Capituli ad Episcopum, & vicissim jus Episcopi devolvitur ad Capitulum; si utriusque demum par sit negligentia, devolutio juris fit ad Metropolitanum (5): *Cum Præbendas Ecclesiasticas, seu qualibet officia vacare contigerit, non diu maneant in suspenso, infra sex menses personis, quæ digne administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus, ubi ad eum spectat, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur. Quod si ad Capitulum pertinuerit, & intra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus secundum Deum hoc cum religiosorum virorum consilio exequatur, vel si omnes forte neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat.* Jubet idem Concilium, ut si peccet Episcopus adversus leges in Beneficiorum provisione servandas, potestate sua privetur, & per Capitulum provideatur: si Capitulum sibi ipsum non consentiat, per Metropolitanum (6): *In Conferendis prædictis potestatem amittat & per Capitulum, aut per Metropolitanum si Capitulum ordinare nequiverit, ordinetur.*

Ab Innocentio III. declaratum est semestris hujus spatii initium numerari debere, non a die quo vacare cœpit Beneficium, sed quo certior de eo fit Collator: ea etenim pœna non affici nisi negligentiam Collatorum (7): *Cum illa Lateranensis Concilii constitutio, contra negligentes tantum fuerit promulgata.* Ideoque cum propter delicta quæpiam alia suspensus fuerit Archiepiscopus Eboracensis, non posse a Capitulo conferri Præbendas, quarum ad eum spectaret collatio: *Et si fuerit sua culpa suspensus, non tamen ad ipsum Capitulum ex illa culpa Præbendarum erat donatio devoluta. Sed ad illum tempore suspensionis illius Præbendarum donatio pertinebat, qui præter ejus desidiam & negligentiam poterat Præbendas donare.*

III. Postrema pars hujus Innocentii Decreti ad Pontificem quidem spectat, penes quem potestas erat Mandatis Apostolicis conferendi Præbendas Eboracensis Ecclesiæ, quamdiu suspensione mulctabatur Archiepiscopus; sed nihil id quidem attinet ad jus devolutionis. Nec enim devolutio a Lateranensi Concilio III. constituta est, nisi adversus negligentiam Patronorum, vel Collatorum. Nec illud silentio prætereundum, nec III. nec IV. Concilio Lateranensi jus devolutionis ad Pontificem usque summum esse perductum, nisi ubi ille immediatus superior est in Episcoporum, & Abbatum electionibus.

IV. In

(1) Can. 13. [2] Can. 23. (3) C. Ne pro defectu. De electione.
(4) Pag. 576. 636. [5] Can. 8. [6] Can. 3.
(7) C. Nulla. C. Quia. De concess. Præbend.

IV. In Italia cum Archiepiscopus sanctæ Severinæ vindicaret sibi ex negligentia Capituli Episcopi designationem quasi jure devoluto, factam ab eo nominationem irritam censuit (1) Innocentius III. quod Lateranensis III. Concilii Canon de solis Beneficiis inferioribus agat, non de Episcopatibus. Denique ab eodem Pontifice definitum est, si provisio Præbendarum conjunctim ad Episcopum & Capitulum spectaret, tum non fieri reciprocam illam devolutionem, cum communi peccatum est negligentia: nisi Episcopus, vel Archiepiscopus Capitulo interesset, ut Canonicus, non ut Prælatus. Tum enim devolvi ad eum eligendi potestatem, si modo nihil artis, fraudulentiæque ab eo intervenerit. Ex aliis hujus Pontificis Decretalibus liquido patet, superiorem illum ad quem fit devolutio post sex menses, esse Metropolitanum in Capitula & Episcopos: esse Pontificem ipsum in eos Metropolitanos, qui nemini præterea subsunt (2): *Cum pro eo quod Eboracensis Archiepiscopus alium superiorem non habet, ex tunc fuerat ad nos donatio devoluta, &c.*

V. Ceterum idem hic ipse Innocentius III. qui modo ajebat Concilii III. Lateranensis Canone Episcopatus non contineri: & qui ea de causa rescidit electionem Episcopi ab Archiepiscopo factam: ab ea discessisse postea visus est sententia, ubi in Concilio Lateranensi IV. constituit, ut supra a nobis memoratum est, nisi Capitulum intra tres menses eligeret Episcopum, ad immediatum superiorem revolveretur jus eligendi. Nec ulla hic juris conflictatio, aut Innocentii (3). Vere enim Lateranense III. de solis minoribus statuerat Beneficiis: vere San-Severinas erraverat, cum id statutum traxerat ad Episcopos: vere Lateranense IV. postea re maturius pensitata, ejusmodi statutum, aut consimile, ad Episcopatus ampliavit.

Bonifacius VIII. ad Episcopatus quoque illud traxit, ut ad Superiorem devolutio juris eligendi non fieret, nisi ubi negligentia peccasset Capitulum. At si electores indignum prudentes, scienterque eligant, si formulas eligendi Canonicas minus observent, unde jure eligendi exuantur ea vice, tunc non ad immediatum Superiorem, sed ad Romanum Pontificem fit devolutio. Non ita vero in Beneficiis inferioribus (4): *Non ad dictum Superiorem, sed ad Romanum Pontificem potestas eadem devolvetur. Secus autem in inferioribus Ecclesiis est censendum.*

VI. Sive Innocentius autem III. sive antiquior Pontifex Synodusque præfuerit ei Constitutioni, quæ tres tantum menses Episcoporum electioni præfinit, cum aliis Beneficiis indulti sint menses sex: ea fuisse jure videtur causa discriminis, quod dum viduata mœret Episcopalis Ecclesia, imminent Ecclesiis omnibus Diœceseos periculosissimæ quædam procellæ, quibus obviam iri quamprimum necesse sit. Capite toto *Ne pro defectu* abunde proditur, eam fuisse certissimam causam hujus Constitutionis.

Ex omnibus autem Decretalium contextibus hic laudatis, id colligitur (5), ut Capitulo sex donati sunt menses ad conferendum, ita sex alios Episcopo donari ad supplendam cessationem Capituli, totidemque Metropolitano, si ad eum ab Episcopo fiat devolutio, totidem Patriarchæ post Metropolitanum, totidem denique Pontifici post Patriarcham, vel Primatem. Id apertum rursus fit ex Capite (6), *Cum accessissent. De Constitutionibus*. Cum vero nulius sit Pontifice superior, negligentiæ ejus suppleri non potest, nisi ut habetur in Capite *Statutum:* vel si Papa intra mensem non conferat ea Beneficia quæ in Curia vacant, tunc enim ea ab Ordinario conferuntur. Quæ profecto jam non est devolutio alieni juris, sed proprii recuperatio, post summotum obicem.

Ex ea devolutione, quæ fit ab Episcopo cunctatore ad Capitulum, manifeste patet, non semper superiorem esse eum, ad quem fit devolutio (7). Sed observatum non injuria illud est, devolutionem fieri non posse ad minorem, vel æqualem, nisi expresse ea in jure definiatur: cum ex adverso etiam conticescente jure teneantur semper superiores cessationi inferiorum mederi.

De

(1) C. Dilectus. Ibid. C. Postulastis ibid. Regest. 15. Epist. 17. 38. Regest. 14. Epist. 140.
(2) C. Licet. De suppl. negl. Præl. C. Dilecto. Ibidem.
(3) C Ne pro defectu. De electione.
(4) C. Quanquam. De electione. In Sexto.
(5) Fagnan. in L. 3. Decr. Part. 1. pag. 232.
(6) De Præb. in Sexto. (7) Fagnan. ibid.

De menstruo spatio nildum dixi, quod Concilium II. Lugdunense anno 1274. præfixit electo Episcopo, ut electioni assentiretur, aut jure suo caderet. Nec enim id ad devolutionis jus spectat. Ex Constitutionibus Synodicis Joannis Pekham Archiepiscopi Eboracensis, manifeste patet, non minus illum studuisse tuendo Pontificio juri, quam suo, in negotio devolutionum ex negligentia emergentium (1). *Quæ autem per tantum tempus vacaverint, ut per consimilem negligentiam ad summum Pontificem jus ea conferendi fuerit devolutum, &c.* Tam diutina autem Ecclesiæ orbitas oriri poterat ex duplici vel triplici devolutione ab aliis ad alios.

Hæ sunt devolutiones Canonicæ, quæ in corpore juris radiant, eo omnino spectantes, ut Beneficiorum conferendorum potestas ab inferiori ad superiorem, quandoque & ad inferiorem a superiori reflectatur. Illud vero scire nos monet Innocentius III. ubi trimestres induciæ dantur ad eligendum, non eo id pertinere, ut approbetur ea procrastinatio, sed ut ea impune abeat, diuturnior pœnas det (2): *Non approbantes quod tandiu vacent, sed prægravantes, ne diutius.* Tenentur ergo Electores & Collatores quam fieri potest maturius eligere vel conferre, dum maturo id fiat consilio: nec abuti illo interstitio mensium, nisi ad maturius consultandum. Monet & hoc aliud idem Pontifex, electoribus, & collatoribus hoc necessario angustius spatium præfigendum fuisse, ut eorum avaritiæ occurreretur, qui vacantium Beneficiorum proventus sibi vindicant: *Ut obviarent cupiditati multorum, qui vacantes Ecclesias suis usibus applicabant.* Ante Concilium Lateranense III. vacantes Præbendas Episcopi quandoque diutissime retinebant, redituque earum Episcopali suæ mensæ, vel aliis Ecclesiæ suæ utilitatibus addicebant.

VII. Sed longe aliæ Devolutiones ex sunt, quæ ab annis jam circiter ducentis undique in Ecclesia circumstrepunt. Usitatissimum enim jam, ut cum Beneficium quodvis vacare censetur, non facto, sed jure, superstite nimirum Beneficiario, sed ejusmodi aliquo defectu, vel crimine vitiato, quo irregularitas invehatur, vel imperitia & habilitas nulla ad gerendum Beneficium, rum Romam recurratur, & provisio tanquam vacantis impetretur Beneficii. Olim quidem Bullæ deposcebantur pro omnibus fere Beneficiis, quorum Romæ fiebat provisio: & necesse erat ut Bullis exprimeretur ratio, qua Beneficia vacabant. Ita enim aperte Rebuffus (3). At vero cum publicatis semel Concordatis, jam Bullæ Pontificiæ non fere flagitentur, nisi ad Consistorialia Beneficia: inde fit ut Devolutarii contenti sint signatura Pontificis supplicationi suæ subscripta, reservata facultate jus suum persequendi, & causas devolutionis aperiendi apud inferiores Judices. Certe non possunt illi possessionem Beneficii nancisci, nisi Judex Regius concesserit, ut adnotat idem Rebuffus.

VIII. Quamvis ea ratio irrumpendi, ut ita dicam, in Beneficia, minus Canonicis consentanea Regulis videri merito possit; prælusum tamen aliquid ejusmodi fuit superioribus & melioris notæ sæculis. Illud ratum ante omnia & inconcussum semper viguit Ecclesiasticæ purioris disciplinæ Decretum, posse neminem irruere sua sponte in officia quælibet, muniaque Sacerdotii Christi: sed eos demum accedere debere, qui cœlestis vocationis oraculo asciscantur. Necessum est ergo, ut Devolutarius pio aliquo incitamento agatur & religioso, ad Christi & Ecclesiæ laudem spectante, ad Beneficium quodlibet venandum, quod Sacerdotii Christi portio indubitatissime aliqua est. Quocunque demum flagitio irretitus sit is Beneficiarius qui impetitur, potest quandoque non minus flagitiosa cupiditate illaqueatus videri is, qui illum impetit & exturbare satagit.

IX. Sed nemo jure vituperarit Devolutarios, si eo stimulentur spiritu & zelo, quo religiosus olim Presbyter Gratianus, qui vehementissime piissimeque indignatus Apostolicam Sedem a tribus nefariis usurpatoribus profanari, numerata singulis ingenti pecunia, ut sanctissima abirent dignitate, eo perfecto, ipsemet ut liberator Apostolicæ Sedis subrogatus illis est. Ottho Frinsingensis Episcopus, Petrus Damiani, Glaber, Gregorius VII. qui omnes eo ævo floruerunt, tantis laudibus extulere singularem hujus Presbyteri, qui Gregorius VI. postea dictus est, pietatem & sanctimoniam, ab omnibus cupiditatum præstigiis alienam, ut ejus electioni tanquam incul-

(1) Can. 5. (2) Regest. 1. Epist 460.
(3) De Devol. num. 105. 106.

patæ & laudatissimæ subscribere cogamur. Baronius ita sensit (1) non emptum ab eo Pontificatum fuisse, sed redemptam vexationem. Ottho certe Frisingensis, quo nemo accuratius rem edisseruit, non ait datam a Gratiano Presbytero pecuniam, ut Pontifex eligeretur, aut ut scelesti Pontificatus incubatores, eum sibi locum concederent; sed ut eos adduceret ad resignandam dignitatem, quam pari impietate & pepererant sibi, & exercebant: quo peracto populus Romanus sospitatorem suum ad Pontificatum provexit. Si ergo postea huic Pontifici impacta est infamia & accusatio simoniæ, adeoque & exauctoratio, scelestissima ea fuit calumnia, & vis atque oppressio infanda.

Si tum approbata non est a compluribus ea ratio, qua Gregorius Apostolica Sede excussit tres sacrilegos incubatores; qui approbari, aut vero ferri potuissent hodierni nostri Devolutarii? Confugiunt hi quidem ad auctoritatem legitimam, Beneficiorum dispensatricem: extrudere eum Beneficio cupiunt, quem sua eo intrusit vel asseruit perversitas. Hactenus innoxia & inculpata sunt omnia. Sed ea qua palam plerumque æstuant cupiditas, non ejiciendi indignioris ministri, sed suæ vel avaritiæ, vel ambitioni inserviendi in eodem ministerio occupando, ea vero nullo satis potest honesto prætexi velo.

X. Vidimus tum ad immediatum superiorem fieri devolutionem, cum inferiores Collatores tempore a Canonibus defixo conferre cessant. At cum indignis vel irregularibus conferunt, tunc jus ad Papam revolvitur. Non alio consilio Romanos Pontifices eam sibi exercendam potestatem sumpsisse credere par est, quam ut nequiores ministros ab Ecclesia ablegarent. Idcirco etiam invectum esse usum illum, ut Beneficia jure solo vacantia delatoribus ipsis conferrent, quo essent, qui pervigiles excubarent in omnibus Ecclesiis ad criminosos ministros explorandos, retegendosque, tanquam publicæ disciplinæ censores. Optat, cupitque Pontifex, ut tam pia & casta sit voluntas atque industria horum delatorum, quam sæpius nobis laudati, & nunquam satis laudandi Gratiani. Si secus faxint, suo periculo faciunt, nec tamen sine aliquo Ecclesiæ compendio, quæ vel sic expurgatur. Edixit Concilium Lateranense IV. (2) ut in Concilio Provinciali examinaretur, an Episcopi Beneficia quæpiam indignis impertiissent: suspenderentur ea potestate, si abusi ea essent, eaque in alios transferretur. Nihil hinc attingitur de delatoribus Beneficiariorum, eo gradu indignorum.

XI. Prohibitum est Edicto Aurelianensi (3), ne Devolutariis Episcopi charta sua aliqua ante adesset, quam is qui ab Ordinario institutus fuerat, ineptus & inhabilis ad id Beneficium gerendum declararetur. Ex quo colligeret aliquis non Pontificem tunc solum conferre solitum Beneficia quæ ex imperitia quavis devolverentur. Sed cum eo ipso Articulo prohibiti essent Judices rationem habere Rescriptorum ad Devolutarios Apostolicorum, vel aliorum quorumcunque, ante inhabilitatem solemni sententia declaratam, eo nomine is Articulus revocatus est Edicto Blesensi (4); ubi præterea Devolutariis impactæ sunt complures onerosæ conditiones, ut quamprimum terminandæ insistant liti, & ne possint ante secularis Judicis sententiam fructus Beneficii attingere, etsi potuerint induci in ejus possessionem. Hæ cautiones innovatæ rursus fuere in Edicto Ambrosiano (5) anno 1572. Melodunensi 1579. & Ludovici Magni Codice anno 1667. jamque ante ex parte saltem præscriptæ fuerant Edictis Henrici II. annis 1550. & 1557.

XII. Verum illud præ ceteris animo mandandum est, duas esse Regulas Cancellariæ, quæ usu receptæ sint in Gallia: nempe 30. & 33. quæ ab Innocentio VIII. manarunt: *De annali Possessore, & de triennali Possessore*. Prior illa durioribus constringit legibus Devolutarium, qui negotium facessit Beneficiario, unius anni possessione gaudenti. Posterior hæc conticescere & facessere prorsus jubet Devolutarios, post pacificam triennii possessionem.

Porro triennalis hæc pacifica possessio, quæ Canonici Tituli vicem gerit, si qui alio quocunque careant, non aliud est quam triennalis illa præscriptio, quæ ante mille ducentos amplius annos auctoritatem nacta est in Africanæ Ecclesiæ Concilio ad hanc ipsam speciem, de qua hic agimus. Canon hujus Concilii in Gregorianis Decretalium

(1) Baron. ann. 1044. (2) Can. 30. (3) Art. 4. (4) Art. 46.
(5) Art. 7. Art. 17. T. 14. art. 13. Art. 15.

talium libris fulget (1), jubetque ut si quis Episcopus Ecclesiæ Catholicæ recolligat, societque locum aliquem, vel tractum a Donatistis incessum, eumque pacifice triennio possideat: ne evinci exinde eo possit, dummodo vicina Ecclesia, quæ illum vindicare potuerat, proprio interim ne destituta fuerit Episcopo. Non conceditur etiam novis Episcopis, ex eodem Canone, nisi triennium, ad repetenda hæc Ecclesiæ suæ, ut ajunt, membra: *Si per triennium nemine repetente tenuerit*.

Concilium Basileense Titulum saltem coloratum flagitavit, quod extra controversiam est, cum bonæ fidei debeat esse præscriptio: *Habens coloratum titulum:* deinceps vero possessori nullus reformidandus erit Devolutarius (2): *Ratione juris noviter impetrati, non possit molestari*. Quod Basileense Decretum ab Ecclesia Gallicana ratum habitum est, & Pragmaticæ insutum, Titulo *De pacificis Possessoribus*, & postea Concordatis Titulo eodem, qui vigesimus octavus est.

XIII. Finem huic capiti faciet Novella Justiniani jam superius illa quidem commemorata, sed hic strictim saltem delibanda rursus, ubi ex instituto agitur de Devolutione, cujus in ea Novella antiquissima jaciuntur fundamenta (3): *Si qui debent Episcopum eligere, citius ipsa Decreta intra sex menses non faciant; tunc periculo propriæ animæ ille quem competit ordinare Episcopum ordinet*.

CAPUT LII. *P.4.l.2.c.19.*

Legatorum facultates ad conferenda Beneficia.

I. Hæ Legatorum facultates ad Beneficiorum collationem quam antiquæ sunt.

II. Quam late illæ paterent sub Innocentio III.

III. Legatis tantummodo a Latere, *annuebantur hæ facultates. Occasiones earum concedendarum.*

IV. Anglorum de his querelæ, utque eis satisfactum sit in Concilio Lugdunensi I.

V. Querelæ Germanorum, utque eas refelleret Cardinalis Papiensis.

VI. Quos modos, quos fines his facultatibus Legatorum adhibeat Gallia?

VII. Earum prima & altissima origo.

VIII. De Legatione Avenionensi.

I. Legatorum in conferendis Beneficiis potestatem videtur Bernardus perstringere, cum de eo tam amarulente, & tam juste Legato conqueritur, qui ministerium suum seque pari dedecore deturpabat & vel præficiebat, vel præficere conabatur omnibus Ecclesiis, Ecclesiarumve ministeriis, adolescentulos ætate magis, quam sapientia florentes, & carnalis suæ, quam virtutum pulchritudinis cupidiores (4): *Formosulos pueros in Ecclesiasticis honoribus, ubi potuit promovisse; ubi non potuit voluisse*.

II. Innocentii III. decreto non perfectum est, sed declaratum (5) ex usu recepto posse Legatos Apostolicos reservare sibi Ecclesiastici Patronatus Beneficia, ante etiam quam vacarent, & conferre ubi vacarent. Quin ultra ille progreditur. Affirmat enim posse Legatos conferre Beneficia, ad Prælatorum collationem spectantia, ipsis inconsultis: *Non præjudicatur Prælato si quando per Apostolicæ Sedis Legatum eo inconsulto Ecclesia concedatur, &c.* In Epistola qua piam meminit Legati, qui sibi integram servaverat primam Præbendam vacaturam, consentiente Capitulo (6): *Vobis consentientibus*. Narrat tamen Rainaldus (7), a Pontifice declaratum esse, minime necessarium esse hunc Patronorum consensum. Sed memoratu illud dignius est, quod subdit Pontifex, certiorem factum se a Legatis Prælatos quosdam & Capitula ipsa præterlapsis jam sex mensibus Concilii Lateranensis III. ubi inaudierant adventare Legatos, tum præfestine omnia contulisse Beneficia; tunc rescriptum a se fuisse ad Legatos, ut si dignis doctisque collatæ essent Præbendæ, ex dispensatione rem dissimularent (8): *Eos de patientia permittatis ab ipsis possideri*. Alioqui aliis eas conferrent.

III. Id vero ad Cardinales Legatos a *Latere* pertinet. Quos enim extraordinarie alios

---

(1) C. Placuit De Præscr. c. 2. (2) Sess. 21. (3) Novell. 123. c. 1.
(4) Epist. 290. (5) C. Cum dilectus. De jur. Patron.
(6) Regest. 4. Epist. ul. (7) Ann. 1204. n. 66.
(8) C. Litteras De suppl. negl. Prael.

alios Papa Legatos mittit, vel nonnullarum Ecclesiarum, qui dicuntur Legati nati, nullam ii in partem societatemque hujus potestatis vocantur (1): *Ecclesiæ Romanæ Legati, quantumcunque plenam Legationem obtineant, sive a nobis missi fuerint, sive prætextu suarum Ecclesiarum Legationis sibi vindicent dignitatem: ex ipsius Legationis munere, nullam conferendi Beneficia habeant potestatem; nisi hoc specialiter duxerimus indulgendum. Quod tamen in fratribus nostris Legatione fungentibus nolumus observari. Quia sicut honoris prærogativa lætantur, sic eos auctoritate fungi volumus ampliori.* Hæc verba sunt Decretalis Innocentii IV. Quæ supra a nobis congesta sunt de primoribus Mandatis & Reservationibus, vel Expectativis, ex iis omnino dilucidum factum est, initio non ipsos Pontifices ea Beneficia contulisse, sed preces primo adhibuisse ad Collatores, postea præcepisse ut conferrent, denique Executores designasse qui conferri urgerent, vel conferrent ipsi. Itaque quando agebant aliqui in Provinciis Legati, tum ipsi ea fungebantur executione Mandatorum Papæ. Stephanus Tornacensis supra alicubi monuit Pontificem non semel id oneris sibi a Pontifice impositum fuisse, ut Clericos vel aleret, vel stipendio aliquo foveret. Vides quam hinc apertus daretur Legatis aditus, ut Beneficia ipsimet conferrent.

IV. Resilierunt Angli primum ab his Legatorum reservationibus, palamque de iis conquesti sunt apud Innocentium IV. & Concilium Lugdunense I. anno 1245. Querelas eas Matthæus Paris intexuit historiæ suæ. Et hinc forsan ansa oblata est ejus promulgandæ Decretalis, quæ modo a nobis recitata est. Certe Legatus Martinus, cujus grassationes ille exaggerabat, Legatus non erat *a Latere*. *Magister Martinus licet non utens Legationis insigniis, &c.* Aliquanto ante Angliæ Barones querelas & ipsi suas effuderant, quod nec a Beneficiis Patronatus laici audaces Legati suas manus abstinerent, quibus abunde a Gregorio IX. satisfactum fuerat (2), confirmatis luculente exemptionibus omnibus laici Patronatus.

V. Sub Pontificatu Pii II. moleste ferebant Germani, quod suis in Ecclesiis Cardinalis Legatus *litteras reservationum passim concederet*. Scripsit vero Jacobus Cardinalis Papiensis ad Prælatum Germaniæ, nec mirandum quidquam in ea re esse, nec novum: cum esse morem omnium Legatorum, id jus, eam ipsis Canones potestatem facere: nulla speciali ad id facultate hunc Legatum esse donatum. Juri se illum accommodare Communi, cui obstrepere non possit Concordatum Germanicum (3): *Nihil alienum fit, non modo a consuetudine aliorum Legatorum, sed nec a Canonibus sacris. Faciunt hoc alii & semper fecerunt, nec nisi a jure potestas illa conceditur. Nullas superinde litteras Apostolicas habet Legatus, detulit solum, quod sibi jus tribuit. Id vero Compactata nationis non tollere perspicuum est, quando juri scripto est consentaneum.*

VI. Haud scio, an inde conjici possit, necdum tunc moris fuisse, ut Legatorum facultatibus ad Beneficia apud Gallos, limites, finesque aliqui circumscriberentur. Quamvis enim jam inde a Regno Caroli VII. & Ludovici XI. scrupulosissime exigeretur, ut ne Legati munus suum obirent, nisi permittente Rege & quandiu ille permitteret, sponderentque eo jubente munere abituros, nec quidquam juri Regio, & libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ adversum unquam adgressuros (4): non tamen inde trahi quidquam poterat ad circumcidendas eorum in Beneficiorum dispensatione facultates. Anno demum 1502. eo Senatusconsulto quo prorogata est Legatio Cardinalis Ambrosii (5), *retentum fuit in mente Curiæ, ut in provisionibus, vel collationibus, quas faceret Legatus, observaretur Regula de verisimili Notitia, sicut in provisionibus Papæ*. Anno 1515. Senatusconsulto quo Registratæ sunt facultates Episcopi Tricaricensis, concessa non est ei nisi collatio sexaginta Beneficiorum, cum nec ipse plura postulasset (6). Missas facio reliquas deinceps additas coarctationes, maxime anno 1542. 1547. & aliis posterioribus.

VII. Si non multum autem desudavimus in vestiganda origine harum Facultatum, quibus instruuntur Legati a Latere ad conferenda Beneficia, in causa id fuit, quod ipsa legationis vox & natura declaret participationem quamdam Pontificiæ potestatis. Ideo

(1) De officio Legati. In Sexto.
(2) Paris anno 1239.
(3) Epist. 28.
(4) Preuves des Libert. Gal. c. 23.
(5) Ib. n. 12. 18.
(6) Ibid. n. 51. 52. &c.

Ideo & quam primum cœptum a Pontificibus dari mandata, & reservationes Beneficiorum Patronatus, vel Collationis Clericorum: jam tum Legati idem sibi pro suo modo sumpsere. Ipsis etiam quandoque Legatis mandabat Pontifex, ut hæc & illa ei Beneficia servarent integra. Sed ex eo maxime capite promanavit hæc amplissima Legatorum potestas in Beneficia: quod uno & eodem tempore illa duo lapsa sint in mores & in disciplinam Ecclesiæ: ut Pontifices Collatores quodammodo universales evaderent omnium orbis Beneficiorum: utque Legationes frequentissimas in omnes Ecclesiæ Provincias, ad castioris Disciplinæ redintegrationem missitarent (1). Exundaverat in omnes Provincias Occidentis effrænata incontinentiæ & simoniæ licentia: serpenti malo objecit Sedes Apostolica Legatos suos quoquo versum discursaturos, plenissima instructos potestate, ad abdicandos, aut ex dispensatione retinendos Beneficiarios, vel simoniacos, vel impudicos: ad eorum resignationes admittendas, & tum plerumque rursus eos Beneficiis quibus sponte se exuissent, investiendos, ad ea etiam nonnunquam aliis conferenda. Usque adeo autem id frequentatum jam fuerat sæculo XI. & XII. ut tempore Innocentii III. jam in commune jus receptum esset, ut supra confirmabat Cardinalis Papiensis.

VIII. Avenionensis Legationis primordia non possunt ante ea referri tempora, quibus Avenionensis & Venaissinus Comitatus ditionis fuere Romanorum Pontificum, ac proinde postquam Pontifices Avenione aliquandiu sederunt. Cum enim a Joanna Regina cum comitatum sibi persoluto pretio comparassent, expressissentque ab Imperatore sibi relaxari, & concedi jus summi dominii, quo hactenus Imperatores ex reliquis quibusdam Regni, seu Arelatensis, seu Burgundici fruebantur: exinde regio seu provincia ea status & dominii Pontificii, a Legato Pontificio administrari debuit perinde ut aliæ Provinciæ Ecclesiastici dominii in Italia singulæ singulos Præfectos & Gubernatores habent Legatos. Gregorius XI. Avenionensium Pontificum ante schisma ultimus, cum inde se Romam referret, unaque Sedem Pontificiam, vix ambigi potest, quin Legatum Avenione dimiserit. Legatum & eo destinavit successor ejus Urbanus VI. ante exortum schisma. Quamdiu Clemens VII. & Benedictus XIII. post excitum schisma Avenione ipsi sederunt, non Legatus ibi, non Vicelegatus opus fuit nullus, nisi Roma aliqui mitterentur, aut nominarentur juris servandi gratia, sicut ad Patriarchatus & Episcopatus *in partibus* nominantur, qui nomine tenus sint Episcopi & Patriarchæ. Ex quo denique Benedictus XIII. receptui cecinit, & in Hispaniam secessit, sedere haud dubio Avenione Legati, vel Vicelegati, sicut & in omnibus aliis Status Ecclesiastici Provinciis.

Legationi Avenionensi subest Provincia, subest Delphinatus, quod Provincia *Patria obedientiæ*, ut vocant, habeatur, & necdum Francico Regno accessisset, a quo divulsa fuerat jam inde a tempore filiorum Ludovici Pii: nondum, inquam, Francico rursum Imperio conglutinata fuerat eo tempore, quo maxime vigebat Legatio Avenionensis. Cum similiter Delphinos suos haberet peculiares Principes Delphinatus, eo etiam tempore, quo jam Pontifices Romani Avenione sedebant, suberat & ipse Avenionensi Legationi, ut credere par est, & quidem tanto propensius, quod is & Principatus Germanicis Imperatoribus esset suo quodam modo obnoxius. Inde effectum est, ut & postquam Gallicano Imperio parere rursum cœpit, Avenionensis Legationis finibus peræque ut ante circumscriptus fuerit.

Legatione utraque perfunctus est suo ævo Cardinalis Ambrosius, nimirum & Avenionensi, & extraordinaria per omnes Galliæ Provincias: Ille ipse est qui interveniente Vicario suo Ludovico de la Rochechouard Episcopo Santonensi, transegit cum Senatu Aquisextiensi de spiritali jurisdictione Legatorum & Vice-Legatorum Avenionensium. Publicatæ sunt & in lucem editæ Facultates, quibus Clemens IX. Cardinalem Rospigliosum Legatum Avenionensem instruxit. Illis confirmatur ea Legatione contineri Provincias seu Metropoles Ecclesiasticas Viennensem, Arelatensem, Ebrodunensem, Aquensem, & Narbonensem.

CA-

(1) Innoc. III. Regest. 13. Epist. 201. Regest. 16. Epist. 37.

CAPUT LIII. *P.4.l.2.c.20.*

De Graduatis.

I. Jam inde a XIII. *sæculo Doctores ceterique variis Graduum insignibus clari in distributione Prælaturarum & Beneficiorum præpositi ceteris omnibus fuere.*

II. Bonifacius VIII. largiorem illis Beneficiorum copiam infudit.

III. Qua in re imitati sunt eum Pontifices Avenionenses.

IV. Variæ vicissitudines tempore schismatis Avenionensis.

V. Statuta Cleri Gallicani, eum subduxisset se obedientiæ dubiorum sibi visorum hinc & hinc Pontificum.

VI. Multa adnotantur in ejusmodi Statuta.

VII. Restituuntur Pontifices juri suo pristino in Beneficia, quod compendio cessisse videtur Parisiensis Universitatis, cujus Prælati minus fuerant studiosi. Frequentes hæ alternationes inter Pontifices & Episcopos. Alternativas tandem mensium peperere.

VIII. Qui fieret ea distributio in Anglia.

IX. Decreta Basileensis Concilii, ad prærogativas Graduatorum in Beneficiis consequendis.

X. XI. In eandem rem Pragmatica decreta, & Concordatorum.

XII. Qui insimulari non possint Graduati, quod se ipsi ad Beneficia obtrudant. Eorum defensio a Concilio Coloniensi, & ab exemplo Congregationum Ecclesiasticarum.

XIII. Eorum rursum defensio ex Concilio Tridentino. Ut se gereret sanctus Carolus Borromæus. Quam consentaneum & optandum, ut extra menses Graduatorum Collatores Ecclesiastici, & omni tempore Patroni laici Clericis Seminariorum Beneficia conferrent.

XIV. De litium frequentia ex occasione Graduum.

XV. Statuta Conciliorum & Edicta Regum, ad examen Graduatorum.

I. EX quo primum jacta sunt fundamenta Universitatis Parisiensis, tum Pontificibus, tum Conciliis curæ fuit ejus alumnos omni gratiarum genere ornare, & copia cumulare Beneficiorum. Innocentius III. Ecclesiæ civitatis Insulæ Præbendam conferri fecit Subdiacono, indidem oriundo, & qui ibi humaniorum litterarum studiis præfuerat, eo uno merito illum anteponens Presbytero, quamvis ea sacerdotalis esset Præbenda (1): *Nos, ad litteraturam ipsius, qui Scholas dicebatur habuisse, pium habentes respectum*, &c. Longe maxima pars Reservationum, Expectativarum, Mandatorum Apostolicorum Clericis addicebatur, quos longa studiorum curricula exhauserant, vel exhaustos sustentare non poterant.

Conventus Generalis Episcoporum Galliæ Parisiis coactus anno 1283. & munimenta sibi aliqua comparare satagens adversus Mendicantium privilegia, Universitatem ipsam suæ causæ & defensioni implicare vehementer studuit. Adsciti sunt Doctores, eosque admonuit nomine & verbis totius Conventus Archiepiscopus Bituricensis, conspirare & conniti eos debere cum Episcopis ad eundem scopum: cum ex eorum Collegio cooptati hactenus fuissent, cooptandique posthac forent universi Galliæ Prælati (2): *Quod nos sumus, vos eritis. Credo enim quod non sit hodie Prælatus inter nos, qui de hac Universitate non sit assumptus.*

Si vel Prælaturæ autem non donabantur, nisi Graduatis ceteris, & maxime Doctoribus, idem de ceteris utique augurandum est Beneficiis. Nullæ tum adhuc certæ ad hæc, fixæque erant leges: sed cum minus eo tempore fervērent studia litterarum, cum numerus studiosorum parens, rarissimæ Universitates, certum est eos qui in Universitatum Gymnasiis exculti & perpoliti fuerant, multo ceteris digniores fuisse, qui ad Beneficia eligerentur.

II. Cum Romani Cardinales anno 1302. in Gallias perscriberent ad purgandam Bonifacii VIII. famam, id singulariter contestati sunt, ei Pontifici non aliud magis cordi fuisse, quam ut mandatis suis & Beneficiis cohonestaret pauperiores Clericos, Magistros in Theologia, & quicunque aliqua Graduum gloria florerent (3): *Quis unquam prædecessorum suorum formas providendi*

(1) Hist. Univers. Parif. t. 2. p. 531.
(2) Hist. Univers. Parif. t. 3. p. 466.
(3) Hist. Univers. Parif. t. 4. p. 27. 28.

dendi pauperibus Clericis plus extendit, quibus per nullos ex Prælatis fiebat provisio, & mendicare quodammodo cogebantur in opprobrium Clericale. Exurgant cum ipso Domino Magistri in Theologia, quibus ipse in Parisiensi Ecclesia Canonicatus contulit & Præbendas. Exurgant Magistri & alii litterati, &c. Rescripsit & sacrum Collegium eodem anno, si Ecclesias Pontifex mandatis frequentioribus gravasset, imputandum id & caritati ejus esse & sollicitudini, pervigilanti pro sustentatione complurium Clericorum, quorum nec pietate, nec eruditione, nec paupertate moverentur, aut vel tantillum tenerescerent Prælati: *Si quando gravavit Ecclesias, hoc fecit providendo in forma pauperum multitudini Clericorum, ad quos parum se extendebat pietas Prælatorum, &c.* Duas tantum Episcopales Ecclesias a Bonifacio datas affirmavit, nempe Archiepiscopatum Bituricensem, quo Ægidium Romanum Doctorem Theologum ornarat; & Episcopatum Atrebatensem, quo auxerat Doctorem utriusque juris peritissimum. Confirmarunt denique Cardinales, voluisse Papam concedere Regi Collationem Præbendarum omnium Ecclesiæ Parisiensis, si modo eas conferret Doctoribus in Theologia vel jure utroque, aut alterutro, vel denique viri scientiæ laude & virtutum splendore claris (1): *Quia Ecclesia Parisiensis est honoranda & nobilis Ecclesia, volebamus ei concedere, sicut frequenter diximus, collationem Præbendarum in illa Ecclesia, ita tamen quod non poneret ibi, nisi Magistros in Theologia, vel Doctores Juris Canonici vel Civilis, vel personas alias quæ essent magnæ scientiæ & litteraturæ, non nepotes illius, vel illius, ad preces illius.*

Joanna Franciæ & Navarræ Regina anno 1304. extruxit Parisiis Collegium Navarræ, assignavitque proventus annuos ingenti Bursariorum numero, nimirum Grammaticis viginti, Logicis & Philosophis triginta, Theologis viginti; jussitque ut unaquaque hebdomada hæ solverentur singulis pensiones, donec assignarentur eis Beneficia, triginta saltem librarum Grammaticis, quadraginta Logicis, sexaginta Theologis (2): *Donec sibi videlicet Grammaticis de Beneficio valoris triginta, Logicis valoris quadraginta, & Theologis valoris sexaginta librarum Parisiensium, vel amplius, per quemcumque contigerit provideri.* Has illa voluit esse non litterarum magis, quam virtutum & pietatis scholas. *Qui Doctor & Magister scholares suos non solum in scientiam, sed etiam in conversatione laudabili, honestate vitæ & moribus, caritative & fideliter erudiant verbo pariter & exemplo.* Denique seu docentes, seu discipulos nonnisi fortuna tenues, ac pietate & religione divites esse voluit, qui his subsidiis sustentarentur. *Et sint tales, tam ipsi, quam alii inferiores Scholares, de quibus verisimiliter præsumatur, quod non habeant unde per se ipsos, aut per parentes eorum in studio sustentari valeant, sed existant pauperes bonæ vitæ.* Non aliud hæc ergo erant, quam Seminaria, ubi ad disciplinas & virtutes Clero consentaneas informabantur Clerici inopes & expoliebantur, ut Ecclesiasticis aliquando Beneficiis & ministeriis defungi possent. Quæ tunc ergo leges, & Decreta Ecclesiæ istiusmodi Scholarum alumnis Beneficia adsignari magna ex parte jubebant, non aliter spectari debent, quam si nunc præscriberetur, ut Collatores Beneficia sui juris permagna ex parte iis conferrent Clericis, qui in Seminariis diutinum & laudabile posuere tyrocinium. Pensiones vero istæ quæ Bursariis seu tyronibus his solvebantur, poterant utique pro manualibus haberi Beneficiis (3): *Percepturi Beneficium Bursæ suæ, donec sibi alias provisum fuerit.* Quæ tunc illis per singulas hebdomadas distribuebantur portiunculæ, in singulis marsupiis, seu Bursis, unde Bursariorum nomen, instar erat redituum, vel distributionum Beneficii manualis.

III. Quandiu Avenione sedem habuere Pontifices, gratiarum & Beneficiorum largissima copia perfudere omnes Universitatis Parisiensis Doctores, aliosque pietatis & doctrinæ laude illustriores. Anno 1318. Joannes XXII. Prælatos Franciæ objurgavit (4), quod in Beneficiorum dispensatione Graduatos indonatos abire sinerent, inopiaque laborare, ex quo fiebat, ut & ipsa Universitas situ quodam & squallore marcesceret: *Gemit Rachel pulchros habens palmites, quos Ecclesiarum Prælati respicere dedignantur; Debita namque virtutibus*

[1] Ibid. p. 30. 32.
[2] Launojus. Hist. Colleg. Navar. p. 8. 9. 42.
(3) Ibid. p. 10. p. 32.
(4) Rainald. ann. 1318. num. 26.

bus præmia non impendunt, honorem sapientiæ non tribuunt, sed potius Sion ex sanguinibus ædificare contendunt. Unde ipsa Universitas miserabiliter ac lamentabiliter deficere cogitur nisi per vos ceterosque Ecclesiarum Prælatos relevetur.

Diximus jam inter auspicia Pontificatus Clementis VI. centum circiter millia Clericorum ejus munificentiam & caritatem interpellasse, ut Beneficiorum largitione aliqua sublevarentur. Anno 1342. (1) misit ad eum Universitas Rotulum eorum, quos ad Beneficia nominabat. Non nominabantur tunc Pontifici, nisi qui reapse docebant in publicis prælectionibus Universitatis. Episcopi quandoque ipsi complura sui juris Beneficia Universitati sua sponte offerebant, Graduatis dispensanda cujusque Facultatis. Istiusmodi Universitatis Rotulos, seu Catalogos existimant Romanum ad Pontificem mitti cœpisse jam inde a temporibus Joannis XXII.

IV. Postquam vero pestiferum erupit schisma inter Urbanum VI. & Clementem VII. tum vero copiosus ille Beneficiorum & gratiarum rivulus, qui in Universitatem prius influebat, alio derivari & effluere cœpit. Clemens VII. Avenionem secedens cum triginta sex Cardinalibus suis, non potuit non eos aliis omnibus præsidiis fere destitutos, larga saltem Beneficiorum Galliæ ubertate solari & fovere. Audi quæ de his Paulus Æmilius in vita Regis Caroli VI. (2) *Cum Clemens sex & triginta suæ factionis Cardinales haberet, eorum cupiditati prope sola Francia proposita erat, quod reliquus terrarum orbis longe maxima ex parte Urbanum unicum Pontificem maximum cognosceret. Qui vero purpuratorum Clementem sequebantur, sacris Franciæ Beneficiis, ut quæ opulentissima erant, ita maxima spe, conatu expectationum & reservationum muneribus imminebant, nullo sanctitati honore habito, litterarum Musæique respectu nullo.*

Eadem perhibet Joannes Juvenalis Ursinius anno 1381. *Eo tandem res perducta est, ut nemini probo & docto quidquam Beneficii obtingere posset, ne alumnis quidem Universitatis.* Commemoratur etiam a San-Dionysiano Monacho vitæ Caroli VI. Regis Scriptore, *non implesse Prælatos Franciæ quod spoponderant, in seque recepérant Universitati, tempore suspensi inter utrumque Pontificem studii, Clericisque Graduatis quamminimam Beneficiorum portionem impertiisse, &c. Exarsisse Universitatis indignationem, & toto Quadragesima tempore cessasse tum Lectiones, tum Conciones, unde & defluxit, alioque dilapsa est studentium ingens multitudo. Interposuit auctoritatem suam Rex, & spem fecit consulendi necessitatibus studentium; atque ita Lectiones Concionesque publicæ rursus frequentari cœperunt.* Joannes Juvenalis Ursinius ait Prælatos ex utriusque obedientiæ suspensione restitutos plenissimæ suæ ad Beneficiorum collationes potestati: *ea dilargitos fuisse servis mancipiisque suis, ejusque rei causa Universitatem tam crebras, quam justas querelas ingeminasse.*

Nec penitus tamen vel Clemens VII. vel Benedictus XIII. Universitatis Graduatos in prætеritis habuere. Illam partibus suis adjungere & conciliare intererat prorsus ad eorum dignitatem tuendam. Ideo & Universitas suos subinde Rotulos illis misit; & si minus frequenter misit, per ipsam stabat, non per ipsos. Quod videlicet plures ejus Magistri in Romæ sedentis Pontificis partes propenderent. Vide Historiam Universitatis Parisinæ (3).

V. Conventus Prælatorum Regni anno 1408. Parisiis habitus, suspensa utriusque Pontificis obedientia, multa edidit statuta, quibus Graduati consurgebant ad opima illa privilegia, quibus in Conciliis non multo post habitis locupletati sunt. Constitutum quippe est in eo Conventu Cleri, ut refert Monachus San-Dionysianus (4): *Ut sæculares Clerici Graduati inscribuntur Rotulis Universitatis, ita opus esse ut Regulares nomina sua scripto dent, quo & ipsis Beneficiorum sui ordinis impartitione consulatur. Abbates & Superiores illi sui juris Beneficia conferent, sin minus, ad Concilium Provinciale referretur. Beneficia quorum reditus exiles, jejunique erunt, recusari poterunt a Graduatis. Ut occurratur eorum fraudulentæ ambitioni, qui in plurium Universitatum Rotulis inscribi se facerent, aut Optimatum, aut Principis, aut*

(1) Hist. Univ. Parif. T. 4. pag. 276. 312. 376. 901.
(2) Spond. an. 1381. n. 5. & an. 1389. num. 8.
(3) Tom. 4. pag. 736. 592. 716. 752. Tom. 4. p. 70. 210.
(4) L. 28. c. 5.

aut Facultatis, atque ita plurium loca & ministeria occuparent Ecclesiæ prrutilia: statutum est, ut uni omnes Rotulo inscribantur, &c. Si nominati non consentiant intra mensem Beneficiis, quæ sibi obtigerunt, penes Collatores erit potestas, ut aliis conferant. Nec nominari sinetur, cui jam sunt Beneficia & reditus quadringentarum librarum, nisi is paterna, maternaque splendescat nobilitate, vel Doctoris lauream consecutus in Theologia, vel Jure Civili, Canonicoque, vel Baccalaureus sit Medicinæ, aut Baccalaureus formatus Theologiæ. Hæc Monachi San-Dionysiani Historia sane luculenter scripta, cujus Gallicanam versionem ita Latinam rursum feci.

VI. Nemini fastidium, ut spero, creabit hujus contextus prolixitas, tam multis fœta egregiis documentis. Observa enim 1. ab anno 1399. ad 1408. hanc omnem Graduum & Graduatorum disciplinam formatam, perpolitamque fuisse. Probabile omnino est, Regem fidem suam liberasse, ut qui in se receperat, consultum iri honori & commodis Universitatis, privilegioque ad Beneficia consequenda. Ante enim non aliud quam universim commendabatur, ut litteratorum maxime ratio haberetur in Beneficiorum collationibus. 2. Graduati hic nomina edebant sua in Catalogis Universitatum; atque ita jus consequebantur ad Beneficia, quæ inciderent. 3. Uno gaudebant mense ad consultandum, acquiescerent oblato Beneficio, an illud abjicerent; eoque spatio temporis non poterat Beneficium alteri conferri. 4. Recusari poterant Beneficia ob redituum tenuitatem. 5. Nomina sua inscribebant non solum universitatis Catalogis, sed & Optimatum & Principum. 6. Ubi ex Beneficiis jam suis colligerent reditus annuos quadringentarum librarum, non ulla præterea poterant nova admittere Beneficia, nisi Nobiles essent, aut Doctores, aut Licentiati Medicinæ, vel Baccalaurei formati Theologiæ. 7. Certum est ergo hanc omnem Graduum & Graduatorum disciplinam privilegiorumque eis concessorum Ecclesiæ Gallicanæ & Universitati Parisiensi imputandam esse (1). Posset ea res magis magisque confirmari, si vacaret proferre, quæ tunc deliberata fuerint in hanc rem, quæ consultata, quæ Cleri Conventui proposita. Omnes Prælaturæ; omnes majores Dignitates, maxima pars Beneficiorum Doctoribus, Licentiatis, aliisque Universitatis Graduatis destinabantur. Propositum etiam fuit, ut tertia pars Beneficiorum integra eis servaretur. 8. Ita necessario obviandum fuit propudiosæ Beneficiorum dispensationi, aut dissipationi: quæ Avenione fiebat tempore schismatis, cujus labis affines erant & ipsi Prælati, cum suspensæ obedientiæ variis intervallis, ipsi interim Beneficia omnia suo arbitratu largiebantur.

VII. Hæ vero Constitutiones omnes Cleri Gallicani rescissæ & irritatæ prorsus sunt anno 1414. cura & industria Cardinalis Archiepiscopi Pisani, quem Joannes XXIII. Parisios ablegarat: *Rex quippe, Regina & Delphinus nominationes obtinuere, ministris servisque suis profuturas: similiter & Universitas, non sine cumulo quodam novo privilegiorum. Rex & Optimates potestate tantum non Papali utebantur in Prælaturas; eorum enim voluntati serviebat Papa. Quin & quandoque pecunia interveniebat. Ideo autem Rex facile passus est eas revocari constitutiones, quod passim personarent querelæ de Prælatis, qui collatione Beneficiorum ad ditandos cognatos servosque suos abutebantur, nec vocabant ad ejus munificentiæ consortium aliquod, vel virtute & meritis claros viros, vel Clericos Graduatos, vel Nobiles.* Hæc Joannes Juvenalis Ursinius anno 1414. qui & hoc subjicit, de earum constitutionum obliteratione ingemuisse complurimos, quod ita occurreretur huic *rusticorum ambitioni, qui filios suos Clero importunius obtrudebant, & in Clerum semel cooptatis Beneficia comparabant, redemptis pecunia Expectativis.*

Si Decreta vere fuissent Concilii Constantiensis, quæ nobis visa sunt Decretorum prolusiones & tentamina quædam fuisse, constaret jam tum placuisse, ut ne eligeretur Episcopus (2): *nisi Doctor aut Licentiatus cum rigore examinis, &c.* ut primæ Dignitates Cathedralium & Collegialium servarentur Doctoribus, aut Baccalaureis Theologiæ formatis, vel Doctori-

(1) Hist. Univ. Tom. 5. p. 175. 176.
(2) Append. Con. Constant. Decret. 2.

bus, aut Licentiatis Juris Canonici, vel Civilis, nisi tam tenues essent reditus, ut intra menstruum spatium non posset Graduatus adduci ad consentiendum; ut reliquis Graduatis pateret aditus ad Rotulos Universitatum: *Ceteris autem litteratis in prærogativis litterarum providebitur*; ut denique in Expectativis ejusdem datæ, Graduati ceteris præferrentur; si ambo Graduati essent, is præferretur, qui Diœceseos ejusdem esset.

Anno 1417. innovata est (1) appellatio Universitatis olim interjecta adversus provisiones Prælatorum, quibus ipsa contemptui prorsus erat cum suis. Emicuit & tum quam optatum ei fuisset, ut in Pontificem rursus tota illa Beneficiorum dispensatio revocaretur. Sæviit Delphinus, sæviit & Senatus minis & carceribus, nec ea tamen provocatio prohiberi potuit. Panco post tempore convenit Papæ & Episcopis, de alternativa mensium, quibus vicissim conferrent. Itaque anno 1421. Rotulos suos Universitas ad Pontificem & ad Prælatos misit. Non abhorret, ut jam dixi, a veri similitudine, alternantes has vicissitudines subductæ Pontificibus obedientiæ, & restitutæ, in causa tandem fuisse, ut & alternativa mensium ad Beneficia decerneretur.

VIII. Anno 1417. Archiepiscopus Cantuariensis (2) Beneficia omnia suæ collationis, seu curæ animarum innexa, sive ejus expertia, destinavit viris litteratis: nimirum pinguiora Graduum superiorum consortibus, exiliora inferiorum. Parochiæ sexaginta marcarum argenti, & reliqua Beneficia quadraginta marcarum Doctoribus adsignabantur: Baccalaureis & Licentiatis addicebantur Parochiæ quinquaginta marcarum, & reliqua Beneficia marcarum triginta. Patroni Ecclesiastici jubebantur alternis conferre uni Graduato, postquam arbitratu suo contulerant duobus aliis. Eadem Constitutio ab eodem Archiepiscopo publicata rursus fuit anno 1421. ad sedandas querelas Universitatum Oxfordiensis & Camdridgiensis.

IX. Hæc veluti præludia, hæc rudimenta tentata sunt ante Concilium Basileense, a quo Graduatorum privilegia & Beneficiorum in eos dispensationes, suæ quodammodo perfectionis cumulum aliquando tandem obtinuere. Nam circumcisis Mandatis Apostolicis, unoque servato in Patronum decem, duplici in Patronum quinquaginta & amplius Beneficiorum: ut Graduatis superessent quæ conferri possent, edita est a Concilio Constitutio sequens, quæ tum demum habitura erat locum, postquam Expectativæ Papæ abolitæ essent, & postquam Episcopi præter quatuor menses quibus gaudebant, reliquos recuperassent octo, quos sibi Pontifex vindicarat.

Sancit ergo Basileensis Synodus 1. ut non in Metropolitanis tantum Ecclesiis juxta Lateranense Concilium, sed in Cathedralibus omnibus prima Præbenda addiceretur Doctori, vel Licentiato, vel Baccalaureo formato in Theologia, cum Titulo Theologi, ut Theologicas prælectiones semel aut bis hebdomada qualibet faceret. 2. Ut in omnibus Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus tertia pars Præbendarum Graduatis adjudicaretur, præsertim Doctoribus, Licentiatis & Baccalaureis in Theologia. 3. Si quibus duæ sint jam Præbendæ in Cathedralibus, aut quibus abunde redituum est ex Beneficiis ad vitam decenter ducendam, quæ summa ad ducentos florenos taxatur: ne ii quidquam præterea in vim Graduum suorum possint extundere. 4. Urbium muris cinctarum Parochiæ concedentur, si fieri poterit, Graduatis, aut saltem Clericis, qui triennium totum consumplerint in Scholis Theologiæ, vel Juris, & qui quapiam in Universitate consecuti sint Artium Magisterium. 5. Vigilabit Conciliorum Provincialium diligentia, ut hæc Decreta mandentur executioni. Vigilabunt & Capitula Provincialia Regularium, ut Beneficia Regularia doctoribus & dignioribus quibusque adjudicentur.

X. Congregatio Cleri Gallicani, quæ apud Bituriges coaluit anno 1438. constituit (3), ut Patroni & Collatores Ecclesiastici conferrent Graduatis duas tertias partes ejus tertiæ partis Beneficiorum, quam eis Basileense Concilium addixerat; ut Parochiæ & Capellaniæ eo numero continerentur; ad has duas tertias partes Graduatos suos nominarent Universitates, Patronus, seu Collator inter ejusdem anni Graduatos conferret pro lubitu suo; sed ne vetustiores Graduatos recentioribus postponere

(1) Hist. Univer. Parif. Tom. 5. pag. 309. 310. 348.
(2) Conc. Tom. 12. pag. 302. 303.
(3) C. de Collat. §. Item placuit, & seqq.

nere posset; ut ne Graduatorum spei jurique subjiciantur Beneficia, quæ vacant ex permutatione, vel resignatione simplici; denique ne Universitates suis insignirent Gradibus, nisi Clericos doctrinæ & probitatis spectatæ, cum perridiculum sit prorsus esse, ut reapsa erant, indoctos Doctores (1): *Nam, ut notum est, & cunctis ridiculosum, multi Magistrorum nomen obtinent, quos adhuc discipulos magis esse deceret.*

Anno 1467. magna virium animorumque contentione enixa est Universitas, ut Pontifici extorqueret duos menses alumnis Universitatum, maxime vero Parisiensis. Operam se daturum Rex ipse spopondit anno 1472. Sixtus IV. ut Francos alliceret ad consentiendum revocationi Pragmaticæ, sex menses Ordinariis permisit, sibi sex servavit. Tunc rursus Universitas laboravit, ut sibi duos impetraret. At ea Sixti IV. Bulla irrita cecidit, & anno 1499. Rex strictissime servari Pragmaticæ & Concilii Basileensis Decreta in negotio Graduatorum, Edicto sanxit.

XI. Concordata denique illuxerunt, consentanea pene Concilio Basileensi & Pragmaticæ. De Theologo ejusque Præbenda idem edicitur. Tertia quoque pars Beneficiorum Graduatis tributa, non ut primum Graduato, duo alia Beneficia aliis pro arbitrio conferret Patronus, vel Collator: sed mensium alterno decursu: ut quæ primo post publicata Concordata mense vacarent Beneficia, ea Graduatis necessario conferrentur. Quæ duobus sequentibus vacarent, ea voluntati Collatorum & Patronorum permitterentur. Si Beneficia mensibus Graduatorum vacata, aliis conferrentur, collatio esset irrita: eaque ad immediatum Superiorem devolveretur, inde & ad summum Pontificem. Graduati simplices a nominatis eo discrepant, quod illi litteris tantum suorum Graduum rite insinuatis muniti sunt, hi vero etiam nominati & præsentati fuere ab Universitate quapiam; menses Aprilis & Octobris Graduatis simplicibus, Januarius & Julius Graduatis nominatis adscripti sunt. Inter Graduatos simplices, cui eorum vult, gratificatur Ordinarius: at Graduatorum nominatorum seniorem semper juniori quoad gradus præferre cogitur. Ideo & vocantur hi menses rigoris, qui nominatis Graduatis attributi sunt. Si concurrat data, Doctor præfertur Licentiato, hic Baccalaureo: & cum hinc & inde eosdem Gradus consecuti sunt, Theologiæ Doctores Doctoribus Juris canonici anteponuntur, hi denique Doctoribus Medicinæ. Graduati si jam pleni sint aliis Beneficiis, nihil est ultra quod sperare debeant; Beneficia quæ permutatione vacant, non possunt nisi permutantibus cedere; Episcopus quæ in suas manius resignantur simpliciter, ea libere cui lubet confert, nulla Graduatorum habita ratione. Graduati nec regularibus, si sæculares sunt; nec sæcularibus inhiare possunt Beneficiis, si sint regulares. Parochiæ urbium muris cinctarum Graduatis conferrentur, vel iis qui tres annos contriverint in studiis Theologiæ, vel qui Magistris Artium adscripti sunt. Pontificis tum præventio, tum Apostolica mandata, Graduatis omnibus præpollent.

XII. Cum lex omnium sanctissima Ecclesiasticæ professionis sit, ut nemo se suo marte ingerat, & ne irrumpat in sacra ministeria, sed opperiatur vocem cœlestis vocationis, ei obsequatur; pedissequus, non prævius: Quæritur qui Graduati, seu simplices, seu nominati declinare possint invidiam audacis & temerariæ ambitionis? Quippe Graduati ipsi nominati, quos excusare quodammodo videri potest ipsa Universitatum præsentatio; coguntur tamen & ipsi confiteri, & ambisse se diutius & desudasse non parum, ut præsentarentur. Respondemus autem primum quidem, insolentissimæ fore audaciæ, si quis id vituperare adgrediatur, quod & Pontifices, & Synodi Generales complures, & Conventus Præsulum celeberrimi, famosæ denique Universitates suis Decretis sanxerunt, non solum innoxium, sed perutile etiam & Ecclesiæ compendiosum. Nicolaus de Clemangis luculentum hac quidem de re Tractatum edidit (2), quo & nudavit latitantes terrenarum cupiditatum venas, quæ in animis scatent complurium Graduatorum. Sed nemo tamen sui compos inficias ibit, ea personarum esse vitia, non Graduum, quibus potest quis uti mente purissima, si mente ipse purissima sit. Idque ad Graduatos etiam simplices manat, qui & ipsi suo quodam simpliciori modo ab Universitatibus tum præsentantur, cum suis donantur Gradibus.

(1) Hist. Univ. Paris. Tom. 5. pag. 687. 698. 701.

(2) Spicil. Tom. 7.

Si qua superſit difficultatis nubecula, eam excutiet Concilium Colonienſe anni 1536. Cum hæc enim Synodus Univerſitatibus illacrymata eſſet labefactatis & concidentibus poſt Lutheranæ hæreſeos graſſationes: ita demum has earum labes reſarciri poſſe confidebat. 1. Si ex Eccleſiaſticis proventibus multitudo ingens pauperum ſtudiis ſtrenue incumbentium ſuſtenietur. Si bona enim Eccleſiæ pauperum ſint & Clericorum patrimonia, ſunt ergo maxime dicanda pauperum uſibus Clericorum, ubi ſtudiis litterarum infixi ſpem faciunt uberrimi fructus in Eccleſiam rediturі. 2. Si certa ſubjiciatur ſpes adipiſcendorum Beneficiorum, tum Profeſſoribus, tum ſtudentibus, qui ſolertia & ſtrenuitate ſua reliquos antecellent (1): *Academias inſtaurari maxime in votis eſt. Id fieri poſſe nobis videtur, ſi modus aliquis inveniatur, quo pauperibus Scholaſticis ex Eccleſiaſticis ſtipendiis aliquid poſſit decidi. Clericos enim illos convenit Eccleſiaſticis ſtipendiis ſuſtentari, quibus parentum & propinquorum nulla bona ſuffragantur. Quo inſuper Profeſſoribus, atque his qui in bonis litteris, optimiſque diſciplinis, ac in primis Theologiæ ſtudiis multum profeciſſent, ſpes præmii fieret. Nam ſpes alit artes.*

Præſes hujus Concilii Hermannus, qui non alio tunc quidem, quam purioris Eccleſiaſticæ diſciplinæ amore ardebat; Groppetus dubium doctrina an pietate præclarior: ingenium primo hujus Concilii, poſtea & compilator, nulla re denique illuſtrior quam recuſato Cardinalatu (2): laudes vero eximiæ, quibus hanc exornavit Synodum Cardinalis Sadoletus, doctrinam ejus Decretaque non a calumnia, non ab invidia tantum, ſed & ab obliqua ſuſpicione quavis vindicare poſſunt. Inde vero id exiſtit, privilegiis Graduatorum nil contineri, quod officiat legibus vocationis Clericalis, cum & his legibus, & illis privilegiis ſuffragetur apertiſſime hoc Concilium.

Si qui ſint quibus necdum ſatisfaciat hæc Colonienſis Concilii vel auctoritas, vel doctrina; adjiciendum hic erit ejuſdem Concilii votum, conſiliumque, ut Collatores Univerſitatem exorent, quo ab ea ſibi ſignificentur, qui Graduatorum emineant eruditione, qui pietate præcellant, ut his Parochiales Eccleſiæ, & Canonicatus Collegialium adſignentur (3): *Cuperemus omnes Collatores ordinarios, præſertim Parochialium Eccleſiarum, huc induci poſſe, ut Academiæ poteſtatem facerent ſignificandi ſubinde ipſis viros litteratos, ad regendum ejuſcemodi Eccleſias idoneos, quos Collatores Parochiis cum vacarent, præficere non differrent, &c. Quod ſi idem apud Collegiatas Eccleſias, &c.* Hæc certe pulcherrima Graduatorum defenſio; Ab Univerſitatibus præſentantur poſt multa pietatis & eruditionis experimenta, nec neceſſe eſt, ut ipſi ſeſe ingerant. Nihil prohibet quin alii Graduati, immo & quin omnes Beneficiarii expectent dum ab Epiſcopis, dum a privatis arcanorum conſcientiæ Præſidibus, Rectoribuſque & Confeſſariis excitentur ad profeſſionem Eccleſiaſticam, & proinde ad Beneficia quæ ipſis volente Deo obtigerint: cum ad originem & ingenium Eccleſiaſtici inſtituti accommodatius ſit, ut Beneficio, quam ut patrimonio Clerici victitent. Vocationi utique cœleſti adſcribendum eſt, ubi ſe nunc tam multi offerunt, illigantque Congregationibus Clericalibus non ante centum annos excitatis; ſed ad imitationem excitatis earum longe antiquiſſimarum, de quibus Tomo priori verba fecimus. Ubi, inquam, ſe his devovent innectuntque Congregationibus Clericorum, idque faciunt conſilio & impulſu piorum & doctorum virorum, quibus vitam, conſcientiamque ſuam regendam crediderunt: vocationi ſane divinæ id totum merito vindicatur. Atqui harum Congregationum ſocii & gregales, totidem non immerito Beneficiarii dici poſſunt, eorum ſimillimi, qui priora Eccleſiæ ſæcula illuſtrabant, cibo neceſſario & veſte contenti. Parem ad mediocritatem temperata ſunt Graduatorum Beneficia. Eorum nemo non poteſt eodem ſpiritu & zelo agi, quo qui in Clericales illas Congregationes inſcribi ſe ambiunt, ut neceſſariis vitæ ſubſidiis inſtructi, totos ſe deinceps divinis & Eccleſiaſticis obſequiis miniſteriiſque mancipent. Hæc fuit mens, hæc voluntas Conciliorum Pontificumque, qui Graduatorum privilegiis inſtituendis, augendis, firmandiſque tantopere ſtuduerunt.

XIII. Concilii Tridentini Patres (4) gnaviter illi quidem incubuerunt, ut ne quis irrepere, aut irrumpere poſſet in Ordines

(1) Part. 1. 2. num. 5.
(2) Spond. ann. 1536. num. 16.
(3) Ibid. num. 16.
(4) Seſſ. 24. cap. 12.

dines & Beneficia Ecclesiastica, nisi cœlestis vocationis oraculo alliceretur eo, aut pertraheretur. Et nullis tamen magis indulserunt Graduatis, ad summa quæque dignitatum Ecclesiasticarum fastigia promovendis. Optatissimum enim illis fuit, ut in Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus dignitates omnes & media saltem ex parte Canonicatus, nonnisi Doctoribus vel Licentiatis in Theologia, vel Jure Canonico conferrentur. Ubi non oscitanter illud observandum est, antiquissimorum potius, quam nuperorum Conciliorum Decretis se attemperasse Tridentinam Synodum, dum non magni facit Graduatos in Medicina, vel in Jure Civili. Concilium Toletanum (1) anni 1566. huic Tridentino Decreto subscripsit.

In eodem Tridentino Concilio (2) cum alibi subjiciuntur Episcopali examini, qui ad Beneficia vel eliguntur, vel præsentantur, exceptis iis qui ab Universitatibus præsentati, vel nominati sunt, approbantur manifestissime Graduatorum nominationes. Non constat quod ea exceptio revocata sit alio ejusdem Concilii loco, ubi Concursus & Examen ad Ecclesias Parochiales instituitur. Sed perspicuum est nihil esse quod obstrepat modestiæ, pietatique Clerici, ad divinam vocationem suspensi & sequacis, in eo examine & concursu a Tridentina Synodo instituto, ut Ecclesiarum Parochialium Clero regendo admoveantur, qui ab examinatoribus digni, ceterisque omnibus digniores pronuntiabuntur.

Si æqua lance perpendantur verba singula hujus Concilii, vel Spiritus sancti, qui Præsules ejus in unum collectos vegetabat, animabatque, apertissimum erit posse eos qui ad hoc examen concurrunt, non agi nisi pietatis germanæ & obedientiæ instinctu. Sanctus Carolus Mediolanensis Archiepiscopus sanctissimus, concursus & examinis diem pro more publicabat. Verum ut verba ipsa usurpem Latinæ consuetudini tradita Giossani, qui vitam ejus scriptis mandavit (3): *Clerus ejus universus usque adeo ab ejus ore & voluntate pendebat, & ad omnia obaudiens & sequax erat, ut nemo examini se sisteret, nisi ab eo jussus: cum omnes unius illius curæ & providentiæ incumberent; certi si ab eo Beneficiis & muniis Ecclesiasticis admovendos pro modulo suæ quemque pietatis & industriæ; persuasissimi a pietatis scopo nunquam se aberraturos, cum Beneficia officiaque non capesserent, nisi consilio imperioque Præsulis cœlesti sapientia refertissimi. Unde & illud nascebatur, ut beneficio qualicunque indignus haberetur, qui illud injussu sanctissimi Pastoris aucupatus fuisset.*

Pulcherrimum vero illud, & omnibus Ecclesiarum Præsulibus studiosissime inculcandum, quod idem Scriptor subjicit. Seminaria Caroli vere Seminaria illi fuisse, ex quibus Clericos deligebat, ad Beneficia omnia suæ Diœceseos gerenda implendaque. Nempe Clericos hos omnes in Seminariis excultos informatosque in quatuor classes digesserat Carolus, ut & pro eodem sanctimoniæ & industriæ gradu Beneficia in eos omnia dispensaret.

Erant olim ab exordio sui Universitates ipsæ Seminaria, ex quibus adsciscebant sibi Episcopi optimos quosque collaboratores & Beneficiarios suarum Diœceseon. Pari ratione post Concilium Tridentinum Episcopalia Seminaria omnia simulacra quædam sunt Universitatum: ut qui in eis longa studiorum & virtutum exercitatione expoliuntur, non injuria pro Graduatis ab Episcopo quolibet haberi possint, quibus imitator factus sancti Caroli, Beneficia liberæ suæ collationis largiatur; quibus etiam a Patronis similiter conferri curet pro virili sua parte, Beneficia liberæ ipsorum præsentationis. Ex eo ita constituto & in mores recepto, ille efflorescerei longe optatissimus fructus, ut ne Clerici unquam de Beneficiis litigarent, nec in ministeria pacis & sanctimoniæ, per fores irruerent tumultuosarum concertationum, ne quid asperius dicam. Accipe & hæc rursus in eandem rem ex eodem Scriptore vitæ Caroli (4): *Pax & concordia tanta in ejus Clero dominabatur, ut aureo hoc ævo prorsus a nullo frequentaretur, & tota conticesceret Curia Archiepiscopalis, quod ad causas Beneficiorum attinet, resignationes, permutationes, & id genus alia. Sed cum nemo non consideret & acquiesceret providentissimæ Pastoris optimi caritati, ne cogitabant quidem illi de Beneficiis, in unum demersi studium pietatis & religionis.* Mihi quidem non liquet, an inter exordia sua Graduati consimilem alerent concordiam, pacem-

(1) Can. 29.
(2) Sess. 7. cap. 23.
(3) L. 8. cap. 30.
(4) Ibidem.

cemque, & una virtutum æmulatione exardescerent: impræsentiarum certe non alia feracior litium seges est.

XIV. Inde est quod inter complures Reformationis Articulos, quos Oratores Caroli IX. Regis Galliæ Concilio Tridentino suggerere jussi fuerant anno 1563. (1) quibus persimiles & ab Oratoribus Imperatoris depromendi erant: propositum fuit, ut uno ictu perimerentur innumerabiles lites, sublata distinctione petitorii & possessorii, sublatis & nominationibus Universitatum, quas Constantiensis invexit Synodus, jussisque Episcopis Beneficia instituere & conferre, juxta leges sanctissimas sanctissimi viri Gregorii Papæ, rerum Ecclesiasticarum callentissimi, conferre, inquam, iis, non qui petunt, & ambiunt, sed qui detrectant, & fugiunt. Verba ipsa jam superius retulimus (2).

Nec est quod quisquam miretur, si nihil ejusmodi decreverint Tridentini Præsules, cum citra controversiam executio illiusmodi Decreti nusquam difficiliores exitus habitura fuisset, nusquam in graviores dissensiones incursura, quam in Galliis. Jure enim suo Universitates nullum non movissent lapidem ad sarta tectaque tuenda privilegia sua; nec segniores fuissent Curiæ sæculares, ne sibi judicia extorquerentur possessorii Beneficiorum. Esto ut Decretum Tridentini perrogatum fuerit, verendum supererat, ne superiores Præsules in eorum exempla irent, qui sub Carolo VI. Beneficiorum omnium provisionis compotes facti, pluris servulos & mancipiola sua faciebant, quam Universitatum Graduatos. Certe nec in dubium vocari potest, quin in tanta Patronorum multitudine complurimi ad deteriora etiam consilia defluxissent.

XV. Anno 1583. Concilium Turonense indoluit vehementissime de turba Graduatorum, ab omnibus doctrinæ & industriæ præsidiis destitutorum; interpellavit proinde Universitatum Doctores (3), ut ne posthac Nominationum & graduum litteras darent, nisi publico, rigidoque examine præmisso; illud in primis inculcans, simoniæ genus esse, ubi pretio privatim Graduum litteræ darentur; edixit denique, ne litterarum id genus ratio haberetur, nisi ipsi juramento, alii testimonio suo confirmarent, præisse earum concessioni examen publicum rigidumque.

Ulterius etiam aliquid tentavit Concilium Burdegalense; sanxit enim, ut coram adessent examini Doctores omnes; utque postea Episcopo potestas esset examinandi Graduatos, & ejiciendi imperitos quolcunque nactus esset (4): *Posse Ordinarium quosvis Graduatos, etiam nominatos pro Beneficiis obtinendis examinare, & repellere indoctos vobis declaramus.*

Edictum Molinense anni 1566. non permisit modo, sed etiam præcepit Episcopis, ut examini novo subjicerent Graduatos, etiam nominatos, atque procul eos ablegarent, si minus peritos comperissent. Hoc Concilio & Edicto niti potest eorum sententia, quibus visum est revocatum esse a Tridentino privilegium illud Graduatorum, ut ne examini subdantur. Idem firmatum est Edicto Henrici IV. (5) anno 1596. Idemque Ludovici XIII. anno 1629. (6).

De Patronatu laico iterum, de primis precibus Imperatorum & Regum, de lætis Regni auspiciis.

CAPUT LIV. *P. 4. l. 2. c. 21.*

De primis precibus Regum & Imperatorum: De lætis item Regni auspiciis.

I. Preces tantum primo adhibebantur a Regibus, qui nec impatientes erant repulsæ. Quam animose Theophylactus Bulgariæ Archiepiscopus id genus preces abnuerit.

II. Mirum Hadriani IV. exemplum.

III. Impellitur Ludovicus Junior Rex, ut precepta precibus misceat, ab Abbate qui sua interesse existimabat.

IV. Qua fiducia restiterit Hildebertus Archiepiscopus Turonensis.

V. Necnon & S. Hugo Episcopus Lincolniensis.

VI. Mirum Ludovici Junioris factum, qui Pontificium Breve respuit, quo permittebatur

---

(1) Goldast. Constant. Imp. Tom. 3. pag. 570. Memoir. du Conc. de Trent. pag. 373.
(2) Supra cap. 40. num. 14. (3) Cap. 21. (4) Cap. 9. num. 14.
(5) Art. 3. (6) Art. 10.

tur ad primam omnium Regni Cathedralium vacaturam Præbendam nominare.

VII. Rodulphus Imperator præsentavit ad omnes primo vacantes Præbendas Cathedralium Imperii, confirmavitque eo jure usos priscos Imperatores.

VIII. In Lusitania & in Anglia quandoque vis allata est.

IX. Philippus Pulcher privilegio gavisus est Bonifacii VIII.

X. In Concilio Tridentino huic Principum juri derogatum non est, quanquam abolitæ sint Expectativæ omnes.

XI. Nuperi Pontifices consuetudinem Germanorum Imperatorum privilegio firmaverunt.

XII. De privilegio Regum Franciæ.

XIII. De Canonicatibus, quos Reges ipsi obtinent in nonnullis Ecclesiis.

XIV. Edictum Henrici III. Regis de Præbendis primo vacantibus sub initio Regni.

XV. Edictum Henrici IV. Regis de Præbendis primo vacantibus sub Episcopo novo.

XVI. Cleri Gallicani super his monita ad Reges.

I. NOn ante ordienda est nobis dissertatio de Electione, seu Nominatione Episcoporum a Clero, a Pontifice, a Principibus, quam exhausta fuerit quæstio de laico Patronatu, agitata quidem illa superius, sed hic tandem profliganda. Initium ducemus a Mandatis Regum, quæ vim precum tantummodo primum obtinuerunt, sed ex precariis postea necessaria in præcepta evaserunt, peræque ut Mandata Pontificum.

Preces ergo primum interposuere Imperatores, Reges, Principesque ad Patronos Ecclesiasticos & Collatores Beneficiorum. Unde nec ex repulsa magnopere illi succensebant. Theophilactus Archiepiscopus & Primas Bulgariæ inflexam animi sui constantiam tunc prodidit, cum a Duce rogatus, ut amicitia sibi conjunctum hominem Episcopatu donaret, pari sanctitate & fiducia respondit, non decere, ut hujusmodi se negotiis interponeret, nec vero donorum & officiorum cœlestium dispensatores molliri, vel inflecti posse commendationibus mortalium (1): *Nec tibi, domine mi, in ista fas est teipsum ingerere, quæ magna sunt & formidanda: neque nobis ita temere divinæ gratiæ condonare.* Necdum a se creditas esse Episcopales Ecclesias ullas, nisi iis, quos longo probasset tyrocinio virtutum & functionum Ecclesiasticarum; vel qui diutius Constantinopoli concionibus vel prælectionibus sacris præfuissent; vel qui non inferiorem his laudem secessu quodam pio assecuti essent, & Monasticæ vitæ exercitationibus: si ejusmodi esset qui sibi commendabatur, gratias se potius illi habiturum, quam ut de eo bene se meritum esse speraret: *Quod si talis est quem Dominus meus commendat, non tu gratiam habiturus es nobis, sed nos tibi.*

II. Indeflexam quoque animi sui constantiam eximie prodidit Hadrianus IV. quando preces retulit Friderici I. Imperatoris, de Archiepiscopatu Ravennatensi conferendo in Comitis filium, quem jam tamen Subdiaconum Ecclesiæ Romanæ ordinarat ad preces Imperatoris ejusdem, & jam tum ac si Diaconus esset, Titulo certo, seu Beneficio Ecclesiastico donaverat (2): *Tanquam si in Diaconum jam fuerat ordinatus, Ecclesiam ei specialiter assignavimus.* Id autem in causa fuit, quamobrem abnueret Pontifex, quod Ecclesia Romana undique Clericos uberius dotatos eruditione & virtute ad se trahat, suo in gremio ad summa culmina evehendos: tantum abest, ut suis se ipsa filiis orbari patiatur. Itaque Pontifex ad preces Imperatoris minus Beneficium concessisse, Episcopatum recusasse videri potest.

III. Cum percuperet Ludovicus VII. Galliæ Rex Medensis Episcopi nepotem ornare ac beare Præbenda aliqua majoris Ecclesiæ Parisiensis, demulsit Alexandrum III. Papam, ut mandato ea de re suo Decanum & Capitulum ejus Ecclesiæ conveniret. At Abbas sancti Memmii apud Catalaunum, ut nepoti suo daretur Præbenda ejusdem Catalaunensis Ecclesiæ, non contentus Regis literas (3) ad Episcopum expressisse electum, ad Decanum & ad Capitulum: illum etiam compulit, ut ne caussationibus acquiesceret, vel tergiversationibus cederet; sed Regia ut potestate uteretur, scriberetque Metropolitano Remensi, ut Præbendam ipsemet conferret. Unde liquet, quam non fere potuerit non aliquando Regum humanitas & clementia circumveniri præstigiis Prælatorum, carnalibus affectibus plus æquo indulgentium, & ea

(1) Baron. ann. 1071. num. 22.

(2) Epist. 5.

(3) Epist. 107.

& ea tum in alios cudentium vincula, quibus ipsi aliquando tandem illaquearentur & ingemiscerent (1): *Nisi sine dilatione, quod dicamus, feceritis, & nostrum erit dedecus, & honor vester detrimentum pariter patietur. Absque precibus & supplicationibus sola auctoritate vestra facere potestis & debetis. Non expedit juri & potentiæ suæ derogare, & quod in manu tenet, ab alio postulare. Restat igitur id solum, ut litteris vestris fratri vestro domino Remensi, exclusa omni ambiguitate, occasione & dilatione significetis, quatenus prædictum nepotem nostrum de prædicta Præbenda investiat cum nec electus possit, nec prædictus Decanus precibus vestris voluerit eum investire.*

IV. Hildebertus Turonensis Archiepiscopus diffidebat mirum in modum a sententia Abbatis hujus Catalaunensis, cum ad Honorium II. scribebat, uno eo commisso suo incidisse se in calamitates, quas a ministro Regis patiebatur plurimas, quod recusasset Ecclesiastica Beneficia dilargiri ad ejus mandata, seu præcepta (2): *His premor angustiis, quia zelo zelatus sum domum Dei, quia dignitates Ecclesiasticas, nec ex Regis præcepto disposui, nec ei disponendi facultatem indulsi. Sciens enim quia magis oportet Domino obedire, quam hominibus, personas elegi, quæ in exequendis Ecclesiæ negotiis pondus diei portarent, & æstus. Alteri igitur Diaconatum, alteri Decaniam dedi.* Ista autem verba, *ex Regis præcepto*, precibus jam præceptiones accessisse declarant.

V. Necdum Rex Angliæ præcepta adhibebat, sed preces: quibus tamen si quis minus cederet, protinus effervescebat. Cum ab Ugone sanctissimo Lincolniensi Episcopo Præbendam vacantem flagitasset; ille cui amici consulto, vel inconsultissime potius sperabant se ansam hanc dedisse recolligendæ Regis gratiæ, qua dudum exciderat: ea respondit intrepida fiducia, quæ pene innata & coalita ei inerat, Clericis donanda esse Beneficia, non Aulicis: esse affatim Regibus alia, quibus ministros suos donarent & locupletarent; sinerentque cœlestis Regis vicissim ministros laborum suorum mercedula frui (3). *Non Aulicis, sed potius Ecclesiasticis personis Ecclesiastica sunt conferenda Beneficia. Habet dominus Rex unde tribuat mercedem servientibus sibi, nec debet summo Regi famulantes privari proventibus suis, ut inde servis suis provideri poscat a nobis.* Indignatio, ut assolet, primo Regis animum invasit; at ubi Episcopum audiit, incessit admiratio, & caritas in eum propensior.

VI. Miram hanc Angli Regis animi moderationem superavit, ut opinor, Ludovicus VII. Galliæ Rex ex Palæstina redux. Oblato enim sibi Mandato Apostolico, quo permittebatur arbitratu suo primam Præbendam in qualibet Regni Cathedrali conferre cum fructibus temporis quo vacasset, eo uti recusavit, condicibilius sibi fore dicens, authenticum ipsum privilegii igni tradere nunc, quam semetipsum æternis ignibus aliquando tandem cruciari (4): *Cui cum quidam Clericus Papale privilegium attulisset, quod in omni Ecclesia Regni sui primam vacaturam haberet, cum fructibus medio tempore provenientibus; ille confestim combussit litteras, dicens se malle tales comburere litteras, quam animam suam in inferno torqueri.* Hæc Valsinghamus (5), ex quo liquet Regis hujus animi penetralibus insedisse miram quandam integritatem & religionem, quanquam nec cupiditatum illecebris semper, aut iracundiæ inaccessus esset.

Scripsit aliquando Innocentius III. ad Collegialem Galliæ Ecclesiam, ut mandatario suo Præbenda assignaretur una, alteraque similiter annumeretur precibus filii Regis Galliæ Philippi Augusti (6): *Gratum erit, si ad preces memorati Nobilis in alia præbenda duxerint providendum.* Inter Epistolas Sugerii Sandionysiani Abbatis, & Regentis Galliæ Regni per Regis absentiam, Ludovicus idem VII. is erat, qui maria tranavetat ad bellum sacrum profectus; una est, in qua Theobaldus Comes Blesensis, vindicat sibi Regaliam Episcopatus Carnotensis, tum vacantis, atque adeo collationem Capiceriæ ejus Ecclesiæ, quæ tum quoque vacabat, nisi Regens preces interposuisset, ut de ea Capiceria disponeret (7). *Sed si eam precibus ab Episcopo quæsieritis, inde me non intromitto.* Tum ergo Reges & Regentes his quandoque ad Beneficia precibus utebantur.

VII.

(1) Du Chesne To. 4. pag. 669. 504. (2) Epist. 67.
(3) Baron. an. 1186. n. 18. Surius die 17. Nov. n. 11. (4) Script. Ang. pag. 1388.
(5) In hypod. Neustr. an. 1148. (6) Reg. 15. Epist. 22. (7) Epist. 38.

VII. Hactenus præsultorii tantum conatus, jam res ipsa subjicienda oculis est, sub Imperatore piissimo, qui sanctissime confirmat antiquissimo eo jure usus antecessores in Imperio suos. Rodulphum dico, Austriacæ Imperatoriæ familiæ Principem. Auctor additionum ad Uspergensem Abbatem publicavit formulam ipsam litterarum, seu precum, quas ea de causa mittebat (1): *Cum ex antiqua & approbata, ac a divis Imperatoribus & Regibus ad nos producta consuetudine, qualibet Ecclesia in nostro Romano Imperio constituta, ad quam Beneficiorum Ecclesiasticorum pertinet collatio, super unius collatione Beneficii precum nostrarum primarias admittere teneatur. Devotionem tuam rogamus, quatenus huic Clerico de Ecclesiastico Beneficio studeat liberaliter providere.* Scripta est hæc Epistola ad Abbatem, unde facile conjicitur, Ecclesias omnes Cathedrales, Abbatiales, Collegiales ei servituti fuisse obnoxias. Id produnt & ea verba formulæ, *qualibet Ecclesia*. Miscentur & hic præcepta precibus: *Precum primarias admittere teneatur*.

VIII. Non his se finibus continebat Rex Portugalliæ; precibus minas, præceptis vim addebat, ut eligi cogeret in Ecclesiis Cathedralibus aliisque, ubi primæ dignitates electione conferebantur. Utcunque satisfacere visus est Clero Regni sui, & Nicolao IV. Pontifici anno 1289. pollicitus non eas posthac a se preces adhibitum iri, quæ electionum libertatem perimerent: *Nec in suis precibus adjecturum, quod nullus alius eligatur, nisi is pro quo direxit preces suas.* Anno 1316. Clerus Anglicanus ab Eduardo II. Rege obtinuit (2): *ut cessarent preces & oppressiones ex hac parte*. In nova compilatione Constitutionum Angliæ Regum Joannis, Henrici III. & Eduardi I. legere est litteras Eduardi I. ad Abbatem, ut juberetur annua pecuniæ pensione refovere Clericum, donec Beneficio eum impartiret idoneo, quo vitam tolerare posset (3): *Cum vos ratione novæ creationis vestræ præfatæ Abbas teneamini uni de Clericis nostris, quem vobis duxerimus nominandum, in quadam pensione de domo vestra singulis annis percipienda, quousque eidem per vos provisum fuerit, de Beneficio Ecclesiastico competenti*. Rex vicissim spondet tanto propensius se Abbatiæ necessitatibus opitulaturum (4): *Ita quod vobis exinde reddamur in vestris opportunitatibus merito promptiores*. Plurima sunt ejusmodi exempla in eadem compilatione, ubi Rex orat præcipitque: *Mandamus rogantes*, & ubi manifesta elucet præcepti vis: *Cum vos teneamini*.

Id genus libellos precum dabat & Angliæ Regina, ut patet ex litteris ab Abbate & Monasterio sancti Cornelii ad Regem scriptis, postquam & pensionem exolverant, & contulerant Beneficium (5): *Regina Angliæ consors vestra nobis literas suas nuper direxit pro quodam Clerico, ut provideremus eidem in Ecclesiastico Beneficio, vel pensione competenti, qui de nobis recepit quadraginta solidos annuæ pensionis, quousque eidem provisum extitit in congruo Beneficio.* Expostulavit de eodem Rege Athelingensis Abbatia, ad ipsummet, quod ab eo jam tribus id genus pensionibus gravata fuisset; quarum una fuerat *quadraginta solidorum* Clerico solvendorum.

Ejusdem generis preces ad Episcopos a Regibus missitabantur. Eduardus I. ad Episcopum Lincolniensem his verbis scribebat (6): *Edmundo aliquam decentem & honestam pensionem percipiendam singulis annis de camera vestra, quousque sibi de Præbenda pro ipso competenti in Ecclesia vestra juxta nostrum rogatum duxeritis providendum, per vestras patentes litteras concedendo*. Eduardus idem a Pontifice quandoque Indulta impetrabat, seu Mandata ad Episcopos, ad Archidiaconos, aliosque Collatores, ut adsignatis Beneficiis eorum penuriam solarentur, quos Rex suis ex servis, ministrisque designasset (7).

IX. Parcius ea licentia abutebantur Galliæ Reges usque ad Philippum Pulchrum, cui Bonifacius VIII. anno 1297. concessit, ut Præbendam unam ex qualibet Ecclesia Cathedrali & Collegiali Regni sui conferret arbitrio suo (8): *Concessit Regi quod ad suum beneplacitum in qualibet Ecclesia Cathedrali & Collegiata Regni sui una persona idonea poneretur*. Id perscripsere Cardinales anno 1302. Non is erat Pulcher, qui exemplo uteretur Ludovici VII.

(1) Goldast. Const. Imp. T. 3. pag. 416 post ann. 1286.
(2) Rainald. n. 30. (3) P. 1010. (4) Pag. 1044.
(5) Pag. 1045 1046 1010. (6) Ib. p. 1107. (7) Ib. p. 191.
(8) Rain. c. 46. Hist. Univ. Paris. T. 4. p. 28 32.

VII. & ejusmodi privilegio abstineret. Porro privilegium consuetudini præponendum jure merito videbatur, ut quæ non raro sit non aliud, quam inveterata corruptela, quo solo tamen fundamento nitebantur Germani Imperatores. Quæ enim in manus nostras venerunt preces Caroli IV. Imperatoris, non alio se muniunt quam consuetudinis clypeo, ut omnia rogentur Monasteria, cum primum Imperator clavum capessit Imperii, suæ ut nominationis Beneficium ejus precibus donent, siquidem cupiunt suas sibi libertates sospites incolumesque servari, Imperiali benevolentia & tuitione. Cum Carolo IV. successisset Venceslaus filius (1), suum ille hoc Jus cessit Electori Palatino, ut Clericum præsent ret suo nomine in Episcopatibus Spirensi & Vormatiensi. Sed in his litteris nonnulla sunt, quæ observasse juvet. 1. Illas inniti tum juri, tum consuetudini: *Tam de jure, quam ab antiqua consuetudine*. Quippe vel tolerantia, vel coluetudo diutina jam in jus evaserat. 2. Sperabat Venceslaus eo se jure bis potiturum, primo quidem cum Rex Romanorum creatus, secundo iterum cum Imperii corona redimitus fuisset. 3. Hoc jus ille ad omnes effundit Ecclesias Cathedrales, Collegiales, Abbatiales, Regulares, sæculares, ad omnes denique Prælatos, Patronosque Ecclesiasticos.

X. Cum in dubium sit has Imperatorum litteras Expectativis annumerandas esse, cumque Concilio Tridentino proscriptæ sint Expectativæ omnes: in dubium vocatum est, an eo Tridentini Concilii decreto (2) implicarentur Imperatores: tum potissimum cum Pius IV. Imperatorium hoc confirmasset. Cum Thesaurariam suæ Ecclesiæ hujusmodi Imperatorio mandato Archiepiscopus Cameracensis involatam sibi fuisse vehementer doleret, Congregationem Concilii consulendam sibi esse statuit (3). Illa autem respondit cum in eo decreto non fiat expressa mentio Imperatoris, eo illum non constringi; sit enim mentio Cardinalium, qui & ipsi eminentissimo continentur illo ordine eorum, qui hujusmodi decretis non continentur, nisi expresse commemorentur. Confirmata est a Gregorio XIII. responsio Congregationis, qui optime se meminisse dixit in ea Sessione Concilii Tridentini, in qua quæstio illa concertata fuit, cum molirentur aliqui hoc Imperatorum infringere & abolere privilegium, frustra illos fuisse, cum longe pluribus suffragiis muniretur causa Imperatoris.

XI. Jam ergo non injuria affirmabitur, privilegio etiam Apostolico niti jus istud Imperatorium, cum a Pio IV. & Gregorio XIII. novam illi auctoritatis pondus accesserit. Sed non constat eos hoc privilegio usos, eo tempore, quo de eo agebat Guimierius in Pragmaticam. Meminerat enim Pragmatica harum Expectativarum (4): *Facultates nominandi a summo Pontifice emanatæ*: easque damnabat in posterum. Sed cum nec Imperatores, nec Reges expresso nomine ibi designarentur, certum est nec comprehensos eos fuisse.

Hæ vero summorum Principum preces longo ab iis distant intervallo, de quibus Basileensis Synodus (5) & Pragmatica agunt, & a quibus vehementer dehortantur Optimates, ne unquam interponant se pro iis, qui eorum subsidio ambiunt se juvari, quando electiones ad Beneficia celebrantur. Scite a Guimierio adnotatum est (6): Pragmaticam Basileensi Concilio assentiri, & ex ea posse Regem *motu proprio* preces adhibere; non posse, si quis suspirat ad aliquod Beneficium, per sese, vel amicorum opera Regem sollicitet.

XII. Revocanda nunc eo oratio est, unde declinaverat, ad jura nimirum & privilegia Galliæ Regum diligentius excutienda. Posset suspicari quis privilegium quo Philippum Pulchrum ornavit Bonifacius VIII. (7) personæ tributum fuisse non dignitati; perinde ut illud, quod Clemens VII. Avenione sedens anno 1389. Carolo VI. Regi concessit, ut duas in qualibet Cathedrali Præbendas conferret, referente Froissarto; peræque rursus ut Innocentius VI. Joanni Regi ex Guimierio permisit nominationem triginta Prebendarum. Dilucidum est personæ hæsisse hæc privilegia, nec quidquam pertinuisse ad auspicatissima ho-

(1) Goldast. Const. Imp. To. 1. p. 341. 375.
(2) Sess. 24. c. 19 [3] Fagn. in l. 3. Decr. Par. 1. p. 231.
(4) De Collat. § Placuit. [5] De Elect. §. Licet §. Nec credis.
(6) De Elect. C. sicut §. Ad tollen.
(7) L. 4. cap. 4. De Collat. §. Item visum.

horum Principum regnandi initia.

Propius accedit quod apud Carolum Molinæum legitur (1), nimirum quamprimum Reges solemniter inaugurati fuerant, id juris sibi sumpsisse, ut in singulis Regni Abbatiis suæ custodiæ commissis Monachum, vel Monialem nominarent: *Cum dominus Rex utendo jure suo regio, in principio sui regiminis post suam coronationem in Abbatia regni sui de gardia sua existente, possit ponere, videlicet in Monasteriis Monachorum, & in Monasteriis Monialium quandam Monialem*. Cum Rex eo jure uti voluisset in Abbatia Cuciacensi, rejecta est a Monialibus quam Rex præsentaverat puella nobilis, eo prætextu quod necdum Abbatissam haberent: At Senatusconsulto Parisiensi pronuntiatum est, admittendam utique esse, non tamen Monastica veste induendam, nisi postquam creata fuisset Abbatissa. Spectabat hoc fane ad lætissima Regni auspicia eo quidem tempore: sed in Abbatiis tantum hoc jus se porrigebat, & in eas quæ Regiæ essent custodiæ, non in alias Ecclesias; denique cum is usus prorsus exoleverit, integrum jam non est eum revocare, postquam jura nova successere.

XIII. Ludovico XII. libellum suum de Privilegiis Regni Francorum dicavit Joannes Ferraldus (2), in quo narrat quanquam per Canones non liceat Laicis Beneficia obtinere: a Regibus tamen Galliæ obtineri Præbendas in Ecclesiis regni complutibus, ut in Ecclesia sancti Hilarii Pictaviensis, fatente Panormitano ipso; in Ecclesia similiter Cenomanensi, Andegavensi, sancti Martini Turonensis: quarum reditus permittantur inferioribus Ecclesiæ Ministris: *Cujus reditus remittit servientibus, seu bajulis:* quarum denique distributiones ipsemet Rex percipit dum præsens adest: *Et quando præsens est distributiones capit, ut expertus sum*. Hallucinatur hic Scriptor, cum jus istud superstruit unctioni sacræ Regum Galliæ. Indigitata a nobis superius est hujus rei ratio, ubi de Canonicis Laicis agebamus. Agitur hic de jure obtinendi potius, quam conferendi Præbendas: idque jus ad paucissimas Ecclesias coarctatur. Non ergo ad rem facit, quam hoc Capite elucidamus, quidquid hic Ferraldus disserit. Quinimmo cum altissimum in ejus hocce libello silentium sit de jure nominandi ad Præbendas propter nova Regni Auspicia; quanquam non sileat de Precibus Imperatorum: hinc dubitari potest an locus tum esset ei juri, aut an Ferraldo illud exploratum fuerit. Ne illud quidem affirmat, a Rege dari Præbendas quas ipse obtinet in paucis his Ecclesiis, sed earum ab eo reditus in infimos Ministros ait dispensari. Denique nulla ejus rei connexio cum jure conferendi primas Ecclesiarum Præbendas in novis, lætisque Regni auspiciis.

XIV. Commemorat Chopinus (3) diplomata Henrici III. quibus anno 1575. integras servat Cantoribus & Presbyteris Capellæ Regiæ Præbendas novi regni Auspiciorum. Auctor est Bordenavius ea diplomata in Parlamento, ut moris est, nunquam fuisse publicata; quanquam exinde Curia Magni Consilii ex Pasquierio pronuntiet secundum eos, qui has Regiæ nominationis litteras acceperint; verum cum ei juri non subscribat Parlamentum, cum non accedat consensus Episcoporum, non Concordata, non Bulla quævis, non antiquior ullus Scriptor; non posse illud universim valere, sed ad aliquas restringi debere particulares Ecclesias, ubi vigeant tituli, transactiones, concessiones, aut consuetudines antiquæ. *Ideo & Parlamenta hos regiorum Brevium in hac parte venditatores semper vacuos dimiserunt, ejeceruntque Arrestis suis; in primis Parisiense anno 1616. cum de Præbenda ageretur Ecclesiæ Constantiensis*. Ea sunt verba Bordenavii, qui Louetum laudat.

XV. Idem infra Bordenavius refert (4), anno 1599. in Magno Concilio publicata, registrataque fuisse ex Chopino diplomata Regia, quibus jus Regi vindicatur nominandi ad primam Præbendam per obitum vacaturam, postquam novus Episcopus fidei sacramento sese obstrinxit; his consentanea emanasse complura Magni Consilii Arresta; sed eos conatus a Parlamento semper elusos, irritatosque fuisse, maxime vero Senatusconsulto anni 1612. in causa Præbendæ Bajocensis. Ceterum testatum faciunt ii viri, quibus non facile derogari

Kk 2 possit

(1) Du Moulin. Tom. 2. p. 1331. Arrest. Parlam. Parif. Part. 7. n. 26.
(2) Ib. Apud Molinæum De Privil. Regn. Fr. n. 7.
(3) Chophinus. De Dom. Franc. l. 3. T. 21. n. 11. Borden. Des Cours Eccl. c. 1. n. 28. Pasquier. Richer. l. 3. cap. 3. (4) Ib. n. 33.

possit fides, ea Diplomata Regia reperiri nunquam potuisse in Registris Magni Consilii, nec ante annum 1601. Arrestum manasse ullum ab hac etiam Judicum Curia, quod iis Diplomatibus consentiret.

Henricus III. Rex anno 1579. Edicti Blesensis articulo 3. revocavit reservationes omnes, & expectativas necdum vacantium Episcopatuum, Abbatiarum & Prioratuum: revocavit & litteras ad hujusmodi Beneficia vacatura a Regibus hactenus concessas. Quo uno significavit Rex piissimus, incunctanter se ejusmodi omnia Canonicis Regulis adversa conamina revocaturum, si pie & opportune commonitus fuisset.

In Anglia Coventrensis Monasterii Prior intercessit Regio Brevi (1), quod extorserat Capellæ Regiæ Clericus, ut sibi adsignaretur annua pensio, donec Beneficio donaretur aliquo a Priore eam dignitatem assecuto. *In placito inter Regem & Priorem Ecclesiæ de Coventre de annua pensione uni Clericorum Regis, ratione novæ creationis ejusdem Prioris, quousque, &c.* Urgebat Prior Ecclesiam suam Cathedralibus non annumerari, nulla eam Baronia a Regibus donatam esse, a Comitibus Cestrensibus eam fundatam, dotatamque fuisse, Abbatiolæ titulo & splendore eam olim floruisse; at cum Abbas ad Cestrensem Episcopatum electus fuisset, tum ab eo Monachis persuasum fuisse, ut a Prioribus posthac ea Ecclesia administraretur.

XVI. Anno 1612. Clerus Gallicanus enixissimis precibus adiit Ludovicum XIII. Regem, ut abolerentur hujusmodi nominationes Regiæ ad Præbendas: *obtentu sacramenti fidei, & fœlicium auspiciorum*. Responsum est nomine Regis perlectos Cleri libellos fuisse, nec potuisse nunc quidem concedi id totum quod flagitaretur; at id saltem concedi, ut ejus oneris immunes sint Ecclesiæ omnes Collegiales Regni. Edicto anni 1629. revocatum est jus illud ad solas Ecclesias Cathedrales, vindicatæque sunt eæ Præbendæ Clericis, qui in obsequio ipso sunt Regum, ut jure suo aliis cedere haud integrum sit. Comitia Cleri Gallicani ann. 1646. a Ludov. XIV. Declarationem impetrarunt (2), qua confirmabatur Edictum supra laudatum Ludovici XIII. revocabantur Brevia, quæcunque exorta sibi fuerant ad Præbendas Collegialium Ecclesiarum, vel ad dignitates Cathedralium, elidebaturque clausula illa, quæ irrepserat, Collationem Ordinarii his Regiis litteris adversam irritam fore. Tentavit Magnum Consilium eam Declarationem limitibus additis quibusdam arctare (3), sed expressius jubente Rege, publicari eam pure & simpliciter necesse fuit. Nova sunt hæc omnia & nupera, nec nisi novis ex Scriptoribus ea proferri potuere. Verum ex his illud non novum, sed antiquissimum astruitur Ecclesiasticæ Disciplinæ placitum: cum novo subinde beneficiorum cumulo a summis Principibus Ecclesia exornetur; æquissimum esse, ut & ipsa vicissim eos aliqua gratiarum remuneratione prosequatur, sinatque eos aliqua usurpare jura, quæ non constet ab eorum semper Majoribus usurpata fuisse. Ita, ut mea fert opinio, sensere Episcopi ejus Congregationis Cleri, quam modo laudavi: & iii qui ad posteriores ejusdem Cleri Congregationes coaluere. Nec fere fas est ab ea sententia tum discedere, cum jura ejusmodi jam penitus convaluere.

CAPUT LV. *P.4. l.2. c.22.*

De Laicorum Collationibus.

I. Quod investituras olim prohibitas potissimum infamabat, id unum erat, quod laici non contenti præsentare ad Beneficia, ea conferrent. Probatur.

II. Rursus idem probatur. Quantum & Collationes & Investituræ laicorum adversarentur legibus divinæ vocationis, quæ una est janua ad Beneficia?

III. Abbates, Monachi, Clerici possunt jus sibi legitimum peperisse conferendi Probationes.

IV. Ratio hujus discriminis inter Clericos, *Laicosque.*

V. Beneficia Curata institutionem Episcopi desiderant: nisi collator jurisdictione fruatur Episcopali.

VI. Gallic tamen Reges multa conferunt Beneficia ab annis jam amplius quadringentis. Querela Bonifacii VIII. Defensio Philippi Regis. VII.

(1) Monast. Angl. to. 2. p. 305.
(2) Cabassut. Praxis p. 129. 130.
(3) Memoires du Clergè de la dern. edit. To. 2. p. 274.

VII. Ut usus ille inolevisset.

VIII. Qui usus ille cohærescat cum tot Canonibus, qui laicorum Collationes proscribunt.

IX. Tridentina Synodus Episcopis servat institutionem Beneficiorum.

X. Observationes aliæ in jus conferendi.

XI. Aliæ observationes in Collationes privatorum quorundam.

XII. Et in Collationes Regum nostrorum.

XIII. Memoranda quædam Concilii Coloniensis II. Decreta.

XIV. Collationes Angliæ Regum.

I. Cum hæc ad eosdem summos Principes Regesque spectet quæstio, perinde ut superior, nefas duxi eas sejungi. Incurrit in oculos gravis ea difficultas, qui possint alii, quam Episcopi, qui qui possint maxime Laici quantavis sæculari præfulgeant dignitate, suapte potestate Beneficia conferre & sacra quævis ministeria, non interveniente Episcopi, vel institutione, vel confirmatione. Illa enim demum est, quæ Collatio dicitur Beneficiorum.

Synodi complures sæculi XI. & XII. damnatis Investituris Laicorum, proscripsisse videntur, & eorumdem Collationes. Quod Investitura tot Conciliorum jaculis confossa, addebat Patronatui in Canonicis institutis probatissimo, non aliud videtur fuisse, quam summa hæc auctoritas à laicis usurpata, sacras suo nutu dignitates conferendi. Si enim quos investisset Princeps, Episcopus postea instituisset, non aliud fuisset investitura, quam præsentatio, & legitima Patroni functio. Ita perspicue patet in Concilio Claromontano anni 1095. (1) *Ut nullus Ecclesiasticum aliquem honorem a manu laicorum accipiat. Nullus Presbyter Capellanus alicujus laici esse possit, nisi concessione sui Episcopi.* Et in Concilio Turonensi anni 1096. (2) *Nullus Laicus det, vel adimat Presbyterum Ecclesiæ, sine consensu Præsulis. Nullus laicus consuetudines habeat Episcopales, vel justitiam, quæ pertinet ad curam animarum.* Et rursus in Nemausensi ejusdem anni (3): *Clericus, vel Monachus qui Ecclesiasticum de manu laici susceperit Beneficium, quia non intravit per ostium, sed ascendit aliunde, sicut fur & latro, ab eodem separetur officio.*

II. Perstringitur hoc postremo Canone caput ipsum & cardo rei totius: quod non pandantur fores ministerii cujuscunque sacri, nisi cœlestis vocationis oraculo, cujus interpretes & præcones sunt Episcopi. Nec minus dilucide Concilium Londinense anni 1125. (4) *Nullus Abbas, nullus Prior, nullus omnino Monachus, vel Clericus, Ecclesiam, sive Decimam, seu quælibet Beneficia Ecclesiastica de dono laici, sine proprii Episcopi auctoritate & assensu suscipiat. Quod si præsumptum fuerit, irrita erit donatio, & ipse canonicæ ultioni subjacebit*, & aliud Londinense rursus Concilium anno 1127. (5) *Nulla persona Ecclesias, vel Decimes, seu quælibet alia Ecclesiastica Beneficia det, vel accipiat, sine consensu & auctoritate Episcopali.* Ex alia rerum commissura emerserunt hi Canones, quando nempe laici qui longe plurimos Beneficiorum fundos invaserant, permiscueratque suo patrimonio, cœperunt eos Ecclesiæ restituere. Ne tum quidem, ut hac illecebra ad liberalius restituendam adducerentur, concessum illis est, ut Collatorum jure uterentur, & Episcopalis auctoritatis vim declinarent.

Duo hæc in unum conglutinasse videtur Londinense Concilium anno 1138. (6) *Nullus omnino de manu laici Ecclesiam, seu quæcunque Ecclesiastica Beneficia accipiat. Cum autem investituram per Episcopum aliquis acceperit, &c.* Ex quo intelligitur, ut institutio Episcopi investitura hic vocatur; ita investituram tamdiu & tam sacrilege a laicis usurpatam, vicem implevisse institutionis Episcopalis: adeoque Collationem verissime dici potuisse: quod Ecclesiæ post tam pestifera experimenta, visum denique est non amplius tolerari debere. Quam ad Episcopos Angliæ dedit Epistolam de Investituris Alexander III. ea validissime astruet, quod hic contendimus, Investituræ implicatam fuisse Collationem (7): *Emersit quædam prava consuetudo, & in illis partibus inolevit, scilicet quod laici Ecclesias & Ecclesiastica Beneficia soleant passim, quibus vellent conferre, & auctoritate sua Clericos investire. Unde quoniam sanctorum Patrum institutionibus id cognoscitur adeo contradicere, ut danti & accipienti de manu laica sit anathema, &c.*

Nec illud tantum hic advertendum, utriuf-

(1) Can. 15. 18. (2) Can. 6. 7. (3) Can. 8. (4) Can. 4.
(5) Can. 11. (6) Can. 5. (7) Epist. 28.

utriusque hujus vocis, *conferre*, *investire* unam eandemque fuisse cognationem; sed illud aute omnia observari necesse est, rationem potissimam Investituras execrandi, non inde peti, quod pedum pastorale Laicus, quod annulum, quod librum, quod insigne quodvis tribuat Ecclesiasticæ dignitatis: ea enim mera foret cœremonia, perridicula quidem, & præpostera, sed quæ provida ex dispensatione tolerari potuisset. Sed inde certissime, quod Laici Beneficia quælibet largirentur, auctoritate sua, nullo examine, nulla approbatione Episcopi, nulla ejusdem institutione: quod manifestissime repugnat necessariæ Numinis vocationi (1): *Beneficia quibus vellent conferre, & auctoritate sua Clericos investire*. Unde & idem Pontifex mox jubet, ut hæc omnia Beneficia deponantur in manus Episcoporum, & Collatorum Ecclesiasticorum.

Cum eadem labes Sueciam quoque pervasisset, ad ejus Regni Episcopos scripsit idem Pontifex iisdem propemodum verbis, ut eorum inflammaret studia ad propriæ & sacræ auctoritatis defensionem, atque ad simoniæ extirpationem, quæ impune semper cum Laicorum sive investituris grassabatur, sive collationibus (2): *Laici vobis inconsultis, sicut dicitur, aut contemptis, concedunt & conferunt Ecclesias, quibus volunt, omnia simoniace, sive per pecuniam, sive per privatam gratiam, vel odium agentes*.

III. Ingenue tamen confitendum est, probatas fuisse huic Pontifici collationes quasdam eorum qui Episcopi non essent, dum ne laici quoque essent. Agnovit enim hic Pontifex in Concilio III. Lateranensi anno 1179. posse aliquas *pleno jure* obnoxias esse Equitibus Templi, vel sancti Joannis Hierosolymitani: sed omnibus in aliis, ubi non summo illo jure utebantur, debere eos Episcopis instituendos Presbyteros præsentare (3). *In Ecclesiis suis quæ ad eos jure pleno non pertinent, instituendos Presbyteros Episcopis præsentent; ut eis quidem de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem*. Inde concluditur, si pleno jure ad Monachos aliquæ Ecclesiæ pertinerent, minime necesse, ut ab Episcopo instituerentur Presbyteri, sacra in eis munia obituri. Non ita autem res habebat in Laicis, quos vetat Concilium quævis Beneficia Laicis donare, nisi Episcoporum auctoritate (4): *Quia in tantum quorundam laicorum processit audacia, ut Episcoporum auctoritate neglecta, Clericos instituant in Ecclesiis, & removeant etiam cum voluerint, &c.*

Si percunteris autem, qui ad Regulares potuerit jus illud plenum derivari in Ecclesias aliquas, præsertim vero in Parochiales: cum id fieri haud queat nisi decerpta aliqua juris Episcopalis portione. Respondebimus eas fuisse aut superiorum Episcoporum concessiones, aut privilegia summorum Pontificum. Luculentum suppeditat ejus rei argumentum Narbonensis Synodus anni 1090. Expostulabat Crassensis Monasterii Abbas de Archiepiscopo Narbonensi, qui negotium illi facesseret super altera Abbatia, vel Prioratu, qui pleno jure ad Abbatem Crassensem spectaret, sub annua solutione unius vaccæ, vel decem solidorum, prout optassent Canonici Narbonenses: *Quæ Abbatia, sive prioratus dicebatur esse pleno jure Crassensis Monasterii sub censu annuo unius vaccæ optimæ, vel decem solidorum, quod magis Canonici Narbonenses recipere elegerint*. Contendebat idem Abbas, nec Archiepiscopum, nec Canonicos sibi quidquam juris arrogare posse in complures alias Parochias & Capellanias, quod eas Apostolica Sedes subduxisset Archiepiscopi jurisdictioni, plenoque jure Crassensi Abbati subjecisset: *Quod nihil habebant in aliquibus de prædictis, aliquo jure diœcesano, nisi unum sextarium tantum olei, &c. Cum omnia supradicta sint per privilegia sanctæ Romanæ Ecclesiæ exempta ab omni jurisdictione Episcopali, & dicto Crassensi Monasterio concessa pleno jure*. Archiepiscopus post accuratissimum horum Privilegiorum examen, propria auctoritate ea confirmavit, annuitque ut hæc Abbatia pleno suo jure uteretur in Parochias, Capellanias, Ecclesiasque alias, immunes nimirum Episcopalis omnino jurisdictionis (5): *Remota omni jurisdictioni diœcesana, vel Episcopali*.

IV. Abbatibus aliisque Clericis communicari potest pars illa Episcopalis auctoritatis, cum & a Pontifice, & ab Episcopis delegari possint, eorumque Vicarios agere, vel semper, vel ad tempus, ad jurisdictionem

(1) Ibidem. (2) Append. 1. Epist. 19. (3) Can. 9. (4) Can. 14.
(5) Adde Innoc. III. Regest. 10. Epist. 45.

nem Episcopalem distringendam. Ideo & Londinense Concilium anno 1201. (1) iisdem adhibitis verbis, quibus & Lateranense, eo contentum fuit, ut Regulares, vel Equites in Parochiis quæ ad eos pleno jure non pertinent, Presbyteros ab Episcopis institui curarent.

At vero cum Laicis communicari ea potestas non debet. Unde Innocentius III. prædiviti matronæ, a qua Capitulum fundatum, dotatumque fuerat, Patronatum concessit, collationem abnuit Præbendarum (2): *Jus Patronatus & Præbendarum collationem tibi ac successoribus tuis reservari petebas, quorum primum admittimus, secundum vero non duximus concedendum, cum tuæ non expediat saluti concedi*. Ex adverso autem idem Pontifex censuit, potuisse Abbatiam Angliæ, vel Regum duorum & Papæ Cœlestini privilegiis, vel præscriptione annorum quadragiota, aliquas Ecclesias pleno jure possidere, ita ut jurisdictioni Episcopali non subessent (3). *Tanto tempore probantur ab Abbatibus possessæ Ecclesiæ, pleno jure, ut videantur in eis Episcopale jus præscripsisse, &c. Locus quem a duobus Regibus libertati donatum, Cœlestinus Pontifex libertati donavit*. Has alibi dicit idem Pontifex Ecclesias *utroque jure* Abbati subjectas (4): quod Episcopalia ibi jura quoque obtineret: ex quo privilegio fiebat, ut nec Monachos posset Episcopus excommunicatione innodare. Innocentii III. est Caput *Dilecta*, *De majoritate & obedientia*: qui & ibi agnoscit posse Abbatissam Canonicas suas, Clericosque suspendere, suæ jurisdictioni obnoxios: *Canonicas suas, & Clericos suæ jurisdictioni subjectos ab officio, Beneficioque suspendat*: quanquam non posset excommunicationis laqueos illis injicere. Glossa in hoc caput addit, potuisse eam Abbatissiam etiam Beneficia conferre, & instituere Beneficiarios: *Potest conferre Ecclesias & Beneficia, & instituere Clericos in Ecclesiis sui Monasterii*.

V. Jam facile intelliges, si Abbates & Monachi, adeoque & Abbatissæ possint hoc donari consortio Episcopalis potestatis: posse & Decanos, & Præpositos, & Capitula ipsa demum in ejusdem similiter societatem adsciri. Sed scite illud a Canonistis animadversum est (5), nec consuetudine, nec præscriptione parari posse Prælatis inferioribus jus instituendi in Parochialibus Ecclesiis, quæ *institutio auctorizabilis* dicitur, ut a corporali institutione secernatur, sive ab instillatione, quæ ab Archidiaconis fit: nisi simul habeant jurisdictionem quasi Episcopalem in populum & Clerum. Capita: *Cum venissent*, *De Institutionibus*; *Ad Aures*, *De Excessibus Prælatorum*, *Referente*; *De Præbendis*, aperte demonstrant Archidiaconorum muneris id fuisse, ut in Beneficiis instituerent; sed ex iis manifestum fit, eam provinciam, aut ab illis usurpatam fuisse, aut illis ab Episcopo delegatam. Verum utcumque id quidem haberet; vel inde existit illud, numquam fieri vel collationes potuisse a Laicis, vel institutiones. Itaque certissimo jure nitebatur Archiepiscopus Burdigalensis, cum in Concilio Campiniacensi anno 1260. pronuntiavit sui unius juris esset collationes vacantium Ecclesiarum, non sine anathematis interminatione in eos, qui secus aliquid molirentur (6): *Commendas Ecclesiarum vacantium, secundum quod ipsarum collationes ad nos, & ad nullum alium, volumus & dicimus pertinere, inhibentes ne de his se alius intromittat, &c.*

VI. Nec desunt tamen contrarii usus exempla. Inter varia jurgiorum capita Bonifacium VIII. inter & Philippum Pulchrum decertata, non postremo erat id loco, quo contendebat Bonifacius, non posse a Rege conferri tot Beneficia, quæ conferebat tamen passim, nisi tacito vel expresso consensu Sedis Apostolicæ: quod abnuebat tamen Rex. Hæc sunt ipsissima verba Pontificiæ ad Regem Epistolæ (7). *Ad te hujusmodi Ecclesiastica dignitatum, personatuum, Canonicatuum, Beneficiorum & Præbendarum collatio, non potest quomodolibet pertinere, nec pertinet: nec per tuam collationem potest alicui jus acquiri, sine auctoritate vel consensu Sedis Apostolicæ, tacitis vel expressis: quæ qui accipit & se denegat accepisse, eis propter ingratitudinem est privandus*. Non abnuebat Pontifex, quin posset Rex conferre, dum id faceret cum consensu Sedis Apostolicæ taci-

(1) Can. 14. [2] Regest. 15. Epist. 102. (3) C. Auditio. De præsc.
(4) C. Quoniam. De Privileg. [5] Fagnan. Tom. 1. Part. 2. pag. 238.
(6) Can. 4. (7) Rainald. ann. 1311. num. 34. Hist. du Differ. entre Bonif. VIII. & Phil. le Bel. pag. 44. 48. 49. 75. 317.

tacito, vel expresso: unumque urgebat, ut id Rex confiteretur, assensu se conferre Sedis Apostolicæ. Unus autem hujus responsionis gyro continebat se Rex, illo se jure ad eum uti modum, quo sanctus Ludovicus, quo tot alii Reges Majores sui usi essent: nihil a se novatum esse, idque jus superstrui consuetudini ante hominum memoriam vetustissimæ, quæ nec Pontificem ipsum latere posset (1): *Respondit Rex quod collatione Beneficiorum usus est & utitur, sicut ad eum pertinet de jure & bona consuetudine, sicut sanctus Ludovicus, & alii prædecessores sui usi fuerunt a tempore, cujus memoria non existit: nec circa hoc fecit, aut intendit facere aliquam novitatem, nec credit quod Papa sibi facere velit, qui longum usum suum & prædecessorum suorum in collatione hujusmodi novit plenissime ab experto*. In aperto est, tanti non fuisse eam rem, ut merito de ea contenderetur tantopere, & tandiu: cum & Pontifici & Regi persuasissimum esset, antiquos Pontifices non nescisse, & saltem tolerasse hanc Galliæ Regum consuetudinem; ex quo fiebat, ut tacita saltem eorum intervenisset consentio. Cum ita se res haberet, cum ita utrimque in confesso esset; jam vereor ut satis causæ fuerit vel Pontifici, vel Regi, quamobrem confiteri detrectarent, quod detrectare non poterant, juri Regio Pontificiam accessisse saltem tacitam consensionem.

VII. Cum Philippus autem Pulcher a sancti Ludovici Regis exemplo patrocinium sibi & auctoritatem potissimum quæreret; nec voluptatis, nec fructus inanem operam navabimus, si hoc loco quam sequeretur rationem sanctissimus Rex in dispensandis Beneficiis perscrutemur. Inde enim illud forsan explendescet, Episcopum illum magis egisse quam Regem, in eo defungendo officio, quod Episcopale etiam magis quam Regium est: quin & plerumque Episcopos, & piissimos doctissimosque viros in consilium sibi adscivisse, ex quo factum sit ut nec Episcopi, nec Pontifices molestiam illi crearint super Beneficiorum collatione. Jam supra alicubi diximus, auctore Goffrido de Belloloco Dominicano, & Confessario ejus, Ludovicum vehementer laborasse, ut deligerentur sibi dignissimi quique, quos præficeret Beneficiis sui Patronatus, vel suæ collationis (2): *Quæ ad Patronatum, sive donationem ipsius pertinebant*: & hunc delectum ab eo commendari solitum Cancellario Ecclesiæ Parisiensis, aliisque eximiis pietate & doctrina viris, Dominicanis maxime & Franciscanis. Anno 1269. antequam ad bellum sacrum proficisceretur, collationem, præsentationemque Beneficiorum sui juris commisit Episcopo Parisiensi Stephano, jusso consiliariis uti Cancellario Ecclesiæ Parisiensis, Priore Dominicanorum, & Franciscanorum Custode. Ea in constitutione sua distinxit Rex suum præsentandi & conferendi jus. Qui adeo Episcopaliter Beneficia conferebat Rex, facile & jure merito sinebatur conferre magis instar Episcopi, quam instar laici præsentare. Adde quod nec sine Episcoporum consilio, consensu, auctoritate conferebat. Si posteriores Reges ejus exemplo contulerunt, nec Episcopaliter ut ille contulerunt, vitium ipsorum fuit; & hæc fuit eritque semper rerum humanarum conditio, ut piis Principibus multo plura liceant, quia pii sunt; quæ potestatis, non pietatis eorum hæredes sibi licere velint.

Et tamen non aliter complures Reges, qui Ludovico IX. præivere, cuique successere, quam ex Episcoporum, vel piorum virorum consilio, & instinctu sui utcumque juris Beneficia dispensarunt (3). Unum profero Philippum Augustum, Ludovici sancti avum, qui in Palæstinam profecturus ad expeditionem sacram, præcepit ut absente se Regina & Archiepiscopus Remensis Beneficia distribuerent, cum consilio fratris Bernardi, qui solitariam in cellula vitam degebat ad saltum Vicennarum: utque dignissimis distribuerent.

Illud non injuria longe probabilius videbitur fundamentum ejus privilegii Galliæ Regum, qui soli ex Principibus summis, ne exceptis quidem Imperatoribus, juxta Joannem Ferraldum, & soli pene ex Laicis conferunt dignitates & Præbendas, quanquam Canones collationibus ita Laicos interdicant, ut ne præscribere quidem eas possint (4). *Licet jus conferendi Præbendas sit adeo spirituale, quod non cadit in laicum, nec laicus illud possit possidere, sed nec*

(1) Histoir. du Differ. p. 90. 93.
(2) Du Chesn. T. 5. p. 445.
(3) Gal. Chr. T. 1. q. 445. Du Chesn. Ibid. p. 30.
(4) Car. Mol. T. 2. p. 1115. Ferrau. de Priv. Regni Franc. c. 8. Fevret. l. 3. de l' Abus c. 4. n. 42. Con. & Dec. Syn. Eccl. Roto. p. 263.

nec præscribere, *tamen Rex Franciæ pleno jure confert Beneficia Ecclesiastica*, *Canonicatus & dignitates*. *Quod jus Imperator non habet*, *&c.* Ita Ferraldus. Memorantur ei consentanei a Fevreto reliqui Canonistæ Galli, quinimmo & privatorum quorundam, qui impune conferant, exempla. Consule si vacat Statuta synodalia Ecclesiæ Rothomagensis, & occurret anno 1255. Oddonis Archiepiscopi charta ad Collegialis Ecclesiæ Capituli institutionem, cujus ille Præbendas a Rege conferri voluit, ad dignitatem vero Decani & ad Parochi munus ab eo præsentari.

VIII. Conciliari ergo poterunt, quæ sive testimonia, sive rationum momenta primam in aciem producta sunt hoc Capite, adversus collationes Laicorum, cum his in adversum modo prolatis exemplis, si dicas 1. Exceptione non infirmari regulam, sed roborari. 2. Non fuisse nescium Bonifacium VIII. qui Canones adversarentur collationibus Laicorum, cum juris esset omnino peritissimus: & tamen consensisse & ipsum, posse sola Romani Pontificis tolerantia, silentio, assensu tacito, validas esse istiusmodi Laicorum collationes. 3. Congeries illa Canonum, quam & hic & alibi promsimus, oppugnabat illos Collatores laicos, qui turmatim hanc licentiam arripuerant, conferebantque Beneficia sine examine, sine delectu, passim & promiscue: at certe tantopere laborarum non esset adversus Regem, qui non conferret nisi ex Episcoporum, ex Confessarii sui, ex virorum religione & doctrina præstantium consilio. 4. Denique pro Episcopalibus maxime & Parochialibus Ecclesiis desudarunt Concilia, ut ne earum vel investitura, vel collatio penes laicos esset. Atqui in iis quæ de Galliæ Regibus deprompta sunt, nusquam Episcopatus, nusquam Parochias illi contulisse leguntur. Germani enim Imperatores investituras maxime Episcopatuum invaserant: inferiores autem Nobiles collationem sibi vindicarant Parochiarum. Cum iis autem omnino incumbat animarum cura & Sacramentorum administratio, jure meritissimo vigilabat providentia Conciliorum, ut ne ea potestas in laicorum manus delaberetur. Ideo & Comitia Cleri Gallicani anno 1625. de solis Parochiis maxime sollicita fuerunt, ut ab iis collationes laicorum propulsarent, juberentque, ut quæ demum cunque earum provisio, in simplicem præsentationem resolveretur Episcopo factam (1). *Utcunque provisum sit Parochialibus Ecclesiis*, *non habeantur ea nisi ut præsentationes Episcopo factæ*, *nequaquam ut collationes*.

IX. Editum est a Concilio Tridentino Decretum (2), quod in futurum valeret ad omnia Beneficia: ut qui ea fundarent dotarentque, Patroni eorum essent: at institutio ne posset quidem ad alios unquam, quam ad Episcopum pertinere.

X. Nec ægre ferat quisquam si cum Joanne de Paris, illo olim Dominicani Ordinis lumine, qui calamum strinxit in defensionem Philippi Pulchri, si cum illo, inquam, dicamus, quanquam Collationibus laicos interdicant Canones, ex privilegio tamen potuisse eas Principibus de Ecclesia bene meritis concedi (3); ita enim & Patronatum laicorum incompertum quondam, postea invectum, & consultissime toleratum fuisse; collationes Principibus semel concessas, non magis revocari posse, quam Patronatum vulgo laicorum indultum; collationem, & Patronatum rem esse & gratiam spiritalem, quæ utraque tamen laicis utcunque possit obtingere; denique Christianissimo Regi plusculum quid etiam indulgeri potuisse, quam vulgo fidelium.

Conquestus est anno 1316. Clerus Anglicanus (4), quod ubi Episcopi instituto examine eos repellebant, quos Rex minime idoneos ad Beneficia præsentabat, ii ad examen laicorum remitterentur. Eduardus II. his querelis faciens satis, edixit, ut ne secundum hoc examen nisi apud Superiores Ecclesiasticos innovari posset. Inde liquet Reges Angliæ jure Collationum abstinuisse, & si tentarent ejusmodi quidquam, vehementer Episcopos refragari solitos. In posterioris ævi Conciliis multa occurrent laicorum conamina ad conferendum, sed ab Episcopis semper damnata oppressaque: maxime vero in Concilio Coloniensi anni 1536.

XI. Pulcherrime doctissimus vir Acosta observavit, cum Clemens III. scribit, Patronum & fundatorem Ecclesiæ Conventualis, contentum esse debere, si consensus ejus

(1) Art. 23. (2) Sess. 24. c. 12.
(3) Goldast. De Mon. T. 2. p. 138.
(4) Con. Gen. T. 11. pag. 2466. 2457. 1736. T. 14. pag. 641.

ejus postuletur post electionem Prælati factam; nec interponere se, dum celebratur electio: excipiendos esse eos, qui speciali quodam ad id jure muniti fuerint. *Ceterum in Conventuali Ecclesia non electioni Prælati faciendæ, sed jam factæ honestius Patroni postulatur adsensus, nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandæ* (1). Sensit Acosta (2) provide ab eo Pontifice additam fuisse hanc clausulam, propter Principes Christianos & Reges, qui Patronatu gaudent; in id assentiri Glossam; in tertia Decretalium Collectione antiqua id juris tribui Comiti Flandriæ, ut Præpositum eligat Ecclesiæ Conventualis, vel Collegialis; persimili potestate donatum fuisse ab Innocentio III. Marchionem Brandeburgensem; Regi Portugalliæ consimilem adscribi a Bellamera; denique Tridentino ipsi Concilio placuisse (3), ut Patronatui Regum Principumque ea concederentur prærogativæ, quarum exortes essent alii quicunque.

Professus est Innocentius III. potuisse a Principe Achajæ conferri Archidiaconatum Ecclesiæ, a præcessore ejus collatum illum ante fuisse, & ab Apostolicæ Sedis Legato confirmatam fuisse eam collationem (4). *Quanquam prædecessor suus eum contulisse dicatur, & Cardinalis Legationis officio fungens ibi Collationem ejus postmodum approbasset*. Marchio vero Brandeburgensis voluit ille quidem, quam extruebat dotabatque Collegialem Ecclesiam, Episcopali subducere jurisdictioni: at Beneficiorum tamen non Collatorem se esse gestiit, sed Patronum; ut quos ipse nominasset Pontifex, vel Pontificis Delegatus, confirmaret (5). *Qui debeat per eum præsentari & per Romanum Pontificem confirmari*. Nec Regi Portugalliæ quidquam idem Pontifex, nisi Patronatum concessit, etsi multa sibi præterea arrogasset. Quod ad Comitem Flandriæ attinet, in judicium pertracta res est, & ad Sedem ipsam Apostolicam; proditum non est quid fuerit deffinitum: sed vel ipsa contentio vociferatur, non caruisse causam verisimili fundamento. Anno 1236. Gregorius IX. graviter Imperatorem admonuit, etsi quæpiam conferre potuisse Beneficia, at non Parochias, quibus animarum regimen innexum est (6). *Esto quod aliqua beneficia vacantia conferas, ut curam tamen animarum illis annexam committere valeas, jus spirituale quod non cadit in laicum, non permittit*. Duci Burgundiæ Alexander III. idem indulserat (7), quod postea Dux Brandeburgensis ab Innocentio III. postulavit.

XII. Privatos complures Nobiles Laicos recenset Carolus Molinæus, qui Beneficia, immo qui & Parochias conferant. Puellarum etiam Monasterium commemorat, cui id jus, vel is usus jamdiu sit. Itaque minus mirum, si aliquid ejusmodi etiam Reges sibi vindicent. Sed illud ingentis omnino momenti est, quod ille animadvertit; Beneficia hæc laicæ collationis ab origine sæcularia magis fuisse & profana Beneficia, quam Ecclesiastica, quanquam ea fundatores Clericis addixissent. *Hujusmodi Canonicatus, facella & similia Beneficia ad meram & perpetuam Regis Collationem spectantia, magis sacularia & profana Beneficia sunt, quam Ecclesiastica*. Ideo nec ullam clavium habent, aut Sacramentorum administrationem (8): eorumque Reges vel Patroni Resignationes, sive simplices, sive conditionatas admittunt, necnon & permutationes: ad tempus etiam ea donare possunt, & antequam vacent; quod legibus Canonicis non constringantur nisi Ecclesiastica Beneficia, non autem Officia civilia, vel sæcularia, etsi Clericis fuerint addicta.

Videtur mihi quidem Molinæus cautius & circumspectius dicere potuisse, adeoque verius, non pauca ex iis Beneficiis primæva ab origine ejusmodi fuisse. Observantur enim nostris etiam nunc oculis in ædibus Optimatum complurium ruri Capellæ, ad quas nominant illi Clericos ad recitandas diurnas nocturnasque Canonici Officii Horas, cum certis ad id proventibus; sed ita ut Clerici hi & Beneficiarii ab Optimatis voluntate una pendeant, ab eo ad arbitrium instituantur & destituantur, nullo se ad has liberas sæcularium largitates Episcopo interponente. Lapsu temporis ea Officia

(1) Fagn. in l. 3. Decr. Tit. 38. c. 25.
(2) C. 1. De senten & re judicata.
(3) Sess. 25. c. 9.
[4] Regest. 13. Ep. 25. Ib. Ep. 22.
(5) Reg. 14. Ep. 58.
(6) Rainald. n. 21.
(7) Recueil pour l' histoire de Bourgog. p. 272.
(8) De Infir. resig. n. 416. 417. & seq.

cia Beneficiis accenſentur ſenſim ſine ſenſu, eiſque cura ſi fors animarum illigatur: Patronis interim nequaquam ſuo jure cadentibus, eandemque conferendi uſurpantibus poteſtatem. Probabile cum primis eſt id genus fuiſſe non paucas, ſeu Capellas, ſeu Eccleſias Regum Collationis, ut ex liberis & pene civilibus Officiis, quæ nullis Canonum regulis tenerentur temporis diuturnitate pene inopine evaſerint in Beneficia, quibus & eadem ratione accreverit cura & ſollicitudo animarum. Poſtquam vero jam Beneficiis annumerantur, non amplius pretio diſtrahi addicique poſſunt, quanquam ſecus ſentiat Molinæus.

XIII. Non poſſum non & hic addere duo Decreta Concilii II. Colonienſis anno 1549. (1) In eorum primo graves perſonant querelæ de Abbatibus, Præpoſitis aliiſque Collatoribus Eccleſiaſticis, qui Parochias conferunt indoctis, inexpertis, nullo excuſſis examine; ſtatuiturque ad Sedem Apoſtolicam recurrendum, a qua reſcindantur eæ Collationes omnes, niſi examen Epiſcopi, vel Examinatorum ab eo delegatorum præiverit; Epiſcopiſque permittatur, ne ad Eccleſiarum adminiſtrationem eos admittant, quibus eæ tam inconſiderate collatæ fuerint. *Declarationem irritantem tales collationes, quas vocant pleno jure, niſi præcedat examen Epiſcopale.* Alterum horum Decretorum laicos Patronos percellit, qui Collatorum in jura irrumpunt. Nemo neſcit ſummos Principes ſemper jure ipſo excipi. Si autem Concilii hujus Patribus viſum eſt, ab Epiſcopis examinari debere, quos Eccleſiaſtici Collatores inſtituerint: non aliud ſane de iis exiſtimare vel decernere potuiſſent, qui a laicis Collatoribus inſtituuntur.

XIV. Delibarunt & Angliæ Reges aliquando hæc ipſa eadem Collatorum jura. Conferebat Eduardus I. Angliæ Rex Præbendas Capellæ Regalis Haſtingenſis, ut quæ immunis eſſet ab Epiſcopi juriſdictione (2). Ciceſtrenſis Epiſcopus eam ſuæ juriſdictioni adſerebat Capellam, inſtabatque, ut præſentaret tantum Rex, non conferret. Inquiſitiones fieri Rex juſſit, ut reſcire poſſet, quis priſcus fuiſſet uſus. Hinc patet Angliæ quoque Reges id ſibi ſumpſiſſe, ut quaſdam conferrent Præbendas. Henricus III. Angliæ Rex conteſtabatur Capellam Regiam ſancti Martini apud Londinum, abſolutam ſemper fuiſſe a juriſdictione Epiſcoporum: *Ita quod Decanus cum deberet inſtitui, a ſola manu regia ſtallum recipit in choro, & locum in Capitulo.* Is ergo erat uſus. At nihilo ſegnius Archidiaconus eas exemptiones impetebat.

De Irregularitatibus. Ac primum de Irregularitate criminis,

CAPUT LVI. *P.1.l.2.c.12*

De Irregularitate criminis, & pœnitentiæ per quinque priora ſæcula.

I. Crimina publicæ pœnitentiæ obnoxia, Ordinibus, Ordinumque functionibus ſummovebant.

II. Quæ per pœnitentiam redintegratur innocentia Clericatus ſanctimoniæ non ſatis reſpondebat. Innocentia ab ipſo uſque Baptiſmo petita neceſſaria erat.

III. Probationes ex Paulo & Canonibus.

IV. An Ordinatio peccata deleat?

V. Capitalia omnia crimina Clericatu arcebant.

VI. Idque tum in Oriente, cum in Occidente.

VII. Etiam pœnitentiæ curriculo perfunctis irregularitatis macula hærebat.

VIII. Facilior diſpenſatio ad minores Ordines. Occulta crimina ut pœnitentiæ, ita & irregularitati obnoxia.

IX. Non poterant Clerici Pœnitentiæ publicæ ſubjici.

X. An Ordinis functionem tuto quis obire poſſit, lethalis culpæ ſibi conſcius?

XI. Pontificum Decreta Pœnitentibus omnibus Ordinibus interdicunt.

XII. Arcent & Clericos a Pœnitentia publica.

XIII. Quamvis per tria priora ſæcula eï ſubjicerentur.

XIV. Quæ fuerint cauſæ, quamobrem ita Diſciplina nova & mitior gliſceret.

XV. Chriſtus ipſe Petro pœnitenti ſummum Eccleſiæ ſuæ Pontificatum contulit, & ab hac ipſa indulgentia fundamenta fecit Eccleſiæ ſuæ. Auſteriores ſuas leges po-

Ll 2

(1) Con. Gen. T. 14. pag. 641.
(2) Conſt. Ant. Reg. Angl. p.812. 62.

sterius edidit Ecclesia, ita extorquente necessitate, ut simulatis pœnitentiis occurreretur. Horum probationes ex Augustino.

XVI. Et ex Optato. Non omnia crimina pœnitentiæ publicæ & irregularitati obnoxia erant, sed capitalia tantum.

XVII. Indulgentius cum iis actum est, qui jam fuerant ordinati.

XVIII. XIX. Probationes novæ in Oriente & Occidente.

I. DIsputationi hactenus nostræ de Præsentatione, Nominatione & Collatione, tempestive jam subtexetur operosa de Irregularitatibus pertractatio; nec minus tempestive eadem præmittetur, prolixiori de Electionibus disceptationi, paulo post subjiciendæ. Nemo enim non intelligit, nec rite conferri Beneficia posse, nec ad ea quenquam præsentari, institui, eligique vel confirmari, nisi qui sit ab his omnibus impedimentis Canonicis, quas irregularitates vocant, expeditus & liber. Irregularitates autem, seu vitia Regulis Canonicis adversa, quibus ab Ordinibus Ordinumque muniis summoventur, a crimine ordiemur, & ea quæ crimina quævis expiat, pœnitentia Canonica publicaque. Omnino enim & criminum macula, & ipsa eorundem publica pœnitentia ab Ordinibus & Beneficiis arcebant.

II. Non aliud enixius commendavit Paulus, quam ut criminis puri essent ab homine novo per baptismum induto, quicunque sacris Ordinibus & Ministeriis altarium initiandi erant. *Sine crimine esse*. Non expetebat ut sine peccato essent, sed ut sine crimine, hoc est eorum seu flagitiorum, seu facinorum expertes, quæ nonnisi quasi altero baptismo, publica pœnitentia abluerentur. Inde enim contigit, ut pœnitentes ipsi irregularibus accenserentur a Conciliis, Pontificibus, & antiquioribus Ecclesiæ Patribus. Non quo maculam inureret pœnitentia publica, cum ea potius omnia eluerentur scelera, criminumque sordes extergerentur. Sed cum pœnitentes ipsi sacris Ordinibus arcebantur, tota in crimina ipsa redundabat invidia, quæ nisi pœnitentiæ publicæ lacrymis ablui non potuissent. Non sola desiderabatur innocentia morum præsens, sed præterita, & illa ipsa, quæ eximium quendam ex baptismo in sanguine immaculati Agni candorem splendoremque hausisset. Instar est quidem Baptismi pœnitentia, sed quo prioris Baptismi pretium & integritas non æquetur. Est enimvero pœnitentia divinum & cœleste lavacrum, sanguine Agni redundans, maculas animæ prorsus omnes obliterans, & eam donans sanctimoniam, quæ cœli fores recludat: sed quod tamen illam non restituat innocentiæ post baptismum illibatæ virginitatem: non illam Baptismi unius propriam gratiæ plenitudinem; quæ denique sanctos & cœlo maturos nos præstet, non tamen Presbyteros, aut Ministros sacros. Nulla magis res declarat, quam puritatem vitæque integritatem Concilia & Patres aureis Ecclesiæ sæculis flagitarent a Ministris sacris, quam quod ne eos quidem sacro ministerio dignos existimarent, quos cœlesti gloria non indignos profitebantur.

III. Paulo jam Apostolo aures animosque advertamus (1): *Ut constituas per civitates Presbyteros, &c. Si quis sine crimine est, &c. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, &c. Diaconos similiter, nullum crimen habentes.* Ejus Apostolici præcepti observantiam demonstrant Constitutiones Apostolicæ: demonstrat & Apostolicus Canon (2): *Si adversus fidelem aliqua accusatio intendatur, vel fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alius prohibitæ actionis, & convictus fuerit, ad clerum ne provehatur.* Concilium Neocæsariense Presbyteros Diaconosque ordinari non potuisse declarat (3), qui corpus scelere quopiam inquinaverant, cum vetet ad aras accedere, si cujus vel sua confessione, vel canonica convictione crimen patuerit.

IV. Verum duo quædam in hos Canones observanda. Alterum est, quod ubi eo Canone spoliantur Clerici, vel Presbyteri propria inter sacra functione, reliquis tamen non spoliantur Sacerdotii ornamentis, adeoque nec Beneficiis. *Ne offerat, maneat tamen in aliis propter bonæ vitæ studium.* Diaconi vero non aliud, quam ad Subdiaconorum Ordinem deprimuntur. *Ministri, ὑπηρέται, Subdiaconi habeant ordinem.* Quo sane spoliantur priore & pinguiore Beneficio, exiliore donantur.

Alterum vero est, quod ait Concilium, plurimos arbitrari, ordinatione remitti peccata. *Nam reliqua peccata censuerunt plurimi*

(1) Tit. c. 1. 2. Tim. 3. Const. Ap. L. 2. & L. 3. c. 9. L. 8. c. 4.
(2) Can. Ap. o. 61. (3) Can. 9. 10.

rimi per Ordinationem dimitti. Et ea videtur ratio movisse hujus Concilii Patres, ut ne eadem irregularitate irretirent alia scelera, ab impudicitate longe diversa. Balsamoni visum est (1), unctione sacra quam abundantiori plenitudine exundantem accipiunt Episcopi, deleri peccata omnia ante Ordinationem commissa, addique adeo potestatem remittendi omnia peccata; sed aliis Ordinibus ex hoc Canone remitti non posse nisi minora peccata, & eas labeculas, quæ non ad fornicationem usque erupere; ideoque ex hoc Canone irregularitatem non aspergi, nisi ei qui reipsa carne lapsus sit. Σώματι προημαρτηκώς. Advertit Zonaras nihil affirmari ab hoc Concilio, sed aliorum sententias recitari: *Multi censent*. Quod perhibet autem Balsamon de minoribus Ordinibus, plusculum habet probabilitatis, quam quod de Episcopatu.

Sed ultra has metas effunditur austeritas hujus Concilii (2), ubi irregulares haberi decernit eos, quorum uxores de adulterio fuissent convictæ: si post Ordinationem vero id contigisset, aut eas repudiare jubet, aut prorsus ab Ordinum functionibus abstinere. Denique eo Concilio exauctorantur Presbyteri (3), qui uxores ducunt; qui vel fornicationis, vel adulterii infamia conspurcantur, ii non gradu moventur tantum, sed & pœnitentiæ subjiciuntur.

V. In Ancyrano Concilio (4) ab omnibus Altarium muniis procul amandantur Presbyteri, Diaconique, qui Idolis sacrificassent, eamque mox maculam iterato eluissent certamine, quo & victoriam reportassent; sed Beneficio non privantur. Si duo hæc autem Concilia irregularitate non innodant, nisi eos qui vel fornicatione, vel idololatria contaminati essent: id profecto ex eo fit, quod innovanda illis tantum erat Canonum censura in ea flagitia, quæ tunc vel invalescerent, vel reformidarentur. Ceteroqui enim vigebant Apostolici Canones, quibus omnia prorsus capitalia crimina eadem implicantur damnatione. Testimonio utemur Nicænæ ipsius Synodi, quæ depositionis sententia confodit una omnes Presbyteros, qui quamvis scelera sua confiterentur, τὰ ἁμαρτήματα, ordinati tamen fuissent; Clericosque omnes qui Ordinibus post lapsum suum ornati essent. Ratio Concilii satis idonea ea est, quod ea Ordinatio præter Canones facta sit, παρὰ κανόνα: nec possit ignavia, vel incuria Episcoporum vim Canonum obtundere, & intemeratas Ecclesiæ regulas debilitare (5): τὸ κῦρος τῶν ἐκκλησιαστικῶν.

VI. Nec indulgentiores fuere Synodi Ecclesiæ Occidentalis. Gradu & Ordine summovet Eliberitana Synodus Subdiaconos ante Ordinationem fornicationi implicatos: propterea nimirum, quod ordinatos semel Subdiaconos, jam facile sinerent ad Ordines irrepere superiores, ubi præscripserat jam Paulus intaminatam quandam innocentiam (6): *Eo quod postmodum per subreptionem ad altiorem gradum non sit promovendus*. In hoc eodem Concilio (7) deponuntur Episcopi, Presbyteri & Diaconi, de adulterio post ordinationem convicti; communione etiam ejiciuntur: rursum tam ipsi (8), quam Clerici omnes alii exauctorantur, si ductis ante ordinationem uxoribus copulentur: denique dejiciuntur Clerici omnes (9), qui adulterii convictas conjuges non ejecerint.

VII. Hactenus hæsit irregularitas crimini, cui expiando indicebatur pœnitentia, non ipsi vero pœnitentiæ. Is sermo erat castigatior, utpote a Pauli ipsius verbis derivatus. Sed erat & in variis percensendis criminibus prolixior, nec resolvebatur dubitatio, an expleto pœnitentiæ curriculo, quam scelus, tam irregularitas ejus expungeretur. Non abludit a vero, inde permanasse universaliorem illam regulam, quæ pœnitentibus irregularitatem adscribebat. Id vero perfacile est animadvertere in Concilio Carthaginensi IV. quo vetantur ordinari pœnitentes, quantavis in virtutum fastigia evecti sint (10). *Ex pœnitentibus, quamvis sit bonus, Clericus non ordinetur. Si per ignorantiam Episcopi factum fuerit, deponatur a Clero, quia se ordinationis tempore non prodidit esse pœnitentem. Si autem sciens Episcopus ordinaverit talem, etiam ab Episcopatus sui ordinandi duntaxat potestate privetur*.

VIII. Humanius aliquid constituit Concilium Toletanum I. ut cum inexorabilis quodammodo necessitas urgeret, ad minores Ordines promoveri possent pœnitentes. Qui vero sint Pœnitentes, diserte hoc Canone explicatur (11). *Placuit ut de pœnitente non admittatur ad Clerum, nisi tantum*

(1) Supp. 1525. (2) Can. 8. (3) Can. 1. (4) Can. 1. 2.
(5) Can. 9. 10. (6) Can. 30. (7) Can. 19. (8) Can. 33.
(9) Can. 65. (10) Can. 68. (11) Can. 2.

tum si necessitas aut usus exegerit, inter Ostiarios deputetur, vel inter Lectores; ita ut Evangelia & Apostolum non legat. Si qui autem ante ordinati sunt Diacones, inter Subdiaconos habeantur; ita ut manum non imponant, aut sacra non contingant: Pœnitentem vero dicimus de eo, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus, gravissimisque peccatis publicam pœnitentiam gerens, sub cilicio, divino fuerit reconciliatus altario.

Jam ergo ambigi non poterit, quin ingentia quævis crimina & pœnitentiæ subessent publicæ, & irregularitati: *Pro diversis criminibus, gravissimisque peccatis*. Et cum non exprimatur hic necesse esse, ut ea scelera publica sint, quo pœnitentiæ publicæ addicantur: hinc merito conjicitur, tametsi occulta essent, si modo tamen gravia essent crimina, & pœnitentiæ & irregularitati obnoxia fuisse. Cum tot sæculis remiserit elangueritque prisca illa pœnitentiæ Canonumque austeritas, non potuit tamen adhuc id expugnari, ut homicidii etiam occulti reus irregularitatis vinculo non constringatur. Capiendus est ergo iste Canon de homicidio, sive publico, sive occulto; nec quicquam facinori huic ceterisque in hac parte interjicitur discriminis; ad omnia æqualiter manat ea, quæ iis omnibus aspergitur irregularitatis infamia. Certo ergo constat indiscriminatim omnia prorsus crimina paulo atrociora, sive publica forent, sive occulta, auctores suos pœnitentiæ & irregularitati immersisse.

Quam non possent in unum coalescere Ordines sacri cum publica pœnitentia, designatum haud dubio voluit Optatus, quando Episcopum Donatistam inducit ita censentem, non ad ordinationem Episcopatus imponendas esse manus Cæciliano, sed ad pœnitentiam, ut caput illi de pœnitentia conteratur, hoc est ut ea irregularitate illaqueatus nunquam ad Episcopatus fastigium eluctari possit. *Exeat huc, quasi imponatur ei manus in Episcopatu, & quassetur illi caput de pœnitentia*. Id ille libro primo, quod & secundo confirmat, cum probro vertit Donatistis, quod rudes adhuc pueros pœnitentiæ subjecerint, ut ne posthac Ordinibus exornari possent. *Invenistis pueros, de pœnitentia sauciastis, ne aliqui ordinari potuissent.*

IX. Ut autem Clero illigari nunquam poterant pœnitentes, ita nec Clerici quidem pœnitentiæ. Usque adeo persuasissimum erat, sacerdotio sociari nunquam posse scelerosam vitam, ut ne committi quidem illud pœnitentibus posset, quorum etsi persanata essent criminum vulnera, horum tamen vulnerum superessent etiam post peractam pœnitentiam cicatrices aliquæ. Id edocet Siricius Papa, quantamcunque quis pœnitentiæ laboribus & lacrymis puritatem sibi conciliet, magnopere tamen eam deficere ab ea, quam cœlestis Agni sacrificium & altare desiderat (1). *Sicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem nulli unquam laico liceat honorem clericatus adipisci. Quia quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum.*

X. Hodierna nonnihil diffidet Theologorum Schola, in ea quæstione, in qua priscæ Synodi & antiqui Pontifices vehementer consentiebant. An videlicet Diaconi, aliique Clerici inferiores Ordinum suorum functiones obire possint citra novi sceleris labem, ante expiata sacramento Pœnitentiæ priora aliqua flagitia, quibus sauciatam gerunt conscientiam. Non difficile est divinare, quam in partem hic inclinet antiquitas, cum adeo non permitterent tunc Pontifices Synodique, ut ante peractam pœnitentiam Ordinum functiones ederent, ut nec post eam peractam id essent concessuri. Quin & ubi graviori necessitate quapiam coguntur aliquid remittere de Canonum rigore, ad Ordines minores admittunt illi quidem penitentia perfunctos, sed ea lege, ut nec Evangelia, nec Paulinas publice in Ecclesia legant Epistolas, nec vasa sacra contrectent.

Et hinc augurari fas est de verbi divini prædicatione quid antiqua statueret disciplina, an ante, aut saltem post ablutas per pœnitentiam scelerum maculas, ea defungi liceat. Cum enim ea quidem functio & Apostolica sit prorsus, & eminentiorem quandam redolere debeat sanctitatem, longe superabat lectionem sacrarum Novi Testamenti paginarum, inter sacrificii solemnia; cum hanc lectionem non paucæ Ecclesiæ etiam Lectoribus committerent. Ancyrana Synodus Pre-

(1) Epist. 1. cap. 14.

Presbyteris in scelus lapsis prohibet (1) sacrificare & prædicare, ὁμιλεῖν. Eademque de causa prohibet Diaconis, ne panem & Calicem sacrificii offerant, neve alta voce pronuntient, quod pronuntiare, seu prædicare solebant: κηρύττειν. Huc tantisper digressi, non longe a proposito aberravimus.

XI. Nicænos Canones mordicus retinet inexorabilis censor Innocentius I. (2) & a Clero facessere eos jubet, qui etiamsi expleto pœnitentiæ curriculo inscripti ei fuerant. Nec clementiores se esse voluerunt Zosimus & Hilarius Pontifices (3) ejusdem primæ Sedis, sicut nec Gelasius: qui sancit, ut juxta diligentiorem Canonum normam, gradu ejiciantur omnes, qui Clero Ordinibusque obrepserunt, cum sceleris puri non essent: aut qui post ordinationem suam in ejusmodi flagitium aliquod prolapsi sunt.

XII. Redeo ad illud ex Siricio supra observatum, Clericos quolibet flagitio contaminatos, non tamen publicæ subditos fuisse pœnitentiæ; non impositionem manuum cum pœnitentibus publice subiisse, per singulas synaxes; non in cinere & cilicio prostratos jacuisse; non alia denique subiisse munia squalloris & dejectionis pœnitentium insignia. Id honoris & reverentiæ habebatur sacerdotio, ut ne iis manus humi dejectis imponerentur, qui aliis imposuerant; ut ne prostrati jacerent, ut ne altaribus, ut ne ad fidelium pedes pervolverentur, qui hæc humilitatis officia a pœnitentibus ipsi ante expresserant: denique verendum erat, Clericorum lapsibus ne magis offenderentur fideles, quam pœnitentia ædificarentur, excitarenturque ad pietatem. Itaque privatim pœnitentiæ labores subibant: ad Ordines autem & Beneficia irregulares & absoni habebantur, quod irregularitatem non pœnitentia flagitii, sed flagitium ipsum inureret. Audiendus de his Leo Papa Epistola ad Rusticum Narbonensem Episcopum (4). *Alienum a consuetudine Ecclesiastica, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconii gradu fuerint consecrati, pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundum quod scriptum est: Sacerdos si peccaverit, quis orabit pro eo? Unde hujusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei, privata est expetenda secessio, ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa.* Eandem in Africa disciplinam declarat Carthaginensis Canon apud Ferrandum in Breviario Canonum (5). *Ut Diaconi vel Presbyteri, si a ministerio remoti fuerint, non eis manus, vel tanquam pœnitentibus, vel tanquam fidelibus laicis imponantur.*

XIII. Perantiqua jam tum erat ea disciplina ævo Leonis Papæ, cum eam ille velit fuisse ex Apostolica traditione derivatam. Id equidem interpreter eo sensu dici, quo ait Hieronymus, conducibile esse, ut unaquæque Ecclesia traditiones Apostolicas arbitretur esse consuetudines peculiares suas. Certissime enim traditioni Apostolicæ innititur auctoritas Ecclesiæ, quæ tuendæ pacis & concordiæ ergo pondus addit & stabilitatem antiquis omnibus Ecclesiarum usibus moribusque. Non dissimili sensu donanda sunt hic ea Leonis verba, sicut & aliorum complurium paris antiquitatis decretorum, quibus ejusdem modi verbis antiquitas conciliatur.

Ut enim ad rem ipsam propius accedam, inficias ire vix quisquam potest, quin prioribus tribus sæculis subjicerentur Clerici flagitiosi iisdem pœnitentiæ legibus, quibus Laici, iisdem pœdoribus squalloribus, laboribus. Ita enim Apostolici Canones palam faciunt (6): *Si quis Clericus, &c. cum pœnitentiam egerit, ut laicus recipiatur.* Accedunt & Canones Eliberitani (7): *Diaconus si sponte confessus fuerit, placuit eum acta legitima pœnitentia post triennium accipere communionem*; & Canones Neocæsarienses (8): *Presbyter si fornicatus fuerit, expellatur, & ad pœnitentiam deducatur.* Suffragatur & exemplum Natalis Episcopi apud Eusebium (9): *Non modo ad Cleri, sed ad Laicorum genua advolvitur.* Denique exemplis longe pluribus apud Cyprianum res conficitur, ubi Episcopi ipsi pœnitentiæ stationibus subjiciuntur (10): *Episcopatum deposuisse, ad agendam pœnitentiam conversum.* Quin & quarto excurrente sæculo ejusdem priscæ severitatis in Clericos

(1) Can. 1. 2. (2) Innoc. I. Epist. 6.
(3) Zosim. Epist. 1. cap. 3. Hilar. Epist. 2. cap. 4. Gelas. Epist. 9.
(4) Cap. 2. (5) Cap. 118. (6) Can. 62. (7) Can. 76.
(8) Can. 21. [9] Hist. l. 5. cap. ult. (10) Epist. 68. 59. 52. 64.

ricos vestigia quædam superfuere. Sabinianum enim Diaconum scelerosum ad pœnitentiam cohortabatur Hieronymus (1): *Hortatus sum, ut ageres pœnitentiam, & in cilicio & cinere volutareris.*

XIV. Hæc vero disciplinæ exterioris varietas, & alternatio, in tanto sæculorum decursu, nihil omnino officiebat, quin potius famulabatur sanctimoniæ & religioni, quæ semper eadem & invariata vigebat in Ecclesia. Si enim initio Clerici promiscue cum Laicis sordibus pœnitentiæ & squallori subjiciebantur, ideo fiebat, quod criminis enormitas eos omnibus sacerdotii ornamentis orbasset & prærogativis, atque in Laicorum sortem dejecisset. Si quarto desinente sæculo jam non permissi sunt amplius Episcopi, Presbyteri, Diaconique cum Laicis publicæ pœnitentiæ illuviem subire: eo id consilio factum, ut ita scelerum pœnas darent, ut ne eorum dedecore Clerus universus deturparetur. Secreta pœnitentia & sacerdotii honori consulebatur, & qui ordinem sanctissimum dehonestaverant, pœnas dabant. Verum hæc consuetudinum diversitas aliisque temporibus & locis, ipsamet universa eo conspirabat, ut sacerdotalibus functionibus proscriberentur, qui scelere quovis earum sanctimoniam dedecorassent, nec unquam ad eas revocarentur, quamtumvis strenuissime pœnitentiæ stadium decurrissent. Nam post hanc etiam privatam aut semipublicam pœnitentiam nemo unquam tunc quidem ad virginalis Hostiæ sacrificium & ministerium redintegrabatur.

XV. Existimo tamen, si penitissimam scrutemur Ecclesiæ antiquitatem, inter ipsa ejus primordia austeritati indulgentiam præcucurrisse, Christumque ipsum cœlestem & & sempiternum Pontificem, dum in terris ageret, hanc misericordiæ regulam dedicasse, specimenque in eo ipso edidisse, quem Ecclesiæ suæ caput, sui Vicarium designavit. Post lapsum suum Petrus non sacerdotio tantum, sed apici & summo fastigio sacerdotii restitutus, & a Christo ipso restitutus est; qui in primo & Principe Christiani orbis Episcopo exemplum sancire & monumentum excitare volnit humanitatis, & indulgentiæ, quod posteriora omnia sæcula mirarentur. Ea fuere initia & prima Ecclesiasticæ disciplinæ fundamenta, clementiæ & humanitati suavissimæ superstructa. Nec sane ipsius universalis Ecclesiæ origo scaturire potuit alio ex fonte, quam effusissimæ Dei misericordiæ, invictissimæ caritatis Christi, indulgentiæ scelerum plenissimæ per baptismum datæ. Primas ergo tulit clementia, tum austeritas subsecuta est. Primigenia Ecclesiæ indoles, natura, & proclivitas indulgentiæ est, ut quæ Christi cruci innixa, sanguine ejus perfusa & coalita sit. Austeritas posterior accessit, clementiæ & indulgentiæ contemptæ vindex ultrixque. Ipsæ canonicæ pœnitentiæ primum mitiores fuere; ex humanitatis hujus aspernatione sæviendi necessitas orta est. Clementiæ & illud fuerat, quod Clerici pœnitentiæ consumpto curriculo iisdem gradibus redderentur, quibus exciderant. Ea restitutionis spes simulatas complurium pœnitentias peperit; cui pesti ut occurreretur, necessum fuit irrevocabiles lapsis decernere depositiones, ut serio resipiscerent, & nullo fuco, nullis simulationis præstigiis illudere se posse deinceps sperarent.

In hanc doctrinam prævivit nobis Augustinus, qui Donatistas hoc admonebat, si post hæreticæ pravitatis scelus pœnitentia expunctum sinantur frui honoribus, & fungi muniis Clericatus, eam esse salubrem dispensationem, qua Ecclesia utendum sibi existimet exemplo Christi, qui eandem humanitatem in Petrum ipsum explicuit. Si enim postea austeriores sibi leges præfixit Ecclesia, obviatum esse falsis & fraudulentis pœnitentiis. Verum penes eam incolume semper esse jus, rigorem inflectendi & indulgentiæ postponendi, ubicunque publica vel utilitas fidelium, vel necessitas suaderet cogeretve (2). *Sed ne forsitan etiam de ceteris criminibus, spe honoris Ecclesiastici animus intumescens, superbe ageret pœnitentiam, severissime placuit, ut post actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo sit Clericus: ut desperatione temporalis altitudinis, medicina major & verior esset humilitatis. Nam & sanctus David de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, & tamen in honore suo perstitit. Et beatum Petrum, quando amarissimas lacrymas fudit, utique Dominum negasse pœnituit, & tamen Apostolus mansit. Sed non ideo supervacua putanda est posteriorum diligentia, qui ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo salus tutius muniretur; experti credo aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum poten-*

(1) Epist. 48. (2) Epist. 50.

potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas multorum experimenta morborum.

XVI. Id jam ab Optato scitissime animadversum fuerat, Primatum Ecclesiæ a Christo collatum fuisse Petro pœnitenti, clavesque Regni ceteris Apostolis communicandas (1): *Bono unitatis beatus Petrus, cui satis erat, si post quod negavit, solam veniam consequeretur, & præferri Apostolis omnibus meruit, & claves Regni cœlorum communicandas ceteris solus accepit*. Et infra: *Stant toti innocentes, & peccator accipit claves, ut unitatis negotium formaretur. Provisum est, ut peccator aperiret innocentibus, ne innocentes clauderent contra peccatores.*

Hæc ex optato miranda prorsus Christi dispensatio, qui principalem auctoritatem clavium Ecclesiæ & Cœli commendavit non innoxio, qui noxios posset aversari & excludere; sed pœnitenti, qui ne pœnitentes quidem possit abigere, nedum innoxios.

Sed & illud observari par est, cum non omnia prorsus scelera, quæ fores Regni cœlorum occludunt, pœnitentiæ publicæ subjicerentur: non omnia etiam irregularitatem Clericis importasse. Ea quippe duntaxat flagitia, quæ publicæ pœnitentiæ laboribus eluenda erant Laicis, Clericos ab ordinibus & functionibus sacris summovebant. Atqui a Morino invictissime demonstratum est, scelerum publicæ pœnitentiæ obnoxiorum numerum paulatim crevisse, donec septimo circiter sæculo omnia prorsus ei necessitati subderentur; quo eodem quoque tempore contigit, ut publica tantum crimina publicæ, occulta occultæ pœnitentiæ remediis sanarentur. Verum tametsi tunc occulta crimina pœnitentiæ publicæ legibus eximerentur, non tamen ab irregularitatis absolvebantur vinculis. Hærebat ergo illis etiam clam perpetratis hæc irregularitatis infamia, quanquam non omnibus omnino, ut hic liquebit. Tritissimo tamen sermone a sanctis Patribus dicebatur, crimine quovis Ordinum januam aditumque obstrui, quod crimen non diceretur tunc nisi capitale, cujus comparatione reliqua venialia videri, & dici poterant.

XVII. Alibi certe docet Augustinus, nunquam a Petro peractam fuisse illam pœnitentiam publicam humilemque, de qua mentionem faciunt Canones Ecclesiæ. *Cavendum est, ne ita putetur egisse pœnitentiam Petrus, quomodo agunt in Ecclesia, qui proprie pœnitentes vocantur. Et quis hoc ferat, ut primum Apostolorum inter tales pœnitentes numerandum putemus?* Sed crimine ipso, non criminis pœnitentia illinebatur irregularitas. Itaque verissime dicitur Petrus eximium in hac parte indulgentiæ exemplum fuisse, & potuisse Ecclesiam posterioribus his sæculis exemplo Christi sponsi sui eandem explicare humanitatem, cum hortabatur caritas, cum urgebat necessitas, & eos qui lapsi erant, his irregularitatum laqueis expedire, ut tradit auctor libri de vera & falsa pœnitentia (2) inter opera Augustini; ubi tamen id desiderat, ut rariuscula sint hæc exempla.

Verum illud imprimis observandum est, eam dispensationem, de qua disserit Augustinus, & cujus forma in Petro præluxit, ad eos spectare tantum, qui jam ordinati sint. Ceteris enim a Paulo declarat Ordinibus interdictum omnino esse, si baptismo semel mundati, rursus inquinentur. *Ideo Paulus quando eligit ordinandos, vel Presbyteros, vel Diaconos, vel quicunque ordinandus est ad Præposituram Ecclesiæ, non ait, si qui sine peccato est, hoc enim si diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur. Sed ait, si quis sine crimine est, sicut est homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, sacrilegium, & cetera hujusmodi*. Ita videtur Augustinus ex Paulo flagitiis omnibus capitalibus irregularitatem indicere.

XVIII. Non declinavimus ab orbita, ubi ex Augustino & Optato patrocinium mutuati sumus posteriori disciplinæ. Nunc ad antiquiores rursus mores Canonesque reflectenda oratio est. Clericis omnibus id sedulo præcipit Julianus Pomerius, ut quolibet capitali crimine conspurcati, subducant ipsi sese sacris Altaribus, occultam & seriam pœnitentiæ publicæ laboribus defungi. De restitutione autem ipsorum in Ordinum munia post impletam pœnitentiam prorsus silet (3). *Exceptis peccatis, quæ tam parva sunt, ut caveri non possint, pro quibus quotidie Deo clamamus, Dimitte nobis, &c.* Non excipit ergo nisi veniales culpas: *ali-quod*

(1) L. ult.

(2) Cap. ult.

(3) De vita contempl. L. 2. cap. 7.

quod crimen occulte admittunt, &c. Illud propriis confessionibus produnt, aut ipsi in se voluntariæ excommunicationis sententiam ferant. Eidem ergo legi obstringebantur crimina qualibet quantumvis occulta.

XIX. Narrat in historia Lausiaca Palladius, ut a sanctissimo viro Macario ad resipiscentiam adductus sit Presbyter, carnalium ante voluptatum cœno immersus, spoponderitque se nunquam amplius Sacramentum celebraturum; sed in laicorum turba latitaturum reliquo vitæ tempore (1). *Spopondit se amplius non peccaturum, nec Altari ministraturum, sed sortem laicam amplexurum*, λαικὸν κλῆρον. Praeclare adnotavit doctissimus vir Valesius (2), ex Eusebii verbis colligi non posse, quod Joannes Apostolus præfecerit Ecclesiæ juvenem illum, quem ex Latronum contubernio abstraxerat, sed quod Ecclesiæ restituerit. *Restituit Ecclesiæ*. ἀποκατέστησε τῇ ἐκκλησίᾳ.

CAPUT LVII. *P. 2. l. 2. c. 15.*

De Irregularitate criminum ac capitalium VI. VII. & VIII. sæculo in Hispania.

I. Enumerantur irregularitates ex Concilio IV. Toletano.

II. Hormisdæ Papæ auctoritas & ratio. Cum censor sit criminum sacerdos, merito crimine quolibet arceri quemlibet a Sacerdotio.

III. Irregulares sunt pœnitentes, non propter pœnitentiam, sed propter crimen. Probatio ex iis, qui adventante morte pœnitentiæ habitum induebant, nisi prorsus innoxii, nec irregularitati subjiciendi.

IV. Ilerdensis Concilii delinimenta aliqua.

V. Aliorum Conciliorum vigor indeflexus. Exemplum Potamii Episcopi.

VI. Exemplum Gaudentii Episcopi.

VII. Quamvis occulto crimini irregularitas adhærescebat.

VIII. Probationes ex Isidoro Hispalensi.

IX. Ejus Epistola ad Massanum supposititia est. Probationes.

X. Aliæ ad idem probationes. Explicatur Canon Ancyranus, quem fabricator hujus Epistolæ minus intellexit.

XI. Germana Isidori Epistola Conciliis consentanea.

I. IRregularitas impedimentum est Canonicum, quo tum Nominationes irritæ fiunt, tum Electiones. Postquam ergo verba fecimus de Nominationibus, antequam ad Electiones accedamus, edisserendas hic adgredimur irregularitates, quas universas uno Canone complectitur Concilium Toletanum IV. (3) *Deinceps qui non promoventur ad Sacerdotium, ex regulis Canonum necessario credimus inferendum, id est, qui in aliquo crimine detecti sunt qui infamiæ nota aspersi sunt, qui scelera aliqua per publicam pœnitentiam admisisse confessi sunt*. Hæc prima est irregularitas, quæ hic elucidabitur etiam prima, ut iisdem insistamus hujus Concilii vestigiis. *Qui in heresin lapsi sunt, qui in hæresi baptizati, vel rebaptizati esse noscuntur*. Hæc altera est irregularitas, quæ & ipsa a crimine proficiscuntur. *Qui semetipsos absciderunt, aut naturali defectu membrorum aut decisione aliquid minus habere noscuntur*. Hæc tertia est, partim ex crimine partim ex defectu naturali, vel fortuito. *Qui secundæ uxoris conjunctionem sortiti sunt, aut numerosa conjugia frequentaverunt, aut viduam, vel a marito relictam duxerunt, aut corruptarum mariti fuerunt, qui concubinas aut fornicarias habuerunt*. Variæ sunt hæ bigamorum classes, ubi culpa nectitur cum defectu mysticæ significationis. *Qui servili conditioni obnoxii sunt. Qui ignoti sunt*. Nulla hic culpæ suspicio. *Qui Neophyti sunt, qui laici sunt*. Nemini non exploratum est, quam hi non sint idonei sacris Ministeriis. *Qui sæculari militiæ dediti sunt. Qui Curiæ nexibus obligati sunt*. Servitutes hæ sunt, quæ cum Clericorum libertate a terrenis omnibus vinculis absoluta, conciliari non possint. *Qui inscii litterarum sunt*. Laico non crimini vertitur ignorantia: at Clerico plurimorum ea scatebra est peccatorum.

II. Initium ergo sumamus a prima istarum irregularitatum, seu a convictione, & infamia, vel confessione criminis in publicæ pœnitentiæ stadio. Rescribens ad Episcopos Hispaniæ Hormisda (4) ex Canonum norma irreprehensibiles esse debere statuerat eos, qui Ordinibus essent initiandi, hoc est

(1) Hist. Lauf. cap. 20.
(2) Nota in hist. Euseb. pag. 52.
(3) Can. 19.
(4) Epist. 25.

est sine crimine, ut criminosos libere & fidenter objurgare & corripere possent. *Irreprehensibiles esse convenit, quos praeesse necesse est corrigendis*. Nec vero poenitentibus aditum ad eos ullum posse patere. *Sed nec de poenitentibus quisquam ad hujusmodi gradum prophanus temerator aspiret. Qua conscientia absolvat reum, qui se peccata sua populo scit teste confessum? Quis enim quem paulo ante vidit jacentem, veneretur Antistitem? Praeferens miserandi criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem*.

III. Quibus ex Hormisdae verbis illud quoque manifestum est, non poenitentia, sed crimine obstrui fores Ordinum. Quod perspicue rursum patet ex Concilio Gerundensi, a quo decernitur, ut quibus impositae sunt manus in poenitentiam, ex gravi morbo decumbentibus, ii ad Ordines eniti possint, ubi sese & vires recuperarint, si modo nullo se unquam crimine, quo irregularitas illidatur, inquinarint (1). *Qui aegritudinis languore depressus, poenitentiae benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit, & postmodum reconvalescens, caput poenitentiae in Ecclesia publice non subdiderit, si prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad Clerum*. Altero post saeculo idem confirmatum est (2) in Concilio Toletano IV.

IV. Ilerdense Concilium singulari quadam humanitate delectari videtur, quando Clericos adulterii reos, peremptaeque adulterinae suae prolis, exauctorat quidem, sed post poenitentiam Canonicam sedere patitur inter Ecclesiae Cantores (3). *Si Clerici fuerint, officium eis ministrandi recuperare non liceat, attamen in choro psallentium, a tempore receptae communionis intersint*. Plus habet etiam admirationis hujus Concilii lenitas, cum Episcopis liberum esse jubet, ut Clericos semel carne lapsos, qui statim emerserint ex eo coeno, strenuamque exegerint poenitentiam, permittant prioribus suis Ordinum functionibus, nulla residua spe ad superiores Ordines eluctandi (4). *Hi qui altario Dei deserviunt, si subito infienda carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente digne poenituerint, maneat in potestate Pontificis, vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiori tempore ab Ecclesiae corpore segregare, ita tamen ut sic officiorum suorum loca recipiunt, nec possint ad altiora officia ulterius promoveri*. Si iterum tamen in easdem sordes revolvantur, jam nulla eis communionis degustandae spes, nisi ubi animam agere coeperint.

V. Multo constantius Concilium Toletanum X. pro antiquo Canonum vigore pugnavit, cum irrevocabili depositionis jaculo confixit Potamium Episcopum Braccharensem, quamvis jam videri posset consimile flagitium expiasse spontanea abdicatione, spontanea secessione in carcerem, quo se ipse volens incluserat jam a novem mensibus, denique publica criminis sui confessione in Concilio, tam voce, quam scripto. Quae omnia sincerae & sine fuco poenitentiae argumenta, lacrymis gemitibusque commendata, impulerunt illa quidem ut paulo remissius agerent: sed haec ipsa lenitas & remissio infractam vel maxime Canonum observandorum austeritatem illustravit. Uno enim & inani Episcopi nomine Potamium solati sunt; dignitate, aut functione qualicunque prorsus interdixerunt, ne & seipsos, & ipsum pari damnationis periculo immergerent. *Licet hunc paterna antiquitas sacris regulis dejicere ab honore decernat: nos tamen miserationis jura servantes, non abstulimus nomen honoris, quod ipse sibi sui criminis confessione jam tulerat, sed valida auctoritate decrevimus, perpetuae poenitentiae hanc inservire officiis, & aerumnis: providentes melius illum per asperam & dumosam ire poenitentiae solitudinem, ut quandoque perveniret ad refrigerii mansionem; quam relictum in voluntatis suae latitudine, ad praecipitium dejici aeterna damnatione*. Denique ne qua residua specula sese deluderet & deluderetur Potamius, successor illi subrogatus est in Episcopatu, innovatusque est Canon pristinus Concilii Valentini, quo Episcopatu, Presbyteratu & Diaconatu extruditur, quisquis ordinationis tempore semetipsum gravat cujuscunque *mortalis criminis* confessione.

VI. Ad Concilii XIII. Toletani Patres misit Gaudentius Episcopus, qui percontarentur, an inter angustias gravissimi morbi accepta poenitentia, posse sibi redditus, Episcopales rursus attentare functiones. Responsum est a Synodo, posse, si modo nil lethalis criminis admisisset, nil confessus esset (5). *Si se mortalium criminum professione propria non notarit*. Si enim crimi-

(1) Can. 9. (2) Can. 54. (3) Can. 2. (4) Can. 5. (5) Can. 10.

ne a Sacerdotio eliminamur : qui fieri potest, ut & pœnitentia criminum expiatrice eliminemur etiam ? *Cum Sacerdos tunc sibi licitum sacrificare sciat, quando a malis actibus vocat, qua ratione, qui pœnitentiæ remedium suscipit, quod datur in remissionem peccati; a sacrificiis divinis se abigit?* Declinandum est Presbytero, quo maculatur, nequaquam autem quo emaculatur. *Ambigenda sunt ab omni Sacerdote, quæ maculant, exercenda quæ mundant.* Itaque tam Clericis consentanea est pœnitentia, quam ab eorum instituto alienum crimen.

VII. Sed hujus Canonis illud potissimum animo mandandum est; si qui dum pœnitentiam subit, nihil sceleris confitetur: postea in sese regressus, aculeis se peccatorum quorundam clandestinis compungi sentiat: tum ille se sibi judici reum sistere debet, suo se judicio premere, damnare, excommunicare, adeoque exauctorare. Nec enim crimen eo irregulares facit, quo publicum est, sed quo crimen est. *Ceterum si sub pœnitentiæ perceptione consistens, nihil mortalis criminis se admisisse prædixerit: attamen quod fateri hominibus erubescit, absconsum intra claustra sui pectoris delitescit; noverit ipse sibi de se potestatem esse concessam, ut juxta conscientiæ suæ fiduciam, utrum audeat, aut non audeat sacrificare Deo, ex sui potius arbitrii potestate, quam ex nostri judicii permissione precedat.* Quo manifestissimum fit, quicunque sibi intus clam & Deo reus erat ejus criminis, quod omnes prorsus mortales fefellisset, irrevocabili tamen eadem illa depositionis sententia seipsum comprimere debuisse, & ab omnibus muniis sacerdotalibus abstinere. Si enim integrum fuisset crimen silentio premere, occulta illud pœnitentia abolere, nec dignitate interim exui, vel Beneficio. Eccur Episcopi, ceterique beneficiarii crimen suum nudassent? Eccur, quam effugere poterant, depositionem sua confessione provocassent? Eccur tanta in eos sævitia, qui doloris & pœnitudinis vi adigebantur, ad denudandum crimen suum? & in illos ex adverso tam intempestiva lenitas, qui tegendi, quam expiandi criminis cupidiores; muniendæ famæ, servandæque dignitatis, quam procurandæ salutis suæ amantiores, vel hinc esse prodebantur? Eccur sese ipse post crimen admissum abdicasset sponte sua Potamius? Eccur in Concilio publicam confessionem sceleris edidisset? si per Canones licuisset pœnitentia privata fungi, & eo suam servare sibi dignitatem?

VIII. Horum Conciliorum interpres locupletior Isidoro Hispalensi eorundem fere temporum Episcopo, ne optari quidem potest. Atqui testatum facit ille, 1. Qui ab innocentia baptismo parta desciverit, eum spem omnem sacerdotii abjicere debere, ut sibi posthac inaccessi. 2. Qui si post Ordines susceptos mortali implicuerit flagitio, eum ab eorum sacris functionibus abstinere se ipsum debere. 3. Quantumvis occultum crimen non effugere Dei oculos, eoque & Ordinibus & Ordinum functionibus abstinendum ei esse, qui sibi conscius sit. Dicam infra de his criminibus (1). *Quod autem quis post baptismum aliquo mortali peccato corruptus, ad sacerdotium non promoveatur, lex ipsa testatur. Moyses enim præcepit Sacerdotibus, ne aliquod pecus vitiatum ad aram offerant, &c. Si enim is qui in Episcopatu mortale aliquod peccatum admiserit, non debet offerre panes Domino; quanto magis ante ordinationem peccator inventus, repudiari debet, ut non ordinetur? Quapropter quia lex peccatores a Sacerdotio removet, consideret se unusquisque, sciens quia potentes potenter patientur tormenta; retrahat se ab hoc non tam honore, quam onere; & aliorum locum qui digni sunt, non ambiat occupare. Qui enim in erudiendis atque instituendis ad virtutem populis præerit, necesse est, ut in omnibus sanctus sit, & in nullo reprehensibilis habeatur: Qui enim alium de peccatis arguit, ipse a peccato debet esse alienus, nam qua fronte subjectos arguere poterit, cum illi statim possit correptus ingerere: ante doce te, quæ recta sunt. Quapropter qui negligit recta facere, desinat recta docere.* Hæc doctrina, hæc rationum summa Conciliorum Hispaniæ, quibus intercluditur aditus Ordinum & Beneficiorum omnibus sceleribus, etiam occultissimis.

IX. Hinc prorsus colligitur commentitiam illam esse ad Massanum Episcopum (2), quæ Isidoro tribuitur, Epistolam. Nugatorie pene & incondite ibi illa propinatur doctrina de Clericis ad suas revocandis

(1) De Eccles. Offic. l. 2. cap. 5.
(2) Inter opera Isidori pag. 352.

candis functiones, post decursum pœnitentiæ stadium; quæ nec Isidoro consentiat semetipsum alibi luculentius interpretanti, nec Hispaniensi eo ævo Disciplinæ sacræ, nec decreti Conciliorum ejusdem ævi & regionis, quæ paulo ante protulimus. Sed ne fingi quidem potest alienius quidquam, aut insulsius ea, quam Scriptor iste commentatur concordia inter priscos Canones, quorum alii criminosos ab Ordinibus funditus summoveant, alii post peractam pœnitentiam hanc illis jannam recludant. Tantum quippe abest, ut per antiquos Canones fas fuerit pœnitentia defunctis ad Ordines anhelare: ut pœnitentes universim irregularitatis notissimæ canterio inurerentur: & quanquam ipsa irregularitatis infamia non imprimeretur pœnitentiæ ipsi per sese: erat tamen in ore & in usu Conciliorum, Patrumque & Pontificum sermo ille tritissimus, Pœnitentes omnes & pœnitentia functos ad suscipiendos, & exercendos Ordines irregulares esse.

X. Illa ipsa exceptio eorum, quibus imposita fuerat pœnitentia, nullo notatis crimine, satis indicat superque, immunitate criminum, non pœnitentiæ fervore fores Ordinum pandi solitas. Hujus Epistolæ consarcinator duos in sui defensionem Canones astruit, quibus tota hæc ejus fabulosa commentatio destruitur & dissipatur. His enim definitur (1), ut Presbyteri & Diaconi, quibus cruciatuum vis extorsit, ut Idolis thuris aliquid adolerent, quique pœnitudine mox ducti, pugnæ se reddiderunt, nobilemque reportarunt palmam; in totum a functionibus Ordinum abstineantur, quanquam sedere deinceps sinantur inter Presbyteros & Diaconos, & copia fiat Episcopis, ut Diaconis plusculum aliquid indulgeant.

XI. Hanc Gratianus (2) laudavit Epistolam, quod eam senserit sui ævi disciplinæ consentire, de qua inferius agemus. Poterat illi hoc se errore exuere, si protulisset veram Isidori Hispalensis Epistolam ad Helladium, aliosque Episcopos synodice collectos ad definiendam causam Cordubensis Episcopi, qui infanda se carnis voluptate contaminaverat. Hortatur Isidorus hac Epistola Episcopos, ut tota se arment severitate Canonum, ad ulciscendam contumeliam gravissimam sacerdotali Collegio irrogatam (3). *Cum effusione lacrimarum vestram sanctitatem deposcimus, ut idem lapsus, sancto cœtui vestro præsentatus, agnito a vobis confessionis eloquio, synodali sententia, a gradu sacerdotii deponatur. Melius est illi, ut temporaliter deponatur a vobis, quam æterno damnetur judicio. Levior est illi præsentis temporis ignominia, quam futura gehennæ tormenta. Sciat enim se amisisse nomen & officium Sacerdotis, qui meritum perdidit sanctitatis. Quapropter judicii vestri decreto, pœnitentiæ perpetim flagitia perpetrata lamentatione deploret, &c.* In hoc vero contextu tota refulget superiorum Hispaniensium Canonum indoles, austeritas, disciplina, contextio verborum ipsa. Denique non aliam lapso huic Episcopo spem ostendit Isidorus, quam remissionis peccatorum, post expletum cum vita ipsa sua pœnitentiæ curriculum. *Fortasse porriget illi manum quandoque Spiritus sanctus, ut per dignam satisfactionem mereatur accipere peccatorum remissionem.*

CAPUT LVIII. *P.2.l.2.c.16.*

De irregularitatibus criminis in Gallia, iisdem mediæ ætatis sæculis VI. VII. VIII.

I. In Gallicanis Conciliis pœnitentes irregulares.

II. De Episcopis rarus sermo ante lapsum Contumeliosi.

III. Intercedit Cæsarius, ne mitius in eum consulatur.

IV. Universim Concilia & Pontifices criminum omnium conscios Cleri liminibus ejiciunt.

V. Quantumvis occulta crimina irregularitati obnoxia.

VI. VII. Nova testimonia in eos, qui prioribus uxoribus suis post ordinationem copulabantur.

VIII. IX. Exempla contraria Episcoporum Arverni & Laudunensis. Responsio.

X. XI. Alia exempla.

XII. XIII. Confirmatio antedictorum ex Epistolis petita Zachariæ Papæ, & Bonifacii Archiepiscopi.

XIV.

---

(1) Can. 1. 2.
(2) D. 50. C. Domino sancto.
(3) Pag. 694. ejus operum.

XIV. Necessario & cum laude dispensatione usus est Bonifacius, eis locis, temporibusque & causis, quæ Ecclesiam tandem coegerunt, ut extremis his sæculis temperatiori disciplinæ sese accommodaret.

I. NEc minus religiose Gallicana Ecclesia Ordinibus & sacro ministerio noxios & pœnitentes omnes interdicebat. Concilium Agathense aditu etiam illos minorum Ordinum propulsat, & si qua fraude irrepserint, Diaconatus & Presbyteratus muniis propriis eos arcet (1). *De pœnitentibus id placuit observare, quod sancti Patres nostri synodali sententia censuerunt: ut nullus de his Clericus ordinetur, & qui jam sunt per ignorantiam ordinati, ut sicut bigami, aut internuptarum mariti, locum teneant: ministrare Diaconus, aut consecrare ad altare hujusmodi Presbyter non præsumat.*

Concilium Aurelianense I. Presbyteros & Diaconos omnes gradu dejicit, capitalis flagitii affines (2). *Si Diaconus aut Presbyter crimen capitale commiserit; simul & officio & communione pellatur.* Si extrema premat necessitas, unum id permittit, ut baptismum donent (3). *Si Diaconus aut Presbyter pro reatu suo se ab altaris communione sub pœnitentis professione submoverit, sic quoque, si alii defuerint, & causa certæ necessitatis exoritur, poscentem baptismum liceat baptizari.*

Horum Conciliorum verbis capitalia omnia continentur crimina, & irregularitati subjiciuntur, quantumvis occulta. Idem habet de pœnitentibus Epaonense Concilium (4): *Pœnitentiam professi ad Clericatum penitus non vocentur:* Presbyterosque & Diaconos flagitio quolibet sordidatos in Monasteria conjicit, ubi reliquum vitæ tempus omne pœnitentiæ impendant (5). *Si Presbyter aut Diaconus crimen capitale commiserit, ab officii honore depositus, in Monasterium retrudatur, ibi tantummodo, quandiu vixerit, communione sumenda.*

II. Capite superiori patuit non semel in Hispania adversus Episcopos ipsos incontinentes rigore Canonum toto sævitum esse. At hi Gallicani Canones distringuntur tantummodo in Presbyteros, Diaconos, atque inferiores alios Clericos iisdem sordibus implicatos. Non alio quidem ex capite necesse est eam diversitatem arcessere, quam ex eo quod Synodorum providentia in eos maxime excubet errores lapsusque emendandos, qui quolibet loco & tempore serpunt. Juvat tamen observare, Episcopos Galliæ in varias scissos fuisse sententias, cum ventilari cœpit causa Regiensis Episcopi Contumeliosi, qui carnalis flagitii infamia Ecclesiam Gallicanam conturbaverat. Consuluit Cæsarius Arelatensis Archiepiscopus Joannem II. Papam, a quo accepit Breviculum Canonum, quibus Episcopis capitalis flagitii conscius irrevocabilis depositionis mucrone confoditur: accepit & Epistolam, qua spes veniæ & dispensationis prorsus amputabatur (6). *Dolemus de amissione Pontificis, rigorem tamen Canonum servare necesse est. Atque ideo prædictum ab Episcopatus ordine nostra suspendit auctoritas. Nec enim fas est pollutum criminibus, sacris ministeriis deservire. Sed te ordinante in Monasterio dirigatur, ubi in pœnitentia lacrymas effundere non omittat, &c.*

III. Suus Cæsario exacuendus fuit zelus adversus molliores quosdam Episcopos, qui ut Collegæ parcerent, totum Episcopale Collegium dehonestatum ibant; nec quidquam pensi habebant, nec verebantur, ne absolvendo Contumelioso damnationis sententiam in Pontificem, in Nicænos Patres dicerent, & in tot alia Concilia, in Contumeliosum prædamnarant. *Sed forte major est in illis pietas, quam in trecentis decem, & octo Episcopis: major in illis misericordia, quam in sancto Joanne Apostolico Papa; major caritas, quam in reliquis sanctis Sacerdotibus, qui hoc pro exemplo vel remedio Ecclesiarum, suis definitionibus deliberaverunt.*

Præceps ruit quisquis assurgit supra tot sanctissimos Episcopos: quisquis insignem reum tuetur, ipsi patrocinatur sceleri, & malum curando exulcerat. *Quæ est ista justitiæ inimica benignitas, palpare criminosos, & vulnera eorum usque in diem judicii incurata servare?* Denique contestatur Cæsarius, qui sacrum ministerium ita profanarunt, eos ita ejiciendos esse, ut omnes eis in posterum additus obstruantur, & restitutionis spes præcidatur, juxta scita Canonum. *Et ideo justum est, ut dum eis, secundum omnium Canonum statuta, redeundi*

(1) Can. 43. (2) Can. 9. (3) Can. 12. (4) Can. 3.
(5) Can. 22. (6) Con. Gall. T. 1. p. 232.

si ad honorem aditus clauditur, tandem aliquando tam gravi malo finis congruus imponatur. Sede sua motus est Contumeliosus, appellavit, appellationem admisit Agapetus Papa, mandavitque ut dum Judices in partibus delegare posset, ea Ecclesia a visitatore Episcopo regeretur, alereturque ab Archidiacono Contumeliosus, suspensus interim ab omni Episcopali ministerio, & a potestate offerendi.

Non minus indulgentes fuissent Concilii Cabilonensis Patres anno 582. adversus duos contaminatores magis Episcopatus, quam Episcopos, Salonium & Sagittarium; nisi post adulteria & homicidia, quæ illi stupendum in modum effœminati, non depositione, sed pœnitentia sola elui posse sperabant, accessisset crimen læsæ majestatis. Ita rem narrat Gregorius Turonensis (1): *Non solum de adulteriis, verum etiam de homicidiis accusantur. Sed hæc per pœnitentiam purgari censentes Episcopi, &c.*

IV. Cum hæc ita se habuissent, indiscriminatim jam comprehendi cœpere & Episcopi in Canonibus, qui hac de causa edebantur. Concilium quippe Aurelianense V. ita edicebat (2): *Nulli viventi Episcopo alius superponatur, aut superordinetur. Episcopus, nisi forsitan in ejus locum quem capitalis culpa dejecerit.*

Concilium Cabilonense anni 650. ad Theodosium Episcopum Arelatensem scripsit, debere eum, cum in numero fuisset pœnitentium, inter depositos etiam semet segregare, usque ad proximum Synodum. *Nam & scripta qualiter vos constitit esse professos, vestra manu vidimus, & Comprovincialium vestrorum manibus. Unde vos credimus jam legisse, nec penitus ignorare, quod qui publice pœnitentiam profiteatur, Episcopalem Cathedram nec tenere, nec regere potest*. In responsis ad Bonifacium Archiepiscopum Zacharias Papa jubet (3), ut in Concilio Galliæ Episcoporum dejiciat sede & gradu Episcopos, Presbyteros, Diaconosque fornicationis vel adulterii convictos, vel fusi sanguinis Christianorum, Paganorum in bello, cui sese præter fas immiscuerint. *Tua fraternitas in memorato Concilio, si quos repereris Episcopos, Presbyteros & Diaconos contra Canones vel Statuta Patrum excessisse: id est, in adulterio, vel fornicatione inventi fuerint, vel plures uxores habuerint: aut si sanguinem Christianorum, sive Paganorum effuderunt, vel etiam aliis capitulis Canonum obviarunt, nulla ratione permittat sacerdotio fungi*. Cumque hi Sacerdotii profanatores nescio quas aliquando venditarent dispensationes Pontificias, ne dignitate sua excuti possent: rescripsit Pontifex, commentitias, subdititiasque esse eas dispensationes, nec enim a Pontificibus unquam concedi dispensationes canonicis regulis inimicas: denique præcipit Pontifex, ut hujusmodi scelerum convicti inexorabili damnatione percellantur. *Nam & de Sacerdotibus, qui adulteri & fornicatores probantur, & sibi ab Apostolica Sede indultum esse testantur, & licentiam prædicationis sibi esse concessam; hoc nulla ratione credat tua sancta fraternitas; sed similiter in eis canonicam exerce vindictam. Non enim aliud te agere volumus, præterquam quod sacri præcipiunt Canones.*

V. Ex his duabus Zachariæ & Bonifacii Epistolis edocemur, quæ illa essent *capitalia crimina* & *mortalia* peccata, in quæ tot jacula indeclinabilis depositionis a Pontificibus a Synodis vibrata sunt. Zacharias Papa eo numero fuisse addocet adulterium, fornicationem, homicidium qualecunque, etiam in bello atque in prælio adversus Gentiles; nec enim bello prælioque cuicunque Clerici interserere se debent, aut manus ipsi conserere. Cetera crimina capitalia promiscue ibidem his verbis insinuantur. *Vel etiam aliis capitulis Canonum obviasse repereris*. Commendat autem non multo post debere majores Clericos abstinere se ab uxoribus, si quas ante Ordinationem duxissent; sed an hujus legis prævaricator depositione plectendus foret, id vero non exprimit. Ita quidem a prisis Synodis & Pontificibus definitum fuerat: sed non injuria ambigeret quis, an hic Pontifex lenitate & remissione utendum sibi duxerit, eo loco & tempore, quo Clerus voragine quadam luxuriæ demersus erat. Retulerat enim ad Pontificem Bonifacius de causa tantum Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, qui quod horrendum dictu, uno eodemque tempore quaternas, quinasque, adeoque & plures lateri suo affixas concubinas habebant. Retulerat & de

(1) Baron. an. 582. n. 9.
(2) Can. 12.
(3) Con. Gall. T. 1. p. 533.

& de iis Episcopis; qui nulla quidem infanda libidine sese inquinabant, *erant tamen ebriosi, injuriosi, vel venatores.* De his postremis nihil rescribit Pontifex, eoque innuit forsan non debere has culpas depositione plecti. Universim tantum confirmat, religiosissime servandos esse Canones (1): *Quidquid aliud contra Ecclesiasticam regulam eos excessisse repereris. Canones sive instituta Patrum præ manibus habeto, & juxta quod in eis edoctus fueris, discerne.* Denique jubetur a Pontifice Bonifacius, totum distringere rigorem Canonum in eos Presbyteros, qui dum ordinarentur, superioris vitæ suæ pudenda flagitia dissimularent. *Si quos Presbyteros, qui de laicis promoti fuerint; & antea criminalibus causis obvoluti, celantes peccatum suum, ordinati sunt; postmodum vero manifestata est eorum iniqua actio; hos Sacerdotali habitu privatos, pœnitentiæ submitte, non enim odit Deus peccantem & negantem.* Quibus postremis verbis liquet hoc criminum præteritorum silentio exaggeratam fuisse irregularitatem, confessione vero quodammodo elevatam. Odit enim Deus non confitentem, sed occultantem scelera sua, quorum ipsa jam confessio detestatio quædam est; odit similiter Ecclesia simulatam ex occultatione criminum innocentiam, eorundem confessionem ex infucata pœnitudine profectam amplexatur, etsi sacris vel muniis, vel Ordinibus non statim admoveat.

VI. Ad Amandum Trajectensem Episcopum scribens Martinus I. Papa, laicos Clericatu summoveri pronuntiaverat quocunque demum suo crimine, jam ordinatos irrevocabiliter exauctorari. *Qui semel post suam ordinationem in lapsum ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipisci. Sufficiat ei quoad vixerit, in pœnitentia perdurare. Si enim tales quærimus ad sacros Ordines promovendos, quibus nulla ruga, nullumque vitæ contagium mentes & corpora præpediat: quanto magis, &c.* Absolutius dici non poterat restitutionis spem omnem exscindi.

VII. Miserat Joannes II. ad Cæsarium Arelatensem in causa Contumeliosi Episcopi Epistolam Syricii Papæ, qua Clerici majores dejiciuntur, qui ab uxoribus ante Ordinationem ductis, postea non continuissent, itemque Apostolicum Canonem; qui perjuros & fornicatores eadem depositione percellit. Addiderat & cum Cæsarius Arausicanum Canonem, quo damnantur Presbyter & Diaconus propter incestam jam cum priore uxore sua copulam. In Concilio III. Aurelianensi eadem exauctoratione mulctabantur, qui adulterii, furti, vel falsi crimine se implicatos fuisse, vel convicti, vel confessi fuissent (2). *Si furtum, aut falsitatem admiserit, quia & ipsa capitalia sunt crimina.* Quoad perjurium, biennii tantum excommunicatione, seu suspensione feritur.

VIII. His ita præstitutis præfixisque tribus regulis 1. quovis mortali crimine, sive publico, sive occulto, abdicatos fuisse Clericos. 2. Nec ubi ita semel abdicati essent, revocatos unquam fuisse. 3. Quolibet etiam crimine ejusmodi laicis occlusas fuisse in perpetuum Cleri Ordinumque fores: jam in his in contrarium exemplis, fruetur quisque suo judicio. Beatus Remigius Remensis Archiepiscopus in Epistola ad tres Episcopos Franciæ, assentiri videtur (3), ut Claudius Presbyter post exhaustum pœnitentiæ stadium a ministerio suo non cadat. Verum præterquam quod ejus Epistolæ contextus implicatus & perobscurus est, alioque deflecti facile potest; dici potest rursus hoc fuisse veluti consectarium dispensationis ejus, quæ orante Clodovæo Rege indulta fuerat; aut certe hoc fuisse singulare consilium beati Remigii, cui ceteri Galliarum Episcopi refragarentur. Denique dubius magis & anceps animi hærerem circa hanc Epistolam, quam circa tot Canones indubitatissimos superius accumulatos.

IX. Prope singulare facinus memorat Gregorius Turonensis ejus Episcopi, qui in Arverno Episcopatu beato Austremonio successit. Senator ille fuerat, statimque ut initiatus sacerdotio fuit, uxorem a se ablegarat. At aliquanto post tempore, intempestæ noctis silentio illa Episcopalium ædium foribus cum astaret, querelisque illum suis fatigaret, domo tandem toroque admissa est. Filiola suscepta, aliquando tandem pœnitudine sera, sed seria stimulatus Episcopus in Monasterium secessit, ex quo rursus

(1) Ibidem. pag. 580.
(3) Con. Gall. T. 1. p. 204.
(2) Can. 7. 8.

versus ad Ecclesiæ suæ gubernacula rediit (1). *De perpetrato scelere condolens, acturus pœnitentiam, Diœcesis suæ Monasterium expetiit: ibique cum gemitu & lacrymis, quæ commiserat diluens, ad urbem propriam est reversus.* Huic exemplo illud Genebaldi Laudunensis Episcopi attexendum est, quod ab Hincmaro in vita proditum est (2). Fallacis spei ludibrio Genebaldus, dum frequentius diutiusque conversatur cum ea, quæ ante uxor sibi fuerat, nunc erat soror, ut eam regni cœlestis comparandi rationes edoceat, fœmineis tandem blanditiis emollitus ita & fascinatus est, ut filium ex ea filiamque susceperit. Puduit eum tandem, pœnituitque turpitudinis suæ, beatumque ipsemet Remigium, cognatum & Metropolitanum suum interpellavit, ut tetro quodam ipsum carcere concluderet, ubi per septennium ita lacrymis, squallore & macerationibus carnis, flagitii sui maculam abstersit, ut cœlestibus monitis parens tandem Remigius, throno Episcopatus, pristinisque eum functionibus reddiderit.

X. Arverni Episcopi exemplum, factum est, quod juri nihil possit officere; aut tantæ Canonum multitudini, ac perspicuitati opponi. Unius impunitate sceleris scelerum ultrix non abolescit, non debilitatur lex. Quod ad Genebaldum attinet, tam inusitata & mirabilis tota ea quidem narratio est, ut miraculo magis esse possit, quam exemplo: si nulla tamen ex parte labat rei gestæ fides.

Cadurcensis Episcopi pœnitentia a Gregorio Turonensi scriptis mandata (3), mera erat suspensio; nec ejus facinus ex eorum erat genere, quibus Canones irreparabilem irrogant depositionem.

Prætextatus Archiepiscopus Rothomagensis, ab exilio redux post obitum Chilperici Regis, Episcopatus sui administrationem recepit. Nimirum postquam Episcopus Parisiensis Regem Guntramnum Episcoposque cæteros certiores fecit, Synodum illam quadraginta quinque Episcoporum, quam Prætextato Fredegundis objectabat, abdicationis sententiam nullam tulisse, sed ipsummet Episcopos exorasse, ut pœnitentia sibi indiceretur (4). *Scitote ei pœnitentiam indictam a Sacerdotibus, non tamen eum prorsus ab Episcopatu remotum.* Ita memorat Gregorius Turonensis. Id quoque certo constare videtur, Episcopos eos quos adversus Prætextatum ad Parisiensem Synodum Chilpericus evocarat, hoc arte conatos esse Regem demulcere, & Prætextati dignitati consulere, atque hoc consilii ei dedisse, ut flagitaret ipse pœnitentiam sibi peragendam indici in religioso aliquo secessu. Ea vero spontanea pœnitentia, nec irregularitatem affricabat, nec sacra quenquam spoliabat dignitate. Ebbo postea & Arnulphus Remenses Archiepiscopi, aliique forsan hac eadem arte memorabili grassati sunt, ut sævientibus iræ Regiæ procellis sese interim subducerent.

XI. Venio ad exempla usitatiora, & ubi juri & Canonibus locus fuit. Salonius Episcopus Ebrodunensis & Sagittarius Vapincensis Episcopus, de homicidio, adulterio, aliisque sceleribus accusati, in Concilio Lugdunensi damnati & Episcopatu abdicati sunt (5). *Præceperunt Episcopi, ut qui talia commiserant, Episcopatus honore privarentur.* Assentiente Rege ad Romanum provocarunt illi Pontificem, a quo & restitui jussi sunt, quod fieri non poterat, nisi vel obreptione, vel venia Canonum facta. Verum cum hi duo Episcopi in eandem flagitiorum colluvionem rursus se demersissent, de homicidio rursus & adulterio rei acti sunt in Concilio Cabilonensi. Cunque in eam propenderent Episcopi sententiam, ut poenitentia potius, quam irremeabili ejectione ea flagitia expiarentur, objectum est crimen Majestatis læsæ. Protinus discincti, & custodiæ traditi sunt, & successores eis designari (6): *Objiciuntur eis crimina & non solum de adulteriis, verum etiam de homicidiis accusantur. Sed hæc poenitentiam purgari censentes Episcopi, illud est additum quod essent rei majestatis, & patriæ proditores. Qua de causa ab Episcopatu discincti, &c.* Canonicis decretis consentiebat Lugdunensis hujus Concilii judicium, quibus irrevocabiliter dejiciuntur ejus generis facinorosi. Judicium vero Cabilonensis Concilii, quo indulgentiæ magis studebat, non tam judicium fuit, quam conatus quidam, ut a Pontifice & Rege iniretur gratia, qui ad lenitatem

(1) L. 1. Hist. c. 44. (2) Surius die 13. Janua. c. 42. Flodoat. L. 1. c. 14.
(3) Greg. Tur. L. 8. c. 20. (4) L. 7. c. 16.
(5) Greg. Tur. L. 5. c. 20. (6) L. 5. c. 27.

tatem erant magis inclinati: *Hæc per poenitentiam purgari censentes Episcopi*. Quibus verbis non definitiva insinuatur sententia, sed Episcoporum opinatio mollior remissiorque. Denique ejus Concilii decretorio judicio damnati sunt illi duo Episcopi, obscissa omni restitutionis spe. Pontificum denique & Conciliorum adversus Contumeliosum conspiratio, abunde prodit, etsi pauci aliqui mollescerent Episcopi, longe plures tamen pro Canonum observantia strenue decertasse.

XII. His exemplis, paucisque forsan aliis apud Gregorium Turonensem (1), produntur quidem aut dispensationes aliquæ justæ, necessariæ, raræ; aut minime excusandæ nonnullorum Episcoporum defectiones a necessaria Ordinis & Officii sui constantia, quod idem & de particularibus quibusdam Conciliis dici potest: at his certe obnubilari nequaquam potest lux Canonum splendidissima, aut obrui paucis prævaricationibus insultis Ecclesiæ legum invictissima sanctitas. Danielem Vintoniensem in Anglia Episcopum consuluit Bonifacius Maguntinus Archiepiscopus, qua ratione versari deberet in Aula Regum Galliæ, quorum gratia & tuitione egeret omnino ad Apostolicæ Legationis suæ munia, & ad fidem circumjacentibus Ethinicis promulgandam: cum in eadem Aula essent, nec declinari a se ibi possent, qui ne Episcopatu deturbarentur, passi vindicabant, post adulteria & homicidia perpetrata, posse adhuc coelestis Agni sacerdotium & sacrificium exerceri. Abstinere se quidem ab Ecclesiastica horum communione. *In sacris Mysteriis Corporis & Sanguinis Domini, cum eis non communicavimus, sed & consilium & consensum eorum devitamus*. Sed vitare se non posse, quin sibi quandoque occurrent in Aula Regia: etsi Gregorio Papæ ordinatori suo pollicitus esset, si hos Præsules incorrigibiles experiretur, eorum se consortia declinaturum (2): *Recolo me ordinationis meæ tempore jurasse in corpore beati Petri, talium communionem me declinaturum, si eos ad viam canonicam convertere nequiverim*. Hoc scrupulo tum angebatur Bonifacii conscientia. Responsionem suam Vintoniensis Episcopus ea pietate & eruditione temperavit, quæ expectationem quam sustinebat, non falleret: Nimirum cedendum & assentiendum esse Canonum sanctitati, non multitudini prævaricatorum, si homicidæ non redintegrarentur communioni nisi desinente pariter vita & poenitentia, non committi debere Sacerdotium Christi desperatæ pravitatis Clericis; denique si vel bigamis non pateat aditus ad Clericatum, qui scelerosis aperiatur? *Si homicidis jugiter agentibus poenitentiam, circa exitum vitæ profectio, id est, Christi communionis gratia conceditur: incorrectis qua ratione cura regiminis Christianæ conversationis injungitur? Adulter qua conscientia sacerdotale officium usurpabit, cum qui viduam, aut secundam duxerit uxorem, a Clericatu coerceatur?*

XIII. Egbertum quoque Eboracensem sanctissimum Episcopum percunctatus est idem Bonifacius, super causa Presbyteri, qui cum nefarias libidines suas poenitentia eluisset, ab Episcopis Gallicanis Parochiæ suæ regimen recuperaverat (3), *Dum invenero Presbyterum jam ante multa tempora lapsum in fornicationem, & post poenitentiam rursus in officium gradus sui a Francis restitutus est, &c.* Quinque Sacramenta dispensabat solus ingenti Parochianorum multitudini, quæ si eo abdicato destitueretur, fraudareturque & Pastoris & Sacramentorum subsidio, verendum erat, ne in Paganam superstitionem, a qua nuper emerserat, resorberetur. Simile veri est consensisse Egbertum dispensationi, cui compensatio tam necessaria suffragabatur. Non hæsitabat tamen Legatus Pontificius Bonifacius, quin ex vigore Canonum, etiam post actam poenitentiam abjiciendus fuisset ille Parochus. *Si talem secundum justissimos Canones abstulero, &c. Post poenitentiam, &c.*

XIV. Non paulo molestiorem mox attingit causam Bonifacius, de Presbytero, qui Parochiam suam sanctissime administrat, famaque pietatis floret; & qui Episcopo tamen suo clam confitetur facinus, quod Canones depositione mulctant: *Si innumero in peccamine lapsum, & iterum post poenitentiam priori gradui restitutum; de quo omnis multitudo sacerdotum & populorum, bonæ opinionis confidentiam habuerunt, & si ille modo degradatus fuerit, secretum peccatum revelatum fuerit, & scandalizabitur multitudo plebium, & per scandalum plurimæ peribunt animæ, & detestatio erit maxima sacerdotum, & diffiden-*

(1) L. 6. c. 36.

(2) Epist. 3.

(3) Epist. 89.

dentia ministrorum Ecclesiæ, *ut omnes perfidos*, *nulli credentes*, *despectos habeant*. Fatetur Apostolicus vir visum sibi dispensatione utendum, tolerandumque potius, ut sacra obiret poenitens Presbyter, quam ut offensioni esset tantis populorum turbis, quibus hinc quanquam immerito, suspecti tamen fierent Presbyteri omnes: satius denique sibi visum, non deponi eum, qui innocentiæ existimatione spoliari, & nocens declarari non posset, quin insontes omnes in eandem infamiam pertraherentur. *Quamobrem audacter præsumpsimus*, *patientes & consentientes illum in ministerio divino persistere*, *existimantes levius esse dubium unius hominis periculum*, *& audaciam*, *quam ruinam & perditionem animarum pene totius populi*.

Quanquam ergo Bonifacius tuendi Canonum vigoris cupidissimus esset, ut qui in ipsa ordinatione sua spopondisset, in seque recepisset, ne post accuratam quidem pœnitentiam passurum se, ut ad Altaria ministrarent, qui gravibus se piaculis post baptismum sordidassent; cogente tamen necessitate adductum fuisse liquet ut non paucos hujusmodi toleraret. 1. In Aula Regum, ubi immedicabile malum & turba ægrorum ingens: quod tam non posset tunc Ecclesia Reges exasperare, quam eorum carere tuitione & benevolentia. 2. In Parochiis, quæ Pastoribus & adminiculis omnibus orbatæ fuissent, si pœnitentes Pastores ex censura Canonum facessere jussi fuissent. 3. In nonnullis Ecclesiis, ubi gradu moveri non poterat Presbyter clam pœnitens, quin propalaretur ejus flagitium, & hinc offensio crearetur populis, infamiaque in Clerum omnem redundaret. Inferius autem elucescet his iisdem experimentis, rationumque momentis factum esse, ut disciplina priori exolescente, posterior, eaque ægritudinibus nostris accomodatior succederet.

CAPUT LIX. *P. 2. l. 2. c. 17.*

De irregularitate criminis in Italia & in Oriente, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Ancipitem semper & dubium existimabat Gregorius pœnitentiam Episcoporum Clericorumque omnium, nisi restitutionis spes prorsus abrumperetur. Probationes.

II. III. IV. Probationes aliæ, spem reditus amputatam fuisse depositis semel Beneficiariis.

V. Presbyteris lapsis Gregorius, post pœnitentiam exhaustam, concedebat, ut Monasteria regerent, ut Abbates crearentur; nequaquam vero ut sacerdotales functiones delibarent.

VI. Occultorum conscios criminum nihilominus repudiabat. Monachos Episcopatu ornari non sinebat, quantacunque virtutum edidissent documenta; nisi & canonicorum semper expertes fuissent criminum.

VII. Quæ essent hæc crimina canonica, seu lethalia.

VIII. Erant nonnulla, quæ mortem animæ & æternam consciscerent damnationem, quæ nec pœnitentiæ tamen publicæ, nec irregularitati subessent.

IX. Quæ his adversa leguntur in Epistola Gregorii ad Secundinum, supposititia sunt.

X. XI. XII. Supposititia ea esse variis probationibus arguitur.

XIII. Objectiones ex Vigilio Papa.

XIV. XV. Consensus Ecclesiæ Græcæ.

I. Superiori Capite toto illud in primis diluxit, omnium constantissimos & prorsus inexorabiles fuisse Romanos Pontifices in tuendis priscis Canonibus, eliminandisque a sacro quocunque ministerio criminosos omnibus, atque adeo pœnitentibus, vel pœnitentia defunctis. Sed cum patrocinii sibi aliquid a Gregorio accersere voluerint contrariæ sententiæ & disciplinæ sectatores: necesse fuit, ut eidem quæstioni elucidandæ hoc quoque caput adjiceretur, tum ut a Gregorio eam abstergamus invidiam, tum ut falsi arguamus eas Epistolas, quas & temerariæ manus ei affinxerunt. Scripsit Sanctissimus Pontifex ad Petrum Subdiaconum Siciliæ, ut eligi curaret Episcopos ex Ecclesiæ cujusque gremio, vel ex Monachis, in eorum locum, quos sua dejecerant crimina, & quibus conducibile erat, ut omnis præsecaretur reditus spes, quo totos se pœnitentiæ dederent (1). *Si quæ civitates in Provincia Siciliæ per Sacerdotum lapsus a Pastorali regimine vacare noscuntur: de Clero Eccle-*

 sia-

(1) L. 1. Ep. 18.

ſiarum ipſarum, vel de Monaſteriis, ſi qui digni ad ſacerdotalem locum poſſunt inveniri, proſpicias, &c. Ita enim & locorum ordinatio proveniet, & revertendi lapſis ad priorem gradum, quo melius pœniteant, ſuſpicio non manebit. Adeo non pœnitentia redintegrare ſuæ illos dignitati poterat, ut ex adverſo quo ſerio pœnitentiam amplecterentur, circumcideretur illis ſpes redintegrationis. Eo id quoque pertinet, quod alibi univerſim vetat Gregorius ordinari pœnitentes (1). *Præcipimus ne unquam ordinationes illicitas facias, nec pœnitentia obnoxium ad ſacros Ordines permittas accedere.*

II. Leves ſi eſſent culpæ, neceſſe erat, ut ſuſpenſione ſola, non depoſitione in eas animadverteretur (2). *Si quis forſitan cum levi culpa ad ſacerdotium venit, pro culpa pœnitentia indici debet, & tamen ordo ſervari.* Cum Secundinus Abbas crimen aliquod ſuum confeſſus eſſet, ſucceſſorem illi dari præcepit Gregorius (3). *Cognovimus ab eo dictum, quod non tertius a loco eſſet Abbatis, a ſtatu habitus ſui lapſu corporis ceciderit. Et licet ad Abbatis ordinem, tanto coinquinatus facinore, nulla debuerit ratione proficere, tamen quia hoc indignus arripuit, præcipimus, ut Secundino remoto ab Abbatis officio, Theodoſium facias ordinari.* Cum gravibus premeretur ſuſpicionibus Epiſcopus Tarentinus, quaſi concubinam aluiſſet, & convinci tamen non poſſet, commonuit eum Gregorius, ſi eo flagitio quantumvis occulto ſauciatam gereret conſcientiam, actutum agendam ipſi eſſe pœnitentiam, eamque a voluntaria ſui depoſitione ordiendam (4). *Si in ſacro Ordine conſtitutus, ejus te permixtione eſſe recolis maculatum, ſacerdotii honore depoſito, ad miniſtrandum nullo modo præſumas accedere: ſciturus, in animæ tuæ periculo te miniſtrare, & Deo noſtro dubio te reddere rationem, ſi hujus ſceleris conſcius, in eo quo es Ordine, celans veritatem, permanere volueris.*

III. In Monaſteria plerumque ſegregabantur Clerici exauctorati (5). *Si Clericus cum hujuſmodi fœminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, a ſuo remotus officio, pro ſuis continuo lugendis exceſſibus, in Monaſterium detrudatur.* Si ſupinitate ſua Epiſcopi Clericos poſt lapſum ſinerent ſacris Ordinibus, vel Ordinum functionibus adrepere, tam exitiali remiſſioni & corruptelæ vehementer intercedebat Gregorius, edicebatque, ut ſpectata diu ante ordinationem innocentia morum & caſtitas, præludia & pignora veluti quædam eſſent perſeveraturæ ſanctimoniæ (6). *Pervenit ad nos quoſdam de ſacris Ordinibus lapſos, vel poſt poenitentiam, vel ante, ad miniſterii ſui officium revocari; quod omnino prohibuimus, & in hac re ſanctiſſimi quoque Canones contradicunt. Qui igitur poſt acceptum ſacrum Ordinem lapſus in peccatum carnis fuerit, ſacro Ordine ita careat, ut ad altaris miniſterium ulterius non accedat. Sed ne unquam ii qui ordinati ſunt, pereant, provideri debet, quales ordinentur, ut prius aſpiciatur, ſi vita eorum continens in annis plurimis ſuis; ſi ſtudium orationis, ſi eleemoſynæ amorem habuerunt.*

IV. Nefariæ libidinis ergo cum depoſitus fuiſſet Presbyter Saturninus, ſordidiſſimas manus ſuas Altaribus admoverat, divinæque quæ ibi immolatur victimæ: *De Saturnino expresbytero, &c. pervenit ad nos, quia poſtquam ex crimine lapſus fuit, & a Sacerdotis ordine eſt dejectus, ad explendum miniſterium ſacerdotii præſumpſit accedere, & omnipotenti Deo hoſtias immolare.* Scripſit ad Lunenſem Epiſcopum Gregorius, ut eum poenitentiæ ſubjiceret, nec niſi imminente morte communione impertiret, niſi diuturnus poenitendi fervor hanc illi gratiam expugnaret, ut ante id tempus inter Laicos communicaret (7). *Sin tua fraternitas talem poenitentiam agere cognoverit, ut ei juſte ad recipiendam inter Laicos communionem, etiam ante exitum, debeat miſereri, hoc in tuæ fraternitatis ponimus poteſtate.*

Vides quo ſe uſque effunderet diſpenſatio, inuſitati in poenitentiæ decurſu fervoris contemplatione. Idem ipſum præcipitur, & ad alios inferiores Clericos æque depoſitos exporrigitur in alia ad eandem Lunenſem Epiſcopum Epiſtola (8). *Statuimus Diaconum & Abbatem de Portu Veneris quem indicas cecidiſſe, ad ſacrum Ordinem non debere vel poſſe ullo modo revocari. Quem quidem ſacro Ordine privatum,* in

(1) L. 1. Ep. 25. (2) L. 2. Ep. 32. (3) L. 2. Ind. 11. Ep. 22.
(4) L. 2. Ep. 44. (5) L. 3. Ep. 9. (6) L. 3. Ep. 26.
(7) L. 4. Ep. 5. (8) Epiſt. 16.

in poenitentiam deputare te convenit. Subdiaconi quoque, quos similis culpa constringit, ab Officio suo irrevocabiliter depositi, inter Laicos communionem accipiant. Saturninum vero expresbyterum, ut nunquam ad sacri Ordinis ministerium præsumat accedere, scriptis cavere decrevimus. His perspicue patet, qui ita ejiciebantur, nullam eis remeandi superfuisse facultatem. Quod & alibi rursum palam fit (1): *Quenquam criminaliter abscedentem, in locum de quo lapsus est, nulla permittit ratio revocari.*

V. Eadem præcepit Gregorius (2) horum Clericorum depositorum Metropolitano, Episcopo Mediolanensi, quem etiam atque etiam monet totam Ecclesiæ disciplinam eo uno capite enervari & frangi, nec jam futuros ullos poenitentes veros, sed poenitentiæ simulatores, si qua residua fiat vel scintilla spei, fore ut expleta poenitentia restituantur. *Si lapsis ad suum Ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonicæ proculdubio frangitur disciplinæ, dum pro reversionis spe pravæ actionis desideria quis conjicere non formidat.* Presbyteris quidem post strenuam scelerum poenitentiam annuebat lubens Gregorius (3) regimen Monasteriorum; honoratiorem concedebat locum, si ex Monachis essent; quin & Abbatis provinciam exercere patiebatur; sed Ordinum & functionum sacrarum spem omnem circumscribebat.

VI. Ubi electio fiebar Episcoporum, nihil commendatius, nihil antiquius volebat haberi Gregorius, quam ut essent sine crimine: etiam sine crimine occulto, de quo volebat eos privatim interrogari (4). *Si nullis criminibus tenetur involutus, &c. Prius de criminibus quæ impedire possunt, a te secreto requirendus est, a quibus si liber inventus fuerit, eligi jure potest.* Par diligentia erat in delectu Presbyterorum eorum etiam quos de pœnitentiæ sacrariis, de Monasteriis, inquam, accessebat. Nam ne Monastica quidem professio abstergebat irregularitatem ex crimine affricatam, nedum quævis alia pœnitentia. Carebant Presbyteris Urbevetani: concessit eorum Episcopo Gregorius, ut ex Monasteriis aliquos sibi adscisceret cum consensu Abbatum, sed ea indeclinabili conditione adjecta, ut criminis puram hactenus vixissent vitam (5): *Sed illud præ omnibus estote solliciti, ut vitam actusque eorum qui in hoc officio sunt constituendi, subtiliter debeatis inquirere, & tunc eos, si digni fuerint, ordinare. Si vero aliqua in eis culpa claruerit, quæ hos ad hunc Ordinem canonica prohibitione provehi non permittat, nullius vobis supplicatio, aut gratia personæ surrepat, ut talibus debeatis manum imponere: ne, quod absit, hic honor & illis pœna, & vobis incipiat esse peccatum.*

Suo in Sicilia Nuntio scripsir, ut diligentissime excuteret Presbyterum, qui Locrensi Episcopatui destinabitur (6): *Ad te faeito evocari, atque eum studii sui sit, de criminibus quæ ad Episcopatum accedere non permittunt, cum omni subtilitate require. Et si eorum se expertem responderit, &c.* Occulta erat confessio, fidesque habenda erat ei qui se innoxium profitebatur, cum nulla ei obstreperent indicia. Ex quo rursum patet occultis quoque sceleribus septam fuisse Ordinum januam. Non vacat hic sigillatim referre omnes Epistolas (7), in quibus agitur de examine hoc secreto. Non possum tamen omnino silere quod ad Episcopum Firmanum scribebat Gregorius de clandestinis inquisitionibus faciendis de moribus ejus, qui vitam ducebat religiosam, & quem Episcopum creare meditabantur: *Volumus, hunc ut tua fraternitas ad se venire faciat, & de anima sua admoneat, quatenus in bonis studiis crescat. Et si nulla ei crimina, quæ per legis sacræ regulam morte mulctanda sunt, obviant, &c. Si quæ vero gravia obviant, multo magis admonendus est, ut sæculum relinquat, & hæc perfectius defleat.* Quorum summa hæc est, qui haustam e baptismi fonte innocentiam capitalibus criminibus maculavere, debere eos ad Monasticum potius institutum, quam ad Sacerdotium voluntatem & studia sua conferre.

VII. Sed non oscitanter hæc transilienda sunt sanctissimi Pontificis verba (8): *Crimina quæ per legis sacræ regulam morte mulctanda sunt.* Ea erant mortalia & capitalia Crimina, quæ Cleri aditum obstruebant. Iisdem pene verbis idem alibi (9): *Ea quæ in textu Heptatiei morte mulctata sunt;*

---

(1) L. 6. Epist. 30. (2) L. 4. Ep. 17.
(3) L. 4. Ep. 4. L. 6. Ep 29. L. 7. Ep. 25. L. 10. Ep. 34. L. 11. Ep. 59.
(4) L. 4. Ep. 9. (5) L. 5. Ep. 27. (6) L. 6. Ep. 38. (7) L. 7. Ep. 25. L. 8. Ep. 65. L. 9. Ep. 15. L. 12. Ep. 6. (8) Ibidem. (9) L. 7. Ep. 50.

sunt. Quæ lex Mosaica morte plectebat crimina, ea indubie mortali vulnere animam sauciabant. Iis Ecclesia pœnitentiam indicebat, & desperationem sacrarum Dignitatum. Verum huic Gregorii regulæ accedere debent illa additamenta, de quibus dictum est supra: ubi fornicatio, copula carnalis cum uxore ante ordinationem ducta, perjurium & id genus alia, irregularitatis nota inurebantur, quamvis corporis morte secundum priscas leges in ea non animadverteretur.

VIII. Nec illud etiam dissimulandum, culpas quasdam fuisse, quæ lethales videri possent, & quæ suspensione, seu brevi excommunicatione plecterentur: quinimmo quæ pœnitentia eluerentur, nimirum secessu in aliquod Monasterium: & quibus tamen nulla aspergeretur irregularitas. Erat certe suspensio brevior quædam excommunicatio, & quæ a depositione multum discreparet. Erat quinimmo gradus quidam pœnitentiæ, cum in Monasteria compingebantur. Laudavit Gregorius Saturninum Jaderanum Episcopum, qui non suspenderat tantum se ipsum, sed & Monasterio se incluserat, ut eo pœnitentiæ genere expiaret maculam communionis cum Archiepiscopo Salonæ excommunicato affectatæ (1): *Ut sola nullatenus patereris esse segregatione contentus: nisi & in Monasterii te claustra recipiens, dudum commissa defleres*. Ideo & peracta pœnitentia in pristinam a Gregorio revocatus est sedem & communionem: *Quantum nos culpa offenderat, tantum pœnitentia mitigavit*. Idem alibi Pontifex excommunicationi & pœnitentiæ semestri in Monasterio peragendæ addicit Episcopos, qui innoxium sententia damnationis percusserant (2): *Excommunicati sex mensibus in Monasterium ad pœnitentiam agendam mittendi sunt*: eademque ferit pœna eos, qui innoxio successorem suffecerant: *Item communione privati sex mensibus ad agendam pœnitentiam in Monasterio deputentur*. At is vero qui ambitionis æstu abreptus sedem invaserat innocentis per vim & per summum nefas ejecti, irrevocabili degradatione merito conterebatur. Joannes Defensor, quem ad hujus sententiæ executionem in Hispaniam delegaverat Gregorius, mitiores æquo pronuntiavit has fuisse pœnas; sed ita consentaneum esse Sacerdotio, ut vincat semper pietas, clementia dominetur (3): *Et quanquam hujusmodi temeritatem legum censura districtissime feriat; Ego tamen legum vigorem sacerdotali moderatione temperans*. Missas facio & alias id genus culpas, quæ cum lethalia inferrent animæ vulnera, non tamen depositione puniebantur. Hæc utrique diligenter animo mandanda sunt, & in memoriam revocanda, quæ sanctissimus Pontifex frequenter inculcat: qui pie in Monasticis institutis vitam duxerint, posse eos Ordinibus sacris exornari, si conscientiam famamque nullo ejusmodi crimine fœdaverint, quæ lex Mosaica morte feriebat (4): *Si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in Testamento veteri morte mulctantur*.

IX. Præstructis his tot invictissimis documentis indeflexæ Gregorii constantiæ, ut ne fineret sacris Ordinibus functionibusque adgregari eos, qui flagitio quopiam vitam maculassent, quanquam postea gnaviter in pœnitentiam incubuissent: jam arduum non erit fraudem odorari ejus additamenti, quo adulterata est Epistola Gregorii ad Secundinum Monachum, & ubi Clerici post pœnitentiam Ordinibus suis, quasi jure postliminii restituuntur. Cum unus hic locus repugnet tot conspirantibus aliis ejusdem Gregorii testimoniis, iisque & numero & perspicuitate præcellentibus, facile est olfacere fraudulentiam audaciamque indocti interpolatoris, a quo & Epistola Isidori ad Massianum subornata non immerito existimatur.

X. Nec alium suspicor auctorem hujus commenti fuisse, quam illum ipsum Isidorum Mercatorem, qui suppositicias tot Epistolas vetustioribus Siricio Pontificibus Romanis affinxit; qua de impostura nunc quidem inter doctos convenit. Nova hæc commentitiarum Epistolarum farrago ex Hispania in Gallias influxit ineunte sæculo IX. primusque Hicmarus Remensis Archiepiscopus (5) eam Gregorii laudavit adulterinam Epistolam, necnon & aliam persimilem Callisti Papæ, ab eodem fraudulento architecto fabricatam. Angliæ complura, nonnulla etiam Galliæ vetustissima manuscripta eruta sunt, in quibus spurium illud Epistolæ Gregorii additamentum non legitur.

XI. Sed eam legisse Epistolam refutasse est,

(1) L. 7. Ep. 12. (2) L. 11. Ep. 52. 53. (3) L. 4. Ep. 51.
(4) Joan. Diac. L. 2. c. 16. (5) Hincmar. in Capitul. ad Presb.

est; adeo quot lineæ, tot hallucinationes, tot flagitia. Barbarus stylus, sermo inconditus & inconcinnus, rationis & judicii prorsus inops. Vel in ipso exordio tota statim barbaries incurrit in oculos: *Tua sanctitas hoc a nobis requisivit, ut sibi de sacerdotali officio post lapsum resurgendi scriberemus, dum se dicit de hoc Canones diversos legisse, & diversas sententias invenisse, alias resurgendi, alias nequaquam posse. Ideo sanctas nos generales Synodos a Nicæna incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur, quia ipsam sequentes, cetera in cunctis Canonicis sententiis unanimiter concordant.* Eccubi usquam tanta inconcinnitas, insulsitasque? Gregorii scripta germana nec primoribus labris degustavit, si cui possint hæc Gregorium olere, vel sapere? An his verbis vel Monachus Pontificem percontaretur, vel Monacho rescriberet Pontifex? Conflictatio quædam Canonum mutua proponitur: nullum verbum, nulla littera reponitur, quo ea conciliari ac sedari possit. Sed hinc patet eundem hunc esse Epistolæ Isidori ad Massanum architectum, ubi eadem inter Canones discordia prætexitur, & insulsissima tentatur concordia. Sed quid alienus a Gregorii doctrina, & sanctitate, dignitateque, quam quod hic illi affingitur, post abstersas pœnitentia nefarias carnis libidines permittendum esse aditum reditumque ad sacros Ordines, *quia pauci sine carnali delicto inveniuntur?* Quæ toto hoc capite ex Gregorio coacervata sunt, ea manifeste produnt, non tam male illum existimasse de moribus Clericorum sui sæculi: & hanc ejus fuisse inconcussam tum doctrinam, tum voluntatem, ut qui innocentiam baptismo primum infusam flagitiosa libidine contaminassent, sacris Ordinibus nec initiarentur unquam, nec initiati fungerentur, nec semel ejecti ad eos revocarentur.

XII. Qui vero fieri potuissent, ut singulari zelo & incomparabili constantia Pontifex ad tuitionem Canonum, in ea re emollesceret: cum vetusti omnes Pontifices a Syricio, cum Joannes II. sæculo ipso Gregorii, cum Concilia denique omnia ejus ævi per Hispanias Galliasve tam strenue restiterint ei Canonum relaxationi? Si remisisset autem Gregorius Magnus, qui Martinus I. postea & Zacharias tam strenue eam corruptelam priscæ disciplinæ oppugnassent? Qui Hispaniæ Galliæque Concilia non eidem postea acquievissent indulgentiæ? Qui Bonifacius Archiepiscopus dum Romæ ordinaretur, sacramento obligasset se, ut Disciplinam quam Gregorius improbasset, ipse probaret ac tueretur? Et cum idem Bonifacius undique venaretur superius testimonia & documenta, quibus muniret dispensationes quasdam, quibus uti cogebatur: ecqui non veniebat illi in mentem Gregorius, qui & his dispensationibus prætulisset facem, & auctoritatem conciliasset?

XIII. A Vigilio fateor in Epistola ad Rusticum & Sebastianum (1), deponi Clericos quosdam, restituendosque Ordinibus suis decerni, ubi pœnitentiam sedulo impleverint. Sed ejusdem generis erant hæ culpæ, atque de quibus supra monuimus, & quas ostendimus auctore Gregorio piari solitas suspensione temporaria, & secessione aliquot mensium in Monasteria. Itaque nomine tenus depositio ea dicebatur, cum re non esset nisi suspensio.

XIV. Paucissima hic ad calcem obiter suggerenda sunt de Ecclesia Orientali. In ipsa Trullana Synodo non dispar statim occurrit austeritas, cum ii qui graviorum scelerum pœnitentia perfuncti fuerant, non aliud inde consequerentur, quam ut Tonsuræ Clericalis gloria fruerentur, nec possent tamen unquam ad Ordinum functiones admitti (2): *Qui Canonicorum quidem criminum rei facti, & propterea perfectæ ac perpetuæ depositioni subjecti, in laicorum locum detrusi sunt, siquidem ad conversionem sua sponte respicientes, peccatum deflent, propter quod a gratia exciderunt, & ab eo se penitus alienos efficiunt, Clerici habitu tondeantur. Sin autem non sua sponte hoc elegerint, comam sicut laici nutriant utpote qui mundanam conversationem vitæ cœlesti præposuerint.*

XV. Hinc manifestam est depositionem & degradationem unam eandemque rem tunc fuisse; & quos crimina sua dejecerant, eos jam nec Tonsuram Clericalem gestare potuisse, aut haberi pro Clericis. Contemplatione pœnitentiæ perastæ indulgetur hoc illis, ut more Clericorum tondeantur. Quo concesso probabile est, eos aliis quoque minorum Clericorum privilegiis impertitos fuisse. In vita Joannis Eleemosynarii Archiepiscopi Alexandrini, exempla sunt excommunicationis & suspensionis in-

(1) Collat. 7. Synod. 5. Oecumen.

(2) Can. 21.

inflictæ flagitiis quibusdam mortalibus, quibus tamen non decerneretur depositio in Canonicis Regulis. Novella Justiniani (1) non simoniacis tantum irregularitatem illidit, sed omnibus, qui sceleris cujuscunque ante Ordinationem convicti fuerint.

CAPUT LX. *P. 3. l. 2. c. 31.*

De Irregularitate criminis sub Imperio Caroli Magni & Carolinæ stirpis.

I. Probationes complures, quod crimine quovis graviore occluderentur fores Clericatus.

II. Nec eam irregularitatem expungebat pœnitentia.

III. Ex sola suspicione & ex frequenti cum fœminis colloquio Presbyteri exauctorabantur; quod incontinentia fere occulta semper sit.

IV. Erant Canonum interpretes & animarum rectores remissi, qui pœnitentia irregularitatem criminis aboleri prædicabant. In eos stomachabatur Hincmarus.

V. Cœpere tamen Hincmarus & Rabanus secernere occulta crimina a publicis, & publica tantum irrevocabili irregularitate notare.

VI. Ne ipsi quidem dissimularunt id a se novari. Quin & homicidio quamvis occulto eandem irregularitatem appinxerunt.

VII. Ea innovatio paucos habbit sectatores.

VIII. Molliores aliqui depositioni irrevocabili subrogarunt suspensionem temporariam cum pœnitentia.

IX. Agobardi sententia.

X. Cum simoniaci indulgentius haberentur?

XI. Novis argumentis ostenditur veterem Disciplinam incolumem esse servatam.

XII. Græcorum Disciplina.

I. MEdia etiam hac ætate sub Carolo Magno & Carolinis Imperatoribus & Regibus, omnium prima & gravissima irregularitas, & a sacris Ordinibus Ordinumque functionibus segregatio, a crimine accessitur, sive publico, sive clandestino. In Concilio Suessionensi II. anno 853. Burchardus Carnotensis Episcopus commonefactus est a tribus secreto Episcopis, ut renuntiaret ei sanctissimæ dignitati, si quo sauciatam flagitio gereret conscientiam. Occulto etiam crimine gradu & spe gradus dejici potuisset. Ordinatus est autem, ubi spopondit suam se innocentiam omnibus approbaturum, refutatis quæ sibi cumque ingererentur accusationibus (2): *Tanto quidem gradu se dignum esse profiteri, arrogantiæ asseruit esse, non veritatis. Si quis vero crimen aliquod sibi vellet objicere, ad id purgandum se paratum esse firmavit.* Ad Episcopum Bellovacensem rescriptum est a Joanne VIII. posse eum Ordines iis conferre, qui cum adolescentes essent, juveniliterque colluderent, & se impeterent, unus ex eis exanimatus collapsus erat (3): *Quibusdam pueris impuberi adhuc ætate inter se rixantibus, hominum illorum instigatione, unus ex illis est interemptus. Quapropter mandamus, ut si inculpabiles post peractam pœnitentiam, legitimi vigoris secundum Canones reperti fuerint, gradatim ad Ecclesiasticos Ordines eos provehere non differas, servatis in omnibus Patrum Regulis & Canonum institutis.* Perspicuum est id donari ætati impuberum horum, & innocentiæ, eo tempore quo inopinato id evenerat. Et nihilo tamen minus seria illis imponitur pœnitentia, & vita deinceps pie traducenda. Episcopo Venetensi dispensari postulante cum Presbytero homicidii reo, abnuit idem Pontifex, contestatus, posse pœnitentia crimen ablui, non posse autem restitui primigeniam illam integritatem, quam sacerdotales desiderant functiones (4): *Miror minus doctam scientiam tuam, sacerdotem putare post perpetratum homicidium, posse in Sacerdotio ministrare: immo quod est pejus, nobis suadere velle, ut ipsi tali præsumptioni præberemus assensum. Quis enim tam demens, tamque perversi sensus, tale quid æstimaret, vel post quantamcunque pœnitentiam concedendum, cum omni sit canonicæ disciplina contrarium? Debet ergo Sacerdotio privatus, lacrymarum fonte flagitium tam immane diluere, ut talibus saltem remediis curatus, salutis possit invenire suffragium.*

II. Hinc enitescit *quantacunque pœnitentia* expungi non potuisse eam irregularitatem:

(1) Cap. 13. (2) Can. 3. (3) Epist. 146.
(4) Conc. Gall. t. 3. p. 519. 520.

tatem: & perinde esse ejusmodi dispensationes a Pontifice flagitare, atque ejus in se accendere indignationem, quasi per cuniculos peteretur ab eo impunitas criminum, & Canonum conculcatio inulta (1): *Cum omni sit Canonicæ Disciplinæ contrarium*. Narbonensis Provinciæ Episcopi Presbyterum suspensione mulctarunt, remiseruntque ad hunc Pontificem, & ad ejus judicium, propterea quod in commotione tumultuantis populi, tam graviter a nescio quo impulsus fuisset in alium, ut is eo pondere oppressus interierit.

III. Quoad fornicationis flagitium, scite admodum Trosleiensis Concilii Patres anno 909. negant sollicitos jam esse debere Episcopos de convincendis Presbyteris ejus criminis, quod semper occultum sit, maxime iis Presbyteris, qui gnari sunt, si convincantur, non abdicatum se tantum iri, sed & facultatibus suis omnibus expoliandos (2): *Quanto magis Presbyter malum agens curabit abscondere, propter quod patefactum, scit se non solum Ecclesiasticum gradum amittere, sed & sua qualibet in sæculo perdere?* Sed diligentissime inquirebatur in frequentia eorum cum fœminis colloquia: & horum convicti, vel confessi, prorsus ejiciebantur, nulla spe residua restaurationis: *Et si quicunque Presbyter non solum in nostra Parochia, sed in nostra Dioecesi, confessus vel legali ac regulari judicio fuerit convictus de cohabitatione, vel frequentatione, vel accessu cum foeminis, contra Canones, modis omnibus secundum decreta beati Gregorii, sine gradus sui restitutione deponetur*.

IV. Erant & jam tum tamen molliores & Canonum interpretes, & animarum rectores, quorum ea erat sententia, Presbyteros & Diaconos criminis convictos suspendi debere, pœnitentiæ illigari, & ea peracta priorem in gradum revocari. Ita enim eorum doctrinam refert Hincmarus (3): *Qui ut audivimus dicunt, non debere Presbyterum, vel Diaconum, de crimine confessum, sive convictum deponere, sed tantum suspendere, quia sic possunt confessionem & poenitentiam, sicut & alii homines facere:* Verum hoc eos repercussit Hincmarus responso, Unanimi conspiratione Conciliorum, Patrum, Pontificumque, qui crimine quopiam inquinatus sit, eum nec ad Clerum admitti debere, nec in Clero tolerari, nec ad Clerum posse revocari: *Qui Canones spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia consecrati, sequentes Apostolicam doctrinam dicunt in crimine detectos non oportere ad Ecclesiasticum gradum accedere, vel in Clericatu manere, vel ad Clericatum redire*. Idque Hincmarus corroborat congerie testimoniorum ex Leone Papa, ex Gregorio Magno, ex Augustino, ex quibus id ipsum rursus efficit & concludit, criminosos ad Clericatum venire non posse, nec in eo manere, nec ad eum redire: *Detecti ergo, sive confessione sua, sive convictione legali ac regulari, de criminibus, ad gradus Ecclesiasticos non accedant, & in gradibus Ecclesiasticis non maneant, vel ad Ecclesiasticos gradus non redeant; sicut sacri Canones & decreta Sedis Romanæ Pontificum aperte atque expresse decernunt*.

V. Testimonia Conciliorum, Pontificum, Patrumque, quæ accumulat Hincmarus, indiscriminatim crimina omnia complectuntur, nec segregant publica ab occultis, nec mortalia alia ab aliis. Ita omnibus inexpugnabiles injiciuntur laquei irregularitatis. Inde tamen Hincmarus contra philosophatur, contenditque, non affigi irregularitatem, nisi ei crimini, quod vel publica confessione, vel convictione juridica patuerit: *Ita nec Apostolica Sedes est sibi ipsa diversa, sive adversa, quæ secundum sacros Canones de manifestis peccatis confessos, sive convictos, a gradu Ecclesiastico jubet deponi, & non publice confessos, vel legaliter ac regulariter convictos damnari, vel degradari nulla ratione permittit*.

Ipso videlicet Hincmari tempore cœptum est distingui inter publica & occulta crimina in negotio irregularitatum; eaque novitas confirmabatur auctoritate supposititiæ Epistolæ Gregorii Magni. Apertissima tes est in Epistola Rabani Archiepiscopi Moguntini ad Heribaldum (4): *De his qui ante vel post ordinationem contaminatos in capitalibus criminibus se esse profitentur. In quibus, ut mihi videtur, hæc distantia debet esse, ut hi qui deprehensi vel capti fuerint publice in perjurio, furto, atque fornicatione, & ceteris hujusmodi criminibus, a gradu proprio deponantur, &c. Qui autem de prædictis vitiis per occultam con-*

Thomass. Tom. IV. Oo *fes-*

(1) Ibidem.
(2) Can. 9.
(3) Tom. 2. pag. 624.
(4) Can. 10.

fessionem, præsente Sacerdote, qui poenitentiam eis indicturus est, confitentur, si veraciter poenituerint, gradu servato spes veniæ de misericordia Dei promittenda est. Ita Rabanus totus connititur, ut nupera hæc disciplinæ blandimenta confirmet ex antiquis Concilis, quæ infestissima illi sunt. Profert Epistolam Gregorii ad Secundinum, quam subdititiam esse demonstratum est supra. Nec excidit illi Epistola Augustini ad Bonifacium (1), ubi declaratur hanc inexorabilem austeritatem non admittendi unquam ad Ordines, aut non revocandi eos, quos eo gradu scelus aliquod excusserit, in B. Petro servatam non fuisse, nec influxisse in Ecclesiam, nisi sequentibus sæculis, ut gravioribus morbis validiora etiam admoverentur medicamenta. Denique profert Rabanus paulo probabilius in sui patrocinium Concilium Ilerdense (2), a quo potestas fit Episcopo, ut in primos redintegret gradus, nunquam ulterius progressuros, eos qui delicta sua pœnitentiæ lamentis expiarint.

VI. Nec diffitetur Rabanus suo id tempore innovatum fuisse, seque in primis auctorem præisse aliis: *In quibus criminibus, ut mihi videtur, hæc distantia debet esse, &c.* Non ait ita videri Patribus, sed sibi; nec eam criminum semper fuisse distantiam, sed eam esse debere, suo quidem judicio.

Illud quoque non pigebit advertere, ubi Rabanus enumerat flagitia, quibus infligitur irregularitas, quando publica sunt, non recenseri ab eo homicidium. Et sane etiam nunc homicidium, quantumvis occultum, irregularitatem importat, & a Clericatu segregat. Quo uno exemplo facile conjicitur, perinde & reliqua facinora, tametsi occulta essent, irregularitatem aspersisse reorum conscientiis.

VII. Quinimmo si unum aut alterum, Rabanum & Hincmarum segreges, reliqui omnes, quorum superius perstricta sunt testimonia, universim Clericatu arcent criminosos omnes, nulla habita ratione, occulta, an publica essent crimina. In unam omnia conjiciuntur classem in Capitularibus Caroli Magni (3): *Ad Clerum criminosi nequeant promoveri, & in Clero positi, si in aliquibus criminibus inventi fuerint, a suis officiis arceantur.* Profertur alibi ea etiam Augustini Epistola (4), ubi a calumnia vindicat sanctus Pater Ecclesiasticam sui ævi disciplinam, quæ indiscrete omnibus criminosis aditu sacrorum Ordinum, functione, rediruque interdicebat. Est quidem ubi remittat ille rigor, ubi de simoniacis sermo est, quos Episcopo copia fit in pristinus Ordines revocandi (5), ubi graviter poenitentia perfuncti fuerint. Verum simonia longe alterius generis est, sicut & hæresis, quam homicidium & furtum, & alia consimilia.

VII. Mirabili tamen anfracta quodam postea placuit rem profligari, & novam hanc stabilire disciplinam. Irrevocabili quidem depositione Clericos dejiciebant veteristi Canones, at eo contenti poenitentiæ illos non subjiciebant nisi rarissime, immo nec a communione inter Laicos participanda summovebant. Sæculo decimo displicere id nonnullis coepit; quibus & illud consultius fore tunc visum est, ut pro irrevocabili depositione insligeretur suspensio annorum aliquot, cum acerbissima poenitentia, ut ita mundati jam & puri, accederent ad Eucharistiam, accederent & ad Sacerdotii munia. Hoc colore prætexi placuit veteris disciplinæ immutationem. Sylvester II. Papa eo consilio usus est erga Abbatem (6): *Libros in quibus specialem sententiam legimus, in Gallia relictos recolimus. In illis legitur de Episcopis per pecuniam promotis, ut quisquis talis inventus fuerit, per biennium Pontificali officio careat, duos dies per hebdomadam vino & cocto se abstineat, & post finitum Psalterium comedat. Hoc quippe traditionibus priorum Patrum concordare videmus, qui hujusmodi Episcopos deponi sanxerunt. Officii suspensio evidenter fit cujusque depositio. Qui enim deponitur, a communione privatur. Valet utique tantumdem biennii suspensio cum poenitentia, quantum sola depositio. Qui vero post biennem suspensionem & poenitentiam officio suo redditur, quasi post depositionem misericorditer reconciliatur.*

IX. Necdum comperta erant Agobardo ea disciplinæ delinimenta, cum universim juberet, neminem posse criminosis manus imponere, quin & eorum ipse criminum invi-

(1) Epist. 50. (2) Can. 5. (3) L. 7. cap. 50.
(4) Addit. 4. cap. 4. (5) L. 7. cap. 146.
(6) Baluz. in Notis ad Gratiam cap. 40.

invidiam infamiamque subiret (1): *Summopere necesse est præcaveri, ut in ordinandis ministris non communicamus peccatis alienis, criminosos videlicet ad sacerdotium provehendo*. Quin & simile veri est, irregulares eos illum fuisse habiturum, qui ne occiderentur, occiderent, ubi alterutrum necesse esset. Ratio ea est, quod ei persuasum esset, justos nemini unquam necem inferri, nisi publico bello, vel judicio Capitali (2): *Notissimum est bonos a malis interfici, nunquam autem malos a bonis, nisi in bellis publicis & legalibus judiciis.*

X. Si humanius actum est cum simoniacis, illud in causa fuit, quod non fuerat id flagitium tribus illis annumeratum, quibus prisca Concilia irregularitatem implicuerant. Nec aliter sentiendum de illo Presbytero, quem Gregorius III. Papa ad Leonem Isauricum Constantinopolim ablegaverat. Ignavia & timiditate occupatus Pontificias Litteras non tradiderat Imperatori. Reducem statuerat Pontifex deponere: Synodi tandem & Optimatum Romanorum precibus illum donavit, ut poenitentiæ addiceretur, & postea remitteretur Constantinopolin, ut strenuitate jam sua prioris ignaviæ dedecus oblitteraret (3): *Obsecrante tam Concilio, quam Optimatibus, ut non deponeretur, sed magis isdem Presbyter poenitentiæ submitteretur.*

De his maxime criminibus capiendus Auxilius, cum ait, Ministros sacros bene multos semel abdicatos, pristinam postea dignitatem recepisse: *Noverint quia plurimi Sacerdotum depositi fuerunt, & postmodum reconciliati, &c. Nonne quod plurimi Sacerdotum post depositionem reconciliati sint, in authenticis apicibus sufficienter habetur.*

XI. Sed quod ad vetusta capitalia scelera, homicidium, adulterium, fornicationem, furtum, & alia ejusdem generis, indubium est ante sæculum decimum, neminem unquam iis inquinatum ad Ordines saltem sacros, neminem fere ad Clericatum admissum, aut in Clericatu dimissum. Et quanquam Rabanus & Hincmarus suppositiis illis delusi Epistolis, quas Isidorus Mercator in Hispania, & exinde in reliquum Occidentem disseminare coeperat, aliqua jecissent jam fundamenta posterioris hujus & remissioris disciplinæ; ne tum quidem aboleri potuit antiqua Canonum austeritas. Inde est quod & Concilium Triburiense ann. 895. Presbyteros Diaconosque inexplicabilibus depositionis decretis implicuit, si vim vi repellendo, & ne occiderentur ipsi, quempiam occiderint: *Si quis Clericus nimium coactus homicidium fecerit, sive sit Presbyter, sive Diaconus, deponatur.* Ut peccatum id sit, occidere, ne occidaris, ad delictum id certe multo levius fuerit, quam quodvis aliud homicidium, vel adulterium, fornicatio, perjurium. Multo certius ergo tunc his omnibus inhærebat irregularitas.

Tanto autem propensior fuit Hincmarus ad lapsum Genebaldi Laudunensis Episcopi, reditumque in Ecclesiam suam fide scriptisque suis complectendum, quanto imbutus erat præjudicio Epistolarum illarum Decretalium, Callixto & Gregorio adscriptarum.

XII. Accedo ad Ecclesiam Græcam, ubi intaminata semper viguit vetustioris disciplinæ austeritas circa irregularitates. Diximus jam sugillatos a Balsamone fuisse eos, qui ordinatione, peræque ac baptismo aboleri peccata confiderent, ita ut irregularitas ipsa elueretur. Id vero prorsus adversatur Canonibus iis, quibus exauctorari jubentur vel illi, quorum flagitia non nudantur nisi post ordinationem (4): *Dicebant enim nonnulli, quod quemadmodum baptisma novum hominem facit eum qui baptizatus est; ita & sacerdotium ea quæ prius admissa sunt peccata, abstergit, quod non est Canonibus consonum.*

Illum vero Basilii Canonem (5), qui annuæ suspensioni & poenitentiæ Lectorem & Subdiaconum subjicit, qui cum desponsata sibi congressus esset, resecata spe superiorum Ordinum: si vero cum non desponsata, omnino deponit: illum, inquam, Canonem illustrans Balsamon, addit præterea, si Lector aut Subdiaconus rem habeat cum non desponsata, abdicatum omnino iri, quanquam eam postea uxorem ducat. Multo vero mirabilius est quod ait, quod dictum est a Basilio de Lectoris copula cum desponsata, eo tempore locum habuisse, quo sponsalia & contrahebantur consensu solo & dissolvebantur. Postquam enim iisdem propemodum legibus illigata sunt

(1) Epist. ad Bern 136.
(2) L. de divinis sent. pag. 291.
(3) Anast. Bib. In Greg. III.
(4) In Can. 9. Nicæn.
(5) Basilii Can. 69.

sunt sponsalia, quibus matrimonia, longe aliter se res habet: unde nec Lector, cujus præmortua fuerit sponsa, aliam desponspondere sibi potest, ne bigamus fiat, & jam non possit superiores Ordines prehensare.

Habet & admirabilitatis non parum quod idem Balsamon refert de alio Basilii Decreto. Presbyteri quidam Antiocheni vi & minis Pagani cujusdam consternati, illicita quædam juramenta juraverant. Quæsitum est, an gradu movendi essent. Censuit Basilius (1) nunquam ab iis Antiochiæ mysteria celebrari debere, ne offendiculo essent iis qui testes vel conscii erant delicti: sed posse eos celebrare privatim, & in iis locis, quo nulla ejus rei fama penetrasset.

Nec aliter se res habet de usura, quæ ex eodem Basilio in Epitome Hermenopuli; nihildum irregularitatis invehebat (2): *Qui usuras accipit, si lucrum injustum in pauperes expenderit, & in posterum usuras accipere desinat, ad sacerdotium potest admitti*. Tradit autem Balsamon, cum lex civilis usuras non damnet in Laicis, ex quo primum ab usuris exigendis cessabant, jam tum & irregularitatis vinculo absolutos eos fuisse. Quod autem Basilius Clericos omnes gradu exturbat (3), qui se lethali quopiam obstringunt flagitio: Nota mox affixa Harmenopuli docet, de peccatis re perpetratis intelligendum id esse (4); nec enim sola consensione animi in scelus, quenquam ab Ordinibus excludi.

Non sine stupore etiam quodam legitur in eodem Jure Orientali Leunclavii, inter decreta Nicephori Confessoris, sacris Ordinibus Altaribusque non arceri, nisi eos, qui flagitiosæ vitæ suæ nuntium remiserunt, nisi post annum ætatis suæ vigesimum: *Si quis ad annos viginti & deinceps dissolute & in luxu vixerit, deinde studiosus apparuerit virtutis, non est ordinandus. Sacrum enim impollutum est*.

Cum denique Constantinus Patriarcha Presbyterum exauctoraret, qui filios ipse suos concitarat, ut tumultuanti se immiscerent turbæ, ex quo & ad cædes ventum fuerat; declaratum ab eo est, tanto facinori satis consentaneam eam esse pœnam, ut a Clero extrudatur, & abjiciatur in Laicorum sortem. Et sane testificatur Zonaras (5), juxta Canonem Trullanum (6) non permitti Presbytero & Diacono semel depositis propter canonicum aliquod flagitium, puta fornicationem; non permitti, inquam, ut in habitu & veste sint Clericali, nisi postquam scelus poenitentia dispunxerint. Ante enim laica veste & promisso crine incedere cogebantur more Laicorum, ut hac ignominia facinus vindicaretur.

Quanquam homicidia quæ bello perpetrantur, & tum maxime contra Infideles bellatur, veniæ propria sint etiam in Presbyteris: vel ea ipsa tamen indeclinabili eos irregularitate illaqueant. Memorat Cedenus (7) audax facinus Presbyteri, qui cum rei sacræ operam daret, irrupissentque Sarraceni in ejus oppidum, ne exutus quidem sacra veste impetum in eos fecit, tam fortiter, tam feliciter, ut plurimis cæsis, reliquos omnes in fugam verterit. Is ab Episcopo suo mox abdicatus, cum restitutionem diu tentatam non obtineret, a fide & religione defecit, & Saracenis aggregatus, sævissimis eorum in nos grassationibus non interfuit solum, sed præfuit.

Quanquam ergo nonnulla hactenus delinimenta subinde observata sint, & Indulgentiæ exempla in utraque Ecclesia, rarissima tamen illa fuere; viguitque priscus Canonum vigor etiam in Latina Ecclesia ad sæculi usque decimi exitum. In Ecclesia autem Græca illibatus etiam nunc viget, adeo ut quantumvis occulta sint flagitia, iis tamen illinatur irregularitas, si ejusmodi ea sint, quibus olim poenitentia publica præscriberetur.

CAPUT LXI. *P.4.l.2.c.14.*

De irregularitate criminis, post annum Christi millesimum.

I. *Integer & illibatus vigebat priscus vigor post annum etiam Christi millesimum, cum incontinentiæ & simoniæ torrente quo-* dam

---

(1) Basilii Can. 1.
(2) Jur. Orien. p. 118. Basil. Ep. ad Amph. Can. 14.
(3) Jur. Orien. Ib. c. 35.
(4) Ibid. Basil. c. 32.
(5) Ib. p. 196. 266.
(6) Can. 21.
(7) Cedrenus. p. 637.

dam fœdissimo compulsa est Ecclesia, remissione uti post impletam a Clericis incontinentibus & simoniacis poenitentiam.

II. Primi gradus hujus indulgentiæ sub Clemente II. & Nicolao II.

III. Alexander II. testificatus est temporariam eam fere dispensationem, nec in posteros manaturam.

IV. Concessa est ea remissio, in præteritas culpas, non in futuras, urgente gravi necessitate, diutina perfunctis poenitentia.

V. Huic dispensationi subscripsit Gregorius VIII. Qui.

VI. Cum homicidis non dispensatur. Ne cum incontinentibus quidem, nisi ad Ordines, quibus jam donati essent, & strenue poenitentia defunctis.

VII. Hos dispensandi limites præfigit Urbanus II. in ea quam concedit Episcopis facultate de his dispensandi.

VIII. Eandem rationem sequitur Paschalis II. Argumenta varia quibus constat Episcopos hujus dispensationis jam executores, ea causa fuisse, ut ea in jus commune traduceretur.

IX. Cur coeperit irregularitas non affigi, nisi publicæ poenitentiæ.

X. Non porrigebat se hæc Episcoporum dispensatio, nisi ad occulta crimina.

XI. Ex Anselmo & Bernardo novæ probationes, ut liqueat Episcopos Pontificibus Romanis indulgentiores fuisse, & Ordinum januam reclusisse occultorum criminum reis.

XII. Quid de his senserit Gratianus?

XIII. Ipse denique Alexander III. accommodavit se indulgentiæ, quæ invaluerat, non sine modo tamen aliquo.

XIV. Innocentii III. & Decretalium Decreta jubent, ut poenitentia peragatur, vel Monasticum institutum ante suscipiatur, quam criminum sorde polluti Ordinibus initientur, vel restituantur.

XV. Quomodo ab uno jam, aut altero sæculo, de hac etiam Disciplinæ remissione remissum sit aliquid.

I. INeunte jam sæculo Ecclesiæ xi. priscam Canonum severitatem, qua capitalium rei criminum a Clericatu eliminabantur, retinebant Pontifices, & Episcopi: nec ejus rei aut illustrius poteit, aut magnificentius edi documentum, quam ipsius Joannis XX. Papæ (1), quem confirmat Petrus Damiani, a summo hoc dignitatum culmine semetipsum sponte dejecisse, quod simoniace eo grassatus esset. In Concilio Lemovicensi anno 1024. narratur, ut qui parricidiales manus Episcopo intulerat, & apud Cluniacum professus fuerat, ut infandum scelus poenitentia expiaret, nunquam Sedi Apostolicæ extundere potuerit dispensationem ad Ordines suscipiendos: quanquam Romæ vehementer urgeret Odilo Cluniacensis Abbas sanctissimus. Quin ex adverso vetitus est a Pontifice, ne carnis Christi epulo sacro vesceretur, nisi appetente morte: *Vivat permanens in poenitentiæ luctu, non offerens, non communicans.*

Sed quod jam sæpius inculcatum & inculcandum a nobis est, eo ipso tempore cum Clerus Occidentalis pene universus in incontinentiæ, & simoniæ voraginem veluti quandam præceps isset, ea inde vulnera Disciplinæ inflicta sunt sacræ, quibus non aliunde medicamenta parari potuere, quam ex indulgentia necessaria illa quidem & inevitabili tunc, sed anterioribus sæculis inaudita. Coepit enim tunc demum indulgeri his, qui ex eo coeno emergerent, ut peracta poenitentia, ad Ordines suscipiendos accederent, vel hactenus susceptos exercerent.

II. Quibus autem eo gradibus deventum sit, hic edisseram. Cum statuisse Leo IX. Ordinationes omnes simoniace factas irritare in Concilio Romano anni 1049. ingens tumultus & turbo excitatus est a Presbyteris Romanis, & ab Episcopis quibusdam reclamantibus. Omnes ergo Ecclesias destitutum & desolatum iri (2): *Protinus a Sacerdotum Romanorum multitudine magna seditionis tumultus exortus est, &c. Omnes pene Basilicas sacerdotalibus officiis destitutas, &c.* Verba ipsamet sunt Petri Damiani. Tunc Pontifex consilium iniit imitandi prædecessoris sui Clementis II. & innovandi Decreti quod ille publicarat, ut post quadraginta dierum poenitentiam, Presbyteri illi omnes, qui a simoniacis ordinari se consenserant, Ordinibus suis restituerentur. Addit idem Petrus, cum Leo ipsemet IX. Clericos omnes ab hæresi resipiscentes & Ecclesiæ se recolligentes sinerent pristinis Ordinibus fungi,

(1) Bar. ann. 1024. n. 4.

(2) Tom. 3. Opusc. 6. pag. 35.

gi, abrupta tantum spe Ordinum superiorum: posse & eam effundi in simoniacos indulgentiam.

Novo Decreto idem Pontifex astrinxit fibulam continentiæ Clericorum majorum Ordinum; ejusque successor Nicolaus II. anno 1059. in Concilio Romano, a muniis omnibus sacerdotalibus, & a Beneficiis ipsis suspendit Presbyteros omnes, Diaconos & Subdiaconos, qui post id Decretum rursus in pristinas carnis sordes revoluti erant (1); *Præcipimus, ut Missam non cantet, neque in Evangelium vel Epistolam ac Missam legat, neque in Presbyterio ad divina Officia, cum iis, qui præfatæ Constitutioni obedientes fuerint, maneat: neque partem ab Ecclesia suscipiat, quousque a nobis sententia super hujusmodi, Deo concedente, procedat.* Ubi perspicis veniam confirmari, & Ordinum libertatem iis omnibus, quorum incontinentiæ finem dederat Decretum Leonis IX. Quæ pestis in eo erat, ut concubinæ vel palam ducerentur, vel ductæ non ejicerentur: *Concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit.* Contra eos autem qui pertinaces in impudicitiæ coeno hæsissent, temporarium suspensionis edictum promulgari.

In Concilio Turonensi anno 1060. cui Pontificius Legatus præerat, Episcopos & Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos incontinentes, qui Nicolai II. Decreto & vibratæ ab eo suspensioni non paruerant, vel qui rursus coenosis his voluptatibus abrepti fuissent, irrevocabili depositione innodatos esse declaratum est (2): *Nullam estitutionis in pristino gradu veniam sibi reservasse cognoscat.* Irremeabili eidem ejectioni addicti ibidem sunt, qui pecunia numerata Ordines, vel darent, vel acciperent: *Ministerium, seu Beneficium male usurpatum, nunquam recuperaturus amittat.* Qui sub Clemente II. & Leone IX. indulgentius habiti fuerant simoniaci, ii erant, qui nihil pecuniæ dederant, etsi a simoniaco alias Episcopo ordinati fuissent.

III. Suffectus in locum Nicolai II. Alexander II. in Concilio statim Romano anno 1063. pronuntiavit incunctanter, quæ iis qui non simoniace a simoniacis ordinati fuerant, indulta fuerat dispensatio, eam inæluctabilis necessitatis telo exortam fuisse, ob innumerabilem quandam horum multitudinem; nec eam in posterum valere posse (3). *Hæc pernicies adeo hactenus inolevit, ut vix qualibet Ecclesia valeat reperiri, quæ hoc morbo non sit aliqua ex parte corrupta. Tanta quippe talium multitudo est, ut dum rigorem Canonici vigoris super eos servare non possumus, necesse sit, ut dispensatione, ad piæ condescensionis studium nostros animos ad præsens inclinemus. Ita tamen ut ne quis successorum nostrorum, ex hac nostra permissione, regulam sibi, vel alicui sumat, vel præfigat, quia non, &c.* His præmissis corroborat hæc Synodus (4) suspensionem a Nicolao II. intortam in Presbyteros, Diaconosque impudicos, nullo temporis præfixo limite, quo possit ea pro depositione haberi.

IV. Liquidum est omnino, in præteritas retro culpas, librari has dispensationes, & indeclinabili necessitatis vi expugnari. Sed non ibi tamen fixus est gradus. Concilium Rothomagense anni 1072. priorum Ordinum suorum compotes rursus fecit, qui pristina flagitia lavacro poenitentiæ expurgassent (5): *Statutum est, ne hi qui publice lapsi in criminalibus peccatis inveniuntur, citissime in sacris Ordinibus restituantur.* Et mox: *Unde hoc ratum manere oportet, ut in crimine publice lapsus, ante peractam poenitentiam, pristino gradu nullatenus restituatur, nisi summa necessitate, post dignam quidem longæ poenitentiæ satisfactionem.* Novo hoic delinimento hoc temperamentum conjunctum erat, quod venia non fieret Canonum, nisi *summa necessitate* Ecclesiæ, & post diuturnæ studium poenitentiæ, post dignam longæ poenitentiæ satisfactionem.

V. Blandius etiam aliquid consuluit Gregorius VII. in Episcopum Argentoratensem, quod ex impudicis simoniacisque Germaniæ Episcopis, solus Romam peragendæ poenitentiæ ergo advenisset: nec prohiberi posset, quin eo abjecto, simoniacus quispiam alius eandem Episcopalem sedem involaret (6): *Cum fortasse hoc amoto locum ejus non alius possideret, quam qui plurimum pecuniæ dare posset.* Quanquam hæc in eum se modum haberent, nondum se ei significat Gregorius (7) Episcopatum reddidisse. Idem

(1) Can. 3.
(2) Can. 1. 6.
(3) Can. 2.
(4) Can. 3.
(5) Can. 19.
(6) L. 1. Epist. 77.
(7) L. 2. Epist. 26.

Idem Pontifex Abbatis simoniaci resignatione admissa, alium sublegi fecit (1). Melphensem Episcopum sedi restitui jussit, post ablutas culpas aliquas, quas non exponit. Presbyteratu initiari passus est nonnullos, quos meliori temporum conditione procul amandasset. Qui vel obiter Annales Ecclesiæ degustarit, is facile intelliget, si quas hic Pontifex in dispensationes assentiretur, non favori eas, aut remissioni, sed necessitati & justitiæ datas fuisse, usque adeo inexorabilem se censorem gerebat.

VI. Sed diligentissime illud animo commendandum est, has Ecclesiæ dispensationes, ad incontinentes tantum spectasse Clericos, & ad gratuitas Episcopi alioqui simoniaci ordinationes. Unde & hic idem Pontifex in æternum amandavit sacri ministerii exilium homicidas omnes, quacunque functos poenitentia (2). *Homicidio maculatum nulla sanctorum Patrum auctoritas concedit ulterius sacris altaribus ministrare, nec nos decet Canonum statutis contraire.* Nec nisi de voluptariis Presbyteris loquitur Petrus Damiani, cum inquirit qua illis de causa dispensatio facilius quam bigamis concedatur (3): *Bigamum nullatenus posse ad Sacerdotium promoveri, in fornicationem vero lapsum, etiam Sacerdotem, peracta poenitentia, ad pristini juris officium revocari.* Nec contextu autem isto, nec superius allegatis omnibus conceditur semel inquinatis, ut etiam postquam se poenitentiæ laboribus purgaverint, ad superiores pateat Ordines accessus, sed reditus tantum in prius susceptos. Denique Rothomagense Concilium anno 1074. ne Monachos quidem ejusdem sceleste libidinis reos, voluit aut Abbates fieri posse, aut officii quidquam extra Monasterium adipisci.

VII. Hæc vero dispensationum, & concedendarum parcimonia, & restringendarum sollicitudo, non multo minus quidem videtur habere admirationis, quam vetusta inclementia, quæ Canonum dispensationes tantopere exhorrescebat. Eam nobis sententiam luculente firmabit Urbanus II. in ea Epistola, qua maxima ex parte has complexus est restrictiones. Ad Episcopum Constantiensem in Germania hæc ille rescribebat: *De Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, aut post acceptum Ordinem in aliquo crimine lapsi fuerint, sive palam, sive clam, constat quidem Canonum censura ab Ecclesiasticis eos officiis inhiberi. Tua tamen providentiæ discretionique committimus, utrum eorum aliqui; qui tamen infamiæ notis non fuerint aspersi, necessitate Ecclesiæ urgente, & ipsorum sancta conversatione promerente, in suis gradibus recuperari debeant. Hoc autem secundum indulgentiam dico, non secundum imperium, &c. Si quem vero, quod absit, aut post acceptum, aut ante acceptum officium contigerit, peremptorio quolibet eorum, qui in lege morte mulctantur, sive clam, sive palam occupatum crimine inveniri, eos maxime qui adhuc mundo vivunt, ab omni eos altaris ministerio sequestramus. Sicut enim poenitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & post poenitudinem ac reconciliationem nulli unquam laico liceat honorem Clericatus adipisci, vel Clerico ad altiores Ordines promoveri.*

Quantumlibet verbis prolixus sit hic contextus, non poterit tamen non brevis videri, doctrinam qua foetus est expendenti. 1. Nihil discriminis interponitur publicis occultisque delictis: par & eadem omnibus imminet irregularitas. 2. Dispensant hic Episcopi facta a Pontifice potestate, & hac communicatione Pontificiæ potestatis in Episcopo effusa ad dispensandum de Canonibus Conciliorum generalium: usque adeo pervulgatæ sunt dispensationes de quibus hic agimus, ut tandem traductæ sint in jus commune. 3. Non potest dispensare Episcopus, nisi cum paucis, urgente utilitate & necessitate; non ipsorum, sed Ecclesiæ. Nondum ergo ad omnes id permanaverat. 4. Potestas hæc dispensandi non se porrigebat, nisi ad exercendos Ordines, quos quis jam suscepisset. *In suis gradibus recuperari.* Itaque ne tum quidem post capitale crimen poterat, vel Clericatum quisquam adipisci, vel in Clericatu superiorem Ordinem. 5. Hæc quoque dispensandi potestas a Pontifice Episcopis impartita, ad ea non poterat pertinere crimina, quæ infamiam inussisset. 6. Nec in eos cadit hæc dispensatio, qui ea perpetrarunt facinora, quæ leges morte plectunt. Itaque homicidium fuit semper, estque etiamnunc irregularitati obnoxium. Hujusmodi

(1) L. 3. Ep. 11. L. 4. Ep. 25. L. 9. Ep. 3.
(2) L. 1. Ep. 34. (3) L. Dominus vobisc. cum c. 33.

modi dispensationes nihil præjudicabant, quin verissime semper diceretur, nec Clericum posse publicam subire pœnitentiam, nec pœnitentem publicum posse Clero inscribi.

VIII. In ejusdem Disciplinæ vestigia ingressus est Paschalis II. cum in Concilio Guastallensi anno 1106. Episcopos Germaniæ schismaticos Ordinibus suis redintegravit, dummodo ne vel simoniaci essent, vel intrusi, nec quovis alio crimine deturpati: revocata in unum perantiqua illa dispensatione, qua excepti fuerant in Ecclesiam Novatiani, Donatistæ, aliique hæresim sectatores: *Præfati Regni Episcopos in schismate ordinatos, nisi aut invasores, aut simoniaci, aut criminosi comprobentur, in officio Episcopali suscipimus*. Quod & aliis quoque Clericis gratificari placuit.

Non temere autem dictum est a me, ea potestate cum Episcopis communicata, de irregularitate criminis dispensandi, tam late paulatim apertam & complanatam fuisse viam post capitalia crimina pœnitentiæ piamentis expurgata ad Clericatum & ad ulteriores ejus gradus progrediendi, ut jam postremis his sæculis nihil opus sit dispensatione. Pauca ex multis seligo exempla. Fulbertus Carnotensis Episcopus Leutherio Archiepiscopo Senonensi auctor fuit, ut Presbyterum deponeret, ab alieno Episcopo ordinatum, & pretio nundinatum Spiritus sancti dona; verum post biennii pœnitentiam in integrum tandem revocaret (1): *Degradetur, duobus annis severa pœnitentia mulctetur, postea si digne pœnituerit, restauretur*. Non tam prolixa fuit laudatorum supra Conciliorum humanitas. Huic Epistolæ & consilio sancti Fulberti innixus Petrus Damiani, cum Mediolani Legatum ageret Nicolai II. simoniacorum ingentes catervas sacris reconciliavit Altaribus, pœnitentia prius idonea purgatos. Quod in alia vero legitur Epistola Fulberti de Episcopo electo, quem cæteri Episcopi ordinare renuerunt, nihil nostræ obstrepit doctrinæ. Electus is enim homicidii & aliarum quoque præterea irregularitatum invidiam sustinebat. Denique vel ex una Fulberti responsione ad Archidiaconum Aurelianensem aperte edisces, quantis delinimentis condita & temperata esset tota ejus administrandæ Ecclesiæ ratio (2).

Censuit quidem Ivo Carnotensis, eum Presbyterum, qui ut inimicos perterrefaceret, ignem subjecerat suis ædibus, quo incendio oppressus interisset puer, exauctorandum esse: sed & peracta in Monasterio pœnitentia censuit redintegrandum (3): *Nec sacerdotali officio dignum debemus judicare, nisi eum longa Monasticæ vitæ probet experientia, & ad intermissum ministerium ex meritorum prærogativa pastoralis revocet obedientia*. Ex Juris norma inclementius aliquid consulendum fuisset, cum illicita actione aliqua sua Presbyter auctor mortis fuisset, ut non dissimulabat ipse Ivo: *Nunc quia diabolo suadente quod illicitum & contra sacerdotale propositum erat, prius fecit, & de malo initio pejor exitus prodiit, nullo modo debemus Presbyterum immunem æstimare, nec sacerdotali officio dignum judicare*. Nec inhumanior ille fuit, cum censuit ex rigore quidem Canonum perpetua depositione feriri debere Presbyterum, qui mendaciis & fraudolentis verborum præstigiis ad eum gradum sese extulerat (4): *Si in eo rigor Canonum servaretur, omni tempore ab inordinato accepto officio suspenderetur*. Sed cum sponte sua quod a se peccatum fuerat, confessus fuisset, ex indulgentia condonandam illi eam esse culpam. Scripsit & ad Pontium Cluniacensem Abbatem (5), Monachum eum qui virilia sibi amputaverat, ut epileptico morbo, quo laborabat, mederetur, juxta Canones irregularem esse, sed posse ex dispensatione tolerari, ut in Ordinibus pridem susceptis ministraret, aut ulteriores susciperet. Id quidem idem Ivo (6) consilii dedit Presbytero, ut quopiam alio quæsito prætextu sese lubens abdicaret, propterea quod flagitiosæ libidinis culpam, aut saltem infamiam sustineret. Sed videri non injuria posset, infamiæ tantum & scandalo Ivonem tum occurrere voluisse.

Et sane idem ipse Canonum Jurisque consultissimus Ivo, causam disceptans Cluniacensis Monachi, qui satis probabiliter existimabatur in causa fuisse, ut abortiret prægnans muliercula, immaturumque fœtum ejiceret: non censuit ab Ordinibus suspendi debere, etsi constaret quod auctor fuisset certus ejus facinoris. Exempla in medium protulit Davidis, Petri, Pauli; qui

(1) Epist. 25. 62. 83.
(2) Baron. ann. 1509. num. 58.
(3) Epist. 221.
(4) Epist. 225.
(5) Epist. 223.
(6) Epist. 21.

qui post adulterium, homicidium, perjurium, & acerbam Ecclesiæ persecutionem, restituti sunt sacris gubernaculis, quæ ante tractaverant. Protulit & famosum homicidam, quem vulgo opinabantur a B. Joanne Apostolo Ecclesiæ præfectum fuisse (1): *Homicida ille, quem beatus Joannes Ephesino Episcopo nutriendum, erudiendumque commiserat, post cædes & rapinas ductus pœnitentia, non solum pœnitentiam obtinuit, sed etiam beato Joanne ordinante, Ephesinæ Ecclesiæ præfectus fuit.* De hac Joannis Apostoli indulgentia dictum est supra a nobis accuratius aliquid. Fatetur autem Ivo cum Augustino, consultius Ecclesiæ visum esse sequentibus sæculis, Clericatus ostium occludi omnibus, qui quovis scelere conscientiam cruentassent, tametsi postea de eo pœnitentiam peregissent, ut ne deluderent & Ecclesiam & se ipsos per ementitas poenitentias homines ambitiosi, & sacras dignitates poenitentiæ laboribus facile redempturi: *Quoniam aliqui propter affectatas hominum potentias, falsas agebant poenitentias.* Sed vel inde argumentatur Ivo, cum Prælatis persuasissimum est, sinceras & infucatas esse privatorum quorundam poenitentias, tunc adhibendam prorsus esse dispensationem: *Unde mihi videtur, quia sicut ficta poenitentia fictos poenitentes a Clericatu repellit, ita vera poenitentia viros poenitentes ad Clericatum admittit.* Contestatur denique non eo ire se derogatum statutis Patrum, Canonumque priscorum; sed in Episcoporum semper potestate fuisse dispensationes, citra injuriam aut præjudicium sacrorum Canonum: *Hæc dicentes, sacris Patrum regulis non obviamus; sed ex ratione & exemplorum commemoratione, in Præsidentium intelligimus positum esse discretione, ut quos viderint veram egisse poenitentiam, eos ad Ecclesiasticam possint promovere militiam, si publicam non egerint pœnitentiam.*

IX. Hic enimvero duo quædam nobis animadvertenda sunt. Primum est; si hæc Ivonis Epistola conferatur cum illa Urbani II. superius laudata, inde elucescere, multo plus sibi potestatis sumpsisse Episcopos nostros in dispensando, idque Episcopis licere voluisse, ut possent eos qui seria expiari fuissent poenitentia, vel prioribus Ordinibus reddere, vel novis augere. Eo forsan adigebantur vastiori Ecclesiarum & Dioeceseon suarum amplitudine, quarum Parochias complures Pastoribus viduatas gemere necesse fuisset, si tam religiosi fuissent Canonum custodes, quam Episcopi Italiæ, quorum angustissimi sunt Dioeceseon fines.

Alterum est, ex Ivone Carnotensi, non crimine, sed poenitentia publica ita occludi Clericatus ostium, ut nulla venia, nulla deinceps dispensatione recludi possit. Distat hæc a veteri recentior disciplina mirum quantum. Olim enim crimini, non poenitentiæ criminis expunctrici adhærebat irregularitas. Ratio autem ea est, quod sanæ mentis & cordati quique Clerici Episcopique sentirent illi quidem, quod vetusti senserant Patres de poenitentia publica, specimen id esse cumulatissimæ patientiæ & fortitudinis. At plebis oculi non ii erant, qui quondam, non eadem fidei luce perfusi; itaque jam offendebantur, quo ad pietatem excitari debuerant. Hinc occasio, hinc justæ causæ Præsulibus, ut in disciplinæ cortice aliquid mutarent, cum medulla eadem retineatur. Audiendus hic Ivo: *Si tamen publicam non egerint poenitentiam. Talibus enim ideo Clericatus denegatur, quia ab insidiatoribus divinis sacramentis pro hujusmodi derogatur, & simplicium animus aut scandalizatur, aut infirmatur.*

X. Nec abs re forsan tertio hoc loco observabitur, nempe eam & dispensationem, & dispensandi facultatem, de peccatis occultis intelligendam esse. Cum enim de peccatis publicis publica semper poenitentia usque adeo peragenda fuerit, juxta Canonum regulas, ut etiamnunc ex Concilio Tridentino, & tot aliis postea habitis Conciliis eadem lex vigeat intemerata de publicis peccatis publica poenitentia eluendis, utque publici peccatores irrevocabili irregularitate mulctentur: inde illud efficitur, occulta ea fuisse delicta, quorum maculam & irregularitatem poenitentia privata & dispensatio expungerent. Nec his repugnat Epistola Ivonis ad Hildebertum Episcopum Cenomanensem electum. Quas enim illi libidines objectat (2), tanquam ineluctabilem obicem, ne ad Episcopatum accedat, eas & proles multiplex publicasse ferebatur, & necdum necessaria expiaverat poenitentia.

In eadem versabatur & Rupertus Abbas sententia. Sic enim ille statuit, plurimum inte-

(1) Epist. 54. (2) Epist. 279.

intereſſe diſcriminis inter adulterium, aliudve quodcunque ſcelus, & publicationem infamiamque ejuſdem criminis: propterea quod ſolius occulti criminis irregularitas per pœnitentiam eximatur (1): *Magnus eſt non ſolum veniæ, ſed etiam gratiæ locus, ubi peccatum non taliter admiſſum eſt, ut vulgus ſciat, & perſona infamis habeatur. Exempli gratia, ſi adulterium perpetratum, publice diffamatum, vel ex judicio teſtibus eſt convictum, non debet hujuſmodi perſona ſacris Ordinibus fungi, ne ſcandalum populo faciat. Si autem hoc nemo ſcit præter Deum, & eum cui ſecreta confeſſione manifeſtatur, caute diſcretione & miſericorditer condonatum eſt, ut poſt pœnitentiam nihilominus ſecretam ſacris Myſteriis illa perſona admoveatur, ſecundum exemplum David, &c.*

Non poterat accommodatius quidquam dici ad Ivonis doctrinam, niſi quod cum paulo poſterior ævo eſſet Rupertus, robuſtior jam tum quoque conſuetudo inoleverat, & diſpenſatio frequentior uſurpabatur, ut privata poenitentia occultorum ſcelerum irregularitas abſtergeretur. Eandem ille alibi quoque doctrinam inculcat, originemque retegit ejus regulæ juris perpetuæ, & etiamnunc retentæ, ut infamia criminis irregularitatem imprimat. Apertiſſime enim prodit Rupertus, (2) publica crimina, & infamiam quæcunque aſpergebant, offendebantque publicam conſcientiam, niſi publica expiari non potuiſſe pœnitentia. Infamiæ ergo nunc quæ illinitur irregularitas, non alia eſt, quam quæ jam olim criminibus omnibus publicis inhærcſcebat.

XI. Eadem & Anſelmo Cantuarienſi Archiepiſcopo inſederat ſententia, quam & hac aſtruebat ratione, 1. Crimina per pœnitentiam aboleri, adeoque nec jam ea apud Deum obeſſe: nec officere etiam penes homines poſſe, cum occulta ſint (3): *Nec apud Deum reprobatur officium alicujus, propter culpam quam ipſe ignoſcit, nec apud homines decoloratur ſacri Ordinis dignitas, propter perſonam cujus ipſi peccatum non cognoſcunt.* 2. Non poſſe a Confeſſario quenquam ſuo Ordinum functionibus interdici ob occulta crimina, quin a confitendi peccata ſua conſuetudine refrigeſcant, & abalienentur ii, qui eo peccata ſua prodi & manifeſtari refugient. 3. Gregorius capitalium ſcelerum conſcîis nunc januam occludit, alias recludit. Concordabit ipſe ſecum, ſi dicas nunc de publicis, nunc de occultis criminibus eum diſputare: *Ne ſibi ipſe contrarius ſit, apertis quidem prohibuiſſe, de occultis vero poſt dignam pœnitentiam conceſſiſſe intelligitur.* Et nihilo tamen minus monet Anſelmus hos pœnitentes, invitatque ut ſponte ſua diſcedant a miniſterio Altarium, cum nec ipſis, nec pœnitentibus ullis certo & manifeſte conſtet, quod vere obliteratæ ſint illæ graviorum ſuorum ſcelerum maculæ: *Sed quoniam ferme ſemper occultum eſt, quorum remiſſæ ſint iniquitates & quorum tecta ſint peccata, quorum vero minime; tutius ſemper eſt conſcium ſibi criminis, ab his quæ placitam Deo perſonam expoſcunt, per laudabilem humilitatem abſtinere, quam per culpabilem ſecuritatem præſumere.* Quod documentum altiſſime inſculpi omnium mentibus neceſſe eſt: Non ſemper privatos quoſque debere, quantumvis poſſint, ea uti indulgentia, quam concedunt Concilia, & quam neceſſariam quandoque exiſtimant. Conciliorum enim mens & ſcopus is fuit, ut Eccleſiæ publicis neceſſitatibus, non ut privatorum votis ſatisfacerent; qui proinde multo conſultius abſtinerent ſeſe, & expectarent, dum eos Eccleſia ad ſacras functiones arceſſeret, ubi neceſſitas, vel opportunitas publica ita flagitaret. Ea eſt, ni fallor, Anſelmi ſententia, quam & ex alia ejus Epiſtola (4) facile eſt exprimere. Vides quam late ſerpſiſſet Epiſtolarum Gregorii Magni facta ab Iſidoro Mercatore interpolatio.

Ex his rurſus illud quoque emicat, hos & ſanctimoniæ & eruditionis nomine celeberrimos Præſules diſpenſationem latius effudiſſe, quam ſupra memoratos Romanos Pontifices. Ad omnia enim genera tam criminum quam hominum eam effundebant: ſive eam illis poteſtatem conceſſiſſet, ſive nondum ſibi integram reſervaſſet Sedes Apoſtolica. Poteſt & illud non immerito exiſtimari, non jam fere dici debuiſſe diſpenſationem, cum nemo ea fruſtraretur: ſed neceſſariam juris prioris & auſterioris remiſſionem: quod fieri omnino non poterat, niſi conſenſione, vel tolerantia ſaltem tacita Sedis Apoſtolicæ Pontificum, qui vi & jure atque ingenio ſuæ Sedis, executores

(1) De Iæſione Virgin. c. 16.
(3) L. 1. Ep. 56.
(2) In Levi. l. 1. c. 18. in Num. l. 1. c. 23.
(4) L. 3. Ep. 23. 163.

res sunt & custodes Canonum.

Beatus Bernardus Claravallensis Abbas, quanquam puri & austerioris juris retinentissimus, reniti tamen non potuit consuetudini, suo jam ævo confirmatæ. Consulenti Brunoni Coloniensi Episcopo electo, an acquiescendum sibi esset electioni ad eam dignitatem suæ, cui tantopere dissentiret vita sua hactenus tot delibuta flagitiis, quæ nullis adhuc pœnitentiæ lacrimis expurgata esset, respondit Bernardus anceps & ipse animi, dubiusque, & neutram in partem deflectens, sed utriusque partis rationum momenta librans (1): *Horreo considerans unde, quo vocaris: præsertim cum nullum intercurrerit pœnitentiæ tempus, &c. Hæc a me suspensive responsa sufficiant, &c.* Aliquanto etiam temperatius rescripsit ad Episcopum Gratianopolitanum, animoque & calamo ad indulgentiam propensiori. Optat enim hortaturque, ut quæ præire debuerat vitæ integritas morumque innocentia, saltem accedat, succedatque: utque repentino illo gratiæ omnipotentis impetu in alium hominem traducatur, quo olim Matthæus, Paulus, Ambrosius (2): *Bonas fac de cetero vias tuas, & studia tua: & ministerium sanctum si vitæ sanctitas non præcessit, sequatur saltem, &c. Sic Paulus ex persecutore Doctor gentium factus est, sic Matthæus de telonio vocatus, sic Ambrosius de Palatio, &c. Denique nonne multoties ubi superabundaverunt delicta, videtur superabundare & gratia?*

Cum noluisset Pontifex electionem Monachi in Episcopum confirmare, ne ejus conversio & professio Monastica censeretur simulationi potius & latenti cupiditati honorum imputanda, quam germanæ pietati: non dissimulavit Bernardus, etsi non posset non summo honore prosequi, & revereri consilium Pontificis; consultius tamen sibi videri, ut electio ea confirmaretur, ex qua tantum ornamenti in Ecclesiam & emolumenti existere posset. Quanquam enim hujus Monachi juventa minus forsan intaminata fuisset, pœnitentia & Monastica professio in novum hominem illum refinxerat (3): *Quid enim si juvenis aliqua olim juveniliter egisse memoratur? Vetera transierunt, facta sunt omnia nova. Consepultus est iterum Christo per eremi baptismum. Ego olim sepulta vitia retractabo?*

Habes hic valde perspicuam posterioris hujus ævi doctrinam, & præjudicatam sententiam: professionem Monasticam instar habere, & vim obtinere alterius baptismi, & spiritalis cujusdam regenerationis, qua universim eluantur irregularitates omnes a crimine profectæ. Atqui Monachi perpetui sunt Ecclesiæ pœnitentes; & pœnitentiæ ipsius vi Monastica professio irregularitates delet.

Verum zeli sui & amoris Canonum flagrantissimi non scintillas tantum aliquas, sed faces Bernardus idem ipse subjecit Eugenio III. Papæ, quem tantum non objurgavit, æquius nescio, an audacius, quod ad Prælaturam compulisset hominem, qui canonico judicio & publica depositione infamatus fuisset (4): *Quis vobis suggessit, hominem de ambitione notatum, convictum, condemnatum, ad Ecclesiasticam cogere dignitatem &c.? Is est quem Lambertus Episcopus degradavit.* Denique vehementissime urget, ut retractet, quod sibi vel extortum, vel subreptum est. *Non est nisi revocare sententiam.* Scripsit & ad Archiepiscopum Eboracensem (5) in Anglia, nefas esse abire illum Episcopatu, nisi eo vinculo solvisset eum Pontifex, vel gravioris aliquid sceleris conscientiam remorderet: *Nisi forte mortale aliquid commissum sit.*

XII. Prolixius hanc quæstionem pertractat Gratianus, an post expletam scelerum pœnitentiam fas sit ad Ecclesiasticos Ordines adire, vel redire. Multam ille suo more testimoniorum sylvam congerit in utramque ultro citroque sententiam: & existentem inter ea pugnam ita sedat conciliatque, quod a Conciliis & Patribus non sit septa Clericatus obstructaque janua, nisi subdolis pœnitentiis, & privatarum cupiditatum contagio suffusis (6): *Sunt quidam quos non odium criminis, sed timor vilitatis, & amissio proprii gradus, & ambitio celsioris ad pœnitentiam cogit. Hos sacri Canones irrecuperabiliter dejiciunt.* 2. His addit ille posse eam repugnantiam Canonum pacari, si quis dicat Clericatui semper adversari crimina publica, non autem occulta, quæ ubi confessio & pœnitentia privata effricuerit, tum tuto posse quemque Ordines antea susceptos exercere: *Possunt & aliter distingui præmissæ auctoritates. Quorum enim crimina manifesta sunt, ante* vel

Pp 2

(1) Ep. 8. (2) Ep. 27. 28. (3) Ep. 249. (4) Ep. 268.
(5) Ep. 172. (6) Dist. 1.

vel post ordinationem a sacris Ordinibus dejiciendi sunt. Quorum autem peccata occulta sunt, & satisfactione secreta secundum Sacerdotis edictum purgata, in propriis Ordinibus remanere possunt. 3. Hinc excipit voluntarios homicidas: *De homicidiis intelligendum, quando facultas effugiendi datur, nec necessitate clauduntur obsidionis. Ceterum cum necessitate angustati effugere non possunt, si tunc homicidium admiserint, purgati per poenitentiam, & officio & communioni reddantur.* Profert in sui defensionem Urbanum II. qui ex indulgentia tantum parcere se profitetur fortuito homicidæ: *Clerico jaciente lapidem puer dicitur interemptus.* 4. Nec abnuit denique, quin possint, occulta exacta pœnitentia ad superiores Ordines promoveri. Verum cum nec ad hoc temperamenti genus, nec ad alia auctorem proferat Pontificem ullum Romanum, vel eo rursum ipso significat, has dispensationes ab Episcopis magis, quam a Pontificibus pervulgatas ampliatasque fuisse. In alia distinctione (1) depromit Gratianus Gregorii VII. & Alexandri III. testimonia, quæ superius a nobis prolata fuere; sed ea interpretatur priscæ severitatis fuisse monumenta, cum rudimenta potius quædam essent influentis novæ indulgentiæ. 5. Clericatu arcet Gratianus hæreticos & apostatas, qui etiamnunc etiam in irregularium classem conjiciuntur.

XIII. Postquam publica & inevitabilis necessitas eo adegit Episcopos Galliæ, Angliæ, Germaniæque, usque adeo dilatare hanc dispensationem, juri quodammodo communi illam transcribere, eam denique iis approbare qui doctrina zeloque plurimum abundarent: iisdem etiam se attemperavit Regulis Alexander III. Papa, & percunctanti Episcopo Oxfordiensi in Anglia, de Presbytero, qui nonnihil pecuniæ dederat Archidiacono, a quo fuerat præsentatus Episcopo; rescripsit, si crimen occultum foret, clam submonendum illum esse, ut Religionem Monasticam alicubi profiteretur, & a sacro sese abstineret ministerio: si resiliret ab eo salubri consilio, Beneficio quopiam donandum esse, & urgendum, ut ne ingereret se sacris muniis: cum enim occultum esset delictum, non posse eum cogi, ut vel invitus cohiberetur ab Altaris ministerio, sed secretam ei indici debere pœnitentiam (2): *Secreto convenias, ut Ordinem alicujus Religionis assumat, & perpetuo ab officio abstineat, sine ulla tamen coactione, &c. Alioqui non erit tutum, cum sit secretus excessus, ipsum invitum ab eodem officio coercere. Sed tamen poenitentiam secretam secundum quod tibi visum fuerit, injungere non postponas.*

Austeritatem hujus Pontificis non possum non mirari, etiam tum cum de ea remittit. Præter occultam enim pœnitentiam, quæ generaliter subeunda erat omnibus occultiorum criminum reis: præcipit, ut invitetur simoniacus hic Presbyter ad profitendam Religionem, & ad supersedendum omnino sacris functionibus. Compara, oro te, hæc Alexandri III. consilia cum Canone Concilii Londinensis anno 1200. (3) *Nullus etiam Sacerdos post lapsum, antequam confiteatur, ad altare præsumat accedere celebraturus.* Nihil postea residebit in animo tuo dubii, quin ut iterum iterumque inculcavimus, hæc disciplinæ immutatio ab Episcopis potissimum manarit, paulo indulgentioribus. Ex responsis autem consiliisque Alexandri III. illud effulget, quam multa præclare & ad priscæ severitatis gustum, non præcipiendi, sed consulendi animo, insusurranda sint pœnitentibus, eo etiam tempore quo prisca illa severitas in desuetudinem abiit. Jam enim fateor præcepta ea non sunt, sed consilia; sed quorsum consilia, si ne ut consilia quidem instillanda, aut vero inculcanda sint?

XIV. Sed illud præ ceteris magnopere dolendum, quod cum pœnitentia dispensationi, & irregularitatis remissioni præmitti deberet: eaque videretur fuisse necessaria conditio, ut frueretur quis concessa indulgentia: insuper habita plerumque fuit tamen ea conditio. Eam modo præscripsit Alexander III. (4). Eam expresse commendat Innocentius III. in Presbytero eo quem restituit: *Cum longo jam tempore impositam sibi pœnam portaverit.* Libri Decretalium ex quibus radiat jus hodiernum Canonicum, eam passim necessitatem commendat. Gregorius IX. homicidio duntaxat excepto disserte tradit, nec adulterio, nec perjurio, nec falso testimonio excludi quenquam ab Ordinibus, dummodo pœnitentia peragatur; alioqui abstinendum (5): *Quod si non pœnituerint, monendi sunt, & sub interminatione*

(1) Dist. 81. (2) Append. Conc. Later. III. p. 35. c. 2. (3) Can. 4.
(4) Reg. 13. Ep. 85. (5) Extr. de temp. Or. c. 17.

tione divini judicii obtestandi, ut in testimonium suæ damnationis in susceptis etiam Ordinibus non ministrent.

Cœperat Alexander III. indulgere (1), ut peracta pœnitentiæ parte aliqua, rediretur ad functiones Ordinis; sed idem ipse constituit, ut nihil intentatum relinqueretur, quo a superioribus deterrerentur Ordinibus, quamvis cogi non possent, quorum occulta erant flagitia: *Pœnitentiam ei occultam imponas, & suadeas, ut parte pœnitentiæ peracta, ordine suscepto utatur, quo contentus existens, ad superiores non ascendat. Veruntamen quia peccatum occultum est, si promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.* Testatum alibi facit idem Pontifex, non paucos ex Clericis detrectasse progressum ad Ordines superiores, quod clancularia flagitia animam fœdassent aliqua (2): *Si Clerici perceptione majorum Ordinum propter occulta sua peccata se indignos esse fatentur, &c.* Post impletam etiam pœnitentiam rediri prohibet ad Ordinum sacra munia citra Episcopi dispensationem (3): *De adulteriis & aliis criminibus quæ sunt minora, potest Episcopus cum Clericis post peractam pœnitentiam dispensare.* Itaque specialis forsan illa fuerat species, ubi assensus erat, ut pars tantum aliqua ante pœnitentiæ decursa fuisset. Qui rursus alibi (4): *Satis potes cum eo post peractam pœnitentiam misericorditer agere.* Et rursus alibi de Presbyteris agens Concubinariis: *Post longam pœnitentiam & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi, ejus executionem habere.* Et Innocentius III. in eadem criminis specie (5): *Cum eis tanquam simplici fornicatione notatis, quoad executionem sacerdotalis Officii poteris dispensare.* Approbaverat Alexander III. ut Diaconus, qui uxorem duxerat, posset exacto pœnitentiæ curriculo, gradui suo restitui, adeoque ad Presbyteratum promoveri, si illustribus se virtutum experimentis insigniret (6): *Injuncta sibi pœnitentia, post eam peractam, dispensative poteris ei Diaconatus Officium reddere; & si perfectæ vitæ & conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare.* Sed cum eodem se facinore implicuisset Subdiaconus, nec reddi illum Ordini suo, nec ultra progredi passus est, nisi ante Monasticis se institutis devovisset. *Si ad Monasticum Ordinem transire voluerit.* Alioqui liberam ei tantum esse voluit functionem Ordinum inferiorum.

Rursus alibi censuit idem Pontifex (7) professione Religionis posse quempiam Acolythum promereri, ut ex indulgentia sibi condonaretur, quod publicæ & sacrilegæ rebaptizationi interfuisset. Episcopo concessit, ut dispensatorie ageret cum Clerico, qui singulari certamine depugnaverat, dum ne quid homicidii, vel mutilationis esset perpetratum (8): *Si Episcopus suus misericorditer duxerit dispensandum.*

Eadem gratia eum prosecutus est, qui Calicem sacrum furatus fuerat (9): *Si non est super hoc nota vel manifesta infamia respersus, post peractam pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ, non dubites ad sacros ipsum Ordines promovere.*

Iisdem mitioris disciplinæ blandimentis usus est Urbanus III. in eum qui cum Diaconatu tantum initiatus esset, Missarum solemnia celebraverat. Sed sollicite Episcopum monuit, ut pœnitentiæ Diaconi pervigil esset explorator, invitaretque illum, ut Monasticis se claustris includeret (10): *Ut autem securius possis hanc ei misericordiam facere, de agenda pœnitentia diligentem circa eum curam non desinas exhibere; salubrius autem sibi absque dubio providebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.* Ubi rursum perspicis, quanta in animarum moderando regimine, ex consilio insinuanda sint, ingerendaque, etsi non possint ex præcepto urgeri. Repulsam omnino passi sunt ab Alexandro III. (11) qui furtim Ordinibus obrepserant, præter Episcopi sui interdictum; quin & excommunicationem intentavit, nisi Religiosum propositum amplexarentur.

Publicam Clemens III. pœnitentiam inflixit (12) Presbyteris Græcis, qui damnabili quadam negligentia filiolos suos in eodem secum lectulo accubantes oppressesant, siquidem publicum illud esset facinus. Si occultum vero esset, occultam quidem inflixit pœnitentiam, at ea lege, ut eis ad al-

(1) Ib c. 4. (2) De ætate Ord. c. 6. (3) De judiciis c. 4.
(4) De Corpore vitiatis c. 1. de Cl. conjugatis c. 4. (5) De bigamis c. 6.
(6) Qui Cler. vel vov. 1. 2. (7) De Apost. c. 2. (8) De Cler. pugn. c. 1.
(9) De Furtis c. 5. (10) De Cl. non ordinato min. c. 2.
(11) De eo qui furtive Ord. suscepit c. 1. 3. (12) De Sent. excom. c. 7.

De Irregularitate Hæreticorum, Schismaticorum, Apostatarum, Neophytorum, Energumenorum.

CAPUT LXII. *P.1.l.2.c.13.*

De his irregularitatibus per priora quinque Ecclesiæ sæcula.

I. Cur Hæretici mitiori pœnitentiæ addicti sint & facilius remissa sit eorum iterum irregularitas?

II. Prima Donatistis dispensatio & venia Canonum concessa in Concilio Romano.

III. Austerius actum est in Apostatas.

IV. Canones alii, aliæ Canonum remissiones. Novatianorum dispensatio in Concilio Niceno.

V. VI. Innocentii I. decreta de irregularitatibus Hæreticorum & Apostatarum.

VII. Episcopi Africani a Papa & ab Episcopis Italiæ flagitarunt, ut dispensare possent cum Episcopis Donatistis, qui universa cum plebe sua ad Ecclesiam se Catholicam adgregarent.

VIII. Eandem flagitarunt dispensationem in hæresi baptizatis.

IX. Dispensationes promiscue concessæ omnibus emergentium primo hæreseon fautoribus.

X. Dispensatio indulta Episcopis Concilii Ariminensis.

XI. Eam dispensationem improbarunt Schismatici Luciferiani.

XII. Dispensatio indulta primis sectatoribus Nestorii, Eutychetis, Pelagii.

XIII. Irregularitas ex iterato baptismo.

XIV. XV. Irregularitas Clinicorum & Neophytorum.

XVI. Hi a superioribus Ordinibus summoventur.

XVII. Quam aliena & absurda Neophyti laborent ambitione.

XVIII. XIX. XX. Plura Patrum Pontificumque suffragia ad frangendam Neophytorum audaciam.

XXI. Effricatur ab Ambrosio ea labes.

XXII. Aliud Exemplum.

XXIII. Minoribus quandoque ab Ordinibus prohibiti sunt Neophyti.

XXIV. Irregularitas eorum, quorum parens alteruter, vel avus hæretici sunt.

XXV. De Energumenis & Comœdis.

I. INter maxima non immerito crimina numeratur & hæresis; unde & Hæretici irregularibus annumerantur. Non certe totus in eos intendebatur pœnitentiæ rigor: minus imputabatur, quod nati erant: nascendi infelicitas dolenda magis, quam exaggeranda videbatur quamplurimum ex iis culpæ, cæcitatis & ignorantiæ plus, minus malitiæ inesse existimabatur. Denique illud infixum animo & persuasissimum erat, facilius eximi errores, quam cupiditates: ostenso semel veritatis lumine fugere hæresin, nec quidquam ex ea deinceps reformidandum: at criminosas cupiditates, centies revulsas, centies repullulascere. Ideoque longe expeditiorem mentis quam voluntatis medicinam. Species tamen quædam & umbra pœnitentiæ publicæ Hæreticis in sinum Ecclesiæ revolantibus indicebatur. Hæc omnino Augustini constantissima fuit doctrina, ubi Donatistis respondet: si post conversionem eorum & pœnitentiam expletam, quæ redituris in Ecclesiæ gremium infligebatur, semel admissis non auferrentur functiones sacræ Ordinum, id fieri saluberrima dispensatione & matura caritate, quæ generalibus Canonum institutis derogabat; per quos nimirum non licuisset pœnitentia semel functos, vel Ordinibus donari, vel donatos exercere permitti. Hanc porro indulgentiam confitetur Augustinus, vulnus esse veluti quoddam, quo sauciatur Ecclesiæ disciplina; sed & arbores sauciari, ut inserantur novi surculi, ex quibus uberior feliciorque florum frugumque proventus exuberet (1): *Si ergo, inquiunt, oportet ut nos extra Ecclesiam & adversus Ecclesiam fuisse pœniteat, ut salvi esse possimus, quomodo per istam pœnitentiam Clerici, vel etiam Episcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam revera fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanaretur. Cum præcisus ramus inseritur, fit vulnus in arbore, quo possit recipi ut vivat, qui sine vita radicis peribat.*

Illud quoque pulcherrime addit Augustinus, non alios fines esse potestatis clavium Ecclesiæ permissarum a Christo, quam necessitatis & caritatis: *Ut enim constitueretur*

(1) Ep. 50.

tur in Ecclesia, ne quisquam post alicujus criminis pœnitentiam Clericatum accipiat, vel ad Clericatum redeat, vel in Clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ. Alioqui contra claves datas Ecclesiæ disputabitur, &c.

II. Illa autem de qua hic disputabat Augustinus dispensatio, non spectabat nisi ad Donatistas, quos omni ope ad Ecclesiam Catholicam recolligere connitebantur Episcopi Africani. Ad turbas enim populorum innumeras, tota Africa aberrantes, facilius in ovile Catholicæ Ecclesiæ revocandas, nulla non optanda, nulla non concedenda ultro erat indulgentia. Quod ad ceteras autem hæreses, eadem irregularitas omnes prorsus inexorabili lege constringebat (1): *Verum in hujusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras, non hujus aut illius hominis, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis caritas sincera subveniat, &c. Sic multitudinibus per schisma, & hæreses pereuntibus subveniri consuevit.* Denique testis cum primis locuples Augustinus, refert jam inde ab exordio schismatis Donati, Pontificem Romanum aliosque Episcopos, qui Romæ Cæcilianum absolverant, ita statuisse, ut solo Donato exauctorato, damnatoque, reliqui omnes cum Ordinibus quique suis susciperentur (2): *Ceteros correctos, etiamsi extra Ecclesiam ordinati essent, in suis Ordinibus suscipiendos esse censuerunt.* Quam ille alibi miris attollit laudibus Miltiadis Papæ clementiam.

III. Qui vero in Ecclesia Catholica nati & regenerati fuerant, & ejus splendidissimæ lucis pertæsi, in fœdissimas se hæreseos tenebras demerserant; ii jam non poterant pristinæ restitui luci, ac dignitati suæ, nisi multo acerbiori pœnitentia, quam qua expiabantur, quos nativitas ipsa sua hæresi implicuerat. Ita enim idem rursus Augustinus (3): *Nec illud sine distinctione præterimus, ut humiliorem agant pœnitentiam, qui jam fideles Ecclesiam Catholicam deseruerunt, quam qui in illa nondum fuerunt.* Ergo ne hæretici quidem nisi per pœnitentiam in Ecclesiam, Catholicamque unitatem admittebantur, quanquam non paulo mitiorem, quam qua Apostatæ. Similiter & irregularitas una eadem eis indicebatur: *Nec ad Clericatum admittuntur, sive ab hæreticis rebaptizati sint, sive prius suscepti ad illos redierint, sive apud illos Clerici vel laici fuerint.*

IV. Hanc porro irregularitatem Elliberitana Synodus promulgaverat iis verbis, ut pervetustam jam tum fuisse eam legem facile intelligatur (4): *Ex omni hæresi qui ad nos fidelis venerit, minime est ad Clerum promovendus. Vel si qui sunt in præteritum ordinati, sine dubio deponentur.* Hic vero *fideles* appellantur laici, quos suæ sectæ gregales ideo fideles vocabant, ut eos a Pœnitentibus & Clericis sejungerent. Prioribus enim his sæculis Sectæ omnes, perinde ut Ecclesia Catholica, in fideles, Clericos, & Pœnitentes tripartitæ erant. Aperte Laodicena Synodus de Novatianis, & Photinianis agens (5): *Qui apud vos dicuntur fideles:* τοὺς λεγομένους παρ' αὐτοῖς πιστούς. De Cataphrygibus autem agens, Clero se suo eos jactare declarat: ἐν κλήρῳ νομιζομένῳ παρ' αὐτοῖς. Juberque ut Clerici hi omnes inani hactenus ejus nominis gloria se venditantes, baptismo initientur: nec de iis in verum Clerum revocandis commeminit. Nicæna quoque Synodus Paulianistas rebaptizari sanxit (6): sed rursum quoque Ordinibus decorari jubet, si quos in secta sua Ordines consecuti essent. Multo proclivius vero ea ad Novatianos gratia exporrigebatur (7). Nec hujus loci est anxie scrutari, an impositio manuum, qua eos excipi Synodus sancit, ad Pœnitentiam, vel ad Confirmationem spectet, vel ad iteratam Ordinationem. Abunde id nobis est, ut istiusmodi dispensationes auctoritate & exemplo suo probaverit, sanxeritque Nicæna Synodus, ut ejus in vestigia insisterent Patres Synodique deinceps omnes.

V. Duos Nicænos hos Canones commendavit Innocentius I. Papa, nec eos tamen latius effundi passus est, aut ampliari indulgentiam eam ultra limites a Nicænis Patribus definitos. Viguit ergo deinceps primæva & inconcussa lex Ecclesiæ adversus omnes alias hæreses (8): *Nostræ vero lex est Ecclesiæ, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati sint, per manus impositionem, laicam tantum tribuere communionem, nec ex his aliquem in Clericatus honorem vel exiguum subrogare, &c. Sed Canones apud Nicæam constituti, de Novatianis fieri permiserunt. Possum dicere de solis hoc Novatianis*

(1) Ib. Et L. 2. cont. Cr. c. 11. 12. (2) Ep. 162. (3) De unico bapt. con. Petil. c. 12.
(4) Can. 51. (5) Can. 7. 8. (6) Can. 19. (7) Can. 8. (8) Ep. 22. c. 4.

tianis esse preceptum, *nec ad aliarum hæresum Clericos pertinere*, *&c.*

VI. Illud quoque contestatur ibidem Innocentius, Apostatas qui ad Ecclesiam, a qua defecerant, reverti gestiunt, multo alieniores esse & longius ablegandos ab Ordinibus & dignitatibus Cleri, quod eorum flagitio nulla prætexti potuisset excusatio, eoque non paulo durior eis indicenda fuerit pœnitentia (1): *Si quis vero de Catholica ad hæresim transiens*, *aut fidelis ad apostasiam reversus*, *resipiscens redire voluit; numquid eadem ratione poterit ad Clerum permitti*, *cujus commissum nonnisi longa pœnitentia poterit aboleri ? Nec post pœnitentiam Clericum fieri ipsi Canones sua auctoritate permittunt.*

VII. Ad Apostatas revocabitur oratio, si prius observatum sit, solos ab Innocentio excipi Novatianos, ut ne cum ceteris hæreticis omnibus interdicantur a Cleri & Ordinum accessu: idque accommodate dici ad Nicænum Concilium, cui hoc temperamentum placuerat, ut dispensatio illis tantum annueretur hæreticis, quorum reditus in sinum matris Catholicæ compendiosissimus esset Ecclesiæ, & abunde dispensationis dispendia solaretur. Id nos edocuit Concilium Africanum, ubi Episcopi Afri rescribendum sibi statuunt ad Episcopos ultra maria positos, maxime autem ad Apostolicam Sedem, & ad Anastasium Papam, ut eorum consensionem eliciant, qua fas sit Donatistarum Clericos, Ecclesiæ se reddere expetentes, & turbas plebesque secum in eandem revocantes, suscipere citra prioris Ordinis & dignitatis suæ jacturam; & Canon his contrarius in Concilio ultra maria habito editus, ad eos reflectatur, quorum conversio non tanti esset, nec tanta Ecclesiæ incrementa adderet, ut hæc justa esset dispensationis compensatio (2): *Non obsit eis quod contra honores eorum statutum est in transmarino Concilio*, *ut ordinati in parte Donati non suscipiantur in honoribus suis*, *exceptis his per quos Catholicæ unitati consuletur.* Hæc sunt quæ docet nos Augustinus a Papa & ceteris Europæ Episcopis, & concessa fuisse, & in Ecclesiis Africanis exinde in usu habita.

VIII. Ad Syricium Papam & ad Simplicianum Mediolanensem Episcopum miserant olim iidem Africani Episcopi, ut æquiorem multo & faciliorem eis dispensationem approbarent, nempe eorum qui in in hæresi nati, ubi primum infantiæ & innatæ ignorantiæ tenebris in lucem rationis, & quamcunque sapientiæ emersissent, protinus contulissent se ad Ecclesiam Catholicam (3): *De solis infantibus*, *qui baptizantur penes eosdem*, *ne quod suo non fecerunt judicio*, *parentum illos error impediat*, *&c. maxime in tanta rerum necessitate*, *&c. Nondum scire valentes erroris eorum interitum*, *apud eos baptizati sunt*, *&c.*

Nemo satis mirari poterit, Ecclesiam Africanam tam vasta terrarum spatia complexam, tanta inter Ecclesias antiquitate fulgentem, tantis radiantem in Episcopali Collegio suo luminibus, non existimasse concedi a se debere dispensationem tam perspicue justam facilemque, nisi impetrata assensione, tum Romani Pontificis, tum illustriorum complurium Europæ Episcoporum. Penuria laborabat Clericorum Africana Ecclesia, impuberum culpam elevabat ætas & ignorantia: Civitatum populorumque resipiscentia, & conglutinatio ad Ecclesiam, ejusmodi erat compensatio, quæ vehementer adultos commendaret: tranari maria, & ultro citroque responsa expectari longum erat: nec tamen abduci his tot rationum momentis a sententia potuerunt, orandæ exorandæque consensionis Papæ & Episcoporum Italiæ: *Nostræ si placet in iisdem ordinandis consentiant voluntati.* Tanta erat beato illo ævo, & in Apostolicam Sedem reverentia, & inter Episcopos orbis consensio & religio, ne temere Canones usquam laxarentur.

IX. Incertum hæreticis an apostatis accensendi sint Massaliani, sive Enthusiastæ, quibus parem indulgentiam annuit Ephesina I. Synodus (4): *Si anathematizaverint in scriptis*, *Clerici maneant Clerici*, *laici ad communionem admittantur.* Quin propius a vero abest, hos nec Hæreticos, nec Apostatas Concilio visos, sed ut simpliciores, quam contumaciores, infirmitatis plus, malitiæ minus præseferentes: qui vacillassent in fide, non ab ea prorsus excidissent. Nec dispar est ratio Maximi Presbyteri, qui ad punctum temporis & velut in populi commotione schismati Novatiani suffragatus est, auctore beato Cypriano (5). Itemque Pauli Samosateni, qui ex Eusebio erro-

(1) Ibid.
(2) Conc. Afr. sub Cœl. & Bon. c. 25.
(3) Ib. c. 14. 24.
(4) Act. 7.
(5) Cypr. Ep. 47. Euseb. l. 7. c. 24.

errores suos recantavit in Concilio I. Antiocheno. Item de octo Episcopis, quos Nicæni Patres ex Hieronymo (1) ab Arianæ insaniæ laqueis extricaverunt: denique de Meletio & Meletianis, quos Ordinibus & Beneficiis suis eadem Nicæna Synodus redintegravit. Omnes hi Ministri sacri citra dispendium Ordinum graduumque suorum in Ecclesiam suscepti sunt, muniisque fungi prioribus permissi, quod præjudicatum id esset, nunquam cordis penetralia eorum invasisse schismatis aut hæreseos virus, quod tam facile evomuissent, & tam festine.

X. Idque multo certius constat de Episcopis Concilii Ariminensis, qui adversariorum strophis merisque præstigiis, ab hæretica doctrina alienissimi cum essent, una spe lactati fovendæ aut revocandæ pacis Ecclesiasticæ, usu aliquarum vocum supersederi posse censuerunt, sano & incolumi orthodoxo dogmate ipso: atque ita in retia impegerunt Arianorum, & ejus nominis infamia immerentes alicubi aspersi sunt, quanquam vehementissime ab ea veiania abhorrerent. Assentitur Hieronymus hæreticos nunquam eos fuisse, & ea de causa vendicatos fuisse Ordinibus dignitatibusque suis iisdem, quibus ante Concilium gaudebant: idque fuisse Concilii Alexandrini judicium (2). *Post reditum Confessorum, in Alexandrina postea Synodo constitutum est, ut exceptis auctoribus hæreseos, quos error excusare non poterat, pœnitentes Ecclesiæ sociarentur: non quod Episcopi possint esse qui hæretici fuerant; sed quod constaret eos qui reciperentur, hæreticos non fuisse.* His consentit & Athanasius (3): *Communi decreto placuit, ut qui lapsi fuissent proprio arbitrio, & antesignani fuissent impietatis, si resipiscerent, ignoscendum quidem illis, verum non restituendos in Cleri numerum. Qui vero non auctores, sed violentia & necessitate compulsi fuissent, visum est quidem illis ignoscendum, & in Cleri locum restituendos, maxime cum probabilem defensionem & excusationem dederint.*

XI. Discrimen illud interpositum est a Concilio Alexandrino, ut Ordinibus & Beneficiis spoliarentur, qui capita & auctores fuerant erroris; reliquis ignosceretur: idque argumento est, quibus ignoscebatur, eos visos esse, nunquam hæreseos, vel apostasiæ vitio correptos fuisse. Sed cum in penetralia cordium inferri nunc quidem non possint oculi Judicum Ecclesiasticorum; cumque muniti debeant esse Episcopi ea sapientia, & fortitudine, quæ artes & fraudes istiusmodi facillime refellat: existimavit illa Synodus restituendos quidem esse hos prioribus suis sedibus muniisque Episcopos, sed ex gratia & dispensatione. Id prolixe exequitur Augustinus, in Epistola superius delibata, in qua & Luciferi pertinaci inclementiæ illacrymatur, qui in schismatis tenebras præceps ire maluit, quam Catholicæ matris charitati, indulgentiæ, & lumini atque sapientiæ obsequi (4): *Hoc displicuit Lucifero, quod factum fuerat in eis suscipiendis atque sanandis, qui veneno perierant Ariano; & cui displicuit, in tenebras cecidit schismatis, amisso lumine charitatis.*

XII. Pari facilitate & humanitate excepti sunt in Concilio Ephesino I. Episcopi, (5) qui Nestorio primum favere visi fuerant, ut liquet ex Epistolis Cyrilli. Liquet & ex Epistolis Leonis Papæ (6), & ex Actis Concilii Chalcedonensis, non dissimili humanitate dispensatum fuisse cum primariis Eutychetis sectatoribus, ut Ordinibus & ipsi suis gaudere sinerentur. Pari indulgentia prosecutus est idem Leo Pelagianos. Quod ad Nestorianos & Eutychianos attinet, cum recentissime erupissent eæ hæreses, facile condonabatur iis, qui derepente, & pene inopine præstricti & circumventi fuissent, si modo primis se fulgurantibus Ecclesiæ statim Decretis accommodarent (7). At non ita recens erat Pelagii error tempore jam Leonis Papæ. Responderi tamen non immerito posset, lenta & pene furtiva ejus hæreseos fuisse incrementa, nec nisi in paucos manasse. Itaque non tanta distringebatur severitas adversus hostes aspernabiles (8). Nec denique hoc se gyro cohiberi passa est Ecclesiæ charitas & indulgentia. Infra demonstrabitur vetustissimarum etiam hæreseon sectatores pari humanitate susceptos fuisse, quando existimatum est ea humanitate facilius eos, & frequentius ad Ecclesiæ pacem convolaturos.

XIII. Eidem irregularitati illa attexi potest, quæ per baptismum extra Ecclesiam, vel in Ecclesia bis susceptum contrahitur. Extat in eam rem Epistola Felicis III. Papæ (9): & conspicuum est, cautum id fuisse

(1) Hier. Dial. ad Lucif.
(2) Dial. adv. Lucif.
(3) Epist. ad Ruffin.
(4) Ep. 50.
(5) Epist ad Max. & Gennad.
(6) Leo Ep. 10. 13. 51.
(7) Id. Ep. 86.
(8) Gregor. Magn. L. 6. Ep. 61.
(9) Ep. 7.

se providentissime, ne quo hæreseos contagio istiusmodi homines afflati fuissent.

XIV. Baptismus vero eorum, qui tum demum salutari fonte tingi & refingi se in novos homines flagitabant, cum eos lethalis ægritudo, & jamjam faucibus imminens mors urgebat: merito eidem patebat irregularitati. Non injuria enim suspicabantur Episcopi, non vivaci fide & casta voluntate adductos, sed servili & degenere timore hos ad cœleste lavacrum compulsos fuisse. Itaque nonnihil hæsitabant adhuc, an ex eorum animis tota Ethnicorum superstitio abscessisset. Unde & Cornelius Papa in eadem apud Eusebium Epistola, qua narrat plebem omnem refragatam fuisse ordinationi Novatiani, quod *Clinicus* esset, hoc est, quod in lecto ex morbo decumbens baptizatus fuisset, quæ jam tum notissima erat irregularitas (1): *Eo quod non liceret quenquam ex iis, qui urgente vi morbi in lectulo perfusi essent, in Clerum assumi:* Cornelius, inquam, Papa addubitat, aut addubitari posse docet, an qui ita baptizati sunt, verum perceperint Baptismum: *In lectulo perfusus Baptismum suscepit; si tamen hujusmodi Baptismum suscepisse dicendus est*. Concilium Neocæsariense a Ferrando relatum, Clericos Presbyteratu donari patitur, si eam dispensationem jure veluti quodam suo elicere possint, & Ecclesiæ necessitas, & ordinandorum virtus eximia (2): *Ut qui in ægritudine fuerit baptizatus, non ordinetur Presbyter, nisi forte propter vitam bonam, aut hominum raritatem*.

XV. Mediis & posterioribus sæculis Neophyti quoque hæreticis accensiti sunt; hoc est ex recentissime baptizatis ii, qui quamprimum Ecclesiæ accesserant, ad summos ejus Ordines gradusque contendebant. Restitit vehementer Paulus, Clerique extorres eos pronuntiavit, & irregulares, ruinam prævaricatoris Angeli & superbiæ casum intentans (3): *Non Neophytum, ne in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli*. Ambitiosos hujusmodi conatus infringit & Laodicena Synodus (4): *De his qui nuper sunt illuminati baptismate, quod eos non conveniat promoveri in Ordine sacerdotali, ἐν τάγματι ἱερατικῷ*. His verbis designari videntur omnes prorsus Ordines, gradusve Ecclesiastici, atque ita in omnibus excluduntur Neophyti.

XVI. Sed a vero non recedit, eo Canone attingi tantum quatuor priora Ecclesiæ sæcula, eosque qui receptissimo tunc usu non tingebantur unda lustrali, nisi ætate jam matura. Cum enim senescente sæculo quarto sanctior disciplina inolescere cœperit, ut a teneris unguiculis & recentes ab utero parvuli sacro Baptismi fonte lustrarentur, legique Christi colla subjicerent; jam tum etiam invitari cœpit innocens ætas, splendidiorem Baptismi innocentiam induta, ut minorum functionibus Ordinum initiaretur. Ejus moris testes Canones, Synodusque & Patres supra retuli.

XVII. Hinc ergo cogimur Neophytorum irregularitatem ad eos restringere, qui laici cum sint, ad sacros statim Ordines suspirant, & ad summas quasque festinant Ecclesiæ dignitates. Zelo vere Apostolico detonat Cœlestinus Papa in eos, qui præcipiti cursu laici cum sint, ad Episcopatum anhelant, & necdum ullo imbuti tyrocinio, duces se & Magistros creari concupiscunt (5): *Nullus ex laicis, &c. Debet ante esse discipulus, quisquis Doctor esse desiderat, ut possit docere, quod didicit*. Promovendus est ad Episcopales Cathedras gradus, fugiendo magis, quam prehensando: aut per ea certe Ordinum minorum interstitia, quæ Ecclesia præfinit (6): *Ordinatos quosdam Episcopos, qui nullis Ecclesiasticis Ordinibus ad tantæ dignitatis fastigium fuerint instituti, contra Patrum Decreta didicimus*. Contumeliosum omnino est Clero, & illis potissimum, qui Ordinum functionibus insenuerint, eis præferri laicos: *Quid proderit, per singula Clericos stipendia militasse, & omnem egisse in Dominicis castris ætatem, si hi qui præfuturi sunt, ex laicis requirantur?* Diabolicæ superbiæ foveam retegit Hieronymus, in quam præcipites eunt ambitiosi, & extemporanei Episcopi (7). *Ignorat momentaneus Sacerdos humilitatem; judicium & ruina diaboli; nulli dubium est, quin arrogantia sit; incidunt in eam, qui in puncto horæ, necdum discipuli, jam magistri sunt*.

XVIII. Summovet Leo Papa non modo ab Episcopatus fastigio, sed & a Presbyterorum ac Diaconorum gradibus laicos, nisi diu ante probati exercitatique fuerint in inferioribus ministeriis: eaque disciplina est ex hujus Pontificis testimonio, a prædecessoribus ejus, a Conciliis, & a Paulo ipso con-

(1) Euseb. hist. L. 6. c. 43. (2) Ferrand. Breviarii c. 86. (3) 1 Tim. 3. 6.
(4) Can. 3. (5) Ep. 2. (6) Ep. 3. (7) Epist. ad Ocean.

constituta (1): *Ne aut a Baptismo rudibus, aut a sæculari actu repente conversis, Officium Pastorale credatur.* Committendæ non sunt sacræ hæ dignitates, nisi iis, qui altaribus ab infantia se dicarint: *Quorum omnis ætas a puerilibus exordiis usque ad provectiores annos per disciplinæ Ecclesiasticæ stipendia cucurrisset.* Vetat denique Leo, ne dispensationes, quas charitas necessitasque extorquet, exempla fiant, præjudicentque legibus Ecclesiæ intaminatis, quæ laicos omnes amoliuntur a tribus Ordinibus superioribus, quibus Imperium Sacerdotale continetur: *Non præjudicantes Apostolicæ Sedis statutis, nec prædecessorum nostrorum nostrisque decretis, quibus salubriter statutum est, ne primum, vel secundum, aut tertium in Ecclesia gradum quisquam laicorum quibuslibet suffragiis fultus ascendat.*

XIX. Sardicense quoque Concilium (2) trium superiorum Ordinum fores non reserat, nisi illis, qui longum posuerint in inferioribus tyrocinium: *Conveniens non est, nec ratio, vel disciplina patitur, ut temere vel leviter ordinetur, aut Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui Neophytus est, &c.* (3) *Sed hi quorum per longum tempus examinata sit vita, & merita fuerint comprobata.* Concilio Nicæno interdictus non fuerat Neophytis (4), nisi Episcopatus & Presbyteratus, ubi *probatione plurima* opus esset.

XX. Canone Apostolico ab Episcopatu tantum removentur Neophyti; inde etiam excipiuntur ii quos uberior Dei gratia illustrarit: *Nisi ex divina gratia hoc fiat.* Inter hæc illustriora exuberantis gratiæ miracula recensendi sunt Paulus, Ambrosius, Nectarius, Augustinus, qui rapti derepente fuere in Presbyteratus Cathedras, vel in Episcopales etiam sedes, studio & æstu, ac favore insitato quodam plebium, quem humanæ & canonicæ leges ut præfestinum merito coercuissent, aut damnassent, nisi ei patrocinium & auctoritas accessisset a Spiritu sancto, qui illos omnes singulari quadam virtutum sanctimoniæque gratia cumulavit.

XXI. Ideo & Basilius, homo ad adulationem minime compositus, litteras cœlesti quadam lætitia perfusus ad Ambrosium scribens de ordinatione ejus, cum beato Paulo illum confert, qui totam statim gratiæ & Apostolicæ fortitudinis abundantiam cœlitus influentem accepit, cum nullis ante rudimentis, ut cæteri Apostoli, imbutus fuisset (5): *Age igitur, o homo Dei, quandoquidem non ab hominibus accepisti, aut doctus es Evangelium Christi, sed ipse te Dominus e medio terræ judicem desumptum, ad Cathedram Apostolicam transtulit: certa bonum certamen, renova prisca Patrum vestigia.* Fatetur Ambrosius ipse, se laicus cum esset, non potuisse statim ad Episcopatum protrudi; sed in illos conferri potius oportere culpam, qui sibi vim attulissent, quam sibi qui passus esset, denique ordinationem suam Occidentis & Orientis suffragatione fuisse approbatam (6): *Quam resistebam, ne ordinarer, postremo cum cogerer, saltem ordinatio protelaretur. Sed non invaluit præscriptio, prævaluit impressio. Tamen ordinationem meam Occidentales Episcopi judicio, Orientales etiam exemplo probaverunt. Et tamen Neophytus prohibetur ordinari, ne extollatur superbia. Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis est.* Nemo tam excors, aut insulsus est, qui hæc Ambrosio affingere possit Neophyti ad Episcopatum provecti lineamenta, ab Hieronymo exarata in Epistola ad Oceanum: *Ignorat momentaneus sacerdos humilitatem & mansuetudinem rusticorum, ignorat blanditias Christianas, nescit seipsum contemnere, de dignitate transfertur ad dignitatem, non jejunavit, non flevit, non mores suos sæpe reprehendit, & assidua meditatione correxit, non substantiam pauperibus erogavit. De cathedra quodammodo ductus ad cathedram, id est, de superbia ad superbiam.* Luculentissima hæc est Episcopi Neophyti effigies, cui dissimillimus tamen erat Ambrosius, quanquam Neophytus.

XXII. Commemorat Socrates Cæsarienses (7) in Cappadocia Firmo Episcopo suo demortuo, Constantinopolim venisse, alium sibi adscituros: *Constantinopoli adventant, Episcopum quæsituri.* Proclus Archiepiscopus tum Constantinopolitanus cum die Sabbati Senatores omnes in Ecclesiam collectos nactus esset, uni ex eis manus injecit, cui nomen Thalassio, qui Præfectura Illyrici functus erat, & qui etiam tum Præfecturæ Orientis destinabatur, manibusque impositis, ex Præfecto Episcopum consecravit: *Proclus manus imponit, & pro Præfecto Episcopum Cæsareæ declarat.* Nec fefellit Proclum spes & existimatio sua, de Tha-

(1) Epist. 87. (2) Can. 10. (3) Can. 2. (4) Can. 80.
(5) Ep. 55. (6) Ep. 82. (7) L. 7. c. 47.

Thalassii singulari virtute & sapientia; quanquam ejusmodi res esset, ut nemo tale quidquam Episcopus tentasset hactenus, ex eodem Socrate: *Rem plane admirabilem, & qualem nemo veterum Episcoporum unquam effecerit, adgressus est*. Auctor est Nicephorus, Imperatorem initio rem minus probasse, acquievisse tamen postea. Idque, ut reor, est quod maxime stupendum Socrati visum est; non electio enim Neophyti, Ambrosius quippe Nectariusque præfestine in eundem modum ex Laicis ordinati fuerant: sed Senatoriis & Provinciæ Præfecti asportatio inaudita & improvisa in thronum Episcopalem citra ipsius, citra & Imperatoris assensum.

In Concilio Illyrici, de quo Theodoretus, expetitum fuit, ut Episcopi deligerentur, non ex Magistratuum collegio, ut habet infida nescio quæ versio, sed ex iis qui consecrationem jam nacti essent Episcopalem, etsi tum quidem Episcopatu vacarent, vel ex Presbyteris: *Sin minus ex Presbyterorum ordine eligantur*. Presbyteri etiam Diaconique ex inferiorum Clericorum agmine asciscendi erant non ex Senatu, aut militia (1): *Similiter Presbyteri & Diaconi, ut ex Clero assumantur, non autem ex Curia, aut militari officio*.

XXIII. Unum hoc superest elucidamentum de Neophytis. Nimirum vehementer approbari ab Innocentio I. quod de Neophytis diximus, eo tempore quo nonnisi maturiori jam ætate ad baptismum accedebant, Neophytos hujusmodi irregularitate hac sua a minoribus etiam Ordinibus summotos fuisse, nec nisi diutinis expolitos rudimentis ad eos attigisse (2): *Laici vero, qui habentes uxores, baptizati sunt, ac sic se instituerunt, ut opinio eorum in nullo vacillet, ut aut Clericis juncti sint, aut Monasteriis, ex quo baptizati sunt, hæserint, & si non concubinam, non pellicem noverint, si in bonis operibus vigilaverint: non prohibentur hujusmodi ad Clericatus sortem assumi. Ita sane ut in eos tempora a majoribus constituta serventur. Nec cito quilibet Lector, cito Acolythus, cito Diaconus, cito Sacerdos fiat*. Quo liquet Ordinum quidem minorum stationem instar habuisse tyrocinii, quo ad doctrinam sacram & pietatem fingerentur, formarenturque, qui ad Ordines Hierarchicos propellendi erant: at quendam alium præterea veluti prælusorium fuisse Novitiatum, inter baptismum & initiationem Clericatus, aut minoris cujuscunque Ordinis, quod tempus adulti saltem consumerent in contubernio Clericorum, vel in Monasteriis, & inter ea pietatis exercitia, quæ innocentiam divina regeneratione infusam novis quibusdam virtutum ornamentis decorarent.

XXIV. Finem faciet huic capiti Canon Concilii III. Carthaginensis, quo denudabitur forsan origo hodiernæ ejus irregularitatis, qua sacris ambiguntur, quorum pater avusque hæretici fuere, etsi ipsi quidem Catholicæ semper Ecclesiæ inhæserint. Eo Canone trium superiorum Ordinum aditus occluditur iis omnibus, qui domesticos omnes suos ab hæreticorum partibus non abduxerint (3): *Ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi non ordinentur, priusquam omnes qui sunt in domo eorum, Christianos Catholicos fecerint*. Tanto sæculorum lapsu fieri potuit, ut ex illis omnibus constare potest Christiana quævis familia, designarentur nominatim pater, mater & avus, quorum procurata nunc conversio exigatur a filio, ut ad sacros Ordines ei pateat accessus. Unum suspicor interesse posse discrimen inter antiquam illam & hodiernam hanc disciplinam. Minus olim solliciti erant Patres de infamia quæ illineretur ei, qui hæretico patre vel avo natus esset, quam de tepore & incuria filiorum, qui non exardescerent ad sempiternam vitam illis procurandam, a quibus ipsi temporalem percepissent, ex qua ad æternam eniterentur.

XXV. Gennadius irregularium catalogo inscribit comœdos, furiosos, energumenos (4): *Qui in scena lusisse dignoscitur, qui aliquando in furiam versus insanivit, vel afflictione diaboli vexatus est*.

CAPUT LXIII. *P. 2. l. 2. c. 18.*

De Hæreticorum Irregularitate sæculo VI. VII. & VIII.

I. Gregorius Magnus in Ordinibus suscipi voluit eum Diaconum, qui falsis suspicionibus exagitatus adversus V. Synodum, schismati se trium Capitulorum inopinus innexuerat.

II. Nestorianos quoque ita recipi voluit, ut susceptis Ordinibus non exbarentur.

III. Non tamen æque indulgenter habuit Aria-

(1) L. 4. c. 9. (2) Ep. 4. (3) Can. 18. (4) De Dogm. Eccl. c. 70.

Arianos Afros. Qua causa indulgentia in Nestorianos, Eutychianos & Monophysitas?

IV. Filii etiam hæreticorum eidem implicabantur irregularitati.

V. Ariani Hispanienses ubi ad fidei castra rediere, cum Ordinibus & Dignitatibus quique suis recepti sunt.

VI. Par clementia Concilii Aurelianensis I. in Arianos.

VII. Conciliatio hujus Concilii cum Cæsaraugustano.

VIII. Episcopus hæreticus a vinculo irregularitatis absolvitur tanto lubentius, quod id ne poscebat quidem.

IX. Irregularitati eximebant Græci quoque, non primos auctores, sed primos sectatores hæreseon novellarum.

X. Gregorius eadem qua hæreticos irregularitate innodabat quoque extraneos & ignotos; de quibus ne id quidem compertum esset, quod hæretici non essent.

I. ORthodoxæ fidei duces & magistros se Clerici profitentur esse; unde & eorum instituto nihil tam adversarium est, quam hæresis. Hinc hæretici semper habiti fuere irregulares. At rursus venialior semper visa est hæresis, mitioribus pœnitentiis obnoxia, ab irregularitatis vinculo facilius absolvenda. In promptu est ratio. Mens semel ostenso veritatis lumine, difficile in pristinos errores relabitur. At voluntas cupiditatis laqueos non facile abrumpit; & ubi abruperit, facillime rursus in eosdem se inducit. Inde est quod passim hic occursant dispensationes. In schisma Istrianorum de tribus Capitulis impegerat Felix Diaconus, quem tamen dignitate sua excidere noluit Gregorius Magnus. Affirmavit ergo nunquam illum errori hæreticorum ex animo consensisse, nusquam hæretico subscripsisse dogmati; sed obliquis & præposteris quibusdam suspicionibus adversus quintam Synodum exagitatum fuisse, eoque adjunxisse se iis qui ab Ecclesia secessionem fecerant (1): *Felix Diaconus cum nullatenus in hæreticorum dogmata lapsus sit, nec a Catholica fide discesserit, pravis illectus adversus Constantinopolitanam Synodum suspicionibus, in Istricorum se separatione removerat. Qui cum Romam venisset, accepta a nobis, juvante Domino, ratione, excessum suum accepta Dominici corporis & sanguinis communione correxit. Quia ergo, ut dictum est, non in hæresim incidit, sed a sacris generalis Ecclesiæ mysteriis, quasi rectæ studio intentionis erravit, &c.*

Indivulsis certe quibusdam nexibus cohærent sibi hæresis & schisma (2): utque non potest hæresis non scindere Catholicæ matris unitatem; ita nec schisma convalescere, nisi orthodoxam de unitate & auctoritate Ecclesiæ doctrinam labefactet. Sunt tamen qui parti magis quam numero schismaticorum falsis suspicionibus adglutinentur; *pravis suspicionibus*, minime malo animo, sed quodam quasi æqui rectique studio, *quasi rectæ studio intentionis*, ut ait Gregorius, quorum dolenda magis ignorantia, quam objurganda malitia; ut qui nunquam heterodoxis dogmatibus ex animo consentiant.

Ejusmodi erat Diaconus, de quo hic Gregorius. Ejusdem modi erat & Paschasius Diaconus, de quo in Dialogis ait. Ejusmodi erant satis probabiliter eorum complures Clericorum, qui eidem Laurentii adversus Symmachum Papam schismati cum Paschasio innexi fuerant, quibus Concilium Romanum Ordines, gradus, dignitates & Beneficia redintegrari sanxit: *De Clericis qui ab Episcopo suo schisma fecerunt, decrevimus, ut satisfacientes Episcopo, officiis Ecclesiasticis se gaudeant restitui.*

II. Nec parcior fuit Gregorii indulgentia in Nestorianos, in eam spiritalem Arcam, extra quam salus nulla est, revolare cupientes. Edixit enim ut sola fidei Catholicæ professione, & errorum ejuratione pristinorum, panderentur eis fores Ecclesiæ, & priorum Ordinum functiones permitterentur (3): *Absque ulla dubitatione eos sanctitas vestra, servatis eis propriis Ordinibus, in suo cœtu recipiat.* Hac enim humanitate, & pristinæ incolumitate dignitatis, suavissime in Ecclesiæ sinum pelliciebantur: *Ut dum per mansuetudinem, nullam eis contrarietatem, vel difficultatem de propriis suis Ordinibus facitis, eos ab antiqui hostis ore rapiatis.*

III. Aliquanto ante percunctati fuerant Joannem II. Papam Episcopi Afri, de ratione suscipiendorum Arianorum, persuasissimi tamen admitti eos non debere cum retinendorum Ordinum suorum potestate: *Ex omnium Collegarum tacitis motibus, nemini placere sensimus, ut in suis honoribus Ariani suscipiantur.* Joanni interim cui successerat

(1) L. 3. Ep. 24. (2) Baron. an. 502. n. 22. (3) Ep. 61.

ferat Agapetus Papa, rescripsit ad Afros: Qui hactenus viguerant Canones & Decreta, ab iis constantissime Arianos omnibus Ordinum functionibus excussos & alienatos fuisse (1): *Maxime cum priorum nostrorum sententia redeuntes ad nos ex Arianis quolibet modo, in qualibet ætate, illius pestilentiæ labe pollutos, tanta charitate in fide complexa est, ejusmodi justitia & dilectione redarguit, tanta ratiocinatione de ambitu honoris exclusit, ut erubescerent aliud magis quærere, quam redire*. Ut tam clementer admitterentur Nestoriani, Eutychiani & Monophysitæ, faciebat spes non vana demerendi & proliciendi eos ad unitatem Catholicam. Ex adverso autem inclementia illa qua in Arianos ex hoc Decreto sæviebat Ecclesia, non alio collimabat, quam ut simulationi & fictæ resipiscentiæ obviam iretur; & ne illi non tam unitatis publicæ quam privatæ dignitatis studio ducerentur. Amplum & erat, & videri debebat, ab erroris baratro emergere, ex imperio principis tenebrarum vindicari, & ab æternæ damnationis fovea extrahi: in regnum lucis, veritatis ad Solem, ad salutis portum attingere amplissimum erat; nec aliud propositum esse debeat quidquam pristinas hæreses suas exuentibus: *Ut erubescerent aliud magis quærere, quam redire*.

IV. His vero verbis, *in qualibet ætate*, satisfacit Pontifex illi Relationis Capiti, An Ordinibus dignandi essent, qui dum in teneris annis agerent, ab Arianis baptismum acceperant: *Non solum de Sacerdotibus, sed de ipsis quoque parvulis, apud eos baptizatis, utrum soleant, vel debeant ad Clericatum, si petierint applicari, consulimus*. Pari ergo sævitia in ipsos hæreticorum filios usi sunt.

V. Sed cum nec tam religiosa, nec tam infracta sit ulla canonum & Disciplinæ severitas, quam non emolliat inflectatque aliquando Ecclesiæ universalis charitas, utilitasque conspicua: hinc Arianis quoque Presbyteris ad Ecclesiam sese conferentibus sarta tectaque mansit sua dignitas, cum eo blandimento existimati sunt revocari ad Ecclesiam posse omnes sub Recaredo Rege Hispaniæ Ariani. A Concilio Cæsaraugustano decretum est, restitutum iri in Ordines suos Presbyteros omnes Arianos, qui non alio quam hæreseos crimine constringerentur (2): *Ut Presbyteri, qui ex hæresi Ariana ad sanctam Catholicam Ecclesiam conversi sunt, qui sanctam & puram fidem atque castissimam tenuerint vitam, post acceptam denuo benedictionem Presbyteri sancte & pure ministrare debeant*. Ex Concilio III. Toletano patet Episcopos, Presbyteros & Diaconos omnes, qui palam solemniter cum Recaredo Rege hæresim ejuraverant, confessioni fidei orthodoxæ subscripsisse, præfixis titulis omnibus Ordinum, Dignitatum, quin & Episcopatuum.

Confirmat Paulus Diaconus tempore Rotharis Regis Longobardorum (3), in omnibus propemodum Regni ejus Civitatibus duos fuisse Episcopos, Catholicum alterum, alterum Arianum: & unius earum Præsulem Ecclesiæ Catholicæ sese reddidisse, eidemque Episcopali sedi suæ semper deinceps præfuisse.

VI. Illud ipsum perdiu ante in Concilio Aurelianensi I. constitutum fuerat, ut Clerici Gothi, seu Ariani, quorum pura criminum constaret reliqua vita, adeoque religiosa, ab Episcopis possent, ubi sese Ecclesiæ reddidissent, non solum pristinis restitui Ordinibus, sed & ad superiores extolli (4): *De hæreticis Clericis, &c. Ut si Clerici fideliter convertuntur, & fidem Catholicam integre confitentur, vel ita dignam vitam morum & actuum probitate custodiunt, officium quo eos Episcopus dignos esse censuerit, cum imposita manus benedictione suscipiant*.

VII. Si Aurelianensi isto & Cæsaraugustano Canone jubentur Presbyteri Clericique ab Arianorum castris reduces restitui, qui fieri potuit ut in Concilio III. Toletano fuerentur subscribere cum Ordinum & Dignitatum suarum titulis? Simile veri est Clericatui omnes permissos fuisse, ab Ordinum vero functionibus suspensos, nisi spectata eorum virtus, & diutius probata castitas, cujus rudes & insolentes fere erant Clerici Ariani, Episcopos adduceret ad sacra illis ministeria restauranda: *Qui sanctam fidem, atque castissimam tenuerint vitam, post acceptam denuo Benedictionem Presbyteri sancte & pure ministrare debeant: cæteri vero qui hanc suprascriptam vitam adimplere vel tenere neglexerint, ab officio depositi, sint in Clero. Ita & de Diaconibus, sicut & de Presbyteris constitutum est*. Verba ea sunt Concilii Cæsaraugustani, ubi de Episcopis Arianis recens conversis nulla memoria, quod appareat eos titulum tantum & ho-

(1) Ep. 2. (2) Can. 1. (3) Baron. an. 638. n. 12. (4) Can. 10.

& honorem dignitatis retinere permissos fuisse, non functiones, non auctoritatem, quod alii jam essent iisdem in urbibus Catholici Antistites. Si enim imponendæ illis rursum manus fuissent, & sancienda aliqua inter eos & Catholicos veteres Episcopos concordiæ ratio; tanti momenti rem non oppressissent silentio Toletana & Cæsaraugustana Synodus, sicut nec Concilia Africana in Donatistarum reconciliatione (1). Denique Concilio Toletano IV. ut alibi monuimus, irregularibus accensentur omnes, qui hæresi quapiam innodati fuere.

VIII. Porro Avitus Viennensis Episcopus præstantissime rationes executus est omnes, quibus excitati sunt Antistites Galli, Synodicique Galliæ Conventus, ut Episcopali dignitate & potestate frui sinerent Episcopos eos, qui ab hæreticorum claustris aufugissent: maluissentque vel laici degere in Ecclesia, quam vano Episcopatus strepitu gaudere inter ejus adversarios. Hæc sunt autem viri incomparabilis verba (2): *Cur non pascat Christi gregem, qui sapienter advertit oves non esse quas paverat, quique quia non fur latroque, meritto pastor futurus, per ostia ingressus, elegit altaria? Quare non fiat in sacerdotio nostro erectus, qui amore humilitatis a suo voluit esse deciduus? Sit verax Sacerdos ex laico, qui fieri laicus ex fallace Sacerdote contentus est. Teneat in Ecclesia nostra plebem suam, qui in sua contempsit alienam*. Tam late autem manant hæ rationes, sicut & Aurelianensis Canonis verba, ut ambigere jam vix possit quisquam, qui ad Clericatum aditus tunc pateficeret omnibus ab hæresi conversis: illis saltem qui in ipsa secta prius sua Ordinibus & Dignitatibus clari fuerant.

IX. Jam vero in Ecclesia Græca, Synodus Trullana (3), quæ Canones subrogari a se voluit Concilio V. & VI. Oecumenico, ubi nulli editi fuerant, unum id enarrat, quam aliis aliisque rationibus admitterentur in unitatem Catholicam sectæ hæreticorum variæ, aliæ per baptismum, aliæ sola detestatione errorum suorum, aliæ denique chrismatione, sed nihil in hoc Canone de eorum ad Ordines irregularitate. At Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus testatum facit in Sessione I. Synodi VII. Oecumenicæ (4), in Concilio VI. Oecumenico non alios quam quatuor Monotheleticæ vesaniæ principes & architectos proscriptos fuisse; at in suis susceptos fuisse Ordinibus asseclas eorum & discipulos omnes, quanquam sacrilega eorum manu ordinatos. Unde argumentabatur Tarasius, eadem humanitate habendos & excipiendos esse Iconoclastas: *Tarasius beatissimus Patriarcha dixit: Sane & plurimi qui in sexta Synodo Præsides fuere, a Sergio, Pyrro, Paulo & Petro, Doctoribus, inquam, hæreseos Monothelitarum fuere creati. Sed & hi vicissim Constantinopolitanas sedes inter Clerum distribuerunt, & ab eos extremo Doctore Petro usque ad sextam Synodum anni non pauciores quam sexdecim intercesserunt. Qui vero intermediis temporibus fuerunt, Thomas scilicet, Joannes & Constantinus, ab hereticis fuere ordinati; verum ea de causa non sunt reprobati. Circiter enim quinquaginta annos heresis illa viguit: & tamen in sexta Synodo Patres quatuor illos prænominatos tantum damnarunt, cæteros cum Ordinationibus susceperunt*.

Indulgentiæ plusculum etiam favebat Benedictus II. Papa (5), & Macarium ipsum Monotheleticæ sectæ parentem & antesignanum Apostolico Antiochenæ Ecclesiæ throno restituturus erat, si ad recantandos errores suos animum adduxisset.

X. Ipsos nonnunquam Gregorius extraneos hæreticorum classi adscripsit, atque ita fere eidem addixit irregularitati (6): *Afros passim, vel incognitos peregrinos, ad Ecclesiasticos Ordines tendentes nulla ratione suscipias. Quia Afri quidam, aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati; peregrini vero plurimi, etiam in minoribus Ordinibus constituti, ad fortiores pretendisse honores aliquando probati sunt*. Ex quo non abs re conjicitur, extraneos illum, si cogniti fuissent, ab Ordinibus inferioribus vel adeundis vel exercendis non abjecturum fuisse: nisi veritus fuisset, ne furtiva & latitans ambitio illos aliquando impelleret ad majores ambiendos, ad quorum munia minus idoneos existimabat. Concilium Carthaginense anni 535. per litteras compellavit Joannem Papam, ut pro hæreticis haberet Clericos omnes, qui Romam pergerent sine litteris canonicis: *Similis heretico judicetur*.

CA-

(1) Can. 15. (2) Ep. 26. (3) Can. 95. [4] Synod. VII. Act. 1.
[5] Baron. an. 685. n. 8. (6) L. 9. Ep. 25.

CAPUT LXIV. *P.3.l.2.c.15.*

De Irregularitate Hæreticorum temporibus Caroli Magni & Carolinæ stirpis.

I. In Synodo Oecumenica VII. irregulares declarati sunt hæreticarum Sectarum principes & duces, non qui primi & inopini earum præstigiis fascinati fuere.

II. Cum baptisma complurium hæreticorum iterent adhuc Græci, non magis illis quam Paganis conversis irregularitatem ullam affingunt.

III. Nec in numero irregularium hæreticos habent, postquam resipuerunt, quanquam nec conjuges nec filios secum ad Ecclesiam Catholicam revocarint.

I. NOn postrema ea est irregularitas, quam hæresi Canones affixere. In VII. Synodo Generali accuratissime vexata ea quæstio est, ubi & sylva prolata est testimoniorum & exemplorum a sanctis Patribus, & ab ipsa usque antiquitate petitorum: maxime autem ab Athanasio, qui parentes & opifices ipsos hæreseon ad pœnitentiam suscipi vult, non tamen ad Clerum: at pristinos in Clero honores redintegrari eis, qui primi & incauti ab iis sibi verba dari passi sunt novæ improvisæque impietatis auctoribus. Providentissimam eam dispensationem Ecclesia semper retinuit, ut a Tarasio Patriarcha observatum ibidem est; & ea est via ratioque concordiæ resarciendæ inter sententias & consuetudines veterum Patrum, in speciem compugnantes, sed in speciem tantum; nam in medulla dominatur ibi semper eodem tenore temperies quædam juris stricti & remissi (1): *Ubique enim Patres sibi invicem concordantes sunt, nec inest illis refragatio ulla: sed adversantur eis, qui dispensationes, & intentiones eorum minime didicerunt.*

II. In Orientali jure Leunclavii irregulares pronuntiantur relapsi in hæresin. At hæretici, qui in Ecclesiam suscipiuntur, vel baptismo, vel unctione chrismatis, ii ordinari possunt: si vero sua in secta ordinati jam essent, iteratis iisdem Ordinibus donandi sunt rursum: denique ubi præclara & diutina ediderint virtutum documenta, ad Episcopatum poterunt sublimari (2): *Priore Sacerdotio pro sacrilegio habito, & pro non facto, si in posteriore vita sua indemnuabilis apparuerit, dignus censeatur non sacerdotali solum dignitate, sed & Episcopali, per consuetos omnino gradus ad doctoralem promotus sublimitatem.* Itaque videri possunt tunc Græci hæreses nequaquam collocasse in irregularitatum numero: quam eos in doctrinæ novitatem ejecisse tandem videtur nimia illa, qua jam olim laborabant, facilitas pronitasque iterandi hæreticorum Baptismi. Ut enim Pagani quos Baptismus Ecclesiæ parturit, aggregatque, immunes habentur a macula irregularitatis: ita potuit Balsamon hujus Græcorum sententiæ signifer, eandem ampliare regulam ad eos hæreticos, qui perinde ac si Pagani fuissent, Baptismo admittebantur. Et sane patrocinium sibi ille venatur ab Apostolico Canone (3), qui ne ab Episcopatu quidem arcet Paganos conversos, & lustrali Baptismi unda initiatos.

Proposita quidem a Marco Patriarcha Alexandrino quæstio complectebatur omnes prorsus Episcopos, tum qui chrismate, tum qui iterato baptismo suscipiebantur. Sed tam facile videbatur forsan Balsamoni hæreticos alios ab aliis non segregare, quam nec Paganos baptizatos ab hæreticis rebaptizatis. Canones Historicosque pervolutanti facile liquebit, faciliores semper quam par esset fuisse Græcos ad iterandum baptismum eorum, qui in hæresi baptizati fuerant. Qua rursus pronitate abutebantur quoque in Ordinibus iterandis. Erant illis non minus alieni & distorti usus in Confirmatione & Matrimonio: cum Presbyteros finerent esse ordinarios Ministros Confirmationis, Conjugiumque ipsum adulterio solvi interpretarentur. Non semel adgressi Latini has illis obliquiores consuetudines excutere, oleum & operam perdidere, incolumi semper pacis & unitatis vinculo.

III. Accedet & aliquid præsidii his conjecturis ex hac proxima Balsamonis responsione. Quærebatur an Hæreticus, qui Ecclesiæ Catholicæ conciliatus fuisset, posset Presbyteratu ornari, quanquam uxor & filii pristinam erroris pertinaciam retinerent. Respondet Balsamon Carthaginensi Canone eliminari ab Ordinibus factis eos (4), qui domesticos omnes suos non recuperarint secum Ecclesiæ: Trullano Canone non per-

(1) Syn. VII. Act. 2. (2) T. 1. p. 376. 379. (3) Can. 80. (4) Ibi. p. 379.

mitti, ut sejungantur, qui cum in infidelitate conjugati fuissent, altero eorum ad fidem se applicante, simul habitare acquiescunt: denique æquabili eo utendum esse temperamento, ut ab Ordinibus ejiciatur, qui hæreticam conjugem duxerit, donec domesticos omnes ad fidem revocarit. At eum qui in densa hæreseos caligine natus cum esset, ad fidei lumen accessit, ordinari utique posse, antequam uxorem filiosque ab eodem pestilenti errore abduxerit: propterea quod semel ordinatus, in eam curam vigilantius ardentiusque incumbet. Hæc eadem inculcat Balsamon (t) in Photii Nomocanonem.

CAPUT LXV. *P.4.l.2.c.28.*

Irregularitas Hæreticorum, Schismaticorum & Simoniacorum post annum Christi millesimum.

I. Crebræ in simoniacos, sicut & in hæreticos dispensationes sub Clemente II. & Leone IX.

II. Eadem dispensationum facilitas sub Nicolao II. & Alexandro II. At hi simoniaci ii erant, qui ipsi quidem gratis ordinati fuerant, sed a simoniacis tamen Episcopis.

III. Urbanus II. his dispensationibus limites addit, qui magni sint ponderis, maxime ut suadeantur Regularibus se dicare Collegiis.

IV. Ad minora Beneficia voluit, ut dispensare possent Episcopi; sed dispensandi finem fieri præcepit, cum cessasset necessitas.

V. Eandem tenuit rationem Paschalis II. in schismaticos. Abnuebantur dispensationes, nisi innumerabiles quædam turbæ non aliter ad veri rectique semitam revocari possent.

VI. Quæ illicitæ erant ordinationes, eætum persæpe irritæ dicebantur, quod peræque haberet ac si irrita fuissent, ubi nullæ aut rarissimæ annuebantur dispensationes.

VII. Ad quem usque gradum manet irregularitas parentum hæreticorum in filios.

VIII. Pagani & Judæi, ubi fidei accessere, irregulares non sunt.

IX. De filiis Apostatarum.

X. De iis quorum vel Baptismus iteratus est, vel Ordo.

I. Suo jam supra loco monuimus, cum Leo IX. irritas fecisset omnes Ordinationes a simoniacis factas Episcopis, tanta illum Romæ oppressum fuisse multitudine Presbyterorum, ea sententia perculsorum: & tanta consternatione, ne hinc Ecclesiæ orbæ Pastoribus, incultæque jacerent, ut meurem ipse suam tandem ad dispensationem appulerit, tum vel maxime necessariam; statueritque in Concilio Romano anni 1049. ut qui ordinati fuissent ab Episcopis, quos non nescirent simoniacos esse, pergerent illi quidem suis fungi Ordinibus, sed post impletam quadraginta dierum pœnitentiam. Præcessoris sui decretum eo statuto suo innovavit Leo. Petrus autem Damiani docet ab eo constitutum esse, ut Clerici ab hæresi reduces pristinos exercerent Ordines, nec ad superiores eniterentur; denique ut hæc indulgentia ad Clericos etiam apostatas ampliaretur. Cumque hæc remissior disciplina in hæreticis, purioribus & antiquioribus Ecclesiæ sæculis usurpata fuisset: illam idem Pontifex in simoniacos etiam effudit, qui hæreticis olim quandoque annumerabantur.

II. Hæc omnia paulo fusius leges in Concilio illo Romano; sed eorum elucidationem suppeditabit plenissimam Concilium aliud Romanum anni 1059. sub Nicolao II. Hic enim Pontifex damnatis obtritisque Ordinationibus omnibus, pretio emptis: confirmat ille quidem dispensationem, a Clemente II. & Leone IX. prædecessoribus suis concessam, iis qui jam essent ordinati ab Episcopo simoniaco scientes prudentesque, quamvis ipsi ab omni prorsus simonia alieni essent: sed simul contestatur eam dispensationem in præteritum duntaxat tempus trahi debere: at in posterum qui se a simoniacis ordinari sinent, eos subjicit irrevocabili depositioni. Petrus Damiani & Ivo Carnotensis hæc Decreta scriptis suis intexuerunt: eosque secutus est Gratianus (2). Concilium Romanum anno 1063. sub Alexandro II. idem rursus Decretum totidem verbis innovavit.

III. At Urbanus II. in Concilio Romano anni 1099. non irritas tantum sanxit Ordinationes pretio quopiam interveniente factas: easque quas gratis fecissent Episcopi simoniaci, quales essent cogniti (3). Sed hæc præterea additamenta fecit austeritatis: 1. Im-

[1] In Nomoc. T. 1. c. 20. (2) Grat. 1. q. 1. Ivo par. 5. c. 79. (3) Can. 1. 2. 3. 4.

1. Impuberes quibus parentes emerint Beneficia aliqua, ipsis quidem nescientibus: postquam se iis abdicarint, poterunt in ea rursum restitui, immo & ad Ordines promoveri superiores, si modo Canonicorum Regularium vitam amplecti velint (1): *Si canonice in iis vivere voluerint*. 2 Qui adulti cum essent, emerint ipsi sibi Beneficia, si assentiantur ad alias migrare Ecclesias, & Canonicorum Regularium vitam communem ibi agere: ibi permittentur Ordines suos exercere. At si quo insuperabili obice prohibeantur transferri ad alias Ecclesias, non poterunt nisi minores Ordines in eadem obire Ecclesia, nisi Pontificia dispensatio amplius aliquid annuat: *Salva tamen in omnibus Apostolicæ Sedis auctoritate*. 3. Qui a Catholicis ordinati fuerant Episcopis, postea autem Beneficia nundinati sunt: ubi ita male parta Beneficia resignarint, tunc enimvero Ordines exercebunt suos, si tamen Canonicorum vitam communem profiteantur, & de Prælatura vel primaria alicujus Ecclesiæ dignitate non agatur: *Si qui tamen ante emptionem catholice ordinati sunt, cum ea quæ emerunt, dimiserint, & vitam canonicam elegerint, in suis gradibus permittantur, nisi forte ejusmodi Ecclesia sit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim vel singularem vel officii locum in emptis Ecclesiis eos habere non patimur*.

IV. Possunt in manus Episcopi resignari Beneficia minora, qui ex dispensatione eidem ipsi restituet, etiam simoniace comparata. Sed non ita res se habet de Prælaturis & primis Dignitatibus, quæ Episcopali auctoritate & dispensatione recuperari nullatenus possunt. Valebat haud dubio & hic clausula superior de summa summi Pontificis potestate in dispensando; sed hic, ut quidem reor, Pontifex non tam faciles frequentesque fore eas dispensationes, quam fuerunt deinceps, vel augurabatur, vel cupiebat. Id ipsemet disertissime declarat in uno ex sequentibus Canonibus, ubi cassatis Ordinationibus a Guiberto Antipapa factis, & ab Episcopis ab eo ordinatis: patienter tantum & ex indulgentia sustinens eos, qui cum ordinati prius a Catholicis fuissent, in illud postea schisma defluissent, tum vero subjungit ei dispensationi deinceps locum residuum nullum fore: & universim quidquid sibi veniæ & remissionis extorsisset inexorabilis necessitas, eo præjudicari non posse vigori & sanctitati Canonum, qui tum revivíscent, cum primum cessarit necessitas: *Quamvis autem misericordiæ intuitu, magnaque necessitate cogente, hanc in sacris Ordinibus dispensationem constituerimus, nullum tamen præjudicium sacris Canonibus fieri volumus; sed obtineant proprium robur; & cessante necessitate, illud quoque cesset quod factum est pro necessitate. Ubi enim multorum strages jacet, subtrahendum est aliquid severitati, ut addatur amplius caritati*. Ea sunt justissimæ & Canonicæ dispensationis fundamenta, ex hoc Pontifice: inevitabilis necessitas, *magna cogente necessitate:* & innumerabilis plebis multitudo, quæ non possit nisi caritatis lenociniis deliniri, & ad officium revocari? *Ubi multorum strages jacet*.

V. Eadem legebat vestigia Paschalis II. in Concilio Guastallensi anno 1106. post fœdum & diuturnum Germaniæ schisma: adeo ut pauci admodum Catholici Clerici Presbyterique superfuissent. In suis ergo Ordinibus suscepti sunt ab eo Episcopi, aliique Beneficiarii schismatici, ut olim suscepti fuerant Donatistæ, Novatiani, aliique Hæretici: *Tot ergo filiis in hac strage jacentibus, Christianæ pacis necessitas exigit, ut super hoc materna Ecclesiæ viscera aperiantur. Patrum ergo nostrorum exemplis & scripturis instructi, qui diversis temporibus Novatianos, Donatistas, & alios hæreticos in suis Ordinibus susceperunt, &c.* Pernecessariæ erant hæ illo sæculo dispensationes, quo simoniæ quædam colluvio & schisma fœdissimum omnia vastaverant. Verum ut Pontifices hi ipsi passim vociferabantur, cessante necessitate, æquum est & cessare dispensationes.

VI. Jam ad nauseam illud inculcavimus, quod quæ illicitæ erant Ordinationes, irritæ passim dictitarentur, in causa fuisse raritatem & infrequentiam dispensationum: quæ si nullæ concederentur, non magnopere referret, illicitæ, an irritæ essent Ordinationes. At nunc faciles & obviæ passim dispensationes, pene nimio plus distinguere cogunt, quid illicitum, quid præterea irritum sit. De Diacono quodam simoniaco agens Hildebertus, ait illum Ordines emisse, & ideo non accepisse: *Ordinem dum emit, non accepit*. Mox tamen addubitat (2): *Fortasse non accepit*. Et de Presbyteratu agens,

(1) Can. 5. 6. 7.

(2) Ep. 14.

agens, qui irritus utique illi habitus fuisset, si fuisset irritus Diaconatus, ait eum duntaxat male receptum. *Revera male accepit.* Sed constanter affirmat immedicabile id quidem esse malum, significatque ne in cogitationem quidem sibi incidisse, ut ad dispensationes recurreretur.

Sanctus Fulbertus quidem Carnotensis (1) Episcopus Archiepiscopo Senonensi auctor fuit, ut post biennii pœnitentiam Presbyterum simoniacum restitueret; sed non procul a vero abest, jam tum odoratum illum fuisse, id jam consilii cepisse Archiepiscopum, & hæsitasse tantum in eo, an iterum ordinandus esset. Dehortatus illum est Fulbertus, ne rursum ordinaret, quod *Reordinationes fieri Canones vetarent*: sed ut eum Presbyterum omnibus Ordinis sui insignibus & ornamentis rursum investiret. At prima Fulberti ad eundem Archiepiscopum Epistola super ea re, suadebat tantum eum suspendi Presbyterum: ne ejus hæreseos virus latius in alias Diœceseos Ecclesias serperet: *Ab officio suspendi, ne Ecclesiæ tuæ candor immundæ hæresis contagione sordescat.*

VII. Bonifacius vero VIII. in Capite *Statutum* (2); & ante eum Nicolaus IV. in Constitutione, quæ legitur in Bullario: necnon & Alexander IV. in Capite *Quicunque*, & Innocentius denique IV. quem Bonifacius allegat, declararunt eos, quorum mater, vel pater avusque in hæresi mortui fuerint, irregulares fore ad Beneficia. Longe probabilius est. 1. Eo non contineri Beneficia ante lapsum patris matrisve impetrata. Idque determinatum fuit, ut numero mox IX. dicemus a Pontifice & a Congregatione Cardinalium anno 1594. quamvis quarto post anno contrarium Rotæ judicatum fuerit. 2. Illud ad Ordines exporrigi non debere: cum Decretum non complectatur, nisi Beneficia; nec ultra verborum vim & significationem expressam illud æquum sit dilatari, utpote quod rigore quodam novo præter antiquum jus sæviat. In contrariam abiere sententiam Navarrus, aliique Canonistæ non pauci, propter eam infamiam, quæ hæresi adhæréscit. At Sayrus (3) contra nititur, eique magis consentire videtur nostra Galliarum disciplina, ubi cum publice tolerabantur Calviniani hæretici, nulla hinc eis ex multorum sententia affricabatur infamia (4). Henriquez ulterius progreditur (5), & promiscue habitis Ordinibus & beneficiis, existimat in iis regionibus ubi tolerantur hæretici, adeoque nec infames habentur, nullam ex hæresi irregularitatem emergere in filios hæreticorum: *Ex crimine alieno personæ conjunctæ contrahitur irregularitas cum infamia juris: ut per lineam masculinam filius & nepos illius qui in hæresi decessit pertinax damnatus, vel de crimine læsæ majestatis; ex matre sic hæretica solus filius, non autem nepos contrahit infamiam juris. At si occulta fuit hæresis, aut in natione infecta pater decessit in publica hæresi absque infamia nota, non videtur filius Catholicus fieri irregularis.*

Quin & Bonacina affirmat, ubi hæretici fidelium se partibus recolligunt, jam irregulares eos non habendos, ubi illa invaluit consuetudo, ut invaluit in Germania (6): *Irregulares remanent etiam post conversionem, nisi dispensetur, aut quando aliter receptum est consuetudine in aliquo loco, ut in aliquibus Germaniæ locis servari videtur.*

Si in iis regionibus jam irregulares non amplius habentur qui ex hæresi resipuerunt, perspicuum est illos ex eorum filiis, qui semper affixi fuere Catholicæ fidei, multo ab irregularitate puriores fore. In eadem est opinione Tannerus (7): *Certe in Germania hæc pœna locum non habet, præsertim in filiis.* Multo plures suffragatores huc congeri potuissent, si de solis Ordinibus quæstio verteretur. Et cum tamen eo fundamento nitantur illi, quod in iis regionibus nulla hæreticis infamia sit aspersa, perinde id videtur valere debuisse in Beneficiis, atque in Ordinibus. Facile condonabit Lector, si scriptores hic & astipulatores non proferam nisi recentissimos. Recentissima quippe res est, tolerari hæreticos. Inde enim, quod nemo nescit, tanta alienatio, tanta indignatio per Gallias, ubi promulgata sunt primum id genus Edicta, quæ hanc tolerantiam sancirent.

VIII. Ad hæreticos duntaxat pertinet ea irregularitas. Qui enim ex Paganis Judæisque ad Ecclesiam se conferunt, ii in baptismo

(1) Ep. 25. 23.
(3) Sayrus, De Censuris. L. 6. c. 10. n. 40.
(5) Henriqu. L. 14. c. 5. n. 4.
(7) L. 1. de fide q. 8. dub. 6. n. 112.
(2) C. Statutum. De Hæret. in Sexto.
(4) Sol. Notæ in Pastor. L. 3. T. 19.
(6) Dis. 7. de irreg. q. 3. punct. 7. par. 2. n. 9.

ptiſmo ab hujuſmodi etiam maculis abluuntur. Anno 1449. Nicolaus V. plures evulgavit Conſtitutiones, (1) ut revocari cogeret Edicta complura nuperrime in Hiſpania promulgata, ut officiis & dignitatibus eliminarentur Chriſtiani novi, qui ita non pridem Judæorum & Gentilium aſpernati ſectas, Chriſto nomen dediſſent. Anno 1585. Concilium Mexicanum vetuit, ne Ordinibus initiarentur ullis, qui ab Indis, & Mauris, vel Æthiopibus immediate nati eſſent, niſi circumſpectiſſime: *Sine magno delectu non admittantur.*

IX. Nec præteriri fas eſt, quod docet Fagnanus (2), anno 1594. a Pontifice poſt vota audita Cardinalium Congregationis Inquiſitioni præfectæ, declaratum eſſe, non ſpoliari debere natos ob parentum apoſtaſiam, Beneficiis impetratis. Sed aliquanto poſt, anno nempe 1598. cum Rotæ præcepiſſet Pontifex, ut accuratius ea de re diſceptaretur; pronuntiavit illa tandem, ſuperius citatis Decretis Pontificum, potiſſimum vero Nicolai III. Bulla ſpoliari eos Beneficiis illis etiam, quæ ante patris avique defectionem conſecuti eſſent. Expendit rurſus idem Scriptor, an poſſint de ea irregularitate Epiſcopi diſpenſare, concluditque non poſſe.

X. Hæreticorum irregularitati illa copulanda eſt, quæ ex iterato baptiſmo proficiſcitur, vel Ordine eodem. In Concilio Rothomagenſi anno 1581. obſervatum eſt, complures eorum tinctos iterum fuiſſe ſub conditione, qui a Calvinianis baptiſmo primum donati fuerant: quod non ea his Novatoribus mens & voluntas ſit, ut in remiſſionem peccatorum baptizent (3): *Eo quod non haberent intentionem baptizandi in remiſsionem peccatorum.* Prohibitum vero eſt a Patribus Concilii, ne poſthac eo modo iteraretur baptiſma. Propterea quod iterari ſub conditione non deberet, niſi cum dubitatur, an datum eſſet furtim ab aliqua muliercula, vel ab alio, cujus merito ſuſpecta eſſet ejus dandi peritia. Idem prohibitum eſt in Concilio Turonenſi anno 1583. & ab Aquenſi anno 1585. ubi Rothomagenſis verba ipſa Concilii uſurpata ſunt. Nec definitio hæc Mechlinienſi adverſatur Concilio (4) anni 1607. ubi ſub conditione rurſum baptizari jubentur, qui a novellis illis hæreticis luſtrali unda initiati fuiſſent. Hæc enim non præcipiebatur iteratio in Concilio Mechlinienſi, niſi propterea quod ab antiquo uſu baptizandi recederent ibi Calviniani, juberentque ab alio aquam infundi, ab alio verba proferri: *Et quia frequens experientia docet modernos hæreticos ſæpe contra receptam Eccleſiæ conſuetudinem & antiquam traditionem baptizare, uno aquam fundente, altero formam ipſam pronuntiante: ab hæreticis, qui non ſunt ad baptizandum admittendi, ubi aliquis Catholicus præſto eſt, baptizati, ſimiliter ſub conditione baptizentur.* Concilio viſum eſt irritum baptiſma, quod ita traderetur: & cum non immerito dubium eſſet, an qui ab hæreſi ad Eccleſiam remeabant, ad eum modum baptizati fuiſſent, ſancitum ab eo eſt ſub conditione iterari ejuſmodi baptiſmum.

Cum Acolythus miniſtraſſet in iterando ægroti cujuſdam baptiſmo, cui ſuperſtitioſæ mulierculæ ſuaſerant, ei certiſſimo medicamento fore, ut actutum a morbo recrearetur: res ad Alexandrum III. perlata eſt. A quo reſcriptum eſt, non poſſe Acolythum hunc ad Ordines provehi ſuperiores, niſi religionem profiteretur, ſi publicum eſſet hoc ſcelus: ſin occultum foret, poſſe quidem, expiato prius flagitio privatæ dignæque pœnitentiæ laboribus (5): *Ad ſuperiores Ordines promoveri, ſi publicum eſt quod proponitur, non valebit, niſi ad religionem tranſire voluerit, ut favore religionis ipſius circa eum valeat diſpenſari. Si vero occultum eſt, promoveri poterit, & exceſſum dignis pœnitentiæ fructibus expiare.*

Prolati ſunt a Gratiano antiqui Canones, qui Baptiſmum Ordinemque prohibebant iterari (6): & ille maxime Concilii Carthaginenſis III. (7) *Non licet fieri rebaptizationes & reordinationes, vel translationes Epiſcoporum.* Ille item Carthaginenſis V. quo ſummoventur Clericatu, qui iterato maculati fuerint baptiſmo (8); *Nec unquam permittendum, ut rebaptizati ad Clericatus gradum promoveantur.* Non agit Canon niſi de ſuſcipientibus iteratum baptiſma. Non recedit autem a vero eadem prohibitione implicari conferentes. Ita apertiſſime decrevit Innocentius III. ubi Græcorum ſugillat pertinaciam in ſchiſmate, quo fiebat ut

(1) Spond. an. 1449. n. 8. (2) In I. 4. Decret. par. 1. pag. 221. (3) Tit. de Sacr. (4) T. de Bapt. (5) Extrav. De Ap. c. 2. (6) De conſ. d. 4. c. 107. 108. 109. (7) Can. 38. (8) Can. 11.

ut & Latinos, quos suis partibus quandoque adgregabant, iterato baptismo conspurcarent (1): *Si quis tale quid præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus ab omni officio & Beneficio Ecclesiastico deponatur.*

Leo Magnus hæreticos ad Ecclesiam conversos permiserat suis Ordinibus, si modo rebaptizati non fuissent (2): *Hæretici conversi, in quo inveniuntur Ordine, maneant, si tamen iterata tinctione non fuerint maculati.* Cui addendum Concilium Toletanum IV. (3) *Non promoveantur ad sacerdotium, qui in hæresi baptizati, aut rebaptizati esse noscuntur.* Possent & Canones & Decreta his complura alia addi, quæ volens omitto, ut minime necessaria.

De Irregularitate Servorum, Militum, Judicum, Curialium.

CAPUT LXVI. *P. 1. l. 2. c. 11.*

De Irregularitate Servorum, Militum, Judicum, Curialium, quinque prioribus Ecclesiæ sæculis.

I. Ex Paulo probatur servorum irregularitas.

II. III. Ejus rei ratio confertur, vel in degeneres plerumque servorum animos & mores, vel in vincula quibus adhuc constringuntur, ut ne totos se Deo & Ecclesiæ ministeriis dedere possint.

IV. Varii servitutis gradus.

V. Si qua sibi jura Patroni servarent integra, liberti ipsi irregulares erant.

VI. Irregulares erant & Decuriones quoque & Curiales, propter aliam quandam servitutis speciem.

VII. VIII. Crebræ sanctorum Patrum in eam rem querelæ.

IX. Irregulares erant & qui ratiociniis publicis erant obligati.

X. Eorum irregularitas qui criminalibus in causis accusatores, causidici, Judices fuere.

XI. Irregulares erant & Milites. Laudi nihil minus erat Militum Judicumque munus & officium.

XII. XIII. XIV. Doctrina & suffragia sanctorum Patrum in eam rem. Cur professio licita, laudanda, necessaria, arceatur tamen a Clericatu?

XV. XVI. De eodem rursus.

XVII. Quanto zelo æstuarent Episcopi aliique Clerici, ut reis, qui ad mortem trahebantur, succurrerent.

XVIII. In irregularitatis laqueos impegere Episcopi, qui apud Maximum Imperatorem præservide egerunt, ut necarentur hæretici.

XIX. Cum his Episcopis non communicavit Martinus, nisi vi compulsus, & ex indulgentia.

XX. Catholici Episcopi intercessere apud Principes, ne morte luerent, qui Christianos Martyres contrucidaverant. Ex Augustino, quantum Mosaico & Christiano intersit Sacerdotio.

XXI. Unde eorum irregularitas, qui mutilant, etsi non occidunt?

XXII. XXIII. An Gentilium etiam Pontifices prohiberentur cujusquam morti subscribere?

XXIV. An irregulares sint, qui ne occidantur ipsi, occidunt?

XXV. Pœnitentes ipsi Clero excludebantur, quanquam semet ipsi ab armis & dignitatibus publicis abstinerent. Inde conjiciendum de Clericis, quam ab his abstinere se deberent.

XXVI. S. Basilius triennio toto eos abstinebat a communione, qui in bello occidissent.

I. Quæ servituti illigata est irregularitas, statim in oculos occurrit, cum obvium & perspicuum sit, quam non possit ea cum sacerdotio copulari. Absolvi enim & extricari necesse est a servitute qualibet alia, ut Ecclesiæ se quis liberæ & beatæ servituti addicat: abrumpi necesse est vincula alia omnia, ut omnino quis Ecclesiæ Episcopoque suo devinciatur. Onesimus quidem ex servo Episcopus ordinatus fuit: at domino eius priori Philemoni cum Paulus Apostolus libertatem conciliasset filiorum Dei (4): *Te ipsum mihi debes:* non ægre ab eo impetrarat temporalem Onesimi libertatem, quem in Christo genuerat, & filium lucis in tenebricoso carcere creaverat: *Quem genui in vinculis.* Ab hoc autem Pauli exemplo demonstrat Apostolicus

(1) Extrav. De Bap. c. ult. (2) Ep. 3. (3) Can. 18.
(4) Epist. ad Philemon.

eus Canon, ordinari non debere servos, nisi a dominis libertate donatos (1): *Servi in Clerum non ordinentur, sine domini voluntate. Si quis vero dignus est: qualis Onesimus fuit, domino consentiente, & libertatem ei concedente, & extra domum suam emittente, in eum gradum ascendat.*

II. Certiores tamen nos fecerat Paulus, nullum liberis servisque discrimen Christum interposuisse (2): *Non est Judæus, neque Græcus; non est servus, neque liber; omnes enim vos unum estis in Christo.* Quinimmo suaserat servitutem libertati anteponi exemplo Christi, summi Dei, summique Pontificis, qui in servitutem se dejecit, ut spiritalem nos in libertatem vindicaret: *Et si potes fieri liber, magis utere.* Hinc ergo fateri cogimur, non esse affixam ab Ecclesia servis irregularitatem, nisi ut ne domini suo in servos jure fraudari possent. Ideo cum primum servos domini absolvebant, jam non spectabatur, nisi quod homines, quod Christiani essent, ejusque consortes æqualitatis, quam sanxisse videbatur Creator inter eos, quos eodem finxerat luto: necnon & Servator inter eos, quos eodem sanguine redemerat.

III. Expostulat jure quidem meritissimo Leo Papa, quod sacerdotio dignandi videntur, quos libertate dignos proprii domini non judicassent (3): *Qui a dominis suis libertatem consequi minime potuerunt, ad fastigium sacerdotii provehuntur.* At ea Pontificis verba, quæ contemptum redolent, *Servilis vilitas, nulla natalium dignitas:* non indicant nisi eam quæ innata, vel potius agnata fere coalitaque servis est absurditas morum, perversitasque. Unde & ea conjungit, *Quibus nulla natalium, nulla morum dignitas.* Ergo ut primum a dominis manumittuntur, quanquam efficata non sit natalium vilitas, ordinari permittuntur: *Si eorum petitio vel voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos vindicant potestatis.* Alteram quoque rationem illam non tacet Sanctissimus Pontifex. Quod non ex parte quisquam debeat devoveri Ecclesiæ, & mancipari, sed totus; quod totum hominem desiderent sacra munia, quod sui juris necesse sit esse, qui juri se Ecclesiæ subjicit; quod denique qui Ecclesiæ addictus sit, eum oporteat non alienæ tantum, sed & suæ illius potestati subduci, ut in Christi sponsæ potestatem totus concedat: *Debet enim immunis esse ab aliis, qui divinæ militiæ fuerit aggregandus: ut a castris Dominicis, quibus nomen ejus adscribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur.*

IV. Variæ erant servitutis classes, aliæ aliis molliores. Servi erant colendis agris affixi, in quibus orti erant, & quibus ea lege præficiebantur. Ea colonorum servitus quanquam mitior, aditum tamen Ordinum præcludebat: *Sed & ab aliis etiam qui originali, aut alicui conditioni obligati sunt, volumus temperari,* ut ait idem Leo. Gelasius assentitur (4): *Servos & originarios &c.* Ubi & illud addit, hos ubi facultas & occasio se dabat, aufugere solitos, & Clero, vel Monasteriis illabi. Præterquam quod ea conversio parum sincera, nec ex animo profecta videbatur: negat Pontifex posse dominos jure suo, servisque suis frustrari: *Ne per Christiani nominis institutum, aut aliena pervadi, aut publica videatur disciplina subverti.* Ex æquo ergo intercludebantur eis Monasteriorum & Cleri fores. Et hinc rursus enitescit, eam inde exurgere irregularitatem, quod fraus fieri dominis non debebat, quod ea conversiones plerumque simulatæ essent, quod servilis indoles plerumque ad nequitiam sit propensior, ex assuetudine etiam jam aliqua: denique quod sacro ministerio idoneus non sit, qui dimidiatum ei se applicat.

V. Qui vero manumittebantur, non plenam illi semper statim libertatem consequebantur a dominis, sed nexibus adhuc quibusdam liberti Patrono obligabantur. Ideo & irregularibus eos Concilium Eliberitanum accensuit, nisi patronus eorum Clericus esset. Tum enim erat utique penes Ecclesiam ea auctoritas, qua vetaret, ne ab eo quem ordinasset, exigeretur aliquid ministerii vilioris, quo vel dignitas Ordinis deturparetur, vel perturbaretur ministerium (5): *Liberti, quorum patroni in sæculo fuerint, ad Clerum non promoveantur.*

VI. Militum servitus, & quorundam magistratuum, erat illa quidem honoratior, sed nihilo tamen magis illi cum Clericatu, & Ordinum functionibus conveniebat. De his ergo illud constat, quod de servis præmonuimus, cum sub Principe Christo mereamus, qui formam servi accepit, & nobilitavit, non vilitate nascendi, non ignobili-

(1) Can. 82. (2) Gal. 3. 28. 1. Cor. 7. 2. (3) Epist. 1. c. 1.
(4) Ep. 1. c. 16. (5) Can. 80.

bilitate arceri quenquam sacris muniis & dignitatibus Ecclesiæ, sed necessitate abrumpendi vincula omnia reliqua, ut rebus sacris totos se dent (1): *Si quis post remissionem cingulum militiæ secularis habuerit, ad Clericatum admitti omnino non debet*. Ita Syricius, & Innocentius I. Et id quidem ad Milites pertinet. Ad Decuriones venio, seu Curiales, qui Reipublicæ servi quodammodo erant, ejque conditioni ita astricti, ut familia, posteritas, substantia omnis una & pari servitutis lege contineretur. *Frequenter quidam ex fratribus nostris Curiales vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, Clericos facere contendunt; quibus postea major tristitia, cum de revocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quam gratia de adscitis nascitur*: ut habet ibidem Innocentius I.

Erat & aliud quod Curiales prohiberet a Clericatu. Ludos & spectacula populo edere cogebantur, tanquam voluptatum publicarum ministri. Abhorrebat autem mirum in modum Ecclesia ab his ludis, spectaculis, voluptatibus, tanquam ab idololatriæ, luxuriæque & flagitiorum omnium sentina: *Constat eas in ipsis muniis etiam voluptates exhibere, quas a diabolo inventas esse, non dubium est; ludorum vel munerum apparatibus, aut præesse, aut interesse*. De iisdem alibi quoque agit, & eos ablegat, quod jam Clericatui cum aliquando obrepsissent, reposcerentur: *Quoniam sæpius ad Curiam repetuntur*. Et rursus alibi (2): *Quanto ex Curialibus, qui voluptates & editiones populo celebrarunt, &c. Nec de Curialibus aliquem ad Ecclesiasticum Ordinem venire posse, qui post baptismum vel coronati fuerint, vel Sacerdotium, quod dicitur, sustinuerint, & editiones publicas celebraverint*. Hæc rursus nova ejiciendi eos ratio, si post baptismum, dum munere suo fungerentur, affuissent, præfuissentque spectaculis; ita ut interim capiti eorum imponeretur earum aliqua coronarum, quæ tam multiplices, tam profanæ, tam impia superstitione delibutæ tunc erant; vel si perfuncti essent sacrilego illo sacerdotio, quod civilibus Paganorum Magistratibus persæpe imminebat exercendum.

Ex Codice Theodosiano abunde patet, qui essent hi Curiales (3), ecquod profanum hoc sacerdotium, & quæ illi incumberent servitutes. Inde autem manifestum est, potuisse eos ad Presbyteratum aspirare, si modo tanta se exuerent facultatum suarum parte, quanta opus esset, ut functionibus & impensis his publicis fieret satis; aut alios suo loco subrogarent, aut liberos etiam suos, cum ea facultatum copia, quæ satis esset. Ita quidem Imperatoriæ leges ibi allatæ (4), sic tamen interpretandæ, ut his quibus ad Clerum aditus muniebatur, nulla obrepsisset earum irregularitatum, quas supra strictim attigimus. Denique ex his Codicis legibus patet, Imperatores alios alia quandoque decrevisse, & leges ipsas in dies singulos mitescere visas esse in Curiales.

VII. Suberant sane & accommodabant se his legibus Ecclesiarum Antistites, teste Ambrosio, quanquam non deesset quod teste Deo ingemiscerent, quod Regio Christi Sacerdotio non plenissime Ministri ejus absolverentur ab his vinculis, non saltem post annorum triginta præscriptionem. Imperatorem ipsum de his commonuit Ambrosius fidentissime nomine omnium Episcoporum, quibus præstare debere videretur culpas omnes Imperatorum Consilii, qui rum sæpissime Mediolani demorabantur (5): *Quomodo excusabo apud Episcopos, qui nunc quia per triginta & innumeros annos Presbyteri quidam gradu functi, vel ministri Ecclesiæ, retrahuntur a munere sacro, & Curiæ deputantur, graviter gemunt. Nam cum ii qui vobis militant, certo militiæ tempore serventur, quanto magis etiam eos considerare debetis, qui Deo militant? Quomodo hoc, inquam, excusabo apud Episcopos?* Tum vero mitigari aliquantum hunc rigorem flagitat: *Hoc in notitiam clementiæ tuæ pervenire volui, de hoc ut placet arbitrio tuo consulere, & temperare digneris*.

VIII. Ea Ambrosii querimonia non consulebatur, nisi honori, & libertati Ecclesiæ, cui atrox inurebatur dedecus & ingens dolor, cum Presbyteri Diaconique post sacerdotii splendidissimi tricennium, altaribus sacrisque abstrahebantur. Quod attinet vero ad patrimonia, & opes, quibus cedendum erat Curiæ Decurionum, ad emercandam Clericatus redimendamque libertatem, ea de re nec verbum fecit ullum, nec vel tantillum conquestus est Ambrosius, aut aliquid delinimenti flagitavit. Uno usus est solatio, cum Symmacho responderet, & ipsum inter-

(1) Ep. 4. Ep. 2.
(2) Ep. 4. c. 3. Ep. 23.
(3) L. 12. Tit. 1.
(4) Cod. Th. L. 12. Tit. 1. Leg. 104. 115. 121. 124.
(5) Ep. 29.

terpellaret Imperatorem Valentinianum, ut vel hinc declararet in rebus istiusmodi temporariis, quid perpeti posset Ecclesia, nec conqueri: *Si privilegium quærat Sacerdos, ut onus curiale declinet, patria atque avita & omnium facultatum possessione cedendum est. Quomodo hanc Gentiles si haberent, ingravarent querelam, quod Sacerdos ferias ministerii sui emat totius patrimonii sui damno, &c. Prætendens communis salutis excubias, domestica inopia se mercede soletur.* Inclementiam earum legum mitigarunt aliquando tandem Imperatores, variis subinde levamentis, ut jam diximus, adhibitis.

IX. Haud satis comperi, an ad hanc revocari possent irregularitatem, qui ratiociniis publicis erant obligati; aut Publicani, quos acute & scite Tertullianus vocat (1) *ex officio peccatores*. Quod Gelasius quoque Papa ait esse *Publicarum rerum nexibus implicatos* (2). Ita sane credi pronum est, cum Procuratores, Curatores, Tutores, denique privatorum etiam hominum Actores, vel Agentes, ordinari non possent, nisi post redditas rationes, & quando ita jam comparati essent, ut nulli jam oneri, nulli jugo nisi Domini subessent, & illi sarcinæ, quæ facillime portatur, cum & ipsa portantes se portet (3): *Ut Diaconi non ordinentur, qui procuratores, & tutores, & actores, & curatores pupillorum fuerunt, nisi post deposita & reddita ratiocinia. Concil. Carthag. Tit. 8.* Fatendum tamen est eum Canonem, qui apud Ferrandum legitur, non pertinere nisi ad Diaconos & Ordines superiores.

X. Eandem effundit irregularitatem Innocentius I. in eos, qui causas egerint criminales, vel Judicum solia insidentes, capite damnarint reos (4): *Si quis fidelis militaverit, si causas egerit, id est, postulaverit, si administraverit*. Et alibi: *Qui post acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt*. Et ibidem rursus (5): *Quanti ex militia, qui cum Potestatibus obedierunt, severa necessario præcepta executi sunt? Quanti ex Curialibus, qui dum parent Potestatibus, quæ sibi sunt imperata fecerunt?*

Hinc vero novam exsculpimus rationem ablegandi a Clericatu Curiales, Decuriones & Milites, præter servitutem honoratiorem, de qua jam diximus. Nempe communionem quandam suam cum Judicibus & Advocatis, consciisque & consortibus omnibus criminalium causarum, & capitalium judiciorum. Usque adeo abhorret Ecclesia a fundendo sanguine reorum etiam, quos leges ipsæ addicunt, ut ne eos quidem qui justitiæ huic scelerum ultrici linguas manusque commodaverunt, in Ministris haberi velit incruentæ suæ & cœlestis Victimæ. Innocentio succinit Concilium Toletanum I. (6) *Si quis post baptismum militaverit, & chlamydem sumpserit, aut cingulum ad necandos fideles, etiamsi gravia non admiserit, si ad Clerum admissus fuerit, Diaconi non accipiat dignitatem*. Auctor vitæ B. Hilarii Arelatensis Episcopi illud affirmat, Visontionensem Episcopum Chelidonium in Concilio exauctoratum fuisse, ubi Hilarius præsidebat, cum ante convictus fuisset (7) de ducta olim in uxorem vidua, & *sæculi administratione perfunctum, capitali aliquos condemnasse sententia.*

XI. Fatetur Innocentius I. ab ipsa divina & Scriptura & Lege armatos fuisse, & gladium stringere jussos, summos Principes, Magistratus, Judices (8): adde si lubet & milites, Ministrosque, & Executores sententiarum & Judiciorum a summis his manantium Tribunalibus. Hinc advertit nulli unquam eos pœnitentiæ ab Ecclesia addictos fuisse. Si quis autem percunctetur: Eccur irregulares & extorres sint a Clericatu, quos nullum ad pœnitentiæ gradum Ecclesia censuit ablegari debere? Responderi primum forsan poterit, ejusmodi homines aliquando visos esse nonnullis, ne Ecclesiarum quidem plebi sociari posse, nedum Clero. Sic enim apertissime Tertullianus (9): *Hinc proxime disputatio suborta est, an servus Dei alicujus dignitatis aut potestatis administrationem capiat, si ab omni specie idololatriæ intactum se, aut gratia aliqua, aut astutia etiam præstare possit. Credamus succedere alicui posse, ut neque judicet de capite alicujus, vel pudore, feras enim de pecunia, neque damnet, neque prædamnet, neminem vinciat, neminem recludat, aut torqueat, si hæc credibile est fieri posse, &c.* Et mox: *Nunc de isto quæritur, an fidelis ad militiam converti possit? & an a militia ad fidem admitti, cui non sit necessitas immolationum, vel capitalium judi-*

(1) De Pud. c. 9. (2) Epist. 9. (3) Ferrand. c. 119. (4) Ep. 4. c. 3. (5) Ep. 23. c. 2. (6) Can. 8. (7) Conc. Gall. T. 1. p. 79. (8) Ep. 3. c. 3. 5. (9) De Idolol.

judiciorum: Non convenit Sacramento divino & humano; non potest una anima duobus deberi, Deo & Cæsari. Sic ille in libro de Idololatria. Quibus finitima sunt quæ habet in libello de Corona Militis.

Hinc aliquid forsan patrocinii Tertulliano parari posset, quod militarem professionem non omnino damnarit; cum hanc ille, & a se, & a Christiano nomine invidiam amoliatur, ubi in Apologetico contestatur in hunc modum, *Navigamus & nos vobiscum, & militamus*. Sed nemo inficias ierit, quin immensa quadam distantia abesse voluerit Tertullianus professionem militis, aut Judicis Capitalis, ab Evangelica perfectione: cum non spiret Evangelium, nisi pacem, & mansuetudinem, & injuriarum ex animo oblivionem, temporalium vel jacturam, vel abdicationem citra ullum doloris sensum; pro injuriis beneficiorum vicissitudinem, & gratiarum actionem: denique cum suadeat Christiana pietas scelerosis pœnitentiam potius quam pœnam mortis afferre, quam nisi præcurrat pœnitentia, non poterit nisi mors consequi sempiterna.

XII. Eadem quoque ratione mitiganda interpretanda sunt Cypriani verba, ubi non tam bellum, quam gerendi belli rationes plerumque & artes nefandas insectatur (1): *Madet Orbis mutuo sanguine, & homicidium cum admittunt singuli, crimen est; virtus vocatur, cum publice geritur*. Eadem clementia Lactantio accommodanda, cum ait Spiritum illum pacis & concordiæ, qui regnat & dominatur in cordibus justorum, nunquam passurum, ut furoribus illi bellicis se inferant: nec sævituros unquam, qui nec sævitiæ spectatores esse se velint (2): *Cur belligeret, aut se alien s furoribus misceat, in cujus animo pax cum hominibus perpetua versetur?* Et alibi rursus: (3) *Itaque neque militare justo licebit, cujus militia est in ipsa justitia; neque vero accusare quenquam crimine capitali, quia nihil distat, utrumne ferro, an verbo potius, occisio ipsa perhibetur. Itaque in hoc Dei præcepto nullam prorsus exceptionem fieri oportet, quin occidere hominem sit semper nefas, quem Deus sanctum animal esse voluit*.

XIII. Scripturis, Scripturarumque luci splendidissimæ terga certissime verteret, qui abrupte & universim damnaret bella, & judicia capitalia, quibus dum nocentibus non parcitur, innocentibus consulitur, impune alioqui opprimendis & contrucidandis. Ultra limites nonnihil evagati sunt Tertullianus & Lactantius, cum Christianis omnibus eam indixere perfectionis cumulatissimæ legem, quam pauci perfecti consequi possunt. Illud quoque succurrit animo, quod dicatur in eorum defensionem, primis his sæculis complures laicorum fidelium incredibili quodam pietatis studio exarsisse non ad præcepta tantum, sed & ad Evangelica consilia toto pectore amplectenda. Itaque quanquam persuasissimum nobis sit, Militiam & Juris dicendi functionem non inculpata tantum, sed & necessaria esse Reipublicæ officia: non assentiremur tamen unquam, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Monachi, his officiis admoverentur, propter summam quandam discrepantiam, & dissonantiam incredibilem inter eas hinc & hinc professiones. Quippe earum altera intaminatam qu ndam innocentiam, & exercitissimam Sacerdotii perfectionem desiderat, atque adeo miram quandam alienationem ab iis sollicitudinibus animique perturbationibus, quibus altera conflictatur.

XIV. Celsum Philosophum refellens Origenes, easque diluens calumnias, quibus Christiana ab eo Ecclesia incessebatur; ac illam potissimum, quæ a militiæ fuga & Dignitatum aversatione petebatur, & munerum publicorum: non hoc ille convicium propulsat, aut deprecatur, sed laudi sibi potius & Christianis vertit tam insigne virtutis cumulatissimæ specimen. Plus præsidii Imperatoribus esse affirmat in precibus Christianorum ad Deum, quam in armis & fortitudine exercituum; ipsos Paganorum sacerdotes a bellicis muniis immunes fuisse, quod ita omnibus animo præceptum & præjudicatum esset, sacrificiis pura manu & conscientia oblatis plures & certiores comparari victorias, quam prœliis: tutissima Imperii munimenta esse ipsam Christianorum innocentiam, pietatem, religionem; denique niti Imperium & constare, non tam militum armis, quam piorum & religiosorum sanctimonia (4): *Hortatur Celsus, ut opem feramus Imperatori, & geramus justa piaque bella, &c. Respondemus ferre nos Imperatori auxilia suo tempore, sed divina, obedientes Apostoli verbis: Obsecro vos, ut faciatis deprecationes pro omnibus hominibus, pro Regibus, &c. Et quo cujusque insignior*

(1) L. 2. Ep. 22. (2) L. 5. c. 17. (3) L. 6. c. 20. (4) L. ult. cont. Cels.

fignior est pietas, eo majorem opem Imperatori fert, magis quam stantes in procinctu milites, & occidentes quotquot possunt ex hostibus. Ecce vestrorum quoque numinum sacerdotes dexteras servant puras a sanguine causa sacrorum, ut incruentis manibus victimas offerant solemnes &c. Respondet denique Celso, non dignitates, non munera, non officia publica fugere Christianos, cum sint & sui Ecclesiæ Magistratus spirituales, sapientia & virtute insigni eo provecti; a Civilibus autem dignitatibus subalienos eos esse, non fastidio aut alienatione animi, sed studio quodam cœlestibus se potius studiis adglutinandi: *Nec hoc faciunt Christiani, quod ista publica vita munia refugiant, sed quod se servent divinioribus, & magis necessariis muniis Ecclesiæ ad hominum salutem.*

XV. Hæc veluti media est & temperatissima ratio, cui nos insistere suadet Origenes: non damnari a nobis militiam, non contemni ejus justitiæ ultricis ministros, quos sua auctoritate, suis pene telis armavit Deus ad vindictam malefactorum, & bonorum tuitionem, quin honori & amori esse: sed prioribus sæculis Christianos longe plurimos dedicasse se totos iis potius studiis & artibus, per quas fas esset Evangelicis etiam consiliis, & perfectionis præceptis inservire. Ministros vero suos Ecclesia non solum non sinebat sæcularia illa gerere munia, sed ne eos quidem deligebat ex illorum numero, qui ea gessissent. Si Gentiles enim, quibus non allucebat veritas, nisi multis hallucinationum errorumque nubeculis obscurata, persuasum tamen habebant, castiora fore, Deoque gratiora sacrificia sua, si per puros etiam ab hostili sanguine & prorsus incruentos Sacerdotes offerentur: quanto magis Christiani uberiore cœli lumine collustrati, Sacerdotum suorum sanctimoniam eam vellent esse, cui comparata quorumlibet judicum militumque innocentia & integritas sordesceret? Pari ratione Laicis castitas conjugalis virtus est magni pretii: Clericis nostris majoribus scelus esset.

Hieronymus libro primo contra Jovinianum negat vetitum esse Davidem, ne Templum construeret, quod bellico & hostili sanguine diu maduisset; sed quod Uriam jussisset interfici: *Non, ut plerique existimant, propter bella, sed propter homicidium, Templum Domini ædificare prohibetur.* Pervulgatissima tamen ea sententia est, & Scripturæ verbis valde consentanea, interdictam ei Templi constructionem, quod hostili cæde plurima pene stillarent adhuc manus ejus.

Hilarius vero in primum Psalmum luculentissime demonstrat, munerum publicorum cum Clericatu quam difficilis sit societas: *Qui volunt Ecclesiæ legibus subditi, fori legibus judicare, necesse est eorum, in quibus diversabantur, negotiorum quodam pestilenti contagio polluantur. Publicarum enim causarum ordo manere eos volentes etiam in Ecclesiasticæ legis sanctitate non patitur. Et quamvis religiosi propositi tenaces sint, tamen per necessitatem sedis obtentæ tum ad contumeliam, tum ad injuriam, tum ad pœnam, cunctante licet voluntate coguntur. Ideo hanc Cathedram pestilentiæ Propheta cognominat.*

XVI. Paulinus vero Nolanus Episcopus sanctissimus in Epistola ad militem, quem abducere a militia conabatur, iisdem ferme illum impetit rationibus, quas paulo ante ex Lactantio delibavimus. Nec tamen potest Paulino vel suspiciuncula erroris ulla in hac parte aspergi.

Pulcherrime ab Augustino observatum est, Joannem Præcursorem Christi sanctissimum, cum salutis semitam militibus indigitaret, non præcepisse, immo ne consuluisse quidem, ut a militia abirent; quod fecisset indubie, si saluti inimica fuisset ea professio; sed edixisse, ut vim & alia quæ illi aliunde imprimebantur vitia, declinarent (1): *Alioquin Joannes cum ad eum baptizandi milites venirent, dicentes: Et nos quid faciemus? Responderet eis: Arma abjicite, militiam istam deserite, &c. Sed quia sciebat eos, cum hæc militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis; & non ultores injuriarum suarum, sed salutis publicæ defensores: respondit eis: Neminem concusseritis, sufficiat vobis stipendium vestrum.* Alibi vero eleganter etiam illud monet Augustinus idem (2): *Non militare delictum est, sed propter prædam militare peccatum est.* Denique Concilium Arelatense I. non justis tantum bellis patrocinium, & auctoritatem conciliat (3): *De his qui arma projiciunt in pace, placuit abstineri eos a communione:* sed & desertores damnat justæ & sanctæ pro Imperio & pro Ecclesia mi-

(1) Con. Faust. L. 22. c. 4. (2) De verbis Domin. Serm. 19. (3) Can. 3.

litiæ: damnat & eos qui inconsideratissimo zelo huic doctrinæ adversarentur.

XVII. Opportunius infra prolixiusque agemus de ea, qua sanctissimi quique olim Episcopi flagrabant, Clericique cupiditate, scelerum reos, & extremo addictos supplicio, subducendi Judicum vindictæ, & pœnitentiæ subjiciendi. Vim illi non semel attulerunt ministris publicis; quod exorare non poterant, extorsere frequenter; carceres recludi impetrarunt; larga a Principibus eam in rem impetrarunt privilegia, & Ecclesiæ suæ asseruerunt: Asyli jura & immunitates Christianis Templis vindicaverunt; & eo zeli sui fervore non sui tantum ævi hominum, sed posterorum laudem & admirationem consecuti sunt: quin & cœleste quodammodo suffragium, non paucis editis in eam rem miraculis. Justitia hic videbatur in speciem adversari justitiæ, Episcopalis civili, Ecclesiastica publicæ, terrenæ cœlestis; quanquam aliunde civili publicæque terrenorum Principum justitiæ ipsa cœlestium Scripturarum auctoritas patrocinaretur. Verum ea conflictatio in cortice tantum rerum hærebat, cum in medulla pax vigeret & concordia. Erat enim justitiæ consentaneum, ut paci & tranquillitati publicæ Civitatum Provinciarum consuleretur morte scelestissimorum, & publicæ salutis hostium internecione. At rursus erat consentaneum justitiæ superiori, & ineffabiliter sublimiori, ad sempiternam hominum salutem universorum, ut Clerus precibus suis exarmaret dæmones, earum impietatum principes & auctores, quibus etiam justa incenduntur bella: atque reos morti eximeret corporis, quam animæ ut plurimum sempiterna mors comitaretur; eosque pœnitentiæ manciparet, qua utrique subducerentur morti, & tanto deinceps rei forent publicæ utiliores, quanto justiores. Tam discrepat gemina hæc justitiæ species, quam finis, quem propositum habent. Nec tamen altera alteri pugnat, sed cedit & subjicitur. Hac ergo æternitatis contemplatione & cœlestis Spiritus flamma agebantur Episcopi, ut Judicum ipsi justitiæ quandoque intercederent, eisque post cruentas illas in reos sententias Clericatu interdicerent.

XVIII. Est rursum quod magis mirere. Sanctissime confirmat Ambrosius, noluisse se contaminari eorum communione Episcoporum, qui Maximum Imperatorem interpellabant, ut novæ hæreseos machinatori Priscilliano mortem inferret (1): *Cum videret abstinere me ab Episcopis, qui communicabant ei, vel qui aliquos devios licet a fide ad necem petebant, commotus eis jussit me sine mora regredi*. Censet Ambrosius Mosaico magis quam Evangelico efferbuisse zelo eos Episcopos, cum Christus suam exemplo suo verboque imbuerit Ecclesiam, reos absolvere, non damnare. Instabant Judæi, ut neci dederetur mulier adultera, & imitatores eorum erant Ithaciani Episcopi, potius quam Christi, qui adulteram relaxavit a pœna, ut astringeret pœnitentiæ & pœnæ diuturniori, eoque salubriori (2): *Quæstio facta est vehementior, posteaquam Episcopi reos criminum gravissimorum in publicis accusare judiciis, alii urgere usque ad gladium supremamque mortem, alii accusationes hujusmodi & cruentos Sacerdotum triumphos probare cœperunt. Quid enim aliud isti dicunt, quam dicebant Judæi, reos criminum legibus esse puniendos, & ideo accusari eos etiam a Sacerdotibus in publicis judiciis oportuisse, &c. Unam Christus puniri ex lege non passus est, isti minorem numerum asserunt esse punitum*.

XIX. Ithacium solum refert Severus Sulpitius accusandi partes suscepisse Priscilliani, reliquos Episcopos eo uno peccasse, quod ab ejus communione non abstinerent; S. Martinum vero ad Maximum profectum esse Treviros, ut ipsorum hæreticorum mortem deprecaretur (3): *Pia erat Martino sollicitudo, ut non solum Christianos, qui sub illa erant occasione vexandi, sed ipsos etiam hæreticos liberaret*. Et rursus alibi: *Non desinebat increpare Ithacium, ut ab accusatione desisteret; Maximum orare, ut sanguine abstineret infelicium*. Discessit Ithacius ab Aula, post consilium a Principe initum de capitali pœna, ante judicium quidem, sed astute & fraudulenter; *Frustra, calido scelere jam perfecto*. Semel Martinus cum Ithacianis Episcopis communicavit, cum una ea ratione posset sistere gladium Principis, strictumque in eorum capita mucronem, quorum indulgentiam exoraturus venerat: *Satius æstimans ad horam cedere, quam his non consulere, quorum cervicibus gladius imminebat*. Expugnari vero a Martino nunquam potuit, ut scri-

(1) Epist. 17. (2) Epist. 76. (3) Hist. l. 2. Dial. 3.

scripto confirmaret communionem illam priorem suam, cum Episcopis humani sanguinis invidia cruentatis: & vix, ac ne vix quidem condonare sibi unquam ipse potuit illam indulgentiam & condescensionem, ad quam una illum caritas impulerat. Si enim derogaverat aliquantulum Canoni cædes approbari a Clericis vetanti; sua hac ille juris remissione cædes longe plures prævertere moliebatur. Ideo & cœlis allapsus Angelus admonuit illum, Totum necessitati datum fuisse: *Aliter exire nequisti*.

XX. Feliciores fuere, Augustino teste (1) Episcopi Itali qui ab Imperatore Honorio veniam & impunitatem extorsere eorum Paganorum, qui in valle Ananiæ Clericos eorum conversioni incumbentes martyrio affecerant: *Ne passiones servorum Dei, quæ debent esse in Ecclesia gloriosæ, inimicorum sanguine dehonestentur*. Ubi perspicuum est Clericos adeo non ad ulciscendas eas quæ sibi irrogatæ essent injurias, publicos judices adiisse, ut indulgentiam ex adverso vehementissime orarent, & sæpissime exorarent. Ithacius ergo Priscilliani mortem deprecari potius debuerat, quam accelerare. Ideoque in Concilio Taurinatensi statutum est (2), ut communione arcerentur, qui se communione Ithacianorum fœdarent, convenienter Epistolis ea de re a Siricio Papa & Ambrosio scriptis: *Juxta Epistolas Ambrosii Episcopi, vel Romanæ Ecclesiæ Sacerdotis*.

Rursus idem alibi adnotat egregie cum primis Augustinus, etsi Elias, aliique Mosaicorum temporum justi impiorum sanguine manus suas cruentaverint; novo Testamento allapsum cœlitus esse Spiritum alium indulgentiorem, qui scelera non tam vindicari, quam emendari velit: nec sanguine & morte aboleri, sed lacrymis, & vita deinceps castissima (3): *Vidit quod videndum erat, alia licuisse tunc justis, &c. De novo Testamento ostendi non posse, quod justus quisquam interfecerit aliquem*. Idem & ab Optato animadversum est, ideoque ait ille Petrum a Christo jussum, ut gladium reconderet in vaginam (4): *Christus pati venerat, non defendi*. Nec improbata sunt ab Augustino bella necessaria: *Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas perimat, non voluntas*. Nec extingui sceleftos, quorum jam desperata sit emendatio, illi displicuit: sed compluribus suis Epistolis apertum fecit, tum demum ab Episcopis laudari severitatem Principum Judicumque in reos sævientem, cum eos vehementissime hortati fuerint ad clementiam, justitia ipsa justiorem ac laudabiliorem. Id nos docet Leo Papa, cum prius verba fecisset de Priscillianistis, quos Maximus obtruncari jussit (5): *Profuit diu ista districtio Ecclesiasticæ lenitati, quæ etsi sacerdotali contenta judicio, cruentas refugit ultiones; severis tamen Christianorum Principum Constitutionibus adjuvatur, dum ad spiritale nonnunquam recurrunt remedium, qui timent corporale supplicium*.

XXI. Antiquissimus est ergo hujus legis in Ecclesia usus: ut extorres fiant a sacris Clerici, si qui cruentis executionibus vel consilio, vel quacunque demum re suffragentur. Initia ejus deprehendi non facile possunt. Hoc Ithacianorum exemplo nullum vel retro, vel post illustrius. Me quoque fugiunt initia ejus irregularitatis, qua feriuntur ii, qui non mortis, sed mutilationis alicujus membri auctores fuere. Scripsit Augustinus (6) ad Judicem de frequentibus Circumcellionibus, qui cum duos ex suis Presbyteris deprehendissent, alterum quidem interfecerunt, alteri exciderunt digitum, oculum effoderunt: *Unum trucidaverunt, alterum effosso oculo, digitoque amputato, truncaverunt*. Et mox sanctissimus Pater instantissime orat, ut ne talionis pœna plectantur: *Ut eis paria non retribuantur*. Et alibi (7): *Nolumus passiones servorum Dei, quasi vice talionis paribus suppliciis vindicari, &c. Hoc volumus sufficere, ut vivi, & nulla corporis parte truncati, vel ab inquietudine insana ad sanitatis otium, legum coercitione dirigantur, vel a malignis operibus alicui utili operi deputentur. Vocatur quidem & ista damnatio; sed quis non intelligit, magis beneficium, quam supplicium nuncupandum; ubi nec sæviendi relaxatur audacia, nec pœnitentiæ medicina subtrahitur?* Piissima & æquissima ea est Clericorum vindicta, quam expetant, non mortem inferri reis, non membra truncari, sed pœnam indici, quæ una pœnitentia sit, iis laboribus, qui corpus exerceant, animam emaculent.

XXII. Sacerdotes Ægyptiorum, sicut & Israelitarum memorat Synesius, Sacerdotium

(1) Epist. 158. (2) Concil. Taur. c. 6. (3) Epist. 163. (4) Lib. 3. Epist. 207.
(5) Epist. 93. (6) Epist. 160. (7) Epist. 159.

tium simul atque Imperium administrasse. Itaque vitio verti iliis non potuisse, si noxiorum cruore manus tingerent. At cum Ecclesiæ Sacerdotium spiritualibus functionibus sit totum dicatum, jam non posse Clericos eas exercere dignitates publicas, quæ impiorum facinora ultum eunt, ut in pace & otio degant innoxii (1): *Nam & Ægyptii, & Hebræum genus longo tempore Sacerdotum imperio usi sunt. Sed posteaquam utriusque vitæ factum est divortium, & alia sacris, alia principatui est attributa, ali que negotiis gerendis, nos fundendis precibus præpositi sumus: quibus lex vetat manum ad jura legesque porrigere, & vel sceleratissimum interficere, &c.*

XXIII. Quod ait autem Synesius Mosaicum & Ægyptium Sacerdotium sociari utique potuisse cum eo justitiæ zelo, quo impiorum sanguis funditur: non repugnabo equidem: sed submonebo tamen, ne ipsos quidem Gentiles præteriisse eam decoris & honestatis legem, quæ sacros Ministros ad clementiam invitat; utque ne morti, sed resipiscentiæ reorum operam dent. Auctor est Suetonius Titum Imperatorem acquievisse lubentissimum dignitati subeundæ summi Pontificis, ut ne cujus unquam mortis judicio subscriberet, eundemque spopondisse, in seque recepisse, adeoque præstitisse id quo nihil ad animi magnitudinem mirabilius, malle inferri sibi, quam inferri a se cuiquam mortem: *Pontificatum maximum ideo se professus accipere, ut puras servaret manus, præstitit fidem; nec auctor postrac cujusquam necis, nec conscius quamvis interdum ulciscendi causa non deesset: sed periturum se potius, quam perditurum adjurans.*

XXIV. Postremis his verbis significatur hauddubie voluntas Titi certa & constans, occidi potius, quam occidere quemquam, etiam in sui defensionem. Inquiri hic posset, an irregulares illi etiam fuerint, qui sub moderamine inculpatæ tutelæ, quempiam ne occiderentur occiderint. Sed eam præstat segregare quæstionem in alia inferius capita. Unum hic addo, antiquos Canones pœnitentiæ addicere homicidas, non voluntarios tantum, sed & involuntarios: eoque videri etiam eos implicare, qui sui tuendi causa & necessitate compulsi, etsi minime velint, quempiam occidunt. Pœnitentiæ autem comes est individua irregularitas. Canones autem indiscriminatim omnes homicidas habent, nec ab aliis eos segregant, qui vitam ne perderent abstulerint (2): *Ut qui voluntarie homicidium fecerint, in novissimo vitæ reconcilientur. Ut qui casu homicidium fecerit, quinque annis pœnitentiam agat.* Hi sunt Ancyrani Canones a Ferrando in Breviarium conjecti.

XXV. Venio ad aliud priscæ disciplinæ caput, ei quam hic tractamus conjunctissimum. Pœnitentia fungentes, vel defuncti, ad militiam ire, vel redire non poterant. Apertissime Leo Magnus in Epistola ad Rusticum Episcopum Narbonensem (3). *Contrarium est omnino Ecclesiasticis regulis, post pœnitentiæ actionem redire ad militiam sæcularem; cum Apostolus dicat: Nemo militans Deo, implicet se negotiis sæcularibus. Unde non est liber a laqueis diaboli, qui se militia mundana voluerit implicare.* Fatetur ibidem Leo (4) innocuam per sese esse militiæ professionem: *Etsi innocens sit militia.* Sed ita & cum ea & cum hominibus comparatum est, ut qui illi diutius vacant, non fere possint non in aliquas subinde incurrere offensiones, vitæque licentiosæ nequitias. De militibus enim dici potest, quod ait ibidem Leo de Mercatoribus: Non posse fere eos non lapsare aliquando, dum vias decurrunt tam lubricas; non posse non aliquando delabi in foveam, circa quam tamdiu incautius oberrant. *Difficile est inter vendentis ementisque commercium non intervenire peccatum.* Si militia ergo iis prohiberetur, qui pœnitentiam vel agebant, vel egerant, quod multis prolapsionis periculis sit implicata: qui ad Clerum admissi essent milites? Summovendi utique erant ab Ordinibus milites, a quibus ablegabantur pœnitentes, qui ne militare quidem permittebantur, ne in novos incideret scopulos innocentia, jam recuperari cœpta. Nec alia erat ratio Munerum & Officiorum publicorum, quibus & ipsi pœnitentes interdicebantur, adeoque & multo magis Clerici, propter eandem rationem a Leone perstrictam, a Gregorio Magno expressius etiam significatam (5): *Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, ut post conversionem animus non redeat.*

XXVI.

(1) Epist. 221. (2) Ferrand. Diac. Can. 153. 154. (3) C. 12. 14.
(4) C. 10. (5) Homil. 24. in Evang.

XXVI. Huic Capiti coronidem imponet Basilius, qui justa esse bella pronuntiat, quorum sanctus & honestus est finis: & hostili etiam & bellico sanguine fœdatas manus, censet tamen triennio a communione ablegandas esse (1): *Cædes in bellis factas Patres pro cædibus non reputavere, ut mihi videtur, ignoscentes iis, qui pro pudicitia & pietate decertant. Recte autem habet forte consulere, ut qui sunt manibus non puris, sola trium annorum communione abstineant.* Si justa sunt bella, eccur toto triennio abstinentur milites participatione sacræ Hostiæ, qui ejus forsan gloriæ, qui certe justitiæ tuendæ sanguinem suum impenderunt? Testatur Balsamon eum Canonem, quanquam Basilii nomini & sanctitati consentientem, in usum nunquam fuisse vocatum, quod is milites a communione in perpetuum excluderet. Eo tamen ceu clypeo munierunt se Græci adversus Phocæ Imperatoris irreligiosos conatus (2), cum Martyrum albo inscribi vellet milites omnes qui in bello caderent. Demonstratum est a Morino nostro plures Latinorum Basilio subscripsisse, idem sensisse, idem etiam secutos esse. Utcunque se res habuerit, multo æquius fuit milites Clericatu in perpetuum ablegari, quam aliquanto tempore a communione.

Porro cum irregularitates hæ omnes Militum, Judicum, Curialium, & ratiociniis publicis obligatorum, tantopere inter se cohæreant, non immerito hic contextæ fuere omnes, quod ad primam Ecclesiæ ætatem attinet; similiterque deinceps una contexentur, observato tantum temporum discrimine.

CAPUT LXVII. P.2.l.2.c.21.

De Servorum & Curialium Irregularitate, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Episcopus absolvit a patria potestate.
II. Et a Curialium servitute.
III. Varia Justiniani leges in Clericos qui ordinantur.
IV. De eadem re leges Ecclesiæ Hispanæ.
V. Non sinunt Concilia Galliæ, ut Clerici Majores rursus in servitutem revocentur.
VI. De liberis & servis Clericorum.
VII. His consonans Gregorii Magni doctrina.
VIII. Mauritius Imperator Curiales Clericatu excludit. Ei legi assentitur Gregorius Papa.
IX. Sed illi alteri restagatur legis capiti, quo a Monasteriis quoque excludebantur.
X. XI. XII. Ratio hujus discrepantiæ. Quantum distares Clerus a Claustris.
XIII. XIV. Qua occasione cœperint sæculares Clericatum vehementius ambire.
XV. XVI. Poterant & Curiales aliquando tandem Clero inscribi, post diutina experimenta.

I. Servitus cum Regio Christi Sacerdotio copulari nulla ratione potest. Quin & a potestate patria summus Sacerdos Episcopus eximitur. Cum eodem privilegio Patritios ornaret Justinianus (3), iniquum & præposterum esse ajebat, ut Patres Imperatorum cum essent, sub alterius essent potestate: *Non enim decens putavimus, ut hos, quos nos in officium Patrum provehimus nostrorum, hi sub aliena sint potestate.* Illud quoque adnotat, ipsam militiam, & vel minimam quanque publicam dignitatem, usque adeo sociari non posse cum servitute, ut qui his donantur non nesciente domino, ab ejus servitio statim absolvantur: *Nam si sancivimus, ut si quis servus sciente domino mereatur militiam, aut quamlibet dignitatem adipiscatur, repente ab imperio liberetur, & in ipsam rapiatur ingenuitatem, &c.* Sua Episcopi inauguratione fidelium omnium Patres evadunt, ita jam non possunt ipsi sub patria cujusquam esse potestate: *Palam est sanctissimis Episcopis ipsa ordinatione etiam suam potestatem acquiri. Qui enim omnium sunt spirituales Patres, quomodo sub aliena potestate consistant?*

II. Multo æquius erat, ut a servitute eximeret Episcopatus; idque etiam alia Constitutione sancit idem Imperator (4). *Post ordinationem vero servili & ascriptitia fortuna Episcopos liberos esse præcipimus.* Illud quoque ab eo declaratum est, Episcopatu infringi omnes eorum compedes, qui *Curiales & Officiales* vocabantur, ut qui mancipati essent muneribus, quæ vincula potius servitutis, quam ornamenta cujusquam dicenda fuissent dignitatis; dummodo fuis-

---

(1) Ad Amp. Can. 13. (2) De Pœnit. L. 5. c. 24. (3) Novell. 81. Præ. c. 2. 3.
(4) Novell. 123. c. 4.

fuissent ordinati antequam ejusmodi ordinationes lege a se data, aut innovatæ prohiberentur.

III. Quoad alios Ordines, si ordinaretur servus, domino conscio, nec reclamante, jam hinc liber erat, silentio ipso consensum præ se ferente (1). Si inconsulto domino ordinaretur, intra anni spatium repeti poterat; eo lapso jam non poterat. Si ad eum modum libertatem nactus, a Clericatu deficeret, in pristinæ servitutis nexus relabebatur. Qui vero terræ potius quam domino mancipati erant, ordinari poterant, invito etiam domino terræ, dummodo in ejusdem ditionis ambitu, & eorundem agrorum culturam exercerent (2): *Adscriptitios autem in ipsis possessionibus quarum sunt adscriptitii, Clericos etiam præter voluntatem dominorum fieri permittimus; ita tamen ut Clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant.* Si denique servi triennium totum in Monasterio exigant, nec repetantur a domino, jam tum liberi sunt, nec a Monastica deinceps abstrahi possunt professione.

IV. In Hispania poterat Episcopus servos Ecclesiæ libertate donare, & tum ordinare: si duplicato hoc beneficio ad eximia quædam virtutis incrementa excitarentur, ad Ordines vocabantur superiores: si ea gratiarum largitate abuterentur, bono spoliabantur, quo pejores fiebant (3): *Qui ex familiis Ecclesiæ, servituri devocantur in Clerum, ab Episcopis suis liberari necesse est, ut percipiant donum; & si honestæ vitæ claruerint meritis, tunc demum majoribus fungantur officiis: quos vero flagitii sordidaverit incorrigibilis noxa, perpetua servitus conditionis religet in catena.* Hæc constituta sunt in Concilio Toletano IX. ubi liquebat, non vilescere oculis Ecclesiæ servos, eo uno quod servi sint: cum qui virtute clarebant, hi ad summas vocarentur dignitates, quanquam servi fuissent: cum denique in ipsa servitute tyrocinia possent poni earum virtutum, quæ Clericatum maxime & deceant, & promereantur.

Hinc est, quod Emeritense Concilium Parochis præcipit, ut juniores Ecclesiæ suæ servos iis imbuerent litterarum & virtutum rudimentis, ut hinc adsciscі possent Clerici, Ministrique & adjutores ad sacra munia (4): *Parochiani Presbyteri, juxta ut in rebus sibi a Deo creditis sentiunt habere virtutem, de Ecclesiæ suæ familia Clericos sibi faciunt: quos per bonam voluntatem ita nutriant, ut & Officium sanctum digne peragant, & ad servitium suum aptos eos habeant.* Quæ Regulæ non se porrigunt nisi in servos Ecclesiæ, in quos summa illi potestas erat, ut cum luberet, manumitterentur. Privatorum autem servos, si ita domini manumitterent, ut aliqua sibi in eos jura & obsequia retinerent. Concilio Toletano IV. visum est irregularitate non solvi (5): *Qui vero retento obsequio manumissi sunt, pro eo quod adhuc a Patrono servitute tenentur obnoxii, nullatenus sunt promovendi.*

V. Venio ad Canones Ecclesiæ Gallicanæ, summa prorsus in hac maxime parte admiratione dignos. Statuit enim Concilium Aurelianense I. ut si servus Presbyteratu, vel Diaconatu exornaretur inscio domino, Episcopus duos ei restituere servos alios teneretur, siquidem conscius esset servilis eorum conditionis: si nescius erat Episcopus, tum domini damnum resarciri debere ab eo, qui Ordinationi præsentarat, qui vel testimonio suo juverat (6): *Si servus absente, aut nesciente Domino, & Episcopo sciente quod servus sit, Diaconus aut Presbyter fuerit ordinatus; ipso in Clericatus officio permanente, Episcopus eum domino duplici satisfactione compenset. Sin vero Episcopus eum servum esse nescierit, qui testimonium perhibent, aut eum supplicaverint ordinari, simili redhibitione teneantur obnoxii:* Ergo ad eum modum sejungi non poterat Ordo sacer a libertate; nec Episcopus solus, ut a Justiniano declaratum fuerat, sed & Presbyter & Diaconus, cum secundo sint, tertioque in gradu sacerdotii Christi, in servitutem revocari nunquam poterat ex his Ecclesiæ Gallicanæ decretis.

Aurelianense vero Concilium V. decrevit, ut servus si quis præter assensum domini ordinatus esset, obsequia illi solita exhiberet, quæ quidem Ordinis sui dignitati non obstreperent; si qua vero exigeret dominus indecora & importuna, duos Episcopus servos restitueret pro eo qui ordinatus esset (7): *Si sæcularium servus esse convincitur, ei qui ordinatus est, benedictione servata, honestum Ordini domino suo impendadat obsequium. Quod si sæcularis dominus amplius eum voluerit inclinare, ut* sacro

(1) Novell. 123. c. 17. (2) Cod. l. 1. De Episc. & Cler. c. 16. Novell. 5. cap. 2.
(3) Can. 11. (4) Can. 18. (5) Can. 73. (6) Can. 8. (7) Can. 6.

sacro Ordini videatur inferre injuriam; duos servos, sicut antiqui Canones habent, Episcopus, qui eum ordinavit, domino sæculari restituat; & Episcopus eum quem ordinavit, ad Ecclesiam suam revocandi habeat potestatem.

VI. Cum liberti vero nexibus adhuc nescio quibus Patrono essent implicati, vetat hæc Synodus eos ordinari, nisi cum illius assensu. Si Clerici porro essent, quorum servi citra eorum consensum ordinati essent, servi iidem restituebantur domino, nec alii pro eis substituebantur; propterea quod nemo, non sibi persuaderet, Clericum a Clerico, tametsi dominum a servo, nihil obsequii postulaturum, quod Clericatum dehonestaret. Nec his adversum quidquam præcipitur Canone Concilii III. Aurelianensis (1), sed generali tantum legi robur adjicitur novum, ne ordinentur servi, & ne ii quidem qui agris colendis ascripti erant: *Ut nullus servilibus colonariisque conditionibus obligatus juxta statuta Sedis Apostolicæ, ad Ecclesiasticos honores provehatur*. His postremis levamenti postea aliquid addidit Justinianus, ut supra jam dixi.

VII. Universim ab Ordinibus sacris exclusit Gregorius Magnus omnes prorsus, qui quocunque servitutis vinculo tenerentur, convenienter antiquissimis Sedis Apostolicæ statutis, quæ modo a Concilio Aurelianensi III. commendabantur (2): *Ne vel Curiæ, vel cuilibet conditioni obnoxium ad sacros Ordines permittas accedere*.

VIII. Inde est quod & Curiales, hoc est, minorum urbium Senatores, in irregularium classem referebantur, quod eorum tum personæ, tum res vinculo publicæ servitutis constringerentur. Eoque etiam in numero habendi sunt, qui publicis administrationibus functi fuerant, donec rationibus redditis absoluti essent. Cum in eam rem Mauritius Imperator legem promulgasset, vehementer illi applausit Gregorius Magnus, ex eo quidem capite, quo Canones antiquissimos confirmabat, Clericatuque interdicebat eos, qui administrassent res publicas, & necdum se iis ratiociniis explicassent (3): *Dominorum pietas sanxit, ut quisquis publicis administrationibus fuerit implicatus, ei ad Ecclesiasticum officium venire non liceat. Quod valde laudavi, evidentissime sciens, quia qui sæcularem habitum deserens, ad Ecclesiastica officia venire festinat, mutare vult sæculum, non relinquere.*

IX. At magna animi zelique contentione reluctatus est Gregorius alteri ejusdem legis capiti, quo janua etiam Monasteriorum his omnibus intercludebatur. Monuit enim Imperatorem, posse Monasteria succedere in eorum rationes & debita, atque urbibus satisfacere: *Quod vero in eadem lege dicitur, ut ei in Monasterio converti non liceat, omnino miratus sum, dum & rationes ejus possint per Monasterium fieri, & agi potest, ut ab eo loco, in quo suscipitur, debita ejus solvantur.*

X. Itaque Clero & Claustro multum Gregorius interposuit discriminis. Concessit enim Clero eliminandos, qui rationibus publicis obligati adhuc essent: quod & alibi rursum firmavit de Curialibus (4): *Ne obnoxius Curiæ compellatur post sacrum Ordinem ad exactionem publicam redire*. At postquam absoluti fuerant ratiociniis publicis, in Monasteria devolare concessit (5): *Quod si etiam tales Monasterium petant, suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius rationibus publicis absoluti fuerint*. Hoc temperamento sanctissimus Pontifex Imperatoriam legem mitigavit.

XI. At cum objiceretur posse hos etiam post rationes redditas, & exsoluta debita, non sine Ecclesiæ subsidio aliquo eis præstito, posse, inquam, tum liberos videri, & Clero ascribi. Respondebat Gregorius posse adscribi & Clero, sed tardius & circumspectius (6): *Hoc maxime exhortans, quod hi qui sæculi actionibus implicati sunt, in Clero Ecclesiæ præpropere suscipiendi non sunt*. Hoc alterum est delinimentum, quo Gregorius legem Mauritii temperavit, quando ejus diploma ad Metropolitanos omnes sui Exarchatus transmisit, pro recepto more Patriarcharum.

XII. Tardius autem admittendorum in Clerum, quam in Monasteria Curialium, & aliorum id genus, ea prompta & obvia suberat ratio, quod adeundæ Monasticæ professionis propositum manare non poterat, nisi a voluntate sincera & casta profitendæ pœnitentiæ, & amplexandæ in posterum unius æternorum caritatis: cum Clericatus cupiditas posset ex carnali terrenarum vel opum, vel dignitatum libidine proficisci: *Quia dum in Ecclesiastico habitu, non diffi-*

(1) Can. 26. (2) L. 1. Ep. 25. (3) L. 2. Ep. 62. (4) L. 3. Ep. 26.
(5) L. 7. Ep. 11. (7) Ibidem.

dissimiliter quam vixerant, vivunt, nequaquam student sæculum fugere, sed mutare.

XIII. Refricanda hic vero memoria eorum est, quæ supra addocuit jam in Gregorii Magni vita Joannes Diaconus: profligatos ejectosque fuisse ab eo Laicos omnes a Pontificio Palatio, & ab administratione patrimonii Ecclesiæ sacri: Clericos vero in eorum locum adscitos: tum vero Laicos, ut ne sibi deessent, neu jacturam facerent tanti & splendoris & lucri, irrupisse quodammodo in Clerum, & attonderi se voluisse, non ut terrenas circumciderent cupiditates suas, sed ut avaritiæ & ambitioni servirent in Clericali veste & professione, qua his maxime vitiis bellum indicitur (1): *Nemo Laicorum quodlibet Palatii ministerium, vel Ecclesiasticum patrimonium procurabat, sed omnia Ecclesiastici juris munia Ecclesiastici viri subibant, nimirum laicis ad armorum solam militiam, vel agrorum curam continuam deputatis. Ob hocce nonnulli Procerum sub obtentu religionis primo tonsurari cœperunt. Quorum tergiversationi Mauritius Imperator prudenter occurrens, data lege præcepit, ut quisquis fuisset publicis administrationibus implicatus, ei ad Ecclesiasticum officium venire non liceret. Quam legem Gregorius super hoc valde laudavit, dicens: Qui sæcularem habitum deferens, ad Ecclesiastica officia venire festinat, non relinquere cupit sæculum, sed mutare.*

XIV. Ubi observari æquum est, nec Clericatui, nec vero Ordinibus sacris studuisse mancipia hæc terrenarum cupiditatum, sed Officiis Palatinis, administrationi patrimonii sacri: ideoque non animum, non vitam sæcularem exspuere eos voluisse, sed aliis eam oblectare nugamentis: *Ecclesiastica officia, Palatii ministerium, Patrimonii Ecclesiastici procuratio.* Nec enim ambigere quisquam potest, quin immensa quædam intercapedo & distantia sit hinc Clerici, qui longis virtutum rudimentis imbutus, & æternorum caritate incensus, res Ecclesiæ temporales administrat, nullo eis amoris glutino, nullo privatæ voluptatis sensu, ingemiscens potius quam adgratulans sibi, unoque perfusus gaudio pauperibus subveniendi, suique dejiciendi ad functiones tanto humiliores, quanto a spiritalibus alieniores: inde Laici, qui res Ecclesiæ temporales tractat & administrat, tanquam ambitionis & avaritiæ materiam valde opportunam. Clerici quibus Palatinas & Ecclesiasticæ rei administrationes commendabat Gregorius, ejusmodi erant quales primo delineavi: quos autem arcebat Mauritii lex a Gregorio temperata, alterius hujus erant ordinis. Ideo & Gregorius unam maxime damnabat præposteram festinationem: *Festinat præpostere.* Si enim ratiociniis se primum publicis extricassent, si deinde in Clero non ambiissent, nisi inferiora minorum Ordinum subsellia, si vel maxime ad hæc adeunda longo se religiosarum virtutum tyrocinio expurgassent, nequaquam illis occludi potuisset aditus in Clerum.

XV. Præluserat in eam rem Justinianus, (2) admissis etiam ad Episcopatum Curialibus, qui ab adolescentia in Monasteria subiissent, abdicata ante quarta parte bonorum suorum, ad onera ea exolvenda, quibus sui illos natales subjecissent (3): *Et neque ex officiali, aut ex Curiali veniat fortuna, nisi tamen ex novella ætate, secundum quod jam dispositum est, in Monasterio constitutus, fortuna liberetur, quartam tamen prius substantiæ reddens Curiæ.*

Alia vero quapiam Constitutione edixit Imperator, ut quindecim saltem annos contrivissent in exercitiis ante Monasticis, quam ad Episcopatum extollerentur (4): *Curialem vero, vel Officialem, qui quindecim annis in Monasterio conversatus est, & ad Episcopatum provocatus, liberum esse propria fortuna, ita tamen ut liberatus a Curia quartam partem suæ substantiæ sibi retineat, reliquis ejus rebus secundum nostram legem Curiæ & fisco vindicandis.* Liberum etiam esse vult (5), ut ad minores Ordines suscipiantur, qui eisdem nascendo vinculis innexi, per annos quindecim in Monasteriis decursos, singulari pietate claruerint. Edixit denique Justinianus (6) in Lege Codicis, ut qui hactenus ex Curialibus Presbyteratu exornati fuissent, fruerentur privilegio, quod Theodosius & Valentinianus lege publicassent, ut Presbyteratu ipsi quidem fungerentur, dominis vero per substitutos ministrarent: at in posterum si qui ejusmodi ordinarentur Presbyteri, ii & eo honoris gradu ejicerentur, & in originis suæ loca servitutem suam obituri ablegarentur.

XVI.

(1) L. 2. c. 15. (2) Novell. 6. cap. 1. (3) Novell. 38. [4] Nov. 123. cap. 1.
(5) Ibid. c. 15. (6) Novell. 137. c. 2. Cod. l. 1. De Ep. & Cl. Lege 52.

XVI. Servitutes ergo hæ publicæ & civiles Decurionum, Curialium, & Officialium, & Administratorum publicorum, arcebant illæ quidem a Clericatu, non a Monasteriis, per quæ postea in Clericatum ipsum aditus panderetur. Prima harum legum quartam tantum partem bonorum Curialis Monasterium ineuntis detruncabat: leges sequentes tres partes eorum Curiæ municipali addicebant. Quæ harum legum concordia excogitari possit, non satis video; nisi forte Justinianus ipse a prima sua decessit sententia. Sed illud mihi constat, ipso ingressus in Monasterium tempore eam rerum vel pecuniæ summam dependendam fuisse, ut eo veluti pretio libertas redimeretur.

CAPUT LXVIII. *P.2. l.2. c.22.*

De Irregularitate Militum, & eorum qui occidunt, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Milites duplici ratione irregulares, & propter servitutem ipsius militiæ, quam sunt professi, & propter sanguinem quem fundunt.

II. Milites Gregorius in Claustris admittit, diu probatos. Quæ de causa.

III. Qui dominorum consensus minus necessarius esset, cum agebatur de militibus, & servis Ecclesiæ.

IV. Qui sanguinem fundunt, sacerdotio abstinentur.

V. Conciliorum Hispaniæ mitigationes.

VI. Nonnulla in eas observantur.

VII. Rursus de Mauritii lege a Gregorio temperata.

I. Erant & milites irregulares, Ordinumque & Clericatus extorres, tum ob servitutem, quam ipsa profitenda militia induerant, tum ob fundendi sanguinis quandam necessitatem. Observat quidem Gregorius (1) lege Mauritii, tantis ejus querelis impetita, prohibitos fuisse Clericatu Administratores publicarum rerum, milites autem Monasteriorum aditu; non sit autem Clericatu eam militibus interdixisse, ut qui nunquam illis patuisset.

II. Nec prohibere potuit lex Mauritii, quin Gregorius ad professionem Monasticam admitti juberet milites, diutius probatos, nempe Novitiatus triennio, quod in sæculari veste peragebant. Si eo postea virtutum studio inflammarentur, quod Monachos deceret, non Clericatu duntaxat, sed & summis Cleri dignitatibus ornari posse censebat, dum ne quo eorum scelerum sordidassent manus, quibus lex pœnas capitales indicit. Favet & Joannes Diaconus in Gregorii vita huic sententiæ, de militibus servisque Ecclesiæ, qui turmatim in Clerum irruebant. Non statim illis unquam aditum ad Clerum patefaciebat, ne servitutis potius humanæ fuga, quam divinæ amor illos ageret & incitaret ad Clerum. Sed post triennalem probationem Monasteriorum illis fores pandebat; si autem diutino Monasticarum virtutum curriculo exhausto, sacerdotio jam non impares viderentur, eo donari jubebat (2): *Verum dum ad Clericalem professionem, tam ex Ecclesiastica, quam ex sæculari quoque militia, diversis occasionibus quotidie, pene innumerabilis multitudo conflueret; Pastor ad omnia providus, nequaquam eos ad Ecclesiastici decoris officium, sed ad capiendum solummodo Monachicum propositum suscipiendos esse censebat, dicens: Multos ex Ecclesiastica familia, seu sæculari militia novimus ad omnipotentis Dei servitium festinare, ut ab humana servitute liberi, in divino servitio valeant familiarius in Monasteriis conversari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugiendi Ecclesiastici, vel sæcularis juris dominium, occasionem præbemus. Si vero festinantes ad omnipotentis Dei servitium incaute retinemus, illi invenimur negare quædam, qui dedit omnia. Unde necesse est, ut si quis ex juris Ecclesiastici, vel sæcularis militiæ servitute ad Dei servitium converti desiderat, probetur prius in laico habitu constitutus. Et si mores ejus atque conversatio bono desiderio illius testimonium perhibuerint, absque ulla retractatione servire in Monasterio omnipotenti Deo permittatur, ut ab humano servitio liber recedat, qui in divino amore districtiorem subire appetit servitutem. Si autem & in Monachico habitu secundum Patrum regulas irreprehensibiliter fuerit conversatus, post præfixa sacris Canonibus tempora, licenter jam ad quodlibet Ecclesiasticum officium provehatur; si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ Testamento veteri morte mulctantur.*

(1) L. 2. Ep. 62. 65. L. 7. Epist. 11.

(2) L. 6. c. 16.

III. Servos Ecclesiæ & milites Imperii in eadem hic quidem classe collocat Gregorius: quod militia ipsa quoque tot annorum quodammodo servitus esset, quot stipendia facere tenebantur milites, ex variis variorum Imperatorum decretis. 2. Non jubet Pontifex expectari assensum dominorum, ut pateant Monasteria vel Ecclesiæ servis, vel militibus. Secus autem de sæcularium servis. Ratio in promptu est. Quod non tam stricta servitus esset militum, quam vere servorum. Quoad Ecclesiæ servos non poterat non longe clementius & suavius esse Ecclesiæ in eos dominium; & tantum abest, ut eorum conversioni ac saluti obicis aliquid aut morarum objicere posset, ut contra viam ipsam aperire, dilatare & complanare deberet. 3. Itaque duo tantum præcavenda erant in servis Ecclesiæ & militibus; ne falsæ conversionis prætextu ignavi quique ab exercitu desciscerent, & ne simulatores quidam magis quam sinceri pietatis æmulatores, servitutem Ecclesiæ detractarent. His malis obviabatur, tum longo illo ante tyrocinio, de quo supra, tum Monasticorum institutionum asperitate. In pœnitentia enim & austeritate vitæ Monasticæ decurri videbatur servitus quædam & militia asperior duriorque, quam illa quam fugitabant. *Ut ab humano servitio liber recedat, qui divino amore districtiorem subire appetit servitutem.*

IV. Jam quoad aliud caput de fundendo humano sanguine, Zachariam Papam percunctatus est sanctus Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus, de Episcopis quibusdam bellacibus, qui cum exercitibus proficiscebantur, qui palam coramque in acie manus conserebant, manuſque promiscue Paganorum Christianorumque cruore contaminabant: *Pugnant in exercitu armati, & effundunt propria manu sanguinem hominum, sive Paganorum, sive Christianorum* (1). Responsum est a Pontifice, discingi & deponi debere Episcopos, Presbyteros Diaconosque, qui humano cruore manus imbuissent: *Aut si sanguinem Christianorum, sive Paganorum effuderunt, &c. ne permittas sacerdotio fungi.*

V. Aliquanto mitius consulerat Concilium Ilerdense in eos Clericos majores, qui dum urbes obsiderentur, sanguinem hosticum fudissent. Monet Concilium manus eas, quæ mystice Agnum cœlestem immolant, funduntque ejus immaculatum sanguinem pro omnium hominum salute, tingi non debere hominum ipsorum sanguine & cæde: eo flagitio contaminatos pœnitentiæ per biennium addici; jejuniis item, vigiliis, eleemosynis, jugique precum sacrificio: ut strenue hoc stadio decurso, suis restituantur Ordinibus, superioribus omnino abigantur (2): *De his Clericis, qui in obsessionis necessitate positi fuerint, id statutum est, ut qui altario ministrant, & Christi sanguinem tradunt, & vasa sacro officio deputata contrectant, ut ab omni humano sanguine etiam hostili abstineant. Quod si in hoc inciderint, duobus annis tam officio quam communione priventur: ita ut his duobus annis vigiliis, jejuniis, orationibus & eleemosynis, pro viribus quas Dominus donaverit, expientur, & ita demum officio vel communioni reddantur, ea tamen ratione, ne ulterius ad officia potiora proveantur.*

VI. Multa hoc Canone lenimenta hujus irregularitatis continentur: 1. Presbyteri ipsi & Diaconi, qui dum hostes urbem circumvallatam obsident, eorum quempiam interemerint, post biennalem pœnitentiam & suspensionem, sese suosque Ordines recuperant. 2. Ne subjiciuntur quidem Clerici minores huic pœnæ. Unde & illis hæc tota prorsus remittitur irregularitas. 3. Multo minus ergo hinc irregularitas militibus imminet, si postea cœlesti se militiæ inscribi ambiant. Ita opportunius tunc dispensabatur in necessitate inevitabili propugnandæ urbis quæ obsideretur, quam fuisset in ejus oppugnatione. Non improbabat Gregorius (3), Monachos Clericosque suo ordine operas commodare suas ad murorum obsessæ urbis tuitionem. In enarrandis Justiniani bellis in Perside, Theophanes, & ante eum Procopius, silentio non præteriere Monachorum excubias ad murorum defensionem.

VII. Nec præteriri fas est hoc saltem loco, quid in prioribus Decretis suis novarit tandem Gregorius circa militum Monasticum secessum. Prohibuit enim (4) eos inconsulto se admitti, vel ante bienni tyrocinium attonderi. Certe postremum hoc decretum ad omnes pertinet Monachos. Vide quid ad Episcopum Neapolitanum perscri-

(1) Conc. Gall. t. 3. p. 530. 533.
(2) Can. 1.
(3) Lib. 7. Ep. 75.
(4) L. 8. Ep. 23.

scribat: *Monasteriis omnibus fraternitas vestra districtius interdicat, ut eos quos ad convertendum susceperint, priusquam biennium in conversatione compleant, nullo modo audeant tonsurare*. Et infra: *Miles vero si converti voluerit, nisi prius nobis renuntietur, nullus eum sine nostro consensu, qualibet præsumat ratione suscipere*. Eo jam capite legem Mauritii emollierat. Vetuerat Imperator in Monasteriis suscipi milites. Id mitigavit Gregorius, concesso ut post bienni probationem susciperentur. Denique vindicavit ipse sibi examen & judicium vocationis militum, ne laborum potius & vexationum corporalium fuga, quam cœlestium virtutum & spiritalium deliciarum amore excitarentur.

CAPUT LXIX. *P.2.l.2.c.23.*

De Irregularitate Judicum criminalium & capitalium causarum sæculo VI. VII. & VIII.

I. Probibent Concilia Hispaniæ, ne Clerici ipsi pronuntient, aut a Judicibus quos in potestate sua habent, pronuntiari sinant & executioni mandari capitales sententias, vel mutilationis.

II. III. Varia eorum Conciliorum exempla.

IV. In eos Canones aliqua adnotantur. Non inclementer tantum alias ageretur, sed in multos peccaretur.

V. VI. Eadem in Galliis disciplina, & impunitatis reis procurandæ ratio.

VII. Imperatores ipsi majoribus Festis reos carceribus eximebant.

VIII. Non omnes tamen, sed cum modo.

I. NEc criminalium causarum potest quisquam Clericus judex fieri, nec earum judex qui fuit, in Clerum postea cooptari. Non finit Emeritana Synodus, ut Episcopus in quenquam reum decernat pœnam mutilationis. Si tanta sit criminis atrocitas, debet ejus animadversionem Episcopus publicos ad Judices transferre, quamvis de servo aut liberto Ecclesiæ agatur (1): *Placuit ut omnis potestas Episcopalis modum suæ ponat iræ; nec pro quolibet excessu cuilibet ex familia Ecclesiæ aliquod corporis membrum sua ordinatione præsumat extirpare, aut auferre. Quod si talis emerserit culpa, advocato Judice civitatis, ad examen ejus deducatur, quod factum fuisse asseritur. Et quia omnino justum est, ut Pontifex sævissimam non impendat vindictam, quidquid coram Judice verius patuerit, per disciplinæ severitatem, absque turpi decalvatione maneat emendatum; & ab Episcopo suo, aut donatus fidelibus suis, maneat, qui malum aliquid, quod leges graviter damnant, admisit; aut abigendi eum Episcopus licentiam habebit, &c.* Ne tum quidem ex hoc Concilio debet permittere Episcopus, ut Judex publicus toti cedat legum rigori; meminisse vero, se Vicarium esse summi ejus Pontificis, qui cœlis in terras delapsus est, non ut damnet, sed ut servet noxios.

II. Adjicitur mox ibidem in eodem Canone, si Presbyter aut Parochus exitiali ægritudine conflictatus, suspicatur, alicujus Ecclesiæ servorum præstigiis & maleficio eam sibi incussam fuisse: non posse eum vel aliquo corporis membro illos mutilare, vel quæstionis tormentis addicere: sed judicium implorare Episcopi, qui examinatores delegabit & Judices, qui ad eum de re tota referant, ipse vero pronuntiet quid optimum factu, ut serpenti malo occurratur: *Episcopus datis bonis hominibus ex latere suo, judicem hoc jubeat quærere, & si sceleris hujus causa fuerit inventa, ad cognitionem Episcopi hoc reducant, & processa ex ore ejus sententia, ita malum extirpatum maneat, ne hoc quisquam facere præsumat*. Definitiva hæc sententia Episcopo servatur integra, quamvis criminalis esset causa: propterea qood non criminaliter urgebatur, sed civiliter: immo ad ingenium & mores Cleri: hoc est, ut expiaretur crimen, nec noxius tamen aut morte lueret, aut membri truncatione: *Ne potestas Episcopalis pro quolibet excessu cuilibet ex familia Ecclesiæ aliquod corporis membrum sua ordinatione præsumat extirpare*. Ubi advertis non meras hic adhiberi protestationes, seu obnuntiationes, quibus verbo tenus prohiberentur Judices cruenta inferre supplicia; sed re & factis prohiberi.

III. Eandem clementiæ legem Concilium Toletanum XI. innovavit, inculcavitque Clericis omnibus majoribus, quos depositioni, & excommunicationi non ante obitum revocandæ subjecit, si unquam ita sævirent, ut mor-

(1) Can. 15.

ut mortis, vel mutilationis sententiam in quenquam ipsi proferrent (1). *His a quibus Sacramenta Domini tractanda sunt, judicium sanguinis agitare non licet, & ideo magnopere talium excessibus prohibendum est, ne indiscretæ præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria judicare præsumant, aut truncationes quaslibet membrorum quibuslibet personis aut per se inferant aut inferandas præcipiant. Quod si quisquam horum immemor præceptorum, aut Ecclesiæ suæ familiis, aut quibuslibet personis tale aliquid fecerit; & concessi Ordinis honore privatus, & loco suo, perpetuo damnationis teneatur religatus ergastulo; cui tamen Communio exeunti ex hac vita neganda non est, propter Domini misericordiam, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat.*

IV. Duo hic quædam occurrunt, quæ animadverti interfit. Primum est, si Canone hoc posteriori prohibeatur tantum Clericus ipse pœnam mortis indicere, sinaturque pati ut eam Judex sæcularis infligat; priori autem sanciatur, ut summa judicii sit penes Episcopum, qui non patiatur capite, vel membri truncatione quenquam sceleris pœnam luere: ejus discriminis causam eam esse, quod priori agatur de servis Ecclesiæ, qui unius Episcopi ditioni & jurisdictioni subessent; in posteriori vero de quibuslibet promiscue, qui non subsint etiam jurisdictioni Ecclesiæ. Alterum est, si Clericus in quenquam capitalem sententiam, aut mutilationis pronuntiaret, quamlibet justissimam, ipsum tamen ingenti obstringi piaculo, nec mitiori pœna feriendum, quam quæ hoc Toletano Canone infligitur. Itaque non ea solum esset inopia mansuetudinis, & clementiæ: sed nefaria Christi sacerdotii contaminatio, quæ ipsi tanto acerbius luenda foret, quanto justitiæ ipsi invidiam faceret, dum ex ea sibi justam arcesseret damnationem.

V. Exemplis certior & illustrior res fiet. Compilata fuerat a prædonibus Ecclesia beati Martini Turonensis. Adeo non in ultionem sacrilegorum & furum exarsit Gregorius Archiepiscopus Turonensis, qui rem ipse narrat, ut ad Chilpericum Regem scripserit, quo veniam ipsis oraret, quam & exoravit: atque ita Martini injurias ulcisceretur, non alia ratione, quam qua ipse ultus esset, gratia & remissione (2): *Tunc ergo metuens ne ob illius causam homines morerentur, qui vivens in corpore pro perditorum vita sæpius deprecatus est, Epistolam Regi precationis transmisi, ne nobis non accusantibus, ad quos persecutio pertinebat, hi interficerentur. Quod ille benigne suscipiens, vitæ restituit.* Commemoratum est ab eodem Gregorio, ut Presbyter sancti Quintini apud Augustam Veromanduorum, cum Judici indicasset eum, qui equum sibi furto subduxerat, non potuerit eum postea Judicis ipsius manibus extorquere, nec extremo supplicio. Exorabilior judice fuit beatissimus ipse Martyr Quintinus, & reum furcis mortisque faucibus subtraxit, Presbyteri misertus, qui incredibilem in modum cruciabatur, nec concoquere poterat infamiam, qua aspergebatur, qui reo mortis auctor fuisset (3): *Ne mihi fiat in opprobrium, si per meam accusationem moriatur hic homo.* Tametsi enim nihil intactum intentatumque reliquisset, ut judicis animum molliret, revocaretque a sævitia: non eo tamen contentum se esse debere ducebat, ut famæ, ut ordini, ut conscientiæ etiam suæ consuleret. Missa facio exempla alia, ubi cœlestibus etiam portentis declaratum est (4), quam alieni & puri esse bebeant Presbyteri Clericique a cruenta etiam facinorum ultione.

VI. Cæsarius Arelatensis Archiepiscopus, ut primum rescivit, Delatorem eum, qui obtrectationibus apud Principem suis in exilium se agi perfecerat, ipsummet tandem lapidatione damnatum, & mox periturum esse, protinus advolavit, ut illi a terreno Principe remissionem pœnæ, a cœlesti Rege criminum pœnitentiam impetraret (5): *Populo ad lapides currente, subito ad aures viri Dei jussio Regis perfertur. Properat illico, & sua intercessione maluit accusatorem suum servare agendæ pœnitentiæ, quam justa animadversione puniri, &c. Et hosti domestico clementer ignoscens, antiquum adversarium in una re bis vinceret.*

VII. Imperatoribus vero ipsis & Magistratibus usque adeo persuasum erat, immortalis Agni sacerdotes non posse non omni virium contentione eniti ad reos mortis subducendos: ut eo ipso tempore & die, quo

(1) Can. 6. (2) L. 6. c. 10. (3) De Mirac. B. Martin. L. 1. c. 3.
(4) De Gloria Confessor. cap. 72.
(5) Vita Cæs. num. 10. L. 1. apud Surium die 25. Augusti.

quo primum cœlestis illa Hostia aram cruentavit pro omnium salute, suique sacerdotii hæreditatem Apostolis consignavit carceratos omnes solverent, & liberos abire sinerent. Audi quid de ea re Eligius disserat Episcopus Noviodunensis (1): *Vocatur hæc dies Cœna Domini, &c. Hac die pœnitentibus per indulgentiam subvenitur, discordes ad concordiam hodie redeunt, pacificantur irati judices, & jam latronibus parcunt. Patescunt carceres in toto orbe, dant indulgentiam Principes criminosis, servis malis indulgent domini.* Si ita Principes & Judices ipsi afficiebantur, semel anno quolibet cum ad Christi mysteria accedentes, ejus quodammodo spiritu imbuebantur: nonne eodem semper spiritu sacerdotes indui æquum erat, cum eadem quotidie Agni mysteria celebrent, & omnis eis dies Pascha sit?

Potuissent hac congeri leges Bojoaricæ, Alemannicæ, aliæque id genus complures, quæ sexto maxime, septimoque sæculo viguerunt: & quibus quisquis Presbyteros, Monachos, & Episcopos sauciaverit, mutilaverit, interemerit, non morti unquam, sed pecuniariæ tantum mulctæ addicitur. Landericus Episcopus Parisiensis Abbatiæ sancti Dionysii cessit, ac dono dedit emendas omnes eorum pecuniarias, qui Clericos in territorio sancti Dionysii aut vulnerassent, aut affecissent morte.

VIII. Codici suo inseruit Justinianus eam Theodosii Magni Constitutionem, qua Paschæ die jubebantur recludi carceres omnes, dimitti rei (2): *Ubi primus dies Paschalis extiterit, nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula dissolvantur.* Excipit quidem Theodosius enormia quædam crimina, sacrilegia, adulteria, stupra, incestas copulas, raptus, violata sepulcra, homicidia, crimina læsæ majestatis. Sed non sane Clerici, Monachique ii erant, qui his exceptionibus acquiescerent. Quin impetum faciebant in reos, quos pœnæ eximebant, ut pœnitentiæ substernerent (3): *Reos ad locum pœnæ pergentes, nullus teneat aut defendat, &c. At si tanta Clericorum, aut Monachorum audacia est, ut bellum potius quam judicium futurum esse existimetur, &c.* Ea est Arcadii & Honorii Constitutio, qui compescere satagebant zelum ultra metas quandoque inconsideratius effervescentem Monachorum, Clericorumque. Sed Imperatores vel illi ipsi laudibus extulerunt Episcoporum & Clericorum aliorum humanitatem, qui patientia & Clementia sola irrogatas sibi injurias ultum ibant, eoque inopini adducebant ipsos Principes & Magistratus, ut ad eorum defensionem, Ecclesiæque tuitionem armarentur (4): *Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit, ut in Ecclesias Catholicas irruens, Sacerdotibus & Ministris, vel ipsi cultui locoque aliquid importet injuriæ; quod geritur, a Provinciæ Rectoribus animadvertatur. Atque ita Provinciæ moderator, Sacerdotum & Catholicæ Ecclesiæ Ministrorum, loci quoque ipsius & divini cultus injuriam capitali in convictos seu confessos reos sententia noverit vindicandum. Nec expectet, ut Episcopus injuriæ propriæ ultionem deposcat, cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit. Sitque cunctis laudabile, factas atroces Sacerdotibus aut Ministris injurias veluti crimen publicum persequi, ac de talibus reis ultionem mereri.* Ita tum afficiebantur Clerici, hac mansuetudine & suavitate diffluebant. *Nobis professio represſit studia coercendi:* ajebat Ambrosius de obitu fratris.

CAPUT LXX. *P.3.l.2.c.12.*

Irregularitas militum, & eorum qui in Bello sanguinem fuderint, sub Imperio Caroli Magni.

I. Orientis Imperatori significatur, adeo non Martyribus annumerari non posse milites in acie cæsos, ut si superstites essent, pœnitentiæ subjicerentur.

II. In Concilio Constantinopolitano declaratur Canon Basilii, qui milites triennio communione suspendit.

III. Ad cautelam videri potest id decretum fuisse. Æquius in Clericos succensebant Synodi, qui quoquo modo occiderent.

IV. Austeritati Canonum non semper obsequebatur Græcorum disciplina.

V. Qui præter voluntatem occidebant, erant nihilominus irregulares, si eo se tum oblectabant lusu, qui legibus improbaretur.

VI. Cum pœnitentia fructuosissima & salutaris sit pœna, iis etiam imponebatur, qui sub moderamine inculpatæ tutelæ occisuros occi-

(1) Homil. 10. (2) L. 1. Cod. de Episc. Aud. leg. 3.
(3) Ibidem. Lege 6. (4) L. 1. Cod. de Episc. & Cler. Leg. 10.

occiderent: cum id per leges liceret.

VII. Inclementiæ exempla in Ecclesia Græca.

VIII. In Ecclesia Latina venia & indulgentia peccatorum iis despondetur, qui ad Ecclesiæ defensionem militaverint.

IX. Et in ea tamen quandoque milites pœnitentiæ mancipati sunt.

X. Omnes viæ pacis tentabantur, antequam in causa Ecclesiæ armis decertaretur.

XI. Discriminati quandoque sunt, qui justo quidem bello, sed privatæ cupiditatis instinctu sese implicabant.

XII. Animadversiones in has Disciplinæ varietates.

XIII. Cum in ambiguo esset, quo quisque stimulo incitaretur ad arma capessenda in militia, ad cautelam pœnitentia militibus imponebatur.

I. QUantumvis justæ sint bellandi causæ, irregulares habentur tamen, quicunque in acie sanguinem fuderint. Voluit impius Nicephorus Imperator Martyrum honoribus & cultu affici milites, qui Imperii defensioni vitam impenderant, referente Cedreno (1). At contra nitebantur Episcopi, eamque explodebant legem, objecto Basilii Canone, quo a communione triennio toto abstinentur, qui in prælio etiam quenquam occiderint: *Patriarcham & Episcopos conatus est ad eam legem probandam adigere. Sed horum quidam fortiter resistentes, eum a proposito dimoverunt, prolato in medium Basilii Magni Canone, qui per triennium sacris arceri jubet eos, qui hostem in bello interfecissent.*

II. Profert Harmenopulus ipsum Basilii Canonem: *Qui hostem occidit, licet pietatis propugnator, triennio non communicet.* Quin & hoc minime prætereundum addit: sub Patriarcha Constantino Chliareno coaluisse Synodum, a qua declaratum est, qui latronem interimeret, cum posset sibi fuga consulere, eum homicidarum pœnis affici debere (2): *Synodalis est facta cognitio, quod si quis dum latronis insidias effugere posset, non hoc contentus, sed data opera latronem adgressus, interfecerit, tanquam homicida sit puniendus.* Si prior autem latro strinxisset in eum gladium, nulli pœnæ obnoxium fore, si illum occupasset occidere. Si quem autem insignem latronem & civibus formidolosum rogatus quæsisset, & interfecisset, laudibus ornandum esse: sed provida tamen cautione hos omnes, vel saltem innoxios homicidas per triennium a communione suspendendos esse: *Sin primus latro gladium adversus eum sustulerit, tunc ejus interfector nulli pœnitentiæ subjacebit: Enimvero qui utilitatis publicæ causa, cum valde rogatus est, latronem quæsitum invenerit & occiderit, non pœna, sed præmiis dignus habebitur. Cautionis tamen causa placuit & hos ad triennium condemnari.*

III. Hæc ad laicos qui triennio abstinentur a communione propter homicidium, vel necessarium, propriæ vitæ tuendæ causa: vel etiam laude dignum, cum pestis publica exterminata est. Idque fiebat *cautionis causa*, ἀσφαλείας ἕνεκα. Nimirum fieri vix unquam potest, ut qui ejusmodi facinus aliquod edit etiam justissimum, non perturbetur tamen aliquantum, & ultra justitiæ modum commoveatur & effervescat aliquantula iræ, vindictæ, inimicitiæ flamma. Itaque verendum semper est, ne in his actionibus quantumvis justis, irrepat cum amore, vel pro amore justitiæ, injustus aliquis iracundiæ impetus. Idque in causa fuit, ut in eadem rursus Harmenopuli nota observatur: *Clericos autem qui quamcunque cædem admiserint, confestim puniri par est, nullo discrimine hostis habito, vel latronis, vel cujuscunque. Quo factum est, ut Pontifex qui occiderat Agarenum tempore belli, qui gladium adversus ipsum strinxerat, de Synodi sententia depositus sit.* Erat ergo ea Græcorum pervagata consuetudo, ut Clericos homicidas deponerent, quamvis mortis a se amoliendæ necessitate compulsi fuissent. Laudata est a Paulo Diacono, dubium an etiam approbata sit fortitudo Zenonis Diaconi Ticinensis, qui pugnam inivit, & in acie interemptus est Regis amictus insignibus, & pro Rege ipso habitus (3). Cunipertus is erat Rex Longobardorum, qui haud mora in hostes tumultuantes, & quasi de occiso adversariorum Rege ferocientes bacchantesque impetum faciens, insignem cum primis victoriam reportavit, Zenonis sanguine emptam, cujus egregiam fortitudinis laudem sola obumbrat fuscatque Diaconi dignitas.

Legere est in Jure Orientali (4) Gesta illius Synodi sub Patriarcha Constantino prolixius enucleata, cum legibus & rationibus, quæ tum prolatæ in medium fuere: concluditur denique una & eadem ratione in lai-

(1) Cedrenus pag. 658.

(2) Juris Orient. pag. 59.

(3) L. 5. c. 17.

(4) Pag. 210. 211.

in laicos Clericosque: *Et hæc quidem de laicis, Clerici enim quomodocunque occidentes deponuntur, nulla habita differentia hostium, vel latronum, vel aliorum aliquorum.* Quibus & Balsamonis Commentarius adjungendus est in Canone LV. Basilii. Inde autem liquidum est adhærescere irregularitatem homicidio, etiam in acie, etiam ad vitæ propriæ tuitionem perpetrato. Quin & complures a Balsamone laudantur leges Imperatorum, quibus Canonum Basilii in hac parte observatio religiosissima commendatur (1): *Et diversi sancti Basilii Canones Clericum, qui quomodocunque interfecerit, deponi jubent.*

IV. Sed ex ipso eodem alibi Balsamone proditur (2), has leges, hos Canones in Oriente non tam religiose observatos reapse fuisse, quam verbis commendatos. Cum enim enarrasset, a Nicephoro Phoca interpellatam fuisse Episcoporum Synodum, ut Martyrum albo inscriberentur ii, qnos Canones toto triennio a Communione arcebant: addit in eadem Synodo ex Episcopis unum, pluresque ex Presbyteris confessos esse, interfuisse se & pugnasse in prælio: tumque nonnullos ex Episcopis exauctorandos censuisse, at longe plures, ut puta bellaciores, laude & mercede dignos exclamasse: *Complures autem, & qui erant magis militares, eos etiam præmiis dignos esse contendebant.*

V. Nec facile omittendum quod idem adjicit, homicidarum in numero locatos fuisse, qui in ludicro certamine aliquem interemerant: quanquam enim ludicrum id esset certamen, & animi oblectandi causa, non in iis tamen quinque ludorum generibus habebatur, quæ per leges approbabantur. Itaque in his quinque ludictis pugnis qui quenpiam inopinato & præter voluntatem suam occidunt, extra crimen sunt: at qui occidunt peræque præter voluntatem, in cannarum, seu baculorum ludo, & rei & irregulares habentur, quod etsi non cædi, cædis tamen discrimini assensi sint. Et ab his etsi dissonent verba, non dissonat tamen Canonistarum Latinorum sententia, incurri irregularitatem, ubi volens se quis ludo vel exercitio minus licito committit, in quo quenpiam forte & nolens occidit: *Multi qui in tempore ludicri cum virgis certaminis homines interfecerant, homicidis annumerati sunt, quia involuntariam voluntarie cædem perpetrarunt, utpote cum hoc ludicrum non sit ex iis quinque, quæ lege agnoscuntur, scilicet pugilatus, cursus, saltus, discus, palæstra. Quare qui in eis ludicris interficiunt, præjudiciis non afficiuntur.* Hæc Balsamon de Laicis, quippe Clericis ea ludicra tam licita non fuissent, quam nec consentanea.

VI. Ex occasione vero alterius Basilii Canonis, quo pœna in eos decernitur, qui vitæ suæ tuitionis necessitate quenpiam peremerunt; tradit Balsamon his Canonibus non obstrepere leges, per quas fas est vim vi repellere, & occidere, ubi ita necesse est ne occidamur, propterea nimirum, quod pœnæ Canonum medicinæ sint potius, quam pœnæ. Itaque involuntariorum horum concicii homicidiorum, immunes illi quidem sunt pœnarum civilium, sed obnoxii nihilominus pœnis Canonum medicinalibus (3): *Pœnæ Ecclesiasticæ non puniunt, sed sanctificant & medentur; & ideo decernit Canon, ut qui quomodocunque Dei permissione in cædem inciderit, & ipsi etiam qui in bello occiderunt, in anima medicinam accipiant.*

VII. Ex his subjicit Balsamon exempla, quæ tantum rigoris & asperitatis præ se ferant, quantum alibi observavimus indulgentiæ. Ait enim depositum fuisse synodico judicio Presbyterum, qui Presbytero librum quenpiam Ecclesiasticum auferenti extorsisset illum tanta vi & impressione, ut deliquio animi statim exanimatus omnino sit. Exauctoratum fuisse Monachum Presbyteratu ornatum, qui contumelia affectus ab alio Monacho, adeo contumeliose illum ipse vicissim excepit, & tam acerbo dolore affecit, ut is mœrore animi expirarit.

Addit denique idem Scriptor in Canonem VIII. Concilii Constantinopolitani primi & secundi, irregulares declarari Presbyteros, qui virilia vel amputari jubent, vel amputant ipsi cuipiam. Porro etiam tum cum ad vitæ incolumitatem; morbique lethalis medicinam ita fieri necesse est, posse jubere Presbyteros, non exequi autem citra irregularitatem. Multo minus posse in suum ipsos grassari corpus in eundem modum, etiam eadem urgente necessitate.

VIII. Accedo ad Ecclesiam Latinam, ubi Stephanus II. Papa nobiles Gallos acuebat excitabatque ad arma induenda ad B. Petri & Ecclesiæ Romanæ defensionem, remissionem peccatorum pollicitus, quasi ea mili-

(1) In Can. 65. Apostol. (2) In Can. 13. Basilii. (3) Ibidem. In Can. 43.

militia sacra pœnitentiæ in loco futura esset (1) : *Pro certo tenentes, quod per certamen, quod in ejus Ecclesiam vestram spiritalem matrem feceritis, ab ipso Principe Apostolorum vestra dimittantur peccata.* Joannes VIII. eandem spem fecit Episcopis Gallicanis, fore ut milites, qui cælo religionis & pietatis amore adversus Infideles certarent, & mortem oppeterent, hinc merita ad vitam æternam sibi pararent. *Audenter Christi Dei nostri pietate respondemus; quoniam illi qui cum pietate Christianæ religionis in belli certamine cadunt, requies eos æternæ vitæ suscipiet, contra Paganos atque Infideles strenue dimicantes.* Pulcherrima erat hæc laus, longe pulcherrima spes, & hi tamen milites hinc irregularitatis maculam contrahebant.

IX. Cum exarsisset bellum inter Reges Robertum & Carolum (2), Remensis Provinciæ Synodus triennalem pœnitentiam indixit militibus utrarumque partium: nec ea mera fuit abstinentia a Communione & Mysteriis, sed jejunia fortissima panis & aquæ per tres quadragesimas, præter minores alias quadragesimas duas quolibet anno, quindecim dierum ante natalem diem Joannis Baptistæ, & totidem ante Natale Christi.

X. Scripsit Hincmarus Remensis Archiepiscopus ad Episcopos suæ Provinciæ Epistolam cum primis luculentam, de Bellis civilibus, quibus tota tunc conflagrabat Gallia; & de ratione qua Episcopi Regibus auxiliari tenerentur, tum precibus ad Deum fusis, tum copiarum militarium subministratione, ut tamen enixissime contenderent, ut ne quid Christiani sanguinis funderetur. Quin & illud addit, a Stephano Papa, de quo paulo supra, interpellatum vehementissime esse Pipinum Regem, ut Longobardorum cædibus abstineret, cum eos cogebat ad ea Ecclesiæ Romanæ restituenda quæ in eam compilaverant (3): *Sed Papa sanctus, ne sanguinis effunderetur Christianorum, admonitiones & obsecrationes Apostolicas exhibuit, & apud Dominum Pipinum obtinuit.*

XI. Post cruentissimam vero aliquando pugnam inter filios Ludovici Pii Imperatoris commissam, auctor est Nithardus, a Regibus & populis consultos fuisse Episcopos, quid sibi officii immineret, quæ suæ partes essent in tam calamitosa rerum temporumque difficultate? Respondisse autem Episcopos, justas quidem belli causas fuisse: qui illi se implicuissent solo justitiæ amore ducti, nulli subesse pœnæ: qui vero pertracti eo fuissent vel odio, vel ira, vel vindictæ prurigine, cum occulta hæc esset eorum culpa, privatam quoque ab eis & occultam confessionem ac pœnitentiam frequentandam esse (4) : *Unanimes ad Concilium omnes Episcopi confluunt, inventumque in publico Conventu est, quod pro sola justitia & æquitate decertaverint, & hoc Dei judicio manifestum effectum sit. Ac per hos immunis omnis Dei minister in hoc negotio haberi, tam suasor, quam & effector deberet. At quicunque conscius sibi aut ira, aut odio, aut vana gloria, aut certe quolibet vitio, quiddam in hac expeditione suasit, vel gessit, esset vere confessus secrete, secreti delicti, & secundum modum culpæ dijudicaretur.*

XII. Simillimum veri est: 1. bellum illud quod supra perstrinximus inter Carolum Simplicem & Robertum gestum, minus justis de causis gestum, aut minus moderatum visum fuisse, quam istud de quo postremo diximus, ævo utique longe antiquius. Si perinde enim æquitati consentire visum esset Episcopis Concilii Remensis, nequaquam illi pœnitentiam publicam & canonicam militibus omnibus indixissent. 2. Episcopos a Principibus consiliorum participes non raro factos fuisse, maxime super justis bellorum causis. Si enim, ut infra elucidabitur, pollebat & in arcanis Principum consiliis auctoritas & fides Episcoporum: non poterat sanctissimæ dignitati agnata lux & sapientia splendidius utiliusque ulla in alia re effulgescere, quam in delectu causarum belli justarum & injustarum, quanquam ab omnibus omnino bellis abstineri optatissimum illis esset. 3. Quanquam vero justitiæ bella consentiant, illis tamen non semel duces militesque non alio usu fructuque proposito intricantur, quam ut vanis terrenisque serviant cupiditatibus. Idque in causa est, ut privata eis pœnitentia designetur, & a sacris muniis milites omnes abigantur. 4. Nec ullius se irregularitatis laqueo innecti posse verebantur Episcopi, si quod bellum justum esse affirmarent, si militem in illud invitarent, si copias militares eo mitterent, vel

(1) Conc. Gall. t. 2. p. 10. Epist. 144.
(2) Ann. 923. Conc. Gall. t. 3. p. 578.
(3) Hincmar. t. 2. p. 159.
(4) Du Chesne tom. 2. pag. 372.

vel ipsimet eo ducerent, si Ecclesiæ sumptu militem alerent, Regni & Ecclesiæ usibus profuturum.

Petiit Joannes VIII. a Gallicanis Episcopis, ut accurrerent & ipsi, sibique adessent, ad Ecclesiæ Romanæ sedem recuperandam (1): *Cum omnium hominum vestrorum armata bellico apparatu manu*. Scripsit & ad Reges, ut Episcopis præciperent eo in communem parentem Ecclesiam Romanam pietatis munere fungi: *Regalis censura Regali auctoritate compellat eos, quantocius hostiliter Romam venire*. Affirmat Hincmarus, si bellum ingrueret adversus Infideles gerendum, Episcopos ipsos incunctanter ejus incentores & hortatores fore (2): *Si enim contra Paganos bellum immineret, consilium daremus bellatoribus nostris, & hortaremur eos adhortationibus, quas in litteris Ecclesiasticis legimus*.

Agit Triburiensis Synodus de bello Paganis indicto, & iis verbis agit, ut luculente appareat, non vereri Episcopos, ne videantur illiusmodi bellorum signiferi & faces fuisse. Sed cum in ea quæ de Paganis tunc reportata est victoria, ex Christianis quidam occisi fuissent, nempe Paganorum servi, a quibus in ipsa prælii flamma segregari non potuissent: hujus Concilii Patres quadraginta dierum pœnitentiam præscripsere victori militi peragendam (3): *Quare una cum interfectis Paganis perempti fuerunt Christiani, captivi a Barbaris, quia in impetu belli nequeunt distingui. Idcirco justum decernentes, statuimus cum interfectoribus misericordius agendum, ita ut quadraginta diebus pœnitentiæ indulgentius transactis, penes Episcopum sit auctoritas & potestas, ut perpendat culpam, agat indulgentiam*.

XIII. Rabanus Moguntinus Archiepiscopus iis strenuissime restitit, qui nihil pœnitentiæ publicæ infligi debere vociferabantur militi, qui ad Fontenacum pugnaverat, in internecino illo inter filios Ludovici Pii prælio. Hac se ratione illi jactabant, quod utrinque summis Principibus obtemperatum esset (4): *Quasi non necesse sit pro hoc cuilibet agere pœnitentiam, eo quod jussu Principum nostrorum peractum sit*. Verum Rabanus non ipsum tantum perspexit bellum perpendens, sed privatos cujusque plerumque militis affectus sordidos & inquinatos terrenis cupiditatibus; demonstrat nulla satis solida unquam excusatione prætexi posse avaritiam, a qua nihil non malorum pullulat; & ambitionem, quæ nihil habet pensi, quid fas nefasque sit; quæ justa bella injustissimis vexationibus contaminat, quæ non auscultare Principi, sed privatæ servire libidini satagit: *Utrum excusare possint eos, qui propter avaritiam, quæ omnium malorum radix est, atque propter favorem dominorum suorum temporalium æternum Dominum contempserunt, & mandata illius spernentes, non casu, sed industria homicidium perpetrarunt*. Ideo mox his subjicitur a Reginone illa libri Pœnitentialis lex, quæ quadraginta dierum pœnitentia mulctat eum, qui hostem in bello occiderit publico: *Si quis hominem in bello publico occiderit, quadraginta dies pœniteat*. Hujus Canonis verbis non segregantur bella justa ab injustis, non variæ cupiditatum privatarum instigationes etiam in bellis justis. Ardua & perdifficilis est ea perscrutatio: cautiusque semper & consultius est, ultronea pœnitentia expiare culpas, quibus se quisque gravari sentit, aut saltem suspicari & vereri debet. Facile assensus esset Rabanus, in bellis justis, qualia semper interpretanda sunt, quamdiu de eorum injustitia nihil exploratum aut compertum est, debere Duces militesque Principum parere imperio; nec necesse esse, ut obedientia legi consentanea per pœnitentiam eluatur. Sed inter armorum strepitus tot surrepunt privatæ & nefariæ cupiditatum pestes, ut nemini magnopere verendum sit, ne Ecclesia plus æquo sollicita & anxia sit, ad earum exigendam expiationem. Hæ sunt nimirum peculiares & iniquæ æquissimi belli gerendi rationes, quas Rabanus juxta Canones animadverti, quas Concilia expiari per pœnitentiam præcipiebant.

CAPUT LXXI. *P.3.l.2.c.13.*

De Irregularitate Judicum capitalium sub Imperio Caroli Magni.

I. Clerici persæpe evicerunt, ut privatis inimicis suis venia scelerum & pœnarum fieret.

V v 2   *II. Sa-*

(1) Epist. 114. 125. (2) Hincmar. t. 2 pag 159. (3) Concil. Trib. c. 34.
(4) Regin. l. 2. cap. 50. de Ecclesf. Disciplin. Et Epist. ad Herib. pag. 474.

II. Satisfit duabus objectionibus.

III. Quo ex fonte manet tanta Ecclesiæ clementia?

IV. Patri misericordiarum sacris seu diebus seu ministris seu locis non convenit cum cruentis executionibus, tametsi justis.

V. Contrarium Dunstani exemplum.

VI. Decreta temperatissima Nicolai I. qui legum asperitatem suavitate Canonum condulcat.

VII. Alterum austeritatis exemplum a Papa laudatum in Metropolitano.

VIII. Ut purgavit Baronius hujus & Papa & Archiepiscopi famam.

IX. Summa Græcorum clementia disciplinæ.

I. JUstitiæ multo certius operam dant litantque Judices, dum reos morti addicunt, quam milites: & nihilo tamen minus irregulares illi sunt ad Clericatum. Clerici ipsi ne eadem irretiantur irregularitate, abstinent ab accusandis inimicis capitalibus suis, quin & illis injuriarum scelerumque impunitatem procurant, dum persuadeant & pœnitentiam. Ita cum Carolus Magnus capitis damnasset eos, qui in vitam Leonis III. Papæ conspiraverant, pius Pontifex sola exilii pœna plecti eos pervicit (1): *Ut majestatis rei capite damnati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem intercessit, & vita & membra eis concessa; & pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt.* Cumque idem Pontifex apud Ludovicum Pium infamatus fuisset, quod extremo supplicio addixisset eos qui rursum in eum conjurassent: quo suboffensus etiam Imperator stupuerat; delegatis tandem Pontifex ad eum Episcopis, totam illam calumniam temere effutitam dissipavit (2): *Hæc ægre tulit Imperator velut a primo orbis Sacerdote tam severe animadversa.* Et mox. *Leonem Apostolicum criminibus objectis purgavere.*

II. Ideo & cum Hincmarus convellere, & confutare cœpit illam Canonum Compilationem, quam ab Hadriano Papa Angilramo datam contendebant: ab eo exorsus est Canone, quo jubetur Delatoribus lingua excidi, aut caput demeti (3): *Delatori lingua capuletur, aut convicto caput amputetur.* Tum vero exclamat Hincmarus, nec injuriæ, nihil tam inimicum Canonibus fingi potuisse: *Quæ quantum aliena sint a sacris Canonibus, & quantum contraria sint Ecclesiasticis judiciis, nemo est qui ignoret.*

Cum vero Joannes VIII. excommunicatione solvit Episcopum Neapolitanum, qua eum innodaverat, unaque præcepit, ut ad se Saracenorum Proceres aliquos mitteret, reliquis jugulatis (4): *Si majores Saracenorum quantos melius potes, quos nominatim quærimus, cum omnibus aliis ceperis, & jugulatis aliis, eos nobis direxeris, a vinculo excommunicationis absolvimus:* non eo hæc sensu donanda sunt, quasi jubeat Pontifex eorum aliquos ad se mitti, reliquos jugulari. Sed cum ceteri ante jugulati fuissent, præcipit Pontifex paucos superstites ad se perduci.

III. Luculente Hincmarus suo more rationes exequitur, quibus adducitur Ecclesia ad cædes quascunque fugitandas, etiam tum cum per eas justitiæ litatur. Hortatur Scriptura Clericos, ut convitia benedictionibus remunerent, ut orent pro persecutoribus, mala bonis repensent; ne damna ita propulsent, ut aliis ea inferant; ut iræ locum dent, clementia & mansuetudine adversarios mitigent. Denique non sinit Augustinus eo sacrorum Codicum ingenio & spiritu imbutus, ut Episcopus cuiquam noxio apud Judices mortem acceleret, cum operam navare & quidem strenuam debeat, ut tandiu vivant, dum per pœnitentiæ labores ad sempiternam sibi vitam aditum patefaciant (5): *Cum Cyprianus & Innocentius in Decretis suis ex Apostolica sententia judiciariæ potestati gladium legaliter vindicem doceant esse permissum, quem Ecclesiasticis Ministris, vel in bello, vel in seditione arripere, vel etiam portare, a majoribus nostris legimus non esse concessum. Et Dominus dicit, Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro persequentibus vos. Et Petrus: Non reddentes malum pro malo. Et Paulus: Non vos defendentes carissimi, sed date locum iræ. Et Augustinus ad Bonifacium Africæ Proconsulem, Fas, inquit, non est, ut reus Episcopi suggestionibus occidatur, qui veniæ, si pœnituerit, reservatur.* Hactenus Hincmarus. Ea sunt autem Evangelica seu consilia, seu præcepta patientiæ, humanitatis & caritatis, perfectis data, & iis qui ad Clericatum vel contendunt, vel jam pertigere, ut quæ statio sit

(1) Ademarus in vita Caroli Mag. (2) Du Chesne tom. 2. pag. 196.
(3) Hincmar. t. 2. p. 475. (4) Epist. 294. (5) Conc. Duziacen. Cellotii, p. 92.

ſit perfectioni cognatiſſima, & perfectionis exercitiis vehementer dedita.

Quin & inter laicos fuere non pauci, quibus ardens perfectionis Evangelicæ ſtudium ſuaſit, ut & has devitarent juſtitiæ functiones, innoxias illas quidem, immo & cum laude conjunctas, ſed clementiæ infeſtas, eique caritati, quæ pietatis & miſericordiæ ſuavitate quadam tota colliqueſcit. Ejus generis fuit Geraldus Comes, cujus vitam litteris mandavit ſanctus Odilo Abbas. Turbam ingentem reorum elabi & aufugere permiſit, præter ſolemnes juſtitiæ leges, ſed auctoritate legis longe præſtantioris, quæ non temporalis, ſed ſempiternæ ſalutis præſidia inſtruit, conſulitque, ne ante temporalis abrumpatur vita, quam per pœnitentiam munitus ſit aditus ad ſempiternam (1): *Perſonas illas reorum, qui ſe in malum deſtinaverunt, aut damnis coercebat, aut charactere aduſtionis inurebat. Illas autem perſonas, quæ non per conſuetam malitiam, ſed qualibet malum aliquod perpetraſſent indemnes dimittebat. Nunquam tamen auditum eſt, ut ſe præſente aut morte punitus ſit, aut truncatus membris.*

IV. Ea de cauſa Concilium Moguntinum Nundinas, & Judiciales Conventus celebrari vetuit diebus Dominicis, ne cui mors tunc violenta inſerretur (2): *Ut mercatus in eis minime ſit, nec placitum, ubi aliquis ad mortem, vel ad pœnam judicetur.* Sua ſemper laus, ſua merces juſtitiam manet: ſed non quævis juſtitia quamlibet addecet diem, perſonam, locique circumſtantiam. Deus juſtitia, ſed & clementia, & miſericordia eſt, nec juſtitia illa ultrice, ſed & indulgentia & manſuetudine clareſcere voluit dies feſtos, loca ſacra, templorum Miniſtros.

V. Nec inficiabor Dunſtanus Cantuarienſem Archiepiſcopum ab hac tritiſſima Patrum & Conciliorum ſemita aliquantum deviaſſe. Ipſo enim ſacratiſſimæ Pentecoſtes die Myſteriorum celebrationem auſpicari abnuit, niſi prius executioni mandata Judicum ſententia adverſus tres publicæ monetæ adulteratores. Non remiſſam, ſed dilatam fuiſſe pœnam ob feſti diei ſanctitudinem affirmabant (3): *Reſpondetur ob reverentiam tanti diei, in alium diem eſſe dilatam juſtitiam.* At ferventiſſimi zeli vir Dunſtanus eodem ipſo die voluit de reis pœnas ſumi, quanquam *manus erant perdituri*, adeoque mutilandi. Porro ſuam hanc Dunſtanus præproperam feſtinationem excuſabat neceſſitate ſatisfaciendi populo, qui ab his peſtibus innumera paſſus erat detrimenta. Verebatur etiam forſan, ne dilatione, & audacia & occaſio illis præſtaretur aufugiendi. Denique factum iſtud eſt ſingulare, quo legi generali derogari non poteſt. Alias autem tam inuſitata, & a vulgari conſuetudine plerumque aliena erat Dunſtani & ſapientia, & vitæ morumque ſanctimonia, ut merito etiam tum cenſuræ & vituperio eximatur, cum ejuſmodi quidpiam feciſſe legitur, quod citra vituperium nemo alius geſſerit.

VI. Canonibus Synodicis accommodatiora, & imitationi poſterorum plauſibiliora Nicolai Papæ I. decreta, ad Bulgarorum ſuper hac eadem re conſultationes quaſdam. Leges ad eos miſit auſteriores adverſus Reipublicæ & Regum perduelliones: monuitque poſſe legum ſeveritati Principem ſervire, poſſe & clementiæ pluſculum aliquid indulgere. Quoad eos, qui turpi ignavia ex acie fugiebant, aut imperia ducum periculi formidine detrectabant, conſulebat, ut vel omnino eam culpam condonarent, aut mitius plecterent (4): *Si non miſericorditer præveniat compaſſio, ſaltem legum temperetur ſeveritas.* Eorum qui mortem intulerint patri, matri, fratri, ſorori, pœnæ a Legibus deſignantur: at ſi quis eorum in Eccleſiæ aſyla evaſerit, quid pœnæ ſubiturus ſit, ab Epiſcopo, vel ejus Vicario generali definietur: *Quid parricida pati debeat, leges indicant. Porro ſi ad Eccleſiam confugerit, id quod Epiſcopus loci, vel Sacerdos, qui ab illo conſtitutus eſt, providebit, agendum decernimus.*

Quanquam vero ſuadeat Pontifex, ut capitalia omnia ſupplicia apud Bulgaros molliantur, iiſque proponatur imitandus, qui non exemit nos tantum morti, ſed & beatæ donavit vitæ æternitate (5): *Ut ſicut hactenus ad mortem facile quoſque pertraxiſtis, ita deinceps non ad mortem, ſed ad vitam, quos poteſtis, nihilominus perducatis, &c. Et ſicut vos Chriſtus de morte perenni, qua detinebamini, ad vitam æternam reduxit: ita ipſi non ſolum innoxios quoque, verum etiam & noxios a mortis exitio ſatagite cunctos eruere.* Jubet tamen obſequi

(1) Bibl. Clun. p. 78. 79. (2) Ann. 813. Can. 37. (3) Surius die 19. Maii c. 32.
(4) Cap. 22. 23. 24. (5) Cap. 25.

qui legibus inexorabilibus adversus parricidas, homicidasque omnes voluntarios & adulteros: *Venerandæ leges proprium robur obtineant*. Idem ipsum commendat de incestuosis, quanquam ita sentiat, hujus flagitii, perinde ut homicidii involuntarii judicia Episcopo esse permittenda. Denique quicunque horum ad Ecclesiam confugerit, morti subducetur ille quidem, sed tam acerbæ addicetur pœnitentiæ, ut ea abunde pensentur ii cruciatus mortiferi, quos per leges erant passuri (1): *Sed si ad Ecclesiam convolaverint, mortis quidem legibus eruantur, pœnitentiæ vero, quam Antistes loci, vel Presbyter consideraverit, absque dubio submittantur*.

VII. Ea est ergo quorundam enormitas criminum, ut vel propensissimi ad indulgentiam Pontifices ea permittere debeant inexorabili Legum vindictæ, & cum Nicolao dicere: *Venerandæ leges proprium robur obtineant*. An hinc purgari etiam possit, quod supra de Dunstano retulimus, viderit Lector.

Venio ad exempla alia, quæ plus incutiant stuporis. Sergium Neapolitanum Ducem anathemate perculerat Joannes VIII. Papa, quod contumacius concordiam & confœderationem nescio quam aleret cum Saracenis, in perniciem Christianæ rei, ut Pontifex quidem existimabat, sub cujus ditione Dux ipse degere videbatur. Athanasius ejusdem civitatis Archiepiscopus, Sergii Ducis fratrisque sui perfidiam impatientius ferens, ipsum comprehendi fecit, effossique oculis Romam perduci. Cædes quidem & proditiones Sergii atrociori etiam potuerant pœna jure vindicari, ipsaque morte. Ideoque illa quam Archiepiscopus intulit fratri, non tam pœna, quam pœnæ mitigatio fuit. Congratulatorias dedit Epistolas (2) Pontifex ad Archiepiscopum, quod tam graviter obsequutus esset Evangelico Christi præcepto, de eruendo nobis oculo, si offendiculo sit: de utilitate & salute Ecclesiæ Christi anteponenda parentum fratrumque caritati; denique quod Neapolitanam civitatem illis exemisset cædibus & grassationibus diutinis, quibus a temporalibus his dominis Ducibusque fuerat conflictata. Eodem enim ipso tempore Archiepiscopus temporalem civitatis administrationem capessivit.

Ea porro Joannis VIII. Epistola satis, ut opinor, momenti est, ad calumniam non ab Archiepiscopo tantum Athanasio, sed & a Dunstano propulsandam. Quin & inde conjectura duci possit, qui intelligi debeat alia ejusdem Papæ Epistola ad eundem Athanasium Archiepiscopum, paulo aulterius, quam supra factum sit a nobis. Si enim potuit laudibus evehere Archiepiscopi facinus, qui oculos exculpserat fratri, quod cum Saracenis suspectam aleret societatem: potuerit forsan & præcipere Episcopo, ut Saracenorum duces, quos in carceribus suis retinebat juxta belli leges jugulari juberet.

VIII. Si quibus autem videatur illi ipsi defensione opus esse, qui Dunstani & Sergii defensionem texere laboraverit: ne ea quidem destituemur, & quidem ab eo adornata, cujus nec pietas, nec eruditio in controversiam trahi possit. Baronius ipse Cardinalis is est, ejusdem ante nos causæ patronus. Quanquam enim censeat Athanasii factum Archiepiscopali nomini & dignitati minime consentaneum fuisse, non dubitat tamen, quin ab eodem zeli & caritatis æstu profectum visum sit Romano Pontifici, quo Christus in Templo quibusdam Templi violatoribus vim quandam attulit, ut profanatores ejiceret; quo Petrus Ananiam & Saphiram exanimavit; quo Paulus Elymam magnum cæcitate percussit: ne dicam quo Phinees geminato homicidio æternum stirpi suæ Sacerdotii principatum asseruit; quo Moyses Levitas laudibus cumulavit, qui fraterno sanguine manus consecrassent, & labem expiassent prioris idololatriæ. Audiendus ipse jam Baronius ad annum 877. (3) *Ita quidem Pontifex indecens Episcopo factum Moysis exemplo laudavit, qui Levitas a cæde fratrum & filiorum suorum revertentes laudavit dicens, Consecrastis manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio & fratre suo. Quantumlibet enim debeat esse Christi Sacerdotium incruentum, & Episcopi percussores esse non debere ab Apostolo admoneantur: tamen qui spiritu oris sui interfecit Ananiam & Saphiram Petrus, ista tunc docuit scribere successorem suum, atque probare ab alio juste factum, quod ipsum sciret impellente Spiritu perpetrasse. Zelus purgat facinus, quo exelus Dominus noster, mitis & humilis corde, percussor est factus: & Petrus eodem exæstuans, occisor evasit, eodemque ardens Paulus excæcator. Zelus igi-*

(1) Cap. 26. 27. 28. 29. 30. (2) Epist. 66. (3) Num. 5.

igitur non aufert, nec polluit Sacerdotium, sed quod prædicatur in Phinee, reddit illud perpetuum & illustrius.

IX. Nec prorsus hic obmutescet Ecclesia Græca. Nec jam dubium esse poterit, quin eodem clementiæ spiritu vegetata fuerit, si recolantur quæ ait Balsamon de Christianis legibus, nempe ubi ab illis capitale supplicium decernitur, non eo id pertinere, ut capite truncetur quis, vel cruci appendatur, vel impetatur lapidibus, aut præfocetur aquis; Barbarica enim hæc esse ille docet, & ab humanitate alienissima: sed capitali nunc supplicio luit, cui eruuntur oculi, cui manus truncantur, qui in exilium ejicitur: quo exhausto supplicio, superest & tempus & facultas, ut scelerum pœnitentiam serio quis peragat, & sempiternam mortem effugiat mortalis vitæ spontaneis cruciatibus (1): *Dic non esse capitale supplicium, capitis amputationem, nec in furca suspendi, nec lapidibus obrui, nec in profundum mergi, sed crudelem & inhumanam mortem. Capitale autem supplicium esse relegationem, excæcationem, manus amputationem, & reliqua, quæ dant ei, qui punitur, tempus se convertendi, & discedendi a peccatis, eo quod longo tempore plectatur.*

Hinc porro infert Balsamon, si quæ sint leges, ubi capitale supplicium inclementiori sensu usurpatur, eas e Digestis esse deceptas, non ex Novellis Constitutionibus: adeoque servandas non esse, propterea quod Christianæ leges Ethnicorum legibus semper præponantur.

Hinc etiam vir Canonum idem consultissimus, ansam arripit expostulandi de Constantinopolitana Synodo sub Patriarcha Michaele Oxyte, ubi præceptum, vel permissum est, ut Bogomyli hæretici igni damnarentur: Suspicatur tamen Balsamon nequaquam ejusmodi pœnam a Synodo decretam fuisse, sed sponte sua furentes hæreticos, spe & ostentatione damnabili Martyrii, semet in voraces flammas conjecisse. Denique eam legem, eum usum in Ecclesia vigere memorat, ut hæretici ab Ecclesiæ corpore abscindantur, atque ita legibus & publicis Imperii permittantur Magistratibus: *A Christianorum enim corpore hæreticos abscindere jubemur: sed eos punire non docemur: sed si sint pertinaces, eos tradere legi sæculari, & a sæcularibus Magistratibus de iis sententiam ferri.*

CAPUT LXXII. *P.3.l.2.c.14.*

Sub Imperio Caroli Magni afflatu quodam Juris Canonici, & manante ejus suavitate ac lenitate in leges civiles, capitalia fere supplicia in pœnas civiles & in pœnitentias publicas fuisse commutata.

I. Probationes hujus mitigationis legum & Tribunalium civilium sub Pipino & Carolo Magno.

II. Probationes sub Ludovico Pio.

III. Quamvis ea lenitate complures immaniter abuterentur, & impune jam vel Episcopi contrucidarentur; a sententia tamen non recessit Ecclesia, & pœnæ mortis semper intercessit.

IV. Perpetrata in Ecclesiis facinora nunquam morte luebantur.

V. Laicorum etiam cædes publicæ subjiciebantur pœnitentiæ.

VI. Constantia Ecclesiasticæ clementiæ, etsi tam multi ea abuterentur.

VII. Hujus lenitatis progressio & propagatio in Leges civiles.

VIII. Nec tamen cessavere omnino capitalia supplicia.

IX. Mira Principum clementia documenta ad æmulationem Legum canonicarum.

X. Eadem indulgentia & lenitas extra Gallias etiam.

XI. Sacerdotalis quodammodo Imperii Caroli Magni hæ fuere illecebræ, hæ artes.

XII. Hinc illud eo ævo pervagatum, expiata per pœnitentiæ publicæ macerationes scelera, jam non posse a publico Magistratu vindicari. Ejus placiti quæ fundamenta?

I. JAm Capite superiori emicuere scintillæ aliquæ ejus lenitatis & indulgentiæ, quam canonicæ leges legibus sæcularibus invexere, in reorum cruciatibus remittendis. Eidem argumento elucidando dicabitur & hoc Caput; nec enim veremur, ne vitio vertantur hæc nobis, quasi minus utilia diverticula. Est enim & utilitatis permagnæ, & eximiæ cujusdam voluptatis, penitius inspexisse quam alte descenderit Evangelica lenitas, patientia, indulgentia, caritas, non in Canones tantum & mores Ec-

(1) Balsamon. in Nomoc. Phot. Tit. 9. c. 25.

Ecclesiarum, sed & in leges ipsas civiles regnorum & civitatum: & quantum æternitatis amori datum exinde sit, cum antea nonnisi terrenæ civitatis securitati tot noxiorum morte consuleretur, quos postea salutaribus pœnitentiæ laboribus mactare didicimus.

Sub Rege Pipino habita Synodus pœnas pecuniarias indixit Laicis incestuosis (1), Clericis autem ejusdem flagitii convictis pœnas corporeas. Si quod capitale supplicium decerni debuisset, eo in homicidas utique maxime sævitum esset. At Carolus tamen Magnus scripta ad Pipinum filium Italiæ Regem Epistola, solas pecuniarias definit pœnas in interfectores Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum (2). In Capitularibus statuit, ut pro interempto Subdiacono nummi solvantur trecenti, quadringenti pro Monacho & Diacono, pro Presbytero sexcenti, octigenti denique pro Episcopo (3): *Qui Subdiaconum occiderit*, CCC. *solidos componat, qui Diaconum* CCCC. *qui Presbyterum* DC. *qui Episcopum* DCCC. *qui Monachum* CCCC. *solidos culpabilis judicetur*. Cumque ea lege definitum non esset, cui cederet ea pecuniæ summa, constituit Concilium Cabilonense II. super ea re percunctandum Imperatorem: quod perinde est, ac si eam legem Synodus confirmasset (4): *De Episcopis vero, Presbyteris, & Diaconibus, & Monachis interfectis quærendum a Domino Imperatore est, cui illius homicidii pretium exolvendum sit.*

II. Ista enim vero Clericorum lenitas, legumque indulgentia, usque adeo Laicorum insolentiam & immanitatem provocavit, ut præter inferiorum Ministrorum cædes, etiam Episcopus interemptus sit (5). Tum vero Concilium ad Theodonis villam congregatum precibus suis adiit Ludovicum Pium Imperatorem, non ut secundum leges Romanas jure ageretur: sed, 1. ut emendæ pecuniariæ in horum conscios facinorum augerentur. 2. Ut eæ Episcopis adjudicarentur, & Ecclesiis, quarum Episcopi summi erant dispensatores bonorum temporalium. 3. Ut facinorosi hi omnes cogerentur pœnas subire canonicas, in Conciliis designatas: *Ob nimiam præsumptionem quorundam Tyrannorum, in Sacerdotes Domini debacchantium, & propter factum quod noviter acciderat de Episcopo morti dato, &c.* His ab Imperatore subscriptum est, necnon ab Optimatibus Gallis, impressa a singulis cruce: *Et Imperator & pene omnes Galliæ & Germaniæ Principes subscripserunt, singuli singulas facientes cruces, &c.* Ea certe lex Ludovici Pii triginta duorum Episcoporum precibus concessa, confirmata in Comitiis Regni Generalibus ibidem ad Theodonis villam congregatis, deinde in Triburiensi etiam Conventu summas adauxit emendarum solvendarum ab iis, qui vulnera aut mortem intulerint Subdiaconis, Diaconis, Presbyteris, adeoque & Episcopis; utque eam pecuniam Episcopis Ecclesiisque adjudicat, interemptores ad pœnitentiam publicam ablegat: *Pœnitentia canonica pœniteat. Juxta id quod Canones præcipiunt, pœniteat. Ut Synodus dijudicaverit, pœniteat.*

III. Quanquam parricidiales persæpe manus in omnis generis Clericos, in Episcopos etiam ipsos nonnunquam grassatæ essent: triginta duo illi Episcopi tota Principum benevolentia fulti, Magnatumque muniti præsidio, non tamen remittendum sibi quidquam censuerunt de prisca priscæ Ecclesiæ lenitate, nec permittendum Judicibus, ut Legibus Romanis agerent, quando de ulciscendis quærerent Clericorum injuriis, expilationibus, adeoque & interfectionibus. Hinc judicium quisque feret, quam seriæ tum, quam graves essent, quam vehementes Clericorum obnuntiationes, ne truncatione vel morte expiarentur cruentissimæ sacrorum ministrorum cædes: cum vel ipsis legibus illata vis quodammodo esset, ut ad hanc Cleri lenitatem traducerentur.

IV. Quæ in Ecclesia, vel Ecclesiæ vestibulo patrabantur homicidia, non aliter etiam quam mulctis & pœnitentia publica luebantur. Ita declaratum fuerat a Ludovico Pio in Capitulari Aquisgranensi (6). Itaque in templa, in templorum ministros per sicarios, in sacramenta per incestuosos commissa facinora flagitiaque, pecuniaria pœna, aut pœnitentia publica mulctabantur: nec fundebatur cujusquam sanguis. Nam qui solvendo non essent, servi Ecclesiæ interim addicebantur: *Qui non habet unde ad Ecclesiam persolvat, tradat se in ser-*

(1) Concil. Gall. Tom. 2. pag. 5. Can. 1. 2.
(2) Ibid. pag. 243.
(3) Ibid. pag. 245. Can. 2. & Capit. Car. Magn. L. 3. c. 25.
[4] Anno 813. Can. 24.
(5) Anno 821. Ibid. pag. 446. 447.
(6) Anno 828. Conc. Gall. T. 2. p. 471. Et Capit. L. 4. c. 13. & 14.

servitium eidem Ecclesiæ, *usque dum totum debitum persolvat*.

V. Puduit tandem cædes alias sævius puniri, quam eas quæ omnium gravissimæ essent, & sacrilegio cumulatæ, in Sacerdotes nimirum ipsos perpetratæ. Hinc factum est, ut homicidia ipsa Laicorum quorumlibet, immo & parricidia nihilo gravius plectenda decernerentur, quam Clericorum, per emendas nempe, & pœnitentias publicas, ut ex eodem liquet Capitulari Ludovici Pii (1): *Quicunque propter cupiditatem rerum, patrem, aut matrem, aut fratrem, aut sororem, vel nepotem, vel alium propinquum suum interfecerit, hæreditas interfecti ad alios suos legitimos hæredes perveniat. Interfector vero ordinante Episcopo publicæ pœnitentiæ subdatur*.

Nec inclementius consulebatur in innoxiæ conjugis peremptorem (2): *Quicunque propria uxore derelicta, vel sine culpa interfecta, aliam uxorem duxerit, armis depositis publicam agat pœnitentiam*. Diutinæ mortis corporeæ instar habebatur pœnitentia publica, quam exciperet vitæ & innocentiæ æternitas; cum mors corporea præfestine inflicta plerosque forsan, certe non paucos sempiternæ corporis & animæ morti immersura fuisset.

VI. In Concilio Troslejensi anno 909. (3) cum increbrescerent in dies parricidia, & in Episcopos etiam ipsos: *Insuper & summorum Sacerdotum temerarie sanguis effunditur*: statutum est ad tuitionem Regum recurri debere, ut hominum formidine deterrerentur, qui Numinis non cohibebantur reverentia: *Quos divinus non restringit, saltem humanus timor coerceat*. Quæ cum ita se haberent, quis non statim existimasset ab Episcopis Principes & Magistratus commonitum iri, ne frustra gladium divinæ auctoritatis, justitiæ, vindictæque gererent: meminissentque sui esse muneris, ut inultæ licentiæ Legum vim & auctoritatem objicerent? At ad excitandos tamen Judices, acuendumque eorum zelum, non publicas illis Episcopi, non Romanas, non Imperatorias ostendunt Leges, quæ mortem cuiquam infligant; sola eis inculcant Caroli Magni Capitularia, quæ interfectorem Monachi Clericique pœnitentiæ in septennium devovent, eoque consumpto, jubent ut se Monasterio includat, reliquum vitæ tempus Deo famulaturus, nec unquam in sæculum reversurus (4): *Qui occiderit Clericum, aut Monachum, arma relinquat, & Deo in Monasterio serviat cunctis diebus vitæ suæ, nunquam ad sæculum reversurus, & septem annos publicam pœnitentiam agat*. Additur & alia Lex eorundem Capitularium, ubi pecuniaria mulcta adjungitur pœnitentiæ non ante vitæ finem desituræ (5): *Si quis Sacerdotem, vel Levitam, aut Monachum interfecerit, juxta capita priorum Capitulorum quæ Legi Salicæ sunt addita, componat, & insuper bannum nostrum, id est, sexaginta solidos nobis persolvat, & arma relinquat, atque in Monasterio diebus vitæ suæ sub ardua pœnitentia Deo serviat, nunquam postmodum sæculo, vel sæcularibus militaturus, neque uxori copulaturus*.

Aliquanto post tamen idem Concilium (6) aliam eorundem Capitularium legem profert, qua homicidia capite luuntur: alio mox Canone eadem pœna decernitur in latrones; additurque gravius indubitatissime plectendos, qui violentas Episcopo manus injecerint: *Quid censebitur de nece Episcoporum?* Si Capitularia enim de occisis Episcopis nihil decernunt, id eo factum, quod nequedum tantum facinus perpetratum esset. Esse tamen Capitularium locum, ubi nongentorum nummorum mulcta taxantur Episcoporum parricidæ (7): *Hoc tantum inter cetera Capitularium scripta reperitur, quod qui Episcopum occiderit, nongentis solidis culpabilis judicetur*. Sed allato Moysis exemplo, qui Levitas incendit, armavitque ad Idololatrarum fundendum sanguinem, tametsi fraternum, videntur tandem hi Præsules assentiri, ut pœnitentium classibus infandi omnes hi sicarii inscribantur.

VII. Hinc vero colligere fas est, 1. A Carolo Magno capitis pœnæ subrogatam fuisse pœnitentiam publicam, non aliorum quam qui Clericos occidissent: at Ludovicum Pium eam indulgentiæ legem ad omnes ampliasse homicidas, immo & parricidas, denique ad facinorosos omnes. 2. A Concilii Troslejensis Præsulibus non depromi ulla ex his Ludovici Pii Capitularibus: unde & conjici datur usu recepta non fuisse. 3. Eminet tamen in Capitularibus Caroli Magni Decretum, quo homicidæ universim exi-

(1) Ib. p. 472. Addit. 4. c. 85.
(2) Ib. p. 472. Et Cap. l. 5. c. 149.
(3) Can. 13.
(4) Capit. l. 6. c. 90.
(5) L. 6. c. 97.
(6) Cap. l. 7. c. 183. 184.
(7) L. 3. c. 25.

exilio tantum & mulctis quibusdam plectuntur (1): *Quicunque hominem aut ex levi causa, aut sine causa interfecerit, nihilominus ejus iis, ad quos ille pertinet, componat; ipse propter talem præsumptionem in exilium mittatur, ad quantum tempus nobis placuerit.* Verum hoc caput facile conjicies esse Ludovici Pii, sicut & illud quod ibidem legitur, quo pœnitentiæ publicæ subjiciuntur, qui priorem conjugem suam interfecerint. Carolus Magnus enim ex adverso lege sanxit, ut quisquis sæculari cuicunque vitam eriperet, pari ipse pœna afficeretur (2): *De homicidiis ita jussimus observari, ut quicunque ausu temerario alium sine causa occiderit, vitæ periculo feriatur, & pretio se redimere nunquam valeat.*

Ad eum modum utcunque conciliari possunt ea Capitularium placita, quæ alioqui adversa fronte videntur collidi. Porro cum in Isaaci Lingonensis Episcopi collectione Canonum (3) hæc omnia Capitularium legantur capita, in eo forsan argumenti satis est, ut ea existimemus usu recepta fuisse in Galliis. Si compilator vero hic Canonum duo hæc simul capita intexuit, quæ apertissime confligtantur, cum hic morte, ibi pœnitentia publica tantum Laici cædes puniatur: id eo forsan fiebat, quod aliud alio tempore & loco, aliud his illive placeret, & usu frequentaretur. Et sane Carolus Magnus (4), qui hic homicidas morte modo damnabat, in aliis Capitularium locis videri potest eos, sicut incestuosos, publicæ tantum pœnitentiæ subtraxisse.

VIII. Cum de Institutione Principis Hincmarus ad Carolum Calvum scriberet, in ea se versari sententia testificatur, ut neci dedantur consceleratì quidam, quorum desperatur resipiscentia; quamvis dicantur esse qui secus sentiant (5): *Quæ debeat esse discretio in misericordia, & de ultione specialium personarum, quæ si exitialiter agentes, aliter non potuerint corrigi, temporali morte præcipiuntur mulctari, quod a quibusdam dicitur contradici.* Soli ergo desperatæ erant emendationis homines, in quos censeat Hincmarus ex Legibus Romanis animadvertendum esse: quod cum jam nullo pœnitentiæ sensu affici possent, ne dignandi quidem essent Christianarum legum humanitate (6). Cumque contrariæ & mitioris auctores sententiæ, ne hos quidem incorrigibiles morte extingui debere putarent; in ejusdem libelli contextu (7) Hincmarus in suæ doctrinæ patrocinium corradit testimonia ex Scripturis & patribus, quæ eo tandem collimant, ut parato resipiscere & pœnitenti venia indulgeatur: *Qui convertenti & pœnitenti ignoscit.* Cumque sciscitarentur nonnulli, qui tandem incorrigibiles habendi essent; respondet eos esse, qui bis terve correpti, in eadem iterum commissa impingunt: *Sed forte quis dicat: Quomodo sciam, si se quis cui pepercero, correxit, & in correctione permanserit? Redeat hæc inquiens ad sententiam Domini, ut si evangelice, & secundo & tertio correptus non se correxerit, qui ab illo sicut ethnicus & publicanus haberi præcipitur, legis severitatem a Principe necesse est sustinere cogatur, ne qui sibi consulere noluit, in pace vivere volentibus nocere possit.*

IX. Splendidius etiam aliquanto effulgebit hæc tum Christianorum Principum lenitas & abstinentia cruoris humani, exemplis, quam legibus editis. Conflata est in Germania adversus Carolum Magnum *valida conjuratio*. Non periere conjuratorum nisi tres, qui comprehendi se contumacissime repugnabant, nec ante occisi sunt ipsi, quam nonnullos occidissent eorum, qui ad eos comprehendendos immissi fuerant: *Neque ullus ex eis interfectus est, nisi tres tantum, qui eum se ne comprehenderentur, strictis gladiis defenderent, aliquos etiam occidissent, quia aliter coerceri non poterant, interempti sunt.* Ea sunt Eginardi verba. Sangallensis Monachus hoc ipsum testificatur, neminem unquam capitali pœna animadversum esse a Carolo, ne eos quidem, qui in ejus, regnique ejus perniciem conjurassent, nisi semel, aut bis, ubi non aliter extricari res potuit, & conjuratio dissipari (8): *Quippe qui nunquam linguam suam judicio, aut manus suas effusione sanguinis Christiani macularet, præter ultimam necessitatem, &c. Postquam tamen eadem, nullo unquam modo compelli potuit, ut quemplam condemnaret ad mortem.* Remisit Ludovicus Pius pœnam capitis omnibus conjuratione Bernardi Regis Italiæ implicatis, quamvis Generales Regni Conventus morti illos addixissent:

(1) L. 4. c. 20. (2) L. 5. c. 149. L. 7. c. 183. (3) Conc. Gall. T. 3. p. 653.
(4) Capitular. 802. c. 32. 33. (5) Hincmar. T. 2. p. 4.
(6) Ibid. p. 18. (7) Cap. 10. (8) Du Chesne T. 2. p. 201.

sent (1): *Conjurationis auctores judicio Francorum capitali sententia damnatos, luminibus tantum jussit orbari.* Obiit quidem Bernardus tertio post effossos sibi oculos die. Sed affirmat Theganus in Consiliarios Ludovici, non in Ludovicum refundi debere causam ejus supplicii: ipsum vero Pium poenitentiam penes Episcopos peragere voluisse, non de irrogato supplicio, sed de eo non prohibito (2): *Illud judicium mortale quod ceteris factum est, Imperator exercere noluit; sed Consiliarii Bernardum luminibus privarunt, &c. Tertio die post amissionem luminum Bernardus obiit. Quod audiens Imperator, magno cum dolore flevit, & confessionem dedit coram omnibus Episcopis suis, & judicio eorum poenitentiam suscepit propter hoc tantum, quia non prohibuit Consiliarios hanc crudelitatem agere.* Postremo denique auctor vitae Ludovici, hoc ejus clementiam exornat encomio, quod ne modum quidem in ea tenuerit, constantissimeque id retinuerit, ut ne quis morte plecteretur, & ne ipsi quidem auctores infandarum conspirationum (3): *Impiae conspirationis principes sub privata custodia adservari praecepit. Quos postea in judicium adductos, cum omnes Juris Censores filiique Imperatoris judicio legali tanquam reos majestatis decernerent capitali sententia feriri, nullum ex eis permisit occidi, sed usus, ut multis visum est, leniori quam debuit pietate, sibi tamen consueto benignitatis & clementiae more, laicos praecepit attonderi, Clericos in Monasteriis custodiri.*

In parentis optimi vestigia hac quidem in parte ingressi sunt filii Ludovici Pii, nec capitalibus fere, sed mitioribus aliquanto saeviere suppliciis, quibus tamen publica tranquillitas, quantum satis erat, muniretur. Ludovicus Germaniae Rex oculos effodi jussit Restitio Vindismarkiae domino. Cum in Francorum tandem manus incidisset Salomon Brittonum Dux, sui ipsum Brittones oculis orbavere (4). Carolus Calvus poenam mortis remisit Carlomanno, qua damnatus fuerat, solaque eum mulctavit oculorum orbitate, ut spatium daret implendae ejusmodi poenitentiae, quae utcunque consceleratissimam ejus vitam expurgare posset (5): *Secundum sacrarum legum decreta pro admissis suis judicio mortis addictum, mitiori sententia, ut locum & spatium poenitendi haberet, & gravioris admittendi locus & spatium, sicut meditabatur, non daretur, luminibus, acclamatione cunctorum, qui affuerunt, orbari.* Haec Aimoinus, qui & illud significat, ne truncatione quidem ulla corporis mulctandum fuisse, nisi necesse omnino fuisset vel sic prohiberi & praeverti seditiones turbulentissimas, quibus ille publicam pacem impetiturus videbatur.

X. Uno de Franciae Regno hactenus verba fecimus. Sed cum ea tunc gens sub Imperio Caroli, & Carolinae stirpis, prae ceteris Occidentis Provinciis radiaret sideris instar splendidissimi: vix ambigere quisquam potest, nisi valde rudis & hospes, quin Franciae tunc Occidentis totius disciplina vehementer consentiret. De Italia & Roma uno verbo rem conficiam. Meminit Hincmarus in Epistolis suis Rescripti, quod Pontifex ad Regem Carolum & ad ipsum misisset, ad dispensandam scelerosissimi hominis poenitentiam, qui Monachum eundemque Presbyterum interemisset (6): *Pro litteris quas Apostolicus Papa Regi Carolo sibique miserat, pro quodam, qui Monachum atque Presbyterum interfecerat: in quibus litteris tenorem injunctae poenitentiae exposuerat, &c.* Cum Archiepiscopus Ravennae Paulum neci dari curasset, quantavis fuissent Pauli facinora, nunquam adduci potuit Hadrianus I. Papa, ut eam noxam Archiepiscopo condonaret, quia secundum Canones, non alia quam peccati per poenitentiam mors fuerat decernenda (7). *Nam certe ego animam ejus salvari cupiens, poenitentiae eum submitti decreveram.*

In ea quam ad Leonem Isauricum luculentissimam scripsit Epistolam Gregorius III. Papa, hoc interjecit discriminis Pontifices inter & Imperatores, quod hi morte & bonorum proscriptionibus in reo saeviant: illi condonata morte, cruci eos Christi & Evangelio astringant, secessibus piis latibulisque includant; poenitentia, jejuniis, vigiliis fatigent; peccato mori cogant; per corpus & sanguinem Christi, justitiae & immortalitati reviviscentis, sibi Deoque restituant (8): *Vides Imperator Pontificum & Im-*

(1) Ibidem p. 128. Ib. p. 262 Ex Annal Egin. (2) Ib p. 280.
(3) Ibid. p. 308. (4) Aimoin. L. 5. c. 26. 31. (5) Ibid c. 9.
(6) Flodoard. L. 3. c. 25. (7) Anast. Bib. in vita Hadriani
(8) In Antea&is Nicaenae II. Synod. Ep. 2.

& Imperatorum discrimen. Si quispiam te offenderit, domum ejus publicas, illum & suspendio necas, vel capite truncas, &c. Pontifices non ita, sed ubi peccarit quis, & confessus fuerit, suspendii vel amputationis capitis loco, Evangelium & crucem ejus cervicibus circumponunt, eumque tanquam in carcerem, in secretaria conjiciunt, in Ecclesiæ Diaconia, & in Catechumena ablegant, ac visceribus eorum jejunium, oculisque vigilias, & laudationes ejus indicunt. Cumque probe castigaverint, probeque fame afflixerint, tum pretiosum illi Domini Corpus impartiunt, & sancto illo sanguine potant, & cum illum vas electionis restituerint, ac immunem peccati, sic ad Dominum purum insontemque transmittunt.

XI. Cum eas litteras perscribebat Gregorius, necdum lenitas & clementia sacerdotalis altius penetraverat in Aulas summorum Principum, & in Regnorum leges, regimenque civitatum. Singulare id & proprium fuit decus Imperatoriæ Caroli Magni prosapiæ, ut Imperii sacerdotalis fundamenta jecerit, illudque propagaverit Occidente toto; pietatis, humanitatis, indulgentiæ & religionis legibus inspersis, insinuatisque, in interiorem exterioremque regnorum & provinciarum disciplinam. Toto pene Occidente dominatus est Carolus, dominata & cum eo est illa Reipublicæ disciplina ad Ecclesiæ ingenium & mores contemperata. Pervasit & Orientem Caroli admiratio, terror, amorque: pervasit & ejusdem Ecclesiasticæ lenitatis in regnorum etiam regimine temperies ac suavitas quædam.

XII. Unum restat, quod observemus, sed ponderis non exigui. Leges Alemannicæ sicarios etiam cognatorum, immo & parricidas, rebus eorum fisco adjudicatis pœnitentiæ pubblicæ addicebant (1): *Si quis homo volens occiderit patrem suum, aut patruum, &c. Res ejus infiscentur, &c. Pœnitentiam autem secundum Canones agat.* Leges Saxonicæ quæ Capitulari Caroli Magni anno 789. continebantur (2), paulo inclementiores erant. Reos non raro capite mulctabant. Sed aliunde morti subducebant eos omnes, qui occulte capitalia flagitia cum admisissent, ea Presbytero erant confessi, pœnitentiamque expetierant: nec alio quam Presbyteri testimonio opus erat (3): *Si quis vero pro his mortalibus criminibus latenter commissis sponte ad Sacerdotem confugerit, & confessione data, agere pœnitentiam voluerit, testimonium Sacerdotis de morte excuset.* De criminibus agebatur idololatriæ, perduellionis, interfecti proprii domini, & qui horum tamen clam sibi conscius est, si voluntaria pœnitentia & occulta apud Presbyterum confessione Judices & accusatores præveniat, in judicium deinceps de his non potest vocari: *Testimonium Sacerdotis de morte excuset.* Mirum prorsus hoc erat præventionis jus, quo Reges Christiani publicam donaverant pœnitentiam, in gratiam eorum, qui non semper forsan latuissent, atque ita rigori legum succubuissent. Et sane si tot aliæ supra memoratæ leges capitali supplicio pœnitentiam publicam substituebant: quin & is qui se ultro eidem poenitentiæ subjecerat, eidem supplicio eximeretur? Formulis suis intexuit Marculphus (4) concordiam sicarii cum cognatis ejus, qui ab eo interemptus fuit. Pecunia res transigitur, sed Clerici interventores erant: *Sed intervenientes Sacerdotes & magnifici viri nos ad pacis concordiam ob hoc nisi fuerunt revocasse.* Septentrionales hæ Gentes ante Christianis, quam Romanis legibus imbutæ fuerant. Ideo & ad Christianos, quam ad Romanos mores magis accedebant. Cum ita vero comparatæ res essent, non difficile fuit Carolo Magno, his pecuniariis poenis publicam adjungere poenitentiam, ut incruente crimina expiarentur. Ita enim ille in Capitularibus decernit de homicidis voluntariis & de incestuosis (5). Ita Ludovicus Pius ablegat ad poenitentiam publicam eum, qui proximos, fratres ipsumque parentem suum peremerit: *Ipse vero ordinante Episcopo publicæ pœnitentiæ subdatur.* Qui uxore sua interempta alteram duxit, non aliter habetur; *Armis depositis publicam agat pœnitentiam.*

Hinc illud existit, Episcopalem jurisdictionem incrementa fecisse longe maxima, cum ad eos ablegarent, eorumque judicio subjicerent, maximorum quorumcunque criminum reos Christiani Imperatores Regesque. Id quoque perspicuum est, hinc manasse illud effatum posterioribus sæculis celebratissimum, non posse jam publicos judices inquirere in ea crimina, quæ publica poenitentia vel expiata essent, vel expiari coepissent.

CA-

(1) Cap. 40. (2) Cap. 3. 4. &c. 8. 9. &c. (3) Ib. c. 14. (4) L. 2. c. 18.
(5) Capitul. Ann. 802. c. 32. 33. Capitul. Ann. 829. Tit. 3. c. 2. 3. Addit. 4. c. 117. 118.

CAPUT LXXIII. *P.3.l.2.c.16.*

De irregularitate Servorum, Curialium, publicis ratiociniis obnoxiorum, sub Imperio Caroli Magni.

I. De irregularitate servorum, variæ leges Caroli Magni & Ludovici Pii.

II. In Ecclesia manumittebantur, ad Ordines quidem.

III. Aliquibus in Ecclesiis non ordinabantur fere, nisi servi.

IV. In aliis Ecclesiis opera data, ut ne ordinarentur, nisi Nobiles, hoc est, ingenui & liberi homines.

V. Imperatores ipsi servos altius evexerant.

VI. De Diacono, quem matrona commendabat ut servum suum.

VII. Cœpit tandem relaxari servitus. Cur servos suos omnes non statim manumiserit Ecclesia?

VIII. Adversæ sibi mutuo Justiniani, & Leonis Leges.

IX. Irregularitas Curialium.

X. Et eorum qui administrationum publicarum ratiociniis necdum fuerant absoluti.

I. AD servos jam devolvetur oratio, quorum in Clero, ut & in Monasteriis ingentes erant omnino turbæ, teste locupletissimo Carolo ipso Magno, qui Episcopos hortabatur, ea ut essent vitæ integritate, morumque sanctimonia, ut ad Clerum suum allicerent adgregarentque, non servilis tantum generis homines, sed & ingenuos (1): *Et non solum servilis conditionis infantes, sed etiam ingenuorum filios aggregent, sibique socient.* Perspicuum est hic verba fieri de puerulis, quos in Seminaria sua Episcopi conjiciebant in spem Cleri. Sed non ex hujusmodi adolescentulis tantum servis Collegia Clericorum coalescebant. Ludovicus Pius constitutione edita vetuit, ne Episcopi amplius promiscue servos & gregatim ad Ordines Ecclesiasticos cooptarent (2): *De servorum vero ordinatione, qui passim ad gradus Ecclesiasticos indiscrete promovebantur.* Prohibuit autem ne quem eorum ordinarent, nisi a domino prius manumissum: quod & a Concilio Francofordiensi & Triburiensi confirmatum fuit. 2. Jussit ut abdicarent, & dominis eos restituerent, qui furtim in Ordines irrepserant, occultata origine & conditione sua: *Decretum est, ut deponatur, & dominus ejus eum recipiat.* 3. Quorum patres avique longinquis in regionibus peregrinabantur, unde & ipsis dubium, liberi an servi essent, hi dominis suis restituendi erant, si eos reposcerent, sed ante Ordinibus exuendi. Nec enim poterat servilis conditionis vilitas cum sacerdotalium functionum regia quadam dignitate sociari: *Quia juxta sacros Ordines vilis persona manens, Sacerdotii dignitate fungi non potest.* 4. Haud dubio servi Ecclesiæ frequentissime in Clerum adoptabantur: sed ante astante Clero & Plebe libertate donabantur, cum Principes eam facultatem donassent Ecclesiis: *In ambone ipsa auctoritas coram populo legatur, & coram Sacerdotibus, vel coram fidelibus laicis, ante cornu altaris, sicut in nostra auctoritate continetur, remota qualibet calliditate libertatem consequantur, & tunc demum ad gradus Ecclesiasticos promoveantur.* 5. Poterant & laici ipsi Ecclesiæ servorum aliquem ad Ordines præsentare, sed quos ante profecto redimerent, & servitute absolverent: *Similiter de his agendum, quos laici de familia Ecclesiarum ad sacros Ordines promovere voluerint.* 6. Episcopi, Abbates & Præpositi seu Monasteriorum, seu Capitulorum, in potestate habebant servorum Ecclesiæ aliquos primum libertati vindicare, tum ad Ordines offerre (3): *Sed & de his quos Præpositi Canonicorum aut Monachorum ordinandos expetiverint, eadem forma servanda est.* 7. Denique si homines prorsus ignoti in Monasteria admitti se peterent, triennio in veste laica esse cogebantur: interim si reposcerentur, reddebantur dominis: ubi id tempus effluxerat, tum vero veste donabantur Monastica; atque si posterius vindicaret eos dominus, non ipsi quidem, sed quascunque intulissent res, eæ restituebantur. Quod Justiniani & Gregorii Magni decretis cum primis consentit.

Quod attigi autem de servis Ecclesiæ, quos Laici quandoque ordinari curabant, trahi forsan id posset ad eos Ecclesiæ servos, qui

(1) Capitul. L. 1. c. 72. L. 1. c. 23. 57.
(2) Conc. Gall. T. 3. p. 430. &c. Cap. Car. Magn. L. 1. c. 88. Can. 23. Can. 28.
(3) Cap. Car. Magn. L. 5. c. 227.

qui uno eodemque tempore ita obligati erant Nobilibus laicis, ut Concilium Meldense anni 845. unum id ab illis anno quolibet exigendum censuerit, ut viginti dierum, operas suas conferant ad resarciendas Ecclesiarum ruinas (1): *Servi Ecclesiarum quibuscunque potestatibus subditi, saltem viginti diebus in anno eidem Ecclesiæ ad reficiendas ipsius ruinas absque molestia servire sinentur.*

Farragini suæ inseruit Regino (2) hocce Ludovici Pii Capitulare, addiditque mox chartam libertatis, qua Episcopus, Abbas, vel Ecclesiæ Rector quilibet servum donabat ad Ordines sacros accipiendos. Dabatur nimirum ea libertas *ad cornu Altaris, in nobilium virorum præsentia*; ut eadem libertate fruerentur, *sicut alii cives Romani.*

II. Immo ne laici quidem domini nisi in Ecclesia manumittebant, quos ad Clericatum destinabant: ut eorum libertas quasi sacrosancta haberetur, prorsusque immunis & explicata ab omnibus sæcularibus vinculis (3): *Instruendi sunt præterea laici, ut sciant quod nullatenus alio loco manumittere proprios possunt servos, quos Dominicis castris aggregari decreverunt, nisi in sacrosancta Ecclesia ordine supra notato. Quomodo enim Clerici extra Ecclesiam libertatem consequi possunt, qui a lege mundana extranei sunt? Et quibus interdicitur, ne ad sæculare judicium procedant, quomodo sæculari judicio a jugo servitutis absolvuntur?* Illi quin etiam servi, quos religionis contemplatione & instinctu pietatis domini absolvebant servitute, in Ecclesia absolvi debebant, ut dehinc essent sub Ecclesiæ patrocinio: *Hi quos quis pro remedio animæ suæ emancipare vult, secundum legem mundanam in Ecclesia absolvi debent, & ejusdem Ecclesiæ patrocinio commendari.*

Et hæc probabilis admodum ratio suberat, ut in Ecclesia ipsa celebraretur eorum manumissio servorum, qui Clero inscribendi essent. Reliquo enim vitæ tempore habebantur liberti Ecclesiæ, ejus ditioni & jurisdictioni obnoxii, ejus patrocinio astricti, ejus tuitioni commendati; si denique sine prole vita cederent, hæreditatem eorum adibat Ecclesia. Id ait Regino, *scriptum esse in pacto Francorum*; id denique in Ripuariorum Legibus legitur (4): *Tam ipse, quam liberi sub tuitione Ecclesiæ consistant, & omnem reditum status sui ad Ecclesiam persolvant, & non alibi nisi ad Ecclesiam, ubi relaxati sunt, malum teneant: & si absque liberis decesserint, nullum nisi Ecclesiam relinquant hæredem.*

Si paulo altius & ab ipsa origine res ista repetatur, erit ut spero operæ pretium. Erant enim duo genera manumissionis: altera coram Rege, jactato denario; unde & hujusmodi liberti *Denariales* appellitabantur. De iis frequens mentio in Capitularibus. Formulam quoque hujus manumissionis publicavit Marculphus: *Præceptum denariale*; fiebat enim *jactante denario* (5). Manaverat in usus a *Lege Salica*, ut in alia ejusdem Formula refertur.

Erant & alii ex Lege Salica liberti, qui *Carthularii* in iisdem Capitularibus dicuntur (6). Fluebat, ut suspicor ea vox a Charta seu Breviculo Principis, quo donabantur.

Erat & alia manumittendi ratio *secundum Legem Romanam*, ut habetur in Legibus Ripuariis, qua fiebant Romani Cives (7): *Si quis servum suum libertum fecerit, & civem Romanum.* Jubent Capitularia, ut manumissiones in Ecclesia fiant (8): *Manumissiones in Ecclesia celebrandæ sunt.* Et alibi: *Qui per chartam in Ecclesia juxta altare dimissi sunt liberi, &c.*

Postrema hæc autem manumissio illa ipsa erat, quam constituerat Constantinus, cujusque celebrandæ potestatem Ecclesiæ concesserat. Ea erat libertas plena ac Romana. Denique ea erat, quam necessariam ducebant, ut in Clerum quis cooptaretur, antequam Salii, Franci, aliæque Boreales gentes in Imperii Romani Provincias irrumperent & exundarent. Ideo & quanquam singulis his gentibus suæ essent propriæ & peculiares manumittendi leges & consuetudines: omnes tamen consenserunt in eum Ecclesiæ usum, qui pridem in ea inoleverat, ut necessaria ad Clericatum ea esset libertas, qua in Ecclesia ipsa liberti donabantur. In Concilio Triburiensi anni 895. discriminatæ sunt hæ libertatis species duæ, vetitumque ordinari, nisi qui plenam esset & perfectam consecuti libertatem (9): *Nul-*

(1) Can. 62. (2) Regino l. 1. c. 401. 402. (3) Ibidem c. 401. 404. (4) Ib. c. 405.
(5) Capitul. Baluz. l. 6. c. 11. Marculph. L. 1. c. 22. Append. Marc. c. 24.
(6) Ibid. & Capit. IV. anno 803. c. 8. (7) Art. 61.
(8) L. 5. c. 32. Et Capit. anni 806. (9) Can. 19.

Nullum servum Episcopus ordinare præsumat, antequam perfecta ditetur ingenuitate. Sed multo manifestior ea res in Concilio & Canone, Gregorianis Decretalibus inserto. Nomine Toletani Concilii refertur; sed verba ipsa Canonis aperte produnt Synodum Gallicanam. Ibi enim refertur, Francis convenisse, ut libertatem in Ecclesia consequerentur, qui in Clerum promovendi essent, aut quorum manumissio in pretio apud Deum futura esset (1): *Non solum qui ad Clericatus Ordinem promovendi sunt, in Ecclesia manumittendi sunt, verum etiam hi quos quisque pro remedio animæ suæ emancipari vult, quia sic scriptum est in pacto Francorum.*

Decreto suo Ivo hanc Constitutionem inseruit, sed nonnihil interpolatam. Integra autem & sana legitur in prima Collectionum antiquarum Antonii Augustini, sub eodem Titulo: *De servis non ordinandis*. Ibi & alia perstringitur ejus usus ratio, hic certe non silenda. Nempe dum servus manumittitur, ut Clero societur, eadem ipsa libertatis charta non debere eum cuicunque alii quam Ecclesiæ, quantulacunque in re, mancipari (2): *Quomodo enim Clerici extra sanctam Ecclesiam libertatem consequi possunt, qui a lege mundana extranei sunt? & quibus interdicitur ne ad sæculara judicium procedant, quomodo sæculari servitio a jugo servitutis absolvuntur?*

Idem ipse Ivo chartam hujus libertatis publicavit, ubi dominus & manumissor contestatur, hunc libertum posthac uni Deo & Ecclesiæ obnoxium fore (3): *Ante cornu Altaris absolvo servum meum, &c. Pergat quo ei canonica auctoritas permittit. Nulli hæredum meorum, aut prohæredum, nec cuiquam personæ alii quidquam debeat servitutis, vel libertatis obsequium, nisi soli Deo.*

Ripuariæ Leges disertis verbis tradunt (4), quoad manumissiones, Ecclesiam Leges Romanas secutam: *Secundum legem Romanam, qua Ecclesia vivit*. Lege Romana utebatur Ecclesia ante Barbaricarum harum Nationum colluvionem in Romanas Provincias infusam. Sed & per harum Reges ei semper licuit ea uti.

III. Amarulente expostulat (5) Crodogangus Episcopus in Regula Canonicorum, de Episcopis & Abbatibus iis, qui in Congregationes suas aditum patere nolebant nisi servis, quibus imperiosius dominarentur: quos & impune possent stipendiis fraudare: & ibidem ipsemet tamen profitetur, etiam servis Cleri januam pandi debere: *Cum apud Deum non sit personarum acceptio:* verum illud omnino præcipi debere, ut & nobiles liberique admittantur: *Nullus Prælatorum, seclusis nobilibus, viles tantum in sua Congregatione admittat personas*. Concilium Aquisgranense (6) idem præcepit iisdem omnino verbis. Perspicue hic autem vides, Nobiles eosdem esse atque liberos & ingenuos. Opponuntur enim hic Nobiles servis. Et qui hic *Nobiles*, hoc ipso capite supra *Ingenui* dicti sunt.

IV. Hinc ille perantiquus usus paucarum Ecclesiarum, ut soli Nobiles, id est, Ingenui admitterentur, exclusis servis. Quod cum & ipsum per sese jam subalienum esset ab antiquiori disciplina, quæ servos quoque libertate donatos suscipi jubebant: tum multo alienius lapsu temporis evasit, ubi soli longo avorum stemmate clari admissi sunt. Cui tamen consuetudini alicubi jam robustissimæ potest & inde forsan aliquid conciliari patrocinii, quod necesse fuerit hoc propugnaculo muniri dignitatem libertatemque nonnullarum Ecclesiarum, quibus pergebant Episcopi nonnisi servos ascribere & ordinare, ut impotentius dominarentur. Idem porro usus etiam tum postea retentus est, ubi non liberi, non ingenui omnes Nobiles dici cœpere, sed præcipua quadam nobilitate clari.

Minus autem mirum accidet tanta Episcopos fuisse animi propensione in servos, si perpendamus ipsos Reges atque Imperatores in eundem errorem abreptos, si Thegano fidem habeamus. Inde enim ille scaturiisse auguratur primam malorum labem in Ludovicum Pium, quod jam pene inolevisset & confirmatus esset mos, nonnisi sordidorum natalium homines ad Episcopatus promovendi (7): *Quia jam dudum illa pessima consuetudo erat, ut ex vilissimis servis summi Pontifices fierent; & hoc non prohibuit, quod tamen maximum est malum in populo Christiano*. Hi nimirum Præsules, non minus animo, quam natalibus degeneres, beneficia Ludovici male-

(1) Extra. De servis non ordin. cap. 1.
(2) Ivo Decr. Part. 6. c. 128. 129. 131.
(3) Ibid. 131.
(4) Tit. 60. n. 1.
(5) Can. 5.
(6) Ex Concilii Aquisgr. c. 119.
(7) Du Chesne Tom. 2. p. 279. 282.

leficio pensarunt, audacissimeque in eum postea data occasione insurrexere: *Omnes enim Episcopi molesti fuere ei, & maxime hi, quos ex servili conditione honoratos habebat, cum his qui ex Barbaris Nationibus ad hoc fastigium perducti sunt*. Eo in numero erat Ebbo Archiepiscopus Remensis, *ex originalium servorum stirpe*. A Consiliis Ludovico erant id genus plerumque homines, si Thegano fides, qui ne suorum obscuritas natalium probro esset, Nobilium & Ingenuorum prærogativas omnes conculcare gestiebant (1): *Sed summopere cavendum est, ne amplius fiat, ut servi fint Consiliarii sui: quia si possunt, hoc maxime construunt, ut Nobiles opprimant*. Ubi rursum vides, ut Nobiles originariis servis opponantur, utque cum a servis dignitatum fastigia consecutis obtriti aliquandiu fuissent Nobiles, illos tandem & ipsi vicissim ab eminentioribus Collegiis ejecerint.

VI. Nec silentio prætereunda Hincmari Epistola ad Matronam nobilem, quæ Diaconum repetebat, pridem sibi servitutis nexu obligatum. Respondet vero Hincmarus. 1. Nunquam in grege servorum vere fuisse eum Diaconum, sed colendis agris affixum: *Qui colonus Ecclesiasticus, & non alicujus servus fuerat* (2). 2. Libertati ab ea ipsa domina sua redditum fuisse ante ordinationem suam: *Legaliter liber factus, & canonice ordinatus, &c. Et quomodo ejus recipiens libertatem, Diaconum licenter ordinaverat*. Quo rursum liquet, quod animadversum jam supra fuit, varios fuisse servitutis gradus, & unum eundemque & sæcularibus dominis innexum quandoque fuisse, alio & alio compedum genere. 3. Quanquam is Diaconus vere servus fuisset, tanta post temporis intercapedine, non posse jam repeti, & in servitutem revocari, post Ordinationem, ex Imperialibus Constitutionibus: *Ostendens quod si servus ipsius fuisset, & tanto tempore post ordinationem suam sine ipsius repetitione mansisset, secundum sacras leges jam in servitium repeti non posset*.

VII. Finem hic faciam dicendi de servis, ubi monuero, multum jam ipso tempore remisisse servitutis rigorem. Cum Geraldus Auriliacensis Comes in suos ipsius incidisset colonos, qui ab agris ejus demigrabant, remque suam singuli asportabant omnem, *derelictis coloniis suis*, durius quandoque se habitos fuisse prætexentes, quanquam per leges revocare eos posset, maluit ut liberi abirent, & sensim augescentem etiam in servorum levamentum libertatem experirentur. Cum plurimos manumitteret, percunctantibus, eccur non omnes? respondit: Eam ipsam donandæ libertatis licentiam legum imperio cohibitam esse (3): *Justum est ut lex mundialis in hoc observetur, & ideo numerum in eadem lege præstitutum prætergredi non debere*. Non absurde conjiceret quis ea ipsa ratione prohibitam fuisse Ecclesiam, ne & ipsa, immo ne ipsa maxime ante alios, servos omnes suos vinculis his absolveret. Potuit & in mentem Præsulibus venire, non minimam patrimonii & census Ecclesiastici partem esse in mancipiis; dissipari autem non debere patrimonia pauperum. Adde quod & ex Ecclesiæ servis bene multi in Clerum, & demum ad sacros Ordines arcessebantur; quo fiebat, ut ea statio nec ignobilis esset, & ad salutem sempiternam non paucis fulta esset præsidiis. Cum & ipse Paulus suaserit, ut qui liber fieri posset, servire nihilominus pergeret: quod ea humilitas vanæ mundi libertati jactantiæque eo anteponenda sit, quo tutior est, & ad comparandam Christi sapientiam & caritatem, quæ germana libertas est, accommodatior.

VIII. Revocata est a Leone Imperatore Novella (4) Justiniani, qua intra unius duntaxat anni spatium fas erat domino servum repetere, qui eo inconsulto Clericus esset ordinatus. Voluit autem Leo, (5) ut semper repeti posset servus, qui nesciente domino ordinatus esset. Si Monasticam autem induisset vestem inscio domino, repeti posse voluit, etiam post triennium; quod non difficile sit, ut per triennium servus dominum fallat, & suffuretur se ei: quodque vel ipsa servorum fuga argumento sit, nequaquam cœlesti instinctu eos ad Clerum & ad Ordines allici. Id vero totum legibus Justiniani infestum erat; & tanto magis stupendum, quod ne Episcopatum quidem exceptum Leo voluerit. Ex his porro concluditur a Balsamone (6), posse servum a domino reposci, etiamsi Episcopus esset ordinatus, si eo nesciente est ordinatus: idque posse toto triennio, numerando ab eodem die quo primum rescivit: Colli-

(1) Ib. p. 284.
(2) Flodoard. L. 3. c. 27.
(3) Bibl. Clun. p. 79. 105.
(4) Justinian. Novel. 23. c. 17.
(5) Leon. Nov. 9. 10. 11.
(6) Just. Nov. 5. Balsam. in Nomoc. Phot. Tit. 1. c. 36.

Collige & dic servos præter voluntatem domini Clericos, aut etiam Episcopos factos, ad pristinum dominum, quamvis invitos reverti: dic similiter dominum hos non posse indifferenter revocare, sed intra triennium, postquam rem cognoverit, supputandum. Et paulo inferius: *Domino autem porrigi usque ad triennium ordinati servi revocationem, est ex Novella Leonis sapientis & servatur, etiamsi est grave libertati propter justum & æquum.* Et tamen Novellæ Leonis nullum certum tempus definiunt domino: Justiniani Novellæ annum unum adsignant Clericis, triennium Monachis, numerandum a die Ordinationis, vel secessionis in Monasterium. Itaque quod hic definitum est a Balsamone, nius magis videri potest tunc receptus, vel privata ejus sententia; quam Imperialium definitio Constitutionum.

IX. Irregularitas Curialium, qui Municipiorum Senatores erant, desiisse videtur, ubi invecto novo regimine desiere & illi Magistratus. Argumento esse possunt duæ Leonis Philosophi Novellæ, a quo abrogatæ sunt Leges antiquæ de Curialibus omnes, quod in recentiori Reipublicæ administratione reliquus illis locus esset nullus, eorumque jam functiones omnes Principis arbitrio delegarentur (1): *Quæ leges nunc ex eo quod res civiles in alium statum transformatæ sint, omniaque ab una Imperatoris sollicitudine atque administratione pendeant, tanquam incassum circa legale solum oberrent, nostro decreto illinc submoventur.* Observat etiam Balsamon in Nomocanonem Photii, leges quæ de Curialibus agebant, in Basilicas relatas non fuisse, in quas non referebantur, nisi quæ etiam tunc vigerent.

Latinis autem mediæ hujus ætatis hominibus, ne comperta quidem satis videtur fuisse hujus *Curialium* vocis significatio. Joannes VIII. vetuit, ne Constantinopoli amplius Patriarchæ eligerentur ex laicis, vel ex Curialibus (2): *Nullus de laicis, vel Curialibus.* Eo tum nomine donabantur Aulici, Magistratus, & Senatores Constantinopolitani; & ne in cogitationem quidem cadebat, eo nomine Municipalium urbium Senatores designatos fuisse. Eo sensu *Curialis & Neophytus* vocatur Leo in Concilio Romano, sub Pontifice Joanne XII. anno 964. quod illum Otho III. Imperator ad Pontificatum promovisset.

X. Paucis absolvam quod de iis restat, qui publicarum administrationum a se gestarum necdum ratiociniis perfuncti, necdum fuerant absoluti. Cum Hincmarus Remensis Archiepiscopus Canonicum examen institutet de Guilleberto Catalaunensi Episcopo electo, compertoque eum in Palatio Regio Descriptorem fuisse Regalium stipendiorum (3): *Quod ministerium in regio obsequio suscepisti, &c. Imbreviator, sive Descriptor stipendiorum regalium, & relator a domino Rege sum constitutus.* Diffidere cœpit Hincmarus, ne eo officio administer & procurator Regiæ pecuniæ fuisset, & ratiociniis innexus, quo alienatus fuisset a sacris Ordinibus. Sed eam ille a se suspicionem amolitus est: *Non fui conductor alienarum rerum, nec turpia lucra, vel exactiones, sive tormenta in hominibus exercens, sed descriptor & relator solummodo stipendiorum regalium.* Interrogati sunt Aulici & Palatini, Clerici, Nobilesve laici, *Hi qui in Corte degebant, & Clerici, & Nobiles laici:* & assensi sunt omnes Clerici, Laicique, nihil in ea defungenda Provincia a Guilleberto commissum fuisse, quod eum a Sacerdotio alienare posset. Voluit denique Hincmarus, Regis ipsius testimonio & assensu, exoneratum & absolutum sibi confirmari Guillebertum ab omni administratione, quæ concredita illi fuerat; ut ne posset posthac ea de re ad rationes vocari: *Et porrectæ sunt litteræ cum sigillo domni Regis continentes, quod de omnibus quæ illi commisit, optime ei rationem reddiderit; & nihil ab eo repetebat, vel nunquam repetere deberet.* Hac ipsa de re tractabitur inferius copiosissime, ubi declarabitur, quam seposita etiam irregularitate, non possit Clericatus sociari cum his quibuscunque nexibus terrenarum administrationum.

CAPUT LXXIV. P.4.l.2.c.31.

Irregularitas servorum, ære alieno & ratiociniis publicis innexorum post annum Christi millesimum.

I. De servis Ecclesiæ & eorum manumissionibus.

II. Postrema hac ætate cœpit Ecclesia servitu-

Thomass. Tom. IV. Y v

(1) Nov. 46. (2) Epist. 199. (3) Conc. Gall. T. 2. p. 652.

vitutes funditus abolere, servosque omnes vetustissimis absolvere vinculis.

III. Superfuere obsequia quædam, tanquam antiquæ vestigia servitutis.

IV. In Decretalibus ipsis reliquiæ antiquarum servitutum.

V. Funditus extinctæ servitutes.

VI. Eis succedunt Jura quædam dominicalia.

VII. In Hispania & in Oriente duriores servitutes.

VIII. De Curialium irregularitate.

IX. De irregularitate æris alieni, & ratiociniorum. Exempla his contraria sancti Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi, & Episcoporum Siciliæ.

X. Adversa Sixti V. & Clementis VIII. Decreta.

I. EX Concilio Papiensi anno 1014. sub Benedicto VIII. Papa multos adhuc & numerosos servorum greges Ecclesiis superfuisse constat; eos omnes ad Clericatum anhelasse, ut voti compotes facti, liberas uxores ducerent, liberosque ex eis susciperent, vere liberos futuros: eo abusu Ecclesias non paucas exhaustas, & ad extremam adactas inopiam: elaboratum esse ab hoc Concilio, ut ejus statuta ab Henrico II. Imperatore confirmarentur: iis vero statutis sanciri, ut filii omnes servorum Ecclesiæ, tum Clericorum, tum laicorum, servi ipsi quoque essent, quamquam libera & ingenua matre nati essent; denique ne quidquam possent unquam nisi Ecclesiæ acquirere, quamlibet ementitis nominibus abuterentur.

Concilium Bituricense anni 1031. ordinari, aut tonsura donari servos vetuit: *Nullus servorum, vel Collibertorum Clericus fiat*; nisi prius a dominis manumitterentur. At ex Epistola Paschalis II. ad Episcopum Parisiensem Galonem & ad Clerum ejus, longe pulchriora exiliunt de servis elucidamenta. Servos enim Ecclesiæ mavult Pontifex famulos appellari: *Famuli Ecclesiæ, qui apud vos servi vulgo improprie nuncupantur*. 2. Quanquam Galli Servos adhuc eos appellarent, qui famuli erant Ecclesiæ: ex hac tamen Epistola patet, Regem, Episcopos, Barones unanimi consensu decrevisse, ut in posterum servi Ecclesiæ plenissima potestate instruerentur ferendi testimonii in judicio adversus ingenuos. 3. Idque statutum suum confirmari voluisse hac Pontificis Epistola, qua declaratur æquum esse, ut potioribus gaudeant privilegiis Ecclesiæ servi, quam secularium (1): *Neque enim æquum est Ecclesiasticam familiam iisdem conditionibus coerceri, quibus servi secularium coercentur*. Editum est (2) non ita pridem privilegium, quo Carnotensem Ecclesiam donavit Ludovicus VI. ut ejus Ecclesiæ servi possent testimonium dicere adversus homines liberos, eoque a laicorum servis sejungerentur.

II. Illud ergo Ecclesiæ primum vindicandum est decus, ut ipsa primum libertatem cœperit universim effundere, & promulgare, & servitutis squallorem atque injuriam ab humano genere excutere, dum ipsa primum plerosque servos suos, nec paucos Laicorum Ordinatione in libertatem asserit; & dum suis potestatem impertit, ut in judicii testimonium dicant; quo factum est, ut pulcherrima hujus gloriæ æmulatione accenderentur tandem aliquando & Laici, quo & ipsi celebrarentur tanquam humanæ gentis liberatores. In Concilio Londinensi, cui præfuit B. Anselmus, anno 1102. proscripta est prope diosa consuetudo hominess cen bruta animalia venundandi (3): *Ne quis illud nefarium negotium, quo hactenus in Anglia solebant homines sicut bruta animalia venumdari, deinceps ullatenus facere præsumat*. Concilium Vaterfordiense (4) in Hibernia anno 1158. libertate donari jussit Anglos omnes, qui in Hibernia divenditi, emptique fuerant. Liberos enim suos Angli vendebant, cum fame & inopia rerum premebantur. Ea ergo tum proscripta est inhumanitas.

III. Sed altiores egerat antiqua servitus radices in humana gente, quam ut excidi omnino ita posset, ut ne fibræ quidem ejus ullæ residuæ superessent. Ecclesiæ *homines* cœpere dici, qui antea servi dicebantur: nec poterant alias uxores ducere, quam quæ in ejusdem essent ditione Ecclesiæ. Vituperatus est ab Alexandro III. Abbas sancti Remigii, quod ad alios quam Ecclesiæ suæ Judices citasset duos homines sui Monasterii, qui uxores alieri dominio obnoxias duxissent (5): *Homines Monasterii tui trahis in causam, quia de alterius dominio uxores duxerunt*. Cum Hamensis Abbas ad Monasticam suscepisset professionem *hominem* Abbatis

(1) An. 1114. (2) Spicileg. T. 13. pag. 309. (3) Eadmer. Novor. l. 3.
(4) Can. 27. (5) Append. 1. Ep. 12. 13.

batis Humblatiensis cum facultatibus omnibus suis, hujus precibus interpellatus idem Pontifex, Hamensem compulit, ut restitueret, vel componeret: *Hominem cum rebus suis restituat*.

Hi *homines* igitur ad professionem Monasticam, adeoque ad Ordines irregulares habebantur. Angliæ certe Regibus Magnatibusque id persuasissimum erat. Inscriptum enim erat & hoc caput Consuetudinibus Regiis Henrici II. Regis Angliæ, quas ille promulgari pervicit in Conciliabulo Clarendunensi anno 1164. *Filii rusticorum non debent ordinari absque consensu domini, de cujus terra nati dignoscuntur*. Cessit his tum Consuetudinibus Angliæ Clerus, cessit, inquam, vi & furori Regio, cessit tum & Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, qui & ignaviam illam postea magna lacrymarum vi & martyrio tandem suo expiavit. Erant in iis Consuetudinibus nonnulla multo atrociora capita, quæ sanguinis impendio propulsari debuere. Nam quoad filios rusticorum injussu domini non ordinandos attinet, hoc tolerari posse censuit Alexander III. Papa, ut habetur in actis beatissimi Martyris Thomæ: *hoc toleravit*.

IV. Quas Gregorius IX. orbi Christiano promulgavit Decretales (1), ex Toletanos ostentant adhuc antiquissimos Canones de Servis, nempe irregularitatem adhuc vigere declarant, quanquam servi jam pauci, pauca ergastula dicerentur. Altheimensi Concilio jubetur Presbyter sub Conrado Rege Horas Canonicas decantare domino, a quo libertati ea conditione redditus est: alioqui abdicandus est ab Episcopo. Quin & ipsius Ecclesiæ homines docet Innocentius III. Clericatu insigniri non potuisse, nisi assentiente domino, qui annuere poterat ea lege, ut ad aliam nunquam demigrarent Ecclesiam. Gregorius denique IX. ad Episcopum Neapolitanum rescripsit, ut nobilem quendam virum interpellaret, ne Ordinationi Clerici reniteretur, matre quidem libera nati, sed cujus pater ipsius homo esset: *Patrem ipsius hominem suum esse proponit*.

V. Alium deinceps Jure Canonico silentium de servitute, & de appicta ei irregularitate. Quin ex adverso Clemens IV. cum rescisset anno 1266. a Bela Hungariæ Rege rejici Episcopum Regni sui, ea de causa, quod origine servus esset; luculenter ad eum rescripsit, pro nihilo reputanda hæc jam esse discrimina, quæ inter homines alios ab aliis humana commenta est imprudentia, imparesque esse voluit, quos Deus coæquaverat: hominum voluntate præscribi non potuisse contra naturam, quæ humanum genus omne libertate donavit: denique quanquam Præsulem illum certo constaret origine servum fuisse, eam ignobilitatem Pontificatus gloria & splendore absorptam devoratamque ita fuisse, ut ne memoria quidem ejus superesse deberet: *Nec ei potest obesse originalis servitus, etsi de ipsa constaret, quam dignitas Episcopalis absorbuit & elisit*.

In Concilio Londinensi anno 1328. contortum est anathema in eos, qui testamenti executioni intercederent eorum, qui vel terris adhuc quibusdam, vel dominis obnoxii aliqua ex parte erant (2): *Omnes illi, qui adscriptitiorum, vel aliorum servilis conditionis testamenta, vel ultimas voluntates quovis modo impedierint, contra consuetudinem Ecclesiæ Anglicanæ hactenus approbatam, per excommunicationis sententiam compescantur*.

Speculum Saxonum, seu Jus Saxonicum, qui in unum Codicem consarcinavit, sui de Servitutibus silentii illam depromit causam, quod ex jam exolevissent, velut ipsius ingenio naturæ infensæ, eique nobilitati, qua conditor humanum genus omne illustravit (3): *Secundum rei veritatem servitus per captivitates injustas, comminationes & injurias initium habet, quam homines propter longi temporis consuetudinem, tanquam juris esset, usurpare cupiunt*. Quoad obsequia vero & jura quæ servituti successere, ea ibidem affirmatur longe diversissima alia ab aliis exigi, ut collibitum fuit Episcopis, Abbatibus & Abbatissis. Servis, seu hominibus in commune id licebat, ut testari, & hæreditates adire possent, dum in domini sui ditione totum fieret: *Ministeriales hereditant, & hereditatem accipiunt sicuti liberi, &c.* Denique cum servi hujusmodi plerumque Slavi essent in Germania, unde & Gallorum vernacula vox, qua servos designant, geniti ab eis filii, Teutones, vel Slavi habebantur, pro matre de qua nascerentur. Quæ eadem omnia observari fas est (4) in Collectione Consuetudinum Magdeburgensium.

(1) Extrav. De servis non ordinan.
(2) Can. 4.
(3) Goldast. Constitut. Imp. pag. 158. 164. 165.
(4) Ib. p. 168.

VI. Coacervari hic possent quamplurima documenta (1), quibus liqueret Abbates, Decanos, Episcopos, Comites, Dominos antiquas relaxasse servitutes, seu singulis privatim hominibus, seu vicis & conventibus hominum, a quibus non exigebatur *pro patrocinio & defensione, atque Mundeburdo*, nisi census annuus, jus molendini, & coquendi panis, jus in matrimonia, in successiones caducas, jus vindicandi usurpandique agros eorum, qui ipsi injussu domini alias in regiones demigrarent. Dominicalia hæc jura ipsæ quoque Ecclesiæ comparabant sibi, vel cum his legibus libertates condonabant, vel cum ea a sæcularibus dominis in ipsas transfundebantur. Ludovicus X. Galliæ Rex quidquid servitutem in Gallia superérat, prorsus extinxit eo Edicto, quod publici juris nuper fecit Lucas Dacherius in Spicilegio.

VII. Ita extinctæ fuere in Occidente Servitutes. Etenim tyrannica potius ea fuit conspiratio, quam definitio juridica, quando in Aragoniæ Comitiis Generalibus anno 1381. conquerentibus rusticis quibusdam de vi & sævitia quorundam Nobilium, abrupte responsum est, Ea de re actionem non dari: nec Regem ipsum in ejusmodi causas posse inquirere, penes Nobiles esse jus vitæ necisque in subditos omnes, nec judicio eos nisi summi Numinis subesse, iis quidem in causis. Minus forsan jam quis mirabitur, si tandiu gemuerit Hispania sub Maurorum jugo, cum & ipsi Hispani aliis tam grave servitutis jugum injecerint. In Orientales Christianos sævisse tandem cœlestem iram Guibertus Abbas advertit, Barbarorumque in servitutem eos impegisse, ea forsan de causa, quod infanda immanitate homines divenderent, distraherentque etiam gentibus procul dissitis. Quod horrori ille ait fuisse Latinis (2): *Taceo quoque contra consuetudinem Latinam, marium, fœminarumque, dignitatis etiam Christianæ personas, indifferenter emi, ac si bruta animalia distrahi, & longius a patria ad crudelitatis argumentum, ut Gentilium fiant mancipia vendendas emitti.*

VIII. Ita oblivione obruta est & quasi contumulata tum servitus, tum irregularitas servituti affixa. Gradum jam facio ad servitutem aliam, hominum judicio minus vilem, Clericatui nihilominus infestam, ut quæ plusculum etiam & mentes & voluntates hominum a Deo alienaret. Ea est Curialium irregularitas, & publicæ rei Administratorum. Curialium jam & nomen ipsum obsolevit, quod tota exterior rerum politia antiqua extincta sit. Diximus jam aliqua eorum superstitile vestigia post annum millesimum, cum Concilii Papiensis sub Benedicto VIII. confirmavit Henricus II. statuta, ubi servituti huic Curialium addicuntur Clerici, qui uxores contra Canones ductas abjicere detrectarint. Ubi & Justiniani citantur Leges, quæ eam pœnam indicunt: *Servata Justiniani Augusti æquitate, Curiæ civitatis tradatur, cujus est Clericus. Jure etenim manebit miser in Curia, quem Ecclesiæ regula depositum ejicit ab Ecclesia.*

IX. Quæ ex ratiociniis autem publicis emergit irregularitas, ea & fuit & erit semper notissima. Misit Anselmus (3) ad Lanfrancum Cantuariensem Archiepiscopum, Officialem ære alieno obrutum, & professionis tamen Monasticæ cupidissimum, ut persolutis ejus debitis Lanfrancus Monasteriorum fores illi aperiret. Cum Canonico Lincolniensi persuasisset Beatus Bernardus, ut pro Hierosolymitana peregrinatione, cui se devoverat, & cui se jam commiserat, apud Claram Vallem iter meditaretur ad cœlestem Hierosolymam: ad Episcopum Lincolniensem protinus litteras dedit (4), oransobtestansque, ut debita Canonici ejus exolveret, in idque Præbendæ reditus insumeret: *Ne in aliquo fraudator debiti, & prævaricator pacti inveniatur*: atque matri ejus condonaret usumfructum ejus domus, quam ipse in fundo Ecclesiæ construxerat, & agelluli quem ei legaverat.

Decretales ipsæ Pontificum (5) ad Clericatum non admittunt administratores, & obligatos ad ratiocinia, nisi post *deposita onera, & reddita ratiocinia*: quæ ipsæmet sunt voces perantiqui Concilii Carthaginensis. Servituti enim obligatus est ex hoc eodem Concilio, qui non habet *libertatem negotiorum & officiorum*. Hæc primum accusatio impacta fuit beatissimo Cantuariensi Archiepisco-

(1) Preuves, de l'histoire de Tournus, pag. 452. Recueil pour l'hist. de Bourgogne p. 45. 57. 58. 404. 428. Histoire des Comtes de Toul. pag. 161. 305. Bibl. Clun. Notæ 76. 77. 91. 92. Spic. t. 11. p. 385. & seq. Hisp. ill. T. 1. p. 243. Spondan. Ann. 1381. n. 4.

(2) Gesta Dei per Franc. L. 1. c. 2.

(3) L. 1. Ep. 13.

(4) Ep. 64.

(5) Extrav. De obligat. ad ratioc. c. 1.

piscopo Thomæ, quod nullas rationes ante ordinationem suam reddidisset redituum tot Episcopatuum & Abbatiarum vacantium, quorum administrator & custos erat: *Quod cum Cancellarius esset, & haberet vacantes Episcopatus & Abbatias, & multos reditus per annos plurimos in manu sua, nullam super his reddiderit rationem, quam modo Rex ipse requireret exhiberi*. Perculsus ea criminatione Thomas in Concilio Northamptonensi anno 1164. adhibitis in consilium amicis respondit tandem, ante ordinationem absolutum se a Rege fuisse nexibus omnibus Curiæ & rationibus administrationis quam gessisset (1): *Quæsitum est qualem me redderent Cantuariensi Ecclesiæ. Et responsum est, liberum & absolutum ab omni nexu Curiali.* Vides hic qui *Curiales* dici cœperint extremo hoc ævo, quod ab antiqua significatione distabat mirum quantum. Ita habet historia quatuor ex illis Auctoribus contexta, qui Thomæ alumni fuere. Joannes Salisberiensis ab his non discrepat (2): *Quis enim nesciebat, quod Rex Cancellarium suum ab omni administratione & obligatione liberum reddidit ad regimen Cantuariensis Ecclesiæ?*

Ab illustri Thomæ Cantuariensis exemplo & imitatione alienissimi erant Episcopi Siciliæ, quorum eodem prope tempore Petrus Blesensis commemorat, & implicamenta voluntaria in Officiis Aulicis, & probrosas servitutes, in quas sese ipsi dejiciebant, æstu quodam ambitionis & fœdissimæ cupiditatis abrepti (3): *Quidam per usurpatas sæculi administrationes se vinculo Curiali obnoxiant, & quasi renuntiaverint suæ privilegio dignitatis, calculum durioris eventus expectant. Nam pro causa hujusmodi hodie in Sicilia mancipati sunt Episcopi quidam carceralibus vinculis; nec aliquod expectant ab Ecclesia Romana solatium. Quibus improperatur a summo Pontifice, ut bibant de calice quem sibi temere miscuerunt.* Non immerito Pontifex suam illis tuitionem abnuebat, qui semet ipsi præcipites ultro agerent in Aulicæ hujus servitutis vincula.

X. Ad Monasticam Sixtus V. vetuit eos admitti professionem, qui ære alieno demersi, aut solvendo non essent, aut certe interminabilibus litibus implicandi præsagiebantur (4): rescissis illiusmodi professionibus omnibus. Hanc posteriorem clausulam, qua revocabantur hæ professiones, revocavit Clemens VIII. Joannis Gersonii ea de re Consultationem leges, (5) si voles, in historia Universitatis Parisiensis.

CAPUT LXXV. *P.4. l. 2. c. 25.*

Irregularitates Militum, & eorum omnium, qui vel mutilant, vel occidunt, post annum Christi millesimum.

I. Qui Pontifices exercitus instruxerint ad Ecclesiæ defensionem?

II. Concilia nihilo tamen minus milites pœnitentiæ subjecere. Exceptio belli justi, & pro Religione suscepti.

III. Quin & pœnitentiæ vice indicebantur expeditiones sacræ adversus Saracenos.

IV. Non idem licebat ad privatarum defensionem, quod pro causa Ecclesiæ universalis.

V. Ordines Militares Equitum sacræ militiæ additorum omnem a bellis sacris suspicionem eliminant.

VI. Militia justa sociari jam potest cum pœnitentium stationibus.

VII. B. Bernardus concionibus suis sacri belli tubam canit, quin & ipse summus Dux & Imperator sacræ militiæ deligitur. Id muneris ipse quidem abnuit, ut belli ejus justitiam miracula ab eo patrata declararunt.

VIII. De Ordinibus Religiosis Equitum. Eorum militiæ regulæ sanctissima. Quantos hæc bella sacra emacularine milites Ducesque, & beatæ Patriæ intulerint?

IX. Nec fas tamen unquam fuit Clericis vel pugnare, vel mutilare quenquam, vel occidere etiam in sui moderatam tutelam, prioribus quidem sæculis.

X. Clemens V. Papa primus omnium pronuntiavit, nihil incurri irregularitatis, si quis sui tuendi necessitate quempiam occidat.

XI. Ad singularia quædam exempla respondetur.

XII. De Clericis, qui ægrotos, vel sauciatos curant, vel rem Chirurgicam tractant.

I. Fuere ante Gregorium VII. Romani Pontifices, qui militaribus expeditionibus

(1) Baron. an. 1164. n. 16. 21.
(2) Ep. 186.
(3) L. de inst. Episc.
(4) Fagnan. in L. 1. Decr. p. 2. p. 342.
(5) Tom. 5. p. 205.

nibus Ecclesiæ libertates facultatesque tuendas quandoque esse censuerint. Præiverant in eam rem Leo IX. aliique anteriores complusculi Pontifices, Pipini, & Caroli Magni temporibus. Subjicit oculis Baronius ipse (1) Leonem IX. exercitu succinctum adversus Normannos in Apulia grassantes, & devictum quidem cruentissima pugna, sed a victoribus ipsis illo apparatu, honore, & triumpho exceptum, quo victores solent. Scripsit ad Leonem Petrus Damiani, (2) ut admoneret longe aliis, & præstantioribus armis olim de adversariis Ecclesiæ pulcherrimas retulisse victorias Gregorium Magnum, Ambrosium, aliosque seu Pontifices, seu Patres Ecclesiæ. Hortatus est aliquando Gregorius VII. Episcopos ipsos (3), ut militem armarent, cogerent, incenderent ad ferendas suppetias Constantinopolitano Imperatori: voluit ipsemet armata manu rebellantes Ravennates Præsules cogere ad officium, obsequiumque. Sed admirationi non potest non esse illud potissimum hujus Pontificis consilium, quo decreverat exercitum quinquaginta millium hominum jam congregatum ducere ipsemet Constantinopolim, ut Imperatori Græco adversus Saracenos opitularetur, Constantinopolitanam Ecclesiam Romanæ reconciliaret, inde Hierosolymam pergeret, eam Christianis vindicaret partibus, denique ad Armenorum aliarumque Orientis schismaticarum sectarum conversionem arma zelumque invictissimum converteret. Hæc ille ad Imperatorem Germaniæ perscripsit, quem & invitabat ad Ecclesiæ Occidentalis absente se tuitionem. Qui huic Pontifici suffecti sunt, sacrorum omnium in Orientem bellorum auctores & buccinatores fuere.

II. Eodem tamen ipso tempore, & Pontificatum gerente eodem Gregorio, Concilia Angliæ pœnitentiæ subjecere anno 1076. milites Willelmi Regis, ejus qui Normanniæ Ducum primus Angliam debellavit: in eorum singulos quos occiderant, unius anni definita est pœnitentia: triduum pro voluntate sauciandi; quadraginta dies in singulos eorum quos vulnerassent; Clericis vero eidem addictis pœnitentiæ, ac si crimine quopiam maculati fuissent. Concilium ipsum Romanum anno 1078. eam pronuntiavit falsam & simulatam esse pœnitentiam, si miles, si mercator, si iis implicatus quis artibus, quæ sine peccato exerceri vix possunt, illis non ante explicaret subduceretque se, quam pœnitentiam publicam amplecteretur (4): *Falsas pœnitentias dicimus, quæ non secundum auctoritatem sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicunque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non potest, si culpis gravioribus irretitus ad pœnitentiam veniret, recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, nisi arma deponat, ulteriusque non ferat, &c.*

Vetustissima ea est Ecclesiæ disciplina; ludibrium merum & inane spectaculum esse pœnitentiam, nisi se segreget quis a proximis peccandi occasionibus & illecebris, cujusmodi sunt artes illæ & professiones, quæ vix, aut ne vix quidem impleri citra peccatum possunt. Sed cum exterior Ecclesiæ disciplina nonnihil deflexisset, eidem Concilio Canonique inserta est clausula illa, quæ bellis pro Ecclesia & justitia gerendis suffragaretur; *Nisi arma deponat, ulteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum Episcoporum pro defendenda justitia.*

III. Cum sacra bella sub Urbano II. cœpissent, adeo non jussi sunt Pœnitentes arma deponere, ut militia ipsa in pœnitentiam infligeretur. Ideo & Meldense Concilium circumspectius jam verba libravit, dixitque fucatam illam esse, vanamque pœnitentiam, si qua inimica justitiæ bella gererentur (5): *Falsa pœnitentia est, si arma quis contra justitiam gerat.* Denudatæ sunt in Concilio Claromontano rationes variatæ in hac parte Ecclesiasticæ disciplinæ, & tamen inconcussis, & semper sui similibus Evangelicæ pietatis regulis consentaneæ. Possunt esse bella justa, sanctaque. Tot ejus rei argumenta, quot veteris Testamenti paginæ, quot capita. Sanctitas finis, & justitia propositi, quo quisque oculos convertit & cor, armis ipsis & cædibus miram fateor, sed certam tamen innocentiam aspergunt. Tam poterant ergo regulis justitiæ & sanctimoniæ aptari bella sacra, quæ Saracenis inferebamus, quam quorum olim Israelitis Dux auctorque fuit ipse Deus exercituum. En verba ipsa Canonis Claromontani, quo declaratur fore, ut vim & meritum pœnitentiæ publicæ militia illa obtineat (6): *Quicunque pro sola devotione, non pro honoris, vel pecuniæ adeptione, ad*

(1) Ann. 1053. n. 10. 11. (2) L. 8. Epist. 6. 7. (3) L. 9. Ep. 4. Baro n. an. 1074. n. 49.
(4) Can. 6. (5) Can. 16. (6) Can. 1.

ad liberandam Ecclesiam Dei Jerusalem profectus fuerit, iter illud pro omni pœnitentia reputetur.

Scripsit Paschalis II. Urbani II. successor ad Episcopos, Clericos, Duces exercituum, ipsosque exercitus in Asia (1): *Militiæ Christianæ in Asia triumphantis*: ut eos hortaretur ad parendum mandatis Episcopi, qui Apostolica fungebatur legatione. Gelasius II. absolutionem a peccatis omnibus, (2) hoc est indulgentiam veniamque plenissimam impartiit iis omnibus, qui in obsidione urbis Cæsaraugustanæ in Hispania occumberent, quam ejectis Mauris Christiani expugnare civitatem moliebantur. Concilium I. Lateranense sub Calisto II. anno 1122. eas indulgentias confirmavit Cruce signatis in Palæstina & in Hispania (3): *Suorum peccatorum remissionem concedimus.*

IV. Non alia poterat quam Ecclesiæ universalis contemplatio, utilitas, necessitas, salus in extremum adducta discrimen, exæquare ac compensare tot cædes, grassationesque, tot flagitia sceleraque, sine quibus non geruntur bella. Testem fidejussorem idoneum citabo Ivonem Episcopum Carnotensem, in Epistola ad Clerum Plebemque Carnotensem, ut eos abduceret ac deterreret a consilio quod inierant, de eo armata manu extrahendo a carceribus, quo a Vicecomite conjectus fuerat. Commonstrat autem non aliis olim armis (4), quam lacrymis & precibus decertasse Ecclesiam pro Petro educendo e carcere: ideoque nec jam committendum esse, ut incendia, expilationes, cædes adhibeantur, aliaque bellis hærentia mala, ad Episcopum libertati vindicandum (5): *Nolo adversum me implere faciatis aures Dei pauperum clamoribus, lamentis viduarum. Neque enim decens est, ut qui armis bellicis ad Episcopatum non veni, armis bellicis recuperem; quod non est Pastoris, sed invasoris.*

Ab hoc exemplo non recessisset Hildebertus Cenomanensis Episcopus, (6) quandoquidem consulenti Episcopo Carnotensi, de Presbytero, qui irruentem in se prædonem, & certam cædem illaturum lapide percussisset, occidissetque, quem ea de causa ab annis jam septem suspenderat a sacris altaris functionibus: respondit, non videri sibi sacerdotio unquam restitui eos posse, qui occiderint, tametsi necessitate salutis propriæ defendendæ compulsi fecerint: *Non videtur Sacerdotem reum sanguinis oportere deinceps ministrare, quamvis tuendæ necessitate salutis, homicidium incurrerit.* Confitetur tamen, si quid ejusmodi sua in Diœcesi contigisset, reum se ad Pontificem remissurum fuisse: *Reum ad Apostolicam misissem audientiam.*

Illud ergo fateri cogimur, quantumcunque jam & bella & calamitates individuæ belli comites non recusarentur pro causa & incolumitate universalis Ecclesiæ, nec Episcopos tamen, nec Presbyteros fas sibi esse duxisse, vel pro vita, & libertate sua tuenda remittere quidquam de priscis Ecclesiasticæ lenitatis regulis, & de humanitate ea, quæ cum Ecclesia Christi nata, alta & adulta est.

V. Enim vero ut pœnitentes vidimus expeditionibus militaribus pie & religiose implicatos: ita jam in conspectum se dabunt non Religiosi tantum & Monachi, sed religiosæ & monasticæ Congregationes, quæ sacræ militiæ & armorum gestationi sint dedicatæ. Ita sane patuit minus dissidere a professione Monastica & religiosa bellum & cruorem, quam a Clericatu.

Anno 1118. ex Willelmo Tyrio nobiles aliquot Equites in manus Patriarchæ Hierosolymitani professi sunt vitam vivere Canonicorum Regularium, religiosissima observatione obedientiæ, castitatis, & paupertatis (7): *More Canonicorum Regularium in castitate, obedientia, & sine proprio velle vivere professi sunt.* Patriarcha & Episcopi in remissionem peccatorum eis injunxere, ut arma induerent, & circumferrent, ad itinera purganda, tuendosque peregrinos Hierosolymitanos: *Ut vias & itinera, maxime ad salutem peregrinorum, contra latronum, & incursantium insidias pro viribus conservarent.* Nono post anno Concilium Trecense id institutum confirmavit, Regulamque ei præscripsit, cum ei Concilio interessent cum Legato Pontificio & Episcopis Abbates Cistercienses, & Præmonstratenses. Confirmarunt & Pontifices illud Equitum Templi institutum. Tanta sane nec minor opus erat auctoritas, quam Pontificum, Conciliorum, Episcoporum, sanctissimorumque Abbatum, atque in primis Bernardi, ut approbaretur nobis institutio Ordinis & Religiosi, ac si dicas Monastici simul

(1) Epist. 1. (2) Epist. 5. (3) Can. 11. (4) Epist. 100.
(5) Baron. an. 1095. n. 21. (6) Epist. 60. (7) L. 12. c. 7.

simul & militaris, in ea & ab ea ipsa Ecclesia, quæ Ministros semper suos tantopere a cæde & sanguine absterruerat. Vix quisquam sibi forsan persuasisset, Religiosam professionem cum militari sociari posse, nisi tantæ auctoritatis pondere obruti, fateri cogeremur, nomina mille, mille juvandi artes esse caritati: atque in dies singulos novas depromi sapientiæ machinas, quibus Numinis providentia suam fovet, amplificat & tutatur Ecclesiam. Ejus Regulæ unum hoc Caput hic adfero (1): *Sumpsit a nobis exordium genus hoc novum Religionis, ut videlicet Religioni militiam admisceretis, & sic Religio per militiam armata procedat, hostem sine culpa feriat.*

Anno 1158. Sancius III. Castellæ Rex Calatravam urbem dono dedit Ordini Cisterciensi, sub auctoritate Abbatis Fiteræ, ab Abbatia Scalæ Dei prognatæ, ut eam illi adversus Saracenos tuerentur. Eam Ordini suo Cisterciensis Abbas consociavit, ejusque Pater immediatus declaratus est Abbas Morimundensis, addita auctoritate visitandi, & corripiendi, immo & exauctorandi Magni Magistri, qui locum obtinet Abbatis.

Anno 1162. Alphonsus I. Rex Portugalliæ Girito Abbati Tarucensi, quæ filia est Claravallensis Abbatis, donavit Castrum Avisii, ubi & instituit Militiam sancti Benedicti Avisiensis, Equites ejus Ordinis omnes Abbati Claravallensi obnoxii subjectique sunt.

Alcantaræ Equitum Ordinem instituit Ferdinandus Legionis & Gallæciæ Rex, confirmavit Alexander III. Papa, conferruitque cum Ordine Cisterciensi sub auctoritate Capituli Generalis circa annum 1170.

Montesæ Militiam Equestrem instituit Joannes XXII. anno 1317. orante Jacobo II. Aragonum Rege, subjecitque Ordini Cisterciensi.

Denique idem ipse Pontifex a Portugalliæ Rege exoratus Ordinem Equitum Christi constituit, subjecitque Abbatiæ cuidam Ordinis Cisterciensis, de propagine Claravallis. Hæc paucis de Militaribus una, & Religiosis Ordinibus; de quibus paulo fusius infra, ubi ostensum rursus fuerit, quam ex innovatione hac Ecclesiasticæ Disciplinæ facillime jam pœnitentia & militia conjungi & conglutinari possent.

VI. Concilium Lateranense II. sub Innocentio II. anno 1139. Decreto supra relati Concilii Melfensis sese accommodans, flvium antiquum deflexit, ut novo se huic aptaret usui: cum falsas describeret pœnitentias (2): *Falsa fit pœnitentia, cum pœnitens ab officio, vel Curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nulla ratione prævalet, &c. aut si arma quis contra justitiam ferat.* Illud in eo Canone & in eo usu mirabile, quod innocentiæ propior, & a crimine alienior existimetur militia, quam fori, vel negotiorum & mercium professio.

VII. Expeditiones sacras Eugenius III. publicavit (3), iisdemque pœnitentiarum remissionibus prosecutus est, quibus prædecessores sui. Harum præco expeditionum & pene vexillifer fuit beatus Bernardus, cujus conciones tot cœlitus miraculis & ostentis illustratæ sunt, ut novæ huic Ecclesiarum Disciplinæ apertissime Deus, vel suffragator accederet, vel dux & incentor præiret. Longe pulcherrima est Annalium Ecclesiasticorum hæc portio (4). Synodus, seu Conventus Carnotensis anno 1146. ubi Crux proposita, expeditio promulgata fuit, ejus belli Ducem & summum Imperatorem Bernardum ipsum delegit. Id narrat ipsemet Bernardus, non sine stupore, & summa animi alienatione ab eo munere, quod tam immaniter dissentiret a se, a Presbytero, ab Abbate (5): *Me quasi in Ducem & Principem militiæ elegerunt, &c. Quis sum ego ut disponam castrorum acies? Ut egrediar ante facies armatorum? Aut quid tam remotum a professione mea?* Quam sibi tamen videtur, & utilis ea militia, & necessaria, præstantissime edisseruit idem Bernardus in ea, quam ad Spirenses scripsit Epistola, ubi edocet, quam accommodata sint hæc bella, ut servire justitiæ, Ecclesiæ, Deo, edoceantur & insuescant homines magno prorsus numero, magnoque animo, & ad arma, ad prælia, ad vim, & cædes, quasi naturæ sponte propensissimi (6): *Quid est enim, nisi exquisita prorsus & inventibilis soli Deo occasio salvationis, quod homicidas, raptores, adulteros, perjuros, de servitio suo admonere dignatur Omnipotens, &c. Habes nunc fortis miles, habes vir bellicose, ubi dimices absque periculo: ubi vincere gloria, & mori lucrum est, &c. Susci-*

pe

(1) Cap. 51. (2) Can. 22. (3) Ep. 1. (4) Baro.
(5) Ep. 256. (6) Ep. 322.

pe crucis signum, & omnium pariter, de quibus corde contrito confessionem feceris, indulgentiam obtinebis.

VIII. Cistercienfibus Monachis hoc ipso ævo, dum inter ipsa sui instituti exordia vehementius ferverent, accepta feruntur Ordinum Militarium complurium instituta, ut paulo ante ostendimus. Ingenio, zelo & fervori Bernardi, ut vides satis manifeste, hæc consentiebant, qui lumen ipse & insigne decus erat Ordinis Cisterciensis (1). Quinto aut sexto post obitum Bernardi anno, nempe 1158. jacta sunt fundamenta Ordinis Equitum Calatravæ, auspiciis & industria Cistercienfium.

Anno 1175. Alexander III. approbavit & certis regulis astrinxit Ordinem Equitum sancti Jacobi in Hispania, (2), quibus & conjugii copiam fecit, sed ad extergenda per pœnitentiam peccata, militiam sacram indixit illis perpetuam. Erat enim vero horum Equitum continuata & perpetua belli sacri expeditio adversus Saracenos jamdiu Hispaniæ incubantes. Eam regulam confirmavit Innocentius III. qua illis imitandos ostendit primigeniæ fideles Ecclesiæ, qui tum religiosissimam vivebant vitam, nec tamen conjugia repudiabant. Quod ad militiam vero pertinet, vide quibus eam Innocentius temperaret documentis, ut pietati concinat, & Christianæ religionis: *Districte præcipitur, ut in Saracenos, non humanæ laudis amore, non desiderio sanguinis effundendi, non terrenarum rerum cupiditate grassentur, sed id tantum in pugna sua intendant, ut vel Christianos ab eorum tueantur incursu, vel ipsos ad culturam possint Christianæ fidei provocare.*

Qui non oscitanter pervolutarint commentarios expeditionum sacrarum, maxime vero sancti Ludovici Galliæ Regis, & quæ de his potissimum scripsit Joinvillæus, facillime sibi persuadebunt, non hunc tantum Regem sanctissimum, sed & complures alios Optimates, Nobiles, Militesque his sese commisisse bellis, animo ad pietatem, ad religionem, ad sanctimoniam composito, & eo quem desideraverat Innocentius III. quem præscripserat Concilium Claro montanum. Pulcherrime Neubrigensis in Historia sua declaravit (3), sacra hæc bella auspicatoria multo fuisse & feliciora ad cœlestis, quam ad terrenæ Hierosolymæ incrementa gloriæ: illos omnium ait fortunatissimos fuisse, qui in iis infortunio quopiam, vel morbo oppressi, piæ & salubri qua fungebantur pœnitentiæ immortui essent; cum ex adverso, qui rediere incolumes, in pristinorum flagitiorum voraginem sese demerserint.

Scholæ Theologicæ lumen Thomas Aquinas (4) speciali articulo patrocinatus est Militaribus Religionibus; ubi approbat pium esse, & virtuti adprime congruum sua non repetere: impium vicissim fore, non repetere aliena bona, nostræ fidei commendata; denique religiosissimum esse, Religionis contumelias & damna ulcisci.

In Hispania tantum non Martyrum honoribus affecti sunt, qui interfecti fuere in obsidione Ulyssiponensi (5), quando a Mauris ea recepta est, & in ejus victoriæ memoriam extructa Ecclesia B. Mariæ de *Martyribus*, unde postea oriundus fuit Bartholomæus ille de Martyribus, Braccharensis Archiepiscopus, fama virtutum & sanctitate conspicuus, tempore Concilii Tridentini.

Complura apud Guibertum Abbatem exempla (6) legere est, ubi Pontifices & Episcopi tela signaque militaria non explicabant, nisi ut justitia, pax, felicitas iis conciliaretur, qui mitterentur sub jugum.

IX. Sed quanquam his bellis se & pœnitentes, & religiosi Equites a pristinis maculis expiarent, cœlestique contemperarent patriæ: fas tamen nunquam fuit sacris ministris, a quibus illa immolatur quotidie victima, quæ sanguinem non alienum, sed suum fudit, huic se inserere militiæ, aut religionis & pietatis adversariorum sanguinem effundere. Concilio Budensi anni 1279. permittuntur tantum hostem propulsare Ecclesiæ, patriæque, urgente necessitate, non adgredi, non congredi (7): *Nec bellicis actibus se implicent vel involvant, nisi forte pro Ecclesiarum suarum & patriæ defensione; non ad impugnandum, vel propulsandum, sed ad defensionem tantum, si necessitas eos compellat, & tunc in propriis personis non pugnent.*

Synodus Nemausensis anno 1284. vetuit etiam ne Clerici Chirurgiæ illi vacarent, quæ ferrum ignemque ad novet (8): *Nullus quoque Clericus in sacro Ordine constitutus, ali-*

(1) Annal. Cist. Tom. 2. p. 305. (2) Append. 1. Epist. 20. Regest 13. Epist. 11.
(3) Neubrig. l. 3. c. 28. 30. (4) 2. 2. q. 188. art. 3. (5) Rain. ann. 1452. n. 12.
(6) Pag. 517. 672. 677. (7) Can. 7. (8) Can. 35.

aliquam Chirurgiæ artem exerceat, quæ ad ustionem, vel incisionem inducat. Synodus Bajocensis anni 1300. idem decrevit. Prudentiæ ea erat cautio cum Innocentius III. Capite *Sua nos*, *De homicidio*, velit Monachum levi saltem purgari ante pœnitentia, quam rem sacram faciat, si Chirurgiam exercens, quantacunque esset & industria & diligentia, ita curasset quempiam, ut in ipsa curatione exanimaretur: *Licet Monachus multum deliquerit, alienum officium usurpando*, &c.

Irregulares pronuntiaverat Alexander III. qui occiderent vel mutilarent eos quibuscum depugnarent, nulla his dispensandi copia Episcopis facta (1): *Si homicidium, vel membrorum diminutio fuerit subsecuta*. Cœlestinus III. Presbyterum irregularitate innodatum censuit, quod ut pro illorum temporum consuetudine iis aliqua prælio terminaretur, militem suo loco subrogasset, a quo adversarius neci deditus fuerat. Et hi quidem duo Pontifices alibi edixerunt, nihil irregularitatis illatum fuisse iis duobus Clericis, qui socii & comites eorum fuerant, qui hostes & prædones armata manu propulsabant: sed ideo certe, quod neuter eorum quenquam percussisset (2): *Aliquem non percussit*, Irregularem Innocentius III. eum judicavit Presbyterum, qui a prædone percussus, ferro vicissim caput ejus percusserat: propterea quod quanquam vim vi repellere fas sit, in eo ipso tamen is tenendus sit modus, qui a vindicta omnino procul sit (3): *Quamvis vim vi repellere omnes leges & omnia jura permittant: quia tamen id fieri debet cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam*, &c.

Paulo dilucidius Pœnitentiale Romanum pronuntiarat Presbyterum, qui latronem a quo sibi mors intentabatur, occidisset, exauctorari non debere: quanquam dum vita superaret, de eo pœnitentiam agere deberet (4): *Si sine odii meditatione, te tuaque liberando, hujusmodi diaboli membra interfecisti, secundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei, si aliquid jejunare volueris, bonum est tibi, & eleemosynam fac largiter: Si Presbyter eadem fecerit, non deponatur; tamen quamdiu vivit, pœnitentiam agat*. Ingens rursus ibidem discrimen inter laicum, cui vim vi repellenti, & ita occidenti, nihil pœnitentiæ infligitur, & Presbyterum, qui eadem de causa præcipitur, quandiu vitam, tandiu & pœnitentiam protrahere. Abunde hinc patet eo sæculo, immo & sequenti, irregulares fuisse adhuc ejusmodi homicidii auctores Presbyteros, dum vim vi repellunt. Nec illud quidem scire potuimus, quo tempore id Decretum Pœnitentiali Romano inscriptum sit, cum id genus libris nova in dies accedant additamenta.

X. Primus ergo omnium existimari potest Clemens V. irregularitate posthac solvisse eos, qui quenquam occiderent, propriæ salutis tuendæ necessitate (5): *Nullam ex hoc irregularitatem incurrit, qui aliter mortem vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem*. Et in hac ipsa tamen specie Tridentina Synodus dispensationem opus esse declaravit, quanquam eam censuerit recusari non posse (6): *Vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet* &c. *Quam ob causam etiam ad sacrorum Ordinum & Altaris ministerium, & beneficia quæcunque ac dignitates, jure quodammodo dispensatio debeatur*, &c. Pœnitentia quam Pœnitentiale Romanum Presbytero infligit, occidenti prædonem, a quo alias occideretur, & ea quam Tridentini Patres necessariam adhuc existimant dispensationem, satis argumenti habet, ut quondam irregularitas his homicidiis inhæsisse intelligatur.

XI. Hac excepta, reliquæ omnes cædes mutilationesque, etiam in bellis sacris, ex quibus tantum gloriæ & sanctitatis affluebat Pœnitentibus, Religiosis Equitibus, & pene Martyribus, canonicam irregularitatem invehunt, quæ Ordines & suscipi vetet, & exerceri. Quæ sanctissima videri possit Agni cœlestis æmulatio, ne ministri sui alium quam suum ipsius effundant sanguinem, qui semel fusus, & ipsis, & orbi universo immortalem vitam refudit. Concessit Pius II. (7) censurarum & irregularitatum omnium obliterationem Monachis, Presbyteris, Clericisve omnibus, qui Portugalliæ Regi affuerant, Altaceram obsidenti, anno 1459. in Africa ipsa. Ex quibus inferes, ubi Alexander VI. anno 1501. (8) Episcopo Vilnensi in Lithuania concessit, ut in Ecclesiæ & Patriæ defensionem copias mili-

(1) Extrav. De Cleric. pugn. c. 1. 2.
(2) De Clerico percussore c. 1.
(3) C. Significasti, De homicid.
(4) C. Interfecisti.
(5) C. Si furiosus. De homicidio.
(6) Sess. 14. c. 7.
(7) Rainald. n. 82.
(8) Rainald. n. 42.

militares contraheret; non tamen id Episcopis, vel Clericis ullis esse permissum, ut arma induerent ipsi, vel distringerent.

XII. Excidit nobis de re chirurgica per Clericos exercenda superius agentibus, quod hic suppleri satius sit, quam prorsus omitti. Anxium non habebat beatum Fulbertum (1) ea sollicitudo & caritas, quæ ægrotos curabat, ne hinc aliqua ei crearetur irregularitas, cum per Epistolas præscribebat, quæ salutifera fore illis augurabatur. Censuit quoque Innocentius III. Monachum Presbyteratu gaudentem, chirurgica exercentem, abstineri non debere a sacris muniis, etsi muliercula, cujus scrophulas curabat, extincta fuisset, quod validiori se vento objecisset, præter ejus vetitum, postquam ulcus ab eo fuerat incisum (2): *Licet Monachus deliquerit alienum officium usurpando, quod sibi minime congruebat: si tamen culpa pietatis, & non cupiditatis id egit, & peritus erat in exercitio Chirurgiæ, omnemque studuit diligentiam quam debuit adhibere, non est ex eo, quod per culpam mulieris contra consilium ejus accidit, adeo reprobandus, quin post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, ut divina valeat celebrare.* Itaque si par adsit dexteritas & diligentia, nihil contrahitur irregularitatis exercendis chirurgicis sectionibus, etsi iis abstinere se debeant Clerici.

CAPUT LXXVI. *P. 4. l. 2. c. 26.*

Irregularitas Judicum criminalium post annum millesimum.

I. II. Sæpius prohibentur in Conciliis Clerici, saltem majores, ne præsentes sint judiciis mortis, nec influant quoquo modo per sese, vel per alios: ne denique præsto sint executioni.

III. De iis quos Curia sæculari permittit Ecclesia, quanquam pœnarum veniam fieri deposcit.

IV. Decretalis Bonifacii VIII. qua usus hodiernus constituitur, ut Ballivi Episcoporum reos morti addicant.

V. Utque Clerici reos Judicibus dimittant, contestati, abhorrere a judicio, & a pœna capitis. Quæ ratio & origo hujus novæ disciplinæ?

VI. Frequentes & multæ Clericorum interfectiones eam importarunt disciplinæ immutationem.

VII. Judicio mortis nunquam præsto adsunt Clerici.

VIII. IX. Superstites quædam reliquiæ priscæ Ecclesiarum clementiæ, adeoque & Principum Clericis rem gratam facere cupientium. An pœnitentia publica possit vicem implere extremi & capitalis judicii?

X. In has Disciplinæ innovationes aliqua observantur.

XI. Græcorum consuetudines.

I. IN Concilio Londinensi anno 1075. innovata sunt Decreta Elibertani & Toletani Concilii adversus eos Clericos, qui vel Judices, vel ministri forent judiciorum mortis vel mutilationis: *Nullus ex Clero hominem occidendum; vel membris truncandum judicet, vel judicantibus suæ auctoritatis favorem commodet.* Non ita facile est hæc verba; *Suæ auctoritatis favorem commodet*, iis placare & conciliare, quibus aperte irascuntur Episcopis, aliisque præpotentibus Beneficiariis, qui temporali jurisdictioni suæ Ballivos, aliosque ministros præficiunt exercendæ cum potestate vitæ & necis. Specialiter enim hoc Canone designantur Episcopi, & Abbates, & secernitur quidquid ab eo, qui judicandi potestatem delegat, etiam in causa mortis; denique utrumque declaratur a Clericatu alienum.

Concilium Londinense anni 1102. a Clericatu summovit Judices sanguinis (3): *Clerici ne sint Judicis sanguinis.* Paulo prolixius ejusdem urbis Concilium anno 1175. habitum (4): *His qui in sacris Ordinibus constituti sunt judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se membrorum truncationes faciant, aut inferendas judicent. Quod si quis tale fecerit, concessi Ordinis privetur officio, & loco. Inhibemus etiam sub interminatione anathematis, ne quis sacerdos habeat Vicecomitatum, aut Præpositi sæcularis officium.*

Hinc quidem Clericos tantum majores hic Canon complectitur, & ea prisci rigoris nonnulla remissio est. At cum alias prohibeat Episcopis, ne Vicecomitatus, vel sæculares gerant Præpositiuras, subvereri videtur, ne eo munere adducantur ad judicia mortis, capitaliaque supplicia, auctoritate

(1) Ep. 62. 113. (2) Regest. 15. Ep. 159. (3) Can. 8. (4) Can. 3.

tate ſua aliquando munienda. Non præcipitur eo Canone, ut alios ad id Officiales præficiant & ſufficiant ſibi; ſed omnino vetatur, ne Vicecomires ſint, quod ei muneri illigatum ſit jus & officium capitalium judiciorum.

Striĉtius etiam aliquanto Concilium Lateranenſe IV. anno 1215. Nec enim duntaxat prohibuit ne Clerici ſententiam mortis dicerent, aut ſuffragium ferrent: ſed etiam ne præſentes eſſent ejuſmodi ſententiis, ne diĉtarent: nec damna & contumelias aliis telis ab illis arceri voluit, quam excommunicationibus & cenſuris: denique prohibuit, ne qua in bellicas machinas Præfeĉtura induerentur: nec illam unquam Chirurgiæ partem exercerent, quæ urit, ſecatque (1): *Sententiam ſanguinis nullus Clericus diĉtet aut proferat. Sed nec ſanguinis vindiĉtam exerceat, aut ubi exercetur, interſit. Si quis autem hujuſmodi occaſione ſtatuti, Eccleſiis, aut Eccleſiaſticis perſonis aliquod diſpendium præſumpſerit inferre, per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcatur. Nec quiſquam Clericus litteras ſcribat, aut diĉtet, pro vindiĉta ſanguinis deſtinandas. Unde in Curiis Principum hæc ſollicitudo non Clericis, ſed laicis committatur. Nullus quoque Clericus ruptariis, aut balliſtariis, aut hujuſmodi viris ſanguinum præponatur nec illam Chirurgiæ partem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdotes exerceant, quæ ad uſtionem vel inciſionem inducit*. Cum ea ætate Cancellarii, Notarii, Secretariique Principum ex Clericis plerumque aſciſcerentur, neceſſaria prorſus cautione proviſum eſt hoc Concilio, ne eorum manus immolandæ cœleſti Viĉtimæ quas conſecraſſent, adhiberentur conſcribendis iis chartis, quæ mortis nuntiæ & miniſtræ eſſent. Quoad aliam cautionem, ne publicis adſint reorum cruciatibus, non ex eo tamen ſpeĉtaculo pertimeſcenda ulla eſt irregularitas: ſicut nec ex Chirurgica operatione, ſi modo abfuerit periculum mortis, vel mors ipſa, & mutilatio.

II. Anno 1222. in Concilio Oxfordienſi innovatæ ſunt hæ prohibitiones ſcribendi, diĉtandive chartas ſanguinis; itemque ne judicio capitali, ejuſve executioni Clerici adſint (2): *Aut ubi judicium ſanguinis tractatur aut exercetur*. Sed ibi arĉtatum eſt hoc Decretum Lateranenſis Concilii ad Beneficiarios, & ad Ordines ſacros; addita- que cautio, ne Officia, vel Dignitates induantur, quibus funĉtionibus Judicum Capitalium implicentur (3): *Clerici Beneficiati, aut in ſacris Ordinibus conſtituti, non ſint Seneſcalli, aut Ballivi talium adminiſtrationum, nec juriſdiĉtiones exerceant ſæculares, præſertim illas, quibus judicium ſanguinis eſt annexum*. Ea ſtatuta innovata ſunt in Concilio Burdigalenſi (4) anni 1255. & in Londinenſi anni 1268. ubi ampliata res eſt ad Clericos omnes, qui funĉtionibus quoque Advocatorum & Aſſeſſorum in cauſis capitalibus interdicuntur. In Concilio Budenſi anni 1279. poſt innovatum Canonem Concilii Lateranenſis IV. etiam quoad Chirurgicas ſeĉtiones, uſtioneſque; & prohibitionem ibi diſertis verbis factam, ne benediĉtione & prece ulla perfunderentur inſtrumenta probationis tunc uſitariſſimæ, ad eruendam veritatem, per aquam calidam, aut frigidam, aut per ignitum ferrum: cauſa ſubjicitur, nimirum ea, quod ſi cujus inde forte mors emergat, irregulares ſint habendi: *Sciens quod ſi ex hujuſmodi mors vel membri mutilatio fuerit ſubſecuta, irregularitatis laqueum non evades*.

Plerique eorum Canonum in hodiernas Decretales conjeĉti ſunt: ſed & ibi legitur adhuc exauĉtoratus ab Innocentio III. Epiſcopus Albingaunenſis, quod igniti ferri probationi præſens affuiſſet, ubi reus manum aduſſerat; quodque a Judice ſententiam rogatus, reſponderat, perperam facturum, ſi reum elabi ſineret: denique quod ſupplicio præſens affuiſſet (5): *Cum his non tantum auĉtoritatem præſtiterit, verum etiam præſentiam exhibuerit corporalem, ipſum indignum altaris miniſterio reputamus. Cum igitur Pontificale officium ſine altaris miniſterio non valeat adimpleri, &c.*

III. Verum ad ſubtiliorem progrediendum nobis eſt ſpeciem. Idem ipſe Innocentius III. Canones illuminans antiquos & Decretum, quo jubetur, ut Clericus falſi Conviĉtus deponatur, & Curiæ mox tradatur ſæculari: *Ut verbum illud, quod in antiquis Canonibus, & in noſtro decreto contra falſarios edito continetur, videlicet ut Clericus per Eccleſiaſticum Judicem degradatus, ſæculari tradatur Curiæ puniendus*: ſtatuit mox ibidem, ut efficaciſſime pro eo intercedat Eccleſia apud Judices ſæculares, ne quam mortis ſententiam pro-

(1) Can. 18. (2) Can. 7. (3) Can. 10. [4] Can. 6. 7. [5] L. 3. Tit. 50.

proferant (1): *Pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum sententia moderetur.*

Cum hæc Ecclesiæ interventio frustretur ut plurimum, addubitari possit, an ea definitio satis consentiat doctrinæ & disciplinæ priscorum Ecclesiæ sæculorum, quando non raro extorquebantur Ministris cruentis rei, nec Judici unquam restituebantur, qui in Ecclesias confugerant, nisi de vita saltem condonanda impetratus esset eorum assensus. Ideo & fatetur hic Pontifex, non unam Antecessoribus suis omnibus sententiam placuisse: *Cum quidam Antecessorum nostrorum super hoc consulti diversa responderint*. Atque idem ipse ad Episcopum Parisiensem scripsit, ut pœnitentia & perpetuo carcere animadverteret in falsarium, quem mandato suo comprehendi fecisset: *Pro illo falsario scelerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipsum includas*. Hæc denique *efficax* interventio, nomine tenus efficax erit, nisi judicibus blandiatur, vel expugnet pollicitationem non auferendæ vitæ.

Scripsit quidem rursus idem Pontifex ad Episcopum Slesvicensem (2), potuisse ab eo implorari Regiæ potestatis opem, quo Decimas solvere adigerentur, cum Censuræ Ecclesiæ nihil promovissent: denique si quos ea de causa Rex capite plecteret, *eorum foret duritiæ, & malitiæ imputandum.* Verum longa erat hujus speciei distantia. Poterant enim rustici Decimas persolvere, atque ita a Regiæ vindictæ laqueis sese explicare. Necdum conjuratum ab illis erat, cum tuitionem Regiam interpellavit Episcopus. Denique non ipse eos Episcopus Judici tradit: & vel a Judice comprehensi, possunt parere legi, & supplicio eximi.

IV. Utrumque hunc scrupulum exemit Bonifacius VIII. Ecclesiasticamque Disciplinam eo perduxit, quo nunc redacta est: rum circa Ballivos, aliosque Judices a Prælatis Ecclesiasticis delegatos, & a quibus persæpe mortis pœnæ decernuntur; tum circa Clericos quoslibet, qui apud Judices sæculares conqueruntur de iis criminibus hominum sibi infensorum, quæ capitalia quidem ipsa sunt, sed in quæ contestentur ipsi nolle se, ut rigor legum distringatur. Promo ipsa verba Decreti Bonifacii, cujus si verba singula accurate pensitentur, facile intelligetur, quantum discedat hoc Decretis ab aliis aliorum Pontificum supra relatis (3): *Episcopus sive quicunque alius Prælatus vel Clericus jurisdictionem obtinens temporalem, si homicidio, vel alio maleficio commisso, Ballivo suo, vel alii cuicunque injungat, ut super hoc veritatem inquirens, justitiæ debitum exequatur: irregularis censeri non debet, quamvis ipse Ballivus, vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit, justitia mediante. Nam licet Clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen cum jurisdictionem obtinent temporalem, debent & possunt, metu irregularitatis cessante, aliis delegare.*

Haud equidem dubito, quin hic jam recentior vigeret usus, cum hoc decretum Bonifacius promulgabat. Verum nequedum ita obsoleverat memoria prioris consuetudinis Ecclesiasticæ, ut non aliquo augerentur scrupulo, cum ab ea deviare se sentirent. Canonicis antiquis regulis abunde obsequi se putabant, eo quod Vicecomites & Ballivi dominorum temporalium esse recusarent, ad eorum jurisdictionem exercendam: at propriam ipsi jurisdictionem exercebant suis Beneficiis innexam, sin minus per se, saltem per substitutos sibi Dominos, vel Ballivos. Hic enim vero non improbabiliter creditur sua ipsos pupugisse conscientia, & intus persensisse. Si non possent ad exercendam jurisdictionem cruentam ab aliis delegari, tam non posse etiam alios delegare: si Ministri esse non poterant, multo minus auctores esse primarios delegatæ jurisdictionis ad fundendum sanguinem. Denique cum vel primoribus fere sæculis Episcopi Ducum Comitumque dignitates & munia essent adepti, cum temporali jurisdictione, nunquam tamen eos illam, sive per se, sive per alios ad cruentas executiones adhibuisse: cum familiare tunc usque adeo esset, capitalia crimina publicis pœnitentiis expiari, & impunitatem reorum morti addictorum a Judicibus publicis, vel impetrari, vel extorqueri. Visum est forsan Bonifacio, ea utilitate & dignitate, quæ ad Ecclesiam redundabat ex temporali dominio, compensari posse eam disciplinæ remissioris labeculam. Itaque palam permisit, quod jam prohiberi non poterat nisi difficillime: cum jam non fere posset Ecclesia

(1) C. Novim. de verbor. signif.
(2) C. Postulasti, De homicidio. Regest. 16. Ep. 26.
(3) Sexti l. 3. Tit. 24. c. 3.

clesia antiquam retinere mansuetudinem suam, nisi omnium prorsus flagitiorum impunitatem tandem inveheret, ex qua quantum periculi Reipublicæ Christianæ immineret, quorsum attinet dicere, cum res ipsa vociferetur?

Illud enim sedulo observandum venit, paulo ante tempora Bonifacii, jurisdictiones temporales, & alias ut vocant justitias, perpetuas esse cœpisse, & hæreditarias, cum antea ad tempus tantum delegarentur. Adde & illud Tilletii (1), anno 1287. a Rege Philippo Pulchro constitutum esse, ut Prælati ipsi, quibus temporales aliquæ essent jurisdictiones, jam non possent eas nisi per laicos Præpositos Ballivosque exercere. Ante ergo Clericis hæ præposituræ, vel Ballivatus demandabantur. Unde nec ex his unquam Tribunalibus stilla sanguinis ulla manabat. Sed senescebat humanum genus, ingravescebat improbitas, nec jam tam castæ disciplinæ & tam lenis patiens erat.

V. Novitas altera disciplinæ, cui favorem & vim addidit Bonifacius VIII. Clericos spectat, qui noxios insimulant capitalium flagitiorum, subducuntque se irregularitati, una illa obnuntiatione, quod pœna sanguinis eos affici nolint (2): *Protestando expresse; quod ad pœnam sanguinis non intendunt*. Rationem vero eam prætendit Pontifex certe gravissimam, quod alioqui Clerici passim cæderentur, compilarentur: *Daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bonum libere deprædandi*. De his sollicita minus fuerat antiquior Ecclesia: sed tempore Bonifacii ad eum furoris, & insolentiæ cumulum evaserat nequitia scelestorum hominum adversus Clericos, Clericorumque res, ut ea in re quidem veterem immutari disciplinam, exasperari mansuetudinem Ecclesiæ necesse fuerit, ut consultum esset saluti Clericorum temporali, & æternæ hujusmodi grassatorum.

Narrat Petrus Damiani (3), ut impiis qui Martyrum sanguine manus suas cruentaverant, Rex Christianis imbutus institutis vitam condonaverit; utque catenæ ipsæ, quibus eos constrinxerat tantum, ab ipsa Martyrum sepulcra divina quadam vi obtritæ fuerint. Edidit tamen idem ipse Petrus tractatum de eo argumento, ut Christianos Principes temporales ad ulciscenda impiorum facinora incenderet hoc solemni constituto discrimine inter Magistratum temporalem & Ecclesiasticum (4): *Non omnia membra Ecclesiæ uno funguntur officio, aliud namque Sacerdoti, aliud competit Judici, &c. Aliud gladius Principis, aliud infula Sacerdotis.*

VI. Corripuit gravissime Hildebertus Presbyterum, qui torqueri jusserat eum qui furti suspectus esset: admonuitque Sacerdotum esse, non reos plectere, sed suis eos precibus relevare (5): *Neque enim carnifex es, sed sacrifex, pro reis quidem, sed non reos immolare constituitur*. Sed plus satis confidebant scelesti huic Clericorum clementiæ. Usque ad annum 1176. in Anglia, qui vulnere gravi, vel morte effecissent Episcopos, Presbyteros, Clericosque, non alia afficiebantur pœna, quam ut Romam pergerent, a Pontifice absolvendi ab excommunicatione, qua innexi essent; quod & facile consequebantur. Hoc eodem anno Cantuariensis Episcopus Richardus litteras ad Episcopos Angliæ dedit, quo ea consuetudo expungeretur. Pauca hic delibo ex iis litteris (6): *Si quis Sacerdotem, sive Clericum, minoris aut majoris status occiderit, sola excommunicatione contenta Ecclesia, materialis gladii opem non requiris, &c. Porro Clerici vel Episcopi occisores Romam mittuntur, euntesque in deliciis, cum plenitudine Apostolicæ gratiæ, & majori delinquendi audacia revertuntur*. Servata fuerat integra Pontifici ejus facinoris & illigatæ ei excommunicationis absolutio, ut Romana hæc peregrinatio pœnitentiæ canonicæ loco infligeretur, laicorumque immanitatem retardaret. Sed postquam ipso usu trita fuit & facilis Romana peregrinatio; & ludus jam magis, quam labor, alia tentanda fuere remedia. Auctores fuerant Episcopi, ut ea excommunicatio Pontifici absolvenda reservaretur, utque Romam omnino pergendum esset. Ubi ea re parum profici jam compertum fuit, illi ipsi Episcopi efficacius commentati sunt remedium, ut ad gladium Principis recurreretur: *Duo sunt gladii, qui mutuum a se mendicant auxilium, atque ad invicem sibi vires impertiuntur alternas: Sacerdotium Regibus, & Sacerdotibus Regnum*. Gregorii Papæ, Nicolai item I. & Concilii Carthaginensis III.

(1) Du Tillet T. 2. p. 34.
(2) Sexti l. 5. Tit. 4. c. 2.
(3) In vita S. Romualdi c. 28.
(4) Opusc. 57.
(5) Ep. 30.
(6) Spicil. to. 8. p. 472. An. Cist. t. 3. p. 30.

III. auctoritate niti se jactabat Archiepiscopus Cantuariensis. Ex iis quæ hactenus disputata sunt a nobis, non facile adducetur quisquam, ut in ea fuisse credat vel Gregorium, vel Nicolaum sententia, vel Patres olim Africanos. Sed ne id quidem necesse est. Sufficit enim, ut eo jam novo opus esset medicamento, ad novas Ecclesiasticæ disciplinæ ægritudines abigendas.

VII. Illud constantissime observatum est extrema hac ætate, ut ne Prælati, vel Clerici capitalibus unquam judiciis interessent (1). Quando sub Carolo VII. Galliæ Rege instauratum est judicium Ducis Alenconii, Joannes Juvenalis Ursinius Archiepiscopus Remensis, qui præsens aderat cum aliis Paribus Ecclesiasticis, a Rege impetravit, ut inde ipsi secederent cum Magistris Libellorum supplicum, Episcopo Parisiensi, & Abbate sancti Dionysii, cum primum sententiæ rogarentur in causa capitali; præfati & contestati tamen, *ut indulgentia rigori juris anteponeretur*: quibus Prælatorum precibus Rex ipse in eam indulgentiam assensus est, postquam reus Judicum sententia morti addictus fuit. Episcopi Pares, & Consiliarii Clerici discesserunt etiam, cum anno 1523. in Borbonium Comitem Stabuli capitale judicium institutum est.

VIII. Juvabit & illud hic monuisse, quanquam varias Ecclesiasticæ disciplinæ vicissitudines temporum lapsus & importunitas invexerit, ut remitti necesse tandem fuerit permultum de avita & primigenia lenitate: fulgurasse tamen subinde aliqua vetustissimæ clementiæ lumina & exempla. Observatum est ab historiæ Scoticæ Scriptoribus (2) ad annum 1402. cessasse miracula & ostenta cœlestia ad tumulum Davidis Principis, ex quo Jacobus germanus ejus Scotiæ Rex ultorem gladium in eos exeruit, qui eum inedia necaverant in carcere, quo eum Robertus Rex & pater conjecerat, ut lascivientis juventæ ferocitatem comprimeret.

Fatetur Covarruvias Hostiensem aliosque Canonistas existimasse, pœnitentia publica ita extingui abolerique crimen, ut ne Judices quidem publici de eo jam cognoscere possent. His recentioribus Canonum interpretibus, antiquioris sub Imperio maxime Caroli Magni disciplinæ aliquid interluxerat: tum enim pleraque capitalia crimina pœnitentiæ publicæ actione revera dispungebantur, ut jam in ea Regii Judices inquirere non possent. Quanquam autem Hostiensi repugnet Covarruvias, in eandem tamen videtur tandem ipsemet reflecti sententiam, quantum ad eos qui perpetuæ mancipantur pœnitentiæ (3): *Posset profecto opinio Hostiensis & Imolæ procedere in eo qui damnatus est ad perpetuam pœnitentiam, nam hic censetur constitutus sub Ecclesiæ protectione. Dubito tamen, an id admissuri sint Judices sæculares.*

In postremis Editionibus Conciliorum Generalium, obvias se dant Constitutiones variæ Regum Anglorum (4), antequam eam Insulam Duces Neustriæ suæ ditioni subjicerent. Crimina ibi omnia castigantur Ecclesiastica vere lenitate. Matthæus Paris de Conventu Clarendunensi agens anno 1164. eam fuisse testificatur Regis mentem, ut Clericus facinoris convictus, ab Episcopo primum deponeretur, tum sæculari permitteretur Judici: at contra Cantuariensem Archiepiscopum Thomam contestatum esse, ubi Clericus ab Episcopo gradu & Ordine suo ejectus esset, jam in eum nihil sibi juris vindicare posse Judices Regios, ne unum idemque scelus duplici pœna afficeretur: *Decrevit Rex, ut Clericos, quos in publico flagitio Episcopi invenirent obnoxios, præsente Regis Justitiario exauctorarent, & post Curiæ Regis traderent puniendos. Archiepiscopus in contrarium sentiebat, ut quos exauctorarent Episcopi, a manu laicali postmodum non punirentur, quia bis in idipsum punire viderentur.*

Cum eo loco Clericis esset depositio, quos Laicis pœnitentia publica, non abs re contendebat Thomas Clericum ea pœna & ignominia defunctum jam non posse apud sæculi Judicem conveniri, ne bis in idipsum vindicaretur. Paulo ante Thomas in Monasterium compegerat Presbyterum homicidii convictum, nec adduci potuerat, ut Judicibus publicis illum permitteret (5). Solis etiam Ecclesiasticis censuris ultus erat Canonicum pluribus flagitiis infamarum. Ei clementiæ Rex vehementissime infestus erat. At ii fuerant antiqui complures Canones, ad

(1) Alaine. Chartier. Vie de Charl. VII. p. 304. & seqq. Procez du Duc d'Alençon. p. 425 Procez du Conet de Bourbon. p. 453.

(2) Spond. an 1402. n. 4.

(3) Covarruv. Var. Resol. L. 2. c. 10 De accus. iter. n. 13.

(4) Conc. Gen. T. 9. p. 791. 795. 921. & seqq. 1023.

(5) Baron. an. 1163. n. 19.

ad lenitatem temperati. Concilium Lambethanum anni 1261. præcepit Episcopis, ut carceres haberent, usque in reliquum vitæ tempus coarctarent Clericos, ejus sceleris convictos, quod Laici morte luerent: *Talis Clericus perpetuo carceri addicatur*. Decreverat S. Ludovicus Rex Galliæ cruentas quasdam in eos pœnas, qui Dei nomen venerandum blasphemis vocibus incesserent. Addocuit nos doctissimus usquequaque vir Cangius in suis ad ejus vitam Commentationibus, anno 1268. litteris Clementis Papæ IV. & hortamentis abductum a priori sententia sua sanctissimum Regem, illa abrogasse supplicia, & alia constituisse, *citra membri mutilationem, aut mortem*. Simon Archiepiscopus Cantuariensis anno 1351. Constitutionem edidit synodalem, ad exaggerandas corporeas macerationes jejuniaque Clericorum, atrocissimorum criminum ergo in Episcopales carceres conjectorum; & qui extrahi inde non possunt citra labem concordiæ Sacerdotii & Regni.

In Concilio Provinciali Hasniensi anno 1425. narrat Isaacus Pontanus statutum suisse, ut homicidæ ab Ecclesia abscinderentur toto tempore pœnitentiæ publicæ, cui addicebantur, eidem postea restituendi. Addit hic Scriptor (1), posterioribus sæculis visum esse homicidas morte plecti debere. Acta hujus Concilii fidem faciunt, homicidas, ut Ecclesiæ sibi valvæ patefierent, muniendos fuisse Parochi sui testimonio, quo significaretur eorum pœnitentiam sinceram & sine fuco fuisse peractam jam ex parte saltem.

Leges Polonicæ ad annos 1368. & 1496. atrocissimis quibusque homicidiis non indicunt nisi pecuniarias pœnas (2), carcerem unius anni & sex insuper hebdomadarum. Anno 1510. Sigismundus Rex Poloniæ statuit prævertere, in posterum ne tam crebra homicidia Poloniam cruentarent: itaque pœnas homicidarum exaggeravit, nec tamen ultra carcerem strictiorem progressus est, sanguine prorsus abstinuit. Et ne ea quidem lex austerior valde religiose observari potuit. Innovanda ergo rursum fuit annis 1523. & 1538. Sed ne tum quidem illi obtemperatum est. Itaque anno 1539. priscæ leges aliquanto leniores in usum revocatæ sunt. Fateor anno 1532. editam a Sigismundo Rege legem, qua morte damnabatur plebejus & rusticus, qui Nobilem occidisset, *cum nullam causam vel occasionem se invadendi Nobilis dederit*.

Auctor est Saxo Grammaticus (3) in Dania atrocissima quæque crimina solis pœnis pecuniariis expiata fuisse, & fustuario. Cum Rex ipse violentissima animi conturbatione abreptus, & sui tum impos, militem occidisset, regio se dejecit solio, cum primum furor ille desedit, & a Militiæ summis Ducibus voluit de suo facinore judicium institui, & pœnam decerni. Cumque profiterentur omnes ipsum suimet judicem unum esse posse, ea se ipse emenda pecuniaria secundum leges mulctavit, quæ & errori suo & dignitati responderet.

Cum Germaniæ Clero Cardinalis Campegius Pontificius Legatus leges conderet anno 1525. illud quoque sancivit (4), ut Episcopus reos incorrigibiles acerbissime plecteret, aut judici eo dimittendo sæculari, ut in Sexto habetur, vel perpetuo carceri addicendo. Habes hic ergo jam quibus gradibus & quam lentis ab antiqua humanitate ad præsentem deventum sit legum inclementiam, uno semper Antistitum vigente irrevocabili proposito, prævertendi sistendique torrentem iniquitatis, quo volvitur & inquinatur sæculum, impensa nunc indulgentia, nunc austeritate, ad cujusque sæculi patientiam, & pia æmulatione omnipotentis ejus sapientiæ, quæ utrumque Testamentum dispensavit tam opportune, alterum rigore & pœnis horridum, alterum mansuetudine plurima conditum.

IX. Cum ad Alexandrum III. Papam perscriberet Clerus Anglicanus in defensionem Angliæ Regis, cujus zelus æstuaret ad neci vicissim dandos Clericos homicidas, quos Archiepiscopus Thomas pertendebat pœnitentiæ tantum subjici debere laboribus: illud omnino præ se tulit, utrisque partibus, utrique sententiæ suas deberi laudes; sed dissimulare tamen non potuit, quin ea quidem in re Angliæ Episcopi omnes Thomæ Archiepiscopo assentirentur, quinimmo ea in re non aliis quam Ecclesiæ legibus assentirentur (5): *Qua in re partis utrius zelus innotuit, Episcoporum in hoc stante judicio, ut homicidium, & si quid hujusmodi est, sola exauctoratione puniretur in Clero, &c. Clero itaque statuto cœlitus ordini deferente, &c.* Anno 1205. Barones Nor-

(1) Rerum Danicar. l. 9.
(2) Statuta Polon. p. 194. 195. 196. 197. 544.
(3) Lib. 10.
(4) Cap. 24.
(5) Baron an. 1167. n. 43.

Normanniæ unanimi assensu confirmavere (1), sub prioribus eum Regibus obtinuisse usum, ut Clerici de furto & homicidio comperti, exauctorarentur primum, mox exulare cogerentur, nec redire possent nisi annuente Rege: at vero si in eadem se rursus demergerent facinora, eodem quo Laici supplicio mactarentur.

Uspergensis Abbatis historiæ continuator ad Clementem IV. Papam accessisse tradit pœnitentiæ flagitandæ causa, eum qui infando parricidio Albertum Imperatorem interfecerat; ab eo vero remissum esse ad novum Imperatorem Henricum VII. qui illum perpetuæ addixit pœnitentiæ & Monasticæ professioni, quod & ab illo præstitum est: *Venit ad Henricum VII. a quo jubetur Monachus fieri, perpetuo pœnitere.* Quod communicato cum Pontifice ab Imperatore consilio factum esse, non temere conjicitur.

Narrat Cæsarius (2) incidisse aliquando Bernardum in latronem, qui ad patibulum pertrahebatur; illum vinculis a Bernardo absolutum, & ad Claravallense Monasterium abductum, ubi & Monasticis illum vestibus institutisque mancipavit; cum ante Theobaldo Campaniæ Comiti declarasset, eam cui nefarius homo astringebatur pœnitentiam publicam, crucem esse, illa & diuturniorem, cui subducebatur, & acerbiorem. Alia & idem Scriptor exempla congerit eorum, qui a Judicibus capitali sententia afflicti, & interventioni Abbatum Cisterciensium donati, eam Religionem profitebantur, ut sese diuturnioris cujusdam pœnitentiæ cruciatibus Deo mactarent: *Frequenter huic similia audivi, scilicet ut homines flagitiosi, pro suis criminibus variis suppliciis deputati, beneficio Ordinis sint liberati.*

Anno 1394. cum Pontificium Legatum Parisiis ageret Cardinalis a Luna, qui Præpositum Mercatorum falso testimonio suo oppresserant, a Parocho suo, cui confessi fuerant, remissi sunt ad Pœnitentiarium, a Pœnitentiario ad Episcopum, ab Episcopo ad Legatum; sceleris enormitate exterritis iis omnibus, Legatus pœnitentiam illis indixit, criminis veniam fecit, jussitque ut ad Præpositi pedes se abjicerent, a quo tum non ægre veniam consecuti sunt. Ita refert Joannes Juvenalis Ursinius Archiepiscopus Remensis (3) in historia Caroli VI. Regis.

X. Plus satis, ut spero, jam hæc erunt, ut difflata omni dubitatione, jam assentiantur omnes, plurima ad nostram usque hanc ætatem superfuisse vestigia & monumenta, quibus eluceat quam constanter prioribus sæculis abhorruerint semper Synodi, Episcopi, Clerici omnes a cruentis quibusque suppliciis. Eo enim tandem redit tota illa legum diversitas, Canonumque & exemplorum, ubi Laici qui vitam aut membra cuiquam ademerint, irregulares habentur ad Clericatum: Clerici ipsi ad Ordines vel suscipiendos, vel exercendos jam anhelare non possunt: Clerus pro virili sua parte connititur, pœnæ ut omnes capitales in pœnitentias publicas emolliantur; molestissime fert, si Clerici quorumcunque scelerum infamia obliti, convictique, aliis quam canonicis pœnis subjiciantur; vix tandem & ægre cedit legibus, ut gradu suo ejectos Clericos scelerosos, Judici sæculari permittat puniendos.

Ea autem Ecclesiæ disciplina manat primo quidem ex inexhausto quodam humanitatis, lenitatis, patientiæ & caritatis fonte, qui proprius est Christiani Sacerdotii genus, & cujus non semel editum a Christo ipso sit specimen ejusmodi, cui se coaptare merito studeant perfecti ejus æmulatores. Secundo rursus ex zelo & ardore quodam vehementissimo noxiorum animas solvendi a crimine priusquam e vita, & æternis magis quam temporalibus pœnis præripiendi; cujus rei spes haud sane satis firma allucebat, ubi patrato crimine, mox vitæ eximebantur.

Hinc ansam arripiam conjiciendæ in caput sequens ejus dissertationis: Qui se Ecclesia habuerit in reos a publico Judice morti jam addictos, & quæ vices fuerint, hac maxime Ecclesiæ ætate, administrandorum illis cœlestium Sacramentorum. Finitimum utique est & conjunctissimum id argumentum iis quæ multis jam capitibus exequimur & extricamus.

XI. Finem hic faciam dicendi, ubi monuero Græcos non aliis fere moribus usos esse. Erant tamen inter eos opiniones, & opinionum dissidia. Auctor est enim Theophanes (4), Michaelem Curopalatem Im-

(1) Du Chesne Hist. Nor. p. 106.
(2) Ann. Cist. T. 1. p. 406. Bibl. Cist. T. 1. d. 2. c 15. & T. 2. d. 1. c. 31.
(3) Pag. 104.
(4) Chronog. p. 419.

peratorem, qui anno 811. Imperium auspicatus est, hæreticos quosdam morte damnasse, suadente Patriarcha Nicephoro. Erant porro illi secta Manichæi. Postea Michaelem ab ea sententia & voluntate avocarunt alii, nimirum ut rei pœnitentiæ potius decurrendo stadio alligarentur. Quo tamen non potuit prohiberi, quin morte plecterentur eorum aliqui. Ita statuebat secum Theophanes, hujusmodi hæreticos nunquam serio & sincere pœnitere posse: & a vero aberrasse tum eos, qui Præsules negarent posse in scelestos capitales pœnas decernere: *Isti dogmatum novatores asserebant, haud licere Sacerdotibus capitalem sententiam adversus impios ferre:* eorum doctrinæ palam adversari Petrum, qui Ananiam & Saphiram gladio verbi exanimavit: quin & Paulum ipsum aientem: *Qui talia agunt, morte digni sunt.* Mauritium Imperatorem tradit Theophylactus Simocatta (1), reos pœnitentiæ quam morti addicere maluisse; sed necari tamen jussisse Magos quosdam, suadente Joanne Patriarcha. Matthæus Blastares Monachus, qui Alphabetico ordine Canones compilavit, luculenter prorsus commonstrat, ut Imperiales ipsæ Leges Canonum ingenio se accommodantes, pœnas mortis longe plurimas in medicinales pœnas commutarint, ad incitandos Pœnitentes ad pœnitentiam (2). *Imperator enim qui istam repetitam prælectionem fecit, nullum eorum quæ sunt in Digestis vel institutionibus crudele supplicium protulit. Neque enim capite plectere decrevit, neque destruere, vel comburere, vel laqueos intendere; prohibuit etiam in maris profunditate suffocationem. Licet autem quasdam capitales dare pœnas aliquando jubet: non tamen, inquit, mortiferas; sed solum relegari, vel in carcere includi, oculorum effossionem, manus ablationem, & aliam corporis injuriam pati; quæ conversionis opportunitatem illi, qui puniendus, temporis extensione præbeat, & illis qui lapsi sunt resipiscentiam. Si vero leges politicæ humanitatem adeo exerceant, multo magis Ecclesiasticæ.*

CAPUT LXXVII. *P.4.l.2.c.27.*

An Absolutione, & Eucharistia fraudari possint, qui extremo supplicio afficiendi sunt?

I. Probabile prorsus est, prioribus sæculis frustratos fuisse Sacramentis eos, qui Judicum sententia capite plectebantur.

II. Sæculo IX. sæpius statutum est, ut neutro fraudarentur Sacramento.

III. Antiqua austeritas nonnullis in Provinciis Regnisque perpetuata est, usque ad tempora Concilii Viennensis.

IV. Cur Clemens V. Papa edixerit tantum, ut ne pœnitentia abnueretur. Ne eo quidem beneficio in Gallia donati sunt, nisi paulo ante annum Christi 1400.

V. Exempla & rationes denegati Sacramenti, vel Eucharistiæ solius, vel etiam Pœnitentiæ.

VI. Statuta Synodalia Stephani Poncherii Episcopi Parisiensis Eucharistiam administrari mandabant.

VII. Quas doctus & antiquus Theologus protulerit rationes abnuendæ Eucharistiæ.

VIII. In Anglia solam reis interficiendis Eucharistiam abnuebant.

IX. In Italia Eucharistia conceditur, sed eo die in suspenso est mortis judicium.

X. Idem usus Germaniæ, Hispaniæque.

XI. Quæ hic potissimum observari debeant.

I. Intercessisse Ecclesiam pro virili sua parte capitalium suppliciorum executioni, ea quoque de causa diximus, quod in incerto fluitaret eorum salus, qui a culpa ad pœnam rapiebantur, nullis concessis ad pœnitendum induciis. Multo major sane visa esset ea fluctuatio, & de reorum salute anxietas, si usitatum jam tum fuisset, ut nihil Sacramentorum in ejusmodi pœnæ mancipia erogaretur. Atqui ita prioribus illis Ecclesiæ & durioribus sæculis factitatum esse, simillimum veri est.

Vetat quidem Nicæna Synodus sacro frustrari Viatico eos, qui in extremis agunt. Concilium Carthaginense IV. Braccharense, & non pauca alia, præcipiunt vel illis pœnitentiam concedi, & Eucharistiam qui eam tum demum flagitare incipiunt, cum jam ad-

(1) L. 1. cap. 11.

(2) Blasteres Littera M. c. 9.

adventantis mortis afflatu urgentur, & ante ſenſu orbantur, quam cœleſti eo beneficio donari poſſint. At bona tamen fide fatendum eſt, ex his Canonibus nihil ſatis certi colligi poſſe; quin & iis agi duntaxat de ægrotantibus (1): *De his qui recedunt ex corpore, &c. Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi oppreſſus infirmitate, &c.* Ita Nicænus, & Carthaginenſis Canon. Nec ab his abludit Leo Papa: *Qui in tempore neceſſitatis, & in periculi urgentis inſtantia, præſidium pœnitentiæ & mox reconciliationis implorant, &c. Si aliqua ægritudine ita fuerint aggravati &c.* Pars multo major Canonum, quos ad hujus quæſtionis illuſtrationem accumulavit Gratianus, de illis agit ægris, qui poſt convaleſcunt, monenturque eam decurrere pœnitentiæ palæſtram, quæ propoſita illis fuerat, & qua mors illos abſolviſſet. Concilio Nicæno nihil expreſſius (2): *Si deſperatus aliquis recepta Communione ſupervixerit, ſit inter eos qui ſola oratione communicant.* Similiter & Carthaginenſi IV. *Si ſupervixerit, ſubdatur ſtatutis pœnitentiæ legibus, &c.* quæ prorſus non concinunt iis, qui ad patibulum rapiuntur.

II. Non hærebit amplius in eo dubio, quiſquis æqua lance expenderit eas Synodos, Canoneſque, ubi ei rigori cœpit deliniment i aliquid & humanitatis temperari. Concilii Provincialis Remenſis ſub Archiepiſcopo Sonnatio Canones circa annum Chriſti 630. præcipiunt muniri & roborari cœleſti hac eſca eos, qui mox neci dandi ſint. Promit Gratianus Canonem Concilii II. Moguntini ſub Rabano Archiepiſcopo (3): *Si omnibus de peccatis ſuis purom confeſſionem agentibus, & digne pœnitentibus Communio in fine ſecundum Canonicum juſſum danda eſt, cur non eis qui pro peccatis ſuis pœnam extremam perſolvunt? Scriptum eſt enim: Non vindicat Deus bis in idipſum.*

In eum Canonem tria quædam adnotaſſe operæ pretium eſt. 1. Tam diſerte & tam expreſſe res hic promulgatur, ut facile intelligas novam hanc fuiſſe conſtitutionem, cum nihil ejuſmodi in antiquis Synodis Canonicuſque regulis vel ſuſpicari fas ſit. 2. Proponitur hic quæſtio, & definitur, ut quæ hactenus controverſata fuiſſet. 3. Eodem ſæculo plures manarunt in publicum ejuſmodi definitiones. Quo rurſus conjicitur, laboratum fuiſſe tum in expugnanda, delendaque antiquiore, eaque duriuſcula conſuetudine. Hunc Canonem ante Gratianum publicaverant Ivo & Burchardus (4), ſicut & alios in idipſum conſpirantes Canones Vormacienſis & Tribunienſis Concilii. En verba ipſa Canonis Triburienſis: *Fures & Latrones ſi in furando & prædando occiduntur, viſum eſt pro eis non orandum. Si comprehenſi, aut vulnerati, Presbytero, vel Diacono confeſſi fuerint, Communionem eis non negamus.*

Poſſet & illud quarto hic loco animadverti, his Conciliis annui non Pœnitentiam tantum, ſed & Euchariſtiam: maxime quin etiam Euchariſtiam, ſi Diaconus tantum præſto ſit, non Presbyter. Is enim Diaconus ex hoc Canone Euchariſtiam diſpenſare debebat, quam in poteſtate habebat, at a peccatis abſolvere omnino non poterat.

III. Compertiſſimum tamen eſt, pluribus in Provinciis, potiſſimum vero in Gallia denegatam fuiſſe his Biothanatis & abſolutionem & pœnitentiam, per multa etiam ſæcula poſt editos illos Canones. In concilio demum Viennenſi Clemens V. (5) quarundam regionum conſuetudinem damnavit ſubtrahendi Pœnitentiæ Sacramenti iis, qui morte luituri erant; compellavitque Judices omnes, ut in poſterum ab ea diſcederent inclementia: quin & Epiſcopis ſtimulos ſubdidit, ut Judices ad id cenſuris compellerent, quod is uſus Canonicis inſtitutionibus ſit prorſus infeſtus. *Cum ſecundum ſtatuta canonica ultimo deputandis ſupplicio, negeri, ſi petant, non debeat Pœnitentiæ Sacramentum, abuſum damnabilem in quibuſdam partibus contra hoc introductum aboleri omnino volentes, &c.*

Canonicæ porro Conſtitutiones, quarum hic Clemens meminit, non aliæ mihi quidem videntur, quam Caput *Fures & latrones, Extrav. De furtis:* (6) qui Canon eſt Concilii Tibuſienſis ſupra allegatus: & Caput *Super eo, De hæreticis, in Sexto:* ubi ab Alexandro Papa IV. definitur Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramenta ne hæreticis quidem relapſis denegari debere, ſi eos flagitii ſui ſerio pœniteat: quanquam poſtea nihilominus ſæculari Judici permittendi ſint: *Etiamſi ſine ulla penitus audien-*

(1) Gratianus 26. q. 6. (2 Can. 32. (3 13. q. 2. c. 30 Ann. 848 Can 17.
(4) Ivo Decr part 14. c. 124. Burchard L. 2. c 50. Vormac. Conc Can 80 Triburienſ. Concil. Can 32.
(5) Rainald. ann. 1312. n. 24. (6) In Clem. De pœnit. & remiſs. c. 1.

tia relinquendi sint judicio sæculari, si tamen postmodum pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sunt humiliter petita Sacramenta Pœnitentiæ ac Eucharistiæ deneganda. Posset & ex Gregorii IX. Decretalium libris evinci, quam abhorret jus Canonicum novum ab ea inhumanitate, salutaribus Sacramentis quenquam frustrandi extremo in illo vitæ fugientis periculo. Cum enim ibi referatur Canon Concilii Sardicensis adversus Episcopatuum nundinatores, & pœna ibi ea decernatur, quæ in fine etiam Eucharistiæ spem aufert: hæc ibi clausula ex ingenio novæ disciplinæ adjungitur, *Nisi de hoc pœnituerit*. Ubi Sardicensi Concilio appingitur usus & sermo sæculi XIII.

IV. Est omnino quod stupeamus, cum Alexander IV. expressissime inculcarit, Pœnitentia & Eucharistia donari eos qui capitali afficiendi sunt supplicio: cumque anteriores Canones complures jusserint specialiter eos Eucharistia impertiri; quid causæ sit, quamobrem Clemens V. solius Sacramenti Pœnitentiæ meminerit; an Eucharistiam Pœnitentiæ implicatam volebat, ut quæ ejus scopus cumulusque perfectionis sit? An desperabat plura tum quidem impetrare se posse, cum non paucis in regionibus utrumque ex æquo subtraheretur Sacramentum? Maxime vero in Gallia.

Posterior hæc responsio a verisimili forsan longius, a vero certe propius abest. Quippe anno demum 1396. Carolus VI. Galliæ Rex cœpit permittere, ut reis non multo post ad patibulum agendis Presbyter concederetur, qui eorum confessiones exciperet; quin ne id quidem concedebatur, nisi in via ipsa qua ad crucem ducebantur. Rem ad eum modum narrat Monachus San-Dionysianus (1) in historia Caroli VI. Edictum vero ipsum Regium apud Fontanonem legitur.

V. Si nec Clemens porro V. Pontifex, nec Carolus VI. Rex Eucharistiam Pœnitentiæ sociarunt in his placitis suis, altiori forsan & abstrusiori ab origine ratio derivari posset. Narrat Willelmus Nangius in vita sancti Ludovici, ut Germanus ejus Carolus Siciliæ Rex obtruncari fecerit Conradinum, & quinque alios nobilissimos juvenes ejus partium, concesso tantum ut ante Presbytero confiterentur, & interessent Officio & Missæ Defunctorum, quæ sacra coram ipsis, pro ipsis celebrabantur, more iis temporibus usitatissimo (2): *Sed antequam eos feriret lictoris gladius, juxta quandam Capellam, Placebo, Dirige, Missamque pro animabus suis secundum morem Christianæ Religionis propriis auribus audierunt, indulto etiam sibi spatio crimina confitendi, & ita post ad loca pœnalia sunt perducti*. Eandem inclementiam expertus esset Henricus frater Hispaniæ Regis, nisi Abbas Casinensis Monasterii, quo ille post infelicem pugnam victus confugerat, ea lege eum Carolo in manus dedisset, ut ne vitam illi eriperet, saltem quandiu Abbati ipsi vita suppeteret, ne Henrici cæde irregularis evaderet: *Ne incurreret mortem, quandiu Abbas præsenti vita fungeretur, ne mortis ipsius occasione secundum Canones impeditus, totaliter amitteret officium Sacerdotis*. Promisit & promissis stetit Carolus, persuasus, ut opinor, istiusmodi Clericorum interventiones frustrandas non esse.

Si ulterius autem progrediamur, occurret Monachus Floriacensis Helgaudus, vitæ Roberti Regis scriptor, a quo refertur parricidas duodecim qui in piissimi Regis hujus vitam conjuraverant, captos fuisse, die Paschæ communicare permissos; & crastina statim die cum eos sæculari Rex judici permisisset, ut sensit omnium suffragiis morte damnatum iri, ipse pœnæ subduxit, liberosque dimisit, cum pati non posset, ut qui immortalitatis esca paulo ante saginati ac beati fuissent, cruentam & infamem subire mortem cogerentur (3). *Ipsos absolvit, dicens: Non debere damnari; qui fuerant præmuniti cibo potuque cœlesti*.

Viderit Lector, an duabus his de causis, vel earum altera, adductæ fuerint civitates & provinciæ quædam, ut Eucharistiam, immo & Pœnitentiæ Sacramentum iis denegarent, quos vitæ subduci e re & salute publica esse ducebant. Prima ea est, quod auctor vitæ, auctor gratiæ, vita & gratia Christus, aut abnuendus iis esset, quibus vita non condonabatur; aut quibus donaretur ipse, iis vitam quoque donari pervinceret. Secunda ea est, quod peccata per pœnitentiam obliterata, jam non deberent inquiri, nedum plecti per Judices publicos. Tertia quæ momenti plurimum olim habebat ratio, impræsentiarum vana & cassa erat, incertus exitus & fructus confessionum & pœnitentiarum hujusmodi præfestinatarum.

(1) L. 16. c. 15. T. 18. c. 8. (2) Du-Chesne T. 5. p. 382. (3) Ibidem T. 4. p. 64.

rum. Quippe hoc Clementis V. & Caroli VI. ævo, jam nec absolutio post confessionem, nec post absolutionem Eucharistia protrahebatur.

Principem Regii sanguinis & Comitem Stabuli, qui a sancto Paulo dicebatur, referunt (1) anno 1475. cum capite obtruncandus esset, petiisse, ut post peccatorum confessionem permitteretur sacro Eucharistiæ epulo vesci, & repulsam passum esse. Pane duntaxat benedicto donatus est ad exitum Missæ, cui interfuit.

VI. Quæ cum ita se haberent, Stephanus tamen Poncherius Episcopus Parisiensis in publicandis Statutis Synodalibus suis anno 1515. constituit & quidem excommunicatione intentata, ut morti addictis finerent Judices Pœnitentiæ Sacramentum administrari; adeoque & Eucharistiæ, si quo pœnitentiæ sinceræ sensu tangi & fervere existimarentur (2): *Juxta Concilium Viennense, sub pœnis excommunicationis, moneatis Judices locorum vestrorum Ordinarios, quatenus damnatis ad mortem faciant, antequam patiantur, Pœnitentiæ Sacramentum per personam idoneam administrari, contrariam consuetudinem abolentes. Necnon Eucharistiæ Sacramentum, vere pœnitentibus, denegari nolumus, si petierint, eisdem.* Summa quadam prudentia hujus decreti librata sunt verba, ut discriminari possit quod edixerat Concilium Viennense sub intermination censurarum: & quod Poncherius Episcopus propria auctoritate adjunxerat. Conceditur mox & eisdem Ecclesiastica sepultura (3): *Cum non prohibeantur qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus, habere Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta, permittimus habere, & in Ecclesiis aut Cœmeteriis inhumari.*

VII. Cum autem Carolus VI. Rex in supra laudato diplomate suo auctor sit consuetudinem illam ante hominum memoriam abnuendæ pœnitentiæ reis mortem subituris, non habuisse locum, nisi *in eis Regni partibus, quæ jure consuetudinario reguntur*; ingenue fateor non potuisse me divinare, ecquid causæ sit, quamobrem in aliis etiam provinciis, quæ Jure scripto reguntur in Galliis, eadem retineatur consuetudo denegandæ Eucharistiæ, cum ante Concilium Viennense Canones usque adeo ei rei adversarentur.

At quanquam Canonicis Regulis inimicus hic esset subtrahendæ Eucharistiæ usus, fuerat tamen per Occidentis Provincias vulgatissimus. Testem proferam Robertum Pullum, qui gente Anglus cum esset, & Theologus Parisiensis, denique Cardinalis & Cancellarius Romanæ Ecclesiæ, non poterat non exploratissimas habere hujusmodi Ecclesiæ Occidentalis consuetudines. Suppar erat Bernardi, & de his agens, conceptis verbis pronuntiat, Sacramento quidem Pœnitentiæ privandos non esse, qui scelerum pœnas morte mox daturi sunt, non tamen impartiendos illos esse Eucharistiæ communione, nisi statuerint Judices mortis pœnam omnino remittere. Templum enim Dei viventis præsentia modo consecratum ecquis ausit infamia supplicii contaminare? Si mors relaxatur lapideum subeuntibus templum, quid iis quos Christus ipse ut templa sua subiit paulo ante? Qui vero dignandi videantur Eucharistia, qui digni non habentur Ecclesiastica sepultura? Hæc admodum sunt Theologi hujus argumenta (4): *Sed si Christus a pœnitente & confesso suscipitur, quo ausu præsertim a Christianis templum Dei probro cruciatuum violatur? Aut si Presbyter sacrarium Christi ab injuria se defendere non posse novit; quare in dedecus inhabitantis habitaculum consecravit? Reus si ad saxis constructum templum confugerit, liber est; si vero ipse pœnitentia & confessione construitur, perceptione Eucharistiæ in vivum & verum templum dedicatur, liber non est? Judices ergo aut Sacerdotes arceant; aut reos & convictos, quoniam patronum suscepere Jesum, ne sacrilegi sint, absolvant.* Ex his porro ille argumentatur optimum factu esse, ut Presbyter post Confessionis indultum sacramentum supersedeat ab Eucharistia danda, ne ea infamia supplicii quodammodo aspergatur. *Satius erat, ut convictos, confessosque Sacerdos vitaret, cum nec ipsis, tantummodo rite pœniterent, ullum omnino periculum salutis immineret, & Judices a violatu templi Domini liberi fierent, &c.* Non tam enixe in eam rem incubuisset vir pius & doctus, nisi plures habuisset Ecclesias ejus sectatrices.

Porro Glossa (5) in Caput *Quæsitum* quæstionem solvit a Roberto Pullo propositam, & iis patrocinium impendit Ecclesiis, quæ reos sacra pascebant primum Eucharistia, mox

(1) Guagnin. Nicole. Cilles.
(2) Synodicum Parif. p. 196. 212.
(3) Tit. de Sepulturis.
(4) Sentent. L. 6. c. 53.
(5) 13. q. 2.

mox neci dedendos; quæ denique confugientibus ad Ecclesiam inulta sinebant abire scelera, non autem confugientibus ad ipsum Christi Corpus, eoque in Sacramento pastis: *Quæri consuevit, quare liberetur ille qui fugit ad Ecclesiam, & non ille qui recipit Corpus Christi, cum Corpus Christi majus sit omnibus. Resp. Quia Corpus Christi est cibus animæ, & non corporis. Ergo animam liberat, & non corpus. Vel dic, quod privilegium Ecclesiæ est, & non debet trahi ad consequentiam.*

Anno 1375. Gregorius XI. ad Carolum V. Galliæ Regem scripsit, (1) rogans ut exitialem illam aboleret consuetudinem, negandæ Biothanatis Pœnitentiæ: *Hujusmodi ultimo deputandis supplicio, Poenitentiæ sacramentum dari permittas, atque mandes.* De sacramento Eucharistiæ verbum facit nullum. Ex quo colligitur, alte in animos descendisse rationes Cardinalis Pulli suprapositas, nec Clementem V. imperasse, nisi ut ne Pœnitentia abnueretur. Et Carolus V. quidem, exploratæ non sunt nobis causæ, quibus minus obsecutus sit Pontifici; sed Carolus VI. filius & successor ejus Constitutionem edidit, de qua nos supra.

VIII. Antiquissimus quoque is erat usus Angliæ, ut Eucharistia frustrarentur, Pœnitentia & absolutione donarentur capitalium criminum rei & damnati. Perillustre ejus rei exemplum scriptis mandavit Willelmus Malmesburiensis (2) sub Willelmo I. Rege, de nobili viro, qui patibulo suspensus est, postquam ejus confessionem exceperat Episcopus, ad locum ipsius crucis deduxerat, Commendationis animæ preces effuderat solemnes, ipsumque aqua lustrali conspersérat. Id ipsum licebat per antiquas Saxonum Leges: *Si quis reus mortis confiteri desideret Sacerdoti, nunquam negetur ei.* Et alibi: *Si quis morti damnatus confiteri desideret, nunquam negetur ei. Et si quis ei perneget, emendet Regi, &c.* Cum in Anglia Legatum ageret Cardinalis Ottobonus, (3) tum multa alia praclare, tum hoc constituit, ne reis incarceratis Pœnitentia denegaretur. Concilium Lambethanum anni 1271. anathema vibravit in eos qui prohiberent, ne reorum morte plectendorum confessiones exciperentur (4): *Quibus incarceratis Sacramentum Poenitentiæ sæpius inhumaniter denegatur, ne dicamus infideliter.* Idem præcepit anno 1287. Synodus Excestrensis, de sola similiter pœnitentia. Anno 1316. Rex Eduardus Anglicani Cleri postulatis scripto mandatis subscribens, concessit ut quoties liberet, Presbyteris confiterentur rei, dum ne qua illis Presbyteri consilia insusurrarent, justitiæ Judicumque voluntati inimica: *Quandocunque voluerint, possint Sacerdotibus sua facinora confiteri. Sed caveant Confessores, ne erronee hujusmodi informent.*

IX. Nemo ergo jam inficias ibit, quin eam tunc Anglia foveret consuetudinem annuendæ Pœnitentiæ reis, abnuendæ Eucharistiæ. Quoad Italiam, Joannes Chifletius, qui eruditissimam edidit Dissertationem de hoc ipso argumento, quod hoc capite versamus, complures protulit Pontificum Bullas, in gratiam evulgatas earum Confraternitatum piarum, quæ reis & carceratis juvandis dicatæ sunt, potissimum vero ut Eucharistia opportune impartiantur ante mortem. Profert & Scholasticos Doctores, & Casuum conscientiæ tractatores recentiores, quorum alii censent, non ea ipsa die capitali supplicio affici debere, qua sacro epulo pasti sunt: alii existimant, etsi ea ipsa die morte afficiantur, non inde tamen dedecoris quidquam in Eucharistiam resilire, cum facinora vindicari jubeat lex justitiæ, nec id alienum esse possit a Christo, qui princeps ipse justitiæ lex est. Circumspectissime Toletus Cardinalis ait, etsi non is ubique sit usus, esse tamen omnino consentaneum, ut aliquanto temporis spatio ante mortis pœnam sacro hoc Viatico instruantur (5). *Licet in aliquibus locis hoc non sit in usu, profecto melius est, ut Communionem recipiant aliquo spatio temporis ante mortem.* In Concilio V. Mediolanensi decrevit sanctus Carolus Borromæus, ut orarentur Judices, ne eadem ipsa die reis mors inferatur, quo Corpus Christi degustaverint (6): *A piis Judicibus Magistratibusque tribuatur, ut ne eo die supplicio afficiatur, ut multis locis piæ & laudatæ consuetudinis est.* Confirmat Caroli vitæ scriptor Giossanus (7) Carolum id expugnasse a Magistratibus, & exinde rem ita observatam fuisse. Passim tamen in Italia in usu modo est, ut eodem die supplicii S. Synaxis reis concedatur.

X. Ad-

(1) Rainald. n. 18. (2) L. 4. p. 124. (3) Scr. Angl. p. 810. 027.
(4) Concil. Angl. T. 1. p. 265. 314. 337. 485. (5) L. 5. Instit. Sacer. c. 28. & l. 6. c. 17.
(6) Act. Eccl. Mediolan. p. 222. (7) L. 2. c. 11.

X. Addit idem Chifletius a Philippo II. Rege in Hispania publicatum fuisse Edictum, quo executioni mandari jubebatur Pontificium Pii V. diploma, ne reis morte plectendis Eucharistia subtraheretur, & ante triginta admodum annos in Germania idem constituisse Synodum Augustanam (1): *Damnatis ad mortem de peccatis rite confessis & contritis negari non debet Eucharistia, sed tamen danda ante diem supplicii*. Agit mox de Edicto Caroli V. Imperatoris, quo morte damnatis spatium daretur temporis idoneum, quo & Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta rite perciperent. Nec ab his abludit statutum Concilii Mechliniensis anno 1607. (2) *Ultimo quoque supplicio afficiendis tempestive de sacra Eucharistia provideatur. Quod ut fieri jubeant, rogentur serenissimæ suæ Celsitudines*.

XI. His porro tot tantisque Conciliis certissimum fuit nihil decerpi honoribus, sacratissimæ victimæ Christo dependendis, ubi ejus participes fiant, qui proprio mox cruore residuas scelerum suorum maculas abstersuri sunt: cum Hostiæ omnium hominum saluti impensæ non possit non congruere quidquid hominum eorundem saluti conducibile est. Ita plane sentiebat magni nominis vir Theodorus Siceota, olim Episcopus Anastasiopolitanus, qui Eucharistiæ furtivo beneficio donavit militem clarissimum in ipso carcere, quo eum Phocas abdiderat, morti mox dedendum, quod Mauritii partibus studuisset (3). Unum illi in votis fuerat, ut tantisper vinculis solveretur, dum liberatoris Christi sacro vesceretur Corpore: repulsam passus ab hominibus, voti compos e Cœlo factus est.

Cum tantum operæ studiique hactenus posuerimus in approbanda fulciendaque ea, quæ nunc in Galliis viget hac in parte disciplina: nemo moleste feret, ut spero, si non dissimulemus, in votis omnino nobis esse, ut iis quæ congessimus in hunc locum testimoniis, probationibus, exemplis, Conciliis, moveantur aliquando Magistratus Regni & Ministri Regum, quo concinere se velint reliquis Ecclesiæ Catholicæ regionibus in hac parte disciplinæ mere spiritalis, & præcipere, ut executioni mandentur Constitutiones Synodales Ecclesiæ Parisiensis, de hacce eadem re anno 1515. a Stephano Poncherio editæ, & a nobis supra laudatæ.

Supponere videtur Guimierius Eucharistiam in carcere reis administratam fuisse, quando ait Asyli quidem vim & majestatem inesse Eucharistiæ sacramento augustissimo, cum ad ægros circumfertur, si ad eam quis tunc accurrat: non ita tamen rem se habere cum vinctis & incarceratis administratur. Ratio ejus rei in promptu est, cum majestatem & venerationem eam Eucharistia templis conciliet, æquum esse, ut & ipsi eadem saltem dependatur (4): *Confugiens ad illud, dum portatur in via, gaudet immunitate, & per eam est defendendus, & hoc teneas, licet multi teneant contrarium*. At cum incarceratis defertur, sufficit ut in alium diem retardetur interfectio reorum, propterea quod jam vincti sint illi: nec invidiam hinc esse Eucharistiæ conflandam si facinoris impunitatem, & inde erupturas calamitates humano generi importet: *Si vero homicidis vel latronibus in captivitate poenitentibus portatur Corpus Christi, talibus non subvenitur, ut a carcere liberentur, licet illa die justitia sit differenda. Quia in primo casu confugientem ad se in libertate reperit & ipsum salvat: in secundo vero servum & captivum, unde & talem dimittit, ne videatur omnino damnare justitiam*.

Irregularitas ex defectu natalium, mutilorum, bigamorum.

CAPUT LXXVIII. *P.1.l.2.c.8.*

Irregularitas mutilorum & bigamorum quinque prioribus Ecclesiæ sæculis.

I. Irregularitates ex corporeis defectibus & maculis tardius in Occidente memoratæ.
II. In Oriente pene incompertæ. Exemplum Ammonii.
III. Probationes ex Constitutionibus Apostolicis.
IV. Et ex Canonibus Apostolicis.
V. Olim unum spectabatur in mutilis & cor-

---

(1) Ann. 1610. (2) Tit. 7. c. 6.
(3) Vita Anast. Sic. apud Surium die 22. April.
(4) In Pragm. §. Quomodo divin. offic. &c. Et de interd. non ponendis §. Statutit.

corpore truncatis facinus, quo se ipsi truncassent.

VI. VII. Unum id quoque spectatum in iis qui virilia sibi abscidissent.

VIII. Bigamorum irregularitas ex Scripturis.

IX. Illa ipsa etiam bigamia est, quæ ex viduæ conjugio nascitur. Una ibi olim potissimum spectabatur incontinentia.

X. Secundæ nuptiæ semper liberæ, innoxiæque fuere. Sed incontinentia, quæ hoc eget medicamento, ægritudo quædam est. Mirum B. Macrinæ exemplum.

XI. Mulieris bigamæ dedecus in conjugem redundat.

XII. Varii Canones, qui minores Ordines bigamis permittant.

XIII. Ab Innocentio I. bigamis annumerantur, quorum prius conjugium ante baptismum initum fuit. De iis qui integritate carnis exciderant ante baptismum.

XIV. XV. De his quibus plures erant conjuges, ex Leone Papa. Leo solis majoribus Ordinibus bigamos arcet.

XVI. Tres ejusdem rationes, cur bigamus fiat, qui viduam ducit.

XVII. Gelasii Papæ doctrina.

XVIII. Ex Hieronymo Ecclesia tolerat magis, quam probat iterata conjugia.

XIX. Hieronymus sententiæ Innocentii I. de bigamia eorum qui ante baptismum primam uxorem duxerant, palam infestus.

XX. Doctrinæ Innocentii suffragatus fuerat Ambrosius.

XXI. Suffragatus est & Augustinus. Ab isto maxime manarunt rationes mysticæ excludendi bigamos a Clericatu, maxime maritos viduarum.

XXII. XXIII. Partes & sententiam Hieronymi sectatus est Gennadius. Hieronymus Græcos sequebatur. Græci secundis nuptiis infestiores, quam Latini: eam tamen irregularitatem clementius interpretabantur.

XXIV. Doctrina Epiphanii.

XXV. XXVI. XXVII. Doctrina Chrisostomi, Origenis, & Theodoreti, cujus minus probatur excusatio.

I. AD eas jam progredimur irregularitates, quæ ex corporeis proficiscuntur defectibus. De his primus, aut inter primos meminisse videtur Hilarus Papa (1): *Prospiciendum est ne duo simul sint in una Ecclesia Sacerdotes; nec litterarum ignaros, aut carens aliqua parte membrorum.* Idem rursus inculcatur in Concilio Romano sub eodem Hilaro (2): *Inscii quoque litterarum, necnon & aliqua membrorum damna perpessi.* Idem observare est in Gelasii decretis, qui Ordinibus eliminat *corpore vitiatos*, Et infra (3): *Illitteratos, & nonnulla parte corporis imminutos, sine ullo respectu ad Ecclesiasticum didicimus venire servitium. Quod simul antiqua traditio, & Apostolicæ Sedis vetus forma non recipit. Quia nec litteris carens, sacris esse potest aptus officiis, & vitiosum nihil prorsus Deo offerre legalia præcepta sanxerunt.* Diffidebat doctissimus Pontifex, inveniri posse Canones, quibus hæc statuta firmarentur; eoque videtur adduci, ut dicat eum esse usum antiquissimum Romanæ Ecclesiæ & a Majoribus traditum; denique hanc unam ex iis laudatissimis consuetudinibus, quas a lege Mosaica hausit Ecclesia Christiana.

II. Nulli enim prorsus occurrunt in antiquioribus quinque horum sæculorum monumentis Canones, maxime vero apud Græcos, ex quibus hanc irregularitatem subodorari saltem possimus. Ad id omnino facit quod de Ammonio sanctissimo Monacho litteris proditum est, & quod juvat hic attexere. Omnibus enim virtutum ornamentis locupletissimus vir, humilitate vero præcellens, quæ virtutum parens & custos ceterarum est; videns impetum facturos in se, qui vim adferrent, cogerentque Episcopatu initiari: auriculam sibi abscidit alteram, atque ita demum securus, ut sibi videbatur, Episcopalis sarcinæ, ad turbam quæ confluxerat, dixit: *Me deinceps ne volentem quidem lex Sacerdotalis ordinari permittit. Nam neminem qui non sit integris membris Sacerdotem institui fas est.* Illi re infecta defluxerunt: at cum interim rescissent, ei legi pondus & vim in Synagoga fuisse, at de ea observanda nihil omnino laborare Ecclesiam, ut quæ virtutum, non membrorum integritatem carissimam & commendatissimam habeat (4): *Sed ubi intellexere, hæc esse Judæis solum observanda; Ecclesiæ autem Christi membra corporis minime curæ esse, sed ut Sacerdos duntaxat sit integris moribus:* regressi sunt protinus, ut ei manus injicerent: & abstinuerunt se tamen a vi inferenda, quod comminaretur, linguam se sibi ipsam excisurum, ut ne posset quidem Sacerdotio fun-

(1) Epist. 2. (2) Can. 5. (3) Ep. 9. ad Episc. Lucan. (4) Sozom. l. 6. c. 30.

fungi. Hæc Sozomenus, hæc ante eum Palladius, qui rem paulo accuratius narravit, meminitque Episcopi cujusdam, qui plebi adgregatæ eum errorem exemerat, monens ea lege non teneri Ecclesiam, & ipsum se impositurum manus Ammonio, si eum ad se perducerent, quanquam vel nares sibi truncasset (1): *Hæc lex in usu sit apud Judæos; mihi autem si vel truncatis naribus adduxeritis, qui sit bonis moribus, ego eum ordinabo.*

III. Expressissime Auctor Constitutionum Apostolicarum a Christo affirmat arctatum ad unam familiam gentemque non esse Sacerdotium ejus Regium, sed omnibus qui virtutibus præstarent communicatum: ita & in delectu habendo Clericorum, præceptum esse, ut ad animæ virtutes & vitia, non ad corporis partes, vel maculas & labes oculi convertantur (2): *Pro una tribu Sacerdotali jussi ex unaquaque gente optimos quosque ad Sacerdotium eligere, neque corporum vitia contemplari, sed religionem & vitam.*

IV. Verum ut certissime constet, nihili omnino fecisse Græcos has sive maculas, sive truncationes membrorum in irregularitatibus expendendis, audiendus unus est Balsamon in Responsionibus ad Episcopum Alexandrinum: ubi doctrinæ suæ præsidia comparat ex Canonibus Apostolicis, quibus & suorum temporum disciplinam Ecclesiasticam adprime consentire docet. Interrogatio ejusmodi est (3): *Mancus, aut monoculus, habebiturne gradu sacerdotali dignus, aut qui post Sacerdotium mutilatus est, permitteturne post vitium sacrificare, an non?* Respondet porro Balsamon in hæc verba: *Et alibi diximus, hos ad Sacerdotium Mosaica lege non promoveri. Canon autem LXXVII. Apostolorum hæc ait: Si quis vel oculo orbatus, vel femore oblæsus, Episcopatu autem dignus sit, fiat; non enim corporis damnum eum polluit, sed animæ inquinatio. Et Canon LXXXVIII. eorundem Apostolorum sic loquitur: Qui autem est surdus & cæcus, ne sit Episcopus, non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica impediantur: Quicunque igitur morborum aliquorum vitio prohibiti fuerint sacerdotalium graduum jura exequi, ordinatione digni non habebuntur. Qui autem post ordinationem sic male affecti sunt, sacra facere morbo non impediuntur. Et ita imbecilla constituti valetudine libere sacrificabunt. Dei præconibus enim placuit, per mutilationem corporis a sacrificatione non prohiberi quenquam. Quod si morbi debitum officio Sacerdotii sit impedimento, exercere desinet ægrotans, a dignitate tamen non alienabitur; quin prius miserandus erit: ac priori quidem honore fruetur, habebit autem etiam quæ ad vitam sustentandam sufficiant, & reliqua juxta priorem consuetudinem.* Non ergo in loco & numero erant irregularitatum, nisi vel ægritudines, vel mutilationes eæ, quibus prohiberetur, ne posset quis fungi muneris Ordinum. Quin & ubi jam ordinatis eæ incidebant, indulgentissime sinebantur, quantum fieri poterat, functiones obire sacras. At ex iis fieri non poterat, ut quis Beneficio spoliaretur; quod eæ miserationem magis, quam vindictam excitare possent.

V. Non satis comperi, an supra laudatæ Pontificum Decretales Epistolæ ad eandem clementiam inclinari interpretando possint, generalibus enim tantum verbis exprimuntur. Utcunque se res habeat, illud indubium pene est, prioribus quatuor sæculis multo humaniorem in hac quidem parte fuisse Ecclesiam Latinam, quam posterioribus. Iis enim alias irregularitates complures indigitaverant Concilia & Romani Pontifices, cum de ista omnino muti essent. Adde quod Innocentius I. expresse declaravit, nequaquam irregularitatem contrahi ab eo, qui sibi forte & inopinus absciderit digitum: propterea nimirum quod mutilatio a sacris Ordinibus eos arceat tantum, qui cruentas sibi manus volenter in alicujus membri detruncationem intulerint (4): *Qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad Clerum Canones non admittunt: cui vero casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos Canones præcipiunt & Clericos fieri & si in Clero fuerint reperti, non abjici.* Quod aperte videtur repugnare verbis posteriorum Pontificum Hilari & Gelasii. Sed nondum validius incidunt, quæ mox sequuntur: *In illis enim voluntas vindicata est, quæ sibi causa fuerit ferrum injicere, in istis vero casus veniam meruit.* Solæ ergo illæ mutilationes, quæ ab audacia voluntatis in pro-

(1) Hist. Laus. c. 12.
(2) L. 7. c. 23.
(3) Juris Orient. pag. 374.
(4) Ep. 4. c. 1.

pria membra armatæ proficiscebantur, a Clericatu summovebant, non eæ autem, quæ casu, vel vi aliunde irrumpente imprimebantur membris. Vir doctissimus A Costa in hoc Innocentii Decretum observavit (1), quos Murcos hic appellavit Pontifex, eos omnino esse qui ex Ammiano Marcellino pollicem sibi præcidebant, ne militiam profiteri cogerentur. Sævitia hæc erat hominis in seipsum, ideoque irregularitati obnoxia. Denique astipulator accedit Gennadius in Dogmatibus Ecclesiasticis (2): *Nec eum ordinandum, qui seipsum quolibet corporis sui membro indignatione aliqua, vel justo injustove timore superatus, truncaverit.*

VI. Illud vero Innocentii I. Decretum innovatio quædam fuit Canonis Niceni (3): *Si quis a Medicis propter languorem desectus est, aut a Barbaris abscissus, hic in Clero permaneat. Si quis autem se ipsum sanus abscidit, hunc & in Clero constitutum abstinere convenit, & deinceps nullum talium promoveri.* Quæ mox sequuntur Canonis verba, in eos torquentur, qui Origenis audaci æmulatione ferro se incidunt & mutilant, unde & eidem pœnæ subjiciuntur. Sed priora Canonis ejusdem verba apertum faciunt, quamcunque passus quis fuerit detruncationem, vel a Medicis, vel a Barbaris, ea privatum non iri priori, vel suscipiendi Ordines libertate, vel exercendi. Nec enim opus erat addere, si ea detruncatione fieret, ut jam non posset quis exercere Ordines, tum ad eos accedere non debere. Conspicuum est enim discrimen impossibilitatis & irregularitatis. Vetat enim irregularitas, ne fiat, quod alias fieri posset. Canones autem conduntur, ut edoceant, non quid fieri omnino non possit, sed quid non debeat.

VII. Inopini pene delapsi sumus ad genus illud aliud irregularitatis, quod meminerant jam Apostolici Canones, quos & Nicæna Synodus innovavit. Sed Canones Apostolici palam declarant causam hujus irregularitatis (4): *Est enim sui homicida, & Dei opificii hostis.* Quo planum fit eam irregularitatem ex crimine scatere, non ex defectu corporis. Succensuit vehementissime Demetrius iis Episcopis (5), qui Origenem huic & culpæ & irregularitati innexum ordinassent. Pulchre Ambrosius advertit, eam audaciam truncandi opificii divini non a firmitate sed ab infirmitate animi profectam fuisse (6): *Ad professionem infirmitatis, non ad firmitatis gradum.* Corporis partes omnes posse & peccato succumbere, & peccati victrices evadere: *Castos ergo, non infirmes esse nos convenit.* Qui seipsos abscindunt, non vincere, sed vinci; non castos esse, sed furere: *Nemo se debet abscindere; sed magis vincere; victores enim recipit Ecclesia, non victos.*

Nec solus Origenes facinore ejusmodi se insignivit. Leontius ille, qui Antiochenus postea creatus est Episcopus (7); cum ante fungeretur Presbyteratu, ut liberius cum virgine Eustochio versari posset, semet absciderat, eoque ab Ordine sacro fuerat deturbatus. Sed admirationis plurimum habet, quod narrat Justinus Martyr in Apologia II. de juvene illo, qui ut purgaret Conventus Christianorum, illamque abstergeret libidinum infamiam, quam Ethnici nobis illinebant, Præfectum Alexandriæ adiit, ut per eum liceret sibi abscindi, quod id jam non possent Medici per leges, sine Magistratus publici consensione.

VIII. Ad Bigamiam jam accedo, de qua frequenter Concilia, & Patres post Paulum; quorum omnium si placita penitius introspicere vacat, perspicuum erit castigandæ potissimum incontinentiæ eam irregularitatem constitutam esse. Perspicuum est non differere Paulum, nisi de virtutibus, quibus abundare, vel de vitiis, quorum immunis debet esse Episcopus, vel Diaconus; quando ait (8): *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, &c. Diaconi sint unius uxoris viri, qui filiis suis bene præsint, & suis domibus, &c.* Mystica illa vero contemplatio & imitatio Christi unam virginem sibi castam Ecclesiam desponsantis, necdum vel Pauli, vel aliorum tunc Doctorum Ecclesiæ oculis obversabatur: cum eadem conditione velit Paulus esse Viduas Ecclesiasticas, ut unius viri & ipsæ fuerint, nec ad secundas devolarint nuptias (9). *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor, in operibus bonis testi-*

(1) A Costa in I. 3. Decr. T. 20.
(2) Cap. 31.
(3) Can. 1.
(4) Can. Apost. 21. 22. 23. 24.
(5) Euseb. hist. L. 6. c. 8.
(6) L. De Viduis.
(7) Theod. hist. L. 2. c. 24.
(8) 1. Tim. 3. 2. & 12.
(9) Ibid. 5. 9.

testimonium habens, &c. Nec aliter ad Titum de Episcopis (1): *Si quis sine crimine est, unius uxoris vir.* Exprobrabat olim nobis Tertullianus Libro de Monogamia, Bigamorum ordinationes, tanquam iis Apostolo Paulo insultaretur: *Quod enim bigami præsident apud vos, insultantes utique Apostolo.* Sed fatetur tamen & ipse in Exhortatione ad castitatem, a nobis dejici solitos, cum convinci poterant: *Memini bigamos loco dejectos.* Is erat Tertullianus, quem incontinentiæ ratio magis moveret.

IX. Quin & illud a probabilitate non dissidet, ubi ampliari visa est bigamia, & ad eos dilatari, qui viduam duxissent, vel impudicam, vel repudiatam, habitam esse maxime rationem ejus infamiæ, quæ ex secundis nuptiis resilit, & inter conjuges non potest non communicari. Liquet id ex Canone Apostolico; quo primum hæc irregularitas ex conjugio viduæ publicata est (2): *Si quis viduam, aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut servam, vel mimam seu scenicam, non potest esse in Clero.* Manifestum est solam hinc infamiam perpendi, quæ emergit ex connubio cum mima & scenica muliere, cum prostituta, vel repudiata. Ac proinde non alium in sensum trahendus Canon (3) Concilii IV. Carthaginensis.

X. Nec eo hæc pertinent, ut prohibitas aliquando dicamus fuisse in omni Ecclesia secundas nuptias, immo & tertias quartasque in Occidente, & quantascunque (4). Sed morbi non innoxii innoxium potest esse medicamentum. Melius est secundo, tertioque & quarto nubere, quam uri: sed incontinentia usque adeo inextincta, non potest non ex vituperabili quadam flamma nasci. Inde est, quod & secundas & tertias nuptias Ecclesia contrahi fineret, & contrahentes tamen pœnitentia quadam mulctaret. Beatissima Macrina post ejus mortem cui fuerat desponsata, alteri ut desponsaretur, vel nuberet, adduci nunquam potuit, usque adeo vel umbras bigamiæ aversabatur. Ita enim Gregorius Nyssenus in ejus vita (5): *Iniquum esse dicebat, sibi non permitti, illud conjugium colere, quo semel a patre devincta esset, sed ad alterum cogi respicere, cum unum natura sit matrimonium, quemadmodum unus ortus & una mors. Eum vero cui a parentibus fuisset desponsata, non esse mortuum contendebat, sed spe resurrectionis Deo vivere; non obiisse eum, sed peregre profectum esse, & nefas esse, si peregrinanti fidem sponso non servaret.*

XI. Neocæsariensi Canone vetatur Clericus fieri is, cujus uxor adulterio contaminata est; quin & Clerici jam ordinati uxores repudiare præcipiuntur, si eo se flagitio inquinent eorum conjuges (6): *Clericus non fiat, cujus uxor, dum adhuc esset laicus, adulterata est: & ut Clericus uxorem adulteram deferat.* Nec aliunde id prodit, quam ex ignominia criminis, quæ ex uxore in virum refunditur.

XII. Indulsisse aliquid novi visum est Concilium Toletanum I. (7) cum Lectorem, qui viduam duceret, ab Officio non dejici concessit, immo & ad Subdiaconatum provehi. Similiter & cum permisit Subdiaconum iterantem nuptias, inter Lectores, vel Ostiarios ablegari. Sed hæc eadem Synodus in Laicorum classes deprimit, & pœnitentiæ biennio subjicit Clericos, qui tertiam asciverint sibi conjugem: *Qui vero tertiam, quod nec dicendum, nec audiendum est, acceperit, abstentus biennio, postea inter laicos, reconciliatus per pœnitentiam communicet.* Copiam quoque facit Bigamis Arausicana Synodus (8), ut ad Subdiaconatum provehantur. Similiter Andegavensis (9) solo eos interdicit Presbyteratu & Diaconatu. Eodem se gyro continet Epistola Lupi Episcopi Tricassini, & Euphronii Episcopi Augustodunensis (10); sed in Ecclesia Augustodunensi ibidem adnotatur, ne inter Ostiarios quidem Bigamos posse consistere. In minoribus ut fiat Ordinibus, acquiescit Concilium Turonense I. (11): *Ultimum in Officio Clericali teneat locum.* Valentinum I. omnibus prorsus proscripserat in futurum (12), in præteritum nihil statuerat.

XIII. Testamenti Veteris paginas testes citat Innocentius I. ut irregularem declaret viduæ maritum (13): *Viduam Clericus non ducat uxorem, quia scriptum est: Sacerdos uxo-*

(1) Tit. 1. 6. (2) Can. 18. (3) Can. 69.
(4) Hieron. in Apol. adv. Jovin. & Epist. ad Marcell. cont. Montanum.
(5) Nyssenus in vita S. Macrinæ. (6) Ferrand. in Breviario c. 137. (7) Can. 3. 4.
(8) Can. 25. (9) Can. 11. (10) Conc. Gal. T. 1. p. 122. (11) Can. 4.
(12) Can. 1. (13) Ep. 2. c. 4. 5. & Ep. 22. c. 1. 2. Cœlest. in Ep. 2. c. 6.

uxorem virginem accipiat, non viduam, aut ejectam. Ea est Levitici lex in Ecclesiam illapsa. Nec multo post demonstrat idem Innocentius æque irregularem esse, qui ante vel post baptismum viduam duxerit: similiter & qui duas uxores duxerit, alteram ante, alteram post Baptismum. Eam ille autem designat ejus placiti rationem, quod baptismo diluantur crimina, conjugiorum numerus non minuatur: *In baptismo peccata remittuntur, non acceptarum uxorum numerus aboletur*. Sed in hoc prolixiori suo de Bigamia sermone Pontifex nec litteram facit ullam de mystica illa significatione, quam posteriores excogitarunt Patres, & de qua nos infra hoc eodem capite. Illud autem longe pulcherrimum addit Innocentius, ea benedictione Sacerdotis, qua consecrantur primæ nuptiæ, & qua fraudantur secundæ, ceteræque deinceps si sæpius iterentur, exhiberi, & innovari quodammodo, ac perpetuari benedictionem illam, qua primos parentes primosque conjuges Deus cumulavit, & ea donavit fœcunditate, ex qua totum genus humanum postea propagatum est. Non benedixit Deus nisi uni primoque conjugio unius cum una. Divinam ad eam formam finxit Ecclesia suam disciplinam; & quanquam alteras toleret nuptias, quas Deus non prohibuit, primas tantum laude & benedictione prosequitur, & a Ministrorum suorum grege eos arcet, qui his non insistunt vestigiis, quasi Dei digito in Scriptura divina impressis.

XIV. Insurgit quoque Leo Magnus in Bigamos, & in viduarum maritos, eosque oppugnat auctoritate Apostoli, & Levitici (1): *Nec Apostolica, nec Legalis auctoritas Sacerdotium obtinere permittit*. Tum vero Leo novam attingit Bigamorum classem, quæ nec nobis prætereunda est; eorum nimirum, qui alteram ducunt uxorem, priori a se repudiata, vel ipsi ab ea repudiati: *Qui a prima uxore dimissus, vel prima uxore dimissa, alteram duxisse perhibetur*. Non modo civili & Romano jure licita erant liberaque repudia: sed in ipsa Ecclesia prioribus sæculis aliquandiu visum est quamplurimis ab innocuo marito posse repudiari uxorem adulterii convictam, & aliam duci. Non satis dilucida eis videbantur Evangelica ea de re oracula, ut eam sententiam abjicere cogerentur. Primus omnium Augustinus illam omnem dubitationem removit, quæstionemque eam prius implicatissimam tam dilucide in libris duobus *de adulterinis conjugiis* explicuit, & illuminavit, ut paulatim Occidentalis omnis Ecclesia in unam eandemque cum eo doctrinam conspiraverit, ut repudiata adultera uxore, nefas sit prorsus alteram ducere.

XV. Clericatu multo certius submovet Leo illos bigamos, quibus duæ simul erant uxores, utpote qui alteram duxissent, vel repudiata priori, vel ab ea repudiati (2): *Multo magis illum, qui duarum simul est maritus uxorum, vel istum, qui a prima uxore dimissus, alteram duxisse perhibetur*. Sed & illud constat, non abigi a Leone Bigamos, nisi ab Ordinibus sacris (3): *Nequaquam vel ad Diaconii gradum, vel ad Presbyterii honorem, vel ad Episcopatus culmen ascendat, si aut ipsum non unius uxoris virum, aut uxorem ejus non unius viri fuisse claruerit*.

XVI. Quid autem rei sit, cur Bigamorum irregularitatem impingat illis etiam Ecclesia, qui viduas duxerint, tres proferuntur ab eodem Pontifice rationes. Primo, quod a Presbyterorum conjugibus exigat Paulus, quod a Presbyteris ipsis, & a viduis Ecclesiasticis exigit, scilicet ne bis nupserint. Secundo, quod Sacerdotibus Mosaicæ legis imperatum esset, ut virginem uxorem ducerent. Tertio, quod conjugia Sacerdotum adumbrare & imitari debeant conjugium cœleste Verbi incarnati cum Ecclesia semper una, semper virgine (4): *Dicente Apostolo, ut is Episcopus ordinetur, quem unius uxoris virum fuisse aut esse constiterit, tam sacra semper habita est præceptio, ut etiam de muliere Sacerdotis eligendi, eadem intelligatur servanda conditio, ne forte illa priusquam in matrimonium ejus veniret, qui aliam non habuisset uxorem, alterius viri esset experta conjugium. Nec divinæ legis statuta defuerunt, quibus evidenter est definitum, ut virginem Sacerdos accipiat, & alterius torum nesciat conjugis, quæ uxor est futura Pontificis. Jam tunc enim in Sacerdotibus figurabatur Christi & Ecclesiæ spirituale conjugium, ut quoniam vir caput est mulieris, discat Sponsa Christi non alium nosse quam Christum, qui merito unam elegit, unam diligit, &c.*

XVII. Continentiæ unius rationem habet Gelasius, cum causas edisserit, cur Laici facilius sinantur iterare conjugia, quam Cle-

(1) Ep. 87. [2] Id. Ep. 87. (3) & Ep. 1. c. 2. (4) Ep. 87.

Clerici (1): *Secundas nuptias sicut saecularibus intre conceditur, ita post eas nullus ad clericale finitur venire collegium. Aliud enim est humanae fragilitati generaliter concessa licentia, alia debet esse vita divinarum rerum servitio dedicata.*

XVIII. Accedendum nunc nobis ad suffragia Patrum roganda, ut eorum cum Conciliis & Pontificibus concentus elucescat. Illud in primis commendat Hieronymus, ut perpendamus serio, quid cupiat Apostolus, & quid toleret; quid probet, & quid patiatur. Cupit continentiam, probat primas nuptias, secundas vix patitur, & subinvitus: quod nec dissimulat, cum Bigamos arcet a Sacerdotio, & a stipe atque eleemosyna Ecclesiae: *Non solum ab officio Sacerdotali bigamus excluditur, sed & ab eleemosyna Ecclesiae; dum indigna putatur stipe, quae ad secundina conjugia devoluta est.* Et infra (2): *Aliud est, quod vult Apostolus, aliud quod cogitur velle. Ut concedat secunda matrimonia, meae est incontinentiae, non illius voluntatis, &c. Duae sunt Apostoli voluntates, una quae praecipit, altera quae indulget. Vult nos permanere post nuptias, sicut se ipsum: sin autem nos viderit nolle, quod ipse vult, incontinentiae nostrae tribuit indulgentiam.* In alio vero Opusculo (3) imitandum esse nobis tradit, aut primum Adamum, cui una tantum fuit uxor: aut secundum, cui una fuit conjux, eaque virgo; cum tertius fuerit nullus, humani generis parens, qui iterato conjugem duxerit: *Primus Adam Monogamus, secundus Agamus; qui bigamiam probat, exhibeat tertium Adam bigamum quem sequatur.* Et rursus alibi docet Hieronymus, eum qui geminae conjugis praefestina morte viduatus, reliquum vitae tempus omne incorruptae dicat continentiae, virtutum quidem gloria superiorem fore eo, qui una cum conjuge totum vitae tempus transegerit: & tamen irregularem fore, eoque inferiorem quodammodo illo, quem virtutum meritis antecedit, propterea quod non jam possit eo fungi munere Clericis omnibus imminente, ut omnes ad continentiam hortentur, & ne verba sua exemplis infirment (4): *Ut non omnem monogamum bigamo putemus esse meliorem: sed quod is possit ad monogamiam & continentiam cohortari, qui suum exemplum praeferat in docendo.*

XIX. Ibidem mox, sed longe operosius in Epistola ad Oceanum convellit Hieronymus eam, quam supra tuebatur Innocentius I. sententiam de duplici matrimonio, quorum alterum baptismo praeiisset. Sed non possumus non Innocentio adstipulatores accedere, a quo & Hieronymi elisa sunt argumenta: ubi fatetur Pontifex baptismo elui sordes criminum, non minui numerum conjugiorum; quin & priscae fuisse consuetudinis, ut qui ante lustrales sacri fontis latices nefaria venere corpus inquinassent, in ipsius baptismi susceptione profiterentur, abstenturos se conjugio, si ad Clericatum anhelarent: *Maxime cum vetus regula hoc habeat, ut quisquis corruptus, baptizatus, Clericus esse voluisset, sponderet se uxorem non ducere.* Unde mox subjicit idem Pontifex, eum qui ante baptisma carnis integritatem amisit, post baptismum, etiamsi in Monasterium secedat, non posse unquam conjugari, si ad Clericatum suspiret: quinimmo & si conjugium inire vellet, sacerdotali benedictione donari non posse, quod ante jam nefaria libidine carnem maculasset: *Si corruptus, postea baptizatus, & in Monasterio secedens, ad Clericatus ordinem accedere voluerit, uxorem omnino habere non poterit; quia nec benedici cum sponsa potest, jam ante corruptus.*

Ad haec sacrae disciplinae instituta animum non advertebat Hieronymus, cum Innocentii doctrinam hoc argumento quatiebat, conjugiis ante baptismum initis irregularitatem illidi non debere, cum ne illidatur quidem flagitiis innumeris, in veteri tunc homine perpetratis. Vere enim & nonnulla habebatur ratio flagitiorum tunc admissorum, ex Innocentii ea Epistola. Tradit rursum alibi idem Hieronymus, Episcopi non solum vitam, sed & domum familiamque odore virtutum referram esse debere. Inde fieri, ut ad Episcopatum non cooptentur quandoque viri pietate singulari, propter vitia liberorum, quorum resperguntur & ipsi infamia: *Intelligant propterea quosdam a sacerdotio remotos, quia eos vitia liberorum impedierunt.* Potuerunt ergo & uxores bigamae impedire, ne mariti ad sacros Ordines vocarentur. In potestate enim fuit viri, uxorem ducere non bigamam; at parentum egregii non raro conatus in liberorum correptione frustrantur.

XX.

(1) Ep. 9.
(2) Ad Geron. De Monogamia.
(3) L. 1. Adv. Jovinian.
(4) In Ep. ad Tit. c. 1.

XX. Ambrosius vero pro Innocentii doctrina ante Innocentium ipsum decertaverat. Professus enim fuerat ab ipsa rerum primæva institutione, unum esse debere omnino conjugium, ideoque secundas nuptias, nonnisi ex pia quadam & provida indulgentia tolerari (1): *Una tantum nec repetita permittitur copula. Et in ipso ergo conjugio lex est, non iterare conjugium, nec secundæ conjugis sortiri conjunctionem*. Potest illud quidem ad Clericos coarctari. At mox idem quæstionem illam adgreditur, qui possint iterata quod fas est conjugia ante baptismum magis a Clericatu retardare, quam iterata per summum nefas tot flagitia: *Sed intelligere debemus, quia in baptismate culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. In conjugio non culpa, sed lex est. Quod culpæ est igitur, in baptismate relaxatur; quod legis est, non solvitur*. Eadem ipsa est, quæ Innocentii Papæ responsio. Aliam mox subjicit, quod cum sacri ministri ad viduitatis continentiam hortari omnes eos easque debeant, quibus is congruit castimoniæ gradus, non debeant doctrinam suam moribus infringere: *Quomodo autem potest hortator esse viduitatis, qui ipse conjugia frequentarit?*

Hieronymo quoque illa displicebat incontinentia bigamæ viduæ, cum ejusmodi omnes bigamos ab eleemosynis Ecclesiæ alienabat, hoc est, ab earum numero segregabat, quæ Ecclesiæ sumptibus alebantur. Id ipsum & alibi ab eo inculcatur. Ubi & illud hinc argumentatur, quod non immerito & admirationem creare debeat & pavorem (2): *Si autem panis illi tollitur eleemosynæ, quanto magis ille panis qui de cælo descendit; quem qui indigne comederit, reus erit violati Corporis & Sanguinis Christi?* Denique nec Pagani ipsi sacerdotium suum voluerant bigamorum contagione sordidari (3): *Nullum sacerdotem bigamum, nullum flamine bimaritum*.

Quod ad bigamos autem pertinet, quorum prius conjugium ante baptismum celebratum fuerat, sentiens Hieronymus suam minus probari sententiam, contestatus est, ingenue se quid sibi videretur declarasse, aliorum doctrinæ nihil obtrectare voluisse (4): *Quid nobis videretur, respondimus; nulli præjudicantes sequi, quod velit, nec alterius decretum nostra sententia subvertentes*. Hilarius Arelatensis Episcopus Chelidonium Episcopum Vesontionensem gradu dejecit, tanquam viduæ maritum; illum Leo Papa restituit, (5) ut præpropere damnatum, nullis satis certis documentis editis bigamiæ, cui non negaretur inhærere irregularitas.

XXI. Suffragatus est & Augustinus Innocentii sententiæ adversus Hieronymum. Sed illud Augustini proprium & peculiare est, quod una ei obvertetur hujus irregularitatis causa, defectio a mystica significatione conjugii Christi cum Ecclesia, unius cum una, virginis cum virgine: a qua significatione necesse sit non recedere Clericorum maxime conjugia (6): *Sacramentum nuptiarum temporis nostri sic ad unum maritum & unam uxorem redactum est, ut dispensatorem Ecclesiæ non liceat ordinare, nisi unius uxoris virum. Quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui catechumenus vel paganus habuerit alteram, ordinandum esse censuerunt. De sacramento enim agitur, non de peccato; peccata enim omnia in baptismo dimittuntur, &c. Noster Antistes unius uxoris vir, significat ex omnibus gentibus unitatem uni viro subditam Christo*.

Magnifica & sublimis est ea ratio, & Augustino auctori ejus primo consentiens, cujus insistere vestigiis, & tutum semper fuit, & splendidum. Sed cogit nos veritatis ipsa lux & claritas fateri, eam rationem in medium proferri non cœpisse, nisi re perfecta, ut ea illustrarentur decreta, non ut decernerentur. Subscripsit Augustino Leo Magnus, eandemque rationem mysticam exprompsit Epistola LXXXVI. Quanquam Epistola LXXXIV. incontinentiam magis ponderet, a qua Clericos deceat alieniores esse: *Sacerdotum enim tam excellens est electio, ut quæ in aliis Ecclesiæ membris non vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita*.

XXII. Gennadius posthabitis Innocentio & Augustino, totus ad Hieronymi sententiam propendet, de matrimonio ante baptismum contracto. Ut vero altius & ab origine repetatur res hæc tota, consumpserat Hieronymus in Oriente longe maximam ætatis suæ partem, hauseratque illam doctrinam a Græcis Patribus, qui eidem sententiæ omnes suffragabantur, ut fidem faciunt Balsamon & Zonaras in Canonem XVI. Apostolicum, quo aperte res ad eum sen-

(1) Offic. l. 1. c. 50. (2) L. 1. adv. Jovin. (3) Ibid. (4) Apol. adv. Ruffin.
(5) Leo Ep. 89. Con. Gall. t. 1. ad an. 444. (6) De bono conjug. c. 18.

sensum definiebatur: *Si quis post baptismum secundis fuerit nuptiis implicitus, aut concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorsus ex numero sacerdotali.*

Quod vero majorem merito concitet admirationem, illud est, quod cum multo infestiores fuerint Græci quam Latini secundis nuptiis, censuerint tamen iterata non esse conjugia, si eorum alterum ante baptisma sit initum. Verbis conceptis jubet Canon Neocæsariensis bigamum pœnitentiæ subjici (1): *Cum pœnitentia bigamus egeat.* Ideo & Presbyteros interesse vetat conviviis secundo nubentium. Ancyrana Synodus (2) virgines, quæ a proposito suo desciverint, eidem pœnæ subjicit, ac bigamos. Denique Laodiceni Concilii Patres (3) communioni bigamos non restituunt, nisi aliquandiu purgatos jejuniis & precibus, & tum quoque indulgentius eos tractari insinuant.

Quod vero magis stupeas, & quo ipsum etiam stuporem illum diluas, caussa ipsa est & origo tantæ Græcos inter & Latinos dissonantiæ. Græci enim animum maxime adjicientes ad eam incontinentiæ maculam, quæ plerumque & præsultrix est ad secundas nuptias & comes: existimarunt baptismo ablui eam & culpæ maculam, & irregularitatem. At ex adverso Latini secundas nuptias persuasissimi licitas esse, nec culpam eis vel minimam inhærere, baptismo eam elui aut minui non censuere, quo sola eluantur peccata; eoque nec earum irregularitatem solvi. Ita Greci ex austeriori principio in mitiorem deduxere conclusionem: a Latinis vero ex clementiori de secundis nuptiis sententia durius aliquid conclusum est. Redeo ad Gennadium Græcorum doctrinæ affixum, æque ut Hieronymum. Ejus hæc sunt verba de dogmatibus Ecclesiasticis (4): *Maritum duarum post baptismum matronarum, Clericum non ordinandum. Neque eum qui unam quidem, sed concubinam, non matronam habuit; nec illum qui viduam, aut repudiatam, vel meretricem matrimonio sumpsit.*

XXIII. Nec pœnitebit hoc rursus observasse; ubi a Græcis bigami ad pœnitentiam ablegati sunt, non eo id pertinere, ut aliquid culpæ illinitent secundis nuptiis. Sed persuasum illis erat, eam incontinentiam, cui medebantur secundæ nuptiæ, non omnino culpæ vacuam esse. Itaque pœnitentia indicebatur morbo incontinentiæ, non remedio, sive nuptiis etiam secundis. Contra autem si Latini nec bigamis pœnitentiam præscriberent, nec bigamiæ irregularitatem baptismo ablui vellent: ne inde suspiceris tamen minus infensos eos fuisse incontinentiæ bigamorum: sed hanc quoque nuptiis condonantes, unum urgebant, ne Clero inscriberentur ii, quorum duplicatum conjugium infringeret atque debilitaret omnes illos præclaros conatus, quibus Clerici omnes conniti debent, ut laicos ad continentiam impellant. Luculente omnino Augustinus in libello de Bono viduitatis ait nec improbari a se secundas nuptias; & ægre tamen ferre se dedecus duplicati conjugii (5): *Nec ullas nuptias audeo damnare, nec eis verecundiam numerositatis auferre.*

XXIV. Præclare Epiphanius tradit (6) ab Ecclesia laudari virginitatem, & ad eam omnes invitari: approbari primas nuptias, tolerari secundas in Laicis, non in Clericis. Alibi ait (7) arceri bigamos a Clericatu, ea ipsa ratione, qua cælibatus exigitur a Subdiaconis, & aliis superioribus Ordinibus, contemplatione & reverentia majestatis & sanctimoniæ sacerdotalis: *Eo quod incredibilis est honor sacerdotii & dignitas*: διὰ τὸ ὑπερβάλλον, τῆς τιμῆς τῆς ἱερωσύνης. Denique cum urget necessitas, docet (8) bigamos ordinari Lectores, idque eo fieri, quod nulla ex parte Lector sacerdotii sit consors: *Quippe Lector Sacerdos non est.*

XXV. Etsi Chrysostomus suspicatus aliquando sit bigamos quos eliminat Paulus ab Ordinatione, eos esse, qui repudiata priori conjuge alteram duxissent: eidem tamen irregularitati illos quoque innexos agnovit, qui e vivis abeunte priori conjuge alteram sibi copularent. Quin & ejus rei hanc allegat caussam, quæ necdum hactenus delibata fuit. Nimirum qui ita obduruerit ad priorem conjugem, ut ei defunctæ aliam superduceret, ei committendam non esse sponsam Ecclesiam. Addit & secundis ut plurimum ex conjugiis eas scatere rixas, sollicitudines & calamitates, quibus Clericos

(1) Can. 7.
(2) Can. 19.
(3) Can. 1.
(4) Cap. 70.
(5) Cap 12.
(6) Hær. 48. n. 9.
(7) Hær. 59. n. 4. 11.
(8) Exposit. fid. Cath. c. 21.

cos æquum sit esse prorsus expeditos (1) : *Castigat impudicos Apostolus, dum non eos permittit post secundas nuptias ad Ecclesiæ regimen, dignitatemque Pastoris assumi. Nam qui benevolentiam nullam servasse deprehenditur defunctæ uxori* πρὸς τὴν ἀπελθοῦσαν, *quo pacto hic Ecclesiæ præceptor esse optimus poterit? Immo quibus criminibus non subjicietur in dies? Nostis enim profecto omnes, quod etsi per leges secundæ nuptiæ permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet. Nullam ergo subjectis occasionem præbere Præsulem vult.* Sunt qui ea verba detorserint ad uxorem repudiatam : πρὸς τὴν ἀπελθοῦσαν : at verbis minus ambiguis declaravit Theophylactus, de uxore præmortua capi illa debere.

XXVI. Origeni visum est, ut a Clericatu bigamos abjicit Ecclesia, quin & bigamas ex albo viduarum honoratiorum; ita a summo & extremo Judice exturbatum eos iri, non a cœlesti Hierosolyma, sed ab eminentioribus gradibus, quæ virginibus & continentibus destinantur (2) : *Sicut enim ab Ecclesiasticis dignitatibus non solum fornicatio, sed & nuptiæ repellunt: Nec enim Episcopus, vel Presbyter, nec Diaconus, nec vidua possunt esse bigami. Sic forsitan & de cœtu Primitivorum immaculatorumque Ecclesiæ, quæ non habet maculam neque rugam, ejicietur bigamus.*

XXVII. Desinam in Theodoreto, qui ut se purgaret ab Ordinatione Irenæi Episcopi, qui bigamus erat, ait celeberrimos Episcopos Alexandrum Antiochiæ, Acacium Berœæ, Prayium Hierosolymæ, Proclum Constantinopolis, Episcopos Ponti Palestinæ, & Phœniciæ id genus Ordinationes aut celebrasse ipsos, aut probasse. Atque ita se consuetudini obsecutum esse (3) : *Consuetudinem ergo secuti sumus.* Paucis illis exemplis, quæ vel laudabili dispensationi, vel dissipationi Canonum damnabili imputanda erant, præscribi non poterat adversus tot Conciliorum Canones, contra conspirantes Ecclesiæ Patres, contra Apostolum ipsum. Refert Epiphanius (4) Josephum illum meritis clarissimum, veritum ne conjecta sibi Episcopali sarcina & ordinatione, Ariani se nefariis suis partibus vindicarent, prævertisse eorum conatus iterato conjugio : ut ordinari jam ne posset quidem : *Horum igitur metu alterum se matrimonium inisse dicebat, quo se ab illa manuum impositione liberaret.* Idem ipse vero Epiphanius alibi demonstrat religiosissime in Ecclesia Paulinam illam legem observatam fuisse, ne ad tres majores Ordines bigami adreperent (5) : *Atque istud ipsum sacrosancta Dei Ecclesia cum omni provisione diligentiaque servat.* Ideo & Theodosius Imperator jussit Irenæum deponi, qui Episcopus Tyri ordinatus fuerat præter Canones Apostolicos, quibus bigami sacris summoventur muniis : *Post secundas nuptias contra Apostolicos Canones ordinatus est.* Ex ipsius naturæ instinctu scaturisse primitus hanc legem & consuetudinem bigamos arcendi a Pontificatu, inde non temere augurari forsan quis posset, quod non solum Mosaicis & Christianis, sed & Gentilitiis institutionibus ita sanciretur, ita observaretur. De Gentilibus fidem facit Tertullianus (6), nam de aliis jam satis superque dictum : *Sacerdotium viduitatis celebratum est & apud Nationes, pro diaboli scilicet æmulatione. Regem sæculi, Pontificem Maximum rursus nubere nefas est.*

Ceterum quæ hoc capite tractatæ sunt irregularitates conjunctim, propter cogitationem quandam suam, conjunctim quoque sequentibus capitibus elucidabuntur, observata duntaxat temporum distinctione.

CAPUT LXXIX. *P.2.l.2.c.19.*

Irregularitas Eunuchorum & Energumenorum, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Concilia Galliæ & Hispaniæ Ordinibus interdicunt Eunuchis voluntariis & distortis?

II. Corporis vitia parvi fecerunt Græci.

III. Energumeni irregulares declarantur, & non semel promiscue habentur cum Epilepticis & Lunaticis.

IV. Ea in re Concilia ipsis obsequuta sunt Scripturis, & ad ipsa earum verba sese accommodaverunt.

V. Cur alicubi jussum, ut sacrificanti Presbyter semper præsto esset, qui eo deficiente vices ejus suppleret?

VI. Narratio de Energumeno ea lege sanato, ut ad Ordines sacros nunquam accederet.

I. Eu-

---

(1) In Ep. ad Tit. hom. 2. (2) In Lucam hom. 17. (3) Ep. 110.
(4) Epiph. Hæres. 39. n. 5. Hær. 48. n. 9. Hæ. 59. n. 4.
(5) Con. Eph. Par. 3. c. 47. 48. (6) L. 1. ad uxor.

I. EUnuchi spontanei, tanquam audaciores sui homicidæ, irregularium classi ascribuntur a Concilio Toletano IV. ut supra diximus, eique una sociantur, quibus quæ demumcunque membra corporis amputata sunt. Harum irregularitatum prima manat ex crimine, secunda ex detruncatione vel fortuita, vel naturali. Hujus irregularitatis meminit & Aurelianensis III. Synodus (1): *Aut simus corpore*. Sicut & Gregorius Magnus (2): *Vel in qualibet corporis parte vitiatus*.

II. Minimum vero momenti videntur Græci posuisse in his corporis vitiis. Vide enim, ut Joannes Presbyter Antiochenus quodam verborum compendio complexus sit tres Canones Apostolicos, ubi agitur de hac re (3): *Eunuchum, dummodo se ipsum non exsecuerit, si Episcopatu dignus sit, non esse rejiciendum; neque vero claudum, aut unoculum præterquam si surdus, aut cæcus sit, ne Ecclesiæ munia impediantur*. Ea est sententia Canonum Apostolicorum XXI. LXXVII. LXXVIII.

III. Huic irregularitati illa affinetur, quæ Energumenos amplexatur. Hanc enim illi subtexuit Concilium Aurelianense III. (4) *Vel qui publice aliquando arreptus est*. Obmutuit hic Concilium Toletanum IV. quod rariuscula tunc forsan occurrerent exempla. At copiose de Energumenis Concilium Toletanum XI. a quo hæc seu irregularitas seu ægritudo, promiscue pene habita cum lontico morbo, quasi aut semper, aut plerumque Epileptici idem essent & arreptitii, hisque se corporeis morbis insinuaret quædam occulta dæmonum contagio. En ipsa Canonis verba, necessario hic inferenda (5): *Bene quidem majorum regulis definitum est, ut dæmoniis aliisque similibus passionibus irretitis, ministeria sacra tractare non liceat. Cui præcepto, consensu rationis adhibito, id communiter definimus, ut nullus de his, qui aut in terram arrepti a dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel sacris audeant ministrare altaribus, vel indiscussi se divinis ingerant Sacramentis. Exceptis illis qui variis corporum incommoditatibus dediti, in ejusmodi passionibus in terram approbantur elisi. Qui tamen & ipsi tandiu erunt ab officii sui ordine & loco suspensi, quousque unius anni spatio, per discretionem Episcopi inveniantur ab incursu dæmonum alieni*.

IV. Hanc porro hujus Concilii Præsules doctrinam ex ipso Evangelico contextu mendicaverant, ubi exitiales quædam corporis ægritudines, membrorumque debilitates, malignorum spirituum afflatui, quinimmo & insinuationi imputantur (6): *Obtulerunt ei hominem mutum & dæmonium habentem, & ejecto dæmonio locutus est mutus*. Et alibi (7): *Erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum*. Quasi dæmonium non auctor duntaxat morbi, sed morbus ipse fuisset: *Spiritum infirmitatis*. Sed longe plures ejusmodi ægritudines videtur Matthæus ascribere dæmoni insidenti, vel obsidenti (8): *Obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paraliticos, & curavit eos*. Lunaticus qui Epileptico morbo sæpe corripiebatur, qui mutus, qui surdus idem erat, his afflictabatur malis omnibus infessione illius dæmonis, quo lancinabatur, & cujus infestationes his se maxime prodebant morbis (9): *Accessit homo dicens; Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & male patitur, nam sæpe cadit in ignem, & crebro in aquam, &c. Et increpavit illum Jesus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer*. Eadem vero narratio eis verbis apud Marcum contexitur, ex quibus planum fit, totam illam ægritudinum congeriem non esse inspiratam nisi contagio quodam & afflatu dæmonis (10): *Dixit unus de turba, Magister attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum, qui allidit eum, & spumat, & stridet dentibus, & arescit, frequenter eum in ignem & in aquas misit, &c. Comminatus est Jesus spiritui immundo, dicens, Surde & mute spiritus, exi ab eo, &c.* Incubatione ergo quadam dæmonis misellus puer fiebat surdus, mutus, lunaticus & epilepticus. Nec aliter apud Lucam dæmones, morbique quasi in unum conflantur (11): *Mulieres quæ erant curatæ a spiritibus immundis & infirmitatibus*. Denique quæ ab annis duodeviginti mulier toto corpore curva & dejecta in terram erat, sanari non potuit, nisi ejecto dæmone, cujus vi & infestatione ita deprimebatur (12): Mu-

(1) Can. 6. (2) L. 1. Ep. 25. (3) Bibl. Juris Canonici p. 503. (4) Can. 6.
(5) Can. 13. (6) Matth. 9. 32. (7) Luc. 11. 14. (8) Matth. 4. 24.
(9) Matth. 17. 14. (10) Marc. 9. (11) Luc. 8. 2. (12) Ibid. 13.

Muliee quæ habebat spiritum infirmitatis, annis decem & octo, & erat inclinata, nec poterat omnino sursum respicere, &c. Respondens Dominus dixit: Hanc filiam Abrahæ, quam alligavit satanas ecce decem & octo annis, non oportuit solvi a vinculo isto, die Sabbathi? Si idem sensere, si eadem verba usurpavere Toletani Patres atque Scriptores Evangelici, uno & eodem spiritu animati fuere.

V. Eodem in Concilio proximo Canone agitur de Presbytero sacris operante, qui cum interim possit aliqua corporis, vel etiam animi perturbatione corripi & elidi, provide præcipitur, ut præsto sit semper alius Presbyter quispiam, qui ejus vicem supplere possit, si quo eum deliquio deficere contingat (1): *Habeat quisquis ille canens Deo, atque sacrificans, post se vicini solaminis adjutorem: ut si aliquo casu, ille qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elisus, a tergo semper habeat, qui ejus vicem exequatur intrepidus.*

VI. Sed quod ad veros Energumenos, permirum prorsus est, quod narrat Gregorius Magnus in Dialogis de juvene Clerico, quem corripuerat dæmon, & qui eo vinculo solutus est a beato Benedicto, eademque opera jussus, ne unquam ad sacros Ordines accederet; alioqui fore, ut a molestissimo rursus hospite & dominatore invaderetur (2): *Cui sanato præcipit dicens: Vade, & posthac carnem non comedas, & ad sacrum Ordinem nunquam accedere præsumas. Quacunque autem die ad sacrum Ordinem accedere præsumpseris, statim juri diaboli iterum manciparis.* Cohibuit aliquandiu is terror Clericum; at lapsu temporis, quasi dilapsa pristinæ calamitatis memoria, permoleste ferens juniores Clericos jam sibi in dies anteferri nunc hos nunc illos ulteriori ordinatione: *Cum priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibimet superponi in sacris Ordinibus cerneret:* Ordinanti Episcopo ordinandum se exhibuit, & illico invasit eum spiritus nequissimus, quo ad ultimum usque vitæ diem afflictatus est.

CAPUT LXXX. *P. 2. l. 2. c. 20.*

De Bigamis in Oriente & Occidente, sæculo VI. VII. & VIII. Item de Filiis illegitimis.

I. Bigami in Hispania majoribus prohibiti Ordinibus, quandoque & minoribus. Varia genera bigamiæ. Cur post Clericorum mortem non sinebantur eorum viduæ rursum nubere?

II. III. Eadem observantur & in Galliæ Conciliis.

IV. Et in Italia pariter ex Gregorio, ubi Clericorum sacrorum priores conjuges videntur induisse religionis habitum, quem abjicere non possent conjuge viduatæ.

V. In Oriente leges eadem vigebant, nec fere ratio habebatur nisi incontinentiæ in hac disciplinæ parte.

VI. Summa austeritas & dispensandi parsimonia in bigamis.

VII. VIII. De illegitimis & de filiis Presbyterorum. His affixa non est irregularitas, nisi post annum Christi millesimum. Varia ejus rei argumenta.

IX. De filiis Presbyterorum in Oriente.

I. PRoximi sequuntur bigami in Concilii Toletani IV. irregularitatum recensione. Iis non interdicit Hispalensis Synodus, nisi Diaconatu & superioribus Ordinibus (3): *Nec ultra provehi ad Diaconi Ministerium, qui contra divina atque Ecclesiastica jura instituti repeiuntur.* Clero prorsus omni eos ejecerat Concilium Gerundenense (4): *Si quis de laicis, post uxorem, aliam cujuscunque conditionis cognoverit mulierem, in Clero nullatenus admittatur.* Quibus verbis designari videntur illæ, quæ in Concilio Toletano IV. dicuntur concubinæ, quod quanquam vere uxores essent, nulla tamen nuptiarum solemnitas intercessisset, propter quandam sortis inæqualitatem, nec proles inde orta solemnibus filiorum privilegiis uteretur.

Apertissime quoque Concilium Tarraconense innuerat, legi bigamiæ vel minusculos subjici Clericos, cum Lectores & Ostiarios præceperat ab uxoribus suis omnino & in perpetuum segregari, si quæ earum adulterio

(1) Can. 14. (2) L. 2. c. 16. (3) Can. 4. (4) Can. 8.

terio eſſent infamatæ. Si bigamus enim habetur, qui impudicam ducit: quid qui proſtitutam non abjicit (1)? *Si quis Lectorum adulteræ mulieri voluerit miſceri, vel adhærere conſortio, aut relinquat adulteram, aut a Clero habeatur extraneus. Similis ſententia Oſtiariorum manebit ſcholam.* Poſſet tamen cuipiam videri in maritos redundaſſe flagitium & infamiam adulterarum, eiſque irregularitatem aſtricuiſſe, ſicut ait Hieronymus Patrem arceri ab Epiſcopatu eum, qui liberos habeat incontinentiæ ergo infamatos. Quomodo enim corripiet emendabitque ceteros, ſi ne in filios quidem auſit, vel poſſit (2)? *Sed quod propter filiorum incontinentiam ab hoc gradu arcendi ſumus. Qua enim libertate poſſumus alienos filios corripere, & docere quæ recta ſunt, cum nobis ſtatim poſſit, qui fuerit correptus, ingerere, Ante doce filios tuos?*

II. Agathenſi quoque Concilio conſultius viſum eſt (3), mitigare auſteritatem priſcorum Canonum, idque bigamis indulgere qui jam Diaconatu, jam Presbyteratu ordinati eſſent, ut honore & Sede Ordinis ſui gauderent, muniis non fungerentur: *Ut qui huc uſque ordinati ſunt, habita miſeratione, Presbyterii vel Diaconatus nomen tantum obtineant, Officii vero Presbyteri conſecrandi, & miniſtrandi hujuſmodi Diacones non præſumant.* Ex quo & illud elicitur, minorum Ordinum ne functiones quidem bigamis prohibitas fuiſſe. Quod rurſum dilucidius fit ex Concilio Aurelianenſi IV. (4) quo annua ſuſpenſione percellitur Epiſcopus, ſi bigamum Diaconatu, vel Presbyteratu initiet: nulla ceterorum Ordinum mentione habita: ut quos nec Paulus bigamiæ legi illigaſſet, nimirum ſuo ævo raros adhuc, ut molliſſime loquar. Sunt & alia Concilia complurima, in quibus idem obſervetur (5).

III. In his vero Conciliis nihil differunt bigami a conjugibus bigamarum: *Bigami, aut internuptarum, vel renuptarum mariti.* Propterea quod dedecus incontinentiæ ab uxore in maritum reſpergeretur: itaque qui bigamam ducebat, bigamiæ applaudere videbatur. Eo adductæ ſunt Synodi plures, ut Clericos minores ab adulteris uxoribus æterno divortio ſequeſtrarent: atque Clericorum viduas ne ſinerent novis implicari nuptiis; ſi rurſum nuberent, ſejungerentur ab impiis Clericalis ſanctimoniæ contaminatoribus, vel excommunicatione plecterentur (6): *Si ſe cuicunque mulier duplici conjugio Presbyteri, vel Diaconi relicta conjunxerit, aut caſtigati ſeparentur, aut pari excommunicatione plectantur.* Ita decrevit Concilium I. Aurelianenſe, cui ſubſcripſit & Epaonenſe (7). Acceſſit & Matiſconenſe II. (8) quoad viduas Subdiaconorum, Exorciſtarum & Acolythorum.

Non injuria mirabitur quis, cum per tam multas Synodos liceat bigamos minoribus exornari Ordinibus, quid cauſæ ſit, ut non ſinantur minorum Clericorum viduæ nuptias iterare. Sed illud forſan reponi poteſt, Ordinatione impoſitam eſſe continentiæ eam legem, quæ utrumque conjugem a ſecundarum ſaltem nuptiarum incontinentia cohibeat. Irregulares in Concilio III. Aurelianenſi declarantur (9), qui conjugem duxerint, & poſtea concubinam. Dixi jam concubinas has in numero fuiſſe legitimarum conjugum, ſed minus ſolemniter ductas. In his vero omnibus non diſſimulamus alios alias in diverſis Eccleſiis uſus & Canones obtinuiſſe.

IV. Gregorius Magnus Ordinibus ſummovet bigamos, omneſque eos, quorum prima & unica conjux virgo non fuiſſet (10): *Nec bigamum, nec qui virginem non eſt ſortitus uxorem.* Probabile ſacros ab eo tantum Ordines occludi. Eum enim ſibi limitem defigit in Epiſtola ad Brunechildem Reginam (11): *Similiter de quodam bigamo requiſiti, An ad ſacrum Ordinem potuiſſet accedere: juxta Canonicam regulam omnino vetuimus. Abſit enim ne veſtris temporibus, in quibus tam multa pia ac religioſa agitis, aliquid contra Eccleſiaſticum inſtitutum fieri permittatis.* Cum vita exceſſiſſet Siciliæ Diaconus, quæ ejus conjux habita fuerat, alteri nupſit. Reſcripſit Gregorius (12), ut ſejungerentur, ſi ante Diaconus vere eam duxiſſet; alioqui nil moleſtiæ inferretur. Erat autem non paulo probabilius, conjugem eam Diaconi unquam fuiſſe, tum quod virgo jam non eſſet, cum in domum venerat Diaconi; tum rurſus quod religionis habitum non induiſſet, cum Diaconi celebrata fuerat ordinatio: *Dicens nec virginem illam ad eum veniſſe, denique nec*

(1) Can. 9. (2) In c. 1. Ep. ad Titum. (3) Can. 1. & 43. (4) Can. 10.
(5) Epao c. 2. Arelat. 4 c. 3. Aurel 3. c 6. (6) Can. 13. (7) Can. 32.
(8) Can. 16. (9) Can. 9. (10) L. 1. Ep. 25. (11) L. 11. Ep. 8. (12) L. 11. Ep. 6.

religiosam mutasse vestem, postquam ille in Ordine sacro promotus est. Et ea forsan religiosa vestis has fœminas alienabat a secundis nuptiis, etiam tum cum Clericus conjux obiisset. Cui rationi accedere poterat & alia ratio ab incontinentia petita.

V. Nec minus abhorrebant Græci a bigamorum Ordinatione. Justinianus Imperator id argumenti executus est omnium præstantissime, ubi de Episcoporum Ordinatione verba facit (1): *Et neque uxori copulatus, sed aut in virginitate degens a principio, aut qui uxorem quidem habuerit, sed ex virginitate ad eum venientem, & non viduam, non sejunctam a viro, neque concubinam*. Easdem mox leges sancit Presbyteris & Diaconis, illudque diserte confirmat, quidquid est legum & constitutionum, uni maxime impendi castimoniæ & puritati, qua sacros ministros necesse sit effulgescere (2): *Nihil enim sic in sacris ordinationibus diligimus, quam in castitate viventes, aut cum uxoribus non cohabitantes, aut unius uxoris vir qui vel fuerit, vel sit, & ipsius pudica atque ex virginitate*. Addit, castitate ceu fundamento niti & firmari virtutes omnes sacerdotales: *Primum principium & fundamentum manifestum secundum divinas regulas restituæ virtutis*. Denique ubi gravissima ingruit necessitas, tum demum conceditur, ut Lectores bigami Ordine suo fungantur, septo aditu ad superiores quoscunque. Roborantur hæc decreta Justiniani ejusdem altera Novella (3), qua præcipitur Episcopus gradu & dignitate moveri, si in ordinandis Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis nequedum conjugatis, non compellat eos incorruptam posthac profiteri continentiam, & inviolabilem abstinentiam conjugii. Denique testatum facit Justinianus has a se non edi Constitutiones, nisi ut novo quodam vigore sacros Canones corroboret (4). *His igitur quæ sacris Canonibus definita sint, insistentes, &c.*

VI. Jam ergo minus stupebimus, si tam difficiles in posterum erant dispensationes de bigamia. Joanni Eleemosynario Episcopo Alexandrino magna auri argentique copia eo tempore offerebatur, quo extrema inopia pauperes conflictabantur, ea conditione, ut bigamum sineret Diaconum ordinari (5). Sanctissimus Pontifex donum & dispensationem abnuit, certus Deum nulla re Ecclesiæ suæ defuturum, quandiu constanter leges & Canones Deificæ disciplinæ observarentur. Nec minor vel obscurior fuerat Gregorii Magni constantiæ gloria, cum Theodorico Rege & Brunechilde Regina per Epistolas & per Oratores orantibus enixissime, ut cum bigamo dispensaret, ad hujusmodi preces penitus obsurduit, ut ex ejus Epistola ad Brunechildem paruit.

VII. Venio ad eos qui defectum natalium patiuntur, & ad filios Presbyterorum, quibus constat nullam adhuc fuisse aspersam irregularitatem. Nonnisi post annum demum millesimum hæc disciplinæ sacræ invecta est irregularitas ad Ordines & ad Beneficia. Ejus rei origo infra vestigabitur. Unum hic observari operæ pretium est, nec in Conciliorum hactenus, nec in Pontificum Constitutionibus, quibus irregularitates, vel singulæ, vel complures recensitæ fuere, ne verbo quidem uno perstrictam fuisse irregularitatem, vel spuriorum, vel filiorum Presbyterorum. Si non vacillat supra memorata Genebaudi Laudunensis Episcopi narratio, argumenti in ea satis est, ut hæc tunc irregularitas intelligatur nihil habuisse loci. Qui enim ex Laudunensis hujus Episcopi lapsu ortus est filius, cui ex natalium dedecore nomen fuit *Latroni*, nihilominus in Episcopatu ei successit. Polycrates Ephesinus Episcopus in Epistola ad Victorem Papam data, testificatur ipsemet se octavum suæ stirpis esse, qui ejus Ecclesiæ clavum rexerit (6): *Fuerunt septem omnino ex cognatis meis Episcopi, quibus ego octavus accessi*. Hæc Eusebius. Alibi vero ostensum a nobis est leges Imperatorum & Canones Conciliorum per priora sæcula in id conspirasse, ut in Clerum semper sufficerentur Clericorum filii aut cognati. In Concilio I. Aurelianensi prohibitum injussu Regis ne sæculares Clero insererentur; sed Clero tunc dicabantur, qui patre avoque Clerico nati essent (7): *Nullus sæcularium ad Clericatus officium præsumatur, nisi aut cum Regis jussione, aut cum Judicis voluntate, ita ut filii Clericorum, id est, patrum, avorum ac proavorum, quos supradicto ordine parentum constat observatio-*

(1) Nov. 6. c. 1.
(2) Cap. 5.
(3) Nov. 123. c. 12. 14.
(4) Nov. 137. c. 1. 2.
(5) Vita Joan. Eleemos. c. 12.
(6) Euseb. l. 5. c. 24.
(7) An. 511. c. 4.

tioni subjunctos, *in Episcoporum potestate ac districtione consistant*.

VIII. Disputatur a nobis alibi de necessitate consensus Principum, ut Clero quis inscribatur. Hujus vero Aurelianensis Canonis pars posterior perspicue demonstrat filios parentibus avisque successisse in Ordines & functiones sacerdotales, nullo obice irregularitatis tunc amoliendo. Multi Pontifices Romani a prioribus Pontificibus legitima successione orti sunt, ex conjugio ante ordinationem prognati. Sylverius Hormisdæ filius fuit ex Liberato. Agapetus ortus erat ex Gordiano Presbytero, teste Anastasio. Gregorii Magni pater nepos erat Felicis Papæ.

In Concilio Toletano IX. actum est de filiis Clericorum sacrorum, post eorum ordinationem natis ex legitima prius conjuge. Successione paterna hic spoliantur, servique addicuntur Ecclesiæ, cujus ministerio parens illigatus erat. Verum hæc erat peculiaris Hispaniæ consuetudo, qua non tenebantur nisi Clericorum filii post parentum ordinationem nati, quales hic illegitimi pronuntiantur. Inter Francos cum ne regno quidem arcerentur illegitimi, facile suspicor nec sacerdotii fuisse exortes & irregulares.

IX. In Oriente cum libera essent Presbyteris conjugia, non poterat degener aut irregularis videri proles, quæ inde gigneretur. Damnati sunt in Trullana Synodo Armeni (1), qui ad Clericatum solos evehebant Sacerdotum filios, vel aliorum Clericorum. Ita enim natalibus dabant, quo donandæ erant virtutes. Præcipit Synodus, ne eliminentur sacerdotio, qui virtute & meritis ei gerendo non sint impares.

CAPUT LXXXI. *P.3.l.2.c.25.*

Irregulares filii Presbyterorum, illegitimi, bigami, sub Imperio Caroli Magni.

I. Græcorum Presbyterorum filiis legitimis nulla illinitur irregularitas.

II. Similiter habetur in Ecclesia Latina.

III. Filii illegitimi in Occidente irregulares.

IV. Nequaquam in Oriente.

V. In Græcorum bigamiam aliqua adnotantur.

VI. Et in maritos adulterarum.

VII. Clericorum minorum bigamia.

VIII. Græci recentiores plurimum remisere de rigore prisco in bigamos.

IX. Cur non possint nubere viduæ Clericorum majorum?

X. Cum maritus in Monasterio profitebatur, poterat uxor alteri nubere, non vero cum Clero majori ascribebatur.

XI. In Occidente etiam Clerici majoris vidua nubere non poterat. Observationes Agobardi in bigamias secunda classis.

I. Superiori jam capite diximus nihil irregularitatis illitum fuisse apud Græcos filiis Presbyterorum, quin damnatos in Concilio Trullano Armenos, qui Clericatum intra ipsas Clericorum familias circumscriberent; quod is usus Levitico magis conveniret Sacerdotio, quam Christiano. Hoc certe Canone non excludebantur Clericorum filii, sed cavebatur, ne ceteri excluderentur omnes. Athenis narrat Balsamon, & urbibus in aliis quibusdam conqueri solitos Episcopos de filiis Clericorum, qui Ordines extorquerent sibi, citra peritiæ & pietatis examen, quasi carnali successione obtingeret cœlestis hæc hæreditas.

II. Ne in Ecclesia quidem Latina irregulares erant Sacerdotum filii, dummodo ante ordinationem geniti fuissent. Ideo & Ratherius Veronensis Episcopus in eos tantum invehitur Presbyteros, qui sua in eos transfundebant Beneficia, quos in sacerdotio genuerant (2). *Presbyter aut Diaconus cum uxorem legitimam habere non possit, si filium de ipsa fornicatione, aut quod pejus est, adulterio genitum, facit Presbyterum, &c.*

III. Quoad illegitimos, cum Arnulphus Lotharii Franciæ Regis frater Episcopus Remensis creatus fuisset, & cum novo Rege Hugone Capetio graves suscepisset inimicitias, exauctorari illum Hugo curavit in Concilio Remensi, quod ex concubina ortum duxisset (3): *Dicens non debere esse Episcopum, natum ex concubina.* Enitente post tamen Romano Pontifice restitutus est Arnulphus, & rescissa sunt omnia Concilii hujus Remensis Acta. De Genebaudi filio Latrone ex Flodoardo supra jam diximus, quem

(1) Can. 33. (2) Spicil. t. 2. p. 240.
(3) Du Chesne t. 3. p. 353. Conc. Aimo. Eginard. Flodoard. l. 1. c. 14.

quem ei in Episcopatu successisse ferunt, quanquam in Episcopatu genitum.

In Concilio vero Meldensi anno 845. arcentur Ordinibus ii etiam qui ex concubina geniti sunt, quam quis postea legitimo matrimonio sibi copulavit (1): *Filii vero ex ejusmodi vituperabili conjunctione ante conjugium etiam minus laudabile procreati, ad Ecclesiasticam dignitatem nullo modo provehantur, nec de tali conjugio generati Ecclesiasticis Ordinibus applicentur, nisi forte eos vel maxima Ecclesiæ utilitas aut necessitas postulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet*. Videntur porro hoc Canone omnino Ordinibus excludi, qui nati vel concepti ante sint, quam legitimum connubium celebraretur, quod postea tamen celebratum sit; quinimmo ne ii quidem qui hinc postea exorti sint, admitti, nisi ex ea dispensatione, quam extorqueat Ecclesiæ necessitas.

Hunc Canonem postquam allegavit Regino, eumque lege Romana communiit, quæ nothis infamiam inurit: hinc exprimit rationem hujus irregularitatis; quod nolit Ecclesia sacras dignitates suas iis patere, qui in sæculo insigni laborent infamia (2): *hos itaque quos publicæ leges non admittunt, sed velut infamiæ maculis respersos respuunt, & quasi degeneres despiciunt, Ecclesiastica dignitas nullatenus recipit; præsertim cum nihil maculosum Deo rite possit offerri, vel ejus servitio applicari*.

IV. Magis exorabiles fuere Græci in hoc natalium defectu condonando. Patriarcha Nicephorus in Orientali jure aditum ad sacros Ordines aperit illegitimis, perinde ut & natis ex secundis tertiisque nuptiis (3): *Qui ex concubina & scorto, & ex bigamis aut trigamis nati sunt, si virtutibus præditi appareant, & fiat sacerdotio digni, ordinentur*. Addubitabatur etiam nonnunquam de iis qui ex secundis tertiisve nuptiis nati essent, quanquam nunquam non secundum eos pronuntiaretur. Quin & Nicetas Heracleæ Metropolitanus promoveri posse respondet eos, qui quartis ex nuptiis orti sint; atque hanc universim promulgat regulam, nihil filiis præjudicare posse parentes: *Parentes ei non præjudicant*. Expressissime denique Balsamon definit, illegitimos filios nulla attingi irregularitate: quod cum penes matrem tota sit culpa, nulla debeat in filios innoxios pœna retorqueri (4): *Sed & qui ex ancillis nati, & donati libertate, parique modo qui ex concubinis geniti, non vetantur sacrari. Matres enim eorum pœnis scortantium obnoxiæ fuerunt; ipsi autem nihil deliquerunt; quamobrem nec pœnis subjiciuntur. Ut reliqui igitur homines, qui nihil deliquerunt, honorem sacerdotalem secundum Canones consequentur & ipsi.*

V. De bigamis qui hic occurrunt, contexatur nunc sermo. Bigamis annumerat Harmenopulus eos, qui altera sibi desponsata alteram ducunt; sicut & eos qui alterius ducunt sponsam. Michael Cerularius Patriarcha Presbyterum deponit, qui uxorem adulterii convictam non repudiat: ubi vero illam repudiat, dotis bessem vindicant sibi communes liberi, reliquum secum ipsa avehit in Monasterium, id quod compingitur traditurque (5): *Sacerdos qui noverit uxorem suam adulterio pollutam, si eam expulerit, a munere suo non arcetur; sin receperit, sacerdotium amittit. Dotis autem, quam per adulterium cognita Sacerdotis uxor marito attulit, duo trientes pro nato utrisque filio retinebuntur; reliquus ipsi concedetur, ei tribuendus Monasterio in quo tondebitur*. Plurimæ ab Alexio Comneno editæ sunt Constitutiones, ut sponsalibus eadem pene vis & auctoritas conciliaretur, atque nuptiis quoad bigamiam, dummodo puella septennis esset. Id vero manabat ex sponsaliorum per preces Ecclesiæ consecratione: *Non enim ipsa conjunctio, sed quæ precum interventu fit consecratio, sponsalia pro nuptiis haberi facit*.

VI. Referuntur a Photio in Nomocanone Conciliorum decreta, quæ eorum Ordinationes prohibent, quorum uxores adulterio fuerint inquinatæ; additurque civilibus etiam legibus mulctari eos omnes, qui adulteras conjuges domo non ablegant (6): *Lex quoque civilis omnes qui suas uxores in adulterio deprehensas non dimittuat, punit*. Quin & addit Lege Codicis maritum declarari suæ conjugis lenonem, nisi eam repudiet, non levinsculis suspicionibus aspersam, sed certis convictam documentis: *Lex Codicis dicit eum esse lenonem, qui suam uxorem adulterio pollutam non dimittit, non tamen is qui solum suspicatus est*. Fidem tamen facit Photius suo ævo eam austeritatem obsolevisse, & posse jam maritum

(1) Can. 64.
(2) L. 1. de Eccl. disc. c. 4. 8.
(3) T. 1. p. 196.
(4) Ib. p. 310. 392.
(5) Jur. Orien. p. 17. 263. 311. 512.
(6) Tit. 1. c. 32.

ritum uxorem repetere, & Monasterio abducere, in quod contrusa fuerat: *Hodie autem post condemnationem potest maritus suam adulterio pollutam uxorem ex Monasterio recipere, convenienter Novellæ de repudiis*. Profertur a Balsamone (1) Lex civilis Basilicorum, qua biennium marito conceditur, quo possit uxorem revocare a Monasterio: verum ad Laicos solos id pertinere; qui enim Presbyter adulteram revocaret domum, vel qui adulteram duceret, is & bigamus & irregularis foret.

VII. Alibi testatur Balsamon subesse iisdem legibus & pœnis bigamiæ Clericos etiam minores, quanquam faciliorem veniam & dispensationem consequerentur (2): *Quomodo autem multi Lectores, qui bigami fuerant, in suis gradibus conservati, & per Archiepiscopalia pittacia ad maiores gradus promoti sunt, ignoro*. Alibi vero docet Lectores ipsos & Subdiaconos irregulares fore, si conjugio sibi copulassent eas, quibuscum antea fornicati fuerant, ut non tantum ad ulteriores Ordines eluctari jam non possent, sed ne eos quidem exercere, quos jam suscepissent. Qui vero priore conjuge vita abeunte aliam ducerent, eos pro bigamis habitos, & abdicatos fuisse Ordinibus superioribus, si eos jam essent adepti: iis interdictos vero, si in minoribus adhuc agerent. Ideo & confitetur Novellis Justiniani deponi Clericos majores omnes, si bigamiæ se innodarent (3): Lectores Clericatu exui, si ante Clericatum bigami fuissent: si autem jam Clerici ordinati, postea alteram conjugem, aut viduam ducerent, tum non Clericatu eos ejici, sed Ordinibus superioribus excludi. Quod autem dixerat de dispensationibus, quas Archiepiscopi darent, fatetur non eo illas pertinuisse, ut Diaconatu exornarentur, vel Subdiaconatu; sed *Officia* ut quædam exercerent Ecclesiastica, unde commodius & pinguius sustentarentur. *Officia sunt honores, & victus subministrationes*.

VIII. Adnotat autem alibi idem interpres Canonum relaxationem aliam, quæ inoleverat circa bigamiam, a qua usque adeo alienos esse Clericos præcipiebant Canones, ut ne nuptialibus quidem bigamorum conviviis interessent. Atqui sua ætate auctor est Balsamon, interfuisse Episcopos epulo Imperatoris alteram conjugem ducentis; nihil jam pœnarum canonicarum bigamis infligi, communione eos non suspendi, aut eam incunctanter a Cariophylace pœnam relaxari (4): *Quia autem videmus offendi aliquos, eo quod nullus eorum, qui secundum matrimonium contraxerunt, aliquando puniatur, nec eis Sacramentorum participatio impeditur, sed potius Chartophylacis Pittacium permittatur. Vidimus autem & Patriarchas & alios Antistites, comedentes cum Imperatoribus, qui secundas uxores ducant*.

Enititur tamen Balsamon (5) eam Canonum incuriam eo obumbrare colore, quod promulgato Unionis Edicto Leo Philosophus Imperator secundas nuptias exequasset primis, quartis omnino vetitis sub interminatione excommunicationis; & ne tertias quidem indulgens, nisi certis quibusdam causis intervenientibus. Nemo nescit, ubi Imperatoriis legibus anathemata, & ceteræ id genus illigantur pœnæ Ecclesiasticæ, ex eo id fieri, quod ex leges Synodalium Canonum executrices sint & vindices. Adde quod pars non minima Constitutionum Imperialium Constantinopoli editarum, promulgatio quædam fuerit Decretorum Synodalium Patriarcharum Regiæ ejus Civitatis.

IX. Redeo ad Clericos majores, & eorum conjuges, quibus leges bigamiæ potissimum imminebant. Nec enim defunctis Presbyteris poterant eorum uxores in alias lascivire nuptias: propterea quod cum eo qui Deo sacer esset, in unam carnem semel conflatæ cum essent, ad ipsas quoque ea permanabat consecratio, quæ profano ac novo conjugio conspurcanda non esset. Similiter & Presbyteri, cum Sacerdotio vel abibant, vel abdicabantur, non poterant tamen iterata inire conjugia, propterea quod consecrata Deo & altaribus corpora sua jam non poterant revocare, aut ad profanos usus convertere (6): *Nec Sacerdotum uxores, sicut nec qui sunt sacrati, Sacerdotium recusantes, permittentur vivere, ut laici, & secundo matrimonium contrahere. Sacerdotum enim uxores unum corpus & una caro sacerdotalis per legitimam Sacerdotii conjunctionem appellatæ, & ea de causa*

(1) Balf. ib. & in Can. 8. Neocæs.
(2) In Can. 17. Ap. in Ca. 69. Basilii.
(3) In Suppl. p. 11[illegible]
(4) Ib. p. 1126.
(5) Ann. 921. Vide & Zonaram, in Can. 7. Neocæs.
(6) Balf. in Can. 44. Basilii.

causa veluti consecrata, non profanabuntur per secundas nuptias. Sacerdotes autem qui semel secundas nuptias, eo quod sunt Deo consecrati, rejecerunt, & Deo hoc utique professi sunt: non sinentur per carnalem cupiditatem sacerdotalem dignitatem repudiare, & quam Deo fecerunt professionem infirmare, & carnali libidini servire; sed etiam si semel Sacerdotium renuntiaverint, corpora sua quæ sunt Deo semel consecrata, prohibebuntur secundis nuptiis profanare.

X. Quærit alibi Balsamon, cur citra conjugis assensum possit vir profiteri in Monasterio, non possit autem Episcopatu inaugurari. Respondet autem ex eo id proficisci, quod cujus maritus vitam complectitur in Cœnobio Monasticam, illi sospes & illibata constet postea libertas alteri nubendi: non ita vero rem se habere in ea, cujus vir Episcopalibus infulis decoratur. Ex quo rursus infert Balsamon, eo ipso quo assentitur uxor maritum suum Episcopum inaugurari, assentiri quoque, ut & ipsa radatur, & in Monasterium abdatur: *Quoniam autem per consecrationem divortium eligit, per tonsuram cogetur separationem perficere, & non ludere, ubi non est ludendum.* Addidit & intutum fore & pudibundum, si hæ matronæ Monasteria ineant, & nec sæcularem ponant vestem, nec Regulam profiteantur. Solæ enim impudicæ mulieres in Monasteria ita recondantur, ut vestem non mutent. Hinc autem facile intelligis emarcuisse Novellam Justiniani eam, qua eligi vetabantur Episcopi, quibus uxor esset & liberi, tametsi ea in Basilicis radiaret. Contra autem viguisse contrariam Leonis Philosophi Novellam.

XI. Vetuit & Vermeriense Concilium (1) anno 752. nequis Presbyteri viduam ascisceret sibi uxorem: *Quia reprehensibile est, ut relictam Sacerdotis alius homo habeat.* Concilium Romanum anni 743. sub Zacharia Papa viduas Presbyterorum & Diaconorum eo loco habuerat, quo sanctimoniales professas (2); si quæ enim earum nuberent, separabantur ab adulterinis maritis, & pœnitentiæ subjiciebantur.

Claudet hoc caput Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis, a quo scite observatur, cum bigamos non prounntiaverit, nec excluserit Paulus, nisi primæ classis, qui alteram conjugem vere duxissent: hinc non temere conjectari reliquas bigamiæ & irregularitatis species Ecclesiam a lege Mosaica mutuo accepisse (3): *Videtur mihi, ut interrogare studeas, unde Patres doceant, non posse quenquam ad Sacerdotium promoveri, si viduam, vel repudiatam, sive meretricem, & ut compendiosius dicam, non virginem in conjugium sumpserit, etiam si secundum Apostolum unius uxoris vir esse doceatur. Cumque hoc in novo non potuerint demonstrare, fateantur necesse est decreto veteri contineri. Neque hoc solum, sed & multa forsan hujusmodi.*

CAPUT LXXXII. *P.3.l.2.c.16.*

Irregularitas Eunuchorum, Mutilorum, & Energumenorum, sub Imperio Caroli Magni.

I. Cur in Collectionibus Canonum cruenta quadam sint leges.
II. Irregularitas Eunuchorum in Ecclesia Latina.
III. De mutilis, truncis, cæcis, &c.
IV. In Ecclesia Græca surdi, cæci, aliique mutili, irregulares non sunt nisi ad eas functiones, quas exercere omnino non possunt.
V. Ne morbi quidem causa sinunt cuiquam virilia abscindi.
VI. De Energumenis.

I. Irregularitas Eunuchorum eadem hac ætate media fuit, quæ antiquitus. Consarcinationi suæ inseruit Regino Romanam legem, qua capite plectuntur, qui virilia cuiquam amputarint, turpibus aut vilibus adducti rationibus (4): *Qui hominem libidinis, aut negotiationis causa castraverit, castrandumve tradiderit, sive servus, sive liber sit, capite plectatur.* Sed ibidem ille eam regulam suggerit, & commendat, quæ ad omnes valeat Canonum Collectiones, his non inferi leges has cruentas, nisi ut inde conjiciatur, cujusmodi pœnitentiæ addicendus sit reus. Consentiebat enim eatenus lex Canonica Romanæ, quod ubi hæc capite truncabat, illa publicam indicebat pœnitentiam: *Hoc totum idcirco ex lege Romana posuimus, ut Sacerdos ex lege pertendat m dum pœnitentiæ in talibus transgressionibus. Canon ea enim auctoritas cum lege Romana ex maxima parte concordat.*

II. Fuit

---

(1) Can. 5. (2) Can. 5. (3) De dispensat. (4) L. 2. c. 88. 89.

II. Fuit tamen nbi animi dubius pendeset Hincmarus, vir juris Cannonumque peritissimus, ut nemini non est exploratum, in Presbytero, qui ejusmodi truncatione in seipsum sævierat, cœlestibus ut ajebat ipse monitis ad id incitatus; Canonnm autem, qui id vetarent, prorsus ignarus. Hac eum de re percontatus fuerat Episcopus Cameracensis, responderatque Hincmarus, ut nequid contra Canones & contra Ecclesiæ auctoritatem decerneretur, necesse esse expectari Concilii Provincialis Congregationem: interim vero clementia uti, nec ministerio suo Presbyterum exui (1): *Pro quodam Presbytero Cameracensis Parochiæ, qui se ipsum castraverat, frequenti monitus id agere visitatione: nesciens quid inde sacri decernerent Canones; consiliumque dat, monens, ut diligenter investigetur, quibus sit modis admissum, & interim per indulgentiam Presbyter idem maneat in Ordine suo, donec in Provinciali Synodo, quid exinde tenendum sit, inveniatur, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis Sanctorum reperiatur adversum.* Non audebant hi dno Præsules præcipitare sententiam, propter Presbyteri inscitiam Canonum, & cœlestia monita quæ ab eo prætendebantur.

III. Concilium Triburiense, (2) allatis in medium Decretis Concilii Nicæni de Eunuchis, necnon & Innocentii I. de eo qui digito truncavit sese ipse, vel ab alio truncatus est casu, quorum ille Ordinibus interdicitur, non iste; Gelasii denique, qui mutilos omnes Clero arcet: hæc quidem omnia confirmat, ac præterea addit, qui superveniente ægritudine aliqua claudicare cœperint, non debere eos Ordinibus summoveri: *Hanc auctoritatem sanctorum Patrum confitemur, & confirmamus, sequimurque: ita ut si quis a medicis per languorem defectus est, vel per aliquam infirmitatem claudus effectus est, & inveniatur alias dignus, permaneat Clericus, & sacro Ordini aptus.* Eidem Regino (3) adhæsit sententiæ quoad claudos.

Est quod magis miremur in Hincmaro Episcopo Laudunensi, a quo Joannes VIII. Papa concessit sacra Mysteria celebrari, quanquam oculis orbatus esset. Aderant & Episcopi complures in Concilio Tricassino cum Pontifice, qui compulere ut celebraret: *Episcopi fautores Hincmari, audientes, quod Papa Joannes dixerit, ut si vellet, Hincmarus cæcus Missam cantaret, &c.* Verum ea erat dispensatio, ut liquidum est, & cæcitas nonnisi jam ordinato acciderat.

IV. Iidem prorsus fuere mores Canonesque Ecclesiæ Græcæ, ut constabit ex responsionibus Balsamonis ad percunctationes Archiepiscopi Alexandrini (4). Declaratur enim posse claudos, & quibus alter effosus est oculus, ad Sacerdotium & ad Episcopatum promoveri, ex Canonibus Apostolicis. Nec enim corporis, sed animi vitiis a divino summovemur ministerio: *Non enim corporis damnum polluit, sed anima inquinatio.* Si surdi autem cæcique irregulares habeantur, non alia ejus rei ratio est, quam ipsa exequendæ tunc sacræ functionis impossibilitas: *Non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica impediantur.* Denique universim obtinet hæc regula, ordinari non debere, qui Ordinum muniis fungi aliqua corporis infirmitate præpeditur: si vero jam ordinato ea infirmitas incidat, nihilominus solita obibit munia. Si ea vero sit imbecillitas, per quam ne possit quidem munere fungi, aut Beneficio, reditibus, dignitate, honore & gradu ut prius gaudebit: *Quicunque morborum aliquorum vitio prohibiti fuerint Sacerdotalium graduum jura exequi, ordinatione digni non habebuntur. Qui autem post ordinationem sic male affecti sunt, sacra facere morbo non impediuntur; & ita imbecilla constituti valetudine, libere sacrificabunt. Dei præconibus enim placuit; per mutilationem corporis a sacrificatione non prohiberi quenquam. Quod si morbi debitum officio Sacerdotii sit impedimento, exercere desinet ægrotans, a dignitate tamen non alienabitur, quin potius miserandus erit, at priori quidem honore fruetur: habebit autem etiam qua ad vitam sustentandam sufficiant, & reliqua juxta priorem consuetudinem.*

Addit Balsamon complures Diaconos, Presbyteros & Episcopos provecta vel ingravescente ætate surdos cæcosve evasisse, nec tamen dignitate sacra spoliatos fuisse: ipsaque lege civili sanciri, ut qui Judex, aut Senator cæcitate laborare tunc incipit, pergat esse qui fuerat, & munere fungi: non sinantur autem quibus hæc corporis vitia inciderunt, novas sibi parare dignitates (5): *Excæcatus etiam Judex esse potest, & Se-*

(1) Flodoard. L. 3. c. 23. (2) Can. 33. (3) Append. 2. c. 36.
(4) Jur. Orien. pag. 359. (5) In Can. 77. Ap.

& Senatu non movetur; novum autem Magistratum non suscipit; sed quem ante morbum habebat, habere perseverat.

V. Admirabilius est quod idem alibi tradit, non posse majores Clericos, ut qualicunque medeantur ægritudini, virilia amputare sibi Medicorum vicaria manu, nisi dispensante, vel permittente Episcopo: alioqui irregulares fore. Quin & illud adjicit, rarissime id permitti, & complures a Synodis repulsam passos, quod periculosæ sit plena aleæ ea curatio, paucisque feliciter cedat (1): *Etsi nullum vidi sacris initiatum, cui propter morbum permissum fuerit, ut castraretur: idque cum hoc multi Synodice petierint, & cum Chartophylacis officium exercerem, & postea Patriarcha essem, propter periculosam suspicionem eventus medicinæ.*

VI. Quoad Energumenos, in Capitularibus Caroli Magni Canones antiqui innovantur (2): *Dæmoniis, aliisque passionibus irretitis, non licet Ministeria sacra tractare.* Concedit illis Balsamon sacræ communionis usum per ea, quibus respirare illis datur, intervalla; non autem Clericatum, nisi omnino purgati & sani fuerint,

CAPUT LXXXIII. *P.4. l.2.c.30.*

Bigamorum, Eunuchorum, & mutilorum irregularitas, post annum Christi millesimum.

I. Irregularitas bigamorum non ex incontinenti tantum suspicione oritur, sed & ex defectione a virgineo Christi cum Ecclesia sua conjugio, quod ne adumbrare quidem illi possunt.

II. Quanquam bigamos Paulus Clero *proscripserit, non est tamen ea irregularitas de jure divino: potest de ea Pontifex, non potest quivis Episcopus dispensare.*

III. Probatur ne ad Clericatum quidem, aut ad minores Ordines posse Episcopos cum bigamis dispensare.

IV. Potest tamen Episcopus de ea dispensare bigamia, si major Clericus ducat uxorem. Verum crimen illud est, non conjugium.

V. Doctrina S. Thomæ.

VI. Ne iterato nubentibus quisquam insultet.

VII. Irregularitas Eunuchorum.

VIII. Irregularitas aliarum mutilationum.

I. Antiquis de bigamorum irregularitate Decretis novum ab Urbano II. Papa robur accessit, (3) cui illud quoque displicuit, quod secundis nuptiis Regis benedixisset Episcopus Sylvanectensis. Vexata est a Petro Damiani illa quæstio, cur non præcludatur aditus Ordinum ipsa fornicatione, ubi longo pœnitentiæ curriculo fuerit expiata: præcludatur autem bigamia, quæ nullius criminis affinis est. Respondet autem Petrus cum Augustino & aliis irregulares esse bigamos, quod eorum conjugium immane quantum abludat ab æterni Pontificis Christi conjugio cum Ecclesia virgine una & incorrupta (4): *Sicut Christus, qui est Pontifex futurorum bonorum, & verus Sacerdos, vir est unius sponsæ, sanctæ scilicet Ecclesiæ, quæ procul dubio virgo est, quia fidei integritatem inviolabiliter servat; ita quilibet Sacerdos unius uxoris vir esse præcipitur, ut illius summi Sacerdotis præferre imaginem videatur.* Subscripsit & Innocentius III. (5) eo fundamento niti hanc irregularitatem, *propter defectum sacramenti:* hoc est mysticæ illius significationis. Unde & illud elicit, si conjugium non sit consummatum, ne bigamiam quidem contrahi: propterea quod conjugii consummatio sola accurate exhibet Verbi divini cum humana natura conjugium. Ex adverso, si Presbyter vel Diaconus uxorem duxisset, esset utique ille bigamus, quanquam irritum esset matrimonium (6): *Non propter sacramenti defectum, sed affectum intentionis, cum opere subsecuto.* Sic ille in Decretalibus, Titulo *de Bigamis*, cujus reliqua capita perspicue docent, eam irregularitatem ad solos pertinere majores Ordines, & de ea dispensare solius esse Pontificis.

II. Quanquam autem fateantur hi Pontifices bigamiam a Paulo proscriptam esse a Clero, non tamen hanc ab eo tanquam juris divini legem promulgatam fuisse arbitrantur. Unde & penes Pontifices est de ea dispensare (7). Ultra veri æquique orbitam

(1) In Can. 1. Nic. & in Can. 8. Concil. Const. 1. & 2.
(2) L. 7. c. 51.
(3) App. Ep. 17. 35.
(4) L. Dom. vob. c. 12.
(5) Extrav. De Big. c. 5.
(6) C. 7. Ib.
(7) Gers. t. 1. p. 802. De pot. Eccl. & laic. c. 13.

bitam prætervectus est Almahinus, ubi scripsit (1), auctoritate Christi subnixum B. Paulum eam legem publicasse, adeoque divino eam jure fulciri, nec de ea potuisse Lucium Papam, nisi improvida dissipatione dispensare. Hallucinatus est Almahinus, si mandata Pauli omnia ad jus divinum pertinere existimavit. Exuere hunc errorem potuisset, si tot alia Pauli mandata observasset, quibus Ecclesia ita jubente temporum necessitate derogavit. Sed vel hinc illud saltem emerget commodi, ut minus gravate feramus, si Episcopis facta non sit copia dispensandi de bigamia, ne ad Tonsuram & Clericatum quidem, vel simplicia Beneficia, ut a Congregatione Concilii declaratum est, & a Sixto V. (2) qui Episcopum, a quo usurpata fuerat ea facultas, a collatione Ordinum suspensum pronuntiavit. Criminosos omnes Apostolus idem Ordinibus summovit, & de ea tamen irregularitate dispensant Episcopi, propterea quod Concilia extremæ hujus ætatis superius relata, hanc eis potestatem contulere dispensandi.

III. Nec in dubium vocari tamen potest, quin Theologi & Canonistæ plurimi consentiant, posse ab Episcopis de bigamia ad minores & ad minuscula dispensari Beneficia. Illi vero patrocinium sibi arcessunt ab iis decretis mitioribus & indulgentioribus, quæ subinde edita sunt in longo sæculorum decursu, quoties angustiæ temporum rerumque difficultates remitti cogebant. Canonistæ vero & Theologi contrariæ vindices & austerioris sententiæ, ne ea Episcopis facultas annuatur, auctoritatem sibi conciliant a Decretis & Canonibus longe plurimis, quibus tunc locus fuit, cum jure stricto & rigido fas erat uti. Hinc non infrequentia illa sententiarum dissidia in rebus, quæ alias aliter pro locorum & temporum opportunitate vel importunitate tractandæ fuere.

Ut ergo impræsentiarum certa nobis regula allucescat, non aliunde illa quam ex Concilio Tridentino arcessenda nobis est. Jubet autem Tridentinum Concilium (3) in integrum restitui functiones omnes Ordinum minorum, easque exerceri per Clericos innuptos; vel si eorum copia non fit, a conjugatis quidem, sed qui bigami non sint. Ergo non dubitant Tridentini Patres, quin a bigamia alieni & sejunctissimi essent Ordines etiam minores. Unde nec illud addidere, si monogami deessent subrogari posse bigamos. Concluditur hinc ergo, Decretum Sixti V. (4) solidis nixum fuisse munimentis, seu Canonibus antiquissimis, seu Decretis Tridentinis; maxime autem Constitutione Concilii Lugdunensis II. anno 1274. ubi bigami privantur omnibus privilegiis Clericatus, vetanturque sub anathemate, ne Tonsuram gerant, vel Clericalem vestem (5): *Ipsis sub anathemate prohibemus deferre Tonsuram, vel habitum Clericalem.*

IV. Est tamen expressa in Jure species, ubi de umbratica quadam bigamia dispensat Episcopus. Vocantur enim etiam bigami, similitudine nescio qua, Clerici sacri, qui matrimonium contrahunt, quod utique matrimonium non est. Concedit Episcopis Alexander III. ut eos Ordinis sui functionibus restituant, ubi flagitium piis lacrymis deterserint (6): *Sacerdotes illi qui nuptias contrahunt, post longam pœnitentiam officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi, ejus executionem habere.* Bigamia non fuit, si nec verum fuit conjugium. Nec meminit Pontifex ullius eorum Presbyterorum conjugii. Unum ergo ille attendebat ad crimen infandæ luxuriæ, quam per pœnitentiam elui debere censebat, cum ea irregularitate, quæ illi olim hærebat comes. Prolixi supra plus satis forsan fuimus in ea complananda Episcoporum potestate dispensandi de crimine, postquam pœnitentia ex parte saltem impleta fuerat. In confesso est denique, si laicus defuncta conjuge sacris Ordinibus initietur, & post ordinationem suam cum alia matrimonium ineat, non posse eum ab Episcopo absolvi (7).

V. Visum est olim sancto Thomæ, posse Episcopum veniam facere irregularitatis bigamiæ ad minores Ordines; addebatque ex nonnullorum sententia posse & ad majores Monacho, qui non facile debeat petendæ Romanæ dispensationis gratia, per orbis Provincias discursare (8): *Papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter. Sed Episcopus quantum ad minores Ordines. Et quidem dicunt quod, &c.* Si consuetudo cer-

(1) D. 34. C. Lect. (2) Fagn. in l. 1. Dec. P. 1. p. 180. (3) Sess. 23. c. 17.
(4) In Sex. De Bigam. c. 1. (5) Can. 16. (6) Extrav. de Cl. conj. c. 4.
(7) Past. l. 3. r. 24. n. 6. (8) In l. 4. Sent. d. 27. q. 3.

certa & propitia esset ad minores, ei standum esset, cum Ius commune non sit aperte adversum. Sed longe aliter se res habet.

VI. Quantum æstuavit Ecclesiæ zelus, ad secundas Clericorum nuptias prohibendas; tantum & in eos efferbuit, qui secundas nuptias contrahentibus Laicis molestiam crearent. Præteriri prorsus hic non debet Concilium Andegavense anni 1448. ubi molestissime tulerunt Præsules (1) tumultuosas insultationes & insolentissimas sugillationes in iterata conjugia, adeo ut non pauci, ne in hæc ludibria incurrerent, mallent secundis abstinere nuptiis, & vaga interim venere lascivire. Prohibitæ sunt ergo tum illæ intemperiæ, quarum tamen reliquiæ non paucis in locis nonnullæ supersunt.

VII. Eunuchos irregulares habuit Concilium Lemovicense II. anni 1031. sicut & eos qui perpetrato homicidio professionem Monasticam sunt professi. Imperatori Constantinopolitano Leo IX. Pontifex (2) exprobrabat incredibilem in Græcis Canonum incuriam, cum Eunuchi promoverentur non ad sacerdotium tantum, sed & ad Pontificatum: adeo ut rumor increbuerit, Constantinopoli fœminam etiam aliquando Patriarchali in dignitate & solio sessitasse (3): *Eunuchos & aliqua corporis parte imminutos, non solum ad Clericatum, sed ad Pontificatum etiam indifferenter ac solemniter adhuc promovetis*. Eodem Græci opprobrio impetebantur in narratione Legationis Humberti Cardinalis Constantinopoli (4): *Sicut Valesii sospites suos castrant, & non solum ad Clericatum, sed insuper ad Episcopatum promovent*. Porro criminationes hæ omnes ad eos trahendæ sunt Eunuchos, qui sua ipsi manu opificium Dei consciderint. In eum enim sensum conspirant Gregorianæ omnes Decretales (5), accommodare ad Canones Apostolicos & Nicænos, qui ibi laudantur.

Quin & ibidem intexitur dispensatio, quam Papa, & Episcopus conjunctim concedunt ad sacerdotium omne, seposito duntaxat Altaris Ministerio: *Et Sacerdotale officium absque altaris ministerio, auctoritate nostra fretus & tua, prout videris expedire, concedas*. Denique Ivo Carnotensis Episcopus irregularitatem incurrisse sensit (6) eum Presbyterum, qui ut epileptico se morbo expediret, virilia sibi ipse absciderat: in quam utique non induxisset se, si medicorum manus adhibuisset. Posse tamen veniam Canonum hic fieri censuit.

VIII. Quoad alias mutilationes irregularitatem importantes, eam præfixit regulam Alexander III. ut ejusmodi sint, per quas non possint *sine scandalo* obiri functiones Ordinum (7): *Cum non perdiderit tantum de digito, quin sine scandalo possit solemniter celebrare*. Quærebatur ibi de Presbytero, qui parte digiti truncatus fuerat in ea pugna, quam ipse concitarat. De irregularitate respondet Pontifex, nihil illi loci fuisse, cum posset adhuc ea manu sine cujusquam offendiculo ministrare. Quod ad pugnam attinebat, docet idem Pontifex, posse post impletam pœnitentiam dispensare, & absolvere Episcopum ab eo scelere, juxta eorum temporum consuetudinem, de qua supra tam copiose. Perspicua res est, & verba ipsa id diserte exprimunt; ut mirum sit, qui potuerit Rubricæ ejus capitis auctor, rem alio torquere, quasi Episcopo permitteret Pontifex, ut de eo genere mutilationis dispensaret. De crimine enim, non de irregularitate mutilationis agitur eo loco, unde & pœnitentia peragenda inculcatur. Is erat fortasse usus quem præfert Rubrica, cum Rubrica ipsa ei capiti præfixa est.

Decretalis vel Tituli ejusdem capite proximo rescribit Papa (8) ad Cicestrensem in Anglia Episcopum, cui nævus erat in oculo, ejus dispensationis librandæ & examinandæ curam se Archiepiscopo Cantuariensi & Episcopis ejus suffraganeis delegasse. Ejusmodi est etiam nunc usus, ut dispensationum Brevicula mittat Pontifex ad Episcopos in locis, ut accuratius ipsi inquirant in ea vitia. Quod rursum patet ex ejusdem Tituli capite ultimo. Alibi autem (9) irregularem ad sacrificii celebrationem, non ad ceteras functiones sacerdotales pronuntiat Pontifex eum Presbyterum, cui dimidia manus detruncata fuerat, ita ut *nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri* celebrare posset. Docet alicubi Innocentius III. posse Canonum variam in hac materia videri doctrinam, non tamen sibi adversam: quod quæ vitia arcent a majoribus Ordinibus, ea

(1) Cap. 12. (2) Ep. 1. c. 25. (3) Conc. Gen. t. 11. p. 992.
(4) Extr. de cor. vit. c. 3. 4. 5. (5) Inn. III. Reg. 1. Ep. 10. (6) Ep. 223.
(7) Extr. De Corp. vit. c. 1. (8) Ib. c. 2. (9) Extr. de Cl. ægr. vel debil. c. 2.

ea a minoribus non eliminent, quod minus hi quam illi Clericos hominum oculis objiciant. Non censuit idem ipse Innocentius III. inuri irregularitatis notam ei debere Presbytero, cui digitus sinistræ manus a scelesto quopiam amputatus fuerat: quod ea mutilatio non præcessisset, sed secuta esset Ordinationem (1): *Quædam enim interdum impediunt promovendum, quæ non dejiciunt jam promotum*. Denique idem ipse Pontifex Abbatem abdicari jussit, qui tota manu sinistra truncus erat, nec Presbyteratu fungi unquam posset, quam ille astute corporis sui labem in electione dissimulasset.

CAPUT LXXXIV. *P. 4. l. 2. c. 29.*

De Irregularitate ex defectu natalium post annum Christi millesimum.

I. Irregularitas filiorum ex Clericis genitorum, qui Ecclesiæ servituti addicebantur.

II. De filiis Clericorum majorum, post Ordinationem genitis, & de eorum irregularitate.

III. Irregulares non erant filii legitimi Clericorum majorum ante Ordinationem geniti.

IV. Cur religiosa professio illegitimorum irregularitatem diluat?

V. Quæ causa has irregularitates, & instituendi, & opportune relaxandi?

VI. VII. Prohibitum ne filii parentibus in eodem succedant Beneficio, nimirum immediate.

VIII. Immediata ea successio interdicitur æque legitimis, & illegitimis filiis.

IX. Quibus gradibus ea Disciplina forma invecta sit? Novæ auctoritates.

X. Filii Presbyterorum post Ordinationem geniti ex uxore legitima, illegitimi sunt & irregulares. De his solus Papa dispensat. Aliqua tamen ejus potestatis pars ad Episcopos manavit.

XI. Initia harum & irregularitatum, & dispensationum.

XII. Quando prohibita sit mediata etiam successio Beneficiorum paternorum filiis illegitimis?

XIII. Austerissima Concilii Tridentini Decreta adversus illegitimos, ne quandocunque paternis succedant Beneficiis. Decreta Gregorii XIII.

XIV. Cur discriminis tantum interpositum sit illegitimis laicorum & Clericorum filiis? Cur Beneficiariis conjugia intercludantur?

XV. XVI. De illegitimis Laicorum filiis, & de potestate dispensandi cum eis.

I. PAterna irregularitate afflantur quodammodo Presbyterorum filii, quasi contagio paternæ ex incontinentia infamiæ. Paulo post annum Christi millesimum manare cœperunt a Concilio Papiensi & a Benedicto VIII. Papa Decreta quædam duriora in Clericos Ecclesiæ servos, qui ad Ordines anhelabant, ut conjuges mox liberas ducerent, vel seducerent, ex eisque liberos gignerent, paternæ maternæque libertatis compotes futuros. Vana hac spe eos expoliavit hoc Concilium, filiosque servituti addixit Ecclesiæ, quo fiebat ut & irregulares essent ad Ordines (2): *Filii & filiæ omnium Clericorum, omniumque graduum de familia Ecclesiæ, & quæcunque libera muliere, quocunque modo fuerint geniti, servi proprii suæ erunt Ecclesiæ, &c.*

II. Rejecta est ab hoc Pontifice & a Concilio ad illud post habendum Concilium controversia eadem circa filios Clericorum ingenuorum: *Taceo nunc de filiis qui ingenua Clerico, & libera matre, licet contra leges nascantur; contra quos alia manu erit agendum, & in proxima Synodo consilio altiore tractandum*. Simile veri est coactum fuisse hoc posterius Concilium, sed ejus Acta naufragio illo periisse temporum, quo tot alia intercepta sunt. Et ex hujus satis probabiliter Concilii Decretis hausta fuere statuta Concilii Bituricensis anno 1031. quo sancitur filios Presbyterorum, Diaconorum & Subdiaconorum post Ordinationem susceptos, nec sacris Ordinibus decorari posse, nec hæreditates adire, nec dicere testimonium: concesso Ordinis quem adepti jam sint usu, ulteriorum spe abscissa (3): *Ut filii Presbyterorum, sive Diaconorum, sive Subdiaconorum, in Sacerdotio, vel Diaconatu, vel Subdiaconatu nati, nullo modo ulterius ad Clericatum suscipiantur, &c. Nec apud sæculares leges hæreditare possunt, neque in testimonium suscipi. Et qui de talibus Clerici nunc sunt, sacros Ordines non accipiant, sed in quocunque gradu nunc sunt, in eo tantum permaneant, & ultra non promoveantur.* Quan-

[1] Reg. 10. Ep. 124. Reg. 15. Ep. 107.

[2] Can. 3.

[3] Can. 8. 12.

Quando hoc Concilio (1) legitimi declarantur eorum filii Clericorum, qui Clero ejecti legitimas ducunt uxores, sive peracta pœnitentia ad priorem Clericatus gradum revocentur, sive semper in laicorum versentur fæce: De Clericis minoribus id utique capi par est, quorum statio facillime cum matrimonio copulabatur. Ille ipse Canon quem modo deprompsimus, apertum facit, quantum discriminis hoc Concilium interjiceret Majoribus Minoribusque Clericis in negotio cælibatus.

III. Soli ergo Clericorum majorum illegitimi filii Clericatu summovebantur, unde & in Concilio Remensi anni 1049. sub Leone IX. sacra dignitate abdicatus non est Episcopus Nannetensis, & in Ordinem Presbyterorum depressus, nisi quod esset simoniacus; nec vitio illi datum est, quod filius esset, idemque successor Episcopi prius Nannetensis. Ex ipsis Concilii verbis manifeste patet, mera dispensandi clementia, Leonem Pontificem qui præsens aderat, Episcoporum precibus id donasse, ut quanquam indignus Episcopatu judicaretur, fineretur tamen in gradu & officio Presbyteratus consistere, præter antiquorum Canonum normam, ex quibus, quisquis Episcopatu abdicabatur, non poterat dignus videri, qui Presbyteratu fungeretur. Hæc mittamus, quæ minus ad rem nostram faciunt, & ipsa ponamus Concilii verba, quæ dispensationem annuant (2): *Privatus est Pontificali ministerio, condonato ei, intervenientibus Episcopis, tantummodo Presbyteratus officio*. Ad eum sensum trahi quoque debet Decretum Alexandri II. qui eum ordinari jubet Episcopum, qui eo ministerio omnium dignissimus est, quamvis filius sit Presbyteri. Ante parentis Ordinationem is genitus fuerat, sed hærebant in eo tamen scrupulo laici, ut rerum sacrarum admodum rudes. Alioqui dispensatio ea fuisset. Acta autem hujus Pontificis apud Baronium, produnt Episcopum Eboracensem ipsum fuisse (3). Contra autem Rothomagensis Archiepiscopus, cujus electionem confirmare abnuebat Gregorius VII. illegitimus prorsus erat: *Audivimus Rothomagensem Archiepiscopum Sacerdotis filium esse; quod si verum deprehenditur, noveris promotioni illius nos assensum nequaquam tribuere*. Idem æstimandum de Arnulpho Patriarcha Hierosolymitano, cujus eadem causa electio rescissa est. Huic horum Decretorum interpretationi fidem & auctoritatem conciliabit Canon Concilii Pictaviensis anni 1078. cui præfuit Legatus ejusdem Gregorii VII. & cujus ipse meminit in Epistola quadam sua (4): *Ut filii Presbyterorum, & ceteri ex fornicatione nati, ad sacros gradus non provehantur, nisi aut Monachi fiant, aut in Congregatione Canonica regulariter vivant. Prælationes vero nullatenus habeant*.

IV. Nec illud tantum in hoc Canone observari volo, quod spurii tantum Presbyterorum & majorum quorumcunque Clericorum filii irregulares sint: verum etiam quod 1. Solis sacris Ordinibus excludantur. 2. Eam irregularitatem expungi potuisse professione Religiosa, sive inter Monachos, sive inter Canonicos Regulares. Vidimus supra non semel alterutra hac professione faciliorem evasisse dispensationem. Altera quippe quasi generatio hæc erat, & hominis totius innovatio priorum expunctrix macularum. Cumque secessus ipse & segregatio Regulares subduceret hominum conspectui, & contubernio, hinc prævertebatur quidquid offendiculi nasci potuisset ex eorum infamia natalium. 3. At quanquam ad Ordines sacros purgetur irregularitas per Religiosam professionem, non tamen ad Prælaturas. In promptu est ratio; quod Prælaturis rursus immergatur quis contubernio sæcularium, eoque refricari possit memoria, & offensio maculosæ originis.

Eum Canonem in Epistola quadam sua contexuit Urbanus II. ubi & eam dispensationem significat indultam fuisse ei eruditionis & pietatis copiæ singulari, qua plerumque eminent viri religiosi (5): *Pro religionis ac scientiæ prærogativa*. Addit porro & rationem aliam. Nempe quod hi paternæ successioni nuntium remiserint. Jure enim timebatur, ne si Beneficiario patre nati Clero cooptari possent, in Beneficia quasi hæreditario jure invaderent: *Quia patrum peccata cum sæculi possessionibus abdicarunt*. Statutum idem innovatum est in Concilio Melphensi (6), cui idem Pontifex præerat anno 1089. similiter & in Claromontano (7) anni 1095. Sed additus ibi & alius Canon (8), quo laicorum quoque spu-

(1) Can. 20. (2) D. 56. c. 12.
(3) Baron. an. 1067. n. 6. 7. Re. l. 7. Ep. 1. Guib. Ab. Gesta Dei per Fr l. 8. c. 1.
(4) Extr. de fil. Pr. c. 1. (5) Ap. Ep. 17. (6) Can. 14. (7) Can. 25. (8) Can. 11.

ſpuriis filiis, & Ordinum aditus ſepiebatur, & profeſſione Monaſtica pandebatur : *Ut nulli filii concubinarum ad Ordines, vel aliquos honores Eccleſiaſticos promoveantur, niſi monachaliter, vel canonice vixerint in Eccleſia.*

V. Tam frequentes Synodi Canoneſque argumenti ſatis habent, ut intelligamus, eos neceſſario tunc obices objiciendos fuiſſe latiſſime ſerpenti Clericorum incontinentiæ. Plura jam indigitavimus novæ diſciplinæ Capita, quæ tunc demum aſtrui neceſſe fuerint, ut novis morbis nova adhiberentur medicamenta. Et iſtud ergo in iis numerabitur. Qui Urbano II. in Petri ſedem ſucceſſit Paſchalis II. tantam colluvionem Presbyterorum, aliorumque Clericorum hac originis infamia conſperſorum in Angliam omnem exundaſſe expertus eſt, ut tolerandos ſibi neceſſario duxerit (1) Presbyterorum & Diaconorum filios hac irregularitate contaminatos, dum ſuſceptis jam Ordinibus contenti ad ſuperiores ne anhelarent. Conceſſum ergo ab illo eſt Anſelmo Cantuarienſi Archiepiſcopo, ut in his pro arbitrio ſuo diſpenſaret, dum uni ſerviret temporum neceſſitati, & utilitati Eccleſiæ, atque operam daret, ne quid hinc præjudicaretur revocandæ poſthac Canonum obſervantiæ: *De Presbyterorum filiis, &c. Quia in Anglorum regna tanta hujuſmodi plenitudo eſt, ut major pene & melior Clericorum pars in hac ſpecie cenſeatur, nos diſpenſationem hanc ſollicitudini tua committimus, &c. Pro neceſſitate temporis, & utilitate Eccleſia, &c. Ut in poſterum conſtitutionis Eccleſiaſtica prajudicium caveatur.*

VI. Probabile cum primis eſt, has Anſelmum diſpenſationes ea conditione arctaſſe, ut ne filii in parentum Beneficia ſuccederent : id enim ille caveri & conſtitui curavit in Concilio Londinenſi anno 1102.(2) *Ut filii Presbyterorum non ſint hæredes Eccleſiarum patrum ſuorum.* Id præ ceteris Præſules contendebant in hac tota Diſciplinæ purgatione, ut ne quaſi hæreditario jure ad Beneficia veniretur. Hinc & exorta lex, quæ poſtea paternis Beneficiis filios excluſit. Emicabit id prorſus ex Concilio Nannetenſi, anni 1127. cui præfuit Hildebertus Archiepiſcopus Turonenſis; nec enim harum calamitatum expers omnino fuerat Gallia: *Ordinari filios Sacerdotum, niſi prius Canonici Regulares aut Monachi fierent, Synodus interdixit. His autem quos jam ordinatos conſtabat, abolenda ſucceſſionis intuitu, in Eccleſiis quibus patres eorum miniſtrarent, miniſtrandi abſtulimus facultatem. Præbendas & quaslibet Eccleſia dignitates, vigore quo debuit, inhibitum eſt hæreditate obtineri.* Ita pari libertate in Gallia Angliaque diſpenſatio adhibita.

VII. At in Concilio Lateranenſi II. anno 1139. ſub Innocentio II. primævus Canonum vigor redintegratus eſt, abolitæque diſpenſationes omnes, niſi ad Monachos Canonicoſque Regulares, qui filii Presbyterorum etſi eſſent, ad ſacros tamen Ordines admitti poſſent (3) : *Presbyterorum filios a ſacri altaris miniſteriis removendos decernimus, niſi aut in Cœnobiis aut in Canonicis religioſe fuerint converſati.* In Concilio Abrincatenſi anno 1172. prohibitum rurſus eſt, ne filii parentibus in Beneficia ſuccederent (4) : *Filii Sacerdotum non ponantur in Beneficiis parentum.* Concilium Londinenſe anni 1175. ea Decreta lenivit hoc temperamento, Ne immediate in paterna Beneficia filii ſubrogarentur (5) : *Ne filii Sacerdotum in paternis Eccleſiis amodo perſona inſtituantur, nec eas qualibet occaſione, media non intercedante perſona, obtineant.* Voces ex *Perſona* & *Vicarius* opponuntur, ut alibi dictum eſt a nobis : conjici vero hinc poſſet, Londinenſi huic forſan Concilio minime diſpliciturum fuiſſe, ſi ejuſdem Beneficii cujus pater Perſona, hoc eſt Titularis & Caput fuiſſet, eſſet poſtea filius Vicarius. Eadem hæc porro temperamenta gemina in Decretalibus Epiſtolis Alexandri III. obſervare eſt (6). Ibi enim manifeſte neceſſe eſt, quo filius patri ſuccedere prohibeatur : 1. Ut pater *Perſona, vel Vicarius perpetuus* fuerit. 2. Ut *media non interceſſerit perſona.* 3. Ut filius ſit *in Sacerdotio genitus.* 4. Hac irregularitate Presbyteratus tantum & Diaconatus aditum præcludi. 5. Sicubi autem idem Pontifex Perſonas & Vicarios promiſcue habere videtur, id rapi debet ad Vicarios perpetuos.

VIII. Sed illud potiſſimum in hujus Pontificis Decretis animadverti neceſſum eſt, quod in immediata filiorum ſucceſſione in paterna Beneficia, filios legitimos & illegitimos promiſcue habet, omneſque ex æquo excludit. Et ſane cum eo collimetur, ut ne

(1) Ep. 99. 102. (2) Can. 7. (3) Can. 21. (4) Can. 2. (5) Can. 7.
(6) Extr. de filiis Pr. c. 2. 3. 4. 5. 7 &c. In App. Conc. Lat. P. 19. c. 1. 2. 3. 8. 9. & part. ult. c. 60.

ne quasi hæreditarias in possessiones involent in Beneficia, indiscriminatim arcendi sunt filii quicumque: *Si qui filii Clericorum teneant Ecclesias nulla persona media, in quibus patres eorum ministraverant tanquam personæ, vel Vicarii, sive geniti fuerint in Sacerdotio, sive non, ab ipsis Ecclesiis non differas amovere.*

IX. His igitur gradibus perventum est ad hanc posteriorum sæculorum Disciplinam. 1. Ut effrenis & torrens incontinentia Clericorum sisteretur, redundare placuit parentum pœnam & infamiam in filios. 2. Accessit altera necessitas prohibendi, ne Beneficia hæreditariis successionibus accenserentur. 3. Cum ne ad legitimos quidem filios Beneficia instar hæreditatum transfundi possent, hinc data occasio, ut & immediate in paterna vocari Beneficia prohiberentur. 4. Ad omnes prorsus illegitimos filios eadem dilatata est irregularitas, ut laicorum etiam illegitimi filii irregulares jam essent, qui ante non fuerant. Nec enim possunt justæ non videri pœnæ, quibus & laicorum incontinentia coercetur. Ita sancitur in Concilio Dalmatiæ (1) anno 1199. *Filii Presbyterorum, & qui de legitimo non sunt nati matrimonio, ad sacros Ordines non accedant.* In Concilio Lateranensi IV. (2) anno 1215. legitimi & illegitimi filii indiscriminatim vetantur in paterna succedere Beneficia, idque in Ecclesiis Collegialibus & Cathedralibus, ubi ne alias quidem præbendas obtinere permittuntur eodem tempore quo pater: *Ne Canonicorum filii, maxime spurii, Canonici fiant in sæcularibus Ecclesiis, in quibus instituti sunt patres.* Innocentius III. ei Concilio præerat, & hunc Canonem promulgans, luculenta hac eum ratione illustrat (3), non debere impuro patri impurum ministrare filium in Sacerdotio virgineo Agni immaculati. Concilium Londinense anni 1237. detestatur illegitimos, qui in paterna succedere gestiunt Beneficia, cum nec legitimis id concedatur (4). *Ut in eis etiam sit interdicta successio sobolis bene natæ.* Concilium Langeacense anni 1278. vetuit (5) nequid amplius Clerici majorum Ordinum spuriis legare possent filiis: si facerent, legata addicerentur Ecclesiæ. Lambethanum denique Concilium (6) anno 1281. promiscue damnavit filiorum qualiumcunque successiones in paterna Beneficia.

X. Ne illud quidem addubitari fas est, illegitimis Presbyterorum filiis, quorum irregularitatem hactenus pedetentim prosequuti sumus, annumerati debuisse eos etiam, qui ex legitima uxore geniti essent in Sacerdotio. Ita enim Canones testatum fecere, sufficere ut *in Sacerdotio geniti* essent. Speciale nihilominus ea de re Clemens III. promulgavit Decretum, (7) ubi viam illis sepit ad Ordines & Beneficia, nisi dispensatio illam pandat. Quin & dispensationum ejusmodi in hoc ipso decreto specimen quoddam ipse dedit, ut ne dispensatio ea desperetur. 2. Honorius III. uni summo Pontifici eam servat integram facultatem, ut immediate filius patri succedere permittatur in Beneficio. (8) 3. Gregorius IX. per Epistolas Archiepiscopum Turonensem admonuit, illegitimos solius Romani dispensatione Pontificis admitti posse ad Dignitates, Personatus & Parochiales Ecclesias. Quæ duo Decreta ei Regulæ juris innixa videbantur: De Conciliorum Generalium Decretis solum posse Pontificem Romanum dispensare, nisi siquid aliter caverint Concilia ipsa. 4. A Bonifacio VIII. declaratum est, posse Episcopos ex dispensatione illegitimis permittere, ut minoribus Ordinibus (9), & simplicibus Beneficiis donarentur. Si quibus dubium fuit an ea potestate in Sexto collata uti possent Episcopi Galliarum: ii non satis perpendisse videntur, plurimum abesse, ut Sextus Decretalium liber in Gallia omnino non admittatur: suis quippe ipsa refragaretur commodis & libertatibus, si quæ his vehementer consentanea & Episcoporum potestati conducibilia in eo statuuntur, ipsa repudiaret. Quin & in eo aberrarunt a vero, cum hanc Bonifacii VIII. novam esse concessionem augurati sunt. Nascitur enim illud necessario ex Constitutione Gregorii IX. quam modo laudavimus, & ex infinita quadam Canonum sylva supra congestorum, ubi illegitimorum natalium irregularitas ad sacros Ordines arctata fuit ad Canonicatus, ad Dignitates, & Parochias. Denique cum sinerentur Ordinibus ornari minoribus, necesse erat, ut & simplicibus sustentari possent Beneficiis, cum minores ipsi Ordines Clericos affigerent Ecclesiarum ministerio, prope dixerim Bene-

(1) Can. 11. (2) Can. 31. (3) Ext. de Pr. c. 15 (4) Can. 17.
(5) Can. 4. (6) Can. 23. (7) Extr. de fil. Pr. c. 14. (8) Ib. c. 17. 18.
(9) In Sexto de Fil. Pr. c. 1.

Beneficio, quo viciſſim alerentur. Denique verba ipſa Bonifacii fidem facere videntur, nihil novæ poteſtatis ab eo Epiſcopis adjici: *Dummodo ſit tale, ſuper quo valeat per Epiſcopum diſpenſari.*

XI. Non ergo nova ea fuit diſpenſandi poteſtas a Bonifacio Epiſcopis conceſſa: quanquam ita viſum ſit Canoniſtis non paucis. Sicut nec diſpenſatione ulla olim Felix, Gelaſius, Agapetus & Sylverius ad Petri ſedem Apoſtolicam evecti ſunt, quanquam Patre Presbytero, vel Epiſcopo geniti eſſent: etſi ſecus ſenſerit Ivo Carnotenſis, nec adverterit non eſſe ab Eccleſia Presbyterorum liberos irregularibus annumeratos, niſi longo poſt tempore, quam illi Pontifices vivere deſierant (1). Sed ii ſunt inclinabiles ſcopuli, in quos non poſſunt non quandoque illidi Canonum Commentatores, qui non ad ipſam uſque ſuperiorum temporum hiſtoriam, rerumque originem eluctantur, in aliis & aliis ſacræ Diſciplinæ capitibus perſcrutandis. Eſt inter Angliæ Hiſtoricos, (2) qui quatuor his Pontificibus tres alios adjungit, Adeodatum, Theodorum, & Hadrianum IV. quorum Parentes Epiſcopos fuiſſe ait, vel Clericos certe majores; ex quibus illud tandem conficit, potuiſſe Archidiaconum Conventrenſem, Ceſtrenſem Epiſcopum ordinari, in locum patris ſui. In eo multa peccat hic Scriptor, qui ſpurios Clericorum majorum filios non ſejungit a legitimis, cum illi ſint, hi vero nequaquam ſint irregulares; quanquam immediate ſuccedere nequaquam poſſint parentum Beneficiis. Roſcelinus Canonicus Compendienſis, & Caput naſcentis Nominalium Philoſophiæ, nihilo oculatior erat in hac irregularitatum ſylva, ne diſpenſatione quidem Presbyterorum filios ordinari poſſe, dum clamitat (3): unde & damnatus eſt in Concilio Sueſſionenſi anno 1093. ut plurimum novitatum artifex. Oxfordienſis quidam Profeſſor calamum in eum ſtrinxit, ut demonſtraret ordinari poſſe Presbyterorum filios, quantumvis illegitimos. In extremos & e diametro oppoſitos errores abierunt duo illi Scriptores Angli. Litem eam diremit Urbanus II. in Concilio Claromontano, irregulares eos pronuntians, ſed Religionis profeſſione eam maculam abſtergeri, ut ſupra dictum eſt.

XII. Propius jam ad noſtra tempora promoliendus eſt gradus. Ubi animadvertit Clemens VII. abuti complures licentia ea, quam fecerat Alexander III. (4) ut illegitimi filii in patrum Beneficia ſuccederent, dum ne immediate: anno 1530. diploma Pontificium promulgavit, quo ſucceſſiones iſtiuſmodi omnes proſcripſit, ſeu mediatas, ſeu immediatas. Infanda prorſus ludificatione & corruptela, parentes Beneficia amico cuidam ſubornato reſignabant, qui mox ea rurſum notho eorum filio reſtitueret.

XIII. Concilii Tridentini Patres, quo propudioſæ Clericorum incontinentiæ notas & veſtigia abſtergerent omnia, vetuere, ne illegitimi Clericorum (5) filii Beneficia ulla cujuſcunque demum generis in ea obtinere poſſent Eccleſia, ubi obtineret, vel obtinuiſſet parens eorum, ſive idem, ſive aliud quodcunque, adeoque nec penſiones in Beneficia, quæ ille vel obtineret etiam nunc, vel ante obtinuiſſet.

Cum autem ex hoc gemino Clementis VII. (6) & Concilii Tridentini Decreto illud dubium emerſiſſet, an filius legitimus illegitimi filii Beneficiarii, poſſit ſuccedere in Beneficia avi: reſponſum eſt a Gregorio XIII. conſulta prius Congregatione poſſe. Ex quo argumentari fas eſt, multo magis poſſe nepotem avo ſuccedere legitimum. Quod & in nepotibus collateralibus multo manifeſtius; quanquam ante Decretum Gregorii XIII. in his quæſtionibus omnibus opiniones fuiſſent inter Canoniſtas. Nec illud tacendum eſt, jure cautum nunquam fuiſſe, ut ne pater filio in Beneficium ſuccederet, ſeu legitimo, ſeu ſpurio. Sed multo probabilius eſt poſt Tridentinum non poſſe parentem Beneficium obtinere in ea Eccleſia, ubi filius ſpurius jam obtineat.

Adnotantur a Fagnano capita ſex quibus hoc Clementis VII. Decretum, & Concilii Tridentini Conſtitutio Jus Decretalium coarctarunt. 1. Jure communi Decretalium non erat ſatis exploratum, quod ſucceſſione Beneficiorum prohiberentur filii illegitimi omnium Clericorum: cum ſoli Presbyteri plerumque ea quidem in re exprimerentur. 2. Sola olim immediata prohibebatur ſucceſſio. 3. Poterat filius obtinere Beneficium, non paternum; ſed aliud quodvis in eadem Eccleſia. 4. Poterat filius in ea Beneficium gere-

(1) Mar. Conc. l. 4. c. 14. n. 6.
(2) Scr. Ant. An. p. 332.
(3) H. U. Univ. Paris. Tom. 1. pag. 491. Spicil. T. 3.
(4) Bul. T. 1.
(5) Seſſ. 25. c. 15.
(6) Fag. in L. 1. Dec. P. 2. p. 322.

gerere Ecclesia, in qua pater Vicarius fuisset temporarius. 5. Poterat vicissim filius temporarius esse Vicarius ejus Ecclesiæ, cujus esset vel fuisset Beneficiarius ejus pater. 6. Poterant filio adsignari pensiones in paternum Beneficium. Atqui Decretis Clementis VII. & Tridentini omnium prorsus Clericorum illegitimi filii implicantur; & quinque illa alia hæc capita prohibita sunt. Anno 1581. Concilium Rothomagense, & Burdigalense anno 1583. Decreta edidere simillima his Clementis VII. & Tridentinis placitis.

XIV. Segregandi necessario fuere illegitimi Presbyterorum, ceterorumque Clericorum filii a spuriis Laicorum; quod speciales sint rationes, quæ ad solos se exporrigant Clericos. 1. Illegitimi sunt Clericorum filii post Ordines sacros susceptos, quanquam legitima & justa ex uxore nati ante Ordinationem ducta. 2. Quo primum tempore hæ Constitutiones novæ in illegitimos circa annum millesimum editæ sunt, plerique Beneficiarii conjuges duxerant, nec in tanta rerum omnium perturbatione facile poterant secerni legitimæ conjuges a concubinis. 3. Etiam tum cum constabat legitimas esse uxores, jam certum fixumque erat Ecclesiæ non amplius pati, ut Beneficiarii filios procrearent, etiam in minoribus Ordinibus. Et hæc sane origo est novæ hujus disciplinæ, quæ Beneficia & conjugia sociari jam omnino non patitur. Expedita & obvia ratio est, quod non aliter prohiberi posset, ne hæreditaria evaderent Beneficia. Id vero malum omnino præverti necesse erat, postquam Beneficia, non jam ut olim distributionibus & sportulis constarent, sed terris, latifundiis & opulentis possessionibus. 4. Si Canonicis quibus nulla sacrorum Ordinum necessitas incumbebat, licentia conjugii data fuisset, quis non sentit Præbendas omnes Ecclesiarum liberis eorum & nepotibus quasi hæreditario jure cessuras fuisse? 5. Qui Parochias & Dignitates Ecclesiarum obtinebant, ægre & vix imperassent sibi, ut conjugio abstinerent, si cælibatus lege solutos tam multos alios conspexissent Beneficiarios. Perspicua in eo est definitio Concilii Londinensis (1) anno 1175. *Si infra Diaconatum constituti matrimonium contraxerint, ab uxoribus suis, nisi ad Religionem transire voluerint, nullatenus separentur; sed cum uxoribus viventes, Ecclesiastica Beneficia nullo modo percipiant.*

XV. Redeo ad illegitimos Laicorum filios. Narrat Continuator Aimonii anno 991. in Concilio Remensi depositum fuisse Arnulphum Remensem Archiepiscopum, quod concubina matre natus esset: *Dicens non debere esse Episcopum natum ex concubina.* Noluit Gregorius VII. acquiescere cessioni Episcopi Arragonii, quamvis Sancii Regis precibus interpellatus: propterea quod duo illi, quorum alterum a Pontifice deligi Rex & Episcopus flagitabant (2), illegitimi ambo essent, quamvis alioqui clari essent virtutibus. *Propterea quod de concubinis nati erant.* Contestabatur Pontifex non posse se ea in re veniam facere Canonum, propterea quod Sedes Apostolica præteritos errores ex indulgentia persæpe tolerat, at in futurum licentiam peccandi in Canones non unquam concedit (3). *Ne quidquam a nobis contrarium sanctis Patribus, in exemplum & auctoritatem posteris relinquatur. Solet enim sancta & Apostolica Sedes pleraque considerata ratione tolerare; sed nunquam in suis Decretis & Constitutionibus a concordia canonicæ traditionis discedere.* Inclinatiora jam erant ad dispensationes tempora Gregorii IX. (4) unde & admisit ille postulationem spurii, sed virtutum suffragio ad Episcopatum Zuverinensem vocari.

Quo præterea exemplo patet ad ampliores dignitates Pontificia dispensatione opus fuisse. Contra autem anno 1233. in Concilio Biterrensi confirmata est Episcoporum potestas dispensandi ad Clericatum (5). *De libero utero & de legitimo matrimonio sit procreatus, nisi ex causa visum fuerit Episcopo loci super procreatis ex contubernio dispensandum.* Memorat Matthæus Paris, ut in extremum se vitæ discrimen conjecerit Legatus Pontificius post Concilium Londinense anni 1237. ubi pluralitatem Beneficiorum proscripserat, & colluvionem illegitimorum, qui ea obtinebant. Inde patet quam necessum fuerit, uni Pontifici integram servari dispensationem de majoribus Beneficiis.

Vetitum est in Concilio Salmuriensi anni 1253. ne in album Canonicorum Cathedralium referrentur (6), nisi legitime nati. Anno 1230. declaravit Gregorius IX. quam ipse concesserat ad omnes Ecclesiasticas digni-ta-

(1) Can. 1. (2) L. 2. Ep. 50. (3) Ib. (4) Ep. 15.
(5) Can. 7. (6) Can. 12.

tates dispensationem Francorum Regis Philippi filio illegitimo, ampliari non posse ad Episcopatum: quod in turba & congerie sacrarum etiam dignitatum non sit Episcopatus, sed eminens & exors, ac nominatim semper exprimendus. *Dispensationes enim, quæ defectum natalium patientibus super dignitatibus & honoribus generaliter conceduntur, non extenduntur ad Episcopatus, nisi de ipsis specialiter exprimatur in eis* (1). Ita tunc non potuit ille ad Episcopatum Noviodunensem pertingere, ad quem electus fuerat: sed postea pertigit anno 1243. dispensante Innocentio IV. in gratiam sancti Ludovici Regis.

Hinc sane liquet ad superiora Beneficia dispensare solitam in defectu natalium Apostolicam Sedem. Sed permirum prorsus est, quod ait Matthæus Paris, Gregorium IX. primum Apostolicæ Sedi reservasse potestatem dispensandi cum illegitimis ad Prælaturas (2): *Gregorius IX. Decretales Gregorianas divulgari præcepit, in quibus quædam innovavit, ne scilicet illegitimi Prælatias, vel Ecclesiastica Beneficia, nisi adepta a Sede Romana legitimationis dispensatione, obtineant.*

Multo forsan mirabilius accidet, quod rescribens ad Lucium Papam Stephanus Tornacensis pro Cancellario Franciæ, quem nonnullæ Regni Ecclesiæ renuebant adgregare sui Cleri Collegio, quod defectu natalium laboraret; has ille sugillat Ecclesias, tanquam ridiculis & inanibus observatiunculis inhærentes, unde & vel has abrogari postulat, vel cum Cancellario dispensari (3). *Quoniam in Regno Francorum aliquæ Ecclesiæ quadam scrupulosa nobilitate, gloriosam ut æstimant sibi consuetudinem assumpserunt, ne aliqui nisi ex licito complexu geniti promoveantur in eis, meritorum & virtutis excellentiam origini postponentes, prædicto Cancellario superbe potius quam superne titulum nativitatis objiciunt, ne vel ad eos accedat, vel inter eos ascendat. Eorum porro legibus Ecclesia Romana non subditur, potens si voluerit, vel eis derogare in partem, vel eas penitus abrogare.*

Hinc porro existit usque ad finem sæculi XII. irregularitatem ex defectu natalium emergentem, multis in Ecclesiis novam, inauditam, insuetamque fuisse; ideoque conducibile fuisse, ut ejus dispensatio summo Pontifici reservaretur, saltem ad illustriora Beneficia; at in minoribus Beneficiis dispensasse Episcopos antiquo suo jure. Hoc porro exemplo Stephani Tornacensis apertum est, ad summum Pontificem recursum fuisse ad has eblandiendas dispensationes, quibus Ecclesia de Regibus benemereretur, & eorum patrocinium ac tuitionem in difficillimis temporibus sibi suisque conciliaret.

Ejusdem generis fuit & dispensatio, quam ab Innocentio II. (4) expressit Rex Angliæ pro Bajocensi Episcopo, cui manus imponere recusaverat Rothomagensis Episcopus, quod infamia natalium laboraret. Præter regulam illam generalem, quæ Pontifici vindicat dispensationes de Decretis Conciliorum Generalium; non pœnitebit hanc aliam reservandi rationem observasse, ex usu inolescente paulatim, & convalescente tandem aliquando, ut ad eum recurrant Reges, Principes, & Episcopi ipsi.

XVI. Cum Lateranensis III. Concilii Canone sub Alexandro III. (5) imperatum sit, ut qui in Episcopum eligendus est, *ex legitimo matrimonio sit natus*, existimatum est a Canonistis quibusdam, Episcopum esse non posse, qui ex soluta natus, ex subsequuto postea conjugio legitimus evaserit. Ut communior tamen, ita & probabilior est contraria sententia, quod matrimonio macula illa extergatur (6). Edita est anno 1588. a Sixto V. Constitutio pro Ecclesia Hispaniæ Valentina, qua prohibetur, ne qui restituti natalibus & legitimi declarati fuerint a Pontificibus, ab Imperatoribus & Regibus, possint in ea Ecclesia Canonicatus consequi, vel Dignitates. Sed ingenue confitendum est, hanc per diplomata Principum restitutionem ne accedere quidem posse ad eam quæ fit per matrimonium ipsum.

Ediderat & aliam idem Sixtus V. Constitutionem, qua vetabat in Religiosas Congregationes admitti spurios, atque ita exteriverat eam Religiosæ Professionis prærogativam (7), ut ea defectus natalium expietur, prout compluribus supra decretis confirmatum est. Inde est quod eam Sixti Bullam revocarit Gregorius XIV. Bulla sua *Circumspecta*. Consules si vacabit Bullarium.

Sed cum ea natalium restitutio, quæ fit per

(1) Rain. an. 1240. n. 31.
(2) An. 1235.
(3) Ep. 69.
(4) Or. Vita an. 1135.
(5) C. Cum in cunct. De elect.
(6) Fag. in l. 1. Decr. p. 2. pag. 37.
(7) Idem in L. 1. De. p. 2. p. 314. 316. 317.

per professionem religiosam, non porrigatur ad Prælaturas, & ne ad Claustrales quidem, immo nec ad Moniales: ab eodem Gregorio XIV. concessa est Pœnitentiariæ Romanæ facultas, dispensandi cum Regularibus ad Prælaturas Claustrales; & cum Monialibus spuriis, ut Priorissæ & Abbatissæ possint creari; etiamsi eæ Prælaturæ sint triennales.

Caput *Veniens*, *De filiis Presbyterorum*, speciem exhibet mirabilem prorsus & luculentam. Rescribit enim Alexander III. Episcopo Londinensi, si Clerico contulerit Capellam, a parente ejus immediate prius administratam, hujus obicis non nescius, jam in ejus potestate non fuisse, ut eum spoliaret; restituendam proinde illi eam esse, cum eo demum Titulo Presbyter fuerit ordinatus. Si vero nescius esset Capellani prioris hunc esse filium, cum Capellam ei contulit, permittendum esse, ut ejus proventibus victitet, dum aliud aliquid Beneficii ei conferat. Cum in hac quidem re dissensio sit inter Juris Canonici interpretes, an possit Episcopus ex dispensatione concedere legitimo filio paternum immediate Beneficium; visum est Fagnano, in hac sententiarum inter doctos alternatione potuisse Episcopum dispensare (1). Verum Canonistæ qui in hoc vado æstuant, non paulo posteriores sunt tempore hujus Decreti, & facti de quo in eo agitur. Ingenue ergo confitendum est necdum eam dispensationem reservatam fuisse tunc Pontifici: & ne hic quidem, etsi invitaret occasio, hanc illum sibi reservare. Mirabilior multo res esset, si filius is fuisset spurius. Sed circumstantiæ tam conspicuæ utique meminisset Pontifex auctor Decreti. Ceterum jam nemini dubium est, quin a Tridentino Concilio Capitis hujus *Veniens* abrogata sit dispositio: cum tot ibi quæsitæ sancitæque sint cautiones, ne patri unquam in eadem Beneficia filius succedat.

De Neophytis & Laicis, eorumque irregularitate, media & postrema ætate Ecclesiæ.

CAPUT LXXXV. P.2. l.2.c.24.

Neophytorum & Laicorum irregularitas sæculo VI. VII. & VIII.

I. Quam finitimæ sibi sint irregularitates Neophytorum, Laicorum & Illiteratorum.
II. Æstuat Gregorii Magni zelus in Neophytorum Ordinationes.
III. IV. Maxime in Gallia. Quibus pugnet rationibus?
V. Concentus hodiernorum Neophytorum, cum illis quos exagitat Paulus.
VI. Hujus Regulæ dispensationes legitimæ.
VII. VIII. Quæ interstitia alia alias observata sint, nunc mitescente jure, nunc recrudescente.
IX. Mira Concilii Epaonensis austeritas.
X. Dispensationes a Conciliis concessæ, ubi necessariæ visæ sunt.
XI. Decreta Hormisdæ Papæ.
XII. Justiniani in hanc rem leges.
XIII. Præstantissimi Episcopi, e laicis delecti.

I. Non supersunt jam nobis, nisi Neophyti, Laici & Illiterati ex illis irregularium classibus apud Concilium Toletanum IV. *Neophyti*, *Laici*, *Inscii litterarum*. Est sane inter hos magna cognatio, & sejungi vix possunt Laici a Neophytis: quibus utrisque viam ad sacros Ordines una maxime intercludit imperitia sacræ disciplinæ. A Laicis & Neophytis exordiemur, ut per otium postea liceat immorari expendendæ doctrinæ & eruditioni, qua Clericos & Beneficiarios, ceu necessario instrumento, communiri necesse erat. In prima ætate Ecclesiæ perlustranda Neophytos Hæreticis permiscuimus, quod iis reapse persæpe a Conciliis & Patribus permixti fuerint, quando nimirum errori suo non veniam, sed patrocinium quærebant, quasi in leges Ecclesiæ nihil commisissent. Cum ergo prima Ecclesiæ ætas & ejus in Neophytos disci-

(1) Ib. p. 318. 319.

disciplina profligata jam sit, ad mediam & ad postremam ætatem jam delabemur.

II. Abdicationem & anathema intentat Gregorius Magnus Episcopis, Laicis, Clericisque, qui Laicum Episcopali sedi intrudere machinabuntur, quamvis sanctitatis laude & suis in Ecclesiam obsequiis inclytum. Pœnæ enormitas flagitii gravitatem prodit (1): *Provisuri ante omnia ne cujuslibet vitæ vel meriti laicam personam præsumatis eligere, &c. Ab officio & a communione alienos faciendos proculdubio noveritis omnes, quos ex vobis de laica persona aspirasse constiterit.*

III. Nihil in præteritis reliquit Gregorius, ut eum abusum extirparet ex Ecclesia Gallicana, in qua altiores egerat radices. Excitavit per Epistolas Arelatensem Archiepiscopum: cui vices suas in Galliis legaverat, ut Regem interpellaret, animaretque ad ejus corruptelæ expurgationem (2): *Nobis res est valde detestabilis nuntiata, quod quidam ex laico habitu per appetitum gloriæ temporalis defunctis Episcopis tonsurantur, & fiunt subito Sacerdotes, &c. Quæ de re necesse est ut fraternitas vestra præcell. fil. nost. Regem Childebertum admonere studeat, ut hujus peccati maculam a regno suo funditus expellat.* Et idem rursum Gregorius præclarissime: *Qui miles nunquam extitit, Dux Religiosorum fieri non pertimescit; Quam iste prædicationem habiturus est, qui fortasse nunquam audivit alienam? Aut quando aliena mala corriget, qui necdum sua flevit?* Denique Neophyti, quos lancinabat Paulus, ex Laicis illi quidem erant, at in quos stomachabatur Gregorius, erant ii certe ex recentioribus Clericis. Olim enim Neophyti dicebantur, qui nuper ad fidem Christi accesserant: at postea dicti sunt eo nomine, qui ad pietatem & ad Clerum e grege fidelium non ita pridem se aggregaverunt. *Et cum ad sacros Ordines Paulus Apostolus Neophytum venire prohibeat, sciendum nobis est, quia sicut Neophytus tunc vocabatur, qui adhuc noviter erat eruditione plantatus in fide; ita nunc Neophytis deputamus, qui adhuc novus est in sancta conversatione.*

IV. Scripsit idem ipse (3) invictæ constantiæ Pontifex ad Regem Childebertum, & ad Reginam Brunechildem, ut eos commonefaceret, ponenda ante esse militiæ etiam cœlestis tyrocinia, quam dux & præfectus quisquam creetur: ediscendam ante, quam docendam Ecclesiæ disciplinam, si essent ex Laicis, quos jure augurarentur moderando Ecclesiæ clavo idoneos fore, ante probandos tamen illos esse, & imbuendos iis disciplinis virtutibusque, quarum Magisterium postea profiteri possent. *Si cujus ergo vita talis constiterit, ut ad hunc dignus sit Ordinem promoveri, prius Ministerio debet Ecclesiæ deservire, quatenus longo exercitationis usu videat quod imitetur, & discat quod doceat: ne forte anus regiminis conversionis novitas non ferat, & ruinæ occasio de provectus immaturitate consurgat.*

V. Indefessa denique sollicitudine scriptitavit ad Episcopos Galliæ Gregorius (4), si Paulus sacris Ordinibus interdixisset Neophytos, hoc est, nuper fidei adgregatos laicos; eodem jure, eademque necessitate compulsam postea fuisse Ecclesiam, ut a sacris Ordinibus summoveret eos, qui nuper ex laicis ad Clerum accessissent. Quod perversum esset inde auspicari cursum, ubi terminandus est: & ad summas dignitates non per gradus iter moliri, sed involare. *Neophytum Paulus ad Ordines vetat sacros accedere. Sicut autem tunc Neophytus dicebatur, qui initio in sanctæ fidei erat conversatione plantatus; sic modo Neophytus habendus, qui repente in Religionis habitu plantatus ad ambiendos honores sacros irrepserit. Ordinate ergo ad Ordines ascendendum est. Non casum appetit qui ad summa loci fastigia, postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum.*

VI. Sicubi tamen justa immineret necessitas, contrahebat Gregorius sacrorum Ordinum stata intervalla. Cum jam diu Episcopo vacaret quædam in Samnitibus Civitas, ad Firmanum scripsit Pontifex Episcopum, ut virum probum, qui proponebatur, excuteret sedulo, & si idoneum judicaret, invitaret eum ad Monasticam professionem, vel Subdiaconatu initiaret, & aliquanto post tempore pastorali eum sarcina ornaret (5). *Tunc hortandus est ut vel Monachus, vel a vobis Subdiaconus fiat; & post aliquantulum temporis, si Deo placuerit, ipse ad Pastoralem curam debeat promoveri.* Ex minoribus Ordinibus unum hic Gregorius præscribit Subdiaconatum, cui tamen ipsi Monasticam præferebat professionem, ut qui Episcopatui gerendo idoneus visus

(1) L. 2. E. 19. 27.
(2) L. 4. E. 50.
(3) L. 4. E. 53. L. 7. E. 5.
(4) L. 7. E. 111.
(5) L. 9. E. 13.

visus erat, quampropere tantæ dignitati pararetur. Observatum est a Baronio (1) Adeodatum Papam ex Subdiaconis primum fuisse electum.

VII. Scriptor ipse vitæ Gregorii Diaconatu eum initiatum fuisse meminit (2), de minoribus Ordinibus altum illi silentium. Fulgentium ab Episcopo suo narrat Ferrandus Presbyterum ordinatum fuisse, ut mox Abbatem crearet (3): *Repente cum Sacerdos consecrat Presbyterum, ut Abbatis & Presbyteri decoratur officio, &c.* Hæc ille in vita Fulgentii. Sed supponenda hic est Diaconatus prior collatio. Id a simili argues ex Cæsario Arelatensi postea Archiepiscopo, quem tum adhuc juvenem Eonius Arelatensis Archiepiscopus Lerinensi subduxit Monasterio, statimque Diaconum, mox Presbyterum ordinavit. Ita auctores ejus vitæ (4): *Illico primum Diaconus, deinde Presbyter ordinatur.* Cæsarius certe cum a puero attonsus fuisset ab Episcopo suo, non temere jam tum existimatur Lectoris officio donatus. Eutychius ille, in ore & admiratione quondam omnium, cum assensus tandem expugnatus ei esset, ut Episcopatum gereret, attonsus primum fuit & creatus Lector, deinde Diaconus, tum Presbyter, ubi annum ætatis trigesimum nactus est. Eo quidem tum Episcopatu frustratus est, sed Constantinopolitanæ sedis tandem aliquando fastigium est adeptus (5). His exemplis liquet Monasticum persæpe institutum minorum Ordinum vicem obtinuisse.

VIII. Profertur a Gregorio Turonensi ejusmodi Neophytorum Ordinationis exemplum, quæ tam frequens & tam justa Gregorio fuit causa succensendi. Singuli tamen Ordines conferebantur suo quisque loco, sed brevissimo tempore. Cum Badegisilum Majorem Palatii Rex ad Cenomanensem delegisset Episcopatum, quadraginta dierum spatio omnibus Ordinibus inauguratus est, & tantula temporis mora ex laico in Episcopum emersit (6). *Qui tonsuratus, gradus quo Clerici sortiuntur ascendens post quadraginta dies, migrante Sacerdote successit.* Sed idem ipse alibi Scriptor palam facit, quam longa emetienda essent interstitia Ordinum, ut invidiam & probrum Neophyti quis declinaret. Vide enim ut Presbyterum inducat, sua ad Episcopatum impetrandum consilia, sua jura venditantem (7). *Nec me patitur Deus hac Ordinatione privari, cui tantum famulatum exhibui. Nam & ipsos Clericatus gradus canonica sum semper institutione sortitus. Lector decem annis fui. Subdiaconatus officium quinque annis ministravi; Diaconatui vero quindecim annis mancipatus fui, Presbyterii autem honore viginti annis jam potior.* Non satis liquet, utri horum adjungendus sit Eligius Noviomensis Episcopus, qui cum laicus adhuc esset, electus est Episcopus Veromanduorum, Tornacensium, Noviodunі Flandriæ, Gandavi, Curtraci, ut idololatriæ reliquias his regionibus pertinacius adhuc inhærentes persequeretur & eliderer. Non acquievit tamen ille ordinari, nisi initio a minoribus Ordinibus ducto (8). *Ne in ullo Catholicæ regulæ deviare videretur, non se permisit prius Sacerdotem consecrari, nisi sub normula Clericatus aliqua temporis curricula exigeret.* Simile veri est datum id fuisse, & ingentibus electi Præsulis virtutibus, & urgenti Ecclesiæ necessitati, ut intervalla illa Ordinum arctarentur. In Braccharensi Concilio unus non amplius annus desideratus est, ut ex laico quis in Episcopum etfingeretur (9). *Item placuit, ut ex laico ad gradum Sacerdotii nemo veniat, nisi prius anno integro in officio Lectorum vel Diaconatus disciplinam Ecclesiasticam discat, & sic per singulos gradus eruditus, ad Sacerdotium veniat. Nam satis reprehensibile est, ut qui nondum didicit, jam docere præsumat.*

IX. Concilio Epaonensi placuit, ut ne Clericatus quidem cuiquam conferretur, nisi præmissa Religione (10). *Ne laicus nisi religione præmissa Clericus ordinetur.* Et Canoni præfigitur hic Titulus, ex quo possit elucidari: *Laici nisi præmissa conversione non ordinentur.* Quod nimirum ad Clerum non admitterentur laici, nisi sæculum abdicassent, & perspicuæ suæ ad Deum conversionis, vitæ religiosæ specimen edidissent. Unius anni spatium desiderasse videtur Concilium Aurelianense III. ut laicus conversionis suæ documenta det, & tum Clero Ordinibusque minoribus adscribatur (11). *De Clericorum præmittenda conversione, id omni-*

(1) Baron. an. 614. n. 1.
(2) L. 1. c. 25.
(3) C. 15.
(4) L. 1. c. 4.
(5) Vita Eut. c. 10. 11. 12. apud Sur. d. 6. Apr.
(6) l. 8. c. 9.
(7) L. 4. c. 6.
(8) L. 2. v. ejus c. 2.
(9) Can. 20.
(10) Can. 37.
(11) Can. 6.

omnimodis observandum, ne ullus ex laicis ante annualem conversionem ordinetur.

X. Sed legibus tam sanctis morigerari, etsi semper fuit voluntas, non semper facultas adfuit. Tam arctam enim nonnunquam incubuit necessitas, ut unius quandoque anni intervallo, fingendus, expoliendus, efformandusque fuerit ex laico Clericus, Presbyter, adeoque & Episcopus (1). Professi sunt Arelatensis IV. Concilii Patres Canonicis regulis longum & operosum sanciri tyrocinium, sed rem contrahi, & accelerari quandoque ejusmodi necessitate inexorabili, quæ dispensationem non posceret, sed extorqueret (2). *Et licet de laicis prolixiora tempora antiqui Patres ordinaverint observanda, tamen quia crescente Ecclesiarum numero necesse est nobis plures Clericos ordinare: hoc inter nos sine præjudicio duntaxat Canonum convenit antiquorum ut nullus Metropolitanorum cuicunque laico dignitatem Episcopatus tribuat; sed nec reliqui Pontifices Presbyterii vel Diaconatus honorem conferre præsumant, nisi anno integro fuerit ab eis præmissa conversio.* Hæc delinimenta necessitas excusabat aliquanto tempore, intaminata semper vigente Canonum priscorum necessitate, ut redintegranda semper esset prior observantia, ubi illa necessitatis vis remisisset. *Sine præjudicio Canonum antiquorum.*

In Concilio Aurelianensi V. eidem subscriptum est dispensationi, annui ut interstitio tyrocinii etiam ad Episcopatum provenerentur; interim autem pios doctosque juxta viros adhiberent, qui eos necessaria instruerent pro angustiis temporum, & pietatis & eruditionis & virtutum suppellectile. *Nullus ex Laicis absque anni conversione præmissa Episcopus ordinetur; ita ut intra anni ipsius spatium a doctis & probatis viris, disciplinis & regulis spiritalibus plenius instruatur.* Hunc, ut suspicor, saltem probationis annum extundere nitebatur Gregorius Turonensis ab eo qui Episcopatus Nannetensis prurigine tenebatur, ut remissis saltem & laxioribus Canonibus morem gereret (3). *Habemus scriptum in Canonibus, fili, non posse quenquam ad Episcopatum accedere, nisi prius Ecclesiasticos gradus regulariter fortiatur. Tu ergo pete, ut qui te elegit, debeat tonsurare; eumque Presbyterii honorem acceperis, ad Ecclesiam assiduus esto, & cum eum Deus migrare voluerit, tunc facile Episcopalem gradum ascendes.* Episcopi is erat Nannetensis nepos, quem sibi ille successorem dari percupiebat.

XI. Sermoni nostro de Occidentali in hac parte disciplina finem faciet Hormisda Pontifex, cujus verba exscripsisse videri posset Gregorius Magnus, a quo exordium duximus (4). *Discere prius quisque debet antequam doceat. Emendatiorem esse convenit populo, quem decet orare pro populo:* Addit porro antiquæ Legis Sacerdotes ex solis Levitis selectos fuisse, & jam inde a teneris unguiculis in templo imbui solitos Sacerdotalium functionum rudimentis; quod illis erat nasci, hoc nobis est imbui & informari. *Nunc est doctrina pro genere. Quod illis fuit nasci, hoc nobis imbui. Illos Tabernaculo dabat natura, nos Altaribus parturit disciplina.*

XII. Ad Ecclesiam jam Græcam properemus, ubi non injuria Justinianus deridiculos habet extemporaneos illos Episcopos ex laicis pene hesternis (5). *Neque ex idiota, & ex iis qui vocantur laici, existens, ita mox ad Episcopatum ascendat, nec imaginariam suscipiat ordinationem, tanquam modo quidem idiota, mox autem Clericus, deinde parvum aliquod tempus præteriens, Episcopus appareat.* Præclare quidem ille hæc præfatur, sed nihilo tamen minus eo res tandem revolvitur, ut semestre tantum spatium ab eo deposcatur, ad secedendum in Monasterium, vel in Clericatum, cum nusquam tantum de vigore suo remisissent Canones. *Prius autem vel Monachicam vitam professus, aut in Clero constitutus, non minus mensibus sex.* In alia ille Novella (6) tres tantum menses desideraverat. Verum in hac quidem parte descivit prorsus Justinianus ab officio Custodis & Conservatoris Canonum. Tam breve temporis spatium non respondet alteri ejusdem Constitutioni, ubi depromit verba quædam magnificentissima Gregorii Nazianzeni adversus eos Episcopos, qui nihil pensi habent, ut se ipsos ante quam alios abluant; compareant prius sapientiam, & tum impertiant: divino se sanctimoniæ consortio quodam consecrent, & tum deificandis aliis studeant: posse enim testaceum vas uno die fingi, at non vas electionis, Apostolicumque Episcopum, cujus ministerium angelici, divini, Christi ipsius Mi-

(1) Can. 6. (2) Can. 2. (3) L. 6. c. 15. (4) Ep. 25.
(5) Nov. 6. c. 1. (6) Novel. 123. c. 1.

Ministerii & Pontificatus portio quædam delibata est (1). *Mundari oportet primum ac deinde mundare; sapere, ac deinde sapientiam docere; lucem fieri & postea illuminare; propinquare Deo, tum alios adducere, &c. Quis instar figuli uno ipso die fictilia sua tornantis, ita repente fingat veri cultus Antistitem, cum Angelis stantem, & cum Archangelis laudes canentem, & Christo consacrificantem?* Quis enim æquo & sedato animo ferre possit Pastores eos, qui impuris manibus mundare alios adrediuntur? Heri sacrilegos, hodie Pontifices? heri profanos, hodie Presbyteros? inveteratæ malitiæ, virtutum vixdum tyrones: quos denique nemo non videt aura favoris, non Spiritu sancto afflante ad sacras infulas anhelare. *Simul discipuli & Præceptores ostenduntur, & priusquam purgati sint, purgant: heri sacrilegi, hodie Sacerdotes, heri extra sacra, hodie Præsules mysteriorum: veteratores militia, novitii pietate: qui sunt opus atque fabrica humanæ gratiæ, non Spiritus sancti.* Hæc Nazianzenus, hæc ex eo Justinianus, hæc divinis, hæc canonicis institutis consentanea: & quæ alias mollius remissiusque dicuntur, aut fiunt, danda necessitati inexorabili venia est: alias inexorabilis vigilat Numinis censura & incorrupta lex.

XIII. Hinc porro illud concluditur, Præsidum conniventia & supinitate multa quidem peccata esse, sed Christi providentia excitatos semper aliquos fuisse Præsules præstantissimos, ex ipsis etiam Laicis, qui primævum splendorem Ecclesiæ restituerent. Ejusmodi fuit Patriarcha Alexandrinus Joannes cognomento Eleemosynarius, ex Laicorum fæce ad summum non dignitatis tantum, sed & sanctimoniæ fastigium provectus, ut auctor est in ejus vita Neapolitanus Insulæ Cypri Episcopus (2). *Hoc erat admirabilius sanctissimi hujus Patriarchæ, quoniam nec Monachicam vitam ducens, neque in Clero moratus in Ecclesia; sed & fœminæ legitime dudum conjunctus, ita tenuit vigorem Ecclesiæ, ab ipso initio quo Patriarcha consecratus est; & in talem sublimitatem exaltatus est, ut multos Eremitarum, & in arcta vita degentium superaret.* Hæc sunt omnipotentis Christi gratiæ portenta.

Nec minus stupendum gratiæ specimen in Ephremo Antiocheno Patriarcha effulsit, ejusque summæ legis, quæ legibus omnibus etiam sacris dominatur. Ex Comite Orientis Apostolicæ ejus Sedis solio invectus est, remunerante Deo effusissimam vim largitionum, & indefessæ caritatis, cujus ex fonte inexhausto manabant hæ largitates, ad resarciendas labes Antiochenæ civitatis terræ motu obrutæ & conquassatæ. *Sedes Apostolica veluti merces & præmium & tonta ei erga civitatem providentia donata fuit.* Hæc ex Evagrio.

CAPUT LXXXVI. P.3.l.2.c.17.

Irregularitas Clinicorum, Neophytorum, Extraneorum, sæculo VIII. IX. & X.

I. Recens baptizati irregulares sunt ad Ordines superiores.

II. Multi erant tum Clinici, propter gentes recens conversas.

III. Irregularitas Neophytorum juri naturali insita.

IV. Juris naturalis & innatæ legis non raro veluti radii quidam sunt Canones.

V. Exemplum Neophyti Photii quam fuerit Orientali Ecclesiæ exitiale.

VI. Providentissime in octava Synodo configuntur, qui eo simulationis consilio interstitia Ordinum observabant, spe una lactati, pertingendi ad Ecclesiasticos honores.

VII. Ut Photius fuerit restitutus.

VIII. Remissio & ignavia Græcorum, qui unius hebdomadæ interstitio contenti sunt, ut ab uno Ordine ad alterum gradus fiat.

IX. Austerius cum Photio actum est, quod non Neophytus tantum, sed & intrusus esset.

X. Ecclesiæ Latinæ vigor in Neophytos.

XI. Ecclesiæ Gallicanæ constantia in servandis Ordinum interstitiis.

XII. In ea Episcopis subrogantur excellentissimi quique ex Presbyteris.

XIII. Ante Episcopatum Presbyteratus nunquam omittebatur.

XIV. Respondetur objectioni cuidam.

XV. Quam necesse sit ex gremio ejusdem Ecclesiæ Episcopum deligi.

XVI. Callidum commentum in re hujusmodi in causa Hincmari.

XVII. Confirmatur eadem regula.

XVIII. Non ævo senior, sed dignior ex Presbyteris eligendus.

XIX.

(1) Nov. 137. cap. 1.

(2) C. 43. Bar. a. 525. 526.

XIX. Regula qualibet Monastica Canones sequitur & imitatur.

I. EX quo tempore inoleverat serpserat-que in omnes Ecclesias ea consuetudo, ut recentes ab utero infantes tingerentur: quis non sperasset illam oblivioni datum iri irregularitatem, quæ Clinicorum dicitur, hoc est eorum, qui extremo morbo conflictati, intermorientibus pene vocibus baptismum deposcunt, & accipiunt? Expostulabat tamen Concilium VI. Parisiense anni 829. quod persæpe Canonicæ leges infringerentur, collatis Ordinibus ei qui tinctus esset inter ipsa periculosæ ægritudinis discrimina (1). *Sicut in plerisque, ita & in eo auctoritas a nonnullis sæpe violatur canonica, quando scilicet hi qui in ægritudine, baptismatis suscipiunt sacramentum, ad gradus Ecclesiasticos contra fas provehuntur. Is usus, quia auctoritati canonicæ resultat, oportet ut corrigatur, quoniam hujuscemodi baptizatos, quos vulgaris sermo grabatarios vocat, canonica auctoritas a gradibus Ecclesiasticis patenter repellit.*

Eodem mox numero eos habet Concilium, eodemque implicat vinculo, qui nec primo ad baptismum, nec postea ad Ordinem sacrum suscipiendum stimulantur, nisi morbo quodam longe deteriori, quam sint omnes corporeæ pestes, terrena & inconsideratissima cupiditate. *Multo magis illi arcendi sunt a gradibus Ecclesiasticis, qui aut per cupiditatem aut per temeritatem, contempta canonica auctoritate baptizantur, & postea similiter ad gradus Ecclesiasticos provehuntur.*

II. Cum vero Caroli Magni Imperii propagatio complures complexa Nationes barbaras, ad fidem illas paulatim pellexisset; cumque horum Neophytorum nonnulli Episcopales & ipsi honores degustarent interdum, auctore Thegano: *Cum his qui ex barbaris Nationibus ad hoc fastigium perducti sunt:* (2) facile contingebat, ut eorum aliqui attingi se baptismo non coperent, non flagitarent, nisi improba spe grassandi ad Episcopales sedes. Contingebat & illud forsan non raro, ut rudes Catechumeni pigritarentur quandoque, nec ad cœlestem properarent regenerationem, nisi corporeæ ægritudinis flagello mortisque metu urgerentur.

III. Proxima huic est irregularitas Neophytorum. Sive Neophytos autem dicamus recentes a sacro baptismi fonte, sive nuperos Cleri tyrones, & præposterum est, & justitiæ Canonicisque regulis inimicum, eos ad Ordines sacros & ad primarias protrudi dignitates, iisque anteponi, quibus diuturna ministerii sacri suffragia, virtutum documenta jus veluti quoddam pepererunt, viamque straverunt ad eas dignitates, quibus una virtus, sapientia & rerum sacrarum experientia remuneranda est. Jure ergo meritissimo scripserat Nicolaus Papa I. ad Photium Constantinopolitanæ Cathedræ incubatorem: etsi Canones, etsi Concilia, etsi Scripturæ, etsi Decreta Pontificum Neophytos a sacris Ordinibus & a summis Ecclesiæ Dignitatibus non deterruissent: in ipso pectoris sui penu potuisse eum perspicere eam legem, naturæ ipsius manu exaratam, cum ea palam & exertissime vociferetur, quod sibi quis detrimenti afferri nolit, id ipse ne cuiquam afferat. Quis enim æquo animo ferat præripi sibi a novo hospite diutini obsequii sui præmia, & præcerpi sibi a violento & extrinsecus irruente usurpatore laborum suorum fructus (3)? *Hanc legem sibi datam, si volumen cordis tui conscientia scrutata fuerit, proculdubio non negabit. Ibi quippe scriptum reperies, lege naturæ dicente: A nemine velle lædi, a nemine velle tua prorsus auferri. Quapropter apte præcipitur: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Quid enim decreta Sedis Apostolicæ dicunt, nisi, quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris; quando præcipiunt ne subito factus Clericus Clericis dominetur, qui per singula stipendia militaverunt, & omnem in Dominicis Castris ætatem egerunt. Quando præcipiunt, ne quilibet saltu præpropero in alienum honorem ambiat immoderata cupiditate transcendere, vel pro suo libitu jura studeat aliena pervadere.*

IV. Quæ Nicolai Papæ doctrina altissime sane infingenda animis est; ut persuasissimum sit omnibus, Canonicas leges non in arbitrariis haberi debere constitutionibus; sed hos esse rivulos veluti quosdam sempiternæ & incommutabilis illius legis, quæ justitia, quæ caritas, quæ Deus ipse est; ex qua & leges omnes promanant humanæ & temporariæ, pro rerum, locorum, temporumque opportunitate & necessitate temperandæ. Unde rursus idem Pontifex: *Igitur cum ea quæ Sedis Apostolicæ Præsules insti-*

(1) Can. 8. (2) Du-Chesn. T. 2. p. 282. (3) Ep. 11.

instituerunt, in litteris sacris invenias, immo vero in temetipso jugi perseverantia relegas, noli, quia decreta ipsorum non susceperis amplius asservare; cum ipsi nihil, nisi quod naturalis, quod Mosaica, necnon & gratiæ lex jussit, instituant.

V. Photius porro a Foro & a Palatio ad Clericatum & ad Patriarchalem sedem simul irruperat, ut idem Pontifex auctor est (1): *Ex foro, ac sæculari militia & habitu, atque a Palatinis ædibus eductum, ac subito tonsuratum, Ecclesiæ contra Canones præfecerunt.* Eam ille sacrilegam usurpationem prætexebat speciosis exemplis Ambrosii, Nectarii & Tarasii. At respondet Pontifex nullo eum consimilium virtutum præsidio niti, nec ullam jam posse prætendi necessitatem tam licentioso Canonum contemptui (2). *Quod per necessitatem fieri eventus comprobatur non in auctoritate tenendum est.*

Exitiali hoc autem Photii exemplo ingentem in Ecclesias alias etiam Patriarchales labem sacræ disciplinæ invectam fuisse, idoneus testis & auctor est Anastasius Bibliothecarius. Ea quippe Laicorum licentia usque adeo incessit convaluitque in Ecclesias Alexandrinam, & Antiochenam, ut vix aut ne vix quidem extirpari potuerit (3). *Penes Alexandriam & Antiochiam in tantum radix pestis hujus excrevit, ut a tempore promotionis Photii hactenus evelli non possit.* Quin & Hierosolymis, quod jam inde a temporibus Jacobi Apostoli, qui eam dedicaverat sedem, nondum contigerat, laicus homo Apostolicam illam profanavit sedem. *Mox Hierosolymis quidam laicus extemplo Clericus factus, est ordinatus Antistes, quod nunquam factum est, etiam ab ipso Jacobo.* Istæ sane disciplinæ Ecclesiasticæ calamitates Synod. VIII. Oecum. impulere, ut austerius in Photium ageret, eumque decerneret non esse, non fuisse unquam Episcopum; si quos vel creasset Episcopos, vel Abbates, eos ab eo qui Episcopus non esset, nihil accipere potuisse: ideoque quas illi Ecclesias dedicassent dedicandas rursus esse. Itaque tanti visa est hæc Neophytorum irregularitas Oecumenico huic Concilio (4), ut etiam Ordinationes efficeret vel irritas, vel inutiles.

VI. Cum vero plures laici natalium splendore spectabiles Constantinopoli inescati fuerint, ut fucatis se & personatis induerent virtutibus, quo ad eandem aliquando Patriarchalem sedem eluctarentur, ut ab eodem Anastasio observatum est: ideo & in eadem Generali Synodo decretum aliud instantia Pontificiorum Legatorum promulgatum est, quo arcerentur Patriarchali sede Senatores, aliique laici, qui eo illecti lenocinio, vel Clericalem amplexi fuerant, vel Monasticam professionem, tanquam omnes Ordinum gradus pervasissent (5). *Definimus neminem de Senatoria dignitate, vel mundana conversatione nuper tonsum, super intentione, vel expectatione Pontificatus, vel Patriarchatus honoris, Clericum aut Monachum factum, ad hujusmodi scandere gradum: licet singulos Ordines divini Sacerdotii plurimum temporis fecisse probetur.* Consultissime enim censuit Synodus, quantumvis vel Clericalibus, vel Monasticis sese institutis insererent homines ambitionis œstro perciti, & servatis legitimis interstitiis Ordinum omnium functiones non perfunctorie, sed sedulo exercerent: non posse tamen eos extricare se a vinculo Neophytorum irregularitatis, cum jam inde ab exordio, in laica veste summas Ecclesiæ dignitates concupissent, easque jam tum spe devorassent, adeoque in sacra deinceps professione non alios quam sæculares & profanos animos gessissent. *Neque enim propter religionem, vel amorem Dei aut propter expectationem transeundi viam virtutum, sed ob amorem gloriæ ac Principatus, tonsus hujusmodi reperitur.*

VII. Et post incredibiles quidem calamitatum vicissitudines Photius idem ipse per Joannem VIII. Papam pristinæ Constantinopolitanæ sedi restitutus fuit. At contestatus est Pontifex (6), ut famæ saltem suæ consuleret, enixissimis id a se donatum fuisse precibus aliorum omnium Patriarcharum, Metropolitanorum, & Episcoporum Orientis, qui eam dispensationem sibi extorsissent; adhibitam vero eam esse a se necessariam in posterum cautionem, ut Patriarchæ posthac non ex Senatoribus, non ex Aulæ Proceribus arcesserentur, sed ex Presbyteris Diaconisque Cardinalibus ejusdem Ecclesiæ, *Decernimus, ut post hujus Patriarchæ obitum nullus de laicis vel curialibus in Patriarchatus eligatur & consecretur honore, nisi de Cardinalibus Presbyteris, & Dia-*

(1) Ep. 2. (2) Ep. 6. (3) Præfatio Synod. VIII.
(4) Can. 4. (5) Can. 5. (6) Ep. 19.

& Diaconibus Conſtantinopolitanæ ſedis, ſecundum ſacros Canones.

VIII. In Concilio etiam illo, quod a Græcis Primum & Secundum vocitatum eſt, prohibiti ſunt rurſus vehementiſſime Clerici, Monachique, ne uno unquam temporis puncto, & impetu rapiantur ad Epiſcopatum, ſed longis antea ſingulorum Ordinum rudimentis imbuantur. Quanquam enim præfeſtinatio auſpicato ceſſiſſet in paucis quibuſdam præmaturæ pietatis & experientiæ hominibus, ea in miraculis, non in exemplis collocari debere, ut admirationi eſſent, non imitationi (1). *Decernimus ut nullus deinceps laicus, vel Monachus repente ad Epiſcopalem altitudinem evehetur, ſed in Eccleſiaſticis gradibus primum examinatus.* Sed cum eo Concilio non definiantur ſingulorum intervalla Ordinum, viſum eſſe nonnullis, ait Balſamon, hebdomadis unius ut mora interponeretur poſt cujuſque ſuſceptionem Ordinis; eos vero patrocinio uſos Gregorii Nazianzeni, ajentis intra ſeptem dies ſuam Presbyteris perfectionem obtingere (2): *τελεῖσθαι δὲ ἑπτὰ ἡμερῶν τ̄ ἱερέα*; Additur vero a Balſamone, Sardicenſes Patres juſta quædam intervalla ſingulis Ordinibus interjeciſſe; edici in Juſtiniani Novella quadam (3) ut Apparitores & Adminiſtratores publici quindecim annos in Monaſteriis ante agant, quam Ordinibus initiari poſſint; in alia Novella (4), laicus qui nec Apparitor ſit, nec Curialis, tres Clericatu ante menſes agat, quam ad Epiſcopatum propellatur. Sed his præſtructis priori Balſamon ſententiæ propenſius favere non diſſimulat, quæ ſeptem non amplius dierum intervallum deſiderat: quin & eam ſignificat uſitatiſſimam fuiſſe conſuetudinem, quæ pro lege non ſcripta habenda ſit. *Dico neceſſario per ſeptem dies uniuſcujuſque gradus fieri ordinationem, & eo magis, quod etiam non ſcripta Eccleſiaſtica conſuetudo, hoc ſuſcepto, ſic graduum Ordinationes facit.* Hæc ex Latina verſione, quod Græcus ibi textus deficiat.

Non poteſt autem ea Balſamonis Commentatio eo detorqueri, ut ſeptem diebus Ordines ſeptem, ſinguli ſingulis ſuſcipiantur. 1. Vel ipſe enim Photius Ordines ſingulos aliis aliiſque diebus ſuſcepit, ut refert Nicetas in vita Ignatii Patriarchæ. 2. Et ne ſeptem quidem dies numerari poſſunt. Narrat enim Nicetas ſex diebus continuatis creatum eſſe Photium, Monachum, Lectorem, Subdiaconum, Diaconum, Presbyterum Epiſcopumque. 3. Diſerte Balſamon ait ſeptem dies cuique Ordini tribuendos. *Debemus obſervare, ſi non plura, ſed certe neceſſario id ipſum tempus in unoquoque gradu:* 4. Ea autem dierum definitio inde videtur hauſta fuiſſe, quod non niſi die Dominico Ordines conferrentur (5). Denique jam nimia eſt illa indulgentia & remiſſio Canonum, ut Ordinum ſingulorum interſtitia unius tantum ſint hebdomadæ; quod idem Balſamon (6) inde fluxiſſe conjectat, quod Novellæ Juſtiniani ad eam rem ſpectantes, in deſuetudinem abierint ex eo, quod in libros Baſilicorum non fuiſſent relatæ.

Porro quæ ſupra perſtricta ſunt Nazianzeni verba, quibus etiam incumbit hæc recentior Græcorum diſciplina, non de Chriſtianæ, ſed de Moſaicæ Legis Pontifice interpretanda fuerant, cujus ſeptem dierum ſpatio Pontificatus inauguratio celebrabatur. Caſſum ergo & ruinoſum fuiſſet hoc eorum doctrinæ munimentum: ſed cum ea increbuiſſet conſuetudo, ortumque duxiſſet ex antiquiori alia conſuetudine, diebus tantum Dominicis Ordines conferendi; cupide Græci illam Nanzianzeni auctoritatem aucupati ſunt, qua in alienum ſenſum detorta diſciplinæ ſuæ remiſſionem tuerentur. Non rara ſunt autem id genus exempla, ubi recentibus inſtitutionibus antiqua ſubſtruuntur auctoritatum fundamenta, audacius quandoque, quam ſincerius.

IX. Simillimum autem veri eſt ea maxime de cauſa tantopere in Neophytum Photium æſtuaſſe, & ſuccenſuiſſe Eccleſiæ Pontifices, quod ſuperſtitis Patriarchæ Ignatii ſedem involaſſet (7). Sanctiſſimus vir Nicephorus præſeſtine ſimiliter ex Imperii adminiſtro Patriarcha inſtitutus fuerat (8): & quanquam ejus provectioni adverſati ſint viri præſtantiſſimi Plato & Theodorus Studitarum Monaſterii Abbates, ut quæ Canonibus repugnaret; Eccleſiam tamen non pœnituit diſpenſationis, qua perilluſtrem Fidei defenſorem proſecuta eſt.

X. In Eccleſia autem Latina Synodus Romana anni 964. ſub Joanne XII. Papa exauctoravit Leonem Antipapam, non tantum ut Neophytum, ſed ut intruſum in

Fff 2 eam

(1) Can. 17. (2) Naz. in Pentec. (3) Nov. 137. (4) Nov. 122.
(5) Ibidem. (6) Sup. pag. 1127. (7) Secretaire d'Etat. (8) Cedrenus.

eam Sedem, quæ vacua non esset. Multo ante tempore depositus quoque fuerat Antipapa Constantinus, anno nimirum 767. ut Neophytus & intrusus. Quæ sub Stephano IV. coaluit Romana Synodus ad ejus abdicationem, constituit ut ne amplius eligeretur Papa, nisi ex Collegio Presbyterorum & Diaconorum Cardinalium: utque Ordinationes Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum a Constantino Antipapa celebratæ, irritæ haberentur, data copia eosdem rursus ordinandi, si rursus canonice eligerentur: ita ut nemo posthac posset suspicari, valida esse potuisse Sacramenta quæcunque alia a Constantino collata, præterquam Baptismi & Confirmationis (1): *Ita enim in eodem Concilio statutum est, ut omnia, quæ idem Constantinus in Ecclesiasticis Sacramentis ac divino cultu egit, iterata fuissent, præter sacrum baptisma atque sanctum chrisma*. Non advertebant tunc animos tam studiose, quam ab Augustino olim factum fuerat, & quam posterioribus his sæculis rursum fieri cœpit; unam esse Ordinationis cum Baptismo & Confirmatione causam, ut omnino iterari non debeant, ubi forma solemni & verbis Ecclesiæ collata fuerint. Aderant autem & Galliarum Episcopi nonnulli huic Romanæ sub Stehano IV. Synodo, ubi præceptum est præterea, ut ad superiores Ordines non præcipiti cursu quisquam, sed gradibus pervenirent omnes. *Nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus, ad sacrum Pontificatus honorem possit promoveri*.

XI. Ab hac vero Græcorum remissione recesserat mirum in modum Ecclesia Gallicana, si bona fide in ea tum observarentur, quæ in Capitulari suo præcipiebat in hanc rem Herardus Archiepiscopus Turonensis (2). *Qui se divinæ militiæ mancipari desiderat, sive inter Lectores, sive inter Exorcistas, quinquennio teneatur, exinde Acolythus, vel Subdiaconus quatuor annis stet, & sic in benedictione Diaconatus, si meretur, accedat. In quo Ordine quinque annis, si inculpate se gesserit, hærere debebit, & postea probatus Sacerdos efficietur*.

XII. Sed ea imminebat maxime sollicitudo, ne ad Episcopatum venirent, nisi ex Presbyteris florentissimi quique sanctitate & peritia rerum sacrarum. Id nos edocuit Hincmarus Remensis Archiepiscopus, ubi ait a Christo in Regali Sacerdotio suo duos Ordines creatos distinctosque fuisse, Episcoporum & Presbyterorum, ex quibus qui ceteris religione, pietate & rerum prudentia antistaret, is Episcopo hinc excedenti sufficiendus semper esset (3). *Rex simul & Sacerdos Christus duos in Sacerdotibus Ordines constituit, in summis videlicet Pontificibus, & in minoris Ordinis Sacerdotibus, qui nunc Presbyteratus funguntur officio, ea videlicet provisione, ut dum quilibet Pontificum vita decederet; quicunque Sacerdotum optimus putaretur, & in Pontificatum succederet*. Certissime enim instituti sunt a Christo, non Apostoli tantum, quorum in dignitatem & sedem succedunt Episcopi: sed etiam Discipuli, quorum vices Presbyteri gerunt. Atqui cum execrandi Judæ vacua sedes implenda fuit, ad Apostolatum gerendum, unus ex Discipulis subrogatus fuit, ut testatum fecit Lucas in Actis. *Ut decedentibus Episcopis, de his secundi & inferioris Ordinis Sacerdotibus, secundum Canones, ad summi Sacerdotii apicem provehantur, sicut sacra Scriptura Actuum Apostolorum patenter ostendit*.

XIII. Suessionensis illa Synodus, in qua disceptata fuit causa Ebbonis Archiepiscopi, eum qui Presbyter ordinatus fuisset, suscepto ab Ebbone tantum Diaconatu, exauctorari debere censuit, uti qui ad Presbyteratum non accepto Diaconatu properasset (4). *Judicatum est a Synodo, qui saltu sine gradu Diaconi ad Sacerdotium prosilierit, in degradationem debitam resilire debere*. Hinc vero dilucidum fit, quam temere Photius Latinæ obtrectaret Ecclesiæ, quasi in ea Episcopi ex Diaconis non suscepto Presbyteratu ordinarentur (5). *Quia Diaconus non suscepto Presbyteratus officio apud nos Episcopus ordinatur*. Ita Nicolaus Papa calumnias eorum commemorat. Qui Presbyteratu supersederi posse existimassent, qui ne Diaconatu quidem? Ideo & Ratramnus Monachus in refellendis his Græcorum imposturis, ait vel ex hac una evidentissime conficta calumnia constare posse, quam temere & impudenter Græci ubique Latinis obloquerentur (6). *In ceteris sibi demum auctoritatem fidei, quandoquidem* in

[1] Anast. Bibl. in Steph. IV.
[2] Conc. Gall. T. 3. p. 115. Cap. 48.
[3] Hincmar. Tom. 2. p. 202.
[4] Flodoard. L. 3. c. 11.
[5] Epist. 70.
[6] Contra Græcorum opposita L. 4. c. 8.

in istis tam evidenter mentiuntur. Inde vero forsan Græci ansam captabant conviciandi Latinis, quod Canones nostri sanxissent, ut ex Presbyteris, vel Diaconis Episcopi deligerentur. Inde illi concludebant, tam immediate Episcopatum a nobis conferri Diaconis, quam Presbyteris. Quod totum contra erat.

XIV. Nec dissimulabo Æneam Parisiensem Episcopum, paulo mollius has Græcorum criminationes confutantem, illud fateri, Romæ eos ex Diaconis ordinari Episcopos, qui Presbyteri nunquam sint ordinati (1). *De hoc quod quæritur, quare apud Romam plerumque Diaconus quidam saltu, non percepta Presbyterali benedictione, in Episcopum subito consecretur*. Hunc ille usum approbare conatur, ex eo quod Presbyteratus eminentissime contineatur in Episcopatu, in quo totius est Sacerdotii plenitudo, vel ex eo quod Romani Hieronymo assentiantur, Presbyteros ab Episcopis minus secernenti. Sic ille eo excusatius, quod trepide scribit, & pene suspenso calamo, re videlicet non satis comperta sibi & explorata. Probabilius equidem duxerim Ecclesiæ Romanæ res ritusque Ratramno, quam Æneæ exploratiores fuisse: unde & hujus verba titubant, ille asseverantissime loquitur. Et sane Romana Synodus sub Joanne XII. narrat, ut Antipapa Leo ordinatus primo fuisset Ostiarius, tum Lector, Acholytus, Subdiaconus, Diaconus, & tandem Presbyter, antequam Pontifex inaugararetur. *Dico Episcopus in nostro Patriarchio Leonem Curialem & Neophytum, jam Ostiarium, Lectorem, Acholytum, Subdiaconum, Diaconum, utique subito Presbyterum ordinavit; eumque sine aliqua probatione in nostra Apostolica Sede consecrare non dubitavit*. Joannem XII. excepit Benedictus V. qui jam Diaconus erat, & cui citra controversiam collatus est Presbyteratus ante Episcopatum, cum Sedi rursus Apostolicæ redintegratus Leo, utroque illum spoliaverit Ordine, solo Diaconatu posthac gavisurum. *Benedictum omni Pontificatus & Presbyteratus honore privamus, Diaconatus eum honorem habere permittimus*.

Sentio hæc exempla Photianis & temporibus & criminationibus posteriora esse. Sed a specie veri alienissimum est, Photii calumniis id datum ut sit, ut aliquid in Occidentalis vel in Romanæ saltem Ecclesiæ moribus novaretur. Capitibus omnibus aliis calumniosæ Photii censuræ nihil concussum, nihil mutatum in nostra est disciplina: quod ne objectari quidem ad eo potuisset quidquam, nisi aut perspicue commentitium, aut per sese indifferens, aut laudi potius quam probro vertendum.

In vita quidem Stephani IV. Papæ legitur ordinatio Constantini Antipapæ, & de Presbyteratu suscepto verbum fit nullum, quanquam non sileatur progressio ejus ad Clericatum, ad Subdiaconatum, ad Diaconatum, denique ad Episcopatum. Sed tanti res ista quidem est, ut solo silentio perfici certe nihil possit. Adde quod Antipapæ ordinationis ea esse possent vitia, quibus aliæ similiter non claudicarent. Multa ibi præcipitantur, quæ alias expediuntur lentius.

XV. Constitutio illa canonica, quam superius strictim delibavimus, ut Episcopi asciscantur e superiori cujusque Ecclesiæ Clero, paulo operosius hic nobis excutienda nunc est. Postquam justissimis affecerat laudibus Nicolaus I. Papa Caroli Calvi Regis zelum & pietatem, qui numeris virtutum omnibus absolutum Episcopatui Senonensi præfecisset Pastorem: dissimulare tamen non potuit, quo dolore pungeretur, ex eo quod Monachus, & non potius unus aliquis ex florentissimæ Ecclesiæ Collegio tractandis ejus gubernaculis admotus fuisset. Id ait Pontifex non multo minus stupendum videri, quam si extraneo cuipiam committeretur regimen alicujus Monasterii, & non ei potius qui inter ejus Monachos emineret. Iniquum esse ut hospes superveniens fructus carpat laborum a proprio Ecclesiæ Clero durissime exhaustorum. Extra fidem esse, nullum in tam numeroso & famoso collegio idoneum fuisse regendo Ecclesiæ illius clavo. In eum scopulum frequenter impingi in Gallicana Ecclesia. Eoque operæ pretium fore, ut in posterum Reges Pontificesque in eam curam & tanti mali medicinam incumbant. Sunt hæc prorsus ad Ecclesiæ leges illustrandas componendosque mores luculentissima. Quo æquius est ipsa Pontificis verba adscribi (2). *Quamvis hæc nos valde lætificent, multum tamen contristant, quia idem venerabilis vir non de ipsa Ecclesia, sed de quodam Monasterio fuisse perhibetur. Denique cum erga Monachos eadem profecto regula, qua circa*

(1) Spicil. t. 7. pag. 114.

(2) Ann. 865. Conc. Gal. To. 3. pag. 273.

circa Clericos qui promovendi sunt, conservanda sit, indecorum tamen, quin potius illicitum est, in aliena stipendia quenquam obrepere, & ex transverso venientem in castra, inter quæ non militavit, ducatum arripere. Et infra rursus: *Aut de Ecclesiæ Senonensis Clericis, qui ordinaretur, nullus dignus inventus est, quod evenisse non credimus, maxime cum sit Metropolis, & Clericorum numerositate non careat: aut certo his jure minime reprobatis, aliunde qui eis irregulariter præponeretur, inventus est, & qui aliorum fructum laborum comederet electus est, &c. Cum ergo familiarius in regionibus vestris sit hæc temeritas, & sacrorum super hoc Canonum violatio dilatata, necesse est nostram sollicitudinem pro hac amputanda specialius impendere diligentiam.*

XVI. Concilium Tricassinum paucis post annis, anno nimirum 867. ut eidem Nicolao Papæ I. approbaret electionem Hincmari ad Archiepiscopatum Remensem, per litteras illum monuit, Archiepiscopum Senonensem, Episcopum Parisiensem, qui proprius Hincmari Episcopus, Episcopos Provinciæ Senonensis, Abbatem & Monachos Sandionysianos, Hincmarum suum concessisse Episcopis, Clero & populo Ecclesiæ Remensis, atque adeo cum jam insitus esset Ecclesiæ Remensi, ejusque veluti membrum, eligi potuisse eum in Archiepiscopum (1). *Unde a Clero & Populo ipsius Metropolis Remorum, sed & ab Episcopis ipsius Provinciæ petitus, sicut petitio eorumdem manibus subscripta declarat, & ab Archiepiscopo tunc Senonensi, & proprio Episcopo Parisiorum, necnon & a Coepiscopis aliis Senonensis Provinciæ, cum consensu Abbatis sui & Fratrum Monasterii in quo degebat, favente etiam domno Carolo Rege glorioso, Episcopi Remensis Provinciæ, & Clero ac plebi ipsius Metropolis per canonicas litteras ipsorum subscriptas manibus, frater Hincmarus est traditus*. Atque hinc enitescit Metropolitanum, Episcopos, Clerum, populumque suo in Hincmarum jure cessisse Clero Remensi, ut ei jam insertus, propriusque factus, in Episcopum eligi posset. *Sicque de proprio jam Ecclesiæ ipsius Clero effectus, in ea est ordinatus*.

Flexuosus is erat circuitus, ut in speciem saltem reverentiæ qualiscunque Canonicis regulis haberetur. Nec enim is scopus fuerat, non ea Canonum mens, ut traducerentur uno temporis puncto unius Ecclesiæ Clerici in aliam, & mox ibi raperentur ad summæ culmen dignitatis. Eo collineant Canones, ut Ecclesiarum regimen eis committatur, qui in eis ab adolescentia stipendia fecerint, qui bene de ea diu meruerint, qui laboribus sudoribusque suis excoluerint eam & rigaverint, eoque jam ii non sint, quibus hesterni hospites præponantur.

Plusculum fuit sinceritatis & candoris in Clero Senonensi (2), Ansegisum sibi Episcopum deligente, qui Presbyter Remensis erat, & Abbas Bellovacensis. Ingenue enim confessus est, extraneum a se electum fuisse, quod nullus in suo sinu satis dignus occurrisset, eoque se decreto paruisse Cœlestini Papæ: *Ex propria Ecclesia deficiente electione*. Ea inopia ominabatur Nicolaus Papa laborare non posse Clerum Constantinopolitanum, utpote numerosissimum: ideoque præposterum esse, si extranei irruant in præmia propria filiorum Ecclesiæ, qui præclaros ei diutinosque labores suos dicaverunt (3). *Ne contemptis Clericis, quorum, utpote in tam magna urbe, copiosa multitudo est, quique ab ipsis cunabulis impræterrmisso labore in Ecclesia Christi desudant, & indesinentia Domino exhibent servitutis obsequia, is qui de foris principatum repente arripiat*.

XVII. Antiquissimam hanc disciplinæ legem Synodus VIII. Generalis in Ecclesia Constantinopolitana restauravit, constituto, ut omnes ejus dignitates iis conferrentur, sicubi vacarent, quorum insignis eluxisset pietas & industria in inferioribus Ordinibus & ministeriis; quos ideo nefas esset, & Evangelicis justitiæ præceptis infestum, mercede hac justissima defraudari (4). *Quoniam quidem dicit alicubi divinum eloquium, Dignus est operarius mercede sua. Hujus rei gratia & nos decernimus & promulgamus, ut magnæ Ecclesiæ Clerici, qui in subjectis Ordinibus morati sunt, ad majores gradus ascendant; & si digni claruerint, melioribus perfrui mereantur honoribus. Sed non ex illis qui foris sunt, aliqui se his innectentes, debitas eis, qui multo tempore laboraverunt, dignitates vel honores recipiant; ac per hoc inveniantur Ecclesiæ Clerici nullo modo posse proficere*.

XVIII. In Jure Orientali Joannes Episcopus Citri, plura percunctante Cabasila Archiepiscopo Diraccheno, potissimum vero

(1) Con. Gal. To. 3. p. 356. (2) Ibid. pag. 394. (3) Epist. 7. (4) Can. 13.

ro de electione Episcopi, an conferenda tunc essent suffragia in seniorem Presbyterum, qui Græcis Protopapas dicitur, an in ceteros Presbyteros, an in Diaconos, qui officia Ecclesiæ exercebant, ἔχοντες ἀρχοντικὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀφφίκια: incunctanter respondet, non ejusmodi dignitatem esse Episcopatum, quæ provectam desideret ætatem, sed doctrinam, sed experientiam, sed virtutis constantiam, & eloquentiam, atque adeo ei suffragandum esse, qui his maxime præcellat (1). *Digniorum enim, non gradu altiorum, & potentiorum sunt throni.*

XIX. Canonicis Regulis obsequebantur semper Regulæ Monasticæ. Ii enim eligendi erant Abbates, qui in eis Tonsuram accepissent, & Professionem emisissent. Edita est Synodalis Constitutio a Patriarcha Luca, qua concedebatur Abbatiis, quæ idoneos ex suis nullos haberent ad Pastoralem dignitatem gerendam, ut ex ejusdem Provinciæ Monasteriis aliquem arcesserent (2). *Scias tempore Patriarchæ Lucæ Synodale decretum factum esse, ut sine præjudicio constituantur Præfecti in Monasteriis Patriarchæ territorio subjectis, quæ non habent Monachos idoneos, ut præsint, ex altero Monasterio, quod est ejusdem regionis, etiamsi statuta eorum caveant, ne ξενοκουρίτης, hoc est, qui in externo Monasterio tonsus est, fiat eorum Præfectus.*

CAPUT LXXXVII. *P.4. l.2. c.32.*

Neophytorum irregularitas post annum Christi millesimum.

I. Per minorum Ordinum gradus & longa in eis rudimenta jubet Ecclesiæ lex ad sacros Ordines conscendi, & ad Ecclesiasticas dignitates.

II. Non poterant Episcopi eligi nisi ex Presbyteris vel Diaconis. Quando cœpti sint eligi ex Subdiaconis?

III. Subscribit S. Fulbertus ei dispensationi, quæ fiebat ex Neophyto Archiepiscopus.

IV. Has olim dispensationes dabant Episcopi. Qui tandem ea potestas Pontifici Romano sit reservata?

V. Qui provideatur, ubi minores Ordines ex parte sunt omissi?

VI. Ut Ivo Carnotensis & Goffridus Vindocinensis Episcopis succenseant iis qui præcipiti cursu intra paucos dies omnes Ordines suscipiunt.

VII. Variæ regulæ ad interstitia Ordinum.

VIII. Ecclesiæ Parochiales & Dignitates complusculæ id efflagitant, ut intra anni spatium Presbyteri sint, quibus eæ sunt collatæ; propterea quod eas olim non conferebant nisi Diaconis vel Subdiaconis.

IX. Quid remitti ea in re ex dispensatione possit ex regulis Juris?

X. Pulcherrimæ Concilii Tridentini Constitutiones de interstitiis Ordinum.

XI. Rationes annuendæ, vel abnuendæ interstitiorum veniæ.

XII. Varia exempla dispensationum.

XIII. De Episcoporum potestate urgendi Clericos suos ad majores Ordines.

XIV. Ne tamen cogantur qui indigni vel impediti prorsus sunt.

XV. Sana B. Bernardi doctrina.

I. Clericatus & minorum Ordinum stationes quasi prælusoria sunt tyrocinia, lente & pie decurrenda, ut ne temere & præpropere prosiliant, aut ad majorum Ordinum, aut ad Ecclesiasticarum sanctimoniam dignitatum. Qui præfestinata cupiditate intra paucos dies, vel uno eodemque die plures suscipiunt sacros Ordines, & puncto temporis devolant ad summas sanctissimasque dignitates, non satis ii serio pensitant, irregularitati se Neophytorum implicari, olim usque adeo invidiosæ, ut inter hæreses locum haberet. In Concilio Romano sub Nicolao II. Papa anno 1059. prohibitum est, ne Laici ad dignitates Ecclesiasticas conscenderent, nisi diutissime in minoribus Ordinibus exercitati fuissent (3). *Ut nullus laicus ad quemlibet gradum Ecclesiasticum repente promoveatur, nisi post mutatum habitum sæcularem, diuturna conversatione inter Clericos fuerit comprobatus.*

Doctissimus vir Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus, percunctanti Episcopo, a quo ordinatus fuerat Diaconus, is qui nullis minoribus Ordinibus initiatus fuisset: rescripsit auferendum primo illi Diaconatum esse, tum conferendos canonicis intervallis Ordines minores (4): *Diaconatum ei auferte, ad ceteros minores Ordines congruis eum temporibus removete:* Denique reddendas

---

(1) Juris Orien. pag. 323. (2) Ibid. pag. 222. (3) Can. 13. (4) Epist. 21.

das Diaconatus functiones, dato in manus Evangeliorum Codice, in Synodi, vel Cleri Congregatione, nequaquam tamen iterata Ordinatione.

Concilium Rothomagense anno 1072. exauctorandos censuit Presbyteros, Diaconosque, qui nullis unquam minoribus donati fuissent Ordinibus (1): *Alii ceteros Ordines non habentes, Diacones aut Presbyteri consecrantur: hi digni sunt depositione.* At Concilium Rothomagense anni 1074. ad Abbates ampliavit Decretum Concilii Romani sub Nicolao II. ut nec ipsi possent ad eum promoveri dignitatis apicem, nisi longis imbuti Monasticæ vitæ rudimentis (2). *Ut nullus ordinetur Abbas, nisi prius diuturna conversatione Monasticæ vitæ disciplinam assecutus fuerit. Quod ex Canonicali auctoritate atque ex decretis B. Nicolai Papæ sancitum est.*

II. Anno 1091. Concilium Beneventanum, cui præerat Urbanus II. præcepit, ut ne possent Episcopi eligi, nisi qui jam in sacris Ordinibus constituti, in Diaconatu & Presbyteratu claris virtutum documentis radiassent, quod in primigenia olim Ecclesia non alii essent Ordines sacri. Dispensante tamen Papa, vel Metropolitano, eligi possent Episcopi ex Subdiaconis, dum id raro fiat, & hanc dispensationem compenset singularis quædam virtutum & meritorum prærogativa (3). *Nullus deinceps in Episcopum eligatur, nisi qui in sacris Ordinibus religiose vivens inventus est, Sacros autem Ordines dicimus, Diaconatum & Presbyteratum. Hos siquidem solos primitiva Ecclesia &c. Subdiaconos vero, qui & ipsi Altaribus administrant, opportunitate exigente concedimus, sed rarissime, si tamen spectatæ sint religionis & scientiæ. Quod & ipsum sine Romani Pontificis vel Metropolitani licentia non fiat.* In Concilio Claromontano confirmatum est idipsum Decretum, (4) *Ut nullus laicus, Clericus, vel tantum Subdiaconus in Episcopum eligatur.* In Concilio Later. III. Alexander III. Papa anno 1179. in irritum misit electionem Episcopi Bremensis, quod necdum Subdiaconus, necdum Acolythus in Episcopum electus fuisset, quanquam nec sapientiæ & eruditionis, nec virtutum necessariis præsidiis destitueretur (5). *Placet scientia, placet eloquentia, placent mores; verum modus electionis displicet, præsertim quia est infra sacros Ordines, non dico Subdiaconatum, sed Acolythatum electus, quo gradu secundum rigorem juris licet contrahere matrimonium, quod canonicis obviat institutis.*

III. Erant hauddubio Pontifici causæ justissimæ abnuendæ hujus dispensationis, quanquam vir sanctitate & doctrinæ gloria clarus Fulbertus Carnotensis Episcopus suasisset Episcopo, ut Archiepiscopi Remensis quantumvis neophyti electioni acquiesceret, propter eminentissimas virtutum laudes, quæ facile & abunde illam labem resarcirent (6). *Ab infantia sano sensu, sacris litteris eruditus, sobrius, castus, amator pacis & dilectionis, nullo crimine, nulla infamiæ nota turbatus, tandemque a Clero & populo suæ civitatis electus.* Objiciebat illi mox Ambrosii Germanique exempla, qui ex laicis Episcopi, summa laudum & virtutum fastigia attigissent. *Magni etiam viri, ut optime nosti, Ambrosius Mediolanensis, Germanus Altisiodorensis, aliique nonnulli, quia tales in laico habitu extiterunt, subito nobis sancti Præsules exierunt.* Confirmabat denique nihil ei extimescendam esse Romani Pontificis excandescentiam, cum ea in re nihil ei propositum esset, quam ut in antiquum splendorem Remensis Ecclesia restitueretur, *Dominus Papa, cujus animadversionem te revereri significasti, non habet quod tibi merito debeat succensere, &c.*

IV. Tempore ergo B. Fulberti ea dispensatio in Episcoporum potestate erat: at ævo Alexandri III. ad Romanum Pontificem revocata ea fuerat. Quippe cum Episcopi Pontificiam iram & correptionem reformidarent, sicubi mollius & præter urgentes Ecclesiæ necessitates dispensassent, malebant sensicule abstinere ipsi, & rem totam Pontifici permittere. Potuit & nimia Episcoporum remissio in dispensando in causa esse, ut ea potestas ad Pontificem revocaretur. Cum denique Concilium Claromontanum, quod utique in Conciliis Generalibus locum habet, hac ipsa de re Decretum ediderit, juxta receptissimas Juris regulas de eo solus potuit deinceps Romanus Pontifex dispensare. Potest & huic juris dispensandi devolutioni, quæ sensim sine sensu fiebat, ad Romanum Pontificem, præsidii aliquid accedere ex Epistola Fulberti ad Leuthericum Senonensem Metropolitanum, ubi querelarum,

(1) Can. 10. (2) Can. 2. (3) Can. 1. (4) Can. 5.
(5) Helmon. Abbas. Stad. (6) Epist. 58.

relarum, ubi objurgationum mira quædam libertas. Cum enim molestissime ferret, ab eo ordinari Episcopos se inconsulto (1): *Sine meo consilio ordinando Episcopos*; & eos ordinari, qui ob suam cum canonicis regulis dissonantiam populis essent horrori, nec ab illis admitterentur, cum potissima aversandi eos ratio esset ætas immatura: his tandem verbis audacioribus illum exstimulat: *Sed tu Pater non solum mirandus, sed insuper exhorrendus, quem nec imprudentia fallit, nec casus turbant, nec urget ulla necessitas, sed scienter & quasi cum deliberatione quadam, te atque alios perdis.*

V. Consuluit quoque Ivonem Carnotensem Episcopum Archiepiscopus Rothomagensis de Subdiacono, qui Clericatu nunquam initiatus fuerat. Responsum est autem ab Ivone, ex juris norma deponi eum debere, interdicique ne unquam ad superiores Ordines anhelaret. Verum si ea esset vel Subdiaconi pietas singularis, vel Ecclesiæ necessitas, ut locus esset dispensationi, tum Clericatum ei conferendum esse, & mox restituendam functionum Subdiaconatus facultatem (2). *Si autem honesta vita ejus, aut utilitas Ecclesiastica ita exigit, potestis ei dispensatorie dato Clericatu, &c.* Ut autem responsioni suæ aliquid auctoritas adjungat, ad eum una mittit Epistolam Alexandri II. Papæ ad Episcopum Constantiensem, cui præcipiebat, ut Subdiaconatum ei conferret, qui ante eo prætermisso ad Diaconatum & Presbyteratum esset vocatus.

VI. Porro is ipse Ivo apertissime detestatur neophytorum hæresin, hoc est ambitiosorum hominum, qui non progrediuntur, sed statim involant in sacros Ordines, summasque Ecclesiæ dignitates (3): *Eliminata est spurcitia puerorum, nova & inaudita Neophytorum hæresi, Cathedram Episcopalem usurpantium.* Scripsit & Goffridus Vindocinensis Abbas ad Urbanum II. Papam, incidisse in manus suas Decretum Paschalis II. Papæ, quo Neophyti Hæreticis aggregantur, & eisdem afficiuntur pœnis atque Simoniaci: *Neophytum factum Episcopum hæreticum vocat; & sicut Simoniacum, ita & Neophytum a sancta Ecclesia debere separari docet & præcipit.* Invicta prorsus animi fortitudine Goffridus hic idem Episcopum Andegavensem hoc probro incessebat, quod præter omnes Canonum leges electus fuisset, ut qui Ordines hactenus refugisset, quo licentius cupiditatibus indulgeret, & nunc eos suscepisset præfestine, quo ad Episcopatum enitaretur (4). *Prius quidem Ordines suscipere contempsistis, ut vobis liceret ea liberius exercere, quæ minime licent ad animæ salutem. Omnes postmodum Ordines, sed sine ordine, quoniam in octo diebus & non certis temporibus accepistis propter Episcopatus ambitionem. Unde probatur, quod eos amore gloriæ temporalis accepistis, non Christi caritate.*

Scriptoribus his profecto persuasissimum erat, graviori se piaculo eos constringere, qui præcipiti festinatione omnes simul Ordines susciperent, quo ad summam aliquam dignitatem viam sibi munirent, quam qui prætereito inferiori Ordine aliquo ad superiores eniterentur. Quanquam sanctissimus is usus ritusque sit, ut inferiorum Ordinum ii suppleantur qui prætermissi fuerant; indubie tamen constat, non alio consilio institutos eos fuisse, quam ut in iis longa ponerentur rudimenta, & ita demum his imbuti ad superiores & sacros Ordines assurgerent. Atqui ludibrio habetur tota hæc Ordinum institutio, cum simul omnes suscipiuntur. Non secus ac si quis uno die assumptis insignibus omnibus officiorum graduumque militarium; nullo vero eorum perfunctus munere, nullo armorum usu, nullo bellandi exercitio perpolitus, summum se exercitus Ducem & Imperatorem creari obtineret. Elegantissime Gratianus ait, ea lege, ut discipuli ante sint, quam magistri, tyrones prius quam duces, neminem solvendum esse, nisi qui Nicolao vel Ambrosio, viris supra omnem admirationis aleam positis, possit exæquari: ut qui inter laicos non laicam duxerint vitam, sed eam quæ vel Clericis optimis eos sociaret (5). *Ut laicus in Episcopum non eligeretur, hæc causa fuit, quia vita laicalis Ecclesiasticis disciplinis per ordinem non erudita, nescit exempla religionis de se præstare aliis, quæ in se ipsa experimento non didicit. Cum ergo quilibet laicus merito suæ perfectionis Clericalem vitam transcendit, exemplo beati Nicolai, & Severi, & Ambrosii, ejus electio potest rata haberi.*

VII. In Concilio Dalmatiæ, cui præfuere Legati Innocentii III. an. 1199. annum

(1) Ep. 28. (2) Ep. 80. (3) Ep. 174.
(4) L. 3. E. 11. (5) D. 61.

nuum ſancitum eſt (1) inter Subdiaconatum & Diaconatum, annuum ſimiliter interſtitium inter Diaconatum & Presbyteratum: ſi ſecus faxit Epiſcopus, a collatione Ordinum ſuſpenſus ſit uſque ad beneplacitum Papæ. Vetuit Gregorius IX. ne ex laicis Abbates fierent, qui Monachi nnquam fuiſſent. Eos daminavir Innocentius III. qui Monaſticum induunt habitum, ut propediem fiant Abbates (2): *Cum nullus ſpem vel promiſſum habens ut Abbas fiat, debeat monachari*. Ideo & ab hoc Pontifice caſſata eſt laici electio in Abbatem.

Illæ vero Innocentii III. Decretales, quæ ſuſpenſione eos mulctant, (3) qui uno & eodem die, vel continuato biduo ſuſceperint vel contulerint duos Ordines ſacros, obſcura & tenuiſſima præferunt adhuc veſtigia priſcæ in his auſteritatis. Expreſſis verbis ibi declaratur, nec Epiſcopo, nec Metropolitano fas eſſe in his diſpenſare, quod non ea a ſacris Canonibus poteſtate impartiantur (4): *Cum illi hujuſmodi a Canone minime ſit permiſſa*. Reſidua ea ſunt veſtigia ſtrictiſſimæ olim obſervantiæ, canonicorum inter ſingulos Ordines interſtitiorum (5). Denique conceſſit idem Pontifex Epiſcopo Bononienſi, ut Diaconatum conferret ei, qui eo præterito Presbyter fuerat ordinatus.

VIII. Prohibitum eſt in Concilio Londinenſi (6) anno 1237. ne Vicarii vel Parochi crearentur, niſi qui Presbyteri jam eſſent, vel ſaltem Diaconi, ut primis quatuor Temporibus Presbyteratu donarentur. Ea erat mens, ea lex Eccleſiæ, ut ne Beneficia, quibus cura immineret animarum, conferrentur, niſi Presbyteris, vel Diaconis, qui quam primum Presbyteratu donarentur; ut nimirum nonniſi lenta per omnes gradus progreſſione ad has veniretur dignitates. Relaxata poſt diſciplinæ fibula, præceptum eſt ut ſaltem intra annum Presbyteri ordinarentur. Ita præcepit Concilium Avenionenſe anni 1270. (7). *Qui habent perſonatus etiam ſine cura, ſeu Beneficia Curam animarum habentia, compellantur per Diœceſanos per ſubſtractionem Beneficiorum infra annum in Presbyteros ordinari, niſi rationabilem cauſam oſtenderent, quare infra annum non poſſent, vel deberent*. Decretum huic Canoni geminum ediderat olim Alexander III. quod & in Concilio Lugdunenſi II. anno 1261. innovatum eſt, ubi & ſtatutum (8), ut aliqui *ipſo jure* Beneficii orbati cenſerentur. In Concilio Budenſi anni 1279. hoc Decretum ad Abbates exporrectum eſt, ad Præpoſitos, ad Priores, & ad omnes denique animarum curæ ſarcina gravatos. In Concilio Ravennatenſi anno 1286. ſtatutum eſt, ut ne qui inertia hac ſua Beneficiis excidiſſent, eligi vel nominari prima vice poſſent ad illud idem Beneficium. Concilium Ravennas anni 1317. præcepit (9), ut Abbates, Decaai, Archipresbyteri, & Præpoſiti intra annum Presbyteratu exornarentur, Archidiaconi ſimiliter Diaconatu.

IX. Plures Paſtoralibus vacare & mœrere Parochias ægre ferens Bonifacius VIII. (10) ob inexorabilem illam legem & neceſſitatem, qua cogebantur intra annum ad Presbyteratum accedere, & in Eccleſiis ſuis reſidere: quod ita ab inſtituto avocarentur ſtudiorum curriculo: eam Epiſcopis indulſit poteſtatem, ut diſpenſare cum Parochis poſſent de reſidentia per ſeptem priores annos, ut ſerio pnilent ad ſtudia litterarum animos convertere; ea tamen cautione ſervanda, ut illico Subdiaconi crearentur, ne Eccleſiæ opimis ſaginati reditibus, ad ſæculum deficerent: utque ſeptimo anno Diaconatu & Presbyteratu ornarentur. Hoc Bonifacii Decretum confirmavit Martinus V. in Concilio Conſtantienſi (11): ceteroqui revocatæ ſunt ab eo diſpenſationes omnes, quæ per ſubreptionem impetratæ, fuerant, ut ne tenerentur tempore in ſacris Canonibus conſtituto, vel Epiſcopalem ſuſcipere conſecrationem, vel Abbatialem benedictionem, vel ſacros Ordines Beneficio, quod quiſque poſſidet, innexos.

X. Poſtremo tandem Concilium Tridentinum priſtino vigori reddidit ſanctiſſima & accuratiſſima omnia prioris olim Diſciplinæ in hac parte Decreta. Juſſit enim 1. conferri Ordines minores ſejunctim, & certa per intervalla ſingulos, niſi ejus momenti rationes eſſent Epiſcopo: quæ eum aliquando ab hoc uſu abducerent: *Per temporum interſtitia, niſi aliud Epiſcopo expedire videbitur, conferantur*. 2. Singulos quoque acti-
tari

(1) Can. 2. (2) Extrav. De Elect. c. 49. (3) Inn. III. Regeſt. 2. Ep. 529.
(4) Extrav. De temp. ord c. 13. 15. (5) Extrav. De Clerico per ſaltum promoto.
(6) Can. 10. (7) Can. 4. (8) Can. 4 (9) Can. 3.
(10) In Sexto De elect. c. 34. (11) Seſſ. 43.

cari & exerceri Ordines in ea Ecclesia, cui quis ipsa ordinatione affixus fuerit, quandiu vitum fuerit Episcopo: nisi studiorum quæ causa abesse cogatur. 4. Gradatim alios & alios conferri Ordines, perinde ut incrementa quisque faciet in litterarum & virtutum curriculo: cujus profectus sui documenta dabunt, morum innocentia, frequentandis Ecclesiis, crebriori Sacramentorum participatione, singulari denique veneratione & obsequio in omnes superiorum Ordinum Clericos (1): *Atque ita de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum ætate vitæ meritum & doctrina major accrescat*. 4. Non conferri Ordines inferiores nisi iis, qui sacris Ordinibus aliquando idonei fore protendantur. 5. Subdiaconatu non exornabantur, nisi annuo saltem spatio post susceptionem ultimi Ordinis minoris, nisi id tempus præverti Ecclesiæ utilitas vel necessitas cogat Episcopum: *Nisi necessitas aut utilitas Ecclesiæ judicio Episcopi aliud exposcat*. 6. Non ordinari Subdiaconos, nisi minorum Ordinum Officiis perfunctos: nec ad Diaconatum evehi, nisi post annuum a suscepto Subdiaconatu spatium nisi Episcopus justa de causa dispenset. 7. Diaconos non donari Presbyteratu, nisi per anni curriculum perfunctos functionibus Diaconatus: *Nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ad necessitatem aliud Episcopo videretur*. 8. Denique duos uno die nunquam conferri Ordines sacros, etiam Regularibus. Postremo potestas facta est Episcopis, eos restituendi qui aliquem inferiorum Ordinum prætetiissent, ante superioris susceptionem; dum ne ejus munia obiissent.

Monebo hic autem illud obiter, cum eodem uno in loco Tridentina Synodus hæc omnia constringat, de gradibus & interstitiis Ordinum, & Ordinationibus per saltum, de conferendis uno duobus Ordinibus sacris: hinc satis patere, hæc omnia nexa aptaque alia aliis esse, nec posse nisi promiscue pertractari. Uno enim ex eo principio, quod Neophyti sint irregulares, quodque per longa graduum & rudimentorum experimenta in inferioribus Ordinibus edita ad superiores veniendum sit: hinc consectaria hæc existunt omnia. 1. Inter Ordines sacros interstitia servanda esse non mediocria. 2. Etiam inter minores, si qui fieri possint. 3. Nullum inferiorum Ordinum præteriri posse, antequam ad superiorem accedatur. 4. Ne duo Ordines uno die suscipiantur. 5. Non debere ad Episcopatum, vel ad Beneficia quibus animarum conjuncta est sollicitudo, provehi quenquam, nisi qui diu sit in Ordinibus sacris versatus. Sed cum jam non reserventur Papæ, nisi dispensationes Ordinationum per saltum, Ordinum duorum uno die collatorum, & Quatuor Temporum Ordinationibus dicatorum: jam non possunt Episcopi non seipsos incusare, si decreta alia non minoris ponderis quam ista, minus observentur. Penes ipsos enim est tota hujus disciplinæ sollicitudo, penes ipsos totum periculum est.

Hæc vero Tridentini Concilii Decreta, firmata, iisdemque admodum verbis promulgata fuere in Concilio Remensi anno 1564. (2) Burdigalense vero Concilium anno 1624. in votis sibi esse testatum fecit, ut Episcopi canonica interstitia inter minores ipsos Ordines servari juberent.

XI. Illa vero, quam Episcopis permisit Ecclesia, potestas dispensandi de interstitiis Ordinem, approbari & defendi posset exemplo beati Norberti, qui sæcularis primum Canonicus, & sæcularis vitæ plus æquo studiosus sectator, usque adeo præfestinata gratiæ & repentina exuberantia subactus, & in virum alterum mutatus est, ut statim ad Coloniensem Archiepiscopum convolarit, a quo primum repulsam passus, mox admissus ad Diaconatum uno eodemque die est, & ad Presbyteratum (3): comperto hæc esse inusitatissimæ & efficacissimæ gratiæ prodigia, non exempla. Neutra hæc tum dispensatio Pontifici summo reservata adhuc fuerat. Nec aliunde ei dispensationi patrocinium venandum est, quam ex ipsius deinceps Norberti vita.

Non tam justæ erant causæ Ordinationis Episcopi Andegavensis, cui Hildebertus Cenomanensis Episcopus obluctabatur, propterea quod electus necdum sacris Ordinibus initiatus, necdum exercitatus erat (4). *Præterea quisquis in sacris non fuit Ordinibus inventus, ad summum Sacerdotium accedere, canonicis prohibetur Ecclesiæ institutis*. Hic idem ipse est Episcopus Andegavensis, cui tantopere retinebatur Gosfridus Vindocinensis Abbas, in Epistola supra laudata, ubi auctoritate muniebat se Hildeberti Cenomanensis Episcopi, quem tra-

[1] Sess. 23. c. 11. 13. 14.
[2] Surius die 6. Jun. c. 3.
[3] Can. 10. & seq.
[4] Hildeb. Epist. 9. 12. 13.

dit esse Provinciæ primum a Metropolitano Episcopum, sive Protothronum, de quo nos alias.

XII. Jam inde a temporibus Cœlestini III. qui Pontifex creatus est Romanus anno 1191. nec novum erat, nec inusitatum, quatuor minores Ordines uno die suscipi, vel conferri, cum id tolerandum duxerit Pontifex *juxta consuetudinem patriæ* (1). Paulo supra in Episcopum Andegavensem insurgebat Goffridus Vindocinensis, quod octo dierum spatio Ordines suscepisset omnes. Æquioribus de causis, ut credere par est, Clemens VI. anno 1350. Delphino Viennensi tres Ordines sacros contulit (2), singulos ad singula Missarum solemnia, privilegio, & ipso die Natalitio Christi, & octavo post die Episcopum consecravit, postquam resignaverat transtuleratque in Galliæ Reges Principatum suum omnem terrenum.

Nec pigebit hoc loco adscripsisse Responsa Congregationis Concilii ex Fagnano (3); posse nimirum ab Episcopo conferri uno die quatuor minores Ordines, si ejusmodi alicubi vigeat consuetudo. Idem qui Sabbato quatuor Temporum Subdiaconatum suscepturi essent, posse sexta ante feria suscipere quatuor minores Ordines, dum esset dies festus in populo, & pauci tantum occulte ordinarentur. Denique annum illum qui sacrorum Ordinum interstitia ex Concilio Tridentino conficit, Ecclesiasticum annum intelligi, qui civili quandoque brevior est, propter festorum mobilium anticipationem.

XIII. Nec necesse est de Quatuor Temporibus verba facere, quæ orationi, jejunio & Ordinationibus dicata sunt; cum is usus toto Occidente receptissimus sit, (4), jam inde saltem a temporibus Gelasii Papæ, cujus ea de re Epistola & Decretum est ad Episcopos Lucaniæ. Verum Gelasius de Diaconatu tantum & Presbyteratu agit. Necdum tunc Subdiaconatus albo sacrorum Ordinum inscriptus fuerat. Minorum Ordinum conferendorum tempus modo audivimus non adeo arcte defixum etiam nunc esse. Dixi Occidente toto unum vigere & viguisse saltem post Gelasium ritum. Propterea quod in Oriente nulla certa sint Ordinationum tempora etiam nunc; quilibet Dominicus dies, vel festus Dominicis æquandus Ordinationi apud Græcos dicatur, sicubi usus est.

XIV. Unum restat, quod cursim expediam de Episcoporum potestate, immo & de officio cogendi Clericos nonnunquam suos, præsertim Beneficiarios, ut ad eos accedant subeundos Ordines, qui vel eorum Beneficiis illigati sint, vel Ecclesiæ ministerio necessarii. Ea de re in hunc modum statuit Concilium Londinense anni 1125. (5) *Statuimimus, ut Clerici qui Ecclesias seu Beneficia habent Ecclesiastica, & ordinari, quo liberius vivant, subterfugiunt, cum ab Episcopis invitati fuerint, si ad Ordines promoveri contempserint, Ecclesiis simul & Beneficiis earum priventur.* Æquissimum enimvero est, Beneficiis spoliari eos, qui iis abutuntur, ut materia otii delicati & voluptarii; quique Ordinationem declinant, quo licentiosius vitam agere pergant.

Commonitus Innocentius III. a Legato in Longobardia suo, plurimas esse Ecclesias, ubi plures essent Canonici quam Præbendæ, & ubi pluribus junioribus Canonicis unam in commnne Præbendam obtinentibus, Ecclesia ipsa Presbyterorum inopia laborabat: mandavit, ut quos idoneos judicaret, eos ad Presbyteratum suscipiendum compelleret, immorigeros Beneficiis mulctaret (6): *Si quos inveneris in ipsis idoneos ad gradum Sacerdotii assumendum, tu illos ut se ad superiores Ordines faciant promoveri, per substractionem Beneficiorum, appellatione cessante compellas.* Eadem hæc ipsa erant pene verba Decreti Alexandri III. (7) *Si suaserit utilitas Ecclesiæ, vel necessitas, ipsos dummodo idonei sint, ad majores Ordines suscipiendos per Beneficiorum substractionem compellas.* Cum vero essent, qui ut subducerent se Ordinationi, se apud Episcopum profiterentur reos alicujus occulti sceleris ejusmodi, quo ab Ordinibus sacris summoventur: *Se tale quid secreto commisisse dicens, quod eos salva conscientia ordinari non sinit, &c. Propter occulta sua peccata se indignos esse fatentur:* fatetur Pontifex non licere per Canones eis vim adferre; sed Beneficiis exuendos esse, nisi alias permagna ex eis utilitas ad Ecclesias re-

(1) Extrav. De eo qui furtive Ordinem suscepit cap. 2.

(2) Rainal. ann. 1350. num. 40.

(3) In l. 1. Dec. Part. 2. p. 180 190.

(4) Gratian. d. 75. cap. ult.

(5) Can. 6.

(6) Regist. 14. Epist. 170.

(7) Extrav. De ætate & qualitat. præfic. cap. 6.

redeat: *Nisi in aliis Ecclesiæ servitiis valde utiles fuerint*. Addit denique supra hujusmodi tergiversatores ordinatione provehi debere eos ex inferioribus Clericis, qui pietatis & peritiæ laude floreant.

In Concilio Valentino in Gallia anno 1248. innovata sunt (1) hæc decreta adversus Canonicos Regulares, Sæcularesque, qui Subdiaconatum refugiebant, & alios Ordines sacros. In Concilio Salmuriensi (2) Beneficiis orbati sunt suis, qui cum *Sacerdotales Præbendas* obtinerent in Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus, Presbyteralem Ordinationem diutius procrastinabant. Concilium Burdegalense anni 1255. Beneficiis eos spoliari sanxit, qui singulis Quatuor Temporibus ordinandos se non offerrent, si Beneficii sui necessariis Ordinibus carerent (3): *Ad singula tempora Ordinum se offerant ordinandos*. Concilium Avenionense anni 1270. jussit, ut non solum Parochi, sed & Personatus & Dignitates Capitulorum, quanquam nulla eis esset animarum cura præscripta, intra annum Presbyteratu initiarentur. Concilii Ravennatensis Patres anno 1314. nec Canonicos in Capitulis Cathedralibus, nec Præbendarios esse voluere (4), nisi saltem Subdiaconi essent: quod tunc esse poterant anno ætatis sexto decimo. Concilium Avenionense anni 1337. compulit omnes Personatus, seu Dignitates Capitulorum, tum Cathedralium, tum Collegialium, ut intra annum Presbyteratus Ordini se innecterent; nec enim integrum jam esse in sæculum resilire, postquam tamdiu opimis Ecclesiæ proventibus saginati essent (5): *Quasi sperantes viri similiter, sed damnabiliter, quod cum de Christi patrimonio fuerint sublimati, a Clericali statu, illusis Ecclesiis, retrocedent*.

Sancitum est denique in Concilio Tridentino (6), ut Episcopus cum consilio Capituli, singulis Canonicatibus & portionibus Ecclesiarum Cathedralium Ordinem aliquem sacrum affigeret: ut dimidia saltem ex parte Presbyteri essent; sicubi autem ea invaluisset consuetudo, ut omnes, vel longe majori ex parte Presbyteri essent, ea religiosissime servaretur. Concilium Remense anni 1538. statuit (7), ut Clerici omnes qui Seminariorum sumptu sustentati & imbuti disciplina sacra fuissent, cogerentur ad Ordines sacros suscipiendos, cum primum ætatem necessariam attigissent: nec injussu Episcopi possent e Diœcesi demigrare. Concilium Turonense anni 1583. præcepit, ut Episcopi simplices etiam Beneficiarios cogerent ad sacros Ordines, si necessitas Ecclesiæ flagitaret; alioqui Beneficiis eos suis excuterent: *Quos necessitas vel utilitas Ecclesiarum ad Majores Ordines suaserit ordinari*.

XV. Simillimum veri est in his omnibus statutis valere illam inconcussam regulam ex Alexandro III. supra deprompram, ad sacros Ordines cogi nunquam eos debere, qui vel ob occulti criminis maculam indigni sint, vel propter imperitiam prorsus absurdi, quanquam ingens sit Ecclesiæ ministrorum penuria. Ea fuit responsio Congregationis Concilii ad Ecclesiæ in Italia Cathedralis consultationem (8). Quantacunque urgeret necessitas ex Presbyterorum paucitate, imperitis Diaconis vel Subdiaconis conferri non debere Presbyteratum: sed compellendos eos esse, ut gnaviter studiis operam darent; pro incrementis quæ facerent, promoveri debere: interim autem accersendos Regulares, qui Presbyteri essent.

XVI. Piaculare fuerit præteriri hoc loco verba Bernardi ad Eugenium Papam, a quo reposcebat executionem Canonum eorum, qui vetant eligi Archipresbyteros, vel Archidiaconos, nisi qui jam sint in Ordine sacro, utque sub interminatione amittendi Beneficii, actutum Ordinem suscipere, quem nomine ipso præferrent (9): *Nullus in Archidiaconum, vel Decanum, nisi Diaconus & Presbyter ordinetur. Prohibemus ne adolescentibus, vel infra sacros Ordines constitutis, sed qui prudentia & vitæ merito clarescunt, prædicti concedantur honores. Verba tua hæc, Tu sanxisti: Quid effectui mancipatur? Adhuc adolescentes, adhuc qui infra sacros Ordines sunt, in Ecclesia promoventur*. Quoad eos vero qui immediate e sæculari vita devolant ad Episcopatum, monet illum, Matthæum quidem a Telonio ad Apostolatum fuisse vocatum: sed seria & diuturna mox pœnitentia purgatum ante fuisse in Schola Christi, quam ad promulgandum orbi Evangelium ablegaretur (10): *Non prius audiit cum ceteris Coapostolis suis: Ite in universum orbem*

(1) Can. 4. (2) Can. 11. (3) Can. 1. (4) Can. 4.
(5) Can. 15. (6) Sess. 24. cap. 12. (7) Tit. de Semin. n. 14.
(8) Fagnan. in L. 1. Decr. Part. 2. p. 249. (9) De consid. L. 3. (10) Ep. 8. 28.

bem prædicare Evangelium omni creaturæ, quam egerit pœnitentiam multo tempore ac labore, sequendo Dominum quocunque iret, permanens cum eo in tentationibus suis. A Præfectura ad Pontificatum abreptus est Ambrosius, sed certissime ipse non venit, sed abreptus est; & jam ante in laica veste Episcopalem præferebat sanctimoniam: *Cum a puero mundam in mundo duxerit vitam, & sic etiam fuga & latebris, multisque dissimulationum modis declinare conatus sit.* Denique non exemplo hæc esse debere, sed miraculo: *Hæc mutatio dexteræ Excelsi, non tam exemplum, quam miraculum afferre debet.* Verum his ita præstructis Bernardus non statim desperationis laqueo innectit Neophytos, qui non sua sponte, sed alieno impulsu ad summas dignitates præpropere evecti sunt; fatetur necdum hausta esse omnia omnipotentis Dei gratiæ miracula; posse male cœpta bene verti & auspicatius procedere, si longa & diuturna pœnitentia, si strenuæ & heroicæ virtutes præsidio sint.

De Irregularitate, quæ ex ignorantia existit.

CAPUT LXXXVIII. *P.1.l.2.c.9.*

Irregularitas quæ ex ignorantia proficiscitur per priora quinque Ecclesiæ sæcula.

I. Decreta Pontificum, quæ illitteratis irregularitatem illidunt. Qualis Presbyterorum litteratura, ex Hieronymo, Scriptura, & Patribus?

II. Permissu Episcoporum, & iis præsentibus incipiunt Presbyteri prædicare. Primus in Occidente Presbyter prædicavit Augustinus.

III. Quæ Concionatoris peritia esse debebat ex Augustino?

IV. Quam necessaria Canonum peritia?

V. Monachi Ordinibus arceantur, si illitterati.

VI. Peritia linguæ cujusque loci vernaculæ.

VII. Ex longo Presbyterorum silentio elucescit Episcopos semper concionari solitos.

VIII. Ædes Episcopales Scholæ Clericorum erant. Qua occasione quibusdam in Ecclesiis concionibus habendi interdicti sint Presbyteri, Monachique?

IX. Chrysostomus Presbyter concionatur pro Episcopo, & coram Episcopo. Generalium Presbyterorum silentium ex consuetudine magis prisca, quam ex ulla prohibitione proficiscebatur.

X. In Gallia tardius Presbyteri concionari cœpere. Scholæ in ædibus Parochorum. Quæ ibi studia frequentarentur?

XI. Officium concionandi Episcopi proprium. Modus concionandi.

I. Irregularibus annumerat Hilarius Papa illitteratos (1), *Litterarum ignaros*. Et Concilium Romanum sub eodem Pontifice: *Inscii litterarum*. Et Gelasius Papa (2): *Sine litteris*. Et mox: *Illitteratos*. Sed nullus his innuitur scientiæ gradus. Præscripsit Syricius (3) gradus omnes, quibus promovendi sunt juniores Clerici, qui se jugo suavi Christi dicarunt: sed quæ illis studia decurrenda, quæ incrementa necessaria, omnino siluit. Testatum facit Severus Sulpitius nullum temporis punctum B. Martino vacasse, vel a prece, vel a lectione; quanquam ne lectione quidem oratio interrumperetur (4): *Numquam hora ulla momentumque præteriit, quo non aut orationi incumberet, aut insisteret lectioni: quanquam etiam inter legendum, aut si quid aliud forte agebat, nunquam animum ab oratione laxabat.*

Hieronymus dum Clericum numeris omnibus perfectum fingit, Scripturarum studia ante cetera omnia præstituit (5): *Divinas Scripturas sæpius lege, immo nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce quod doceas; obtine eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut possis exhortari in doctrina sana.* Nepotianus quem his monitis informabat Hieronymus, miros in eo Scripturarum studio progressus fecit, quos necesse est hic audire ex ipso Hieronymo, in eo quod postea eidem Nepotiano contexuit Epitaphio, pio juxta & eleganti. Sunt autem hæc non magis encomia Nepotiani privata, quam Hieronymi ad Clericos omnes præcepta, & ad consimilem sacrarum litterarum amorem incitamenta (6). *Sermo ejus per omne convivium de*

---

(1) Epist. 2. (2) Epist. 9. (3) Epist. 2. (4) De vita B. Martini c. 26.
(5) Ad Nepot. (6) In Epitap. Nepot.

de Scripturis aliquid proponere, *libenter audire*, *respondere verecunde* : *&c. Eruditionis gloriam declinando*, *eruditissimus habebatur*. *Illud ajebat Tertulliani*, *istud Cypriani*, *hoc Lactantii*, *illud Hilarii est*; *sic Minutius Felix*, *ita Victorinus*, *in hunc modum est locutus Arnobius*. *Me quoque quia pro sodalitate avunculi diligebat*, *interdum proferebat in medium*. *Lectioneque assidua*, *& meditatione diuturna pectus suum Bibliothecam fecerat Christi*.

Ad Presbyteratus apicem provectus fuerat Nepotianus, nec æquum fuerit tantam eruditionis copiam ab omnibus Clericis expectare. Sed ex ea tamen forma facile conjecturam assequi possumus qui cuique Ordini gradus scientiæ admetiendus sit. Adsit enim Presbytero necesse est eruditio longe uberior, præstantiorque, quam Clericis inferioribus: sed his nimirum inferioribus Clericis ea est otii abundantia, ea debet esse Litterarum aviditas, qua comparentur illæ sapientiæ & eruditionis opes, quas Diaconi postea, Presbyterique creati in fidelium greges spargant. Jam inde ergo ab exordiis Clericatus operæ pretium est in Scripturarum lectione versari, commentarios Patrum excuti, ut qui fidissimi sint interpretes earum; ut cum ab his initiis ad sacrorum Ordinum fastigia pervenerint, tum de iis dici possit, quod de Nepotiano ajebat Hieronymus, eos Scripturarum & Patrum *lectione assiduæ*, *& meditatione diuturna*, *pectus suum Bibliothecam fecisse Christi*.

II. Conqueritur Hieronymus, quod quibusdam in Ecclesiis quasi subinviderent Episcopi Presbyteris suis, non sinerent eos publice concionari, maxime ipsis præsentibus: cum gratulari potius illi tanquam filiis debuissent, & eorum gloriæ tanquam & sibi communi suffragare (1) : *Pessimæ consuetudinis est*, *in quibusdam Ecclesiis tacere Presbyteros*, *& præsentibus Episcopis non loqui*, *quasi aut invideant*, *aut non dignentur audire*. *Gloria patris est filius sapiens*. *Gaudeat Episcopus judicio suo*, *cum tales elegerit Sacerdotes*.

Id moris in Africa fuisse tradit Possidius; ut Presbyteri ne concionarentur unquam, nisi absente Episcopo; primum autem Valerium Hipponensem Episcopum, cum gente Græcus esset, nec Latinam linguam satis calleret, Augustino præcepisse, ut præsente se concionem haberet; quod exemplum Augustini eloquentia commendatum reliqui Episcopi non admirati sint tantum, sed & imitati (2) : *Eidem Presbytero potestatem dedit Valerius coram se in Ecclesia Evangelium prædicandi*; *ac frequentissime tractandi*, *contra usum quidem & consuetudinem Africanarum Ecclesiarum*. *Unde etiam nonnulli Episcopi detrahebant*, *&c. Postea currente & volante ejusmodi fama*, *bono præcedente exemplo*, *accepta ab Episcopis potestate*, *Presbyteri nonnulli coram Episcopis populis tractare cœperunt verbum Dei*. Et in Occidente quidem imitandum sibi complures Valerium proposuere: sed & ille Orientales habebat quos imitaretur. *In Orientalibus Ecclesiis id ex more fieri sciens*. Augustino ergo primo & principi debent omnes Occidentis Presbyteri, quod Apostolico prædicandi munere fungantur.

III. Doctior & tota eruditionis Ecclesiasticæ suppellectile instructior videbatur Valerio Episcopo Augustinus, quam ipsi sibi. Per litteras ergo Valerium interpellavit, ut aliquid sibi otii & induciarum concederet, quo divinis Codicibus legendis & commentandis attentius incumberet, eosque hauriret copiosius divinæ sapientiæ latices, quibus creditos sibi populos recreare posset. Luculente prorsus ea Epistola declarat Augustinus, quanto in errore versentur Presbyteri, Diaconi, Episcopique ipsi, si regendas suscipiant Ecclesias, nec ante regendi artem sacris ex Litteris nocturna diurnaque manu voluntatis exculpserint (3). *Debeo Scripturarum omnium medicamenta perscrutari*, *& orando ac legendo agere*, *ut idonea valetudo animæ meæ ad tam periculosa negotia tribuatur: quod ante non feci*, *quia tempus non habui*. *Tunc enim ordinatus sum*, *cum de ipso actionis tempore*, *ad cognoscendas divinas Scripturas cogitaremus*, *& sic nos disponere vellemus*, *ut nobis otium ad hoc negotium posset esse*. Versatissimus in omnibus divinis humanisque disciplinis Augustinus, vix tyrocinium se potuisse earum existimabat. *Dicet fortasse sanctitas tua*, *Vellem scire quid desit instructioni tuæ*. *Tam multa autem sunt*, *ut facilius possim enumerare quæ habeo*, *quam quæ habere desidero*. Ea elucubravit Augustinus adhuc laicus, vel recens Presbyter opuscula, quæ illum prodant jam tum in arcem quandam totius Ecclesiasticæ eruditionis conscendisse. Contestabatur ille tamen

(1) Ad Nepor. de vita Cler. (2) In vita Augustini Cap. 4. (3) Epist. 241.

men, suas sibi quam aliis exploratiores esse vires, opesque; indigere se vehementissime Scripturarum lectione & meditatione plurima; *nihil miserius, tristius, damnabilius* esse, quam munus Episcopi, Presbyteri & Diaconi *perfunctorie* obire: sicut & *nihil in hac vita difficilius, laboriosius, periculosius, Episcopi, Presbyteri & Diaconi officio,* ea qua par est accuratione gesto.

IV. Quam necessaria sit autem Clericis Canonum peritia, vel hinc etiam Augustinus intellexit, quod a Valerio ordinatus sit Episcopus ipsius Hipponensis civitatis, cum utrumque lateret Canon Nicænus, quo vetatur, ne civitatis & Ecclesiæ ejusdem duo sint usquam Episcopi. Hinc & in hominum reprehensiones uterque incurrit. Verum ut in posterum id malum præverteretur, curavit Augustinus promulgari in Concilio Carthaginensi Canonem, quo Canones legi præcipiuntur Episcopo, antequam ordinetur. Sed quorsus ea lectio, aut quantulus ejus fructus, nisi studio canonum Clerici Episcopique se serio dedant? Cum senuisset Augustinus, Coadjutorem & ipse sibi adscivit, sed ordinari eum noluit Episcopum se superstite, ne in eundem lapidem bis impingeret (1). *Quod reprehensum est in me, nolo reprehendi in filio meo.* Qui potuisset Augustinus Africanorum Conciliorum *ingenium* a Prospero dici, & omnium longe præstantissimam disciplinam Africanæ Ecclesiæ editis tot Canonibus condere & temperare, nisi sedulo ipse in Canonum studia incubuisset? Qui alias potuisset in tot Conciliis particularibus & universalibus controversias diffinire? & qui statui fecisset in Concilio Carthaginensi IV. ut ne fori Ecclesiastici causas disceptaret Episcopus, nisi in Conventu Cleri sui, nisi ante induisset, curam ejusdem Cleri sacrorum Canonum peritia imbuendi, cum canonicis regulis finiendæ sint lites?

V. Jam alibi observatum est ex Augustino non omnes tum Monachos ejusmodi fuisse, ut iis tuto Ordines committerentur; nec enim solam desideratam fuisse pietatem, sed & eruditionem aliquantulam (2): *si desit instructio necessaria:* adde & integritatem eam quam nullæ sauciarent irregularitates: *aut personæ regularis integritas.* Erat ergo is eruditionis modus, quo destitui non posset Clericus, etsi posset Monachus.

VI. Augustino visa est cum primis necessaria peritia linguæ vernaculæ. Ideo & cum Episcopum daturus esset Fussalæ oppido, quod schismati Donatistarum subduxerat, eum elegit qui Punice sciret (3): *Aptum loco illi congruumque requirebam, qui & Punica lingua esset instructus, & habebam paratum Presbyterum.* Effulserat enim se, invalueratque Romana lingua in omnes civitates urbesque paulo clariores: at in oppida & loca obscuriora & recentiora non pervaserat, solumque ibi vernaculæ linguæ usus erat, qua & necesse erat, vocem Pastorum ut exaudirent oves, ovium Pastores informatos esse. Basilius quoque Episcopos Armeniæ designaturus (4), eos quærebat qui regionum linguam & idiomata callerent.

VII. Augustini & Valerii exemplo Aurelius ipse Carthaginensis Archiepiscopus copiam fecit Presbyteris publice præsente se concionandi: qua de re illi per Epistolas congratulatus est Augustinus (5): *Præcipue de sermone Presbyterorum, qui te præsente infunditur populo, per quorum linguas clamat caritas tua majori voce in cordibus hominum, quam illi in auribus, Deo gratias.* Morem eum jam obtinuisse significabat sanctus Pater in Sermonibus de verbis Domini. Alibi autem (6) plebem suam stimulat, ne Severum Episcopum abire sinant, nisi caritatis Episcopalis officium concione habita impleat. Quod hic observasse juvat ut constet, damni quidem aliquid forsan ex Presbyterorum longo in Ecclesia silentio emersisse, sed & illud emolumenti vicissim accessisse, quod Episcopi prorsus omnes prompte & expedite passim concionari insuevissent. Ideo teste eodem Augustino, Ambrosius Mediolani concionabatur *omni die Dominico.*

VIII. De Alexandro Alexandrino Episcopo narrat Socrates (7), quanta ejus sollicitudine Athanasius a puero in Ecclesia Alexandrina institutus fuerit cum aliis adolescentulis: ut ab illo aliquantis post annis Diaconus sit ordinatus, & comes adscitus, cum ad Concilium Nicænum proficisceretur, tanquam commilito invictissimus futurus in tanta de fidei rebus concertatione παραγωνιούμενον αὐτῷ ἐκεῖ (8). Ibant in Alexandrinæ Ecclesiæ exempla cæteræ, ut existimo, Ecclesiæ, habebantque & ipsæ juniorum Clericorum scholas, scientiæ & disciplinæ Ecclesiasticæ velut officinas

(1) Epist. 110. (2) Epist. 76. (3) Epist. 291. (4) Epist. 187. (5) Epist. 77.
(6) Serm. 49. Enarrat. in Psal. 95. (7) Confess. l. 6. cap. 6. (8) L. 1. cap. 11.

nas, in quibus fingerentur & imbuerentur Diaconi, Presbyteri, Episcopi aliquando Ecclesias moderaturi. Si enim Alexandriæ, ut auctores sunt Socrates & Sozomenus, prædicationis munere interdicti primo fuere Presbyteri, occasione tantum Arii cautum id fuit, nec diuturna fuit ea cautio (1). *Alexandriæ non concionatur Presbyter, qui mos eo tempore initium habuit, quo Arius perturbavit Ecclesiam.* Ario ante lapsum testatur Theodoretus (2) mandatam fuisse provinciam explanandarum ad populum Scripturarum. Eo pertinet forsan, quod supra nos docuit Possidius, exemplo & auctoritate Orientalis Ecclesiæ nisum Valerium Hipponensem, ut Augustinum concionandi officio decoraret. Ex Concilio Chalcedonensi & Epistolis Leonis id colligitur, suspensos a prædicandi facultate fuisse Monachos, postquam errores suos & effutivit Eutyches, & detensitavit.

IX. In Presbyteratus adhuc gradu hærebat Chrysostomus, cum eloquentiæ suæ splendore Antiochenam illustraret Ecclesiam: ubi tamen nec ipse dissimulabat primariam verbi divini facultatem penes Episcopum esse: (3) *De Martyribus sermonem reservemus Martyrum æmulatori, mihique vobiscum communi Doctori.* Et infra: *Hæc servantes excipiamus perfectionem. Nam nostra, qualiacunque sunt, habent juventutis ostentationem; hujus autem qualiacunque fuerint, cana quadam prudentia sunt ornata.* Alibi vero commonstrat Chrysostomus, prædicationem ipsam mirum esse quoddam sacrificii genus, quo Sacerdos gladio verbi plebes immolat veritati & caritati, immorique cogit errori & cupiditati (4). *Ipsum mihi sacerdotium est prædicare & evangelizare: hanc offero hostiam.* Ex quo id quoque concluditur. Presbyteros sacerdotio ipso suo, ut ad sacrificium, ita & ad prædicationem aliquid sibi juris usurpare posse; quod tamen nonnisi precarium est jus, & summæ summorum Sacerdotum, Episcoporum inquam, potestati obnoxium. Denique idem Chrysostomus alibi promiscue jam indicat Presbyteris patuisse licentiam concionandi; ubi docet ex Presbyteris minus peritos baptismi administrationi vacare, peritiores quosque prædicationi (5): *Nam nunc quoque simplicioribus Presbyteris hoc munus baptizandi mandamus, verbum autem ad docendum pertinens sapientioribus. Illic enim est labor & sudor; quamobrem Paulus quoque dicit: Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur; maxime qui laborant in verbo & doctrina.* Hinc vero proclivis est conjectura, generale illud olim silentium Presbyterorum non ex aliqua prohibitione profectum fuisse, sed ex antiquissima consuetudine, ut res sacras non fere administrarent Presbyteri, nisi per absentiam & in vicem Episcoporum. Inter res sacras autem specialis erat ratio, quæ prædicationem maxime suaderet Episcopis reservari. Ideo & Hieronymus & Possidius consentiunt, *consuetudinis* fuisse, ut ne coram Episcopis Presbyteri e superiori loco ad plebes concionarentur.

X. Serius ergo, nec diu Presbyteri in Oriente a prædicatione abstinuere. Ab Africa & Oriente in Galliam propero, in qua permirum mihi visum est, revocatam non fuisse suspensionem eam, nisi in Concilio Vasionensi II. anno 529. (6) *Non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus Parochiis verbum faciendi daremus Presbyteris potestatem.* Juvat & ex eodem Concilio hunc quoque Canonem hîc attexere, quo jubentur Presbyteri Parochiarum, quantos poterunt juniores enutrire Lectores, Psalterium addocere, insuefacere, ut Scripturas legant & meditentur, denique eas illis omnes instillare disciplinas, quibus aliquando possint in earundem Ecclesiarum regimen succedere, juxta laudatissimam Italiæ Ecclesiarum consuetudinem (7): *Secundum consuetudinem quam per totam Italiam satis salubriter teneri cognovimus, juniores Lectores quantoscunque in domo recipiant, & eos quomodo boni Patres spiritualiter nutrientes, Psalmos parare, divinis lectionibus insistere, & in lege Domini erudire contendant, ut sibi dignos successores provideant.* Quanquam nonnisi post annum Christi quingentesimum ea lex in Galliis promulgata fuerit; pervetustus is erat tamen in Italia & vulgatissimus mos, ut juniores Clerici in istiusmodi scholis expolirentur, & diutissime præpararentur iis sedibus, quibus aliquando in Ecclesia sessuri essent.

Si autem Decretales Pontificum Epistolæ quæ illiteratos Clero summovent, de studiis cui-

(1) Socrat. l. 5. cap. 21. Sozom. l. 7. cap. 19.
(2) Theodor. L. 1. c. 2.
(3) In verba Isaiæ, Vidi Dominum Serm. 3.
(4) In Epist. ad Rom. Hom. 29.
(5) In Epist. 1. ad Corint. hom. 1.
(6) Can. 21.
(7) Can. 1.

cuique Ordini consentaneis filuere: non finit prorsus Concilium hoc Vasionense, ubi admonuit usitatum in Italia fuisse, Clericos ad hoc juniores institui, *Psalmos parare, divinis lectionibus insistere, & in lege Domini erudire*. De linguæ Latinæ cultura verbum fit nullum, quod ea tunc popularis & vernacula esset toto Romano Imperio.

XI. In aureolis de Vita Contemplativa libellis Julianus Pomerius concionandi munere non donat, nisi Episcopos, qui & soli ab eo Doctores appellantur (1): *Nec se per imperitiam Pontifex excusabit, quod propterea docere non valeat, quod ei sufficiens & luculentus sermo non suppetat, quando nulla alia Sacerdotis doctrina debet esse, quam vita, satisque auditores possint proficere, si a Doctoribus suis, quod vident spiritualiter fieri, hoc sibi etiam simpliciter audiant prædicari*. Ita doctissimus Presbyter Episcopi prædicationes, quantumvis extemporaneas simplicesve, cœlesti tamen eloquentia quadam semper fulgurare arbitrabatur, si modo verbis facta responderent. Quin & inornatam malebat in Episcopi sermone simplicitatem, quo facilius simplicium populorum animis infunderetur: *Tam simplex & apertus, etiam minus Latinus, debet esse sermo Pontificis, ut ab intelligentia sua nullos quamvis imperitos excludat*. Simile veri est tum temporis Presbyteros Gallicanos prorsus obmutuisse. Et sane eruditissimorum Presbyterorum Massiliensium opuscula quidem alia pulcherrima ad nos permanarunt; Conciones vero, Homiliæ, Sermones, Tractatus ad populum prorsus nulli.

CAPUT LXXXIX. *P.2.l.2.c.25.*

Irregularitas ex ignorantia, sæculo VI. VII. & VIII.

I. Irregularis omnino ad Clericatum, qui litterarum prorsus, hoc est legendi rudis est.

II. Quam necessario Clerici superiores Scripturas evolvere & scrutari debeant.

III. Humaniores litteræ Episcopis non sunt consentaneæ.

IV. Propria illis & prorsus necessaria Scripturarum scientia.

V. Mediocri saltem peritia Diaconi sint & Presbyteri, ex Conciliis Galliæ.

VI. Ex Conciliis Hispaniæ necessaria Scripturarum & Canonum peritia.

VII. Quid solatio esse possit hujus ævi Episcopis?

VIII. IX. X. Sanctiores & clariores Episcopi majoribus doctrinæ præsidiis munitos desiderabant Presbyteros & Diaconos. Vicem illis suam ad prædicandum delegabant. Diacone ipsi suo quodam modo prædicabant.

XI. Concilium Vasionense præcepit, ut Diaconi homilias Patrum in populi Concione legerent.

XII. XIII. Parochi etiam in Hispania prædicabant, & in Italia.

XIV. Gregorio Magno placet Diaconi munus potissimum in prædicatione versari.

XV. Nec ab his multum abludebat Orientis Disciplina.

I. HIs verbis hanc irregularitatem designavit Gregorius Magnus (2): *Aut ignorantem litteras*. Ita designantur, qui nec legere sciunt. His quoque verbis idem alibi declarat Gregorius, ubi commendat erudiri Clericum, qui ne appellare quidem litteras noverat (3): *Inquisitus a nobis, utrum sicut decet Clericum, litteras didicisset, eas se ignorare respondit. Qui nescit legere, lingua vestra illi sit codex, ut in bono prædicationis vestræ, vel operis, quod imitetur, aspiciat. Solet enim plerumque strictius cor viva vox trahere, quam lectio dicta per transitum*.

II. Et hæc quidem de Clericis minoribus. Jam quod ad eos attinet, qui superiores implent sedes, agens alicubi Gregorius de iis qui ad Episcopatum Anconitanum alii ab aliis destinabantur, unum ex iis ait in Scripturis versatum abunde esse, sed tam devexa jam ætate, ut Episcopali sarcinæ gerendæ impar haberetur (4): *Scripturæ quidem sacræ scientiam habere, sed ita ætatis senio jam confectum accepimus, ut ad regiminis officium non possit assurgere*. Alteri aderat indefessa illa vigilantia, quæ Pastorem maxime decet, sed Psalmos ignorare ferebatur: *Vigilans quidem homo dicitur, sed quantum asseritur, Psalmos ignorat*. Jubet inquiri, quantos Psalmos memoriter minus teneret: *De rustico Diacono quantos Psalmos minus teneat, perscrutandum est*.

III.

(1) L. 1. c. 13. 14. & 15. (2) L. 1. Ep. 25. (3) L. 6. Ep. 12.
(4) L. 12. Ep. 6.

III. Scripturarum ergo potissimum eruditione locupletari debere Episcopos existimabat Gregorius, & pro suo quenque modo Clericos alios. Unde certior factus Episcopum Galliarum in exponenda Grammatica, humanioribus litteris insudare, acerbissimis illum litteris castigavit; quid enim alienius quam Christi Dei laudibus dicatam linguam Jovis encomiis sordidari? nec abhorrere Episcopum, quod vel laicus mediocri pietate imbutus exhorresceret (1)? *Pervenit ad nos fraternitatem tuam, Grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita moleste suscepimus, ac sumus vehementius aspernati, ut ea quæ prius dicta fuerant, in gemitum & tristitiam verteremus: quia in uno se ore cum Jovis laudibus Christi laudes non capiunt. Et quam grave nefandumque sit Episcopis canere, quod nec laico religioso conveniat, ipse considera.* Si ex Gregorio Magno ne pio quidem laico consentit studium profanum humanæ litteraturæ: fixum ergo illud statumque debet esse, in Scripturis lectitandis meditandisque versari & deliciari debere, etiam laicos fideles, etiam fœminas pietatis gustu aliquo imbutas. Unde idem Gregorius Matronas duas nobiles piis monitis instruens, hortatur ut Scripturarum lectioni ex animo incumbant (2): *Opto ut sanctam Scripturam legere ametis: ut quandiu vos omnipotens Deus viris conjunxerit, sciatis qualiter vivere, & domum vestram quomodo disponere debeatis.*

IV. Sed in Pastorali maxime libro inculcavit Gregorius, quam frequens, quam totus esse debeat Episcopus in volutandis, in commentandis sacris litteris, ut inde veritatis lumen, inde caritatis faces mutuetur, illuminando gregi suo, & ad æternorum caritatem succendendo; & ne sua ipsius caritas in tanta curarum tumultuatione intepescat (3): *Studiose quotidie sacri eloquii præcepta rector meditetur; ut in eo vim sollicitudinis, & erga cœlestem vitam providæ circumspectionis, quam humanæ conversationis usus indesinenter destruit, divinæ admonitionis verba restaurent: & qui ad vetustatem vitæ per societatem sæcularium ducitur, ad amorem semper spiritualis patriæ, compunctionis aspiratione renovetur.* Non poterit pastor cœlestis doctrinæ lumina flammasque spargere, & non lacescere, non exhauriri unquam, nisi jugi Scripturarum lectione hauriat quod effundat: incalescat ipse, ut accendat alios. *Nimirum necesse est, ut qui ad Officium prædicationis excubant, a sacræ lectionis studio non recedant.* Meditata hæc ante diu debent esse sacræ arcana sapientiæ, ut non tum quærat doctor edicere, cum necesse est docere: *Quia videlicet cum spirituale aliquid pastor inquiritur, ignominiosum valde est, si tunc quærat discere, cum quæstionem debeat enodare.*

V. Vetat Concilium Aurelianense II. ordinari Presbyteros, vel Diaconos sine litteris, & qui ritum nesciant baptizandi (4): *Presbyter vel Diaconus sine litteris, vel qui si baptizandi ordinem nesciat, nullatenus ordinetur.* In Concilio IV. Aurelianensi præcipitur Episcopis, ut Parochis & Parochianis Clericis suppeditent Canonum statuta, quæ regendis Ecclesiis Parochialibus accomodata sunt (5). *Parochiani Clerici a Pontificibus suis necessaria sibi statuta Canonum legenda percipiant: ne se ipsi, vel populi, quæ pro salute eorum decreta sunt, excusent postmodum ignorasse.* In Concilio Matisconensi I. anno 581. statutum fuit, ut a die festo sancti Martini usque ad Natalitia Christi tribus per hebdomadam quanque diebus jejunaretur, utque illi jejuniorum dies impenderentur lectitandis Canonibus (6): *Ut a feria sancti Martini usque ad Natale Domini, secunda, quarta & sexta Sabbathi jejunetur, & sacrificia quadragesimali debeant ordine celebrari. In quibus diebus Canones legendos esse speciali definitione sancimus, ut nullus se fateatur per ignorantiam deliquisse.* In Concilio Narbonensi anno 589. prohibitum est (7), ne Diaconi, vel Presbyteri crearentur, qui essent illitterati, litterarum ignorantes: *non exercitati ad legendum.* His vero extremis verbis explanari videtur, qui dicantur illitterati, nempe qui ne legere quidem possint plane & expedite. En ipsa Canonis verba: *Amodo nulli liceat Episcoporum ordinare Diaconum, aut Presbyterum, litteras ignorantem; sed si qui ordinati fuerint, cogantur discere, &c. Ad quid erit in Ecclesia Dei, si non fuerit ad legendum exercitatus? Et si perseveraverit desidiose, & non vult proficere, mittatur in Monasterium, quia non potest ædificare populum.*

Hhh 2 VI. In

(1) L. 9. Ep. 48. (2) L. 9. Ep. 75. (3) Pastor. p. 2. c. 11.
(4) Can. 16. (5) Can. 6. (6) Can. 9. (7) Can. 11.

VI. In Hispania Episcopi esse non poterant, qui Scripturarum & Canonum periti non essent. Accipe Canonem Concilii Toletani IV. quo exponitur in quantum discrimen veniat Ecclesia, ubi doctrinæ legisque divinæ & Ecclesiasticæ imperiti sunt, qui ejus præcones, & vindices esse debent (1). *Ignorantia mater cunctorum errorum, maxime in Sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere Scripturas admonentur, Paulo Apostolo dicente ad Timotheum: Intende lectioni, exhortationi, doctrinæ, semper permane in his. Sciant igitur Sacerdotes Scripturas sanctas & Canones, &c.* Sed quod ad Parochos attinet, unum hoc præscribitur, ut dum eos ordinat Episcopus, suppeditet illis librum *Officialem*, seu Ritualem, quo quidquid eorum officii est contineatur, maxime quoad Sacramentorum administrationem; ut ubi ad Rogationes, vel ad Synodum convocari confluxerint Parochi, de his omnibus interroganti satisfaciant Episcopo. Non temere conjicitur, cum periti Canonum necessario essent Episcopi ex hoc eodem Canone, Officialem ejusmodi librum ab illis suppeditatum fuisse, quo Canones etiam continerentur ii, qui ad Parochorum officia pertinent, pertinent autem plurimi (2). *Quando Presbyteri in Parochiis ordinantur, libellum Officialem a Sacerdote suo accipiunt, ut ad Ecclesias sibi deputatas instructi succedant, ne per ignorantiam, etiam in ipsis divinis Sacramentis offendant: ita ut quando ad Litanias, vel ad Concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualibet susceptum officium celebrent, vel baptizent.*

VII. Hinc vero perspicue existit, & Scripturarum & Canonum peritia necessario non imbui tantum, sed & abundare debuisse Episcopos, ut & concionari, & sua hac copia sacræ eruditionis Clerum omnem locupletare possent; cum & Presbyteri & Diaconi pro suo quique gradu eandem & Scripturarum & Canonum doctrinam degustasse, atque in dies haurire tenerentur. At in necessitate inexorabili tamen tot vacantibus Parochiis sufficiendi Pastores, ubi deficiebant peritiores, iis Presbyteris Diaconisque eæ committebantur, qui & eleganter ac expedite legerent, & ritum administrandi Sacramenta probe scirent. Si hoc quo nunc agimus sæculo, ad easdem quandoque angustias Episcopi adiguntur, eademque doctorum premuntur Presbyterorum penuria, ut Parochias imperitis potius quam nullis credere cogantur Pastoribus; habent in præteritis sæculis, quæ consolentur eos exempla non dissimilis inopiæ: habent & quæ adhibeant huic malo medicamenta, priscarum exemplo Synodorum, ut imperitos Presbyteros initient peritia aliqua ministerii sui leviori, in frequentioribus Synodis, Visitationibus, Colloquiis & Collationibus, ubi Scripturæ leges, ubi Synodorum Canones inculcentur.

VIII. Verum non in eo hærebat quorundam præstantiorum Præsulum indefessa sollicitudo. Vide quo erumperet Cæsarii Arelatensis Episcopi sagax industria: Diaconum ordinabat nullum, nisi annum ageret saltem trigesimum, & qui quater Scripturas omnes utriusque Testamenti perlegisset (3): *Adjecit hoc, ut nunquam in Ecclesia sua Diaconum ordinaret, ante trigesimum ætatis ejus annum. Verum etiam hoc addidit, ut nec in qualibet majori ætate unquam ordinaretur, nisi quatuor vicibus in ordine libros veteris Testamenti legerit, & quatuor novi.*

IX. X. Cœpit tandem aliquando Cæsarius suos sibi ad prædicandum Presbyteros, Diaconosque subrogare, ubi ingravescens ætas coegit illum receptui canere, & immenso zelo modum aliquem ponere. Mira autem hac ille ratione addocuit, sua vice ut prædicarent Presbyteri, publice recitando e superiori loco homilias quas ipse lucubrasset, vel Ambrosii, Augustini, aliorumque Patrum sermones. Quin & Episcopos alios, ut id ipsum factitarent, adducere conatus est, hac potissimum usus ratione, si sinantur in Ecclesia coram legere conciones & scripta Prophetarum & Apostolorum, & ipsius Christi: quin ergo & homilias Episcoporum? Denique Episcopos omnes contestabatur reos fore æterno Judici, si cum non possent ipsi prædicare, illis qui eo munere fungi possent, ora obturarent (4): *Quandiu potuit alta voce semper in Ecclesia prædicavit, in quo opere tam pia atque salubris ejus provisio fuit, ut cum ipse pro infirmitate jam non posset ad ipsum officium peragendum accedere, Presbyteros & Diaconos imbueret, atque statueret in Ecclesia prædicare: quo facilius nullus Episcoporum se ab hac necessaria cunctis exhortatio-*

(1) Can. 25. (2) Can. 26. (3) Vitæ ejus. L. 1. c. 18. (4) L. 1. c. 28.

tione, cujuscunque impossibilitatis excusatione suspenderet, hæc dicens: Si verba Domini & Prophetarum atque Apostolorum a Presbyteris & Diaconis recitantur, Ambrosii, Augustini, seu parvitatis meæ, aut quorumcunque Doctorum Catholicorum, a Presbyteris & Diaconis quare non recitentur? Non est servus major Domino suo. Quibus data est auctoritas Evangelium legendi, credo licitum esse homilias servorum Dei, seu expositiones Scripturarum Canonicarum in Ecclesia recitare. Ego me exuo, hoc instituendo: Sancti Sacerdotes qui hoc implere contempserint, causas inde in die judicii se noverint esse dicturos. Non quidem credo, quod quisquam tam obduratum sensum habeat, ut cui Deus dixit: Ne cesses, nec ipse clamet, nec alios clamare permittat. Etenim quantæ oves, tacente Sacerdote, oberraverint, de tantorum animabus redditurus est rationem. Si verba, si lineas numeres, prolixus est & tædiosus hic contextus: brevis autem idem, & suo fructu suavissimus, si res & pulcherrima ponderes documenta, quibus scatet. Inde enim emicat. 1. Lex sanctissima & inexorabilis, ut prædicandi proprio sibi officio fungantur Episcopi. 2. Cum per ætatem devexam jam non possunt ipsi prædicare, Presbyteris & Diaconis suis id delegare debent munus. 3. Nec Presbyteri tantum, sed & Diaconi sub Cæsario cœpere concionari. 4. Cum Ordinis ipsius sui jure possint publice legere Evangelium in Ecclesia, hinc aptum nexumque est prædicandi officium. Prædicat enim quisquis Evangelium promulgat. 5. Cœpit Cæsarius, ubi non possent concionari Episcopi, urgere, ut ea tum functione Presbyteros & Diaconos honestarent. 6. Hæ tum primæ fuere in Galliis Prædicationes Presbyterorum & Diaconorum, quæ ipsæmet erant conciones vel præsentium Episcoporum, vel antiquorum Patrum, quas illi recitarent e suggestu. 7. Quibus ita constitutis, minus stupebimus jam, si mediocris admodum desideraretur peritia, ubi majores etiam Clerici ordinabantur; & ea potissimum desideraretur, ut expedite & prompte legerent. 8. Cum Cæsarius autem instituisset, ut homiliæ a Presbyteris & Diaconis publice recitarentur, vehementius instare etiam cœpit, ut Scripturarum studiis incumberent, quo & ipsi possent aliquando suo ex penu sermones & homilias depromere.

XI. Hinc est quod non multo post, cum Presbyteri civitatum cœpissent concionari, ut doctrinæ præsidiis instructiores, eadem potestas Parochis quoque concessa sit a Concilio Vasionensi, ita ut si qua ægritudine Parochus detineretur, Diaconus ejus loco homiliam Patrum aliquam in Ecclesiæ conventu recitaret (1): *Hoc etiam pro ædificatione omnium Ecclesiarum, & pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus Parochiis verbum faciendi daremus Presbyteris potestatem, ita ut si Presbyter aliqua infirmitate prohibente, per se ipsum non potuerit prædicare, sanctorum Patrum homiliæ a Diaconibus recitentur. Si enim digni sunt Diacones, quod Christus in Evangelio locutus est, legere; quare indigni judicentur sanctorum Patrum expositiones publice recitare?* Hæ sunt rationes, hæc pene verba Cæsarii.

XII. In Hispania quoque primævum vigorem remiserant Concilia, concesserantque ut absente Episcopo Presbyteri concionarentur. Enucleate recensentur in Concilio Hispalensi munera Episcoporum omnia; quæ illis propria, quæ Presbyteris communia sint: prædicatione vero non abstinentur Presbyteri, nisi præsente Episcopo (2): *Nec Episcopo præsente sacramentum Corporis & Sanguinis Christi conficere, nec eo coram posito populum docere, vel benedicere, aut salutare, nec plebem utique exhortari.* Toletanum etiam Concilium IV. ubi absurdam expungit consuetudinem in sacra Domini Parasceve januas occludendi Ecclesiarum, cessationemque irreligiosam eo die tum divinorum Officiorum, tum concionum de Passione Domini: præcipitque ex adverso, ut mysterium Crucis eo die exertissime prædicetur, utque a populo elata voce misericordia imploretur Redemptoris, criminumque condonatio; manifeste ea prædicandæ Christi Passionis provincia Parochis demandatur (3): *Comperimus quod per nonnullas Ecclesias in die sexta feriæ Passionis Domini clausis Basilicarum foribus, nec celebratur Officium, nec passio Domini populis prædicatur, &c. Ideo oportet eodem die mysterium Crucis prædicari, atque Indulgentiam criminum clara voce omnem populum postulare, &c.* Id etiamnum in agrestibus Parochiis plerumque factitatum. His autem in Hispania ibidem mox accedebat generalis absolutio, ut peccatorum maculis abstersis,

(1) Can. 2. (2) Can. 7. (3) Ibidem.

sis, in die Paschæ Corporis & Sanguinis Christi communionis participes fierent, ut in eodem mox Canone habetur. *Ut pœnitentiæ compunctione mundati, venerabilem diem Dominicæ Resurrectionis, remissis iniquitatibus suscipere mereamur, Corporisque ejus & Sanguinis sacramentum mundi a peccatis sumamus.* Proximo Canone expressa habetur mentio Absolutionis generalis: *Ante peractas indulgentiæ preces.* In hoc eodem Concilio permittitur Diaconis stolam gestare, ex eo quod prædicent: quæ mihi quidem prædicatio non alia videtur, quam Evangelii decantatio, vel recitatio, similiter & aliarum precum inter Missarum solemnia (1): *Unum orarium oportet Levitam gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est, prædicat.*

Id quoque confirmat Isidorus Hispalensis Episcopus, speciale Episcoporum officium esse, ut Scripturas lectitent, & Canones (2): *Cujus præ ceteris speciale officium est, Scripturas legere, percurrere Canones.* Quoad munia vero prædicandi, ea Presbyteris omnibus, id est Parochis communia facit: *Præsunt Ecclesiis Christi, & in confessione divina Corporis & Sanguinis consortes cum Episcopis sunt, similiter & in doctrina populorum & in officio prædicandi.* Quod ad Diaconos autem spectat, docet idem Isidorus, quæ eorum esset prædicandi ratio, hortando nimirum plebem, ut sursum corda habeant ad Dominum, ut gratias agant, ut inflectant genua, ut orent, ut Psalmos concinant, Evangelium denique personando: *Hi voces tonitruorum; ipsi enim clara voce in modum præconis admonent cunctos, sive in orando, sive in flectendo genua, sive in psallendo, sive in lectiones audiendo; ipsi etiam ut aures habeamus ad Dominum clamant, ipsi quoque evangelizant.*

XIII. Nec ambigi potest, quin eadem Presbyteri & Diaconi facultate fruerentur prædicandi in Italia; quamvis videatur Vigilius Papa Diaconis precariam tantum eam annuere, & ex Episcopi speciali permissione. Hinc & illa acerbissima ejus expostulatio de Rustico & Sebastiano Diaconis, quod præter Episcopi sui voluntatem concionari aggressi sint, quo consuetudines & jura Ecclesiæ conculcabantur (3): *Adjecistis execranda superbia, quæ nec leguntur, nec sine sui Pontificis jussione aliquando Ordinis vestri homines præsumpserunt, auctoritatem vobis prædicationis, contra omnem consuetudinem vel Canones vindicare.*

XIV. Contra autem Gregorius Magnus significare videtur ea esse primaria Diaconorum munia, ut prædicent, & pauperibus opitulentur: quibus ut toti deinceps vacarent, a cantu eos & musica alienavit (4). *Consuetudo valde reprehensibilis exorta est, ut quidam sacri Altaris ministri Cantores eligantur, & in Diaconatus Ordine constituti, modulationi vocis inserviant, quos ad prædicationis officium eleemosynarumque studium vacare congruebat.* Et sane ut primum Gregorius ipse Apostolicæ Sedis administrationem iniit, cum Diaconus tantum adhuc esset, cœpit, ex Joanne Diacono, verbi divini sementem spargere, si non ante id jam munus delibaverat (5): *Venerabilis Levita Gregorius verbum ad plebem exorsus est, dicens &c.*

XV. In Ecclesia vero Orientali, vetiti sunt Laici a Trullani Concilii Præsulibus publice docere, ne temere sibi id arrogarent officium, quod Clericis Christus integrum servari voluisset (6): *Quod non oportet laicum publice disputare, vel docere, docendi auctoritatem ex eo sibi vindicantem, sed ordini a Domino tradito cedere, &c.* Justinianus ne extremo quidem Clericatus gradu evehi permisit eos, qui rudes essent litterarum (7). *Litteras ignorantes omnino nolumus neque unum ordinem suscipere Clericorum, videlicet Presbyterorum & Diaconorum, tam sacras orationes docentium, quam Ecclesiarum & Canonum legentium libros.*

CAPUT XC. *P.3.l.2.c.18.*

Irregularitas ex ignorantia sub Imperio Caroli Magni.

I. II. Quæ peritia ab Episcopis & Presbyteris exigeretur?

III. IV. De linguæ diversitate. Et quæ lingua vernacula fierent Conciones?

V. Necessitas peritiæ linguæ Latinæ.

VI. Quibus de rebus interrogarentur, qui Presbyteratum suscipiebant?

VII. Varia capita doctrinæ Parochis pernecessariæ. *VIII. De*

---

(1) Can. 40. (2) De offic. Eccl. l. 2. c. 5. 7. 8. (3) Synodi V. Const. 7.
(4) L. 4. c. 44. (5) L. 1. c. 41. (6) Can. 64. (7) Nov. 6. c. 3.

VIII. De saeculis ignorantia ; & quanta tum indulgentia opus esset ?

IX. Etiam in Ecclesia Orientali . Explicatio Canonis Synodi VII. Generalis.

I. IN Concilio Francofordiensi sancitum est, ut Episcopi Canones & Regulam B. Benedicti callerent (1): *Ut Episcopum Canones & Regulam non liceat ignorare .* Cum enim summus esset moderator Episcopus disciplinae Clericorum, qui Canonicis regulis, & Monachorum, qui B. Benedicti regula regebantur, utriusque Regulae peritissimus esse debebat, ut utriusque religiosam observantiam exigeret . Cum vero Presbyteri nihil juris obtinerent in Monachos, sola Canonum peritia illis commendatur (2) : *Ut nulli Episcoporum & Sacerdotum liceat sacros Canones ignorare.*

II. Nec tam arcti limites scientiae Presbyterorum delineati erant. Exigebant praeterea Caroli Magni sanctiones, ut in Scripturarum scientia versati essent , fidei sacramenta imperitae plebi explanare possent, memoriae Psalterium integrum commendassent, edidicissent formulas Baptismi , Canones , librum Poenitentialem , cantum , computumque , seu rationem Festa Ecclesiae mobilia computandi (3) : *Ut Sacerdos Dei de Divina Scriptura doctus sit , & fidem Trinitatis recte credat, & alios doceat, & suum officium bene possit implere . Ut teneat totum Psalterium memoriter . Ut de Canonibus doctus sit , & suum Poenitentiale bene sciat : Ut cantum & computum sciat.*

Ut in hac doctrina multiplici Scripturarum, Canonum, Theologiae , caeremoniarum & regularum poenitentiae progressus facerent non poenitendos , Parochos suos Theodulphus Aurelianensis Episcopus hortabatur, ut otium omne suum prece & lectione interpungerent , nec ab altera cessarent, nisi ut alteri se dederent (4) : *Oportet vos & assiduitatem habere legendi , & instantiam orandi . Quia vita viri justi lectione instruitur, ornatur, & assiduitate lectionis munitur homo a peccato.* Atto Vercellensis Episcopus in Capitulari volebat & ipse , ut Parochi Scripturas Canonesque perdiscerent (5) : *Sciant Sacerdotes Scripturas & Canones.*

III. Nec nos fallit tamen, quam toto hoc saeculo, quo Litterarum sacrarum studia restaurabat Carolus Magnus, Beneficiarii adhuc complures tolerandi fuerint, sacrae hujus peritiae inanes propemodum & valde rudes. Ideo & illud in Capitularibus praecipitur (6) , ut ne admittantur Parochi , nisi qui gregis sui linguam calleant, & qui possint tum fidei mysteria, tum Christiana morum decreta addocere. Si non possit Parochus suis ipse verbis plebem alloqui & docere, dictata ab aliis scripto excipiet, & ad gregem suum recitabit, de fide , & de regulis morum , compendiarie quidem , & quantum satis sit. Denique ut ne quis inertiae se dedat, vel inscitiam praetexat, nemo tam ignavus , nemo tam rudis in Parochis est, qui non possit fideles monere , ut poenitentiam agant , quod Regnum scilicet Dei adventet , & praesto sit : *Nullus sit Presbyter qui in Ecclesia publice non doceat, lingua quam auditores intelligant , fidem omnipotentis Dei in unitate & trinitate simpliciter credere , & ea quae generaliter omnibus dicenda sunt de malis evitandis , sive faciendis bonis , & judicio in resurrectione futuro . Si vero ipse verbis manifeste explicare non poterit , petat sibi a doctiore taliter transcribi , qualiter aperte legat , quod qui audiant , intelligant . Et qui amplius non poterit , vel his verbis admoneat : Poenitentiam agite, appropinquat enim regnum caelorum .*

IV. Hoc certe Canone innuitur , fidei morumque doctrinam eam, quae ad salutem parandam necessaria sit , tam facilem cuique, tam obviam & parabilem esse, ut nemo sit inter Presbyteros , qui non possit eam populis instillare , si patriae modo linguae non sit imperitus. Atqui eo aevo Caroli Magni triplex lingua usitata erat. Teutonica, quam Franci, Majores nostri, ipsique Reges in Gallias e Germania intulerant, ut originis & patriae suae propriam . Latina, quae olim Romanis in usu fuerat , & quam in omnes quoquoversum Imperii sui Colonias diffuderant , nobilibusque & ingenuis omnibus communem & usitatissimam fecerant, qua patebat Occidentale Romanum Imperium. Romana denique, quae a Latina non discrepabat , nisi propter intersperfas sordes aliquas vel Gallicanae antiquae , vel Teutonicae linguae, vel denique privatarum quarumcunque Provinciarum. Hoc Decretum nulli peculiarius harum

(1) Can. 20. (2) Can. 53. (3) Con. Gall. T. 2. p. 259.
(4) Ib. p. 212. cap. 2. (5) Spicil. To. 8. p. 2. cap. 2. (6) Cap. Car. Mag. l. 6. cap. 182.

rum linguarum suffragatur; unum urget, ut eam linguam calleat personetque Parochus, quam grex proprius capiat. Quin minus probabile est de lingua Latina illud capi debere: cum tot in Regnis & Provinciis Caroli Magni Imperio subditis, Teutonica lingua, utpote patria: cumque in eis etiam regionibus in quibus obtinebat usus linguæ Romanæ, usque adeo illa jam a Latina deflexisset, ut qui illam calleret, ægre tamen hanc caperet.

V. Nec inde tamen efficies minime necessariam fuisse Latinæ linguæ scientiam, cum ejus præsidio destituti, nec Scripturas pollent, nec Canones legere. Latinæ linguæ imperitia fecit, ut ab Archiepiscopatu Remensi ejiceretur Gillemerus, qui ad eum electus fuerat. Cum enim ad examen illum vocassent Episcopi Provinciæ, obtulissentque Codicem Evangeliorum, legit quidem ille, sed tam imperite, ut manifeste proderet se non intelligere (1): *Qui dum ante Episcopos discutiendus adsedisset, oblatus est ei textus Evangelicus. Cum autem ipsum aliquatenus legere, nihil tamen intelligere omnes pariter cognovissent, reprobatus, ac velut insipiens ab omnibus est ejectus.*

VI. Ad ceteros Ordines non tanta examinandi austeritas, sed aliquanta tamen adhibebatur, juxta suum cujusque modum. Jubet Concilium Nannetense (2), ut Episcopus ante ordinationem convocet *omnes qui ad sacrum ministerium accedere volunt*, utque ii ab Archipresbyteris præsententur, *una cum Archipresbyteris, qui eos præsentare debent*: examinatores denique ut Episcopus deligat, sanctionum Ecclesiasticarum adprime peritos, ut ordinandorum in vitam, mores, institutionem, studia & peritiam diligentissime inquirant: *Tunc Episcopus e latere suo dirigere debet Sacerdotes, & alios prudentes viros, gnaros legis divinæ, & exercitatos in Ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, institutionem, locum ubi educati sunt, si sint bene litterati, si in lege Domini instructi, diligenter investigent.*

VII. Hincmarus quoque expressit, quid specialiter addiscere, quid docere Parochos necesse sit, explanationem Symboli & Orationis Dominicæ, juxta doctrinam Sanctorum Patrum (3): *Ut unusquisque Presbyterorum expositionem Symboli, atque Orationis Dominicæ, juxta traditionem orthodoxorum Patrum plenius discat. Exinde prædicando populum sibi commissum sedulo instruat.* Missalem quoque horum ut probe intelligant, diserte, nitide, & clare ut legant Collectas, Epistolas, Evangelia: *Orationes Missarum, Apostolum quoque & Evangelium bene legere possit.* Psalterium & Athanasii Symbolum memoriter teneant. Athanasio enim tribui tunc incipiebat luculentissima illa fidei expositio: *Sermonem Athanasii de fide.* Denique cantum ut belle scirent & computum, Homilias autem Gregorii in Evangelia legendo contererent.

Hæc omnia inseruit Regino capiti primo suæ Canonum Collectionis, ubi & varia refert capita, de quibus inquirere debet Episcopus, in perlustrandis Parochiis suis. Addit porro præterea, ut habeant Parochi *Pœnitentiale Romanum*, aut Theodori Archiepiscopi Cantuariensis, aut Bedæ; ut convenienter ejus præceptionibus, & pœnitentes scrutentur, & pœnitentias admoderentur (4): *Ut secundum quod ibi scriptum est, interroget confitentem, aut confesso modum pœnitentiæ imponat.*

VIII. Manifestissime rursum se prodet, quanta tunc indulgentia opus esset per illorum temporum ignorantiæ tenebras, ex Epistola commendatitia Lupi Ferrariensis Abbatis ad Hincmarum Remensem pro Episcopo, qui nec fideles sibi creditos docere poterat, nisi moribus suis: nec Ecclesias regere, nisi suis ad Metropolitani monita & mandata obsequiis (5): *Nam licet desit ei forsitan aliquid eruditionis, tamen poterit esse utilis, cum & vestræ doctrinæ parebit; & si plene non potest docere instituta divina, poterit tamen facere, unde & ipse, & eum sequentes efficiantur salutis æternæ capaces.* De hac necessaria tamen imperitorum Parochorum tolerantia agens Agobardus, monebat primum, plus impendere detrimenti ab imperitis persæpe, quam a criminosis Pastoribus (6): *Ne communicemus peccatis alienis, criminosos videlicet ad Sacerdotium provehendo, aut quod adhuc deterius est, ignorantia cæcos, qui cæcis ducatum præbeant ad foveam æternæ damnationis.* Sed tolerandos esse tamen, tum eos quorum

(1) Con. Gall. tom. 3. pag. 359.
(2) Can. 11.
(3) Hincmar. T. 1. p. 710.
(4) Cap. 95.
(5) Epist. 79.
(6) Epist. ad Bernard. De privil. & jure Sacerdotii.

tum tota doctrina in exemplis virtutum erat, tum rursus eos qui eruditione clarerent, quam obscurarent moribus. *Tolerandum genus Pastorum bene quidem docentium, sed reprehensibiliter viventium; aut bene viventium, & propter simplicitatem sensus docere alios non valentium.*

IX. Nec his temporibus uberior erat in Oriente eruditorum proventus. Utcunque id conjicies ex Canone VII. Synodi Generalis vetantis, inaugurari Episcopum, qui Psalterium non teneat: ut ea peritia instructus Episcopus, excubet in alios, ut & ipsi Psalmos edificant (1): *Definimus omnem qui ad Episcopatus provehendus est gradum, modis omnibus Psalterium nosse: ut ex hoc etiam omnis Clericus, qui sub eo fuerit, ita moneatur, & imbuatur.* Electum Episcopum examinet Metropolitanus, an possit, an velit intelligentia & diligentia pari lectitare & meditari Canones, Evangelia, Epistolas Pauli, Scripturas omnes: & divinas has leges ubi ebiberit, servare, aliisque servandas infundere. *Inquiratur autem diligenter a Metropolita, si in promptu habeat legere scrutabiliter & non transitorie, tam sacros Canones, & sanctum Evangelium, quam divini Apostoli librum, & omnem divinam Scripturam; atque secundum Dei mandata conversari, & docere populum sibi commissum.* Substantiam denique, animamque & vitam Sacerdotii affirmat hæc Synodus in meditatione Scripturarum versari. *Substantia enim Sacerdotii nostri sunt eloquia divinitus tradita.*

Quærit Balsamon, Ecquid causæ sit, quamobrem hoc Canone præcipiatur, ut electus in Episcopalem sedem, jam Psalterium teneat: Canones autem, & reliquos Scripturæ libros spondeat se in posterum continuata lectione & meditatione frequentaturum (2). *Dixerit quispiam: Quomodo sancti Patres non dixerunt eos debere ordinari, qui sacros Canones norunt, sanctum Evangelium, & reliqua, sed eos, qui Psalterium tantum norunt, curam gerere.* Respondet autem diutina & sævissima Iconoclastarum persecutione oppressa & extincta pene fuisse inter Catholicos litterarum studia: atque ideo dispensatione plurima post utendum fuisse. Quoad Psalterium, ne prima quidem posse Clericum suæ professionis elementa tenere, nisi laudes divinas canere didicisset. *Scire quidem Psalterium, ut requisitum ex necessitate, a sanctis Patribus postulatum est, eos qui citra condemnationem debent ordinari: reliquarum autem doctrinarum comprehensio non est postulata, eo quod nondum ab eis jure exigi potest, ut qui docendi auctoritatem & munus nondum sunt assecuti.* Nec multum dispar in Occidente Provinciarum vastatio, eidem & ignorantiæ, & indulgentiæ locum dederat.

CAPUT XCI. *P. 4. l. 2. c. 33.*

Irregularitas ex ignorantia post annum Christi millesimum.

I. Doctrinæ mediocritas, quam virtutes præstantissimæ cingunt, nihil officit Episcopo sanctissimo, ut puta Vulstano.

II. Perdoctos flagitat Episcopos Gregorius VII. sicubi desint, vult ut Reges aliunde arcessant.

III. Innocentius III. uberrimam cupit in Episcopo scientiam: mediocri contentus est, quam exuberans compenset caritas. An ad temporalium etiam administrationem porrigat se Episcopi scientia?

IV. Quam necessaria ex Anselmo & Arnulpho peritia administrandorum temporalium.

V. Inter tenebricosa quædam ignorantiæ sæcula mediocri scientiæ applaudendum fuit.

VI. In Conciliis Lateranensibus instituti sunt Magistri Grammaticæ & Theologiæ. Per ea tempora effulsere & invaluere Universitates, ita lux litterarum revixit, ignorantia profligata est.

VII. Decreta Conciliorum de ratione & via docendi addiscendique humanas divinasque litteras.

VIII. Et de Capitulorum & Monasteriorum officio & diligentia mittendi aliquos semper ex suis ad generalia hæc studia.

IX. Regulæ Concilii Tridentini, & Conciliorum sancti Caroli, de studiis Clericorum.

X. Eadem Decreta a Gallicanis postea Conciliis confirmata.

XI. Quem modum tenuerint Tridentini Patres in definiendo quibusque Cleri Ordinibus eruditionis modulo?

XII. Quam necessaria beato Carolo visa sint studia Theologiæ, Canonum, Scripturarum, Patrum, Historiæ Ecclesiasticæ, & priscorum Conciliorum.

(1) Can. 2.

(2) In Can. 2. Synod. VII.

XIII. Quid de his Gersonius?

XIV. De studio Juris Civilis.

XV. Quibus rationibus aliquando studia legum inter Clericos valuerunt? De facultate Decreti.

XVI. De Facultate Medicinæ. Ut is possit esse gradus ad Beneficia.

I. QUanquam labia Sacerdotis custodiant scientiam, & ex imperitia irregularitas existat, qua vel a Clericatu quis summoveatur: in confesso tamen illud est, mediocrem peritiam non mediocribus succinctam virtutum luminibus, conducibiliorem Episcopis & Beneficiariis omnibus esse, quam singularem & immensam quandam peritiam. Testem hic laudabo Vulstanum Episcopum Vorcestrensem in Anglia, quem Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus sede ejecit in Concilio Londinensi anno 1070. gratificaturus, ut referunt, Willelmo Notho Angliæ Regi, suæ gentis Neustricæ Episcopis novum illud Regnum suum munire, & sibi asserere cupienti. (1) Iniquæ huic exauctorationi prætexebant imperitiam Vulstani: sed præter mirabile patrocinium, quod e cœlis adversus temerariam calumniam affulsit, habent & Historici Angli certissima documenta, quibus hæc ab eo infamia propulsetur. Commemorant enim pauco post tempore ab Eboracensi Archiepiscopo exoratum esse Vulstanum, ut Diœcesin Eboracensem solemni visitatione obambularet, quod ipse officium detrectabat, vel inimicorum incursionibus deterritus, vel quod Regionis ejus linguam minus calleret. Ea sane delegatio aperte demonstrat, non imparem fuisse Vulstanum difficillimis quibusque Episcopatus muniis obeundis (2).

II. Repudiatus est a Gregorio VII. vir alioqui nullo non laudis genere cumulatissimus, sed illitteratus, quem Castellæ Rex Alphonsus ad Archiepiscopalem Ecclesiam promovere studebat; utque Regi fieret satis, rescripsit ad eum Pontifex, litterarum peritiam non Episcopis tantum, sed & Presbyteris omnino necessariam esse; ideoque conquirendum illi esse Archiepiscopum alium, qui nec litterarum, nec virtutum necessariis præsidiis destitueretur; cujusmodi si nullos Regno in suo haberet, undecunque arcessendos esse: nec vero natalium obscuritate quenquam despicabilem videri debere, cum & Romana olim Respublica, & Christiani postmodum Ecclesia ad summum gloriæ & potestatis fastigium eluctata sit, non alio magis, quam earum nobilitate virtutum, præ quibus natalium splendor nihili fieret (3). *Disciplinæ fundamento, videlicet litteralis scientiæ peritia indiget. Quæ virtus cum sit non modo Episcopis, sed etiam Sacerdotibus necessaria, &c. Eligatur inde si inveniri potest, sin autem aliunde expetatur talis persona, cujus religio & doctrina Ecclesiæ vestræ & regno decorem conferat & salutem. Neque vero te pudeat, aut extraneum forte, vel humilis sanguinis virum, dummodo idoneus sit ad Ecclesiæ tuæ regimen, quod proprie bonos exoptat, adscire. Cum Romana Respub. ut Paganorum tempore, sic & sub Christianitatis titulis inde maxime Deo favente excreverit, quod non tam generis, aut patriæ nobilitatem, quam animi & corporis virtutes perpendendas adjudicavit.*

III. Innocentius III. ex adverso electionem Archiepiscopi Capuani confirmavit, quanquam mediocriter litterati (4). *Litteratura licet non eminens, tamen conveniens.* In justis voluntariæ abdicationis Episcoporum causis idem Innocentius recenluit & ignorantiam: quanquam nec ibi dissimulet posse cum fœnore etiam resarciri exuberantia caritatis scientiæ mediocritatem. Scientiam autem hic Pontifex geminam desiderat, alteram ad spiritualium, alteram ad temporalium regimen comparatam (5): *Pro defectu quoque scientiæ plerumque potest quis petere cessionem; quia cum ipsa circa spiritalium administrationem sit potissimum necessaria, & circa curam temporalium opportuna; Præsul qui commissam sibi Ecclesiam regere debet in utrisque, salubriter ei renuntiat, si scientiam, in qua ipsam regat, ignorat. Quanquam etsi desideranda sit eminens scientia in Pastore, in eo tamen sit competens toleranda, quia imperfectum scientiæ potest supplere perfectio caritatis.* Honorius III. Germaniæ Episcopum ex peritiæ penuria exauctoravit, confessum scilicet, ne Grammaticæ quidem elementis se operam dedisse (6). *Confessus est se nunquam de Grammatica didicisse, nec legisse Donatum.*

IV.

(1) Con. Gen. T. 9. p. 1204. 1213. 1223. (2) Matth Paris. Ann. 1095.
(3) L. 9. Ep. 2. (4) Extrav. De elect. c. 10. (5) De renunt. c. 10.
(6) Extrav. De ætat. & qualitate præfic. c. 15. Rainal. an. 122. n. 38.

IV. Scripsit Anselmus Beccensis adhuc Abbas ad Urbanum II. Papam, ut adduceret eum ad consentiendum cessioni Episcopi Bellovacensis, cujus & innocentia morum, & virtutum præstantia eximia & prope singularis erat, sed quem ea deficiebant calliditatis & experientiæ adminicula, quibus muniendus alioqui fuisset, adversus clandestinas artes & insidias undique circumpositorum inimicorum (1). *Non est talis, qui tantam malitiam irruentem repellere, tantas insidias circumstantes cavere possit*. Ab ejusmodi vero dexteritate & scientia non immunitus erat Episcopus ille Bajocensis, cujus laudes executus est Arnulphus Lexoviensis Episcopus in Epistola ad Hadrianum, quem obtestabatur, suam ut illum in Ecclesiam remitteret, cujus instaurator erat, omnium idem Episcoporum Provinciæ munimen & Patronus in Consiliis Regiis, & in causis omnibus Ecclesiasticis (2). *Homo enim consilii & fortitudinis est, potens in opere & sermone, in Regalibus consiliis & negotiis Ecclesiasticis acceptus, plurimumque tam ipsi Archiepiscopo, quam omnibus provincialibus Episcopis necessarius est ad reprimendam & repellendam ab Ecclesia Dei insolentiam malignorum*.

V. Affirmabat paulo supra Innocentius III. eruditionem copiosissimam optari in Præsulibus; mediocrem tolerari, dum ea inopia cumulo virtutum pensetur. Eminentior vero illa doctrinæ copia raro cum experientia rerum plurima sociatur: unde plurimæ dispensationis plerumque in his usus est. Quin & sequioribus aliquot sæculis ulterius amplianda fuit indulgentia. Anno 1260. Concilio Coloniensi visum est, ne eos quidem abjiciendos Clericos, qui legere saltem & canere addidicissent (3). *Qui sciant legere & cantare ad divini Officii ministerium competenter*. Nec plura deposcebat Concilium Ravennatense anni 1311. ubi ita de Parocho statuitur (4): *Competenter sciat legere & cantare divinum Officium*. Tantundem flagitat a Canonicis Collegialium: at Cathedralium Canonicos, *legere, & cantare vult, & competenter construere*. Pluisculum ad majores Ordines deposcebat Concilium Vaurense anno 1368. (5) *Grammaticam sciant, & Latinis verbis loqui valeant competenter*.

VI. In eodem ipso Concilio Vaurensi statutum est (6), ut duo semper ex cujusque Cathedralis Ecclesiæ Canonicis, ingenio ad litteras valentes, ablegarentur ad studia generalia Universitatis cujuspiam, ubi Theologiæ & juri Canonico operam darent; & his duo alii justo ex intervallo succederent, missis in irritum statutis quibuscunque contrariis. Si ultra sex menses autem Capitula cessarint ab hac delegatione facienda, ad Superiorem immediatum ea potestas devolvatur. His accessere Concilia Lateranensia III. & IV. ubi instituti Magistri Grammaticæ & Theologiæ Lectores in omnibus Ecclesiis Metropolitanis & Cathedralibus. Tum cœpere etiam increbescere Universitates, veluti Cleri luculenta Seminaria. Quin & Beneficiorum pars non mediocris Gradibus Universitatum dedicata fuit. Et his tandem machinis expugnata est ignorantia. Utcunque rem conjicies ex Decreto Concilii Coloniensis anno 1442. ubi præcipitur, ut Parochi gnaviter incumbant in Tractatum sancti Thomæ de Sacramentis, & in menstruis colloquiis de eo inter se conferant.

VII. Cautum est in Concilio Lateranensi V. anno 1513. ut qui essent, vel ratione Beneficiorum esse tenerentur in Ordinibus sacris, ne diutius quam quinquennio in humaniorum litterarum & Philosophiæ studio morarentur: accederent autem confestim ad Theologiæ & Canonum studia, ut his ceu limpidioribus fontibus eluere possent, quidquid sordium & macularum seu Poesis, seu Philosophia aspersisset (7). *Ut in his sacris & utilibus Professionibus Sacerdotes Domini inveniant, unde infectas Philosophiæ & Poesis radices purgare & sanare valeant*. Præceptum est & illud in eodem Concilio, (8) ut qui instituendæ juventuti præsunt, non liberales tantum litteras doceant, sed & legem Dei, & fidei Symbolum, & Hymnos Psalmosque, & Sanctorum vitas ac gesta; his sacris prælectionibus totos insumant dies festos; curent denique ut divinis Officiis omnes intersint.

VIII. Anno 1536. Concilium Coloniense decrevit, (9) ut Canonici omnes aliquot annos statim in generali aliquo studio degerent: quo & ex Monachis mitti voluit eos, qui acumine valerent ad res Theologicas:

(1) L. 2. Ep. 34. (2) Epist. 7. (3) Can. 5. (4) Can. 15. (5) De Lavaur Can. 19. (6) Can. 111. (7) Sess. 8. (8) Sess. 9. (9) Part. 3. Can. 21. Part. 10. Can. 7.

gicas: ut gratis pauperiores studiis dediti alerentur; præmia strenuioribus ostenderentur, Beneficia eis aliqua assignarentur; ut Canonici, qui ibi quinquennium in studiis ponerent, maxime Theologiæ, fructus Præbendæ suæ perciperent, nulla ex parte truncatos (1); ut denique statuta omnia his contraria obliterarentur.

Anno 1549. in Concilio Moguntino præceptum est (2), ut Capitulis ab omnibus mitterentur juniores aliqui Beneficiarii, qui in Universitatum palæstra totos quinque annos agerent, gauderentque fructibus Beneficiorum, præterquam distributionibus, ea cautione, ut qui mitterentur, sponderent se in Clero perseveraturos, & impensam omnem Ecclesiæ restituturos, si in laicalis vitæ sordes retro laberentur. Quoad Regulares, innovatum est in hoc Concilio statutum illud juris communis, ut in Monasteriis paulo ditioribus studia Theologiæ instituerentur, & e minoribus Cœnobiis eo ad studia convolarent, qui valerent ingenio.

IX. In Concilio Tridentino (3) primævo vindicata sunt vigori antiqua omnia statuta de Theologis & prælectionibus Theologicis, vel Scripturarum, in Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus insignibus, uti & in Abbatialibus; innovata sunt & privilegia omnia, tum docentibus, tum studentibus omnibus in Jure concessa. In iis Constitutionibus, quas ad Ecclesiæ Anglicanæ restaurationem concinnaverat Polus (4), confirmata quidem suere privilegia ea omnia, sed ea cautione addita, ut in studentes pervigil immineret Episcopus, exploraretque, an apti essent studiis: & ubi comperisset, vel parum solertes, vel inertes & desidiosos, vel studiis deditos, ex quibus nulla ad Ecclesias redundaret utilitas, revocaret eos ad suæ quenque Ecclesiæ ministerium.

Juniores Clericos hortatus est sanctus Carolus (5), quatuordecim annis majores, librariam sibi ut supellectilem paulatim pararent, nec quosvis, sed selectos libros habere curarent, utriusque Testamenti Codicem, Catechismum Concilii, Concilium Tridentinum, Constitutiones Synodales, tum Mediolanensis, tum suæ quenque Ecclesiæ. Præcepit & præterea Parochis, ut Summam Antonini lectitarent, vel quamvis aliam ab Episcopo designatam, Pastoralem librum sancti Gregorii, Tractatum denique Chrysostomi de Sacerdotio.

Concilium IV. Mediolanense præcepit, ut Episcopi diebus singulis temporis aliquid impenderent lectioni Scripturarum, Canonum & Theologiæ, interdictis penitus libris humanarum & profanarum litterarum juxta Concilii Carthaginensis placitum (6). *Ne omittant etiam sacræ Theologiæ sacrorumque Canonum, aliarumque Ecclesiasticarum doctrinarum, muneri & officio Episcopali proprie congruentium, studiis quotidie statis horis operam dare, quotidieque aliquid e sacris Bibliis studiose legere. Gentilium autem libris, ut Carthaginensis Concilii Canone vetitum est, ne operam dent.* Mandavit (7) ut Clericos omnes compellerent ad lectitanda Gregorii Magni opera, Cypriani, Ambrosii, Augustini, Chrysostomi, Bernardi, aliorumque sanctorum Patrum, maxime vero Ambrosii. Voluit Concilium Mediolanense V. (8) ut in omnibus Seminariis legeretur Catechismus Concilii Tridentini, cæremoniæ, ritus & historia Ecclesiastica certis diebus exponerentur. *Studia etiam sacrorum Rituum, Historiæque omnis Ecclesiasticæ certis diebus instituantur.* Docebit nos infra Giossanus (9), quantas Carolus ipse diebus singulis horas lectioni & studiis dicaret.

X. In Concilio Turonensi anno 1483. decretum est (10), ut in omnibus Cathedralibus & Collegialibus Ecclesiis communes essent Bibliothecæ, unde privati quique Clerici mutuos acciperent libros. In Conciliis Galliæ Provincialibus post Tridentinum confirmata & promulgata maxima ex parte fuere statuta illa omnia Conciliorum Mediolanensium longe præclarissima sub B. Carolo; maxime vero in Concilio Aquensi anni 1585. quo sancitum est, ut Episcopi statas diebus singulis horas sibi seponerent ad studia Canonum & Theologiæ. In Concilio Aquilejensi (11) anno 1596. præceptum est, ut prælegerentur publice in Monasteriis Tractatus Theologici, etiam in Cœnobiis Carthusianorum, ubi fieri commode id posset. In Concilio Burdigalensi anni 1624. (12) Concionator describitur in Scripturis evolvendis versatus, in Patribus, in Con-

(1) Part. 12. Can. 5. 6. 7. (2) Can. 66. (3) Sess. 5. c. 1.
(4) Conc. Gen. T. 14. pag. 1744. Decret. 3. (5) Conc. Med. 1. c. 22.
(6) Part. 1. c. 1. (7) Ibid. c. 7. (8) Part. 1. c. 1. (9) L. 8. c. 10.
(10) Cap. 13. De Episcopis. (11) Cap. 2. (12) Cap. 12.

Conciliis, & Theologia mystica.

XI. Simplicius Tridentina Synodus (1) & altius consulens, ne Ecclesiæ ministris destitutæ squallerent & pessum irent, decrevit, ut Tonsura non conferretur nisi iis qui legendi & scribendi peritiam nacti essent: ne Minores, nisi iis qui Latinam linguam callerent; ne Subdiaconatus vel Diaconatus, nisi eorum peritis, quæ ad functiones horum Ordinum necessaria sunt; denique ne Presbyteratu initiarentur, nisi qui possent plebem ea docere, quæ ad æternam salutem parandam desiderantur, & Sacramenta administrare qui probe scirent. Quocirca nec passa est unquam Congregatio Concilii (2), ut Presbyteri ordinarentur, qui litteratum rudes prorsus essent, quantacunque urgeret necessitas; quanquam permiserit committi Parochias jam ordinatis, ubi non sunt in potestate peritiores. Episcopos autem vult Tridentinum (3) omni ea doctrinæ copia abundare, qua tanta dignitas eget, imprimisque ut sint Doctores, vel Licentiati in Theologia, vel Jure Canonico.

Observatum est a Baronio (4), illud ipsum quod olim in optatis habuerat Concilium Charthaginense IV. accuratissimum de Episcopis promovendis examen a Clemente VIII. Romæ institutum fuisse, designatis Cardinalibus ad eos excutiendos, Theologisque & Canonistis peritissimis: quin & ipse Pontifex propositis quæstionibus urgebat, *ut plane nullius nisi bene diserto ad Episcopatum aditus patere sinatur*, *unde ambitiosus lugeat imperitus*. Verba sunt Baronii. Quibus finitima sunt quæ habet Fagnanus (5) in hoc Examinatorum collegio sæpissime & diutissime versatus sub Urbano VIII. Examen autem extra urbem qua forma institui hoc debeat, publicata sunt Gregorii XIV. & Congregationis rerum Consistorialium placita, quorum diligentiæ accuratissimæ addi nihil possit. Non definiit Tridentinum (6), an hoc examen institueretur a Nuntio Apostolico, vel ab Episcopi electi Ordinario, vel ab Episcopis vicinis.

XII. Non immerito autem tam multus fuit sanctus Carolus in inculcanda in Conciliis & Actis Ecclesiæ suæ necessitate compellendi Clericos ad seria Canonum, Patrum, & Ecclesiasticæ Historiæ studia. Pulcherrime enim advertit Fagnanus ex Cardinali Hostiensi, citra periculum ignorari non posse Canones, cum eæ demum sint regulæ, ad quas componi fingique debeant Clericorum mores (7). *Hæc autem secundum Hostiensem ignorant puri Theologi, non sine periculo animarum, quia ad Canonum observationem, quæ censetur regula omnium, & ipsi & omnes Catholici astringuntur*. Sed ne sibi nimio plus assententur Canonistæ, aperiendum hic est quæ illa fuerit Canonum peritia, quæ tantopere visa est necessaria Conciliis Mediolanensibus & B. Carolo, juxta mentem Concilii Tridentini, cujus adprime conscius erat Carolus. Ejus vitæ Scriptor contestatur in Scripturis versandis & in Patrum Commentariis positam fuisse ejus Theologiam; Canones ejus fuisse ex antiquis Conciliis promptos, & Historiæ Ecclesiasticæ luce illuminatos; in his enim fontibus exquisisse eum, quæ Patrum Ecclesiæ placita, qui mores, quæ consilia, quæ purioris olim disciplinæ regula. Utpote qui eam percuperet excitare redivivam his temporibus, quorum vicem sæpissime doleret: & Canonistis ingemisceret, qui ei tantum adhærescunt Canonum & Decretorum parti, quæ dijudicandis terminandisque litibus vacat, & quæ tamen hominum importunitate non aliud magis præstat, quam ut lites sint interminabiles. Vide ut de his disserat Carolus a Basilica Petri, in vita Caroli (8). *Usitatam Jurisconsultorum scientiam qua fuerat occupatus adolescens, minime ad se pertinere ratus, Theologica & Canonica tantum novit, quantum Cardinali magnam Ecclesiam regenti efficere posse concessum est. Ex Theologia Scripturas divinas sequebatur, tum veteres Patres, &c. Canonum ea scientia perjucunda erat, quæ Patrum mores & acta repræsentans, Ecclesiæ componendæ atque ordinandæ rationem continet: dolens eos communi consuetudine tantum Canones ad interpretandum seligi, qui ad lites judiciaque valent.* Carolus ipse in Actis Ecclesiæ Mediolanensis formam exhibens Concionatoris, præter peritiam sanctorum Patrum & Historiæ Ecclesiæ, Canonum quoque doctrinam desiderat

(1) Sess. 23. c. 13. 14.
(2) Fagn. l. 1. part. 2. p. 51.
(3) Sess. 22. c. 2.
(4) Baron. an. 398. n. 6.
(5) Fagn. in l. 1. Decr. part. 2. pag. 158.
(6) Sess. 22. c. 2.
(7) Fagnan. ib. p. 280.
(8) L. 8. c. 21. 34 Surius die 4. Novem.

rat (1). *Tenebit præterea aliquam veterum Canonum scientiam, summorumque Pontificum descripta jura, & Conciliorum Decreta.*

Giossanus rursum in Caroli vita disertis verbis ita affirmat: *Cum in Ecclesia sua residebat, totum se dedit lectioni perpetuæ Patrum, Scripturarum, Historiæ Ecclesiasticæ, ternas quaternasque quotidie horas consumens in eo studio; illo etiam tempore quo Diœcesin suam obambulabat, visitabatque Parochias; qua de causa semper una devehebantur arcæ duæ libris refertæ.* Et quanquam crebrum illud esset in ore Caroli, *donari non debere litteris, nisi eas horas, quæ a negotiis Ecclesiæ vacuæ superfunt, & quantum necesse est, ut suo quis munere probe fungatur:* usque adeo tamen certum illi erat fixumque necessaria prorsus Episcopis esse sanctiorum litterarum studia (2), *ut magis magisque in eo studiorum amor inflammaretur, itaut extremis vitæ suæ annis plerumque sex horas singulis diebus, antequam sacra faceret, impenderet lectioni sacræ.* Dixi alibi de speciali Lectore, seu Doctore, quem Carolus instituerat ad explicandos publice Canones.

Legum Canonumque lectioni usque adeo totum se affixerat illustris Angliæ Martyr Thomas Cantuariensis Episcopus (3), ut eum hinc abducere compulsus fuerit Joannes Salisberiensis, cujus ille consuetudine plurimum & consiliis utebatur: subjicere autem ei, dum sæviret truculenta persecutio, lectionem Psalmorum & Moralium Gregorii, ex quibus solatii aliquid & supernæ suavitatis hauriret, qua amaritudines sæculi temperarentur. Colocensis in Hungaria Episcopi electionem confirmare abnuit Innocentius III. (4) quod electus Theologiæ & Canonum peritia imbui se non curasset: *Theologicis & Canonicis instrui documentis.*

XIII. Scitissime a Joanne Gersonio animadversum est, per priora quatuor aut quinque Ecclesiæ sæcula, eosdem ipsos Ecclesiæ sanctissimos Patres, & Canonistas fuisse & Theologos; quod Canones non essent nisi veluti conclusiones, quæ ex suis principiis elicerentur, hoc est ex fidei regulis, ex Scripturis, ex Theologia cujusque ævi propria (5): *Sic instituta videtur & gubernata fuisse sufficienter Ecclesia primitiva sub Apostolis, ac deinde per successiones varias, usque ad Doctores sanctos inclusive, per quadringentos annos & amplius, quibus non erat distinctio Theologorum & Canonistarum, &c. Hi vero Canones, si bene inspiciamus, non sunt nisi conclusiones elicitæ, vel illatæ in principiis Theologicis, & aliis libris Canonicis, &c. Nihil igitur admirandum, si ad eosdem pertinebat cognitio & legislatio conclusionum illarum Canonicarum, ad quos pertinebat notitia principiorum.* Hac sane ratione Carolus aliique horum temporum Episcopi, ingenti pietate, nec dispari eruditione, in Ambrosii, Augustini ceterorumque Patrum vestigia insistentes, uno eodemque sunt tempore, & Ecclesiæ Theologi, & Scripturarum Canonumque interpretes. Eo prorsus consilio Ecclesia Christi postrema hac ætate in Universitatibus thronum veluti quendam sublimem excitavit Scripturæ, Theologiæ, & Juri Canonico, ex quibus una sacra conflatur disciplina. Mitto cetera doctrinæ Gersonii suprapositæ capita, ne longius excurrendum mihi sit. Digna sunt plane ea & eruditionis & pietatis Gersonii documenta.

XIV. Jus Civile Clericis usque adeo non consentit, ut Petrus Blesensis, qui ejus encomium texuerat, rem tandem judicarit plenam discriminis (6): *Res plena discriminis est in Clericis usus legum*: addideritque abjectum illud fuisse a Chrysostomo, ut primum se Clericatui innexuit; totum quippe illud hominem deposcere, cum totus a Deo uno pendere, unus uni vacare debeat Clericus; professionem denique legum jam non esse nisi avaritiæ instrumentum: *Hodie soli avaritiæ militant Patroni causarum.* Alibi vero dolet vehementer (7), male contritum sibi tempus illud periisse, quod studio legum insumpserit, quo mallet divinæ legis castas delicias degustasse: *Dicant Legistæ, quid illis ad salutem animæ conferunt illæ Principum leges, quibus ego infelix aliquando militavi. Unus est Rex, & illius vera est lex, &c.*

Studebat tamen Legum peritiæ Thomas Cantuariensis Episcopus, & mox Martyr, nec illum inde avocavit Joannes Salisberiensis, nisi eo tempore, quo persecutio infrendebat, & alia vel arma quærebat, vel levamenta. Auctor vitæ Tarasii apud Surium

(1) Acta Eccl. Med. pag. 476.
(2) Giossano L. 8. c. 29.
(3) Baron. an. 1165. n. 2.
(4) Innoc. III. Regest. 10. Ep. 39.
(5) Gerson. T. 2. p. 833. & T. 4. p. 27. 65. 79. 375.
(6) Ep. 9. 26.
(7) In lib. Job. c. 2.

rium (1), scite observat inclytum hunc Constantinopolis Patriarcham, cum Juris civilis Canonicique consultissimus esset, utramque eam peritiam opportunissime accommodasse ad fidelium mutuas lites componendas. Scripsit ad Patavinum Episcopum Lucius Papa, ut causas definiret ex Legum, Canonumque Decretis, cum mutuam sibi lucem Leges Canonesque refundant (2): *Quia sicut leges non dedignantur sacros Canones imitari; ita & sacrorum statuta Canonum, Principum constitutionibus adjuvantur.*

Honorius III. edita Decretali *Super specula* fatetur & ipse leges Canonibus præsidio esse (3): *Licet sancta Ecclesia Legum secularium non respuat famulatum.* Si vero idem Pontifex ibidem prohibet, ne Parisiis, vel vicinis in urbibus Juris civilis publicæ prælectiones fiant, id totum eo pertinet. 1. Quod Gallia Romanorum Imperatorum Legibus non uteretur: *Quia in Francia & nonnullis provinciis Laici Romanorum Imperatorum Legibus non utuntur.* 2. Quod causæ omnes Ecclesiasticæ per Canones terminari possent. 3. Quod cetera studia decurtanda essent, *ut plenius sacræ Theologiæ insistatur.*

Sanxit Innocentius IV. (4) ut in Curia Romana esset semper Schola utriusque Juris: *Ibidem vigeat studium Juris divini & humani, Canonici videlicet & civilis.* Joannes XXII. in annos alios septem prorogavit Universitati Bononiensi privilegium, quo ad decennium eam donaverat Clemens V. (5) ut Clerici omnes, exceptis Episcopis, Monachis & Presbyteris, Juri Civili & Medicinæ operam navare possent.

XV. Hinc liquet Pontifices Romanos nunquam ipsas per sese aversatos esse Leges civiles. Sed illud certe simillimum veri est, quandiu Germaniæ Imperatores, ac præ ceteris Friderici, inani ea se spe vanaque jactantia lactavere, se Orbis dominos, se Reges esse Regum, cujus rei argumentum inde exprimi vendirabant, quod Legibus Romanis toto orbe assurgeretur: Pontifices diutissime cum his Imperatoribus conflictatos, quin & Reges illos, quibus illa displicebat Imperatorum supra Reges imaginariæ jurisdictionis jactantia, nonnihil depressisse aliquandiu, aut summovisse studia Legum. Ex Decretali Honorii III. id quidem jam emicuit. Sed & semicabit rursus ex Constitutione Innocentii IV. ad Occidentales Episcopos omnes, præterquam Germaniæ, missa. Ibi conqueritur Pontifex, quod avaritiæ & ambitionis facibus incensi Clerici, in Legum studia se demerserint, ceterarum disciplinarum immemores, Theologiæ prorsus incuriosi: *Ut ad præsens de divina scientia taceamus, tota Clericorum multitudo ad audiendas seculares leges concurrit.* Vetat porro, ne quid momenti ponatur in scientia legum ad Beneficiorum dispensationem, vel Dignitatum Ecclesiasticarum, denique cum lites inter Laicos finiantur non Legibus Romanis, sed locorum consuetudinibus per omnem fere Europam: *Præterea in Francia, Anglia, Scotia, Wallia, Hispania & Hungaria regnis causa laicorum non Imperatoriis legibus, sed locorum consuetudinibus deciduntur:* cum causis Ecclesiasticis finem imponere debeant Canones; denique cum impediantur potius & obscurentur Canones, quam extricentur & elucidentur per Legum scientiam, importunitate eorum, qui illa abutuntur: *Et tam Canones, quam consuetudines plus confundantur legibus, quam juventur, præcipue propter nequitiam.* His omnibus præstructis vetat Pontifex, ne his in omnibus Regnis publica sint ulla Legum studia: cujus tamen rei arbitrium sit & summa potestas penes Reges cujusque gentis: *Si tamen hoc de Regum & Principum processerit voluntate.* Hanc Constitutionem Pontificiam reperire est in Additionibus ad Matthæum Paris, qui quam necessaria ea fuerit, declarat in Historia sua ad annum 1254.

Jam olim vero Alexander III. prohibuerat in Concilio Turonensi, ne Regulares Juri civili ediscendo, aut Medicinæ vacarent in Universitatibus (6): *Post votum Religionis ad Physicam, legesve mundanas legendas exire.* Nec enim probabatur Pontifici inanis illa cautio, ex qua Monachi curiositati suæ & ventosæ discursationi patrocinium quærebant, præsidio sibi leges fore ad controversias sedandas, Medicinam ad curandas ægritudines: *Sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus, & Ecclesiastica negotia fidelibus pertractandi.* Sed vel

(1) Surius die 25. Febr.
(2) Extrav. De novi operis renunt. c. 1.
(3) Extrav. De privileg & excess. priv. c. 28.
(4) In Sexto. De privil. c. 2.
(5) Rain. ann. 1317. n. 16.
(6) Extrav. C. Non magnopere. Ne Clerici, vel Monach. c. 3.

vel hinc clarescit & Medicinam & leges in Universitatibus prælegi solitas, & potuisse Clericos utrique sese studio addicere, quo soli Monachi arcerentur. Decretum hoc certe Alexandri III. dilatavit postea Honorius III. (1) ut non Monachi tantum his studiis interdicerentur, sed & Archidiaconi, Decani, Præpositi, Parochi, Cantores, Personatus, Dignitates, & Presbyteri denique omnes; ceteris Clericis inferiorum Ordinum pristinam retenturis libertatem utriusque studii frequentandi: *Hoc extendi volumus ad Archidiaconos, Decanos, &c. Presbyteros, &c.* In eum autem scopum collimabat hoc additamento Pontifex, ut studio & contentione majori Theologicas disciplinas amplexarentur: *Quia vero Theologiæ studium cupimus ampliari, ut dilatato sui tentorii loco, &c.* Itaque privatim cuique fas est Legibus vacare; & quod ad Diaconos attinet, Congregatio Concilii declaravit, dum civili Juri navabant operam, ut ejus ope expeditiores & paratiores venirent ad Jus Canonicum, proventibus Beneficiorum suorum fraudari eos nihilo plus debere, quam si Theologiæ, aut Juris Canonici scholas sectarentur (2). At Presbyteris nunquam facta est copia studendi Juri civili, quocunque prætextu Canonum expeditius exinde perlegendorum.

Gratianum ipsum ferunt, postquam Decretum suum consarcinasset, dicassetque Eugenio III. eidem persuasisse, ut illud prælegi juberet in Universitate Bononiensi, institueretque gradus eosdem Baccalaureorum, Licentiatorum & Doctorum, ut pervagatum jam erat in Jure civili, qui gradibus quinque secernebantur pro modo peritiæ suæ (3). Bononiæ Galli ipsi prima tunc ponebant rudimenta Juris civilis, ut patet ex Epistolis Petri Blesensis & Stephani Tornacensis.

Anno 1150. proscriptæ sunt leges civiles ab Anglia Stephani Regis Edicto (4). Illud refert Joannes Salisberiensis exulcerato prorsus animo: *Ne quis etiam libros retineret, Edicto prohibitum est.* Auctor est Petrus Blesensis (5) suo ævo Legibus & Decretis perdiscendis docendisque dicatas fuisse scholas: *Cum biennium in Legibus & Decretis expenderis, &c. Qui interrogant, interrogent Parisios, ubi difficilium quæstionum nodi intricatissimi resolvuntur.* Idem testatur Rigordus ad annum 1209. sub Imperio Philippi Augusti: *In diebus illis studium litterarum florebat Parisiis, &c. Cum in ea civitate de quæstionibus juris Canonici & Civilis, & de ea facultate quæ sanandis corporibus & sanitatibus conservandis scripta est, plena & perfecta inveniretur doctrina, ferventiori tamen desiderio sacram paginam & quæstiones Theologicas docebantur.* Hinc non absurde conjicitur interpellatum a Rege Franciæ Honorium III. vetuisse, ne jus Civile Parisiis prælegeretur in posterum: cum Innocentius IV. in reliqua Occidentis fere regna eandem prohibitionem amplians, protestus sit ramen totum esse in Regum potestate. Adde quod Philippus Pulcher in instituenda Aurelianensi Universitate, & Juris Civilis Professoribus ibi designandis, contestatus sit Romanas & Imperatorias leges auctoritatis esse per Gallias omnino nullius. Nec sileri hic debet quod animadvertit A Costa (6), Tolosæ Comites & Aquitaniæ Duces, quo se fidentius absolutos a jugo Regum Galliæ declararent, id affectasse legibus ut potius Romanis & Juri scripto se suasque ditiones subjicerent.

Non poterit hæc de Jure Civili disceptatio nostra aliena a proposito nostro videri, aut quasi quædam aberratio a via quam insistebamus: cum necessario suscipienda nobis fuerit Ecclesiasticæ defensio disciplinæ, quæ Juris Civilis studia & magisteria, prælectiones & gradus in Ecclesiasticis scholis approbavit, hisque gradibus aditum pandi voluit ad præclarissimas Ecclesiæ dignitates. Quasi enim in desuetudinem abiisset Constitutio Innocentii IV. quæ vetabat ne Juris Civilis peritia adminiculo cuiquam esset, ut Beneficia consequeretur: Leo X. in Concordatis cum Rege Galliæ Francisco, & Concilium ipsum Lateranense (7) anno 1516. statuerunt septennio Doctores vel Licentiatos Juris Canonici, vel Civilis, vel Medicinæ posse vim sibi munire ad Beneficia.

Hæ vero Juris Civilis vicissitudines, conferendæ utique sunt in ipsas temporum & rerum alternantes & inconstantes semper vices. Applaudebatur ferventibus studiis legum, eo quo primum tempore ex erupe-runt

(1) C. Super specula. Ibid.
(2) Fagnan. in L. 2. part. 2. p. 436.
(3) Hist. Univers. Paris tom. 2. p. 255.
(4) De Nugis Curial. l. 8. c. 22.
(5) Epist. 19.
(6) A Costa Decret. l. 2. Tit. 30.
(7) Sess. 11.

runt e tenebris, quibus per plura sæcula insepultæ fuerant. At ubi mox hinc frigescere visa sunt Theologica studia, quod ad Legum Jurisque Civilis splendorem conversi essent omnium oculi, animique, tunc vero modus adhiberi cœptus novæ huic & contentiosæ Legum palæstræ. Vel ipsæ Synodi Leges lectitari probavere, dum hinc lux Canonibus arcesseretur. Et cum hinc aucupari litium & rixarum semina cœpere, cœpta est & auctoritas detrahi ei peritiæ, qua homines ambitiosi & cupidi Reipublicæ pacem concutiebant. Denique Legum Romanarum gloria adversarios passa est, quandiu habuit & Imperatores & Imperatorum adulatores Jurisconsultos, qui ex ea insidiabantur aliorum Regum summæ & uni summo Deo obnoxiæ potestati. At ubi temporis diuturnitate conticuit hæc inanis adulatorum jactantia, Juris Civilis & Canonici tantum non æquati sunt honores, æquatæ prærogativæ.

XVI. Medicinæ, quanquam rei dissimillimæ, simillima tamen sors, & eadem fere fortuna fuit ac Legum. Unde & huc aptari possunt, quæ de Legibus dicta sunt. Clarissimi olim sanctissimique Episcopi hanc quoque disciplinam delibaverant. Beatus Fulbertus Carnotensis Episcopus suis ipse in Epistolis (1) prodit probe versatum in ea se fuisse, & complura a se amicis medicamenta ad varios morbos solita missitari. Id ipsum de Ivone Carnotensi Episcopo constat, & de beato Lanfranco Archiepiscopo Cantuariensi (2). Non injuria videri possit eos Medicas quoque artes hausisse, studium dum decurrerent Artium liberalium, maxime autem dum Physicæ, seu Philosophiæ operam darent. Non semel enim hactenus observari potuit in Canonibus, vel Decretis, quæ supra laudavimus, *Physicæ* nomine Medicinam indigitari. Porro ante Ordines sacros his disciplinis incumbebant. Audi quid referat Ordericus Vitalis ad annum 1059. de Rodulpho Monacho qui laudem non mediocrem adeptus erat inter Medicos Salernitanos, toto orbe longe clarissimos: *Ut in Grammatica & Dialectica, in Astronomia quoque nobiliter eruditus est, & Musica. Physicæ quoque scientiam tam copiose habuit, ut in urbe Salernitana, ubi maximæ Medicorum scholæ ab antiquo tempore habentur, neminem in medicinali arte præter quandam sapientem matronam sibi parem inveniret*. Ita in orbe liberalium Artium, quem tunc solemniter juvenes decurrebant, Physica Medicinam complectebatur; & huic se Clerici dedebant complusculi, seu cupiditate incitati, seu ægrotis succurrendi caritate. Auctor idoneus Petrus Aurelius affirmat (3) non ita pridem in Parisiensi Universitate Professores omnes, etiam Medicinæ & Juris, Clericalem vitam professos fuisse & continentiam; nec ejus fibulæ relaxationem impetrasse Medicos, nisi eo tempore quo Cardinalis Tuttavillæus, anno nimirum 1452. reformandæ inclytæ huic Universitati vacavit. Anno 1534. idem tentatum est a Doctoribus Decreti, incassum; quod consecuti sunt tamen non multo post, anno nempe 1552. Senatus Parisiensis suffragatione, & Romani Pontificis indulgentia. Non repetam, quod dixi, ex Concordatis, perinde ut prius Pragmatica sanctione, Medicinæ peræque ac Juris Civilis & Canonici gradibus ad Beneficia veniri. Petro Aurelio assentitur vir doctissimus Hallerius (4); additque Doctores Juris Canonici, Professores Artium & Medicinæ Clericatu initiandos fuisse; qui conjugati essent & bigami, nullo etiam nunc posse munere fungi in Universitate; affuisse se cum bigamis in Facultate Artium controversia fieret de jure suffragii. Illa vero cœlestis vocatio, qua duce & auspice necesse est ad Clericatum & ad Beneficia perveniri, nihil præ se ferre videtur, quod sociari non possit cum gradibus & professione ipsa Medicinæ. Qui enim ad Beneficia quæpiam his gradibus attigissent, possent utique etiam inter Clericos virtutum laude florere, si animum adducerent ad vitam Beneficiorum quidem fructibus tolerandam, artem vero Medicinæ pauperum usibus gratis dicandam; ut quæ plerumque immoderatæ servit terrenarum opum cupiditati, cœlestium uni caritati famularetur.

(1) Ep. 10. 47. 113. (2) Epist. 257. Epist. 46. (3) T. 1. p. 166.
(4) De Hær. p. 86.

¹ De Scholis & Universitatibus.

CAPUT XCII. *P.1.l.2.c.10.*

De eadem ignorantiæ irregularitate. De Scholis antiquis per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. De Schola Alexandrina. Ejus antiquitas. Qui viri, quæ studia in ea claruerint?
II. Humanarum disciplinarum contagio Origenem pessumdedit. Quo ibi ardore in Litteris sacris desudarent? De Doctoribus ruris.
III. De Schola Edessena.
IV. Summi quique Principes filios impuberes Clericis educandos instituendosque commendabant.
V. Ut litteræ humaniores Scripturis sociarent, immo ancillarentur.
VI. Studia Scripturarum & Patrum præscribit Hieronymus Monachis, Monialibus, Fidelibus laicis.
VII. Litteris profanis addici homines Deo sacros molestissime patiebatur.
VIII. Eas adolescentibus indulgebat.
IX. Pamphili Martyris & Augustini Bibliotheca.
X. Memorandum Beatæ Macrinæ & Gregorii Nysseni exemplum.
XI. Commendatissimus fervor ad sacras Litteras. Quam afflictim dolendum, si totus adolescentiæ flos in solis sæcularibus litteris male conteratur.
XII. Qui essent prioribus sæculis Ecclesiæ Latinæ Doctores? Episcopi ii erant, Presbyteri, Diaconi: An etiam ex Laicis aliqui?
XIII. Catechistæ ipsi, seu Doctores Catechumenis instituendis præfecti, Episcopi erant, Presbyteri & Diaconi.
XIV. Quos Doctores commendavit Apostolus Episcopis?
XV. Episcopi ipsi Catechumenos instituebant. Catechistas ex aliis Ordinibus informabant. De Presbyteris & Doctoribus vicorum ruris in Ægypto.

I. Scholæ illæ Italicæ, quas supra cursim perstrinximus, & in quibus Clerici fingebantur, ut antiquæ fuerint non tamen omnium antiquissimæ. Attigimus obiter aliquid de Alexandrina Schola, cujus alumnus primo, & lumen fuit Athanasius. Sed ab origine ipsa res altius repetenda nunc nobis est. Pantænus quidam, Eusebio teste, eam rexerat Scholam, sed ea Pantæno longe antiquior erat; porro Litterarum ibi maxime sacrarum fervebant studia, & miros in eis progressus in dies faciebant. Audiendus Eusebius ipse (1): *Per idem tempus fidelium Scholæ præerat vir doctrinæ causa celeberrimus Pantænus, quippe jam inde a priscis temporibus sacrarum Litterarum schola in ea civitate fuerat instituta quæ quidem nostra adhuc ætate perseverat.* Ubi notanda hæc maxime verba, eam fuisse *sacrarum Litterarum scholam*, διδασκαλεῖον τῶν ἱερῶν λόγων. Addit Eusebius eodem ibi tempore Clementem Alexandrinum Scripturarum eruditione floruisse, & Pantæni ante magisteriis imbutum fuisse, quam aliorum Magister fieret. Claruere postea in ea Ammonius & Origenes, magna nominis fama, majore virtutum gloria. Origenes Catechumenis imbuendis primum præfectus fuerat (2): *Institutio Cathecumenorum ipsi soli mandata fuerat.* Successerat enim Clementi, magistro discipulus: *Clemens qui Pantæno successerat, apud Alexandriam Catechumenorum institutioni adhuc præerat, adeout auditor ejus etiam tum puer fuerit Origenes.* Tanti sub muneris pondere gemuit Origenes; utque posset paulo largius eos haurire sacræ Scripturarum doctrinæ latices, quibus abunde & jugiter irrigandæ et erant aures mentesque, tum Catechumenorum, tum fidelium, socium sibi adscivit Heraclam, cujus curæ rudiores commisit; provectiores sibi ipsi ulterius provehendos servavit (3): *Divisa omni Auditorum multitudine, Heraclam ex familiaribus suis deligens, virum rerum divinarum studiosum, & alioqui doctissimum, nec expertem Philosophiæ, in docendi officio socium sibi atque administrum adjunxit & huic quidem institutionem eorum qui primis adhuc imbuerentur rudimentis mandavit, sibi vero perfectiores docendos reservavit.* Cum vero Origenes ab Episcopo Cæsareæ Presbyter ordinatus fuisset, & ex præscripto Canonum ei deinceps ad exitum usque vitæ Episcopo affixus esset, in Heraclam unum totam transmisit Alexandrinæ Scholæ Præfecturam. Sed cum Demetrius Alexandrinus Episcopus e vivis ex-

(1) L. 5. c. 10. 11. (2) L. 6. c. 3. L. 6. c. 6. (3) L. 6. c. 15.

excessisset non multo post, illi quidem in Ecclesia ea successor datus est Heraclas, ipse vero in Schola sua successorem nactus est Dionysium, ut auctor est Hieronymus, qui eam *Catecheseon scholam* appellat (1). *Dionysius Alexandriæ urbis Episcopus sub Heracla Scholam κατηχήσεων Presbyter tenuit.* Origenis quoque discipulus fuerat Dionysius, & Heraclæ in Episcopalem Cathedram postea successit, sicut & prius in Catecheticam. Non alius eo ævo doctrinæ laude clarior quisquam fuit, quam & evulgatis compluribus libris pro variis Ecclesiæ necessitatibus prodidit. Memoranda præ ceteris damnatio Nepotis schismatici, quem in Synodo proscripsit Presbyterorum, & eorum Doctorum, qui per vicos sparsi, fidelibus sacram instillabant doctrinam (2): *Convocatis Presbyteris & Doctoribus, qui per singulos vicos fratribus prædicabant.* Hieronymus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis Pierium præstantissimum eruditissimumque Presbyterum præfuisse & ipsum ait Scholæ Alexandrinæ sub Episcopo Theona. Theodoreto referente, Arius Presbyter demandato sibi in ea munere interpretandæ & elucidandæ Scripturæ, infanda mox æmulatione incensus, ob præpositum sibi in Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopatu Alexandrum, eam commentus est hæresin, quæ & ejusmodi patris, & superbiæ matris proles esset non degener. Vult etiam Socrates, Didymum illum doctrinæ ubertate & fama notissimum Scholam Alexandrinam ipsum quoque aliquandiu administrasse.

II. Plura dicemus, ubi in his pauca quædam observata fuerint. 1. Sola fere Scripturarum studia viguisse in Alexandrina hac Schola, cui ceteras Christiani orbis Scholas attemperatas deinceps fuisse perquam probabile est. Fores aperuit inopinus Origenes errorum colluvioni, cum humanas disciplinas catervatim eo invexit (3): *Discipulos acutioris ingenii ad Philosophiam introducebat, Geometriam illis tradens, & Arithmeticam, aliasque prævias disciplinas: inde ad varias Philosophorum sectas eos perducens, &c. Hebetiorum multos ad humaniorum artium studia hortabatur, &c.* Hæc Eusebius, plurimus semper in laudes Origenis: sed res ipsa vociferatur, illa ab origine manasse errores omnes, quibus ille se primum, post & innumerabiles alios immersit. Ex hoc enim immodesto conjugio Theologiæ Christianæ cum Philosophia Platonica ebulliere illi tandem errores complurimi, quos cum auctore suo Origene Ecclesia postea confixit. 2. Fuerat Pantænus Indiarum Apostolus, inde ad Scholam Alexandrinam redierat. Clemens Presbyter fuit Alexandrinus. Origenes Presbyter ordinatus fuit a duobus Episcopis, quos remorari non potuerat scrupulus ille, in quo hærebat Demetrius, cui molestiam non creabat nisi ea quam in seipsum Origenes exercuerat sævitiam. Heraclas & Dionysius Presbyteri fuere, Catechistæ, & Professores famosissimæ ejusdem Scholæ, ac denique Episcopi Alexandrini. De Alexandro, de Episcopali ejus Schola, & de Athanasio ejus discipulo & successore aliquid supra perstrinximus. Mere ergo Ecclesiastica & Clericalis erat hæc Schola: simillimum quoque veri est, non Catechumenos tantum & fideles, sed & Clericos in ea pro suo quenque modo institutos fuisse. Denique hujus Scholæ gradibus ad Beneficia, ad Parochiales Ecclesias, ad ipsam Alexandriæ Episcopalem sedem conscendebatur. 3. Vacuus forsan & subalienatus ab humanis litteris animus, tanto vehementius ad divinas inflammescebat, & pro ardore erant incrementa. Ex eodem Eusebio exempla depromam duo. Inter illustres Palæstinæ Martyres admirationi potissimum fuit Valens Ecclesiæ Hierosolymitanæ Diaconus: cui venerationem non sola canities, sed Scripturarum maxime ardens amor, jugisque meditatio, quas & ita memoriæ insculpserat, ut ex tempore recitaret, quocunque demum ex libro, ac si ex libro legisset (4): *Eas usqueadeo fideli memoria complectebatur, ut nihil omnino interesset, an ex codice legeret, aut cujuslibet Scripturæ integras paginas memoriter recitaret.* Fuit & inter eos Martyres Joannes, memoriter recitare solitus Scripturæ libros in Ecclesia: jamdiu enim oculis orbatus erat, & divinas paginas tam alte, tam fide inscripserat immortalibus tabulis mentis suæ, ut per singulos libros, per singula capita, quod quisque vellet hoc recitaret: *Quippe qui totos divinæ Scripturæ libros, non in lapideis tabulis, nec in membranis, sed in carneis tabulis, in anima scilicet candida, & in purissimo mentis lumine perscriptos habuerit.* Id quidem Eusebius

Kkk 2

(1) L. 6. c. 26. 29. 35.
(2) L. 7. c. 24. Theodor. l. 1. c. 2. Socrates.
(3) L. 6. c. 18.
(4) L. de Mart. Palæst. c. 11. 13.

bius testatur se ipsum expertum esse, & vix tum demum id se credere potuisse, antea autem ne vix quidem. 4. Erant & in oppidis vicisque Doctores. διδασκάλους τοὺς ἐν ταῖς κώμαις κλήρου. Edixit Vasionense Concilium, ut Parochi ipsi juniores Clericos addoceant: at in Ægypto præter Presbyteros, seu Parochos, erant ruri in Parochiis Doctores. 5. Erat porro non mediocris eruditionis copia agrestium hujusmodi Doctorum, cum Episcopus, & quidem Dionysius Episcopus omni doctrinæ genere refertissimus, eos consuleret ad novellæ hæreseos condemnationem. Diximus alibi a Syricio Papa damnatum fuisse Jovinianum in Cleri sui conventu, *Facto Presbyterio*. Is fuit usus Pontificum Romanorum per hæc priora quinque sæcula. Clerus Romanus cum Pontifice, sub Pontifice Ecclesiam administrabat, & addiscebat, insuescebatque eam post illius mortem pro Pontifice administrare. Nec ab his diffidebant aliarum mores Ecclesiarum. Quo fiebat, ut aurea hac ætate non posset non mira & copiosa esse Clerus eruditione.

III. Collaudat aliam quoque Theodoretus in Historia Scholam, quæ non assequeretur quidem, etsi sequeretur Alexandrinæ splendorem; sed ex qua apertius forsan fiet, quibus tandem studiis fideles tum, maxime autem Clerici curam suam industriamque conferrent. Pissimus Presbyter Edessenus Protogenes ludum aperuit, ubi pueros edocebat per compendiarias notas scribere, concinere Psalmos, meditari & memoriæ mandare Scripturas (1): *Protogenes vir admirabilis ludum aperuit, & pueris docendis operam dedit, atque eos non modo exercuit ad celeri manu scribendum, verum etiam sacra Dei eloquia edocuit. Nam hymnos Davidis tanquam dictata illis proposuit, & eas Apostolicæ doctrinæ sententias, quas eorum ingeniis accommodatas putabat, ediscendas tradidit*. Ejusmodi erat Protogenis Edessena Schola. Διδασκαλεῖον, παιδευτήριον. Hinc augurari fas est, quæ ab ordinandis eruditio desideraretur. Celeberrimam sane hanc Edessenam fuisse Scholam, vel ex ipsa ejus ruina conjectura duci potest. Ait enim Theodoretus Lector (2), eam *Persidis Academiam* appellatam fuisse, & in ejus excidium conspirasse Zenonem Imperatorem, Nestorii & Theodori Mopsuesteni veneno & furore insanientem. Eusebium Emessenum Episcopum testatur Socrates (3) ab incunabulis imbutum fuisse litteris in schola Edessenæ urbis, quæ illi patria erat, humaniores indidem hausisse litteras, sed tandem reversum esse ad Scripturas sacras sub magisterio Eusebii Cæsariensis Episcopi, & Patrophili Episcopi Scythopolitani. Suffragatur & Sozomenus, qui illud quoque ipsum addit Edessæ in more positum fuisse (4): *Ab ineunte ætate ut mos patrius fert, sacris in Litteris educatus, deinde disciplinis humanioris litteraturæ institutus, postea Eusebio, Pamphilo & Patrophilo interpretibus & magistris suis sanctos Scripturæ libros exquisitius perdidicit*.

IV. Dum Juliani Apostatæ infantiam exequitur Sozomenus idem ipse, illum ait ut Christianis ortum parentibus, Ecclesiæ more initiatum statim fuisse sacris Litteris, Præceptoresque habuisse tum Episcopos, tum Clericos alios (5): *Ex piis & religiosis parentibus ortus, & ab ineunte ætate, ut ritus Ecclesiæ postulat, initiatus, sanctas Litteras didicit, & in eisdem ab Episcopis, & ab aliis viris Ecclesiasticis fuit educatus.* Eadem fuere & Galli initia, germani ejus; atque ambo Clericatui inscripti sunt, ac Lectores ordinati: *Ut in numerum Cleri inscriberentur, & Ecclesiasticos libros populo legerent*. Narrat Socrates (6) Martianum Presbyterum sectæ Novatianorum, Grammaticam tradidisse duabus Valentis Imperatoris filiabus.

V. Hinc vero liquidum est, etsi primas semper tenerent sacræ Litteræ, non prorsus tamen conticuisse humaniores disciplinas. Scriptor Græcus & pervetustus vitæ Gregorii Nazianzeni ait, quanquam a pientissima matre Deo consecratus esset statim ac natus immo antequam conceptus fuisset: nihilo tamen remissius infudatum ab eo esse postea Grammaticæ, Rhetoricæ, Philosophiæ, Medicinæ, Musicæ, Geometriæ, Astronomiæ, donec annum ætatis suæ trigesimum attigisset, quando sacro fonte initiatus statuit humanis posthac illis omnibus subducere se disciplinis. Comes illi studiorum fuerat Basilius, fuit & ad pium secessum dux. Hæc olim sæculi, mox Cleri duo lumina, spoliis Ægypti Ecclesiam locupletarunt, hoc est, sæcularibus omnibus disciplinis: cumque postea Julianus Apostata addoceri a Christianis vetuit litteras Græcas,

(1) Hist. l. 4. c. 16. (2) L. 2. (3) L. 2. c. 6. (4) L. 3. c. 3.
(5) L. 5. c. 2. (6) L. 2. c. 9.

cas, tantam omnis generis lucubrationum sylvam suo ex penu ejecit Gregorius Nazianzenus, nil nisi pium & religiosum redolentem, ut eam jacturam cum fœnore se plurimo resarsisse fideles gratularentur. Agit Palladius (1) in vita Chrysostomi de Philippo Monacho *atque Presbytero Scholarum*, assectarum & defensorum Chrysostomi non postremo.

VI. Non is erat Hieronymus, qui Clericis aliarum quam sacrarum Litterarum copiam faceret, aut qui non eas illis vehementer inculcaret: cum iisdem urgeret incumbere non Monachos tantum, aut Moniales, sed fideles ipsos & matronas. De Hilarione hoc affirmat, post Orationes & Psalmos frequentissimum ei fuisse otii pie & suavissime consumendi modum, ut arrecto in Deum animo Scripturas, quas tenebat memoriter, usque recitaret (2): *Scripturas quoque sanctas memoriter tenens, post Orationes & Psalmos, quasi Deo præsente recitabat*. Ubi Lætam necessariis instruit præceptis ad filiæ institutionem adhuc tenellæ & infantis, non in alias prius voces solvi jubet linguæ ejus vincula & balbutiem, quam in nomina Patriarcharum & Prophetarum, atque Apostolorum; usque a teneris insuesceret orationi lectionem, lectioni orationem contexere: *Orationi lectio, lectioni succedat oratio*. Psalterium primo ediscat: tum ad libros Salomonis & Jobi gradum faciat, denique ad Evangelia, quæ de manibus nunquam ponat (3): *Ad Evangelia transeat, nunquam ea positura de manibus*. Inde ad Acta, & ad Epistolas Apostolorum; quo cursu confecto, accedet ad Prophetas, ad Pentateuchum, ad ceteros dein Scripturæ libros, quibus tam pura veritatis, & caritatis cœlestis flamma in ejus corde accendatur, ut tuto possit ad Canticum Canticorum accedere. Sanctorum denique Patrum opuscula volutari terique vult Hieronymus a piis & religiosis puellis ea assiduitate, quæ nostris his temporibus admirationem creare possit: *Cypriani opuscula semper in manu teneat. Athanasii Epistolas & Hilarii libros inoffenso decurrat pede. Illorum tractatibus delectetur & ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillet*. Eadem monita insusurrabat & Christi Virgini Demetriadi (4): *Statue, quot horis sanctam Scripturam ediscere debeas*. Et sanctissimæ Viduæ Furiæ: *De Scripturis sanctis habeto fixum versuum numerum: istud pensum Domino tuo redde. Nec ante quieti membra concedas, quam calathum pectoris tui hoc subtegmine impleveris. Post Scripturas sanctas Doctorum hominum Tractatus lege, eorum dumtaxat quorum fides nota est*. Hanc studiorum Scripturæ normam Monialibus suis præscripsit beata Paula (5): *Nec licebat cuiquam sororum ignorare Psalmos, & non de Scripturis sanctis quotidie aliquid discere*. In his omnibus locis par Hieronymo cura, & exitiales proscribendi libros, & eos inculcandi, ex quibus Christianæ pietatis odor exhalaretur.

VII. Gentilitias vero litteras cum accuratissime olim in ipso juventæ flore perdidicisset Hieronymus, nec tenaci memoria eas excutere tam facile posset, quam olim mandaverat, hinc stillabat in ejus calamum & lucubrationes exinde aliquid, unde insidiatus est illi calumniamque struxit Ruffinus, quasi sacramentum, quo olim se in somnio obstrinxerat, infregisset. Illum hoc responso retundit Hieronymus (6), quæ a teneris unguiculis memoriæ inhæserint, ea ne senio quidem quandoque exolescere posse: quod sibi objectaretur perjurium, tanti faciendum esse, quanti somnium: somnio autem abuti ad criminandum quenquam, hominis esse, qui tam nullius esset frontis, quam judicii: *Hæc dicerem, si quidpiam vigilans promisissem. Nunc autem novum impudentiæ genus, objicit mihi somnium meum*. Et alibi: *Magno criminis reus sum, si puellis & virginibus Christi, dixi seculares libros non legendos, & me in somnis commonitum, promisisse ne legerem*.

VIII. Ceterum qui profanorum Scriptorum lectione tam anxie Religiosos & Deo dicatos homines interdicit Hieronymus, juvenes ab ea nequaquam deterret, quod inevitabile reor id malum existimaret, & quod longe uberior illud compensaret utilitas. Si quis vero Episcopus profana hac profanorum puta Poetarum lectione oblectaretur, in hunc Hieronymus quadam styli atrocitate vide ut sæviret (7): *At nunc etiam Sacerdotes Dei omissis Evangeliis & Prophetiis videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba canere, tenere*

(1) Cap. 20. (2) In vita Hilar. (3) Ad Lætam De instit. filiæ.
(4) Ad Demetr. de virg. ser. Ad Furiam de viduit. ser. (5) In Epitaph. Paulæ.
(6) Apolog. adv. Ruff. (7) Epist. ad Dam. to. 3.

nere Virgilium ; & id quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.

IX. Quid Clericorum, quid Episcoporum modestiæ curiositati indulgeri debeat, prodidisse videbatur Pamphilus Martyr, Scriptorum Ecclesiasticorum coacervata supellectile, instructaque Bibliotheca, minori numero & parciori sumptu, sed majori delectu & pretio, quam Demetrius olim Phalereus, & Pisistratus Gentilium monumenta congesserant (1): *Cum Demetrium Phalereum & Pisistratum in sacræ Bibliothecæ studio vellet æquare ; imaginesque ingeniorum, quæ vera sunt & æterna monumenta, toto orbe perquireret.* Hæc Hieronymus ad Marcellam. Fatetur Eusebius (2) Historiam se suam corrasisse ex iis scriptorum monumentis, quæ in Bibliotheca Ecclesiæ Hierosolymitanæ servarentur, cujus Alexander Episcopus fundamenta jecerat. Aperuit alicubi Augustinus ipse, quam cupidus esset amplificandæ Bibliothecæ suæ (3): *Ut sint unde libri vel parentur, vel reparentur, Bibliothecam nostram adjuvare dignatus est.* Eam Ecclesiæ Hipponensis fuisse Bibliothecam auctor est Possidius, & sollicite præceptum esse ab Augustino, ut postquam ipse excessisset, ejus cura ageretur (4): *Ecclesiæ Bibliothecam & omnes codices diligenter posteris custodiendos semper jubebat.*

X. Macrinæ sororis suæ oculos testatur Gregorius Nyssenus Poetarum lectione contaminatos nunquam fuisse, nunquam sordidatam mentem incumbente in eam curam matre piissima, & ubi primum erepsit e cunis, in manus tenellas dante Sapientiam Salomonis, ut venam limpidissimam sacrarum præceptionum: commendasse & ediscendum memoriter Psalterium, cujus cantu opera sua omnia condiret ac præveniret (5): *Studebat mater, ut filia erudiretur; sed non ita tamen externa disciplinarum serie, qua plerumque ex Poetarum lectione prima discentium ætas imbuitur. Turpe enim & indecorum prorsus existimabat, &c. Proinde quæ ex divino Spiritu dictata Scriptura prima illi ætatulæ faciliora aptioraque videbantur, discenda proponebat. Cum primis autem Sapientiam Salomonis, &c. Erat enim [Psalmorum haudquaquam ignara, præfinitamque eorum partem statutis temporibus percurrebat. Nam sive surgeret e lectulo, sive ad studia accederet, sive discederet ab eis ; sive cibum sumeret, sive a mensa recederet, sive cubitum se conferret, sive ad precandum exurgeret, semper ut bonam, seque nullo tempore deferentem comitem, habebat Psalmorum cantilenam.* Educabatur Macrina ad conjugium, & hæc tamen erat ejus institutio, quod institutio nempe ea esset Christianæ puellæ. Eam formam secuta est postea Macrina ipsa, in instituendo fratre suo Petro, & ab infantia Scripturis imbuendo, ut ne ad punctum quidem temporis respirare sineret ad profanas litteras. Unde & a teneris senilem pene sapientiam adeptus est Petrus, & provectior, non tam Episcopatu illustratus est, quam virtutum gloria Episcopatum ipse illustravit: *Paulo post ejus ortum ab ubere nutricis sublatum, ipsa statim enutrivit, excellentique disciplina educavit; sacris institutis a puero ipsum erudiens, adeo ut nihil otii concesserit, quo posset studiis inanibus vacare.*

XI. Docet alicubi Augustinus Antonium Scripturas tenuisse, quamvis litterarum esset rudis (6): *Qui sine ulla scientia litterarum Scripturas divinas & memoriter audiendo tenuisse, & prudenter cogitando intellexisse prædicatur ;* usque adeo anxie satagebat Antonius, ut essent semper, qui sibi sacros Codices lectitarent, ut eos jugi meditatione concoqueret, ut memoriæ inculcaret. Addit rursus idem sanctus Pater captivum quendam Christianum precibus Deo per triduum fusis exorasse atque impetrasse cœlestis intelligentiæ rivulum, ut divinas Scripturas legeret, qui legendi prorsus ignarus hactenus fuisset. Alibi vero Diaconum Catechumenis instituendis propositum ubi instituit Augustinus (7), edocetque qua via & ratione munere suo fungi debeat, illud diligentissime monet, ut compendio illis totam Scripturarum utriusque Testamenti historiam contexat, ponatque ob oculos, tum Christi mysteriis, tum morum regulis illustratam, depromptis nimirum opibus, quæ in iis latitant. Quin & suam idem ipsius vicem ex eo dolet, quod a puero nugamentis Poetarum & pene anilibus fabulis imbutus fuerit, cum initianda potius fuissent præcordia & labia sua laudibus Creatoris

(1) Epist. ad Marcell. tom. 3. (2) L. 6. c. 10. (3) Epist. 264. (4) Cap. ult.
(5) In vita sanctæ Macrinæ. (6) De Doctr. Christ. l. 1. In Prolog.
(7) L. de Catechiz. rudibus.

toris Summi, Optimi, Maximi, & lectione Scripturarum consecrandæ (1). *Itane aliud non erat in quo exerceretur ingenium & lingua mea? Laudes tuæ, Domine, per Scripturas tuas suspenderent palmitem cordis mei, & non raperetur per inania nugarum turpis præda volatilibus. Non enim uno modo sacrificatur transgressoribus angelis.* His omnibus Augustini testimoniis patet, nostræ prorsus dolendam nunc esse adolescentiæ sortem, quando flos primævus ætatis, & studiorum primus impetus conteritur & detorquetur ad studia profanæ curiositatis referta, inutilia, exitialia quandoque æternæ saluti: & non potius ad cœlestia lumina veritatis ex divina Scriptura radiantis, in quibus deliciæ sitæ sunt verissimæ præsentis vitæ, futurarum prægustationes, cum nusquam alibi sint nisi deliciarum ludibria & mera insomnia. Confiteri porro videtur Augustinus, ne remedia quidem ei malo & dolori nostro quærenda esse, ne remediis ipsis exasperetur. (2) Cum profanis & Gentilium litteris Julianus Apostata Christianos abstinuit, arcuitque, gravissimo vulnere ab eo sauciatam rem Christianam fuisse sanctis Ecclesiæ Patribus persuasissimum fuit. De hoc argumento libellum scripsit Basilius, *De legendis Gentilium libris*, ubi ait disciplinas sæculares instar habere foliorum, quibus ornantur arbores, inumbrantur fructus & muniuntur. Dolet ille alicubi (3), quod tantum temporis consumpsisset in Philosophia: quod tamen nos nobis quidem perutile fuisse judicamus.

XII. In Ecclesia quoque Latina Tertullianus Doctores nobis aliquos ostentabit, quos tamen subvereor ne laici fuerint (4): *Quid ergo si Episcopus, si Diaconus, si Vidua, si Virgo, si Doctor, si etiam Martyr lapsus a regula fuerit, ideo hæreses veritatem videbuntur obtinere? Ex personis probamus fidem, an ex fide personas?* Inter spectabiles Ecclesiæ viros Doctores numerat, sed sejungit eos a Clero. Et infra: *Si quid tibi videtur, vel ambiguitate pendere, vel obscuritate obumbrari, est utique frater aliquis Doctor, gratia scientiæ donatus, &c.* Poterat ex Tertulliano laicus dono scientiæ cœlitus impartiri: exemplo & ipse forsan erat, utinam auspicato. Pantænus & Origenes laici adhuc Alexandriæ studiis præfuerant (5): sed & hinc Demetrii Episcopi querelæ, ut de re nova & inaudita. Et quanquam Episcopi Cæsareæ & Hierosolymæ, ad quos aculeatas ea de re litteras scripserat, rescripserint ei, ab Episcopis quandoque rogatos esse laicos doctrina singulari præditos, ut ad fidelium cœtum exhortationis verba depromerent: certissimum est perpauca ejus rei ab iis exempla proferri, nec in usum rem vocari posse. Quin & Leo I. Papa eam laicorum licentiam damnavit in Epistolis suis ad Maximum Episcopum Antiochenum, & ad Theodoretum Episcopum Cyri: *Ut præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, sive sit Monachus, sive Laicus cujuslibet scientiæ nomine glorietur.* Ne illos quidem Doctores, quorum meminit Tertullianus, probabile est, publice in Ecclesia prædicasse.

XIII. Nec Cyprianus ipse tacuit de Doctoribus, quos in Clerum videtur cooptasse (6): *Optatum cum Presbyteris, Doctoribus, Lectoribus, Doctorem audientium constituimus.* Cum Optatum ornasset Subdiaconatu, curam ei mandaverat instituendorum Catechumenorum, qui Latine *Audientes* dicebantur. Doctor ergo ille Catechumenorum Catechistes erat; & quanquam in ordine esset Subdiaconorum, vel Lectorum, doctrinæ tamen sacra illum præcellere necesse erat, cum eo ævo adulta, plerique etiam matura ætate baptizarentur, & inter Catechumenos locum haberent quandoque viri Philosophia & litteratura sæculari instructissimi. Sed quinam illi erant Cypriani Doctores, quos a Presbyteris segregat & a Lectoribus? Diaconorum ea erant Officia, quæ majorem doctrinæ copiam desiderarent. Officium porro Catechistæ, quod hic Cyprianus Lectori, vel Subdiacono adsignat, quodque supra vidimus in Ecclesia Alexandrina Presbyteris plerumque creditum, proximis post sæculis ad Diaconos traductum est. Majorinum perhibet Optatus fuisse versatum in Schola Cæciliani Archidiaconi: *In Diaconio Archidiaconi Cæciliani.* Luculentissimum *de catechizandis rudibus* libellum scripsit Augustinus ad Diaconum Carthaginensem, qui informandis Catechumenis præfectus fuerat (7): *Petisti a me, frater Deo gratias, ut aliquid ad te de catechizandis rudibus scriberem, quod tibi usui esset. Dixisti enim quod sæpe apud Carthaginem, ubi Diaconus es, ad te sæpe adducantur, qui fide Chri-*

(1) Confess. l. 1. 17. (2) Theod. L. 3. c. 4. (3) Ep. 79. (4) De Pr.
(5) Euseb. l. 6. cap. 13. (6) L. 3. Ep. 22. (7) De Cat. Rud. l. 1.

Christiana primitus imbuendi sunt, eo quod existimeris habere catechizandi uberem facultatem, & doctrinam fidei, & suavitatem sermonis. Est autem pulcherrima ea ratio & via, quam hic præit Augustinus erudiendi Catechumenos, ut vel hinc intelligas, quam non potuerit hæc provincia demandari, nisi eximiæ eruditionis viris. Vult enim Augustinus Catechumenos edoceri compendiarie totam veteris & novi Testamenti historicam dispensationem, retegique quam omnia Christi mysteriis sint fœta, omnia Christum spirent, Christum significent, promittant, repræsentent: omnia æternorum caritatem aspirent, ut unam omnium virtutum, nostrorumque in Deum officiorum medullam. At Scripturas eo modo tenere, is vero eruditionis Theologicæ cumulus est. Quanquam enim non proponantur nisi Scripturæ, sancti tamen Patres, ut germani Scripturarum interpretes, una implicantur. Ceterum cum ad catechistas accederent tum Gentilium quique peritissimi, tum ex hæreticis omnibus lectis, & utrique multa dedocendi, multa docendi essent a catechistis, hos utique necesse erat Ecclesiasticæ Traditionis & Patrum doctrinæ peritos esse. Scripsit Chrysostomus (1) ad Theodorum Diaconum, ut erudiendum illi commendaret juniorem Clericum ex Lectorum classe. Paulinus is ipse qui Ambrosii vitam edidit, se dum Lector esset, narrat operam dedisse Diacono Mediolanensi Castro, & sub eo litterarum tyrocinium posuisse. Narrat Chrysostomus cum abesset Episcopus, cumque Presbyteri innumerabiles plebis turbas unius noctis spatio baptizarent, nec necessaria simul imbuerent doctrina, Diaconum quendam amicitia sibi conjunctum, ultro curam eam suscepisse, ut turmatim tingendos erudiret, centenos, vel ducentenos simul (2). Non pauci hinc Diacono invidiam fecere, quasi ambitioni suæ magis, quam caritati serviret. Qua maledicentia ille nihil quidem a proposito deterritus est. Sed paulo post cessatum est ab ea re. Itaque non publice tunc prædicabant Diaconi, sed privatim ad cuneos hominum verba faciebant, cum se dabat occasio. Auctor quoque Commentariorum in Paulum apud Ambrosium id ipsum observat: *Nec Diaconi in populo prædicant.*

XIV. Erant ergo germanissimi Ecclesiæ Doctores Episcopi, Presbyteri & Diaconi, quibus aptandus Cæsaraugustani Concilii Canon (3): *Ne quis Doctoris sibi nomen imponat, præter has personas, quibus concessum est, secundum quod scriptum est.* Si quis ex Laicis eo nomine donati sunt, ii fuere singulari & inusitata prorsus eruditionis copia viri, qui admirationi magis esse possint, quam exemplo. Usque adeo vero desperanda semper Laicis fuit ejus nominis gloria, ut solius Episcopi primario & principaliter ea sit propria, nec nisi precario, & liberali ejus concessione potuerit utcunque Clericis aliis eo inferioribus communicari. De Episcopo sanxit Paulus (4): *Oportet Episcopum esse pudicum, hospitalem, Doctorem.* De se ipso ut Apostolo & Episcopo dixit idem Paulus, *In quo positus sum ego Prædicator & Apostolus, Doctor Gentium in fide & veritate.* De Episcopis, ut Apostolorum successoribus, & primariis Ecclesiæ Pastoribus dixit: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii.* Et alibi rursum: *Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores.* Hujusmodi Doctores, referente Luca, magno numero erant in Ecclesia Antiochena, & inter eos Barnabas, de quo non video qui dubitari possit, an fuerit Episcopus (5): *Erant in Ecclesia Antiochia Prophetæ & Doctores, in quibus Barnabas.* Certum illud & inconcussum prorsus est, docendi & prædicandi munus præ ceteris Apostolicum & Episcopale esse.

Suum sane Episcopi, sibique maxime proprium docendi & prædicandi officium esse demonstrarunt, cum Arianæ perfidiæ temporibus Oriente & Occidente toto prædicatione Presbyteros interdixere, si certo tamen id constet. Minus probarunt aliqui, Presbyteros universim conticescere jussos; fraudarique Ecclesiam eo quem ex eorum doctrina demessuisset fructu, doluerunt. At nemini dubium fuit, quin ea potestas penes Episcopos esset, concedendi, vel abnuendi, ne Presbyteri prædicarent. Ea certe prohibitio in Gallicana Ecclesia ultra annum Christi quingentesimum obtinuit, & a vero non abludit in causa fuisse Epistolam Cœlestini Papæ. Cum enim Presbyteri in Galliis Semipelagianorum errores dissemi-

(1) Ep. 155. (2) Chrysost. hom 46. in Acta. (3) Can. 7.
(4) In c. 4. Ep. ad Eph. 2. Tim. 3. 2. 1. Tim. 2. 7. Eph. 4. 11. 1. Cor. 12. 28. (5) Act. 13. 1.

seminassent, rescripsit Pontifex ad Episcopos Gallicanos, cum docere & concionari propria sit & amplissima Episcoporum dos & gloria, inconsultum esse, quod ab eis impune sinerentur Presbyteri tam audacter eo munere fungi: *Vestræ dilectioni justius imputamus, quando illi Presbyteri supra vos habent copiam disputandi. Legimus super Magistrum non esse discipulum; hoc est, non sibi debere quenquam ad injuriam Doctorum vendicare doctrinam. Quid illic spei est, ubi Magistris tacentibus, hi loquuntur, qui si ita est, eorum discipuli non fuerunt? Sciant se, si tamen censeantur Presbyterii dignitate, vobis esse subjectos. Quid in Ecclesiis vos agitis, si illi summam teneant prædicandi?*

XV. Quin & ipsum catechizandi munus penes Episcopos erat. Libelli Augustini *De Symbolo ad Catechumenos*, eas partes ipsum obiisse declarant. Per illos enim quadraginta dies qui solemni Baptismi celebrationi præibant, ab Episcopis expiabantur & erudiebantur selecti ex Catechumenis ii qui *Competentes* & *Electi* vocabantur, quod proximo festo Paschæ vel Pentecostes die in Occidente quidem essent baptizandi. Liber autem *de Catechizandis rudibus*, quod jam diximus, satis prodit disertissimos quosque Catechistas ab Episcopis addidicisse artem & disciplinam Catecheticam. Huc forsan spectant illi apud Eusebium Catechistæ, ubi Dionysius Alexandrinus Episcopus, grassantes ut Millenarios, seu Chiliastas in Provincia Ægypti Arsinoitide compesceret (1), *Convocavit Presbyteros & Doctores fratrum, qui erant in vicis.* Συγκαλέσας τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ διδασκάλους τῶν ἐν ταῖς κώμαις ἀδελφῶν.

CAPUT XCIII. *P.2.l.2.c.26.*

De Scholis in Gallia a Clodovæo ad Carolum Magnum.

I. Scholæ a Concilio Vasionensi institutæ in ædibus Parochorum ruri.
II. III. Scholæ in ædibus Episcopalibus & in Monasteriis.
IV. Schola Clerici ab Episcopo delegati.
V. Schola Archidiaconi.
VI. Quæ in his Scholis studia ferverent, Psalmorum, Scripturarum?
VII. VIII. IX. De humanioribus litteris.
X. Reges ipsi incumbebant litteris. Studia linguarum.
XI. Schola Cæsarii, & quanta ibi copia Clericorum, in pervolutandis Patribus, maxime in Augustino versatorum.
XII. Quid præscribant Monasticæ Regulæ de Scholis Monasteriorum?

I. Scholæ veluti quædam erant Seminaria, in quibus Clerici a Clericis aliis ad virtutum cultum & ad sacras Litteras instituebantur. Jussit Concilium Vasionense II. ad imitandam Italiæ laudatissimam consuetudinem, ut Parochi ruris suis in ædibus quantos possent juniores Clericos sibi adjungerent, non conjugatos, ut filios alerent, decantandis Psalmis, meditandis Scripturis, excolendisque virtutibus ita fingerent & informarent, ut dignos quandoque possent habere successores (2): *Placuit ut omnes Presbyteri qui sunt in Parochiis constituti, secundum consuetudinem, quam per totam Italiam satis salubriter teneri cognovimus, juniores Lectores, quantoscunque sine uxore habuerint, secum in domo, ubi ipsi habitare videntur, recipiant: & eos quomodo boni Patres, spiritaliter nutrientes, Psalmos parare, divinis lectionibus insistere, & in lege Domini erudire contendant, ut & sibi dignos successores provideant, & a Domino præmia æterna recipiant.*

II. Ex Concilio quoque II. Turonensi perspicuum est Episcopales ædes scholas fuisse, quas incolerent cum Episcopo Presbyteri & Diaconi, & ceteri minores Clerici, ut sub Episcopi magisterio Litterarum sacrarum & virtutum vel tyrocinia ponerent, vel ad culmina ipsa evolarent (3): *Licet Episcopus, Deo propitio, Clericorum suorum testimonio castus vivat, quia cum illo tam in cella, quam ubicunque fuerit, sui habitent, cumque Presbyteri & Diaconi, vel deinceps, Clericorum turba juniorum, Deo Auctore conservent, &c.*

III. Præter has scholas, vel ruris apud Parochos, vel in Episcopali & civitate & Palatio, erant & aliæ in Monasteriis, in quibus vetat Turonense illud ipsum Concilium, ne cellulis separatis habitent Monachi, ubi vel soli, vel duo, tresve simul agant; quin & jubet ut omnes in eodem conclavi cubent, ut in omnes excubet, omnes observet seu Abbas, seu Præpositus, aliis

[1] Eus. l. 7. [2] Can. 11. [3] Can. 12.

aliis aliisve vicissim aliquid legentibus quod ad pietatem conducat. Quæ ad corporum castimoniam fiunt excubiæ, eæ ad animarum quoque salutem sint conducibiles (1): *Sed Schola labore communi construatur, ubi omnes jaceant aut Abbate, aut Præposito gubernante, ut dum duo vel tres vicissim legant & excubent, alii consolentur: ut non solum sit custodia corporum, sed & surgat pro lectione assidua profectus animarum*. In his ergo locis somno capiendo destinatis pervigiles agebantur vicissim excubiæ, & interim lectitabatur semper aliquid, quod in rem esse posset. Quo factum est, ut a Concilio non Dormitorium, sed *Schola* diceretur.

IV. Quartum Scholæ genus indigitat Gregorius Turonensis, cum ait Etherium Lexoviensem Episcopum omnes civitatis suæ puerulos Clerico, quem ex captivitatis vinculis redemerat, concredidisse, ut eos litteras doceret (2): *Profert se litterarum esse Doctorem, promittens Sacerdoti, quod si ei pueros delegaret, perfectoe eos in litterie redderet. Gavisus auditu Sacerdos, pueros civitatis colligit, eique ad docendum delegat*.

V. His accedit Archidiaconi Schola notissima, quam designasse videtur idem Gregorius Turonensis, cum ait ab Episcopo Innocentio Clericum, quem Tonsura sacra donarat, mox Archidiacono commendatum (3): *Suscepto Innocentius Episcopus puero, totondit comam capitis ejus, deditque eum Archidiacono Ecclesiæ suæ*. Archidiacono enim cura imminebat & sollicitudo institutionis Clericorum minorum. Unde idem Gregorius de Archidiacono Nemausensi (4): *Erat hic Joannes nomine, valde religiosus, & in Archidiaconatu suo studium docendi parvulos habens*. Quod ipsum idem alibi insinuat de Archidiacono Burdigalensi.

VI. Quod ad studia quæ in his scholis celebrabantur, præter ea quæ diximus supra ex Concilio Vasionensi, de Psalmis & Scripturis, idem Gregorius Turonensis de juvene Leobardo disserens, non Senatoriæ quidem, sed perillustris tamen prosapiæ, ait eum scholas frequentasse, Psalmos addidicisse, atque ita Clericatui quodammodo præclusisse (5): *Qui tempore debito ad scholam cum reliquis pueris missus, quempiam de Psalmis memoria commendavit, & nesciens se Clericum esse futurum, jam ad Dominicum parabatur innocens ministerium*. Narrat idem ipse, ut B. Nicetius, qui ad Lugdunensem postea Episcopatum ascitus est, ab infantia sacris Litteris addictus fuerit: *Summa nutritum diligentia Litteris Ecclesiasticis mandavit institui genitrix*. Inde vero suscepto Presbyteratu, anno ætatis trigesimo, sacris Litteris edocendis, ut præfuerit, maxime Psalmis, & jugi orationi, in illis quidem ædibus, quas incolebat (6): *Illud omnino studebat, ut omnes pueros, qui in domo ejus nascebantur, ut primum vagitum infantiæ relinquentes, loqui cœpissent, statim litterae doceret, ac Psalmis imbueret, scilicet ut ingressui tale jungeretur psallentium, tam antiphonis, quam meditationibus diversie, ut devotio flagitabat, animum posset implere*.

VII. Qui sæcularibus etiam dignitatibus addicendi erant juvenes, ii primævum tamen pueritiæ florem, primaque litterarum rudimenta Psalmis ediscendis dicabant: inde ad alia prorepebant studia, ei quam optassent sorti contentanea. Vide quid scripserit idem Gregorius de Senatoris filio, & de servo qui ei adjunctus fuerat studiorum socius & commilito (7): *Nam de operibus Virgilii, Legis Theodosianæ libris, arteque calculi, adprime eruditus est*. Austregisillus, de quo mox plura, sacris primo Litteris imbutus est a teneris annis, inde ad Aulam perductus est Regis Guntranni, cui illum parens dicabat: *Cum in pueritia sacris Litteris fuisset institutus, in obsequio Regis deputatur a patre*.

VIII. Nec abnuerim Clericos ipsos, illibata Ordinis sui sanctimonia, artes etiam illas & disciplinas delibasse, quæ profanæ non sunt, nisi cum solæ sunt, nec finibus iis usibusque inserviunt, quibus religio & pietas promovetur. Austregisillus Archiepiscopus Bituricensis a Theodorico Rege donari sibi flagitavit Sulpitium, cognomento Dulcem, ut Tonsura initiatus, in Ecclesia doceret eo fructu & successu, quo hactenus privatus fecerat; utque dignitatis & auctoritatis plusculum docenti conciliaret, Diaconatum ei contulit. Eo gradu Sulpitius postea ad Archiepiscopatum Bituricensis Ecclesiæ evectus est (8): *Austregisillus a Principe Theodorico obtinuit, ut lice-*

(1) Can. 24. (2) L. 6. c. 36. (3) L. 10. c. 8. L. 2. de Mir. c. 78. (4) Vitæ Patr. c. 9.
(5) Ib. c. 20. (6) Ib. c. 8. (7) L. 4. c. 46. (8) Sur. die 17. Jan.

liceret ipsi, sancto Sulpitio docendi in Ecclesia munus deferre; videbat enim doctrinae gratia multos ad eum confluere. Annuit sine mora Rex, ut tonsis capillis in Clerum ille transiret. Itaque per gradus ad altiora promotus, etiam Leviticum est adeptus ministerium.

IX. Veri autem simillimum est, saeculares a Clericis litteras adhibitas non fuisse, nisi ut hinc incitamenta captarent ad pietatem. Concilium Arelatense II. vult, ut possit Episcopus, quos instituerit laicos, eos sibi vindicare, ac si eos ordinasset (1): *Si quis saecularium amore religionis se ad quemcunque Sacerdotum crediderit conferendum, ipse sibi eum, quem erudiendi gratia susceperit, vindicabit.*

X. Reges ipsi Galliae non patroni tantum & fautores, sed & studiosi cultoresque fuere litterarum. Childebertum primum notat Fortunatus Latinae linguae sibi peritiam comparasse. Chilpericum Gregorius Turonensis litteris & disciplinis adprime instituit; in deliciis maxime illi fuisse docet Poeticen; ab eo additas Alphabeto quinque litteras duplices Graecorum; denique in ipsa Theologiae penetralia invasisse (2). Affirmat idem alibi (3) Regem Guntrannum Aureliae exceptum fuisse a grege juvenum, qui laudes ejus concelebrabant, alii Syriaca, alii Hebraica, alii denique Latina lingua: *Processit ei obviam immensa turba cum signis atque vexillis, canentes laudes, & hinc lingua Syriaca, hinc Latinorum, hinc etiam ipsorum Judaeorum in diversis laudibus varia concrepabat.* Ea linguarum peritia Ecclesiae amplitudini maxime conducebat, ut quae Catholica cum sit toto orbe terrarum, linguis prorsus omnibus divinas laudes decantat. Confluebant & in Gallias Syri, mercimonii causa. Unde alibi idem Gregorius refert Eusebium Syrum ex Mercatore Episcopum Parisiensem factum parum propitiis Canonibus, Scholam, hoc est, Clerum praedecessoris sui dissipasse, & subrogasse Syros (4): *Eusebius quidam negotiator genere Syrus, multis datis muneribus subrogatus, accepto Episcopatu, omnem scholam decessoris sui abjiciens, Syros de genere suo Ecclesiasticae domui ministros statuit.* Planum hic est Scholae nomine Clerum omnem designari, maxime vero Palatii Episcopalis. Non solum ergo Lectorum seu Cantorum Collegium eo nomine insigniebatur, ut liquet ex Epistola sancti Remigii ad Tungrensem Episcopum (5): *Primicerium Scholae clarissimae, militiaque Lectorem.* Clero vero Episcopalis civitatis universo inhaesisse scholae nomen, propter frequentia litterarum studia, nihil prohibet credere.

XI. Huic de scholis Gallicani Cleri dissertatiunculae nostrae addenda illa praestantissimorum Theologorum schola, cujusmodi erant Episcopi, Presbyteri & Diaconi, quos misit Caesarius Arelatensis Archiepiscopus, vice sua Concilio Valentino affuturos, & incomparabilis Praesulis Augustini doctrinam adversus obtrectatorum maledicentiam tuituros. Praecellentissimi hi Caesarii alumni, qui alumnum se ipse Augustinianae doctrinae profitebatur, in Concilio Valentino hocce de victrice Christi gratia decreverunt, quibus rursum victrix ea gratia Christi de adversariis triumpharet (6): *Misit Caesarius praestantissimos viros de Episcopis, cum Presbyteris & Diaconis, inter quos etiam Cyprianus Tolonensis Episcopus, Antistes magnus & clarus enituit, omnia quae dicebat, de divinis utique Scripturis firmans, & de antiquissimis Patrum institutionibus probans &c.* Haec ex ipsis vitae Caesarii Scriptoribus, ejusdemque discipulis. Hinc porro enitescit, quam hi Episcopi, Presbyteri Diaconique exercitati tritique essent in lectione Scripturarum & Patrum, maxime vero Augustini, de quo Caesarius ajebat: *Scitis quantum dilexi catholicissimum ejus sensum.* Ideo & secundum eos pronuntiavit Sedes Apostolica in his controversiis finiendis (7): *Bonifacius Papa ea colluctatione comperta, prosecutionem sancti Caesarii Apostolica auctoritate firmavit.*

XII. Bene multa nobis suppeditassent Monasteriorum scholae, nisi nosmetipsos nostrae quandoque jam puderet prolixitatis. Unum dicam ex Regula sancti Ferreoli, nulli per eam fas esse illitterato, Monachum se profiteri. Jubet autem illa, ut memoriae studiosissime mandaverint Psalterium, hisque ut se coelestibus oblectent Canticis, etiam tum cum ruri oves pascunt (8): *Omnis qui nomen vult Monachi vindicare, litteras ei ignorare non liceat, quin etiam Psalmos totos memoriter teneat, &c. Similiter his qui pastores pecorum, ut est moris, de congregatione*

(1) Can. 55. (2) Hist. l. 5. c. 45. (3) L. 8. c. 1. (4) L. 10. c. 26.
(5) Ep. 4. C. Gall. T. 1. p. 205. (6) L. 1. c. 30. (7) L. 1. c. 22. (8) Cap. 11.

stione mittentur, cura erit vacare Psalmis, ut ceteri, &c.

Regula Magistri horas designat maxime hybernas, que operi manuum minus accomodatæ sunt, easque impendi præcipit lectioni, scribendi labori, meditationi Scripturarum, edifcendo memoriter Psalterio (1), partito agmine toto in Decurias, & præstituto singulis Decuriis Lectore, quem ceteri audiant. Quin & dum labori ipsi manuum insistitur, jubet laborantibus lectitari aliquid a non laborantibus, ut dum manus vacant terreno operi, assurgat animus ad cœlestium contemplationem: *Ideo ordinavimus quotidie laborantibus legi, ut cum a malis tacemus, de bonis audimus & loquimur, nunquam peccemus. Ipse namque frater legat, quam Abbas per aliquam impossibilitatem necessitatis non posse laborare cognoverit.*

CAPUT XCIV. *P. 2. l. 2. c. 27.*

Scholæ Hispanicæ, & Africanæ, per eadem mediæ ætatis sæcula VI. VII. & VIII.

I. Tria Scholarum genera instituta, vel confirmata a Conciliis Hispaniæ, & quam pio juvenes in iis instituerentur.

II. Erat & in Palatio Episcopi Schola.

III. Quæ ibi artes, quæ litteræ excolerentur?

IV. Scholarum harum omnium connexio & subordinatio,

V. De Scholis Monasteriorum ex Isidoro.

VI. In Fulgentio adumbrata effigies pulcherrima studiorum, quæ in Africa commendarentur infantibus, Monachis, Clericis, Episcopis.

VII. Pluris ille faciebat lectionem, quam manuum laborem, etiam in Monachis.

I. Florebant in Hispania quoque, ut & in Gallia, Scholæ. Ilerdense Concilium in uniuscujusque Clerici privata domo scholam excitare videtur, cui filii, servique omnes discipuli assignantur (2): *Nullus Clericorum servum, aut Discipulum suum, ad Ecclesiam confugientem extrahere audeat, vel flagellare præsumat.* Nemo nescit eo ævo has particulas *aut*, promiscue, & eodem sensu plerumque fuisse habitas. In Concilio Toletano II. præceptum est, ut pueri qui recentes ab ubere Clero oblati dicatique fuissent, privata in domo simul omnes a Præceptore sibi proprio instituerentur, in eosque exsomnis vigilaret Episcopus (3): *Quos voluntas parentum a primis infantiæ annis Clericatus officio manciparis, statuimus observandum, ut mox cum detonsi, & ministerio Lectorum contraditi fuerint, in domo Ecclesiæ sub Episcopali præsentia a Præposito sibi debeant erudiri.*

Instituta, vel confirmata est in Concilio Toletano IV. alterius generis Schola, seu mavis Seminarium puberum, aut etiam majorum, ut unam domum omnes, unam noctu aulam omnes simul incolerent, ut ne vel ad punctum temporis oculos effugerent Rectoris & Magistri. Is successus, ex excubiæ id præstabant, ut præfervida juventus ardorem suum & industriam ad sacrarum litterarum studia conferret (4): *Ob hoc constituendum oportuit, ut si qui in Clero puberet, aut adolescentes existunt; omnes in uno conclavi atrii commorentur, ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in Disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo Seniori, quem & Magistrum disciplinæ, & testem vitæ habeant.* In Monasteria ablegabantur, si qui ex his adolescentibus minus morigeri essent Rectori suo, vel legibus Scholæ: *Qui his præceptis resultaverint, Monasteriis deputentur, &c.*

II. Præter hæc tria genera Scholarum, erant & in singulis Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum domibus singulæ Scholæ. Coguntur enim hujus ipsius Concilii decretis, socios semper habere secum Clericos alios, & innocentiæ suæ testes, & virtutum imitatores (5): *Placuit ut quemadmodum Antistites, ita Presbyteri, & Levitæ, quos forte infirmitas aut ætatis gravitas in conclavi Episcopi manere non sinit, ut iidem in Cellulis suis testes vitæ habeant, vitamque suam sicut nomine, ita & meritis teneant.*

III. Quo ita constituto, jam arduum non erat, ad illum mediocris eruditionis gradum exurgere, quem Concilium VIII. Toletanum desideravit a Clericis: Psalterium nempe, & Sacramentorum administrationem ut addidicissent (6): *Ut nullus cujuscunque dignitatis Ecclesiastica percipiat deinceps gradum, qui non totum Psalterium vel Canticorum usualium & Hymnorum, sive babtizandi perfecte noverit supplementum.*

(1) Cap. 50. (2) Can. 8. (3) Can. 1. (4) Can. 2. (5) Can. 22. (6) Can. 8.

tum. Hæc erat ut opinor doctrina, qua his in Seminariis imbuebantur: *Ad sacra mysteria tractanda solus is accedat, quem morum innocentia & litterarum splendor reddunt illustrem*. Innovatum est id Decretum in Concilio Toletano XII. præceptumque Metropolitano, ut Episcopis, ut omnes suæ jurisdictioni obnoxios compellerent in studia Scripturarum tantum operæ, industriæque & contentionis ponere, quantum necesse est, ut primum ipsi cœlesti infundantur veritatis & caritatis imbre, quo & alios mox irrigare possint (1): *Qui officium prædicationis suscepimus, nullis curis a divina lectione privemur. Nam quorundam mentes Pontificum, ita corporis otio a lectionis gratia secluduntur, ut quid doctrinæ subditis exhibeat gregibus, non inveniat præco mutus. Insistendum ergo semper erit majoribus, ut quos sub regiminis sui cura tuentur, fame verbi Dei perire non sinant. Sic Metropolitanis in confinitimos, cæterosque Ecclesiasticis Ordinibus deditos; si confinitimis in commisso sibi Religiosorum numero vigilandum est, qualiter nescientia telium divinæ legis traditionibus imbuatur. Ita ut indesinenti sollicitudine Prælatus quisque subditos quærens, aut profectum eorum lætabundus agnoscat, aut nescientiam sine arrogantia instruat*.

IV. Erant ergo in Episcopalibus Hispaniæ civitatibus duæ Scholæ numerosiores: altera eorum quos parentes tenellos & impuberes obtulerant Ecclesiæ: altera juniorum omnium Clericorum usque ad Diaconatum. At cum præterea Episcopi, Presbyteri, Diaconique tenerentur domi habere testes vitæ & conversationis Clericos aliquos, videri possint hæ Scholæ totidem fuisse. Censor invigilabat Episcopus in omnes Diœceseos suæ Clericos, Metropolitanus in omnes Episcopos Provinciæ, ut omnes acueret, compelleretque ad studia tam necessaria, quam præclara: *Aut a majoribus ad lectionis exercitia cogantur inviti*. Quæ censorum diligentia Scholarumque industria non facile dictu est, quam promovendis studiis sacris idonea esset.

V. Edisseruit elegantissime Isidorus Hispalensis (2) Regulas studiorum, & litteraturæ, fidelibus usitatæ, quæ nimirum Scholis Hispanicis proponerentur. In Regula Monachos ipsos suos jussit cujusque diei partem impendere lectioni, prohibitis tamen libris Paganorum, & Hæreticorum (3): *Gentilium libros, vel Hæreticorum volumina Monachus legere caveat. Melius est enim eorum perniciosa dogmata ignorare, quam per experientiam in aliquem laqueum erroris incurrere*. Vel ipso tamen Isidori exemplo, & Originum ejus plus satis constat, nequaquam illi persuasum fuisse eadem profanorum librorum abstinentia astringi debere Clericos prorsus omnes. Leander frater ejus Archiepiscopus & ipse, vel ipsis Monialibus continuas & infatigabiles præcepit vices & alternationes orationis & lectionis (4): *Lectio tibi sit assidua, jugisque oratio. Dividantur tibi tempora & officia, ut postquam legeris, oret; postquam oraveris, legas*. Inculcaverat etiam lectionem pene omnium veteris instrumenti librorum, una insinuans, qui litteræ occidenti superfendi deberet spiritus & intellectus vivificans: *Merito isti libri prohibiti sunt legere carnalibus, hoc est, Heptateuchum, & Cantica Canticorum: ne dum eos spiritualiter nesciunt, libidinis ac voluptatum incitamento solvantur*.

VI. Suo antedicta exemplo firmabit beatus Fulgentius, & quæ potissimum in Africanis Ecclesiis frequentarentur studia addocebit. Quod jure mireris, religiosa & pia mater voluit, ut a litteris Græcis ipse auspicaretur, nec ante passa est elementis imbui linguæ Latinæ, quam memoriter edidicisset omnes Homeri libros, & linguæ Græcæ absolutissimam assecutus esset perfectionem (5): *Quem religiosa mater, moriente celeriter patre Græcis litteris imbuendum primitus tradidit, & quandiu totum simul Homerum memoriter reddidisset, Menandri quoque multa percurreret, nihil de Latinis permisit litteris edoceri: volens eum peregrinæ linguæ teneris adhuc annis percipere notionem, quo facilius posset victurus inter Afros locutionem Græcam, servatis aspirationibus, tanquam ibi nutritus, exprimere. Nec fefellit matrem piam cauta provisio; sic enim quoties ei Græce loqui placebat, post longam consuetudinem locutionis ejus & lectionis, non inconditis sonis verba proferebat, ut quasi quotidie inter Græcos habitare putaretur. Litterarum proinde Græcarum percepta scientia, Latinis litteris quas Magistri Ludi docere consueverunt, in domo edo-*

(1) Can. 2. (2) Sent. L. 3. c. 8. (3) Reg. c. 9. (4) Reg. c. 6. 7.
(5) Fer. invit. Fulg. c. 1.

edoctus, artis etiam Grammaticæ traditur auditorio. Hæc primordia fuere studiorum Fulgentii. Qui sibi deinceps, & hac etiam ætate nostra eandem proposuere regulam instituendæ juventutis, & extraneis primum imbuendæ linguis, antequam vernacula, non possunt ii luculentiorem sibi formam ullam exhibere, vel scopum, quam Fulgentii imitandi. Unde & Fulgentius ipse cum se postea in Monasterium abdidisset, Scholarum præfectura illico donatus est, fratrumque magisterium capessivit (1): *Docendis fratribus peculiariter vacabat, &c. Supervenientibus fratribus verbum Dei singulariter prædicabat.* Latitare se posse speravit ille aliquando in alio Monasterio ad quod confugit, sed & ibidem mox eadem illi inflicta est sarcina, *Lectioni in Cellula frequenter cum fratribus insistebat*. Quo fervore æstuaverit postea in Episcopatu ad inflammanda Cleri studia, non ex eo tantum conjicies, quod de Monasticis ejus ante scholis diximus, sed & ex iis quæ postea dum exularet in Sardinia Insula excitavit studiis. Duos enim alios Episcopos, Clericosque & Monachos complurimos in unum secum cœtum coegit, ubi in commune omnes simul orationi & lectioni, precibus librisque vacabant. Denique non multo post tempore ex ea schola oracula, & responsa ad quæstionum implicatarum enodationem expectabantur (2): *Similitudinem magni cujusdam Monasterii, Monachis & Clericis adunatis, sapienter effecit. Erat quippe eis communis mensa, commune cellarium, communis oratio simul & lectio, &c. Domus illa tunc Calaritanæ civitatis oraculum fuit, &c. Divinam volentibus audire diligentius lectionem, ministrabat ibi Dominus plenissimæ expositionis ædificationem. Delectabat nobiles viros, si fieri posset, quotidie beatum Fulgentium cernere disputantem, &c.*

VII. Denique lectionem & doctrinam sacram Fulgentius arctioris esse necessitatis arbitrabatur, etiam in regenda Monasteriorum disciplina, quam laborem manuum (3): *Laborantes fratres, & opera carnalia indefessis viribus exercentes, lectionis autem studium non habentes, minus diligebat, nec honore maximo dignos judicabat. In quo autem fuisset scientiæ spiritalis affectus, etiamsi virtute corporis destitutus operari manibus nunquam posset, ab eo peculiariter habebatur dilectus & gratus.* Si amantiores lectionis quam laboris Monachos iis anteponebat Fulgentius, qui laboris patientissimi, a lectione alieni essent: quanto vehementiori studio urgebantur ab eo Clerici, ut toti se in sacras litteras abderent.

CAPUT XCV. *P.2.l.2.c.28.*

De Scholis Italiæ, Angliæ, Orientis, per eadem mediæ ætatis sæcula VI. VII. & VIII.

I. *Scholæ urbis Romæ.*
II. *Schola Palatii Pontificii.*
III. *Quas ibi disciplinas Gregorius excoleret?*
IV. *Episcopos litteris abstinere volebat sæcularibus.*
V. *De Bibliotheca Vaticana.*
VI. *Scholæ Italicæ maxime in Monasteriis Beati Benedicti.*
VII. *Regula beati Benedicti vacare jubet lectioni.*
VIII. *Operam navabant litteris humanioribus, ante quam Clero se, vel Monasteriis dedicarent.*
IX. X. XI. XII. *Scholæ Anglicanæ exortæ a Scholis Galliæ, Italiæ, Romæ, Hiberniæ, ipsius etiam Græciæ. Quæ ibi studia? Abbates iidem Doctores erant.*
XIII. *De Scholis Germaniæ.*
XIV. *De Scholis Orientis.*
XV. *Luculenta tabella Scholarum Christianarum, ex pio doctoque Cassiodoro.*

I. AD Italicarum formam suas Gallia finxit Scholas, ut ex Vasionensi II. Concilio jam ostendimus. Cum Arator Ecclesiæ Romanæ Subdiaconus historiam Apostolicam versibus Heroicis pepigisset, obtulissetque Vigilio Papæ, Romani nobiles & doctrinæ amantes Pontificem exorarunt, ut publice carmen illud recitaretur. In Ecclesia S. Petri ad vincula confluxere Cleri, Populique spectabiles quique, quorum plausibus præcibusque, ut illustriora quæque loca iterum iterumque legerentur, factum est, ut legendis duobus ejus opusculi libris quatuor dies consumpti sint (4): *Litterati omnes rogaverunt, ut juberet publice recitari, &c. Reli-*

(1) C. 8. 18. 20. (2) C. 20. (3) C. 27.
(4) Bib. P. T. 8. p. 700. Baron. an. 535. n. 89. 92.

Religiosorum simul ac Laicorum nobilium, sed & e populo diversorum turba convenit. Atque adeo Aratore Subdiacono recitante, distinctis diebus, ambo libri quatuor vicibus sunt auditi. Cum unius medietas libri tantummodo legeretur, propter repetitiones assiduas, quas cum favore multiplici postulabant. Erat tunc & Ecclesia, & urbs Romana instar mirandæ cujusdam Scholæ, doctis viris cujuscunque sortis & ætatis frequentissimæ. Consilium olim ceperat Agapetus Papa fundandæ & excitandæ in Urbe Scholæ Theologicæ, ubi divinæ Scripturæ elucidarentur. Ita perhibet Cassiodorus, qui tam pium ipsemet consilium Pontifici insusurraverat, cuique vel maxime doluit, quod tam præclaram spem bellorum calamitates intercepissent. Docet idem Nisibi in Syria Judæ's Scholam ejusdem generis fuisse, ubi Scripturis commentandis vacabant.

II. Perstrinxi jam alibi Gregorii Magni Palatium Pontificium, in quod ille doctissimos quosque accersiverat ex Clero, & ex Monasteriis, quorum plerique postea Episcopalibus sedibus ornati sunt, & ornamento vicissim fuere. Ex iis Æmilianus Notarius Homilias ejus collegit, Paterius Notarius ex omnibus ejus operibus Excerpta luculentissima edidit, Petrus Diaconus in ejus Dialogis confabulator ab eo inducitur, Claudius Abbas Commentarios consarcinaverat in multos Scripturæ libros, ex iis quæ a Gregorio disputante audisse se sperabat (1): *Claudius Abbas Classitanæ civitatis, de Proverbiis, de Canticis Canticorum, de Prophetis, de libris Regum, deque Heptateuco; Papa disputante, multa licet non eodem sensu composuit.* Viderint docti, quæ in libros Regum & in Cantica Canticorum circumferuntur scripta, sub nome Gregorii, & quæ illi adjudicant emunctioris naris censores, an ea possint Claudio huic Classensi Abbati tribui.

III. Erat tunc Roma domicilium Disciplinarum omnium sacrarum, & Schola litterarum florentissima sicut & Artium; linguæ autem potissimum Latinæ ibi puritas & elegantia colebatur, ut auctor est idem Joannes Diaconus in vita Gregorii (2): *Videbantur passim cum eruditissimis Clericis adhærere Pontifici religiosissimi Monachi, &c. Tunc rerum sapientia Romæ sibi templum visibiliter quodammodo fabricarat, & septemplicibus artibus veluti columnis nobilissimorum totidem lapidum, Apostolica Sedis atrium fulciebat, Nullus Pontifici famulantium barbarum quodlibet in sermone, vel habitu præferebat; sed togata, Quiritium more, seu trabeata Latinitas suum Latium in ipso Lateali Palatio singulariter obtinebat. Refloruerant ibi diversarum artium studia.*

IV. Ita sanctissimi Pontificis studio, florebant Romæ, in ipso Pontificio Palatio, inter Clericos Monachosque artes omnes, quas vocant Liberales: & tum maxime Liberales dicend r, cum Christo & liberatrici veritati ancillarentur. Episcopos tamen, ut idem auctor est, interdicebat Gregorius lectione Gentilium Scriptorum (3): *Omnes omnino Pontificos a lectione librorum Gentilium Gregorius inhibebat.* Diximus supra de Desiderio Episcopo Gallo, quem graviter objurgavit Gregorius, quod litteris Ethnicorum se dederet. Objurgatus est ab eodem Pontifice Episcopus Salonitus, quod lectioni non incumberet, nec quæ sui essent muneris perdisceret: *Nam quia nequaquam lectioni studeas, nequaquam exhortationi invigiles, sed ipsum quoque usum Ecclesiastici Ordinis ignores &c.*

V. Ecclesiasticarum Disciplinarum penu locupletissimum jam habebatur Vaticana Bibliotheca. Ei præfectus tunc fuisse videtur Primicerius Scholæ Notariorum. Quippe huic servandum commendavit Vigilius Papa Aratoris Poema Apostolicum: *Viro venerabili Primicerio Scholæ Notariorum, in Scrinio dedit Ecclesiæ collocandum.* Ei porro Bibliothecarii officio tantum postea dignitatis accessit, ut ea etiam Cardinalis Episcopus Ostiensis honestari se sentiret sub Leone IV. Pontifice (4): *Cum Megistus Ostiensis Episcopus, & Apostolicæ Sedis Bibliothecarius, &c.*

VI. Ad Scholas venio Monasteriorum Italiæ. De beato Benedicto testatum facit Gregorius, conversionis suæ primordia illum insignivisse, litterarum ac studiorum incuria & despicientia, atque adeo in secessum & Monasteria sua intulisse peritissimam imperitiam nugatoriarum sæculi scientiarum, & ejus generis sapientiam, quam mundi sapientes ne delibassent quidem (5): *Despectis itaque litterarum studiis, relicta domo*

(1) Joan. Diacon. in Gr. vit. l. 2. c. 11. 12.
(2) C. 12. 13.
(3) L. 3. c. 33. 34.
(4) *L. 4. c. 86.*
(5) L. 2. Dial. Pr.

domo, rebuſque patris, ſoli Deo placere deſiderans, ſanctæ converſationis habitum quæſivit. Receſſit igitur ſcienter neſcius, & ſapienter indoctus. Hanc ſemel profeſſus Benedictus ſæcularium omnium ſcientiarum neſcientiam, nemini non videretur ſuis e Monaſteriis ſtudia prorſus omnia, Scholaſque longe amandaturus fuiſſe. Et totum contra tamen eſt. Cum enim aggreſſus ſit puerorum, maxime nobilium, a teneris annis inſtitutionem, non potuit non tot Scholas, quot Monaſteria conſluxiſſe (1): *Cœpere tunc ad eum Romæ urbis nobiles & Religioſi concurrere, ſuoſque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare*. Ad id certe Benedictus Monachos ſuos exemplo imbuit ſuo, ne ita privatæ ſtuderent ſaluti, quin ceteris quoque conſulerent, Chriſto & pietati lucriſaciendis, immo & Gentilibus ad Eccleſiam adgregandis (2): *Commorantem circumquaque multitudinem prædicatione continua ad fidem vocabat*. Sacrarum ergo ſtudiis litterarum ſuos ut addiceret, neceſſum prorſus erat. Denique auctor eſt ipſe Gregorius, non minus ſcientia quam ſanctitate floruiſſe Benedictum, & ipſam ejus Regulam, tum innocentiæ morum, tum cœleſtis cujuſdam ſapientiæ illuſtre cum primis monumentum eſſe (3): *Hoc nolo te lateat, quod vir Dei inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinæ quoque verbo non mediocriter fulſit. Nam ſcripſit Monachorum Regulam diſcretione præcipuam, ſermone luculentam*.

VII. Hac enim vero Regula ſua ſanctiſſimus Legislator, ſuos jubet, orationem lectione, lectionem opere manum interpolare: ut otium fugiant & inertiam, quo non alia capitalior virtutum adverſaria; ut pluſculum otii inſumant Lectioni Quadrageſimæ tempore, Dominicos denique dies ut totos lectioni, orationique impendant (4): *Otioſitas inimica eſt animæ, & ideo certis temporibus occupari debent fratres in labore manuum, certis item horis in lectione divina, &c. In diebus Quadrageſimæ accipiant omnes ſingulos codices de Bibliotheca, quos per ordinem ex integro legant. Qui codices in capite Quadrageſimæ dandi ſunt, &c. Dominico die lectioni vacent omnes, exceptis his, qui variis officiis deputati ſunt.* Conſtituti ſunt denique a B. Benedicto, qui Monaſterium obambularent, obſervarentque an Monachi præſcriptis ſibi quiſque lectionibus vacarent: *Ante omnia ſane deputentur unus, aut duo ſeniores, qui circumeant Monaſterium horis, quibus vacant fratres lectioni; & videant ne forte inveniatur frater acedioſus, qui vacat otio, aut fabulis, & non eſt intentus lectioni*.

VIII. In dubium eſt autem, quæ in Clero, quæ in Monaſteriis colebantur ſtudia, ea ſacra & religioſa fuiſſe. At vero antequam inecterent ſe laqueis ſacræ hujuſmodi profeſſionis, non iniquo ferebatur animo, ſi juvenes humaniores litteras imbiberent, quibus aliquando velut Ægyptiorum ſpoliis cœleſtem Hieroſolimam locupletarent. Ea duo ſic confirmat Ennodius in Epiſtola ad eam exerata matronam, quæ filium ante Monaſticæ profeſſioni devoverat, quam liberalibus artibus tingeretur (5): *Intercepiſti noſtrum, neſcio quem ſecuta, conſilium; nam parvulum tuum, quem ſtudiorum liberalium debuit cura ſuſcipere, ante judicii convenientis tempora, religionis titulis inſigniſti. Veneranda quidem Eccleſiaſtici forma ſervitii, ſed quæ ad duas partes animum non relaxet. Unum & difficile iter eſt, quo itur ad Chriſtum: nec occupatos multipliciter aliquando vita arcta ſuſcepit. Properantes ad ſe de diſciplinis ſæcularibus ſalutis opifex non refutat: ſed ire ad illas quenquam de ſuo nitore non patitur. Jam ſi eum mundo ſubſtraxeras; mundi in eo ſchemata non requiras. Erubeſco Eccleſiaſtica profitentem, ornamentis ſæcularibus expolire*. Sunt hæc omnino pulcherrima, validiſſimaque, ut illud expugnetur, qui ſemel ſe Clericatui dicaverint, non debere eos arctam Evangelii viam ingreſſos, profanis poſtea vacare litteris, ſemet Deo mundoque bipartiri, implicamentis ſæculi ſeſe inſerere, ejuſque ſe ornamentis venditare; ſed expeditos ad cœleſtia properare.

Præteriri ſine piaculo non poſſunt geminæ Scholæ, quas in duobus Monaſteriis ſuis inſtituit Caſſiodorus, Solitariorum altero, altero Cœnobitarum. Liberales artes & litteras juſſerat non contemni, ſe ad Scripturarum ſubſidium miniſtras acciri, quarum intelligentia germana ex ſanctis Patribus exculperetur (6): *Indubitanter aſcendamus ad divinam Scripturam per expoſitiones probabiles Patrum*. Si vero Caſſiodorus Monachis ſuis lucubravit tranſmiſitque

(1) Ib. c. 3. (2) Ib. c. 8. (3) Ib. c. 36. (4) C. 48.
(5) L. 9. Ep. 9. (6) Baron. an. 562. n. 13.

que elementa Astronomiæ, Geometriæ, Musicæ, ut ex ejus operibus perspicuum est, Dialecticæ, Rhetoricæ, Grammaticæque, eas nimirum disciplinas arbitratus est ad Scripturarum intellectum aliquando conducibiles fore.

IX. Conveniebat olim mirum in modum Angliæ Ecclesia cum Romana. Osuvaldus Rex ex Hibernia arcessivit in Angliam sanctissimum Episcopum Aidanum: Insulamque ei & Ecclesiam designavit Lindisfarnensem, ubi Episcopale solium statueret. Ex hac scilicet schola Hiberni Monachi Ecclesiasticæ sapientiæ & disciplinæ fontes in omnem Angliam derivarunt, seu concionibus suis, seu adolescentum institutione. Ita Episcopales & Monasticæ scholæ cœpere nec injucunde nec infructuose permisceri (1): *Construebantur ergo Ecclesiæ per loca, confluebant ad audiendum verbum Dei populi gaudentes, donabantur munere regio possessiones & territoria ad instituenda Monasteria, imbuebantur præceptoribus Scottis parvuli Anglorum una cum majoribus studiis & observatione disciplinæ regularis. Nam Monachi erant, maxime qui ad prædicandum venerant.* Hæc Beda.

Sigebertus East-Angliæ Rex, qui in Gallia baptismum susceperat, scholas in regno postea suo construxit, earum consimiles, quas in Gallia viderat sub Episcoporum moderamine florere (2): *In patriam regressus, ubi regno potitus est, mox ea quæ in Galliis bene disposita vidit, imitari cupiens instituit scholam, in qua pueri litteris erudirentur, juvante se Episcopo Felice, quem de Cantia acceperat, eisque Pædagogos ac Magistros juxta morem Cantuariorum præbente.* Regias hic habes scholas, & Ecclesiasticas tamen, Regio sumptu, Cleri studiis excitatas. Trajiciebant aliquando Angli in Hiberniam, cœlestis inde sapientiæ venas quasi in ipsa sui origine hausturi (3): *Multi nobilium simul & mediocrium de gente Anglorum, vel divinæ lectionis, vel continentioris vitæ gratia illo secesserant, Et quidam quidem mox se Monasticæ conversationi manciparunt: alii magis circumeundo per cellas Magistrorum, lectioni operam dare gaudebant. Quos omnes Scoti libentissime suscipientes, victum eis quotidianum sine pretio, libros quoque ad legendum, & magisterium gratuitum præbere curabant.* Mirabiles hæ omnino Hibernicæ scholæ, ubi non sapientiæ tantum & disciplinarum manabant fontes, sed & libri, & necessaria affluebant alimenta, nullo cujusquam dispendio.

X. Splendor vero multo maximus Anglicanarum scholarum effulsit tempore Theodori Cantuariensis Archiepiscopi, qui eo intulit infuditque largissime opulentiam omnem Græcæ simul & Latinæ Ecclesiæ. Patria ille & origine Græcus erat, delegaveratque eum in Angliam Vitalianus Papa, addito socio Hadriano Abbate oriundo ex Africa. Græca & Latina lingua uterque pollebat, quin & omni prorsus eruditionis sacræ supellectile. Instar ergo duorum amnium ab illis in Anglicanas Ecclesias sacrarum maxime, sed & liberalium disciplinarum fluenta permanarunt (4): *Et quia litteris simul Ecclesiasticis & sæcularibus, ut diximus, abundanter ambo erant instructi, congregata discipulorum caterva, scientiæ salutaris quotidie flumina in rigandis eorum cordibus emanabant: ita ut etiam Metricæ artis, Astronomiæ & Arithmeticæ Ecclesiasticæ disciplinam, inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Indicio est, quod usque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcamque linguam, æque ut propriam in qua nati sunt norunt.* Nemo nisi valde excors crimini verterit eam sacrarum humanarumque scientiarum coalitionem, cujus auctores fuerunt Vitalianus Papa, Theodorus Archiepiscopus, & Hadrianus Abbas. Enimvero Beda ipse huic instituto suffragatur, ubi declarat has humanas litteras, jam non humanas, sed Ecclesiasticas dici debere, cum Ecclesiasticis famularentur & collaborarent. Ita vox illa apud Bedam, *Ecclesiasticæ*, non Arithmeticæ modo, sed & Astronomiæ & Poesiæ apta est. Quippe Poeticen etiam Ecclesia hymnis & laudibus Creatoris sui dedicat, cogitque Astronomiam & Arithmeticam inservire annorum, festorumque dierum & sacrarum solemnitatum computo. Denique eam minime pudet, linguas eas & ediscere & docere, quas Spiritus sanctus Apostolis Apostolicisque primum Evangelii præconibus inspiravit. Consecrantur ergo quodammodo sæculares litteræ, cum sacris hujusmodi usibus addicuntur.

XI. Observat alibi Beda, quantum incrementi fieret, ubi quis a Monasteriorum scholis ad Episcopales Theodori, & ab his ad

(1) Beda l. 3. c. 2. (2) Ibid. c. 18. (3) L. 3. c. 27. (4) L. 4. c. 12.

ad Romanam gradum promovebat. Hæc enim ille de sanctissimo Monacho, qui his gradibus venerat ad Episcopatum (1): *Cum in utroque Hildæ Abbatissæ Monasterio lectioni & observationi Scripturarum operam dedisset, tandem perfectiora desiderans, venit Cantiam ad Archiepiscopum Theodorum; ubi postquam aliquandiu lectionibus sacris vacavit, etiam Romam adire curavit; quod eo tempore magnæ virtutis æstimabatur.* Romam quoque se contulit fama ille notissimus Wilfridus, Eboracensis postea Archiepiscopi sui Præpositus; ut Romæ perdisceret, quæ docere non potuerat in Anglia. Contulit autem se primum ad Archidiaconum Bonifacium, & ab eo accepit eam purioris Theologiæ medullam, quæ ex ipsis Scripturarum codicibus exprimitur: perdidicit & methodum festos Ecclesiæ dies computandi, & quidquid ad Clericalem pertinet disciplinam (2): *Veniens Wilfridus Romam, & orationi atque meditationi rerum Ecclesiasticarum quotidiana mancipatus instantia, pervenit ad amicitiam viri sanctissimi ac doctissimi Bonifacii videlicet Archidiaconi, qui etiam erat Consiliarius Apostolicus Papæ, cujus magisterio quatuor Evangeliorum libros ex ordine didicit, computum Paschæ rationabile, & alia multa, quæ in patria nequiverat, Ecclesiasticis disciplinis accommoda, eodem Magistro tradente percepit.* Antequam vivis excederent Wilfridus & Hadrianus, ea accenderunt in Ecclesiis Anglicanis lumina; eos discipulos informarunt, & successores, qui diutissime eas postea illuminarent. Acca Wilfridi successor nomen suum posteris commendavit locupletissima instructa Bibliotheca, quæ ingenti Ecclesiasticorum librorum copia redundaret (3). *Sed ut historias passionum una cum ceteris Ecclesiasticis voluminibus summa industria congregans, amplissimam sibi & nobilissimam Bibliothecam fecit.*

XII. Fateri ergo jam cogimur perillustres fuisse Angliæ in primis & Hiberniæ scholas, in quas avectum & coacervatum fuerit, quidquid erat tota Gallia & Italia spiritualium hujusmodi opum, toto Occidente, & Oriente. Certatim adlaboraverant Episcopi Monachique, & in promiscuis ex Clero & Monachorum grege scholis increverat sanctimonia, nec decreverat eruditio. Denique studia linguarum, Poetices, Astronomiæ, Arithmeticæ & Historiæ sanctimoniam jam redolebant, cum totæ jam fervirent Ecclesiæ diviuis laudibus & Theologiæ, hoc est, Scripturarum meditationi. In Epistola Agathonis Papæ ad Concilium VI. Oecumenicum, vocatur Theodorus Archiepiscopus & Philosophus Magnæ Britanniæ. τῆς μεγάλης νήσου Βρεττανίας Ἀρχιεπίσκοπος, καὶ φιλόσοφος. Hæc omnia approbabit Beda, exemplis meliuscule suis, quam verbis. Æterna enim omnium harum disciplinarum monumenta ille ad nos transmisit, etsi jam inde a puero in Monasteriis enutritus fuisset. Quæ ergo in Monasteriis & in Ecclesiis hauriuntur disciplinæ, & ad cœlestes usus retorquentur, eas ne humanas, ne terrenas quisquam posthac dixerit.

Unum hic postremo adnotabo in ea Epistola, quam Joannes Papa dedit ad Episcopos, Presbyteros & Abbates Hiberniæ, Doctoris nomen ita Abbatibus aptari, ut pene idem sonare videatur Abbas & Doctor: *Ceterisque Doctoribus, seu Abbatibus Scotis.* Certe splendidissima sidera orbis illius ut ita dixerim Insularis, non alii magis quam Abbates Monachique fuere; quin & ipsi Episcopi, quos famosarum scholarum institutores declaravimus, Aidanus, Theodorus, Wilfridus, e Monasticis Claustris prodierant.

XIII. Ne in rebus Germanicis omnino muti simus, dicam ab Archiepiscopo Moguntino B. Bonifacio in Germaniæ Monasteriis institutas fuisse easdem disciplinas, artesque, quæ in Anglia vigebant, demandata Presbyteris Diaconisque cura pueros, immo & Monachos instituendi (4): *Wigbertus Presbyter & Magimborus Diaconus Regulam vestram vobis insinuent, & speciales horas, & cursum Ecclesiæ custodiant, & ceteros admoneant, & Magistri sint infantium, & prædicent verbum Dei fratribus.*

XIV. Cum scientiarum & artium parens & magistra semper audierit Græcia, nemo ambigere jure potest, quin apud Græcos & Orientales studia semper litteræque viguerint. Ne Latinæ quidem linguæ incuriosi penitus, aut imperiti erant. In Synodo VI. Generali prodit sæpe in medium Constantinus Presbyter (5), *tanquam Grammaticus Latinus*, γραμματικὸς ῥωμαϊκός. Quod equidem ita interpretor, quasi interpres Latinæ linguæ exhibeatur.

Concilii Tridentini Patres testati abunde sunt, quam sibi Scripturæ, quam Patrum scri-

(1) L. 4. c. 23. (2) L. 5. c. 20. (3) Cap. 21. (4) Epist. 17. (5) Act. 14.

scripta in pretio essent, vibratis terribilibus quibusdam fulminibus in eos, qui vel codices ipsos minus religiose tractarent, quique eos ita distraherent, ut dedecoris aliquid & dehonestamenti incideret. En ipsa Canonis verba (1): *Nulli ex omnibus licere veteris & novi Testamenti librum, nec sanctorum Præconum ac Doctorum corrumpere, vel conscindere, vel librorum cauponatoribus, vel iis qui dicuntur unguentarii, vel alicui alii ex omnibus ad eum delendum tradere; nisi utique vel a tineis, vel ab aqua, vel aliquo alio modo redditus fuerit inutilis. Qui autem tale quid facere deinceps deprehensus fuerit, anno uno segregetur. Similiter & qui libros emit, si eos quidem ipse non ad suam utilitatem retineat, nec alteri ad ejus beneficium, & ut ii permaneant, tradat; sed eos corrumpere adgressus fuerit, segregetur.*

Spectatissimus Martyr & Monachus Stephanus, professioni sacræ ab ubere matris addictus, statim se Scripturarum lectioni dedidit, quas & memoriæ mandavit; necnon & sanctorum Patrum, maxime vero Chrysostomi. Frequentissimæ scholæ excidium attulit persecutio Leonis Isaurici in sacras imagines; ei uimirum quæ Constantinopoli floruerat jam ab usque temporibus Constantini Imperatoris. Ejus sedes in Palatio & in Palatina Bibliotheca defixa fuerat, cui præerat *Doctor Oecumenicus*, ita enim appellitabatur, cum duodecim aliis doctrina præstantibus viris. Os illud & oraculum erat Imperii, Imperatorumque, qui eos in rebus difficillimis percunctabantur: *Adeo ut Scholæ cum sacra doctrina exciderint, quæ a sæculo sancti Constantini Magni usque ad ea tempora floruerant. Apud Regiam Cisternam Palatium erat venerabile, in quo juxta antiquam formam œcumenicus Magister sedebat, duodecim habens discipulos, conditione & vita graves. Hi cum omni dicendi scientiam celeritate & amplitudine ingenii percepissent, Ecclesiasticam divinarum rerum sapientiam acri studio tractabant. Absque horum consilio quidquam agi, ipsis quoque Imperatoribus nefas putabatur.*

Hæc Cedrenus, cui succinit & Zonaras, additque eos publicis impendiis sustentatos fuisse. Addit & Codinus ex ea schola erupisse Archiepiscopos & Patriarchas complures: sed cum ea non ultra centum & quatuordecim annos in eo splendore perdurasset, tum ab impio Leone persecutore, in fide tuenda infractos Doctores, incendio cum Bibliotheca ipsa absumptos fuisse. Litteris sacris & Theologicis studiis incumbebat ea Schola, quanquam qui in ea clarebant, sæcularibus ante litteris operam dedissent. Tum vero immersus est Oriens tenebris ignorantiæ densissimis usque ad ætatem Bardæ Cæsaris, qui sub Michaele Imperatore, Scholas litterasque luci & gloriæ pristinæ reddidit, ut infra declarabitur.

XV. Sermoni huic de Scholis studiisque Clericorum hac priori parte ætatis mediæ finem facient Cassiodori verba in Præfatione divinarum Lectionum. Narrat enim ipsemet vehementer se indoluisse, quod cum tanta circumfusæ gloria florerent humanæ litteræ, nulli Magistri publici essent, qui sacras litteras elucidare profiterentur: *Gravissimo dolore permotus, quod Scripturis divinis Magistri publici deessent*: tum omni animi contentione enixum esse, ut publicæ Scholæ Romæ erigerentur, earum similes, quæ olim Alexandriæ effulsissent, vel quæ etiam tum Nisibi florerent: *Nisus sum cum beatissimo Agapito urbis Romæ, ut sicut apud Alexandriam multo tempore fuisse traditur institutum, nunc etiam in Nisibi civitate Syrorum Hebræis sedulo fertur exponi, collatis expensis in urbe Romana professos Doctores Scholæ potius acciperent Christianæ, unde anima susciperet æternam salutem, & casto atque purissimo eloquio fidelium lingua comeretur.* Cum vero tam pia cœpta abrupissent bellici tunc in Italia tumultus, quod suarum erat partium, viriumque, implevit Cassiodorus hoc edito Opere de divinis Lectionibus, ubi palam facit, quibus clarere debeant studiis Christianæ Scholæ. Non prætermittuntur mitiores & politiores litteræ; sed Scripturæ divinæ Græcorum Latinorumque Patrum testimoniis & commentationibus illuminantur: *Per quos & Scripturarum divinarum series, & sæcularium litterarum compendiosa notitia panderetur, &c. Ascendamus ad Scripturam divinam per expositiones probabilium Patrum, &c.* Tum vero ille in medium profert Clementem & Cyrillum Alexandrinos, Chrysostomum, Gregorium Nazianzenum, Basilium, quanquam Clericos nostros malit Latinis affigi & immorari Patribus.

(1) Can. 68.

CAPUT XCVI. P.3. l. 2. c. 19.

Scholæ sub Regno & Imperio Caroli Magni.

I. Reparandarum Scholarum & Litterarum fundamenta ponere Carolus a Grammatica incipit.

II. Scholæ primæ fuere in Episcopalibus ædibus & in Monasteriis, ubi edocebantur juniores Clerici Grammaticam, Psalterium, Cantum, Computum & Orthographiam.

III. Medicinam, Scripturas, Canones, Patres & Leges.

IV. Præter duas illas Scholarum species, erant & aliæ in Parochorum ædibus, aliæ denique in Palatio Regum. De Parochorum scholis.

V. Ab his promovebantur ad illas Episcopales, vel Abbatiales.

VI. Quam in omni litterarum genere versatus esset Carolus Magnus.

VII. Excutiebat nonnunquam & ipse studentes; Episcopatuum & Abbatiarum spem faciebat peritioribus, nulla natalium habita ratione.

VIII. IX. Omnium florentissima erat Palatina Schola.

X. Non parum ei splendoris conciliavit Alcuinus.

XI. Fœminæ ipsæ nobiles ad litteras perdiscendas certatim incumbebant.

XII. Excolebatur & Theologia Scholastica.

XIII. De Alcuini Schola Turonensi.

XIV. Quanti momenti & adjumenti sint litteræ politiores ad studia Scripturarum.

XV. Summa antedictorum. Scholæ Clericis unis destinabantur.

I. CUm anno 787. Roma abduxisset Carolus Magnus in Gallias nobiles Grammaticos, encyclicas ad omnes Regni Episcopos & Abbates dedit litteras, ut hortaretur eos ad extruendas Scholas, ubi Clerici Monachique litteris iis incumberent, quarum subsidio freti, altius subire possent in arcana Scripturarum divinarum penetralia (1): *Cum fidelibus nostris consideravimus, utile esse, ut Episcopia & Monasteria, nobis Christo propitio ad gubernandum commissa, præter regularis vitæ ordinem, etiam in litterarum meditationibus docendi studium debeant impendere.* Scripserant ad Carolum Abbates complures Epistolas, quæ pietatem quidem spirarent, sed inconditо & rudi sermone: *Sensus rectos, & sermones incultos.* Inde ille subodoratus est, quam non alte descendissent in Scripturæ abditam intelligentiam: *Unde factum est, ut timere inciperemus, ne forte sicut minor erat scribendi peritia, ita quoque & multo minor esset, quam recte esse debuisset, in sanctarum Scripturarum ad intelligendum sapientia.* Adhortabatur ergo eos, ut humanis litteris diligentius animum adverterent, quo in divinæ Scripturæ sensus facilius penetrarent: *Hortamur vos litterarum studia certatim discere, ut facilius & rectius divinarum Scripturarum mysteria valeatis penetrare.* Cum vero litterali sensui, veluti fundamento, innitatur tota Scripturarum intelligentia, humanioribus litteris opus est, quæ verborum vim, figuras, & id genus alia aperiant: *Cum in sacris paginis schemata, tropi, & cetera his similia inserta inveniantur, nulli dubium est quod ea unusquisque legens tanto citius spiritualiter intelligit, quanto prius in litterarum Magisterio plenius instructus fuerit.*

II. Ergo in Episcoporum Palatio & in Monasteriis hæ primum redivivæ excitatæ sunt Scholæ: & litteræ artesque liberales ibi personuere, eo duntaxat consilio, ut ad faciliorem uberioremque Scripturæ intelligentiam via muniretur. Accessere Psalterium, Notæ, Cantus, Computum, Orthographia: & hæc quidem tam accurata diligentia, & censura, ut Evangelia, Psalterium & Mysteriorum Codicem, seu Missalem librum exscribere nemo permitteretur, nisi qui ætate jam provectior esset & doctrina. Ita statutum fuit in Capitulari Aquisgranensi anni 789. (2). *Et ita Scholæ legentium puerorum fiant, Psalmos, Notas, Cantus, Computum, Grammaticam per singula Monasteria vel Episcopia discant, sed & libros Catholicos bene emendatos habeant: quia sæpe dum bene aliquid Deum rogare cupiunt, per inemendatos libros male rogant. Et pueros vestros non sinite, eos legendo, vel scribendo corrumpere. Et si opus est Evangelium, vel Psalterium & Missale scribere, perfectæ ætatis homines scribant cum omni diligentia.*

His fundamentis superstruendæ erant eminen-

(1) Conc. Gall. t. 2. p. 121.

(2) Cap. 72.

nentissimæ Scholæ. Quam non vero in his rudimentis hæreret Carolus, satis superque ab eo prodiium ibidem est, quando acumen, & delectum, censuram & criticen desideravit (1), qua proscriberentur ab Ecclesia *Pseudepigraphæ & dubia narrationes:* & cum solos admisit Scripturarum & sanctorum Patrum Codices: *Sed soli Canonici libri, & Catholici tractatus, & sanctorum Patrum dicta legantur & tradantur.*

Erexit & Scholam Carolus Osnabrugi in Germania, sed quæ Græcis maxime litteris addicta esset (2). Ideo & muniis oneribusque omnibus Episcopum Osnabrugensem subduxit, præterquam Legationi Constantinopolitanæ, cum defungenda ea foret, ad Imperialem utramque gentem conjugio fœderandam, tum enim eximi & absolvi hoc munere non posse illum Episcopum, quod ejus Ecclesia viris Græce Latineque doctis abundatura semper esset: *Episcopo suisque successoribus perpetuam concedimus libertatem, & ab omni regali servitio confirmamus absolutionem. Nisi forte contingat, ut Imperator Romanorum, vel Rex Græcorum conjugalia fœdera inter filios eorum contrahere disponant: tunc Ecclesiæ illius Episcopus omni sumptu a Rege, vel Imperatore adhibito, laborem simul & honorem illius legationis assumat. Et hoc ea de causa statuimus, quia in eodem loco Græcas & Latinas Scholas in perpetuum manere ordinavimus, & nunquam Clericos utriusque linguæ gnaros ibidem deesse in Dei misericordia confidimus.*

In pervetusto quidem Chronico perhibetur Carolus Roma adscivisse Magistros Grammaticæ & Arithmeticæ, primumque fuisse eum politiorum litterarum suo ævo parentem & restauratorem (3): *Et domnus Carolus Rex iterum a Roma artis Grammaticæ & Computatoriæ Magistros secum adduxit in Franciam, & ubique studium litterarum expandere jussit. Ante ipsum enim in Gallia nullibi studium fuerat liberalium artium.* Sed eo Chronico non memoratur, unde Professores linguæ Græcæ arcessiverit. Pronum est conjicere Constantinopoli advectos, ut vel ipsa declarat Osnabrugensis Scholæ institutio. Jonas porro Aurelianensis Episcopus fidem facit unum in eum finem desudasse has omnes Galliæ & Germaniæ Scholas, ut divinis Scripturis quamplurima lux affunderetur (4): *Non solum apud Germaniam studium litterarum, & amor sanctarum Scripturarum, verum etiam apud Galliam ejus studio & ferventissimo desiderio actum est, ut in sibi commissæ Ecclesiæ filiis & liberalium artium apprime disciplina, & divinarum Scripturarum perfecta polleret intelligentia.*

III. In alio capitulari anni 805. adjicitur a Carolo studium Medicinæ: *De Medicinali arte, ut infantes hanc discere mittantur.* Ut ne vero ambiguum esse possit, quam late tunc paterent studia Ecclesiastica, unum hic adnotabo ex Præfatione Concilii Moguntini anni 813. ubi Episcopi, Abbates, & Comites coadunati, & in tria discreti Collegia, multum diuque commentati sunt eam disciplinæ formam, quæ Ecclesiæ, quæ Regni saluti & laudi accommodatissima foret: quam & expiscari enixi sunt ex Scripturis, ex Conciliis, Canonibusque, ex Commentariis sanctorum Patrum; ex Pastorali potissimum S. Gregorii, ex Regula S. Benedicti & ex Legibus. *Tres fecere turmas, &c. Episcopi tractantes sanctum Evangelium, Epistolas & actus Apostolorum, Canones, diversa sanctorum Patrum opuscula, Pastoralemque librum Gregorii, &c. Abbates Regulam sancti Benedicti, &c. Comites & Judices in mundanis legibus decertantes, &c.* Hæc erat ergo summa eruditionis Clericorum, ad quam ab exordio anhelabant, ad quam cum ætate proficiebant, cui denique vitam omnem etiam ad summas provecti dignitates impendebant. (5) De ea emendatione Legum in ea Nobilium turma copiosius disserit Chronicum Moissacense: *Emendatam legem scribere.*

Hæ sunt ergo partes, hæ Facultates celeberrimæ Scholæ, seu Universitatis, Grammatica, Medicina, Leges, Canones, Theologia Scripturarum & Patrum. Sed ne tibi fingas in singulis Scholis locum fuisse his omnibus disciplinis. Ne necesse quidem id erat, sed pro modo & usu locorum & temporum omnia dispensari.

IV. Universim autem observandum venit quatuor Scholarum ordines fuisse. Nam præter Episcopales & Abbatiales, erant & aliæ in Palatio Regum, & in ædibus Parochorum. De his postremis agitur in Concilio Moguntino, ubi prima fidei elementa ver-

(1) Can. 78. (2) Baron. ann. 804. n. 12. (3) Baron. 787. n. 69.
(4) Advers. Claud. Taurin. initio. (5) Du Chesne t. 3. p. 144.

vernaculo saltem idiomate pueri edocebantur (1): *Filios suos donent ad Scholam, sive ad Monasteria, sive foras Presbyteris, ut fidem Catholicam discant & Orationem Dominicam, ut domi alios edocere valeant. Et qui aliter non potuerit, vel in sua lingua hoc discat*. Quæ autem patria & vernacula hæc esset lingua, manifestum fecit Concilium III. Turonense, cum Episcopis mandat, ut suas ad rudes populos conciones studeant transferre in Rusticam Romanam linguam vel Theotiscam, seu Germanam (2): *Ut easdem Homilias quisque aperte transferre studeat in Rusticam Romanam linguam, aut Theotiscam, quo facilius cuncti possint intelligere quæ dicuntur*. Concionabantur enim Episcopi lingua Latina, quam imperiti tum minus capiebant: capiebant autem Germani quidem Teutonicam, Galli Rusticam Romanam, hoc est Latinam situ & rubigine obductam, vitiatamque aspergine plurima, & contagione linguarum barbaricarum. In Scholis porro Parochiarum gratis edocendi erant pueri indigenæ. Unde Theodulphus Aurelianensis Episcopus in hunc modum sanxit (3): *Presbyteri per villas & vicos Scholas habeant, & si quilibet fidelium suos parvulos ad discendas litteras eis commendare vult, eos suscipere & docere non renuant. Cum ergo eos docent, nihil ab eis pretii pro hac re exigant, nec aliud ab eis accipiant, excepto, quod eis parentes caritatis studio, sua voluntate obtulerint*.

V. Sed cum primoribus tantum elementis informarentur pueri in his vicorum Scholis, hortabatur Theodulphus Parochos, ut nepotes suos mitterent ad Scholas Episcopales, aut Monasteriorum eorum, quæ essent sub Episcopi ditione, nempe sancti Aniani, S. Benedicti, & Sancti Lifardi (4): *Si quis ex Presbyteris voluerit nepotem suum, aut aliquem consanguineum ad Scholam mittere, in Ecclesia sanctæ Crucis, aut in Monasterio sancti Aniani, aut sancti Benedicti, aut sancti Lifardi, aut in ceteris de his cœnobiis, quæ nobis ad regendum concessa sunt, ei licentiam id faciendi concedimus*. Illud porro innui videtur Francofordiensi Canone, si in Scholis Monasticis informarentur & expolirentur Clerici administrandis Parochiis pares meliuscule, quam in Parochiis ipsis: æquum esse, ut in Episcopali Schola ea celebrarentur studia seu litterarum, seu virtutum, quibus expoliti Clerici ad summas quasque dignitates, & ad Episcopatum ipsum tuto possent promoveri (5): *Ut unusquisque Episcopus sibi subditos bene doceat & instruat: ita ut in domo Dei superdigni inveniantur, qui canonice possint fieri electi*.

VI. Carolum Magnum ea maxime laude exornat Monachus Inculismensis, quod primus Galliæ invexerit studia, & Scholas Artium liberalium, cum Roma Grammaticos abduxisset (6): *Carolus iterum a Roma artis Grammaticæ & Computatoriæ Magistros secum adduxit in Franciam, & ubique studium litterarum expandere jussit. Ante ipsum enim in Gallia nullum studium fuerat liberalium artium*. Et rursus infra: *Reversus est in Franciam, adducens secum Cantores Romanorum, & Grammaticos peritissimos, & Calculatores*. Unde conjici possit, cum iidem sint *Calculatores*, & *Computatoriæ Magistri*; Computum illud, quod nobis tam crebri Canones inculcarunt, non aliud esse quam Arithmeticam, quam perinde ut & Notas addiscere cogebantur pueri, hoc est rationem scribendi per notas & apices compendiosiores, quo fiebat ut calamus linguæ pernicitatem assequeretur. Ubi autem hic audio *Magistros Computatoriæ*, seu Computi, non possum non suspicari jam hinc auspicia & præludia aliqua nominis eorum, qui in summa Magistratuum gloria jam constituti, Magistri computorum dicuntur, & uni maxime Arithmeticæ vacant in Fisci Regii & diplomatum Regiorum administratione.

Redeo ad Carolum, quem ait Eginardus litteris politioribus plurimum vacasse ipsum, & voluisse, ut filii nepotesque eadem imbiberent studia (7). *Liberos suos ita censuit instituendos, ut tam filii quam nepotes primo liberalibus studiis, quibus & ipse operam dabat, erudirentur*. Sed delectabatur præterea Carolus lectione Historiæ sacræ, Patrum, Augustini maxime, *Inter cœnandum aliquod acroama, aut lectorem audiebat. Legebantur ei historiæ & antiquarum rerum gesta. Delectabatur & libris sancti Augustini, præcipue his qui de Civitate Dei prætitulati sunt*. Linguas excoluit, Latinam ita calluit, ut non minus expedite Latina, quam patria peroraret lingua. Græci quoque sermonis peritus erat. *Nec patrio tantum*

(1) Can. 45. (2) Can. 17. (3) Can. 20. (4) Can. 19. (5) Can. 29.
(6) Du Chesne t. 2. p. 75. 76. (7) Ib. p. 101. 102. 103.

tum sermone contentus, etiam peregrinis linguis ediscendis operam impendit. In quibus Latinam ita didicit, ut aque illa ac patria lingua orare esset solitus, Gracam vero melius intelligere, quam pronuntiare poterat. Præter Grammaticam, ab Alcuino didicit Rhetoricam, Dialecticam, Astronomiam, Arithmeticam. *Artes liberales studiosissime coluit. Alcuinum Diaconum de Britannia, virum undequaque doctissimum, Præceptorem habuit. Apud quem & Rhetorica, Dialectica, præcipue tamen Astronomiæ ediscendæ plurimum & temporis & laboris impertivit. Discebat & artem computandi, & intentione sagaci syderum cursum curiosissime rimabatur.* Speciali autem cura & contentione animi in Scripturas sacras incubuit, quarum codices utriusque Testamenti expurgavit emendavitque. Laborem eum hac spe solabatur, fore ut & alii exemplo suo acuerentur ad idem tentandum. Vide ut ipse de ea re disserat in Præfatione Homiliarii, seu Homiliarum a Paulo Diacono compilatarum. *Cura est nobis, ut Ecclesiarum nostrarum ad meliora semper proficiat status, obliteratam pene litterarum reparare satagimus officinam, & ad pernoscenda sacrorum librorum studia, nostro etiam quos possumus invitamus exemplo. Inter quæ jam pridem universos veteris ac novi Testamenti libros, Librariorum imperitia depravatos, ex amussim correximus.* In animo habuit Supplementum seu Concordiam Legum edere, (1) cujus usus per universas propagaretur Gallias, ubi duæ Legum species obtinebant, pugnabantque mutuo. Quid tentarit, quid perfecerit, explanat his verbis Eginardus (2): *Post susceptum Imperiale nomen, cum adverteret multa legibus populi sui deesse, nam Franci duas Leges habent plurimis in locis valde diversas; cogitavit quæ deerant addere, & discrepantia unire: parva quoque ac perperam prolata corrigere. Sed in iis nihil aliud factum est ab eo, quam quod pauca Capitula & ea imperfecta legibus addidit. Omnium tamen Nationum quæ sub ejus dominatu erant, jura quæ scripta non erant, describere ac mandari litteris fecit.* Ea erat eruditionis ubertate & copia, qui litterarum parens & reparator audiebat, posteriori hac mediæ ætatis parte.

VII. Commodandæ jam sunt aures Sangallensi Monacho edisserenti, ut Carolus Magnus e Scholis his suis & Seminariis arcesseret deligeretque Episcopos, Abbates & Majores omnes Regni & Imperii sui Beneficiarios; propterea quod eæ Scholæ non litterarum tantum, sed & virtutum ac religionis quædam essent domicilia: impensasque earum omnes ad Magistrorum alumnorumque sustentationem Principis ærarium suppeditaret (3). *Clementem in Gallia recipere præcepit, cui pueros nobilissimos, mediocres & infimos satis multos commendavit, & eis prout necessarium habuerunt, victualia ministrari præcepit, habitaculis opportunis ad habitandum deputatis.* Aliquantis post annis quam extructa & dotata fuerat hæc schola, accessit ipsemet ad examen instituendum; quæ carmine, quæ soluta oratione scripserant, legit ipse, & excussit: cumque comperisset inferioris infimæque sortis juvenes majores fecisse progressus, gaudio perfusus, & palam exhilaratus, hortatus est illos, ut pergerent maturarentque ad perfectionis culmen progredi, certaque hac se spe recrearent, fore ut eis potissimum Episcopales, Abbatiales & primariæ quæque Regni dignitates conferrentur (4). *Nunc ergo ad perfectum attingere studete, & dabo vobis Episcopia & Monasteria permagnifica, & semper honorabiles eritis in oculis meis.* Nobiles autem juvenes, qui otio & ignavia torpuerant, contestatus est, nullam eos in partem Regiæ largitatis adscitum iri.

Quam totus exarsisset Carolus studio & amore litterarum, prodidit ipse luculente, cum Alcuino hæc animi sui vota, hæc desideria aperuit: *O Utinam haberem duodecim Clericos ita doctos, omnique sapientia sic perfecte instructos, ut fuerunt Hieronymus & Augustinus!* Cui reposuit scitissime Alcuinus: *Creator cæli & terræ similes illis plures non habuit, & tu vis habere duodecim?* Narrat Theganus, ubi Carolus Imperium in manus Ludovici filii deposuit, aut ubi illum sibi Imperii socium ascivit, totum se contulisse ad pietatem, orationem, sacrorumque emendationem librorum, collationemque cum Græcis & Syris exemplaribus (5). *Nihil aliud cæpit agere nisi in orationibus & eleemosynis vacare, & libros corrigere. Nam quatuor Evangelia in ultimo ante obitus sui diem cum Græcis & Syris optime correxerat.* VIII.

(1) Analecta Mabill. to. 1. p. 25. (2) Eginard. ubi supra. (3) L. 1. c. 2. §. 9.
(4) Du-Chesne T. 2. p. 108. 111. (5) Ib. p. 277.

VIII. Erat ipsius Caroli Palatium schola longe splendidissima. Ipsi Principis Palatio scholæ vocabulum tributum fuerat, quod ea sedes esset potissima, in qua humanæ omnes divinæque litteræ efflorescerent. Ita aperte pronuntiat Monachus sancti Germani in Epistola ad Carolum Calvum (1): *Ita ut merito vocitetur Schola Palatium, cujus apex non minus scholaribus, quam militaribus consuescit quotidie disciplinis*. Nec sub Carolo demum Calvo id nominis Palatio Regio inditum est, sed jam inde ab ævo Caroli Magni. Sic enim testatur Alcuinus ejus scholæ lumen, in Epistola ad Carolum Magnum data (2): *Ego ignarus, nesciens Ægyptiacam scholam in Palatio Davidicæ versari gloria; Ego abiens Latinos ibi dimisi, nescio quis subintroduxit Ægyptios*. Auctor vitæ Aldirici Archiepiscopi Senonensis Alcuinum refert a Carolo Magno institutum esse *Præceptorem Palatinum*, ut ejus responsis ardua quæque negotia terminarentur: *Imperator Augustus eum Præceptorem Palatinum instituit, ut vita Imperialis Aulæ & majora negotia suæ discretionis arbitrio definirentur*. Si his addas quæ S. Gallensis Monachus habet, Caroli Magni Palatio frequentes inhospitari solitos Reges, Duces & Tyrannos, qui ei prandenti cœnantique ministrare, amplum sibi & honorificum esse interpretabantur. *Comedente Carolo ministrabant Duces & Tyranni, vel Reges diversorum gentium*. Facile ex his assentieris nullam unquam scholam huic æquari aut vel comparari potuisse.

IX. Hæc ipsa forsan est Imperatoria schola, quam *Athenarum* nomine insignivit Alcuinus, quamque Academiæ Platonis eo antecellere statuit, quod hæc Artes septem Liberales ostentaret, illa septem Spiritus sancti Dona, & plenitudinem infunderet cœlestis cujusdam sapientiæ (3): *Forsitan Athene nova perficeretur in Francia, immo multo excellentior, quia Christi Domini nobilitata magisterio, omnem Academiæ exercitationis superat sapientiam. Illa tantummodo Platonis erudita disciplinis, septenis informata claruit artibus; hæc etiam insuper septiformi sancti Spiritus plenitudine ditata, omnem secularis sapientiæ excellit dignitatem*. Non distat a veri specie, quod quibusdam persuasum fuit, hanc Palatii scholam ambulatoriam fuisse, & Principi semper adglutinatam, quo se cunque ille ex Palatiis suis inferret (4). Caroli Magni sedes frequentissima fuit, & Palatium longe magnificentissimum Aquisgrani.

X. Quæ Alcuini operibus præfixa est ejus vita, a pervetusto Auctore scripta, somnio & flagello consimili, ac de Hieronymo ferunt, admonitum refert Alcuinum, persuasumque, ut Psalterium Davidis Virgilio anteponeret; ubi memoriæ mandavit Psalterium, tum in Egberti schola meruisse, qui magisterio Bedæ imbutus quondam fuerat; ibi Grammaticæ, Artibus Liberalibus, & Scripturis operam navatam fuisse: cum postea vero Caroli Magni Præceptor audiret, & celeberrimarum per Gallias Angliamque scholarum parens & institutor, jam non amplius passum esse, ut ibi prælegeretur Virgilius, aut quisquam Gentilium Scriptor, non temere sperantem e Scripturis divinis scatere venas totius prorsus eruditionis. *Legerat juvenis libros antiquorum Philosophorum, Virgiliique mendacia, quæ nolebat jam ipse nec audire, neque discipulos suos legere. Sufficiunt, inquiens, divini Poetæ vobis, nec egetis luxuriosa sermonis Virgilii vos pollui facundia*.

XI. Moniales ipsæ sacrum otium suum horasque vacuas consumebant Scripturarum Patrumque lectionibus; ex eisque duæ Alcuinum incenderunt ad illum pulcherrimum in Evangelium Joannis Commentarium concinnandum: Posse enim eum Cæsaroduno Turonum Parisios mittere vigiliarum suarum in Scripturas & commentationum fructus; cum olim Hieronymus matronarum Romanarum votis obsecundans, plures in Scripturam lucubrationes suas e Bethleemo Romam missitaret (5): *Multo facilius Chartarum portator tuarum ad Turonis Parisiacam civitatem, quam illius de Bethleem Romam pervenire potuerit*. Hunc laborem abrupit jussio Caroli Magni, ut veteris & novi Testamenti Codicum emendationi incumberet: *Si me non occupasset domini Regis præceptum in emendatione Veteris Novique Testamenti*. Hæc porro editio emendatior Scripturarum in omnes Gallicanas Ecclesias disseminata fuit jussu Caroli Magni, & Missorum ejus Dominicorum sollicitu-

(1) Du-Chesne tom. 2. pag. 471. (2) Epist. 9. (3) Alcuinus Epist. 10.
(4) Le Cointe Ann. 802. n. 79. 92. (5) Alcuinus oper. pag. 375. 590.

citudine, ut planum fit ex Capitularibus (1). *Volumus, & ita Missis nostris mandavimus & præcepimus, ut in Ecclesiis libri Canonici veraces habeantur, sicut jam in alio Capitulari sæpe mandavimus.*

XII. Nec minimum operæ & curæ ponebatur in Scholastica Theologia. Explosit Alcuinus absurdas eorum causariones, anilesque nenias, qui vitio vertebant, quod Carolum Magnum impulisset ad studia Dialecticæ. Contra autem ipse palam fecit, eam Augustino visam esse adprime necessariam, ad elucidationem qualemcumque ejus mysterii in quo latet adoranda divinarum Hypostaseon Trinitas: in quo usus est opportunus Categoriarum (2). *Ut convincerem eos, qui minus utile existimabant, vestram nobilissimam intentionem Dialecticæ disciplinæ discere velle rationes, quas Pater Augustinus in libris de sancta Trinitate quæstiones nonnisi Categoriarum subtilitate explaneri posse probavit.*

Hæc sunt Theologica studia, Dialecticæ adminiculis fulta, quibus Alcuinus dignitatem auctoritatemque conciliabat in Galliis, in Palatio maxime Regum & Imperatorum. Sic enim ille ad Carolum Magnum (3): *Ad hanc sapientiam omni studio discendam, & quotidiano exercitio possidendam exhortare, domne Rex, juvenes quosque in Palatio Excellentiæ vestræ, quatenus in ea proficiant ætate florida, &c.*

XIII. In ipsa Turonensi civitate scholam erexerat Alcuinus, in qua prælegebat ipse adolescentioribus Clericis Scripturas, Grammaticamque, Philosophiam, Astronomiam, humanarum scientiarum instrumentum omne ad illustrandas divinas Scripturas revocabat: *Aliis per tecta Sancti Martini, sanctarum mella Scripturarum ministrare satago. Alios vetere antiquarum disciplinarum mero inebriare studeo. Alios Grammaticæ subtilitatis pomis incipiam enutrire. Quosdam stellarum ordine illuminare studeo. Plurima plurimis factus, ut plurimos ad profectum sanctæ Dei Ecclesiæ & ad profectum Imperialis Regni vestri erudiam.* Sed Theologicis maxime studiis claruerant ii Episcopi, qui Doctores & Magistri appellabantur. Ejusmodi erant Episcopi Richebonus & Theodulphus, quibus curante Alcuino commendata est provincia confutandi Felicis Urgelitani Episcopi (4): *Richebono & Theodulpho Episcopis, Doctoribus & Magistris.*

XIV. Missa facio complura ejusdem Alcuini testimonia, quibus validissima astruitur necessitas copulandæ cum Theologia & Scripturis Philosophiæ, Arithmeticæ & Astronomiæ. Finem faciam, ubi addidero, quæ ille ad Carolum Magnum perscripsit, de restituendo punctorum & virgularum usu, qui Amanuensium imperitia obsoleverat, & de cohortandis scholæ Imperatoriæ Alumnis, ut ei se usui accommodarent, ut a quo orationi & lucis accederet plurimum, & ornamenti (5): *Punctorum vero distinctiones licet ornatum faciant pulcherrimum in sententiis, tamen usus illorum propter rusticitatem pene recessit a Scriptoribus. Sed sicut totius sapientiæ decus, & salutaris eruditionis ornatus per vestræ nobilitatis industriam renovari incipit; ita & horum usus in manibus scribentium redintegrandus esse optime videtur. Ego itaque licet parum proficiens, cum Turonica quotidie pugno rusticitate. Vestra vero auctoritas Palatinos erudiat pueros, ut elegantissime proferant, quidquid vestri sensus lucidissima dictaverit eloquentia; ut ubique Regalis nominis carta decurrens, regalis sapientiæ nobilitatem ostendat.*

XV. Summatim jam ex superioribus constat, Carolum Magnum litterarum sui ævi, scholarumque instauratorem fuisse; quadruplices tunc fuisse scholas, Presbyterales, Episcopales, Monasticas, & Palatinas; studia in iis efferbuisse humaniorum litterarum, Philosophiæ, Arithmeticæ, Dialecticæ, Astronomiæ, Theologiæ Scholasticæ, Canonum, Legum, Patrum, ac postremo vel primum omnium Scripturarum, ad quas disciplinæ ceteræ omnes collimarent. Adde castigatiores in iis elaboratas fuisse Bibliorum editiones, consultis Hebraicis, Syriacis, Græcisque Exemplaribus: vernaculæ quoque linguæ consuetudini multa esse donata; Principem omnium Scholam & doctrina florentissimam fuisse Palatinam; Imperatorem ipsum in his disciplinis non parum operæ & industriæ suæ posuisse; post Palatinam Scholam, quæ plerumque Aquisgrani, vel Parisiis erat, secundas tenuisse aliquandiu Turonensem: Episcopales & Abbatiales infulas desponsam iis fuisse mercedem, qui in his Scholis diligentia, erudi-

(1) Cap. Car. Mag. l. 6. cap. 227.
(2) Alcuinus pag. 703.
(3) Ibidem.
(4) Ep. 4. 8. 15.
(5) Alcuinus pag. 1511. 1512.

ditione, virtute præcellerent, quantumvis sordidos natales nacti essent. Clericis ideo tantum dicatæ erant & frequentatæ hæ Scholæ, ut docet nos Beatus Hispaniæ Presbyter cum primis inclytus, in priori suo adversus Elipandum libro. Disertis enim ille verbis pronuntiat ad Scholas ablegatos non fuisse adolescentulos, nisi qui Clero addicerentur: reliquos Christianæ Doctrinæ elementis duntaxat initiatos fuisse: *Ex ipsis baptizatis alii traduntur Scholæ, & offeruntur a parentibus Christo, ut possint futuri esse Sacerdotes, & serviant Christo. Alii tantum doctrinæ traduntur, ut legant & cognoscant Christum, & accipiant cum benedictione intra Ecclesiam uxores, ut serviant conjugio.*

CAPUT XCVII. *P. 3. l. 2. c. 29.*

Scholæ sub Ludovico Pio Imperatore.

I. An statim ab obitu Caroli Magni retro labi cœperint Scholæ?
II. Non pœnitenda fuit adhuc eorum gloria sub Ludovico Pio.
III. Ejus sollicitudo ad Doctorum numerum augendum, maxime in Palatina Schola.
IV. Quam versatus ipse tritusque esset in disciplinis his.
V. Ejus anxietas, ut Scholæ ubique excitarentur.
VI. Concilium Parisiense eum interpellavit, ut tres novas publicas erigeret Scholas.
VII. VIII. De Schola Turonensi & Lugdunensi.
IX. De Schola Fuldensi.
X. De Schola Parisiensi.

I. ITa statuebat Lupus Ferrariensis Abbas ad Caroli Magni nominis gloriam immortalitati commendandam, non minus contulisse Scholarum restaurationem & amplificationem disciplinarum omnium, quam armorum & tot victoriarum splendorem. At vero cum eo extincta pene, certe plurimum refrixisse studia litterarum (1): *Siquidem vestra memoria per famosissimum Imperatorem Carolum, cui litteræ eo usque deferre debent, ut æternitati parent memoriam, cœpta revocari studia aliquantulum quidem extulere caput, satisque constitit veritate subnixum præclarum dictum: Honos alit artes, & accenduntur omnes ad studia gloria. Nunc oneri sunt, qui aliquid discere affectant; & velut in edito sitos loco, studiosos quosque imperiti vulgo aspectantes, si quid in eis culpæ deprehenderint, id non humano vitio, sed qualitati disciplinarum assignant.*

II. Hæc ille Caroli Calvi temporibus, quibus difficile creditur usque adeo despicabiles jam fuisse visas litteras, & maledicorum inultis obtrectationibus ita objectos litteratos omnes, ut eorum maculæ, immo & flagitia, quibus nonnunquam & ipsi deturpantur, non tam privatæ ipsorum pravitati, quam ipsis per se scientiis imputarentur. Sed ante explorandum est nobis, qui rerum status fuerit sub Ludovico Pio, qui Carolo Parenti successisset, venturis inde ad Carolum Calvum, Pii filium & successorem. In ea Epistola qua Carolo Calvo Jonas Aurelianensis Episcopus, suum de Imaginum cultu dicavit opus, testatum facit Ludovicum Pium non æquasse tantum, sed longo superasse intervallo zelum & ardorem Caroli Magni in propagandis disciplinis liberalibus, Scripturarumque & sanctorum Patrum Codicibus acervandis, ut hoc esset velut armamentarium, unde tela depromerentur ad confringendas hæreses omnes: *Quantum Ecclesiam Christi suo regimini divinitus commissam, morem patris sui, videlicet pii & homonymi viri Caroli nobilissimi Augusti imitans, immo supergrediens, disciplinis liberalium artium educaverit, & utriusque Testamenti sanctis paginis atque eximiorum Patrum dictis ad propellenda hæreticorum dogmata venenata, & instruxerit, & instrui fecerit, cunctis Catholicæ Apostolicæ fidei filiis perspicuum esse non ambigitur, quoniam revera id quod dicitur, in promptu esse cernitur.*

III. Ejus rei probationem mox profert Jonas, nempe cum primum certior factus est Ludovicus Pius vacare Ecclesiam Taurinatensem, & circumjectos Italiæ populos magna in ignorantia versari Mysteriorum fidei Christianæ, eo misisse Presbyterum Hispanum nomine Claudium, in Palatio suo probatum & exercitatum, ut Episcopus ejus Civitatis inauguraretur: *Qui aliquid temporis in suo Palatio, in Presbyteratus militaverat honore.* Sed cum Ludovici spem fefellisset Claudius, & subditam sibi plebem

(1) Epist. 1.

bem novis fascinasset erroribus, librum ejus Ludovicus ab Imperatoriæ suæ Scholæ Doctoribus præsente se examinari, & censuræ cauterio inuri curavit. *Qui libellus ab eo prudentissimisque Palatii sui viris examinatus, justo judicio est repudiatus.* Tum Jonæ mandavit, ut eum librum scripto confutaret; quod & præstitit, eo opere, quod postea Carolo Calvo dicatum est.

IV. Ludovici Pii singularem eruditionem luculento encomio prosequitur Theganus (1). *Lingua Græca & Latina valde eruditus, sed Græcam magis intelligere poterat, quam loqui; Latinam vero sicut naturalem æqualiter loqui poterat. Sensum vero in omnibus Scripturis Spiritalem & moralem, necnon & anagogen optime noverat.* Utriusque Testamenti Scripturas omnes voluit Germanico verti idiomate, & quidem stricta oratione: *Ut illiteratis etiam sacra divinorum librorum lectio panderetur.*

V. Jam ergo minus mirum erit, si dicamus anxie cum primis Pium instare solitum Episcopis omnibus, ut Scholas Clericis suis extruerent (2). *Scholæ sane ad filios, & Ministros Ecclesiæ instruendos vel edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Altiniacum promisistis, & vobis injunximus, in congruis locis, ubi necdum perfectum est, a vobis ordinari non negligatur.* Voluit ut & Parochi ad Concilium Provinciale aliquos ex studiorum amantioribus alumnis secum adducerent, ut hoc documento suam in excolendis scholis litterisque diligentiam facerent testatiorem (3). *Et quando ad Provinciale Concilium ventum fuerit, unusquisque Rectorum Scholasticos suos eidem Concilio adesse faciat, ut suum solers studium circa divinum cultum omnibus manifestum fiat.* Ipsissima hæc sunt verba Concilii Parisiensis VI. anni 829. cui competissimum erat, non aliud antiquius, aut majori curæ Episcopis esse debere, quam scholarum & studentium Clericorum incrementa (4): *In Scholis habendis & educandis militibus sanctæ Dei Ecclesiæ operam daremus.*

VI. Sed præter has Scholas, in Palatio, in Episcopalibus ædibus, in Parochiis & in Monasteriis, in quibus postremis Aquisgranensis Abbatum Conventus anno 817. docet admitti non solitos, nisi qui vitæ Monasticæ essent consecrati (5): *Ut Schola in Monasterio non habeatur, nisi eorum qui oblati sunt*: præter has, inquam, Scholas aliæ erant, quæ publicæ dicebantur, & quæ propius utique accedebant ad postremæ hujus ætatis Universitates. De his egit Concilium idem Parisiense VI. eo Canone, quo Ludovicum Pium interpellavit, ut tres saltem ejusmodi Scholas erigeret in Imperio suo, ne marcesceret & intercideret fructus tot tantorumque & gloria laborum, quibus & ipse & Carolus Magnus æternam sibi apud posteros memoriam & laudem comparassent (6): *Obnixe ac suppliciter vestræ celsitudini suggerimus, ut morem paternum sequentes, saltem in tribus congruentissimis Imperii vestri locis, Scholæ publicæ ex vestra auctoritate fiant: ut labor Patris vestri & vester per incuriam, quod absit, labefactando non depereat. Quoniam ex hoc facto & magna utilitas, & honor sanctæ Dei Ecclesiæ, & vobis magnum mercedis emolumentum & memoria sempiterna accrescet.*

VII. Schola Turonensis non improbabiliter in ea publicarum Scholarum classe collocatur. Præter ea quæ Capite superiori dicta sunt, adde quod de Gilleberto refertur Episcopo Catalaunensi electo (7), qui ad interrogationes respondens Hincmari Metropolitani sui, respondit in hæc verba: *In Schola Turonica liberalibus disciplinis erudiendus traditus sum.* Josephus quoque Presbyter & Præceptor Ludovici Regis, antequam sacri Palatii Cancellarius crearetur, Turonis operam dederat litteris sub Archiepiscopo Almarico (8): *Sacri Palatii Cancellariorum ministerio functus, olim studiis Turonis sub conditione Almarici Turonensis Archiepiscopi eruditus, cum Paulo Rothomagensi Archiepiscopo.*

VIII. Simile quoque veri est inter publicas Scholas locum fuisse Lugdunensi. Pulcherrimam ejus effigiem delineat Ledradus Archiepiscopus ejus urbis in Epistola ad Carolum Magnum data, ubi primum in Cantu & divinis Officiis eam affirmat Scholæ Palatinæ simillimam esse: *Secundum ritum sacri Palatii*: addit sibi præterea esse copiam ingentem virorum in Scripturis divinis peritissimorum: *Præter hæc vero habeo Scholas Lectorum, non solum qui Officiorum lectionibus exercentur, sed etiam in divi-*

(1) Du-Chesne t. 2. p. 279. 326.
(2) Capitul. L. 2. c. 5. Conc. Gall. t. 2. p. 452. 505.
(3) Can. 30.
(4) L. 3. c. 1.
(5) Cap. 45.
(6) L. 3. c. 12.
(7) Conc. Gall. t. 3. p. 652.
(8) Du Chesne t. 3. p. 417.

divinorum librorum meditatione spiritalis intelligentiæ fructus consequantur. Ex quibus nonnulli de libro Evangeliorum sensum spiritalem ex parte adipisci possunt. Plerique vero librum Prophetarum secundum spiritalem intelligentiam adepti sunt. Similiter libros Salomonis, vel libros Psalmorum, atque etiam Job. Florus, Amolo, Agobardus, Remigius splendidissimæ hujus Lugdunensis Scholæ lumina & Theologi fuere. Inclyta ejus erat adhuc fama ducentis post annis, quando eo profectus est beatus Majolus, Philosophiæ curriculum ingressurus, auctore B. Odilone in ejus vita. *Apud Lugdunensem urbem Philosophiæ nutricem & matrem, & quæ totius Galliæ ex antiquo more & Ecclesiastico jure, non immerito retinet arcem: Antonium eruditum virum & prudentem habere voluit in liberalibus studiis præceptorem.*

IX. Potest & celeberrimarum Scholarum albo inscribi Fuldensis in Germania, quo Rabani doctrinæ fama, & post illum Strabi discipuli ejus & successoris in Scholasticæ Palæstræ exercitiis, incredibilem quandam contraxerat multitudinem ex Germania, Galliaque ipsa discipulorum. Ita de ea Trithemius. Unius equidem Lupi Ferrariensis Abbatis verba proferam, qui eo ablegatus fuerat ab Episcopo suo, ut litterario ibi tyrocinio in sacris Scripturis fungeretur (1): *Nam a præfato Episcopo ad venerabilem Rabanum directus sum, uti ab eo ingressum caperem divinarum Scripturarum.* Testatur Addo Benedictum Abbatem Anianæ tot Monasteriorum Præpositum Generalem, Scholis excolendis speciali quadam solertia invigilasse: *Instituit Cantores, docuit Lectores, habuit Grammaticos, & scientia Scripturarum peritos, de quibus etiam quidam post fuere Episcopi, adgregavit. Librorum multitudinem congregavit.* Adelardus Abbas Corbeiensis in Germania & in Gallia suo ævo celebratus est, ut fidissimus Augustini Discipulus, & Augustinus alter, ex Paschasio Radberto, qui vitam ejus litteris mandavit. Hinc conjice quantæ illi curæ fuerit utraque hæc Schola: *Alter Augustinus, Augustini velut pedissequus, operum clarissimus imitator.*

X. Non est forsan, quod diutius sollicitos nos habeat triplicis illius publicæ Scholæ pervestigatio, ut quæ forte ne institutæ quidem tum fuerint, sed postea. Constat enim eas institui depoposcisse Concilium Parisiense VI. a Ludovico Pio. An institutæ autem tum fuerint, certi nihil constat. Illud profecto ex supradictis existit, tres illas, de quibus diximus, famosissimas fuisse Scholas, & proxime accessisse ad splendorem Palatinæ, quam probabiliter Parisiensem fuisse conjectant. Ultrajectensis Episcopi Radbodi vitam qui scripsit, illum primo venisse ait in Palatium Caroli Calvi, inde in Palatium Ludovici Balbi, non vana illectum terrenarum opum, aut dignitatum cupiditate, sed litterarum & disciplinarum, quarum ibi fructus uberrimus demetebatur (2): *Primo ad Caroli Regis Francorum, inde ad Ludovici ejus filii Aulam se contulit, non quod Palatinos ambiret honores, sed quod intra Regis Palatium liberalium disciplinarum studia præclara colerentur. Præerat illi Gymnasio Manno Philosophus.* Nec aspernanda forsan eorum prorsus conjectura est, qui jam tum suspicantur Palatium Regum ad Luparam fuisse; vel ei loco Parisiis proximum, unde a Palatina Schola nomen factum olim sit, quod residuum etiam nunc est, & fori quod *Scholam* vocitant, & *Portus Scholæ* ibidem ad Sequanam. Observant quod eodem pertinet, quæ vetustissima Lutetiæ litterarum fuere Gymnasia, eodem ipso in loco superesse, sancti Thomæ ad Luparam, sancti Nicolai ad Luparam, Bonorum Puerorum sancti Honorati. De Scholis Seminariorum hic non repetam, quæ alibi dicta sunt. Regulas eis præscripsit Concilium Aquisgranense, quæ ibidem expensæ sunt (3).

CAPUT XCVIII. *P.3.l.2.c.21.*

De Scholis Sub Carolo Calvo.

I. Restauratæ sunt a Carolo Calvo Scholæ, quas bella civilia, & Normannorum incursiones labefactaverant.

II. III. De Scholis Parochorum & Episcoporum.

IV. Distantia harum Scholarum. Scholæ publicæ omnibus patebant, & omnibus perstrepebant disciplinis.

V. Sæculares litteræ divinis famulari se profitebantur.

VI. VII. Hæ publicæ Scholæ Regum magni-

(1) Epist. 1. (2) Surius die 29. Nov. (3) Ann. 816. Cap. 135.

gnificentia, largitate, auctoritate consistebant.

VIII. Doctorum virorum sub Carolo Calvo copia ingens.

IX. De Schola Palatina.

X. De vocabulo Scholæ.

XI. De Pædagogiis, seu Ephebis Nobilibus.

XII. De Scholis Monasteriorum.

XIII. Reges ipsi perplexis quæstionibus doctos lacessebant.

I. VEnio ad Scholas sub Imperio Caroli Calvi, nam & ipse tandem ad Imperatorium fastigium provectus est. Inter filios Ludovici diutina conflagrarunt bella civilia, quibus cum accessissent infestationes Normannorum, Reipublicæ & Ecclesiæ status miserandum in modum labefactatus est. Scholæ & litteræ eodem infortunio attritæ jacuerunt. Iis restaurandis strenue incubuit Carolus Calvus, suffragantibus sibi Patribus Concilii III. Valentini anni 855. quorum hic promo Decretum, ut ex eo constet humanas divinasque disciplinas in pretio & honore tunc fuisse, & ne cantum quidem divinorum Officiorum excoli desiisse (1): *Ut de scholis tam divinæ quam humanæ litteraturæ, necnon & Ecclesiasticæ cantilenæ, juxta exemplum prædecessorum nostrorum, aliquid inter nos tractetur, & si potest fieri, statuatur atque ordinetur. Quia ex hujus studii longa intermissione, pleraque Ecclesiarum Dei loca, ignorantia fidei, & totius scientiæ inopia invasit. Placet. Firmatum.*

II. Non abs re id quidem ad publicas & majores scholas trahetur, ut in quibus efflorescere posset *humana & divina* litteratura. At minoribus interim scholis egere Parochos monebat Herardus Turonensis Archiepiscopus anno 858. in quibus hortabatur (2), ut nonnisi emendati haberentur libri, & Computum Presbyteri ediscerent: *Ut Scholas Presbyteri pro posse habeant, & libros emendatos. Ut Presbyteri computum discant.*

III. De solis Episcopalibus scholis agit Meldense Concilium anni 845. ubi præcipit, ut singuli Episcopi peritum habeant Theologum, in Scripturis, Patrumque Commentariis adprime versatum, qui Parochos addoceat (3). *Ut quisquis Episcopus talem juxta se pro viribus habere decertet, qui juxta sincerissimum & purissimum sensum Catholicorum Patrum, de fide & observatione mandatorum Dei, sed & prædicationis doctrina Presbyteros plebium assidue instruat & informet, ne domus Dei vivi, qui est Ecclesia, sine lucerna verbi divini remaneat. Sed & idem talis existat, quem amor pecuniæ non vexet, aut reprobi mores, & conversatio reprehensibilis periculose devastet.* Hoc Canone refricatur nobis memoria ejus Capitis, quod supra excerpsimus ex Capitularibus Caroli Magni, quo Episcopi jubebantur Parochos suos omnes per alternantes turmas in Episcopales ædes adgregare, ut ibi accuratius de officiis suis legibusque Ecclesiæ edocerentur (4). His ad Parochos seu sermonibus seu lectionibus dicatus erat ille Theologus. Nec illud hic tacendum, ut Parochis præceptum fuerat, ne quid pecuniæ acciperent a pueris, qui scholas frequentabant: ita & hic aliquanto æquius præscribi, ut gratis omnibus pateant Episcopales scholæ.

IV. Duo potissimum erant, in quibus publicæ, Episcopales, & Parochorum scholæ discrepabant: 1. In scholis publicis non Theologicæ tantum disciplinæ, sed & humaniores litteræ prælegebantur, quæ præsidio esse possent ad Theologiam & Scripturam penitius faciliusque perdiscendam. In ceteris autem scholis sacræ tantum Litteræ, & potissima capita Clericalis professionis tradebantur. 2. Ad scholas publicas omnibus dabatur aditus, nullo Diœceseon Regnorumque discrimine: cum Parochorum scholæ Parochianis, Episcopales Diœcesanis tantum, Monasticæ denique Monachis solis paterent, vel si quos ad eas Episcopi emandassent. Firmari hæc duo possunt discrimina ex iis quæ superiori capite disputata sunt, tum universim de scholis publicis, tum specialiter de Turonensi, Lugdunensi, Fuldensi. Potest & argumenti aliquid exprimi ex Valentini Concilii Canone (5), modo allegato. Omnem denique dubitationem diluit Concilium Tullense, ubi Episcopis, Imperatoribus, Regibusque faces subiicit, ad restituendas ornandasque publicas has scholas, ubi humaniores disciplinæ sacris Litteris consocientur, nec enim propudiosam illam imperitiam divinarum Litterarum, in qua tum jacebant Ecclesiæ, aliun-

(1) Can. 18. (2) Can. 17. 125. (3) Can. 35.
(4) Capitul. Car. Magn. L. 6. c. 163. (5) Can. 10.

aliunde profectam esse quam ex ruina & occasu earum scholarum: *Ut scholæ sanctarum Scripturarum, & humanæ quoque litteraturæ, unde annis præcedentibus per religiosorum Imperatorum studium magna illuminatio Ecclesiæ & eruditionis utilitas processit; deprecandi sunt Principes nostri, & omnes fratres & Coepiscopi nostri, instantissime commonendi, ut ubicunque omnipotens Deus idoneos ad docendum, hoc est, fideliter & veraciter intelligentes donare dignatur, constituantur undique publicæ scholæ: scilicet ut utriusque eruditionis, & divinæ scilicet, & humanæ, in Ecclesia Dei fructus valeat accrescere. Quia quod nimis dolendum est, & perniciosum maxime, divinæ Scripturæ verax & fidelis intelligentia jam ita dilabitur, ut vix hujus extrema vestigia reperiantur. Et idcirco ingenti cura & studio remedium procurandum est.*

V. His observationibus duabus duæ rursus aliæ necessario sunt attendendæ, quæ ex hoc eodem Canone ultro promicant: 1. Non posse quidem vel Scripturarum vel Theologiæ absolutissimam parari intelligentiam absque adminiculo liberalium litterarum: sed nec Imperatores, nec Reges Christianissimos, nec Episcopos, aut Concilia scholas humanarum disciplinarum instituisse, nisi ut Theologiæ & Scripturis famularentur. Perspicuum id quidem est in hoc Canone Concilii Tullensis ad Saponarias, & in Canone Valentini III. 2. Nullum locum specialiter designari, ubi publicæ excitentur hæ scholæ; sed deposci tantum ut erigantur, ubicunque ea fuerit eruditorum copia, quæ tanto oneri par sit. Rarissimi tunc erant, qui ita in sacris humanisque litteris præcellerent. Ne spes quidem esse poterat singulis Episcopis, ut ejusmodi aliquem nancifcerentur: Episcopi Regesque conspirarent necesse erat, ut fingerentur aliqui, vel arcesserentur aliunde: ubi vero ad manum erant, tum schola eis publica aperienda erat, ad quam omnes undequaque convolarent. In causa illud forte fuit, quamobrem in Canonibus nusquam designata sint loca earum scholarum publicarum; quod desultoriæ quodammodo essent, & ex occasione ibi effulgescerent, ubi hæc scientiarum humanarum divinarumque lumina occurrissent.

VI. Quanquam autem Episcopalium & Monasticarum scholarum institutores ipsi essent Episcopi & Abbates, Regum & Imperatorum hortamentis & præceptis incitati: at publicas scholas nec instituere nisi auctoritas summorum Principum poterat, nec dotare & tueri, nisi eorundem munificentia. Ideo & superiori Capite Concilium Parisiense VI. Ludovicum Pium interpellabat, ut auctoritate sua eas scholas erigeret: *Scholæ publicæ ex vestra auctoritate fiant:* ut paternis exemplis insisteret: *Morem paternum sequentes.* Valentinum quoque Concilium & Tullense a Carolo Calvo scholas publicas flagitabat.

VII. Sed ut persuasissimum omnibus sit, auctoritate & beneficentia Regum & Imperatorum excitatas fuisse has scholas, qui in eas vicinis ex Regnis præstantissimos quosque & eruditissimos viros alliciebant; unde & extraneos peræque ut indigenas eo admitti jubebant: consulenda est Præfatio Monachi ejus, qui vitam sancti Germani Altisiodorensis Episcopi litteris mandavit, dicavitque Carolo Calvo. Ibi enim eutescit, ut Caroli hujus Imperatoris beneficentia doctissimi quique omnes invitarentur ad has scholas, & copiose sustentarentur (1). *Id tibi singulare studium affecisti, ut sicubi terrarum Magistri florent artium, quarum principalem operam Philosophia pollicetur, hos ad publicam eruditionem undequaque tua celsitudo conduceret, comitas attraheret, dapsilitas provocaret.* Invidia urebatur Græcia; quæ gentes alias tandiu æmulatione sui vexaverat: *Luget hoc Græcia, novis invidiæ aculeis lacessita.* Philosophi ex Hibernia celeberrimi in Gallias properabant, ut sapientiam suam largius & splendidius profunderent: *Quid Hiberniam memorem contempto pelagi discrimine, pene totam cum grege Philosophorum ad litora nostra migrantem? quorum ut quisquis peritior est, ultro sibi indicit exilium, ut Salomoni sapientissimo famuletur ad votum.* Quidquid usquam doctorum erat toto orbe, illis patrium jam solum Gallia erat, tanquam litterarum litteratorumque omnium domicilium. Denique scholæ Gallicanæ sua luce reliquas orbis scholas obscurasse videbantur: *Dum te tuosque ornamentis sapientiæ illustrare contendis, cunctarum fere gentium scholas & studia sustulisti.* Non poterant enim non collabi cetera litterarum Gymnasia, cum quidquid erat eruditiorum hominum, con-

(1) Baron. ann. 876. 38. 39. Du-Chesne t. 2. p 470. 471.

confluxisset in Galliam: *Sublatis enim Præceptoribus, confine & consequens est, facile omnium ingenia otio congelasse*. Denique vehementissimus hic laudum Caroli Calvi præco, ejus litterarum amorem & munificentiam ultra etiam Caroli Magni famam exaggerat. *Caroli studium erga immortales disciplinas non modo ex æquo repræsentas, verum etiam incomparabili fervore transcendis, dum quod ille sopitis eduxit cineribus, tum fomento multiplici, tum beneficiorum, tum auctoritatis usquequaque provehis*.

VIII. Minus ampullata forsan hæc videbuntur Caroli Calvi encomia, si in mentem veniat & multitudo & eruditio incredibilis eorum qui tum Galliam frequentabant Doctorum: nec enim ea quidem in re Carolo Magno major quin fuerit, ambigi potest. Sed & hæc Calvi gloria non immerito in Carolum Magnum refundetur, qui tumulo insepultas excitaverat litteras, easque quasi serere cœperat disciplinas, quæ sub Pio postea & Calvo Imperatoribus adultæ, in longe pulcherrimos fructus exuberaverunt.

IX. Scholam Palatinam idem ipse tradit ceteris omnibus magnopere antecelluisse, eum principem, seu fontem ipsum suo sinu complecteretur, e quo rivulorum instar scholæ manarent ceteræ. Palatium ipsum Regium *Schola* dicebatur: *Ita ut merito vocitetur schola Palatium, cujus apex non minus scholaribus quam militaribus consuescit disciplinis*. Carisiacensis Concilii Episcopi anno 858. litteris datis ad Ludovicum Germaniæ Regem, quo eum absterrerent a consilio usurpandi Regni Caroli Calvi fratris sui: monuerunt eum, si Palatium Regum *Schola* vocetur, id eo pertinere, ut Regum Palatium & Palatini omnes exemplo sint universo Regno, non ad litterarum solum, sed & ad morum virtutumque ornamenta (1): *Et ideo domus Regis schola dicitur, id est, disciplina; quia non tantum Scholastici, id est, disciplinati & bene correcti sunt sicut alii: sed potius ipsa schola, quæ interpretatur disciplina, id est, correctio dicitur, qua alios habitu, incessu, verbo & actu, atque totius bonitatis continentia corrigat*.

X. Vox ea *Schola* jam ab aliquot sæculis latius patebat, quam vel ante, vel postea. Non Ludimagistris tantum & litteratis erant scholæ, vel Cantoribus, sed & Militibus. Ut erat militia litterata, erat & Ecclesiastica, erat & schola militaris. Curia ipsa Pipini patris Caroli Magni schola jam tum dicebatur. Armis ea magis, ut suspicor, quam litteris tum strepebat. Scriptor vitæ B. Benedicti Abbatis Anianæ, tradit eum adhuc impuberem a Comite Magalonensi Curiæ Regis Pipini implicatum fuisse, quocum aliis Scholaribus educaretur (2): *Hic pueriles gerentem annos filium suum in Aula gloriosi Pipini Regis Reginæ tradidit inter Scholares nutriendum*. Ex quo autem Carolus Magnus Palatium suum sedem esse voluit litterarum, scholæ nomen quo jam gaudebat, aptius utique elegantiusque immortalibus his sapientiæ studiis cœpit accommodari.

XI. An qui hic *Scholares* dicuntur, & qui in Concilio Carisiacensi dicuntur *Scholastici*, iidem sint, qui posterioribus his sæculis nomen trahunt a (3) *Pædagogio*: vocabulo perantiquo, quo designantur Nobiles iidem illi Ephebi, Regiæ Aulæ & personæ asseclæ, id ego malim ab aliis peritioribus doceri, quam docere. Est non modica probabilitas, quæ tamen egeat certioribus documentis. Auctor est Hincmarus ipse, (4) institutum imbutumque litteris, legibusque tum Ecclesiasticis tum sæcularibus fuisse Carolum Calvum, in Regia hac ipsa schola: *Sacris litteris, ac legibus, tam Ecclesiasticis, quam sæcularibus ab infantia eruditum*. Ipsa denique nominis Etymologia favere videtur, ducta nimirum a voce Græca παιδίον, L vocali in J. consonantem, vel in G. abeunte, ut consuetudinis est frequentissimæ in Gallicano idiomate.

XII. Quoad Monasticas scholas, quas cursim tantum perstrinximus, refert Hincmarus a Carolo Calvo translatum fuisse e Cœnobio Sancti Dionysii Presbyterum Monachum ad Abbatiam Laudunensem, non ut Abbas aut Præpositus crearetur, sed ut studiis & lectionibus præesset (5): *Ad doctrinæ atque religionis institutionem, non autem ad regularem prælationem arcessit*. Hinc clarescit, nec Monasticarum scholarum curam abjecisse Principem, & ad eas Professores interdum misisse. Nec ea cura Regibus indecora erat, si certa fide constet quod legitur, ut jam diximus, in Chronico Centulensi (6): *In hoc Cœnobio Duces, Co-*

(1) Can. 12.
(2) Du-Chesne t. 3. p. 389.
(3) Les Pages.
(4) Hincmar. t. 2. p. 70r.
(5) Tom. 2. pag. 412.
(6) Spicil. t. 4. pag. 501.

Comites, filii Ducum, filii Comitum, filii etiam Regum educabantur. Præterit me autem hujus rei concordia cum statuto quod supra delibavi, Conventus Aquisgranensis Abbatum, ne paterent scholæ Monasteriorum, nisi pueris, quos impuberes parentes professioni Monasticæ devovissent. Nisi dicas in usum vocatum non esse illud statutum, aut non ubique vocatum, aut denique in desuetudinem abiisse.

XIII. Corollarii instar addam, de Ludovico Pio & Carolo Calvo non injuria dici posse quod Alcuinus de Carolo Magno magnificentissime senserat, dixeratque, illos a Deo in sublimem quandam sapientiæ sedem evectos fuisse, ut juvenes omnes ad amorem incenderent disciplinarum Ecclesiasticarum, variis eos lacessendo quæstionibus circa sensum Scripturæ locorum difficiliorum (1): *Patenter agnosci poterit non tantum Imperatoriam vestræ prudentiæ potestatem a Deo ad solum mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium & sapientiæ decorem collatam: & juvenum mentes quadam inertiæ rubigine obductas ad acumen ingenii per vestram sanctissimam solertiam elimandas. Siquidem præter Imperiales & publicas curas, Evangelicas quæstiones Academicis vestris a nobis enucleandas inquiritis*. Has ille vocat alibi (2) *Palatinas quæstiones*.

CAPUT XCIX. *P. 3. l. 2. c. 22.*

De Scholis Galliæ & Germaniæ sub sequentibus Regibus.

I. Quam ampla & late fusa tunc esset litteratura, in secularibus omnibus, divinisque disciplinis.

II. Plurium Germaniæ Episcoporum exempla.

III. Alia exempla Episcoporum Clericorumque, etiam Regiæ prosapiæ.

IV. Imperium & litteras simul Ottones in Germania excitaverunt.

V. Cœperunt & in Gallia litteræ artesque liberales reflorescere.

VI. Qui publicis Scholis operam dabant, residentiæ lege solvebantur. Probationes.

VII. Novæ probationes ejusdem dispensationis.

VIII. Rursus in eam dispensationem aliqua observantur.

I. INter humanarum divinarumque restauratores litterarum, primas sibi gloriæ partes vindicant tres illi Galliarum Imperatores, de quibus tribus superioribus Capitibus a nobis disceptatum est. Narrat ipsemet Ferrariensis Abbas Lupus, ut cum Grammaticæ, Rhetoricæ, artibusque omnibus liberalibus se aliquandiu dedisset, a Metropolitano suo Fuldum ire jussus sit, quo sub doctissimo viro Rabano in Scripturarum studia incumberet (3): *A præfato Episcopo ad venerabilem Rabanum directus sum, ut ab eo ingressum caperem divinarum scripturarum*. Ex Epistolis Lupi (4) emicat vasta ejus eruditio, & mira cum omnibus cujuscunque modi Scriptoribus familiaritas. Imperatorum vitas & Historiam compendio scripsit, dicavitque Carolo Calvo, cui Trajanum & Theodosium proponebat, ad quos effingeret sese & efformaret. Misit ad eum Augustini tractatum (5), sive concionem adversus juramenta, ut ea se lectione ineunte Quadragesima roboraret. Quin & ad Pontificem scribens (6), mitti ab eo flagitavit opuscula quædam Hieronymi, Ciceronis & Quintiliani, quæ in Gallia non invenirentur.

II. Ea porro conjugatio humanarum divinarumque litterarum, quarum illæ tamen his ancillarentur, exinde in Ecclesiis Franciæ Germaniæque perdurare visa est. Ejus enim modi fuere S. Hereberti studia in Ecclesia Vormaciensi, ejus qui Coloniensis postea fuit Archiepiscopus (7). *In Ecclesia Vormaciensi studiis liberalibus traditus est. Tanta quippe facilitate divinæ pariter & humanæ Philosophiæ fluenta potavit, ut, &c.* Sancti Meinverci Episcopi Paderbonensis vitam qui scriptis mandavit, admirandam is prorsus delineavit nobis tabellam studiorum & artium liberalium, quibus illa frequentabatur Ecclesia. Grammatica, Rhetorica, Philosophia, Geometria, Astronomia, Mathematicæ omnes disciplinæ quasi in vestibulo sedebant, quo ad sacras litteras aditus patefiebat (8): *In Paderbonensi Ecclesia publica floruerunt studia, quando ibi*

(1) Epist. 106. (2) Epist. 27. (3) Ep. 1.
(4) Epist. 3. 5. 10. 16. (5) Ep. 93. 96. (6) Epist. 105.
(7) Surius die 16. Martii cap. 4. (8) Surius die 5. Junii cap. 52.

ibi Musici fuerunt, & Dialectici enituerunt, Rhetorici, clarique Grammatici. Ubi Mathematici claruerunt, & Astronomi habebantur, Physici, atque Geometrici. Viguit Horatius, magnusque Virgilius, Sallustius & Statius. Ulterius proferri vix, aut nec vix possunt fines litteraturæ. Clericis solis fores ejus Scholæ patebant: *Dum studium nobilium Clericorum usu perpenditur utilium librorum*. Indeflexa quadam austeritate imminebat Episcopus, & ne semel quidem toto studiorum decursu sinebat, ut vel parentes inviserent, vel ab eis inviserentur, ne his supervacaneis congressibus aliquid eis vel inertiæ affricaretur, vel superbiæ: *Dicente Episcopo pueros & adolescentes cum districtione erudiri, & non nocivis blandimentis deliniri, quoniam audaciæ & ferociæ nutrimenta eis ministrent blandimenta*. Ex his denique litterarum & virtutum gymnasiis prodibant tot Præsules summa sapientiæ & sanctitatis luce clari, quibus Germaniæ tunc illustrata est Ecclesia. *Adolescebant quoque secum tyrones militiæ cælestis, Anno Archiepiscopus Coloniensis, Fridericus Monasteriensis, & perplures alii strenui postmodum in vinea Domini operarii.*

III. Udalricus Augustanus Episcopus non dispari diligentia usus est, ut Ecclesiæ juvenes omnes strenuissime litterario stadio fungerentur, servi Ecclesiæ, liberi, nobiles, omnes indiscriminatim, quorum postea peritissimos Ecclesiæ suæ dignitatibus & beneficiis honestabat (1): *Clericos suos ex familia, vel liberos, mediocres vel nobiliores, summa diligentia nutrire & docere præcepit, & quoscunque inter eos honore dignos cognovit, ministeriis & congruis Beneficiis ditiores fecit*. Suo ipse Bruno exemplo commonstrabit nobis, is qui Coloniensi postea præfuit Ecclesiæ, etiam summorum Principum filios hujus litterariæ palestræ gradus omnes solitos fuisse decurrere. Jam inde ab anno ætatis quarto puerulus adhuc Baldrico commendatus est Trajectensi Episcopo, ut litteris initiaretur: *Generosa Regum proles, annos circiter quatuor habens, liberalibus litterarum studiis imbuenda venerabili Baldrico Episcopo, Trajectum missa est*. Ubi Grammaticæ studia delibare cœpit, in deliciis illi fuit Prudentius Poeta. Exinde vero Scriptores omnes Græcos & Latinos elegantiores perlustravit (2): *Postea nullum penitus erat studiorum liberalium genus in omni Græca, vel Latina eloquentia, quod ingenii sui vivacitatem augeret*. Frater ejus major natu Otto Imperii compos factus, e Scholis eum ad Palatium sevocavit, sed in ipso ipsemet Palatio Scholam sibi condidit, in qua cum Historicis omnibus, Oratoribus, Poetis, Philosophis, Græcis & Latinis familiariter versatus est: *E Scholis in Palatium evocavit Germanum Otto, &c. Obliteratas diu septem liberales artes ipse relexit. Quidquid Historici, Oratores, Poetæ & Philosophi novum & grande perstrepunt, diligentissime cum Doctoribus cujuscumque linguæ perscrutatus est*. Magistro usus est Hiberno Episcopo. *Israel Episcopus Scotigena, sub cujus magisterio illustrissimus hic plurimum se profecisse testatus est*. Quo se cunque conferret, suam circumferebat Bibliothecam, sæcularibus semper aut sacris sese oblectans litteris, sed ita tamen ut in his scopum, in his delicias haberet suas: *Quocunque circumagebantur tabernacula, aut castra regalia, Bibliothecam suam, sicut arcam Dominicam circumduxit; ferens secum & causam studii sui, & instrumentum: causam in divinis, instrumentum in gentilibus libris; ut puta doctus pater familias, qui novit de thesauro suo proferre nova & vetera*. Ea fuit institutio litteraria nobilissimi juvenis, germani Imperatoris fratris, ac demum Præsulis sanctissimi. Volfangus, qui Ratisponensis postea fuit Episcopus, usitata vulgarium Scholarum peritia haud contentus, famosam adiit Scholam Augiensis Abbatiæ (3). *Non contentus in Scholis trivialibus, aut privatis erudiri, patre deducente, eo sibi properandum statuit, ubi tum intra Germaniæ fines maxime florerent studia litterarum. Itaque ad Augiense Monasterium se contulit*.

IV. Inopini fere e Gallia in Germaniam trajecimus, quo una cum litteris eodem quoque tempore videtur Imperium trajecisse. Normannorum irruptionibus, & Carolinorum demum Principum bellis intestinis extincta propemodum sunt in Gallia illa litterarum lumina, quæ Franci Imperatores tres excitarant. Contra autem tres Ottones Germaniæ mox Imperatores illum eundem disciplinatum splendorem suæ Genti infuderunt.

V. Reviviscere tamen visæ sunt in Gallia litteræ, ubi Hugo Capitius novus Rex anti-

(1) Surius die 4. Julii c. 3. (2) Surius die 11. Octob. (3) Surius die 31. Octob.

antiquam Regni gloriam innovavit. Is ipse Abbo qui Floriacensis postea fuit Abbas in Schola primum Floriacensi cum prima litterarum tyrocinia posuisset, & Monasticam professionem amplexatus esset, litteras mox & cantum ibidem docuit (1): *Lectione simul & cantilena per aliquot annorum curricula erudivit*. Sed ea non contentus mediocritate, qua utcunque posset alios edocere, maluit sub aliorum disciplina ulterius ipse promoveri. Cumque jam non pœnitenda assecutus esset incrementa, in Grammatica, Arithmetica, Dialectica, Parisios, Remosque profectus est, cetera ab iis edocendus, qui Philosophiam profiterentur. Astronomiam edidicit, non pro votis tamen suis. Aureliam perrexit, ut Musicæ incumberet. Ex Artibus septem Liberalibus cum in hunc modum jam sibi comparasset quinque, nec exhaurienda sibi superessent, nisi Rhetorica & Geometria, ad has postremo se contulit. Sed accuratiori quadam diligentia & majori contentione incubuit in Dialecticæ calliditates, Computique & Astronomiæ computationes. Ea fuere curricula studiorum sanctissimi viri, Abbatis, & denique Martyris perinclyti. Si qui resiliant ad hæc humanarum disciplinarum impedimenta, & tantam in ea implicationem viri sacris Ordinibus initiati, Monachi, singularem sanctimoniam præ se ferentis: eis repetenda animo sunt quæ supra demonstravimus, approbavimusque exemplis Caroli Magni, & Caroli Calvi; cum excitandæ revocandæque sunt in lucem e tumulo quodam suo sacræ & liberales disciplinæ, necesse tunc esse initium duci ab humanioribus litteris, in quibus posita sunt veluti fundamenta litterarum sacrarum.

Hinc porro perspicuum est, fuisse tunc Parisiis Scholas admodum celebres: sed nequaquam jam tunc eam exsplenduisse Universitatem, quæ ceteras Scholas nominis sui gloria, ut postea contigit, obscuraret. Odo qui postea Cluniacensem rexit Abbatiam, tum Canonicus cum esset S. Martini Turonensis, Parisios quoque venerat, Dialecticæ operam daturus, ei nimirum, quæ jam tum Augustino tribuebatur, & prælegebatur ibi publice, antequam Aristotelis Dialectica increbuisset. Remigius Autissiodorensis his tunc magna cum laude studiis præerat (2): *His diebus adiit Parisium, ibique Dialecticam S. Augustini Deodato filio suo missam perlegit, & Marcianum in liberalibus artibus frequenter lectitavit. Præceptorem quippe in his omnibus habuit Remigium*. Diximus supra de Schola Lugdunensi, quo se Majolus, Cluniacensis postea futurus Abbas, contulit, ut Artium liberalium studiis imbueretur.

Quoniam autem subinde hic incurrimus in artes liberales, non abs re erit eam quoque hic adjicere conjecturam. Ea fuisse veluti fundamenta prima earum quæ postea eruperunt Universitatum, initio ducto ab ea Artium Facultate, quæ & omnium antiquissima, & pervagatissima fuerat. Quas deinde ea Facultas nacta est prærogativas, profectæ eæ sunt ab ejus antiquitate; antiquitas autem ejus inde orta, quod ea sit basis veluti quædam totius structuræ scientiarum humanarum, divinarumque. In Chronico Centulæ commendatur ex eo Fulbertus, Carnotensis Episcopus (3), qui ubi suos Grammaticæ, Musicæ, Dialecticæque præceptis instruxerat alumnos, ad celebriores Scholas illos ire jubebat, ut apicem scientiarum consequerentur. Possent & alia proferri argumenta ejusdem prærogativæ Artium, quibus reliqua superstruitur eruditio tota; ni res ipsa clamaret. Unum est quod doleamus, longe plurimos inertia sua ibi desinere, unde necessario incipiendum fuit.

VI. Antequam ad Italiæ pergamus Scholas, Græciæque, illud publicarum Scholarum privilegium non possum silere, aut si jam attigi, non possum non aliquanto accuratius commemorare hoc loco, etsi infra accuratius pertractandum loco magis idoneo, ubi de Beneficiariorum residentia disputatio instituetur. Ea enim est demum prærogativa publicas has frequentantium Scholas, quod lege Residentiæ in suis Beneficiis solvantur, ut in his abundantioribus purioris doctrinæ fontibus copiose hauriant, quo suas post Ecclesias ubertim rigent. In omnibus supra Conciliorum Decretis, Scriptorumque testimoniis, ubi de Scholis his publicis agebatur, tanquam de Universitatum præludiis quibusdam, observari id potuit, implicatam ibi fuisse hanc dispensationem, nec fere potuisse non implicari. Cum enim Scholæ omnes Clericis dedi-

(1) Surius die 13. Nov. cap. 3.
(3) Spicil. t. 4. pag. 541.

(2) Surius die 18. Nov. cap. 9.

dedicatæ essent, cum Scholæ publicæ nonnisi tres toto Regno Galliæ deposcerentur, necesse erat illud intelligi, illud fixum certumque esse, posse in eas ex omnibus Regni Imperiive Gallicani Ecclesiis adventare Beneficiarios, inhospitari, immorari diutius, curricula stata emetiri, & tandin residentiæ legem relaxari. Eccur enim publicæ vocarentur, ecquid Diœcesanis & particularibus præstitissent, ecquid Principum in eas munificentia sese copiosius effudisset, nisi undequaque pluribusque ex Provinciis & Regnis ad eas Clerici & Beneficiarii confluerent, quicunque doctrinæ incremento egerent ad munus suum probe obeundum? Denique cum exemplis supra allatis pateat, Monachos ipsos eosque laudatissimos, per plures discursasse Scholas, ut quidquid usquam esset sacræ eruditionis, id colligerent: quanto facilius ea Clericis discursatio annuetur?

VII. Adde quod & a Reginone proponatur ea quæstio, An junioribus Clericis ingenio pollentibus, & jam proventu non pœnitendo eruditionis locupletatis, annuendum sit, ut ad publicas Scholas proficiscantur, cum non satis liqueat, an laudabili scientiæ cupiditate ducantur, an fœda trahantur opum cupidine (1): *An ingenui Clerici qui capacioris & argutioris sunt ingenii, ad loca quæ scientia & doctrina excellentiora conspiciuntur, transcendant, &c.* Respondet autem Prælatis ab aliquibus eam abnui dispensationem, invidiæ solo veneno imbutis: & incassum ab eis obtendi Canones de Residentia, cum hi Canones necessitati se profiteantur cedere, nec ulla sit necessitas inexorabilior quam fames, nec fames aut sitis implacatior, quam veritatis & sapientiæ: *Invidia Pontificum sæpe prohibentur, &c. Opponunt Canones, ubi illi excipiuntur, qui ex necessitate ad aliam Ecclesiam transierint. Magna sane necessitate premitur, qui fame constringitur; & qui injuria arctatur insipientiæ, opus habet refici doctrina scientiæ.* Facile dijudicabit Episcopus ex moribus Clerici, & propenso in litteras animo, vagandi, an doctrinæ studio incitetur ad hanc residentiæ veniam flagitandam. *Inter fugitivum & studiosum caute ab Episcopo discretio prospici debet.* Ne denique hac dispensatione eos frustretur Episcopus, qui tam bene morati hactenus fuere, ut ex incremento peritiæ, virtutum quoque & religionis augmenta merito augurari debeat: *Igitur si pie & juste recto currebant hactenus viam tramite vitæ, pro religione perfectiora expetere loca licentiam eis non denegandam esse censuimus.*

VIII. Hinc liquidum fit: 1. Quanquam Jure communi venia fieret antiquorum residentiæ Canonum, in gratiam studiorum in scholis publicis, impetrandam nihilominus Episcopi proprii licentiam fuisse; quod exemplis supra firmatum est. 2. Nec eam annuere licentiam debebat Episcopus, nisi iis qui & ingenio valerent ad penitiores disciplinas imbibendas, & peritia sua Ecclesiæ adjumento atque ornamento futuri essent. 3. Uni Ecclesiæ utilitati donabantur hæ dispensationes. Nam nec ipsæ publicæ scholæ institutæ fuerant, oblectandæ hominum inani curiositati, aut satiandis cupiditatibus, sed ad Ecclesiæ prætidium aliquod novum a litteris sacris divinisque comparandum. De quo rursus capite sequenti.

CAPUT C. *P. 3. l. 2. c. 23.*

De Scholis Italiæ & Orientis sub Imperio Caroli Magni usque ad annum Christi millesimum.

I. Ex Italia & Oriente litteræ & scientiæ ad nos demigrarunt.

II. Jure merito in crimen aguntur, qui scholas non frequentant, nisi ut sibi viam muniant ad Episcopatum.

III. Omnium in Italia Scholarum celeberrima Romana.

IV. V. Mira consonantia Scholarum Gallicanarum cum Constantinopolitanis. Varia capita ejus consonantiæ.

VI. Constantinopoli litteræ occidunt, & resuscitantur.

VII. Caroli Magni laus, qui litteras restauravit, studio suo in Occidente, exemplo in Oriente.

I. Tempestivum jam est Italiam Græciamque adire, unde ordienda nobis hæc fuisset de scholis disputatio, si quis temporum & litterarum ipsarum cursus fuit, idem esse debuisset & nostrarum penitus dissertationum. Nec enim dubitari potest, quin ab

(1) Reg. Ap. 2. Can. 29. 30.

ab Oriente in Occidentem litteræ migrarint, & ex Græcia in Italiam, ex Italia in reliquas Occidentis provincias propagatæ sint. Nec tamen ubi fons & origo, ibi uberias major & abundantia aquarum est. Certe tribus his mediæ ætatis sæculis ante annum Christi millesimum, nusquam toto Christiano orbe splendidiora effulsere disciplinarum lumina, quam in Ecclesiæ Gallicanæ sinu.

II. Et ne penitus abrumpam institutum capite superiori sermonem de Residentiæ dispensatione scholis publicis donata, pergam & hic de ejus dispensationis usu & abusu, qui in Italia increbuerat, ubi nobiles adolescentuli ibant illi quidem ad Scholas, & venia dispensationis utebantur; sed uno sibi fine proposito, ut litterarum præsidio aucuparentur Episcopales Sedes. Gravissime de ea re conquerebatur Ratherius Veronensis Episcopus (1): *Pone quemlibet Nobilium Scholis tradi, quod utique hodie magis fieri ambitu videtur Episcopandi, quam cupiditate Domino militandi, &c.* Statum ergo illud sit, si cui scopus studiorum is est, qui ab eorum ingenio abhorret vehementissime, & instrumenta explendarum cupiditatum sunt eæ ipsæ litteræ, quæ iis sedandis ac restinguendis natæ sunt; nequaquam huic residentiæ veniam concedendam esse, quæ uni annuenda est religioni & pietati, cui servit quidquid in Ecclesia studiorum est.

III. Et id quidem universim ad scholas pertinet, quas inter splendebat Romana, tanquam ceterarum omnium per Italiam parens & fundatrix, cum ex ea mutuatus sit Carolus Magnus, quos in Galliam primos abduxit Magistros. Ut vero Carolinarum scholarum princeps fuit Palatina, probabile est etiam Palatinam, seu Pontificiam Romæ Scholam omnium Italicarum splendidissimam fuisse. Multa in hanc rem argumenta suggerit Scriptor vitæ Pontificum. Ecclesia S. Joannis Lateranensis ibi semper tanquam primaria Clericorum schola celebratur. Audi quid ille disserat de Leone III. *Qui a parva ætate in vestiario Patriarchii enutritus & educatus, omnemque Ecclesiasticam disciplinam spiritualiter eruditus, tam in Psalterio, quam in sacris Scripturis pollens, Subdiaconus factus, &c.* De Paschali autem I. vide quid narret: *Qui a primævo ætatis suæ divino cultui mancipatus, atque in sacrosanctæ Ecclesiæ Patriarchio studiis divinis, salutiferæque Scripturæ imbutus, tam in Psalterio, quamque in sacris paginis Novi ac Veteris Testamenti specialiter eruditus, Subdiaconus quidem factus, &c.*

Leo IV. humaniorum litterarum auspicatus fuerat studia in Monasterio S. Martini, ut his elementis imbutus, paratior accederet ad sacras Litteras: *Hic primum a parentibus ob studia litterarum in Monasterium S. Martini, quo usque sacras Litteras plenius disceret, sponte concessit.* A Gregorio IV. postea ad Lateranense Palatium accitus est, & Subdiaconus ordinatus: *In Lateranensi Patriarchio esse præcepit.* Replicanda memoria eorum est, quæ supra de Gregorii Magni sollicitudine diximus, ut doctissimos quosque, & ex Clero, & ex Ordine Monastico suum in Palatium adgregaret. Inde enim illud manifeste efficitur, Pontificium Romæ Palatium totius eruditionis sacræ augustissimum fuisse domicilium.

Quoad alias Scholas, in Concilio Romano anni 826. Eugenius II. & in Episcopalibus civitatibus, & in Parochiis eas vigere ponens, ut rem indubitatissimam, edixit tantum, ut illic haberentur utriusque litteraturæ sacræ & sæcularis, quam fieri posset, peritissimi (2): *De quibusdam locis ad nos refertur, non Magistros neque curam inveniri pro studio litterarum. Idcirco in universis Episcopiis subjectisque plebibus & aliis locis, in quibus necessitas occurrerit, omnino cura & diligentia habeatur, ut Magistri & Doctores constituantur, qui studia litterarum liberaliumque Artium, ac sancta habentes dogmata, assidue doceant: quia in his maxime divina manifestantur atque declarantur mandata.* Ita sacris litteris servire jubebantur sæculares. Anno 853. Leo IV. illud ipsum Decretum confirmavit in Synodo sua Romana, hoc addito, quod nefas sit prætermitti a nobis, ut si quando deessent in his scholis Artium liberalium Professores, ne Catechistæ certe deessent & Theologi, qui scientiam salutis docerent, & Episcopum quotannis certiorem facerent de sua diligentia ipsorum, de studentium progressibus: *Et si liberalium Artium Præceptores in plebibus, ut assolet, raro inveniuntur; tamen divinæ Scripturæ Magistri & institutores Ecclesiastici officii nullatenus desint, qui & annualiter proprio Episcopo de ejusdem actionis opere sollicite inquisiti de-*

(1) Spicil. t. 2. p. 183.

(2) Can. 34.

debeant respondere. Nam qualiter ad divinum utiliter cultum aliquis accedere possit, nisi justa instructione doceatur? Præcipit Pontifex, ut vel in ipsis vicorum scholis Professores sint, qui Scripturas interpretentur, & Officia divina elucident.

IV. Jam vero Constantinopoli, & in Oriente, qui occasus, qui rursum novus exortus fuerit litterarum peræque ut in Gallia, narrat Cedrenus & Curopalates. Quandiu enim altius demerso in voluptatum voraginem Michaele Imperatore, Imperii clavum regebat Bardas Cæsar, hujus consilio & providentia reviviscere visæ sunt litteræ, quæ priorum Imperatorum incuria & supinitate intermortuæ pene fuerant. Singulis ille particularibus Artibus & disciplinis singulas & proprias extruxit scholas, & variis in locis collocavit, Philosophiæ vero ipso in Imperatorum Palatio fixit sedem: *Idem profanas quoque litteras, quæ Imperatorum barbarie atque inscientia jam a multis annis prorsus obsoleverant & evanuerant, recreavit; singulis scientiis certo loco suas scholas attribuens, supremæ autem omnium Philosophiæ ad ipsam Regiam in Magnaura. Itaque rursum ex eo florere scientiæ cœperunt.* Qui tunc Philosophicæ præerat Scholæ, nomine Leo, cognatus erat Joannis Patriarchæ. A famoso Psello Constantinopoli didicerat Grammaticam & Poeticem: Philosophiam vero, Arithmeticam, ceterasque disciplinas in Insula Andro; inde longe plurima perlustraverat Monasteria, ut Bibliothecas scrutaretur. Scholæ Geometriæ præfecit Bardas fratrem Leonis Sergium, Astronomiæ, & Arithmeticæ Theodegium: impensas ex ærario omnes suppeditavit, & quo juvenibus calcaria adderet, frequens ipse scholas lustrabat. Ita demum revixerunt litteræ pridem extinctæ: *Large iis sumptus suppeditavit: utque erat studiosus bonarum Artium, sæpe ipse quoque scholam frequentavit, alacritatem discentium suo exemplo confirmans: hoc pacto bonas litteras prorsus ante extinctas, ita ut ne vestigium quidem earum aut scintilla extaret, brevi temporis spatio ad magnam evexit amplitudinem.* Nec minus anxie Bardas curavit, ut & Legum studia jam dudum obliterata reflorescerent: *Effecitque ut leges reflorescerent, cum horum quoque temporum vitio accurata obsolevisset tractatio.* Tam præclari ad excitandas litteras conatus æternæ Bardam commendassent memoriæ apud posteros, si non sua illum ambitio ad Imperium prehensandum compulisset, & in præceps demum egisset.

V. Proclive autem fuit in hac Curopalatæ narratione observare pleraque eorum, quæ superioribus in capitibus indigitata fuerant. Constantinopoli enim, æque ut in Gallia, 1. & concidunt extinguunturque litteræ Reipublicæ calamitatibus, Principumque bellis, 2. & eorundem Principum cura & benevolentia iterum reflorescunt. 3. Nec benevolentia tantum, sed & beneficentia Principum opus est. 4. In Palatio Regum & Imperatorum præstantissimæ omnium semper fuere scholæ. 5. Litterarii Imperii fundamenta semper ponenda sunt in Artium liberalium institutione. 6. Geometria, Arithmetica & Astronomia magno in honore semper & impenso excoluntur studio. 7. Astronomia & Arithmetica unius Magistri curæ commendantur; ut supra observavimus *Computum* nunc Arithmeticam sonare, nunc Astronomicas supputationes, seu Ephemeridas Festorum mobilium. 8. Denique his Constantinopolitanis scholis nemo arcebatur eorum, qui sub Imperio Romano degeret. Ita facile Ecclesiarum aliarum Clerici cùm commeatu sui Episcopi, ab eoque facta residentiæ secundum Canones venia, ad publicas has scholas confluebant.

VI. Qui Michaeli in Imperium successere Basilius & Leo, nihil passi sunt ejus splendoris decedere, quem litteris Bardas conciliaverat. At impubere Constantino Leonis filio ad gubernacula sedente (1), qui libertatem publicam, iidem & litteras Tyranni oppressere. Hos Imperii sui usurpatores adultior tandem exturbavit Constantinus, litteras primævæ restituit gloriæ, conquisitis undecunque viris peritissimis, quos præficeret scholis Arithmeticæ, Musicæ, Astronomiæ, Geometriæ & Philosophiæ. Audiendus hic Cedrenus ipse: *Scientias enim Arithmeticam, Musicam, Astronomiam, Geometriam, & omnium principem Philosophiam, quæ jam longo tempore, ob incuriam & inscitiam Imperatorum perierant, sua industria instauravit: conquisitis qui in quovis genere excellerent, ac constitutis Doctoribus, studiosisque receptis & conductis. Quo factum est, ut exigui temporis decursu barbarie profligata, urbs litteris floruerit.* Qui-

(1) Ann. 924.

Quibus postremis verbis non obscure insinuatur, ab hoc pio & munificentissimo Imperatore ita dotatas esse has scholas, ut non professores tantum, sed & studiosi publico sumptu alerentur. Extinctum fuisse cum hoc ipso Imperatore litterarum lumen, testatum facit Anna Commena Alexiados suæ libro quinto, usque ad Imperium Alexii Commeni, qui eas rursus revocavit in lucem, privilegiis iis & salariis Magistrorum constitutis, quæ commemorata sunt a Balsamone in Canonem XIX. Concilii Trullani.

In Notitiis Imperii Constantinopolitani, quæ Codino subjunctæ sunt, inter dignitates Imperii & Palatii Constantinopolitani, honorifico loco recensetur *Summus Philosophorum*, Ὕπατος τῶν φιλοσόφων. Quod argumento est Philosophiæ scholam in Imperatorum Palatio retentam fuisse. Psellus ea dignitate decoratus fuit ex Cedreno.

VII. Extrema tandem manus imponenda hic est nostro de antiquis scholis Tractatui huic, eo encomio quo ornatus est a Dungalo Carolus Magnus in Epistola quam ad ipsummet dedit, ubi illum depinxit, ut exemplar omnino absolutissimum, quod exhiberi objicique posset imitationi, non summorum tantum Principum, ut Christi legibus tam accurate se, quam suis suos subjicerent: non Ducibus tantum & Præfectis terrenæ militiæ: sed etiam Clericis, Philosophis, litterarum cultoribus, ut indefessa & diligentia & pietate in divinas & humanas litteras animum adverterent (1): *Qui omnibus æqualiter omnium bonorum operum, & virtutum, & honestarum disciplinarum Doctor præcipuus, & perfectum habetur exemplar, Rectoribus ad suos subjectos regendos, militibus ad suam exercendam legitime militiam, Clericis ad universalis Christianæ Religionis ritum recte observandum, Philosophis & Scholasticis ad honeste de humanis philosophandum & sapiendum, reverenterque atque orthodoxe de divinis sentiendum & credendum*. Caroli exemplo Græci exciti ad litterarum amorem recaluerunt.

Mutæ hic fuere Anglia & Hispania, quod hac tempestate jacuerint fœdissima Barbarorum servitute oppressæ. Quod de Beato Presbytero jam retuli, eo declaratur aliquas saltem residuas fuisse in Hispania scholas. Quod autem refert Willelmus Malmesburiensis (2) de Concilio Cloveshomensi anno 747. sub Archiepiscopo Cantuariensi Cuthberto, ex eo colligitur institutas tum fuisse, vel restitutas in omnibus Monasteriis Scripturæ sacræ lectiones. Sic enim habet Canon ille VII. *Septimo ut per Monasteria lectio sanctarum litterarum frequentetur*. Quanta quanta fuit Bedæ vita, studendo, docendo, scribendo consumpta est (3): *Semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui*. Bedæ & Alcuini tam late patuit eruditio, ut in ea satis argumenti sit, ut dicamus quantascunque invexerint Angliæ tenebras Septentrionales Barbaricæque gentes, subluistrem tamen fuisse eam noctem, intermicantibus paucis, sed clarissimis luminibus: si vel maxime alios adjicias nonnullos, qui indidem in Gallias immigrarunt.

CAPUT CI. P.4.l.2.c.34.

De Universitatibus post annum Christi millesimum.

I. Tria luculentissime observat Morinus, de Ordinibus minoribus per priora sæcula, de Congregationibus Clericalibus ævi medii, & de Universitatibus postrema hac ætate.

II. Ubi refrigescere visa est pietas in Universitatibus, excitata sunt rursum a Concilio Tridentino minorum Ordinum exercitia, & Seminaria.

III. Ex Episcopalibus Cathedralium Ecclesiarum Scholis natæ sunt Universitates. Argumenta de Parisiensi.

IV. De Scholis Episcopalibus. De Facultate Theologiæ; Ejus conjunctio & concentus cum Episcopis Parisiensibus, qui perdiu censorio mucrone libros confixera, Doctorum Parisiensium agmine succincti.

V. Universitas Parisiensis reliquarum omnium apex & forma.

VI. Vocati ad Concilia Provincialia Doctores. Quando sejunctim ab Episcopo Censuras librorum ediderint?

VII. Præcellentia & dignitas Episcoporum in quæstionibus fidei.

VIII. De Scholis Monasteriorum.

I. Egre-

---

(1) Spicil. t. 10. p. 156.
(3) Idem L. 1. De gestis Reg. Ang.
(2) L. 1. De Pont. Ang.

I. Egregie prorsus tria quædam a Morino nostro observata sunt (1). 1. Vetustissima Ecclesiæ disciplina Neophytos Laicosque a sacris Ordinibus summotos fuisse, institutis minoribus Ordinibus, seu Ordinum functionibus, & in eo veluti Cleri vestibulo, instituto longo tyrocinio promovendorum ad sacros postea Ordines. 2. Concidente regia Clodovæi Magni prosapia corruisse & elegantissimam illam disciplinam; quæ sub Imperio Caroli Magni mox rediviva, non paulo sublimius ad culmen perfectionis venerit, instituta vitæ communis societate, in plerisque Ecclesiis Cathedralibus & Collegialibus, tum Regularibus, tum etiam sæcularibus. Totidem enim ea erant Seminaria, ubi multo expeditius feliciusque ad litteras & ad pietatem Clerici fingebantur. 3. Ruente Caroli Magni stirpe & Imperio, collapsa dilapsaque sunt & hæc Clericorum & vitæ communis Collegia: substantia autem temporalis Ecclesiæ scissa in complures Beneficiarios, uti nunc usus est, defluxisset Clerus in altissimas ignorantiæ tenebras, nisi imminenti ei calamitati obviassent publicæ Scholæ & Universitates. Earum institutio non ignorantiam tantum a Clero propulsavit, propulsatque etiamnunc, sed id præstitit, ut & expeditior via sit ad quaslibet disciplinas attingendas, atque ad longe sublimiorem quam ante earum apicem perveniatur: *Academiæ institutæ sunt, in quibus doctrina Christiana perfectius, diligentius & splendidius, quam in Seminariis Clericorum tradita est. Itaque quod prioris disciplinæ alteratione de doctrina deperdiderat Ecclesia, frequenti Academiarum institutione cum usura recuperavit.*

II. Nec minoris est momenti, quod summus vir mox advertit: nimirum paulo lentiora fuisse pietatis in Universitatibus, quam litterarum incrementa: unde & postquam invaluere stationes & gradus studiorum, Ordinum minorum functiones tantum non in desuetudinem abierunt. Ita enim Morinus ibidem pergit: *Utinam in regimine Pastorum, & morum censura tam felix fuisset. Hac ratione Ecclesiasticæ vitæ candidati, paucissimis annis perficiunt, quæ plurimis per gradus Ordinum vix attingere poterant. Facundissimo hoc scientiarum rore perfusi Clerici, & allecti, de stadio minorum Ordinum decurrendo parum solliciti fuerunt.* Ut ergo æquis passibus litterarum stadia pietas sequeretur, restituta sunt a Concilio Tridentino Seminaria in singulis Episcopatibus propria, de quibus alibi nos; & exercitia minorum Ordinum, de quibus supra.

III. Nec tamen dissimulabimus ab Episcopis ipsis prima jacta fundamenta Scholarum publicarum, forsan & Universitatum, hac extrema ætate, quam ab Hugonis Capetii Regno auspicamur. Quod dictum est a nobis, Facultates Universitatum omnes, quosdam esse gradus ad Beneficia: dominari in eis debere Theologiam: Jus civile admitti non debere, nisi ut ex eo Canonicum illustretur: continentiam Clericalem in iis observatam fuisse ad hanc usque propemodum ætatem nostram: Scholares omnes Clericos vocari solitos, omnes immunitatibus Cleri gaudere: Hæc omnia certe documento sunt non fuisse institutas Universitates, nisi ad Ecclesiæ commoda promovenda. Observatum est a Petro Aurelio, cum Doctores Parisienses sacri Magisterii insignia suscipiunt in Aula Archiepiscopali a Cancellario Ecclesiæ Parisiensis, qui idem Universitatis Cancellarius est, quanquam *auctoritate Apostolica* pileo donentur; hoc ipso tamen testatum fieri, primordia Scholarum Theologicarum Parisiensium originem ducere ab illa ipsa Ecclesia Cathedrali Parisiensi, a qua & politiam suam, mere Ecclesiasticam, mutuatæ sunt (2). *Hujus Academiæ Professores omnes & Magistros primarios Clericalem vitam quam maxime æmulari, & cælibes esse juberi antiquissimis legibus, & perpetua consuetudine declaratum est, velut alumnos Ecclesiæ, & filios Ecclesiasticæ quodammodo Academiæ, quæ ad perennem beneficii erga se Ecclesiæ Parisiensis, ex quo orienda est, recordationem, hanc legem filiis suis indixerat, ut primam originem suam hoc symbolo profiterentur, & etiamnunc ad eandem testificationem, Candidatos suos præcipuarum Facultatum ad aulam Archiepiscopalem Parisiensem deducit, ubi a communi Ecclesiæ Parisiensis, & Academiæ Cancellario Magisterii laurea donantur.* Idem alibi advertit Parisienses olim Episcopos in more habuisse, ut consilio Doctorum Parisiensium in confodiendis censorio stylo libris uterentur.

Meminit non semel Abælardus scholarum juxta Claustrum Ecclesiæ Parisiensis, in ea Epi-

(1) De sacris Ordinat. art. 3. Exerc. 13. c. 1.

(2) T. 1. p. 166. T. 2. p. 374.

Epistola, qua longam infortunii sui fabulam contexit. Ludovicus Crassus Rex filios suos ambos institui voluit in Claustro ejusdem Ecclesiæ, tanquam in celeberrima schola. Horum minor natu, Archidiaconus postea creatus est Parisiensis: & cum in Episcopum electus esset, sede ea Petro Lombardo cessit. Major natu fuit Ludovicus Junior Rex, qui tam sancta in schola institutum se fuisse sibi ipse gratulatus est: *In cujus claustro pueritiæ nostræ exegimus tempora*. Ita habet ille in eo privilegio, quo Ecclesiam ornavit Parisiensem, quodque ab Hemeræo repræsentatum est in Tractatu de Universitate Parisiensi. Jam monuit nos Rigordus, etsi in ea magna essent gloria ceteræ Facultates, primas tamen facile tulisse Theologiam, cui se acrius passim intendebant: *Ferventiori tamen desiderio sacra pagina, & quæstiones Theologicæ docebantur*. Anno 1256. Pontifex ipse Alexander IV. duos nepotes suos Parisios ablegavit, ut vacarent studiis, litterasque perscripsit ad Capitulum Ecclesiæ Parisiensis, ut in ambitu Claustri ædes illis quas incolerent concederentur, ut commode interesse possent Scholis Claustri, in quibus etiam tum Canonici Theologiam & jus Canonicum prælegebant (1). Ea enim ipsa Epistola, quam Parisienses scripsere Doctores adversus novos Mendicantium Ordines anno 1253. conceptis verbis docet, duodecim tunc Parisiis fuisse Cathedras Theologicas, quarum tres erant penes Canonicos Ecclesiæ B. Mariæ Parisiensis, pluresque penes eos futuræ erant, quando & majori numero forent eis Theologi, docendi provinciæ non impares (2): *Considerantes autem Canonicos Ecclesiæ Parisiensis, quorum tres apud nos in eisdem litteris sunt Regentes, numerum suum secundum quod eis personæ suppetunt, juxta morem Ecclesiæ suæ multiplicare consuevisse*. Anno 1285. adhuc Theologicæ prælectiones fiebant in Scholis Episcopalibus Ecclesiæ Parisiensis (3). Penes Cantorem ejusdem Ecclesiæ providentia adhuc est & cura minorum omnium Scholarum Parisiensium, sicut olim erat majorum Scholarum omnium cura penes Cancellarium ejusdem.

IV. Egimus alibi de Theologis & de Magistris Grammaticæ, qui in Conciliis Lateranensibus constituti sunt sub Alexandro III. & Innocentio III. in omnibus Metropolitanis & Cathedralibus Ecclesiis. Ab his Scholis prodiere primi Universitatum Professores, ut colligere est ex Launoi Doctoris Parisini Compilatione Scholarum omnium post tempora Caroli Magni. In Concilio Basileensi, in Pragmatica, in Concordatis, in Concilio Lateranensi sub Leone X. in Tridentino denique unanimi favore conspiratum est ad tuitionem harum Cathedrarum Theologicarum, Scholarumque Episcopalium.

At cum Schola Theologicæ Facultatis Parisiensis longe omnium spectatissima esset, plures a Romano Pontifice erectæ sunt Universitates, Theologicæ Facultatis expertes, ut ad Parisiensem undique concurreretur, quæ Europæ una videbatur posse sufficere. Hæc sane Facultas Episcopo semper conjunctissima, & devinctissima fuit. Jam dixi errorum damnandorum Censuram olim perdiu factam fuisse ab Episcopo cum consilio Doctorum. Anno 1227. *de consilio Magistrorum Theologiæ* Stephanus I. Parisiensis Episcopus in complures hæreticas propositiones damnationis anathema intorsit. Anno 1240. Willelmus Parisiensis Episcopus anathemate eos constrinxit qui propositiones aliquas tuerentur, *convocato consilio omnium Magistrorum, tunc Parisiis regentium*. Stephanus II. Episcopus Parisiensis anno 1270. propositiones alias damnavit (4): *Tam Doctorum sacræ Theologiæ, quam aliorum communicato consilio*. Quidam ei tribuunt quod diximus de Stephano I. Docet Bonaventura (5) a Stephano Parisiensi Episcopo *excommunicatam* fuisse eam propositionem, quæ tradit Angelos malos primo sui ævi puncto malos fuisse, idque factum fuisse de *communi consilio Magistrorum*. Agit & Braduvardinus de his Propositionibus a Stephano excommunicatis. Testatur Gandavensis nunquam se eis Propositionibus suffragaturum, quas damnarint Episcopi: *Quanquam non apparet mihi rationis solutio, nunquam tamen coget ad dogmatizandum, quod dogmatizare prohibet Pontificalis interdictio*. Willelmus Episcopus Parisiensis convocationem fecit omnium Magistrorum, ut ait Thomas Cantipratensis,

(1) Hist. univ. Paris. t. 3. p. 307. (2) Ib. p. 255. (3) Ib. p. 471. Hallier. De Hierar. p. 187.
(4) Bib. Patr. t. 4. par. 1. p. 917. 925. 928. (5) Bonav. in l. 2. Sent. d. 3. ar. 1. q. 2. Braduars p. 542. 543. Gandav. Quodlib. 2. qu. 9 Quodlib. 4. q. 19. Hist. univ. Paris. t. 3. p. 165. 177. 397. 709. 433. 448.

ſis, ut excuteret doctrinam, tum anxie vexatam de pluralitate Beneficiorum. Idem ipſe Stephanus II. Pariſienſis Epiſcopus moleſte ferens diſſentionem flagrantiſſimam in Univerſitate Pariſienſi, aliis Thomæ Aquinatis doctrinam nimio certandi æſtu propugnantibus, aliis importuniſſime oppugnantibus, duce & auſpice Henrico Gandavenſi: Doctores omnes congregavit, & de eorum aſſenſu pronuntiavit, qui ex B. Thomæ operibus decerpti fuerant articuli, eos impune & defendi poſſe, & impugnari citra fidei periculum. Joannes Peſcham Franciſcanus, Cantuarienſis poſtea creatus Archiepiſcopus, vehementiſſime tunc exarſerat in tuenda Thomæ doctrina, etiam quoad unitatem formæ in Compoſito. Sed ubi poſtea advertit eam unitatem formæ minus probari a Pariſienſibus Doctoribus, eam ſententiam retractavit & ipſe B. Thomæ modeſtiæ & humilitatis tenacior, ut par erat, quam doctrinæ, ut quem ipſe audiſſet, ſuæ quidquid eſſet doctrinæ & Theologiæ, id totum ſubjicientem judicio Epiſcopi & Doctorum Pariſienſium: *Præſentemque Thomam audiſſe, Pariſienſis Epiſcopi, & Theologorum judicio & cenſuræ, ſe, & totum illud ſuum dogma ſubjeciſſe*. Ubi anno 1283. coiere Archiepiſcopi quatuor (1), Epiſcopi viginti in Aula Epiſcopali Pariſienſi, adverſus Monachorum privilegia, convocati eodem ab iis ſunt Doctores, & Baccalaurei Univerſitatis, ut ſe ad eorum cauſam ſuffragatores adjungerent: *Rogavit Epiſcopus Univerſitatem, ut eis in hoc caſu aſſiſtere dignaretur*. Anno 1285. Honorius Papa IV. Pariſios remiſit Ægidium Romanum, ut quorundam palinodiam caneret propoſitionum, quas inconſideratius effuderat ipſe, & quas confixerat Epiſcopus Pariſienſis Stephanus, cum eas & excuſſiſſet ipſe, & excuti feciſſet a Cancellario & Doctoribus. Ita Pontifex ipſe de his in Epiſtola ad Ranulphum Epiſcopum Pariſienſem (2): *Aliqua dixit quæ bonæ memoriæ Stephanus Pariſienſis Epiſcopus per ſe ipſum examinans, & per Cancellarium Pariſienſem ejus temporis, & per alios Theologicæ facultatis Magiſtros examinari faciens, cenſuit revocanda*.

V. Ceterarum Univerſitatum forma, & veluti regula ſemper fuit Univerſitas Pariſienſis. Confitetur Stephanus Tornacenſis doctrina ſemper ceteras civitates antecelluiſſe Pariſienſem, ſicut & Remenſem diſciplina & regularitate: *Uſurpabant ſibi hactenus nec immerito Civitas Pariſienſis doctrinam, Remenſis Eccleſia diſciplinam*. In ceteris ergo Chriſtiani Orbis Provinciis ad eundem modum adgregaverunt ſibi Epiſcopi complusculos Doctores, ad inurendos errores: quanquam & ipſi ſeorſim Univerſitatum Doctores doctrinales cenſuras emiſerint. Joannes Peſcham doctrinam beati Thomæ de unitate formæ confixurus, Pariſienſem Epiſcopum imitari, & Doctorum grege cingi ſe voluit.

Utque altius res, atque ab ipſo capite repetatur, cum Pontifices Romani, qua Petri; & Epiſcopi, qua Apoſtolorum ſucceſſores, ſint jure divino Eccleſiæ Doctores, & Theologiæ totius Chriſtianæ Magiſtri; cumque Epiſcopi a Conciliis excitati ſint, tum ſub Imperio Caroli Magni, tum etiam poſt tempora Hugonis Capetii, ad erigendas Scholas in Epiſcopalibus Ædibus, & ad Theologos, Magiſtroſque Grammaticæ deſignandos: non potuere, niſi eorum auctoritate & auſpiciis freti, aut privilegiis Apoſtolicis ulli præterea alii Doctores, Magiſtrive Cathedras ſibi excitare, & Eccleſiaſticas profiteri publice Diſciplinas. Anno 1290. Archiepiſcopus & Capitulum Lugdunenſis Eccleſiæ decertarunt de poteſtate dandæ licentiæ publice docendi Jus Canonicum & Civile (3): *Cum inveniremus diſcordiam eſſe inter Archiepiſcopum & Capitulum, ſuper danda licentia Doctoribus, legere volentibus in civitate Lugduni, in jure Canonico & Civili, &c.* Verba ea ſunt Concordiæ tunc initæ. Cum enim Cathedras Scholarum Epiſcopalium plerumque inſiderent, regerentque Canonici, ut ſupra attigimus; ita & jus forſan ſibi vindicabant alios quoſpiam ſibi ſubrogandi.

Cum anno 1289. Nicolaus IV. Papa Univerſitatem erigeret Mompeſſulanam (4), in eaque inſtitueret Facultates Juris Canonici & Civilis, Medicinæ & Artium: ſanxit ut Epiſcopus pileo Doctores donaret, prius examinatos, & ex ſuffragatione ceterorum Doctorum ad hoc congregatorum. Anno 1290. idem Pontifex Univerſitatem excitavit Ulyſſiponenſem, cum eiſdem Facultatibus,

(1) Ib. p. 465. 466. 472. 482.
(2) Ep. 160.
(3) Du Cheſne Bibl. Clun. Not. p. 61.
(4) Rain. n. 51. 53.

tibus, & eadem in ipsam Episcopi auctoritate. Universim dici potest eam esse formam excitatarum a Romano Pontifice Universitatum, quibus in omnibus Episcopo permissa est facultas creandi Doctores, præmisso examine, & adhibitis in consilium ceteris Doctoribus. Loca tantum ad marginem adnotabo ubi harum Bullæ reperiantur (1).

VI. Nec mirum si Doctores seorsim ab Episcopo doctrinale suum judicium interponerent ad censuram errorum; cum ad Provincialia etiam Concilia invitarentur, quod supra allatis exemplis confirmatum est. Gratulatus est Ludovico Regi Galliæ sanctissimo Innocentius IV. (2) quod Cancellarius & Doctores Parisienses librum Judaicæ superstitionis Thalmudicum igni adjudicassent Anno 1368. Archiepiscopus Cantuariensis (3) multas propositiones proscripsit *de congregato consilio Doctorum sacræ paginæ*. Wiclefi hæresis proscripta est anno 1382. Londini a decem Episcopis, & a pluribus Doctoribus ac Baccalaureis: *Hæreses damnatæ a decem Episcopis, & septemdecim Doctoribus in Theologia, & sexdecim Doctoribus Juris, & pluribus aliis Baccalaureis, tam Theologiæ, quam etiam Juris.* Ut ab Episcopis asciscebantur persæpe Doctores ad configendos errores novos, ita & ipsi per sese coibant ad censuras persimiles edendas. Cum Joannes Montesonius Dominicanus (4) quædam effutiisset de Conceptione beatissimæ Virginis Deiparæ, quæ offendiculo essent, voluit Parisiensis Universitas eum compellere ad palinodiam. Illo detrectante, & Avenionem sese surripiente ad Romanum Pontificem, adiit Universitas Petrum Orgemontium Episcopum Parisiensem, a quo nefarii errores proscripti sunt. Montesonius ipse mox jussus est a Pontifice, ut sui se Episcopi & Universitatis subjiceret judicio.

Tergiversatus fuerat Joannes hic Montesonius, negaveratque posse a Facultate Theologiæ doctrinale Judicium pronuntiari. Facultas Tractatum publicavit (5), quo evincebat, posse a se, vel conjunctim cum Episcopo, vel sejunctim hæreses proscribi. Cum enim ex officio teneantur Doctores Fidei dogmata & Scripturas elucidare, eo munere fungi non possunt, nisi hæreses incurrentes confodiant. Ideo & Paulus Doctores sejungit ab Apostolis, id est, ab Episcopis in Corpore Ecclesiæ: & Gregorius IX. docet secundum Episcopos proximum esse Ordinem Doctorum (6): *Doctorum Ordo est in Ecclesia quasi præcipuus*. Sed hujus tamen Tractatus auctor ipse non dissimulabat, quin plerumque adhuc Doctores conjunctim cum Episcopo erroneas propositiones censorio cauterio inurerent: *Episcopi Parisienses & Theologiæ Doctores conjunctim & communicato invicem consilio, pro majori veritatis confirmatione, & roboris firmitate solent errores condemnare*. Bonifacius certe VIII. copiam faciebat Inquisitoribus (7), ut vel conjunctim cum Episcopo, vel sejunctim hæreses damnarent. Sed Inquisitores speciali Papæ delegatione muniebantur.

Agens alicubi Cæsarius de Albigensibus quibusdam hæreticis, qui Parisiis igni absumpti fuerant, ait eos ante ab Episcopis & a Doctoribus Theologis examinatos fuisse (8): *Congregati sunt ad eorum examinationem vicini Episcopi, & Magistri Theologiæ*. Et mox rursum: *Consilio Episcoporum & Theologorum degradati sunt*. At ubi damnatæ fuere ab Episcopo Parisiensi propositiones Joannis Petiti (9), de infanda cæde Ducis Aureliæ a Duce Burgundiæ perpetrata, & de potestate cuique libera occidendi tyrannum: postquam Episcopalis ea Censura subreptione nescio qua a tribus Cardinalibus proscripta fuit: tum vero Universitate tuitionem Episcopi in se suscipiente, tradit Gersonius Doctores Theologos centum quadraginta & unum subscripsisse censuræ Episcopi, præter Doctores Decreti, aliosque aliarum Universitatum Doctores innumeros. Edidit & Tractatum Gersonius, (10) quo revinceret jure divino id potestatis penes Episcopos esse. Quanquam Censura errorum Joannis Petiti, seu Parvi, pronuntiata fuisset ab Episcopo & ab Inquisitore, præsentibus Prælatis & Doctoribus compluribus, ut tradit Monachus San-Dionysianus in vita Caroli VI. (11) ingens inde sane

(1) Bulla t. 1. p. 157. 172. 214. 224. 404. 534. 580. 582. T. 2. p. 74. 204. 365. 379. Italia sacra t. 2. p. 30. (2) Innoc. IV. Ep. 15. (3) Rain. n. 37.
(4) Jean Juv. des Ursins Histoire de Charle VI. p. 62. Spond. an. 1387. n. 7. 1388.
(5) Launoy. De scholis p. 492. (6) Extr. C. Sicut. De hæreticis.
(7) C. Per hoc in sexto. De hæreticis. (8) Bibl. Cist. T. 2. p. 142.
(9) Histoire de Charle VI. ann. 1413. (10) Gerson. t. 3. p. 71. t. 4. p. 224.
(11) L. 3. c. ult. Histoire de Charle VI. par le Fevre Seigneur de S. Remy. c. 68. 88.

me decus in Doctores redundavit, qui ejus patrocinium susceperant adversus tela superioris Censuræ, quam quidam falso venditabant a Concilio Constantiensi approbatam. Finitimum veri est exinde Censuræ Facultatis Theologicæ, mere doctrinales, & sejunctim ab Episcopo frequentiores fuisse: eo maxime tempore, quo ex occasione schismatis Avenionensis, Universitas frequentissime ipsa per sese congregari cœpit, eo auctoritatis culmine tunc provecta, ut omnium in se oculos converteret, non precario jam, non alieno, sed suo ipsa splendore spectatissima.

VII. Nec plura accumulari necesse jam est, ut constet Universitates ab iis manasse Scholis, quæ in Ecclesiis ante Cathedralibus effulserant. Perstitit semper penes Episcopos prisca honoris & potestatis prærogativa in iis, quæ ad Doctrinam pertinent, convenienter Epistolæ Alexandri III. ad Archiepiscopum Senonensem, a quo jubebat Suffraganeos Episcopos Lutetiæ congregari, & damnari propositionem Petri Lombardi, Magistri Sententiarum, de Persona Christi. Gregorius VII. anno 1078. in Concilio Romano edixerat, ut omnes Episcopi Scholas haberent: *Ut omnes Episcopi artes litterarum in suis Ecclesiis doceri faciant*. Nihil ejusmodi mandatum est Episcopis, postquam institutæ fuere Universitates. Fuerat Schola Episcopalis Lutetiæ jam ab ortu suo splendidissima, ut minus mirum sit, si ex ea prodierit longe splendidissima Universitas.

Illud quoque non perfunctorie observandum, quod cum persæpe Lutetiæ coirent Concilia ad res Ecclesiæ Gallicanæ pertractandas, vel Provinciæ: cumque plures ibi semper diversarentur Episcopi, ut in Regia urbe, ubi potissimæ quæque ventilantur & dirimuntur causæ; his tum Conventibus non Parisiensis Episcopus, sed Archiepiscopus præerat Senonensis, Doctoresque arcessebat. Id liquet ex Epistola Alexandri III. paulo ante laudata, & ex Concilio Parisiensi anno 1201. (1) ubi Legatus Pontificius conspirantibus Archiepiscopis, Episcopis & Doctoribus, hæreticum nescio quem damnavit. Gregorius IX. in Bulla anni 1231. ad Doctores Parisienses data, docet nos Physicam Aristotelis in Concilio ibi Provinciali damnatam & prohibitam fuisse, donec diligentius examinata & purgata fuisset. Cæsarius & Robertus Altisiodorensis triennio tantum suspensum fuisse ajunt ejus usum. Venio ab hoc diverticulo ad Scholas Monasteriorum.

VIII. Quæ enim Concilia Episcopis præcepere suis ut in ædibus scholas haberent: eadem ipsa jussere, ut & in opulentioribus Monasteriis scholæ essent & Magistri. Scholæ exinde celeberrimæ fundamenta posuit Lanfrancus in Abbatia Beccensi (2): *Publicas Scholas de Dialectica professus est, ut egestatem Monasterii scholarum liberalitate temperaret, &c. Eratque Beccum magnum & famosum litteraturæ Gymnasium*.

Non ergo jam publicæ hæ erant in Monasteriis Scholæ, nisi ad eas disciplinas, quæ ætatis quandam & judicii maturitatem desiderant. Non ergo pueriles eæ erant scholæ, instituendis puerulis addictæ: quippe ab his jam abhorrere cœperant Monasteria, tanquam inimicis ejus silentii, quietis & secessus, in quo Religiosarum Congregationum sitæ sunt deliciæ. Id enimvero se testatur Petrus Damiani admiratum esse in Monasterio Cassinensi, postquam illuc profectus est (3): *Inter ceteros virtutum flores, hoc mihi non mediocriter placuit, quod ibi scholas puerorum, qui sæpe rigorem sanctitatis enervant, non inveni; sed omnes aut senes, aut juvenili decore lætantes, qui ut filii Prophetarum, idonei sint ad Eliam per deserta quærendum*. Erat adhuc in Floriacensi Abbatia infantium schola, in qua Abbo puerulus rudimenta prima posuit (4): *Scholæ Clericorum in Floriacensi Monasterio traditur litteris imbuendus*.

Anno 1179. sancitum est in Concilio Lateranensi III. ut scholæ restituerentur in Ecclesiis illis Collegialibus & Abbatialibus, ubi pridem fuerant (5): *In aliis quoque restituantur Ecclesiis, sive Monasteriis*. Vetustior erat schola sancti Victoris apud Parisios. Ejus initia referuntur in annum 1109. quo Willelmus de Campellis Archidiaconus Parisiensis Canonicorum Regularium ibi donatus est veste, quos ibi paulo ante instituerat Hugo Victorinus, ex mandato Regis. Arcessiti illi fuerant ex Abbatia sancti Ruffi juxta Valentiam (6), sub-

(1) Conc. Gen. t. 11. p. 53.
(2) Malmesb. p. 205.
(3) Opuscul. 36. c. 16.
(4) Aimoin. Flor. in Abbonis vita c. 1.
(5) Can. 18.
(6) Hist. univ. Paris. t. 2. p. 24.

substitutique in locum Benedictinorum, qui ibi ante sedem habebant, ut in Prioratu obnoxio Abbatiæ sancti Victoris apud Massiliam. Erat & schola percelebris in Abbatia San-Dionysiana juxta Parisios, ubi & Petrus Abaelardus aliquando docuit, confluentibus undique ad ejus famam auditoribus.

In Concilio Remensi anno 1131. prohibiti primum sunt (1) Monachi sancti Benedicti & Canonici Regulares sancti Augustini, ne posthac ad scholas publicas proficiscerentur, Legibus & Medicinæ operam daturi, ut eas inde Causidicorum, vel Medicorum artes profiterentur, a proposito sui sanctimonia alienas. Id rursus ipsum prohibitum est in Concilio II. Lateranensi (2) anno 1139. & in Turonensi (3) anno 1163. & in Parisiensi (4) anno 1212. Sed hoc in Parisiensi Concilio disertis verbis expressum est, quod in aliis intelligendum veniebat, ut suis in Claustris Regulares addiscerent eas, quæ professioni suæ consentirent, disciplinas: *Ne quis exeat causa eundi ad Scholas, sed in Claustro si voluerit, addiscat.*

Dictum est supra, constitutis semel Universitatibus, permissos fuisse Regulares eo commeare, ut pura putaque a scaturigine summas quasque disciplinas haurirent. Concilium Coloniense anni 1549. voluit, ut Philosophia, Medicina, Jurisprudentia, Theologia, seu Scriptura, *Theologia, aut Scriptura sacra*, in Universitatibus tantum addiscerentur (5): nisi si Theologicæ prælectiones fierent in ditioribus Cœnobiis Monachorum, aut Canonicorum Regularium.

Ne muti prorsus simus in Græcis, dicam anno 1118. in Palatio Constantinopolitano celeberrimam viguisse adhuc scholam temporibus Alexii Comneni. Cum illis Doctoribus Imperator ipse de Scripturis conferebat, quibus plurimum oblectabatur (6): *De iis cum viris eximiis, quorum egregia multitudine, Regia semper referta esse solebat, colloquebatur.* Anno 1145. Anselmus Episcopus Havelbergensis, quem Legatum Lotharius Imperator Constantinopolim misit, & qui ibidem cum Græcis frequentes collationes habuit, non tacuit Collegium illud Imperatorium duodecim Doctorum, quorum Nechites Archiepiscopus dux erat & caput (7): *Præcipuus inter duodecim didascalos, qui juxta morem sapientum Græcorum, & liberalium Artium, & divinarum Scripturarum studia regunt, ad quos omnes quæstiones difficillimæ referuntur, & ab eis solutæ, sine retractatione tenentur.*

CAPUT CII. *P.* 4. *l.* 2. *c.* 35.

De Seminariis post annum Christi millesimum.

I. Universitates & Collegia ab origine Seminaria fuerant.

II. Congregationes Canonicorum & Monachorum instar habebant & ipsa Seminariorum.

III. Congregationes Canonicorum Regularium expressiorem Seminarii speciem præ se ferunt.

IV. Degeneraverant hæc omnia Seminaria temporibus Concilii Tridentini.

V. Clero Gallicano optatissimum fuit, ut Seminaria eis crederentur regenda, qui jurisdictioni Episcoporum lubentes subessent.

VI. Eadem in sententia versabatur sanctus Carolus.

VII. De tribus sancti Caroli Seminariis, & de eorum concentu cum Decretis Concilii Tridentini.

VIII. Eos pileo Doctorum donabat Carolus, qui in Seminario stadium omne studiorum strenue impleverant. Quanti ea res esset momenti?

IX. In majori Seminario suo prælegi volebat Historiam Ecclesiasticam, Concilia, Canones, & priscam Ecclesiæ Disciplinam.

X. Consensus Decretorum Cardinalis Poli in Anglia, cum Decretis Tridentinis.

XI. Provincialia Galliæ Concilia post Tridentinum Mediolanensibus Caroli Conciliis adprime consentanea.

XII. Urgent etiam atque etiam Concilia, Regumque Edicta, ut Seminaria ubique excitentur.

I. Diximus supra Parte I. Libro III. Capitibus IV. V. VI. de Seminariis priorum Ecclesiæ temporum. In postrema vero ejus hac ætate post annum Christi

---

(1) Can. 6. (2) Can. 9. (3) Can. 8. (4) Part. 2. Can. 20.
(5) Conc. Gen. t. 14. pag. 634. (6) Euthymius apud Bar. ann. 1118. n. 26.
(7) Spicil. t. 3. p. 89. 90.

sti millesimum, non alia usquam Seminaria facile invenias, nisi quæ Capite superiori oculis subjecimus, Cœnobia nimirum Monachorum vel Canonicorum Regularium, aut Universitates. Diximus supra Galliæ Episcopos, quo suæ causæ adversus Mendicantium Privilegia adgregarent Doctores Universitatis Parisiensis, ita compellasse eos, Se non ex alio quam ex eorum cœtu adscitos ad Episcopatum suisse, nec vel optare sibi alios, vel sperare successores, quam ex eorum pio eruditissimoque Collegio. Ubi de Gradibus Universitatum disputatum est, a nobis ostensum est illud quoque, ab ipsis earum exordiis maximam partem Beneficiorum illis a Pontificibus, a Conciliis, & Regibus desponsam suisse. Nemo nescit Collegia & Scholas Universitatis ea plerumque lege constringi ab ipsa fundatione sua, ut Officia ibi divina decantentur, assignata ea proventuum mediocritate, quæ satis sit sustentandis pauperibus Clericis, quorum alternæ sint orandi & studendi horæ, deliciæque. Hinc facile intelligis vere fuisse Universitates quædam veluti Seminaria, ex quibus diligerentur Episcopi, ex quibus innumerabiles Clerici ad quævis Beneficia pie & religiose administranda.

II. Nec minus id manifestum in Congregationibus, seu Monachorum, seu Canonicorum Regularium. Nam præterquam quod hi ipsi Regulares poterant clarissimas quasque Ecclesiæ obire dignitates; in eorum Cœnobiis numerosa & eximiæ spei instituebatur juventus, unde postea & ad Religionem & ad Clericatum complurimi litterarum & pietatis amantissimi vocarentur. Cum primum Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus suffragante, & auspice Willelmo Rege Ecclesiam Anglicanam refingere ac reformare adgressus est, curam illico industriamque suam omnem contulit innovandis scholis, seu juvenum Seminariis, in Cœnobiis sancti Benedicti. En verba ipsa Canonis ab eo editi in Concilio Londinensi anno 1075. *Infantes præcipue & juvenes in omnibus locis, deputatis sibi idoneis Magistris, custodiam habeant.*

Docuit nos Aimoinus Floriacensis capite superiori, Abbonem elementa prima hausisse litterarum & religionis inter Clericos Monasterii, & Scholæ Floriacensis: *Schola Clericorum in Floriacensi Monasterio traditur.* Erat & in Beccensi Monasterio schola percelebris, in qua humanioribus litteris præfuerat Anselmus ipse (1). In Oriente Seminaria esse non possent nisi Episcoporum, cum ceteri Clerici conjugio sint illaqueati. At in confesso est Episcopos ibi omnes e Monasteriis acciri.

III. Canonicorum Regularium ædes scholæque potiori profecto jure Seminaria videri poterant Clericorum. Certum enim denique illud est, non aliam ibi quam Clericalis vitæ, sed perfectissimæ professionem viguisse. Eadem nuncupabantur vota, quæ Augustinus a Seminarii sui Clericis omnibus exigebat. Canonicorum nomen ipsum non aliud sonat, quam Clericos strictæ Canonum observantiæ deditos. Regularium vox a Regula illa manavit, quæ Clericorum propria erat, & a Regula Monachorum distabat plurimum. Hactenus eo fruuntur jure Canonici Regulares, ut & Parochias regant, & Capitula Ecclesiarum etiam Cathedralium impleant. Denique cum altero ab hinc sæculo Caraffa Cardinalis, qui summo post sublimatus Pontificatu Paulus IV. dictus est, & inclytæ sanctimoniæ vir Cajetanus jussi sunt a Clemente VII. naviter incumbere in Cleri reformationem: non aliud tum eis auspicatius, aut consultius visum est, quam ut Congregationem Clericorum Regularium instituerent, qui cum meri sint Clerici, tribus se tamen Religionis votis astringunt, quibus & quartum addunt, paupertatis multo austerioris, quam quæ a Monachis colitur. Usque adeo hac etiam extrema ætate persuasum fuit, nihil habere Clericatum, quod non posset facillime sociari cum consiliis Evangelicis, immo & cum votis, seu particularibus, seu solemnibus, quibus se viri religiosi ad Consiliorum Evangelicorum observantiam obligant.

IV. Et tamen ante Tridentinam Synodum, vix nomen, vix memoria superat aliqua Seminariorum; quod nimirum in Universitatibus litterarum fervore & scholarum pompa pene oppressa languesceret pietas: Regulares vero Congregationes subalienatæ essent ab illa strictissima cum Episcopis conjunctione, qua olim ab ipsis totæ pendebant, & quam Clericis omnibus inspirari avebant Episcopi, tanquam Ecclesiasticæ unitatis vinculum. Gradus Universitatum, glisceute corruptela, non jam primæ-

(1) Anselm. l. 1. Ep. 55.

mævæ institutionis suæ sanctimoniæ respondebant : quin & plerumque ad avaritiam & ambitionem detorquebantur hominum Beneficiis inhiantium , & ad ea per inexplicabiles etiam lites contendentium . Parco ne ea hic referam , quæ habet Jacobus de Vitriaco , Historiæ Occidentalis capite septimo . Si quæ in Monasteriis superessent scholæ , earum non alius uberior fructus , quam ut Ordini Monastico juvenes se adglutinare insuescerent , non etiam ut Clerus ipse nova sanctaque in dies prole accedente accresceret .

Concilii Moguntini Patres anno 1549. conquerebantur , quod juniores Canonici, quos *Domicellares* vocabant , jam non sub unius Prælati disciplina continerentur , ut olim moris erat , antequam pateret illis aditus in Capitulum (1) : *Juniores Canonicos, quos Domicellares vocant , ad tempus sub jugo Prælatorum detineri , &c.* Videri hoc potuisset Seminarium juniorum Clericorum, si certo constaret eos communem egisse vitam, & aliquanto numero fuisse. Non attingo hic eas Congregationes Ecclesiasticas, de quibus supra egi prolixius , in quas Pontifices & Concilia sæculi XI. & XII. compellere tentarunt Clericos omnes majores , ut tutius faciliusque cælibatum colerent. Sodalitia ea potius erant , in quibus totius vitæ tempus transigeretur , quam Seminaria fingendis formandisque ad Clericalem perfectionem junioribus consecrata . Denique non alio id spectabat , quam ut Canonici Regulares propagarentur .

V. At vero apertissime significavit Clerus Gallicanus , quam sibi cordi esset , ut Seminaria Clericorum regerentur potius ab iis , qui in Episcoporum potestate prorsus essent , quam a Regularibus : quando per Oratores suos Ludovicum XIII. Regem his vocibus compellavit (2) : *Quoniam vero expostularunt complurimi , quod cum fundamenta Seminariorum jecissent Archiepiscopi & Episcopi Diœcesani , & per suos Officiales administrassent , nunc tamen pleraque eorum subducta fuerint jurisdictioni Episcopali , & in potestatem venerint Regularium diversorum Ordinum . Interpellabitur Majestas Regia , ut Episcoporum jurisdictioni restituantur Seminaria , qui Rectores eis præficient ad nutum revocabiles , ut ne posthac ea possint subduci Episcopali auctoritati .* Quibus Cleri precibus ex animo assensus est Rex .

VI. Is videtur tum scopus fuisse Cleri , ne Seminariorum administratio & regimen mandari posset Regularibus ; quos cum sua privilegia immunes plerumque faciant Episcopalis jurisdictionis , hinc minus idonei videri possunt ad Clericos Episcopali imperio arctissime & religiosissime devinciendos. Exemplo illis suo præierat sanctus Carolus, Oblatorum constituta Congregatione , quibus & Seminaria sua contradidit omnia , quæ prius crediderat Patribus Societatis Jesu : quippe hos demum expertus fuerat aliis longe plurimis gravissimisque Ordinis sui functionibus distendi . Ea autem potissima ratione adductus est Carolus ad instituendum illud Oblatorum Sodalitium , cujus Caput & summus administer semper erat Episcopus, ut posset illis sua Seminaria & Collegia regenda commendare , atque ita illa semper habere Episcopali imperio devinctissima. Commemorat autem idem Giossanus (3) , ex quo hæc deprompsimus, moleste tulisse Carolum , quod Clerici , quos & sumptu & labore plurimo excoluerat , complures exinde in Monasterium unum aliquod ad professionem Monasticam se conjecissent : Breve Apostolicum impetravit (4) a Gregorio XIII. quo huic sive Monasterio sive Ordini prohibebatur , ne quem horum exciperet Clericorum , nisi tribus saltem post annis , quam e Seminario digressi essent .

VII. Si conferas autem , quæ hic Scriptor perhibet de tribus beati Caroli Seminariis Mediolani ab eo extructis, cum Decretis Concilii Tridentini de Seminariorum institutione , perspicue intelliges Concilii votis Carolum cumulate satisfecisse, vel spem potius & vota Concilii prorsus superasse . Mediolanensis & Episcopatus & Metropoleos amplitudo , sed immensa potissimum quædam sollicitudo Caroli & caritas pastoralis effusissima , tria hæc utique Seminaria deposcebat . Unum ad informandos ejusmodi viros & pietatis & doctrinæ præsidiis omnibus , studiis autem maxime Philosophiæ & Theologiæ , quibus tuto committi possent maxima quæque in Diœceseos administratione Officia . Alterum ad instituendum Parochos , lectione Scripturæ , Catechismi Concilii Tridentini , & Casuistarum. Ter-

(1) Can. 86.
(2) Memoires du Clergè. t. 3. par. 3. p. 90. 91.
(3) Giossano . L. 5. c. 4.
(4) L. 2. c. 5.

Tertium denique ad eos plenius instruendos roborandosque, qui jam pridem Parochialibus Ecclesiis onerati, & ad id munus minus pares, Catechismi Concilii & Casuistarum lectione muniri egerent.

VIII. Obvias se dabunt in vita & gestis Caroli, & in Actis Ecclesiæ Mediolanensis, Constitutiones sanctissimi Archiepiscopi, ad Seminariorum administrationem; prodet se ibidem infatigata & pervigil ejus sollicitudo ad eorum observationem. Duo hic tantum adnotabo, quæ omnino necesse sit altius infigere animo. Primum est quod jam attigimus strictim: Brevi Pontificio instructum fuisse Carolum, ut Doctorum pileo & insignibus eos investiret, qui sacrarum litterarum curriculum in Seminario peregissent. Quippe ut vetustissima Seminaria defecerant tandem in studia mera & Universitates, ubi non in aliud quidquam magis, quam in studia incumbebant; ita Sanctus Carolus Seminario suo ubi pietati multo etiam plus operæ dabatur, quam litteris, studebat conciliare aliquam partem privilegiorum Universitatum. Enim vero gradus hac ratione qui consequerentur, castius ii sane & religiosius ad Beneficia pertingerent. Monuimus jam Clericorum, qui Caroli institutis imbuebantur, neminem prorsus fuisse, qui ad Beneficia, vel precibus, vel litibus contenderent, immo nec qui Concursu ad Parochias impetrandas se sisteret, nisi Caroli ipsius jussu. Ita una Dei voce vocabantur, & ad hos gradus, Caroli manu collatos, & ad hæc Beneficia Caroli jussu impetrata.

IX. Alterum vero illud est, quod adnotari velim, voluisse beatum Carolum, ut in majori Seminario suo opera daretur Ecclesiasticæ Historiæ, & perdiscendæ antiquiori Ecclesiasticæ Disciplinæ, ut quæ adhuc ob oculos constituenda nobis esset in refingendis Cleri moribus, & æmulanda, pro hominum patientia temporumque. De his ita habet Concilium V. Mediolanense (1): *Studia etiam sacrorum rituum, historiæque omnis Ecclesiasticæ certis statis diebus instituantur, quæ Clericalis ordinis hominibus maxime accommodata sunt, ad optimam religiosæ disciplinæ rationem.* Est autem simillimum veri, illius majoris Seminarii contemplatione, in quo centum quinquaginta alebat Clericos, perpoliebatque ad difficillima quæque Diœceseos & Provinciæ suæ ministeria; hujus, inquam, maxime Seminarii contemplatione institutam ab eo fuisse Præbendam Doctoralem, (2) ut Canones Conciliorum Clero prælegerentur bis saltem unaquaque hebdomada in Capella Archiepiscopali.

X. Cum anno 1556. Cardinalis Polus articulos quosdam commentaretur Reformationis Cleri Anglicani, primam ibi Seminariorum formam delineavit (3). Ea vero effigies ita consentit cum ea, quam Concilii postea Tridentini Patres exhibuerunt anno 1563. hoc est Sessione XXIII. ut fateri cogamur cognatissimas & simillimas eas esse, & vel Cardinalem Polum ea præsumpsisse, quæ Tridentini Episcopi meditabantur; vel Tridentinos postea Patres summam manum iis adjecisse, quæ Polus inchoaverat. Et nihilo tamen minus uni potissimum Carolo Archiepiscopo Mediolanensi illud decus insigne vindicandum est (4), ut Pater sit & Patronus omnium Seminariorum, quod eam illis elimatissimam contulerit perfectionem, qua majorem, nec nos fingere, nec illa optare possint.

XI. Sancti Caroli vestigiis hic inhæserunt suo more Concilia nostra Provincialia Galliæ. (5) Maxime vero Rothomagense anni 1581. Item Remense anni 1583. ubi exoptatum est, ut qui gradus ambirent, eos assequerentur, sin minus in civitate Episcopali, saltem in Seminario, vel in Universitate Metropolitanæ urbis. Item Burdigalense anni 1583. & Turonense eodem habitum, ubi destomachati sunt Patres in eos gradus, quos clanculum quidam suffurantur, in quibusdam remissioris Disciplinæ Universitatibus. Aquense anni 1585. Tolosanum anni 1590. ubi inculcatum illud quoque est ut Historiæ Ecclesiasticæ saltem compendio legerentur Commentarii: *Ecclesiastica Historia explicationes compendiariæ certis statisque diebus Seminariorum alumnis perlegentur.* Denique Avenionense anni 1594.

XII. Conspirarunt hæc Concilia, ut urgerentur Episcopi ad excitanda quampropere Seminaria, quod & urgent statuta Concilii Tridentini, Edicti Blesensis, Melodunensis, (6) & ejus quod promulgatum est anno 1629. Quæ insomnis pro Ecclesia excubat Numinis providentia, cum postrema hac ætate complures excitarit Congregatio-

(1) Acta Eccl. Mediol. p. 258.
(2) Gioffan. L. 2. c. 9.
(3) Conc. Gen. t. 14. pag. 1733.
(4) Acta Eccl. Med. pag. 947.
(5) Conc. Gen. t. 15. pag. 864. 901. 974. 992. 1048. 1179. 1405. 1463.
(6) Art. 24. Art. 1. Art. 6.

gationes & Societates mere Clericales: his Episcopi inenuctanter & lubentissimi sua credunt Seminaria: vel in hoc ipso in sancti Caroli ingredientes vestigia, & cum ipso experti, vix, aut nec vix posse perpetuari Seminaria nisi Congregationum subsidio, quarum propria dos ea videtur esse perpetuitas. Non omnium in potestate est Episcoporum, ut instar Caroli Sodalitium ipsi erigant, cujus ipsi, ut ille Oblatorum, Præfecti generales & Capita sint. Sed cum ad manum habeant ejusmodi Cœtus Clericales jam institutos, utuntur dono & subsidio, quo occupavit Deus illos munire; gnari ne Carolum quidem ipsum de novo Cœtu instituendo consilia initurum fuisse, si jam institutos reperisset; nec hos denique mere Clericales Cœtus, aliud quidquam esse, quam Seminaria, quibus finguntur & præformentur ii, qui Seminaria alia moderaturi sint.

CAPUT CIII. *P.4.l.2.c.36.*

Extraneis septus ad Beneficia aditus. Necessitas, ut Gregis sui linguam calleat Pastor.

I. Connexio quæstionis hujus cum antecedentibus.

II. Juxta leges Ecclesiæ Beneficiarii eligi debent ex ipsius loci incolis, ex ipsius Ecclesiæ gremio.

III. Ubi indigenæ digni, aut satis periti nulli sunt, extranei arcessendi.

IV. Ecclesia Romana accuratius aliis omnibus hanc regulam observabat, ne quem suorum aliis Ecclesiis daret.

V. Sed id laudi sibi vertebat, extraneos quoscunque, modo meritis inclytos, si posset allicere. Nemo peregrinus in Ecclesia Romana. Proximiora capiti membra, nec ipsa usquam extranei sunt.

VI. Quam circumspecte caverent Pontifices, ne usquam Ecclesiis extraneos præficerent Pastores. Quo zelo æstuarint Ecclesiæ & Regna ad sui quæque juris tuitionem?

VII. Quibus rationibus Pragmatica extraneos Beneficiis excludat?

VIII. Rebuffi observatio in Linguas vernaculas duas, quæ universam nunc Galliam bipartiuntur.

IX. Cur olim extranei essent, qui non ejusdem essent ex Ecclesiæ gremio: nunc qui non ex eodem sunt Regno oriundi.

X. Beneficiis arcentur extranei in Hispania, sicut in Gallia.

XI. Quam necessaria linguæ patriæ peritia.

XII. Singularis usus Ecclesiæ Valentinæ in Hispania.

XIII. De primordiis Regni Poloniæ.

I. Nec Episcopo certe, nec Parocho ignorare fas est linguam vel Civitatis suæ, vel Parochiæ, ut & Pastor gregis & grex Pastoris vicissim vocem audire & votis obsequi possit. A quo non abludit illa pervetusta lex Cleri, ut ex ejusdem Ecclesiæ sinu deligantur Beneficiarii, quam administraturi sunt. Si enim indigenæ sint, erunt & vernaculæ linguæ callentes. Etsi autem promiscue Beneficia cujuscunque regionis iis addicantur, qui indidem oriundi sunt; nonnulla sunt tamen quæ ejus loci Nobilibus specialiter destinata dicantur, vel Cantoribus Capellæ cujusdam Regiæ. Hæc ergo supersunt hic nobis enucleanda, tanquam superioribus connexa, & ad ignorantiæ etiam pertinentia quodammodo irregularitatem.

II. Ratum ergo illud certumque est, optatissimum semper Ecclesiæ fuisse, ut regionis cujuscumque Beneficia ejusdem incolis & inde prognatis conferrentur. In Concilio Remensi anni 989. ubi Arnulphus electus est ejus urbis Episcopus, prætermissa non est illa ratio, quod Lauduni in lucem ortus cum esset, Remensis Ecclesiæ filius haberetur, cum Remensis & Laudunensis Ecclesiæ in unam quodammodo coaluerint jam olim a temporibus beati Remigii: *Hunc dicimus Laudunensis Ecclesiæ filium, & ut verius fateamur, Remensis. Ea quippe civitas Remense territorium, Remensis Parochia est, nec sic a B. Remigio divisa, ut fieret aliena.* Itaque cum a Remensi Ecclesia decerpta esset Laudunensis, sperabant hujus Concilii Patres Laudunensis Ecclesiæ filios a Remensi veluti matre cooptari posse.

Petrus Damiani ex adverso contestabatur Ecclesiam Romanam Imperatori gratificatam esse in ejusmodi re, in qua momenti esset omnino plurimum, ubi suo juri & pristino derogaverat mori, eligendi suo tantum ex gremio Pontificis, quem nunc tamen delegisset ex media Imperatoris Aula

la (1): *In constituendo Pontifice Romano Ecclesia a caritate regia non recessit, quia cum in Clero suo religiosis viris & sapientibus abundaret, non de propriis, sed eum qui regi tanquam domesticus & familiaris erat, elegit, &c. Ei privilegium non tulit, sed roboravit, dum non de Romana Ecclesia, sed ex Aula Regia Sacerdotem ad Apostolicæ Sedis culmen evexit*.

III. Citra controversiam tamen, ubi nemo est in Ecclesia quapiam, qui par sit ejus gerendæ administrationi, tunc extranei arcessendi sunt. Indigenæ enim non anteponuntur universim extraneis, nisi ut magis idonei, propter linguæ morumque peritiam. Sicubi ergo nemo prorsus ex indigenis idoneus sit, tunc præponentur jure merito extranei. Gregorius VII. recusato Archiepiscopo, quem promovere gestiebat Alphonsus Castellæ Rex, illum hortatus est, alium ut quempiam suggereret ex subditis suis: aut si non haberet nisi tanto impares fastigio, extraneos arcesseret (2): *Eligatur inde, si inveniri potest: sin autem, aliunde expetatur*. Ratio prompta est: *Ecclesiæ regimen proprie bonos exoptat*. Boni ergo dignique si adsint, non longe quærendi sunt: si desint, undeunde arcessendi.

IV. Singularem hanc Ecclesiæ Romanæ laudem dabat Hadrianus IV. quod nunquam pateretur, qui sibi semel inserti fuissent, ad alias transferri Ecclesias. Sed ea non erat Romanæ Ecclesiæ propria, nisi diligentia quædam potissima legis observandæ, quæ Ecclesias omnes alias complectebatur, ut ne extraneos admitterent, ut ne suos a se divelli, & alio migrare facile sinerent. Vide quid ad Fridericum I. Imperatorem rescripserit Hadrianus, ut illi approbaret consilium suum, non relaxandi Ecclesiæ Romanæ Subdiaconi, etsi ad Ecclesiæ Ravennatis Archiepiscopatum postularetur (3): *Convenientius siquidem est, ut qui filius & Clericus est Romanæ Ecclesiæ ab ejus gremio non recedat; & ipsa ei circa se locum dignitatis conferens, eidem inde provideat altiora*.

V. Sed quod mox subjicit idem Pontifex, Amplitudini Romanæ omnino consentaneum est, ut a Gregorio VII. observatum jam fuerat in ea, quam modo laudavimus Epistola. Nec enim vel Romana ante Respublica, vel Christiana & Romana post Ecclesia magnitudinis suæ pondus ferre potuerunt, nisi accito absorptoque in sinum suum quidquid usquam erat clarorum & spectabilium toto orbe virorum (4): *Ipsa enim Ecclesia Romana, viros scientia adornatos, præditos honestate, & sanguinis nobilitate præclaros, ad se libenter evocat, & eos aliunde consuevit admittere, non se talibus, cum ipsos in gremio suo habeat, facile spoliare*.

In Epistola quadam sua Decretali Innocentius III. narrat, Archiepiscopo Ravennate mortuo, ab aliis electum fuisse Presbyterum Cardinalem Ecclesiæ Romanæ, ab aliis Episcopum Imolæ; contendentibus utrisque satisfactum a se esse sponsioni præstitæ eligendi Episcopi ex propria Ecclesia: quod Episcopus Imolensis suffraganeus esset Ravennatis Ecclesiæ, adeoque illi conjunctissimus (5): *Cum tanquam suffraganeus Ravennatis Ecclesiæ, ex ipsius gremio extitisset*: quodque Cardinalis ille Presbyter, cum membrum esset Romanæ Ecclesiæ, quæ Caput est omnium Ecclesiarum, non posset extraneus & ab eis sejunctus haberi: *Cum membra Capitis a membris Corporis censeri non debeant aliena*.

Idem ipse Pontifex ratam habuit electionem Archiepiscopi Capuani, quanquam electus esset extraneus. 1. Quod potuisset Capuanum Capitulum non uti privilegio & Canone in sui gratiam & compendium condito; cujusmodi est, ut ne Episcopus assumatur nisi ex Ecclesiæ ipsius Collegio (6); *Licet cautum reperiatur in Canone, ut tunc alter de altera Ecclesia eligatur, cum nullus in propria fuerit repertus idoneus: quia tamen hoc in favorem introductum est Clericorum, & cuique licet renuntiare juri, quod pro se noscitur introductum, &c.* 2. Canoni ei tunc locus est, cum vi intruditur extraneus: *Præsertim cum illud Decretum locum habere videatur, quando Clericis renitentibus & invitis, per alicujus violentiam potestatis, extraneus ingeritur ex adverso. Propter quod sequitur in Decreto ut Clericis sit facultas renitendi, si se viderint prægravari*. 3. Nullibi hospites aut peregrini sunt Ecclesiæ Romanæ matris omnium filii: *Cum a Capite non debeant membra aliena reputari*.

VI. Strigoniensi in Hungaria Metropoli Ar-

(1) Disceptatio inter Reg. & Deen. Eccl. (2) L. 9. Ep. 2. (3) Bar. ann. 1159. n. 3. (4) Ibid. (5) Extr. de postul. c. 3. (6) Extr. de Elect. c. 19.

Archiepiscopatum daturus idem Innocentius, tanti momenti esse duxit, ut ne extraneo cuiquam Ecclesia illa crederetur, ut eo transferre maluerit Metropolitanum Colocensem, quem probe noverat Capitulo Strigoniensi gratissimum fore (1): *Quia non plenam de personis illius Regni notitiam habebamus, ideoque non poteramus salva conscientia eidem Ecclesiæ in alia persona, quæ de Regno Hungariæ originem duceret, congrue providere, nec vellemus ei præficere alienum, &c.*

Fuit & cum alia Romani Pontifices consilia inierint, extraneosque Ecclesiis præposuerint, quod molestissime non raro & impatientissime tulere Principes. Narrat Matthæus Paris ad annum 1146. ut Eugenius III. Archiepiscopatu Bituricensi donavit nepotem Cancellarii Ecclesiæ Romanæ. Excanduit vehementissime Rex, & juramento se constrinxit, ne illum unquam admitteret. Interdicto tamen triennali & precibus denique beati Bernardi Claravallensis Abbatis emollitus est, iramque & indignationem convertit ad Saracenos in Palæstina debellandos.

Refertur ab eodem Matthæo Paris ad annum 1245. Epistola Anglorum ad Innocentium IV. quiritantium de immensa quadam Italorum multitudine, qui omnia invasissent Angliæ Beneficia, omnes proventus corraderent, & extra Angliam traducerent, tuendis, reparandisque Angliæ Ecclesiis nequaquam studerent, animo, quam corpore alieniores.

Cum Clemens VI. extraneum nescio quem Episcopatu ornasset Corienti in Regno Castellæ, iniquo animo id tulit Alphonsus Rex (2). At eum Pontifex blandissimis his monitis demulsit: Etsi in genere Ecclesiarum regimen indigenis maxime delegandum sit, esse tamen causas justissimas non paucas extraneos his quandoque anteponendi, Apostolis, & ipsum Hispaniarum Apostolum Jacobum longinqua ex regione adventasse; porro qui a se tum designatus esset Episcopus, eum esse, qui & doctrinæ ubertate & virtutum splendore ubique agnosci & ambiri, nusquam hospes & peregrinus videri debeat.

Philippum Pulchrum Regem delinire similiter conatus est Bonifacius VIII. quod duas Gallicani Regni Ecclesias Italis duobus contulisset, Bituricensem Archiepiscopatum, & Episcopatum Atrebatensem, nec contulisset nisi viris pietate & meritorum laude clarissimis (3), *ipsi Regi non suspectis, nec Regno*, cum uterque fuisset *nutritus in Regno*. Anno 1346. Clemens V. Galliarum Reginæ per litteras congratulatus est, quod Regium diploma revocari curasset, quo extranei omnes Beneficiis summovebantur, nulla vel Cardinalium ipsorum exceptione. (4) Anno 1408. Comitiorum Generalium Cleri Gallicani decreto, extraneis omnibus aditus interclusus est Beneficiorum quorumcunque, nisi saltem decennium in publica alicujus Regni Universitatis palæstra contrivissent, & ne tum quidem ad Prælaturas aspirare possent. Manavit certe decretum ejusmodi inter schismatis Avenionensis procellas. Anno 1429. Martinus V. (5) ad Ladislaum Poloniæ Regem litteras dedit stomachosiores, ob promulgatum Edictum, quo peregrini omnes, ne Cardinalibus quidem exceptis, Regni Beneficiis excludebantur. Ita enim statuebat Pontifex, cum nulli Romæ, undecunque affluant, peregrini sint Clerici: cumque Cardinales Romani indefessam darent operam universis Christiani orbis, & singularum Ecclesiarum extricandis negotiis, caussisque dirimendis, eminentissimos hos Romanæ Ecclesiæ filios, quæ patria est fidelium omnium, patriam habere tam late fusam, quam ipsa fides, quam Ecclesia, quam Christiana Respublica latissime fusa & propagata est.

VII. Sed ne diutius ei exceptioni immoremur, nullis potest exceptionibus concuti aut labefactari generalis illa lex & regula, iis innixa rationibus gravissimis, quæ in Præfatione Pragmaticæ Sanctionis conjectæ sunt: Quod advenæ qui sunt, ignoti fere sint; nec eorum fieri periculum potuerit; non facile adduci possint, ut resideant; patrium indigenarum sermonem non capiant, nec ab illis vicissim capiantur; unum id studeant potissimum, ut Ecclesiæ suæ dispendio locupletentur; ejus sarta tecta non curent; ab hospitalitate abhorreant; ignoto sibi gregi minus prodesse possint; quod denique cives ipsi animum despondeant, & litterarum studia aspernentur, quorum præmia videant ab extraneis sibi præripi & involа-

(1) Extr. de Postul. c. 4.
(2) Rain. ann. 1348. n. 54.
(3) Hist. univ. Paris t. 4. p. 27. 29. 30. 296.
(4) T. 5. Ibid. p. 177.
(5) Rain. n. 13.

volari: *Ecclesiarum peculia manus occupant indignorum, & nonnunquam exterorum, & plerumque dignitates & opulentiora Beneficia personis conferuntur incognitis & non probatis, quæ in eisdem Beneficiis non residunt, sicque vultus sibi commissi gregis non agnoscunt, linguam aliquando non intelligunt, &c. Sic animarum cura negligitur, subtrahitur hospitalitas, Ecclesiarum jura depereunt, ruunt ædificia, Clerici nostrorum Regni & Delphinatus scientiarum studia deserunt, propter promotionis congruæ spem eis ablatam.* His alias accumulat rationes Auctor Glossæ in Pragmaticam Sanctionem, ex Panormitano, aliisque Juris Canonici Commentatoribus decerptas. Quod nimirum Regibus Principibusque suspecta semper sit peregrinorum fides, ne arcana Regni prodant, & foris evulgent: *Admitteretur exceptio domini temporalis, si promovendum haberet suspectum de proditione terræ suæ, vel consiliorum & secretorum suorum.* Addit denique non incerto rumore ita circumferri, esse Regibus Galliæ speciale privilegium, ut ne injussu suo peregrinos sinant Regni Beneficiis donari: *Et ut ferunt, Rex Franciæ habet privilegium, quod exterus & alienigena non potest beneficiari in suo Regno sine ejus permissione.*

Rationes has omnes conglobaverat Carolus VII. Rex in Edicto suo (1) anni 1431. quo contestabatur, Majores suos semper intercessisse extraneorum provectionibus; ejusmodi querelis a parente ipso suo compellatos fuisse Conciliis Constantiensis Patres, ipsumque Pontificem Martinum V. quas & ipsemet ingeminasset querelas apud eundem Pontificem, & successorem ejus; cum vero ne tot quidem machinis abduci potuissent Pontifices a sententia, aut a spargendis in extraneos maximis quibusque Regni Beneficiis avocari, cogi se tandem hoc Edicto serpentem in dies perniciem cohibere.

VIII. Nulla hic superius perstricti privilegii memoria, vestigium nullum: ut non injuria posterius impetratum fuisse conjicias. Ejus meminit Rebuffus, ubi affirmat, ei privilegio nullis Papæ dispensationibus derogari posse: eo porro non Parochialibus tantum Ecclesiis, juxta regulam Cancellariæ, sed omnibus indiscriminatim Beneficiis peregrinos ablegari: *Sed in Francia idem in omni Beneficio, ratione privilegii, cum alienigena in Francia Beneficia sine Regis consensu non possit habere, quæcunque sint illa Beneficia.*

Illud non abs re hic obiter advertemus, in ea versari sententia Rebuffum (2), cum duas in linguas universa scindatur Gallia, quarum altera *Occitana* dici potest, *Langue d'Oc*; altera Francica, & Aulæ Regiæ, Urbique proprior, *Langue d'Ouy*, quod his maxime affirmandi quidpiam signis & voculis discrepent hæ regiones: sententia, inquam, Rebuffum in illa versari, non posse harum regionum incolas alios in aliorum finibus Beneficia obtinere. Quin & Gomesio videri, cum plures Provinciæ Galliarum utriusque linguæ hujus consuetudine utantur, cujusque Provinciæ incolas extra ejus limites peregrinos haberi debere: sed ea in re latuisse Gomesium quanta sit affinitas & consensio sermonis inter omnes alterutrius hujus linguæ Provincias. Unde nec immerito nos hic addemus necdum ævo Rebuffi tantam fuisse & consuetudinum, & linguæ communionem inter omnes utriusque hujus linguæ regiones, quanta postea fuit: ubi Provinciæ illæ omnes, non suos sibi singulæ jam habuerunt Principes: sed unius summi Regis & Galliarum moderatoris imperio constrictæ & consociatæ sunt; ut jam nihil prorsus loci relinquatur ei, sive regionum distinctioni, sive peregrinitati. Quanquam ubi Parochialibus Ecclesiis donandi Pastores sunt, specialis adhibenda sit cautio & providentia, ut Pastores ovium, oves Pastorum vocem audiant, capiantque.

IX. Hactenus de lingua & sermone vernaculo; nam Decretis Cœlestini Papæ, Capitularibus Caroli Magni, & Legibus Codicis præfici & ordinari cuique Ecclesiæ non sinebantur, nisi proprii ejus cives, dum in iis essent, qui omnes ejus officii numeros obire possent. Itaque longo ex intervallo sequimur prisca illa statuta, si non alios Beneficiis abigimus, quam qui ex ipso Regno oriundi non sunt, aut jura Regni Principum diplomate speciali non sunt assecuti. A vero, aut a veri certe similitudine non aberrabis, si existimes, quidquid novatum est in hac disciplinæ parte, profectum id esse a majori Ecclesiarum tum inter sese privatim communione, tum conjunctione cum summo vertice suo, posteriori hac æta-

(1) Preuves des libertez de l'Egl. Gal. p. 1124.
(2) In Regulam Quod quis intelligat idioma.

te. Monuit nos supra Innocentius III. cujusque Provinciæ Episcopos in Metropolitana Ecclesia hospites jam non haberi, aut extraneos. Clerici Romanæ Ecclesiæ ubique terrarum ut in propria patria versabantur. Hadrianus IV. id præ se ferebat Romam allici Clericos omnes virtutum & eruditionis gloria spectabiles, ut in communem fidelium omnium patriam & natale solum. Quos toto ex orbe Clericos invitabat Romam Pontifex meritis claros, in omnem mox Orbem illos disseminabat, & præcipuis mancipabat Ecclesiarum dignitatibus. Adde quod cum fuerint Universitates velut publica quædam Seminaria omnium unius Regni Provinciarum, immo complurium quandoque Regnorum, hinc dulcior strictiorque fiebat conjunctio plurimarum inter sese Ecclesiarum. Aliunde arcessebantur, aut advolabant plerumque Professores: Tyrones alteri huic quasi patriæ suæ adhærescebant, longo & decennii persæpe domicilio. Qui gradus ibi consequebantur, qua Universitas, qua Regnum latissime patebat, cives habebantur. Inde est ergo quod potissima habita sit ratio incolumitatis Regni, eaque justissima, ubi extranei a sacris arcebantur Ecclesiæ Dignitatibus; non assensionem tantum, sed & auctoritatem etiam suam accommodante Innocentio III. cum Colocensem Archiepiscopum in Strigoniensem Ecclesiam transferre maluit, quam extraneo eam sedem concredere.

X. Cum variis mandatis instruerentur Oratores Gallicani ad Concilium Tridentinum anno 1562. hoc præ ceteris commendatum est (1), ut ne cui extraneo committi possent Regni Beneficia, nisi vernaculam calleret linguam, & in propria resideret Ecclesia; hanc vero legem nec Pontifex ipse relaxaret.

In Hispaniis jam inde ab anno 1393. Conventus Generales Regni Castellæ decreverant, ne paterent extraneis Regni Beneficia; quin & in omnium quos Pontifex nominaverat Ecclesiasticos proventus manus injecerant. Quanquam interpellante Pontificis Nuntio, & Aulicis ipsis Proceribus nihil non sibi de Papæ indulgentia & largitate pollicentibus, a sententia se deduci Rex facile passus est, utpote tenera adhuc ætate. Ita Mariana (2); at auctor est Covarruvias, post edicta Caroli V. impervia fuisse extraneis omnia ejus gentis Beneficia; in Concilio Tridentino deliberatum fuisse ex Dominico Soto (3), an omnes cujusque regionis Parochiales Ecclesiæ indigenis velut patrimoniales addicerentur: quin & optabile esse, ut ejusmodi statutum promulgatum fuisset.

Narrat Ossatius in Epistola quadam anni 1600. omni ope tum connixos fuisse Hispanos, ut suæ gentis homini Dublinensis in Hibernia Archiepiscopatus conferretur, contra nitentibus Hibernis, ut ei Ecclesiæ præficeretur non alius, quam qui proprii ejus regionis idiomatis consuetudine imbutus esset (4): *Allegato Regis ipsius Hispaniæ exemplo, qui Episcopum nisi Hispanum præfici patitur nullum.*

XI. Beneficiariis quidem omnibus, sed iis potissimum quibus cura animarum, & regimen Parochialium Ecclesiarum incumbit, consentaneum est, ut ne rudes sint vernaculi ovium sermonis. Eo se limite cohibuisse videtur Concilium Provinciæ Turonensis apud Castrum Guntherii anno 1231. (5) *Ne quis instituatur in aliqua Ecclesia, cui sit animarum cura annexa, nisi loci illius loquatur & intelligat idioma. Si contra præsumptum fuerit, & institutus privetur Beneficio, & instituentes potestate instituendi careant illa vice.*

Narrat Cæsarius ipsum Romanorum Regem a proposito resiliisse ambiendi Archiepiscopatus Coloniensis, ubi primum ab Electoribus certior factus est Episcopum Cameracensem, cui eam dignitatem conferri percupiebat, ejus regionis linguæ imperitum esse: *Cum ab electoribus responderetur, quod idioma terræ ignoraret, cessavit.* (6) Gnimundus scientiæ & sanctitatis fama celeberrimus ille, qui calamum strinxit adversus Berengarium, Episcopales Angliæ infulas a Willelmo Notho Rege oblatas constantissime recusavit, quod in ejus gentis moribus & lingua hospes omnino esset: *Quoniam extraneos mores, barbaramque locutionem nescio.* Cum in Concilio Lateranensi IV. leges daret Innocentius III. Orientalibus illis Ecclesiis, quarum in singulis sæpenumero plebes erant, quæ alio & alio uterentur idiomate: jussit (7), ut singulis ab Episcopo designarentur Ministri sacri

(1) Memoires du Conc. de Trente p. 174.
(2) Mariana, L. 19. c. 2.
(3) T. 2. Practic. quæst. p. 35.
(4) Tom. 2. Epist. 55.
(5) Can. 16
(6) Ord. Vita an. 1070. p. 524. Rain. an. 1209. n. 6.
(7) Extr. de Officio Ordinarii c. 24.

cri propriæ earum linguæ periti; quinimmo si necesse foret, ut alium ille sibi asciscere Episcopum, Vicarii Generalis munia obiturum, & ejus linguæ callentem, cujus ipse rudis esset. In Concilio Mexicano anni 1585. (1) peculiaribus aucti sunt privilegiis Clerici, qui Indorum idioma edidicissent, & vehementer excitati Episcopi, ut Beneficiarios acuerent, impellerentque, ut ejusdem Indicæ linguæ studio sedulam operam navarent.

XII. Non liquet mihi quidem an vernaculi sermonis imperitiæ imputandum sit, quod Regni Valentini in Hispania cives ad ceterarum ejusdem Hispaniæ Provinciarum Beneficia non admitterentur, an illi residuæ animorum alienationi, qua extraneos solebant aversari. Certe Bulla anno 1587. publicata a Sixto Quinto, sancitum est, ut peræque Valentini Regni Beneficiis excluderentur ex aliis oriundi Hispaniæ Provinciis, quanquam graduum laurea decorati essent in Universitate Valentina, ab Alexandro VI. Papa excitata. Simillimum veri est, ex eo id totum manasse, quod perdiu, & non ita pridem discreta ea fuerant Regna, quæ suis singula Regibus subessent, ut ex hac Regum Regnorumque diversitate linguarum etiam dissonantia quædam major nasceretur.

XIII. Auctor est Longinus anno demum 1062. Joannem Uratislaviensis Ecclesiæ clavum administrare cœpisse, gentis Polonicæ primum, cum hactenus Episcopalem illam sedem Itali semper occupassent: *Primus ex Polonis, abregatis Italis Pontificale Pedum in Uratislaviensi Ecclesia gessit.* Texuit Longinus perpetuam fere seriem Episcoporum Poloniæ omnium, nec ad hunc usque annum propemodum nisi Italos nominavit. Nec secus pene contigit annis sequentibus. Pronum est conjicere, vastissimas illas Provincias, quæ nuperrime ex altissima & inveterata Barbarie & Idololatria emerserant, non statim, non facile potuisse ita refingi, ac expoliri, ut suo ex sinu Episcopos sibi crearent. Cum vero Pontifex Romanus Episcopos omnes ejus gentis confirmaret, teste eodem Longino, in historiæ suæ contextu: hinc via Italis ad Episcopatus Italiæ complanabatur. Commemorati sunt ab eodem Scriptore Episcopi etiam aliqui Poloni: quanquam non magno sane numero. Sunt & in quibus nulla fiat mentio confirmationis Pontificiæ.

CAPUT CIV. *P. 4. l. 2. c. 37.*

Beneficia quædam addicta Nobilibus, Cantoribus, Capellæ Regiæ Clericis.

I. Prabendas suas Ecclesia Lugdunensis addixit Nobilibus quarto etiam stemmate conspicuis.

II. Ejus usus an pia quapiam origo fuerit?

III. Statuta Polonia solis Nobilibus aditum pandunt ad Beneficia, & ad Ecclesias, quibus & illi soli præsidio esse possunt; quæ ab ipsorum persæpe majoribus fundatæ sunt; quorum ad regimen paratiores accedunt ex liberali sua educatione.

IV. Quam effusa in favorem Nobilium sit Bulla concordati, & Pragmatica Sanctio!

V. Quam propitii Nobilibus fuerint Innocentius III. in Concilio Lateranensi IV. & Joannes XXII. Papa.

VI. Fulgentii, Bernardi & beati Caroli Mediolanensis Episcopi quanta animi propensio in Nobiles.

VII. Non facile potest Clerus Nobilium tuitione carere.

VIII. Ad Beneficia dignior habendus, non solum qui virtute præstat, sed & qui tuendæ regendæque Ecclesiæ accommodatior est.

IX. Solvitur objectio.

X. Nudatur origo statutorum, sive consuetudinum, quibus solis Nobilibus aditus est ad Beneficia.

XI. De Beneficiis, quæ Capellanis & Clericis destinantur Capellarum Regiarum.

I. Affirmat nuperus Galliæ Scriptor, (2) vulgasse diploma Clementem VII. Romanum Pontificem anno 1532. quo confirmabatur prior Bulla Martini V. declarantis Præbendas triginta duas Ecclesiæ Lugdunensis, addictas esse Nobilibus longo majorum stemmate claris, quarto ab usque gradu. Probabile cum primis est, his Bullis non aliud quam priora ejus Ecclesiæ statuta novo hoc auctoritatis pondere corroborata fuisse. Cum vel maxime Sennertus in Chronologia Ecclesiæ Lugdunensis, demonstret ex Tabulario Cameræ Computorum, anno 1245. quo coaluit Concilium Lugdunense I. fuisse in ea Ecclesia septuagin-

(1) Conc. Gen. t. 15. pag. 1210. 1252.

(2) Choppinus, De sacra politia p. 64.

ginta quatuor Canonicos, quos inter eminebat unus Imperatore Patre conspicuus, novem a Regibus prognati, quatuordecim a Ducibus, triginta a Comitibus, a Baronibus viginti.

II. Prona fides est, hanc Ecclesiam Primatia sacra eminentem, alias nonnullas in sui imitationem pellexisse, & ipsam forsan quoque in aliarum quarundam vestigia & exempla ingressam esse. Cave autem tibi persuadeas, solo nobilitatis fulgore, & quodam veluti fuco humanæ gloriæ ductos fuisse primos hujus instituti auctores. Castius, sublimius & divinius aliquid jubet Ecclesia obversari oculis Ministrorum suorum, & eorum omnium qui ad sacras dignitates invitantur (1). Ratio habita est tuitionis, quam Nobiles impenderent Ecclesiæ, quam eorum Majores jam impendissent. Fuit & non parum momenti in institutione Nobilium, quæ plerumque liberalior est, quam plebejorum, & virtuti propior, eo potissimum ævo, quo hæc statuta condebantur, aut quo hæ invalescebant consuetudines. Tunc enim plebeii propemodum omnes quibusdam variarum servitutum sordibus oblinebantur. Denique ita fere animo præsumptum fuit, in Nobilium & potentum virtutibus plus esse momenti, ad ceteros omnes in sui æmulationem pertrahendos. Itaque non humano & carnali affectu Nobilibus adjudicata fuere Beneficia complura; uni Ecclesiarum servitum est utilitati, vel necessitati. Nec enim Ecclesiæ adscribendæ sunt vitiosæ privatorum cupiditates, quibus non sapiunt nisi quæ carnis sunt: cum ipsa ex adverso carnalium etiam hominum conatus & consilia insanissima contorqueat ad cœlestis sapientiæ regulas, & ad spiritalis cœlestisque civitatis amplificationem.

III. Ignobilibus & plebeiis voluere Reges Poloniæ septas & occlusas esse Dignitates & Præbendas principalium Ecclesiarum. Nec enim posse plebejos illam Ecclesiis præstare defensionem qua cessante collapsuræ sint prorsus, cum in eo Regno nulla sit intercapedo bellorum (2): *Ad defensiones Ecclesiarum in Regno nostro pernecessarias, præsertim propter homines licentiosos, & crebras expeditiones bellicas, parum aut nihil prodesse possunt Ecclesiis*. Ecclesias ergo regere jubeantur Nobiles, qui & tueri possint: *Barones, Generosos & Nobiles, e quibus prompta & facilis Ecclesiarum defensio esset*. Quod ei statuto minus obtemperatum sit, hinc agri Ecclesiæ inculti, domus dirutæ jacent: *Magna ex parte vastata & destructa fuerunt, & in nonnullis locis adeo annihilata, ut non extent domus, &c.*

Quæ mox sequuntur Decreta, ea declarant unicuique Capitulo fas esse, adgregare suo cœtui Doctorem Theologum; alium quoque Juris Canonici, tertium denique Medicinæ gradibus decoratum, ex plebejorum fæce, additur & in Nobilium Collegio esse non paucos Doctores; accuratiorem plerumque esse Nobilium institutionem jam inde a puero; cum denique illis accepta feratur Ecclesiæ Regnique defensio, consentaneum esse, ut illos Ecclesia hoc grati animi & pietatis testimonio prosequatur: *Ab antiquis temporibus, laborum & virtutum suarum officio, eisdem dignitatibus Ecclesiasticis semper præficiebatur Nobilitas: tum quod suis propriis cervicibus a casibus bellicis regnum ipsum defendere consuevit, & astricta est, tum etiam Ecclesias.*

Testatum denique faciunt hæc statuta Poloniæ, pleraque Beneficia extructa & dotata fuisse a Nobilibus, quo æquius sit in eorum dispensatione rationem haberi Nobilium (3): *Cernentes omnia Monasteria ex liberalitate non solum Regum, sed etiam Baronum & Nobilium bene dotata esse, & nunc quoque Nobilitatis favore plurimum indigere. Caventes etiam ne nova dogmata in Regnum nostrum ex Germania inferantur, &c.* Anno 1496. & 1505. Albertus & Alexander Poloniæ Reges acerbioribus infectati sunt pœnis eos omnes, qui in Romana Curia, vel alibi Beneficia impetrarent Regii Patronatus, vel Nobilium, a quorum majoribus fundata sunt ea Beneficia, recreandis, sustentandisque proximis suæ quibusque stirpis; qui ex adverso compellerentur in lites expendere eam & pecuniam & operam, quam satius dulciusque est cum sanguine impendere patriæ defensioni (4): *Beneficia per terrigenas de bonis eorum ad consolationem amicorum viventium & mortuorum fundata impetrant, sicque non mediocribus jacturis pauperem nobilitatem pro sui defensione juris impendentem afficere consueverunt &c.* Anno 1433. Jagello Rex fidem suam obligaverat, nihil a se dignitatum

[1] Spond. an. 1245. n. 11.
[2] Statuta Regni Poloniæ p. 327. 330.
[3] Ib. p. 3.
[4] Statuta Poloniæ. P. 251. 499.

tatum sacrarum collatum iri, nisi Nobilibus, & quidem ejusdem Provinciæ.

IV. His causis, quas hic strinximus, adducti sunt Patres Concilii Lateranensis V. & Leo ipse X. Pontifex, in Bulla Confirmationis Concordatorum Gallicanorum, ut enumeratis virtutibus & ornamentis iis, quibus instrui necesse est eos, qui ad Ecclesiasticarum dignitatum apices promovendi sunt, longe plurimum tribuerent Principum, Regumque sanguine ortis, & natalium gloria præclaris: *Consanguineos Regis, & personas sublimes*. Cumque mox definiretur, quot annos necesse esset litterarum studiis insumptos esse a Graduatis, non paulo indulgentius habiti sunt, qui clara utriusque parentis nobilitate fulgerent. Nec illiberalior fuerat Pragmatica Sanctio, ex Constantiensi & Basileensi Conciliis (1) excerpta, in *Nobiles ex utroque parente, & ex antiquo genere*. Nec displicuerat a Regibus ad Beneficia eos præsentari, qui patriæ dignitati & saluti ax animo studerent: *Benemeritas, & zelantes bonum Reipublicæ*.

V. Aliquandiu ante cum in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. districte prohiberetur, ne quis plura unus retineret Beneficia Curata, vel alias incompatibilia: subjiciebatur mox relaxari posse a Romano Pontifice ejus legis austeritatem, sicubi obvii essent viri nobilitate & eruditionis laude spectabiliores (2): *Circa sublimes tamen & litteratas personas, quæ majoribus Beneficiis sunt honorandæ, cum ratio postulaverit, per Sedem Apostolicam poterit dispensari*. Joannes quoque XXII. Pontifex de his agens Beneficiis, quæ sociari & ab uno eodemque obtineri non possint, Regum progeniem excipi jubebat (3): *Qui propter sublimitatem eorum, & generis claritatem, sint potioris prærogativæ gratia attollendi*.

VI. Speciale Nobilium Gymnasium exædificavit Beatus Carolus Mediolanensis Archiepiscopus, & eo se potissimum oblectari, eas suas esse delicias nec ipse dissimulabat. Nullam habebat Carolus personarum rationem (4), providus, cautus & diligens hic erat omnino delectus eorum, quorum indoles & institutio amplius Ecclesiæ saluti profutura esset. Hinc sane Bernardus ajebat, nullo personarum delectu, nullo discrimine habito, non posse nos tamen non impensius congratulari, ubi virtus nobilitati adhæresit (5): *Minime quidem Deus est acceptor personarum, nescio tamen quo pacto virtus in nobili plus placet.*

Quod hic Bernardus ait nescire se, hoc est impræsentiarum non inquirere, id scitissime edisseruit Fulgentius, Augustini, ut solet, vestigiis insistens. Illud his convenit sanctissimis Ecclesiæ Patribus, & Doctoribus, uberiorem illam lætitiam, qua probi quique perfunduntur, ubi Nobiles & Magnates sæculi ad pietatem se & religionem serio conferunt, uno ex eo capite totam scaturire, quod eorum exemplo & auctoritate illiciantur alii plures ad eandem inieudam virtutum palæstram. Itaque utilitatis publicæ, & ipsorum pauperum, ac plebejorum salutis contemplatione, tum incitantur justi, cum nobilium divitumque bene moratorum laudibus suffragantur (6): *Quamvis Christus sit æqualiter pro omnibus fidelibus mortuus, & æquale cunctis beneficium redemptionis impenderit, tamen conversio potentium sæculi multum militat acquisitionibus Christi. Sicut enim multi fratres & amici, noti pariter & ignoti, talium auctoritate ad mundanæ dilectionis ardorem excitantur: ita talium conversione multi ad subsidium divinæ miserationis confugiunt. Ita fit, ut qui sunt in sæculi culmine constituti, aut plurimos secum perdant, aut secum multos in via salutis acquirant*. Non aliter existimari, dicique potest, si qua pinguiora Beneficia Proceribus, Nobilibusque adjudicata sint, quorum se tuitioni committebat cum pauperibus suis omnibus Ecclesias: id ipsorum potius pauperum caritati indultum esse, quam divitum honorificentiæ

VII. Suo superius loco dictum est de Præbendis, sive Cathedralium Ecclesiarum, sive Cœnobiorum, quæ ante aliquot sæcula cœperunt Imperatoribus, Regibus & Principibus vindicari, quod & etiam nunc obtinet. Summos Principes istos diximus affuisse quandoque in veste Clericorum linea, Clericis ipsis permixtos, divinas in Choro laudes concinentibus. Dubium utri plus & gloriæ & voluptatis afferat hæc mira Imperii & Sacerdotii conjunctio. Hoc caput est, hic fons totius Nobilium cum Clero conglutinationis. Suis ipsius rationibus & utilitatibus Nobilitas Clero devincien-

(1) Tit. De Collat. Tit. De elect.
(2) C. de multa. Extr. de Præb.
(3) Extr. Execrabilis.
(4) Giossano L. 3. c. 4.
(5) Ep. 113.
(6) Ep. 6.

cienda fuit. Oppressa & labefactata non semel fuisset Clericorum & Ecclesiæ dignitas a Plebejis, nisi in ejus defensionem conspirasset Nobilitas. In his rationibus ad universalis Cleri incolumitatem pertinentibus plus satis momenti est, ut nonnihil inflectantur leges aliæ, in quibus salus Ecclesiæ nihil admodum periclitatur.

VIII. Nec excidisse potest animo, quod operosissime alibi astruimus, dignis, quinimmo dignioribus conferenda esse Beneficia. At assentiuntur Theologis Canonistæ, ut æqua lance pendantur merita, & peritiæ dexteritatisque momenta ad regendam Ecclesiam, non virtutem, non eruditionem tantum trutinari debere. Ille utique dignior habendus est ad capessendum quodlibet Beneficium, in quo plus præsidii est ad Ecclesiam sanctissime administrandam, eandemque præpotenter tuendam. Omnium Theologorum nomine hic suffragabitur Sanctus Thomas (1): *Ille qui debet aliquem eligere in Episcopum, vel de eo providere, non tenetur assumere meliorem simpliciter, quod est secundum caritatem; sed meliorem quoad regimen Ecclesiæ: qui scilicet possit Ecclesiam & instruere & defendere, & pacifice gubernare*. Si necessariis alioqui non destituantur Nobiles adminiculis eruditionis & innocentiæ, hi utique ceteris præponendi erunt, ut pacem Ecclesiæ confirment, ubi præsertim variæ undecunque ingruunt procellæ.

IX. Video objici posse Decretalem Gregorii IX. qua concerpi videtur Ecclesiæ Argentoratensis consuetudo, ubi aditus non erat ad Canonicorum Præbendas, nisi paterno maternoque stemmate illustribus, doctrina & religione illustriotibus (2): *Nobilem, liberum, & ab utroque parente illustrem, honestæ conversationis, & eminentis scientiæ*. Respondeo autem, 1. unum id eo loco moliri Pontificem, ut valeat collatio Beneficii a Legato facta, quod nec sibi, nec Legato suo infligi posset necessitas obsequendi consuetudinibus Capituli. Nec sane jubet Pontifex eam aboleri consuetudinem, sed ratam haberi collationem a Legato factam, tametsi consuetudini adversam. 2. Intacta perstitit hactenus & intaminata ea consuetudo in Capitulo Argentoratensi, & in compluribus aliis Germaniæ Ecclesiis, etsi Pontificiorum illæ semper fuerint decretorum observantissimæ. Illarum ergo ea fuit persuasio, Gregorii decreto suam hanc consuetudinem non inurі. Etsi vero ibidem docet Gregorius, plus esse tribuendum nobilitati virtutis, quam sanguinis; & a Paulo ipso significari, non multos Potentes, non multos Nobiles a Deo primum electos; non tamen aperte ab eo pronuntiatur, eam consuetudinem aut a se damnari, aut a Capitulo proscribendam decerni. 3. Jamdiu est quod non potest latere summos Pontifices, qui usus sit, qui mores in hoc negotio complurium Germaniæ Capitulorum, Poloniæque, necnon & Galliæ, atque Hispaniæ, quorum fores non pateot nisi Nobilibus. Nec tamen vel nutu significatum unquam ab illis est, displicere, & expungi debere hunc usum. Tam diutino ergo silentio suo ei consuetudini assentiri censentur. 4. Quorsum attinet commemorare tot Concilia cujusque modi in his Provinciis vel Regnis coacta, a quibus abrogatus utique esset is usus, si pietati, si Ecclesiæ legibus adversaretur. 5. Funditus excisæ essent, corruissentque Germanicæ omnes & Polonicæ Ecclesiæ ab uno aut altero jam sæculo, nisi grassantium hæreticorum & in arma prosilientium furorem propulsassent Episcopi Canonicique earum Ecclesiarum, summa quadam potestate & opulentia freti.

X. Ex hoc vero statuto Argentoratensi, quo desiderabatur & natalium claritas, & ubertas doctrinæ, perspicuum est, nec scientias exulasse, nec virtutum studia ab his Capitulis, nobilitatis gloriæ amantissimis. Ex his porro vocibus, *nobilem & liberum*, ansam arripiemus non intempestive, ut spero, retegendæ arcanæ originis hujus singularis nonnullarum Ecclesiarum disciplinæ, ex quo spes est, nonnihil etiam voluptatis Lectoribus creari posse. His enim verbis innuatur, non multum intercessisse discriminis inter nobiles & liberos, inter ignobiles similiter & servos, ex quo primum Consuetudines, ita enim dici placuit, cum Servitutes dici potuissent, invectæ fuerunt. Qui enim antiqua, qui mediæ ætatis sæcula non perfunctorie prorsus excusserunt, illis exploratum est prope abfuisse ignobilitatem a servitute, libertatem a nobilitate. In Russia & Polonia etiam nunc, multisque aliis circumjacentibus Provinciis is ipse usus retinetur. Gallicanarum ipsi Consuetudinum libri, paulo saltem antiquiores, & antequam

(1) 2. 2. q. 185. art. 3.

(2) C. Venet Extrav. De Præbend.

quam in novam hanc & liberaliorem formam refingerentur, fidem faciunt plebejos & rusticos omnes servitutibus quibusdam innexos fuisse. Hinc Nobiles soli litteris operam dabant, ceteris ad agriculturam & ad illiberales artes alias ablegatis. Hinc & Magistratus omnes Nobilibus demandabantur. Solis Nobilibus & Clero constabant Comitia Regni Generalia, & Parlamenta, in quæ plebi aditus non patuit nisi ab annis trecentis vel quadringentis. Non ante ducentos annos admissi sunt plebeji ad officia publica. Minus ergo mirum, si aut Præbendæ, aut Dignitates Ecclesiasticæ, perinde ut sæculares, Nobilibus tantum annuerentur. In Germania & Polonia diutius & constantius hæserunt mores antiqui, ut ne litterarum studiis incumberent, aut ad dignitates pertingerent, nisi Nobiles. In Gallia vero cum jam ab annis amplius ducentis in id insudetur, ut refingantur libri Consuetudinum, & ad optatiorem quandam humanitatis & libertatis formam revocentur: hinc abolescere paulatim prisca illa tristissimæ servitutis vestigia, ut ad dignitates tum sacras, tum etiam civiles admissa sit plebs. Pauca supersunt Capitula, quæ cum Lugdunensi, Brivatensi, & paucis aliis priorem retinuerint morem non admittendi nisi germana nobilitate fretos. His addi posset & illud non prorsus aspernandum, quod Capituli Argentoratensis statuto requirebatur, ut candidati Canonicatuum paterna maternaque linea nobilitatem suam approbarent. Atqui nemo nescit fuisse certissime plenam, fuisse & dimidiatam libertatem, seu mavis nobilitatem, ubi quis juxta varias regionum Consuetudines servo parente, libera matre natus erat. His Capitulis non placebat nisi plena libertas, nobilitasque ex utriusque parentis stemmate. Denique facile quisque refricabit sibi memoriam non infrequentium temporibus Caroli Magni & Ludovici Pii querelarum de Episcopis, animi perquam pusilli, & degeneris, qui non cooptabant in sacrum Cleri sui Collegium, nisi servilis conditionis homines, quibus præfractius imperitarent. Capitulis forsan quibusdam placuit adversus hanc excludendorum Nobilium insolentiam munire sese hujusmodi statuto, quo soli Nobiles & ingenui allegebantur. Constitutione Regia Ludovici XIII. articulo 199. anno 1629. sanciebatur, ut usus ille retineretur non admittendi nisi Nobiles ad certa quædam Beneficia, ubi ea fuerat lex fundationis, non ubi consuetudo sola, aut statutum quodlibet ita juberet. Quod non immerito consentire Canonicis Regulis & Decretalibus videri possit.

XI. Quod ad Clericos spectat, Capellanos & Cantores Capellæ Regiæ, non apparet temporibus Beati Ludovici Regis ulla eis Beneficia destinata & propria fuisse, quanquam ex ejus testamento anni 1269. abunde constet larga manu eis a Regibus provisum fuisse. Statuebat enim Rex idem Ludovicus testamento suo, ut si qui ex Clericis vel Capellanis suis tempore sui obitus nullo adhuc Beneficio donati fuissent, annua interim fruerentur viginti librarum pensione ex ærario successoris sui regio, donec vel Beneficii aliquid, vel cujuscunque subsidii nactus esset, quo vitam sustentaret (1): *Volumus ut Clerici nostri, & Capellani, tempore decessus nostri, de nostro existentes hospitio, quibus in aliquo Beneficio Ecclesiastico provisum non fuerit, habeant & percipiant in bursa hæredis nostri Regis quilibet eorum viginti libras annuæ pensionis, quousque sibi de Beneficiis Ecclesiasticis, vel alias sit provisum.*

Commemoratur a Tilletio Bulla Clementis V. qua concedebatur Meldensi & Sylvanectensi Episcopis (2) *ut admitterent Beneficia, quæ resignassent Episcopi Altisiodorensis, Bajocensis & Abrincatensis, iis quos Philippus Pulcher Rex nominasset.* Vacabant hæc Beneficia illorum Episcoporum promotione: Pontifex, cui reservata proinde erant, ea gratificari Regi voluit, ut & ipse quibus vellet gratificaretur. Probabile est utique large iis donatos fuisse Capellæ ejus Clericos, Ministros alios, & Eleemosynarios. Laudat & idem Tilletius Bullam Bonifacii VIII. sive diploma ad Episcopum Aurelianensem, quo decem Clericis ejusdem Regis Philippi Pulchri decem Præbendas conferret, ab aliis ejusdem Regis Clericis resignandas. Ejus simillimam concessit Clemens V. Perstringitur denique ab eodem Tilletio Bulla alia Joannis XXIII. qua jubet, ut ad nominationem Caroli VI. Regis Beneficia spargantur semel in quingentos, sive Regis & Reginæ, sive Delphini Officiales. Litteris proditum est a Froissarto, invisum fuisse aliquando a Carolo VI. Rege Clementem VII. Avenione sedentem, a quo in Ministros regios effusa

(1) Du Chesne T. 1. p. 439.

(2) Tillet. Recueil des Rois de France, T. 1. p. 451. 454.

fusa est incredibilis quædam copia Beneficiorum: *Unde provisum est multis Clericis Regis*. Ubi idem ipse Rex nuntium remisit Benedicto XIII. qui Clementi VII. suffectus fuerat, notat Froissartus (1), cœpisse eum Præbendas conferre Clericis Capellæ suæ, inconsulto Papa. Effugerat pene nos Bulla Clementis VII. a Tilletio (2), eodem memorata, qua *permittebat Philippo Valesio Regi, ut semel dum adviveret, Monachum unum, & unam Sanctimonialem præsentaret cuique Monasterio & Prioratui Conventuali sui Regni*. Nec in his tamen omnibus ullum est certum argumentum Beneficii, Oratorii, vel Capellæ Regum Clericis destinati. Primus omnium Carolus IX. addixisse illis videtur anno 1572. Præbendas omnes complurium Ecclesiarum suæ collationis, necnon & omnes, quæ Jure Regaliæ aperto vacarent (2). Recognovit & comprobavit Senatus hoc Edictum, exceptis Regaliæ Præbendis, & coarctato etiam numero Præbendarum, perinde ut esset earum numerus in unaquaque Ecclesia. Henricus III. 1585. & Henricus IV. anno 1594. ei privilegio novum robur addiderunt, non fine multa novarum gratiarum accessione.

Finis Libri primi Partis secundæ.

---

[1] Froissart. Tom. 4. c. 4. p. 583. [2] Du Tillet. p. 432.
[3] Peyr. Antiquitè de la Chapelle du Roy l. 3. c. 10.

